GEOFFROY, E F
c

STEPHANI-FRANCISCI

GEOFFROY

DE

MATERIA MEDICA

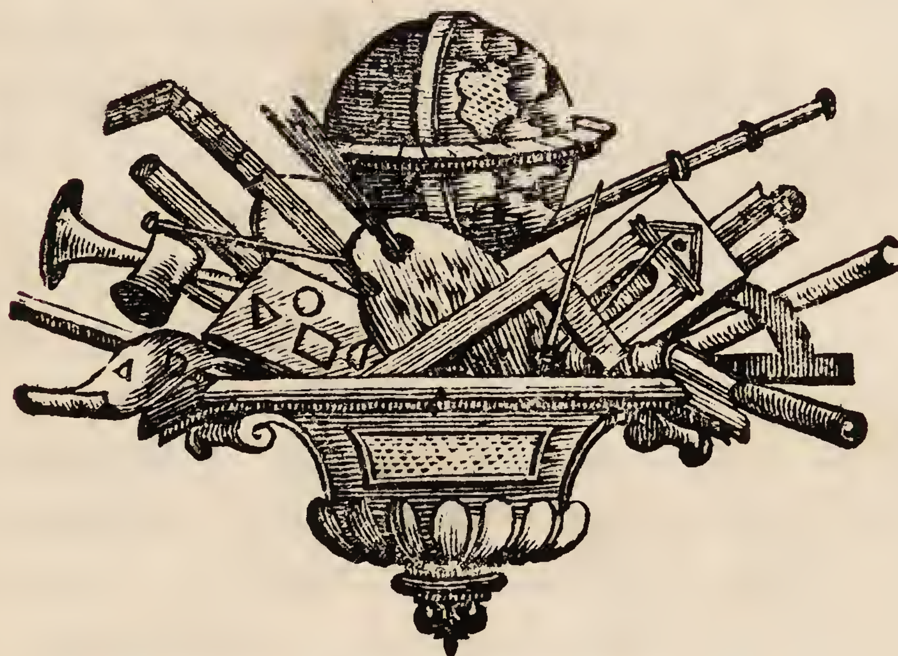
Tomi Duo.

TRACTATUS
DE
MATERIA MEDICA
SIVE DE
MEDICAMENTORUM SIMPLICIUM
Historia, virtute, delectu, & usu;

Auctore STEPHANO-FRANCISCO GEOFFROY, Doctore Medico Parisiensi, Regiæ Scientiarum Academiæ Parisiensis, Regiæque Societatis Londinensis Socio, necnon & Chymiæ in Horto Regio, & Medicinæ in Regio Franciæ Collegio Professore.

TOMUS PRIMUS.

DE FOSSILIBUS, &
DE VEGETABILIBUS EXOTICIS.

VENETIIS,
APUD NICOLAUM PEZZANA.

MDCCXLII.

SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

EDITORIS PRÆLOQUIUM.

Onebat olim Galenus (*Lib. 1. de Antidoto, cap. 15.*) *ut omnium fossilium, stirpium, & animalium peritiam Medicus haberet : sin minus, plurimorum saltem quorum frequens est usus ;* & quidem recte. Ex hoc enim triplici fonte instrumenta depromit ars medendi, quibus labefactatam mortalium valetudinem restituat, & morbos depellat queis misere afflictantur. Hunc sibi scopum proponit Medicus, quem non attinget, imo in gravissimos, hominumque saluti nocentissimos errores impingat necesse est, qui, Materiæ Medicæ peritia neglecta, morbos debellare susceperit armis quorum virtus & efficacia prius ipsi perspectæ non fuerint. Incumbit ergo artis salutaris tyroni, ut artem exercere non prius aggrediatur, quam medicamentorum, tum simplicium, tum præparatorum scientiam, *sine qua* (ut ait Oribasius) *nemo rite medicari potest*, assecutus sit. Nec satis est eum nosse, hoc vel illud medicamentum, hac vel illa virtute pollere, huic illive morbo esse idoneum, hac vel illa dosi usurpari : necesse est præterea ut medicamina inter se distinguere, legitima a spuriis discernere, vieta & effeta rejicere, recentia & integra seligere norit ; ne imperitorum herbolariorum, seplasiariorumve inscitia, ne dicam fraude, deceptus (quod Materiæ Medicæ parum gnaris non raro contingit) toxicum pro pharmaco ægris suis propinet.

Quot & quanta ex hujus scientiæ neglectu in hominum perniciem redundarent mala, probe sciens vir clarissimus D. Stephanus Franciscus Geoffroy, ut mortalium saluti & Medicinæ tyronum utilitati consuleret, hunc qui nunc editur, Tractatum conscripsit, in quo non modo singula medicamina graphice & ex melioris notæ Auctoribus describit, varias quibus a veteribus recentioribusque insignita fuere, denominationes recenset, quisnam eorum delectus habendus indicat : verum etiam vires illorum, tum longo usu in Medicina comprobatas, tum ab auctoribus fide dignis recensitas, tum pro-

pria experientia confirmatas persequitur; nonnumquam etiam effectibus causas adjungit, singulorum analysim chymicam subnectit, legitima a spuriis secernit, varias quorumdam seplasiariorum fraudes detegit, quibus in morbis, qua dosi, quibusve cautionibus adhibenda, quibus indigeant præparationibus, & quando inutilia noxiave sint sedulus monet: denique nihil ut desiderari posset, illorum præscribendorum specimina ad artis regulas exacta apponit; ita ut optimo jure dici possit neminem qui de eodem argumento hactenus scripserit, ipsi esse æquiparandum.

At dicendum quod res est. Omnia ei large suppetebant, sive naturæ, sive doctrinæ præsidia ad id operis necessaria. In paterna domo a teneris educatus, præter humaniorum studium litterarum quas non vulgariter excoluit, impetu quodam naturæ ferebatur ad omnia quæ vel Physicam, vel rerum naturalium historiam, vel Medicinam spectabant.

Grandior factus nihil eorum prætermisit, quæ perito Medico informando conducerent. Medicaminum historiam, delectum, usum & præparationes a patre in his cognitionibus versatissimo discebat: eodem duce, sese in Chymia exercebat, quam postea summa cum laude & maxima auditorum frequentia per viginti duos annos in Horto Regio docuit. Medicinæ in Schola Parisiensi omnium celeberrima operam dedit, cujus ipse deinceps insigne decus fuit & ornamentum. Anno 1709. designatus a Rege Christianissimo, ut Professorium munus in Regio Franciæ Collegio exerceret, hanc artis medendi partem sibi legendam assumpsit, quæ de Medicaminibus agit. Eo, quem diximus, doctrinæ apparatu instructus, demandata sibi provincia ita functus est, ut nominis celebritas non apud indigenas tantum, sed & apud exteros brevi spargeretur, ingensque fieret ad eum undique auditorum concursus, qui Parisios quotannis advolabant, quæcumque de Materia Medica dictitaret, avide scriptis & auribus excepturi.

Hanc Materiæ Medicæ tractationem in tres partes distribuerat, quarum prima Fossilia comprehendit, altera de Vegetabilibus agit; in tertia denique de Medicaminibus ex animalium regno petitis disserere decreverat.

Vegetabilia in duas sectiones partitus erat, quarum prior Vegetabilia exotica continet, altera indigena. Priorem ad amus-

sim

ſim perſecutus eſt, poſteriorem vero morte immatura impeditus ad exitum non perduxit; animale regnum omnino non attigit.

Noſtrum hoc vulnus, noſter dolor! Si egregium opus ad finem deducere Cl. Auctori licuiſſet, præſtantiſſimo ac cumulatiſſimo Tractatu locupletatam ſe Medicina gloriaretur. Nunc tametſi incœpto operi extremam manum addere non potuit, quod confectum eſt ita numeris omnibus abſolutum viris in arte medendi peritiſſimis & æquis æſtimatoribus viſum eſt, ut rem Medicis non ingratam ſe præſtiturum cenſuerit Bibliopola boni publici conſulentiſſimus, ſi ex ipſius Auctoris autographo hunc Tractatum ederet.

Nunc jam quid in hocce Tractatu edendo præſtitum ſit, ſupereſt dicendum. Primum omnium curatum eſt ut nitidis typis excuderetur; deinde ut Auctoris autographum integrum & incorruptum redderetur, paucis quibuſdam exceptis, quæ vel addere ſummo viro & in univerſa naturali hiſtoria verſatiſſimo D. Bernardo DE JUSSIEU R. S. A. Pariſienſis & Londinenſis Socio, vel emendare viſum eſt. Cum enim vir clariſſimus ſecundum hujuſce Tractatus tomum, qui Vegetabilia exotica continet, integrum recognoſcere operæ pretium eſſe duxerit; nonnulla animadvertit, quæ Auctorem noſtrum, ut in opere longo, effugerant, alia poſt ejus mortem accuratius cognita vel deſcripta. Eo igitur duce & auſpice, quæ viri doctiſſimi memoriam fefellerant, explevi, quæ nova eſſent addidi, & pauca a recentioribus accuratius deſcripta emendavi. Ut vero Auctori non tribueretur, ſi quid a me peccatum eſt; quæ mea ſunt uncinis ( ) includenda curavi.

INDEX CAPITUM.

INTRODUCTIO
Ad Materiam Medicam.

MATERIÆ MEDICÆ
Pars Prima.
De Fossilibus.

Sect. VI.

PARS SECUNDA

DE VEGETABILIBUS EXOTICIS.

NOI REFORMATORI

Dello Studio di Padova.

HAvendo veduto per la Fede di Revisione, & Approbatione del *P. Fra Tommaso Manuelli Inquisitor di Venezia*, nel Libro intitolato: *Tractatus de Materia Medica, sive de Medicamentorum Simplicium Historia, virtute, &c. Auctore Stephano Francisco Geoffroy*, non v'esser cos'alcuna contro la Santa Fede Cattolica, & parimente per Attestato del Segretario Nostro; niente contro Prencipi, & buoni costumi, concedemo Licenza a Niccolò Pezzana, che possi esser Stampato, osservando gl'ordini in materia di Stampe, & presentando le solite copie alle Pubbliche Librarie di Venezia, & di Padova.

Dat. li 8. Maggio 1741.

{ *Gio: Emo Proc. Ref.*

{ *Pietro Grimani Kav. Proc. Ref.*

{

Registrato in Libro a c. 4.

Agostino Bianchi Seg.

PON-

PONDERA ET MENSURÆ

CUM NOTIS.

gr. Granum quod æquat pondus grani Hordei modice craſſi.

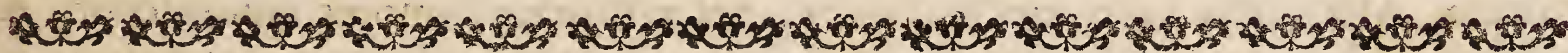
℈. Scrupulus			grana xxiv.
ʒ. Drachma	continet		ſcrupulos iij.
℥. Uncia			drachmas viij.
℔. Libra			uncias xvj.

ß. Semis, ſive pars menſuræ dimidia.
N. Numerus par vel impar.
Pug. Pugillus, quantum tribus digitis capi poteſt.
Man. vel M. quantum manus tota complectitur.
Faſc. Faſciculus, quantum brachio complicato capi poteſt, continens.
Pint. Pinta continens libras duas.
Cyathus, qui circiter ſeſqui-unciam capit.
Cochl. Cochlearium, quod pro ſemi-uncia habetur.
gutt. Gutta, quæ minima liquidorum menſura & grano æquiparatur.
Ana, ſingulorum prius recenſitorum quantitatem ſequentem ſumendam eſſe ſignificat.
p. æ. partes æquales.
q. v. Quantum vis.
q. l. Quantum libet.
q. ſ. Quantum ſufficit.
pp. Præparatum.
M. Miſce.
℞. Recipe.
F. Fiat.
ſ. a. Secundum artem.
B. A. Balneum Arenæ.
B. M. Balneum Mariæ.
alkool. alkoolizatum.

TRA-

TRACTATUS DE MATERIA MEDICA SIVE DE MEDICAMENTORUM SIMPLICIUM Historia, virtute, delectu, & usu;

INTRODUCTIO AD MATERIAM MEDICAM.

CAPUT PRIMUM.

De Medicamentorum definitione & divisione.

QUÆCUMQUE ad sanitatem tuendam, morbosque profligandos adhibentur auxilia, ex triplici fonte desumuntur; vel ex Diæta, quæ rectam & appositam vivendi rationem instituit; vel ex Chirurgia, quæ malis debellandis auxiliatricem manum, aut nudam, aut ferro & igne armatam, admovet; vel etiam ex Pharmacia, quæ variis ægritudinibus convenientia medicamenta suppeditat. Harum Medicinæ partium ediscendarum par Medico necessitas: illius vero quæ de medicamentis agit, cognitionis acquirendæ summa difficultas, tum ob illius immensitatem, tum propter difficilem virium quæ medicamentis insunt perscrutationem.

Medicamenta dicuntur, quæ depravatam corporis constitutionem mutant & ad meliorem adducunt. Unde liquet, ea ab alimentis & venenis differre ab his, quod corporis naturam non destruant; ab illis vero quod bonum corporis habitum non servent, sed malesanum restituant. Quædam tamen ali-

mentosa dicuntur medicamenta, quæ nutriendo bonam valetudinem tuentur, & labantem firmant. Verum si nonnisi corporis detrimento in ejusdem partes agant, vehementiora dicuntur & deleteria.

Medicamenta alia simplicia, alia composita. Simplicia appellamus quæ sponte, soliusque naturæ beneficio emerserunt; cujusmodi sunt Rosa, Absynthium. Composita, quæ arte & industria ex multorum simplicium permistione constat: talia sunt Theriaca, Panacea Mercurialis, &c.

Hic agemus tantummodo de simplicibus medicamentis, quorum congeries pene immensa Materiæ Medicæ nomine numcupatur.

Præcipua medicamentorum simplicium tam nostratium, quam exoticorum discrimina, vel ab eorum materia, vel ab eorum facultatibus desumuntur. Ex materia, cum triplex sit, triplex quoque in genere statuitur medicamentorum differentia: vel enim ex mineralibus sumuntur, vel ex plantis, vel ex animalibus; unde totidem Classes, Regna seu Familiæ exsurgunt. Cum medicamentum quodlibet naturam corporis mutet, vim suam, vel in solidas, vel in fluidas ejus partes exerit.

Si in fluidas, vel vacuando, vel alterando; unde vacuantia dicuntur, vel alterantia. Vacuantia adhuc, vel per alvum humores subducunt, quæ purgantia appellantur; vel per vomitum, quæ emetica; vel per urinæ vias, cutis poros, os uteri, nares, &c. quæ diuretica, sudorifera, emmenagoga, apophlegmatisantia, &c. Quædam hos vel illos humores vacuant; hinc cholagoga, quæ flavam bilem; melanagoga, quæ nigram; phlegmagoga, quæ pituitam. Alterantia vero medicamenta, vel æstuantes humores compescunt, & refrigerantium nomen sortiuntur; vel lentos ac tardos humores attenuant & cient, qualia sunt calefacientia; vel cuidam ægritudini proprie conveniunt, qualia sunt febrifuga, antipleuritica, antiepileptica, antidysenterica, traumatica, &c. vel cujusdam partis affectus sublevare existimantur; unde cephalica, ophthalmica, bechica seu pectoralia, cardiaca, stomachica, hepatica, splenica, hysterica, &c. Si medicamenta in solidas partes agant, eas afficiunt, vel laxando, ut emollientia; vel adstringendo, ut styptica; vel erodendo, ut cathæretica: quæ quidem medicamentorum differentiæ in infinitum protrahi possent. Verum cum longe simplicior sit ea quæ ab ipsa materia derivatur, hunc ordinem utpote naturæ magis consentaneum, in hocce tractatu servabimus. Itaque in tres partes hanc Materiæ Medicæ tractationem distinguemus.

Prima pars fossilia seu quæ e terræ visceribus eruuntur, Aquas scilicet Minerales, Terras, Lapides, Sales, Sulphura & Bitumina, Metallica concreta, atque Metalla comprehendet.

Secunda, Vegetabilia, Radices nempe, Cortices, Ligna, Folia, & Germina, Flores, Fructus, Semina, Succos, tum liquidos, tum concretos, & cetera e plantis nata continebit.

Tertia de Animalibus, Insectis nimirum, Piscibus, Avibus, Quadrupedibus, Homine, eorumque partibus, vel excrementis usui Medico accommodatis, differet.

Verum ad accuratam ac diligentem Materiæ Medicæ tractationem instituen-

tuendam, remedii cujusque historiam & virtutes a Medicis recensitas exponere non sufficit; sed etiam multa insuper consideranda sunt ac perpendenda. In iis enim quæ nobis veteres de Materia Medica reliquere, summa est obscuritas & confusio. Sæpe eadem medicamenta variis nominibus, varia verò eodem nomine, insigniuntur; quædam nomine tantùm indicantur, prætermissis descriptionibus; unde horum medicaminum proprietates aliæ aliis confusè tribuuntur.

Hanc autem confusionem explicare & elucidare opus est in Medicina perutile, sed summæ difficultatis. Præterea tot ac tanta de singulis remediis prædicare solent auctores, ut unumquodque, si ipsorum verbis fides habeatur, tanquam Panacea aut Pharmacum universale foret existimandum. Cum autem tot præclaræ dotes, remediis assignatæ, sæpius commentitiæ deprehendantur; verum a falso, quantum fieri potest, extricandum est & distinguendum. Tandem quantumvis progressa jam fuerit Materiæ Medicæ scientia, longe adhuc plura detegenda supersunt, tum ad eam novis remediis specificis locupletandam, tum ad medicamentorum agendi rationem perscrutandam, tum etiam ad tutiorem eorum administrationem.

Itaque cujusque medicamenti variam, tum apud veteres, tum apud recentiores denominationem diligenter inquiremus: ejusdem deinde descriptionem, historiam & delectum exponemus; postea chymicam analysim, seu principiorum resolutionem & earum partium a quibus virtus illorum præcipua pendet, physicam subnectemus disquisitionem: vires quoque, tum longo usu in Medicina comprobatas, tum ab auctoribus fide dignis recensitas, tum propria experientia confirmatas, prosequemur; nonnunquam etiam de ejusdem remedii agendi ratione peritiorum sententias adjungemus, ne empyricorum more unicam experientiam omni ratione destitutam profiteri videamur; ac tandem quibus cautionibus utendum sit in ejus administratione, quibus præparationibus indigeat, & quando inutile vel noxium sit, quam fieri potest diligentissime, perscrutabimur & enarrabimus.

Sed priusquam opus illud aggrediamur, nonnulla de corporum principiis præmittenda sunt, quædam etiam de medicamentorum viribus dignoscendis exponenda.

CAPUT SECUNDUM.

De Corporum Principiis.

QUEMADMODUM machinam generatim exploratam habere non possumus, nisi in suas partes ea dissolvatur; ita quæ sint corporum virtutes & qua ratione diversæ naturæ mixta se habeant ad corpus humanum, sive ad ejus œconomiam æquabilem servandam, sive ad eamdem perturbatam restituendam, vel etiam ad eam perturbandam & destruendam, perspectum nobis esse non potest, nisi principia ex quibus constant, dignoscantur, & horum principiorum inter se commixtio ac proportio, a quibus præcipue pendet mixtorum vis & energia, explorata fuerint & manifesta. Quapropter

variis, quas nobis exponit Chymia, corporum resolutionibus sedulo perpensis, substantias simpliciores, in quas omnia corpora ultimo resolvuntur, & ex quibus etiam componi videntur, tamquam vera & genuina rerum principia constituemus.

Cum in corporam resolutione quinque substantias, Spiritum nempe seu Mercurium, Sulphur, Salem, Aquam & Terram elicerent Chymici veteres; totidem rerum principia assignaverunt, quę in vini resolutione observare licet.

Si vinum, alambicis ope, ignis calore distilletur, primum aqua ardens seu spiritus prodibit: hunc excipit aqua insipida, quam Phlegmatis nomine iis placuit designare. Cum autem in fundo alambicis, phlegmate magna ex parte exhausto, nihil remaneat præter materiam viscosam & crassam, hac utique in aliud vas, quod retorta dici solet, translata & vehementiori igni admota, primo nonnihil phlegmatis, tum liquor acidus quem adhuc Spiritum vel Mercurium nuncupant; tandem viscosus, pinguis & oleosus humor egreditur, quem olei aut sulphuris nomine insigniunt. Quod superest jam valde exsiccatum, igne comburunt, tum in vas terreum conjiciunt, cui aqua fervida affunditur. Hæc sale imprægnatur; tum philtrata, seu per chartam bibulam aut panni lacinias trajecta, & calore exhalata, salem in fundo vasis deponit. Quod remanet ex cineribus, terra est aut caput mortuum.

Ex hac quintuplici substantia, duo sunt principia, quę a Chymicis dicuntur inertia & otiosa elementa, Aqua scilicet, & Terra: tria vero actuosa vocantur, a quibus omnem misti vim & energiam pendere existimant, Spiritus nempe, Sal & Sulphur. In hac autem vini resolutione Spiritus seu Mercurius duplex est; pinguis unus & inflammabilis, quique leni calore primus egreditur, isque vini Spiritus dicitur; alter penetrans & acidus, quique in aceto plurimns est. Alia præterea recensetur apud Chymicos Spiritus species, penetrantis nempe, volatilis & urinosi; qui ex animalium partibus educitur, ut Spiritus urinę, Cornu Cervi, aut sanguinis.

Verumtamen recentiores Chymici ex principiorum seu elementorum numero Spiritum rejecerunt, utpote qui nihil aliud est quam Sal vel Sulphur aqua solutum: est enim Spiritus vel Sal acidus, ut Spiritus Nitri aut Spiritus aceti; vel Sal alcali volatilis, ut Spiritus urinę, Cornu Cervi; vel est Oleum seu Sulphur æthereum aut attenuatum, ut Spiritus vini, Spiritus Terebenthinę. Non igitur elementi vel simplicissimę substantię nomen sortiri debet.

Quidam vero e neotericis elementi strictiori significatione sumpti seu simplicissimę substantię titulum Sali & Sulphuri denegarunt, quibus & nos assentimur. Sulphur enim diligenti analysi subactum, in Salem, Aquam & Terram convertitur: quod patet si olea distillata fœtida cum Calce multoties distillentur; magnam enim salis volatilis copiam phlegmate dilutam, cum capite mortuo, abundanter præbent. Olea vero ętherea, ut Spiritus vini, nihil aliud sunt quam Oleum pingue & crassum, sicut Olivarum oleum, salibus quibusdam attenuatum, & in aqua dissolutum. Quod duplici experientia confirmari potest: primo, si Oleum Olivarum aut aliud quodcumque liquori fermentescenti admisceatur, totum in spiritum ardentem abit. Secundo si Spiri-

tus

tus vini ℔ij. aquę communis duodecim libris diluantur, & libero aeri exponantur, salibus volatilibus exhalatis, oleosę partes in superficie aquę congregantur, guttarum instar supernatantes, Olei Olivarum vel Amygdalarum specie & gustu prorsus similes.

Salem pariter ex elementorum numero rejiciendum censemus, quippe qui in Terram & Aquam post quosdam labores reducitur. Hujus rei exemplum sit Nitrum, quod si distilletur, fere totum in spiritum acidum abit; & e contra, si cum Tartaro vel carbonum pulvere comburatur, sal alcali evadit, qui Nitri fixati vel alcalizati nomen accipit; qui quidem si postea per se liquescat, & per chartam bibulam coletur, magnam terrę copiam in colatorio deponet. Percolatus vero liquor per alambitem, ad siccitatem usque distlllatur; unde prodit aqua insipida. Sal vero residuus exsiccatus & magna sui parte diminutus reperitur. Quem operandi modum ad finem usque si repetas, sal fere omnis in terram convertetur: quę deerit vero portio, in aquam insipidam immutatam fuisse vero simile est. Præterea quid est alcalium salium vitrificatio, nisi eorumdem in terram substantiam immutatio, cum vitrum nullas habeat proprietates a terrę virtutibus diversas.

Quod autem per analysim probavimus, illud idem plurimis circa corporum ortum & formationem experimentis facile demonstratur, præcipue vero insigni Helmontii de Salice experimento ab aliis sæpius repetito.

Ducentas fere libras terrę, in clibano exsiccatę, vase conclusit, addito operculo ferreo variis foraminibus pertuso, ne quid extrinsecus accederet; ramum Salicis quinque circiter librarum pondere huic terrę infixit, qui radices in terram subjectam egit, & in arborem adolevit. Quinto post anno Salicem extraxit, quę centum & sexaginta libras & amplius pendere visa est, cum vix subjecta terra aliquot unciarum pondere esset imminuta. Sola aqua pluviali irrigata fuerat terra. Magno quidem argumento ex aqua & exigua terrę portione hanc arborem adolevisse; ceterasqne ex quibus componebatur, substantias, sales nempe & sulphura, ex duobus illis elementis fuisse compositas. Nec minoris sunt momenti illustrissimi Boylei exprimenta longe accuratiora. Menthæ, Majoranę, Pulegii, Melissę ramusculos in ampullis aqua limpida repletis disposuit, & ramusculi trium drachmarum vel semiuncię pondere ad uncias sex & amplius creverunt, qui postea distillati non minorem principiorum copiam exhibuerunt quam rami plantarum terrę pingui insitarum. Unde satis liquet sales & olea ex his plantis elicita, ex aqua & terra coaluisse.

Verum præter has duas substantias, aliam tertiam ad corpora mixta producenda necessariam esse facile demonstratur. Aqua enim & terra substantię sunt per se inertes & minime actuosę, quę aliud supponunt principium a quo motum suum, omnemque agendi potestatem mutuantur. Terra per se omnis motus prorsus expers est; aquá vero, nisi ab alieno principio moveatur, in corpus solidum, glaciem nempe, concrescit. Deinde ignis seu flamma quę ex omnibus fere corporibus elicitur, principium summe mobile in iisdem supponit, quod fixiores partes pernici motu concitando, flammam excitet. Tandem cum partes quorumdam mixtorum volatilitate, subtilita-

te & mobilitate vigeant, illud principium tenue esse & summe mobile demonstratur. Licet igitur sensibus minus obvia videatur hæc substantia, eam tamen cum aqua & terra ad mistorum corporum compositionem concurrere manifestum est. Nequicquam enim terra & aqua simul confusę variis modis conjungerentur, semper inertia jacerent absque ulla virtute & energia, nisi ab alio principio motum, vim, & agendi potestatem acciperent: unde pro varia mistionis ratione, pro diverso motus gradu, varię misti corporis proprietates exsurgunt.

Illud itaque principium subtilissimum ac summe mobile censeas elementum ignis Peripateticorum, materiam subtilem Cartesii, idem perinde est.

Tres igitur simpliciores substantias agnoscimus, quas elementi nomine insignire non dubitamus; actuosam unam, quam Ignem dicemus; passivas duas, aquam, & terram. Ex igne, aqua, & terra inter se diverso modo conjunctis, sal exsurgit primigenius, qui prima est trium elementorum copula & simplicior connexio. Sal deinde cum igne, aqua & terra junctus & connexus, sulphur seu oleum constituit, quod alterum est e mistis minus compositis seu quintum ex principiis corporum. Nunc de iis sigillatim.

CAPUT TERTIUM.

De Corporum Principiis sigillatim.

ARTICULUS PRIMUS.

De Igne elementari, primo Corporum principio.

IGNEM elementarem, utpote solam actuosam substantiam, a qua ceteræ omnes motum suum accipiunt, primum etiam inter principia recensemus.

Corpus est simplex, subtilissimum, pernici motu agitatum, quod omnium corporum poros replet & facile permeat, dummodo nihil ejus motui resistat; sed magno impetu omnia disrumpit, si sufficienti copia in eorum poris turgeat, & si solidiora corpuscula ejus motui opponantur. Hanc substantiam subtilissimam dico, cum omnia naturæ corpora penetret; nulla enim est materia igni impervia. Pernici motu agitatur: tanta enim est ignis celeritas & violentia, ut omnium corporum partes rapidissimo motu secum abripiat. Major vel minor est ejus actio pro majori vel minori copia, qua in corporibus turget. Pernicissimus & violentissimus est ejus motus in Sole, qui immensa nobis videtur hujus substantiæ congeries. Non tanta est in nostris ignibus ejusdem vehementia. Minus vividum est hoc elementum in spirituosis & volatilibus liquoribus; & adeo debile in oleosis corporibus deprehenditur, ut nisi dum incenditur corpus, vix ignea hæc substantia percipi possit.

Cum autem omnis corporum motus ab hoc elemento proficiscatur, sic ab eodem pendet calor omnis, qui nihil aliud est quam inordinatus & perturbatus partium insensibilium motus.

Adeo

Adeo ſubtilis eſt & actuoſa hæc ſubſtantia, ut in analyſibus chymicis fere ſemper avolet, nec unquam obtineri poſſit niſi cum aqua & terra in ſalibus & ſulphuribus conſociata. At vero quantumvis volatilis & fugax deprehendatur, nihilominus tamen tanta copia in quibuſdam corporibus coacervatur & figitur, ut eorum pondus multum augeat : quod in Plumbi, Antimonii, & Mercurii calcinatione obſervare licet. Dum enim flamma vel Solis radiis calcinantur, eorum pondus vel quinta ſui parte creſcit & augetur.

ARTICULUS SECUNDUS.

De Aqua elementari, ſeu Phlegmate, altero Corporum principio.

AQUA elementaris ſubſtantia eſt ſimpliciſſima, liquida, inſipida, inodora, pellucida, quæ ab ignis elemento fluiditatem habet; ab eo vehementius concitata, in tenuiſſimas partes dividitur, & in vapores abit : necnon in corpus ſolidum, glaciem nempe, facile concreſcit, ſi ab actuoſo illo principio deſeratur.

Elementum illud, quod a Chymicis phlegma dicitur, conſtat ex particulis exilibus, non anguillaribus, non flexibilibus, ſed rigidis, oblongis, teretibus, quæ ad figuram ovatam accedunt.

Aquæ partes exiles ſunt, cum omnium fere corporum poros ſubeant. Leves nobis videntur, teretes & ovatæ, quæ ſcilicet dotes aquæ fluxilitati & motui maxime conveniunt. Non ſphæricas cenſemus aquæ moleculas; vix enim globulorum congeries tantam conſequi poſſet ſoliditatem quæ in glacie deprehenditur, cum nimis exiguus foret ipſorum contactus, ut in Hydragyro percipitur. Nec anguillares, nec flexibiles ſunt moleculæ aqueæ : qui enim concipi poſſit anguillares, & flexibiles moleculas corporum diſſolutionem promovere, ſiquidem molles & flexibiles moleculæ ſalium poros difficillime ſubirent ac penetrarent, nec intra eos intruſæ pororum latera disjungerent. E contra vero ovatæ partes, cuneorum inſtar, parte ſua acuminata poros ſubeunt, illos deinde latiore ſui parte dilatant, moleculaſque corporum ab invicem disjungunt.

Nullum ſoporis vel odoris ſenſum excitant aquæ partes, quod non omnino aculeatæ ſint, ſed obtuſæ; & præterea adeo tenues, ut linguæ vel narium papillas vellicare vel confodere nequeant.

Quæ in aqua deprehenditur fluiditas, oritur tum ex partium ſuarum exiguitate, levitate & figura, tum etiam ex earum motu inſenſibili, ab igneo fluido intercurrente. Quid ad fluiditatem conferant partium aquearum exiguitas, levitas, & ovata figura, nullus non videt. Exiguitate & levitate promptiores fiunt ad motum, & igneæ materiæ incurſu facilius dividuntur; ad quod etiam confert ovoidis figura, qua nempe partium minor eſt inter ſe contactus, qui facillime diſſolvi poſſit. Præcipua autem fluiditatis cauſa eſt ignis elementum, quo fluidum aqueum penetratur, dividitur & movetur. Quod ſi quacumque de cauſa ignis elementum ab aqueo liquore recedat, aut ſaltem minori copia illum pervadat; aqua ſtatim fluiditatem amittit, &

in corpus solidum immutatur; quod ejus partes omnino quiescant, se se immediate tangant, & fere nulla incrurente materia dirimantur. Quemadmodum autem, recedente igneo principio, corpus fluidum in solidum concrescit; sic eodem uberius affluente fluidi aquei partes, magis ac magis ab invicem disjunctæ in vapores primo sensibiles, fumi ad instar, deinde vix sensibiles, rarescunt & expanduntur. Aquæ pelluciditas a recto luminis per poros aquæ satis patentes transitu proficiscitur.

ARTICULUS TERTIUS.

De Terra elementari, tertio Corporum principio.

QUOD Chymici Terram damnatam, Caput mortuum nuncupant, illud Terram elementarem dicimus. Tertium est corporum elementum, seu substantia simplex, friabilis, porosa, insipida & inodora, cujus moleculæ nulla regulari figura donantur, & ad motum prorsus ineptæ sunt.

Cum irregulares sint terreæ moleculæ, multos inter se poros relinquunt: hinc friabilis est earum compages, quod per suos tantum angulos sæpius inter se cohæreant. Nec etiam ullum per se saporis vel odoris sensum excitare valent, quod obtusę sint & ad motum inhabiles.

In corporum resolutione ultimum superest illud principium, & in eorumdem compositione, reliquorum miscibilium veluti basis & fundamentum reputatur. Ab eo corporum in quibus abundat siccitas, soliditas & durities magna ex parte ducitur.

Ex terrę, aquę & ignis moléculis certo quodam ordine dispositis, & inter se commistis, prima & simplicior exsurgit elementorum compositio, quę salis nomine insignitur, & cui quartum inter corporum principia locum concedimus.

ARTICULUS QUARTUS.

De Sale, quarto Corporum principio.

SAL, licet corpus mistum, a nobis tamen inter corporum principia recensetur; quod hæc substantia per analyses vulgares e corporibus mistis integra eliciatur, nec nisi exquisita & accuratiori analysi ad sua reducatur principia seu elementa; deinde quod ab ea corporum sapores, odores & plurimę alię proprietates pendeant.

Sal itaque est trium elementorum, ignis nempe, aquę & terrę concretio in corpus solidum, rigidum, durum, in aqua solubile & in igne fusile, quod partibus duris & solidis solo superficierum planarum contactu sibi cohærentibus constat. Sal non friabilis est, ut terra; sed si conteratur in frustula, cum fragore ad instar vitri dissilit; quod nonnisi magna vi ejus moleculę a se invicem dimoveantur. Aqua tamen facile dissolvitur, quod aquę partes pernici motu agitatę salinas moleculas huc & illuc secundum planas

suas

suas superficie propellant, ab invicem disjungant, & secum tandem abripiant. Saporum & odorum est causa vel principium, quod aculeis suis linguæ & narium membranas nerveas vellicare valeat.

Verum ut salis natura clarius elucescat, eum in acidum, acrem, & salsum distinguemus.

De Sale acido.

Sal acidus congeries est partium rigidarum, solidarum, oblongarum, utrimque fusorum ad instar acuminatarum.

Salis acidi partes rigidas & duras esse commonstrat vis, qua solidiora corpora dissolvit, eorumque moleculas dividit: easdem acutas esse ac pungentes sufficienter probat sapor, quo linguam & palatum pungunt, non vero abradunt, ut sal acris. Aqua facile solvuntur, & eumdem cum ipsa fluidi motum servant: unde liquet primo eas cum aquæ moleculis ejusdem fere ponderis esse: deinde talem esse illarum connexionem, ut, licet valida & tenax, facile tamen aquearum partium motu solvatur. Cum autem solidæ sint, rigidæ, aculeatæ ad fusorum instar, mirum non est si omnium fere corporum poros subire, eorum partes, tanquam cunei, dirimere, mistorumque dissolutionem promovere valeant. Verum ut rationem, qua ex igne, aqua & terra acidæ salis moleculæ componuntur, conjectura, quantum fieri potest, assequamur; supponere licet plures aquæ partes in unam moleculam congestas sibi invicem agglutinari ope terrearum & ignearum quarumdam particularum, quibus aquosarum partium interstitia replentur. Eas vero moleculas in duplicis pyramidis aut fusi formam adaptari putamus, cum tribus, quatuorve aquæ partibus juxta se invicem dispositis, ut triangularis vel quadrati corporis formam efficiant. altera aquæ particula iis superimponitur, altera vero infra accommodatur. Diversa est autem fusorum salinorum seu acidarum molecularum configuratio pro varia aquearum partium dispositione; quæ ad tres classes reduci possunt, nimirum ad acidum nitrosum, ad acidum muriaticum, & ad acidum vitriolicum, de quibus postea.

Ex iis moleculis acidis cum terra & igne permistis, sal acris seu alcali conflatur, cujus natura evolvenda.

De Sale acri seu alcali.

Alcali vox a plantæ Kali nomine originem duxit: nam ex hujus plantæ cineribus sal elicitur, ad vitrum conficiendum, qui ab Arabibus *Alcali* dictus fuit; deinde eadem vox usurpata est pro salibus omnibus qui e plantarum cineribus eliciuntur, & tandem pro salibus aut substantiis quibuscunque quæ cum acidis salibus fermentationem concipiunt.

Sal acris seu alcali congeries est partium sphæricarum & hispidarum.

Ex corrosivo & urente hujus salis sapore concludere possumus, ipsius partes celerrimo motu facillime donari; quod sphæricæ figuræ maxime convenit. Judicamus quoque eas sphærulas aculeis circumquaque armatas esse; ita

ita ut, dum ſupra nerveas linguæ papillas convolvuntur, eas limæ ad inſtar abradant; in quo ſal alcali ab acido qui linguam tántummodo pungit, diſcrepare nobis videtur.

Sal acris per ſe vel leniſſimo calore evehitur, quod hæ ſphærulæ aculeis veluti totidem pinnis armatæ majorem pro ſua mole ſuperficiem igneo principio offerant, ac proinde ipſius motui facillime cedant.

Quod ad hujus ſalis formationem attinet; ex certa quadam acidarum & terrearum molecularum copula & aggregatione oriri videtur: ſiquidem variis Chymicòrum operationibus, ſales acidi cum terra permiſti, in ſalem acrem convertuntur, ut in Nitri fixi præparatione & urinæ fermentatione videre eſt. Nitrum enim quod diſtillatum fere totum in acidum ſpiritum effunditur, ſi cum carbonum pulvere calcinetur, in ſalem alcali redigitur. Idem etiam obſervare licet in urinæ fermentatione: recens enim urina diſtillata ſalem ſalſum fixum relinquit, ſali marino analogum, ex quo acidus liquor accuratiori diſtillatione extrahi poteſt; nullum vero ſalem volatilem præbet. Eadem vero fermentata & diſtillata, nihil aut parum ſalis fixi, ſed magnam ſalis alcali volatilis copiam ſuppeditat: unde hujus ſalis formatio ſatis liquet. Cum enim fermentatione aut calcinatione accuratior fiat acidarum & terrearum particularum miſtio, plures acidæ partes unicæ terreæ moleculæ occurrentes, eam undequaque aggrediuntur, & in ejus poros alte penetrant; tuncque moleculam conſtituunt, cujus centrum denſum eſt ac firmum, ex quo ſpiculorum acidorum portio quædam prominet & echinatam ſuperficiem efficit. Hæ ſunt alcalium ſalium volatilium partes, quæ, ſi plurimæ ſimul conjungantur, ita inter ſe invicem aculeorum ope cohærent, ut majores & irregularis figuræ conſtituant moleculas. Dum autem hiſpidi illi globuli agglomerantur, quamplures inter ſe poros relinquunt, quibus aquæ, terreæ, ſulphureæ & acidæ moleculæ facile recipiuntur & abſorbentur, quapropter ſal acris raro ſincerus deprenditur. Sæpe terreis moleculis adimplentur ejus pori; & tunc igne vel ardentiſſimo elevari non poteſt, ſed potius funditur: unde fixus dicitur, ut ſal fixus Tartari, aut ſales qui e plantarum cineribus eliciuntur, & idcirco lixivii vocantur ſales. Nonnunquam ſulphureis partibus tantum permiſcentur, & volatiles ſunt, ſeu leniſſimo ignis calore avolant, ut ſales volatiles urinæ, Cornu Cervi, & alii ex animali proſapia.

Humido aere facile colliqueſcunt ſales acres, quippe qui aqueis particulis in aere contentis, intra innumeros ſuos poros facilem aditum prębent. Sales fixi ſic liquati, ſunt veluti lixivia, quę olea improprie dicuntur ut oleum Tartari per deliquium. Volatiles vero ſales aqueis partibus diluti, ſpiritus volatiles urinoſos conſtituunt, quales ſunt ſpiritus volatiles urinæ, ſanguinis, Cornu Cervi, &c.

Sæpe etiam ſalium acrium pori acidis particulis referti ſunt. Quæ autem ex hac ſalium acidorum & acrium copula exſurgit ſalina compoſitio, tertia ſalis ſpecies eſt, quæ ſalis ſalſi nomine diſtinguitur, ut Sal Ammoniacus, & ceteri ſales hujuſcemodi, quorum compoſitio & indoles conſideranda venit.

De Sale falso.

Sal falfus ex acidis & acribus moleculis fimul conjunctis componitur. Compofiti hujus falis moleculæ ab acido fale fuam figuram potiffimum mutuantur. Quem in linguam excitant faporis fenfus magis hebes eft, quam qui ab acido aut ab acri excitatur; quia ex horum falium copula craffiores formantur moleculæ, ac proinde ad motum minus aptæ. Licet vero major fit in his moleculis aculeorum copia, attamen corrodens eorum vis longe minor eft; quod tanta fit fpiculorum denfitas, ut nec cutis poros alte penetrare valeant, neque nerveas ejus papillas æque fortiter vellicare ac cum expedita erant & disjuncta. Sapor qui ab eo excitatur, falfus dicitur; cujus mira varietas pro acidorum aut acrium falium differentia, pro varia horum fpiculorum falinorum denfitate vel raritate, pro majori vel minori horum vel illorum copia, pro diverfis etiam quæ cum illis immifcentur partibus.

Ex acidorum & acrium falium aggregatione & mifcela oriri falem falfum eo confidentius afferimus, quod acidorum & acrium confufione, hujufmodi falem falfum Chymici fæpius componat, & quod ex fale falfo ambos hos fales feparare noverint. Sic acidum fpiritum Nitri v. g. Salis marini, vel Vitrioli in Tartari falem affundendo, Sal falfus efficitur qui Nitri, Salis marini, vel Vitrioli naturam apprime refert; & per falium effentialium plantarum; aut falis Ammoniaci, aut ceterorum falforum falium analyfim, fales acidi & fales acres, tum volatiles, tum fixi fecernuntur.

ARTICULUS QUINTUS.

De Oleo feu Sulphure, quinto Corporum principio.

QUOD fulphuris & olei nomine intelligunt Chymici, illud nos inter corporum principia quinto loco affignamus. Non fimplex eft corpus, fed compofitum ex prioribus quatuor principiis, igne, aqua, terra, & fale, in quæ facile refolvi poteft. Ideo tamen illud inter corporum principia recenfemus; quod ex mixtis naturæ corporibus integrum facile eliciatur, difficilius vero in fimpliciora elementa dividatur; quod fit ignis elementaris veluti receptaculum & fomes, ac proinde ad illud plurimæ mixtorum qualitates, ut inflammabilitas, colores, odores, metallorum ductilitas & malleabilitas, & aliæ corporum virtutes referantur.

Sulphur itaque feu Oleum generice fumptum, ignis, aquæ, terræ & falis concretio eft in corpus fluidum, lentum, inflammabile, pellucidum & per fe infipidum & inodorum, licet a diverfis ejus cum fale miftionibus colores, odores & fapores pendeant. Congeries eft flocculorum plurimis & flexuofis filis compactorum.

Subtiliffima fulphurum filamenta ex quadam falinarum, aquearum, terrearum & ignearum molecularum aggregatione, tum in terræ vifceribus, tum etiam

etiam in vegetantium & animantium corporibus fermentationis ope, componuntur: quod quidem plantarum aromaticarum aquæ immerſarum accretione ſatis evidenter demonſtratur. Nunquam enim ex illa aqua oleum quod diſtillatione ex his plantis elicitur extrahi potuiſſet: præterquamquod in ſalem, aquam & terram, olea quæcunque diligenti analyſi reſolvantur, ut jam diximus.

Ex his filamentis diverſimode conſertis, flocculi exſurgunt plus minuſve denſi, intra quorum poros ignis elementum abunde reconditur, unde ſulphuris levitas & inflammabilitas. Præter igneam ſubſtantiam quæ his poris continetur, uberrimi ſunt hujus materiæ oleoſos flocculos intercurrentis rivuli quibus a ſe invicem disjunguntur & ſeorſim moventur motu perturbato, qui ad fluiditatem requiritur. Nihilominus tamen quamdam inter ſe connexionem & intricaturam ſervant tortuoſa hæc filamenta, unde fluidi lentor pendet.

Ex ſupra recenſitis ſalis alcali natura, & ſulphurum quam mox expoſui figura & ſtructura, facile concipi poteſt, qua ratione ſulphur quodcunque ab alcali ſale diſſolvatur. Cum enim ſphæricæ & echinatæ ſupponantur alcali ſalis moleculæ, intra floccos filamentoſos ſulphuris moveri non poſſunt, quin quædam ex filis ſecum abripiant, & flocculos paulatim dividant ac diſcerpant. E contra vero denſæ, rigidæ & aculeatæ acidorum ſalium moleculæ intra ſulphurum flocculos copioſe intruſæ eorum texturam denſiorem & firmiorem efficient: unde etiam ſulphurum varia genera; nam pro varia, tum ſulphurum, tum acidorum ſpiculorum tenuitate aut craſſitie, pro diverſa eorumdem quantitate, diverſa quoque compoſita oleoſa, vel ſulphurea exſurgent, conſiſtentia, tenuitate & volatilitate varie inter ſe diſcrepantia.

Nam quæ in terræ viſceribus oritur ſulphurea concretio ex ignis, ſalis acidi, aquæ & terræ tenuiſſimæ conſortio, bituminis vel pinguedinis terræ nomen obtinet. Deinde bituminoſa hæc pinguedo magna partium aquearum copia ſoluta, oleum minerale conſtituit, quod Petroleum dicitur. Si vero terræ & ſali permiſceatur, ſolidiora bitumina producit, pura vel impura pro terræ copia, vel craſſitie, vel pro mixtionis diverſo gradu: inde Carbo foſſilis, Gagates, Succinum, Bitumina & terræ bituminoſæ. Si vero minor ſit terræ, major vero ſalis acidi copia, ex hac miſtura exſurget Sulphur minerale vulgare ſeu inflammabile. Si tandem illud bitumen terræ occurrat fuſibili & vitreſcibili, formam metallicam illi tribuet, nempe metalli ſplendorem, mollitiem, ductilitatem & malleabilitatem, quæ quidem variis experimentis probantur. Nam miſtura olei acidi Vitrioli & olei Terebenthinæ, partibus æqualibus, poſt lenem, ſed diuturnam digeſtionem, per retortam diſtillata, liquorem effundit primo flaveſcentem, deinde croceum, ad Petroleum odore & conſiſtentia proxime accedentem. Quod in retorta ſupereſt, primo in bitumen molle inſpiſſatur, ac tandem in maſſam nigram & ſolidam concreſcit & induratur; quæ flamma admota facile accenditur; & dum comburitur, odorem ſpargit, carbonis foſſilis odori prorſus ſimilem. Quod ſi pergatur diſtillatio, ex materia ſuperſtite prodit liquor albicans & acidus in quo ſubſidet pulvis gilvus, ſulphur nempe flammæ concipiendæ capax; & præterea ad retor-

retortæ collum elevatur sulphur flavum & combustibile, quod a sulphure vulgari non discrepat. Ultimum vero in retorta remanet quædam substantia nigra, splendens, levis & foliacea aut talcosa, in qua ferreæ particulæ magnetis ope deteguntur.

Nec sola artificialis horum bituminum compositio, sed etiam eorum quæ e terræ visceribus eruuntur resolutio arte Chymica, eadem principia nobis detegit.

Metalla vero nihil aliud esse quam bitumina diuturno digestionis calore cocta, & ad certum fixitatis gradum adducta satis commonstrat Chymica eorum analysis, quæ metalla saltem imperfecta in cineres & vitra reducit, sulphureum quo turgent principium auferendo. Si enim igne diturniori vel radiis solaribus vitreæ lentis ope congestis calcinentur imperfecta metalla, sulphureum principium avolat, & in calcem aut cineres reducuntur, quæ tandem igne vehementiori in vitra convertuntur. Si verò hisce vitris metallicis sulphureum principium restituatur, denuo metallicam formam induunt.

Quæ in animali & vegetabili regno occurrunt flammæ capaces substantiæ, sulphureo principio & acido sale nova combinatione permistis componuntur. In his enim principium sulphureum seu oleum, ut in minerali regno, ex salis acidi & ignis elementaris permistione cum aquæ & terræ modica portione ortum ducit. Deinde vero oleum cum acri sale mucagines & gummata constituit; cum acidis tenuibus & nova ignea substantia interspersa olea essentialia & ardentes spiritus producit; acidis vero crassioribus & terræ quantitati sufficienti consociatum, resinas efficit. Sic arte Chymica artificiale gummi componimus aut saponacea concreta plus minusve crassa, salium acrium & oleorum tenuiorum aut crassiorum mistione. Sic spiritus vini & spiritus volatilis urinæ simul misti, tenue gummi seu mucilaginosum concretum efficiunt; oleum vero olivarum & sal fixus Tartari liquatus, saponem seu crassioris gummi speciem componunt. At spiritus vini & oleum Vitrioli confusa & diuturniori calore digesta, distillatione oleum inflammabile, subtile, grati odoris, & essentialibus plantarum oleis haud absimile fundunt, ac tandem veram resinam in retorta relinquunt.

Idem principium oleosum in animalibus axungiam efficit, & gluten aut gelatinosam substantiam quæ in partium nutrimentum cedit. Hæc enim gelatinosa substantia salibus acribus volatilibus & oleo componitur, quod analysi satis manifestum est. Axungia vero ex oleo & sale acido constat. Si enim oleum olivarum & acidus spiritus quicunque, sive Nitri, sive Vitrioli, confundantur & digerantur, sebum vel axungia inde emerget animalium pinguedini similis.

Flamma quam sulphurea vel oleosa corpora concipiunt, est motus primi nostri elementi in flocculorum oleosorum poris latentis; quod carceres quibus detinebatur, successive disrumpit, & acidi salis spicula secum abripit, quorum ope corporis accensi moleculas, cujuscunque generis sint, dividit ac destruit.

Sulphurea concreta, vel volatilia, vel fixa, in corporibus deprehenduntur.

Fixio-

Fixiora vel solida sunt, ut axungiæ, resinæ & bitumina; vel fluida, ut oleá : volatilia vero calore levissimo avolant, & olei consistentiam servant, ut olea essentialia Juniperi, Thymi, &c. vel aqueam formam habent, & spiritus ardentes dicuntur, ut spiritus vini, & fructuum spiritus ardentes.

CAPUT QUARTUM.

De Elementorum mistione.

EX quinque supra recensitis principiis corpora quæque constare oportet. Hæc principia, ut diversa ratione miscentur, diversa itidem efficiunt composita. At vero quænam sint variæ mistionis rationes in diversis quæ inde exsurgunt compositis, nobis considerandum est.

Principiorum mistio fit ope motus, qui totus ab ignis elemento pendet; vel lentus est ac tardus, ut in fructuum maturitate; vel vividus ac promptus, ut in musti fermentatione; vel vehementissimus, ut in corporum deflagratione. Omnes illi motus donantur nomine fermentationis, quæ, si ad compositi destructionem tendat, corruptio nuncupatur.

Simplicior principiorum mistio, seu minus composita, ea est quæ salem constituit, intima nempe & stricta aquæ & terræ copula; deinde sulphur quod ex ignis, terræ & salis consortio exsurgit; tandem sales acres, volatiles vel fixi, sales essentiales plantarum, & sulphura tum solida, tum liquida.

Quænam sint illæ mistionis rationes, & quænam sint ejusdem mutationum series in triplici regno, variis exemplis observare licet.

Et primo quidem exemplo sit vitis. Ejus uvæ adhuc immaturæ & vix nodatæ saporem insipidum aut herbidum tantummodo referunt. Prout crescunt, aciditas quædam in iis sensim evolvitur: unde primo austerus percipitur earum succus, postea acerbus, & tum Omphacium dicitur; quod si distillationi subjiciatur, magnam phlegmatis copiam largiturum est, nonnihil acidi liquoris, sulphuris seu olei portionem exiguam, & in vase magnam terræ copiam relinquet.

Hoc in succo moleculæ terreæ salium rudimentis veluti fetæ, primo austero gustu percipiuntur: deinde vero acerbo sapore extremi salium aculei e terreis moleculis jam erumpentes, sed suis involucris nondum omnino liberati, manifestos se præbent.

Verum cum ad perfectam maturitatem perveniunt uvæ, austerus earum sapor in dulcem convertitur. Tunc ignis elemento uberius penetratur succus, rarior fit ac tenuior, concitatiori motu agitantur ejus partes, sales acidi terrea sua involucra exuunt, & ex nova salium, ignis, aquæ & terræ consociatione nascuntur sulphura. Si qui vero acidi sales sulphurum compositionem non subeunt, ab iisdem sulphuribus irretiuntur, ita ut summis tantum acuminibus inter sulphurea filamenta prominentibus, linguæ papillas vellicent, & gratum saporem excitent. Tunc musti nomen obtinet, quod distillatione copiosum phlegma exhibet, deinde liquoris acidi non mediocrem quantitatem, aliquam salis volatilis acris seu urinosi portionem, & oleum

cras-

crassum longe uberius quam in priori distillatione; tandem ex materia in vasibus superstite sal fixus acris elicitur, qui a terra separatur.

In hoc uvarum maturarum succo, sive musto, sales & sulphura ad summum tenuitatis gradum nondum evecta fuere, vel terreis crassioribus partibus adhuc involvuntur, quibus eorum actio multum retunditur.

Si vero ille magna succus copia fermentationi committatur; tunc ignea materia qua abundat, novum & majorem fermentationis motum excitat, qui non quiescit quin partes crassiores attenuatæ fuerint, aut e liquoris sinu remote, quin sales & sulphura e terreis partibus liberata, exacte mista & subacta fuerint: tunc liquor vinum dicitur. Crassiores vero partes e centro ad circumferentiam propulsæ, in fundo subsident fæcum nomine. Vividus autem & maxime penetrans videtur liquor ob magnam ignei elementi copiam, quæ intra sulphureorum flocculorum filamenta nidulatur. Distillationi subjectus ille liquor, non mediocrem spiritus ardentis copiam primo largiturus est, deinde phlegma uberrimum præbebit; postea liquorem acidum cum aliqua oleosi spiritus portione, tandem olei crassi aliquantulum tribuet. Exigua admodum remanet capitis mortui portio, quæ salis acris fixi paululum lotione exhibebit. Sic in vini distillatione longe minor est acidi liquoris proventus quam in musti analysi: sed ex vino magna spiritus ardentis copia extrahitur, nulla vero ex musto.

Verum si vini fæces probe siccatæ distillentur, magna salis volatilis acris seu urinosi quantitas elicietur; quod acidi sales sulphureis & terreis moleculis irretiti, tum vi fermentationis tum etiam ignis calore in salem volatilem convertuntur.

Alia quoque variarum salis acidi metamorphoseon, tum in spiritum ardentem, tum in salem volatilem, exempla videre est in Fabarum & Pisorum distillatione. Si enim Fabæ aut Pisa recentia & adhuc virentia ex retorta distillentur, acidum spiritum copiosum, præter magnam phlegmatis quantitatem, & nonnihil olei præbent. Si vero hæc semina tempore convenienti in aqua vulgari fermentescunt, copiosum spiritum ardentem largiuntur. Si tandem absque ulla sensibili fermentatione per aliquot menses in loco arido serventur, spiritum alcali urinosum distillatione exhibebunt, nihil vero aut parum acidi liquoris. Unde liquet, salem acidum fermentatione cum ceteris principiis consociatum, in sulphur converti; aut sui ipsius cum terreis & sulphureis moleculis coalescentia, in salem alcali volatilem abire, sicuti calcinatione in salem alcali fixum immutatur, si vi ignis in crassiores terræ moleculas intromittatur, ut in lixiviosorum salium præparatione.

Verum hic observandum incumbit, omnes sales e regno vegetabili oriundos, non esse inter se prorsus similes. Nam inter se discrepant non solum ratione compositionis pro majori vel minori copia sulphuris, aquæ, aut terræ cum sale acido conjuncta; sed etiam multum inter eos intercedit discriminis, ratione salis acidi primigenii a quo ortum ducunt. Sal enim primigenius, acidus nempe, non unus & simplex est; sed pro variis typis in quibus formantur, diversi sales acidi emergunt, quorum tria tantum genera cognoscimus,

scimus, scilicet muriaticum, salem nitrosum, & salem vitriolicum. Sal muriaticus, qualis est gemmeus vel marinus crystallizatione cubicam figuram suscipit: ejus partes integrantes quasi ex duplici pyramide quadrata per basim junctis formatæ mihi videntur. Nitri crystalli prismaticam figuram exhaedram repræsentant: & ex duplici pyramide triangulari integrantes ejus partes formatas supponimus. Vitrioli vero partes integrantes ex duplici pyramide exagona effictas existimamus, ob figuram quam sal fixus Vitrioli omni parte metallica, quantum fieri potest, purgatus solet suscipere.

Sales illi primigenii cum aliis substantiis conjuncti, sales compositos constituunt diversæ figuræ & energiæ, quorum numerus pene infinitus est. Sic in regno vegetabili acetorum varia occurrunt genera quæ nihil aliud sunt quam sales acidi primigenii aliqua phlegmatis copia soluti. Sales essentiales absque igne præparantur, qui iidem sunt acidi cum moleculis terreis & ceteri principiis aggregati; sales Ammoniaci qui ex acidorum & acrium volatilium copula exsurgunt: acres fixi, cum acidis spiculis terreæ moleculæ crassiores hispidæ sunt; volatiles vero seu urinosi, cum tenues admodum sunt moleculæ terræ, ita ut globulos hirsutos constituant.

Pariter eadem salis acidi primigenii genera, quæ in minerali regno observantur, in regno quoque vegetabili deprehenduntur. Exempli gratia, sal essentialis Parietariæ nitrosus est; & carbonibus accensis impositus, ad instar Nitri fulgurat. Sales fixi Cardui Benedicti, herbæ Kali, spongiæ, sali marino congeneres sunt. Eorum crystalli cubica figura donantur, & inter accensos carbones crepitant. Tartari crystalli vitriolicos crystallos repræsentant: & eamdem esse acidi in Tartaro delitescentis naturam cum acido vitriolico facile demonstratur ex sulphureo odore quem sæpius spargit Tartarum certo modo calcinatum.

Præter salina composita, sunt & alię mistiones quę in plantis producuntur, ut Gummi, Resinæ & mellei liquores.

Gummi est substantia media inter acidum & oleum, vel est sal acidus qui cum terreis moleculis ita conjungitur, ut major ejus portio in salem alcali jam immutata sit, dum altera in oleum convertitur; ita ut mixtum inde exsurgat salino-oleosum, qualia apud Chymicos videre licet concreta saponacea ex oleo olivarum & lixivio Tartari, aut mucilaginosa ex spiritu vini & spiritu volatili urinę. Unde semina fere omnia quę in maturitatis statu oleo turgent, nihil aliud sunt in principio quam mucagines seu olea immatura.

Resinę ex acido & oleo componuntur, qualis est mistura olei Vitrioli & spiritus vini, vel spiritus Terebenthinæ. Sunt vel solidę vel liquidę, quę nisi partium terrearum interventu inter se non differunt.

Mellei succi qui ex plantis vel sponte exsudant ut Manna, vel arte eliciuntur ut Saccharum, sales sunt essentiales ex acido & alcali sale constantes cum oleosis partibus quamplurimis permistis.

Quamplurima diversarum, quibus principia inter se misceri possunt, sive natura, sive arte, rationum exempla observare licet in regno minerali.

Lapis Calcarius & Gypsum ita sunt disposita, ut in iis, si igne calcinentur, ab ignea materia innumeri aperiantur poruli, quibus aqueę moleculę facile

reci-

recipiuntur, non tamen sine quadam earum & ignei principii inibi inclusi collisione. In his poris diutius asservatæ aquæ partes tandem in moleculas nitrosas convertuntur. Ex muris enim antiquis ex calce aut gypso extructis Nitrum temporis decursu efflorescit, vel etiam arte extrahi potest. Idem Nitrum distillatum pro majori sui parte in spiritum acidum effunditur; e contra vero cum carbonibus calcinatum, fere totum in salem alcali convertitur; & fortasse Natrum antiquorum seu sal alcali mineralis, qui in Ægypto & in aliis regionibus e terra effoditur, aut ex plerisque mineralium fontium aquis elicitur, nihil aliud est quam Nitrum calore terræ calcinatum, quod in salem alcali fixum mutatum est.

Sal acidus vitriolicus cum metallis Vitriolorum varia genera constituit; cum terra adstringente alumen efficit, ac tandem cum igneo principio sulphur vulgare & combustibile. Sulphur enim vulgare flavum, deflagratum, & igneo principio exhalato in acidum liquorem totum convertitur; & rursus acidum illud vitriolicum igneo principio coadunatum, in sulphur concrescit.

Eædem principiorum mistiones in animali regno deprehenduntur. Chylus & lac salem acidum occultum continent, qui quadam putrefactione facile evolvitur: facile enim acescunt. Cum vero debita fermentatione subigitur sal ille acidus, in salem alcali volatilem commutatur, qui copiosus ex liquoribus e chylo prognatis, sanguine scilicet, sero, bile, urina, &c. elicitur. Verum in debita corporis dispositione sal acidus in salem alcalinum non omnino mutatur; sed salem salsum seu Ammoniacum constituit cum terreis & oleosis partibus commistum. Ex hac autem salis Ammoniaci cum oleosis partibus unione, gelatinosa seri & sanguinis substantia oritur, quæ putrefactione vel calcinatione indiget, ut sal in ea contentus, in salem alcalinum convertatur; ut videre licet in urina, sanguine aut ceteris corporis humani succis, ex quibus sal alcali extrahi nequit nisi prævia putrefactione aut calcinatione.

Hæ sunt præcipuæ principiorum mistiones quæ in corporibus naturalibus occurrunt, ex quibus ceteræ quæ ex his fieri possunt compositiones, facile deducentur.

CAPUT QUINTUM.

De dignoscendis Medicaminum viribus.

Nihil sane Medicis optabilius, ægris quoque salubrius contingeret, quam si mistorum omnium, quæ natura passim profert, vires ad immutandum corpus humanum probe dignoscerentur.

Quod enim accurate observatum fuisset de singulis mistorum effectibus, Medico veluti norma foret, ad quam tuto semper praxim medicam accommodaret; nec alio præterea indigeret adjumento, nisi judicio quodam ad remedia opportune juxta varios morbi casus exhibenda: sed cum nobis

desint maxima ex parte ejusmodi rerum naturæ observationes, ad alia confugere oportuit.

Quidam se operæ pretium facturos duxerunt, si ex rerum naturalium figura, colore, aliisque externis qualitatibus, quamdam inter earum vires & certas corporis humani partes aut certos morbos connexionem augurarentur. Ita ut hac methodo investigare conati sint quidquid singulis partibus utile, noxiumve futurum esset. Sic quamdam sibi finxerunt analogiam inter Nucem moschatam & caput, inter Asari folia & renes, inter Anacardii fructus & cor, Dentariam & dentes, semen Fraxini, Glossopetram & linguam; inter lapidem Aetitem & fetum in utero, lapidem variolarum & variolas; inter lapidem Hæmatitem aut Jaspidem maculis rubris distinctum & sanguinem; inter lapidem Cancrorum, lapidem Judaicum & calculum vesicæ; inter Carduum benedictum, Carduum Beatæ Mariæ, dentes Apri, aut mandibulas Lucii piscis & pleuritidis dolorem punctorium; inter radices Scrophulariæ vel Cardui hæmorrhoidalis nodos & hæmorrhoidas; inter Rhabarbarum vel Chelidonium & bilem vel icterum. Sed præterquamquod non bene cessit talis virium inquirendarum ratio, nullus est rerum physicarum ita rudis, qui statim non agnoscat quam sit futilis & absurda. His itaque exterioribus signis utendum quidem ad distinguendas inter se res naturales, non vero ad earum vires detegendas.

Ab intimis mistorum qualitatibus Galenus & ejusdem asseclæ eorum virtutes cognoscere tentaverunt: & recte quidem, si veras introspexissent eorum qualitates, non vero vanas finxissent eorum judicio primarias, calidum scilicet, frigidum, siccum, & humidum. Neque enim ipsis suppetebat alia dijudicandi ratio, quam ex odore & sapore; quod quidem ad suas qualitates instituendas non sufficiebat, licet ad certa quædam indicia non sit inutile. Etenim ex gusto amaro satis tuto judicamus, plantas esse stomacho proficuas, & alimentis recte coquendis aptas; ex gustu acido, eas esse immodico sanguinis aut bilis motui cohibendo perutiles; ex odore aromatico, illas nervis ac spiritibus adjumento esse. Non itaque ista negligenda sunt, sed ad rectum usum convertenda.

Postea vero recentiores Physici, ad rerum naturalium vires investigandas, duplicem adhibuere methodum. Altera nempe rerum principia, altera vero earumdem effectus cognoscere tentarunt. Utramque viam insistunt celeberrimæ illæ in Gallia, Anglia & Germania doctorum virorum societates. Chymicis resolutionibus intima mistorum principia multo labore scrutati sunt; eoque pervenere, ut principia mistorum separata, aut substantias iisdem similes simul jungendo, eadem composita, unde elicita fuerant, denuo composuerint. Sic non minus facile quam perfecte ad nutum destrui aut restitui possunt sal marinus, Nitrum, Vitriolum, Alumen, Sulphur, Bitumina & Mineralia pleraque. Unde spes illucescit iis quæ jam comperta sunt, & quæ in dies ea de re comperiuntur, mistorum compositionem ex tenebris quibus involvitur, tandem erui posse.

Multam laborem insumpsit Regia Scientiarum Academia in analyses plantarum perficiendas, quas scilicet distillandas curavit, sive recentes, sive jam fer-

fermentatas. Sed quam pauca inter eas, quæ ex tot diverſis plantis extrahuntur, ſubſtantias, reperiuntur diſcrimina.

Ex his phlegma inſipidum, idque copioſum plerumque ante omnia diſtillari ſolet; tum ſpiritus acidi, ſales alcalini ſeu urinoſi, vel ſoluti, vel concreti; liquores miſti, qui nempe acidorum & alcalium effectus exerunt; & olea fœtida & nigra extrahuntur: tandem ſal aut lixivialis aut ſalſus e cineribus elicitur; ille lixivii ſaporem præ ſe fert, & humido aere reſolvitur, ut ſal Tartari; hic ſalem ſalſum guſtu refert, ut ſal Leucoii lutei vulgo *Keiry*.

Præter has ſubſtantias quæ ex omnibus fere plantis educuntur, quædam aliæ adhuc ex quibuſdam plantis eliciuntur. Sic ex plantis aromaticis oleum ſubtile & fragrans, quod eſſentiale vocant, plerumque primum egreditur, ut ex Lavandula, Thymo, Salvia, &c. In paucis plantis, ut in Elleboro, Elleboraſto, Croco, Veronica, Naſturtio, &c. ſpiritus acerrimus, ſeu oleum tenuiſſimum & ſapore acerrimo donatum, primo caloris gradu erumpit. At præhabita plantæ fermentatione, eadem quoque, ſed mutato ordine, depromuntur. Nullus exit liquor ſaporis ſenſibilis expers. Interdum primo ignis gradu profluit humor, vel acidus, vel urinoſus; nonnumquam etiam ſpiritus ardens & ſumme volatilis. Verumtamen pauca hæc elementa, quæ ex plantis exſtillantur, multum adhuc a ſe invicem diſcrepare conjicere licet; quod aliquid ſit diſcriminis inter ſales fixos ex earum cineribus elicitos. Cum enim ſint acidorum fetus, tot ſupponunt acidorum genera, quot ipſorum diſcrimina deprehenduntur. Si vero qui e plantis extrahuntur ſpiritus acidi, diverſi ſint generis, non minus diſſimiles inter ſe erunt ſales urinoſi volatiles. Perinde olea ſe habent, cum nempe ab acidis ortum ducant, ut experimentis probatur. Oleum enim eſſentiale Thymi cum ſpiritu ſalis Ammoniaci digeſtum, colore violaceo vel purpureo inficitur, quod illi cum oleo Succini commune eſt; nec tamen idem præſtant cetera olea eſſentialia. Sed nondum hæc diſcrimina ſatis fuere perſpecta.

Ex animalibus vero, & eorum partibus diſtillatis multum ſpiritus & ſalis volatilis urinoſi elicitur, nec mediocris portio olei craſſi, parum vero ſalis fixi, & nihil aut perparum acidi ſalis. Verum ſi in aqua communi decoquantur, ex iiſdem partibus mucilago vel gelatina quædam ſe prodit, quæ cetera quibus conſtat elementa includit, unde per diſtillationem facile evolvuntur.

Si nondum omnibus numeris abſoluta eſt miſtorum cognitio, quam docti viri hac priori methodo aſſequi conati ſunt; ſaltem eo progreſſa eſt, ut tum ex principiorum reſolutione, tum ex eorumdem in plantis compoſitione, certæ quædam regulæ deduci poſſint ad eorum virtutes indagandas. Fatendum tamen eſt, peculiares eſſe quorumdam miſtorum ſpecificas, ut vocant, virtutes, quæ fortaſſe a materia adeo ſubtili pendent, ut hactenus analyſes effugerit; quin etiam veriſimile eſt, hanc ſpecificam virtutem a partium diſpoſitione proficiſci quoque poſſe, quæ nondum explorari potuit. Non itaque nobis innoteſcit unde Antimonium ſit emeticum, Kinakina cortex ſit febrifugus, Opium narcoticum, Cantharides veſicam corrodentes, Arſenicum ve-

nenosum, & nervis ita noxium. Sed non desperandum est fore ut experimenta congerendo, hæc omnia palam fiant, aliaque pariter incognita.

Altera methodo, ab effectibus mistorum proprietates eruere conantur. Hæc autem, licet diuturniore egeat tempore, suum tamen quoque percepit incrementum. Dum itaque hac arte res naturales explorantur; tum ipsæ, tum earumdem principia resoluta cum variis miscentur intermediis jam cognitis, ut inde effectus comperiantur, quibus postea earum rerum indoles innotescat. Observatum est quoque, quonam modo agerent res eædem cum sanguine aliisve corporis liquoribus permistæ, aut in animalium venas injectæ, aut per os intrusæ; & inde quædam conjecerunt ad earum virtutes detegendas perutilia.

His potissimum utuntur in experiundo intermediis seu criteriis, nempe tinctura Heliotropii tricocci, vulgo *Tournesol*, tinctura Violarum vel Syrupo violaceo, tinctura Rosarum, tinctura florum Malvæ, solutione Sublimati corrosivi, solutione salis Saturni, solutione salis Tartari, aqua Calcis vivæ, infusione gallarum, spiritibus acidis Nitri, salis marini, vel vitrioli, spiritu vini, &c.

Corpora quæ salibus acidis scatent, cæruleæ Heliotropii tincturæ colorem rubrum, sed varie intensum a purpureo ad igneum, vel ad sanguinis bovini colorem pro variis aciditatis gradibus conciliant: rubro quoque colore inficiunt tincturas Violarum, Rosarum & florum Malvæ. Præterea eadem acida cum solutione salis Tartari tumultuantur. Mista quibus inest sal acris seu alcali, tincturas Violarum, Rosarum & florum Malvæ virides efficiunt: si admodum debilis sit, aliquot in spiritu salis bullas aereas excitant; majorem agitationem & fremitum quemdam, si fortiori sale donantur: sed si volatili hoc sale abundant, cum spiritu salis statim & vehementer effervescunt.

Præterea sal volatilis urinosus admodum debilis, sæpe non statim, sed interjecto tempore, Sublimati corrosivi solutioni Opali colorem inducit: si paulo uberior, pallidum ei impertit colorem; ac tandem lacteum, si fortior sit, atque sensim præcipitat. Ubi multum viget sal urinosus, tum repentinam invehit præcipitationem, aut solutionem statim coagulat, si sit uberrimus.

Verum sal alcali fixus Sublimati solutionem subflavo colore tingit, & sensim præcipitat, si debilis sit: si vero fortior & uberior, statim præcipitat, & Mali aurei aut Croci colorem exhibet.

Si quid Vitrioli in mistis contineatur, atro colore vel purpureo gallarum infusionem inficiunt.

Salis marini vel minima portio mistis contenta, Sacchari Saturni solutionem turbat.

Quæ Ammoniaco sale turgent, cum solutione salis Tartari, vel cum aqua calcis permista, odorem urinosum exhalant.

Corpora resinosa tincturas suas spiritui vini communicant, ex quo postea aquæ communis affusione resina in præceps ruit.

Præter hæc experimenta, nonnulla etiam in sanguine, sero, bile & ceteris animalium liquoribus tentaverunt. Ex quibus compertum est, primo a quibusdam liquoribus sanguinem venenosum coagulari, quibus arteriosus funditur, & vi-

& vice versa; a plurimis vero aliis succis utrumque coagulari: unde patet aliquid interesse discriminis inter sanguinem qui arterias alluit, & eum quo venæ replentur.

Quidam liquores e plantis desumpti, arteriosum minime coagulant; sive e venenosis, ut ex Napello & Solano letali; sive ex purgantibus, ut ex Elleboro nigro; sive ex salutaribus, ut ex Absynthio, Angelica, Imperatoria, & Persicaria extrahantur.

Omnes pene plantarum succi colorem sanguinis immutant, paucis ut Salviæ, Menthæ, Bugulæ, Scorsoneræ, & Apii exceptis. Succus Napelli, & Arthemisiæ colore livido eum perfundunt.

A plerisque acidis spiritibus e mineralium familia oriundis sanguis in densum coagulum inspissatur, & atro colore tingitur, excepto tamen spiritu sulphuris, quo non multum alteratus videtur: quin & olei sulphuris drachmam unam aut alteram in canis vivi venam jugularem absque ullo damno infusam fuisse Borellus asserit. Si vero aqua fortis, vel quilibet alius spiritus acidus mineralis, licet aqua dilutus ac debilitatus, sensim intra jugularem venam canis injiciatur; miras convulsiones & spasmos animal patitur, & vehementissime se contorquendo & ejulando cito moritur; aperto vero thorace, sanguis in grumos conversus in vasis & in corde reperitur. Solutio salis Tartari eodem modo injecta, easdem convulsiones & summos dolores procreat, & tandem necem affert: at sanguis non in grumos abit, sed ejus nativa fluiditas servatur.

Sanguis e vasis extractus, & cum salis Tartari aut cujuslibet alcali fixi solutione permistus, fluidior videtur fieri. Tamen in infima liquoris parte, fæx quædam crassa & turbida præcipitata apparet. Crassamentum illud non tanta copia deprehenditur, si cum spiritibus volatilibus urinosis permistus fuerit sanguis.

Spiritibus vini affusione sanguis in grumos coalescit; verum ejus lympha seu serosa portio cum eodem spiritu confusa, ad instar albuminis ovi cocti concrescit & indurescit. Eadem pariter a spiritibus acidis coagulatur; ab alcalinis vero non inspissatur, sed quædam ejus portio sub albidi crassamenti specie in vasis fundum præcipitatur.

Flavus vel subrufus bilis color ab acidis in viridem convertitur, & multum imminuitur ejus amarities. Ab alcalium vero salium affusione, & color flavus magis dilutus evadit, & amaror augetur. Cum acidis liquoribus effervescit, non vero cum alcalinis; sed ab illis sicut & a spiritu vini condensatur.

Spiritus acidi colorem urinæ semper intendunt. Spiritus Nitri & phlegma Vitrioli eam colore sanguineo sensim tingunt, multo minus vero spiritus & oleum Vitrioli.

Acidi spiritus urinam non turbant, nec quidquam in ea præcipitant. Illius autem quæ limpida primo, postmodum per se turbatur, turbationem & contentorum præcipitationem ut plurimum adjuvant, sæpius accelerant, rarissime impediunt.

Acidis liquores urinæ sedimenta condensant, & colore intensiori ad rubedinem accedente inficiunt. Nonnumquam evenit ut urinæ sedimenta spontanea vel

vel ab acidis præcipitata, ab iiſdem acidis diluantur, & denuo novæ & copioſæ concretiones ruſæ quaſi ſabuloſæ in vaſis fundo ſubſideant.

Alcalini ſales urinæ tincturam remiſſiorem reddunt; ab illis ejuſdem ſedimenta minus denſa, motu leviora, colore magis candida efficiuntur, ſed hæc omnia magis a volatilibus quam a fixis.

Nonnumquam ab alcalinis ſalibus, urina quæ per ſe turbata fuit, & craſſum ſedimentum depoſuit, ad priſtinam perſpicuitatem reducitur, ita ut inibi contenta omnino evaneſcant.

Lac ab acidis coagulatur ita ut ſeroſa ejus pars a caſeoſa ſecernatur: ab alcalinis vero ſalibus ejus coagulatio præpeditur. Si vero lactis pars una & ſolutionis ſalis Tartari partes duæ ſimul digerantur, miſtura rubra fiet & pellucida, grumis quibuſdam in vaſis fundum præcipitatis.

Inſuper ex quibuſdam obſervationibus liquet quid mixta in hominum aut animalium corpora ingeſta præſtare valeant.

Quædam hominibus noxia, brutis innocua aut minus nocentia obſervata fuere. Sic Mercurius ſublimatus corroſivus, hominibus letalis, canibus eadem doſi exhibitus vomitum ſolummodo excitavit. E contra Nux vomica canibus nocens, hominibus nullo modo exitioſa creditur. Crocus metallorum hominibus emeticum potentiſſimum, equis ſudores tantum movet. Amygdalæ amaræ quæ nihil damni hominibus afferre videntur, brutis prorſus infeſtæ ſunt; vehementiſſimas enim convulſiones & tandem mortem iis inferunt. Jalapium ipſum, quod blandum medicamentum purgans exiſtimatur, canibus exhibitum convulſiones excitat & ventriculum inflammatione afficit.

At hominibus pariter & brutis damnoſi ſunt ac letiferi Coronæ Imperialis bulbi. Hyoſciami radices & folia comeſta, ardorem vehementem per totum corpus accendunt, & mentem turbant. Solani ſomniferi baccæ delirium, ſenſuum ſtuporem & nonnumquam ſomnum letalem inducunt. Napellus præter ardorem quem circa fauces & præcordia excitat, frigoris ſenſum per artus inducit, ac tandem interimit.

Plurimæ aliæ hic recenſeri poſſent obſervationes: ſed quantum lumen afferat ad medicamentorum vires enucleandas hæc duplex inveſtigandi methodus, ex ſupradictis unicuique facile patebit; ita ut illarum ope, ſi præſertim utraque jungatur, conjectura admodum probabili aſſequi poſſimus quid prius ineſſet in mixtis quorum analyſis inſtituitur; quid in corpus humanum agere valeant, & qua ratione illud operentur. Illud autem quibuſdam exemplis demonſtrandum eſt.

Sint Lappæ ſeu Bardanæ vulgaris vires explorandæ. Quærendum primo quid analyſi Chymica, ex ejus foliis extrahatur. Conſtat autem ex foliorum hujus plantæ ℔v. præter phlegmatis fere inſipidi ℔jß. aut circiter, elici humoris acidi ℔ij; humoris alcali urinoſi ʒviij aut circiter; ſalis volatilis urinoſi concreti ʒj; olei craſſioris quod per retortam diſtillavit, tum etiam quod in carbonibus reconditum, tandem calcinatione in flammam abiit, circiter ℥iij; ſalis fimi fere ℥j; terræ vero mortuæ & principiis orbatæ ℥j. Ex hac analyſi conjicere licet, folia Bardanæ, priuſquam analyſi ſolvantur, plus

con-

continere liquoris aquei quam aliarum partium; liquorem vero illum abundare sale ad Ammoniacum accedente. Probabile enim est, acidam partem ante analysim cum sale volatili urinoso fuisse conjunctam, & ex hac copula salem quemdam salsum sali Ammoniaco analogum emersisse. Quid enim sal Ammoniacus, nisi salsus ex acido & urinoso concretus? Quod ad salem fixum attinet, credibile est in planta ante ignis ministerium non adfuisse; sed tartarum seu salem essentialem Bardanæ in salem fixum abiisse, ut tartaro vini contingit, qui nihil aliud est quam terrea pars vini sale acido ultra satietatem imbuta.

Præterea amaro sapore donantur hujus plantæ folia, nec eorum succus Heliotropii tincturam mutat; unde liquet acidum ejus salem tum urinoso, tum sulphure, tum terreis partibus adeo esse involutum, ut omnis ejus actio prorsus retundatur. Deinde dum comburuntur ejus folia, levis fulguratio inter carbones percipitur; unde concluditur ejus salem acidum nitrosum esse. Præcipua igitur Bardanæ virtus pendet a sale Ammoniaco uberrimo & salis nitrosi minori copia simul mixtis, necnon quadam olei portione involutis. Si autem ad horum salium vires attendamus, easdem quibus donantur, in Bardana reperiri concludemus. Nec mirum, si hæc planta diuretica, sudorifica, pectoralis, hysterica, vulneraria, & febrifuga prædicatur.

Agrimoniæ vires quæris? Investiga quid præbeat analysis. Foliorum Agrimoniæ ℔v. humoris acidi & austeri fere ℔ iiij. suppeditant; humoris alcali urinosi circiter ℥ij. olei spissi, tum illius quod ex retorta distillavit, tum ejus quod in carbonibus reconditum fuit, fere ℥vj; salis fixi mere alcali ʒviß; terræ vero mortuæ circiter ℥j. Unde patet in hac planta nihil ferme salis Ammoniaci contineri, cum nullus sal urinosus concretus extrahatur: ideoque acidus sal quo Agrimonia abundat, cum terra conjunctus, concretum quoddam efficit sali essentiali seu tartaro, aut potius sali Coralliorum persimile, cum sulphure copioso copulatum.

Agrimonia sapore salso aliquantisper styptico & subacri donatur: ab ejus succo Heliotropii tinctura rubro colore leviter tingitur. Itaque a sale leviter adstringente virtutem adstringentem & aperitivam obtinet; quæ quidem dotes, licet contrariæ videantur, sæpius ab eodem principio pendent, quo nempe partium fibræ nimis laxæ firmantur, & tonus partium validior fit. Præterea ab acido ejus sale inflammationes temperantur. Has virtutes comprobat experientia, qua sese adstringentem, detersivam, resolutivam, vulnerariam & aperientem exhibet.

Bistortæ & Argentinæ radices adstringunt, & humores sistunt, sale quodam aluminoso cum sulphure conjuncto: nam analysi rite instituta, post acidum phlegma oleum prodit, deinde modicum phlegmatis urinosi; sed pondere insigni remanet caput mortuum. Unde cum radices illæ styptici saporis sint, probabile est, salem acidum quo plurimum pollent, & terram adstringentem simul constituisse concretum ad alumen accedens, unde virium rationem intelligere est.

Sic pariter ex Malvæ analysi, ipsius agendi rationem eruere licet.

Ex libris quinque foliorum & radicum Malvæ vulgaris in vas recipiens fluxerunt humoris acidi ℔iiij; humoris urinosi ℥ij. circiter; olei tum fluidi quod e retorta fluxit, tum crassi in carbonibus reconditi ℥iiij; salis urinosi

concreti grana xlviij; salis fixi mere alcali ʒvj; terræ vero ℥j. Ergo verisimile est Malvam sale quodam Ammoniacali præditam esse cum terra conjuncto; necnon maximam olei partem cum acido phlegmate probe commixtam, in succum illum lentum quem mucilaginosum vocant, abire: qui licet ab igne destruatur, præcipuum tamen est instrumentum quo Malva demulcet & emollit. Aqua enim cum oleo diu agitata, in mucilaginem vertitur, maxime si spiritus acidi guttæ aliquot addantur. Alvum præterea laxat, tum quia fæces nimis induratas, molles ac lubricas facit, tum etiam quia lentore suo villos ventriculi & intestinorum calore nimis tensos ac rigidos emollit & ad contractionem habiliores efficit; unde contentorum evacuatio.

Quid præstare valeat Linaria, tum ex analysi Chymica, tum ex analysi physica seu ex effectuum comparatione, adhuc inquiremus.

Ex Linariæ foliorum ℔v. prodiere humoris acidi ℔iij. circiter; humoris urinosi ℥v; olei ℥ix; salis fixi ʒiij; terræ vero ℥jß. Exigua admodum quantitas salis Ammoniaci occurrit in Linaria, ut patet ex phlegmate urinoso, quod nullus sal volatilis concretus sequitur: sed potius sale salso donatur ad tartarum vel ad terram foliatam tartari accedente. Tota planta saporis est salsi, herbacei; nec ejus succus Heliotropii tincturæ ullam coloris mutationem affert. Folia intra digitos contrita, odorem virosum emittunt ad Sambuci odorem accedentem: quæ quidem observationes cum analysi comparatæ, probant illam plantam oleo abundare tenui & Opii sulphuream partem referente. Unde eam anodinam & resolventem concludimus, quod experientia probatur.

Ut Lumbricorum terrestrium agendi rationem explores, audias eorum resolutionem.

Ex Lumbricorum ℔v. prodiere phlegmatis levissime acidi, nitrosi ℔jß; phlegmatis urinosi sed vehementissimi totidem; salis urinosi concreti ʒv; olei ℥vij; terræ ℔j; salis fixi ʒij. Hinc liquet, Lumbricos terrestres sale urinoso turgere, eoque non multum per salem acidum subacto, sed potius magna sulphuris copia irretito, fuliginis instar a qua differunt Lumbrici, quod non solum aquea substantia sed & terrea abundent. Si Lumbrici in vase diutius servati putrescant, ac tandem magma putrefactum per se exsiccetur, lotione salem in carbonibus fulgurantem præbet. Unde liquet, eorum salem acidum nitrosum esse. Non mirum igitur si externe adhibiti, polleant incidendi, emolliendi & abstergendi virtute, intus sumpti urinas moveant & obstructiones reserent.

His positis, regulæ sequentes tamquam axiomata ad vires medicamentorum investigandas constituendæ sunt.

1. Nihil magis confert ad investigationem principiorum quibus mixta in corpus humanum agunt, quam observatio analogiæ quam habent cum rebus vulgo cognitis. Ignotarum enim rerum vires dignoscere & explicare non possumus nisi comparatione earum quæ nobis perspectæ sunt. Ita satius est apud Medicos ad Salem Ammoniacum, Tartarum, Alumen, Vitriolum, Nitrum, Oleum essentiale tum aromaticum, tum fœtidum, & similia confugere, quam ad acidum & alcali, aut ad ignem, aërem, terram & aquam, quæ fere numquam pura e mixtis extrahuntur; aut ad calidum, frigidum, siccum, & humidum, quæ nimis leves sunt mixtorum proprietates, quam ut eorum

indo-

indolem aperire valeant. Mistorum autem, quæ tanquam exemplaria proponimus, virtutes aut ex supradictis jam satis innotescunt, aut postea suo loco exponentur.

2. Omnia mixta ex animalium familia desumpta, succum gelatinosum continent ex sale salso ammoniacali & oleo crasso constantem, qui ex eorum pellibus, carnibus, ossibus aut cornubus ebulliendo cum aquæ uberiori copia, sub gelatinæ vel glutinis specie extrahitur. Ab hoc gelatinoso succo parum differunt sanguinis serum & lympha. Si vero mediante fermentatione vel igne, oleum & sal secernantur, sal alcali urinosus copiosus obtinebitur, nec minor olei crassioris portio. Sal acidus vero nullus nisi in urina recenti aut in sudore manifestum se præbet, sed cum terra in superstite materia remanet sub salis alcali fixi specie, cujus quidem admodum exigua est portio. Quędam tamen insecta animalia excipi debent, ut Lumbrici terrestres, ex quibus tenuis & paucus sal acidus nitrosus distillatione elicitur.

Hinc substantiæ ex animalibus desumptæ probe nutriunt, ope succi gelatinosi succo nostro nutritio congeneris. Sed quo majorem salis volatilis copiam præbent, eo acriorem efficiunt succum nutritium: unde quædam carnes calidę censentur, ut caro vervecina, columbina; quę vero mediocrem hujus salis volatilis urinosi quantitatem tribuunt, temperatę censentur, ut caro vitulina.

3. Non existimandum est, sales acres urinosos sibi prorsus similes esse: alii enim ad salis marini indolem accedunt, ut sal volatilis urinę humanę, qui gustu salsus est & minus causticus, quam sal sanguinis humani qui lingua magis acris percipitur. Sal volatilis Cornu Cervi in ramusculos concrescit cornuum figuram apprime referentes; sal urinę e contra figuras cubicas vel polyhedras crystallizatione effingit.

Idem etiam censendum de oleis. Licet enim olea fere omnia ex animalibus oriunda, actuosis partibus donentur; unde ad partes debilitatas & paralyticas roborandas, ad nervorum obstructiones referandas & humores in partibus coactus resolvendos vulgo accomodantur; quędam tamen vi irritante & caustica pollent, ut Cantharidum & Formicarum olea.

4. Mista, quę vegetabilium familia suppeditat, sale essentiali donantur, qui ex sale acido, alcali urinoso, terra, & oleo componitur.

Hic per analysim Chymicam salis acidi plus, minusve largitur, & spiritum urinosum vel salem volatilem concretum prębet.

Quę salem urinosum concretum promunt, copioso sale salso ammoniacali feta sunt: quę vero spiritum tantum exhalant, parum hujusce salis continent. Ex acidi enim & alcali salis conjugio salsum nascitur, quod de Ammoniaci indole & viribus participat.

5. Mista, ex quibus analysi Chymica multum terrę & acidi liquoris educitur, nec ullo styptico sapore donantur, salem continent tartaro vel cremori tartari analogum, quique easdem virtutes obtinet; tartarum enim est copula quędam acidi & terrę.

6. Si eadem mista styptica sint, sale gaudent aluminoso, cum Alumen sit salsum stypticum ex acido & terra adstringente conflatum, nec viribus ab Alumine discrepant.

7. Quę

7. Quæ Gallarum tincturæ attopurpureum vel purpureum colorem conciliant, eadem sale ad Vitriolum accedente vigent.

8. Quæ inter carbones ardentes fulgurant, Nitro vel sale salso ad Nitrum accedente scatent: sic Parietariam & Calendulam Nitro abundare verisimile est.

9. Quæ lento & mucilaginoso humore referta sunt, cetera principia involvente, maxime agunt ratione mucilaginis ad gummi tragacanthum accedentis.

10. Quædam mixta sunt, quæ non tam salis essentialis quam olei tenuis & uberrimi ratione vires suas exerunt. Illud ideo essentiale dicitur. Mixta quæ forti odore aromatico nares percellunt, hoc oleo tenui sunt prædita, & cum magna aquæ copia distillata illud fundunt.

11. Quæ vero insuavem & fętidum odorem spargunt, olei essentialis fœtidi ratione operantur, ut Rutha, Castoreum, &c.

12. Mixta quæ Opii odorem vel ad Opium accedentem emittunt, anodina sunt & demulcentia ratione olei ad Opii naturam accedentis.

13. Quæcunque per Chymicas analyses, aut physicas investigationes & comparationes dignoscuntur, quantum fieri potest, in usum Medicum non adhibeantur nisi experientia comprobata fuerint, idest, aut a practicis Medicis, aut ab auctoribus fide dignis commendata, aut saltem in animalibus sæpius tentata, ita ut plane constet ea medicamenta sine noxa exhiberi posse.

14. Ex supradictis tentaminibus generales quædam mixtorum proprietates facile innotescunt; sed illæ medicamentorum virtutes, quæ specificæ dicuntur, ex analysi quacunque raro & difficillime percipiuntur. Earum inventio sorti plurimum debetur, aut assiduæ & accuratiori observationi rerum, quæ hominibus aut brutis, sanis aut morbosis, post hoc vel illud medicamen aut alimentum assumptum accidunt. Quapropter eos qui in rei medicæ studium incumbunt, satis adhortari non possumus, ut omnia diligenter & accurate observent ac meditentur. Plus enim incrementi ex observationibus res medica suscipiet, quam ex omnibus peritissimorum philosophorum ratiocinationibus. Sic, inquiunt, sorti & observationi debetur corticis Peruviani inventio.

Forte quædam Kinækinæ arbores in stagno deciduæ jacebant & putrescebant. Nemo ejus aquam præ insigni quem inde contraxerat amarore, gustare poterat. Quidam tamen ex incolis circumdegentibus æstu febrili correptus, urgentemque sitim largo ejus aquæ haustu depellere conatus, cum siti febrim amisit. Quod cum expertus fuisset, ceteros febre laborantes eodem uti remedio suasit. Nec infelix fuit successus. Sic aqua ingrata gustui, salutaris evasit. Sed cum per tempus, putrefactis arboribus, aquæ vis febrifuga cum amaritie evanuisset, altius hujus amari saporis & febrifugæ virtutis causa inquisita, eam tandem ab arborum corticibus pendere cognoverunt. Sic incertum quod sors obtulerat remedium, accuratiori investigatione e tenebris in quibus delitescebat erutum fuit, & postea diligentibus observationibus confirmatum.

MATE-

MATERIÆ MEDICÆ PARS PRIMA.

DE FOSSILIBUS.

SECTIO PRIMA.

DE AQUIS.

Quæ usui medico inservientes, vel simpliciores sunt, vel minerales.

Aqua simplex est corpus fluidum, pellucidum, inodorum, & insipidum. Nunquam absolute simplex reperitur, cum semper terreis, salinis & sulphureis particulis plus minus referta sit. Sed ea simplex dicitur, in qua hæ substantiæ sensibus minus percipiuntur. Ceteræ vero quæ ex diversis terris, metallis, succis, ceterisque mineralibus tanta copia commixtæ sunt, ut sint obvia sensibus, minerales dicuntur.

CAPUT PRIMUM.

De Aquis simplicioribus.

INter simpliciores Aquas numerantur fontana, fluviatilis, putealis, lacustris, pluvialis, nivealis. Deterior est palustris: optima censetur, quæ limpida est, tenuis, levissima, saporis & odoris prorsus expers, quæ ventriculum non gravat, quæ cito permeat, quæ igne cito effervescit, & pristino frigori cito restituitur, quæ carnes & legumina celerrime coquit, & smegmati facile & perfecte immiscetur. Pro potu solito improbatur turbida, cœnosa, stagnans, quæ secum ex terræ visceribus alienas affert qualitates.

Nemo non novit quantus sit illius usus, tum ad sitim extinguendam, tum ad alimenta & medicamenta paranda.

Aqua, potus a natura cunctis animantibus & cunctis in regionibus paratus, hominis naturæ omnium maxime convenit; ciborum coctionem & distributionem juvat; chylum fluidiorem efficit, blandum, dulcem, non æstuosum, non acrem, aut irritantem; sanguini, ceterisque humoribus debitam fluiditatem conciliat; si quæ sit in humoribus, acredinem demulcet; æstum compescit: meatus urinarios liberos reddit; alvum nimis tardam ciere valet; sanguinem, bilem, ceterosque humores æstuosos compescit, spissiores diluit, tarde fluentes fluxiliores reddit; partibus solidis mollitiem & flexibilitatem inducit; & earum rigiditatem, si quæ sit, emollit: unde sanis & ægrotis peruti-

perutilis; ſanis vero temperata, ægrotis calida. Frigida ſeu gelida raro prodeſt, nervorum enim eſt inimica: partium internarum torporem & paralyſim inducit; colicos dolores excitat; & ciborum coctionem, vel minuit, vel plane extinguit; ſanguinis ceterorumque corporis liquorum motum moratur & ſiſtit. Calida quoque majori copia ingeſta haud innocua: nam ſæpe ventriculi fibras nimis laxat; unde citius e ventriculo elabuntur alimenta, antequam perfecte concocta fuerint.

Non tamen omittendum eſt quemdam apud Anglos Doctorem Hancock aquam frigidam veluti valens ſudoriferum & febrifugum magnum commendaſſe. Plurimis obſervationibus probat febres, tum intermittentes, tum continuas, vel etiam mali moris, imo variolas & morbillos hocce unico remedio profligari poſſe, ſi præſertim initio morbi aquæ frigidæ potus adhibeatur ad ſudorem promovendum.

In febribus intermittentibus paulo ante paroxiſmum, in continuis ante exacerbationem, & ſtatim initio morbi ad ℥vj. vel ℥viij. pro infantibus; ad ℔j. aut alteram pro adultis intra horæ quadrantem vel ſemihoram, gelidam aquam in lecto decumbentibus, nec ſtragulis plus ſolito coopertis, propinandam exhibet; & paulo poſt copioſus ſudor ſæpius effunditur, aut ſaltem blandus calor non minus ſalutaris per totum corpus diffunditur. Pro prima vice febrilis paroxiſmus minuitur, ſæpe etiam non amplius recurrit. Idem tamen remedium una aut altera vice ante horam paroxiſmorum aut exacerbationum reiterandum eſt. Et raro, inquit auctor, tertia doſis fefellit.

Alius eſt Medicaſtes Franciſcanus apud Melitenſes, cujuſdam Medici Hiſpani *Rovida* nominati diſcipulus, qui ſola aqua gelida affatim epota omnes morbos ſanare tentat, & quidem ſucceſſu non infelici. Aquam gelidam morbis tum acutis, tum chronicis, laborantibus affatim propinat ad libras decem, duodecim & amplius, intra viginti quatuor horas; & diætam perauſteram præſcribit, ita ut nonnullis ægrotantibus per 20. 30. imo 60. dies ſolam aquam pro alimento præbuerit, juſculis aut alimentis quibuſcumque interdictis; & ſanati fuerunt. Nonnullis in ipſa dyſenteria aut in viſcerum abdominis inflammationibus enemata ex aqua gelida injicit, non ſolum innocue, ſed ſalubriter. Nec ſudorem, ut Doctor Hancok, expectat; imo quantum fieri poteſt, impedit ne ægrotantes poſt aquæ frigidæ potum ſudent. Per urinæ vias aut per ſeceſſum hæc aqua rejicitur. Equidem hæc miranda ſunt potius quam imitanda: aut ſaltem expectandum eſt, donec diuturniori experientia hæc praxis confirmata fuerit.

Nec minus utilis eſt aqua externe adhibita, tum ad lotiones, tum ad balnea.

Tepidæ vel moderate calidæ aquæ uſus in balneis cum moderamine adhibitus, ut plurimum ſalubris. Aqua enim calida poros cutis detergit & aperit, ſe ſe per eos inſinuat, partes emollit & laxat, humores diſſolvit & attenuat, eorum circuitionem juvat, perſpirationem promovet; unde fatigationes & laſſitudines demulcet, & dolores ſedat. Quapropter in dolore nephritico, inflammationibus veſicæ, renum, inteſtinorum, aliorumve abdominis viſcerum, & in eorumdem obſtructionibus commendatur; necnon etiam

ad

ad propellendos quosdam cutaneos affectus, ut impetiginem, scabiem & ceteros hujuscemodi, feliciter adhibetur.

Observandum tamen balnea non raro atque in primis insuetos graviter lædere, ut & plethoricos & eos qui crudis humoribus referti sunt, qui catarrhis obnoxii & ad paralysim sunt propensi. Raro conveniunt in morbis acutis, febribus, deliriis, alvi fluxu, hæmorrhagiis. Iis maxime adversantur, quibus nobilioris cujusdam visceris imbecillitas inest; ne æstuantes humores a balneo soluti, in partem affectam vel debilem majori copia ferantur, & morbus ingravescat; nec nisi summa adhibita cautione, in morbis hypochondriacis præscribenda sint.

Licet minus voluptuosa sunt aquæ frigidæ balnea, & rarius usurpentur; non idcirco tamen damnanda sunt & rejicienda: imo, si quibusdam, tum veteribus, tum recentioribus Medicis fides habenda sit, utilissima sunt remedia. Hippocrates, *Lib.* 20. *de Diæta*, *ff.* 36. *de Balneis* sic pronuntiat. "*Calidæ* „ *balnea jejunum attenuant & frigefaciunt, a cibo accepto eadem calefa-* „ *ciunt & humectant: balnea autem frigida vice versa.* Et Aphorismo 23. „ Sect. v. *In his autem frigida uti oportet, unde sanguis erumpit aut eruptu-* „ *rus est, non super ipsa, sed circa hæc unde influit. Et quæcunque inflamma-* „ *tiones, aut flammei ardores ad rubrum & sanguineum colorem vergentes* „ *novo sanguine, super ipsos: nam inveteratos nigrefacit. Erysipelas etiam non* „ *exulceratum juvat, quoniam exulceratum lædit.* Et ejusdem Sectionis A- „ phorismo 25. *Tumores autem in articulis, & dolores absque ulcere, &* „ *podagricos, & convulsiones, horum plurima frigida multa affusa & levat* „ *& attenuat & dolorē solvit. Torpor enim modicus doloris solvendi vim habet.*

Romanis mox erat e balneis calidis ad frigida transire: nec methodum hanc improbabat Galenus. Sic enim adultorum hominum membra fieri robustiora, cutem densiorem, & firmiorem ac vegetiorem effici sanitatem, eosque sic aeris mutationes & tempestatum injurias fortius sustinere posse existimabat.

Hunc morem primo Romæ introduxisse Antonius Musa Medicus vulgo creditur. Is enim, postquam Imperatorem Augustum distillationibus & catarrhis obnoxium, ita ut de ejus convalescentia vix ulla spes, balneo frigido restituit, frigidis lavationibus morbis cunctis mederi tentavit. Eodem suadente, calidas Bajarum aquas reliquit Horatius, utpote oculis suis inflammatis nocivas; & Clusium & Gabios ad balnea frigida; etiam media hyeme, se contulit, ut ipse conqueritur *lib.* 1. *Epist.* 15. *v.* 2.

. . . . . *nam mihi Baias*
Musa supervacuas Antonius; & tamen illis
Me facit invisum, gelida cum perluor unda
Per medium frigus. . . . . . .

Sed postea mos ille adeo invaluerat, ut Plinii tempore viderentur senes consulares, usque ad ostentationem, inquit, rigentes. Quin & Annæus Seneca Philosophus Stoicus psychrolutę seu lavatoris in aqua frigida nomine gloriatur. Ille, inquit *Ep.* 83. tantus psychrolutes, qui Calendis Januariis in Euripum saltabam, &c.

Sed ne quid nimis. Balnea moderate frigida humores æstuantes temperant, cutis poros nimis apertos occludunt, & nimiam transpirationem coercent,

cutis

cutis & musculorum fibras constringunt & firmant, earum oscillationem vividiorem efficiunt; unde validiores partium functiones.

Aliquot ab hinc annis apud Anglos multum commendantur frigida balnea plurimis in affectibus, nempe in febribus hecticis, hæmorrhagiis, inflammationibus, erysipelate, arthritide, artuum tremore, paralysi, rheumatismo, suffocatione uterina, hysterica passione, affectione hypochondriaca, sterilitate, rachitide, asthmate convulsivo, & aliis affectibus systematis nervosi.

Hæc autem æstate tantum usurpari debent, nec nisi robustis & calidis præscribi. Non conveniunt infirmis aut debilibus, nec senibus, nec infantibus, nec iis qui cacochymia laborant frigida: in hæmorrhoidum, menstruorum, lochiorumve evacuationibus suppressis, in colicis doloribus, in hemiplegia, & in ulceribus quibuscunque internis vel externis noxia existimantur. In principio febrium haud periculo vacant, licet in earum declinatione nonnunquam innoxie adhibeantur.

Ægrotantes ad balneorum frigidorum usum præparantur venæ sectione & purgatione, secundum constitutionis & morbi indicationem. Jejuni, matutino tempore, illa ingrediuntur, ad cervicem usque in aqua insident, & caput quoque aliquoties immergunt. Ibi vero ab horæ minutis duobus vel tribus ad horam dimidiam manent, prout scilicet frigus tolerare possunt. Tum vero corpore absterso & probe siccato, calidum in lectum se conferunt, laneo indusio cooperti; ibique dormiunt.

Iteratur hęc immersio ter vel sæpius. Interim remedia convenientia exhibentur, & servatur diæta morbo conducens. Ne tamen incautus frigida subintret balnea post venerem, magnam lassitudinem, aut ventriculo pleno, aut post vomitum, catharsim, aut aliam spirituum aut caloris naturalis diminutionem.

CAPUT SECUNDUM.

De Aquis mineralibus medicatis.

EX AQUIS mineralibus medicatis aliæ calidæ sunt, aliæ frigidæ. Has acidulas dixerunt nonnulli ex subacido vel vinoso sapore qui in iis e fonte recens haustis deprehenditur: illæ vero Thermæ a voce græca θέρμαι, quæ calidas aquas designat, nuncupantur. Nulla alia caloris thermarum causa assignari potest, quam ignes subterranei qui aquarum venas & receptacula calefaciunt; cum præsertim in locis flammivomis thermæ sint frequentiores, cum omnes ferme aquæ tepentes sulphur & bitumen, ignis nempe fetus & fomites, redoleant; cum etiam agri e quibus thermales aquæ scaturiunt, sulphure & bitumine abundent.

Cum præcipuas aquarum mineralium virtutes non tam ab earum frigore & calore, quam a principiis ex quibus componuntur, pendeant; idcirco hanc calidarum & frigidarum distinctionem omittimus: easque, pro variis quibus scatent principiis, ad quatuor potissimum classes reducemus. Vel enim terreis partibus refertæ sunt, vel salinis, vel sulphureis, vel metallicis.

cis.

cis. Licet autem unum ex his principiis sincerum in aquis raro deprehendatur: tamen pro ea parte quæ in iis magis abundat, & aqua præcipua virtus pendet, eas suo ordine disponemus.

Hic tantum de Aquis quæ in hocce Galliarum regno maximum usum obtinuerunt.

Articulus Primus.

De Aquis mineralibus, quæ terreis partibus refertæ sunt.

Inter aquas minerales, quæ terreis partibus scatent, una in primis venit in usum, nempe aqua saponacea fontis Plomberiani in Lotharingia prope Romarici montem, vulgo *Eau savoneuse de Plombieres.*

Hæc ad scaturiginem limpida est, tepida, gustu perparum saponaceo vel pingui, cum levissima asperitate. Argillam continet tenuissimam & pinguem, saponis instar: unde valde commendatur in ventriculi affectibus ex acescente fermento, in sanguinis & humorum acida diathesi, in hæmoptoe, hæmorrhagiis, phtysi, asthmate convulsivo, ascite, diabete, fluore albo, dysenteria, necnon in omnibus cutaneis affectibus: tum interne, tum externe, feliciter adhibetur. Externe vero ulcera detergit & exsiccat: interne alvum leviter subducit, & urinas movet. A libra una ad sex, mane, jejuno stomacho, exhibetur, & quibusdam pro potu solito præscribitur.

Cum autem non semper in promptu sit hæc mineralis aqua, tum propter longinquitatem, tum etiam propter inopportunam tempestatem: tunc arte simili præparari potest, vel in aquæ limpidæ aut ægritudini convenientis libra una, dissolvendo terræ saponaceæ quæ in ejus fontis scaturigine deprehenditur, drachmas tres: vel etiam hujus terræ loco terram sigillatam, bolum, cretam, corallium aut oculos cancrorum in alcohol redactos, pari quantitate in aqua permiscendo. Quin etiam pro illa aqua minerali feliciter substitui potest decoctum album Anglorum, quod sic paratur.

℞. Cornu Cervi philosophice calcinati & pulverizati, Micæ panis siliginei ana ℥ij. Coque in aquę limpidę ℔iiij. ad dimidię partis consumptionem. Fiat colatura, & liquori lactescenti adde Sacchari albi ℥ij. vel Syrupi, de pomis compositi, vel de quinque radicibus, vel alterius cujuscunque pro re nata ℥ij.

Articulus Secundus.

De Aquis, quæ salibus sunt impragnatæ.

Inter aquas minerales, quæ salibus refertæ sunt, aliæ salem gemmeo similem, aliæ salem a marino non discrepantem, aliæ salem alcalinum fossilem, antiquorum Natro congenerem continent.

Salem gemmeum sincerum ferunt aquæ *de la Trauliere* vulgo dictę apud Borbonenses, & aquæ Sancti Petri ad Claromontium.

Sale marino congenere turgent aqua marina, aquæ Borbonienses Anselmien-

mienſes in Burgundia, vulgo *Bourbon lancy*, Encaſſienſes apud Convennas, vulgo *d Encauſſe dans le Commingeois*, Bellilucanæ in Gallia Narbonenſi, vulgo *de Balleruc ex Languedoc*, Baregienſes apud Bigerrones, vulgo *de Barreges dans le Bigorre*, & aliæ hujuſmodi minus notæ.

Verum hic obſervandum eſt, ſalem marinum a gemmeo diſcrepare, quod marinus non ſimplex ſit, ſed compoſitus ex ſale ſalſo foſſili ſeu gemmeo, ſale alcalino tum fixo e terra eruto, tum volatili urinoſo, ex piſcium & plantarum marinarum putrefactione producto, necnon etiam ex quadam bituminis portione; unde aquæ marinæ amarus ſapor, & ſalis marini odor, dum tractatur, non injucundus.

Aqua marina ob ingratum ſaporem raro interne exhibetur. Externe vero commendatur ejus balneum ad ſcabiem, pſoram, impetiginem, elephantiaſim, tumores, membrorumque dolores: necnon in hydrophobia ſpecificum exiſtimatur. Ejus defectu aqua communis ſale marino impregnata, uſurpari poteſt. Virgo hydrophoba viginti circiter annos nata, in magno hujus urbis noſocomio frequentioribus in aquam tepidam & ſalitam immerſionibus tandem feliciter fuit perſanata.

Aquæ minerales ſale gemmeo vel marino fetæ, interne aſſumptæ, inteſtina vellicando purgant & urinam movent, præterea exſiccant, adſtringunt & diſcutiunt; unde in cachexiis & hydrope nonnunquam plurimum conducunt. Externe ulcera putrida abſtergunt & mundificant, catharrales affectus tollunt, ſtupores, ſpaſmos, nervorum reſolutionem, paralyſim, tumores œdematoſos ſanare valent.

Salem alcalinum foſſilem continent aquæ Borbonienſes Arcimbaldicæ in Borbonio Ducatu, vulgo *Bourbon l' Archambaut*, Montis aurei in Arvernia, *du Mont d' or*, Vicienſes in Borbonenſi Provincia, *de Vichy*, Sanreginenſes, vulgo *de ſainte Reine*; licet hæc aqua exiguam admodum hujus ſalis portionem continere videatur.

Nitroſę a nonnullis dicuntur illæ aquę, non quod ſal quo turgent, noſtro Nitro ſeu ſali petrę ſimilis ſit, ſed Nitro ſeu Natro antiquorum, quod ſpecies eſt ſalis alcalini à tartari ſale non multum diſcrepantis. Sal poſt illarum aquarum exhalationem ſuperſtes, intra carbones non deflagrat ut noſtrum ſal petrę: ſed alcalium more cum acidis effervefcit, viridi colore ſyrupum violaceum tingit, ſublimati corroſivi ſolutionem turbat, & ex ea ſedimentum flavo colore tinctum dejicit. De hoc ſale fuſius, cum de Nitro.

Quę majori ſalis copia turgent, illę aquę catharticę ſunt & diureticæ, ſi interne aſſumantur. Ad humores lentos & tenaces attenuandos ac diſolvendos, obſtructiones reſerendas, viſcerum infarctum, tumores & ſcirrhos reſolvendos conveniunt, necnon etiam in vomitu & appetitu proſtrato, in colicis affectibus, in paralyſi, ictero, nephritide & renum affectibus.

Obſervandum tamen non præſcribendas eſſe aquas minerales quaſcunque in urinę ſuppreſſione, niſi perſpectum ſit eam ex calculo grandiori non oriri: nam metuendum eſſet ne, dum major foret ad veſicam urinę affluxus, major quoque fieret obſtructio, non ſine maximo ęgri detrimento.

Externe feliciter adhibentur thermarum nitroſarum aquę ad tumores & ſcir-

ſcirrhos reſolvendos, ad nervorum obſtructiones diſcutiendas, & paralyſim curandam. Tuncque non modo earum balnea præſcribuntur, ſed & embrocationes ſeu ſtillicidia vulgo *Douches*, cum ſcilicet aqua calida in partem affectam & in extremas corporis partes ex alto infunditur. Sic aqua in partem affectam altius penetrat, ſalinis ſuis particulis inſpiſſatos humores valentius attenuat, & ſpirituum maximam copiam in eam partem incitat.

Attamen aquarum calidarum ſalinis partibus fetarum uſus, tum internus, tum externus, in febribus & in inflammatoriis diſpoſitionibus reformidandus: nam earum ſalina ſpicula partes irritare & inflammationem augere valent.

Aquæ minerales arte præparari poſſunt, quæ iiſdem donentur virtutibus cum nativis quæ ſalem gemmeum vel marinum continent. Sic ex ſale cathartico amaro ſeu ſale mirabili Glauberi paratur aqua blande purgans, abſque ullo irritationis aut ardoris ſenſu; unde mire convenit in calidis affectionibus hypochondriacis. Optimo ſucceſſu uſurpatur in ciborum inappetentia, in cholera, colica paſſione, & in omnibus affectibus a lympha craſſiori & in glandulis inhærente: eam enim ſolvit & vacuat. Hæc autem eſt illius ſalis conficiendi ratio.

℞. Salis communis ℔iij. Solve in aq. limpidæ q. ſ. Solutioni philtratæ ſenſim affunde olei Vitrioli optime rectificati q. ſ. ad punctum ſaturationis ſeu ℔ij. Diſtilla ex retorta vitrea ad ſiccitatem. Maſſam reſiduam calcina igne aperto in crucibulo; dein ſolve in aqua calida; philtra; liquorem percolatum coque ad pelliculam, & repone poſtea in loco frigido ad cryſtallizandum. Cryſtallos a liquore ſepara & ſerva ad uſum.

Hujus ſalis ℥ß. ℥j. vel ℥jß. aquæ limpidæ libris duabus, tribus, vel quatuor ſolutæ, præſcribi poſſunt ſic.

℞. Aquæ limpidæ & calentis ℔iiij. Salis cathartici amari ʒx. Solve. Hauriat æger calide, mane, jejuno ventriculo, intra bihorii ſpatium.

Eaſdem cum nitroſis dotes nanciſcuntur aquæ minerales factitiæ, quæ nitro fixato, nitro purificato, terra foliata nitri vel tartari, ſale vegetabili, ſale Ducis Holſatiæ, vel aliis hujuſcemodi componuntur.

Sic aquæ minerales aperientes & diureticæ præparari poſſunt ad viſcerum obſtructiones reſerandas, & renum ſaburram eliminandam.

℞. Nitri purificati ʒj. Solve in aquæ limpidæ tepentis ℔ij. Capiat æger per cyathos. Vel

℞. Nitri fixati vel terræ foliatæ Tartari aut Nitri ʒj. Solve in aquæ limpidæ ℔j. Hauriat æger intra unam horam.

Verum ad pituitam craſſiorem & tenaciorem reſolvendam, in remotioribus glandulis inhærentem, & per alvum & urinarias vias ſubducendam, ſic confici poſſunt.

℞. Salis vegetabilis ℥ß. Solve in aquæ communis ℔iiij. Propinetur mane deambulando intra bihorium. Vel

℞. Salis Ducis Holſatiæ ʒij. Solve in aquæ limpidæ calidæ ℔ij. Hauriat æger intra unam horam.

Quin & thermæ artificiales nitrosæ componuntur ; vel aquam aquæ mater Nitri dicitur, & post salis petræ crystallizationem fluidá remanet lenta & sub olei specie , in decocto convenienti permiscendo ; vel Nitrum cum tartaro partibus æqualibus calcinatum, in aqua dissolvendo. Sic, exempli gratia, ad dolores ischiadicos , rheumatismum & paralysim sequens balneum utiliter adhiberi potest.

℞. Folior. Malvæ , Chamæmeli , Meliloti , Abrotani , Tanaceti , Salviæ ana fasciculum unum. Radicum Bryoniæ albæ, Aristoloch. rotund. Iridis nostratis ana ℥iiij. Baccar. Lauri & Juniperi ana ℥ij. Aquæ matris Nitri ℔j. Bulliant in sufficienti quantitate aquæ fluviatilis pro balneo , quod ingrediatur æger tepide mane & vesperi, longe a pastu, præmissis præmittendis; & continuet per triduum, plus, minus pro exigentia.

Embrocatio seu irrigatio ex eodem decocto institui potest, si nempe dum in balneo insidet æger, liquori calido ex alto cadenti partem affectam porrigat. donec ex hac irrigatione pars rubescat & incalescat.

ARTICULUS TERTIUS.

De Aquis sulphureis.

IN plurimis mineralium fontium aquis sulphureæ quædam partes continentur, quæ percipi possunt tum odore fœtido & nidoroso tanquam ex hepate sulphuris, tum etiam , si aquarum sedimentum residuum post lentam exhalationem carbonibus imponatur; quippe quod tenuem & cæruleam flammam concipit, cum sulphuris accensi odore.

Quas autem novi uberiore sulphure turgentes, sunt aquæ tepidæ Balneolenses in Normannia, vulgo *Bagnoles proche d' Argentan.*

Interne plurimum commendantur in pectoris affectibus, asthmate, phtysi , &c. in psora, scabie , ceterisque cutis ægritudinibus . Externe vero in iisdem morbis feliciter adhibentur earumdem balnea, quin etiam in membrorum tremore, contractura , paralysi , in infantum rachitide , & aliis affectibus hujuscemodi.

Aquas sulphureas minerales imitari possumus, sulphur virum accensum multoties in aqua extinguendo ; sed ob ingratum odorem & saporem , rarioris essent usus aquæ illæ commentitiæ . Felicius , nec adeo injucunde, variæ sulphuris præparationes interne usurpantur. Sed Thermales aquæ sulphureæ componi possunt, nativis haud inferiores. Sequens pro exemplo sit.

℞. Nitri , Tartari crudi , & Sulphuris citrini partes æquales. Omnia pulverizata misce , & per vices in crucibulum super carbonibus ignitum projice. Peracta deflagratione, materiam superstitem in cella repone ad liquescendum . Liquorem philtra & serva ad usum.

Deinde præparetur balneum, cui pro singulis aquæ libris duabus misce lixivii hujus liquaminis cochlear unum.

ARTICULUS QUARTUS.

De Aquis mineralibus, quæ de Metallis participant.

NULLAS in Gallia novi aquas minerales metallicas, præter ferrugineas, quales sunt Forgienses dictæ, vulgo *de Forges*, & Passiaci vici in agro Parisiensi, *de Passy pres de Paris*. Forgienses præter terram subtilem martialem, salem continent marino prorsus similem. Passiacæ cum terra martiali salem antiquorum Natro similem conjunctum habent. Ambæ saporem ferrugineum seu vitriolicum obtinent; & cum Gallarum infusione permistæ, atroviolaceo vel purpureo colore inficiuntur.

Alvum & urinas movent. Proficuæ sunt in vomitionibus, alvi fluxibus, cholera, hæmoptysi, in mensium suppressione, quin etiam in eorumdem immoderato fluxu, in diabete, lienis & hepatis obstructionibus, ictero, melancholicis & hypochondriacis affectionibus: obstructiones renum, vesicæ, & uteri referant. In scorbuticis affectibus maxime nocent, & in febribus hecticis.

Chymia Martis præparationes nobis suppeditat quamplurimas, quæ aquarum martialium vices supplere valent, ut sales & tincturæ Martis. Attamen duplici ratione aquæ nativæ anteponendæ mihi videntur. Primo metallicę partes, quibus imprægnantur, adeo tenues sunt atque volatiles, ut aquæ colorem & limpiditatem immutare nequeant, quin & facile avolent: illæ enim aquæ per aliquot dies aeri expositæ, & sapore & virtute prorsus destituuntur. Deinde, cum affatim bibantur aquæ minerales, ex hac larga liquoris copia viscidi ac tenaces humores facilius resolvuntur; & partium fibræ, si quæ sint crispatæ & nimis tensæ, emolliuntur & laxantur. Eam ob rem Martis præparationes liquore uberrimo exhibitæ, ceteris utendi modis longe præstantiores sunt. Itaque aquarum nativarum defectu, earum vices, quantum arte fieri potest, adimplebunt sequentes aquæ minerales factitiæ.

℞. Limaturæ Martis & Tartari albi ana q. pl. Quibus pulverizatis & simul mixtis affunde aquæ pluvialis q. s. ad quatuor transversorum digitorum eminentiam. Omnia sub sole in vase aperto digerantur, identidem agitando, donec massa ad siccitatem prorsus redacta fuerit. Exsiccatam pulveriza, & digere denuo post novam aquæ pluvialis affusionem. Quod toties repetatur, donec Mars plane solutus deprehendatur. Tunc massa vel in globulos exsiccata, vel in pulverem redacta, servetur ad usum. Dein

℞. Hujus pulver. ℥ß. Infunde per noctem in vini generosi ℥viij. Liquor decantatus cum aquæ communis ℔iiij. permisceatur. Hauriat æger tepide per cyathos, jejuno ventriculo, intra duarum vel trium horarum spatium. Vel

℞. Vitrioli Martis gr. xv. Solve in aquæ limpidæ ℔ij. F. aqua mineralis, per cyathos tepens mane propinanda.

SECTIO SECUNDA.

DE TERRIS.

DE TERRA hic agimus, non quatenus elementum ſimplex, ſed quatenus mixtum eſt foſſile. Terræ genus duplex diſtinguemus, lutum & arenam.

Terra lutoſa tenuiſſimis conſtat partibus, quæ injecta aqua lenteſcunt, ſolvuntur, & in limum faceſſunt: aut ſi uberiori aquæ copia diluantur, non niſi per longum tempus ſubſident; exſiccata vero ſępe multum indureſcit.

Arenoſa vero congeries eſt granulorum diverſæ magnitudinis & figuræ, diverſique coloris, quæ ex aqua nullum lentorem contrahit, & in ea ſtatim fundum petit. Terra vulgaris ſæpius ex hoc duplici genere compoſita deprehenditur. Hic agitur tantum de terris quæ in uſum medicum veniunt. Quapropter de lutoſis, quæ ſolæ medicamentoſæ ſunt, tractabimus; eaſque in quatuor claſſes, ſcilicet Argillas, Margas, Bolos & Cretas, diſtribuendas eſſe exiſtimamus.

CAPUT PRIMUM.

De Argillis.

ARGILLA eſt terra ponderoſa, denſa, pinguis, tenax, & lubrica, quæ in ore detenta e ſapone vel ſebo conſtare videtur. Recens e terra extracta, lenta eſt & ceræ inſtar; quamlibet figuram recipere poteſt, igne cocta in lapideam ſubſtantiam concreſcit.

Argillarum ſpecies ſunt pene innumeræ. Quædam albæ ſunt, & ſebum apprime referunt: talis in ſaponacearum aquarum Plomberianarum ſcaturigine deprehenditur. Aliæ variis coloribus porphyritem, marmoraque diverſa, excepta duritie, exacte imitantur; quales ex Bohemia afferuntur. Aliæ cinericiæ, rufæ, nigræ, aut aliis coloribus intinctæ ſunt.

At ex variis Argillarum ſpeciebus in uſum medicum veniunt Terra Lemnia dicta, ſeu ſigillata Turcica, Terra Melitenſis, & Terræ ſigillatæ Germanicæ, quæ Axungia Solis & Axungia Lunæ dicuntur.

ARTICULUS PRIMUS.

De Terra Lemnia.

TERRA LEMNIA, *Dioſcoridis*: Σφραγὶς αἰγὸς ſeu ſigillum capræ veterum; Terra ſigillata vera, ſeu Turcica; *Offic.* Terra eſt argillacea, pinguis nempe & tenax & lubrica, colore pallide rubro. Omnis hæc terra in paſtillos ſeu exiguas placentulas, quatuor circiter drachmas pendentes formata, & variis caracteribus inſignita, ad nos adfertur. Nomen obtinet ab inſula Lemno, hodie Stalimene, in qua effoditur.

Mirum

Mirum ſanè quantum hæc terra ab omni ævo inter homines celebrata fuerit; cum etiam ipſius Homeri & Herodoti ætate nonniſi ſolemnibus obſervatis ritibus effoderetur. Dioſcoridis tempore, hirci recens mactati ſanguis paſtillis formandis admiſceri conſueverat, paſtilloſque Veneris ſacerdos capræ imagine ſignabat. Unde nomine græco, Σφραγίδα αἰγὸς, hoc eſt ſigillum capræ, appellavere. Sed Galeni ætate hæc hircini ſanguinis terræ admiſcendi conſuetudo jam deſierat: ejus autem loco alii ſuperſtitioſi ritus invaluerant. At vero cum Petrus Bellonius Lemnum appulit, alii erant inducti ritus. Nam die tantum ſexta Auguſti, inquit, lithurgia quadam a Græcis ſacerdotibus & Calohieris celebrata, precibuſque fuſis, inſulæ primatibus, tum Græcis, tum Turcis adſtantibus, hujus terræ vena aperitur, & tantum eximitur terræ, quantum in illum annum ſufficere exiſtimatur: poſtea ſtatim occluditur vena, & aggeſta terra denuo tegitur. Severioribus autem legibus, ne quis ex incolis alio tempore venam aperiat, cautum eſt. Hujus terræ maxima pars ad Turcarum Imperatorem tranſmittitur, cujus ſigillo poſtea inſignitur; alia vero ab inſulæ Præfecto, vel abſque ſigillo, vel ſuo ſigillo notata mercatoribus venditur. Non deſunt impoſtores qui eam Conſtantinopoli, teſte Bellonio, adeo dextre adulterare norunt, ut legitimæ quam ſimillima videatur.

Laudatur pinguis, quæ in ore contenta, dum dentibus confringitur, e ſebo conſtare videtur, & minimum arenæ continet.

Hujus terræ vires ab antiquis multum prædicantur. Verum magnus eſt dubitandi locus, num vanis cærimoniis & ſuperſtitionibus multo magis nobilitata fuerit, quam virium præſtantia. Eam tamen interne, ut antidotum contra venena, & ut medicamentum dyſenteriis utile commendat Dioſcorides. Externe vero idoneum eſſe remedium, tum recentibus glutinandis vulneribus, tum inveteratis & contumacibus ulceribus Galenus aſſerit; & inſuper addit Fernelius eam undecunque prorumpentem ſanguinem, tum intus ſumptam, tum externe admotam, cohibere. Tandem nonnulli ejus virtutem alexipharmacam contra peſtem & morbos contagioſos & malignæ qualitatis participes prædicant,

At vero plurimi e neotericis hanc terram mere alcalinam exiſtimant, & poſthabitis tot decantatis ejus dotibus, acidos ſuccos abſorbendi virtutem in ea tantum agnoſcunt, ſed perperam; ſiquidem terra Lemnia, ſicut terræ argillaceæ fere omnes, cum acidis liquoribus non efferveſcit. Deinde ſi ad ejus analyſim attendamus, eam viribus quas illi tribuere veteres, non prorſus deſtitutam judicabimus.

Nonnihil ſalis urinoſi volatilis e ſuo ſinu fundit, cum aliqua olei bituminoſi portione, & aliquantulum ſalis fixi a ſale marino non diſcrepanti ſuppeditat. Hæc igitur terra ſale ammoniacali imprægnatur, & oleo bituminoſo ſaturatur, a quo acidorum actiò in eam præpeditur. Unde conjicere licet virtutem alexipharmácam, diaphoreticam, abſtergentem & vulnerariam illi haud immerito adſcriptam fuiſſe, licet eam adeo debilem eſſe fateamur.

Terra ſigillata nulla præparatione indiget; vel in tenuem pollinem redigitur, vel in liquore convenienti ſolvitur. Interne in dyſenteria, in ulcere inteſtinorum, in hæmorrhagiis, in variolis, morbillis & febribus malignis, ſub potionis vel boli forma præſcribitur:

Sic in dyſenteriis, alvi fluxibus & hæmorrhagiis.

♃. Terræ ſigillatæ ʒj. Syrupi Cydoniorum ℥j. Aquarum Plantaginis & Centinodiæ ana ℥iij. M. F. potio cochleatim exhibenda.

♃. Terræ ſigillatæ, Conſervar. Roſarum & Cynorrhodonis ana ℥ß. Syrupi Oxyacanthæ q. ſ. Fiat opiata mollis, cujus doſis ad ʒj. mane & ſero exhibenda.

In febribus malignis.

♃. Terræ ſigillatæ ʒß. Syr. Caryophyllor. hortenſ. ℥j. Aquar. Meliſſ. Scorſonneræ & Cardui benedicti ana ℥ij. Aq. Theriacal. ʒvj. Fiat potio cochleatim exhibenda.

Sæpius externe cum bolo Armena conjungitur, ut poſtea videbimus.

Terra ſigillata uſurpatur in Theriaca, in Confectione de Hyacinthis, in Pulvere contra peſtem ſeu Bezoardico *Renaudæi*, in Antidoto Orvietano *Hoffmann.* in Pilulis contra gonorrhæam virulentam *D. Charas*, & in Emplaſtro pro fracturis oſſium, *Ejuſdem*.

Si quid incommodi a Terra ſigillata metuendum, idem ſane quod a ceteris terris quæ abſorbentes vulgo dicuntur. Si nempe earum uſus immoderatus fuerit & diuturnior, ventriculum gravant, cum rugoſis hujus membranis pertinacius hæreant; unde moleſta oritur ſenſatio. Deinde occluſis, ſi præſertim ſtypticæ fuerint ejuſmodi terræ, orificiis glandularum, tum ventriculi, tum inteſtinorum, nulla vel perverſa fiet ciborum coctio; unde plurimi morbi ortum ducent: quin etiam Lympha ſtomachalis & inteſtinalis, ſecretione inhibita, vel per alias vias exitum ſibi quæret, vel ad quaſdam corporis partes refluat, vel per totum corporis habitum ſtagnabit, non ſine novis incommodis.

Verum hæc vitabuntur incommoda, ſi moderatus ſit abſorbentium uſus, ſi multo liquore ſoluta aut parva doſi exhibeantur, & ſi attendatur ad omnia quæ eorum exhibitionem ſubſequuntur.

ARTICULUS SECUNDUS.

De Terra Melitenſi.

TERRA MELITENSIS ſic dicta a Melitá inſula in qua eruitur, quæ Terra ſigillata alba, & Terra Sancti Pauli nuncupatur, eſt argillacea, colore albo ad cinereum vergente. Ex quodam ſpecu prope antiquam urbem Meliten effoditur, & ex ea formantur tabellæ variis figuris inſignitæ.

Ejus vis alexipharmaca in variolis, morbilis & morbis putridis multum commendatur, ſed præſertim adverſus venena & ſerpentum ac ſcorpionum ictus & morſus. Eamque vim a Divo Paulo accepiſſe credunt, cum nau-

fragus

fragus ad hanc insulam appulisset. Ex ea parantur vasa quibus si vinum vel aqua infundatur, liquor virtute cardiaca donari vulgo creditur.

Apud nos hæc Terra rarioris est usus.

Articulus Tertius.

De quibusdam Terris sigillatis Germanicis.

Apud Germanos usitatæ sunt quædam Terræ argillaceæ, quæ in eorum officinis sigillis notatæ reperiuntur. Has inter præcipuæ sunt Terra sigillata Strigonensis vel Strigensis, altera Lignicensis seu Goldbergensis.

Terra sigillata Strigonensis, quæ Axungia & Medulla Solis dicitur, lutea est & pinguis, instar saponis in aqua & in ore diffluens. Generatur in aurifodinis Montis-acuti seu Divi Georgii ad Strigonium oppidum, inter durissimas rupes. Inde eruitur, & summa diligentia, magistratus cura & ordinatione præparatur; & in formam orbiculorum, apposito urbis sigillo, redigitur. Sulphure solis impraegnatam credunt.

Terra Lignicensis seu Goldbergensis, quæ Axungia vel Medulla Lunæ dicitur, colore alba est, aut cineritia; & ex argento oriri existimatur.

In febribus malignis, peste, dysenteria, diarrhæa, & morsibus animalium venenatorum summe utiles prædicantur. Vim sudorificam obtinent. Dosis a ʒß. ad ʒij.

Earum apud nos nullus est usus.

Caput Secundum.

De Margis.

Marga est substantia terrea, friabilis, levis, media inter Argillam & Cretam; quia non est æque sebacea & pinguis ac Argillæ, nec tam densa quam Cretæ: linguæ adhærens, & varii coloris.

Ex variis Margarum apud Germanos in usum medicum veniunt duæ tantum species.

I. Marga alba *Officinar.* proprie dicta, quæ & Medulla saxorum dici solet; quia in saxorum commissuris & in cavitatibus quorumdam silicum qui idcirco Geodes appellantur, tanquam medulla in ossibus continetur. Forte Osteocolla, Geodes & osteolithodes, Lapis sabulosus *Erasti*: Ψαμμοστεος *Gesner.* Ψαμμολίθος. *Quorumdam*, ex quo Osteocolla extrahitur. Ex montibus Bohemicis magna copia educitur.

Commendatur apud eos hœmoptoicis, dysentericis, epilepticis, ex alto devolutis, & in ossium fracturis. Intus exhibita sanguinem coagulatum resolvit; inquit Schroderus.

II. Agaricus Mineralis *Ferranti Imperati*, Lac Lunæ *Gesneri*. Substantia est terrea, friabilis, fungosa, levis, rara, candida, & insipida ut

plurimum, Agarico, vulgari prorſus ſimilis. Hæc terra aqua facile ſolvitur, quam albo lactis colore tingit.

Vis ei tribuitur refrigerandi, adſtringendi, ſanguinis eruptiones & fluores ſiſtendi, uteri profluvia compeſcendi. Lac auget drachmæ unius pondere ex juſculo propinata, vel in emulſionibus diſſoluta. A quibuſdam tamquam ſomnifera in teneſmo & dyſenteria utiliter exhibetur. Ejus pollinem ulceribus exſiccandis inſpergunt.

CAPUT TERTIUM.

De Bolis.

BOLUS eſt terra ponderoſa, pinguis, minus tamen quam Argilla, ſed ſtyptica, ad linguam prompte adhærens, manus inficiens, & cujus color eſt diverſus. Sunt enim Boli croceæ, luteæ, albæ, & aliæ.

Duplici Bolo utuntur Medici, Armena nempe & noſtrate.

I. BOLUS ARMENA vera *Offic.* eſt ſubſtantia terrea, ponderoſa, pinguis, friabilis, ſaporis adſtringentis, crocea, vel ex flavo rubra. Armena dicitur, quia ex Armeniæ parte quæ Cappadociæ vicina eſt, advehi ſolet. Rariſſime nobis affertur.

Non plane conſtat num Bolus Armenā Galeni eadem ſit cum Bolo Armena Græcorum juniorum & Arabum: hæc enim colore ad crocum accedebat, illa vero pallida erat; niſi dicatur in eadem terræ vena glebas diverſi coloris repertas fuiſſe, ſicut in noſtrate in eadem gleba venæ albæ, rubræ, flavæ & aliæ ſæpe deprehenduntur.

Laudatur quæ promptiſſime in tenuiſſimum pollinem redigitur piſtillo adhibito, aut liquore quodam affuſo ſolvitur, nec quidpiam arenoſi habet admixtum, atque commanducata butyri modo liqueſcere videtur, & manifeſtam relinquit adſtrictionem.

Eam commendat Galenus ad dyſenterias, alvi profluvia, ſanguinis exſpuitiones, & catarrhos: quin etiam eos mire juvare aſſerit, quibus ex capite in thoracem catarrhus decumbit. Ulcus pulmonum exſiccat. Porro in immani peſte, narrante eodem Galeno, quotquot hoc medicamen bibere, celeriter ſanati fuerunt. Externe ſiccat & adſtringit: ſanguinem fluentem ſiſtit, inde in vulneribus ad ſanguinis fluxum cohibendum præſcribitur.

II. BOLUS NOSTRAS eſt ſubſtantia terrea, ex flavo pallide rubra, ponderoſa, friabilis, ſaporis adſtringentis. E plurimis noſtræ Galliæ locis eruitur. Eaſdem vires cum præcedente obtinet, & in officinis vulgatiſsima eſt.

Cum Bolus ut plurimum arenulis permiſta ſit, præparari ſolet, eam ſcilicet aqua limpida ſolvendo, & adhuc turbidam aquam, cum ſubſederint arenulæ, decantando in aliud vas. Inibi relinquitur, donec, ſedimento terræ facto, limpida fuerit: tum ſenſim effunditur, & terra in placentulas redacta ſiccatur & ad uſum ſervatur.

Inter-

Interne sola, vel cum Terra sigillata conjuncta, feliciter præscribitur.

℞. Boli Armenæ pp. Terræ sigillatæ, Theriacæ, ana ℨß. Syrupi e Rosis siccis ℥j. Aq. Spermatis ranar. ℥vj. Misce. Fiat julap. cochleatim exhibendum in dysenteria, & alvi profluviis. Vel

℞. Bol. Armen. pp. Sang. dracon. & Mastich. ana ℈j. Alum. rupei purificat. gr. xv. Cum Syr. Myrthillor. q. s. F. bolus in hæmorragia quarta quaque hora reiterandus, donec sistatur sanguis, superbibendo decocti Symphiti majoris cyathum unum.

In vulneribus & contusionibus primus apparatus conficitur ex Bolo, Terra sigillata, Mastiche, Thure, &c.

℞. Boli Armen. pp. q. s. Excipe, albumine ovi agitato cum aqua Rosar. Parti vulneratæ applicetur cataplasmatis modo, cum stupis cannabinis, supponendo fascias oxicrato imbutas. Vel

℞. Boli Armen. Terr. sigill. Sang. drac. ana ℨij. Aloes, Myrrhæ, & Colcothar ana ℨj. F. pulvis admovendus parti e qua sanguis erumpit.

Bolus usurpatur in Confectione de Hyacinthis, Diascordio *Fracastoris*, Trochiscis *Gordonii*, Pulvere contra pestem seu Bezoardico *Renaudæi*, Pulvere Pannonico, Cerato Santalino, & Emplastro pro fracturis.

CAPUT QUARTUM.

De Cretis.

Creta est terrea substantia, densa, macra, friabilis, ad linguam prompte adhærens, sine ulla adstrictione, & manus inficiens.

Ad Cretarum genera revocantur variæ terrarum species varii coloris, ut Creta alba proprie dicta; Rubrica fabrilis; Terra virescens Theodosia dicta; Ampelites, seu Terra nigra fabrilis, &c. quarum rarissimus usus in Medicina.

Creta alba proprie dicta, seu Terra Cretica sic dicta ab insula Creta, quod olim ex ea laudabilior afferebatur, nunc in multis aliis regionibus passim & copiose invenitur.

Cum acidis liquoribus tumultuatur, unde pro terra alcalina seu absorbente legitime usurpari potest, & revera feliciter adhibetur.

Convenit ad ventriculi lympham nimis acidam demulcendam, & in affectibus qui ab hoc vitio pendent. Ea utuntur Germani ad compescendum ventriculi ardorem, vulgo apud eos Sodam, qui ab æstuante bile oritur. Nec mediocrem opem affert in tussi aspera quæ ab acriori pituita. Sanguinem uberius prorumpentem cohibet, necnon vermes interimere dicitur. Observandum autem, terras alcalinas non modo succos acidos absorbere, sed & acriorem pituitam demulcere, & bilis æstus inhibere, cum nempe fixioribus suis particulis concitatiorem salium & sulphurum motum coercere valeant.

Exhibetur sola a ℈ß. ad ℨj. vel ex ea paratur decoctum Cretaceum *Pharmacop. Batheanæ*, quod sic conficitur.

℞. Cre-

℞. Cretæ alb. pulver. ℔ß. Coque in aquæ limpid. ℔iij. ad ℔ij. Post crassioris partis subsidentiam, tenuis liquor instar lactis effundatur, cui adde Sacchari rosati, vel syr. convenientis, q. s. Bibatur affatim. Vel

Fiat emulsio ex hoc decocto, sensim in eo contundendo 4. Sem. frigidor. major. ana ʒij. & colaturæ addendo Cretæ in alcohol tenuissimum redactæ ʒij. Syrup. Tussilaginis, de Symphito, vel alterius pro re nata ℥ij. Bibat æger per vices.

Creta cum lacte epota, ejus acescentiam in ventriculo præpedit.

Externe in vulneribus, ulceribus, & mammarum scissuris exsiccandis commendatur.

SECTIO TERTIA.

DE LAPIDIBUS.

LAPIDES sunt corpora fossilia, solida, dura, non ductilia, quæ aqua vel oleo non solvuntur.

Dividuntur in vulgatiores seu minus pretiosos, & rariores seu pretiosos. Vulgatiores distinguuntur in lapides lutosos, arenarios, crystallinos, scissiles, qui filamentosi, laminati & squammosi; necnon lapides figuratos, & petrificationes. Pretiosi vero, vel opaci sunt seu minus translucidi, vel diaphani qui gemmarum nomine insigniuntur.

Ex tot lapidum generibus pauci in usum medicum veniunt, licet quamplurimis insigniores tribuantur virtutes: quæ quidem encomia hominum credulitati potius quam genuinæ experientiæ debentur. Itaquæ ceteris de industria prætermissis, de quibusdam tantum agemus, quorum apud Medicos usus est non mediocris. Et primo quidem de Lapide Calcario.

CAPUT PRIMUM.

De Lapide Calcario, & de Calce viva.

LAPIS CALCARIUS seu ex quo Calx conficitur, saxum est durum, ponderosum, diversi coloris, pro variis regionibus e quibus eruitur. Ignsi violentia in Calcem redigitur, quæ aquæ affusione maximos strepitus edit, vehementer incalescit, & tandem in pultem albam redigitur. Si vero Lapis calcinatus aeri humido per aliquod tempus exponatur, in tenuissimum pulverem album ad pollinis instar dividitur.

CALX viva corrodens est & adurens, quapropter numquam interne exhibetur; externe vero sæpius adhibetur in psylothris, cum auripigmento permista. Ex ejusdem & cinerum clavellatorum lixivio parantur pyrotica seu cauteria, quæ partem cui admoventur inurunt, & crustam inducunt.

Horum

Horum Lapidum causticorum conficiendorum ratio in Chymicis clarissimi Lemerii libris legi potest.

Calx lota non amplius corrodit, sed valenter exsiccat; unde a quibusdam ad contumacia ulcera exsiccanda commendatur.

Aqua cujus ope Calx viva extincta fuit, Aqua Calcis dicitur. Externe adhibetur ad ulcera exsiccanda, vel sola, vel aliqua sublimati corrosivi portiuncula impraegnata: tunc flavescit liquor, & aquae phagaedaenice nomine insignitur, & feliciter usurpatur ad carnes fungosas & superfluas exedendas, tum etiam ad antiqua ulcera detergenda & exsiccanda. Eidem ad gangrenam sistendam & domandam, spiritus vini, vel spiritus vitrioli adjungitur.

Ex aqua calcis, vitriolo veneris grato colore caeruleo intincta & cum oleo rosato, vel oleo ovorum per expressionem, paratur linimentum ad ambusta. Eadem etiam aqua Saccharo Saturni, donec lactescat, impraegnata utuntur ad erysipelata, scabiem, & ulcera maligna, saepe in die madidis linteis partem fovendo.

Nec ejus usus internus reformidandus est. A quibusdam practicis Medicis, & praesertim ab expertissimo Richardo Morton ad vetera & curatu difficilia ulcera, tum externa, tum interna, vel etiam in pulmonibus, exsiccanda, commendatur & multum praedicatur. Hujus enim salis beneficio praecipitatis acribus & salinis sanguinis particulis, tota massa mitescit. Inde facilius sanguini novus chylus consociatur, fluxio chyli ad partes ulceratas minor fit, & consequenter expeditior ulcerum sanatio. Ea autem formula Aquam Calcis praescribere solebat.

♃. Salsae-parillae tenuissime incisae ℥vj. Uvar. Corynthiac. ℔ß. Post debitam infusionem coque in aquae limpidae ℔xij. ad vj. Deinde fiat colatura. In hoc decocto extingue Calcis vivae ℔ß. quod postquam per residentiam fuerit depuratum & sale Calcis saturatum, clare decantetur, & in lagenis vitreis bene obturatis servetur ad usum. Bibat aeger ab ℥iiij ad viij. bis vel ter in die, horis medicis.

Eamdem etiam praescribit clariss. Auctor ad strumarum a morbimis subortarum curationem.

Ad Calcis salem, spiritum, tincturam, vel oleum quoddam eliciendum, multum insudarunt Chymici, sed incassum: si quid enim hujusmodi extraxerunt, non tam a Calce quam ab adjunctis educebatur. Calcis ope parant spiritum volatilem salis ammoniaci, spiritum volatilem urinae, & salem alcali Basilianum.

CAPUT SECUNDUM.

De Talco.

TALCUM lapis est splendens, fissilis, seu qui in laminas tenuissimas, translucidas & nonnihil flexiles facile dividitur; in igne neque funditur,

neque

neque calcinantur, nec colorem amittit, ſed perennis eſt. Coloris eſt diverſi; Talcum enim aliud eſt argenteum, quod a Chymicis Argyrolithos, aliud flavum quod Solare ipſis videtur, aliud viridiuſculum, aliud vero nigrum.

Optimum cenſetur Venetum, & quod leviter virideſcit.

Rarioris eſt uſus in Medicina, nec niſi in coſmeticis adhibetur. A mulierculis enim de ſua venuſtate maxime ſollicitis ad nitorem & candorem cuti conciliandum avide expetitur. Eam ob rem variis modis præparatur. Primo in alcohol tenuiſſimum redigitur, quod alioqui difficillimum, brevi perficitur, ſi Talcum aliquoties ignitum toties in aqua frigida extinguatur; tunc enim facile ſupra porphyritem in tenuiſſimum pulverem argenteo ſplendore micantem, & tactu levem reducetur, ex quo poſtea ſua pomata mulierculæ conficiunt.

Oleum etiam ex talco non minus ſollicite extrahere tentaruut Chymici, quam mulierculæ; hæ ad ſui condecorationem, illi vero ad Mercurii fixationem perficiendam, aut æs in argentum convertendum, ſed irrito conamine. Si quid enim oleo ſimile ex quibuſdam Talci præparationibus elicitum fuit, non ſane ipſius, ſed adjunctorum fetus eſt.

CAPUT TERTIUM.

De Aetite.

AETITES, Lapis Aquilæ, eſt lapis ſquammoſus, ſeu qui ex variis ſquammis ſeu cruſtis lapideis conſtare videtur, intus concavus, & in cujus capacitate alius lapis Callimus dictus, vel arenulæ, vel cryſtalli, vel argilla abſcondita ſunt. Colore eſt albo, cinereo, pullo, vel fuſco; externa ſuperficie rudi & ſcabra; figura ut plurimum ovata, vel ſubrotunda, diverſaque magnitudine.

Quidam Aetitem tantummodo nuncupant lapidem alio lapide vel arenulis prægnantem, & qui concuſſus ſonitum edit; ceteros vero qui terram continent, Geodæ nomine inſigniunt. Verum cum pleriſque Hiſtoriæ Naturalis ſcriptoribus, Aetitis nomen ſquammoſis & concavis lapidibus ſervandum cenſemus; Geodæ vero nomen ceteris cavis lapidibus qui denſi ſunt ad inſtar ſilicum, ſive terram contineant, ſive cruſta cryſtallina intus obducantur.

A græco vocabulo Ἀετὸς, quod Aquilam ſignificat, nomen habet; quod aliquando in earum nidis reperiri dicatur, vel a colore, vel quod (ut inquiunt) Aquilæ abſque eo parere non poſſint.

Multis in locis reperitur, ſed Orientale ceteris anteponitur. A plurimis magni æſtimatur. Partum promovere, ſi femoribus alligetur; ſi brachio, eumdem retinere vulgo credunt Matronæ. Obſervare autem expedit (inquiunt) ſtatim a partu eſſe removendum, ne uterum ad ſe trahat. Cujus rei exemplum affert Valeriola de muliere quadam, quæ poſt partum, lapidis femori al-

ri alligati, oblita, elapsa matrice, extincta est. Sed sit penes ipsum fides. Nonne enim magis verisimile videtur imperitam obstetricem mulieris uterum magna vi protraxisse, & suæ imperitiæ culpam, arrepta occasione, in innocuum lapidem transtulisse? Plurimas alias de Aetite fabulas narrant, quibus fidem ullam nullus sanæ mentis adhibebit.

CAPUT QUARTUM.

De Lapide Bezoardicò fossili.

Lapis Bezordicus fossilis, *Joannis de Let*; Lapis Belzoar mineralis fossilis, *Bocconis*; Bezoard minerale, *Besteri*; quod & Geodes, *Aldrovandi*. Est lapis squammosus, plenus colore albo vel cinereo, crassitie diversa, figura irregulari subrotunda.

Ex variis tunicis coagmentatus videtur, quæ successive altera alteri impositæ ex parvo lapidis rudimento calculum tandem formant ad magnitudinem Avellanæ, nucis juglandis, vel etiam ovi anserini. In ejus centro arenę granulum, vel conchula, vel carbo fossilis nonnunquam reperiuntur.

Bezoar dicitur, tum ab ejus convenientia cum Bezoar animali, tum etiam a virtute alexiteria. *Bezahar* enim vox est Arabica, qua medicamentum alexiterium quodcunque venenorum expugnandorum virtute præditum denotant.

Multis in locis reperitur; in Gallia prope Monspelium, in Sicilia circa montem Madonium, in Italia in agro Tiburtino, in nova Hispania in fluvio Detzhuatlan, unde maximi afferuntur.

Apud Italos & Siculos hujus lapidis virtutes contra venena, febres putridas, variolas, morbillos, ad acidam humorum diathesim immutandam, ad sanguinis effervescentiam compescendam multum prædicantur. Sudores & diaphoresim promovet. Exhibetur ejus pulvis a granis xij. ad ʒj. in vehiculo convenienti.

A circumforaneis diversimode fucantur hujusmodi lapides, & pro genuino Bezoar animali venduntur.

In dubio est utrum lapides qui pro Bezoar Occidentali nobis afferuntur fossiles sint, vel ex animalibus desumpti.

De Bezoar animali, ubi de animalibus, tractabimus.

C A-

CAPUT QUINTUM.

De quibusdam Lapidibus figuratis.

ARTICULUS PRIMUS.

De Belemnite, seu Lapide Lyncis.

BELEMNITES, Dactylus Idæus, Lapis Lyncis, *Off.* Lapis Lyncurius, *Quorumdam.* Lapis est teres & oblongus, in apicem obtusum desinens; colore modo albicante, modo aureo, modo obscuro; quandoque plenus, quandoque concavus, lineis a medulla ad circumferentiam ductis distinctus, ut plurimum digiti crassitie & longitudine, licet quidam brachii crassitudinem æquantes reperti fuerint. Omnibus inest rima seu fissura secundum longitudinem protensa.

Belemnites dicitur a græco vocabulo βέλεμνον, sagitta; quod sagittæ cuspidem referat: Dactylus Idæus, a digiti similitudine, & ab Ida Cretæ monte ubi reperitur. In Alpibus quoque & in plurimis Galliæ, Germaniæ & Helvetiæ locis effoditur.

Cum antiquorum Lyncurio lapide confunditur, sed perperam. Constat enim ex Dioscoridis libris, Lyncurium lapidem antiquorum nihil aliud esse nisi ἤλεκτρον πτερυγοφόρον seu succinum quod pennas ad se allicit. Observat autem succinum λυγγούριον a quibusdam dictum fuisse, quod illud urinam Lyncis concretam & induratam fuisse existimabant.

Germani Belemnitem contra incubum & renum calculos valere credunt; que pulverizatum a ʒß. ad ʒj. in liquore competenti exhibent.

ARTICULUS SECUNDUS.

de Lapide Judaico.

LAPIS JUDAICUS, *Off.* Lapis est oblongus, subrotundus, Olivæ formam repræsentans, striis & sulcis secundum longitudinem a radice in apicem usque excurrentibus & æquidistantibus distinctus; colore exalbido vel subcinereo: intus splendet, & oblique in laminas foliaceas finditur. Exhibetur ejus pulvis ad ʒj. in vehiculo convenienti.

Judaicus dicitur & Syriacus a locis in quibus reperitur, Judæa scilicet & Syria. A quibusdam Euroes, quod urinæ fluxum promoveat; & Tecolithos, quod calculum resolvere credatur.

Huic lapidi vis lithontriptica seu calculos comminuendi & frangendi tribuitur. Sed de tanta virtute & energia adhuc dubitamus. Revera vim diureticam lapidi Lyncis, lapidi Judaico, oculis cancrorum, & aliis quibusdam medicamentis quæ linthontriptica dicuntur, denegare non possumus:

illam

illam enim experientia commonstrat. Sed ex eo quod sæpe arenulæ cum urina excernantur, non idcirco vis calculi frangendi illis assignanda est. Cum enim horum lapidum fixioribus terreis particulis sales in corporis humani liquoribus luxuriantes misceantur, earum consortio fixiores fiunt, ac proinde difficilius per cutis poros remotissimos propelluntur, longe facilius vero per renum colatoria in præceps ruunt. Itaque prout per cutis poros minuitur eorum insensibilis perspiratio, major fit per urinas eorumdem excretio. Deinde vero ex uberiori seri urinosi ad renes affluxu, si quæ sit in his partibus saburra eluitur, & urinæ turbidæ fiunt; quin & arenulæ grandiores, modo satis pateant viæ, ab effluente liquore abripiuntur. Sic horumce lapidum vis diuretica concipi potest; lithontripticam vero neque experientia, neque ratio hactenus commonstraverunt.

CAPUT SEXTUM.

De quibusdam lapidescentibus substantiis.

Articulus Primus.

De Glossopetris.

Glossopetra lapis est ut plurimum triangularis, basi crassiore, latiore, scabra, toto alioquin corpore lævi & quasi corneo, minutis quibusdam denticulis sæpius ad latera crenato, colore quandoque luteo albicante, longitudine diversa.

Glossopetra dicitur, quod serpentum linguam in lapidem conversam vulgo credant. Sed hallucinantur: serpentum enim linguæ non triquetræ, sed teretes sunt & bifidæ. Glossopetras Lamiæ aut canis Carchariæ dentes fuisse magis verisimile est.

Alia est Glossopetræ species minor, quæ Picæ avis linguam figura refert, quæ dens alicujus quoque piscis videtur fuisse: tenuis est, longa, acuta, eodem colore quo major species quacum sæpius reperitur.

Quidam tamen Glossopetras esse lapides sui generis autumant, eosque non secus ac innumeros alios lapides diversis figuris donatos, sponte in terra generari arbitrantur.

Variis in locis reperiuntur; sed copiose in insula Melita e terra eruuntur.

Glossopetræ vis alexipharmaca a quibusdam tribuitur, apud nos rarioris est usus. Eas mulierculæ collis puerorum appendunt, quoniam dentitionem juvare vulgo creduntur.

ARTICULUS SECUNDUS.

De Unicornu fossili.

UNICORNU fossile, seu Ebur fossile, *Off. Germaniæ*; lapis Ceratites, *Gesneri*. Substantia est lapidea, colore, lævore & forma, cornua, dentes vel ossa animalium referens, quandoque mollior; cortice exteriore ut plurimum duro, flavescente, subnigro aut cinereo; medulla molli, friabili; compacta, absque poris, adstringente, exsiccante, linguæ firmiter adhærente, nonnunquam odore grato.

Sæpius eruitur sub specie ossium in saxeam naturam conversorum: inter quæ sunt dentes molares & incisorii maximi in quibus evidentissime radix a dente ipso seu parte quæ extra gingivas prominuit, discernitur. Aliquando fragmenta radiorum, tibiarum, ipsam ossium naturalem conformationem exacte repræsentantia; quin etiam effodiuntur arborum rami & trunci pręgrandes in lapides mutati, in quibus ligni species adhuc facile distinguitur.

Nullus est dubitandi locus quin hæc fossilia corpora sint cornua, dentes, ossa, vel ligna in lapideam substantiam conversa. Dum enim diuturniori, sub terram mora putrescerent, & quodammodo calcinarentur, eorum substantia rarior & porosa facta est, ut videre licet in lignis & ossibus putrefactis, & carie exesis. Si vero tunc temporis affluat marga tenuis aqua soluta, eorum poros penetrat, adimplet; & lapsu temporis, aqua exhalante, concrescit cum ossium vel lignorum parte residua, in lapideam duritiem, ejusdem plane figuræ ac os vel lignum antea humo reconditum. Si vero crystallina aut silicea fuerit hæcce terra, in silices aut crystallinam substantiam conversa reperientur, qualia sunt plurima conchytum genera, & sic de ceteris.

Variis in Germaniæ locis reperitur Unicornu fossile; quin & in agro Parisiensi juxta Montem Martyrum, ossea cadavera intra lapideam substantiam inclusa paucis abhinc annis detecta fuere.

Apud Germanos plurimum commendatur. Vim adstringentem, alexipharmacam & sudorificam ei tribuunt; ipsumque in alvi profluviis, dysenteriis, hæmorrhagiis, fluore albo, in febribus malignis & pestilentialibus, in epilepsia frequenter usurpant a ℈ß. ad ʒj. in competenti vehiculo.

Nec quodcunque Unicornu indiscriminatim sumitur; sed eligitur grato odore perfusum, & prius in canibus & animalibus probatum. Aliquando enim contigit quod aliquid veneni contineat, si nempe e terra arsenicali effossum fuerit, ad quod quidem diligenter attendendum.

Caput Septimum.

De quibusdam Lapidibus pretiosis opacis.

Articulus Primus.

De Lapide Lazuli.

Lapis Lazuli, κυανὸς λίθος, *Græcor.* Lapis Cyanus. Durus est, florum Cyani cærulei colore, aureis argenteisve punctulis & venulis exornatus. Duplicis generis distinguitur; alter ignis vim ferre valet, alter neutiquam. Ille ex Oriente, Asia & Africa adfertur, & Orientalis ideo dicitur; hic vero quibusdam in locis Germaniæ & Italiæ reperitur, Orientali mollior est. Ex fodinis aureis, argenteis & cupreis eruitur.

Color ex utroque parari solet pretiosus, ex Orientali ultramarinus dictus, qui ætate non mutatur; ex Germanico ignobilior: is enim externis injuriis facile læditur, & temporis progressu virescit.

Eligitur saturato cæruleo colore, maculis quibusdam aureis distinctus, fractu contumax, & ab igne invictus.

Sursum deorsumque purgandi facultate præditus est. Illum contra melancholicos affectus, quartanam, apoplexiam, epilepsiam plurimum commendant auctores. In eo vim erodentem cum aliqua adstrictione agnoscunt. Discorides & Galenus: quidam aquæ ablutione virtutem ejus erodentem & emeticam corrigi asserunt, sed perperam. Lotus enim & non lotus per superiora & inferiora æque purgat; quin etiam quod eluitur & quod post lotionem remanet, non differunt nisi tenuitate.

Nullus est dubitandi locus quin color ceruleus hujus lapidis a quibusdam cupri particulis oriatur, a quibus etiam vis erodens & purgans. Sed queritur quo jure in Confectione Alkermes quæ compositio cordialis est & roborans, usurpetur illud acre & violenter purgans medicamentum. Duplicem virtutem in lapide Lazuli agnoverunt veteres Medici, purgantem unam, stypticam alteram; quæ quidem licet contrariæ, in eodem tamen subjecto reperiuntur. Vim stypticam ac proinde confortantem lapidi naturalem esse crediderunt, cum nempe in auri fodinis reperiatur, & aureis particulis permista sit. E contra vim purgantem mere accidentalem esse arbitrati sunt, ex admixtis nempe heterogeneis particulis. Quapropter roborantem hujus lapidis virtutem conservando, pravam ejus indolem variis modis corrigere tentarunt, tum ablutionibus, tum calcinationibus repetitis. An res ex sententia successerit, adhuc incertum mihi videtur. Fateor tamen ex Confectionis Alkermes rite præparatæ longo usu nihil damni unquam perceptum fuisse. Unde concludi potest, calcinationibus imminui aut prorsus extingui Lazuli vim purgantem; an vero ad cordialis hujus Confectionis virtutem augendam aliquid conferat, non asseram.

De ea atram bilem purgandi proprietate quæ huic lapidi tribuitur, timeo

ne in errorem inducti fuerint veteres, ex eo quod post assumptum lapidem Lazuli excrementa nigra dejicerentur, quod quidem non tam ab humorum excretorum indole, quam a tinctura, quæ a martialibus aut venereis medicaminibus proficisci videtur.

Cum ad enarratos affectus plurima sint minus incerta medicamina, rarius hic lapis usurpatur. Nunc in sola fere Confectione Alkermes adhiberi solet.

Ex eo parant Chymici magisteria, tincturas & elyxiria quæ apud nos non amplius usitata sunt.

ARTICULUS SECUNDUS.

De Lapide Armeno.

LAPIS ARMENUS opacus est lapis, maculis viridibus, cæruleis & subnigris, lævis, & sicut lapis Lazuli punctis aureis insignitus, friabilis, a quo parum discrepat, & sæpius cum eo in eadem gleba reperitur. Unde a quibusdam indiscriminatim usurpatur uterque.

Viribus convenit cum lapide Lazuli, sed potentius purgat per superiora & inferiora. Unde iisdem in affectibus commendatur. Dosis a granis sex ad ℈j.

Externe abstergit cum levi acrimonia & levissima adstrictione. In Medicina rarior est illius usus.

Ex eo pictores elegantissimum colorem cæruleum ad gratam veriditatem vergentem, præparare solebant.

CAPUT OCTAVUM.

De quibusdam Lapidibus pretiosis perlucidis, seu Gemmis.

ARTICULUS PRIMUS.

De Crystallo.

CRYSTALLUS RUPEA gemma est mollis, translucida, aquam in glaciem congelatam referens: columnam hexagonam utrimque acuminatam figura, ut plurimum, exhibet; seu componi videtur ex duabus pyramidibus hexagonis, & columna intermedia itidem hexagona.

Altera Crystalli species rhomboidalis in Islandia insula & quibusdam in Galliæ locis præsertim in agro Trecensi reperitur, quæ ex laminis crystallinis componi videtur: secundum omnes superficies planas fissilis est; & si in pulverem redigatur, semper rhomboidalem figuram servat, ita ut ejus pulvis minutissimus oculis microscopio armatis rhomboidum tenuissimorum congeries deprehen-

prehendatur. Ea est hujus Crystalli proprietas, ut objectum quodcunque per illam interpositam conspectum, duplex videatur: quod quidem oritur ex duplici refractione, quam luminis radii per illam transmissi patiuntur.

Tertia adhuc Crystalli species recensetur, quæ a Martino Lyster Anglo Medico Doctissimo & rerum naturalium peritissimo nominatur Brontia lævis, pellucida, resplendens, Adamantis æmula, *in Actis Philosophicis R.S. Lond.* Ejus figura diversa est, modo sphærica, modo ovata, modo depressa, modo dimidiam sphæræ, vel ovoidis partem referens, nonnunquam subrotunda & irregularis, dura, admodum pellucida, & absque ullo artificio exacte polita: e terra effoditur, diversa magnitudine & crassitie. In pluribus Angliæ locis reperitur.

Crystallo vis adstringens & lithontriptica tribuitur; unde a pluribus in alvi profluviis, in albo mulierum fluore, & in calculo renum aut vesicæ præscribitur. Sed quid de ea lithontriptica virtute censendum sit, jam diximus. Nec desunt qui hæc lapidea medicamenta reformident: ab iis enim calculorum generationem promoveri existimant; aut saltem turbidum sedimentum quod cum urinis post lithontripticorum usum excernitur, nihil aliud esse opinantur præter horum lapidum pulverem tenuissimum ab urinoso sale præcipitatum.

Rarior hic est Crystalli usus internus, non enim de ejus virtutibus satis constat.

Externe tantum contrita, ad dentifricia paranda usurpatur. Ejus enim affrictu tartarea dentium crusta dissolvitur. Sed ne frequentior sit ejus usus; non solum enim tartaream crustam eradit, sed & eburneam qua dentes investiuntur laminam prorsus atterit.

In Unguento Citrino usurpatur.

Articulus Secundus.

De quinque Fragmentis pretiosis.

Quinque lapides pretiosi quorum fragmenta in officinis usurpantur, sunt Granati, Sardæ, Hyacinthi, Saphyri, & Smaragdi.

Granatus sic dictus, quod sit acino Mali granati similis, est gemma dura, ex flavedine obscure rubens, quæ in igne vulgari tincturam suam non remittit. Si vero Solis radiis lente vitrea majore coadunatis, supra carbones exponatur, in massam metallicam fusa reducitur ferri æmulam, & a magnete attrahitur.

Granatus amuleti instar suspensus, vel in alcohol redactus, & ebibitus, tristitiæ resistere & cor recreare olim credebatur. Igneam tamen ejus naturam pertimescebant veteres, & ejus abusum cerebro nocere, sanguinem exagitare, & ad iracundiam excitare existimabant.

Quidam e neotericis illius vim mere alcalinam afferunt: cum tamen multum de ferro participet, illum idcirco quasdam Martis virtutes obtinere cen-

ſeo, quæ tamen in crocis Martis aut in ejuſdem metalli tincturis longe felicius & minori pretio ſe exerunt.

ONYX SARDA & SARDONYX magnam inter ſe habent affinitatem, & ſæpe confunduntur tum ab auctoribus, tum ab artificibus. Quodnam ſit inter hos lapides diſcriminis conſiderandum venit.

ONYX apud veteres commune nomen fuit, & gemmæ, & marmori, ſeu alabaſtriti ex quo vaſa unguentaria conficere ſolebant.

Gemma Onyx dicta fere optata eſt, aut leviter tranſnitens potius quam translucida, colore unguis, aut corneo, aut lacteo aut exalbido, diverſorum colorum zonis exacte & diſtincte ſibi invicem ſuperimpoſitis inſignita. Naſcitur in India utraque, Arabia, Armenia, Bohemia, Hiſpania & in Italia.

SARDA gemma eſt pellucida, ſed quaſi pinguedine obducta, colore diverſo. Quædam enim ſunt colore ſanguinis bilioſi, & pene atri; aliæ carnei coloris & exigua portione ſanguinis tinctæ; aliæ denique coloris e ſanguineo ſubflaveſcentis. Afferuntur etiam candidi vel lactei coloris, & in quibus cœrulei aliquid diluti diſtinguitur.

Quæ colore carneo inſignitur, a gemmariis Carneola & corruptive Corneola nuncupatur.

Diſtinguuntur Sardæ in Orientales & Occidentales ſeu Europæas, quæ duritie differunt. Illæ enim multo duriores.

SARDONIX apud antiquos duplex, Indica & Arabica: hæc opaca, translucida illa.

SARDONYX Indica Sardæ & Onychis particeps erat. Superficiem habebat Onychis gemmæ, vel unguis humani inſtar candidam, radicem vero ſive fundum inſtar Sardæ, vel colore carneo aut rubro ſanguineo, & translucida erat; quædam tamen opacæ erant, quæ cæcæ dicebantur.

SARDONYX Arabica, Memphites *Quorumdam*, diſtinguebatur ſubſtrato nigro, vel obſcure cæruleo & circulo candido; ſuperficie vero magis minuſve candicante. Hæc a quibuſdam gemmariis Onyx tantummodo nuncupatur.

Sardonicum vero nomine quædam gemmæ a recentioribus gemmariis dicuntur, quæ unicolores, vel verſicolores Onyches ſunt aut Achatæ.

Veteres credebant Sardam quadam irradiatione animum exhilarare, timorem pellere, audaciam præſtare, faſcinationes prohibere, & corpus contra venena quævis tueri.

Sarda in pulverem trita ad omnem ſanguinis fluxum ſiſtendum intus ſumitur, ſed nunc rarioris eſt uſus; ſunt enim alia & longe præſtantiora medicamenta.

HYACINTHUS gemma eſt ab hyacinthino colore ſic dicta, colore ex flavedine rubenti & rutilante. Cum varios habeat coloris ſui gradus, eorum reſpectu variæ ejus conſtituuntur ſpecies. Sunt qui inſtar minii aut ſanguinis bilioſi rutilant. Sunt qui colore croceo flaveſcunt. Alii ſuccinum flavum æmulantur, & viliores ſunt. Alii ſuccinum album referunt, & ſunt viliſſimi. Horum alii Orientales ſunt, ex India allati: alii vero Occidentales, ex Sileſia, Bohemia, necnon ex Arvernia, aliiſque locis petiti.

Ab illo discrepare videtur Hyacinthus veterum; quippe qui, teste Plinio, Amethystini lapidis fulgore violaceo, sed dilutiore, insignitur.

Quamplurimæ Hyacintho superstitiosæ virtutes tribuebantur. Et hanc gemmam frigidæ esse naturæ dixerunt quidam e veteribus. Narrant eam cor roborare, leviter adstringere, & somnum conciliare. Contra spasmum & contracturas tamquam singulare specificum eam prædicat Schroderus.

Gemma hæc in Electuario de gemmis cum ceteris fragmentis pretiosis usurpatur, & nomen suum celeberrimæ Confectioni de Hyacinthis imposuit.

Saphirus seu Cyanus *Plinii*, quæ Gemma gemmarum a quibusdam dicitur, gemma est dura, colore cæruleo seu cyaneo constans, cæli sereni colorem referens, splendore & perspicuitate summa. Est omnium gemmarum præter Adamantem durissima. Duplex est: altera pallescens, quæ femina; altera coloris saturate cærulei, quæ mas. Tertia omni prorsus colore destituitur, & pro Adamante quandoque substituitur; sed illi & duritie & splendore longe inferior.

Saphiri ex variis Indiæ regionibus afferuntur, qui Orientales dicuntur; vel ex Silesia, Bohemia, & aliis Europæ regionibus, qui ideo Occidentales.

A Saphiro tinctura & color igne auferri potest, ita ut Adamantem mentiatur. Ejus colorem a tenuissimo sulphure venereo oriri existimo.

Præter innumeras & præstantissimas virtutes quibus Saphirum donari multi superstitiose arbitrantur, cor recreare dicitur seu spiritus animales excitare, venenis in potu resistere, & intestinorum ulcerationibus mederi.

Smaragdus gemma est viridis, splendens, diaphana, oculis grata ac jucunda. Tenerrima est & facile frangitur; hinc fabulæ multæ.

In Orientalem & Occidentalem distinguitur. Ille præstantissimus, durissimus, & grata viriditate splendens; hic qui ex Peruvia adsportatur, non æque nitet ac Orientalis, & nubeculis ut plurimum fœdatur.

Alia est Smaragdi nostratis seu Pseudo-smaragdi species quæ in montibus Helvetiæ aut Arverniæ reperitur, & Smaragdus montanus spurius dici potest: tenerrimus est & pallide virens.

Smaragdi fragmenta prunis imposita accenduntur & tenuem flammam emittunt, & postea colore prorsus destituuntur. Quod quidem satis evincit sulphur venereum hac gemma contineri.

Prætermissis superstitiosis quæ illi tribuuntur virtutibus, hæmorrhagias sistere, dysenterias & hæmorrhoidum fluxum compescere vulgo creditur. Cum ceteris fragmentis pretiosis in Electuario de gemmis usurpatur, & cum Hyacinthis & Saphiris in Confectione de Hyacinthis dicta.

De horum fragmentorum virtutibus magna est inter auctores controversia. Ex recentioribus plurimi eorum virtutes a veteribus prædicatas aut superstitiosas, aut commentitias esse crediderunt, eaque ex officinis pharmaceuticis procul rejicienda censuere. Eadem non prorsus inertia a quibusdam æstimantur, sed pro alcalinis & absorbentibus habentur. Si tamen ad gemmarum colores a metallica substantia tenuissima oriundos attendamus, eas non omni virtute destitutas cum nonnullis judicabimus, neque eas pro

mere alcalinis corporibus habebimus, ſed in eis quaſdam ineſſe vires quas a metallis mutuantur confitebimur.

Objici poteſt gemmarum fragmenta eſſe corpora duriſſima quæ ſtygiis aquis, ut plurimum, reſiſtunt, ac proinde ventriculi fermento indiſſolubilia, quæ eodem modo quo aſſumuntur, rejiciuntur.

Verum hæc objectio nullius eſt momenti. Nam Smaragdus prunis impoſitus ſicut ſulphur accenditur, & viridi colore cum flamma exhalato, diaphanus remanet & ſine colore, Cryſtalli ad inſtar. Conſtat autem ex hoc experimento, duplici parte gemmas componi, cryſtallina nempe una fixa, ſulphurea altera & volatili. Conſtat etiam hanc partem facile exhalare, illa integra remanente. Equidem quod in eodem experimento ignis ope peragitur, idem ope caloris naturalis & lymphæ ſtomachalis peragi poteſt. Licet cryſtallina gemmarum ſubſtantia non diſſolvatur, attamen ſulphurea pars metallica a cryſtallina ſecerni poteſt, & ſui juris facta in corporis humani liquores vires ſuas exerere.

Sed, inquiet fortaſſe aliquis, nimis exigua eſt hæc metallica portio in gemmis deliteſcens, quam ut tot ac tanta præſtare poſſit. Cui reſpondeo Medicamenti energiam non ſemper ab ejus mole pendere. Opii, exempli gratia, exigua doſis ſaporem inducit, & dolores demulcet. Tenuiſſima eſt admodum Stibii portiuncula, quæ in Tartari ſtibiati granis quinque vomitum excitat. Quam tenuis eſt etiam & exigua ſucci venenoſi portio, quæ cum viperæ dente in vulnus immiſſa totam molem ſanguineam citiſſime contaminat.

Non ſunt igitur levi de cauſa proſcribendæ gemmæ ex pharmaceuticis compoſitionibus jam longo uſu receptis, & diuturniori ac felici experientia comprobatis: cum ſuæ ſint uniuſcujuſque virtutes, de quibus, fateor, non ſatis nobis conſtat; quoniam plurimæ quæ de his prædicantur, incertæ ſunt aut commentitiæ.

ARTICULUS TERTIUS.

De aliis quibuſdam gemmis, quæ rarius in uſum Medicum veniunt.

TOPATIUS *Off.* & Cryſolithus Veterum, gemma eſt pellucida, ſplendens aureo colore, cujus duæ ſunt ſpecies: altera Orientalis, quæ inſtar auri obryzi ſeu puriſſimi rutilat, & duriſſima eſt: altera Europæa, quæ Cryſtalli inſtar mollis eſt, aureo colore vel parum vel multum nigricante. Naturam ſolarem ei tribuere veteres: proinde creditur timores nocturnos & melancholiam minuere, cor & intellectum confortare, moleſtis inſomniis adverſari, & hæmorrhagias ſiſtere. In Confectione de Hyacinthis uſurpatur.

CRYSOLITHUS *Off.* Topatius veterum, & Chryſopraſius *Quorumdam*. Gemma eſt viridis, colore Smaragdo dilutior, utpote cui nonnihil flavedinis adjunctum eſt, ita ut per viridem colorem aureus fulgor quandoque rutilet. Non adeo durus, quin limæ cedat. Licet eædem illi, quæ Topatio, tribuantur virtutes; nunc tamen nullus eſt ejus uſus in Medicina.

OPA-

OPALUS, seu Opalis, gemma est elegantissima, omnes ferme colores exhibens. Ex radiorum enim luminosorum refractionibus variis, cæruleum, purpureum, viridem, flavum, rubrum, lacteum ac nigrum interdum intuentium oculis ingerit. Hinc a quibusdam Gemma gemmarum dicitur.

Præstantissimi Opali in India inveniuntur, viliores in Cypro, Ægypto, Hungaria, & in Dania, insulis Feroensibus. Nascuntur omnes in lapide molli, venis nigris, flavis & fuscis distincto.

Hanc omnium aliarum gemmarum vires habere auctores arbitrantur. Nunc ad usum pharmaceuticum non adhibetur.

AMETHYSTUS gemma est pellucida, violacei coloris ex rubri & cærulei mistura orti, fulgore non omnino igneo, sed deficiente seu languido. Præferuntur quibus in purpura refulget roseus color.

Reperiuntur in variis locis utriusque Indiæ, Hispaniæ, Italiæ & Germaniæ. In usum Medicum non adhibentur.

RUBINUS gemma est translucida, rutilans, rubensque, ad cæruleum parum inclinans, limam respuens. Ratione splendoris & rubedinis, quatuor ejus constitui solent genera.

Rubinus verus seu Carbunculus, Ανθραξ Græcorum; quia carbonis instar accensi rutilat, & Pyropus quasi ignitus lapis.

Rubicellus, qui pallidior.

Balassius, qui exiguam & languidam habet rubedinem.

Spinellus, qui vero Rubino aliquanto mollior est, & minus splendet, licet Balassio sit rubicundior.

Præstantissimi in insula Zeylan reperiuntur.

Miræ sunt quæ de Rubino prædicantur virtutes, sed vanæ ac superstitiosę.

ADAMAS gemma est omnium durissima, totaque pellucida, & instar aquę purissimæ nitens. Nonnunquam alieno colore inficitur, albido, flavescente vel nigrescente, quod illi vitio est. Ex laminis crystallinis sibi invicem superimpositis constat. A peritis Gemmariis ad laminarum commissuras admota cultri acie, in duas vel plures tabellas facile finditur. Igne vulgari non calcinatur, neque ab igne solari alteratur, si lamellæ secundum planam suam superficiem ejus radiis opponantur: verum si earum extrema solis radios inter se recipiunt, ab ignea solis materia facile dividuntur lamellæ, & postea in massam vitream funduntur, quæ nihil amplius de Adamantis splendore retinet.

Adamantes in sola India nascuntur. Nullus est apud Medicos eorum usus.

Chymici ex coloratis gemmis tincturas extrahere conati sunt. Sed de earum tincturarum, si quæ fuerunt extractæ, energia, quam de gemmarum ipsarum virtutibus, non magis nobis constat.

SECTIO QUARTA.

De Salibus.

SALIUM nomine intelligimus corpora mineralia, ſolida, friabilia, pellucida, ſapida, quæ aqua facile ſolvuntur, igne funduntur, & in cryſtallinam formam facile concreſcunt. Hujuſmodi ſunt Sal cibarius, Nitrum, Vitriolum, Alumen, Sal Ammoniacus, & Borax; de quibus ſigillatim agemus.

CAPUT PRIMUM.

De Sale cibario.

SAL CIBARIUS, quo nempe cibi condiri ſolent, eſt ſal qui dum in cryſtallos reducitur, conſtanti naturæ ritu cubicam figuram effingit, quam etiam in minimis ſervat. Duplex eſt, vel e fodinis eruitur, & foſſilis dicitur: vel artificialis eſt, qui nempe ex aquis marinis, ex aquis ſalſis fontium vel puteorum humoris evaporatione conficitur; & ſal marinus vel communis nuncupatur.

ARTICULUS PRIMUS.

De Sale cibario foſſili & gemmeo.

PLURIMÆ ſunt Salis cibarii foſſilis ſpecies, coloris tantum ratione inter ſe diſcrepantes; gemmeus cryſtalli inſtar pellucidus, niveus, griſeus, ruber, flavus. Ad uſum Medicum gemmeus quaſi ceterorum puriſſimus anteponitur.

Subſtantia eſt octogona, cubica, ſaporis acris & ſalſi, gemmæ inſtar pellucida, quæ cryſtallum nitore & colore ſæpius imitatur. In teſſeras facile ſcinditur, & aqua ſolutus humoris exhalatione in cryſtallos perfecte cubicas concreſcit.

Ex Catalauniæ montibus prope Cardonam oppidum, necnon etiam ex profundioribus Poloniæ fodinis circa vicum Vilizcam dictum, ſexto a Cracovia lapide diſtantem, moles hujus Salis foſſilis prægrandes ſaxorum inſtar ferro exſcinduntur.

Eaſdem, quas Sal marinus, dotes obtinet.

Sal gemmeus ſtimuli loco clyſteribus & ſuppoſitoriis adjicitur ad fæces alvi induratas eliquandas & vacuandas.

℞. Mellis deſpumati ℥ij. Salis gemmei ʒjß. Coque ad convenientem duritiem, & fiant ſuppoſitoria. Vel

℞. Mellis ad juſtam duritiem cocti ℥j. Salis gemmei, pulver. Hieræ ana ʒß. Dia-

℥ß. Diagryd. gr. iiij. M. F. ſuppoſitoria ad alvum nimis induratam ſollicitandam.

℞. Radicis Pyrethri ℥ß. Folior. Nicotianæ, Rutæ, ana M. j. Folior. Sennæ, Agarici & pulpæ Colocynthid. ana ʒij. Coq. in aquæ com. q. ſ. ad ℥xij. In colatura diſſolve Salis gemmei ʒij. Solutioni adde vini ſtib. ℥iij. pro enemate in apoplexia & ſoporoſis affectibus.

Sæpius his in affectibus clyſmata vel fortiora fruſtra & ſine effectu uſurpantur, cum inteſtina paralyſi ſæpius afficiantur. Attamen acria hæc & ſtimulantia medicamenta procul rejicienda ſunt, ſi adſit inteſtinorum inflammatio.

Eaſdem ex Sale foſſili & gemmeo Chymia præparationes conficit, quæ ex Sale marino fieri ſolent.

Sal gemmeus uſurpatur in Benedictâ laxativa, & in Pilulis aggregativis ſeu polychreſtis.

Articulus Secundus.

De Sale cibario artificiali, & præſertim marino.

SAL cibarius artificialis ex aqua maris, fontium vel puteorum ſalſorum, ſolis ardore aut coctione concreſcit.

In Aquitania, prope littus maris, foveas excavant, quas argillacea terra obducunt: eas replet æſtus maris; & aqua ſolis ardore exhalata, Sal copioſus exſiccatus in fundo remanet.

Neuſtriæ populi in littore maris arenæ tenuis acervos conſtruunt, quos aqua marina ſæpius irrigare ſolent: humore ſolis radiis exhauſto, ſal inter arenas retinetur. Cum autem arena magna ſalis copia turget, eam aqua dulci decoquunt, lixivium Sale fetum & percolatum moderato ignis calore in plumbeis caldariis iterum decoquunt, ad certum quemdam ſpiſſitudinis gradum; tandem igne ſemoto, Salem in cryſtallos albicantes concreſcere ſinunt.

Sal ex ſalſorum fontium aqua, humoris aquei evaporatione conficitur. Sed dum aqua ſalſa decoquitur, fellis vel ſanguinis bubuli nonnihil permiſcetur, quo Sal in majora granula facilius concreſcat. Nam ramoſis fellis vel ſanguinis partibus bituminoſæ & terreæ partes Sali permiſtæ, quæ ejuſdem concretioni obſtant, arripiuntur & in ſpumam abeunt, aut in colatoriis remanent.

Sal ille melius ſapit, qui ex aqua marina in ſalſis lacubus ſolis ardore concreſcit: qui vero ignis calore exſiccatur, plus habet amaritudinis. Verum qui ex aqua ſalſorum fontium vel puteorum conficitur, linguam acrius vellicat, ob majorem Salis alcali mineralis copiam quæ cum ſale cibario permiſta eſt: hinc ceteris citius liqueſcit.

Sal marinus ſolis ardore coagulatus, ut ad uſum culinarium, ſic ad Medicum ceteris anteponitur. Sapore eſt ſalſo ſatis noto, colore griſeo, ob admiſtam

mistam terram. Si solvatur, & levi calore crystallizetur; in granula concrescit albida, cubica.

Sal ex aqua maris aut fontium salsorum ignis calore exsiccatus, albus est; sed figuram cubicam non exacte referunt ejus grana, ob diversorum salium miscelam.

Sal marinus priusquam ignem expertus sit, nec Syrupum violaceum, nec tincturam Heliotropii mutat, cum oleo Tartari non effervescit, neque Calcis aquam turbidam efficit. Leve tamen aciditatis signum præbet, si affundatur spiritui urinoso Salis Ammoniaci cujus pelluciditatem turbat. Infusionem Gallarum etiam nonnihil obscurat. Alcalinæ quoque indolis videtur, cum solutionem Mercurii albidam reddat, & calidam cum oleo Vitrioli effervescentiam excitet.

Salis marini aqua soluti pars maxima, humore ad cuticulam usque exhalato, in crystallos cubicas frigore concrescit: altera vero portio, alcalina nempe, nonnisi calore exsiccari potest, nec ullam regularem figuram concretione effingit, humidoque aere brevi liquescit. Unde patet, Salem marinum salsum esse ex acido peculiari & alcali minerali compositum, cujus acida pars ab alcali adeo est involuta, ut vim suam exerere vix possit.

Ex Sale marino per retortam ignis ope separatur spiritus acidus, qui Heliotropii tincturam purpureo colore perfundit, & cum oleo Tartari vehementer effervescit, sed absque calore; nequaquam vero cum aqua Calcis fervorem concipit.

Solus ille spiritus Aurum & Stannum solvere potis est, non vero Argentum ac Plumbum: quin & eamdem facultatem spiritibus Nitri & Vitrioli tribuit, qui ex Salis communis consortio aquæ regales fiunt. Si acidus ille spiritus linguam vehementer lancinans Sale Tartari alcalino saturetur, in Salem salsum convertitur, qui marinum sapore & cubica figura apprime refert. Unde liquet quod jam ex ejus analysi constat, Salem marinum acidum esse alcalino sale perfecte saturatum.

Salis marini crystalli cubicæ in igne crepitant, seu cum fragore dissiliunt.

Sal marinus nimiam fermentationem coercet & putrefactionem præpedit; quare a Chymicis in plantis macerandis, ne putrescant, adhiberi solet. Quod autem præstat Sal marinus in herbarum maceratione, illud idem cum cibis permistus in ventriculo peragit. Ciborum fermentationem nimiam & putrefactionem præpedit, & vehementem ceterorum corporis liquorum æstum cohibet. Præterea cum sales volatiles urinosos facile sibi consociet & in ammoniacum convertat, humorum acredinem contemperare valet, & eorum depurationem per urinas promovere. Huc adde quod suis aculeis partes solidas leviter proritando, stimuli ad instar, fibrarum oscillationes vividiores efficit. Unde corporis functiones felicius peraguntur. Hinc tot præclaræ dotes Sali communi tributæ, ut vis calefaciendi, exsiccandi, abstergendi, digerendi, aperiendi, incidendi, ciborum appetentiam provocandi, venerem stimulandi, & putredini ac venenis resistendi.

Interne adhibetur in difficili ciborum coctione, in eorum inappetentia, in

ob-

obstructionibus alvi & urinæ. Cum autem Sal communis tamquam alimentum aut potius alimentorum condimentum interne adhiberi soleat, rarius veluti medicamentum præscribitur. Quin imo sæpius ægris interdicitur. Largiorem tamen illius usum Helmontius ad renum calculum præcavendum magnopere commendat; qua de re non levis est controversia. In dubio enim versantur plerique Medici, utrum Sal communis calculi generationem præpediat, an potius promoveat. Plurimi conveniunt animalium terrestrium, aquatiliumve carnes sale conditas materiam calculi suppeditare, & ex horumce ciborum usu ægros calculis obnoxios pejus se habere. Verum multum nobis videtur interesse discriminis inter Salem communem & salsorum condimentorum muriam. Sal enim communis cum carnium succo, longo post tempore quamdam putrefactionem suscipit, dividitur, attenuatur, & salis volatilis naturam induit; unde non eosdem effectus quos antea consequitur, sed plane diversos producit. Nam quandoquidem renum & vesicæ calculi ex sale alcalino volatili terreis & sulphureis partibus implicito constare videantur, ut ex eorum analysi salis liquet; quodcumque hujus salis volatilis evolutionem aut productionem in chylo & in sanguine cohibebit, calculorum generationem præpediet.

Verum id præstat Sal marinus: e contrario muria, cum ad salis alcali volatilis naturam accedat, non modo hanc calculi causam non destruet, sed etiam illam magis ac magis fovebit. Licet igitur muria calculosis noxia sit, non idcirco Salis communis usum noxium esse concludendum est.

Quin imo si ejus moderatus sit usus, eum ad sanguinis sales nimis evectos sibi consociandos & per urinæ vias ducendos aptum ac idoneum existimamus.

At vero de immoderato illius usu aliter censemus. Omnes enim corporis membranas vellicando, vehementiores fibrarum oscillationes excitat; unde æstus per totum corpus incenditur, vel etiam crispaturas inducit: unde functionum læsio. Deinde cum Salium exuperantia acriores fiant corporis liquores, insensibilis perspirationis materia crassior & acrior in summa cute inhæret, eam corrodit: unde pruritus, scabies, & alii cutanei affectus. Elephantiasim in Bavariæ Ducatu frequentem Becherus immoderato salsamentorum usui tribuit. A muriatico sale scorbutus quo diutius in mari degentes infestantur, ortum ducit.

Sal communis in os apoplecticorum ingeritur tum ad linguæ, palati & faucium membranas proritandas, & soporem discutiendum, tum etiam ad lympham crassiorem in earum partium glandulis inhærentem solvendam & foras eliminandam. In linguæ paralysi apophlegmatismus paratur ex foliis Salviæ & Sale communi.

Sal communis externe feliciter usurpatur in humidis & pituitosis cerebri affectibus, in cephalalgia a causa humida seu catharro. Sic autem præscribitur.

℞. Furfuris macri ℔ß. Milii ℥iiij. Salis communis ℥j. Torrefiant omnia simul in sartagine: & fiant sacculi duo interpuncti ut decet capiti imponendi.

Ex eo quoque paratur cataplasma sequens, quod proponit Riverius ad arthritidis materiam resolvendam, & ad dolorem arthriticum vel ischiadicum sedandum.

℞. Furfuris Tritici ℔j. Salis ℥j. Sapæ q. s. Decoquantur ad formam cataplasmatis parti dolenti applicandi.

Sal communis in unguento enulato usurpatur.

Sal marinus a Chymicis plurimi æstimatur, quod sit Auri menstruum seu dissolvens particulare. Ex eo spiritum Salis & aquam temperatam Basilii Valentini ad usum Medicum præparare solent.

Ad acidum Salis marini spiritum extrahendum prævia præparatione opus est, quam Salis calcinationem & decrepitationem dicunt. Cum enim Salis marini granula ignis calore dissiliant; vasa in quibus distillarentur, disrumperent, nisi prius humor aqueus, quo turgent, calcinatione exhalasset. Oritur autem hæc crepitatio ab aquoso humore inter salinas moleculas irretito, qui cum ignis calore subito rarescat, exitum sibi quærens, partes salinas quibus detinetur, cum impetu disjungit. Sic autem instituitur hæc calcinatio.

Sal communis vase fictili & operto inclusus, carbonibus accensis imponitur, & calcinatur, spatula ferrea identidem agitando. Magnus fit salis ab igne excandescentis strepitus. Relinquitur sal tamdiu donec non amplius crepitus edat, sed quietus sub forma pulveris remaneat. Sic sal, ut vulgo dicunt, decrepitatus, ustus, calcinatus vel exsiccatus paratur.

Sal decrepitatus inservit cæmentandis mineralibus & metallis, spiritui salis distillando, & plurimis aliis chymicis operationibus.

Spiritus salis distillatio sic perficitur.

℞. Salis decrepitati partem j. Argillæ figulor. part. ij. Pulverizata misceantur, & ex his cum modica aquæ portione fiat massa, ex qua formentur globuli Nucum Avellanarum magnitudine, quibus blando calore prius exsiccatis, dimidia fere retorta luto undique obducta adimpletur, collocatur in furno reverberii, eique capax excipulum adjungitur. Tunc igne per gradus adhibito quousque sub finem retorta candeat, spiritus vaporibus albis distillatur. Verum cum nulli amplius fumi perspiciuntur, tunc absoluta distillatione excipulum amovetur, spiritus effunditur & servatur. Hic, si lubet, rectificatur sine ulla additione, phlegma insipidum Alambicis ope in Balneo maris abstrahendo, donec guttæ acidæ prodire incipiant: tunc spiritus intense acidus in Alambicis fundo remanet ad usum servandus. Vel etiam rectificari potest, Zinchi vel lapidis Calaminaris additione, hac methodo:

In spiritu Salis, Zinchi vel lapidis Calaminaris q. s. solvunt. Solutionem ex retorta distillant, igne per gradus aucto: prodit primo phlegma insipidum rejiciendum; tandem exit spiritus salis rectificatus & ab omni phlegmate separatus, qui dicitur spiritus salis concentratus.

Spiritus salis dulcis efficitur, si spiritus salis pars una, & spiritus vini partes tres simul confuse per aliquot hebdomadas leni calore digerantur. Tum mistura odorem fragrantissimum acquirit; quæ ad usum servatur, & dicitur Aqua temperata Basilii Valentini.

Præ-

Præter Chymicos hujusce spiritus usus ad metalla aut mineralia solvenda, eorumque tincturas eliciendas, apud Medicos plurimum commendatur ad urinam promovendam, ad calculum præcavendum, ad hydropisim curandam, ad sitim in febribus ardentibus extinguendam, & humorum malignitatem debellandam. Scorbuto, febribus malignis & pesti maxime convenit, tam cum potu solito exhibitus, quam conjunctus Saccharo, quantum solvi potest, ut fiat liquor syrupi instar. Spiritus edulcoratus a guttis iij. ad xx. per se, vel ad gratam aciditatem in liquore convenienti præscribitur: Syrupus vero ad ℥j.

Sic ad calculos renum dissolvendos & expellendos præscribi potest.

℞. Aquar. Fragariæ & Saxifragæ ana ℥iij. Vini albi generosi ℥vj. Olei Amigdal. dulcium ℥ij. Spiritus Salis ʒj. Misce pro tribus dosibus. Prima detur calide, quantum ferre potest. Post horas sex detur secunda pari modo; si etiam hæc sit inefficax, tertia pariter propinetur. In dolore nephritico ac calculo renum. Vel

℞. Aquæ Parietar. & Saxifrag. ana ℥iij. Syr. Violacei ℥j. Sp. Salis guttas xv. vel xx. ad gratam aciditatem.

Idem spiritus ad calculum præcavendum quotidie mane per aliquot dies propinatur, vel in jusculo, vel in convenienti apozemate.

In hydrope spiritus salis dulcis ad gutt. xv. vel xx. vel syrupi acidi ex eodem spiritu ad ℥j. in decocti Baccar. Juniperi ℥vj. quotidie mane, jejuno stomacho, feliciter præscribitur.

Verum hujus spiritus usus ad hernias curandas prætermittendus non est. Quod quidem remedium Christianissimi Regis munificentia & liberalitate ad populorum salutem publici juris factum fuit.

Spiritus salis vino rubro permistus, sed diversa dosi, ratione ætatis, per dies ter septenos mane, jejuno stomacho, exhibetur. Nec quidquam, nisi elapsis quatuor ab assumpto medicamento horis, aut cibi aut potus assumendum est. Si tamen ventriculus inde male se habeat, uno vel altero, si opus fuerit, die ab eo abstineatur.

Dosis remedii pro infantibus ab annis duobus ad sex erit guttar. iij. vel iv. cum vini rubri cochleari uno vel altero. Ab annis vj. ad x. spiritus ʒj. cum vini rubri sextario exacte misceatur. Cujus misturæ ℥ij. præterpropter singulo mane hauriantur, ita ut hæc dosis pro septem diebus sufficiat. Abhinc reiteretur de novo remedium, usque dum ter septeni dies sub usu ejus præterlapsi fuerint. Ab annis x. ad xiv. dosis spiritus erit ad ʒij. Ab annis xiv. ad xviij. ad ʒijß. ab annis xviij. ad lxxx. aut ad vitæ terminum, ad ʒv.

Spatio quatuor mensium ab incepto hujusce remedii usu dies noctesque subligaculum elasticum chalibeatum ferendum, quo hernia exacte contineatur, nec unquam sedendum, sed standum semper aut cubandum. Multa sit exercitatio; nec equo, nec curru vel rheda vehendum; neque ullus in cibo vel potu, neque alius in diæta error committendus.

Cum subligaculo applicetur herniæ emplastrum sequens, pilis prius erasis.

℞. Mastiches ℥ß. Ladani ʒiij. Hypocistid. ʒj. Nucum Cupressi - siccatarum

rum n. iij. Terr. figill. ʒj. Picis nigr. ℥iij. Terebenthin. Ven. ℥j. Ceræ nov. flav. ℥j. Rad. Confolid. maj. exfic. ℥ß. Fiat ex arte emplaftrum.

Plurimi acidorum ufum reformidant, ea opinione imbuti quod omnes fere morbi ab acido oriantur. Sed acidum illud in fanguine commonftrare nondum potuerunt. E contrario morbos plurimos ab alcali in fanguine redundante pendere demonftratur.

Omnes, lacte excepto, corporis humani fucci fales continent, qui facile alcalinam indolem fufcipiunt. Illud non folum ex eorum analyfi patet, cujus ope nullum acidum, fed magnam falis alcali copiam præbent: verum etiam ex penetranti & urinofo eorum fermentefcentium aut putrefcentium odore, necnon ex viridi colore quem Violarum tincturæ conciliant, manifeftum eft. Præterea fi experimentis D. Colbatch celeberrimi apud Anglos Medici fit habenda fides, inftituta fanguinis fani & morbofi per chymicam analyfim comparatione, tantam alcalini falis in quorumdam ægrorum fanguine exuperantiam reperiit, ut in iis ejus quantitas fit ad ejufdem in fanguine fanorum quantitatem ut 6. ad 4.

Sed ut rem altius infequamur. Si quovis in morbo acidum manifeftum fe præberet, fane in pulmonum ulceribus; attamen purulenta illa materies nullum acidum indicat. Non enim Heliotropii tincturam rubram efficit, e contra potentis alcalini falis notas exhibet, cum cæruleam Violarum tincturam in viridem mutet. Eofdem effectus producit liquor ex hydropicis eductus. Idem præftant purulenta abceffuum materia, & fubftantia illa gypfea quæ in podagricorum tophis, nodifque reperitur.

Objiciet fortaffe aliquis falem alcalinum tanta vi non donari, ut tam atroces dolores excitare queat, quales patiuntur ægri lue venerea affecti, ut partes corrodere poffit, ficut fcorbuticis evenit, aut alios fimiles effectus edere valeat. Huic refpondeo liquores lixivios apud Chymicos quotidie confici tanta corrofione præditos, ut fpiritibus acidis vel valentioribus inferiores non fint. Cauteria enim nihil aliud funt præter fales alcalinos ignis ope ad caufticitatem ductos.

His patet argumentis a fale alcali potius quam ab acido plurimos oriri morbos & præfertim malignos & peftilentiales, in quibus ea videtur effe fanguinis diffolutio ab alcali exfuperante, ut intra vafa amplius contineri nequeat, & fub cute difluat & ftagnet, unde maculæ rubræ aut puftulæ: vel adeo acris & cauft icus fit, ut vaforum extrema erodat, & hæmorrhagias letales producat.

Nec huic fententiæ veterum & recentiorum Medicorum praxis repugnat. Plurimis in morbis acida tamquam præftantiffima præfidia commendarunt. In illis virtutem cardiacam, putredinis arcendæ, venenis refiftendi, febres fugandi, fitim extinguendi, ciborum appetitum excitandi, refrigerandi, refolvendi, ac difcutiendi vires agnoverunt.

Sales acidi refolvunt & coagulant fub diverfo refpectu: refolvunt tartarea concrementa & fanguinem grumefcentem, quatenus fcilicet alcalinos fales a quibus hæc concrementa oriuntur, fubigunt, & partium fibras ftimulando

ea-

earum oſcillationem augent, quibus ſanguis ſtagnans & grumeſcens vividius conteritur, ejuſque circulatio per tenuiſſima vaſa promovetur. Coagulant ſanguinem nimis ſolutum, & bilem tenuiorem ac rariorem factam, ſulphura nimis evecta inſpiſſando, ſaleſque volatiles figendo.

Peritiores Medici in bilioſis febribus & in putridis ac peſtilentialibus, & in ſcorbuticis affectibus acida numquam omittenda pronuntiant.

Verum cum debiliora ſint acida e vegetalibus educta, & facile ab acrioribus ſalibus alcalinis edomentur ac in eorum naturam convertantur, iis anteponenda ſunt acida e minerali proſapia, quæ fermentationi valentius reſiſtunt.

Advertendum tamen, monente Riverio, in pleuritide, peripneumonia, hæmoptoe, phthiſi, ceteriſque pulmonum affectibus, (niſi a craſſa pituita illorum vaſa obſtruente ortum habeant,) ventriculi vel hepatis inflammatione, dyſenteria, ſanguinis mictu, renum & veſicæ ulceribus, acida plurimum nocere, & ab iis abſtinendum eſſe. Suis enim ſpiculis jam inflammatas membranas lancinant, & inflammationem augent, unde tuſſis vehemens, colici dolores & alii pravi affectus ſequuntur.

CAPUT SECUNDUM.

De Nitro ſeu Natro antiquorum, & Nitro recentiorum ſeu Sale petræ.

MAgnum intercedit diſcrimen inter Nitrum vel Natrum antiquorum, & Salem petræ noſtratem ſeu Nitrum recentiorum. In dubio enim eſt an Salem petræ noſtrum agnoverint veteres, necne? At vero Nitrum antiquis uſitatiſſimum, nobis fere ignotum eſt.

Nitrum veteres dixere ſalem acrem ſeu alcali ex Ægypto & aliis locis eductum, quique cum acidis liquoribus effervеſcebat. Hoc utique inſtar ſalis lixivii tum pannis abſtergendis, tum vitro conficiendo utebantur.

Efferveſcentiam Nitri Ægyptiaci cum Aceto indicat Salomon *Proverbior. c.* 25. ℣. 20. his verbis: *Acetum in Nitro, qui cantat carmina cordi peſſimo*, id eſt, afflicto. Quæ quidem antipathia vel efferveſcentia de vulgari Nitro ſeu de Sale petræ, qui cum Aceto non tumultuatur, intelligi non poteſt.

Nitro & Aphronitro in balneis frequenter utebantur antiqui: hinc *ματρωνικὸν Νίκρο* & *Παρθένιον* ab iis dictum fuit, ex eo quod matronæ & virgines illud in lotionibus frequenter uſurparent. Hinc Jeremias *c.* 2. ℣. 22. inquit: *Si laveris te Nitro, & multiplicaveris tibi herbam Borith, maculata es in iniquitate tua coram me, dicit Dominus.* Quod Sali petræ non convenit, ſed Sali alcali lixivio, qui ex Ægypto Nitri vel Aphronitri nomine nonnumquam affertur, humido aere facile liqueſcit, cum aceto fermenteſcit, & abſterſiva virtute donatur. Quin etiam hiſce temporibus per Aſiæ minoris campos non procul a Smyrna & Epheſo, terra in exiguos, ſed frequentes tumulos, quales a Talpis eruuntur, aſſurgit, Vere ſcilicet & Autumno. Ex qua quidem terra lixivium ad eluendas veſtes parare ſolent indigenæ; vel etiam ex ſale, quem

ex

ex ea solius aquæ affusione extrahunt, cum oleo saponem conficiunt, referente clarissimo & doctissimo viro D. Tournefort.

Idem Nitrum antiquorum ad vitrum conficiendum cum arena usurpari solebat, sicut hodie sal ex planta Kali elicitus; ut conjicere licet ex C. Taciti verbis *lib.* 5. *Historiar.* Loquens enim de amne quodam Palæstinæ & Ægypti finitimo, *circa cujus os*, inquit, *collectæ arenæ*, *admixto Nitro*, *in vitrum excoquuntur*.

Constat igitur Nitrum veterum a nostro prorsus discrepare.

Verum hodie in Europa non modo inusitatum est, sed rarissimum; licet apud veteres plurimi maximique usus fuerit, tum ad medicamenta conficienda, tum etiam ad alia vitæ commoda. Balneorum enim frequentia immanem copiam Nitri & Aphroniti exhauriebat. Serviebat tincturis, in condimentis usurpabatur, & ad vasa terrea illinenda nonnumquam adhibebatur.

Cum rarissime ad nos afferatur, difficillimum est statuere quidnam intersit discriminis inter Ἀφρόνιτρον seu Nitrum Africanum vel Ægyptiacum quod & Baurac Arabum nobis videtur, ἀφρὸν τȣ̃ Νίτρȣ, seu spumam Nitri, & Νίτρον seu Λίτρον Græcorum.

Nitrum veterum sal erat nativus colore roseo vel candido, sapore amaricante, in igne non exiliens sicuti sal communis, neque inter carbones fulgurans ut Sal petræ recentiorum; sed fusilis, in bullas intumescens sicut Alumen & Borax, cum acidis æstuans: unde ejusdem indolis cum sale tartari aut cineribus clavellatis esse nobis videtur.

Nitrum recentiorum seu Sal petræ est substantia crystallina, alba, sapore acri & amaricante, cum cujusdam frigoris sensu, quæ in crystallos prismaticas, exhaedras, tenues, longas, & æqualiter crassas concrescit; quarum extrema in aciem vel in mucronem, pyramidis instar, acuminatum desinunt. Aqua facile solvitur, ignis calore funditur absque deflagratione, nisi aliquid sulphurei vel carbones admoveantur: tunc enim flammam concipit, & vehementer fulgurat.

Sal petræ vel sponte in antiquis muris efflorescit, dummodo nimio imbre non perluantur: & flos Nitri dici potest, qui vulgo *Salpetre de Houssage* nuncupatur; quia scopis converri & colligi solet. Vel ex ruderibus stabulorum & cellarum, aut ex terris animalium lotio vel fimo identidem perfusis decoquendo, extrahitur. Quidam Nitrum arte parant, terras latrinarum stercoribus, vel fimo columbino perfundendo, quorum sales per tempus in Salem petræ convertuntur.

Cum Sal petræ nonnisi ex terris sale urinoso animali aut vegetabili impraegnatis eliciatur, dubitant nonnulli, an sal ille mineralis vel animalis prosapiæ sit; quod quidem aliis judicandum relinquimus. Illum autem inter minerales sales cum vulgo Chymicorum annumeravimus, ex eo quod ex terris immediate extrahatur, nec nisi mediante terra ex animalium urinis vel fæcibus elici queat.

Ea est autem Salis petræ conficiendi & purgandi ratio. Terram quam gustu

ſtu Nitro turgidam deprehenderunt, multa aqua ſolent diluere: lixivium ſeu aquam Nitro divitem, & percolatam ad juſtam conſiſtentiam vel craſſitiem, indeſinenter deſpumantes excoquunt: tum cupis vel doliis calentem adhuc infundunt, & inibi per aliquot horas relinquunt, donec pene frigida ſit.

Interim ſal marinus quo ſemper turget Nitrum, in granula concreſcit, & liquoris fundum petit. Deinde liquorem Nitroſum educunt, relicto ſale marino; & in aliis cupis cellæ frigori exponunt, quouſque præbeat cryſtallos: quibus extractis, reliquum aquæ iterum igni admovent, donec ſpiſſior & guſtu acrior percipiatur; frigori itidem exponitur, donec novæ cryſtalli concreſcant. Ultimo tandem remanet aqua acerrima & amara, tactu pinguis, olei ad inſtar, quæ frigore numquam concreſcit: *& Aqua mater Nitri* dicitur, vulgo, *Eau mere de Salpetre*; quoniam terris inſperſa, eas ad novum Nitrum ſuppeditandum diſponit. Omnes demum cryſtalli aqua dulci rurſus diluuntur, & ſimili prorſus modo puriores efficiuntur. Quod bis, terve reiterari ſolet, unde Nitrum dicitur ſecunda vel tertia coctione purgatum, vulgo, *Salpetre rafine de la ſeconde ou troiſieme cuite*. Nonnumquam etiam optime purgatas cryſtallos ferreo cacabo igne vehementi fundunt; & toto humore exhalato, in unam molem denſam ac ſolidam concreſcere ſinunt, quam Nitri rupei nomine inſigniunt, vulgo, *Salpetre en roche*.

Sal petræ ſic purgatus in igne ſine ſtrepitu funditur, vehementer cum carbonibus fulgurat, vividam, non vero languentem flammam excitat, & perparum ſalis fixi ſuper carbonibus relinquit. Qui vero in igne crepitum edit, multum adhuc ſalis marini continet.

Sal petræ optime purgatus, a ceteris ſalibus diſtinguitur. 1. Fulguratione ſeu deflagratione quam experitur, dum inter carbones accenſos conjicitur: nequaquam enim deflagraret, niſi ſulphurea materia admoveretur. 2. Sapore qui linguam veluti frigiditatis ſenſu cum amarore quodam afficit. 3. Figura cryſtallorum quæ in columnas exhaedras efformantur.

Sal petræ, priuſquam ignem expertus fuerit, nullum acidi indicium præbet. Heliotropii ſolutionem & ſyrupum violaceum nequaquam mutat, lac non coagulat; ſanguinem tamen cogit, ejus ſerum ſpiſſius efficit, & in gelatinæ ſpeciem convertit. Nitrum ſolutum ſublimati corroſivi ſolutionem, poſt unius horæ quadrantem, lacteam reddit: ſalium alcalinorum more, Gallarum infuſionem turbidam efficit, & colore exalbido vel cinereo tingit. Attamen mirum eſt quod vi ignis in vehementiſſimum liquorem acidum diffluat, qui Helitropii tincturam & ſyrupum violaceum colore rubro igneo inficit, lac ſtatim cogit, cum oleo tartari vehementer efferveſcit abſque ſenſibili calore, cum ſpiritu ſalis ammoniaci fervet & incaleſcit.

Hujus ſpiritus proprium eſt Argentum ſolvere, unde Aqua fortis vocari ſolet: eamdem vim conciliat ſpiritui Vitrioli & ſpiritui Sulphuris, qui quidem ſine Salis petræ ſpiritu huic ſolutioni impares forent. Aqua autem fortis Aurum intactum relinquit, quod Aqua regali tantum diſſolvitur.

Sali petræ vis refrigerandi ſeu ſanguinis æſtum demulcendi tribuitur: a

peritioribus Medicis ad effervescentiam febrilem compescendam, sitim sedandam & putredinem arcendam in primis in febribus malignis commendatur. Riverius eum virtute quadam diaphoretica donatum esse pronuntiat, & plurimi vim anodinam in eo prædicant: unde anodini mineralis nomine illum insignierunt.

Verum nonnulli aliquid ignei & caustici in Sale petræ inesse suspicati sunt. Eorum suspicionis fundamentum fuit, tum sententia veterum qui suum Nitrum causticum dixerunt, tum etiam nostri Salis petræ cum carbonibus deflagratio; quapropter igneam ejus qualitatem emendare tentarunt, Nitrum cum Sulphure comburendo, vel alia quapiam ratione, sed perperam: commentitia enim est hæc causticitas, & inutiles sunt tot Nitri correctiones quibus depravatur potius quam emendatur. Et revera in eo Chymici melioris notæ consentiunt quod Sal petræ optime purificatus, sive crystallizatus, sive igne fusus, & in tabellas projectus sub crystalli mineralis nomine, ceteris ejusdem præparationibus anteponendus sit.

Interne a granis duobus tribusve ad ℈j. in substantia exhibetur, doses ter, quaterve de die iterando. Vel solvitur in soliti potus ℔ij. a ʒß. ad ʒj. Si majori dosi exhibeatur ex. gr. ad ℥j. alvi fluxum concitare solet.

Præscribitur in febribus ardentibus & putridis, in pleuritide, perineumonia, angina, & inflammationibus quibuscumque, in urinæ suppressione ab inflammatione renum vel vesicæ, in lochiorum suppressione, in hæmorrhagiis & hæmoptysi, in doloribus podagricis, & in affectibus melancholicis. Nec timendum est ne illius usus in acutis intempestivas diarrhæas inducat, ut recte monet vir doctiss. nec minus in arte Medica quam Chymica versatus G. Ernest. Stahl Medicinæ Professor Hallensis, in sua Dissertatione *de Nitri usu medico polychresto*. Ille enim in diarrhæa, febribus malignis, vel etiam ipsis variolis superveniente, Nitrum feliciter exhibuit. Cum enim diarrhææ quibus tunc afficiuntur ægri, prorsus symptomaticæ sint, scilicet a nimia sanguinis colliquatione oriundæ; Sal petræ massam sanguineam leviter cogendo, non solum diarrhæam sed & alia symptomata sæpe graviora mitigat, & cum debita ceterorum remediorum administratione prorsus extinguit. Si quæ tamen a Nitri usu inducantur diarrhææ, salutares sunt, ut observavit auctor; cum nempe oriantur a viscerum inflammatione imminuta, vel sedata. Quo fit ut pravi succi quibus turgebant glandulæ & vasa, remotis carceribus, per intestina prorumpant & foras amandentur. Idem asserit, urinæ suppressiones & ardores ab ejusdem usu efficacissime sedari & curari, dolores inflammatorios demulceri, & erysipelaceos affectus sanari. Puerperis lochiorum suppressionem patientibus, & in graves æstus febriles prolabentibus, sæpe & adeo felici eventu administravit, ut sublato febrili æstu, fluxus lochiorum placidissime restitutus fuerit. Nitri virtutem demulcentem in arthriditis paroxismis, in quibus dolores non solum articulos invadunt, sed etiam sæpe diaphragma aggrediuntur, non sine summo ægrorum periculo, necnon etiam in cardialgia hypochondriaca seu in flatulento spasmodico affectu, quem uberiori sanguinis ad ventriculum affluxui, vel levi hujus visceris inflammationi tribuit,

ſe pluries expertum fuiſſe narrat. Eodem quoque remedio hæmorrhagias & præſertim hæmoptyſim oppugnavit & expugnavit.

Licet de interno Salis petræ uſu nihil metuendum cenſeat celeberrimus ille Medicus, eum tamen in ulceroſis affectibus & in vera phtyſi nihil juvaminis afferre, verum etiam aliquam majoris irritationis ſuſpicionem inferre videri pronuntiat: quapropter his in affectibus ab eo abſtinendum eſt.

In febribus inflammatoriis & malignis ſic præſcribi poteſt.

℞. Diaphor. miner. ʒij. Corall. rubr. Matris Perlar. pp. ana ʒß. Nitri purificati ʒj. M. F. pulvis, cujus doſis ℈j. tertia quaque hora exhibenda, cum Aq. Card. bened. q. ſ. Vel

℞. Bezoard. miner. ʒiij. Nitri purificati ʒij. Caphuræ ℈j. Miſce cum ſyr. Caryophyllor. hortenſ. vel ſyr. flavedinis Citri q. ſ. Fiat bolus cujus doſis ℈j. Vel

℞. Aquar. Ulmar. Meliſs. & Card. bened. ana ℥ij. Cryſtalli mineral. ʒj. Syr. Limonum ℥j. M. F. julap. cochleatim exhibendum.

Rarior eſt Salis petræ uſus externus, niſi cum gargariſmatibus permiſti. Horum autem formulæ ſequentes in ſumma linguæ aſperitate, ſiccitate aut nigredine uſurpari poſſunt.

℞. Salis Nitri purificati ʒj. Succi vel aq. Sempervivi ℥v. Fiat gargariſma quo lingua & fauces utiliſſime abluuntur. Vel

℞. Butyri recentis in aq. Solani loti ℥ij. Cryſtall. mineral. ʒß. Miſceantur, & miſtura ſervetur in aqua frigida. Detur Piſi vel Fabæ magnitudine ſæpius in die, & diu in ore detineatur.

In angina ex ſale Prunellæ vel Nitro purificato hac ratione parari ſolent gargariſmata.

℞. Decocti Hord. & Agrimon. ℥vj. Cui diſsolve Sal. Prunell. ʒj. Diamori ℥j. M. Fiat gargariſma. Vel

℞. Aquar. Plantag. Solani & Caprifol. ana ℥ij. Mell. roſacei ℥j. Sal. Prunell. ʒj. M. F. gargariſma.

Cryſtallum minerale in apozematibus & potionibus laxantibus ſæpius olim præſcribebatur; nunc vero rarius uſurpatur, niſi cum imminente viſcerum inflammatione, aut æſtuantibus humoribus, purgandi neceſſitas urgeat. Medicamentorum enim purgantium tincturæ longe melius eliciuntur ope ſalis Tartari aut Nitri fixati, & eorumdem vis cathartica multo magis augetur Tartaro ſolubili, Sale polychreſto, Tartaro vitriolato aut Arcano duplicato quam Nitro purificato, aut Cryſtallo minerali.

Nonnulli Nitrum purificatum in hydrope ſpecificum prædicant. Idem Sal cum quarta parte Croci Martis tamquam arcanum ſpecificum in hydrope pluribus abhinc annis, nec ſemper abſque eventu proſpero, a quibuſdam Monachis circumfertur. Hujus miſturæ grana xvj. quater in die exhibent, & præterea ejuſdem ʒj. in ſoliti potus ℔ij. intra unius diei ſpatium hauriendis diſsolvunt.

Sal petræ apud Chymicos maxime uſitatus, ænigmaticis nominibus ſæpe abditus fuit: nam modo Sal ſulphureus, Sal infernalis, modo Cerberus Chymicus aut Serpens terrenus nuncupatus fuit.

Plurimæ ex eo conficiuntur præparationes, inter quas primum locum tenet ejus purgatio, qua ſal marinus cum eo permiſtus ſecernitur, & pinguedo quædam eluitur. Hæc autem variis ſolutionibus & cryſtallizationibus eo quem ſupra recenſuimus modo perficitur.

Altera præparatio eſt ejuſdem fuſio, quæ Cryſtallum minerale, & a quibuſdam Lapis Prunellæ dicitur. Quidam ad hanc operationem conficiendam Nitro in crucibulo fuſo quamdam ſulphuris portionem injiciunt. Sed hac ratione Nitri vim refrigerantem deſtruunt; & aliud compoſitum inde exſurgit ad ſalem polychreſtum proxime accedens.

Tertia Nitri præparatio eſt ejuſdem cum ſulphure calcinatio, quæ ſic peragitur.

♃. Nitri puriſſimi, Sulphuris communis ana p. æq. Terantur ſubtiliſſime, cribrentur & miſceantur. Hic pulvis per vices ingeratur in crucibulum ſuper carbonibus ignitum; ceſſante deflagratione, calcinetur maſſa ſuperſtes igne vehementi per horam unam. Tum eam ſolve aqua ferventi, ſolutionem per chartam emporeticam cola, & evapora ad ſiccitatem. Remanebit ſal albiſſimus Polychreſtus dictus, qui ejuſdem eſt indolis & virtutis cum Nitro vitriolato, de quo poſtea.

Quarto, calcinatur quoque Nitrum cum pulvere carbonum, & fit Nitrum fixum ſeu alcalizatum, cujus ea eſt conficiendi ratio.

Fundatur Nitrum puriſſimum in crucibulo inter prunas candentes: cum inſtar aquæ fluxerit, pulveris carbonum ligneorum portio aliqua ſucceſſive injiciatur, fiet magna deflagratio cum ſtrepitu; qua ceſſante, iterum injiciatur carbonum pulvis: quæ projectio toties repetatur, donec non amplius inflammetur Nitrum, ſed remaneat ſub forma maſſæ duræ, ſiccæ & vireſcentis. Et erit Nitrum fixum in ſalem alcali converſum; quod ſolutione & percolatione poteſt purgari, & in ſalem album exſiccari, cujus eædem erunt quæ ſalis Tartari virtutes.

Ex hoc ſale per ſe liquato obtinetur liquor Nitri fixi, qui *Alkaeſt* ſeu menſtruum univerſale Glauberi dicitur. Menſtruum eſt alcalinum apud Chymicos celeberrimum, & uſitatum ad tincturas ex ſulphureis trium regnorum mixtis extrahendas.

Tandem diſtillationis ope ſpiritus acidus ex Nitro extrahitur variis operandi methodis.

1. ♃. Nitri puriſſimi & probe exſiccati partem j. Boli vel Argillæ ſicc. part. iij. Omnia exacte pulverizata & mixta diſtillentur, ut artis eſt, ex retorta fictili in igne reverberii, applicato excipulo vitreo ampliſſimo; ita tranſibit ſpiritus Nitri ſub ſpecie vaporis rubicundi, inſtar ſanguinis, quem Chymici Cruorem Salamandræ vocant. Hunc ſpiritum flavum & fumantem ex recipiente exime, & uſui ſerva. Sic enim paratus nulla indiget rectificatione.

2. ♃. Nitri puri part. j. Vitrioli ad flavedinem calcinati part. ij. Hæc miſta diſtillentur per retortam ex arte, donec non rubri ſed ex fuſco rubicundi halitus ceſſent: tum ſpiritus effunditur, & ad uſum ſervetur. Dicitur Aqua fortis, vel Aqua ſeparatoria, ex eo quod Argentum ſolvere, Auro prorſus inta-

cto,

cto, & ſecernere valeat. Nihil a Vitriolo ſpiritus ille mutuatur, nec a ſpiritu ſupra deſcripto diſcrepat.

3. ♃. Nitri puri & exſiccati ℔ij. Olei Vitrioli rectificati ℔j. Committantur retortæ, & diſtillentur ad ſiccitatem. Obtinetur ſpiritus Nitri valentiſſimus. In fundo ſupereſt maſſa ſalina, quæ Nitrum vitriolatum nuncupatur; & idem eſt ſal ac ille qui lixiviatione obtinetur ex capite mortuo poſt aquæ fortis diſtillationem reſiduo.

Ambo iſti ſales ſub nomine Arcani duplicati, Salis Ducis Holſatiæ, Panacææ duplicatæ, vel Salis de duobus, a Chymicis multum celebrantur: nec tamen a Sale polychreſto, vel etiam a Tartaro vitriolato differre mihi videntur. Hi omnes Sales rite præparati, indiſcriminatim uſurpari poſſunt. Cum purgantibus feliciter adhibentur ad eorum vim augendam, & ad craſſos, lentos ac tenaces humores incidendos & foras per ſeceſſum & urinas amandandos; urinas enim movent, & alvum ſubducunt. A ʒß. ad ʒj. in purgantibus potionibus, apozematibus alterantibus præſcribuntur; vel etiam ex iis aquæ minerales artificiales parari poſſunt, ut jam diximus. In chronicis morbis a viſcerum obſtructione utiliter uſurpantur.

Obſervandum eſt, Nitrum vitriolatum & Sal polychreſtum, niſi accurate calcinata fuerint, nauſeas & vomitum excitare. Quapropter attendendum eſt ne Vitriolici ſaporis aut odoris ſulphurei quidpiam retineant: alioquin nova opus eſſet calcinatione.

Ex ſpiritu Nitri Aqua Regia paratur, quartam partem Salis Ammoniaci in eo ſolvendo; & tunc non amplius Argentum ſolvit, ſed Aurum: quare lavacrum minerale Solis dicitur.

Raro ſpiritus Nitri ad uſum internum adhibetur. Qui vero huic uſui deſtinatur, cum ſpiritu vini ſic mitigari ſolet.

♃. Sp. Nitri opt. part. j. Sp. vini rectif. part. iij. Digerantur ſimul per aliquot hebdomadas; & erit ſpiritus Nitri dulcificatus, qui viribus a Sp. ſalis dulci facto non diſcrepat. Effervefcentias febriles compeſcit, præſertim in febribus malignis. Sed ſpeciatim in colica flatulenta, & in aliis flatuoſis affectibus, ceteris ſpiritus acidis anteponitur: unde Spiritus carminativus ſeu anticolicus a quibuſdam appellatur.

Nullus non novit ex Nitro cum Sulphure & carbonibus pulverem pyrium, & ex eodem cum Sulphure & Sale Tartari pulverem tonitruantem præparari, quorum uſus in Medicina rariſſimus eſt.

CAPUT TERTIUM.

De Vitriolo.

Vitriolum *Off.* cujus nomen a vitro deductum volunt, quod vitri colore & pelluciditate donetur, a Græcis Χάλκανθον dictum fuit, quaſi Æris efflorefcentia; a Latinis Atramentum ſutorium, quod eo coria nigro colore tin-

guntur; & ab Italis Cuperosa, quasi Cupri erosio. In varias distinguitur species. Ratione nativitatis, dividitur in nativum & factitium. Nativum, quod Cryptarum metallicarum concamerationibus adhæret, sive striarum, sive crystallorum forma; & a Græcis σαλακτικόν dicitur. Factitium adhuc duplex est: vel enim vitriolicæ quarumdam minerarum aquæ decoquuntur, & frigore postea in crystallos concrescunt; & hoc Vitriolum Græci πηκτὸν nuncuparunt, vel ἑφτὶν: vel ex pyritis quodammodo corruptis & fermentatis Vitriolum ope aquæ extrahitur & coquitur; quæ quidem Vitrioli conficiendi ratio Græcis ignota fuisse videtur. Vitriolum in crystallos concretum ab eadem forma λογχωτόν & πινάριον aut forte πινάκιον ab iisdem dictum fuit.

Ratione coloris, Vitriolum distinguitur in album, cæruleum, & viride. Vitriolum album, vulgo, *Couperose blanche*, ex Germania ad nos advehitur concretum in moles crassiores, albas, Sacchari instar; sapore subdulci & adstringente.

Errant qui Vitriolum album Goslariense nihil aliud esse præter Vitriolum viride ad albedinem usque calcinatum asserunt. Album enim Goslariæ Vitriolum in vitriolicis fodinis sponte efflorescit sub lanuginis specie; quæ aqua soluta ad debitam spissitudinem excoquitur, donec in massam albam Sacchari instar concrescat. Nonnumquam etiam in iisdem fodinis translucida, crystalli instar, hujus Vitrioli frustula reperiuntur. Vitriolum album Goslariense, vel ferri mineram adhuc immaturam, vel fortasse lapidem calaminarem aut plumbum cum ferri minera mixtum continet.

Vitriolum cæruleum est, tactu siccum & concretum in crystallos cæruleas Saphyrorum instar, quæ figuram exhibent rhomboidalem, decahedram & depressam. Variis in locis præparatur, sed præcipue in Cypro & in Hungaria; unde Hungaricum & Cyprium dicitur. A cupro quo turget, elegantem cæruleum colorem obtinet. Saporis est austeri cum summa acredine.

Vitriolum viride seu herbaceo colore donatum varia obtinet nomina, pro variis locis in quibus oritur. Est enim Romanum, Pisanum, Suecicum, Anglicum, vel nostras. Ferri plurimum continet, a quo viridis color. Vel in crystallos grandiores & rhomboidales concretum, vel in massas ex variis granulis crystallinis coacervatas nonnumquam leviter unctuosas & manibus adhærentes compactum, in officinis reperitur. Saporis est acris styptici.

Vitriolum revera est sal acidus vitriolicus, qui Veneris vel Martis metalla corrodendo, cum iis coagulatur, & ita concrescit in corpus translucidum, cæruleum vel viride pro metallo soluto. Quidam præterea Vitrioli rubri mentionem faciunt: sed quidnam sit istud Vitriolum non novi.

Variis artibus Vitriolum ex aquis, terris, lapidibus chalcanthosis, pyrite in primis, eruitur.

Olim in Cypro Galeni temporibus Vitriolum cæruleum ex aqua vitriolica solis ardore exhalata præparari solebat; nunc idem Vitriolum cæruleum in quibusdam Hungariæ Ærifodinis prope Smolnikium & Neusolium, ex aquæ quorumdam fontium vitriolicum decoctione & evaporatione conficitur; nec dissimili ratione in aliis Germaniæ locis viride præparatur.

In agro Senensi variis ablutionibus extrahitur Vitriolum ex terra cinerea, maculis nonnullis resperfa, quarum aliæ ferri rubiginem, aliæ æruginem colore referunt, cum odore sulphuris graveolenti ac fœtido, & acerbo sapore. Illud Vitriolum ex ferro & cupro simul mistis colorem obtinet ex cæruleo viridem.

Apud Anglos in vico Debtford circiter sex millia a Londino distante, Vitriolum viride conficitur ex pyritis, quæ lapides sunt graves, densi, externe fusci; interne vero radios exhibent a centro ad circumferentiam protensos, Aurichalci splendore nitentes, & gustu prorsus insipidos: qui quidem lapides, si aeri libero diutius exponantur, quadam intus suscepta fermentatione, sponte dehiscunt, & in hiantibus rimulis certa quædam lanuginis albæ & salinæ species efflorescit, quæ saporis est acidi & styptici; ac tandem tota lapidi substantia solvitur, & in terram seu pulverem subtilissimum salinum saporis vitriolici & sulphurei odoris redigitur. Si vero pyritæ integræ igne comburantur & calcinentur, fumum copiosum exhalant cum odore sulphureo, & calx rubra remanet quæ nonnihil ferri & cupri continet.

Ea est Vitrioli ex pyritis educendi ratio. Pyritæ integræ per spatiosam aream sparguntur, ad trium circiter pedum altitudinem; ibi sub dio per triennium exponuntur, & singulo semestri subvertuntur, ut facilius solaribus radiis calcinentur, & imbrium aqua macerentur: sic relinquuntur, donec prorsus calcinatæ, in terram vitriolicam redactæ fuerint. Tunc aqua pluvialis quæ hanc terram perluit, per tubulos & canales derivata, in cisterna recipitur & asservatur. Deinde in vase plumbeo amplo ad debitam spissitudinem excoquitur, injectis prius scrutis ferreis quæ a lixivio promptissime consumuntur. Tum in aliud vas plumbeum liquor ad refrigerandum effunditur, immissis asseribus aliquot, quibus adhærens concrescat in lapillos Vitriolum.

Cum autem pyritæ plurimo sulphure turgent, ut in iis ex quibus apud Suecos & in agro Leodicensi Vitriolum conficitur, eo quem dicemus modo, cum de Sulphure agemus, ex pyrite sulphur per descensum elicitur, quod reliquum est crematur, & ex eo fit lixivium quod percolatum in cortinis seu vasis plumbeis excoquitur, & in loco frigido ad crystallizandum reponitur.

Vitrioli solutio Heliotropii tincturam leviter purpuream efficit, lac cogit, syrupum violaceum colore subviridi inficit, sublimati corrosivi solutionem non mutat: cum solutione salis tartari aut cum aqua calcis confusa, colore subfulvo, vel thalassino tingitur: Gallarum infusioni colorem nigrum seu atropurpureum conciliat, quod quidem Vitrioli proprium est.

Analysi chymica, liquor acidus, sed non nisi magna ignis vi, sub spiritus vel olei nomine e Vitriolo extrahitur, qui igneo colore Heliotropii tincturam & syrupum violaceum tingit, lac & sanguinem coagulat, & cum alcalino sale magnam effervescentiam cum calore suscipit. Oleum Vitrioli, liquor nempe acidus valentissimus, cum aqua communi permistus vehementer incalescit; cum sale ammoniaco multum effervescit cum insigni refrigeratione, dum fumus qui inde exhalat, tactu calidus percipitur. Post Vitrioli

diſtillationem, in retorta remanet terra ſubnigra vel rubra, quæ Colcothar dicitur; & prout ex cæruleo vel viridi Vitriolo oritur, cupri aut ferri Calx eſt, vel, ut ajunt, Crocus.

Ex his liquet, Vitriolum componi ex ſale acido a partibus metallicis ſubacto: quod quidem facile demonſtratur, tum ex Vitrioli analyſi chymica, tum etiam ex variis Vitrioli arte parandi rationibus. Si enim ſpiritus Vitrioli Limaturæ Martis affundatur, fit optimum Vitriolum viride; vel etiam ſi laminæ cupri cum ſulphure in crubiculo ſtratificentur & calcinentur, aqua in qua maſſa ſuperſtes per aliquod tempus ebullierit, rite exhalata, remanet Vitriolum cæruleum genuinum.

Quæ Vitriolo a Chymicis aſſignatæ ſunt vires, fidem humanam pene ſuperant; licet eventus promiſſis non reſpondeat. Dioſcorides in Chalcantho vim emeticam agnoſcit: contra fungos comeſtos, & contra lumbricos latos in inteſtinis nidulantes, cum aqua potum, medicinam eſſe narrat; & idem aqua dilutum & in vellere naribus immiſſum, caput purgare aſſerit. Præterea Chalcanthum inter adſtringentia calefacientia & cauſtica enumerat. Plinius illud oculorum affectibus, ſanguini ſiſtendo & ulceribus ſanandis aſſignat; & Galenus ad collyria uſurpabat. Hodie in uſum medicum vocatur, tum ad vomitum ciendum, vermes necandos, ſanguinis profluvia ſiſtenda, ulcera detergenda, & inflammationes compeſcendas. Sed interne raro abſque præparatione exhibetur. Externe Vitriolum album potiſſimum uſurpatur in collyriis, quæ ad oculorum inflammationes temperandas, diſcutiendas, & ad fluxionem arcendam ſic præparari poſſunt.

℞. Vitrioli alb. ℈j. Aq. Roſar. vel Plantag. ℥iiij. Vitriolum in aqua calida diſſolvatur. Coletur aqua per linteum, & in oculis inſtilletur. Si acrimonia ſua nimis vellicet, additione ejuſdem aquæ temperabitur. Vel

℞. Rad. Ireos Florent. ℈j. Aquar. Roſar. & Plantag. ana ℥iij. Bulliant lento igne ad tertiæ partis conſumptionem. Colaturæ adde Vitriol. albi gr. viij. Fiat collyrium.

Vitriolum cæruleum pulverizatum ad extrema vaſorum unde ſanguis erumpit, in vulneribus applicatur; vaſaque cauterizando, & ſanguinem in grumos condenſando, hæmorrhagias ſiſtit.

Inter Vitrioli præparationes primum locum obtinet ejus purificatio, quæ Gilla Vitrioli dicitur. Ad hanc præparationem Vitriolum album præſertim eligitur, quod ſolutionibus, percolationibus & exſiccationibus bis terve repetitis purificatur; & tunc a ℈j. ad ʒj. cum liquore convenienti epotum, vomitum movet.

Paracelſus & ceteri Chymici Gillam Vitrioli tamquam præſtantiſſimum emeticum commendarunt. Non ſolum enim blanda vomitione ventriculum exonerat, ſed poſt vomitum ſua adſtrictione hujus viſceris & inteſtinorum tonum firmat; unde in diarrhæis & dyſenteriis feliciter exhibebatur. Gilla maximi fuit uſus, antequam nota fuiſſent emetica antimoniata & Ipecacuanha: nunc vero fere obſolevit.

Diſtillationis ope, ſpiritus & oleum ex Vitriolo eliciuntur hac ratione.

℞. Vi-

℞. Vitrioli viridis quantum libet. Calcinetur; ut artis est, ad albedinem usque. Eo tunc adimpleatur retorta figulina; ita ut pars ejus tertia ad minimum vacua remaneat. Instituatur distillatio in furno reverberii, primo quidem leni igne: ita enim exsudat ros seu portio phlegmatica Vitrioli. Ignis successive augeatur, donec guttæ prodeant acidæ: tum mutato recipiente, & commissuris exacte lutatis, ignis urgeatur per gradus ad extremum, qui per trium quatuorve dierum & noctium intervallum uno & eodem tenore fovendus est, donec nulli fumi vel vapores albi ex retorta prodeant. Tunc omnibus refrigeratis, liquor excipulo contentus in retortam vitream infundatur; & vitreo recipiente accommodato, balneo arenæ rursus distilletur. Qui prodit liquor acidus, spiritus Vitrioli dicitur; qui vero remanet gravis ac summe acidus humor, oleum Vitrioli nuncupatur.

Spiritus & oleum in eo tantum differunt, quod in spiritu sal acidus majori phlegmatis copia sit dilutus, minima vero in oleo.

Si dum peragitur distillatio, aliquot fissuris dividatur retorta, non amplius oleum Vitrioli fixum prodibit; sed spiritus Vitrioli sulphureus, tenuis & summe volatilis, ut observavit clariss. D. G. Ernest. Stahl. Spiritus hic sulphureus & volatilis Vitrioli a Chymicis multum expetitur & commendatur. Ex eo Paracelsus suum diaphoreticum in peracutis sic præparavit.

℞. Spiritus volatil. Vitrioli ℥j. Spiritus Tartari rectif. ℥iij. Aq. Theriacal. ℥v. Fiat mixtura de tribus dicta. Sudores movet, putredini resistit & in morbis malignis felici cum successu a ℈j. ad ʒj. exhibetur.

Spiritus Vitrioli, sicuti ceteri spiritus acidi, humores æstuantes compescit, hæmorrhagias sistit, & urinas movet. Febres intermittentes sæpius sedat, ineunte paroxismo, in aquæ cyatho ad gratam aciditatem exhibitus. Dulcior fit hic spiritus digestione cum spiritu vini rectificato.

Oleum Vitrioli causticum est pluribus operationibus chymicis inserviens. Eædem sunt ejus cum spiritu Vitrioli dotes; sed minori dosi exhibetur. Ea est autem acidorum spirituum præscribendorum ratio, ut liquori convenienti guttatim affundantur, donec illi gratam concilient aciditatem.

Ex oleo Vitrioli cum salis Tartari q. s. saturato & mitigato paratur Tartarum vitriolatum, cujus vires recensuimus, cum egimus de Arcano duplicato & Sale polychresto, a quibus non discrepat. Ex eodem oleo Vitrioli, Sal & Vitriolum Martis conficiuntur, de quibus, cum de ferro agemus.

Massa quæ superstes manet post Vitrioli distillationem, *Colcothar* dicitur. Terra est rubra, Martialis, salis vitriolici portione aliqua adhuc feta. Hæc terra multoties lota & siccata, adstringens est; & externe vulneribus admota, sanguinem sistit. Ex ejus lotionibus sal extrahitur, qui sal fixus Vitrioli, vel sal Colcotharis dicitur. Dum Colcothar non multum calcinatum fuit, sal ejus subviridis est, & vomitum excitat: si vero optime calcinatum fuerit, albus erit & pellucidus, nec vomitum movebit; sed diureticus fit & aperiens. Sal ille, utut fixissimus, quique vehementi plurium dierum igne elevari non potuit, fit tamen volatilis ope Boracis, & sub floris salini argenteo splen-

dore

dore nitentis specie sublimatur. Ea est hujus salis conficiendi ratio, quam D. Homberg vir sane in rebus chymicis ac physicis peritissimus publicam fecit.

℞. Salis fixi Vitrioli probe calcinati & Boracis ana ℥ij. Solvantur seorsim in aquæ calidissimæ lib. iiij. Solutiones confundantur simul; liquores misti turbidi fiunt. Per chartam emporeticam transcolentur: & alambicis vitrei ope, distillentur ad siccitatem. Omni humore exhalato, flores argentei salini ex salina massa ad capitellum elevantur & sublimantur; separandi sunt & ad usum servandi. Sal fixus in alambicis fundo remanet, cui nova aqua affunditur; & distillatione rursus instituta, post humorem novi sublimantur flores denuo secernendi. Toties iteratur aquæ affusio & distillatio, donec sal omnis in flores elevatus fuerit.

Eadem fieri potest præparatio, si loco salis fixi Vitriolis, ejus oleum adhibeatur, & misceatur cum Boracis quantitate dupla: tunc nulla fit præcipitatio, & nihilominus flores elevantur prioribus haud absimiles. Flores illi gustu fere insipidi sunt, & aqua difficile solvuntur. Febrilem sanguinis æstum compescunt, præsertim in febribus ardentibus; delirium sedant; motus spasmodicos, & hypochondriacos ac hystericos paroxismos, saltem ad tempus, pacare valent: uno verbo anodinum est præstantissimum; & quidquid Vitrioli sulphuri aut Archæ sedatori tribuerunt Chymici, sal ille merito sibi vindicat. Dosis a gr. iij. ad gr. x. in quovis liquore idoneo.

Observandum tamen est ab hoc sale volatili Vitrioli abstinendum esse in pulmonum inflammatione, in sanguinis sputo & ceteris pectoris affectionibus inflammatoriis. Licet enim gustu insipidus percipiatur, spicula tamen acida recondit; quæ paulatim evoluta, pulmonum membranas irritare & tussim excitare valent.

Ex Vitriolo paratur quoque pulvis ille celeberrimus, quem Sympathiæ nominant. Ad eum conficiendum, Vitriolum Romanum diebus canicularibus Solis radiis exponunt, donec in pulverem album vel flavescentem redactum fuerit: tunc in vase accurate clauso servatur ad usum. De hoc pulvere Dygbæus & alii mira prædicaverunt, quæ non semper experientia confirmata sunt. Attamen sanguinem e vulneribus profluentem sistit, si linea penicilla hoc pulvere conspersa vasorum extremis apertis admoveantur. Quidam hoc solo pulvere vulnera sanare tentant: nonnunquam tamen gummi Tragacanthum æquali portione illi adjungunt, cum pus e vulneribus manat.

CAPUT QUARTUM.

De Alumine.

QUOD Græci στυπτερία & Latini Alumen dixere, salis genus est, vel nativum, vel arte elaboratum. Alumen naturale, vel liquidum, vel concretum. Liquidi species duæ ab antiquis observatæ sunt, purum unum, impurum alterum. Purum, quod etiam Φόριμον a Galeno dicitur, quia vilis pretii

tii erat & ubique reperiebatur, limpidum erat vel lacteum, æquale, & ſemper ſucco madens. Impurum, quod παράφορον nuncupatur, quia ſordibus inquinatum erat, pallidum & ſcabrum. Concretum vero a veteribus figura diſtinguitur: nam aut ſciſſum, quod ex eo σχιστὸν vocant, & eſt cujuſque gleboſi veluti flos; cujus etiam duo modi ſunt. Vel enim glebarum, vel aſſerum inſtar compactum eſt; aut ſigillatim in capillamenta quædam caneſcentia finditur, quod inde τριχῖτις quaſi capillare nominatur. Vel eſt rotundum, & στρογγύλον appellatur; cujus triplex differentia. Vel enim rarius eſt, & bullarum modo intumuit, aut foraminibus fiſtuloſis quamdam ſpongiæ gerit ſpeciem: vel eſt fere rotundum, & aſtragali ſimile, quod ἀστραγαλωτὴ στυπτηρία vocatur; aut lateris; quod πλινθῖτις aut ex cruſtis conſtat, quod πλακῖτις.

Alumen arte factum diſtinguitur tantum ratione regionum; ejuſque plurimæ ſunt ſpecies, cum fere nulla ſit regio in qua non conficiatur. Dicitur vero rupeum, ſive quod ex ſaxo fiat, ſeu exciſa rupe; ſive quod in moles grandiores, & quaſi ſaxeas afferatur. Glaciale quoque nominatur, quod hæ Aluminis moles glaciei fragmentorum ſpeciem gerant.

Alumen arte elaboratum antiquis prorſus ignotum, apud nos fere ſolum uſitatum eſt; naturale vero veteribus uſitatiſſimum, nobis fere ignotum eſt. Vir clariſſimus D. Tournefort, naturalis Aluminis duo genera, σχιστὸν nempe & τριχῖτις in inſula Milo reperiit & ſecum attulit.

Schistum Tournefortii repertum fuit ſub glebarum & aſſularum ſpecie, quæ terreſtres ſunt ſaporis adſtringentis, coloris cinerei, quadam efflorеſcentia capillacea tenui & candicante conſperſæ; odorem exhalantes, qualis ex Aqua forti emittitur, ſed debilem, quem πυρῶδες dixerunt veteres.

Trichites Tournefortii in fruſtula alba diviſum eſt, digiti circiter craſſitie & longitudine, quæ extremis in tenuia filamenta ſeu capillamenta quædam caneſcentia ſponte diducuntur, unde plumulæ vel penicilli ſpeciem referunt; in aqua ſolubilia, igne liqueſcibilia, & guſtu adſtringenti. Ex plumularum figura quam ſæpius repræſentat, a quibuſdam Alumen plumeum dictum fuit: & jam Dioſcoridis ævo cum lapide Amianto aliquando confuſum fuiſſe videtur; cum Dioſcorides de Alumine ſciſſili mentionem faciens, obſervaverit reperiri lapidem huic Alumini perſimilem, a quo tamen guſtus judicio facile dignoſcatur, quod non adſtringat: & addere potuiſſet, quod igne non liqueſcat, & aqua non ſolvatur. Medicamentorum hiſtoria lapſu temporis ſpiſſo ignorantiæ velo obnubilata. Aluminis plumei nomen ex ſalis ſpecie ad lapidis ſpeciem translatum fuit; unde in Diſpenſatoriis pro Alumine plumeo Amiantus lapis nonnunquam ſed perperam uſurpatur.

Variæ ſunt diverſis in regionibus Aluminis conficiendi rationes. In Italia ad Puteolos in loco intra colles Leucogeos ſito, qui campus Phlegræus olim dictus fuit, hodie *Solfatara*, Alumen e terra ſponte effloreſcit. Salinum hunc florem ſcopis quotidie converrunt, & in foveas quaſdam aqua repletas conjiciunt, donec aqua ſale ſaturata ſit. Solutionem prius percolatam in catinos plumbeos in terra defoſſos effundunt, & ibi relinquunt, donec ſubterranei caloris ope, humiditatis pars maxima exhalata ſit. Effunditur denuo lixivium

in va-

in vasa lignea ad refrigerandum & cryftallizandum. Tandem qui non concrevit humor educitur, exficcantur cryftalli albæ translucidæ, & fervantur.

Præterea in eodem loco, in collibus Leucogeis exfcinduntur lapides, ex quibus Alumen extrahitur non diffimili ratione ac in Aluminis fodinis agri Romani prope Centumcellas, trigefimo lapide a Roma diftantibus, quæ vulgo, *Alumiere della Tolfa*.

Hoc autem in loco conficitur Alumen ex duriffimo quodam lapide, qui eodem modo cæditur ac marmor aut lapides ad conftruenda ædificia. Cæfa & confracta faxa in fornaces calcariis fimiles transferuntur, ubi tanquam calcarii lapides inuruntur, duodecim aut ad fummum quatuordecim horarum fpatio. Poftquam vero refrixerint, plauftris in ampliffimas areas comportantur, ibique in acervos planos componuntur, quos inter foffæ excavatæ funt & aqua repletæ. Lapidum calcinatorum acervi ter quaterve in die per quadraginta dies aqua foffis contenta irrorantur, ac tandem quamdam fermentationem concipiunt, & rubente efflorefcentia cooperiuntur. Sic præparatam calcem in caldariam aquam repletam conjiciunt, & per aliquod tempus ebullire finunt, continuo agitando, donec falina hujus calcis fubftantia aqua foluta fuerit. Tunc liquorem aluminofo fale fœtum a terra inutili fecernunt, & iterum excoquunt ad certum ufque fpiffitudinis gradum. Mox calens lixivium aquæ ductibus ad id paratis in magnas quafdam capfas ex querno ligno confectas tranfvehunt. Ibi octo dierum intervallo Alumen concrefcit internis parietibus inhærens ad quatuor aut quinque digitorum craffitiem in cryftallos pellucidas, fed pallide rubentes. Porro Alumine ita concreto, lixivii reliquum a fæcibus denuo purgatum, cum novo lixivio iterum excoquunt. Aluminis vero cryftalli a capfarum parietibus diducuntur, aqua limpida lavantur, & exficcantur, & hoc Alumen rupeum dicitur, vulgo *de Roche*, Italice *di Rocca*, ex eo quod ex rupibus educatur.

Quod in Angliæ Provinciis Eboracenfi & Lancaftrenfi præparatur Alumen, ex lapide quodam fubcæruleo Ardofiæ fimili & multo fulphure turgido extrahitur. Pyritæ fpecies eft quæ igne accenditur, quæque aeri libero expofita fponte dehifcit, & pyratarum more falina efflorefcentia obtegitur, ex qua Vitriolum elici poffet.

Hujufce lapidis fragmenta acervatim difpofita aperto cælo accenduntur & comburuntur. Cum fulphur quo turgebant prorfus exhalatum eft, ignis per fe extinguitur, & calcinati lapides per viginti quatuor horas in aqua macerantur. Tunc aqua fale aluminofo referta educitur, & in caldariis plumbeis cum lixivio ex Algæ marinæ cineribus confecto excoquitur ad certum fpiffitudinis gradum. Decocto non mediocrem urinæ copiam affundunt, qua Sulphur, Vitriolum & terreftria recrementa ad fundum deprimuntur. Tandem liquorem defœcatum in abiegna labra transferunt, ubi per tempus ad latera vaforum concrefcunt cryftalli albæ, pellucidæ, quæ lixivio femoto lavantur, & in ferreo caldario liquantur. Alumen fufum in dolium effunditur, ibique in molem ejufdem cum dolio amplitudinis concrefcit. Rupeum quoque dicitur hoc Alumen a quibufdam, tum quod in maffas grandiores & quafi faxeas afferatur, tum quod, ficut Romanum, e montium rupibus extrahatur.

In

In iisdem Aluminis fodinis Alumen liquidum reperitur; aqua nempe limpida quæ ex Saxorum aluminosorum fissuris stillat, gustu styptica, cujus evaporatione Alumen genuinum conficitur.

Apud Suecos Alumen, Vitriolum & Sulphur ex uno & eodem lapide educuntur. Elegans est pyritæ genus, grave, durissimum, aureo splendore nitens, argenteisque maculis distinctum. Hoc igne calefaciunt, & postea frigida inspergunt, ut lapis dissiliat & in frusta facilius disrumpatur. Tum contunditur lapis; & in vasis idoneis inclusus, in furno reverberii ad distillandum accommodatur. Vi ignis sulphur in lapidibus contentum liquescit, & vasorum situ in excipula aqua repleta facile fluit. Cum sulphuris nihil amplius stillat quod reliquum superest in vasis, aeri libero per biennium exponitur, materia vehementer incalescit, fumos exhalat, & flammam tenuem de die vix perceptibilem emittit.

Post deflagrationem cinis subcæruleus remanet, ex quo ope lotionis, evaporationis & crystallizationis Vitriolum extrahitur. Peracta vero Vitrioli crystallizatione, humor pinguis & crassus superest, qui cum octava sui parte urinæ & lixivii ex lignorum cineribus confecti coquitur: sic sedimentum crassum, rubrum & uberrimum e liquore secernitur, & in vasorum fundum dejicitur. Purgatus liquor ad debitam spissitudinem denuo excoquitur, & ad crystallizandum reponitur; unde Alumen Suecum, crystallinum & pellucidum emergit.

His Aluminis præparationibus satis patet, Sulphuris, Vitrioli & Aluminis unum esse & idem principium salinum. Hæc enim Sueciæ minera ex sale acido quem Vitriolicum diximus, Bitumine, Ferro, & Bolo seu terra tenui & adstringente componitur. Primo ignis calore Bitumen cum acidi vitriolici portione sub sulphuris combustibilis specie diffluit; detracta vero hac bituminosa & pingui substantia, qua acida salium spicula adeo irretiebantur, ut in partes metallicas agere non possent, tunc sales sui juris facti in metallicas & terreas partes invehuntur cum tanta vehementia, ut tota massa incalescat, & quidquid in ea superest sulphuris accendatur: tandem a metallicis & terreis moleculis subactæ salinæ particulæ constituunt Vitriolum & Alumen, hoc partibus terreis, illud vero metallicis refertum.

Præter varias Aluminis species jam recensitas, sunt & aliæ substantiæ quibus Aluminis nomen tribuitur, ut Amiantus lapis qui Alumen plumosum dicitur; lapis specularis seu Gypsum, quod Alumen scaliolum seu squammosum. Sed hæ duæ species ab Alumine prorsus discrepant, cum neque sapore adstringente donentur, nec aqua solvantur. Sal alcali sive Soda a quibusdam Alumen Catinum nuncupatur; & sal ex fæcibus vini combustis extractus, & in panes conformatus, nonnunquam etiam Aluminis nomine donatur. Quædam est etiam Aluminis præparatio, quæ Aluminis saccharini nomine in officinis pharmaceuticis insignitur, quæ fit ex Alumine, ovorum albumine, & aqua rosarum stillatitia.

Apud Arabes Aluminis Jameni fit quoque mentio, quod quidem est Alumen scissile, vel Trichites Dioscoridis, sic fortasse dictum ab Jamnia maritimo Pheniciæ oppidulo & emporio.

Alu-

Alumen vehementer adſtringit; atque ex eo apud Græcos ςυπτεριας ἀπό τοῦ ςύφειν adſtringere invenit. Alumen nativum odorem emittit, qualem Aqua fortis ſpirat, ſed levem, quem Dioſcorides πυρῶδες ſeu igneum dixit: factitium vero parum aut nihil olet. In prunas ardentes impoſitum in bullas tumet, aqua vero liqueſcit.

Alumen concreſcit in cryſtallos, quarum figura eſt octaedra ſeu ex octo lateribus compoſita, quæ pyramidem triangularem cujus abſciſſi ſunt anguli repræſentat, ita ut quatuor ſuperficiebus hexagonis & quatuor trigonis circumſcribatur.

Aluminis ſolutio lac coagulat, Heliotropii ſolutionem purpuream efficit, Mercurii ſublimati corroſivi ſolutionem non mutat, Gallarum infuſionem turbidam & exalbidam reddit, cum aqua calcis colore albicante donatur; cum oleo Tartari in coagulum album concreſcit abſque ullo calore vel fumo. Sæpe ex miſtura ſolutionis Aluminis & olei Tartari odor urinoſus exhalat, ſi nempe Alumen cum urina depuratum fuerit, ut Anglicum; quod quidem non contingit, ſi Romanum uſurpetur.

Analyſi chymica, ſpiritum acidum fundit ſpiritui Vitrioli haud multum diſſimilem, ſed non tanta copia ſicut Vitriolum; nec liquorem acidum adeo potentiſſimum, ac oleum Vitrioli, ſuppeditat: quandoquidem terra adſtringens, quæ Aluminis baſis eſt ac fundamentum, ſalem acidum adeo ſtricte retineat, ut maxima vi ignis a ſe invicem ſeparari nequeant. Quod reliquum ſupereſt poſt Aluminis diſtillationem, ſi aqua ſolvatur & leni calore exſiccetur, in Aluminis cryſtallos denuo concreſcit.

Ex his liquet, Alumen conſtare ex ſale acido vitriolico & terra adſtringente bolari vel cretacea, ſtrictiſſime conjunctis.

Alumen vi adſtringendi potentiſſima donatur. A Dioſcoride commendatur ad ſanguinis fluxus cohibendos, ad dentes vacillantes firmandos, ad gingivas humore turgidas comprimendas, ad fluxiones aurium, uvarum & tonſillarum coercendas, ad carnis excreſcentias extenuandas, ad expurganda ea quæ caliginem oculorum pupillis offundunt, ad ulcera detergenda & exſiccanda, ad cutis vitia depaſcentia cohibenda, contra grave alarum, inguinumque virus, necnon etiam ad partum propellendum. Græcæ mulieres ad conceptum præpediendum Alumine abutebantur, teſte eodem Dioſcoride. Hodie vero Europææ virgines quædam ad læſam pudicitiam reſarciendam, aut mulieres poſt puerperium ad corporis condecorationem reſtituendam hoc adſtringente medicamento ſolerter uti norunt. Hippocrates alumen Ægyptium & Melinum, ad gingivarum dolores & ad ulcera varia curanda ſæpe probat & uſurpat. Hodie apud Medicos non infrequens eſt Aluminis uſus tum internus, tum externus. In ſanguinis profluviis quibuſcumque interne exhiberi ſolet. Sic autem in potione præſcribi poteſt.

℞. Alumin. rupei ʒj. Aquar. Plantag. & Centinod. ana ℥iij. Solve. Solutioni adde ſyrup. Oxyacanthæ ℥j. Fiat julap. cochleatim exhibendum.

Mul-

Multum quoque celebrata fuit hæc Aluminis sub forma Pilular. exhibendi ratio.

℞. Alumin. rup. optime purgati ℥ij. Igne liquescat. Tum adde Sanguinis draconis subtilissime pulverizati ℥ß. Et ex hac mixtura, antequam indurescat, formentur pilulæ Pisi magnitudine. Dosis a ℈j. ad ʒj. quatuor horar. intervallo reiteranda, donec sanguinis profluvium sistatur. Deinde per aliquot dies dosis una vel altera singulis diebus exhibeatur. Post pilulas assumptas hauriat æger unum aut alterum cyathum liquoris convenientis.

Sed cavendum ne incaute sanguinis profluvia cohibeantur. Quapropter venæ sectio, & ante Aluminis exhibitionem, & nonnunquam etiam post cohibitam hæmorrhagiam celebranda est. Præterea cum hujus remedii usu alvus nimis adstringatur, enematibus identidem sollicitanda erit.

In angina ad fluxionem incipientem inhibendam, gargarismata ex Alumine præparantur, quorum pro exemplo sit sequens.

℞. Rosar. rubr. Alumin. ana ʒj. Coque in aq. Plantag. ℥viij. Colatura dissolve Diamor. ℥j. F. gargarisma.

Collyrium ex Alumine sic præparatur, quod oculorum inflammationem potenter sedat, & fluxionem cohibet.

℞. Albumen ovi unius. Agitetur cum frusto Aluminis in patina stannea; & tamdiu moveatur, donec unguenti consistentiam adeptum sit, quod extendatur supra linteum & oculis tepide applicetur.

Post duas tresve horas auferendum esse remedium monet Riverius, ne longiori mora & adstringendi vis satis insignis humores in oculis retineat.

Quidam Medici monent ne primis statim diebus collyria repellentia & adstringentia oculis admoveantur; quia humorem in oculos impetu irruentem in parte affecta retinent, & dolorem atque inflammationem augent. Verumtamen adstringentia statim ab initio utiliter adhibentur, modo nondum nimius fuerit humorum ad partem affluxus: tunc enim firmato partis tono, affluentibus humoribus potenter resistit; revera eodem tempore adhibenda erunt remedia, quæ humores ad partem affectam affluentes revellere possint, aut quocumque modo subducere & vacuare, ut venæ sectio, purgatio, vesicantia, cucurbitulæ, & alia hujuscemodi. Si enim majori copia humores in parte coacervati essent, frustra adstringentia adhiberentur, quibus nempe major fieret humorum condensatio, & eorumdem resolutio sæpe prohiberetur.

In scorbuticis gingivarum affectibus felici cum successu præscribitur hæc lotio ad gingivas.

℞. Camphoræ ℥j. Alumin. ℥ij. Sacchar. cand. ℥iiij. Aq. vitæ ℔ij. Macerentur per biduum. Philtretur liquor, & servetur ad usum.

A quibusdam tamquam singulare specificum in febribus intermittentibus Alumen prædicatur. Sic autem præparatur.

Alumen inter prunas calcinatum & adhuc candens in acetum conjiciatur, & solvatur. Solutio percolata evaporetur, ita ut in crystallos ele-

gantes

gantes concrescat, quarum dosis a ℈j. ad ʒj. ante paroxismum in liquore idoneo.

Quæ ex Alumine usitatiores fiunt præparationes, sunt ejus purgatio, distillatio, ustio vel calcinatio.

Purificatur Alumen ope solutionis in aquâ simplici, percolationis & crystallizationis, sicut ceteri sales.

Aluminis sicut & Vitrioli distillatio perficitur. Prodit primo phlegma insipidum; deinde spiritus educitur, qui a Vitrioli spiritu parum differt. In retorta superest alba, levis & friabilis substantia, quæ Alumen ustum dicitur; & est Alumen phlegmate & aliqua acidi salis portione orbatum, quodque in crystallos aluminosas solutione & crystallizatione facile concrescit.

Phlegma Aluminis insipidum per se inutile foret: verum cum sæpius aliquam spiritus acidi partem contineat, cum aliqua portione Aluminis quæ collo retortæ adhærebat, fit in Chirurgia perutile. Externe partibus admotum inflammationes efficaciter temperat, & ulcera exsiccat. Si in hujus phlegmatis ℥vj. Alumin. ʒj. solvatur, fit aqua aluminosa, qua vulnera & ulcera abstergi solent.

Spiritus Aluminis ad eosdem usus, ac spiritus Vitrioli, adhiberi potest.

Alumen ustum carnis excrescentias absumit, & ad alarum, inguinum & pedum fœtorem cohibendum linteis conspersum frequenter usurpatur.

CAPUT QUINTUM.

De Sale Ammoniaco.

SAL AMMONIACUS veterum ab eo sale qui in officinis sub Ammoniaci nomine hodie reperitur, multum differt. Cl. Salmasius *tractatu de homonymis* Ammoniacum veterum ejusdem generis esse cum sale fossili aut sale gemmæ existimat, licet sua quadam proprietate ex loci natura distinctum. Dioscorides salem Ammoniacum inter salis communis seu cibarii species recenset, quem quidem fossilem dicit, densum, pellucidum, candidum, εὔσχιστον facile scissilem, καὶ εὐθείας τὰς διαφύσεις ἴσχον, & rectas fissuras habentem: quod quidem sali gemmeo convenire videtur, cum facile findatur in laminas rectas. Serapio scribit, salem Ammoniacum fieri ex lapidibus durissimis & translucidis, quod de gemmeo dici potest. Avicenna salem Ammoniacum scissilem, diaphanum & *albeluri*, quod crystallinum vel gemmeum significat.

Plinius, præter hunc salem Ammoniacum fossilem & translucidum, de altera salis Ammoniaci specie obscuram mentionem facit: *In Cyrenaicis tractibus sub arenis invenitur Ammoniacus sal similis colore Alumini, quod* schiston *vocant, longis glebis, neque pellucidis, ingratus sapore, sed Medicinæ utilis.* Hæc descriptio satis apte nostro Ammoniaco sali applicari posset, nisi hæc verba textui Pliniano adventitia mihi viderentur, cum hæc verba prioribus contradicentia immediate subsequantur: *Probatur quam maxi-*

maxime perspicuus rectis scissuris. Quidquid sit, sal ille Plinii a nostro adhuc in eo differt quod nativus & fossilis sit, noster vero factitius.

Sal Ammoniacus veterum sic dicebatur ab Ammoniaca regione, seu a Lybiæ parte circa Ammonis templum sita, in qua inveniebatur. Sed jam ad nos vehi desiit.

Nunc prostant in officinis duæ salis Ammoniaci species, nativus unus, factitius alter.

SAL AMMONIACUS nativus ex sulphuratis Puteolanis rupibus depromitur. Eo enim loci ubi ignes subterranei flammas vel fumos evomere solent, supra hiatuum fauces, saxorum acervi construuntur, quos salini fumi continuo lambunt; & post aliquot dierum intervallum fuligo quædam alba vel crusta salinæ saxis adhærens reperitur, quæ colligitur, & salis Ammoniaci nomen obtinet.

Fuligo illa sal marinus est, vel sal fossilis aqua solutus, & calore ignis subterranei in vapores elevatus: aqueis vero partibus in auras exhalatis, salis particulæ densantur, & in saxorum parietes accumulantur sub floris salini specie, qui sapore salso donatur, aqua facile solvitur, & in crystallos cubicas concrescit; nec a sale marino differre mihi videtur.

SAL AMMONIACUS factitius, seu sal Ammoniacus vulgaris *Offic.* & a quibusdam abusive sal Armoniacus, duplex nobis affertur: alter ex India in panes conicos, saccharinis similes, & cinereo colore, sed rarissime: alter vero vulgatissimus ex Ægypto & Syria per Massiliam ad nos devehitur in placentas orbiculares depressas, una parte convexas cum quadam umbilici specie, altera vero nonnihil concavas, inæquales, unius aut alterius palmi latitudine, trium, quatuorve digitorum crassitie coactus, foras cinereus, intus exalbidus, crystallinus, striatus, gustu salso acri pungente.

Quidam narrant, salem hunc oriri ex urina camelorum in arenis Lybiæ exsiccata, & cujus sal fixus arenarum calore ad superficiem elevatus ac veluti sublimatus fuit. Verum hæc narratio nullo ab auctore fide digno confirmatur. Alii autumant, illum fieri ex urina camelorum aut jumentorum, quæ ignis calore exsiccatur, deinde variis lotionibus purgatur, ac tandem in panes, humore exhalato, concrescit. Alii vero asserunt, salem Ammoniacum componi ex quinque partibus urinæ humanæ, parte una salis communis & dimidia fuliginis simul coctis ad humiditatis consumptionem; reliquum vero sublimari, iterum solvi & coagulari. Revera hujusce salis præparandi ratio ignota fuit, donec a R. Patre C. Sicard Societatis Jesu Missionario in Ægypto, in Commentariis vulgo *Nouveaux Memoires des Missions de la Compagnie de Jesus dans le Levant*, *T.* 2. *Paris* 1723. certiores facti fuerimus de hujus salis origine & præparatione.

Sal ille in Ægypto, narrante eodem R. Patre, variis in Ægypti locis conficitur, ut *Damaier & Mehallee.* Sed præstantior in vico *Damaier* in hac Aegypti regione quæ Delta nuncupatur sito, non longe ab urbe *Mansoura* loco celebri ob Divi Ludovici Galliarum Regis carcerem & ipsius exercitus cladem. Ibi vero sal Ammoniacus sublimatur ex quadam fuligine quæ

F in

in ampullas vitreas amplas, ſeſquipedem circiter diametro æquantes, conjicitur cum tantillo ſalis marini in urina jumentorum aut camelorum diluti. Ampullæ ad duas tertias circiter repletæ, numero viginti vel triginta in furnis ad hunc uſum conſtructis diſponuntur, & lateribus argillaceaque terra ita obteguntur, ut collum ampullarum ſemipedale foras emineat. Tum ignis in furno accenditur & gradatim augetur, & fortis per tres dies & totidem noctes fovetur. Sic maſſa ad ſuperiorem ampullarum partem attollitur ac ſublimatur, maſſa nigra in fundo remanente. Non omnis fuligo ſalem Ammoniacum ſuppeditat, ſed ea tantum quæ ex animalium & camelorum præſertim excrementis combuſtis attollitur, & ad hanc ſalis præparationem ſedulo colligitur. Etenim in Ægypto ob ligni raritatem ſtercora animalium paleis admixtis, & in quaſdam maſſas ſeu placentas, *Gellee* vulgo dictas, compacta & exſiccata comburunt.

Salis Ammoniaci ſolutio Heliotropii ſolutionem ſtatim non mutat, ſed poſt aliquot horas colore ex fuſco rubro tingit, lac non coagulat, nec ſublimati corroſivi ſolutioni ullam mutationem affert, cum oleo tartari vel aqua calcis odorem penetrantem exhalat. Sal Ammoniacus cum oleo Vitrioli vehementem effervеſcentiam ſuſcitat, cum inſigni frigore. Salis Ammoniaci ſolutio, exhalato aqueo humore ſuperfluo, concreſcit in cryſtallos albas, quæ plumulas aut filicis ramuſculos figura quodammodo repræſentant.

Analyſi Chymica ex Sale Ammoniaco ſalis volatilis urinoſi trientes duo eliciuntur, & modica portio ſalis acidi qui ſpiritui ſalis marini prorſus ſimilis eſt.

Sal urinoſus ſolutus, ſublimati corroſivi ſolutionem cogit & albo colore tingit, Violarum tincturam viridem efficit, & cum acidis liquoribus cum calore tumultuatur. E contra vero idem ſal non ſolutus, frigidas excitat fermentationes cum aceti ſpiritu, & vulgaribus Nitri & Vitrioli ſpiritibus.

Ex his patet, Salem Ammoniacum compoſitum eſſe ex ſale acido cum ſale alcali urinoſo, volatili conjuncto. Verum hujus ſalis vis præcipua pendet ab urinoſo ſale qui acidum quantitate longe ſuperat.

Sal Ammoniacus apud Medicos & Chymiſtas uſitatiſſimus eſt. Interne lentos ac viſcidos humores incidit & attenuat, & per diaphoreſim, ſudores, vel urinæ vias pellit. Commendatur in febribus intermittentibus, tanquam febrifugum eximium. Exhibetur ad ℨß. cum ocul. Cancror. gr. xx. ante paroxiſmum. In pleuritide ad ſudorem promovendum, aut expectorationem excitandam Salis Ammoniaci ℈j. vel ℨß. cum extracto Papaveris rhæados feliciter præſcribitur. Externe Sal Ammoniacus acutis ſuis particulis fibras vellicat, ad validam oſcillationem concitat, poros aperit, & craſſos ac viſcidos humores incidit; unde in tonſillarum & columellæ intumeſcentia, & in linguæ paralyſi quæ a pituitoſis ac viſcidis humoribus oritur, uſurpatur ſub apophlegmatiſmi vel gargariſmatis forma. Exempli gratia

℞. Rad. Iridis Florentinæ, Piperis, Zingiber. ana ℨß. Salis Ammon. ℨj. M. F. pulvis pro apophlegmatiſmo. Vel

℞. Aq. flor. Sambuci ℥vj. Spiritus Cochleariæ ℥j. Salis Ammon. ℨj. M. F. gargariſma.

Ad

Ad albuginem oculorum tollendam aqua ophtalmica cærulea ſic præparatur. Calcis aqua in pelvim aheneam infunditur, qua poſtea Sal Ammoniacus diſſolvitur, liquorem agitando, donec color cæruleus elegantiſſimus evadat. Ex eodem ſale parantur lotiones & fotus ad tumores œdematoſos aut arthriticos reſolvendos, & ad putridam gangrænæ carnem abſumendam.

Sal Ammoniacus eligitur candidus ac purus. Purificatur ſolutione, percolatione & exſiccatione, ſicut ceteri ſales. Purgatur etiam ope ſublimationis, hoc modo.

℞. Salis Ammoniaci & ſalis communis fuſi ana part. æq. Fiat ex arte ſublimatio quæ flores albos ſuppeditabit. Flores ſalis Ammoniaci dicuntur.

Sal volatilis & ſpiritus urinoſus odoris acutiſſimi & pungentis, ſpirituſque acidus ex Sale Ammoniaco ſic eliciuntur.

℞. Salis Tartari & Salis Ammoniaci ana. Inſtituatur ex arte ſublimatio & diſtillatio in alambice vitreo. Elevabitur primo ſal volatilis urinoſus albus; deinde ſpiritus, ſeu ejuſdem ſalis portio, phlegmate dilutus. Quæ in fundo remanet maſſa ſalina, aqua ſoluta & in cryſtallos exſiccata, ſalis febrifugi Sylvii nomine inſignitur, & ex ſale tartari ac marino conſtat. Ad doſim ʒij. exhibitus, ineunte paroxiſmo, febres intermittentes nonnumquam ſedare valet. Ex hoc ſale cum triplo boli permiſto, ſpiritus acidu diſtillationis ope elicitur, ejuſdem cum ſalis marini ſpiritu naturæ ac indolis.

Spiritus urinoſus ſubtiliſſimus & acutiſſimus præparari poteſt, ſi calcis per ſe extinctæ partes tres cum Salis Ammoniaci parte una ſimul miſceantur & levi calore diſtillentur. Hic ſpiritus cum ſpiritu vini rectificato concreſcit in coagulum album quod *Offa* Helmontii dicitur, quod a ſpiritu cum ſale tartari diſtillato non producitur.

Sal oleoſus aromaticus Sylvii, magnopere prædicatus, ex Sale Ammoniaco & aromatis quibuſdam ſic conficitur.

℞. Cardamomi ℥j. Cinnamomi ℥jß. Nuc. muſch. ʒvj. Caryophyllor. Cubebar. ana ʒij. Sal. Tartar. ℥vj. Sal. Ammon. ℥iiij. Sp. vini ℔ij. Macerentur in vitro probe clauſo per diem integrum; poſtea debite fiat diſtillatio per alambicem vitreum.

Vel ſic extemporaneus conficitur.

℞. Sp. volatil. ſalis Ammoniaci, & ſpiritus vini rectificati ana ℥iiij. Oleorum corticum Citri, Macis ana ʒj. Cinnamomi ʒß. Miſce.

Sales oleoſi varii cum oleis cephalicis, hyſtericis & aliis præparantur; ſuas enim vires ſpecificas ab oleis deſumunt.

Sal & ſpiritus ſalis Ammoniaci propter odorem acutiſſimum, in lethargo, in apoplexia, in ſyncope, in vertigine, in hyſtericis inſultibus, ad conſopitos ſenſus excitandos, ad nervoſas membranas irritandas, & ſpiritus animales concitandos, præſtant naribus admoti. Valet etiam ſpiritus ſalis Ammoniaci ad rheumaticos dolores diſſipandos, & paralyſim curandam, ſi pars affecta inungatur linimento ex hoc ſpiritu cum oleo lumbricorum aut

ſimili præparato. Interne diaphoreſim, ſudorem & diureſim promovent, acidos ſuccos in corpore latitantes mitigant & infringunt, circulationem ſanguinis adjuvant, ſpiritus recreant, nervorum oſcillationes excitant, & obſtructiones tollunt. Unde in apoplexia, epilepſia, lethargo & ſoporoſis affectibus, in hyſterica paſſione, in febribus malignis, Spiritus volatilis Ammoniaci ſalis & ſal oleoſus aromaticus a guttis vj. ad ℨj. in liquore convenienti frequenter uſurpantur.

Cavendum tamen ne ſpiritus volatilis ſalis Ammoniaci & ſimiles liquores ſubtiles & acuti ſoli & majori copia propinentur; tunc enim œſophagi & ventriculi membranas inflammant, & cauſticorum modo urunt. Itaque nonniſi copioſo liquore diluti exhibendi ſunt.

Chymicis utiliſſimus eſt ſal Ammoniacus, tum ad fixa quævis corpora volatilia efficienda, tum ad ſulphura ex metallis vel mineralibus extrahenda, tum etiam ad Mercurium ex metallis eliciendum: unde multis nominibus & titulis ab iiſdem donatur; hinc *Aquila cæleſtis* dicitur, *Avicula volans*, *Sal ſolaris*, *Mercurialis fuligo*, *Sal mercurialis philoſophorum*, *Dapis Adir*, *Sal mirabilis*, *Clavis metallorum*, *&c.*

Plurimi ac diverſi flores metallici cum ſale Ammoniaco præparantur, Martis nempe, Veneris, Hæmatitæ, de quibus ſuo loco. Aqua Regia ad Auri ſolutionem ex ſalis Ammoniaci & ſpiritus Nitri miſtura conficitur. Nec vulgari ſale Ammoniaco contenti Chymici diverſos Ammoniacales ſales præparant ex ſale volatili urinæ cum ſpiritibus nitri, vitrioli, vel aceti permixto. Unde ſales ſalſi Ammoniacales, ſeu qui facile in flores elevantur, exſurgunt, ad metallicarum partium attenuationem & volatilizationem felicius promovendam.

CAPUT SEXTUM.

De Chryſocolla & Borace.

NITRUM, Baurach, Boracium, Borax, Tincar, Chryſocolla, ſunt voces ſynonimæ. Quod Græci veteres Νίτρον dixere, Arabes Baurach nuncuparunt, & Græci juniores Arabes imitati Βοράχ & Βοράχιον, Latini vero barbari Borax, at eſt Nitrum Ægyptiacum vel Africanum de quo mentionem jam fecimus. Tincar vero vox eſt Arabica, quæ quamdam Nitri ſpeciem denotat, qua Aurum ferruminatur, unde a Græcis junioribus, χρυσόκολλα ſeu Auri glutinum traductum fuit, licet a veteribus Græcis Chryſocollæ nomen cuidam materiæ prorſus diverſæ jam inditum fuerit: Serapio enim ſcribit Tincar eſſe de genere ſalium, & habere in ſapore ſuo quadantenus guſtum Baurach, id eſt, Nitri Ægyptiaci, & alibi dicit, genus quoddam Nitri ſeu Aphronitri haberi ex quo eſt Tincar. Non igitur exiſtimandum eſt Boracem ſeu Chryſocollam recentiorum idem eſſe cum Græcorum veterum, Dioſcoridis nempe & Galeni, Chryſocolla; quin imo res prorſus diverſæ ſunt.

Chry-

Chryſocolla Græcorum veterum genus eſt medicamenti metallici. Eſt autem duplex, naturalis & factitia. Naturalis gignitur in venis ærariis; & ſi quando in aliorum metallorum fodinis reperiatur, omnino & in illis æs eſt. Invenitur autem aut ſola arenæ ſimilis, aut metallicæ alicui materiæ adhærens, a qua ubi abraſa ſecretaque fuerit, arenæ ſimiliter aut pulveris ſpeciem habet. Eſt autem omnis nativa viridi colore; ſed eo quidem alia ſaturo, qui ad Porri vel Smaragdi viriditatem accedit, quam longe optimam cenſent; alia vero valde diluto, quam viliſſimam; alia vero medio, quæ medium locum tenet. Variis lotionibus ſic purgatur. Tunditur primo in mortario, infuſa aqua; & ſtatim atque conſedit, colatur: altera infuſa aqua iterum conteritur, & hæ lotiones & trituræ iterantur, quouſque pura, ſinceraque videatur: dein ſiccatur in ſole, & ad uſum reconditur. Si ſubtilior adhuc deſideretur, contuſa ſupra carbones apponitur, & poſt calcinationem lavatur iterum ut diximus.

Factitia autem duplex eſt; unam herbaceam, alteram ſanternam appellant. Herbaceæ conficiendæ rationem exponit Plinius. Chryſocolla nativa contuſa, uſta & in tenuiſſimum pulverem redacta, ex aceto maceratur, rurſus tunditur, lavatur in conchis, ſiccaturque: tunc tingitur Alumine ſchiſto & herba lutea, unde herbaceæ nomen accepit. A pictoribus qui ea utuntur, ὀροβῖτις vocatur, vel quod Ervi colore fit, vel quod in grana efformaretur Ervi granorum ſimilia. Altera autem factitia Chryſocollæ differentia, quam Plinius Santernam vocari ſcribit, temperatur, ut ait, ex Cypria ærugine & pueri impubis urina, addito Nitro, teriturque in Cypriis mortariis. Galenus Dioſcoridem ſecutus Nitri non meminit, monuit tantum eam præparari tempore æſtivo, aut certe aere prorſus calido, urinam in mortario terendo per plures dies, donec urina mellis craſſitiem adepta ſit. Ea reponitur a Dioſcoride in æruginum numero: & quia Medicinæ inſervit, a Medicis ἀκεσὶς nominatur, ut ait Plinius, quamquam & Aurifices eamdem ſibi vindicare agglutinando auro Galenus aſſerat.

Hæc ſunt quæ Dioſcorides, Galenus & Plinius de Chryſocolla retulere. His poſitis, nunc quærendum eſt num Borax noſtra ſit aliqua ex his Chryſocollæ ſpeciebus ſupra recenſitis.

Borax in officinis duplex reperitur, una quæ nativa dicitur, altera quæ arte purgata.

Borax nativa nobis affertur ſub lapillorum forma, avellanæ aut nucis juglandis craſſitie, colore obſcuro viridi, rudis, craſſa, terreſtris & quaſi pinguedine obducta. Variis in locis effoditur, ſed major pars ex Mogolum Imperio & ex Perſia advehitur. Ibi in quibuſdam metalli fodinis & præſertim cupreis ſtillat aqua ſalina, turbida, ſubviridis, quæ ſedulo colligitur: ad debidum ſpiſſitudinis gradum evaporatur, & poſtea in foveas quaſdam in terra excavatas & paſta ex horum fontium limo & animalium pinguedine præparata circumobductas infunditur, & eadem paſta tegitur; tandem poſt aliquot menſes aperta fovea, aqua in lapillos concreta reperitur. Effodiuntur lapilli ſimul cum terra adipoſa, & eſt Borax nativa.

BORAX purgata in lapillos affertur nitidos, candidos ac pellucidos, Aluminis cryſtallis ſimiles, ſapore ſalſo cum levi quadam acredine lixivioſa, in aqua ſolubiles. Eadem eſt ſubſtantia cum nativa, quæ quidem per calcis vivæ lixivium purgata fuit. Olim a Venetiis afferebatur, unde Veneta dicta fuit; nunc vero fere ſoli Batavi Boracem purgant ac vendunt. Conſtat igitur Boracem officinarum diverſam eſſe a Chryſocolla veterum Græcorum; hæc enim æruginis naturalis ſpecies erat aqua non ſolubilis, quæ ex Dioſcoride vomitiones concitabat, & quandoque necem inferre poterat. Borax vero noſtra ſalis ſpecies eſt, aqua ſolubilis, nec letifera. Utrum vero diverſa ſit ab Arabum Borace vel Tincar, affirmare non poſſumus, cum Arabica apud nos deſideretur. Saltem patria diverſas eſſe liquet.

BORAX *Offic.* igne intumeſcit in bullas, Aluminis inſtar: deinde vero placide funditur in maſſam duram, pellucidam, vitro ſimilem, quæ tamen aqua ſolvitur; aut ſi aeri libero exponatur, quodammodo calcinatur, opaca fit & alba: diſtillatione nihil præter phlegma inſipidum ſuppeditat: neque cum acidis ſalibus, neque cum alcalibus tumultuatur, ſed cum acido vitriolico placide ſe conſociat; & ambo, licet fixiora, in ſalem fere inſipidum & plane volatilem convertuntur. Boracis ſolutio Heliotropii tincturam non mutat, Violarum ſyrupum viridi colore inficit, ſublimati corroſivi ſolutionem croceo-rubentem efficit, cum ſalis Ammoniaci ſolutione permixta odorem emittit urinoſum. Unde liquet, Boracem ſalem eſſe alcalinum fixum, ad ſalis Tartari indolem accedentem, qui tamen ab eo differt in hoc quod acidos ſales ſine tumultu ſibi conſociare valeat.

Boracis uſus duplex, Mechanicus & Medicus. Eo utuntur Aurifabri ad aurum ferruminandum, & ad metallorum fuſionem citius promovendam; tinctores ad nitorem ſericis pannis conciliandum. Eo tanquam medicamento utuntur Medici ad partum juvandum, fetum mortuum expellendum, ſecundinas ejiciendas, & menſes ſuppreſſos provocandos. Doſis a ℈ß. ad ʒj.

℞. Boracis gr. xx. Myrrhæ gr. xij. Croci gr. iij. Olei Cinnamomi gutt. j. M. F. pulvis. Poteſt ex vino ſumi, vel cum ſyr. de Artemiſia q. ſ. eo tempore quo ſolent fluere menſes.

℞. Boracis & Myrrhæ ana gr. xv. Radicis Ariſtolochiæ, Croci ana gr. iij. Olei Sabinæ gutt. ij. Syr. de 5. Radicibus q. ſ. M. F. bolus ad ſecundinas aut lochia retenta.

Cum animadverterent mulieres Boracem pannis ſericis ſplendorem conciliare, exiſtimaverunt etiam ab ejuſdem ſolutionibus cuti ſuæ nitorem inducere poſſe: unde in aquis coſmeticis, & pomatis frequenter adhibentur.

Uſurpatur Borax in Unguento citrino, in Pulvere ad difficilem partum *D. Charas*, in Balſamo egregio pro manibus, & in aqua columbarum coſmetica, *Ejuſdem*.

SECTIO QUINTA.

DE SUCCIS BITUMINOSIS.

SUccos bituminoſos dicimus corpora mineralia quæ ignem concipiunt & oleo ſolvuntur, eidemque miſcentur. Eos dividimus in Bitumen proprie dictum, quod quidem liquidum eſt vel concretum, in Sulphur & Arſenicum.

CAPUT PRIMUM.

De Bituminibus liquidis.

BItumen liquidum eſt liquamen minerale, pingue, inflammabile, conſiſtentia vel tenuiori & olei ſimile, & Naphtha vel Petroleum dicitur; vel craſſiori picis inſtar, & Piſſaſphaltum ſeu Pix mineralis nuncupatur.

ARTICULUS PRIMUS.

De Naphtha ſeu Petroleo.

NAphtha *Dioſcoridis*, Petroleum *Offic.* eſt oleum minerale, ſubtile, inflammabile, odore fragranti, bituminoſo; colore diverſo, candido, flavo, rufo, vel nigricante. Varia apud auctores nomina ſortitur. Apud Babylonios Naphtha dicebatur oleum candidum & nigrum quod ex quibuſdam fontibus circa Babyloniam ſcaturiebat. Idem ἔλαιον μηδείας oleum Medeę nuncupatum fuit; quod olim, ut ajunt, Medea hoc bituminoſo liquore coronam & peplum Creontis filiæ inunxerit, atque hac arte combuſſerit. A Gręcis quibuſdam ἔλαιον oleum ſimpliciter & per excellentiam, πετρέλαιον oleum petræ, & per ſyncopen Petroleum a Latinis, quod e ſaxis ſtillet, a Nicolao Myrepſo μυρον τοῦ ἁγίου Βαράρου oleum Sancti Barbari, ab aliis oleum Sanctæ Catharinæ, oleum Sanctum, & a nonnullis νάπθα & ἄπθα ἀπὸ τοῦ ἅπτεσθαι, quod accendi ſignificat, nominatum fuit.

Nulla non eſt regio hujus bituminis ferax. In inſula Sumatra nobilis hujus ſpecies colligitur, quæ ab incolis *Miniac Tannah* vocatur, quod oleum terræ ſignificat, & apud Indos magno habetur pretio. Apud Italos multum commendatur Petroleum quod in agro Mutinenſi variis in fontibus ac puteis hauritur. Tota enim hujus Ducatus terra hoc oleo bituminoſo turgere videtur: ſed præcipue circa caſtellum Montis Baranzonis, in loco dicto *Il Fiumetto*. Putei ad ulnarum triginta vel quadraginta altitudinem effodiuntur, donec ſcaturigo reperiatur aquæ cum oleo permiſtæ. Qui in collis infima parte excavantur putei, oleum rufum uberrimum ſuppeditant; qui vero in

parte ſuperiore, album, ſed minori copia. Inſignis eſt præterea rupes in eodem territorio, duodecimo lapide verſus Apenninum a Mutina diſtans prope montem Gibbium, ex qua perpetuus ſcaturit fons aquæ cui oleum flavum innatat. Tantus eſt hujus olei proventus, ut bis in hebdomade ſex circiter libræ ſingulis vicibus colligantur. Nec Gallia noſtra Petroleo caret. In Aquitania non longe à Bliteris vulgo *Beziers*, prope vicum Gabianum, oleum rufum cum aqua ex ſaxorum quorumdam rimis effluit, quod ſedulo colligitur, nec virtute ceteris inferius eſt. Alius eſt hujus olei fons ad Claromontium in Arvernia.

Petroleum flammam facile concipit, unde vetus eſt & multis in locis uſitatum eo uti ad lucernarum lumina olei vice. Partibus refertum eſt tenuibus & volatilibus quæ facile in auras avolant, & ignis rapaciſſimæ ſunt: unde ſi forte fax accenſa aut flamma quæcumque puteis vel fontibus Petrolei admoveantur, halitus ex bitumine exhalantes ſæpius accenduntur. Petroleum cum ſpiritu vini difficile conjungitur & miſcetur; pinguior enim eſt Petrolei conſiſtentia. Diſtillatione liquorem oleoſum ſuppeditat, qui paulo pellucidior eſt, ſed non parum nativi odoris ſubtilis perdidit, quique accenſus flammam minus fuliginoſam, ſed magis languidam edere viſus eſt. In alambicis fundo exiguum magma flavum remanet. Unde patet Petroleo nihil perfectionis per diſtillationem accedere.

Laudatur Petroleum recens hauſtum, odore bituminoſo ſubtili, album, pellucidum, deinde flavum, poſtea rufum: craſſius cenſetur nigricans.

Dioſcorides Naphtham Babylonicam ad oculorum ſuffuſiones & albugines utilem prædicat. Petroleum ex fonte ad Gabianum vicum extractum, in uteri ſuffocatione egregio cum ſucceſſu ad guttas aliquot intus aſſumitur, & infantibus ad vermes enecandos propinatur. In menſium ſuppreſſione prodeſt, ſi aſſumantur guttæ x. vel xv. in vino; ideoque eo magis, ſi pubis mulierum hoc oleo illiniatur. In paralyſi & partium nervoſarum doloribus frigidis pars affecta cum ſucceſſu inungitur. Ad ſchitri exquiſiti augmentum impediendum Carolus Muſitanus Petroleum commendat, & ex eo ſequens parat linimentum.

℞. Olei Myrtillor. ℥ij. Olei Nucis muſchatæ ℥ß. Axungiæ jumenti ℥ij. Olei Petrolei ad pondus omnium. Miſce.

ARTICULUS SECUNDUS.

De Piſſalſphalto.

PITTASPHALTUM, *Dioſcoridis*; Piſſaſphaltum & Pix mineralis *Off.* Maltha *Quorumdam.* Eſt bituminis ſpecies rufa vel nigra, odoris fragrantis, bituminoſi, non ingrati, tenax, mediæ conſiſtentiæ inter Petroleum & bitumen, pici vulgari ſimilis, quæ calore liqueſcit, frigore denſatur, & flamma admota facile accenditur. Pittaſphaltum & Piſſaſphaltum dicitur a πίττα vel πίσσα pix & ἄσφαλτος bitumen, quaſi diceretur Pix bitumen ſeu Pix bituminoſa,

nosa, quod ut vult Dioscorides odorem picis bitumini mistæ redoleat; non vero quod sit mistura arte facta ex bitumine & pice, ut quidam volunt.

E rupibus stillat, vel e terra scaturit plurimis in locis. A Dioscoride commendatur quæ in Apolloniatarum agro circa Epidaurum colligebatur. In Italia in usu est pix mineralis quæ in Agro Romano prope vicum *Castro* dictum, sexaginta passuum millibus ab urbe Roma distantem, colligitur; per rimas saxorum cujusdam montis æstivo tempore exsudat, mellea consistentia, colore nigro & odore subtilissimo, *Pece di castro* vulgo dicitur. In Arvernia quoque Galliæ Provincia, uberrima est hujus bituminis liquidi scaturigo, quæ ab incolis Piceus fons, vulgo *le Puits de Pege*. Molle est picis instar, nigrum, odoris bituminosi. Si per longum temporis intervallum servetur, indurescit, sed tamen nonnihil pinguedinis retinet, nec unquam ad bituminum duritiem exsiccatur.

Pissasphaltum recens e terra eductum digerit, maturat, resolvit: ad anthraces & bubones maturandos, tumores resolvendos, dolorem ischiadicum, & catharrales affectus discutiendos usurpatur, necnon etiam ad luxatas partes post earum restitutionem roborandas, earumque tonum firmandum insuper applicatur.

Hoc bituminis genus cum limo argilloso mistum Maltham constituit, quæ in jungendis murorum lapidibus calcis usum præstat. Eam ad Babylonios muros construendos adhibitam fuisse Vitruvius narrat.

CAPUT SECUNDUM.

De solidis Bituminibus.

Bitumen solidum est substantia dura, friabilis, quæ calore liquescit, flammæ admota accenditur, frigore densatur & exsiccatur, oleo non aqua solubilis, colore diverso.

In terræ visceribus generatur; & inde, dum adhuc molle est, cum aquis effluit, vel in fontes, vel in mare, ubi paulo post indurescit; vel etiam durum ac solidum e terra effoditur. Itaque vel ex aquis colligitur Bitumen, ut Bitumen Judaicum & Ambarum cinericium: vel e terræ sinu eruitur, ut Succinum, Cagates & Carbo fossilis.

Observandum vero hæc omnia Bituminum genera initio fuisse mollia & fluida, & per tempus induruisse.

Articulus Primus.

De Bitumine Judaico.

Asphaltum, *Dioscoridis*; Bitumen Judaicum, *Off.* Karabe Sodomæ, *Serapionis*; Gummi funerum, *Ejusdem*; Mumia, *Quorumdam*. Est substantia solida, fragilis, ponderosa, rufa, admodum obscura vel nigra, splendens, inflammabilis, odore valido, bituminoso, præsertim dum incalescit, quæ igne liquescit, & admota flamma accenditur. Variis in locis deprehenditur,

sed

ſed ceteris anteponitur quod ex Judæa affertur, unde Judaicum dicitur. Ibi ſuper Mare mortuum quod ex eo lacus Aſphaltites dicitur, colligitur. Veriſimile eſt ex hujus lacus fundo magnam hujus bituminis copiam ſcaturire, quod elevatur ad ſuperficiem aquæ cui innatat. Primo quidem molle eſt, lentum, & adeo ſequax ut vix avelli queat; ſed per tempus ſpiſſatur, fitque etiam pice ſicca durius.

Dicitur Karabe Sodomæ: *Karabe* enim apud Arabes ſæpe pro bitumine ſumitur; *Sodomæ* vero, ex eo quod ex lacu Sodomitico originem trahat; Gummi funerum & Mumia, quia bitumine Judaico ſicut & Piſſaſphalto Ægyptiorum vulgus cadavera ſua conſervanda condire ſolebant.

Legitimum Judaicum bitumen ad nos raro advehitur. Illud enim Dioſcorides ſcribit eligendum eſſe quod purpuræ modo ſplendeat, nigrum vero & ſordidum rejiciendum: at vero quodcumque nobis affertur, nigrum eſt; attamen ſi in fruſtula tenuia diſſiliat, nitor quidam croceus percipitur adverſo lumine, quem fortaſſe Dioſcorides deſignare voluit. Quidam pro genuino bitumine Judaico Piſſaſphaltum in cacabis aheneis vel ferreis excoctum & induratum nobis mittunt.

Bitumini Judaico vis diſcutiendi, emolliendi, glutinandi, ſanguinem coagulatum reſolvendi, & menſes ciendi tribuitur. Uſurpatur in compoſitione Theriacæ, *Andromachi ſenioris*, & Pulveris ad implendas cadaverum cavitates, *D. Charas*.

ARTICULUS SECUNDUS.

De Ambaro Cineraceo.

AMbar vel Ampar, *Aetii*; Ambarum cineraceum ſeu griſeum, Ambra griſea, *Off.* Eſt ſubſtantia ſebacea, pinguis, ſolida, levis, cinerei coloris, marmoris inſtar variegata, albis ſubinde exiguis maculis aſperſa, quæ bituminis inſtar e terræ viſceribus emanat, in maris ſinu condenſatur, & in ejuſdem ſuperficie fluctuans, vel in littus ejecta deprehenditur.

Ambarum veteribus Græcis incognitum fuit, cum de illo nulla facta fuerit mentio ante Aetium. Nec vox illa Ambar vel Ambarum a recentioribus Græcis, neque ab Arabibus pro Succino uſurpata fuit ante Avicennam & Simeonem Sethi, qui primi Ambari nomen Succino tribuiſſe videntur: unde poſtea apud auctores confuſio multa.

Hujus duæ ſunt ſpecies, cineracea ſcilicet & nigra. Optima cenſetur cineracea, a ſordibus purgata, odorata, levis, quæque acu calida perfoſſa ſuccum pinguem & odoratum refundit. Nigra improbatur, utpote terra vel limo conſpurcata, vel adulterata, ut quidam exiſtimant.

Quid ſit Ambarum cineraceum inter auctores controvertitur. Alii avium fimum vel ſtercus eſſe tradunt; alii Balenæ recrementum: quidam arborum reſinam aut Camphoræ ſpeciem; nonnulli ſpumam maris concretam, ceram & mel a Sole & ſale maris digeſta & cocta fuiſſe aſſerunt. Verum nullus eſt

nunc

nunc dubitationi locus quin bituminis quoddam genus ſit e terræ ſinu in fundo maris emanans, primo quidem molle & liquidum quod poſtea concreſcit & denſatur. Mediis enim in Ambari glebis varia reperiuntur, ſcilicet lapilli, conchylia, animalium oſſa, avium roſtra & ungues, apum favi cerei adhuc melle repleti, & alia hujuſcemodi, quæ in hac materia ſepeliri non potuiſſent, niſi per aliquod tempus mollis fuiſſet & tenax, bituminum more.

Ambari glebæ tantæ molis quandoque deprehenduntur, ut centenas vel ducentenas libras pondere ſuperent.

In mari Indico circa Moluccanas inſulas magna ejus copia colligitur: reperitur quoque frequenter ad littus maris in India Orientali & Africa; nonnumquam etiam Ambari fragmenta circa maritimas regionum ſeptentrionalium Angliæ, Scotiæ, Norvegiæ oras a mari ejecta inveniuntur.

Ambarum igne liqueſcit in reſinam auream vel flavam; flamma admota, accenditur & ardet. Non tota ejus ſubſtantia in ſpiritu vini ſolvitur, ſed nigra piceaque materia ab eo intacta remanet. Solutio vero ſedimentum quoddam album & nebuloſum poſt aliquod temporis intervallum deponit, quod quidem paulatim magis magiſque coagulatur & inſpiſſatur, nimirum tenuiorum ſpiritus vini partium exhalatione. Hoc coagulum exſiccatum in terram foliatam ſplendentem, ſpermati ceti haud abſimilem, convertitur.

Diſtillatione ex Ambaro prodit primo phlegma inſipidum, deinde liquor ſeu ſpiritus acidus & oleum flavum odoratiſſimum cum portione aliqua ſalis ſalſo-acidi, volatilis, qualis e Succino educitur. Tandem in retortæ fundo remanet materia nigra ſplendens & bituminoſa. Ex his liquet, Ambarum cineraceum conſtare ex particulis oleoſis, tenuiſſimis & volatilibus ab aliis craſſioribus, tum ſalinis, tum bituminoſis irretitis.

Maximus eſt Ambari uſus apud Aromatarios ad odoramenta & ſuffimenta præparanda. Apud Medicos commendatur ad ſpiritus languentes ſuſcitandos, ad eorumdem penuriam reſarciendam, tardioremque ipſorum motum promovendum & accelerandum. Unde cerebro & cordi conducit, ſenſus omnes vegetiores reddit, & in lypothymiis, in affectibus cephalicis & nervinis utiliſſimum cenſetur: ſed in primis genitricem facultatem juvare creditur; necnon etiam ad vitam producendam multum conferre apud Orientales populos vulgaris opinio eſt. Tum interne, tum externe uſurpatur. Doſis, ſi in ſubſtantia exhibeatur, inſtar Piſi minoris, vel a grano uno ad octo per ſe in ovo ſorbili aut in vino, vel cum Saccharo & pulveribus aromaticis: vel ejus tinctura cum ſpiritu vini extracta, a gutta una ad x.

Ex Ambaro paratur tinctura ſimplex, vel compoſita. Simplex præparatur, ſi ſolvatur in ſpiritu vini, & tinctura a fæcibus ſeparetur. Compoſita vero quæ fragrantiſſima eſt, ſic conficitur.

♃. Ambari cineracei, Sacchar. cand. ana ℨij. Moſchi gr. xij. Zibeth gr. ij. Sp. vini ℥iiij. Digerantur ſimul in vaſe vitreo per aliquot dies. Liquor decantetur & ſervetur ad uſum. Doſis a gutt. j. ad viij. vel x. in vino Hiſpanico, aqua Cinnamomi, vel quovis alio liquore.

Rive-

Riverius Ambarum commendat ad ventriculum roborandum, & tamquam ſpecificum in fame canina. Idem remedium in melancholia hypochondriaca poſt debitam purgantium & diluentium remediorum adhibitionem proponit, ad ſpiritus & calorem nativum vivificandum & cor exhilarandum. Obſervandum tamen odoramenta quæcumque ſuavia & fragrantia puerperis & mulieribus hyſtericis noxia prorſus eſſe, & ideo caute vitanda. Quidam quoque ſunt viri affectibus hypochondriacis vexati, qui ab iiſdem fragrantibus odoribus male ſe habent. Generatim hujus ævi homines hæc odoramentorum genera difficilius ferunt; unde tot obſoleverunt compoſitiones apud veteres Medicos uſitatæ, in quibus Ambarum, vel ſolum, vel Moſcho conſociatum uſurpabatur.

Quæ hyſtericas mulieres odore ſuo lædunt ſuaveolentia, eaſdem utero admota juvant.

Ambarum uſurpatur in pulvere Diambra, *Meſues*; pulvere aromatico roſato, *Gabrielis*; in pulvere lætificante, *Nicolai Præpoſiti*; pulvere contra peſtem ſeu Bezoardico, *Renaudæi*; in Electuario Diaſatyrio, *D. Charas*; Tabellis magnanimitatis, & Balſamo apoplectico, *Ejuſdem*; in confectione Alkermes & confectione de Hyacinthis, dum perfectæ ac completæ deſiderantur. Sæpius enim & caute Ambarum & Moſchus in his confectionibus omittuntur.

ARTICULUS TERTIUS.

De Succino.

Ἤλεκτρον πτερυγόρον & χρυσοφόρον, *Dioſcoridis*: Λυγγούριον ὕαλος & ἅρπαξ, *quorumdam veterum Græcorum*: Βερενίκη, *recentiorum*: Karabe *Arabum*: Succinum, *Latinorum*: Hambarum, *Barbarorum*: Ambarum citrinum, *Off.* Eſt ſubſtantia bituminoſa dura, arida, fragilis, pellucida, nunc flava vel citrina, nunc albicans, nunc fuſca; ſaporis ſubacris, bituminoſi, aliquantulum adſtringentis; odoris, dum incaleſcit, fragrantis & bituminoſi; inflammabilis, quæ attritu calefacta paleas & feſtucas ad ſe trahit.

Dioſcorides de duplici Electri genere mentionem facit: Pterugophorum unum dicit, ex eo quod plumulas ad ſe trahat: idem & Lyncurium quoque dicitur, quaſi urina lyncis, quia ejus urinam glaciatam & concretam in calculi duritiem eſſe vulgo credebatur. Alterum ab aureo colore Chryſophorum nominat. Hoc eſſe Populi nigræ arboris lachrymam ex aliorum relatione narrat, non vero aſſerit. Alteram vero Electri originem ex urina lyncis tamquam futilem ac vanam rejicit. Unde concludere licet Succini originem Dioſcoridi prorſus ignotam fuiſſe.

Ὕαλος quoque a quibuſdam vocatur, ob vitri ſplendorem & pelluciditatem qua donatur. Ἅρπαξ quia feſtucas & minuta ac levia quæcumque corpora ad ſe trahit. Succinum a Latinis dictum fuiſſe creditur, ex eo quod arborum ſuccum eſſe cenſerent. Ambari vero nomen barbarum derivant ex illis dua-

bus

bus Arabicis vocibus, *Haur Rumi*, Populus Romana; ex quibus per corruptionem facta sunt Haurum, Habrum, Hambrum & Ambarum. Karabe nominatur, vel ex voce Persica quæ palearum raptorem significat, vel ex Arabica voce *Kar* quæ quoddam bituminis genus denotat.

De Succini origine variæ fuerunt sententiæ. De ea Dioscorides nihil asserit. Plinius scribit lacrymam esse stillantem ex pinei generis arboribus in Insulis Oceani septentrionalis nascentibus, frigore densatam, & in mare deciduam, quæ postea in proxima terræ continentis tunc temporis Austraviæ dictæ littora expellitur, ubi colligi solet. Nunc vero nullus dubitare potest, quin sit succus bituminosus & fossilis, in terræ visceribus natus, primo liquidus, deinde concrescens in substantiam solidam & duram. In Gallo-Provincia e montibus eruitur prope Segesteronem civitatem, ad Turrim Bevontiam, & haud procul a vico Salignaco dicto. Effoditur quoque in agro Picœno non longe ab Ancona urbe, necnon in Spoletano Ducatu, Umbria dicto, in Sicilia, in agro Cataneo & Agrigentino. Sed illud omne fuscum est, & minus purum. Præstantius in Prussia reperitur. Ibi duplex Succinum; unum, quod e terræ fodinis educitur; alterum vero, quod in littore maris colligitur, licet non specie diversá sint.

Philippus Jacobus Hartmannus, qui Succini historiam accuratissime descripsit, totum Prussiæ & Pomeraniæ fundum succineum esse affirmare non dubitat, cum sæpe in harum Provinciarum locis a mari longe dissitis, dum aratro sulci ducuntur, vel dum scrobes aut fossæ varios in usus excavantur, magna Succini copia sese offerat: sed præcipuæ Electri fodinæ in ea parte maritimi Prussiæ littoris, quæ littus Sudavicum dicitur, sitæ sunt. Ex littore assurgunt colles ex terra quadam corticosa efformati, ita ut arboreorum corticum acervi videantur. Cortices exteriores exsiccati & cinerei sunt, interiores vero molles, nigri & bituminosi. Sub his corticibus sternitur substantia quædam lignea, aut potius ligni speciem ferens, non sicut lignum vegetabile, ex variis fibrarum diversimode contortarum & intertextarum ordinibus, sed ex diversis laminis planis ac rectis sibi invicem superimpositis constans, quæ lignum fossile dicitur. Hæc pro Succini matrice a clarissimo Hartmanno habetur, cum uberrimam Succini copiam intra suas venas complectatur, & rarissime Succinum absque ligno fossili reperiatur. Hic obiter notandum est, plurimis in locis ubi Succinum eruitur, ibi reperiri quoque & lignum fossile, & lapidem lyncurium, & vitriolica mineralia.

Succinum quod in littore maris colligitur, ex collibus succiniferis a mari procelloso destructis & erutis cum terra abripitur, ac tandem in littus huc & illuc a fluctibus propellitur.

Succinum triplex; citrinum vel flavum, albicans, & fuscum. De ea specie quæ ad usum Medicum eligenda sit, non conveniunt inter se auctores. Alii citrinum probant, album alii. Citrinum plus olei continet, & attritu odorem bituminosum non injucundum emittit. Album minus olei, & plus salis volatilis recondit. In fusco vero terra uberior est. Quapropter si sale volatili opus sit, album eligendum erit: si oleo, citrinum; fuscum vero rejiciendum est.

Suc-

Succinum ſpiritu vini diſſolvitur, ſolvitur quoque in oleo ſpicæ, lavandulæ, & in oleo lini, licet difficilius.

Analyſi chymica Succinum phlegma non inſipidum, ſed leviter acidum & ætherea quadam olei portione fetum prodit, deinde oleum flaveſcens cum ſale volatili, ac tandem oleum craſſum & fuſcum. Major extrahitur ſalis volatilis copia ex albo, quam ex flavo; cum Succini albi ℔j. ſal. volatilis ʒiiij. flavum vero eadem quantitate vix drachmam unam præbeat. Peracta diſtillatione, remanet capitis mortui nigri & ſplendentis uncia una pro ſingula Succini ſemilibra.

Sal volatilis aqua calida ſolutus, poſt humoris ſuperflui exhalationem concreſcit, non in cryſtallos, ſed in granula miliaria aut grandinoſa. Si vero in vitro oblongioris colli leni calori exponatur ad ſublimationem peragendam, ad ſuperiorem vaſis partem in floccos niveos ſpiculis brevibus & tenuibus coagmentatos elevabitur. Saporis eſt leviter acidi non ingrati. Affuſo ſpiritu Vitrioli, non efferveſcit. A ſpiritu ſalis Ammoniaci, aut ab oleo Tartari, bullulis cum ſtridore excitatis abſorbetur.

Ex his concludere licet, Succinum conſtare ex bituminoſa quadam pinguedine craſſiori, & altera portione oleoſa tenui ac ſubtili cum ſale acido volatili, qualis e ſulphure accenſo exhalat, conjunctis ac inſpiſſatis.

Succino multæ & egregiæ tribuuntur virtutes; ſed præſertim in frigida cerebri intemperie & in catarrhis tamquam ſpecificum interne commendatur: præſtat quoque in capitis doloribus, morbis ſoporoſis & convulſivis, in menſium ſuppreſſione, in affectionibus hyſtericis & hypochondriacis, in gonorrhæa, & albo mulierum fluxu, in hæmorrhagiis. Doſis a ℈j. ad ʒj. in ovo ſorbili, vel in alio vehiculo idoneo.

℞. Succini citrini ſubtiliſſime pulverizati aut in alcohol ſupra porphyritem redacti, Conſervæ Roſar. rubr. & Conſervæ flor. Anthos ana ʒß. Syr. Stæchad. q. ſ. Fiat bolus mane & ſero devorandus, ad caput roborandum, fluxionem cohibendam, & lymphæ acrimoniam demulcendam, in frigida cerebri intemperie, in catarrho & coryza.

℞. Succini præparati, Camphoræ & Sanguinis Draconis ana ʒj. Syr. Roſar. ſiccar. q. ſ. Fiat opiata cujus doſis ʒj. quotidie mane adverſus gonorrhæam exhibenda, præmiſſis præmittendis.

℞. Succini præparati, Millepedum præparator. ana ʒij. Myrrhæ ʒß. Conſervæ flor. Lamii albi ℥jß. Syr. Millefol. q. ſ. F. opiata cujus doſis ʒij. bis in die in albo mulierum fluxu.

℞. Succini pp. ℈j. Spermatis ceti, Terræ cathecu ana gr. xv. Syr. Hederæ terreſtris vel Diacodii q. ſ. Fiat bolus in ſanguinis ſputo, vel in tuſſi diuturniori & vehementiori ab acriori pituita.

℞. Succini ʒß. Caſtorei, Myrrhæ ana gr. xij. Croci gr. vj. Conſervæ Abſynthii, vel Extracti Rutæ q. ſ. Fiat bolus in ſuffocatione hyſterica & in menſium ſuppreſſione.

Externe Succinum in ſuffitu, in cataplaſmatis & cucuphis adhibetur ad cerebri affectus ſanandos. Ejuſdem fumus ore exceptus in angina incipiente, in prolapſu uvulæ & tonſillarum, tumorem ex catarrho ſæpe conducit.

Præ-

Præparata e Succino ſunt. 1. Ejus præparatio proprie dicta, quæ eſt ejus lævigatio, vel reductio in alcohol tenuiſſimum ſuper porphyritem, quæ quidem magiſteriis longe præſtat.

2. Tinctura cum ſpiritu vini tartarizato, cujus doſis ab aliquot guttis ad ℨj. Ex ea paratur ſal oleoſus aromaticus ſuccinatus. Hujus tincturæ & ſalis aromatici oleoſi partes æquales miſcentur, ac leni calore digeruntur. Unde oritur tinctura cardiaca & diaphoretica miræ efficaciæ in affectibus ſoporoſis, catarrhis, hyſtericis affectibus, cordis palpitatione, lypothymiis, menſium obſtructione, & paralyſi. Doſis a guttis aliquot ad ℨj. in potu Theæ, in vino, aut in alio liquore convenienti. Externe inungantur ſuturæ cranii in catarrhis, nares, tempora & ſcrobiculum cordis in lypothymiis & cordis palpitatione, regio umbilicalis in hyſtericis affectibus.

3. E Succino arte chymica extrahuntur ſal volatilis acidus, oleum flavum, & oleum fætidum nigrum.

Sal volatilis diureticus eſt, & ſpecificum habetur in morbis hyſtericis & convulſivis; ſpaſmodicos enim motus pacare valet. Doſis a gr. x. ad ℈ß. Ex eo ſale liquor Cornu Cervi ſuccinatus Michaelis, in epilepſia infantum magnopere commendatur, fit ex ſpiritu volatili Cornu Cervi in quo ſalis volatilis C. C. & ſalis volatilis Succini partes æquales ſolvuntur, quantum ex his ſolvere valet; & liquor ſervatur ad uſum.

Oleum antihyſtericum eſt, cephalicum & nervinum: intus ſumptum a gutt. ij. ad xx. externe prodeſt in arthritide, paralyſi & catarrho, partibus afflictis illitum. Ex eodem paratur Balſamum ſulphuris ſuccinatum, & in compoſitione emplaſtri magnetici Angeli Salæ adhibetur.

Uſurpatur Succinum in Trochiſcis de Karabe, Pilulis de Succino, *Cratonis*, Emplaſtro ſtomachico, *D. Charas*, Emplaſtro diaphoretico, & Emplaſtro ſtyptico, *Ejuſdem*.

Articulus Quartus.

De Gagate, & Carbone foſſili.

ΛΙ'θος γαφάτης, Dioſcoridis: Ε'γγάτγις πέτρη, *Nicandri*: Gangitis, *Strabonis*: Gagates & Succinum nigrum, *Officinar.* Eſt ſubſtantia bituminoſa, ſicca, dura, nigra, lævis, ſplendens, quæ accenſa Picis fere modo flagrat, nigrum ac denſum emittit fumum, odoremque bituminis exhibet.

Nomen obtinuit ab urbe Lyciæ Gage vel Gagas dicta. Hodie plurimis in Europæ locis, ſcilicet Gallia Narbonenſi, Germania, Suecia, Irlandia, inter rupes reperitur.

A Carbone foſſili differre mihi videtur puritate ac partium tenuitate: craſſior enim eſt Carbo foſſilis, & terrearum particularum majorem copiam poſt calcinationem relinquit. A bitumine vero diſcrepat, quod Bitumen igne liqueſcat, non vero Gagates. Sæpius Gagates flore ſeu pulvere quodam vitriolico conſperſus colligitur.

Gaga-

Gagates diſtillatus ſpiritum ſeu phlegma albicans, acre & ſubacidum ſuppeditat, deinde oleum nigrum, ac tandem butyroſam ſubſtantiam, ſeu oleum ſpiſſum & craſſum. Caput mortuum nigerrimum naturæ rarioris in fundo relinquit.

Dioſcorides Gagati vim molliendi & diſcutiendi tribuit. Ejus ſuffitus in uteri ſuffocatione utilis eſt. Aetius ſcribit vinum in quo accenſus Gagates extinctus fuit, cardiacis potu exhibitum, eos confeſtim levare, repreſſo ſudore, excitatoque arteriarum pulſu. Ejus oleum arte Chymica extractum, naribus admotum hyſtericis confert.

Ad Gagatis genus referri poteſt Carbo foſſilis, ſeu lapis Thracius Dioſcoridis: de quo ex aliorum relatione narrat auctor aqua accendi, oleo vero reſtingui; quod quidem in fabrorum officinis quotidie obſervare licet, qui aquam in accenſos carbones ſpargunt, ut nimis expanſum calorem reprimant, ac in centro vividiorem focum efficiant.

Nullus eſt Carbonis foſſilis uſus in Medicina: ex eo tamen oleum natura & viribus Gagatino non diſſimile extrahi poteſt.

CAPUT TERTIUM.

De Sulphure.

SUlphur, *Officinar.* quod Græci θεῖον vocant, quaſi rem ſacram, utpote quo ad expiationes omnes uterentur, & Arabes *Kabrie* vel *Chibur*, eſt ſuccus mineralis concretus, ſolidus, ſiccus, friabilis, qui igne liqueſcit, flammam vel ſolo prunarum ardentium tactu facillime concipit, & accenſus flamma micat cærulea, odoremque gravem, ſubtilem ac acidum emittit naribus, & pulmonibus infeſtum.

Variæ ſunt Sulphuris ſpecies. Ratione originis, dividitur in ἄπυρον ſeu nativum, quod ignem non fuit expertum; & πεπυρωμένον ſeu factitium, vel igne depuratum. Ratione coloris, aliud eſt citrinum, aliud luteum, aliud rubrum, aliud cinereum, aliud albicans. Ratione ſubſtantiæ, aliud purum, aliud impurum.

Sulphur nativum quod etiam vivum in officinis dicitur, duplex adhuc: vel pellucidum eſt, vel opacum. Pellucidum gemmæ inſtar aureum eſt, citrinum aut ſubviride quod variis in locis colligitur, in Peruvianis aurifodinis præſertim in Quito Provincia, in Inſula Milo, in Helvetia prope Bactiacum, vulgo *Bex*, in Præfectura Aquilegiæ ditionis Bernenſis. Opacum vero aut in maſſulas duras ac ſolidas, citrinas aut ſubvirides ſplendentes reperitur, aut ſub glebarum argillacearum ſpecie coloris cinerei albicantis vel flavi effoditur; quod quidem variis in locis occurrit, in ſulphuratis Puteolanis, ad radices montium ignivomorum, Veſuvii, Ætnæ, Heclæ & ceterorum, necnon etiam in quibuſdam Europæ & Americæ terris aut fontibus ſulphureis.

Sulphur factitium, ſeu quod ignem expertum eſt, variis modis præparari ſolet.

let. Quibusdam in locis ex aquis decoquitur, ut ad Budam Pannoniæ, teste Agricola. Ex thermis Aquisgranensibus, in balneorum Cæsareorum scaturigine. Sulphur cum aqueis vaporibus elevatur, & in putei collo ac testudine in duriuscula frustula sub floris sulphurei specie concrescit, & magna copia quotannis colligitur. Nonnunquam ex terra argillosa alba vel cinerea extrahitur: sic in agro Romano, non procul a Castello Bracciano Sulphuris est fodina, ex qua Sulphur educitur sub terræ pinguis, argillosæ & albæ forma, cum venis quibusdam nigricantibus. Effossa Sulphuris vena magnis quibusdam vasis fictilibus stillatoriis imponitur, & vi ignis distillatur. Sulphur fusum per rostrum fluit in subjectum vas recipiens, ibique brevi concrescit in massas grandiores: peracta distillatione, in vasis stillatoriis terra quædam rubra remanet, quæ tanquam inutilis rejicitur. Sæpius ex Pyritis quibusdam elicitur, ut in agro Leodicensi, ubi Pyrites quædam plumbi mineræ similis effoditur, & in frustula tenuia disrumpitur: deinde crucibulis seu potius cucurbitis fictilibus grandioribus formæ quadratæ & angustioris orificii imponitur. Hæc fictilia vasa in furna inclinata sic disponuntur, ut igne subtus accenso, mineræ pars sulphurea liquata e vasis fluat in aquam frigidam plumbeis receptaculis contentam, ubi statim concrescit. Quæ post Sulphuris separationem materia in crucibulo non liquata remanet, Vitrioli plurimum continet, quod eó quem diximus modo extrahitur. Sulphur e minera extractum, si nondum rite purgatum sit, funditur denuo in vasis ferreis, & adjecto olei lini aliquantulum, decoquitur. Deinde vel in massas grandiores coagulatur, & vulgo, *Soufre en maße*; vel in tubos ferreos oleo illitos infunditur, ex quibus extractum baculorum formam retinet, & *Soufre en canons* vulgo dicitur.

Sulphur sic purgatum, Sulphur commune nuncupatur, quod adhuc duplex est; vel flavum, vel subviride. Ad medicum usum, & præsertim internum, flavum eligitur, aurei coloris, quod facile frangitur, & digitorum attritu, quasi crepitando friabile est: repudiatur quod sordide flavescit. Ad extractionem olei vel spiritus Sulphuris viride flavo anteponitur, utpote majori salis vitriolici copia turgens.

Sulphur commune igne liquescit; flamma vel prunis ardentibus admotis, statim accenditur, & flammam tenuem ac cæruleam emittit cum subtilissimo halitu acido, quo nares feriuntur, & pulmones ad tussim provocantur. Vis electrica in eo deprehenditur: Sulphur ab acidis non dissolvitur; ab alcalibus vel salibus, aut ab oleis facillime resolvitur. Aperto aere accensum fere totum in auras exhalat, exigua admodum terræ metallicæ portione residua. Si vero vapor aere aperto e Sulphure dimanans, sedulo colligatur, in liquorem acidum spiritui Vitrioli æmulum diffluit, nullo olei aut bituminis vestigio remanente. Si vero in vase clauso, in alambice v.g. Sulphuris distillatio instituatur, qui ex fundo vasis ad superiora evehitur Sulphuris vapor, non in diversa principia resolvitur; sed sub fuliginis flavæ pulverulentæ forma concrescit, quæ flos Sulphuris dicitur, ejus pristina forma nullo modo mutata. Cum igitur in vasis clausis Sulphur in sua principia resolvi nequeat, difficilis hacte-

nus & imperfecta fuerat ejus analysis chymica, antequam a D. Homberg absoluta fuerit illius resolutio, cujus methodum vir ille sagacissimus ac peritissimus in actis Regiæ scientiarum Academiæ anni 1703. aperuit & sic exposuit.

℞. Flor. Sulphuris ℥iiij. Olei Terebenthinæ ℔j. Digerantur simul in matracio in balneo arenæ per 8. dies, donec totum in Sulphur dissolutum fuerit, & liquor obscure rubicundus appareat. Solutio in loco frigido reponatur; vase refrigerato, Sulphuris tres circiter partes in crystallos citrinas concrescent, quarta portione in liquore soluta remanente. Tinctura separetur a crystallis, quibus affundatur denuo Olei Terebenthinæ ℔j. Digerantur, & tinctura secernantur, & Olei Terebenthinæ affusiones reiterentur donec flores Sulphuris prorsus dissoluti fuerint. Omnes tincturæ confundantur, & ex ampla retorta vitrea levi ignis calore distillentur. Olei Terebenthinæ pars maxima limpida prodibit, cum aliqua portione liquoris albicantis & summe acidi. Cum vero guttæ liquoris ex retortæ collo stillantes rubræ apparebunt, mutetur excipulum, & ignis per gradus augeatur, donec nihil amplius stillet. Sub finem operationis prodit oleum crassum & fuscum, cum aliqua adhuc portione liquoris albicantis & acidi. Peracta distillatione, in retortæ fundo remanet caput mortuum seu terra nigra, rara, spongiosa, quasi foliacea, splendens, insipida & in igne vehementissimo fixa. Oleum crassum rufum & bituminosum in novam retortam vitream denuo immittatur; & si quid sit adhuc Olei Terebenthinæ & liquoris acidi albicantis, per distillationem lenissimo calore extrahatur. Cum vero guttæ rubræ prodire incipient, ignis removeatur, & materiæ bituminosæ in retorta superstiti affundatur spiritus vini rectificatissimus, qui postea levi ignis calore extrahatur admodum fœtens. Novi spiritus affusio & distillatio iteretur, donec spiritus non amplius ingratus odore prodeat. Tunc in retortæ fundo remanebit materia bituminosa nigricans, odoris non injucundi, quæ pars est Sulphuris bituminosa & inflammabilis.

Observandum est quamdam tantum hujus bituminosæ substantiæ portionem a spiritu vini dissolvi, remanente aliqua portione, quæ nec ab illo spiritu nec a lixiviis liquoribus dissolvitur, sed a solis plantarum oleis essentialibus stillatitiis. Hæc substantia fere indissolubilis alvum potenter subducit ad grana duo vel tria. Quæ vero in spiritu vini solubilis est, egregium pulmonum balsamum est.

Per hanc analysim tres substantiæ natura prorsus diversæ, ex Sulphure æquali circiter proportione extrahuntur; acida una, bituminosa altera, tertia vero terrea & fixa. Acidus liquor a spiritu Vitrioli non discrepat, & sale Tartari saturatus in crystallos Tartari vitriolati crystallis prorsus similes concrescit. Unde concludere licet, Sulphur commune constare ex æquali portione salis acidi vitriolici, olei bituminosi, & terræ subtilis. Quod adhuc probatur artificiali Sulphuris productione, tum ex nova conjunctione substantiarum e Sulphure elicitarum, tum etiam ex mistura substantiarum quæ cum his sub-

stan-

ſtantiis ſunt prorſus analogæ. Si enim aqua acida & albicans e Sulphure extracta, vel ſpiritus Sulphuris, vel oleum Vitrioli, cum bituminoſa Sulphuris ſubſtantia, vel cum alio quocunque bitumine, oleo, vel pinguedine miſceantur, & mediante ſale Tartari diſtillentur, in retortæ fundo remanet maſſa ſalina, partim flava, partim rubra, ex qua Sulphur commune ſeparari poteſt. Faciliori adhuc methodo Sulphur artificiale conficitur, ſi Vitriolum, ſal fixum Vitrioli, Tartarum vitriolatum, ſal mirabilis Glauberi, Alumen, aut alius quicunque ſal vitriolicus in crucibulo fuſus oleo quocunque ſtillato vel expreſſo e vegetabilibus, animalium pinguedine, bitumine minerali, vel etiam ſpiritu vini ſatietur; nam brevi poſt horum liquorum inflammabilium affuſionem flamma cærulea apparet, & odor ſulphureus e crucibulo exhalatur. Si vero tunc temporis extracto crucibulo maſſa ſalina deſumatur & aqua ſolvatur, huic ſolutioni affuſo aceto diſtillato, liquor albeſcit ad inſtar lactis Sulphuris: & ſenſum in liquoris imo pulvis ſubſidet cinereus vel flavus, verum ac genuinum Sulphur.

Dioſcorides ſcribit Sulphur prodeſſe tuſſibus, ſuſpirioſis, purulenta extuſſientibus, in ovo ſumptum vel ſuffitum. Hippocrates uſurpabat Sulphur ad affectus hyſtericos. *Ubi ſimul cum tuſſi*, (inquit, lib.2. de morbis) *ſtrangularint uteri, Sandarachæ oboli pondus, Sulphuris ignem non experti tantumdem, & Amygdalas repurgatas tres vel quatuor commiſceto, & ex vino odoro exhibeto.* Et lib. de natura mulierum: *In uteri ſtrangulatione Sulphur in ſuffitu exhibeto.*

Sulphuris uſus internus apud Medicos hodie commendatur adverſus morbos pulmonum, quorum Balſamum dicitur. Expectorationem enim promovet, pulmones expurgat & roborat: quare in phtyſi, aſthmate & catarrho valde prodeſt. Præterea ab omni ævo ad cutaneos affectus tanquam efficaciſſimum remedium, comprobatum fuit. Scabiem enim, pſoram, lichenes, tum intus exhibitum, tum extus adhibitum ſanat. Externe applicatum tumores duros diſcutit, bubones maturat ác digerit. Gravidis tamen mulieribus medicamenta ex Sulphure parata non conveniunt, ne iis abortum inferant.

Sulphur intus ſumptum alvum laxat, & inſenſibilem perſpirationem promovet. Hæc Sulphuris per cutis poros tranſpiratio facile percipitur ex odore ſulphureo quem exhalant corpora eorum qui Sulphur intus ſumpſerunt, & ex colore fuſco vel nigro quo inquinatur argentum vel aurum quod geſtant. Cum igitur Sulphur per totum corpus citiſſime diffundatur, partibus ſuis balſamicis ſales acres quibus humores his in morbis coinquinantur, irretire valet, eorum acredinem demulcere, & humorum indolem benignam, mollem & quaſi oleoſam reſtituere; quo fit ut cutis & pulmonum ulcuſcula facillime ſanentur.

Licet Sulphur purum exacte pulverizatum exhiberi poſſit, raro tamen abſque præparatione præſcribitur. Variæ Sulphuris purgationes ab auctoribus proponuntur. Alii Sulphur una cum cera liquefactum in aquam effundunt. cera innatat, & Sulphur ſubſidet; quod identidem repetunt, & Sulphur rubro tandem colore tinctum, magis defæcatum exiſtimant. Alii Sulphur in aqua per aliquot horas decoquunt, aquam identidem mutando: deinde in

furno calenti ponunt, & ibi per duas horas relinquunt, ut quosdam fumos exhalet. Quod supereſt Sulphuris, ex flavo pallidum eſt, & ab iis puriſſimum exiſtimatur. Alii Sulphuris lac & magiſteria conficiunt, quæ Sulphure ſincero longe præſtantiora putant. Sed hæ Sulphuris præparationes, vel Sulphuris indolem ac virtutem deſtruunt, vel ſaltem inutiles ſunt. Omnium autem præſtantior ejus præparatio eſt ſublimatio, ſeu reductio in flores ab omnibus ſatis nota, qua nempe Sulphur a partibus metallicis & terreſtribus, ſi quæ ſint, ſeparatur.

℞. Florum Sulph. ℥iiij. Sacchar. roſati ℥j. Syr. Capillor. vener. q. ſ. Miſce. Fiat opiata mollis, cujus ʒiij. vel iiij. pro doſi mane jejuno ventriculo, & ſero quinque horis poſt prandium, per longum tempus capiat æger ad ſcabiem, vel aſthma perſanandum.

℞. Florum Sulph. ℥j. Sacchari albi ℥iv. aq. Roſar. q. ſ. Coque: & fiant ſecundum artem rotulæ ſeu tabellæ, in tuſſi, phtyſi, & aſthmate identidem ſumendæ longe a paſtu.

℞. Flor. Sulph. ʒij. Miſce in ovo ſorbili, & vora mane jejuno ventriculo. Eamdem doſim ſume horis veſpertinis, corpus inungendo unguento ſequenti ad ſcabiem.

℞. Pulpæ radicum Lapathi acuti ſive Sylveſtris, & Enulæ campanæ ana ℥ij. Butyri recentis ℥iiij. Flor. Sulph. ℥jß. M. F. unguentum ad ſcabiem.

Cum ſal acidus acutiſſimus in Sulphure contineatur pectori admodum infenſus, Chymici ad efficacius medicamentum pulmonare præparandum, acidum ejus ſalem demulcere aut irretire tentarunt in præparatione balſami Sulphuris, quod ſic conficitur.

℞. Floribus Sulphuris affundatur olei cujuſcunque q. ſ. ad eminentiam 3. vel 4. digitorum. Digerantur in arena leni calore, quouſque oleum rubro vel fuſco colore tinctum ſit. Liquor refrigeratus a fæcibus ſeparetur, & ſervetur ad uſum.

Sic varia Sulphuris balſama præparantur, ſcilicet anizatum, fœniculatum, terebenthinatum, juniperizatum, ſuccinatum, &c. pro variis oleis aſſumptis. Doſis a guttis x. ad xxx. in aſthmate, tuſſi immoderata, pulmonum ulcere, nephritide, & ulcere renum ac veſicæ. Ex hoc balſamo præparantur Pilulæ balſamicæ *Richardi Morton*, quæ in ſcorbuticorum & ſcrofuloſorum lenta phtyſi (quæ quidem ſunt frequentiſſimæ phtyſes,) ubi febris (ſi ulla eſt) eſt admodum mitis, & ſputum quadantenus glutinoſum, aſthmaticorum ritu, curationem non tantum in principio morbi, verum etiam in ejus progreſſu inſigniter promovent.

℞. Pulver. Milleped. ʒiij. Gumm. Amm. optime deputati ʒjß. Flor. Benzoin ℈ij. Extracti Croci, Balſam. Peruv. ana ℈ß. Balſam. Sulph. Terebenth. q. ſ. Miſce. Fiant pilulæ deaurandæ, vel pulver. Glycyrrhizæ involvendæ. Doſis ad gr. xv. vel xx. ter in die horis medicis.

Verum omnibus Balſami Sulphuris præparationibus longe anteponendum eſt Balſamum Sulphuris Hombergianum, quod præparare ſolet celeberrimus ille Medicus, tincturam cum ſpiritu vini extrahendo ex bituminoſa

Sul-

Sulphuris parte ab omni acida & terrea portione liberata, de qua mentionem fecimus in analysi Sulphuris. Hanc tincturam inspissat leni calore ad syrupi consistentiam: & est Balsamum Sulphuris genuinum ac præstantissimum, non solum in pulmonum affectibus, sed etiam in omnibus morbis in quibus acres sanguinis sales nimis evecti œconomiam animalem perturbant. Dosis, guttarum aliquot, cum syropo convenienti, vel lambenda solum ex vola manus.

Chymici salem Sulphuris acidum extrahunt a parte bituminosa prorsus expeditum sub liquoris forma: hunc spiritum Sulphuris dicunt. Inter plurimas illius extrahendi rationes, quæ a D. Homberg in actis R.S. Academiæ anni 1703. proponuntur, hæc ceteris præstat.

℞. Sulphuris citrini vel subviridis ℔. x. vel xij. Liquefiant in amplo crucibulo, vel in olla terrea satis capaci, donec sponte incendatur; deinde in vase fictili latiori, vulgo *une terrine*, supposito prius alio crucibulo inverso, accommodetur. Tandem amplum excipulum vitreum, vulgo *un balon*, cujus collum late resectum fuerit, ita ut apertura sit sex circiter digitorum lata, sic suspendatur ut suo orificio crucibuli Sulphuris pleni orificium recipiat. Sulphuris halitus acidus aeris humiditati consociatur, & ad internam excipuli vitrei superficiem in guttas colligitur, ac tandem stillat per orificii limbum in vas fictile suppositum: & est spiritus vel oleum Sulphuris.

Observandum est primo, crucibula duo in promptu esse debere, ut Sulphure in uno extincto, recens liquefactum & ardens in altero substitui possit. Secundo, crustam, qua superficies Sulphuris fusi superinducitur, detrahendam esse, ne flamma citius suffocetur. Tertio, majorem spiritus Sulphuris copiam tempore nebuloso, frigido & pluvio obtineri. Quarto denique hac operandi ratione, majorem spiritus copiam & breviori tempore quam ceteris omnibus obtineri; cum sæpe ex ℔j. Sulphuris, ℥j. vel una cum semisse spiritus extrahatur.

Spiritus Sulphuris in febribus ardentibus, malignis & pestilentialibus prodest, sitim extinguit, humorum putredini resistit, sanguinis & bilis effervescentiam sedat, non totam sanguineam molem, ut ceteri acidi liquores minerales, coagulando, sed solas sulphureas partes irretiendo. Nam ex Borelli observatione oleum Sulphuris in jugularem canis vivi venam injectum fuit ad drachmam unam aut alteram, salva ipsius vita; cum alter ab aquæ fortis, licet aquæ temperatæ ac debilitate infusione, miras convulsiones & spasmos passus, vehementissime se contorquendo, mortuus fuerit, in cujus venis & corde sanguis in grumos condensatus repertus fuit. Præterea spiritus Sulphuris crassos & viscidos humores incidit, & sæpe obstructiones tollit; unde in asthmate commendatur. Phtysicis tamen noxium existimatur; cum, sicut alii acidi liquores, tussim excitet. Dosis ejus est guttarum aliquot ad gratam aciditatem in quovis liquore convenienti. Febres intermittentes sæpius curantur, potione sequente sumpta, ineunte paroxismo, statim atque horror incipit.

℞. Aq. ſtillatitiæ Chamæmeli ℥vj. ſyr. Caryophyllor. hortenſ. ℥j. ſpiritus Sulphur. ℈j. vel q. ſ. ad gratam aciditatem. Miſce. Fiat julap. ineunte paroxiſmo ſumendum, & iterandum initio omnium paroxiſmorum, donec febris prorſus extincta fuerit.

Spiritus Sulphuris, aut ſolus, aut cum melle roſaceo aphthas ſimplices cito ſanat, ſi goſſypium aut ex linteo penicillum hoc ſpiritu imbibitum, ulceri leviter & frequenter admoveatur, modo nulla ſit inflammatio.

De ſpiritu Sulphuris obſervat Riverius in febribus putridis præſtantiſſimum eſſe illius uſum, & in eo inſignem agnoſcit vim refrigerandi, aperiendi, putredini reſiſtendi, inflammabilitatem humorum prohibendi, & ſitim ſedandi; attamen in pleuritide, peripneumonia, hæmoptoe, phtyſi, ceteriſque pulmonis affectibus, (niſi a craſſa pituita vaſa illius obſtruente ortum habeant) ventriculi inflammatione, dyſenteria, cruento mictu, renum & veſicæ ulceribus plurimum nocere, & ab eo abſtinendum eſſe.

Sulphur commune uſurpatur in emplaſtro ad ganglia. ***D. Charas***, in cerato diaſulphur. ***Ejuſdem***, in compoſitione Magnetis arſenicalis, & pulver. Æthiopis mineralis. Uſurpatur quoque ad compoſitionem pulveris pyrii, & pulveris tonitruantis Chymicorum.

CAPUT QUARTUM.

De Succis Arſenicalibus.

SULPHURI finitimæ ſunt arſenicales ſubſtantiæ, quæ quidem cum metallis quamdam etiam habent affinitatem. Cum ſulphure in eo conveniunt, quod oleis diſſolvantur, quod ignem concipiant & inflammentur; quod odorem, dum incenduntur, emittant ſulphureum, ſed graviorem, & ad Allii odorem accedentem, & ſæpe nocivum; quod in fumum tenuem, aut, ut Chymici vocant; in florem volatilem, ab ignis calore ex toto eleventur, nihil aut perparum metallicæ portionis remanente. De metallis vero, vel potius de Mercurio participant, cum ſplendorem metallicum habeant vel facile recipiant, nonnihil metallici poſt ſui evaporationem ſæpius relinquant, & ab earum halitibus cuprum, ſicut ex halitibus mercurialibus, dealbetur.

Vox Arſenici ab antiquis latius ſumitur, a neotericis vero ſtrictius. Dioſcorides Arſenici nomen duplici ſubſtantiæ tribuit; uni, quæ noſtrum eſt Auripigmentum vel Arſenicum citrinum; alteri, quæ Arſenicum rubrum erat ad Sandaracham accedens, quæ nunc nobis ignota eſt. Præterea Sandaracham ab illis Arſenici ſpeciebus diſtinguit, licet finitimam, nec ab iis niſi colore ſaturato rubro rutilante, aut Cinnabarino diſcrepantem.

Arabes duas tantum Arſenici ſpecies agnoſcunt; Arſenicum nempe luteum, quod *Zarnich asfar* dixere, & idem eſt ac noſtrum Auripigmentum; & Arſenicum rubrum, *Zarnich ahmer*, cui etiam nomen *Realgar* indiderunt, quod Toxicum ſignificat. Verum Arſenicum rubrum Dioſcoridis cum Sandaracha ejuſdem confuderunt.

Ob-

Observandum est autem magnum esse discrimen inter Sandaracham Græcorum & Sandaracham Arabum. Græci enim per Sandaracham intelligunt substantiam arsenicalem & venenosam, de qua nunc agitur.

Apud Arabes vero Sandaracha est gummi juniperinum, quod etiam Vernicem vulgo vocant : ad quod quidem diligenter advertendum in medicamentorum compositione.

Recentiores Arsenici nomen stricte sumentes, solo Arsenico albo factitio & veteribus ignoto concesserunt, & Arsenico Græcorum Auripigmenti nomen a Latinis impertitum reliquerunt : nonnunquam etiam *Realgar* dixere, modo Arsenicum album, modo Arsenicum rubrum, quod & Sandaracham quoque vocaverunt.

Nos vero Arsenicalium Succorum tres classes constituemus, Auripigmentum nempe, Realgar, & Arsenicum proprie dictum.

Articulus Primus.

De Auripigmento.

Auripigmentum *Off.* Ἀρσενικὸν *Dioscoridis* : Ἀῤῥενικὴ & ἀῤῥενικὸν *Galeni*: Narneth *Serapionis:* Zarnich asfar *Arabum*: Gallice *Orpiment*, vel *Orpin.* Est succus Arsenicalis in glebas compactus, constans ex tenuibus squammis vel foliis, Lapidis specularis instar, quæ facile a se invicem diducuntur.

Tres sunt ejus species; una colore aureo micat; altera colore rubro donatur, aut Cinnabarino, cum citrino permixto; tertia subviridis est, lutea, glebosa & terræ permista, quæ vilior censetur. Hæ species in auri, argenti & cupri venis reperiuntur. Quid sit Auripigmentum alterum Dioscoridis, balanoides pallidum, colore Sandaracham imitans, & glebosum, ignoramus.

Auripigmentum saporis est acris, in oleo dissolvitur, igne accenditur & flammam emittit tenuem cum fumo copioso, odorem exhalat sulphureum ad Allii odorem accedentem. Ignis calore in fumos effunditur uberrimos, qui, si colligantur, in flores concrescunt flavescentes sulphuris instar; & in fundo remanet massa fusa rubra vel sanguineo colore tincta, quæ frigefacta concrescit in regulum densum ac solidum Cinnabari similem : Auripigmentum rubrum vel *Realgar* a quibusdam dicitur. Tandem si in vase sublimatorio diutius super ignem detineatur, tota massa ad superiorem vasis partem elevatur, ibique concrescit in substantiam pellucidam, rubram, elegantem, rubinorum ad instar, nonnihil terræ metallicæ in fundo vasis remanente. Halitibus, qui ex hoc regulo ultimo erumpunt, cuprum dealbatur, & fragile fit.

Auripigmentum igitur ex eisdem constat principiis ac sulphur vulgare, quibus insuper admixtæ sunt quædam mercuriales particulæ : vel componitur ex sale acido partibus mercurialibus & bituminosa substantia implicito. Corrosivum est, ob acida spicula mercurialibus particulis admista : minus tamen corrodit quam Mercurius sublimatus corrosivus, ob bitumino-

ſam ſubſtantiam. Minus inflammabile eſt quam ſulphur vulgare, ob mercuriales particulas quæ acidorum in ſulphura vim & energiam imminuunt.

Auripigmentum vi donatur erodente, & eam ob rem inter toxica merito annumeratur. Externe ab antiquis Medicis ad carnem ſuperfluam conſumendam frequenter adhibebatur, nunc vero rariſſime; cum ars Chymica alia cathæretica medicamenta præſtantiora ſuppeditet. A Barbitonſoribus ſolummodo adhiberi ſolet in pſilothris cum calce viva ad cutim pilis denudandam. Verum ſi diutius cuti adhæſerit, eam erodit.

A Medicis quibuſdam in phtyſi, in purulenta expuitione, in aſthmate commendatur Auripigmentum in ſubſtantia, vel ejus fumus ore exceptus. Quin etiam apud Sinenſes inter purgantia medicamenta adſcribitur: ſed minus tutum hujus medicamenti uſum cenſemus. Nam venenum eſt potentiſſimum, nervis prorſus infeſtum, quod intus ſumptum horrenda inducit ſymptomata, ſpaſmos, manuum ac pedum ſtupores & contractiones, ſudores frigidos, cordis palpitationes, animi deliquia, ſitim & æſtum internum, vomitiones, ventris tormina, corroſiones ac immanes dolores, pro varia hujuſce toxici doſi; quæ quidem ſymptomata mors brevi ſequitur. In defunctorum ex hoc veneno cadaveribus, gula, ventriculus, inteſtina variis in locis inflammata, necnon eroſa & perforata deprehenduntur.

Auripigmenti, ſicut & ceterarum arſenicalium ſubſtantiarum, remedia ſunt quæcumque horum corroſivorum venenorum acredinem retundere valent; qualia ſunt lac & oleum affatim epota, jura pinguia, ſuccus Ibiſci, Malvæ, decoctum ſeminum Pſyllii, Lini, radicum Biſmalvæ, & cetera hujuſcemodi.

Auripigmentum aut Arſenicum collo appenſum, ad inſtar amuleti, noxium eſſe, ut quidam exiſtimant, non credimus; nec quoque tantæ eſſe virtutis & energiæ, ut peſtem & peſtilentiales morbos avertere poſſit, arbitramur.

Ex lixivio Auripigmenti & Calcis vivæ fit atramentum ſympathicum dictum, cujus odore ſolo litteræ cum aceto Saturni exaratæ, ſtatim conſpicuæ fiunt.

Colorem aureum ex eo mutuantur Pictores, unde nomen accepit.

ARTICULUS SECUNDUS.

De Realgar.

REALGAR, & Riſagallum *Officinar.* Σανδαράχη *Græcorum*: Realgar & Reſegal *Arabum*: Zarnich ahmer *Eorumdem*: Gallice *Orpiment rouge* vel *Realgal.* Eſt ſuccus arſenicalis ejuſdem naturæ cum Auripigmento, a quo nonniſi colore differt. Duplex eſt, nativus & factitius.

Nativus cum Auripigmento e fodinis metallicis eruitur, colore Cinnabarino, Sulphuris & Allii ſimul odorem, dum comburitur, ſpirans, & in glebas denſas, friabiles tamen, compactus.

Factitius vero fit ex Auripigmento in vaſis ſublimatoriis per aliquod tempus fuſo & cocto: flores enim flavi in ſuperiorem vaſorum partem elevan-

vantur, & in fundo remanet maſſa, quæ frigore denſata rubra eſt Cinnabaris inſtar, & Realgar dicitur. Si diutius aeri libero exponatur, ſalina efflo-reſcentia obtegitur. Non confundendum eſt Realgar cum Arſenico rubro factitio, de quo capite ſequenti mentionem faciemus.

Realgar ad nos ex Sinarum imperio advehitur ſub diverſis figuris, modo paterarum, modo homuncionum, quos *Pagod* dicunt; quæ quidem figuræ non ſculptiles, ſed fuſiles mihi videntur.

Realgar non minus venenoſum eſt, quam Auripigmentum. Ex Dioſcoride Sandaracha vim habet ſepticam & erodentem. Mirum tamen quod eam commendet, non ſolum in ſuffitu ad veterem tuſſim, ſed etiam in ſubſtantia intus ſumptam aſthmaticis cum reſina in catapotio; ad raucedinem, cum melle linctam; cum mulſo iis qui purulenta ſputa rejiciunt. Ipſe Hippocrates, *libro ſecundo de morbis*, in uteri ſuffocatione cum tuſſi eam proponit. „ Sandarachæ oboli pondus, Sulphuris ignem non experti tantumdem, & Amygdalas repurgatas tres vel quatuor commiſceto, & ex vino odoro exhibeto. Quæ quidem Sandarachæ doſis magna eſt, cum duodecim granorum pondus æquet. Præterea Indiæ populi aquam vel vinum in arſenicalibus pateris infuſum ad ægritudines quamplurimas exhibere ſolent tamquam præſtantiſſimum remedium, quod quidem nobis valde nocivum experientia compertum eſt. Fatendum eſt igitur alia eſſe populorum calidioribus in regionibus degentium corpora, alia noſtra. Cum enim uberrima ſit illis in regionibus corporum perſpiratio, partium corporis fibræ magis exſiccantur, & ineptiores fiunt ad motum; quapropter nonniſi vehementiſſima irritatione ad contractiones ſollicitantur: deinde qui intra corpus coacervantur humores, fluidiori eorum portione per cutis poros exhalata, craſſiores ſunt ac tenaciores, adeo ut nonniſi medicamentis valentioribus & ſumma acredine præditis incidi poſſint & attenuari. Eas ob cauſas, quæ nobis præſentanea ſunt venena, ipſis ſalutares ſunt medicinæ; & purgantia medicamenta quæ apud nos uſurpari ſolent, apud eos irrita ſunt & inefficacia, niſi doſi dupla vel tripla exhibeantur: quod quidem a Medicis quamplurimis huc uſque obſervatum fuit.

His igitur in regionibus hujuſcemodi remedia intus ſumpta reformidanda ſunt. Fateor illa variis modis præparari, corrigi, & temperari poſſe; ſed quocunque modo corrigantur, ſua deleteria qualitate non adeo ſpoliantur, ut in debilioribus viſcerum conſtitutionibus nonnunquam graviſſime noceant. Ab iis igitur abſtinere ſapientius eſt.

Nec externus quoque eorum uſus multo tutior quibuſdam Medicis videtur. Obſervat enim Fernelius, *libro ſexto de Methodo medendi*, *cap.* 18. *De ſepticis Medicamentis*, arſenicalia majori copia mammæ cancro adhibita mulierem ſex diebus ſubtuliſſe. „ Horis, inquit, circiter tribus ab inſperſo pul-„ vere vehementi rigore concuſſa, vomitione mox tentari cœpit, & crebris „ animi defectionibus corripi, cum pulſu languido: quæ dein ſenſim aucta ſym-„ ptomata, oborto extremarum partium frigore, & facie, reliquoque corpo-„ re ſupra modum intumeſcente, miſere illam jugularunt.

Quo-

Quocirca Fernelius hæc medicamenta nonnisi repressa præparationibus, parva copia, & in parte quæ a principibus procul absit, ulli ulceri adhibenda esse putat. Cum ea tamen a plurimis peritissimis Medicis in ulcerum cacoethum, phagædenum & carcinomatum curatione, summa vi & efficacia prædita censeantur; hanc Realgar præparationem & correctionem ab Helmontio propositam, & postea a clariss. viro D. Alliot S. Lotharingæ Ducis Archiatro promulgatam & multoties feliciter adhibitam exponemus.

Realgar tenuissime tritum indatur in matracium vitreum. Huic affundatur lixivii fortis ex Nitro & Tartaro præparati q. s. ut liquor transversorum quatuor digitorum altitudine pulverem superemineat. Digerantur simul in balneo arenæ per 24. horas, identidem agitando. Deinde tinctura sensim effundatur & servetur. Novum lixivium pulveri residuo affundatur, digeratur, & a massa residua secernatur: quod toties reiterandum est, donec Realgar fere totum dissolutum fuerit; (nam quædam portio metallica indissolubilis remanet.) Liquores omnes tincti, confundantur & per chartam bibulam transcolentur. His acetum Saturni sensim & per vices instilletur, donec nihil amplius ex liquore secernatur & præcipitetur. Liquore limpido & præcipitato pulvere per lentam vasorum inclinationem detracto, pulvis multoties abluatur aqua calida, donec fere insipida deprehendatur. Supra pulverem residuum probe siccatum spiritus vini rectificatus comburatur, & ultima tandem fiat calcinatio cum tinctura opii in spiritu vini. Servetur pulvis ad usum. Mite admodum est escharroticum, & adversus carcinomata efficacissimum.

ARTICULUS TERTIUS.

De Arsenico proprie dicto.

ARSENICUM proprie dictum est substantia, quæ ex quadam Saxoniæ & Bohemiæ minera, quam Cobaltum vocant, extrahitur. Triplex est Arsenicum, nempe crystallinum, flavum, & rubrum. At vero, cum hæc Arsenici origo, & ejus conficiendi modus paucis adhuc nota sint; non alienum esse videtur, quid sit Cobaltum, quanam ratione Arsenicum & ceteræ substantiæ quæ cum Arsenico in hac minera delitescunt, ex ea eliciantur, & quænam sint Arsenici arte facti species, hic loci exponere.

COBALTUM *Germanicar. Officinar.* Cadmia metallica *Agricolæ*: forte Lapis ærosus *Plinii*: Germanice *Cobolt.* Est corpus fossile, ponderosum, durum, colore fere nigrum, Antimonio vel quibusdam Pyritis haud absimile; odorem sulphureum, graveolentem, dum inter carbones accenditur, exhalans; sæpius æris, nonnunquam argenti particeps.

In Saxonia haud procul Goslaria, & in Schnabergis fodinis, in Bohemia in vallis Joachimicæ mineris, & apud Anglos in montibus Mendipensibus copiose effoditur. Vi erodente tanta pollet, ut sæpe nudas fossorum manus & pedes exulceret. Omni animantium generi venenum est letale.

Ex Cobalto Arsenicum crystallinum, flavum, & rubrum, extrahuntur.

Ex

Ex eo quoque conficiuntur Zaffera, quæ figulis ad figulina vasa cæruleo colore pingenda inservit; & Encaustum cæruleum, quod Smaltum vocant, Gallice *Email bleu*; quodque pictoribus & mulieribus nostris ad linteamina cum amylo præparanda, usitatissimum est. Horum conficiendorum ratio a Kunkelio, *Tractatu de arte vitraria*, sic exponitur.

Cobaltum in calcinatorio reverberii furno huic usui destinato ita disponitur, ut flamma mineram lambere queat, & accendere. Ex minera accensa flamma cærulea emergit, cum fumo albo copioso qui camini testudine excipitur, & in latum ac amplum fumiductum, ligneis tabulis coagmentatum, & ulnarum centum & amplius longum transmittitur, per cujus extremum tandem foras amandatur. Hujusce fumi pars maxima ductus parietibus sub albæ fuliginis specie adhæret: & singulo semestri operarii fumiductum ingressi, eum scopis converrunt, & fuliginem colligunt; ex qua postea Arsenicum crystallinum, luteum, & rubrum conficiunt.

Arsenicum crystallinum fit ex sola fuligine, quæ in vasis ferreis sublimatur, modo in substantiam crystallinam & pellucidam, modo in substantiam albam, opacam, sed nitentem, Encausti albi instar, nonnunquam etiam venis pallide rubris & alis crystallinis distinctam, pro vario ignis gradu.

Arsenicum luteum fit ex eadem fuligine arsenicali cum sulphure vulgari sublimata, ita ut cum fuliginis libris centum, sulphuris vulgaris decem libræ misceantur. In massulas concrescit luteas, sulphuris instar, densas, nitentes, non prorsus opacas, fragiles, non vero friabiles. Ab Auripigmento facile distinguitur, quod hoc in massulas aureas, nitentes, scissiles, Talci instar, & facile friabiles compactum sit. Præterea Auripigmentum super prunas candentes accenditur, & flammam concipit; non item Arsenicum luteum.

Arsenicum rubrum fit ex eadem sulphuris & fuliginis mistura, quæ cum exigua cujusdam mineralis cuprei, quod cupri spuma dicitur, portione una sublimatur. In massas Cinnabarino colore, densas, nitentes, sed opacas, compingitur.

Cobaltum tostum, ex quo fuligo arsenicalis exhalata est, teritur & rursus calcinatur: contunditur iterum & calcinatur; quod toties reiteratur, donec perfecte calcinatum fuerit. Tunc in tenuissimum pulverem redactum cum duplo vel triplo silicum alborum tenuissime pulveratorum admiscetur, & aqua paululum humectatum in doliis coacervatur, in quibus intra breve temporis spatium in molem densam indurescit, & *Zaffera* dicitur. Ea utuntur figuli, vitrarii, & encaustæ.

Ex Cobalti calcinati partibus duabus, cinerum clavellatorum parte una, & arenæ partibus tribus vel quatuor, simul fusis, massa producitur vitrea, opaca, obscure cærulea, quæ molarum ope in tenuissimum pollen cæruleum redigitur. Smaltum dicitur vel Encaustum cæruleum: pictoribus inservit, & mulieribus ad linteamina cum amylo præparanda.

Et hæ sunt Cobalti variæ præparandi rationes.

Arsenicum constat ex sale acido, substantia quadam mercuriali vel metallica, & exigua sulphuris portione. Sal acidus sapore corrosivo satis evincitur,

tur, & quod ejus portio aqua ſolvatur. Subſtantia metallica in Arſenico ſoluta & recondita, manifeſta fit, ſi ſmegma, ſebum, oleum, aut quodcunque pingue Arſenico miſceatur, & per retortam diſtilletur. Arſenicum, urgente igne in collum retortæ, Antimonii inſtar ſublimabitur metallica forma indutum. Sulphurea portio adeo exigua eſt, ut ſuper candentibus prunis non inflammetur, licet Cobaltum multum ſulphuris contineat; ſed in ejus deflagratione & calcinatione ſulphur a partibus arſenicalibus ſegregatum fuit, & in auras fere totum evanuit. Solo tantum odore aliquid ſulphuris in Arſenico ineſſe conjicitur.

Arſenicum ſumme volatile eſt, ita ut hujus mineralis fruſtulum in crucibulo prunis impoſito, in fumum album promptiſsime reſolvatur, nihil prorſus remanente. Cum cupro fuſum vel ſtratificatum & cæmentatum, illud argenteo colore tingit, illud quoque minus ductile efficit; unde hæc tinctura, quæ ceteroquin fugax eſt, inutilis fit.

Arſenicum potentiſsime corrodit, & inter valentiora toxica recenſetur. Intus ſumptum varia ſuſcitat ſymptomata, tum ceteris corroſivis venenis communia, ut anxietates circa præcordia, lipothymiam, cordis palpitationem, virium ſummam ac præcipitem dejectionem, mentis ſtuporem & delirium, convulſivos membrorum motus, paralyſim, ardorem & eroſionem faucium, ſitim, febrim, vomitum, ventris tormina, ſudores frigidos, tum huic veneno peculiaria, ut ventriculi non tam inſignem eroſionem, quam extenuationem quamdam; ita ut ejus membranæ folium Papaveris craſsitie vix ſuperare pluribus in locis videantur, licet inteſtina tenuia, eroſa & perforata reperiantur: ſubitam corporis intumeſcentiam, & ſphacelationem, & poſt mortem repentinam putredinem, præſertim in virorum genitalibus. Si vero mors non derepente ſubſequatur, oriuntur febres hecticæ, tabes, membrorum reſolutio, tremor, nonnunquam mentis alienatio.

Quidam cryſtallum montanam pulveratam & in alcohol redactam tamquam ſpecificum Arſenici antidotum commendant; ſed tutior mihi videtur larga & frequens lactis, olei, & jurum pinguium potatio, dum venenum in primis viis adhuc continetur: ſi vero jam intra vaſa irrepſerit, tunc theriaca, orvietanum, lapis Bezoardicus, pulvis viperarum, radix Contrayervæ, cetera medicamenta alexiteria & corroborantia, ac tandem diæta lactea adhibenda ſunt.

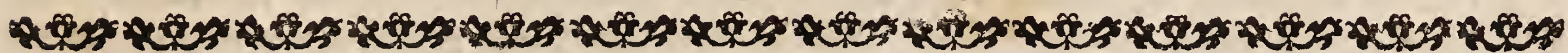
Licet Arſenicum præſentaneum ſit hominum & brutorum deleterium, a quibuſdam tamen prædicatur ad febres intermittentes fugandas; ſed quocunque modo præparetur, virtus ejus nociva minuitur tantum, non vero prorſus extinguitur: ex præſentaneo remedio lentum fit toxicum, cujus uſum funeſta fere ſemper ſymptomata ſubſequuntur. Arſenicum igitur pharmacum ipſa febre intermittente pejus cenſemus.

Ex tot decantatis Arſenici præparationibus, quæ apud auctores reperiuntur, unicam tantum utilem agnoſcimus, quam ad externum uſum hic proponimus: Magnes arſenicalis dicitur.

℞. Antimonii crudi, Sulphuris flavi, & Arſenici cryſtallini ana ℥ij. Pulvera-

verata & mista omnia cucurbitula vitrea excipiantur, & igne arenæ moderato colliquescant, Picis instar: tunc igne semoto refrigerata, in massam obscure rubram concrescunt. Servatur ad usum.

Externe tantum adhibetur hoc medicamentum; causticum est mite. Virus e centro ad circumferentiam attrahendi, instar Magnetis, & maturandi virtute præditum existimatur. Bubonibus venereis cum emplastro Diachylo magno adhibetur. Usurpatur in emplastro magnetico *Angeli Salæ*, & commendatur ad bubones pestilentiales maturandos & rumpendos; virus pestilentiale ex imo attrahere creditur. Ad scrophulas etiam plurimum valet, eas aperit, mundificat & consolidat, nullo alio adhibito unguento.

SECTIO SEXTA.

De Fossilibus Metallicis.

FOssilium Metallicorum nomine intelligimus corpora mineralia, quæ magnam habent cum veris metallis affinitatem. Ab iis tamen in eo discrepant, quod nec ductilia sint, nec malleabilia, sed frangibilia, friabilia aut fluida.

Horum quædam aliquam veri metalli portionem continent, ut Hæmatites, Smyris, Magnes, Manganesia, Lapis Calaminaris, quæ ferri mineræ sunt, Chalcitis in qua nonnihil cupri reconditum creditur. Quædam tandem fossilia metallica nullum ad metallum referri possunt, sed mineralia peculiaris naturæ ac indolis esse videntur, & metalla spuria aut semimetalla a quibusdam nuncupantur, ut Stibium, Bismuthum seu Marchassita, Zinchum, & liquor metallicus qui a colore Hydrargyrum & Argentum vivum nuncupatur. Erit itaque

---

CAPUT PRIMUM.

De Fossilibus Metallicis, quæ veri metalli partem aliquam continent.

Articulus Primus.

De Hæmatite.

LApis Hæmatites *Offic.* λίθος αἱματίτης *Græcorum*; Scedenegi & Sadenegi *Arabum*; Gallice, *Pierre Hematite*. Substantia est metallica, ferruginea, dura, ponderosa, glebosa, colore obscure rubente, modo ferruginoso & nigrante, modo flavescente, sapore terreo adstringente, quæ fracta fibras instar ligni longas, tenues, & acuum modum acutas habet. A Græcis Hæmati-

matites dictus fuit, vel quod sanguinei coloris sit, vel quod attritus cotibus aquariis succum fundat sanguineum, vel quod vi sanguinem sistendi polleat.

Plinius ex Sotaco quinque illius genera enumerat ratione regionum e quibus afferuntur, coloris vel duritiei inter se diversa. Nonnulli exteriori forma Hæmatitarum genera distinguunt. Modo enim hujus lapidis gleba superficiem habet angulosam sicut in Hispanico observatur; modo uvarum in modum concreta videtur, unde Hæmatites Botryites nuncupatur, qualis in Hercynia Germaniæ sylva effoditur; nonnumquam intestinorum diversimode contortorum circumvolutiones, vel cerebri detecti exteriorem formam refert, cujus figura ab Aldrovando & Ferrante Imperato eleganter adumbratur.

In ferri fodinis, sæpius autem in propriis mineris Hæmatites invenitur. In quocunque autem loco nascatur, ibidem quoque saxa rubra & terra ejusdem coloris observantur. Natales quoque loci Magnetis Hæmatitem habent, & inter hos duos lapides maxima est affinitas, quippe qui ambo inter ferri mineras recenseantur. Frequentes sunt hujus lapidis fodinæ in Germania, nonnullæ in agro Brixiensi & in Ilva insula, necnon in Gallæcia Hispaniæ provincia prope Compostellam. Hispanus præ ceteris commendatur. Optimus habetur qui per se durus est, æqualis, nulla sorde admixta, nullis venis intermediis.

Nec pro Hæmatite indiscriminatim usurpandus est lapis Hæmatitæ speciem colore referens, sed mollior, quo pictores & lignarii fabri utuntur, quique a quibusdam Hæmatites perperam dicitur; sed rectius Rubrica fabrilis, Gallice *Sanguine*, nuncupatur.

Hæmatites ferri quædam minera est, ex qua ferrum excoqui potest. In valle Joachimica Regni Bohemiæ hujus lapidis fodinæ sunt adeo divites, ut ex eo optimum ferrum conficiant, referente Agricola. Hæmatites ab acidis sicut ferrum dissolvitur, & ab acido vitriolico in Vitriolum viride seu martiale convertitur. Si solarium radiorum foco supra carbones exponatur, citissime in ferrum convertitur.

Dioscorides & Galenus Hæmatitem ad oculorum cicatrices & palpebrarum scabrities, seu asperitates quas τραχώματα vocant, cote tritum cum aqua simplici, vel Fœnugræci decocto aut ovi albumine commendant: eo quoque lacte muliebri diluto ad oculorum suffusiones utebantur.

Ab omnis ævi Medicis Hæmatites tenuissime tritus a ℈j. ad iiij. in quovis vehiculo conveniente frequenter nec infelici successu usurpatus fuit in hæmorrhagiis quibuscunque, in cruenta expuitione & in ulcere pulmonum: ulcus enim exsiccat & sanat. Præterea in albo mulierum fluore, in alvi fluxibus, necnon in cachexia & menstruorum suppressione tantum habet virtutis & efficacitatis, quantum in Croco Martis aperiente deprehenditur.

Nec spernendæ sunt præparationes, quas Chymici ex lapide Hæmatite conficere solent, quales sunt ejus flores ammoniacales, spiritus urinosus, tinctura aperiens, liquor stypticus, spiritus acidus & crocus, quorum hæc est conficiendorum ratio.

℞. Lapid. Hæmatitæ subtilissime triti ℔ij. Salis ammon. pulverati ℔j. Exacte

cte misceantur: committantur cucurbitæ fictili, cui alambix vitreus cum excipulo adaptetur; & instituatur sublimatio igne nudo, successive gradus augendo. Sic ascendit primo spiritus ammoniacalis nonnulla flavedine tinctus; hunc subsequuntur flores citrini, deinde crocei. Tunc massa in cucurbita residua in retortam transfusa igne vehementi distilletur, & spiritus acidus spiritui acido salis non dissimilis prodibit.

Quod in retorta superest, aeri humido exponatur; & resolvetur in liquorem stypticum præstantissimum, aurei coloris. Tandem residuum forti igne reverberii calcinetur, & obtinebitur Crocus Hæmatitæ iisdem donatus virtutibus, quas Crocus Martis adstringens possidet.

Ex floribus croceis supradictis, ope spiritus vini extrahitur tinctura elegans aurei coloris, quam Chymiatrorum nonnulli auri tincturæ longe anteponunt, & idcirco Elixir arboris vitæ dixere.

Spiritus volatilis ammoniacalis ex Hæmatite extractus, easdem cum salis ammoniaci spiritu volatili vires obtinet; præterea ob admixtas martiales particulas ad obstructiones resolvendas magis convenit.

Flores quoque citrinum & croceum colorem a tenuioribus & magis volatilibus Hæmatitæ particulis martialibus, ope salis ammoniaci elevatis, mutuantur. Crocei utpote majori harumce particularum copia referti, citrinis præferuntur: odorem suaveolentem exhalant, qualem Crocus emittit; unde a Paracelso *Aroph* nuncupantur, hoc est Aroma Philosophorum. Potenter obstructiones resolvunt, humores crassos ac viscidos non tantum incidunt, sed sæpius per secessum aut per urinæ vias educunt. Dosis a gran. iij. ad ℈j. quandoque, si majori dosi exhibeantur, vomitum excitant. In mensium suppressione, in cachexiis & viscerum obstructionibus, & in febribus contumacibus & quartanis, felici cum successu præscribuntur. Floribus martialibus præstantiores a quibusdam existimantur, ex eo quod in hac martis minera metallicæ partes rariores sint, earumque principia minus stricte coalescant, quam in ipso ferro; unde facilius a sale ammoniaco resolvuntur.

℞. Flor. Hæmatitæ gr. xij. Croci & Myrrhæ ana gr. xv. cum q. s. Extracti Absinthii. Fiat bolus mane devorandus ad suppressa menstrua provocanda.

℞. Rad. Ari, Agarici albi ana ℥j. Gumm. Ammon. ℥ß. Flor. Hæmatitæ ʒj. Extracti Aloes, Cinnamomi, Croci ana ʒij. Syr. Fumar. q. s. M. Fiat opiata, cujus dosis a ℈j. ad ʒj. in viscerum obstructionibus, ictero, schirro, hydrope, & ceteris affectibus cachecticis.

℞. Corticis Peruv. ℥j. Flor. Hæmatitæ ʒj. Syr. de Absinthio q. s. ad opiatæ mollis consistentiam, cujus dosis ad ʒij. quarta quaque hora reiteranda est in febribus quartanis & intermittentibus contumacibus.

In florum locum substitui potest eorum tinctura cum spiritu vini parata, quæ iisdem viribus pollet: insuper in hæmorrhagiis quibuscunque tutius exhibetur. A gutt. x. ad xxx. in vehiculo convenienti præscribitur.

Liquor stypticus post distillationem e massa residua per deliquium elicitur.

tur. Summæ est efficaciæ ad hæmorragias quascunque sistendas, tum externe, tum interne exhibitus, a gutt. v. ad xx.

Quin etiam fluorem album, gonorrhæas, & alvi fluxus cruentos & non cruentos, præmissis præmittendis, sanat.

Tandem quidquid a Crocon Martis adstringente efficitur, illud idem a capite mortuo Hæmatitæ calcinato obtinetur.

Hæmatites usurpatur in pulvere dysenterico *D. Charas*, pulvere contra hæmorrhagiam, emplastro ad herniam, & emplastro Styptico *Ejusdem.*

ARTICULUS SECUNDUS.

De Smyride, Magnete, Magnesia, & Lapide Petracorio.

SMYRIS & Smerillus *Officinar.* Σμύρις *Dioscoridis* Smergium *Serapionis*: Sambadegi *Arebum*: Gallice, *Emeril.* Substantia est metallica, ferruginea, ponderosa, colore ad nigredinem tendente, adeo dura, ut ea gemmarii ad gemmas scalpendas, & fabri ferrarii ad ferrea chalybeataque opera expolienda utantur.

Triplex est Smyris, vulgaris nempe qui nigricans & valde usitatus, in mineris ferreis sæpius foditur: in Britanniæ insula Sarnia, vulgo *Garnesey* dicta, uberrime provenit, necnon in Ilva Hetruriæ insula reperitur. Alter durus est, æqualis, subruber, Hæmatitem vel Rubricam colore referens, licet manus non inficiat: unde a nonnullis inter Hæmatitæ genera recensetur. Tertius vero ex rubro nigricans & venulis aureis distinctus, in mineris aureis Peruvianis colligitur, & revera nonnihil auri continet. Chymici auri mineram esse, vel potius aurum imperfectum & immaturum opinantur; quapropter hunc lapidem multi faciunt. Ex eo, spiritus salis ope, tincturam extrahunt, qua Mercurium quasi in instanti figunt, huncque fixatum Mercurium Præcipitati miraculosi nomine insigniunt; quod eo mediante, Chrysopœjam obtineri posse sibi animo fingant.

Smyris a Dioscoride & Galeno ad dentifricium commendatur, sed dentes nimis erodit ac sensim deterit. Nullius nunc est usus in Medicina.

MAGNES *Offic.* Ἡράκλεια λίθος & Ἡρακλεῶτις, lapis Heraclius ab Heraclea Lydiæ urbe dicitur; Λυδία λίθος, lapis Lydius a Lydia provincia, in qua effodiebatur; Μάγνης & Μαγνῆτις λίθος, lapis Magneticus a Magnesia ejusdem Lydiæ urbe; Σιδερίτης, ex eo quod ferrum trahat: Magnathis *Avicennæ*: Calamita *Rhasis, & Italorum*: Gallice *Aiman.* Est substantia fossilis, ferruginea, dense, nigricans, subcærulea, aut subrufa, ferrum aut alium Magnetem ad se trahens vel rejiciens, quæque, si libere moveri possit, polos suos ad mundi cardines dirigit.

Magnes lapis ferrum trahens, a Magnete *Theophrasti* distinguendus est. Μαγνῆτις enim Theophrasti argentum colore & nitore mentiebatur; minime durus erat, sed facile in vascula tornabatur, nec ferrum trahebat. Sic dictus quoque fuit a Magnesia patria. Nec etiam Magnes qui, ut jam diximus, lapis

pis Lydius dictus fuit, indiscriminatim usurpandus est pro illo Lydio lapide, quem Coticulam appellant, vulgo *Pierre de touche*, quo aurum & argentum probatur: longe enim inter se differunt, licet a communi patria commune nomen acceperint. Quidam ex Græcis veteribus vim ferrum repellendi in Magnete deprehenderunt; nec eamdem esse Magnetis speciem arbitrati, duas hujus lapidis species constituere: unam nempe quæ ferrum trahebat, quam Magnetem dixere; alteram quæ ferrum propellebat, quam Theamedem nuncupaverunt.

Magnes variis in locis reperitur & plerumque in fodinis ferri, in Arvernia Galliæ provincia, in Cantabria Hispaniæ, in Italia ad montes Viterbi, & in Ilva insula, in Germania prope vallem Joachimicam, Sneeburgum, Svvartzburgum, &c. in insulis Britannicis, in Norvegia; sed præstantissimus est Indicus & Æthiopicus.

Hic lapis ferri quædam minera est: in quibusdam Germaniæ locis in optimum ferrum excoquitur, & radiis solaribus in foco vitreæ lentis majoris coadunatis expositus ferri indicia exhibet.

Mirabiles sunt Magnetis virtutes, tum in ferro attrahendo vel repellendo, tum in semetipso, dum liber est, ad certas mundi plagas convertendo, tum etiam in eo quod easdem vires ferro communicet; de quibus effectibus eorumque causis fuse tractarunt Philosophi.

Internus Magnetis usus in Medicina nullus est: licet Galenus, *libro de simplicium Medicamentorum facultatibus*, easdem in illo ac in Hæmatite vires agnoscat; & *libro de simplici Medicina*, purgativam ejus vim, præsertim in hydrope ad humores aqueos educendos, commendaverit; necnon etiam Dioscorides illum trium obolorum pondere ad crassos & melancholicos humores evacuandos proposuerit. Quidam in Magnete vim deleteriam inesse asserunt, ceteris dissentientibus. Verum hanc venenatam qualitatem forte de altera Magnetis specie argentea, quæ mihi lythargyri nativi species videtur, potius intelligendam censeo, quam de Magnete ferrum trahente.

Ad Magnetem quidam referunt lapidem album, quem Calamitam albam seu Magnetem carneum Itali vocant; quia ut ille ferrum, ita hunc ad se trahere carnem putant.

Lapis est albus, maculis nigris inspersus, qui linguæ admotus tenaciter ei adhærescit: cujusdam margæ saxatilis species est, quæ cum Magnete nonnumquam in fodinis reperitur. Miræ prorsus virtutes præsertim ad amatoria ipsi tribuuntur, sed prorsus futiles ac superstitiosæ.

Magnes externe exsiccat, adstringit & consolidat. In emplastri Manus Dei dicti, emplastri nigri, emplastri divini, emplastri styptici, *D. Charas*, compositione usurpatur.

MAGNESIA & Manganesia vitrariorum: sapo vitri, *D. Merret*: vulgo *Manganese*. Substantia est fossilis, metallica, ferruginosa, Antimonium minerale colore & nitore referens, friabilis. Duæ Magnesiæ species a Petro Pomet, *in universali Medicamentorum simplicium historia*, constituuntur: cineracea una, rarior & parum usitata; nigra altera, communis & usitatissima.

H Ad

Ad vitri confectionem aut purgationem a vitrariis uſurpari ſolet. Si enim modicum ejus vitro fuſo admiſceatur, illud ab alienis coloribus, viridi nempe vel cæruleo purgat, & clarius reddit: unde a Chriſtophoro Merret, *in doctiſſimis ejus Commentariis in Antonii Nery artem Vitrariam*, ſapo vitri dicitur. Si vero majori copia cum vitro permiſceatur, illud purpureo colore tingit. Eo quoque figuli utuntur ad figulina vaſa nigro colore inficienda haud aliter atque Zaffera ad cæruleum. Idem Merret optimam dicit eam quæ micantibus ſcintillis caret, dura eſt, gravis, ſubnigra, aut quæ in pulverem redacta atrum plumbi colorem reddit.

Foditur in Germania, in Italia, in montibus Viterbi, in Pedemontio, in Anglia circa Mendippi colles, celeberrimo ob plumbi mineras in Comitatu Somerſetenſi loco. Ubicumque foſſores metallici, inquit Merrettus, eam inveniunt, firmiter concludunt ſubeſſe plumbi mineram. Num quid plumbi contineat, adhuc incertum eſt. In Medicina nullus eſt uſus.

LAPIS PETRACORIUS, *Petri Pomet*, vulgo *Perigueux*, ſubſtantia eſt foſſilis, ferruginea, nigra, dura, gravis. Nonnihil ferri continere videtur. In Delphinatus montibus effoditur. Encauſtæ & figuli ad opera ſua pingenda eo utuntur. Ad uſum medicum non adhibetur.

ARTICULUS TERTIUS.

De Cadmia, Lapide calaminari, Tuthia, Pompholyge, & Spodio.

CADMIA vox eſt quæ variis rebus impoſita fuit. Dioſcorides Καδμείαν nominat recrementa quædam ærea, quæ ex ære in fornacibus candente oriuntur. Galenus hac voce duplicem ſubſtantiam deſignat: unam quæ fit ex ære, eamdemque cum Cadmia *Dioſcoridis*; alteram nativam e Cypro inſula oriundam, quam λιθώδην lapidoſam dicit. Plinius eamdem Cadmiam ex ære factitiam cum Dioſcoride & Galeno agnoſcit; ſed inſuper alteram recenſet nativam, quam Ærofam nominat, ex eo quod æris minera ſit, ex qua cuprum excoquatur. Eadem eſt fortaſſe cum Cadmia lapidoſa *Galeni*.

Metallurgi Cadmiam dixere Lapidem calaminarem, quo ad aurichalcum ex ære conficiendum utuntur. Tandem Germani Cadmiæ nomen Cobalto tribuere. Eam ob rem Agricola cum recentioribus triplicem Cadmiæ ſpeciem conſtituit; metallicam unam, foſſilem alteram, tertiam fornaceam: quam diviſionem retinebimus.

CADMIA metallica eſt igitur corpus foſſile, quod æris, vel argenti, vel utriuſque nonnihil continet; & duplex eſt.

Prima, CADMIA nativa, Cypria, Καδμία λιθώδης, *Galeni*: Lapis æroſus, *Plinii*. Subſtantia foſſilis eſt, ſeu potius quædam cupri minera, ex qua Plinius narrat cuprum fuſione extrahi variis in Aſiæ & Italiæ locis. Eadem eſt fortaſſe quam Galenus in Cypro reperiſſe narrat, licet tamen non dixerit cuprum ex ea confici poſſe. Hodie nobis ignota eſt, aut ſaltem cum ceteris cupri mineris confunditur.

Se-

Secunda, Cadmia metallica, *Agricolæ*: Cobaltum, *Germanorum*. Fossile est metallicum, ex quo Arsenicum, Zaffera & Encaustum cæruleum arte eliciuntur, de quo jam supra egimus.

Cadmia fossilis, *Agricolæ*: Cadmia lapidosa, *Schroderi*: Lapis calaminaris, *Off.* Substantia est fossilis, mediæ consistentiæ inter lapidem & terram, colore diverso, modo cinereo seu ex albo pallente, modo subluteo, modo ex nigro rubente. Hæc sphærulis ferrugineis granorum Piperis figura & crassitie tota conspersa est, & venulis albis distincta. Uberrime foditur in agro Bituricensi, & apud Andegavenses prope Salmurium. Illa vero in Germania & præsertim in agro Aquisgranensi reperitur.

Lapis calaminaris ferri minera mihi videtur esse, cum pro majore sui parte a Magnete attrahatur.

Hæc Cadmia veteribus Græcis ignota fuisse videtur; saltem ad usum medicum non adhibebatur, cum a Dioscoride & Galeno nulla ejus facta fuerit mentio. Hodie a Medicis nonnumquam præscribitur, ad ulcera humida exsiccanda & sananda, ad infantum excoriationes percurandas, vel sub pulveris tenuissimi forma, vel unguentis admista.

Usurpatur in unguento ophtalmico *Renodæi*, in unguento desiccativo rubro *D. Charas*, in emplastro Manus Dei dicto, & in emplastro styptico *Ejusdem*.

Maxima Lapidis calaminaris copia Aurichalci confectioni impenditur, cujus duplicem conficiendi rationem sic exponit Agricola.

Parva æris optimi fragmenta, & Cadmiæ fossilis ustæ & molitæ farinam seu pollinem, artifices alternatim imponunt in ollas, quarum singulæ libras circiter quinquaginta capiunt. Sunt qui ad æs & Cadmiam adjiciunt vitrum, ut illud facilius liquescat. Quidam etiam in Cadmiæ fossilis locum Cadmiam fornacum substituunt. Ollas autem sic ære & Cadmia repletas in fornaces concameratas demittunt, in ferrea bacilla quæ in cujusque fornacis fere medio sunt; ignisque accenditur in brevibus quibusdam quasi cuniculis infra dispositis. Cuique vero fornaci, parte suprema, rotundum foramen est & saxeum operculum, quo moderantur ignem. Itaque cum hæc ad horas octo vel novem simul in vehementi igne cocta & liquefacta fuerint, æs quamquam auri colore nondum videatur tinctum, tamen in Aurichalcum mutatum multo gravius factum est. Ollas, postquam idipsum fuerit refrigeratum, ex fornace eximunt; & Aurichalcum favillæ modo candicans, & pumicis instar cavernulis refertum, denuo liquatum infundunt in receptaculum, quod est inter duas latas crustas saxeas medium. Crustæ enim sic committuntur, ut ex Aurichalco, cui jam auri color & splendor est, laminæ crassæ vel tenues effici possint, quas postea incudi impositas & malleo percussas perficiunt.

Alia autem ratione sic præparatur. Catinum sumunt in quo argentum liquari solet, ejusque exteriorem partem oblinunt argilla cum qua mista sit ferri squama, interiorem vero melle mundissimo. Similiter tenues æris bracteolas circiter digitum latas oblinunt melle, eisque inspergunt pulverem

ſubtiliſſimum, qui fit ex Cadmiæ foſſilis, Tartari crudi, carbonum Tiliæ æquis portionibus, eaſque in catinum injiciunt: hunc tegunt operculo fictili, & argilla ſupradicta circumobliniunt. Operculo foramen eſt, in quod immittitur ſtylus, quo liquefactum æs commovetur. Catinus imponitur in fornacem talem quali utuntur monetarii fabri. Cum igitur Cadmia commiſcetur cum ære, primo emittitur ruber fumus, deinde partim ruber, partim cæruleus, poſtremo luteus, qui ſignificat miſtionem eſſe factam; atque tum catinus e fornace eximitur, & æs aureo fulgore ſplendens reperitur.

Hac in operatione cuprum fere tertiam, vel ad minimum quartam ſui partem Cadmiæ retinet, nec ideo minus ductile eſt; imo in filum tenuiſſimum & in laminas, foliolave ſubtiliſſima deduci poteſt.

CADMIA fornacum, ſeu factitia, duplex eſt; Cadmia factitia *Veterum*, & Cadmia factitia *Recentiorum*, ſeu Tuthia *Officinarum*.

Dioſcorides, Galenus & Plinius per Cadmiam factitiam nihil aliud intellexerunt præter recrementum, quod ex æris minera, dum in cuprum funditur, follium flatu avolat, & fornacis parietibus camerisque adhæret; cujus variæ ſunt ſpecies pro diverſis ejus concretionis figuris, pro ejus tenuitate vel craſſitie, & colorum varietate.

Tenuiſſima, inquit Plinius, in ipſo fornacum ore, qua flammæ eructantur, appellata Καπνῖτις fumoſa, & nimia levitate ſimilis favillæ. Interior optima, cameris dependens, & ab eo argumento Βοτρυῖτις, hoc eſt, racemoſa, cognominata: ponderoſior hæc priore, levior porro ſecuturis; duo ejus colores: deterior cinereus, puniceus melior; friabilis, oculorumque medicamentis utiliſſima. Tertia eſt in lateribus fornacum, quæ propter gravitatem ad cameras pervenire non potuit: hæc dicitur πλακῖτις, & a Dioſcoride πλακώδης quaſi cruſtoſa, & ipſa ab argumento; cruſta verius quam pumex, intus varia, ad pſoras utilior & ad cicatrices delendas. Fluunt ex ea duo alia genera: Ονυχῖτις, extra pene cærulea, intus Onychitæ maculis ſimilis: Οςρακῖτις, tota nigra & e ceteris ſordidiſſima, vulneribus maxime utilis. Omnis autem Cadmia in Cypri fornacibus optima. Idem auctor narrat Cadmiam fieri quoque in argenti fornacibus candidiorem ac minus ponderoſam, ſed nequaquam comparandam ærariæ. Quin etiam ex Pyrite quodam lapide Cadmiam fieri ſcribit Galenus.

Verum hæ omnes Cadmiæ ſpecies nunc in officinis ignotæ ſunt. Nec Arabes eas norunt; imo parum ſolliciti de ſubſtantiis quæ ſub Cadmiæ nomine a Dioſcoride, Galeno & Plinio deſcriptæ fuerant, & quæ in Cypri tantum officinis fuſoriis reperiri poterant, eadem nomina aliis rebus aſſignavere: unde orta eſt confuſio multa. Quandoquidem Arabes Climia dixerunt recrementum quodcumque metallicum, non ſolum Cadmiam veterum, ex ære aut Pyrite confectam, ſed & Lithargyron auri & argenti: & Avicenna Climiæ auri ſeu Lithargyri auri notas cum Cadmiæ veræ notis a Dioſcoride recenſitis confundit, ut obſervavit doctiſs. Salmaſius: quin etiam ejuſdem Cadmiæ deſcriptionem a Dioſcoride traditam Lithargyro argenteo aſſignat.

CAD-

Cadmia *Recentiorum*: Cadmia fornacum *Agricolæ*: Tuthia vulgaris *Offic.* non cupri, ſed Aurichalci recrementum eſt; ſeu potius eſt recrementum Lapidis calaminaris cum cupro fuſi, cum veterum Cadmia ex ſolo cupro oriebatur. Tuthia itaque officinarum eſt Lapis calaminaris ex ære fuſo ſublimatus ad ſuperiorem fornacis partem, ubi ad ferreas haſtas concreſcit in cruſtam denſam, quæ poſtea excutitur in fruſtula ſemitubulata, arborum corticibus ſimilia, ſonora, intus lævia, ſublutea, externe granulis admodum minutis conſperſa, colore cinereo aliquantum ad cæruleum vergente.

Eadem eſt fortaſſe hæc Tuthia noſtra cum Tuthia Arabum, cum Serapio Tuthiæ genus deſcribat, quæ fit & colligitur in fornacibus in quibus æs citrinatur: niſi Tuthiæ nomine Lapidem ipſum calaminarem intelligant; de quibus in eorum libris non ſatis liquet.

Tuthia inter ophtalmica remedia præſtantiora recenſetur; abſtergit enim, & exſiccat ſine morſu. Unde in ulceribus corneæ adnatæ & palpebrarum feliciter præſcribitur, in oculorum pruritu, in ophtalmiis inveteratis, & ad lachrymantes vel fiſtuloſos oculos ſiſtendos.

Tuthia raro adhibetur niſi præparata. Hæc autem præparatio fit, igniendo & extinguendo ter quaterve in aqua Roſarum, lævigandoque ſupra marmor ſecundnm artem.

℞. Tuthiæ præparatæ ʒß. aquar. Piloſellæ, Roſar. & Euphraſiæ ana ℥j. Miſc. Fiat collyrium. Vel

℞. Aloes Soccotrin. & Tuth. pp. ana ʒvj. Sacchar. albi ʒj. aq. Roſar. & vini albi non acidi ana ℥vj. Infundantur in ampulla vitrea bene clauſa ad ſolem per 40. dies. Hujus aquæ non colatæ inſtillentur guttæ aliquot in oculum. Vel

℞. Tuthiæ præparatæ ʒj. Butyri recentis ʒiiij. Miſc. Fiat unguentum, cujus tantillum ad oculorum angulos & palpebrarum oras adhibeatur.

Uſurpatur in unguento ophtalmico *D. Charas*.

Pompholyx & Spodos, vel Spodium *Dioſcoridis & Galeni* in officinis nunc ignota ſunt. Dioſcorides & Galenus narrant Pompholygen duplici ratione confici poſſe: vel fit ex æris materia in fornacibus fuſa, cujus favilla in candidiſſimum & leviſſimum pollinem concreſcit; vel conficitur ex Cadmia ſola eximie follibus proflata.

Pompholygos duo genera conſtituit Dioſcorides : unum ad æris colorem vergens, ſubpingue; alterum candidiſſimum, ſummamque levitatem nactum.

Candida Pompholyx fit, inquit Dioſcorides, quoties in perficiendo ære, fabri præſtantiorem facere volentes, detritam Cadmiam cumulatius inſperſerint; (ſive per hanc Cadmiam auctor intelligat novam mineram, ſive factitiam Cadmiam, nempe metalli fuliginem:) nam tenuiſſima favilla quæ copioſe effertur, in Pompholygen coit. At vero conficiebatur quoque ex ſola Cadmia in fornacibus combuſta, nempe minutis Cadmiæ fragmentis in ignem conjectis qui ante ærarium jacebat follem. Egeſta enim ſuffitu tenuis materiæ pars & levis, camera ad hoc parata excipitur. At vero quod reflectens in pavimentum recidebat, Spodos eſt ſeu Spodium. Nigricat &

 ple-

plerumque ponderosius est, terra & spurcitie in acervatione refertum. Et revera erat quasi purgamentum quoddam, quod ab ærariarum officinarum pavimentis & fornacibus everritur; unde Spodos Pompholyge longe deterior censebatur.

Hæ substantiæ in ærariis officinis quærendæ forent, ubi æris Cyprii vel rubri minera copiose funditur. Nunc vero non amplius ad nos devehuntur.

POMPHOLYX *Off.* Nihil albùm *Quorumdam*. Flos est seu fuligo alba, tenuis, Lapidis calaminaris cum ære fusi, fornacis testudini & crucibulorum operculis adhærens. Munda eligitur, nullis sordibus inquinata.

Eisdem virtutibus cum Tuthia pollet. Exsiccat sine morsu, & leviter adstringit, corrodentem humorum acrimoniam absorbet ac mitigat: unde etiam refrigerare dicitur. Ad ulcera vetustiora, cancrosa & maligna exsiccanda feliciter adhibetur; necnon etiam ad oculorum fluxiones sanandas efficacissima est. Ex ea paratur unguentum Diapompholygos.

Spodos & Spodium Græcorum quid sit ex supradictis patet, nempe cinis vel potius flos metallicus impurus qui in officinis ærariis colligebatur. A Pompholyge parum discrepat. Plinius tamen ejus plura genera constituit: Spodon nempe ærariam, quæ præstantissima est; argentariam, quam Lauriosin vocari dicit a Laurio Atticæ monte, in quo argenti erant fodinæ; aurariam, quæ in auri purgatione colligitur; & plumbariam, quam post Cypriam ærariam commendat Dioscorides.

Spodium Græcorum intus nocivum erat; quapropter externe tantum adhibebatur.

Arabes præter hæc Spodii metallici genera, Spodii nomine, quod cinerem significat, abutentes, alia adhuc constituere aut substituere; cineres nempe plantarum, vel animalium quorumdam. Hæc succedanea a Græcis Antispoda vocata fuerunt.

Quædam a Dioscoride referuntur, ut folia Myrti cum floribus & baccis immaturis calcinata & lota, Oleastri folia, Taurinum gluten, lana succida & aspera pice aut melle irrigata & combusta, & cetera hujuscemodi.

Avicenna *Tabaxir* nomine designat cinerem radicum Cannarum exustarum; quam vocem *Tabaxir* interpretes Spodium verterunt. Verum & illud Spodium quod ex Orientalibus regionibus parce quidem afferebatur, Sacchari adhuc impuri & nondum defœcati speciem fuisse arbitramur; & a doctissimo Salmasio *tractatu de Sacchoro* validis argumentis probatur. Unde non mirum si ab Arabibus, & illis qui eos secuti sunt, Spodium ad usum internum cum tot encomiis adhibitum fuerit. Colore nempe cinereo decepti fuerant Arabes mercatorum relationibus, qui hunc pulverem cineraceum ex arundinibus extractum esse referebant; & ideo arundinum cinerem esse existimaverunt: hodie vero in officinis pharmaceuticis Ebur ustum pro Spodio accipiendi invaluit consuetudo.

Articulus Quartus.

De Chalcitide, Misy, Sory, & Melanteria.

CHalcitis, Misy & Sory corpora fossilia sunt inter se origine & viribus conjunctissima, quæ potissimum in Cypriis ærifodinis in montibus Solorum reperiebantur. Galenus, *lib. de simplicium Medicamentorum facultatibus*, narrat se his in fodinis vidisse quasdam in longissimum porrectas veluti zonas, alias super alias numero tres: quarum infima erat ipsius Soreos, super quam altera erat Chalciteos, suprema Misyos.

Præterea idem Galenus observat Chalcitin per tempus in Misy transmutari. Frustum enim Chalciteos quod ipse in Cypriis fodinis collegerat, post annos circiter triginta in Misy quoad extimam superficiem conversum reperit, dum quod in medio erat, perfecta erat Chalcitis nullamdum alterationem experta. At vero ex levi quadam mutatione quam in Sory, quod ab eodem tempore servabat, deprehendit, id ipsum forte longo tempore in Chalcitin mutari posse suspicatur.

Chalcitis *Græcorum*: χαλκῖτις *Dioscoridis*. Est substantia fossilis, æri similis, friabilis, nec lapidosa, intercursantibus oblongis venis splendentibusque, Misy tenuior, Sory vero crassior, quæ in igne sanguineum vel miniatum colorem contrahit.

Misy *Græcorum*: Μίσυ *Dioscoridis*. Est substantia fossilis, lutea, aureisque scintillis, dum frangitur, splendens, nata super Chalcitim, & ex Chalciti, non secus ac ærugo, nascitur super æs & ex ære. Efflorescentia Chalciteos esse videtur.

Sory *Græcorum*: Σῶρυ *Dioscoridis*. Substantia est fossilis, crassior & magis compacta quam Chalcitis & Misy; fricata, scintillas Miseos emittens, spongiosa, seu in multa foramina dehiscens, subpinguis, colore nigricante, sapore adstringente nauseabundo, & odore gravi sumineque virulento.

Hæc descriptio satis apte convenit fossili cuidam substantiæ causticæ, quam Turcicæ mulieres ad cutem pilis denudandam adhibere solent, & *Rusma* nuncupant. Unde facile crederem illud Rusma idem esse cum Sory Græcorum.

Rusma, referente Bellonio, fossile est ferri excremento simile, sed levius, nigrum, adustumque quidpiam referens. Ejus fodinam in Galatia seu Gallogræcia, haud procul ab oppido Conteio, nunc *Cute* dicto, invisit. Ea est ejus utendi ratio.

Rusmati in tenuissimum pollinem contuso Calcis vivæ dimidiam partem adjiciunt, unaque in fictili vase aqua macerari sinunt. Feminæ balnea ingressuræ, partes quas glabras efficere cupiunt, eo inungunt, atque inhærere sinunt, quanto tempore ad coquendum ovum requiritur, deinde explorant an pili decidant: tunc parte abluta aqua calida & cum pasta, pilos lotione auferunt. Idem cum Auripigmento & Calce viva Barbitonsores nostri hodie efficiunt.

MELANTERIA *Græcorum*: Μελαντηρία *Diofcoridis*. Duplicis originis proditur a Diofcoride: quædam in faucibus cuniculorum, e quibus æs eruitur, falis modo concrefcit; alia vero in eorum locorum fuperficie, quæ terrena eft. Præftat quæ fulphuris colorem trahit, lævis, pura, æqualis, & quæ contactu aquæ confeftim nigrefcit.

Hæc foffilia hodie in officinis pharmaceuticis rariffime reperiuntur; & fane in Cypro, in Afia minori vel in Ægypto quærenda forent.

Adurunt, & efcharas efficiunt, nonnihil quoque adftringunt.

Sola Chalcitis nunc ufurpatur in Theriacæ *Andromachi fenioris* compofitione: verum cum in officinis rariffime occurrat, Vitriolum ad rubedinem calcinatum, feu Colcothar, ei fubftituere folent.

CAPUT SECUNDUM.

De Foffilibus Metallicis quæ funt peculiaris naturæ, & metalla fpuria, vel femi-metalla a quibufdam dicuntur.

ARTICULUS PRIMUS.

De Stibio feu Antimonio.

STIBIUM & Antimonium, *Offic.* στίμμι *Diofcoridis*; στίβι, πλατυόφθαλμον, λάρβασον, γυναικεῖον, ὀμματόγραφον ἀλάβαστρον *Græcorum quorumdam*: forte τετράγωνον *Hippocratis*: Lapis fpumæ candidæ nitentifque, non tamen tranflucentis *Plinii*: Aitmad, feu Atemed *Arabum*. Eft fubftantia metallica, folida, ponderofa, fragilis, plumbeo colore, cum ftiriis longis fplendentibus, igne fufilis, non vero ductilis.

Diverfæ funt Stibii nativi fpecies. Aliud enim effoditur ferro polito vel plumbo fimile, fed friabile, & faxo aut lapidi candido aut cryftallino intermiftum. Aliud ex tenuibus lineis fplendentibus, quafi aciculis nunc ordinatim, nunc indifcriminatim difpofitis coacervatum, quod mas. Aliud ex lamellis latioribus & fplendentibus compofitum, quod femina a Plinio dicitur. Aliud congeries eft virgularum tenuium plumbei coloris ex lapide tenero, candido nafcentium, quod facillime fulphuris inftar igne liquefcit, ob maximam fulphuris copiam; quale in Comitatu fanctæ Floræ prope Maffam & Selvenam agri Romani oppida eruitur. Aliud maculis fubcroceis vel fubrubris hinc inde diftinguitur, quale in Hungariæ aurifodinis reperitur. Quod quidem Chymiftæ multi faciunt propter fulphur quoddam aureum, quo illud Antimonium turgere fibi fingunt. Vel in propria minera reperitur; vel, & quidem fæpius, cum ceteris metallis admiftum: unde Ἀντιμόνον feu Ἀντιμονιόν; quafi numquam folum feu abfque alterius metalli confortio reperirietur.

Antimonii mineræ ubique occurrunt: in Gallia vero plures funt ac fœcundæ ejus fodinæ apud Arvernos, Pictones, & Armoricos.

Anti-

Antimonii glebæ cum lapidosa materia permistæ e terra eruuntur, a qua metallum seu minerale sic separari solet. Gleba antimonialis in frusta mediocria contrita ollæ imponitur aliquot foraminibus in fundo pertusæ, cujus orificium operculo cum luto accurate clauditur. Huic subtus accommodatur aliud vas fictile coniforme : & igne vasi superiori admoto, Antimonium liquatur, & per foramina in vas inferius fluit, scoriis in superiore vase remanentibus.

Vana est Stibii distinctio in marem & feminam, cum in metallis nullus sexus distinguatur. Rectius dividitur in fossile seu nativum, & fusum. Fossile illud est quod ignem nondum expertum fuit, & cum terra vel lapidea substantia permistum est; fusum vero illud est quod in massas pyramidales fusum, & a lapideis recrementis purgatum nobis advehitur. Probatur durum, grave, coloris plumbei, cum stiriis radiatim dispositis ac splendentibus ad instar ferri politi. Nec pro usu medico Hungaricum Gallico præstat. Repudiatur illud quod totum pene ex scoriis compingitur.

Antimonium Gallicum constat ex partibus fere æqualibus sulphuris inflammabilis communi similis & substantiæ regulinæ. Sulphur in Antimonio patet ex odore, & flamma cærulea quam dum calcinatur emittit; quæ quidem non percipitur, nisi in obscuro loco calcinatio peragatur. Præterea cum Nitro in crucibulum candens projectum, fulgurat eodem plane modo ac sulphur. Si Antimonium cum Mercurio sublimato corrosivo distilletur, Cinnabaris Antimonii paratur, nempe ex sulphure Antimonii & Mercurio sublimati corrosivi. Tandem sulphur ex Antimonio educitur, si Antimonium cum calcis vivæ aut cinerum clavellatorum quadruplo igne fusum in aqua communi ebulliat: sulphur enim Antimonii, mediantibus alcalinis salibus, aqua solutum, aceti vel alterius acidi ope præcipitatur.

Substantia regulina fusilis est, non vero ductilis, splendens ferri politi ad instar, & ex laminis latioribus constare videtur; quæ, cum regulus rite funditur ac refrigeratur, radiatim ita disponuntur, ut in ejus superficie stellæ figuram exhibeant.

Regulina hæc materies, si levi calcinatione a sulphure omnino fere liberetur, in calcem cineream vitrescibilem convertitur, quæ deinde igne vehementiori fusa in vitrum hyacinthinum concrescit. Si huic vitro fuso sulphurea vel inflammabilis quædam substantia affundatur, statim pristinam reguli formam priscumque splendorem recuperat.

Ob uberiorem sulphuris copiam, qua turget Antimonium, ex eo liquor acidus a spiritu sulphuris vulgari non discrepans extrahi potest. Unde liquet Antimonium constare ex acido sulphureo seu vitriolico, ex substantia bituminosa, qualis e sulphure vulgari extrahitur, & ex vitrescibili terra metallica.

Regulus Antimonii ab Aqua regia dissolvitur, ab aliis acidis vero calcinatur tantum. Antimonium omnia metalla, vel etiam argentum, excepto tantum auro, fusione dissolvit ac destruit. Unde a Chymicis Lupus vorax dicitur, vel etiam Saturnus qui filios suos comedit, Plumbum sapientum, Magne-

gneſia Saturnina. Dicitur quoque Lavacrum ſolis, ex eo quod aurum ceteris metallis commixtum, & cum Antimonio fuſum, ab iis expurgetur, & inde magis rutilans puriuſque emergat. Sulphur ſolare, ſed immaturum, in Antimonio contineri vulgo exiſtimatur : unde Solis leproſi, vel Entis primi ſolaris nomina obtinuit. Verum ſulphur metallicum a ſulphureo principio, quod in regno animali aut vegetabili obſervatur, non diſcrepare alibi demonſtravimus.

Apud veteres Stibium fucus fuit uſitatiſſimus præſertim ad oculorum cilia nigro colore pingenda. Sic in ſacris Codicibus *Reg. lib. 4. cap. 9.* legitur impiam Reginam Jezabel, cum Regis Jehu iram vellet demulcere , ſibi oculos Stibio depinxiſſe. In iiſdem libris a Prophetis notantur mulieres , quæ Stibio oculos circumlinebant. Eam ob rem, quia ad formæ lenocinium Stibium uſurpabatur, γυναικεῖον Græcis dicebatur; & πλατυόφθαλμον quod oculos mulierum dilatare videbatur. Stibium adſtringit, inquit Dioſcorides, meatus obſtruit, refrigerat, excreſcentias in carne cohibet, ulcera ad cicatricem perducit, ſanguinem ſiſtit, ſordes & ulcera oculorum expurgat. Galenus vim exſiccantem & adſtringentem in eo agnoſcit; & ideo medicinis ocularibus , quæ collyria ſicca dicebantur, commiſceri narrat. Ab antiquis comburebatur, & lacte muliebri vel vino extinctum conterebatur, aqua pluvia admixta, ac tandem in paſtillos efformabatur forte quadratæ figuræ: unde ab Hippocrate tetragonum pharmacum nuncupatum fuit. Ejus vis emetica ipſis ignota fuiſſe videtur, aut ſaltem illud medicamen rariſſime ad purgandum uſurpabatur, cum inter tot auctores ſolus Dioſcorides unica tantum vice mentionem faciat in compoſitione cujuſdam medicaminis purgantis ex Elaterio, Sale & Stibio ; ubi tamen Stibium minus adjectum fuiſſe videtur ad vim catharticam augendam, quam ad medicamen Stibii colore tingendum.

Stibii vis cathartica præſertim invaluit ſæculo circiter duodecimo , quo Monachus quidam ordinis Sancti Benedicti, natione Germanus, nomine Baſilius Valentinus, librum edidit ſub titulo *Currus triumphalis Antimonii*, in quo Antimonii vires ad innumeros fere morbos miris laudibus effert. Sæculo tandem decimo-quinto Paracelſus Valentini opinionem ſecutus, Antimonii famam longius latiuſque fudit : nihilominus tamen de Stibii qualitate ſalutari vel deleteria Medici diu & acriter inter ſe contenderunt. Hodie tandem fere omnes de ſalutiferis ejus dotibus conveniunt, & duplicem in eo virtutem pro diverſis ejus præparationibus agnoſcunt ; emeticam unam , diaphoreticam alteram. Quæcunque enim medicamenta ex Antimonio parari poſſunt fere innumera, vel purgantia ſunt per ſuperiora & inferiora , vel diaphoreiica ſunt & ſudorifera.

Antimonii, ut vocant, crudi, ſeu non præparati, rarior eſt uſus in Medicina, licet nulla ei vis inſit noxia; cum ad drachmam unam aut alteram abſque ulla nauſea intus exhiberi poſſit. Sæpe etiam in ptiſanis ſudoriferis & exſiccantibus decoquitur, quibus nulla vis emetica vel quocumque modo noxia impertitur. Illa tamen Antimonii decoctio prorſus inutilis eſt ; aqua enim coctione, vel diuturniore, nihil de Stibio diſſolvit aut retinet.

Conſtat igitur, Stibium per ſe innoxium eſſe, neque vomitum excitare,

nisi

nisi quodam modo præparetur, aut nisi ab acida colluvie in ventriculo delitescente vis ejus emetica evolvatur. Antimonium crudum intus sumptum a ℈j. ad ʒij. viscidam humorum crasim dissolvit & attenuat, obstructiones aperit, & tamquam tutum remedium ad cutaneos affectus, ad tabem & epilepsiam a quibusdam prædicatur. Ad bruta pinguefacienda plurimum valet. Ad usus externos etiam commendatur Antimonium crudum ad ulcera exsiccanda, ad scabiem & effectus cutaneos sanandos in unguentis permixtum: in emplastris ad tumores resolvendos, collyrisque utiliter admiscetur ad curandas oculorum inflammationes.

Magis usitata medicamenta e Stibio præparata, sunt Hepar Antimonii; Crocus metallorum, Vinum stibiatum, Tartarum emeticum, Vitrum, Regulus, Sulphur auratum, Flores, Butyrum, Cinnabaris, Pulvis Algaroth, Panacea universalis, Bezoar-minerale, Calx diaphoretica, & Tincturæ.

Hepar Antimonii & Crocus metallorum sic vulgo parantur.

℞. Antimon. crudi & Nitri tenuissime contritor. partes æquales. Misceantur exacte, & instituatur hujus materiæ detonatio in mortario, prunæ candentis ope. Tota massa subito deflagratur, & in massam reducitur semi-vitrificatam, quæ ratione coloris vocatur Hepar Antimonii.

Redigatur hæc massa in pulverem subtilissimum, & aqua pura ter quaterve abluatur, donec edulcorata sit. Exsiccetur pulvis, qui Crocus metallorum vulgo dicitur, & Terra Sancta *Rullandi*. In substantia exhibitus vomitum potenter movet a gr. ij. ad vj.

Ex eo vinum emeticum fit infundendo Croci metallor. ℥iij. in vini ℔iij. per dies duos tresve, lagenam identidem agitando. Tandem vinum supernatans limpidum exhibeatur ad vomitum promovendum ab ℥j. ad ℥iij. In enemate vero nonnumquam turbatur, & præscribitur ab ℥ij. ad iiij.

Tartarum emeticum ex Hepate Antimonii sic conficitur.

℞. Hepatis Antimonii cum scoriis ℥ij. Cremor. Tartari ℥viij. aq. communis q. s. Bulliant in vase fictili per horas 8. vel 9. Coletur liquor, & ad siccitatem evaporetur; & erit Tartarum emeticum solubile, vomitorium egregium a gr. ij. ad viij.

Ceteris Stibii præparationibus emeticis longe præstat. Facile enim sub quacumque forma exhiberi potest; & insuper, cum ejus vis ac dosis facile dignoscantur, rectius ad Medici nutum pro ægrotantis viribus aut morbi urgentia augeri vel minui potest, cum e contra vinum majori vel minori vi emetica donetur inæqualiter, pro majori vel minori aciditate sua vel maturitate.

In Hepate Antimonii conficiendo quidam Antimonio & Nitro sal marinum decrepitatum, ut vocant, addunt; & sic conficiunt Magnesiam opalinam vel rubinam Antimonii a rubro colore sic dictam, vi emetica longe debiliore, quam Hepar Antimonii, donatam.

Hepar Antimonii equis & ceteris quadrupedibus exhibitum, vomitum non excitat, sed sudorem aut diaphoresim. Ad ℥ij. quotidie ingeritur per plures septimanas ad ea pinguefacienda, & ad eorum scabiem sanandam.

Me-

Medici Croco metallorum utuntur ad oculorum maculas & ſuggillationes delendas, corneæ adnatæ, & palpebrarum ulcera, aut earumdem partium pruriginem & pſoram curanda.

Vitri Antimonii ea eſt conficiendi ratio.

℞. Antimonii crudi & ſubtiliſſime pulverati q. placuerit. Calcinetur in patella terrea, lata & plana, non vitreata, ſuper carbonibus moderate accenſis, ſpatula non metallica, ſed lapidea ſeu potius fiſtula tabacali aſſidue agitando, ne materia fundo adhæreat. Sic calefiat, ut fumum emittat diligenter vitandum. Peracta eſt calcinatio, cum materia cinereum colorem obtinet, & fumum exhalare ceſſat. Cavendum eſt interea ne concreſcat in grumos iterum pulverizandos, ſi forte fiant. Et hæc eſt Calx Antimonii, cujus ℥ij. vel iij. liquentur igne vehementi in crucibulo, & liquatæ effundantur in lapidem marmoreum: fuſa materia inibi refrigerando concreſcit in vitrum coloris hyacinthini. Idem candidum, citrinum, rubrum, aut nigrum evadit, addendo Boracem, Sulphur, Salem gemmeum, Auripgmentum, &c.

Vitrum Antimonii potenter vomitum excitat a gr. j. ad iiij. Sed obtunditur ejus vis, ſi ter quaterve ſpiritus vini in illud comburatur, vitrum ſingulis vicibus ſupra marmor ſubtiliſſime conterendo. Tum a gr. x. ad xx. aut xxx. exhiberi poteſt. Blande purgat per ſuperiora & inferiora, & nonnumquam ſudores movet.

Vitrum Antimonii vomitum non promovet, ſed mere catharticum evadit, ſi vitrum Antimonii in alcohol ſubtiliſſimum redactum digeratur per duos treſve dies in ſpiritu vini, in quo Maſtiches ℥ß. diſſoluta fuerit, identidem agitando; ac tandem leni calore ſpiritus vini evaporetur, remanentibus Maſtiche & vitro Antimonii exacte permixtis. Doſis hujus pulveris ad gr. vj.

Regulus Antimonii ſic præparatur.

℞. Antimonii ℥xvj. Tartar. crud. ℥xij. Nitri ℥v. Pulverizata probe commiſceantur, & per vices injiciantur in crucibulum ardens. Deflagrationibus peractis, ſuperinjicitur Nitri ℥j. Ignis vehementior excitatur, ut materia probe liqueſcat. Tunc effunditur in vas aheneum coniforme, calidum, ſebo illitum, malleo tantiſper excutiendum, ut regulus a ſcoriis facilius ſeparetur & fundum petat. Eximatur regulus a ſcoriis ſeparandus. Si magis adhuc purgatus deſideratur, liquetur in crucibulo; & affuſa modica Nitri portione, ut bene fluat, effundatur in conum fuſorium: & regulus obtinebitur purus, candidus, nitens, ſtella ut plurimum in ſuperficie ſignatus.

Ex regulo Antimonii pocula fiunt, quibus virtus ineſt eximia & diuturna ad vomitum excitandum; vinum enim quod per noctem in illis fuerit infuſum, emeticum evadit. Imo globuli ex eo funduntur, qui millies vorati vi emetica, qua maxime pollent, non deſtituuntur.

Reguli metallici diverſi præparantur, regulum Antimonii cum ferro, cupro, ſtanno, plumbo, argento vel auro fundendo.

Sco-

Scoriæ quæ supra regulum reperiuntur in cono fusorio, flavæ sunt vel croceę, & sulphure antimoniali turgent. Hoc autem sulphur sic extrahi potest.

Scoriæ recentes & adhuc calidæ a regulo separatæ in pulverem redigantur. Coquantur cum aqua simplici, quousque aqua instar sanguinis colorata appareat. Percoletur liquor, & cum aceto stillatitio vel cum phlegmate Vitrioli aut similibus acidis præcipitetur. Sic enim ad vasis fundum dimittetur pulvis croceus vel fuscus, qui educatus, & ab omni fœtore ac sale liberatus & exsiccatus servatur; & est sulphur auratum Antimonii, quod primum Ens auri a quibusdam creditur. Vehementer purgat per superiora & inferiora. Dosis a gr. j. ad iiij.

Sulphur auratum Antimonii diversis modis præparari potest, & ob insignes ejus dotes diversis nominibus insignitur. Sulphur dicitur, ex eo quod sulphuris vulgaris ad instar accendatur cum odore fœtido: ab eo tantum differt quod regulinas Antimonii partes semper retineat, quibus pondere gravius fit & magis fuscum. Auratum dicitur, tum ex eo quod Chymici hoc sulphur ad auri sulphur proxime accedens sibi finxerunt, tum etiam quod argento impositum super prunas aureum colorem ipsi conciliet. Dicitur sulphur embryonatum, ex Magnesia Saturnina eductum: Chymici etiam sibi fingunt hoc Antimonii sulphur aliqua solaris sulphuris portione impraegnatum esse; & Magnesiæ Saturninæ nomine Antimonium designant. A Glaubero Panacea & sulphur universaliter purgans ab ejus præstantissimis viribus dicitur. Et a Cardiluccio Chymico insigni diu in Germania exhibitum fuit sulphur illud, & absconditum sub nomine Centaurii mineralis, sicut hisce temporibus a quodam dicto *Laligerie* Chirurgo, & a fratre Carthusiano sub nominibus Kermes aut Alkermes mineralis, aut pulveris fratris Carthusiani. Apud Anglos in usu fuit idem sulphur sub nomine Russelliani pulveris, ut videre licet *in Pharmacopea Batheana* a Villielmo Salmon cum notis Anglice edita ann. 1698. Londini.

Omnes sulphuris aurati præparationes ad duas reducuntur. Prima & vulgatior fit, sulphur Antimonii ab aliquo sale alcali solutum præcipitando per acetum distillatum vel alium liquorem acidum; altera fit, illud sulphur solutum præcipitando per se absque acido.

Primum Sulphur auratum fit ex scoriis Reguli Antimonii cum Antimonio, Nitro & Tartaro præparati hac ratione. Sumuntur scoriæ salino-sulphureæ a Regulo separatæ. Coquuntur in aq. comm. q. s. Decoctum per chartam bibulam colatur, & colaturæ affunditur acetum distillatum, donec affusione acidi humoris liquor non amplius turbetur. In vasis fundo fit subsidentia pulveris tenuissimi, a quo per vasis inclinationem limpidus liquor sensim separandus. Pulvis residuus croceus, repetita aquæ affusione, multoties eluendus, ac tandem exsiccandus.

Secundum Sulphur auratum quod hodie usitatissimum est sub nomine Kermes mineralis aut Pulveris fratris Carthusiani, fit decoquendo Antimonii in minuta frustula contusi ℔iiij. liquaminis Nitri fixi ℔j. aq. pluvialis ℔viij. Bulliant per horas duas. Decoctum adhuc bulliens per chartam bibulam

tran-

transcoletur, & in loco remoto reponatur per 24. horas, donec pulvis croceus subsidens vasis fundum petierit, & liquor limpidus appareat. Inclinato vase, hic liquor sensim effundatur; & pulvis subsidens in charta bibula repositus, pluribus aquæ tepentis affusionibus, ab omni sale spolietur. Tandem super exsiccatum pulverem spiritus ardens vini bis terve accenditur, ad ℥iiij. Et pulvis demum rite exsiccatur, & servatur ad usum.

Hic pulvis veluti Panacea seu remedium universale habetur. Vomitum nonnunquam excitat, præsertim dum in ventriculo acida saburra reconditur. Alvum sæpe & blande movet, si in intestinis humorum congeries sit: urinam provocat, vel diaphoresim aut sudorem excitat, dum in sanguine humores pravi permiscentur. Uno verbo operationem suam exerit, prout natura vergit ad hos vel illos humores per hæc vel illa emunctoria excernendos. Ad evacuandum exhibetur, & tunc a gr. j. ad iiij. vel ad humores incidendos, dividendos, immutandos, & tunc ad gr. ß. vel gr. j. tantummodo exhibetur, sed vicibus repetitis, tertia, quarta vel sexta quaque hora, in febribus acutis ubi nimia est humorum cruditas & spissitudo. Hic pulvis, vel solus, vel cum Sacchari tantillo mixtus, exhibetur aqua vel vino dilutus, vel alio vehiculo idoneo. Nonnunquam cum oleo Amygdalarum dulcium diluitur: vel etiam in conservis Violar. Boraginis, Enulæ campanæ, aut aliis involvitur, & sub forma boli deglutitur.

Identidem & dosi refracta exhibitus serosas & crudas evacuationes alvinas sensim mutat, & bibliosas reddit ac spissiores, humoresque sic ad purgationem disponit, bilem nempe nimis viscidam incidendo & fluidiorem efficiendo.

Inter initia morborum malignorum, variolarum & morbillorum utiliter exhibetur parva dosi cum pulveribus Bezoardicis, terreis & absorbentibus, velut Oculis Cancror. Corallo rubro, Margaritis, testis ovorum, Chelis cancror. & ceteris hujuscemodi. Sic lenem salivationem cum diaphoresi excitat, præcordiorum anxietates tollit, mucum primarum viarum corrigit, lymphæ vitia & seri coagulum emendat, sanguinis effervescentiam defæcantem suscitat. Glauberus præservativum illud dicit a variolis; quod confirmat experientia septem infantum. Fredericus Hoffmannus *in notis in Poterium* hujus pulveris usum commendat in febribus intermittentibus, contumacibus, chronicis, & autumnalibus. Obstructiones enim harum febrium genitrices potenter reserat. In infantium febribus intermittentibus hujus semi-granum vel gr. j. bis, ter, quaterve die cum felici successu præscripsi. Unum granum ejus pro dosi consociat cum salibus abstersivis & præcipitantibus, antifebrilibus; salibus nempe Absinthii, sale febrifugo *Sylvii*, Tartaro vitriolato, &c. & repetitis vicibus exhibet. Schroderus, *in dissertatione de Medicamentorum Galenicor. & Chymicor. necessitate*, sulphuris Glauberiani aurati vim in acrimonia seri delinienda, lacrymarum mordacitate oculos infestante, lippitudines molestissimas & ophthalmias producente corrigenda, mire prædicat. Idem annotavit in muliere laborante artuum scorbutico dolore & defluxionibus ad pectus tam acribus, ut erosionem pulmonis & sanguinis sputum

tum inducerent, tantillum hujus sulphuris Antimonii, tenuis & acris seri motum sedasse & periculosi morbis incrementa impedivisse. Est remedium (inquit Fred. Hoffmannus) in chronicis morbis & qui ex diuturnioribus viscerum obstructionibus nascuntur, efficacissimum. In hydrope commodissime miscetur cum limatura Martis & Nitro; in epilepsia cum Cinnabarinis, in scorbuto cum Arcano duplicato, in hydrope cum Nitro defæcato utiliter exhibetur, aquam vel succum aut decoctum Parietariæ superbibendo. In alvi fluxu dysenterico, in confectione de Hyacint. superbibendo decoctum vel succum Plantaginis, adversus dysuriam & calculum in aqua Urticę albæ seu non ûrentis sumitur.

In pleuritide & peripneumonia, universalibus remediis administratis, hauriat æger grana tria hujus pulveris in haustu vini generosi vel Hispanici, vel aquâ Card. benedict. vel infusi Flor. Papav. rhæad.

Joannes Junckerus *in suo conspectu Medicinæ* observat hunc pulverem mirifice & momentanee catharrum suffocativum suspendere. Quod quidem non in uno observatum fuit; sed in pluribus ejusmodi patientibus, in quibus pro diversarum circumstantiarum ratione post catharri suspensionem, modo lenem vomitum, modo sudorem, modo nullam conspicuam excretionem produxit.

Dosim gr. vj. cum sale quodam digestivo miscendam exhibet.

In contumacibus virginum cachexiis utiliter exhibetur hujus pulver. gr. j. cum Croci Martis aper. gr. x. & Arcani duplicati tantumdem bis in die.

Observandum tamen non exhibendum esse hunc pulverem, nisi prius imminuta fuerit debitis venæ sectionibus sanguinea moles, nisi diluentibus medicamentis sufficienter diluatur. Cum enim hoc pulvere sulphurea pars sanguinis dividatur, effervescentiam & rarefactionem subito concipit; vasa jam repleta magis adhuc distenduntur: unde major æstus in sanguine & humoribus, & congestiones in visceribus novæ.

Non igitur exhibendus est, nisi imminuta fuerit plethora, nisi aptis & uberrimis diluentibus fluidiores fiant humores.

Aqua per chartam bibulam trajectam a nonnullis commendatur ad scabiem, impetigines & alia cutis vitia sananda.

Fumus qui ex Antimonio ignito emittitur, in flores albos, flavos & rubros colligi potest, modo convenientibus ollis excipiantur, addendo sabulum, vitrum pulveratum, salem Ammoniacum, aut Nitrum, ut copiosius ascendant, pluribus deinde lotionibus edulcandi. Vomitum, secessum & nonnunquam etiam sudores promovent a gr. ij. ad xij.

Ex Regulo martiali Antimonii flores argentei sub Nivis antimonialis nomine sic præparantur.

℞. Reguli martialis ℔j. Indatur ollæ fictili satis capaci inter prunas ardentes collocatæ. Operculum in medio perforatum in olla ita collocetur, ut illud inter & pulverem Regulinum duorum transversor, digitorum spatium vacuum remaneat. Altero operculo orificium ollæ claudatur. Urgeatur ignis per unius horæ intervallum, ut Regulus perfecte liquescat.

ſcat. Igne ſemoto & vaſis refrigeratis, flores nivei ſplendentes ſub ſpiculorum forma reperiuntur in intervallo vacuo a Reguli ſuperficie ad proximum operculum. Diaphoreſim & ſudores movent: quapropter in febribus malignis aliiſque ægritudinibus in quibus diaphoreſis utilis eſt, felici cum ſucceſſu præſcribuntur. Febres intermittentes ſanant exhibiti paulo ante paroxiſmum. Doſis a gr. x. ad xl.

Butyrum Antimonii, quod & Spuma venenata duorum Draconum nuncupatur, & cinnabaris Antimonii ſic conficiuntur.

℞. Antimonii crudi & Mercurii corroſivi ana q. placuerit. Pulverata & mixta digerantur in cella per noctem, deinde diſtillentur per retortam colli latioris & brevioris. Primo ignis lenti ope liquor ſtillat albidus & gravis; deinde ignem augendo, nunc fluit, nunc in cryſtallos ſeu butyrum glaciale concreſcit. Si collum retortæ hoc butyro coagulato obſtruatur, carbone admoto facile liqueſcit. Statim atque fuligo ſubrufa collo retortæ adhærere incipit, excipulum cum Butyro Antimonii removeatur, & novum ſubſtituatur. Poſtea ignis urgeatur vehementior, tunc Mercurius vivus in excipulum cadet, deinde Cinnabaris ad collum retortæ elevabitur & adhærebit.

Butyrum per novam retortam vitream diſtillatione ex balneo arenæ rectificatur. Cauſticum eſt inſigne, carnis excreſcentias abſumit, & ſphacelum ſiſtit. Cinnabaris quæ collo retortæ adhæret, in pulverem redigitur, cum capite mortuo proprio commiſcetur, deinde ſublimatur igne mediocri. Ejus color ex fuſco rubicundus eſt. Commendatur ad omnes capitis ægritudines, præſertim ad epilepſiam, necnon etiam ad luem veneream. Per ſudores humores pellit. Doſis a gr. vj. ad xv.

Pulvis Algaroth, ſeu Mercurius vitæ ex Butyro Antimonii paratur, aquam tepidam ei uberrime affundendo. Antimonium enim in Butyro ſolutum præcipitatur ſub ſpecie pulveris albi multis lotionibus edulcorandi & poſtea exſiccandi. Efficaciter purgat per vomitum & ſeceſſum. Doſis a gr. ij. ad vj. Mercurius vitæ dicitur, ſed improprie, cum nihil de Mercurio retineat, ſed totus ſit Antimonialis.

Ex Butyro Antimonii paratur Panacea univerſalis ſeu Antimonialis hac ratione.

℞. Butyri Antim. ℔ß. cryſtall. Tartar. ſubtiliter triti ℔j. Quibus affundantur in matracio amplo aq. communis ℔vj. Miſceantur & bulliant igne arenæ per 7. vel 8. horas. Liquori adhuc calenti ſenſim inſtilletur olei Tartari per deliquium facti ℔j. Tumultuabitur miſtura. Ceſſante effervescentia, liquor per chartam bibulam tranſcoletur, & in vaſe vitreo igne lento ad ſiccitatem evaporetur. Sal in fundo remanebit, qui in cella collocari debet, donec in liquorem limpidum reſolvatur, a fæcibus poſtea ſecernendum. Blande purgat per ſuperiora & inferiora. Doſis a gutt. viij. ad xx. in vehiculo idoneo. A Tartaro emetico non niſi colliquatione diſcrepat.

Stibium vi emetica & purgante omnino deſtituitur, & ſudores tantum mo-

movet vel insensibilem transpirationem promovet, si ejus sulphur acidis mineralibus figatur. Sic fit primo Bezoardicum minerale.

℞. Butyri Antim. q. l. Cui guttatim instilletur in retorta vitrea sp. Nitri q. s. donec effervescentia cesset. Digerantur per horas xij. deinde distilletur spiritus igne arenæ ad siccitatem usque. Massæ residuæ affunde novi spiritus Nitri tantumdem, & nova instituatur distillatio ad siccitatem usque. Tandem massa superstes in crucibulo, donec nullos fumos emittat, calcinetur; aqua tepida eluatur pulvis & exsiccetur. Ab Helmontio in peste, morbis malignis & contagiosis commendatur tamquam præstantissimum remedium diaphoreticum. Dosis a ℈ß. ad ʒß.

Compendiosior fieri potest Bezoardici mineralis præparatio, Regoli Antimonii ℥j. affundendo Aq. regiæ ℥iiij. Digerantur per aliquot dies leni calore, identidem agitando, donec omnis Regulus in pulverem albissimum convertatur. Huic postea superaffundatur aquæ communis magna copia; lavetur pulvis, donec perfecte sit edulcatus.

Secundo: Calx Antimonii diaphoretica, Diaphoreticum minerale, vel Antimonium diaphoreticum fit deflagrando per vices Antimonium crudum aut Regulum Antimonii cum triplici quantitate Nitri commistum. Sic enim omne sulphur Antimonii a sale acido Nitri figitur. Calx quæ post deflagrationem remanet alba, pluries abluenda est aqua calida, & exsicanda. A gr. x. ad ʒß. vel ʒj. exhiberi potest. Diaphoreticum est egregium, modo sufficienti dosi intus sumatur.

Obstructiones resolvit, humores crassos ac lentos attenuat & dividit, & per cutis poros sensibiliter vel insensibiliter pellit. In omnibus morbis malignis, in pleuritide, in rheumatismo, in erysipelatosis & cutaneis affectibus convenit, & feliciter præscribitur.

Usurpatur in pulvere Cornachini, & in pulvere febrifugo *Richard Morton.*

Variæ Antimonii tincturæ extrahuntur, de quibus multa prædicantur. Hæ sint pro exemplo; una simplex, altera magis composita.

℞. Salis Tartari ℥viij. Fundantur in crucibulo inter prunas ignito. Liquato sali affundantur cochleatim & identidem Antimonii crudi ℥vj. Cooperto crucibulo, calcinentur simul igne vehementiori per semi-horam, deinde massa fusa in mortarium aheneum conjiciatur; & statim atque concrescit, contundatur & pulverizetur. Pulveri matracio capaci indito affundatur sp. vini rectificati q. s. ad quatuor digitor. supereminentiam. Vase exacte obturato, digerantur per aliquot dies, donec spiritus colore intense rubro tingatur. Tinctura philtretur, & servetur ad usum. Sudores movet: rarissime nauseas excitat, nonnumquam alvum subducit, & urinas pellit. Commendatur in hystericis & melancholicis affectibus, ad viscerum obstructiones reserandas, & in febribus malignis. Dosis a gutt. iiij. ad xx. in vehiculo idoneo.

Altera tinctura magis composita nunc tantopere celebrata, quæ Lilium seu tinctura Lilii *Paracelsi* dicitur, fit ex Regulis metallicis hac ratione.

℞. Cupri in tenues laminas divisi ℥j. Candescat in crucibulo ignito. Tunc in crucibulum conjice Reguli Antimonii Martialis pulverati ℥iij. & illico liquescent Venus & Regulus Martialis. Deinde Stanni ℥iiij. per vices injiciantur, aliquando materiam ferro movendo. Omnibus perfecte liquatis, materia in conum fusorium sebo illitum projiciatur, quæ in massam Regulinam concrescet.

Massa Regulina metallica in pulverem redacta misceatur cum Nitri ℔jß. pulveris carbon. ℥ß. Mistura in crucibulo candente cochleatim projiciatur; & qualibet projectione cooperiatur crucibulum, donec omnis compescatur fulminatio. Igne intenso calcinetur materia per duas tresve horas, cum spatula ferrea identidem agitando. Materia in mortarium aheneum vel ferreum effundatur; & dum coalescit, citissime contundatur. Pulverata massa adhuc calens e mortario in matracium defundatur, huic statim affundendo sp. vini q. s. ad 4. digitor. transversor. supereminentiam. Digerantur igne arenæ per 15. dies; & erit tinctura Lilii, seu potius tinctura metallor. quæ sudorifera est & diuretica. Dosis a gutt. xx. ad c. in vehiculo convenienti: in febribus malignis, apoplexia, paralysi, rheumatismo, scabie, scorbuto, hydrope, mensium suppressione commendatur.

Recensitis quæ confici solent e Stibio præparationibus, tum emeticis, tum diaphoreticis; non abs re erit inquirere, unde vires Antimonii pendeant: quod quidem resolvere difficillimum est. Corpus enim illud minerale per se vomitum nullo modo provocat. Si cum acidis e vegetabilium familia oriundis consocietur, emeticum evadit: si e contra acidis conjungatur mineralibus quantitate sufficiente, vomitorium non est, sed sudoriferum aut diaphoreticum: & quæcumque ejus præparatio emetica, horumce acidorum consortio statim vim suam vomitoriam deponit. Si calcinatione sulphuris sui combustibilis portione majori destituatur, stomachum vehementer movet, ut videre est in Hepate Antimonii, Croco Metallorum, Calce & Vitro Antimonii. Calcis & Vitri vis emetica vino intenditur, & spiritu vini minuitur aut prorsus extinguitur; & diaphoretica evadunt.

Quæ mihi hac super re veritati magis consentanea videntur, breviter exponam.

Stibii vis emetica a certo quodam salium & sulphurum consortio, & quadam eorum proportione pendet; ita ut sulphura a salium particulis non nimis irretiantur, facile rarescere & expandi possint, necnon etiam ut salina spicula non crassiora, non fixiora, non majori copia sint, & tamen sulphureis partibus adhærentia facile ab illis abripiantur & eleventur.

Vis diaphoretica aut sudorifera pendet quoque ab iisdem sulphuribus, quorum expansio fieri non debet, priusquam Antimoniales moleculæ in massam sanguineam intrusæ fuerint.

Cum itaque ea est sulphurum & salium tenuitas ac proportio, ut eorum molecu-

leculæ ſtatim in ventriculo expandantur antequam ad inteſtina propellantur; ſua volatilitate e ventriculi fundo ad ejus tunicam ſuperiorem elevantur, eam leviter proritant, convellunt, & per conſenſum convelluntur diaphragma, & abdominis muſculi, unde ſequitur vomitus.

Si vero ſpiculorum ſalinorum craſſitie vel copia nimia, vel alia quacumque cauſa rarefieri non poſſint ſulphura, antequam in inteſtina deveniant, Stibium ſolam vim catharticam exercet.

Si tandem ſui juris non fiant in ventriculo nec in inteſtinis, nec prius evolvantur, quam ad maſſam ſanguineam pervenerint, ibi expanſione ſua ſanguinem rarefaciunt, attenuant, ejuſque partes ſuperfluas per cutis poros propellunt; unde diaphoreſis aut ſudor.

At vero in Antimonio crudo ſulphureæ partes majori acidi vitriolici copia irretiuntur ac figuntur, quam ut in ventriculo vel in inteſtinis expandi poſſint. Unde nec emeticum eſt, nec catharticum, ſed diaphoreticum.

Si vero calcinatione vel ſola, vel mediante Nitri portione mediocri, acidum vitriolicum pro majori parte avolet; quæ ſuperſunt ſulphureæ partes jam expeditæ, tantum ſalinorum ſpiculorum retinent, quantum ſufficit ad vehementiorem ventriculi irritationem excitandam.

Acida e vegetabilium familia educta, utpote tenuia & jam ſulphuri rariori conjuncta, ſulphureas Antimonii partes facillime rarefaciunt, ab acido vitriolico ſegregant, & ſibi conſociant; unde compoſitum emergit emeticum.

Acida vero e mineralibus extracta, qualia ſunt Nitrum, ſal marinus, Vitriolum, ſulphureas Antimonii moleculas, vel rariores jam factas irretiunt & figunt; ita ut ventriculum & inteſtina ultra progrediantur, & ad maſſam ſanguineam deveniant, antequam ſui juris fieri poſſint.

Spiritu vini minuitur aut extinguitur vis emetica propter nimiam ſulphurearum particularum copiam, quibus ſalinæ partes obruuntur & involvuntur; ita ut Antimonii molecolæ, licet expanſæ, ſpiculorum acidorum defectu, ventriculi membranas pungere ac irritare nullo modo queant.

Stibium omnium emeticorum præſtantiſſimum, & in morbis quamplurimis remedium anteſignanum; modo rite exhibeatur. In emeticorum igitur exhibitione tria conſideranda ſunt: æger, morbus, & medicamentum.

Inquirendum 1. num æger facile vomat? Quidam enim a ſtibiati medicamenti doſi vel maxima numquam vomunt: quidam etiam adeo teneræ ſunt conſtitutionis, ut vomitum difficillime ferant; ita ut a vomitorio vires fatiſcant & ſpiritus reſolvantur. An ægrotantes cruentæ ſanguinis expuitioni ſint obnoxii? Quibus ſi valentius emeticum propinetur, letalis ſæpe hæmorrhagia vomitui ſuperneniet. Num gravis adſit hernia? quæ vomitionis ſuccuſſibus adeo augeri poteſt, ut ægrum in vitæ periculum adducat. Num nimia ſit vaſorum plenitudo, ita ut eorum ruptura metuenda ſit? An mulier ægrotans prægnans ſit? Si quid enim ex his occurrat, rariſſime exhibendum erit emeticum, nec niſi ſumma cautione ac prudentia.

2. Attendendum ad morbum ipſum. Num morbum ab humorum mole ortum ducat? Num morbi fomes adhuc in primis viis contineatur? quod ex

oris amaritie, nauseabundis ructibus, biliosis vel acidis vomitionibus, &c. dijudicari potest. Quidam enim emeticorum exhibitionem inutilem putant, cum morbi fomes massæ sanguineæ admixtus est, vel cum a spirituum ataxia seu depravatione pendet ægritudo, ut in spasmodicis, hystericis & hypochondriacis affectibus. Verumtamen illis in affectionibus sæpe felici cum successu emeticum stibiatum præscribitur, non tam ad humores primis viis contentos subducendos utpote pauciores, quam ad æstuantem humorem & turgentem vasis contentum & parti principali, pulmoni v. g. aut pleuræ imminentem in abdomen attrahendum, ejusque evacuationem per latiores vias ac patentes tentandam : quod quidem, monente divo sene, statim fieri debet in primo morbi insultu. In spasmodicis vero affectibus, ubi membranaceæ fibræ erethismo laborant, emeticum hujus erethismi rhythmum alia levi, sed plane contraria, irritatione invertit, & sæpius extinguit. Sic etiam in alvi profluviis Hippocrates excitabat vomitum, quo confestim infernus secessus sursum revelleretur & solveretur. Præterea in affectibus comatosis ea est emeticorum vis, ut vividos in visceribus succussus excitent, fibrarum nervearum oscillationem ubique adaugeant, ac tandem liquorum cursum aut tardiorem, aut repressum ita exstimulent, ut per angustos canalium meatus foras propellantur. Hinc copiosæ illæ evacuationes per vomitum, per alvum & per sudores sæpe simul concitæ, unica tantum Stibii velut atomo exhibita. Cavendum est, ne adsit in abdomine viscerum inflammatio, quæ quidem vehementioribus vomitus succussibus ingravesceret. Nec Medicus decipiatur ab irrito vomendi conatu, qui a fibrarum ventriculi convulsione symptomatica sæpe progreditur. Tunc enim vel inutilis foret vomitio, vel periculosa : ventriculi enim motus convulsivus augeri posset, vel etiam illud viscus inflammaretur.

3. Ex parte medicamenti eligenda est Stibii præparatio quæ tuto exhiberi possit, aut cujus dosis ægri viribus & morbi urgentiæ a Medico accommodari possit. Stibium sub pulveris forma sæpe Medicos fallit, modo nimiam vomitionem excitando, modo nullam. Vini stibiati nimis incerta est vis, diversa pro diversa vini indole. Omnium Antimonialium præparationum præstantior est, quæ Tartarum emeticum dicitur ; quæ quidem semper liquore soluta exhiberi debet. Nec minori dosi præscribatur : si enim ad vomitum excitandum dosis non sit sufficiens, nauseis irritis ægrotantem fatigat absque levamine. Nec existimandum est Stibii nimiam dosim innocuam esse: sæpe enim ex nimia dosi vehementiores fiunt ventriculi contractiones, aut partium succussus, quibus sanguinis expuitio, vel vomitio, vel diuturniores & irriti vomendi conatus, ac tandem convulsiones, aut viscerum inflammatio succedunt.

Si vero ex quacumque Stibii præparati dosi vomitus vehementior sit aut diuturnior, spiritus sulphuris vel Vitrioli guttæ aliquot in aquæ vel ptisanæ cyatho ad gratam aciditatem exhibeantur, statim Stibii vis emetica infringitur, & vomitus ab hocce remedio tutius quam ab Opio sedatur.

Dum vomunt ægrotantes, ad humorum saburram in ventriculo contentam diluendam, & eorum ejectionem faciliorem efficiendam, affatim bibant

aquæ

aquæ tepidæ, vel ſeri lactis, vel decocti carnis vitulinæ, vel pulli magnam copiam; ſic facilior erit humorum ejectio, & minores erunt ad vomendum conatus. Tunc oleum & pinguia emetici vim citius infringunt, & viſcidæ ventriculi colluviei diſſolutioni obſtant.

Præter uſum Medicum, Stibium apud varios opifices uſitatiſſimum eſt: Stannarii ad nitorem & ſonum argenteum Stanno conciliandum; fuſores ad campanas, ſpecula metallica, & typographicarum litterarum typos fundendos eo utuntur. Ab aurifabris etiam ad purgationem auri adhibetur. Stibium enim cum auro fuſum omnia metalla ei admixta, ne argento quidem excepto, corrodit ac in ſcorias convertit.

Articulus Secundus.

De Biſmutho.

Bismuthum *Offic.* Plumbum cinereum *Agricolæ*: Marchaſita argentea *Quorumdam*: Gallice *Etain de glace* vel *Biſmuth*. Eſt ſubſtantia metallica, fuſilis, non ductilis, ponderoſa, fragilis, a plumbo & ſtanno colore & duritie diſcrepans, nitens quandoque argenti colore, interdum dilute purpureo, Regulum Antimonii referens, ex laminis tamen latioribus conſtans.

Ejus minera Galenæ ſimilis eſt, ſed manus inficit; non item Galena.

Eam torrere ſolent metallici opifices, & poſtea in Regulum fundunt. In venis argenteis ſæpius occurrit, & quo effoditur loco argentum eſſe plerumque ſignificat; unde a foſſoribus argenti tectum dicitur. In Miſnia & Bohemia tantummodo Biſmuthi fodinæ reperiuntur.

Quidam narrant etiam ex Cobalto certa quadam ratione fuſo Regulum extrahi, quem Biſmuthum eſſe aſſerunt. Sed de hac origine non plane conſtat.

Biſmuthum Græcis & Arabibus ignotum fuiſſe videtur. Arabum enim Marcaſita eſt lapis Pyrites.

Rarioris eſt uſus in Medicina. Quidam tamen ex eo parant flores, quos diaphoreticos aſſerunt. Sed plurimi hujus mineralis uſum internum reformidant, ob arſenicales quaſdam partes in eo contentas. Magiſterium ejus paratur, illud cum ſpiritu Nitri ſolvendo & poſtea aqua ſale communi impraegnata præcipitando. Edulcoratus pulvis albiſſimus eſt, & præſtantiſſimus fucus a mulieribus multum expetitus ad cutim dealbandam. Eo quoque tonſores ad comarum aſcititiarum capillamenta cinereo colore pingenda ſæpius utuntur.

Stanni fuſores Biſmuthum Stanno admiſcent, ut majorem ſplendorem & duritiem ei concilient, & ut liquefactum melius decurrat.

ARTICULUS TERTIUS.

De Zincho.

ZINCHUM *Offic.* Zinethum seu Marcassita pallida *Schroderi*. Est substantia metallica, sulphurea, ponderosa, plumbum colore referens, fusilis, aliquantisper ductilis, cum difficile frangatur, inflammabilis, & volatilis. Veteribus prorsus ignota videtur fuisse; recentioribus vero ejus origo atque natura antea parum notæ, *in Dissertatione G. Ernesti Stahl Medicinæ Professoris Hallensis de metallurgia*, accurate exponuntur & aperiuntur.

Ex quadam minera plumbi Goslariensi extrahitur: quæ quidem difficile admodum funditur, licet aspectui faciem neque saxeam, neque sterilem, sed nitidam prorsus, brevium tamen & veluti interruptorum foliorum speciem exhibeat. Triplex substantia ex hac minera extrahitur; Plumbum, Zinchum, & quædam Cadmiæ fornaceæ species, quæ cum cupro fusa aurichalcum constituit.

Furnus in quo Zinchi minera funditur, sic disponitur, ut parietes laterales & posterior ex latere cocto construantur; anterior vero pars furni occluditur laminis seu tabulis saxeis, lapide nempe fissili, griseo, ignis vim tolerante, & transverso digito crasso. Ita fit ut fusionis tempore hic furni paries propter parvam sui crassitiem propemodum perpetuo ab ambientis aeris allapsu paulo frigidior maneat: imo vero eumdem refrigerant repetitis aquæ aspersionibus. In furno sic disposito funditur minera: & duodecim horas singulis operationibus seu fusionibus impendunt. Fusa minera urgente follium flatu, Zinchum cum plumbo fusum in flores seu halitum resolvitur, cujus pars non exigua ad utrumque latus parietibus furni ex cocto latere extructis affigitur, ibique ad calami scriptorii crassitiem adhærescit, tenuissimi limi valde indurati & seminitrescentis consistentia. Hæc quidem accretio, singulis fusionis periodis, priori ita superinducta, imminueret tandem debitam furni fusorii capacitatem, nisi convenienti tempore, aperto furno excussa tolleretur.

In anteriore vero furni parte, parieti saxeo adhærescit non modo hæc materia supradicta, sub lapidescentis substantiæ fusæ specie, sed etiam altera instar metalli cujusdam aut plumbi fusi, intercurrentibus tamen semiustis & quasi in cinerem redactis partibus. Sub finem itaque periodi istius fusionis, remotis ab ima anterioris hujus parietis parte prunis candentibus, ibi substernunt carbones comminutos non ignitos, & tunc levibus mallei ictibus parietem concutiunt. Ita effluit Zinchum illi parieti hactenus adhærens; & inter semiustam reliquam substantiam, quasi favis quibusdam insidens, defluit sub stanni liquati specie, ardentis tamen, & lucida alba flamma coruscantis: & intra pauca momenta prorsus conflagraret, & in levem albidum cinerem promptissime abiret, nisi a carbonum pulvere exciperetur & extingueretur. Statim atque in illum pulverem demersum est, extinguitur,

tur, & in metallum concrescit. Refrigeratum illinc aufertur, a carbonibus separatur; & denuo leni calore, stanni instar, colliquatum in massas seu placentas funditur.

Proventus hujus materiæ plurimum variat, adeo ut interdum nihil prorsus inveniant, sive propter intensiorem ignis calorem, sive propter vehementiorem follium flatum.

Ceterum illa hujus concreti pars quæ lateritiis furni parietibus affixa per vices effringitur, Cadmiam constituit, quæ cum cupro fusa aurichalcum vulgare efficit. Sed priusquam huic operationi adhibeatur, per longum tempus in acervos cum metalli scoriis atque quisquiliis aeri aperto exposita relinquitur. Ibi ab aere penetrata nonnihil rarescit, & laxioris fit consistentiæ. Tunc apta est & idonea ad cuprum flavo colore tingendum.

Hæc substantia a D. Stahl Cadmia fornacum dicitur, nec immerito. Licet enim a Tuthia, quæ est Cadmia fornacee Agricolæ, origine differat, non tamen natura & effectibus ab illa multum diversa videtur. Utraque enim cuprum flavo colore tingit.

Plumbum in ima fornacis parte fusum reperitur. Hujus materiæ nihil penitus retinere existimant operarii, persuasi nimirum quod illo igne qui plumbum in furno subsidens adhuc comitatur, universum Zinchum combustum in auras pellatur.

Zinchum est substantia metallica, sulphurea tamen & plane volatilis. Observavit enim D. Homberg hoc fossile corpus in crucibulo ignito fusum, multos fumos emittere. Si vero baculo ferreo agitetur, statim ardet, flammam emittit albam, fulgidam, qualis ex Nitri & Sulphuris mistura oritur; & eodem instanti tota crucibuli cavitas tenuissimis filamentis albis, levissimis & copiossimis, gossypio vel aranearum telis similibus adimpletur, quæ colliguntur; ita ut iteratis agitationibus & florum collectionibus, Zinchi substantia fere tota in hos flores filamentosos abeat. Ex his floribus D. Homberg oleum inflammabile subtilissimum extraxit.

Zinchi flores albi intus sumpti sudoriferi sunt, & nonnunquam per superiora & inferiora purgant, a gr. iv. ad xij. Extus vero adhibiti a Pompholige aut Nihilo albo officinarum, reipsa non discrepant: potenter siccant, sine morsu leviter adstringunt, & consolidant. In ophtalmia ex lympha salsa & acriore, a Paulo Barbette tamquam expertum remedium, cum aqua Rosarum soluti prædicantur: in papillarum fissuris a Francisco Deckers, linteolo excepti, & aspersi exulcerationibus ægrotantium a diuturno decubitu, ab Emmanuele Konig commendantur. Valent etiam ad ulcera humida exsiccanda.

Ex cupro & Zincho simul fusis fit elegantissimum, aurichalcum auri colorem æmulans, quod Principis Metallum, vulgo *Metal de Prince*, dicitur a Principe Roberto Anglo qui hujus inventor censetur. Sic autem conficitur.

℞. Cupri ℥iij. Fundatur in crucibulo, Fuso adde Zinchi ℥ß. Fluant simul. Massa metallica refrigerata aureo colore elegantissimo tincta & malleo ductilis deprehenditur.

Stanni fusores eo utuntur pro dealbando & purificando stanno, non secus

ac aurifabri plumbum ad aurum purgandum vel argentum. Eapropter dum ſexcentas ex gr. libras ſtanni fundunt, Zinchi libram unam admiſcent.

ARTICULUS QUARTUS.

De Cinnabari & Hydrargyro.

CINNABARIS vox multiplex, quæ jam Dioſcoridis tempore diverſis rebus tribuebatur. Tunc temporis Cinnabaris nomine proprie deſignabatur ſubſtantia quædam intenſe rubra ex Africa delata, vi adſtringente prædita quam quidam, referente eodem Dioſcoride, Draconis cruorem eſſe exiſtimaverunt: nec a ſucco gummoſo, Sanguine Draconis in officinis dicto, diſcrepantem eſſe Matthiolus multa cum ratione ſuſpicatur. Abuſive tamen idem nomen Minio veterum tribuebatur, ſubſtantiæ nempe minerali coloris rubri rutilántis, ex qua Hydrargyrus extrahebatur; ita ut hæ voces, Cinnabaris & Minium, indiſcriminatim poſtea uſurparentur. Tandem uſus invaluit; quandoquidem rarius eſſet Minium verum ac genuinum: nonnunquam enim adulterabatur quibuſdam plumbeis mineris ad rubedinem calcinatis: & adhuc plumbi Calx rubra Minii nomen retinet in officinis, dum Hydrargyri minera rubra nunc non aliter quam Cinnabaris dicitur.

Vulgatioribus igitur officinarum vocibus & uſitatioribus ſervatis, Cinnabarim officinarum in nativam & factitiam diſtinguimus.

CINNABARIS nativa ſeu foſsilis *Offic.* Ἄμμιον & Μίνιον *veterum Græcorum*: Ἄνθραξ *Vitruvii*. Eſt ſubſtantia foſsilis, metallica, gravis, non admodum dura, quæ vel pura vel lapidibus permiſta reperitur. Puræ plures ſunt ſpecies: una colore purpureo ad rubedinem inclinante, quæ trita colorem rubicundum elegantiſsimum exhibet; altera ſubnigra vel jecoris colore, Hæmatitidem lapidem referens; altera vero ſubflava. Tanto Hydrargyro plerumque turget hæc minera, ut metallicus ille liquor per ſe guttatim ex ea ſtillet. Quæ lapidibus permiſcetur Cinnabaris ſpecies, ſæpe in lapide ſciſsili cinereo, bractearum modo concreta invenitur, quandoque in lapide metallico candidiſsimo: nonnunquam etiam ſub forma Pyritis aurei vel argentei coloris occurrit, qualis in Normannia e terra rubra paucis abhinc annis effodiebatur. Variis in locis reperitur, in Hungaria, in Carinthia, in Bohemia, in Italia, in Hiſpania, & in Gallia.

Ex quibus principiis conſtet Cinnabaris nativa, nullus non novit. Hydrargyrus ex eo, diſtillationis ope, mediante calce viva vel limatura ferri, elicitur. Sulphur ardens ex ea extrahitur, ſed parva quantitate, ſi cum lixiviis fortioribus ebulliat, & decoctioni ab Hydrargyro ſeparatæ acetum ſtillatitium affundatur. Præterea Cinnabaris arte conficitur a nativa non diſsimilis, Hydrargyrum & Sulphur commune ſimul mixta ſublimando, ut infra dicemus.

Cinnabaris nativa olim a pictoribus ſæpius expetita, rarius nunc venit in uſum; cum factitia non minus elegans ſit, & minori pretio obtineatur.

Ex

Ex ea olim veteres Hydrargyrum extrahebant, hodieque ad illius extractionem e terra effoditur. A quibusdam tamen Medicis commendatur ad usum internum, adversus epilepsim, vertiginem, maniam, & affectus cephalicos. Tunc eligitur Hungarica colore rubro rutilante, pura, nullis heterogeneis partibus permista; rejicitur fusca aut subflava & impura.

Accidit tamen nonnunquam quod Cinnabaris nativa, ratione vitriolicarum quarumdam particularum, vel etiam fortasse arsenicalium, nauseas & vomitiones excitet, necnon etiam anxietates circa præcordia: quod & ipse bis terve observavi, licet Cinnabaris plurimis lotionibus purgata fuisset, Quapropter aut Cinnabarim factitiam aut Cinnabarim Antimonii nativæ semper anteponendam censeo.

CINNABARIS factitia *Off.* Gallice *Cinabre* vel *Vermillon*, est compages quædam rubra, ponderosa, densa, sed friabilis, striis argenteis vel fulgentibus distincta, ex sulphure & Hydrargyro arte Chymica conjunctis constans, ut infra dicemus. Sed prius quid sit Hydrargyrus considerandum est.

HYDRARGYRUS seu Argentum vivum *Officinarum*: Ὑδράργυρος *Græcor.* Mercurius Chymicorum: Ἄργυρον χυτὸν *Theophrasti* seu argentum fusum: Ἄργυρον κινητὸν *Aristotelis*, argentum mobile: Vomica liquoris æterni *Plinii*: Zaibar vel Zabach *Arabum*. Est substantia metallica, fluida, tactu frigida, argenteo splendore nitens, gravis, summe volatilis, sola corpora metallica madefaciens & in primis aurum, cui avide conjungitur.

Hydrargyrus vel fluidus in terræ visceribus occurrit, & in lacunis in quas ex fodinarum venis fibrisque confluxit, colligitur. Aqua copiosa lavatur ad terram separandam: nonnunquam aceto & sale purgatur, ad metallicas particulas, si quæ sint, absumendas; tandem per pannum xylinum vel per alutam transcolatur, & Mercurius virgineus dicitur. Vel in glebis effoditur, seu sub mineræ sulphureæ mercurialis rubræ specie quæ Cinnabarina nuncupatur; vel sub forma glebæ limosæ, vel saxeæ, colore diverso, modo rubro, modo subflavo, modo fusco, modo plumbeo. Ex hac posteriore Hydrargyrus simplici distillatione, nulla re addita, educitur, vel per ascensum, dum minera retortis immissa igne sufficienti urgetur; sic e minera elevatur Hydrargyrus, sub fumi specie, qui in collo retortæ partim in guttas concrescit ac distillat, partim in aqua excipuli suppositi coalescit in liquorem argenteum, qui Mercurius vivus vel currens nuncupatur: vel per descensum distillatur hac ratione, utpote expeditiori, si uberrima sit & dives Hydrargyri minera. Effossam mineram conterunt, in fictilia quædam angusti orificii conjiciunt, & recenti arborum musco obturant: deinde fictile alterum huic simile latioris tamen oris in terram sepeliunt, & alterius pleni inversum orificium in illud inserunt: argilla circumquaque muniunt & obturant oscula, vasaque simul connectunt & firmant; adeo ut vacuum fictile totum sub terra recondatur, plenum vero totum superemineat. Itaque in aperta area quamplurima seriatim collocant fictilia, & deinde ignem in ambitu succendunt, cujus vi calefacta vena Argentum vivum guttatim distillat per muscum in substratum fictile. Hinc suo tempore eximunt, & in utriculos quosdam reponunt.

In

In Hungaria, in Carinthia, Carniola & in agro Forojulienſi divites ſunt Argenti vivi fodinæ. Nec deſunt in Gallia circa Monſpelium, & in Normania non longe a Carentano oppido, ubi minera rubra Cinnabarina occurrebat adeo dives, ut ex ea Mercurius currens virgineus non parva copia extraheretur.

Ex Mercuriali vero minera quæ copioſo ſulphure turget, Hydrargyri extractio fieri non poteſt abſque additamentis, quæ ſulphuream ſubſtantiam abſorbendo, Mercurium liberent ac fluidum reddant. Talia ſunt cineres lignorum, calx viva, ſcobis ferrea, & cetera hujuſcemodi, quibuſcum permiſta minera diſtillatur.

Hydrargyrus metalla omnia, auro excepto, gravitate ſuperat. Aurum enim in eo immergitur, cetera ſupernatant. Auri gravitas ad illius gravitatem paulo major eſt quam 4. ad 3. Hydrargyrus cum omnibus metallis & metallicis permiſcetur, & ut ajunt, amalgamatur; licet antimonio, ferro, & æri difficilius adhæreat. Metalla penetrat, diſſolvit, & friabilia reddit: unde a quibuſdam prima metallorum materia exiſtimatur. Sed hæc opinio experimentis aut argumentis ſat validis non firmatur. Itaque eſt corpus metallicum ſui generis, fluidum, ponderoſum & ſumme diviſibile ac volatile. Hydrargyrus enim igne in partes tenuiſſimas ſub halitus forma dividitur & diſſipatur: hinc Servi fugitivi nomine a Chymicis donatus fuit. Sub ſpeciebus fere innumeris larvari poteſt, & poteſt ad priſtinam formam reduci: unde Protheus dicitur. Cum ſale marino facillime conſociatur, & ſimul conjuncta facillime levi calore in maſſam candidam, ſalinam, cryſtallinam, ſublimantur ſub nomine Mercurii ſublimati corroſivi, non itidem cum Nitro vel Vitriolo. A ſpiritu acido Nitri facile diſſolvitur, ſed difficillime admodum ab oleo Vitrioli. A ſalibus alcalinis nullo modo mutatur: a ſalino-ſulphureis corporibus quodam modo figitur & extinguitur: cum ſulphure diu tritus in pulverem nigerrimum convertitur, & ignis ope ſublimatur in maſſam, intenſe rubram, radiatim diſpoſitam & nitentem. Hydrargyrus cum ſpiritu Nitri ſolutus, acido ſpiritu ignis ope exhalato, ſub pulveris rubri ſpecie remanet: ſi vero ejuſdem ſolutio cum ſale Tartari præcipitetur, ſubſidet ſub pulveris crocei ſpecie: cum ſale marino Præcipitatum album exhibet; cum aqua calcis Præcipitatum flavum.

Hydrargyri analyſis perdifficilis eſt: nam ſtatim atque igne urgetur, in auras avolat; ita ut artificis induſtriam fuga eludat, antequam in ſua principia reduci poſſit. Veruntamen ſi diuturno ignis calori expoſitus diutius detineatur in vaſe vitreo oblongioris colli, in pulverem griſeum paulatim convertitur, qui diuturniori digeſtione flaveſcit, ac tandem ruber evadit. Hydrargyrus ſic in calcem redactus paulo ponderoſior fit, quam dum fluidus erat: paulo fixior etiam eſt in igne. Verumtamen ſi igne vehementiori propellatur, in auras avolat, remanente tantillo terræ fuſcæ & levis. Si cum carbonum pulvere Calx Mercurialis leviter comburatur, in Mercurium currentem diffluit. Hydrargyrus tritura diuturniori in pulverem cinereum reducitur, interpoſitis nempe aliquot terentis corporis moleculis, quæ Mercurialium globulorum intimum contactum impediant.

Mer-

Mercurius vivus lentis majoris foco sub sole expositus, in uberrimos fumorum rivos statim diffunditur, nihil prorsus remanente. At vero Mercurii per se calcinati calx solis foco supra tegulam exposita, in materiam vitrescentem colliquescit, quæ in fumos citissime evaporatur; tandem pulvisculus subfuscus superstes remanet, qui in vitrum fuscum tandem convertitur. Si eadem Mercurii calx super carbones in ejusdem lentis vitreæ foco detineatur, dum liquescit in vitrum & super carbones diffluit; vitrum priusquam sub fumi specie in auras dissipetur, in argenteas Mercurii currentis guttulas convertitur. Hinc patet Hydrargyrum componi ex terra vitrescibili volatili, quę metallicum splendorem & suam fluiditatem a sulphureis partibus mutuatur. Dum enim Argentum vivum calcinatione sulphureis suis partibus spoliatur, & fluiditatem & splendorem argenteum amittit: si vero sulphureæ particulæ ipsi restituantur, pristinum splendorem & fluiditatem statim recuperat.

Hydrargyrus ab antiquis inter venena annumerabatur. Ipsi enim vim pernicialem tribuit Dioscorides, cujus auctoritate dubio procul ductus Galenus illum inter erodentia numeravit; ejus enim virium nullum periculum fecisse fatetur. Hydrargyri nomen apud Hippocratem non legitur; unde suspicari licet illius ævo usitatum non fuisse. Ad usus externos usurpabatur Avicennæ temporibus, raro ad usum internum; & tunc temporis a Medicis quamplurimis adhuc inter venena habebatur, ut videre est apud Actuarium qui illum inter medicamenta exitialia recenset, & Mesuem qui eo tantum utebatur ad cutis affectiones curandas. Observat tamen idem Avicenna plurimos Hydrargyrum absque ulla noxa potavisse, & per alvum nullo modo mutatum ejecisse.

Ducentis circiter abhinc annis, licet pro veneno a quibusdam adhuc haberetur, non pauci ad usus internos eum transtulerunt. Ex quo enim observatum fuit illum innoxie pecoribus, ad eorum scilicet lumbricos enecandos, a suis pastoribus exhiberi, teste Fallopio, abunde compertum esse putaverunt, tuto etiam ægris hominibus offerri posse. Itaque Hydrargyrus crudus inter venena non adscribendus est. Brassavolus enim & Carolus Musitanus eum infantibus pueris sæpius a granis duobus ad ℈j. exhibuisse asserunt, ad vermes necandos, & semper cum levamine. Quædam obstetrices ad difficilem partum juvandum ejusdem scrupulum unum parturientibus propinant, si non semper cum successu, saltem sine noxa. Matthiolus quasdam gravidas mulieres abortum sibi machinantes Hydrargyri libram unam absque nocumento hausisse narrat. Et vulgo notum est fossores Hydrargyri heris suis hunc liquorem metallicum clanculum subripere, nec parva quantitate deglutire, quem postea per alvum dejectum a fæcibus lotione purgant, ac vendunt.

Fatendum est tamen non omni noxa vacuum esse diuturniorem ejus usum, tum internum, tum externum. Fossores enim & hujus materiæ artifices, licet robustissimi fuerint temperamenti, in hoc opere vix quadriennium vivunt incolumes; sed membrorum tremore & paralysi afficiuntur, & miselli moriuntur. Ab incauto quoque illius usu, tum interno, tum externo, nervi læduntur, debilitantur, corrugantur & contrahuntur; unde membrorum tremores, con-

tra-

tractio, paralysis. Humores nimis colliquantur; unde ptyalismus sæpe diuturnior & letalis, ulcera oris & gulæ, uberiores alvi dejectiones. At vero Hydrargyrum medicamentum abusu tantum pravum censemus, sed rite administratum saluberrimum existimamus.

Hydrargyrus itaque virtute insigni donatur aperiendi, seu poros tubulosque glandularum quocunque in loco infarctos & obstructos reserandi, humores spissos ac lentos, præsertim lympham viscidam attenuandi & resolvendi, vel in angustissimis & longe remotis corporis meatibus; unde in tumoribus & glandularum infarctu, in schirroso liene, mesenterio, hepate, &c. in gangliis, strumis, & aliis affectibus hujuscemodi valde commendatur. Præterea humorum acrimoniam temperare valet ac lenire; unde in tumoribus, bubonibus & ulceribus venereis, in pustulis cutaneis, scabie qualicunque & ceteris cutis affectibus mire conferunt mercurialia medicamenta; modo universalia remedia præparantia & evacuantia præmittantur, & identidem exhibeantur. Cum enim hi omnes affectus oriantur a stagnante serosa colluvie viscida, quæ mora diuturniori caustica fit; si Hydrargyri ope citius dividatur & tenuior fiat, antequam liber ipsi pateat exitus, tunc sane in propriam partem vim suam exeret, vel in internas partes irruens atrocissima gignet symptomata, & malum priori pejus excitabit. Igitur ante Hydrargyri exhibitionem corpus caute præparandum est, tum venæ sectione qua vasorum plenitudo minuitur, tum balneis & diluentibus medicamentis quibus humores fluxiliores fiunt & fibræ molliores, tum purgantibus quibus viæ ad humorum exitum præparantur. Purgantia quoque medicamenta identidem exhibeantur, ad solutos humores per patentiores vias absque noxa subducendos. Tandem æger in loco calido versetur, ne insensibilis perspiratio frigore externo intercludatur; eamdemque blandis exercitationibus provocet ac foveat.

Hydrargyrus non intra corpus modo assumptus, sed etiam extrinsecus inunctus, per alvum, per sudores, per insensibilem perspirationem humores evacuat, quos tamen sæpius suprapurgare solet, non quidem vomitione, sed continua mucosi sputi profusione. Unde & salivatio vulgo dicta, nova & veteribus intentata purgationis forma. Hæc purgandi ratio luis venereæ Medicina tuta ac præstantissima censetur, qua primus usus fuit Jacobus Carpensis Medicus Bononiensis.

Hydrargyrus, ex quacumque regione afferatur, optimus censetur purus, argenteo splendore nitens, summe fluidus, qui in argenteo cochleari igni expositus in auras prorsus avolat, nihil remanente: rejicitur colore livido infectus, qui in guttas exacte rotundas non dividitur, sed vermiculorum aut lacrymularum species effingit; quod quidem cum plumbo vel Bismutho adulteratum fuisse denotat. Utut purus esse possit Hydrargyrus nativus seu virgineus, internum tamen ad usum semper purgari: debet sæpe enim vel partibus quibusdam metallicis, vel sulphureis, vel etiam arsenicalibus permistus est.

Simplicior Mercurii purgatio fit eum per alutam trajiciendo, qua a sordibus crassioribus purgatur. Quidam eum sale & aceto bis terve lavant: sed

tutior

tutior eſt ejus diſtillatio per retortam, cum calce viva, vel cineribus clavellatis, aut limatura chalybis. Sic enim puriſſimus extrahitur Mercurius.

Hydrargyrus vel crudus, ut ajunt, id eſt abſque ulla præparatione, ſed purgatus tantum, ad uſum medicum adhibetur, vel diverſimode præparatur.

Mercurius crudus ad vermes enecandos in ſubſtantia exhibetur a ℈j. ad ʒj. Teritur in mortario vitreo cum Saccharo, ut in partes inviſibiles diſſolvatur, addendo olei Amygdalarum dulcium guttam unam aut alteram, ne in priſtinam formam iterum redeat. Uſitatiſſimum eſt Hydrargyri decoctum, quod fit Hydrargyri ℔j. in aq. puræ ℔vj. per horam decoquendo. Liquor limpidus pueris & infantibus pro potu ſolito exhibetur. Hydrargyrus vermium quorumcunque, & pediculorum ſive majorum, ſive minorum, hoſtis eſt infenſiſſimus, eoſque extrinſecus adhibitus citiſſime fugat aut interimit. Unguentis quibuſdam permiſcetur, quibus inunguntur loci ubi tales nidulantur hoſpites.

Mercurius crudus exhibetur quoque ſat magna copiá in oleo, ad ℔ij. vel iij. & ſæpe obſtructionem tollit & fæces propellit. Sed ſi fortior ſit obſtructio, ita ut in inteſtinis diutius moretur, ſalivationem promovebit. Metuendum eſt inſuper ne ſuo pondere inteſtina gravet ac lædat.

Pro ſcabiei curatione cingula Mercurialia uſurpantur felici cum ſucceſſu, ſervatis ſervandis, ut diximus. Argentum vivum cum albumine ovi diutius agitatur, donec ambo in ſpumam convertantur. Hac ſpuma imbibuntur cingula e panno xylino præparata, quæ exſiccata ſupra lumbos geſtiuntur. Unctiones Mercuriales ſcabiem & ceteros cutaneos affectus curare valent.

Mercurius crudus uſurpatur in pilulis Mercurialibus, in emplaſtro de ranis cum Mercurio *Joannis de Vigo*, in unguento Neapolitano.

Hæc ſit formula pilularum Mercurialium præſtantiſſima.

℞. Rhei El. Trochiſcor. alhandal. Trochiſcor. Agarici ana ʒj. Scammon. Aloes ana ʒjß. Hydrargyri Terebenthina extincti ℥ß. Syr. Flor. Perſicor. q.ſ. F. pil. ſec. artem. Doſis a ℈j. a ʒjß. in morbis venereis, rheumatiſmo, meſenterii & viſcerum obſtructionibus. A quibuſdam quotidie vel alternis diebus exhibentur.

Nulla eſt materia a Chymicis tam varie, tam diverſimode tractata, non ſolum ad medicum uſum, ſed etiam ad alchymiſticum. Cum enim Hydrargyrum, ſeu ut vocant Mercurium, primam omnium metallorum materiam eſſe exiſtimarent, ad illum fixum efficiendum, nihil intentatum reliquerunt. At vero poſt tot exantlatos labores, ſi propoſitum finem aſſequi non potuerint, ſaltem medicaminibus plurimis armamentarium medicum locupletarunt.

Obſervandum eſt autem, quaſdam apud Chymicos Mercurii præparationes Olei vel Salis nomine inſigniri: quæ quidem non ſunt principia ſeu ſubſtantiæ ex Hydrargyro extractæ, ſed ſalina vel oleoſa corpora Hydrargyro permiſta. Hactenus enim nulla ratione Hydrargyrus in ſua principia reduci potuit; adeo enim volatilis eſt, ut citius ex Chymicorum manibus avolet, quam ut ejus texturam diſſuere queant.

Uſitatiores Hydrargyri præparationes ſunt Mercurius præcipitatus per ſe, Mer-

Mercurii Præcipitatum rubrum, Præcipitatum album, Præcipitatum flavum ſeu Turbith minerale, Præcipitatum viride, Præcipitatum violaceum vel nigrum; Aethiops mineralis, Cinnabaris factitia, Sublimatum corroſivum, Sublimatum dulce ſeu Aquila alba, & Panacea Mercurialis.

Mercurius præcipitatus per ſe, ſeu Calx Mercurii, ſic conficitur.

Hydrargyrus in vas vitreum, infernale, ut ajunt immittatur. In arena digeratur, igne gradatim aucto. In pulverem cineraceum primo convertitur, qui paulatim rubicundiſſimus evadit. Vomitum, ſeceſſum, & ſudores movet, Doſis a gr. iij. ad vj.

Præcipitatum rubrum conficitur, ſolvendo Mercurii vivi ℥iiij. in ſp. Nitri q. ſ. ſeu ℥v. Solutio in arena evaporetur ad ſiccitatem uſque, & remanebit maſſa pallide flaveſcens. Ignis ad tertium gradum urgeatur, donec tota maſſa rubra vel corallina evadat. Servetur pulvis ad uſum. Externi uſus ſolet eſſe excreſcentiis carnoſis exedendis, in auriferendis puſtulis: nam blande & abſque dolore corrodit, ſi alicui emplaſtro inſpergatur, vel unguento miſceatur.

Quidam ſuper hoc Præcipitato rubro ſpiritum vini rectificatum aliquoties diſtillant, pulveremque reſiduum, Arcanum corallinum nuncupant, ſeu Præcipitatum rubrum dulcificatum: intus enim exhiberi poteſt. Si purgantibus medicamentis miſceatur, eorum vim purgantem adjuvat; ſi vero cum ſudoriferis, ſudorificum fit. Doſis a gr. ij. ad vj.

Præcipitatum album ſic præparatur.

Solvantur Mercurii vivi ℥ij. in ſp. Nitri ℥iij. in vaſe vitreo, igne arenæ. Seorſim ſolvatur Salis communis ℥ß. in aq. calidæ ℥vj. Limpidæ ſolutiones confundantur. Statim turbida fit mixtura, & Mercurius ſub pulveris albi ſpecie vaſis fundum petit. Liquor limpidus factus ſenſim evacuatur: multis lotionibus edulcatur pulvis & exſiccatur. Interne ſumptus humores per ſeceſſum evacuat, nonnunquam vomitum excitat: aſſiduo uſu ſalivationem provocat. Doſis a gr. iiij. ad xv. Extrinſecus cum unguentis & pomatis adhibitus omnes cutaneos affectus ſanat.

℞. Præcipitati albi ʒj. Unguenti roſati ℥j. Miſce. Fiat unguentum, ad pſoram, ſcabiem, impetigines, &c.

Præcipitatum flavum, ſeu Turbith minerale, fit ſolvendo Mercurii optime purgati ℥iiij. in olei vitrioli ℥xvj. Solutio ex retorta diſtilletur, donec maſſa alba remaneat. Pulverizata plurimis aquæ calidæ lotionibus edulcoretur; flaveſcit. Exſiccata ſervetur ad uſum. Per ſuperiora & inferiora potenter purgat. In morbis venereis potiſſimum exhibetur. Doſis a gr. ij. ad vj.

Præcipitatum viride, ſeu Lacerta viridis, ſic præparatur.

℞. Mercurii purificati ℥iiij. Cupri lamellatim conciſi ℥j. Solvantur ſeparatim in ſpiritu Nitri. Solutiones confundantur, deinde ad ſiccitatem evaporentur. Maſſa ſuperſtes pulverata cum aceto diſtillato ad ſex tranſverſorum digitorum eminentiam in arena digeratur. Acetum tin-

ctura

ctura viridi vel subcærulea saturatum extrahatur, & novum superaffundatur. Tandem tincturæ omnes leni calore evaporentur ad melleam consistentiam. Igne semoto, induresclt materia, quæ pulverata viridis est, & servatur ad usum. Purgat per superiora & inferiora. A quibusdam specifica habetur in gonorrhæa virulenta. Dosis a gr. ij. ad viij. quotidie vel alternis diebus sumenda, donec fluxus penitus sedatus fuerit. Illius tamen usus minus tutus a quibusdam existimatur, ob Cupri venenatam qualitatem.

Præcipitatum violaceum vel nigrum, Mercurius diaphoreticus, & mercurialis Panacea quorumdam, hac ratione confici solet.

℞. Sulphuris citrini ℥iv. In vase terreo inter prunas candentes fundantur. Sulphuri fuso diligenter admisceantur Hydrargyri purgati ℥vj. cum virga ferrea assidue movendo. His optime unitis Salis ammoniaci ℥iiij. adjiciantur. Sublimetur massa in vase vitreo. Sublimatum cum fæcibus permistum iterum sublimetur. Sic quatuor instituantur sublimationes: quarta peracta, separetur massa nigra vel subcærulea, ponderosa, quæ in vasis fundo reperitur, a materia tenui, levi, subflava rejicienda. Diaphoretica est, commendatur in rheumatismo, scrophulis, morbis venereis, in asthmate, epilepsia, ad obstructiones reserandas & ad vermes necandos. Dosis a gr. xij. ad ʒß.

Aethiops mineralis præparatur ex Mercurii purgati p. iiij. florum Sulphuris p. iij. Agitantur simul in mortario vitreo, donec omnes globuli mercuriales penitus evanescant, & massa in pulverem fuscum tenuissimum redigatur, qui paululum asservatus maxime nigrescit. Valet contra vermes, adversus luem veneream, scabiem, impetigines, scrophulas. Commendatur quoque ad hæmorrhoidales cruciatus, podagram & rheumatismum. Dosis á gr. xv. ad ℈ij. & quandoque iteratur mane & sero, purgando quarto quoque die. Raro salivationem excitat. Diaphoresim promovet, & nonnunquam purgat per secessum.

Quidam ad eamdem præparationem conficiendam Mercurium & Sulphur partibus æqualibus commista incendunt, sed inutilis est hæc combustio.

Cinnabaris factitia fit paulatim miscendo Argenti vivi partes tres cum Sulphuris igne liquati parte una, & assidue agitando, donec omnis Mercurius evanescat. Massa refrigerata pulverizatur, & in vas sublimatorium immittitur. Igne sensim aucto, sublimatur in massam rubram striatam & splendentem. Easdem virtutes obtinet ac Aethiops mineralis. Nonnunquam in suffitu præscribitur ad salivationem movendam in lue venerea.

Sublimatum corrosivum hac ratione cito præparatur.

℞. Mercurii purgati q. pl. Dissolvatur in aquæ fortis q. s. Solutio ad siccitatem distilletur. Massæ salinæ residuæ permisceantur salis communis decrepitati p. iiij. In matracio vitreo colli brevioris instituatur sublimatio. Elevabitur massa salina crystallina alba, quæ Sublimatum corrosivum, vel Mercurius sublimatus corrosivus, vel Draco venenatus dici-

dicitur. Inter venena corrodentia recensetur. Intus sumptum eadem, quæ Arsenicum, sed vehementiora & promptiora excitat symptomata: gulam enim, ventriculum & intestina celerrime corrodit ac dilacerat. Ejus vis caustica iisdem remediis infringitur, quæ proposuimus, cum de Arsenico egimus.

Externe usurpatur ad carnes superfluas consumendas, & ad ulcera antiqua detergenda. Ex eo paratur Aqua phagædenica, solvendo nempe Sublimati corrosivi ʒß. in aq. Calcis ℔j. Flavescit liquor, qui servatur ad usum.

Ex Sublimato corrosivo conficitur Sublimatum dulce, quod etiam Mercurius dulcis, Aquila alba Draco mitigatus, & Calomelas a quibusdam nominatur.

℞. Sublimati corrosivi ℥xvj. In mortario vitreo vel marmoreo diligenter teratur, sensim affundendo Mercurii vivi optime purgati ℥xij. Continuetur tritura, donec Mercurius vivus non amplius appareat. Pulvis fit plumbei coloris, qui in ampullis vitreis reponitur ad altitudinem unius vel alterius unciæ. Tum igne lento per gradus aucto, sublimatur pulvis. Massa sublimata alba separatur a fæcibus rejiciendis; pulveratur, & iterum sublimatur.

Sublimatum dulce blande purgat, pituitam tenacem incidit & expellit, & in morbis venereis medicamentum purgans eximium censetur. Vermes necat. Dosis a gr. vj. ad xxx. sub forma pilularum vel boli. Quod si dosis per aliquot dies continuetur, salivationem movet. Ut plurimum cum aliis purgantibus medicamentis mistum exhibetur. Quidam alternis diebus Aquilam albam & medicamentum purgans præscribunt, ad luem veneream sine ptyalismo curandam.

Usurpatur in pilulis mercurialibus *D. Charas*, & in Electuario aperiente cathartico *Ejusdem*.

Ultimo venit Panacea mercurialis, sic dicta ob eximias ejus dotes, quæque merito Panacea Ludoviciana nuncupari potest; cum Christianissimi Regis Ludovici decimi-quarti liberalitate ac munificentia præstantissimum illud arcanum viribus ejus ad luem veneream debellandam variis tentaminibus exploratis vulgatum sit, & publici juris factum. Ea est hujus Panaceæ præparandæ ratio.

Purgatur I. Mercurius vivus cum sulphure Cinnabarim conficiendo ut docuimus, & Mercurium currentem inde extrahendo. Sic obtinetur Mercurius e Cinnabari redivivus.

II. Ex hoc Mercurio præparatur Sublimatum corrosivum, quod quidem octies sublimandum est; scilicet bis cum Sale marino & Vitriolo, quinquies cum Sale marino solo, & semel absque ullo intermedio.

III. Portio quædam hujus Sublimati corrosivi cum regulo Antimonii, distillationis ope, in Mercurium currentem reducitur.

IV. Ex hoc Mercurio resuscitato & ex Sublimato corrosivo simul mixtis fit ex arte Mercurius dulcis novies sublimandus.

V. Tandem Mercurius dulcis cum spiritu vini aromatico digeritur per tres hebdomadas; deinde semoto liquore exsiccatur, & servatur ad usum.

Exi-

Eximium eſt medicamentum ad morbos omnes venereos profligandos. Commendatur etiam in rheumatiſmo; obſtructionibus glandularum, meſenterii ſcrophulis. Valet ad ſcabiem, impetiginem, & lumbricos quoſcunque. A quibuſdam etiam adverſus ſcorbutum proponitur, ſed noxius eſt hoc in affectu Hydrargyri uſus. Panacea mercurialis ſalivationem facilius promovet, quam Aquila alba, quæ ſæpius per ſeceſſum humores evacuat.

℞. Æthiopis mineral. ʒjß. Corallin. pulver. ʒj. Olei Tanaceti gutt. iij. Miſce. Fiat pulvis, cujus doſis a gr. xv. ad ʒß. Mane & veſperi exhibeatur ſub forma pilularum vel boli, cum Syr. de abſynth. q. ſ. ad vermes in corpore nidulantes enecandos. Poſt tres quatuorve dies ſumatur bolus purgans ſequens.

℞. Aquilæ albæ, Rhei pulv. & pulver. Cornachini ana, partes æquales. Miſce. Fiat pulvis, cujus doſis a gr. xx. ad ℈ij. & ʒj. cum Syrupo, vel Conſerva de abſynthio.

℞. Æthiop. miner. ʒß. pulver. Milleped. Gumm. ammon. ana gr. xx. Conſerv. Flor. Calendulæ q. ſ. Fiat bolus ſingulis diebus exhibendus ad ſcrophulas, purgando quarto quoque die cum bolo ſequenti.

℞. Aquilæ albæ, Gumm. ammon. ana gr. xv. Trochiſcor. alhandal gr. x. Syr. Flor. Perſicor. q. ſ. Fiat bolus.

℞. Panaceæ mercurial. ʒj. Rhei pulver. ʒiij. Balſam. Copaiv. ℥ß. Miſce. Fiat opiata cujus doſis ʒj. quotidie mane ad gonorrhæam curandam. Purgetur æger tertio vel quarto quoque die cum pilulis mercurialibus ſupra præſcriptis, vel cum ſequentibus.

℞. Calomelanos & Diacrydii ana ʒj. Trochiſcor. alhandal ℈j. Pulverata miſceantur cum q. ſ. Terebenthinæ. Fiant pilulæ pro doſibus quinque.

Inter ceteras Mercurii dotes commendatur potiſſimum ea vis qua pollet virus venereum expugnandi. Hujus veneni proprium & unicum habetur alexipharmacum, quatenus ſcilicet virus illud cum uberrimo lymphæ tenacis & viſcidæ profluvio foras expellit. Nunquam enim venerea lues niſi uberrima ſalivatione aut copioſo alvi fluxu tuto ſanatur.

Ad ſalivationem excitandam alii mercurialibus ſuffimentis utuntur, alii emplaſtra vel unguenta mercurialia adhibent, alii vero Mercurium diverſimode præparatum intus ſumendum præbent.

Ad ſalivationem ſuffitu promovendam æger rite præparatus in hypocauſto ſeu cellula ad hoc parata nudus collocatur. Tunc prunis candentibus paulatim injiciuntur Cinnabaris fruſtula ad ʒij. vel iij. quorum halitus cutis poros penetrat: hoc ſuffitu incaleſcit æger mirum in modum, ac ſudat plus minuſve pro viribus. Singulis vel alternis diebus iteratur ſuffumigatio, donec gingivæ tumeſcere, & os ulceribus affici incipiant, ac tandem ſaliva ad debitam quantitatem fluat.

Inunctiones vero ſic inſtituuntur. Præmiſſis præmittendis, primo ad focum ægrotantis decentibus huic morbo veſtibus induti, partes inungendæ per aliquod tempus fricantur, donec incaleſcant & rubeſcant. Tunc unguento mercuriali inunguntur, prima quidem die pedes, genua & inguina; altera,

nates, carpi, cubiti & humeri. Inunctiones vel singulis diebus vel alternis, pro ægrotantis constitutione, iterantur, donec uberrimum salivæ profluvium appareat, quod singulis diebus librar. iij. vel iv. esse debet. In loco calido, ab igne tamen paululum remoto, inunctiones peragendæ sunt; ne unguentum vi caloris citius diffluat. Unguenti mercurialis ℥ij. pro singula vice sufficiunt. Quidam ex prima frictione uberrimam & sufficientem salivationem experiuntur, alii post tertiam; rarissime pluribus opus est: quocirca quotidie os & fauces ægrotantis explorandæ sunt, antequam altera frictio iteretur. Superveniente enim salivatione os incalescit & exsiccatur, gingivæ & glandulæ salivales intumescunt, frequens est expuitio, vasorum salivalium orificia inflammantur, ulcera apparent quæ ampliantur, ac tandem laudabilis succedit salivatio. Verum salivatio nimia admodum pertimescenda est: quapropter si vehementior sit, ad purgationem illico confugiendum; eaque iteranda, si necessarium videatur, & vestes unguento imbutæ deponendæ.

Quidam emplastra unguentis anteponunt, & illorum sane tardior est ac mitior effectus. Iisdem locis ac unguenta applicantur, & iisdem servatis cautionibus.

Alii tandem salivationem tutius excitari, & felicius, pro ægri viribus, ad Medici nutum foveri ac dirigi Panaceæ mercurialis ope existimant; & revera fumigationes & inunctiones incertæ sunt & parum fide. Fumigationes enim mercuriales caput aliquando feriunt, funestaque inducunt symptomata; Inunctiones vero nonnunquam vel nimiam salivationem excitant, vel etiam quandoque nullam. Nam prout corporis ægrotantis pori cutanei patentiores sunt, vel angustiores, major vel minor Hydrargyri copia corpus penetrat; quod quidem nonnisi eventu dignosci potest. At vero ea est Panaceæ mercurialis utilitas ac præstantia, quod exigua dosi primo exhibeatur, & sensim augeatur, donec procedat debita salivatio & ad quantitatem requisitam, quæ quidem augetur vel minuitur, vel in eodem statu sustinetur ac fovetur ad Medici arbitrium absque ullius periculi metu. Attamen non prorsus rejiciendæ sunt aliæ salivationem excitandi rationes, quæ quidem nonnunquam intermiscendæ sunt, prout res postulat. Sæpe enim tardior est Panacea, ita ut una aut altera levi inunctione opus sit ad promptiorem & debitam salivationem promovendam. Itaque in robustissimi temperamenti viris inunctiones promptiorem & uberiorem salivationem excitant, quæ postea Panaceæ mercurialis ope fovetur. In delicatioribus sola Panacea exhibetur, vel ad summum aliquot emplastris mercurialibus stimulatur. In luis venereæ curatione, ubi adsunt dolores acerbi & permanentes, nodi & exostoses; ibi quæque emplastra feliciter applicantur. Iis quibus scabies, herpetes, crustosa ulcuscula, & pustulæ verolicæ per totum corpus diffunduntur, unctiones mercuriales conveniunt. Tandem suffumigationes utiliter unctionibus vel usui Panaceæ intermiscentur, ubi adsunt ulcera, verrucæ, condylomata, aut alia hujuscemodi in ano vel pudendis. Ea est autem salivationis excitandæ methodus, Panaceæ mercurialis ope.

Una aut altera venæ sectio celebretur pro ægrotantis plethora & viribus. Altero post ultimam venæ sectionem die potione cathartica corpus evacuetur,

tur, & jusculo duabus abhinc horis exhibendo infundantur Tartari stib. gr. vj. vel Panaceæ antimonialis guttæ xv. Postridie ingrediatur balneum aquæ tepidæ semel aut bis in die pro viribus. Tandem post sex septemve balnea Panacea mercurialis exhibeatur.

Sic præparatur corpus ægrotantis: humorum crassamenta primis viis contenta evacuantur, vasa lexantur, liberius fluit sanguis, fluidiores fiunt succi, fibræ vero minus rigidæ.

Cavendum tamen ne sanguinis missione aut nimio balneorum usu corpus nimis debilitetur, ita ut salivationem debitam perferre nequeat. Nec pluries iteranda est catharsis, minuit enim salivationem & alvi fluxum provocat. At vero licet alvi fluxu sanetur quoque lues venerea, tutior tamen est per salivationem hujus morbi curatio.

Ægrotanti sic præparato, postero ab ultimo balneo die, Panaceæ mercurialis grana x. mane, vesperi vero gr. v. exhibeantur. Altero die mane gr. xv. & vesperi gr. viij. 3. die mane gr. xx. vesperi gr. x. 4. die mane gr. xxv. vesperi gr. xv. Et sic in dies augeri potest Panaceæ dosis a gr. v. ad x. singulis diebus, ad libitum, donec salivæ fluxus ad 3. vel 4. librarum mensuram devenerit, aut alvi profluvium eidem quantitati respondeat. Tum a Panaceæ exhibitione abstinendum, donec evacuationes minuantur. Quod si minuantur priusquam luis venereæ symptomata evanuerint, Panaceæ usus repetatur incipiendo a dosi præcedenti ægroto nuperrime exhibita, eamque continuando donec de perfecta curatione plane constet.

Si vero, interrupta Panaceæ exhibitione, salivatio augeatur & nimis urgeat, medicamentum purgans pro re nata præscriptum exhibeatur & sæpius iteretur. Si vero in Panaceæ usu alvi fluxus superveniat vehementior cum torminibus, & dysenteria immineat: clysteres detergentes, lenientes & roborantes identidem injiciendi sunt.

Per totum curationis tempus satius est ægrotantem jusculis & ovis sorbilibus aut panatellis uti quam alimentis solidis.

Panacea sub pulveris forma ingeratur cum aliquâ confectione permista. Post unamquamque Panaceæ dosim superbibat æger exiguum jusculi cyathum, & per tres aut quatuor horas ab omni alimento abstineat.

Expedito tandem Panaceæ usu, bis terve purgetur æger, cibis euchymis reficiatur, & ad diætam lacteam confugiat.

De humoris per salivationem evacuandi quantitate nihil certi statui potest. Quidam enim post uberrimam salivationem vix sanati sunt, alii vero post levem prorsus restituti fuere. De salivationis igitur duratione prudens & peritus judicet Medicus.

Medici quoque prudentis est decernere, num ægrotans salivationem ferre possit, ubi venerea lues aliis affectibus implicatur. Sic enim in constitutione ad hecticam febrim vergente, in qua sanguis nimis solutus per cutis poros sub sudoris forma magna copia diffunditur, maxima tandem fiet humorum dissolutio ab Hydrargyro, & vita cum succorum reliquiis per omnia corporis emunctoria fugiet.

In ſcorbuticis affectibus, in quibus humores lentoris ac ſpiſſitudinis accuſantur, infeſta tamen eſt & ſæpe letalis Hydrargyri exhibitio. Cum enim his in affectibus ſalium in humoribus redundantium major ſit copia, majorque cauſticitas quam in lue venerea, eorum energia admodum debilis eſt, dum ſuccis ſpiſſioribus, & fere coagulatis innatant: verum ſi Hydrargyri ope, fluidiores fiant ſucci, tunc non tardiori greſſu, ſed magno impetu abrepti ſalium aculei, in membranas irruunt, eas dire lancinant ac dilacerant. Hinc ſcorbuticorum diri cruciatus, hæmorrhagiæ, inflammationes & ulcerationes, quę ex mercurialium remediorum exhibitione oriri ſolent.

Nervis prorſus infenſus dicitur Hydrargyrus: membrorum debilitatem, tremorem, paralyſim inferre vulgo exiſtimatur; ſed non tam Hydrargyro quam pravo aut minus cauto illius uſui tribuenda ſunt hæc incommoda. Nam ab exigua ejus doſi, incaute exhibita, humores coagulati inęqualiter ſolvuntur, ita ut grumi ſuperſtites a ſoluta ſuccorum portione abrepti in tenuiſſimos corporis meatus protrudantur, ibi inhæreant, fortioreſque pariant obſtructiones, quæ per tempus magis ac magis firmantur & inſuperabiles fiunt, vel quibus partium tonus prorſus debilitatur aut deſtruitur.

Quæritur unde pendeat illa Mercurii virtus ſalivam movendi & ſyphilidem curandi. Fruſtra nonnulli ad hanc virtutem explicandam ad acidum aut ad alcali confugiunt. Quandoquiquem in hujus morbi curatione, nec acidorum, nec alcalium inſtar, operatur illud medicamentum: eoſdem enim producit effectus, ſive acidis ſalibus ſaturatum exhibeatur, ſive cum alcalibus permiſtum ingeratur, ſive abſque miſtura per cutis poros frictionibus aut ſuffumigationibus intromittatur. Nec veriſimilis eſt opinio eorum qui acidum eſſe virus venereum autumant, cum ægrotantium lue venerea infectorum ſaliva copioſe effluens nullum aciditatis argumentum præbeat, quinimo alcali potentiſſimum ſe præbet: ſyrupum enim violaceum viridem efficit, cum acidis liquoribus efferveſcit, & lixiviorum inſtar cuprum corrodit. Non igitur exiſtimandum eſt, Hydrargyrum tunc abſorbentis vel alcalici medicamenti vices gerere, acidum nempe venereum virus abſorbendo, quod quidem æque pariter & rectius alia abſorbentia medicamenta efficere poſſent. Sed veritati magis conſentaneum eſt omnem Hydrargyri vim & energiam a duabus potiſſimum ejus qualitatibus pendere; ſcilicet ſumma diviſibilitate, & figura ſphærica, quæ tenuioribus ejus moleculis denegari non poteſt.

Ex Hydrargyri ſumma diviſibilitate & figura ſphærica ſequitur, quod ad extremos uſque corporis receſſus tranſvehi poſſit, ſanguinis & lymphæ maſſam pervadere, & intra horumce liquorum moleculas vel arctius condenſatas penetrare, eaſque proinde dividere. Cum enim tenuiſſimi mercuriales globuli moleculas lymphæ craſſiores ſubierint, non ſolum earum contactum immediatum præpedient, ſed etiam earum fluxum expeditiorem efficient, interpoſitis nempe inter craſſiores & latiores lymphæ moleculas ſphærulis tenuiſſimis & ſolidis. Inſuper eædem craſſiores lymphæ moleculæ, vaſculorum orificiis aliquantiſper hæſitantes, & mercurialibus globulis intermiſtę, valida vaſorum contractione & aſſiduo liquoris motu protruſivo conteruntur, dividuntur, ac tan-

tandem satis fluiditatis adipiscuntur, ut tenuiora corporis vasa permeare valeant. His positis, attende ad corporis emunctoria, quæ lympham viscidiorem & crassiorem percolare possunt. Duo tantum occurrunt, intestinales scilicet, & salivales glandulæ. Renum & cutis colatoria tenuiorem tantum lympham elabi sinunt, ob vasculorum exilitatem: quapropter hoc in affectu sudorifera medicamenta minus proficiunt, cum tenuiorem & fluidiorem tantum lympham per cutis poros propellant, nec crassiorem nimisque densatam dissolvere valeant.

Verum salivales aut intestinales glandulæ crassum hunc succum ambæ secernere valent. Sic adhibito Hydrargyro, emunctorium utrumque simul, vel alterutrum tantum, hanc lympham viscidam excernit, prout soluta lympha majori vel minori copia per corpus diffunditur. Ut plurimum salivales glandulæ hanc lympham fundunt; quia cum sint magis acuti & exquisiti sensus quam intestinales, acrioris hujus lymphæ vellicationibus vehementius convelluntur & contrahuntur, ita ut succos contentos exprimant, novosque continuo alliciant.

Pro diverso irritationis gradu, hujus lymphæ evacuationem per salivales vel intestinales glandulas promoveri facile colligitur, ex eo quod vehementiori in glandulis intestinalibus medicamenti purgantis ope excitata irritatione, salivatio sistitur, & humor per intestina foras elicitur.

Ex Mercurio varia fiunt linimenta & emplastra, ad sequentium instar.

℞. Hydrargyri e Cinnabari revivificati ℥ij. Terebenthinæ Venetæ ℥ß. Simul agitentur in mortario, donec Hydrargyrus extinctus sit. Tum paulatim adjiciantur axungiæ suillæ insulsæ ℥iiij. Misceantur exacte; & erit unguentum ad inunctiones in lue venerea.

℞. Massæ emplastri Dyachylonis simplicis ℥xij. Liquato misceantur Hydrargyri puri Terebenthina extincti ℥iiij. Fiat emplastrum rite partibus applicandum, ad salivationem promovendam.

Præter Argenti vivi usum medicum, eo utuntur quoque artifices, tum ad vasa deauranda, tum ad aurum molendum, & ad speculorum confectionem. Sed major ejus copia ad aurum & argentum e suis mineris separanda absumitur.

SECTIO SEPTIMA.

De Metallis.

Metallum dicitur corpus minerale, durum, splendens, ignis calore liquabile, frigore concrescibile, malleo in incude in longum & latum ductile, cuique Hydrargyrus facile consociatur intimeque permiscetur, vel ut ajunt, amalgamatur.

Metalla dividuntur in imperfecta seu ignobilia, & perfecta seu nobilia.

Imperfecta habentur, quibus in ignis examine multum decedit, qualia sunt Plumbum, Stannum, Ferrum, Cuprum; eademque ignobilia dicuntur, ex

eo quod inter homines minoris ſint pretii. Perfecta vero dicuntur, quæ ignis examen abſque detrimento ſuſtinere poſſunt, ut Argentum & Aurum; quæ quidem cum ab omnibus hominibus multi æſtimentur avideque appetantur, nobiliſſima prædicantur.

CAPUT PRIMUM.

De Metallis imperfectis.

ARTICULUS PRIMUS.

De Plumbo, & ejus recrementis.

PLUMBUM *Offic.* Μόλυβδος *Græcorum*: Plumbum nigrum *Plinii*: Raſas *Arabum*: Saturnus *Chimicorum*. Eſt metallum viliſſimum, molle, ponderoſum, lividum, quod manus nigredine inficit, obtuſiorem reddit ſonum, & in igne cito liqueſcit, antequam igneſcat.

Græci, Latini, Arabes, Plumbum & Stannum deſignantes vocabula ſæpe confundunt, & indifferenter uſurpant. Quamplurimi Κασσίτερον Græcorum Stannum interpretantur: Plinius tamen Κασσίτερον de Plumbo albo docet accipiendum, quod etiam a Stanno diverſum facit. Quinimo Stannum facit genus Plumbi nigri, & ex eadem vena Stannum illud, Argentum & Plumbum fluere ſcribit. Verum aut vana eſt hæc differentia inter Plumbum album & Stannum a Plinio conſtituta: aut Stannum veterum nihil aliud erat quam Plumbi pars purior & nitidior, vel etiam miſtura Plumbi albi & nigri, aut Plumbi nigri & Argenti.

Agricola, *de natura foſſilium*, tria Plumbi conſtituit genera: unum candidum, quod Stannum nunc vocamus; alterum cinereum, quod Biſmuthum; tertium nigrum, quod Plumbum eſt proprie dictum.

Plumbum purum in fodinis rariſſime reperitur. Excoquitur ex plumbaria vena, quæ diverſa eſt: modo enim terra eſt nigra, cærulea, flava, aut ciſneracea, ſcintillis quandoque minutis ſplendentibus conſperſa; modo lapis ſplendore plumbeo ex quadratis veluti teſſelis conſtans inhærentibus ſaxo candido aut rufo: nonnunquam etiam fluoribus albis, flavis, aut viridibus admiſcetur.

Plumbi minera nonnihil Argenti fere ſemper continet; & quibuſdam in regionibus, ut in Angliæ Provincia quæ *Cardigan* dicitur, plumbaria vena argenti adeo ferax eſt, ut ex mineræ libris duobus millibus, decem, quindecim, & nonnunquam viginti argenti libræ extrahantur.

Plures ſunt Plumbi mineræ in Hiſpania, Italia, & Germania. In Gallia quoque non deſunt, ſed ex his metallum difficillime extrahitur. Frequentiores & divites ſunt in Anglia hujus fodinæ.

Plumbi vena in fornacibus inter diverſa carbonum ſtrata diſponitur, & igne accenſo metallum fluit. Vel ligna fruſtulatim conciſa carbonum vice uſurpan-

pantur, vel eisdem intermiscentur, prout vis ignis major vel minor requiritur: vehementior enim est ignis carbonum, lignorum vero minor.

Verum ex pyritis plumbariis, quæ nonnihil argenti quoque continent, metallum quoddam candidum primo effluere narrat Agricola, quod quidem argento inimicum ac summe nocivum dicit, cum illud comburat. Deinde diffluit Plumbum nigrum cum argento mistum; & hæc mistura Stannum a metallariis dicitur, referente eodem. Hocce stannum vehementiori igne urgetur, ita ut Plumbum partim in spumam seu lithargyrum, & partim in molybdænam convertatur, & argentum fusum sincerum in catino remanet. Lithargyrus vero & molybdæna postea cum carbonibus funduntur, & sub Plumbi fusi forma statim diffluunt.

Plumbi gravitas comparata cum auri gravitate, est ut 3. ad 5. Hoc metallum facillime comburitur, & in calcem cineream redigitur, quæ vehementiori igne flavescit; ac tandem rubra evadit, & Minium dicitur. Si vero ignis intendatur, liquescit in liquorem oleaginosum, qui refrigeratus in massam subrubram flavescentem concrescit, variis laminis tenuibus ac translucidis compactam, & tactu mollem, quæ Lithargyrus dicitur. Si tandem intensiori igne diutius urgeatur, totum in fumos diffunditur, & evanescit.

Calx Plumbi, Minium, aut Lithargyrus, si cum carbonibus, ligni frustulis, aut quacunque materia combustibili fundantur, statim in Plumbum reducuntur.

Plumbum cum Nitro in crucibulo fusum levem emittit fulgurationem. Plumbi limatura in candelæ flammam injecta incenditur, flammamque cæruleo colore tingit. Unde patet, sulphureum principium combustibile in Plumbo reperiri, licet exigua admodum quantitate. Illud quoque principium ceteris hujus metalli principiis non tenaciter inhæret, cum citissime ab illis vel levi igne secernatur.

Cum Plumbum in tigillo lentis vitreæ majoris foco exponitur, statim copiosum fumum emittit, in cinerem seu calcem cineream paulatim convertitur, quæ eodem fere tempore flavescit, rubescit, ac funditur in liquorem croceum summe fluidum, olei instar, qui per tempus sub fumi specie evanescit. Si vero liquor, priusquam totus dissipatus fuerit, a foco extrahatur, dum refrigescit, in massam concrescit rubram aut ex rubro flavescentem, Auripigmenti instar, ex tenuibus lamellis compactam, quæ quidem lamellæ translucidæ sunt, ita ut Talcum apprime referat.

Si vero talcosum illud Plumbi vitrum ejusdem lentis majoris foco supra carbones exponatur, statim liquescit & Plumbi formam recuperat.

Verum si Plumbi frustulum ad ejusdem focum supra carbonem admoveatur, liquescit, & sensim in fumos totum dissipatur, nulla vitrescente materia relicta.

Qui ex Plumbo elevatur fumus, nihil aliud est quam ejusce metalli flos seu cinis sulphureo principio spoliatus: si enim colligatur, & supra carbones liquetur, sulphureo principio ex carbonibus assumpto, statim in Plumbum reducitur.

Ex his liquet, Plumbum conflari ex terra quadam vitrescibili, talcosa seu

foliacea, & ex ſulphureo principio quod in omni combuſtili materia continetur; quod quidem principium inflammabile, nec magna copia, nec intime cum terra permiſcetur.

Plumbum cetera metalla, auro & argento exceptis, diſſolvit & ſecum abripit, ſive in Lithargyrum reducatur, ſive in fumos convertatur. Unde ad aurum aut argentum a ceteris metallis purgandum per catinum probatorium ſæpiſſime uſurpatur.

Ex aqua rubiginem non contrahit, ut ferrum & cuprum, ſed ab acidis liquoribus corroditur. Solvitur hoc metallum ab aceto, & a ſpiritu Vitrioli & ſpiritu Nitri; & ſal qui ex his ſolutionibus exhalatis ſuperſtes eſt, dulcem præbet ſaporem. Solvitur quoque ab oleis & pinguibus ſubſtantiis quibuſcumque.

Dum in calcem redigitur Plumbum, licet copioſum fumum emittat, & multum de ſua ſubſtantia deperdat, augetur tamen pondere, ita ut centum Plumbi libræ decem inſuper librarum pondere creſcant, dum in Minium convertuntur. Si vero poſtea Minium in Plumbum reducatur, non mediocris erit metalli infra centum libras diminutio.

Minium cum arena fuſum, in vitrum flavum Succino ſimile reducitur.

Ob eximias hujus metalli dotes, Paracelſus illud quartam Medicinæ columnam nuncupavit. Per ſe refrigerat, incraſſat, repellit, abſorbet, & humorum acrimoniam demulcet. Veneream libidinem arcere creditur, ſanguinis phlogoſes, partiumque inflammationes compeſcere. Verum nervis prorſus inimicum eſt & noxium. Intus ſumptum ſtomachi gravitatem cum torminibus diris invehit, alvum & urinam ſupprimit, membrorum tremorem & ſpaſmum excitat, difficilem reſpirationem affert ac tandem ſuffocationem. Quod quidem a quamplurimis, triſti quidem experientia, comprobatum fuit, qui noxas graviſſimas & ſæpe immedicabiles perpeſſi ſunt a potu vinorum, quæ acidiora vel aceſcentia per Lithargyrum immiſſum nefando mangonio edulcata fuerunt. Plumbum itaque & omnia ejus præparata uſui potius externo quam interno deſtinanda eſſe procul dubio cenſemus.

Inter Plumbi præparata recenſenda ſunt primo ea quæ recrementa dicuntur; Calx nempe ſeu Cinis, Minium, Lithargyrus, Plumbum uſtum, & Ceruſa: deinde chymicæ præparationes, quæ uſui Medico inſerviunt, ſcilicet Acetum Saturni, Sal ſeu Saccharum Saturni, Balſamum, & ejuſdem Spiritus ardens ac Oleum.

CALX vel Cinis Plumbi & Minium ſic præparantur. Plumbum in patella terrea lata non vitriata, ſuper carbones diſpoſita, funditur. Metallum fuſum ſpatula ferrea tamdiu agitetur, donec totum abeat in pulverem ſubnigrum vel cinereum, qui Calx vel Cinis Plumbi dicitur. Si paulo diutius continuetur ignis, pulvis flavus evadit, & a Pictoribus Gallico idiomate *Maſſicot* nuncupatur. Tandem in furno reverberii calcinatus fit rubicundiſſimus, & in officinis Minium dicitur.

Hę Plumbi præparationes humorum acrimoniam obtundunt, inflammationem ſedant, ulcera maligna corrigunt, expurgant & ad cicatricem ducunt. Minium uſurpatur in unguento rubro ſeu de Minio, in emplaſtro pro fracturis *D. Charas*, in emplaſtro ſtyptico, & emplaſtro matricali roborante *Ejuſdem*.

Jam

Jam alibi obſervavimus, Minium veterum diverſum eſſe ab Officinarum Minio.

Illud enim idem erat ac Cinnabaris noſtra, ſeu rubra & rutilans Hydrargyri minera: hoc vero nihil aliud eſt niſi Plumbum vehementi igne calcinatum.

Lithargyrus & Spuma argenti *Offic.* Λιθάργυρος *Græcorum*: Martech & Merdaſengi *Arabum*. Duplex fuit apud Græcos coloris tantum ratione, ſicut & apud nos: Lithargyrus auri, qui Chryſitis, quia flavo colore ſplendet; & Lithargyrus argenti, qui Argyritis qui albicante aut argenteo.

Lithargyrus plerumque conficitur in metallorum fornacibus, ubi Plumbum ab argento ſeparatur, vel ubi argentum Plumbi ope repurgatur ab aliis metallis ipſi commiſtis. Siquidem cum artifices argenti mineram a commiſtis metallis, nempe Plumbo & ære, repurgare volunt, in alveum ex oſſium cineribus ſuo more paratum Plumbi multum conjiciunt, adeo ut vi ignis colliquatum balnei ſpeciem referat. In hoc demum argentum, quod Plumbum aut æs admiſtum habet, repurgandum immittunt. Tum ignium vi follium flatu continue excitata, Plumbum in liqueſcentium metallorum ſuperficie, olei modo, ſupernatans apparet; quod tandem, poſtquam æs aut Plumbum quod prius argento miſtum fuerat, in ſe contraxit, eorumdem follium flatu ad cinerei alvei oras ſenſim expellitur. Hoc cum vident artifices, alveum in latus ſecant, Plumbumque vitrificatum labi ſinunt in humum; fitque hoc modo Lithargyrus. Huic poſtquam refrixit, quandoque aureus, quandoque argenteus emicat ſplendor; quo factum eſt ut hunc argenteum, illum aureum paſſim ſeplaſiarii dicant, exiſtimantes alterum ex auro, alterum ex argento conflari. Ceterum coloris hujuſce varietatem Lithargyrus haud quaquam ex argenti vel auri ſpuma contrahit; ſed quod plus minuſve excoctus fuerit ab igne, vel etiam quod plus minuſve ærei metalli ab argento receperit. Lithargyrus igitur nihil aliud eſt quam Plumbum vitrificatum, vel ſolum, vel æri permiſtum.

Frequens eſt Lithargyri externe adhibiti uſus in Medicina. In omnibus fere emplaſtris uſurpatur, quorum corpus ſeu baſim cum oleis conſtituit. Lithargyrus enim, ſicut & cetera Plumbi recrementa ab oleis & pinguibus ſubſtantiis ſolvuntur, & ſimul emplaſticam conſiſtentiam ſumunt. Exſiccat moderatiſſime, & abſtergit cum modica adſtrictione, cava explet, ulcera ad cicatricem ducit, & ad femorum intertrigines valet.

Præparatur tenuiſſime lævigando in mortario, aquam deſuper limpidiſſimam affundendo & agitando, dein in aliud vas aquam turbidam conjiciendo, aliamque de novo affundendo & agitando; quod toties iteratur, donec Plumbum non accurate calcinatum & fæces metallicæ, ſi quæ ſint, in mortario ſubſidant, & omnis ſubſtantia tenuior cum aqua fuerit educta, quæ quieſcere permittitur, ut in fundo remaneat Lithargyrus ſolus & ſincerus, aqua prius effuſa colligendus & exſiccandus.

Uſurpatur in unguento nutrito, deſiccativo rubro, Apoſtolorum *D. Charas*, in emplaſtro palmeo, diachylo ſimplici & compoſito, emplaſtro polychreſto *D. Charas*, & aliis quampluribus.

Plum-

PLUMBUM ustum *Offic.* Μόλυβδος κεκαυμένος *Græcorum*. Est pulvis gravis, fuscus, factus ex Plumbi laminis tenuissimis cum sulphure pulverato stratum super stratum alternatim dispositis in olla vitrea & vi ignis continuo agitando calcinatis, donec in pulverem tenuissimum prorsus redigantur. Aqua limpida pluries abluitur hic pulvis, & exsiccatur. Utile est medicamentum ad ulcera maligna blande corrigenda, expurganda, & ad cicatricem perducenda.

Usurpatur in unguento Diapompholigos *Nicolai Alexandrini*.

CERUSA *Offic.* Ψιμμίθιον *Græcorum*: Affidhegi vel Affidagi *Arabum*. Est Plumbi rubigo quædam alba, cujus hæc est conficiendæ ratio. Infunditur acetum acerrimum æstivo tempore in urceum oris lati, aut in aliud fictile vas idoneum, superimponitur lamina plumbea; ac ita operitur vas ut nihil exspiret. Ubi lamina fuerit resoluta, decimo scilicet circiter die, & deciderit crassamentum in fundum vasis, colligendum erit & siccandum, mox mola terendum, deinde in massam cogendum & servandum.

Fit quoque ex scobe Plumbi in acetum perquamacerrimum decem dies immersa & resoluta. Aliquando etiam ex laminis ejusdem infusis & derasis iterumque maceratis & adhuc derasis, donec laminæ sint prorsus resolutæ. Tum colligitur rasura, teritur, & in massulas cum aceto cogitur.

Verum antequam Cerusa in emplastrorum, unguentorum, & collyriorum compositionem veniat, præparari debet, hoc est, ablui. Cavendum est ne Creta adulterata sit.

Refrigerat, siccat & adstringit magis quam ceteræ Plumbi præparationes. In inflammationibus, doloribus & exulcerationibus proficue adhibetur.

Usurpatur in Trochiscis albis *Rhasis*, unguento albo sive de Cerusa *D. Charas*, unguento Pompholigos, desiccativo rubro *Ejusdem*, in emplastro albo sive de Cerusa, emplastro polychresto, emplastro nigro, & emplastro de linamento *Ejusdem*.

Plumbi præparationes usitatiores sunt Acetum Saturni, Sal sive Saccharum Saturni, Balsamum Saturni, Mumia mineralis.

Acetum Saturni sic conficitur.

℞. Cerusæ optime & tenuissime tritæ q. pl. Huic superaffundatur acetum distillatum ad quatuor digitorum eminentiam. Digerantur simul in vase vitreo leni calore, identidem agitando, donec acetum distillatum plane dulcescat. Liquor effundatur, & recens acetum distillatum superaffundatur, eodem modo procedendo ut antea. Solutiones per chartam colentur, & serventur ad usum.

Ex eo aceto Saturnino cum oleo rosato vel alio quovis oleo diu in mortario plumbeo agitatis fit linimentum quod Nutritum dicitur aut Butyrum Saturni. Valet ad cutis pruriginem, impetigines, & erysipelata, si eo pars affecta inungatur.

Sal vel saccharum Saturni fit acetum Saturni ad pelliculæ apparentiam lento igne evaporando, & liquorem residuum in cella reponendo, donec in crystallos albas, splendentes, sapore dulces sacchari instar, & in

unam

unam massam compactas concrescat. Saccharina hæc massa, liquore superfluo sensim effuso, in umbra exsiccetur.

Licet saccharum Saturni a quibusdam ad usum internum commendetur in pulmonis affectibus, sanguinis sputo, dysenteria, &c. tamen ob rationes jam allatas externe tantum adhibendum est. Usus est frequentissimi apud Chirurgos. Omnibus inflammationibus medetur, sicut & acetum Saturni, oculorum affectibus & erysipelati. Humores acres & erodentes obtundit, ulcera detergit, exsiccat & cicatrizat. In aquis, unguentis, & emplastris permiscetur. In gonorrhæa ubi summa est acrimonia, injectio aquæ rosarum, vel lactis tepidi cum sacchari Saturni granis aliquot, felici cum successu præscribitur.

Balsamum Saturni præparatur ex salis Saturni parte una, & olei Terebenthinæ partibus duabus; quæ simul mista digeruntur in balneo arenæ, donec oleum rubicundissimo colore tingatur, & saccharum omnino solutum sit.

Ulceribus malignis medetur, humorum acrimoniam demulcet, arcetque putredinem.

Spiritus ardens & oleum Saturni ex sale Saturni per distillationem eliciuntur. Sed non aliæ sunt in hoc inflammabili spiritu dotes quam in spiritu vini, quidquid dixerint Chymici. Est enim vini spiritus in aceto concentratus, & hac præparatione evolutus. Oleum vero rubrum est oleum etiam ex aceto extractum, in quo nihil Plumbi prorsus continetur.

Mumia mineralis Poterii est calx Plumbi & Hydrargyri simul mistorum, &, ut ajunt, amalgamatorum, quæ sic conficitur.

℞. Hydrargyri e Cinnabari distillati p. ij. Plumbi puri p. j. Fiat amalgama, quod in ampulla fictili supra carbones continuis succussibus fortiter agitetur, donec totum in pulverem nigrum fuerit redactum. Pulvis matracio vitreo inclusus digeratur in balneo arenæ, quousque flavescat: & servetur ad usum.

Hæc Mumia scabiem, impetigines, & ceteros cutaneos affectus citissime sanat, ulcera callosa mundificat, callumque resolvit. Strumas & mammarum glandulas dissipat in unguento vel emplastro quovis admista. Cancris quoque medetur, modo ad ultimum gradum nondum pervenerint. Caute tamen & parciori manu adhibenda est, præsertim in exulceratis carcinomatibus, ne uberior nimis fiat suppuratio. Si nondum exulceratum sit carcinoma, Mumiæ mineralis ʒj. cum emplastri magnetici Angeli Salæ ℥j. accurate misceatur, & tumori admota illum sensim resolvit. Si vero exulcerari incipiat, tenue penicillum e linamento paratum, & hac Mumia, vel sola, vel myrrhæ admista conspersum, in ulcus immittatur, superimposito emplastro magnetico supradicto. Tumor durus sensim leni suppuratione dissolvitur, & tandem ceteris præsidiis internis adhibitis, carcinoma sanatur.

ARTICULUS SECUNDUS.

De Stanno.

HÆC vox STANNUM multis rebus concessa fuit, ut capite superiori diximus: at vero quod hodie Stannum vulgo dicitur, idem mihi videtur esse ac Κασσίτερον *Græcorum*, Plumbum candidum *Plinii*, Alanoc vel Alaserub *Arabum*, & Jupiter *Chymicorum*. Alterum est ex metallis mollioribus & ignobilioribus, candidum, splendens cum livore quodam, fragile, sonorum, & dum varie complicatur, stridens.

Plurimis in regionibus effoditur. Sed ditiores sunt hujus metalli fodinæ in Angliæ provinciis Cornubia & Devonia.

Quamquam sui coloris in fodinis non reperiatur, purum tamen excoquitur ex lapillis quibusdam, modo nigris, modo flavis, modo candidis, quandoque pellucidis ; sed raro admodum. Impurum sæpius occurrit, & mistum quandoque lapidi candidissimo, permistis fluoribus coloris argentei, quandoque lapidi nigro. Lapis vero cui adhæret, aliquando mollior est & friabilior, aliquando adeo durus ut igne exscindendus sit.

Stannum in Cornubia e sua minera sic extrahitur. Vena metallica a saxo sterili separata, contunditur in pilis ferreis, quas aqua continuo alluit; ita ut terreæ partes ab aqua indesinenter præterlabente abripiantur, & metallicæ particulæ, utpote graviores, in fundo subsidant. Pulvis adhuc crassior exsiccatur, & sub molis saxeis teritur, & aqua iterum lavatur. Tum metallum ab omni terra heterogenea purgatum & probe siccatum, in furnum conjicitur, intermistis carbonibus ligneis: igne sat vehementi follibus excitato, funditur, & liquatum in furni parte infima colligitur; unde fusores, aperto furni ostiolo, metallum in formas quasdam ex arena paratas diffluere sinunt, ibique in massas grandiores concrescit. Superior stanneæ massæ pars adeo mollis est & flexilis, ut sola elaborari nequeat sine Cupri miscela, trium scilicet librarum super Stanni libras centum. Massæ pars media binas tantum Cupri libras recipit. Infima vero adeo fragilis est & intractabilis, ut cum hujus metalli centum libris Plumbi libras octodecim consociare oporteat.

Variæ substantiæ cum minera Stanni permistæ reperiuntur. Modo substantia quædam arsenicalis, quæ *Mondick* dicitur, fusca, splendens tamen, & manus fusco colore inficiens, quæ quidem ab igne in fumum redigitur. Modo alia substantia alba, saponacea, mollis, quæ aqua recens solvitur, sed paulo post admodum indurescit: margæ species est. Hæc terra lapides pellucidos, modo crystallinos, modo rubros quos corneos Adamantes vocant, sæpe continet.

Stannum omnium metallorum levissimum est. Ejus gravitas est ad auri gravitatem paulo major quam 3. ad 8. Igne facillime funditur, & in calcem albescentem cito redigitur.

Si Stanni portio supra testam lentis vitreæ majoris foco sub radiis sola-

ribus

ribus exponatur, fumum uberrimum ſpiſſum & quaſi filamentoſum effundit, & in albam, raram & tenuiſſimam reducitur calcem, quæ paulo poſt diuturniori ac vehementi ſolis ardore, in tenuiſſimas cryſtallos ſeu filamenta tenuia cryſtallina & hiſpida concreſcit. Cryſtallina hæc ſubſtantia non amplius funditur, niſi miſceatur cum materia pingui vel carbonum pulvere: tunc enim in Stannum promptiſſime convertitur.

Stanni limatura flammæ candelæ inſperſa accenditur, flammam candelæ cæruleam reddit, & fumum emittit cum odore ſulphureo Allium leviter redolente. Stannum cum Nitro in crucibulo fuſum fulgurationem levem excitat. Unde patet hocce metallum componi ex terra quadam cryſtallina, quæ ſola difficillime funditur, & principio ſulphureo inflammabili cui fortaſſe nonnihil arſenicalis ſalis permiſcetur.

Stannum ceteris metallis citius funditur: illis facillime adhæreſcit: hinc cuprea vaſa & ferreæ laminæ, ne rubiginem contrahant, Stanno illinuntur. Ea quoque intime penetrat, duriora efficit & fragiliora, nec niſi ſummo labore ab iis ſeparatur, unde dicitur metallorum Diabolus.

Non ſolvitur Stannum niſi ab Aqua regia. Ejus ſolutio auri ſolutionem eleganti purpureo colore tingit.

Quidam liquor perpetuo fumans ſeu, ut ajunt, Spiritus cum aere fermentans, ex Stanno ſic paratur.

℞. Stann. puriſs. p. j. Hydrargyri p. iij. Fiat amalgama, cui adde Mercurii ſublimati corroſivi p. iiij. Hæc prompte & accurate miſta in retortam vitream conjiciantur. Ejus collo applicetur excipulum, cujus fundo ſupponatur patina aqua frigida repleta, & diſtillatio igne arenæ inſtituatur. Primo prodit liquor pellucidus; deinde ſpiritus impetuoſe erumpentes, ac tandem flores albi ad collum & partem ſuperiorem retortæ elevantur. Tunc ceſſata diſtillatione, ſeparetur liquor turbidus in phiala exacte obturata ſervandus: nam ſtatim atque aeri libero exponitur, in fumos ſpiſſos & uberrimos effunditur.

Internus Stanni uſus rarus eſt: ejus vires adverſus uteri & pulmonum affectus a quibuſdam prædicantur. Præſcribitur ejus limatura a ℈j. ad ʒj. per plures dies. Chymicæ Stanni præparationes præcipuæ ſunt Sal Jovis, Antihecticum Poterii ſeu Diaphoreticum Joviale, & Aurum muſivum.

Sal Jovis ex hujus metalli calce igni reverberii per duas treſve horas expoſita præparatur cum aceto diſtillato potentiſſimo, non diſſimili ratione ac ſal Saturni. In uteri ſuffocationibus & affectibus hyſtericis commendatur a granis ij. ad vj. repetitis vicibus.

Diaphoreticum Joviale, quod & Antihecticum Poterii, ſic conficitur.

℞. Reguli Martialis ſtella inſigniti, & Jovis puriſſimi ana p. æquales. Fluant in crucibulo, poſtea in conicum vas aheneum calefactum & ſebo intus illitum conjiciantur. Scoriis rejectis, reperitur in fundo regulus Jovialis. Hujus reguli pars una, & tres partes Nitri puri (quod Poterius Aquam ſuam hermaphroditicam vocat,) contuſæ accurate miſceantur, & in

cru-

crucibulum candens cochleatim injiciantur: calcinentur simul. Tandem massa in pultem redacta, in catinum aqua calida plenum projiciatur, edulcoretur aqua calida pluries affusa, & exsiccetur. Remanebit pulvis albus ad cæruleum vergens, cujus dosis a ℈ß. ad ʒj. in febribus hecticis, tabe, phtysi, & sanguinis expuitione. Salsam sanguinis & humorum crasim corrigit ac demulcet.

Aurum musivum vel musicum quorumdam sic conficitur.

℞. Stanni Anglici purissimi ℥j. Mercurii ex Cinnabari revivificati ʒx. Fiat amalgma, quod quidem misceatur cum sulphuris communis ʒx. Salis ammon. ℥j. Omnia tenuissime trita & accurate mista igne vehementi sublimentur per quatuor horas. Quædam Cinnabarina substantia ad vasorum partem superiorem elevabitur. In ima vero parte spongiosa substantia aurei coloris remanebit, quæ plurimis aquis lota Aurum musivum dicitur. Pictoribus inservit & Medicis. Diaphoreticum existimatur a gr. x. ad xxx. in hystericis affectibus, morbis hypochondriacis, & febribus malignis.

ARTICULUS TERTIUS.

De Ferro.

FErrum vulgare; Σίδηρος *Græcorum*, Mars *Chymicorum*. Metallum est ignobile, duritie insigne, sonorum; colore albo splendente cum quodam livore, si expolitum sit; nigricante vero, si rude sit & impolitum.

Duplex est, Ferrum non purgatum seu vulgare, & purgatum quod a Græcis Στόμωμα, a Latinis Acies, Chalybs a quibusdam nuncupatur.

Uti nullum metallum adeo humanis usibus necessarium est quam Ferrum, ita quoque nullum est quod ubique fere locorum majori ubertate proveniat; ita ut vix in orbe regio comperiatur, ubi id non præsto sit. Plurimæ sunt hujus fodinæ in Gallia nostra: licet præstantiora sint Ferrum & Acies, quæ in Germania effodiuntur.

Ferrum variis sub speciebus e terra eruitur: modo sincerum in fodinis reperitur, vel granorum vel massæ instar: modo ex lapidibus ferreis ponderosis, diversi coloris, fuscis, flavis, vel rubris: modo ex arena tenui, ponderosa, flava vel rubra. Nec similes sunt ferri venæ: aliæ enim metallum facile fundunt; aliæ vero illud diffluere vix sinunt, nec nisi magno labore. Quædam enim venæ in tenuia fragmenta conquassatæ, & cum ligneis carbonibus intermistæ, intra paucas horas in metallum diffluunt: aliæ vero difficile liquescunt, nec nisi calx viva, marga, aut lapides fusiles iis admisceantur ad fusionem promovendam & juvandam.

Metallum probe liquatum in formas prægrandes infunditur, ubi in massas concrescit, vulgo *les Gueuses*, longiores & crassiores. Singula massa denuo igne liquatur, & fusa fortiter & assidue hasta ferrea hinc inde agitatur, ut malleo tractabilior fiat. Tandem concretum metallum adhuc ignitum malleis.

leis subjicitur, & heterogeneæ partes adustæ vel vitrificatæ repetitis ictibus exprimuntur, & foras amandantur.

Sic paratum Ferrum in fornace, follium flatu, & igne carbonum excandescit, ignitumque super incudem malleis extenditur, & varias formas recipit ad arbitrium.

Ferrum tamen unum ab altero multum differt. Etenim unum est tenax, quod optimum; mediocre quoddam, quod medium bonitatis locum solet tenere; quoddam rude, inæquale & fragile, quod deterrimum. Quod quidem vitium non ex Ferri natura & indole procedit, cum ubique terrarum unum & idem sit; sed ex eo quod terrestrium, vitriolicarum & sulphurearum particularum majori vel minori copia inquinatum sit.

Ex ferro sæpius liquefacto & a recrementis purgato Acies oritur, Gallice *Acier*. Quibusdam in locis Ferri vena statim in Aciem abit, alibi vero difficilius. Variæ sunt Ferrum in Aciem convertendi rationes. Si Ferrum sit optimum, liquatur in fornacibus, & liquato affunditur per vices mistura ex æquis partibus salis tartari, salis alcali, plumbeæ scobis, & rasuræ cornu bovini, metallum fusum identidem agitando, ac tandem massa incudi apposita malleorum ictibus in baccillos extenditur.

Si vero Ferrum novam fusionem ferre nequeat, hæc operatio alio modo perficitur. Ferreas virgas digiti crassitie accipiunt, & in vase terreo idoneo alternatim per strata disponunt cum mistura ex partibus æquis fuliginis, pulveris carbonum, rasuræ cornu bovini, vel pili vaccini. Vas repletum operculo tegitur, luto diligenter oblinitur, & in furno reverberii collocatur. Tunc ignis accenditur & gradatim augetur, donec vas excandescat. Post horas septem vel octo igne per se extincto, ferreæ virgæ ex vase extrahuntur in Aciem transmutatæ; quod quidem dignoscitur virgas disrumpendo. Si enim micæ metallicæ splendentes, tenuissimæ ac densissimæ appareant, optima est; si vero rariores sint & latioribus poris interspersæ, minus bona. Nonnumquam micæ exteriores densiores sunt, interiores vero raræ: quod significat Aciem non sufficienter calcinatam fuisse. Tum iteranda est stratificatio & calcinatio, ut Ferri in Aciem conversio perficiatur.

Ferrum omnium metallorum durissimum est. Sed Acies majorem adhuc duritiem & rigiditatem acquirit, si ignita aqua frigida subito extinguatur. Ferri gravitas est ad auri gravitatem fere, ut 3. ad 7. Ferrum aqua maceratum ferrugineum saporem ipsi conciliat; ab ea enim solvitur, & in rubiginem seu calcem flavam convertitur; quod quidem intra paucum tempus peragitur, si alternatim Ferrum aqua humectetur, & postea exsiccetur. Ferrum enim aqua immersum, nonnisi post longum temporis spatium eroditur. Nec a rubigine præservari potest, nisi pinguibus illitum. Scobs ferrea in acervum congesta & aqua humectata adeo incalescit, ut, si sulphur admoveatur, flammam concipiat, modo magna sit limaturæ congestæ copia. Ferrum igne reverberii diutius calcinatum, in calcem obscure rubram vel purpuream reducitur. Igne vehementi excandescens, ita ut liquescere incipiat, sub malleis in squamas dissilit, quæ nihil alid sunt quam Ferrum semi-vitrificatum. Quædam

vero

vero Ferri portio in fornacibus cum cineribus carbonum aut terrestribus partibus in spumam vitrescentem abit, quæ Ferri scoria dicitur.

Hoc Metallum ab acidis quibuscumque dissolvitur; intactum vero relinquitur a salibus alcalicis.

Limatura Ferri in flammam injecta accenditur, & scintillas vividas ac rutilantes excitat. Æquales scobis ferreæ ac Nitri portiones in crucibulum candens conjectæ, mox quidem ebulliunt, & fumum copiosum ac fœtidum emittunt: tandem deflagrant cum fulguratione. Scobs ferrea in spiritum Salis vel Vitrioli injecta vehementem excitat effervescentiam cum copioso fumo prorsus sulphureo, cui si candela accensa admoveatur, statim flammam concipit sæpe cum fragore & vasorum disruptione.

Ferrum foco lentis vitreæ majoris, sub radiis solaribus admotum supra tegulam, statim liquescit, fumos emittit copiosos, ac tandem in materiam friabilem, & subnigram convertitur, non amplius ductilem & semi-vitrificatam. At vero Ferrum eidem foco super carbones expositum liquescit, & paulo post in scintillas totum diffunditur, & evanescit. Idem accidit Ferro in tegula semi-vitrificato, dummodo sub radiis solaribus e tegula in carbones transferatur. Nam pristinam metalli formam, splendorem nempe & ductilitatem recuperat, & postea totum in scintillas dissipatur.

Ex his liquet Ferrum bituminosæ substantiæ portionem non mediocrem continere; quæ cum sale vitriolico consociata, tanta terræ metallicæ vitrescibilis copia implicatur & irretitur, ut nonnisi difficillime cum Nitro deflagrationem & fulgurationem suscipiat. Nec parvam esse salis vitriolici copiam intelligitur ex Ferri solubilitate in aqua simplici, ex hujus aquæ sapore, & ex ferreæ scobis aqua madefactæ incalescentia, quæ quidem a salium in terram metallicam actione oritur. Quoddam tamen intercedit discrimen inter sulphuream carbonum substantiam, & Ferri sulphur; quandoquidem Ferrum sulphure carbonum imbutum solarium radiorum in foco totum in scintillas dissiliat.

Ferrum itaque ex substantia bituminosa, seu principio inflammabili, sale vitriolico & terra quadam vitrescibili, conjunctis quidem, sed non intime unitis, componitur. Et revera si argilla, terra nempe vitrescibilis & vitriolica cum substantia quacumque inflammabili ignis ope consocietur, fit Ferrum; quod etiam fieri solet in deflagratione quorumcumque corporum inflammabilium, & in eorum cineribus Magnetis ope detegitur, licet ante deflagrationem in hisce substantiis vel tenuissime tritis nulla Ferri portiuncula deprehenderetur.

Utilissimum metallum Ferrum est, quo vita humana carere vix potest. Nam præter tot ac tanta instrumenta quæ ex hoc metallo conficiuntur, præstantissima suppeditat remedia adversus morbos quamplurimos. Antiquis Græcis salutares Ferri intus sumpti virtutes non ignotæ fuerunt. Ferri rubigini a Dioscoride vis restrictoria tribuitur, & præsertim ad sistenda uterina sanguinis profluvia. Ab eodem commendatur vinum vel aqua in qua

Fer-

Ferrum ignitum extinctum fuit, ad cæliacos, dysentericos, lienosos, cholera laborantes, & dissolutos stomacho sanandos.

Duplex in Ferro virtus a Medicis agnoscitur, aperiendi nempe, & adstringendi. Menstrua enim suppressa promovet; hepatis, lienis & viscerum obstructiones resolvit, hæmorrhagias sistit, & diarrhæas, laxatas viscerum fibras adstringendo, sanat. Dicitur præterea Alexipharmacum mali hypochondriaci, & Panacea cachexiarum. Quidam vim aperiendi quibusdam Martis præparationibus tribuunt, vim adstringendi vero alii: sed omnes Ferri præparationes adstringunt simul & aperiunt, licet aliæ longe efficacius, aliæ vero debilius.

Ad usum medicum Ferrum Chalybe longe præstat; & limatura Ferri sincera, tenuissima & velut in alcohol redacta, omni præparationi a multis anteponitur ad menses promovendos, & ad viscerum obstructiones reserandas. Dosis a gr. xij. ad ʒß. semel vel bis in die, sub pilularum, tabellarum, vel boli forma.

℞. Limaturæ Martis tenuissimæ & per setaceum trajectæ ʒiiij. Cinnamomi acuti pulverati ʒß. Mucilaginis gumm. tragacanthi q. s. Fiant pilulæ ex arte. Dosis ℈j. mane jejuno ventriculo, & quatuor horis post prandium, haustum vini aqua diluti superbibendo. Vel

℞. Limaturæ Martis alcoholizatæ ℥j. Cinnamomi ʒj. Caryophyllor. ℈j. Sacchar. albi in aqua Artemisiæ soluti, & in electuarium solidum cocti ℥vj. Fiant tabellæ secundum artem, quarum dosis ʒij. mane & sero. Vel

℞. Limaturæ Martis subtilissimæ ʒij. Radicum Ari exsiccatarum & pulveratarum ʒiij. Crystallor. Tartari ʒvj. Gumm. ammoniaci, Myrrhæ, Cinnamomi, Nucis moschatæ ana ʒj. Croci pulver. ʒß. Syr. de Absynthio q. s. Misce. Fiat opiata, cujus dosis ʒij. mane & sero ad cachexias virginum.

In infusione etiam præscribitur Ferri limatura nodulo inclusa in apozematibus aperientibus, & in jusculis alterantibus. Ex ea quoque paratur vinum chalybeatum.

℞. Limaturæ Martis puræ & sinceræ ℥j. vini generosi ℔j. Digerantur in loco tepido per 12. horas, identidem agitando. Dosis ℥iiij. bis in die. Vel misceatur in apozematibus & ptisanis cochlear unum aut alterum pro singulo cyatho.

Ex limatura Ferri cum Tartaro parantur aquæ Martiales artificiales, ut Capite *de Aquis mineralibus* diximus.

Medicamenta ex Marte præparata, vel aperientia existimantur, vel adstringentia. Inter aperientia numerantur Crocus Martis aperiens, sal seu vitriolum Martis, sal Martis Riverii, Tartarum Martiale solubile, Tinctura Martis aperiens, flores Martiales. Inter adstringentia recensentur Crocus Martis adstringens, Tinctura Martis adstringens seu antiphtisica.

Crocus Martis aperiens simplicior & præstantior est Ferri rubigo, quæ fit dum Ferri limatura verno tempore sub dio exponitur, donec rore & pluviis vernis identidem madefacta tota in rubiginem convertatur. Tunc rubigo tenuissime contrita servatur ad usum. Dosis a gr. x. ad ℈ij.

Alius præparatur Crocus Martis cum Sulphure, hac ratione.

℞. Limaturæ Martis & Sulphuris pulverati partes æquales. Misceantur, aqua communi humectentur, & in pastam non molliorem redigantur. Reponantur ad fermentationem super patinam fictilem in loco moderate calido per horas quatuor aut quinque. Sensim incalescit pasta, intumescit, rimas agit, fumos emittit, exsiccatur, & per se calcinatur. Tunc patina prunis ardentibus imponatur, massam identidem agitando cum spatula ferrea, donec omne sulphur deflagratum sit. Remanebit pulvis purpureus, scilicet Crocus Martis aperiens cum sulphure paratus. Dosis a gr. xv. ad ʒj.

Sal seu Vitriolum Martis sic præparatur.

℞. Limaturæ Martis ab omni sorde purgatæ ℔ß. Huic affunde aquæ tepidæ ℔ij. Adde paulatim olei Vitrioli ℔ß. Digerantur simul, donec peracta sit dissolutio. Tum liquor a fæcibus per inclinationem separatus evaporetur ad pelliculam, deinde in loco frigido reponatur ad crystallizandum. Crystalli virides concrescent; quibus semotis, denuo evaporetur liquor, & ad crystallizationem reponatur. Crystalli optime exsiccatæ serventur ad usum. Dosis a gr. ij. ad ℈j. in vehiculo convenienti. Vomitum excitat, si nimia dosi exhibeatur. Non solum ad obstructiones reserandas commendatur, sed etiam ad vermes necandos.

Sal Martis Riverii fit infundendo in sartaginem ferream spiritus vini & olei vitrioli partes æquales. Sartago assere contegatur, & soli exponatur vel in hypocausto reponatur per aliquot dies. Fiet salina concretio probe exsiccanda & servanda. Dosis a gr. ij. ad xx. Obstructiones aperit, viscera roborat. In malo hypochondriaco, in cachexiis, in obstructionibus hepatis & lienis diuturnus illius usus a Riverio commendatur.

Tinctura Martis aperiens sic conficitur.

℞. Limaturæ Ferri rubiginosæ ℥xij. Tartari albi ℔ij. Bulliant in cacabo ferreo cum aq. pluvial. q. s. per 12. vel 15. horas, identidem cum spatula ferrea agitando. Percoletur liquor, & ad Syrup. consistentiam inspissetur. Obstructiones aperit, in menstruum suppressione, in cachexiis, hydrope, & morbis ab obstructionibus feliciter præscribitur. Dosis a ʒj. ad ℥ß. in jusculo alterante, aut alio quovis liquore conveniente.

Tartarum chalybeatum solubile fit solvendo in supradictæ Tincturæ ℔j. Tartari solubilis ℥iiij. & solutionem ad siccitatem usque evaporando. Remanet pulvis salinus fuscus, accurate ab humiditate servandus. Dosis a gr. x. ad ʒj. in vehiculo idoneo.

Flores Martis, seu Mars diaphoreticus, & flores salis ammoniaci Martiales sic præparantur.

℞. Ferruginis ℥xij. Salis ammoniaci pulverati ℥viij. Misceantur; & ex cucurbita terrea, in igne aperto, applicato capitello vitreo, sublimentur. Elevantur flores flavi salini. Dosis a gran. vj. ad xx. Potenter attenuant, incidunt, aperiunt. Sudores & urinas promovent, alvum stimulant; & sæpe, si majori dosi exhibeantur, nauseas excitant. Utiliter exhi-

exhibentur in febribus contumacibus, in asthmate & malo hypochondriaco, & aliis morbis chronicis.

Crocus Martis adstringens fit limaturam Martis aceto sæpius irrorando, donec in rubiginem prorsus convertatur: deinde igne reverberii hæc rubigo calcinatur, & in tenuissimum pulverem rubicundum redigitur. In diarrhæis, dysenteriis & hæmorrhagiis quibuscunque utiliter præscribitur. Dosis a gr. xv. ad ℈j. sub forma boli, tabellarum, vel pilularum.

Tinctura Martis adstringens, vel Tinctura antiphtisica, hac ratione præparatur.

℞. Vitrioli Martis ℥j. Terræ foliatæ Tartari ℥ij. Separatim pulverentur: postea fiat mixtura assidue in mortario vitreo terendo, donec pulveres instar pastæ mollioris liquescant, & rubrum colorem adipiscantur. Sensim affundantur spiritus vini rectificati ℥iiij. & spiritus statim colore rubro tingitur per inclinationem separandus a fæcibus. Dosis a gutt. x. ad xxx. Hæmorrhagias sistit, gonorrhæas & album mulierum fluorem; pulmonum ulcera detergit & exsiccat, unde sæpe in phtisi utiliter exhibetur: cum Balsami Copaivæ parte æquali consociatur & permiscetur. Hac in præparatione salem Saturni qui vulgo usurpatur, rejeci, & in ejus locum terram foliatam substitui, quæ Tincturam pariter extrahit; & præterea immunis est ab omnibus noxis quas Plumbi præparationes intus sumptæ inferre solent.

Usitatioribus Ferri præparationibus enarratis, quænam sint hujus metalli virtutes, & quæ cautiones in Martialium remediorum usu observandæ, paucis inquiramus.

Proprietates duæ a Medicis deteguntur in Ferro: alia aperiens est, adstringens alia. Inde Chymici Martem variis modis contorquent, crocos, tincturas, salia conficiendo, quibus vis aperiens adstringensve hujus metalli eliciatur. At notatu dignum est adstringentes Ferri præparationes quandoque urinas & alvum movere, aperientes vero sæpe sanare alvi profluvia diuturniora, & quamlibet Martis præparationem menstrua provocare suppressa, & eorum fluxum immoderatum compescere.

Horumce phænomenon causam quærenti sola Ferri stypticitas occurrit. Quæ quidem causa unica pro varia corporum dispositione, diversos & prorsus contrarios producit effectus. Licet igitur aperiens videatur Ferrum, constat tamen adstrictione sola suam adimplere virtutem; quæ quidem agendi ratio sic concipi potest.

Sanguinis status morbosus triplex est. Vel enim glutinosus est, qui nempe spiritibus depauperatus in tenaciori lympha natat: tunc omnibus in vasis hæret, & obstructiones vulgo cachecticas procreat. Vel crassus est sufficientique orbatus quantitate lymphæ sanguis, unde adustus dicitur & melancholicus: facile tenuioribus sistitur in vasis, & schirrosas scorbuticasque producit obstructiones. Vel nimia seri copia turgens sanguis, undequaque diffunditur, viasque insolitas sibi aperit.

Hæc omnia fiunt, quod liquores corporis manare nequeant nisi vasorum contractio-

tractione. Sic ubi ſpiſſior eſt lympha, fibrarum elater vaſorum ad ſanguinis propulſionem eſt impar: unde leucophlegmatia, chloroſis virginum, fluxus muliebris ſuppreſſio, chachexiæ & aliæ hujuſmodi affectiones. Ubi lympha orbatus eſt purpureus latex, ſoliditatem, ſi fas ſit dicere, adipiſcitur, & fibrarum elaterem eludit. Hinc naſcitur obſtructio pertinax, ut ſcirrhus; quas quidem obſtructiones hæmorragiæ ſubſequuntur curatu difficillimæ, ut hydropicis ſæpiſſime accidit. Ubi tandem canales tenuiori & uberiori lympha madent, elaterem amittunt. Sic ſanguis nimis dilutus lympha partium texturam laxando & debilitando, inſolitas petit vias; & diarrhææ, diabetes, hæmorrhagiæ, hydrops prodeunt.

Quiſnam ſit Ferri effectus his in ægritudinibus, ex hujuſce metalli ſapore ſatis patet. Ferri ejuſque præparationum ſapor ſtipticus eſt linguæ, palati totiuſque oris fibras potenter adſtringit: inde copioſior ſolito fluit ſaliva, frequentius ſputum. Ex his dijudicare poſſumus Martis agendi rationem in corpore. Martialibus nempe intus ſumptis fibræ conſtringuntur, earum elater reſtituitur vel augetur. Humor in fibrarum interſtitiis ſtagnans expellitur, vaſa validius contracta inſpiſſatos ſuccos conterunt, ac fluidiores efficiunt, omniumque corporis ſuccorum motum accelerant.

Quod in ſolidis, illud idem in fluidis Mars operatur. Fibroſam ſanguinis partem conſtringit, fluidiuſque ſerum ex parte fibroſa elicit; idque bonis vel magis ægri rebus, pro opportuna vel minus opportuna occaſione. Quare judicio opus eſt, ut dignoſcatur quo caſu conveniant, necne, Ferrum & ejus præparationes.

Cachecticis in affectibus ut leucophlegmatia, chloroſi, menſium ſuppreſſione, aut alia qualibet affectione in qua ſanguis tenax & viſcidus hæret, Ferrum ejuſque præparationes ſaluberrimæ ſunt. Martis enim vi adſtringente ad ſe invicem approximantur partium ſolidarum fibræ, & lympha in earum interſtitiis ſtagnans exprimitur, intra vaſa recipitur, ibique ſanguinis ſolutionem promovet. Sic exſiccatis & firmatis fibris, earum priſtinus redit elater, ſucci ſpiſſiores vividius commoluntur, circuituſque liquorum, ut par eſt, reſtituitur.

Non eadem Mars præſtat commoda in ſcirrhoſis, ſcorbuticis aut melancholicis affectibus, quod ſanguis lympha privetur. Fibræ enim jam criſpatæ a Ferro magis adhuc corrugantur, nec amplius oſcillatorio motu moveri poſſunt. Lentus jam ſanguis tardiori fluit motu, quod ſanguinis portio fibroſa magis ac magis coarctetur, & ſero ſuperſtite ſpolietur. Nocet ergo his in affectibus Ferrum; & licet aperiens proclametur, obſtructionibus iſtis ſolvendis, aut hæmorrhagiis quæ eas ſubſequuntur ſiſtendis omnino impar eſt.

Nec minorem expoſtulant conſiderationem evacuationes nimiæ. In hæmorrhagiis, v. g. alvi fluxu, continuis ſudoribus, hydrope; aliiſque a copioſiori ſero affectibus, Ferrum ſaluberrimum eſt; quod fibras firmiores efficiat, ſerum amandet, & amiſſum fibrarum elaterem reſtituat. Verum ſi ab obſtructionibus pertinacioribus oriantur illæ evacuationes, ut in febribus hecticis evenire ſolet, Martis præparationes maxime nocent; quippe quæ ſeroſam

rosam sanguinis portionem a fibrosa separando, eam foras amandent, evacuationesque uberiores efficiant, ac præterea fibrarum rigiditatem intra solidas partes adaugeant, & majores adhuc pariant obstructiones. Licet quoque incipienti conferat hydropi Ferrum, non idcirco inveterato pariter convenit. Lympha enim quæ vias sibi aperuit in abdominis cavitatem, fibrosam sanguinis partem relinquit fere exsiccatam: Mars vero jam fere orbatum humore sanguineum laticem lympha residua brevi spoliaret, & ægrotans cum artuum supernorum marcore brevi fieret infausti Martis hostia. Ergo a stipticitate Ferri quicumque boni malive effectus pendent, quæ stringit aut reserat. Stiptica quæque non eosdem, quos Mars, præstare valent effectus. Hoc Ferro peculiare est, quod suam vehat stipticitatem vix alteratam per omne corpus; quod quidem stipticis e vegetabilium familia desumptis non succedit. Horum enim stipticitas in primis viis ita alteratur, ut ea sanguis vix afficiatur: verum Mars ventriculi intestinorumque succis solutus, in actum erumpit, & sanguineo latici permistus per totum corporis habitum diffunditur, & vim suam adstringentem exerit.

Observandum est Ferri substantiam solam felicius præscribi quam salibus imprægnatam. Mars enim salibus satiatus non ita facile a ventriculi succis penetrari, nec dissolvi potest.

Nec omittendum est exercitationem per Martialium usum admodum necessariam esse, tum ad faciliorem Martialium particularum distributionem, tum etetiam ad fibrarum oscillationes restituendas, & succorum circularem motum accelerandum.

Articulus Quartus.

De Ære.

Æs vel Cuprum vulgare: Χαλκός *Græcorum*: Venus *Chymicorum*. Unum est ex ignobilioribus metallis duris, ferro mollius, sonorum, colore rubro nitente, dum expolitum est, fusile, & adeo ductile ut in tenuissimas bracteolas duci queat.

Æs in venis purum quandoque reperitur, & varia figura, bracteolarum scilicet, stiriarum, virgularum, ramusculorum, globulorum, vel massularum: sed sæpius in Pyrite aut in peculiari minera reconditur. Pyrites ærosa aureo nitore & quidem elegantissimo nonnumquam distinguitur, licet hæc minera eo metalli feracior non sit; quandoquidem a sulphure combustibili color ille pendeat.

Æris vena non ubique eadem est. Alia enim flavescens: alia purpurea, seu violacea: alia cinerea: alia nigra; sæpe cum scintillis aut venis aureis, & tinctura viridescente permista.

Æs raro solum in sua minera continetur, sed alia metalla habet adjuncta, argentum, ferrum, plumbum; & magna sulphuris combustibilis copia separatu difficili ut plurimum involvitur. Pro diversis rebus quæ cum Cupro permiscentur, ejus minera diversimode tractatur.

Vena quæ plurimo ſulphure turget, comburitur iteratis calcinationibus; donec totum ſulphur exhalatum fuerit. Torrere id vocant artifices.

Goslarienſis minera Cupri in fragmenta pugni craſſitie contuſa, igne aperto, cæſis lignis & nonnullis carbonibus admixtis, comburitur. Deinde torrefacta minera in fruſtula minutiora contuſa iterum calcinatur: tandem minutiſſime contuſa tertiam ſubit torrefactionem; poſtea funditur in lapideſcentem materiam rubram, quæ Cupri Lapis dicitur. Tum quater iterum torrefit, iterumque liquatur; & Æs nigrum præbet: deinde torrendi vices iterum octo ſuſtinet. Tunc quidem Æs ab omni ſulphure purgatum eſt; ſed argentum continet, quod ſic extrahitur.

Æri argentifero quatuor circiter plumbi partes admiſcentur, plus minuſve, prout plumbum quod adhibetur purius eſt, vel argenti ferax. Hæc intenſo calore ſimul liquantur, & in formas effunduntur ad panes conficiendos. Panes metallici in fornace ſeparatoria duobus lapidibus dimidio digito a ſe invicem ſejunctis imponuntur, & ſuperimpoſitis carbonibus igne mediocri candefiunt; ita ut plumbum argento conſociatum colliquetur, & ex Ære in catinum ſubjectum defluat, Ære tantum in fornace remanente, non liquato, ſed ſpongioſam maſſam referente. Ærea hæc maſſa argento carens, Æs pauper dicitur: & excoquitur ac funditur, donec Æs malleabile, & uſibus aptum fiat.

Hoc in ultimo labore ſcoriæ quædam inſtar Lythargyri ſe produnt, Ære, argento, plumboque gravidæ; quæ deinde, admiſto Lythargyro, funduntur ad metallorum ſeparationem perficiendam.

Quidam reperiuntur fontes aquarum ærofarum, e quibus Vitriolum coctione conficitur, aut Cuprum præcipitatione extrahitur mediante ferro; quæ quidem præcipitatio pro ferri in Cuprum tranſmutatione a nonnullis habita fuit. Ejuſmodi eſt fons percelebris ad oppidum Smolnicium in Provincia Zepuſienſi, non procul a monte Carpatho: cujus aqua ferri fragmenta injecta corrodit, eorumque loco Æs ſubſtituit, priſtina ferri figura ſervata. Sic ſolea equi ferrea poſt aliquot dies cuprea educitur ex aqua: ſic Quercus folia in hunc fontem forte delapſa poſt aliquod temporis ſpatium ærea extrahuntur.

Æris fodinæ pluribus in locis reperiuntur: ſed præſtantiores & ditiores ſunt in Suecia & in Germania.

Æs ferro mollius eſt, plumbo & ſtanno firmius. Igne excandeſcit, antequam liquetur. Ejus gravitas ad auri gravitatem paulo pluris eſt quam 4. ad 9. Æri humido expoſitum æruginem contrahit viridem: manibus tractatum ingratum odorem exhalat, & ſaporem præbet auſterum, acrem, neuſeabundum: ab aqua per tempus diſſolvitur, ſicut & ab oleis: a ſalibus quibuſcumque corroditur. Cupri ſolutio ab acidis ſalibus & ab alcalinis fixis viridis eſt; verum ab urinoſis cæruleo colore elegantiſſimo inficitur.

Æris limatura in candelæ flammam injecta excandeſcit, non vero ſcintillat, & flammam virideſcentem efficit: cum Nitro fuſa levem fulgurationem excitet. Ex limaturæ Cupri p. j. & Sublimati corroſivi p. ij. ſimul miſtis, & ex retorta vitrea diſtillatis, Hydrargyrus a ſalibus ſeparatus ſub Mercurii currentis

rentis forma foras per retortæ rostrum prodit: in fundo vero remanet Cuprum cum salibus intime mistum sub resinæ citrinæ vel rubræ specie nunc diaphanæ, nunc opacæ; quæ ad candelæ flammam admota liquescit, accenditur, & flammam viridem emittit.

Æs vehementi diuturniorique igne calcinatum, & suo sulphure orbatum, in cinerem subrubrum redigitur; qui lentis vitreæ majoris foco solari expositus supra tigillum, in vitrum intense rubrum & fere opacum convertitur. Hoc vitrum eidem foco super carbones fusum, novum sulphur recuperando, pristinam Cupri formam recipit.

Ex his concludere possumus, Cuprum non mediocrem sulphuris combustibilis portionem continere, licet non tantam, quanta in ferro continetur; metallicam vero substantiam esse terram rubram seu vitrescibilem.

Cuprum ab Hydrargyri vel Arsenici halitu argenteum colorem accipit, sed non permanentem. Cum Lapide calaminari vel Zincho fusum, flavo vel aureo colore tingitur, & Aurichalcum dicitur; cujus diversas præparandi rationes, articulis *de Cadmia & de Zincho*, enarravimus.

Æs propter summam ductilitatem & nitorem frequentioris est usus domestici. Verum ad usum medicum rarissime adhibetur, saltem interne. Hocce enim metallum inter venena recensetur, præsertim ærugo. Edulia enim, vel etiam aqua aliquandiu in cupreis vasis servata, admodum noxia evadunt. Ventriculi & intestinorum dolores & tormina, vomitiones enormes, frequentes & inanes dejiciendi conatus, intestinorum exulcerationes, interdum anhelitus difficultatem, & spasmodicas membrorum contractiones, ac triste letum pro majori vel minori hujus veneni quantitate producunt.

Eadem est huic veneno medendi ratio, quæ Arsenico aut Sublimato corrosivo intus sumptis convenit: lac nempe, oleum, butyrum insulsum liquatum, primo affatim epota; deinde vomitus largo aquæ tepidæ potu excitatus, enemata cum oleo, butyro aut pinguibus carnium jusculis: tum cardiaca, & corroborantia; ac tandem diæta lactea præscribatur.

Varia Cupri recrementa a veteribus præparata & in medicamentis usurpata fuerunt, qualia sunt ærugo, flos Æris, Æs ustum, & squama Æris: ex his ærugo fere sola in usum venit.

Ærugo seu Viride Æris *Offic.* Ἰὸ ξυστὸς *Græcorum*: Ziniar *Arabum*: Gallice *Verdet*, vel *Vert de gris*. Est rubigo quædam viridis ex laminis cupreis abrasa. Hæc est illius apud Occitanos præparandæ ratio excerpta *ex actis philosophicis Regiæ Societatis Monspeliensis*.

Vinacea exsiccata vinoque generoso irrorata, per novem vel decem dies in vasis ligneis vel terreis reponuntur ad levem fermentationem concipiendam: deinde manibus contrita in globos congeruntur, & in vase terreo huic usui destinato accommodantur, vinique optimi quantitas sufficiens in illud infunditur, donec globi pars circiter dimidia in vino immersa sit. Vas stramineo operculo obturatur, & in cella vinaria relinquitur ad macerandum per horas 12. vel 15. globulum quarta quaque hora invertendo, ut vino undequaque penetretur. Postea globus digiti unius latitudine a vini superficie eleva-

tur, ſupra teſſellas ligneas adaptatur, & vaſe clauſo relinquitur per 10. vel 12. dies. Tunc vinaceorum globus odorem fortem ac ſubtilem exhalat, & ad Cupri ſolutionem perficiendam aptus eſt. Globus ille manibus conteritur; ut exterior ejus pars, utpote ſiccior, cum interiori parte adhuc vino madida exacte permiſceatur. Vinacea ſic præparata, in ſupradicto vaſe in quo vinum aceſcens relictum fuit, cum laminis cupreis ſupra teſſellas ligneas ſtratum ſuper ſtratum alternatim diſponuntur: ſtratum inferius ex laminis æreis, ſuperius vero & ultimum ex vinaceis ſemper conficitur. Laminæ ſunt quatuor unciarum longitudine, & trium latitudine. Si Cuprum novum ſit, antequam in uſum veniant laminæ, per viginti quatuor horas in ærugine ſepeliuntur, & poſtea igne paululum calefiunt.

Stratis ſic diſpoſitis & vaſe adimpleto obturatoque, omnia relinquuntur, donec Viride Æris confectum ſit, & in lanuginem ex viridi albeſcentem convertatur: quod quidem pro varia Cupri indole citius vel tardius perficitur. Aliud enim Cuprum æruginem intra ſex ſeptemve dies ſuppeditat, aliud intra duodecim vel quindecim. Tunc e vaſe extractæ laminæ æruginoſæ, aliæ aliis impoſitæ, & vino optimo extremis lateribus leviter imbutæ, ſuper tegetem in diverſas pilas accommodantur in cella vinaria, & linteis vino madidis involvuntur. Sic, inquiunt, Ærugo nutritur per tres hebdomadas: quibus peractis, ærugo cultellis ex laminis cupreis deraditur, & ſervatur ad uſum.

Ærugo pictoribus & infectoribus inſervit. A Medicis vero rariſſime interne exhibetur, ſæpius vero externe. Ulcera detergit & exſiccat, carnes fungoſas & ſuperfluas conſumit, callos exedit. Uſurpatur in balſamo viridi Metenſium *D. Charas*, in unguento viridi, unguento Ægyptiaco, unguento Apoſtolorum, & emplaſtro divino *Ejuſdem*.

FLOS ÆRIS *Offic.* Χαλκȣ̃ ἄνθȣς *Græcorum*. Nihil aliud eſt quam Æs in granula tenuiſſima, Milii inſtar, redactum. Dum enim Æs fuſum in formas delabitur, antequam coeat in maſſam duram, aquæ frigidæ affuſione hæc minutiſſima granula undique erumpunt & diſſiliunt.

ÆS USTUM *Offic.* Χαλκὸς κεκαυμένος *Græcorum*. Eſt Cuprum in calcem crocumve redactum, vel ſolum, vel cum ſulphure & ſale interſperſis diuturniori calcinatione in furno reverberii combuſtum. Exſiccat & adſtringit cum quadam acrimonia.

SQUAMA Æris *Offic.* Λεπτὶς χαλκȣ̃ *Græcorum*. Ab Ære uſto parum diſcrepat; ſunt enim combuſtæ Æris particulæ, quæ ex eo, dum malleis percutitur, diſſiliunt. Hæc ſquama, vel etiam ejus loco Aurichalci limatura, cum ſulphure & radice Ireos pulverata calceis interſperſa, tetrum pedum fœtorem reprimit; ſed non ſemper innoxie. Si enim fœtidus ille ſudor incaute reprimatur, majora nonnunquam funeſtaque ingruunt mala.

Quæ ex Ære præparantur medicamenta uſitatiora, ſunt, Præcipitatum viride de quo Articulo *de Hydrargyro* egimus, & Ens Veneris Boyleanum cujus hæc eſt conficiendi ratio.

℞. Colcotharis ex Vitriolo Hungarico cæruleo ſeu venereo, optime cal-

cinati & loti ℥ij. Salis ammoniaci ℥iiij. Misceantur exacte, & sublimentur flores ter supra caput mortuum cohobandi. Dosis a gr. j. ad vj. Commendatur a Boyleo & Mayovv in infantum rachitide. Necnon etiam in gonorrhæa inveterata tamquam efficacissimum remedium prædicatur.

Ex Cupro, Sale ammoniaco & aqua Calcis, Tinctura cærulea paratur, quæ Collyrium cæruleum dicitur, & cujus mentionem jam fecimus. Valet ad oculorum morbos, ad gonorrhæas sistendas, & ad ulcera detergenda & exsiccanda.

Chymici sulphur rubrum in Venere contineri existimant, quod ab Helmontio ignis Veneris, & sulphur Philosophorum ad vitam longam aptum dicitur. Illud duplici de causa ex metallo extrahere tentant: primo, ad præstantissimum remedium adversus omnes ægritudines, & anodynum insigne in doloribus obtinendum; secundo, ad Cuprum sua tinctura rubra spoliandum, & in metallum album & argento proximum convertendum. Sed nullum sulphur aliud in Ære agnoscimus præter bituminosam seu inflammabilem substantiam omnibus metallis communem, qualis etiam in omnibus mistis combustibilibus reperitur; quare immeritissime tot encomiis illud prædicant. Rubicundus Æris color a terra, non a sulphure proficiscitur. Frustra ergo sulphur fixum ex Venere extraxisse asserunt, variis in Cupri tincturis quas præparaverunt. Tincturæ enim illæ nihil aliud sunt præter ipsum Cuprum in tenuissimas partes divisum & menstruis diversis diverso sub colore innatans; quod quidem harumce particularum præcipitatione facillime demonstrari potest. Frustra etiam Venerem sua veste rubra denudatam seu Cuprum dealbatum, aut, ut ajunt, decappatum ostendunt, utpote suo sulphure rubro spoliatum. Cuprum enim album sic præparatum non albescit propter sulphuris ablationem, sed ob terræ albæ in salibus alcalinis contentæ adjunctionem, ut doctissimus Beccherus recte observavit.

CAPUT SECUNDUM.

De Metallis perfectis.

Articulus Primus.

De Argento.

Argentum vulgare: Ἄργυρος *Græcorum*: Luna Chymicorum. Est metallum nobile seu perfectum, candidum, splendens, sonorum, ductile, auro tamen minus perfectum.

Naturale dicitur, quod purum ac sincerum e terra effoditur: rude, quod cum metallis & mineralibus permistum reperitur, & ignis purgatione indiget. Quod purum ac sincerum est, vel in saxorum fissuris colligitur, vel a saxis secretum cum arena & terra mistum invenitur. Diversimode figuratum est: nunc ramosum, laminatum, capillaceum, granulatum; nunc arborum fron-

frondes, aut filamenta crassiora vel tenuiora repræsentans; nonnunquam etiam in massas prægrandes compactum, qualis fuit illa de qua Olaus Vvormius mentionem facit, quæ ex Norvegiæ fodinis 130. marcarum pondere eruta fuit.

Rude suis mineris continetur, quæ quidem colore inter se differunt. Argentea enim vena nunc rubra est, Arsenico inquinata; nunc plumbea, quæ sulphur commune admistum habet; nunc nigra, purpurascens, rufescens, vel cineracea, pro variis rebus quæ metallo admiscetur. Sæpissime quoque auri, æris, stanni, plumbi mineris conjunctum, majori vel minori copia reperiri solet.

Argenti fodinæ pluribus in locis occurrunt, in Italia, in Germania, in Hungaria, in Norvegia, in Anglia: sed ditiores sunt Potosinæ in Peruviana regione, & Mexicánæ.

In Anglia plumbi venæ fere omnes nonnihil Argenti continent; sed ex solis plumbariis fodinis Provinciæ *Cardigan* extrahitur, utpote ditioribus, cum hujus mineræ duo millia pondo decem, quindecim, & nonnunquam viginti libras Argenti suppeditent.

Argentum ex plumbo facillime extrahitur. Funditur nempe plumbum in alveis ex cineribus conflatis & in fornace rite dispositis: tum follium flatu igne excitato, in vitrum redigitur, & ab alveo absorbetur, Argento puro super alveum remanente.

Difficilius ex argentiferis Peruvianis & Mexicanis venis educitur, cum non solum in venis durissimis absconditum sit, sed etiam cum bituminosis, sulphureis & corrodentibus substantiis, arsenicalibus nempe & vitriolicis consociatum; ita ut Argenti portionem non mediocrem hæ substantiæ in auras secum auferant, aut combustum & in scorias mutatum relinquant.

Itaque pro diversa venæ indole, diversimode tractatur. Si durior sit minera quam ut malleis conteri queat, igne moderato comburitur, tum ad saxum friabilis efficiendum, tum etiam ad substantias heterogeneas Argento conjunctas dignoscendum. Argenti vena heterogeneis substantiis permista teritur in pulverem tenuissimum ope moletrinarum huic usui destinatarum; deinde si sulphuris vel stibii participet, ferri rubigo vel squama illi adjungitur. Si e contra ferrum contineat, sulphur vel stibium venæ consociantur & simul calcinantur. Tunc venæ rite calcinatæ sufficiens Hydrargyri quantitas permiscetur. Nonnunquam vena Hydrargyrum respuit, & Mercurius obscuro colore infectus, non in globulos cogitur, sed in massulas vermiculares, oblongas nempe, teretes & lividas colligitur; quod quidem stanni vel plumbi in vena contenti argumentum est. Ad mineram his metallis purgandam quasdam adhibent compositiones: Magisteria dicunt, quorum basis est æs ustum.

Itaque minera Argenti cum Hydrargyro debite permista, & ut ajunt amalgamata, in aqua diu conteritur & lavatur. Quodcunque Hydrargyro consociari non potuit, ab aqua præterfluente continuo abripitur, solo remanente metalli & Hydrargyri amalgamate sincero & nitido. Tum amalgama linteis fortiter exprimitur ad separandum Hydrargyrum. Panes argentei post

expreſſionem reſidui, ignis calori in vaſis terreis exponuntur; ut ſi quid ſuperſit Mercurii, in auras mandetur. Tandem metallum in maſſas funditur, adjuncta quinta circiter æris portione, quod metalli temperatura dicitur, vulgo *l'alliage*.

Argentum ab ære ſeparandi rationem jam expoſuimus, cum magna ineſt æris copia. Si vero exigua ſit æris portio, purgatio inſtituitur cum plumbo in catino probatorio, vulgo *la Caupelle de plomb.* Fit autem catinus probatorius ex oſſibus combuſtis & ad albedinem calcinatis vel ex cineribus lotis, ita ut nihil ſalis retineant. Cineres aqua diluti & in paſtam ſolidam redacti, in cupulam formantur, & exſiccantur. Cupula probe ſiccata in furno inter prunas accommodatur. In ea quatuor vel quinque plumbi partes liquantur, & liquato plumbo Argenti purificandi pars una adjicitur. Cum ambo metalla perfecte liquata ſunt, ignis vis intenditur, ut vitreſcat plumbum; quod aſſiduo follis flatu vitreſcens ad catini oras propellitur, & intra poros ejus abſorbetur, ſaltem pro majori parte, cum quædam portio non mediocris in auras ſub fumi ſpecie avolet. Denique Argentum ſplendens, ſincerum & purificatum in catino remanet.

Si aurum cum Argento permiſtum fuerit, alia eſt hæc metalla ſeparandi ratio, quæ vulgo *le Depart* dicitur. Si in miſtura metallica magna ſit auri copia, tum adjiciendum erit Argentum purum, ita ut Argenti portio auri quadrupla ſit. Funduntur ſimul: deinde ſolvitur miſtura in aqua forti, quæ ſolum ſolvit Argentum, aurum vero intactum relinquit ſub forma pulveris vel limi nigri, qui, ſolutione per inclinationem ſemota, pluries lavatur a tandem funditur. Argentum vero ſolutum præcipitatur, affundendo ſolutioni aquæ communis partes duodecim vel quindecim, & laminas cupreas in liquorem immergendo. Argentum enim laminis cupreis adhæret adinſtar pulveris cinerei, qui exſiccatus in argenteas maſſas igne funditur.

Argentum auro durius eſt, & minus ductile, auro & plumbo levius, ſiquidem liquefactum illis ſupernatat. Ejus gravitas ad auri gravitatem eſt paulo minus quam 5. ad 9.

Nullam rubiginem contrahit; a ſulphureorum halitu nigreſcit; ab aqua forti diſſolvitur, non vero ab aqua regali. Non a plumbo deſtruitur, ſed ab Antimonii parte ſulphurea. Igne diuturniori & vehementiori minuitur & conſumitur. Lentis vitreæ majoris foco expoſitum, tum ſuper teſtam, tum ſuper carbones, in fumos diſſipatur totum, ſed tarde admodum & nonniſi poſt longum temporis intervallum: non vero in vitrum convertitur ſicut cetera metalla; ex eo quod ſulphureum principium, a quo metallorum ductilitas, ſplendor & opacitas pendent, cum terra metallica tam arcte conjungatur, ut prius avolent metallicæ partes quam in ſua principia dividi poſſint.

Argenti ab omni alio metallo purgati ſolutio limpida eſt, ejuſque cryſtalli nullo colore donantur: ſi vero æris nonnihil contineat, tincturam ſubviridem, vel ſubcæruleam exhibent. Cryſtallorum Lunarium ſapor eſt intenſe amarus. Argentum cum ſale communi quocunque modo permiſtum in maſ-

ſam

ſam funditur ſemi-diaphanam & quaſi corneam, quæ ea de cauſa Luna cornea dicitur, quæ quidem in Argentum difficile reduci poteſt, cum volatilis ſit; ſi enim igne vehementi urgeatur, fere tota in auras avolat.

Arabes Argento caput & cerebrum roborandi, animaleſque ſpiritus reficiendi vim tribuerunt, quam quidem virtutem Chymici magnopere prædicarunt. Hinc in plurimis Arabum compoſitionibus cephalicis & roborantibus Argentum foliatum præſcribitur. Hinc apud Chymicos Tincturæ Lunares, Luna potabilis, Diaphoreticum Lunare, Bezoardicum Lunare, & cetera hujuſcemodi præparantur. Verum de inſigni illa virtute cephalica & roborante non ſatis nobis conſtat: neque etiam hocce metallum pretioſum omni prorſus virtute carere aſſerere audemus.

Ejus folia uſurpantur in Confectione de Hyacinthis *D. Charas*, in Pulvere lætificante *Ejuſdem*; & ſæpe ad bolos vel pilulas involvendas adhibentur.

Argenti Chymicæ præparationes uſitatiores ſunt Cryſtalli Lunares, & Lapis infernalis. Cryſtalli Lunares ſeu Catharticum argenteum ſic præparantur.

℞. Lunæ purificatæ ℥j. ſpiritus Nitri ℥ij. vel iij. Fiat diſſolutio, quæ ad tertiæ partis diminutionem evaporetur. Deinde in loco frigido reponatur, & concreſcent cryſtalli eximendæ & exſiccandæ. Superfluus autem humor denuo ad medietatem evaporetur, & ad cryſtallizandum reponatur, ut prius. Omnes cryſtalli collectæ in aqua limpida reſolvantur. Solutioni adjiciatur Nitri purificati ℥j. Solutio de novo evaporetur & cryſtallizetur. Cryſtalli ſerventur ad uſum. Eſt Luna hydragoga, vel Vitriolum Lunæ purgans, cujus doſis a gr. iij. ad viij.

Commendantur in paralyſi, in hydrope aſcite. In tenuiſſimum pulverem redactæ, & cum mica panis piſtæ in pilulas rediguntur, quæ Pilulæ Lunares Boylei dicuntur, & in hydrope aquas potenter educunt.

Lapis infernalis, ſeu Cauſticum perpetuum ſic conficitur.

℞. Argenti purgati ℥j. ſp. Nitri ℥iij. Fiat diſſolutio. Balneo arenæ phlegma evaporetur ad mediæ partis diminutionem. Maſſa reſidua in crucibulum capax infundatur, inter prunas collocetur, ut igne moderato ebulliat. Cum maſſa, finita ebullitione, magis depreſſa videbitur; urgeatur ignis, & olei inſtar fluida apparebit: tum effundatur in canaliculos metallicos, quos vulgo *Lingotieres* vocant, prius calefactos & ſebo illitos. Ibi concreſcet in baculos ſervandos, & ab aeris humiditate caute præſervandos.

Cauſticum eſt egregium & perpetuum. Carnes & oſſa, quæ prius madefactum tangit, citiſſime corrodit & conſumit.

Quædam Lunares Tincturæ ſaphyrinæ vel cæruleæ a Chymicis mirum in modum prædicantur. Sed Tincturæ Lunæ improprie dicuntur, cum ſint potius Tincturæ Veneris, quarum uſum internum minus tutum cenſemus. Argenti autem Tinctura omnino diaphana eſt ſeu cryſtallina, cujus virtus mihi adhuc incomperta eſt.

Mu-

Mulieres ex Argenti & Hydrargyri solutionibus aquam præparant ad capillos nigro colore tingendos. Sic autem præstantior conficitur.

℞. Argenti granulati ℥j. Aq. fortis ℥ijß. Fiat dissolutio. Dissolvantur quoque seorsim Hydrargyri ʒvj. in Aq. fortis ℥ij. Solutiones confundantur, quibus affundatur aquæ communis q. s. ad solutiones debilitandas, ita ut liquor cuprum corrodere nequeat, neque bullas in ejus superficie excitare. Tum liquor servetur ad usum. Præstat per duos tresve menses servatus, antequam in usum adhibeatur.

ARTICULUS SECUNDUS.

De Auro.

AURUM vulgare: Χρυσὸς *Græcorum*: Sol Chymicorum. Metallum omnium est nobilissimum, ponderosissimum, maxime ductile, sonorum, fulvo colore rutilans.

Nativum est, vel coctum. Nativum dicitur, quod sincerum & nitidum e terra eruitur, aut in fluminum arena colligitur, sub forma granulorum, palearum vel massularum, aut inter saxorum fissuras reperitur. Coctum vero, quod arte e sua vena extractum fuit, & igne purgatum.

Vena diversa est: alia enim Pyrites est coloris cineracei, vel punicei. Sæpe cum Auripigmento oritur, sæpissime etiam in ceterorum metallorum & argenti præsertim venis reconditum latet, & ab illis variis artibus separandum est.

Multi sunt fluvii auriferi, seu quorum in arena aureæ micæ reperiuntur. Sunt præterea aurifodinæ insignes in Norvegia, in Hungaria, in Guinæa: sed ditissimæ sunt in Peruviana provincia & in Mexicano regno.

Non dissimili ratione e sua minera extrahitur ac argentum de quo jam diximus; scilicet, torrefaciendo mineram, contundendo, cum Hydrargyro permiscendo & lavando, vel etiam illud ab argento & ceteris metallis separando. Si cum ignobilibus metallis permistum sit, per catinum cinericium, vulgo *la Coupelle*, mediante plumbo, separatur, vel per cæmentationem. Si cum argento, modo peculiari qui Separatio dicitur, vulgo *le Depart*; vel Quartatio, vulgo *l'Incart*; vel per catinum cinericium, mediante stibio, vulgo *la Coupelle seche*.

De modo separandi Aurum a ceteris metallis per cinericium catinum mediante plumbo, Articulo superiori jam egimus. Per cæmentationem vero sic purgatur.

Aurum in bracteas tenuiores redactum & urina madidum in olla cæmentatoria seu crucibulo disponatur cum pulvere cæmentatorio alternatim stratum super stratum, ita ut stratum superius & inferius ex pulvere componantur. Olla impleta operculo tenui foramine perforato cooperiatur, & commissuræ luto obducantur. Ignis rotæ admoveatur per horas 6. vel 8. ita ut olla tota candescat. Igne extincto, Auri bracteæ pede leporino purgantur a pulveribus, urina lavantur, & siccantur.

Pul-

Pulvis cæmentatorius præparatur ex salis ammoniaci, p. j. salis communis p. ij. laterum pulveratorum p. iiij. rite pulveratis & mistis.

Hæc purgandi ratio Aurum ab admixtis metallis non accurate purgat, sed illud molle ac ductile efficit.

De separatione Auri ab argento, quæ vulgo *le Depárt*, & per Aquam fortem instituitur, jam supra egimus. Quartatio vero, vulgo *l'Incart*, eodem fere modo peragitur, eo tamen discrimine, quod Auro purgando triplum Auri puri adjiciatur, & solntio cum aqua regia instituatur; sic enim Aurum solvitur, argento intacto remanente.

Auri purgatio per stibium fit cum adeo exigua est argenti contenti portio, ut negligenda sit. Tum stibium sumitur, quod quidem argentum destruit & in scorias redigit, Aurum vero purum relinquit. Aurum igitur cum duabus vel tribus stibii partibus in crucibulo fundunt, deinde in cinericio catino excoquunt, donec blando follium flatu stibium totum in auras evanuerit, Auro purissimo ac sincero relicto.

Hoc inter utramque plumbi & stibii purgationem intercedit discriminis, quod plumbum vitrescat, & magna ex parte cinericium penetret, & quasi madefaciat; non item Antimonium quod totum in auras evanescit.

Aurum omnium metallorum, imo omnium rerum cognitarum, gravissimum est. Molle est & adeo ductibile, ut 651590. ultra suæ massæ molem extendi possit. In igne vulgari fixum est, nec nisi in ardentissimo solarium radiorum foco per longum temporis spatium detentum in auras dissipatur. Nullam rubiginem contrahit: nec dissolvitur nisi ab aqua regia. Ab Hydrargyro penetratur, ejusque compages dissolvitur, ita ut in amalgama molle redigatur. A sulphure communi calcinatur, si ignito & candenti sulphuris massa admoveatur.

Aurum ab aqua regia solutum, mediante oleo Tartari, in pulverem fuscum præcipitatur; qui si leviter incalescat sive ignis calore, sive levi tritu, statim in auras magno cum fragore dissipatur: unde Aurum fulminans dicitur. Idem fit, mediante spiritu salis ammoniaci, vel alio quocunque spiritu urinoso: sed tunc tardior fit fulminatio, nec nisi ignis calore peragitur.

Hujusce metalli analysis, seu resolutio in sua principia hactenus sine successu a nobis tentata fuit. Sulphur & terra in eo adeo stricte conjuncta videntur, ut igne vulgari dissolvi nequeant, & vehementiori ejus partes integræ abripiantur potius quam in principia resolvantur.

Auri usus in Medicina olim Græcis fuit incognitus. Arabes primi ejus virtutes commendarunt, illudque in solia redactum suis compositionibus immiscuerunt. Aurum existimant cor confortare, spiritus recreare, & animam exhilarare; unde cordis tremori & palpitationi, melancholiæ conferre asserunt. Chymici vero insuper adjiciunt sulphur fixum potentissimum in Auro contineri; quod quidem, cum sit incorruptibile, si intus sumptum cum sanguine misceatur, huncce liquorem ab omni corruptionis labe præservat, & naturam humanam non secus reficit & recreat ac Sol, fons nempe immensus hujusce sulphuris universam naturam vivificat. Non pauci tamen eorum opi-

opinioni dissentiunt, & eo magis quod effectus promissis non respondeant. Unde non sine ratione in dubium adducitur, an Aurum in usum medicum salutari cum effectu trahi possit.

De Auri integri, id est in limaturam aut in bracteas redacti, virtute & energia non plane constat. Illud tamen e cordialibus præparationibus pharmaceuticis exulare, totius Arabum scholæ respectu, dubitamus.

Aurum foliatum usurpatur in Confectione Alkermes regia *D. Charas*, in Confectione de Hyacinthis, Pulvere Diamargariti frigidi, Pulvere lætificante, Pulvere Pannonico *Ejusdem*. Eo quoque pilulæ & boli involvuntur. Nec magis certa est illius arte chymica præparati potentia; quandoquidem illæ præparationes non tam a metallo quam a menstruis aut ab adjunctis substantiis suam energiam mutuari videantur. Unde concludere possumus metallum omnium nobilissimum & pretiosissimum, etiam esse in Medicina inutilissimum, nisi in quantum paupertatis antidotum est.

Cum tamen a plurimis Auri tinctura seu Aurum potabile exoptetur, omnibus elegantior & præstantior hæc mihi visa est.

℞. Solis purissimi ʒß. spiritus salis ℥ij. Fiat dissolutio, cui affundatur olei essentialis limpidi Rorismarini ℥j. Liquores confusi agitentur. Subsidebit spiritus salis flavo colore spoliatus, & oleum flavo colore tinctum supernatabit. Oleum a spiritu salis per inclinationem separetur. Misceatur cum spiritu vini rectificati ℥iiij. vel v. Digerantur simul per mensem. Mistura purpurascentem colorem acquiret. Diaphoreticum est & sudoriferum. Commendatur in febribus malignis. Dosis a guttis iij. ad xv.

Verum neque hæc tinctura Auri genuina existimanda est, cum sit tantum Aurum ab aquæ regiæ spiculis tenuissime divisum & oleo Rorismarini innatans. Quod quidem olei evaporatione reduci potest in pulverem, & fusione in metallum restitui. Neque etiam ullam Auri tincturam radicalem novimus.

Hujus tincturæ vis præcipua ab oleo Rorismarini pendet.

Aurum fulminans non solum ob fulminandi vim æstimatur, sed etiam ob medicas quæ ipsi tribuuntur virtutes. Sic præparatur.

℞. Spiritus Nitri ℥j. in quo solve salis ammoniaci gr. lx. In liquorem injiciatur Auri limaturæ ʒj. Calore mediocri perficiatur dissolutio. Cui deinde affunde guttatim olei Tartari q. s. donec nulla amplius fiat ebullitio. Aurum quasi limus flavus præcipitabitur. Liquore per inclinationem effuso, pulvis aqua communi lavetur & edulcoretur. Deinde siccetur in umbra.

Hic pulvis vel levi affrictu calefactus magnum fragorem excitat. Intus sumptus diaphoreticus existimatur, sed verius alvum laxat, ut observavit vir doctissimus Emmanuel Konig Medicinæ professor Basileensis, & Daniel Ludovicus qui asserit hanc Auri præparationem in febribus ardentibus ad diarrhæam inclinantibus, alvum præter intentionem & sæpe funeste movisse.

Tandem multa & admiranda narrant Chymici de Philosophorum Lapide seu

ſeu Tinctura univerſali; quæ ſuper metalla ignobiliora projecta, ea fulminis inſtar abſque ulla ſenſibili corroſione penetrat, eorumque partes ita diſponit ut pondere & colore auro perſimiles fiant: necnon etiam de univerſali Medicina, qua omnes morbi profligari poſſunt, & quadam veluti irradiatione ſanguis ab omni labe purgari, ita ut ejus ope vita & ſanitas, ſi non in infinitum, ſaltem per longum tempus conſervari poſſint. Cum adhuc nobis ignota ſit hæc Medicina univerſális, de ea ſilebimus. Quod attinet ad Lapidem Philoſophorum, materia ex qua præparari debet, adhuc incerta eſt, incerta præparandi ratio. Quidquid tot garruli verbis aureis promittant, fumum vendere conantur, Aurum vero ſubripere; in re tam incerta nihil certius. Quapropter vir prudens ab eorum fraudibus & præſtigiis diligenter cavebit.

Finis Primæ Partis.

MATERIÆ MEDICÆ
PARS SECUNDA.
DE VEGETABILIBUS EXOTICIS.

Bsoluta prima hujusce Tractatus parte, quæ de Fossilibus agit, alteram nunc aggredimur, in qua de medicamentis, quæ regnum vegetabile suppeditat, disseremus. Innumera fere ex plantis oriunda medicamenta, vel sunt exotica, quæ nempe ab exteris regionibus ad nos transferuntur, vel indigena, quæ sub nostro nascuntur cælo.

Cum non integræ exoticæ stirpes ad nos transvehantur, sed quædam tantummodo earum partes, quæ in usum medicum veniunt; idcirco partium, quibus plantæ constant, seriem insequendo, medicamenta exotica in diversas classes distribuemus: quarum prima, radices; altera, cortices; tertia; ligna; quarta, folia; quinta, fructus & semina; sexta, succos liquidos & concretos; septima, substantias adnatas; octava, quædam ex hisce partibus præparata medicamina exotica continebit.

Plantas vero indigenas, quæ integræ sæpius in medicamentis usurpantur, & per notas quasdam characteristicas facile distingui possunt, quas Botanici a floribus & seminibus potissimum desumere solent, juxta ordinem Alphabeticum vulgo dictum, prosequemur.

SECTIO PRIMA.

DE MEDICAMENTIS EXOTICIS

Ex vegetabilium familia deſumptis.

CAPUT PRIMUM.

DE RADICIBUS.

ARTICULUS PRIMUS.

De Acoro vero, Acoro Indico, & Pſeudo-acoro.

ACORUM vel ACORUS quid fuerit apud Græcos veteres non mediocris inter auctores fuit controverſia. Quidam enim, ut Braſſavolus, Acorum Dioſcoridis, Galangam minorem noſtram eſſe ſtatuunt; alii, cum Fuchſio, Galangam majorem; alii cujuſdam Iridis radicem, quæ Pſeudo-acorus Matthioli, dicitur. Sed ab Anguillara & Matthiolo omnis dirempta eſt controverſia. Hodie Acori nomen tribus diverſis radicibus tribuitur, quæ ſic diſtinguntur; Acorus verus, Acorus Indicus ſive Aſiaticus, & Acorus adulterinus ſeu Pſeudo-acorus.

ACORUS verus, Officinis falſo, Calamus aromàticus, *Gerardi.* Ἄκορον *Dioſcoridis* & *Galeni*, Acorus verus ſeu Calamus aromaticus officinarum *C. B. P.* Calamus aromaticus vulgaris, multis, Acorum *J. B.* Radix eſt quam recentiores Græci Κάλαμον ἀρωματικὸν dixere, licet a Calamo aromatico Dioſcoridis prorſus diverſam. Arabes Dioſcoridis libros interpretati, Acorum Græcorum *Ugi* vel *Vegi* nuncupaverunt, qui tamen hanc plantam non cognoviſſe, ſed aliam pro Acoro áccepiſſe videntur; quandoquidem Avicenna *Ugi* odorem ingratum & horribilem eſſe aſſerat, quod de Acoro Dioſcoridis & de Acoro vero noſtro dici nequit. Plinii temporibus Acori nomen non ſolum radici Acori veterum Græcorum; ſed etiam plantæ Oxymyrſinæ dictæ radici nonnulli tribuebant, & Acorum Agrion dicebant.

Acorum radix eſt longa, obliqua, crebro geniculata, digitum craſſa, nonnihil compreſſa, foris ex candido virens, cum recens eſt, poſtea ex flavo ruſeſcens, intus alba atque fungoſa, ſapore acri, amaricante, aromatico, nonnihil tamen ad Porrum vel Allium accedente, odore fragranti aromatico. Eligitur recens, fragrans, non mucida vel rancida, vel carioſa.

Ex radicibus juxta terræ ſuperficiem oblique proſerpentibus, folia oriuntur cubitalia & ſeſquicubitalia, Iridis anguſtifoliæ forma, compreſſa, mucronata, læte virentia, glabra, quatuor aut quinque lineas lata, acria, aromatica, ſubamara, odorata, cum inter digitos conteruntur: flores vero in Inſtitutionibus rei herbariæ a Cl. Tournefortio prætermiſſi, a *D. Petit* Regio Noſo-

comii

comii Namurcensis Medico, rei herbariæ peritissimo, sic describuntur. Flores sunt apetali, plurimis (sex) scilicet staminibus constantes, in spicam densè compactam dispositi: inter hæc stamina Embryones nascuntur foliolis planis sive squammis circumdati. Singuli autem Embryones deinde abeunt in semen quadrangulare. Hæ omnes partes axi crassiori affixæ, spicam conicam vel cornutam effingunt, folio sulcato & ceteris crassiori innatam. Oritur in humidis Lithuaniæ & Tartariæ locis; necnon in Belgio & in Anglia secus rivulos propagatur.

Radix Acori non mediocrem olei essentialis copiam distillatione suppeditat, & nonnihil spiritus volatilis urinosi: unde liquet sale volatili aromatico oleoso turgere.

Dioscorides Acoro vim calefaciendi tribuit, virtutem ciendi urinam, lateris, thoracis & jecoris dolores sublevandi, lienem induratum absumendi, tormina compescendi, urinæ stillicidio serpentumque ictibus medendi: & in antidotorum compositione utiliter admisceri, asserit. A Medicis fere omnibus commendatur, ad ventriculum roborandum, flatus discutiendos, tormina sedanda, ad uteri & lienis obstructiones resolvendas, & menses promovendos, ad sanguinis & spirituum motum adaugendum, & alexipharmacum existimatur.

Radix Acori vel in substantia vel in infusione usurpari solet. In substantia a gr. xij. ad ʒß; in infusione ad ʒij.

℞. Rad. Acori pulver. gr. xv. Heleni. gr. x. Ambræ griseæ gr. iij. Sacch. candi. ℈j. M. fiat pulvis egregius in ventriculi debilitate; vel cum syr. Cydonior. vel Menthæ q. s. fiat bolus.

℞. Radic. Acori per taleol. sectæ ʒij. Infunde in vini generosi vel in aq. tepidæ ℥vj. Hauriat æger ad appetitum provocandum, ad dolorem colicum flatulentum sedandum, & ad morbos contagiosos præcavendos.

Radices conditæ gustui jucundæ sunt & ventriculo gratæ. In catharris exsiccandis commendantur, & a Turcis adversus corrupti aeris contagia mane comeduntur.

Usurpatur Acorum in Pulvere cephalico odorato *D. Charas*, Mithridatio, Orvietano, Theriaca, El. de Baccis Lauri & Trochiscis de Capparibus.

Acorus Indicus vel Asiaticus, *Officinarum*. Acorus verus sive Calamus aromaticus Asiaticus, radice tenuiore, *Hermann. Catal. H. Lugd. Bat.* Calamus Aromaticus, *Garziæ ab horto*. Te-hian-pon, *Sinensium*. Capicatinga, aliis Jacarecatinga, Acori species, *Pisonis*. Vazabu & Vazumbo *Ceylanens*. Va-Embu, *H. Malab.* Bembi, *Bramannum*; radix est Acoro vero simillima, sed paulo tenuior, odore jucundiore, sapore amaro non ingrato & aromatico linguam vellicante. Veteribus ignota fuisse videtur.

In utraque India crescit: quæ nascitur in Brasilia, Europeæ, externa figura, excepta magnitudine, similis est, teste Pisone.

Radix sola vel aliis mista, non tantum ad incidendos humores frigidos

ſeu tenaces ac ſpiſſos, feliciter adhibetur; ſed etiam contra venena aſſumpta in primis uſurpatur.

Acorus adulterinus & Pſeudo-acorus *Officinar.* radix eſt nodoſa, extus & intus rubra, odore nullo, in primis cum adhuc viridis eſt, ſapore primo quidem ignavo, qui poſt aliquod temporis ſpatium acrimoniam ſummam in ore relinquit.

Radix eſt Plantæ quæ Iridis ſpecies eſt, & dicitur Iris Paluſtris lutea *Tabernæmontan.* Acorus adulterinus, *C. B. P.* Acorum falſum, *Camerarii, Epiſt. 6.* A ſeplaſiariis fere omnibus pro Acoro legitimo uſurpata fuit, per ſat magnum temporis intervallum, quo res herbaria ignorantiæ tenebris ſepulta jacuit. Non tamen hæc radix prorſus inutilis eſt aut omni virtute deſtituitur. Teſte enim Dodonæo, dyſenterias & alias ventris fluxiones cohibet, menſes & hæmorrhagias quaſcumque ſiſtit in decocto vel alio modo ſumpta.

ARTICULUS SECUNDUS.

De Angelica.

ANGELICA & Archangelica, planta eſt quæ veteribus Græcis incognita fuiſſe videtur. Licet Botanicorum nonnulli, Sylphium *Dioſcoridis*, alii Smyrnium, ælii Panax heracleum, alii Myrrhidem eſſe aſſerant, ſed parum firmis rationibus innixi.

Angelicæ nomen plantis nonnihil inter ſe diverſis hodie aſſignatur; quæ vero in officinis noſtris frequentius uſurpatur, dicitur Angelica ſativa *C. B. P.* Imperatoria Sativa, *Inſtitutionum R. H.* Radix Spiritus ſancti Agyrtarum *C. Hoffmann.* Archangelica, *quorumdam.*

Radicem habet tribus digitis craſſam, multum fibratam, foris nigricantem, rugoſam, intus albam, mollem, ſuccoſam, acrem, amaram, & aroma ſuaviſſimum ſpirantem. Caulis ad cubitos duos & amplius aſsurgit, concavus, ramoſuſque, foliis amplis donatus Apii paluſtris ſimilibus, ſed longe acutioribus. Flores in umbellas diſponuntur roſacei, pentapetali, candidi, cum calyce in fructum abeunte compoſitum ex duobus ſeminibus oblongis ſtriatis, ala exigua & quaſi foliacea cinctis.

Radix ſicca nobis affertur ex Bohemia, ex Alpibus, Pyrenæis, necnon etiam ex Arverniæ montibus. Eligatur craſſior, extus fuſca, intus albicans, non carioſa, odore fragrantiſſimo nonnihil ad Moſchum accedente, ſapore acri aromatico.

Alia eſt Angelicæ ſpecies quæ Archangelica, *J. B.* Imperatoria Archangelica dicta, *Inſtitut. R. H.* nuncupatur. J. Bauhinus hanc ſpeciem Angelicam Norvegicam & Scandiacam a quibuſdam nominari refert, eamque ſativa multo majorem, ſed minus odoram poſt Lobelium & Dodonæum narrat. Attamen Simon Pauli vir ſane doctus & ingenus, quaſdam Angelicæ Scandiacæ radices jam ab aliquot annis lectas & exſiccatas aſservaſse tanta fragrantia præditas narrat, ut Bohemicas odore & ſapore aromatico ac ſuavi longe

adhùc superarent. Fortasse hæc odorum & saporum varietas a soli diversitate proficiscitur.

D. Tournefort has Angelicæ species ad Imperatoriæ genus reducit, ob florum & seminum convenientiam.

Ex Radicum recentium Angelicæ ℔iiij, cum ℥xiv. per analysim chymicam prodierunt phlegmatis urinosi ℥x. circiter, phlegmatis acidi ℔iij. cum ℥vj. olei tum essentialis, tum crassioris ℥j. remanente capite mortuo ad ℥vjß, ex quo salis lixiviosi mere alcali ʒiij. cum granis ℔iiij. terræ insipidæ ʒvj. cum gr. xij. extracta fuerunt. Nullus sal volatilis concretus apparuit; folia vero distillata aliquot hujus salis grana præbuerunt.

Ex hac analysi necnon ex sapore acri, amaro, aromatico & odore fragranti liquet, Angelicæ radices constare ex sale ad ammoniacum accedente, cum oleosa portione non mediocri & exigua admodum terræ quantitate commixto, ita tamen ut hæc principia non adeo arcte inter se consocientur, qualis foret, exempli gratia, mistura spiritus volatilis oleosi cum spiritu vitrioli vel salis dulcificati, si cum terræ portione admodum exigua in corpus solidum compingerentur.

Angelica stomachica, cordialis, sudorifera, vulneraria, & alexipharmaca existimatur: malignis morbis, venenis, ipsique pesti medetur. Radix & semen pro usu medico ceteris plantæ partibus anteponuntur. Pro præservatione pestis, radices aceto maceratas aut naribus admovent tantum, aut sub lingua tenent & masticant, aut acetum bibunt jejuni. Peste grassante, radicem pulveratam vestibus inspergunt, ne facile contagio inquinentur.

℞. Radicis Angelicæ pulveratæ ʒj. Hauriat æger in vini generosi cyatho uno. Vel

℞. Rad. Angel. pulver. ʒß. Theriacæ veter. ʒj. cum aqua Cardui bened. vel Angelicæ propinetur peste laboranti, & reiteretur singulis sex horis, ad sudorem promovendum, pro pestis curatione.

Radix recens cum Saccharo condita, ut & foliorum pediculi delibrati mane sumpti, contra pestem & aeris contagionem commendantur, necnon etiam ad quosvis thoracis & pulmonum affectus frigidos sanandos. Iidem commanducati fœtentem oris halitum emendant.

Usurpatur radix Angelicæ in Antidoto Orvietano *D. Charas*, & in Antidoto ejusdem nominis *Freder. Hoffmanni*; in Pulvere contra pestem seu Bezoardico *Renodæi*, in Aqua Melissæ magistrali, vulgo, *Eau des Carmes*; & in Emplastro ad ganglia *D. Charas*.

ARTICULUS TERTIUS.

De Anthora.

ANTHORA & Antithora, *Officinarum*, Algieduar seu Zedoaria, *Avicennæ*, forte Bisbüa vel Bixmuxbua, scilicet Napellus *Moysi Arabum*, Contrayerva Germanica, *quorumdam*, Gallice, *Anthore* ou *Maclou*;

radix eſt unico circiter pollice craſſa, tuberoſa, modo turbinata, modo oblonga, Cyperi vel Orchidis radicibus fere ſimilis, fibrata, foris fuſca, intus alba, guſtu amara & gulam conſtringens, fractu ubi reſiccata contumax, friabilis tamen.

Radix eſt plantæ quæ in Rhæticis, Sabaudicis & Helveticis Alpibus, necnon etiam in Liguriæ & Delphinatus montibus uberrime provenit. Vocatur Aconitum ſalutiferum ſeu Anthora, *C. B. P.* Antiphora flore luteo Aconiti, *J. B.* Anthora Zedoaria, Aconitum ſalutiferum, *Tabernæm.* & inter Aconitorum ſpecies a Cl. Tournefortio recenſetur. Apud veteres Græcos nulla ejus mentio reperitur.

Hæc planta dodrantem alta, & interdum cubito procerior, caule eſt ſingulari, rigido, anguloſo, ſubhirſuto, cui folia alternatim adnaſcuntur, Napelli æmula, tenuius diſſecta, & ſplendoris illius expertia, averſa parte albicantia, aut Nigellæ quadantenus ſimilia, ſapore amaro prædita: flore polypetalo, anomalo, ſeu ex quinque petalis diſſimilibus conſtante, caput humanum cucullatum quodammodo repræſentante, colore ex flavo palleſcente, odore non ingrato prædito, cujus piſtillum abit in fructum, in quo velut in capitulum colliguntur vaginæ corniculatæ, membranaceæ, ſeminibus fœtæ angulatis, rugoſis & nigricantibus: radice conſtante ex tubere duplici vel triplici, raro unico, modo oblongo, modo rotundo aut turbinato, fibrato, foris fuſco, intus albo, ſaporis amari acris.

Alia eſt Aconiti ſalutiferi ſpecies major, quæ Aconitum ſalutiferum elatius, Pyrenaicum, foliis atrovirentibus, flore majore, *Inſtit. R. H.* dicitur.

Anthora vel Antithora nuncupatur ex eo quod antidotum ſpecificum cenſeatur illius Aconiti mortiferi quod Thora dicitur, & cujus duæ ſunt ſpecies, ſcilicet, Ranunculus Cyclaminis folio, Aſphodeli radice, major, *Inſtit. R. H.* Aconitum Pardalianches primum, ſeu Thora major, *C. B. P.* & Ranunculus Cyclaminis folio, Aſphodeli radice, minor, *Inſtit. R. H.* Aconitum Pardalianches alterum, ſive Thora minor, *C. B. P.*

Anthoræ radix non ſolum adverſus Aconitum epotum, ſed adverſus alia venena hauſta, quin etiam ad viperarum & animalium venenoſorum morſum conferre dicitur. Commendatur quoque in febribus malignis, petechialibus & ipſa peſte. Apud Delphinates frequens eſt hujus radicis uſus ad vermes necandos & inteſtinorum tormina ſedanda.

Cluſius illius radicis uſum ſuſpectum habet, & ſatius ducit ab eo abſtinere. J. Bauhinus quoque monet ea caute utendum, eamdemque vehementer purgare aſſerit. Verum Conrad. Geſnerus *in Epiſtolis*, hujus radicis dilutum ex aqua mulſa innoxie potaviſſe teſtatur. Neque vim illam purgantem obſervavi, licet illam ſæpius exhibuerim, tum in febribus malignis, tum ad vermes necandos. E contra Anthoræ radicem felici cum ſucceſſu exhibui in febribus malignis, iis præſertim quæ a viſcida colluvie in ventriculo & inteſtinis congeſta oriuntur, quæ quidem ut plurimum verminoſæ ſunt. Sale enim acri & ſubtiliſſimo quo pollere mihi videtur hæc radix, tenaces ac glutinoſos humores incidit & attenuat. Præſcribitur a ℈j. ad ʒj. ad inteſtinorum tormina,

na, & ad vermes enecandos. In febribus malignis doſis iteratur bis terve in die. Ob inſignem amaritiem ſeu potius acredinem, ſub forma boli foliis auri vel argenti aut nebulis farinaceis involuti exhibetur.

Uſurpatur in Antidoto Orvietano ſeu Theriacali *Pharmacop. Tholoſanæ*.

ARTICULUS QUARTUS.

De Ariſtolochia rotunda, Ariſtol. longa, Ariſtolochia Clematitide, & Ariſtol. tenui.

TULLIUS Ariſtolochiam nomen accepiſſe a quodam Ariſtolocho inventore auctor eſt; Ariſtoteles vero a quadam muliere Ariſtolochia dicta. Sed Dioſcorides nomen a plantæ virtute derivatum pronuntiat ex eo quod ad lochia ducenda conveniat, Ἄριςη ταῖς λοχείαις, quod quidem magis veriſimile eſt.

Ariſtolochiæ nomen Dioſcorides & Galenus tribus plantis aſſignaverunt, Plinius vero quatuor, de quibus ſigillatim.

ARISTOLOCHIA rotunda, *Officin.* Ἀριςολοχία ςρογγύλη, *Dioſcoridis* & *Galeni*, Ariſtolochia prima ſeu femina, *Plinii*. Gallice, *Ariſtoloche ronde*; radix eſt tuberoſa, ſolida, tribus unciis craſſa, ſubrotunda, rugoſa, nonnullis fibris ſtipata, foris fuſca, intus pallide lutea, cortice craſſo obducta, acris, aromatica & triſti amarore linguam afficiens. Ex Gallia Narbonenſi, & Gallo-Provincia affertur.

Eligatur bene habita, gravis, minus alte rugis ſtriata, carne multa, firma, odore & ſapore vegeto, ſed ſuo, non pulverulenta dum frangitur, nec ſitu obruta, nec carie aut teredinibus exeſa; quæ bonitatis notæ ceteris radicibus conveniunt.

Planta nominatur Ariſtolochia rotunda, flore ex purpura nigro, *C. B. P.* Ariſtolochia rotunda *J. B.* Caules numeroſos ex una radice fundit ſarmentitios, cubitales, in quibus alternatim folia naſcuntur venoſa, pediculo pene carentia, ſubrotunda, obſcure virentia, auriculis rotundioribus veluti caulem amplectentia. Flores ex eorum alis erumpunt monopetali, anomali, tubulati & lingulati, ſeu extrema ac media parte linguæ formam referentes, obſcure ex purpura nigricantes, cum calyce qui mutatur in fructum capſularem, ſubrotundum, membranaceum, in ſex loculamenta diſtinctum, in quibus ſemina continentur nigricantia, lata, compreſſa, tabulatorum inſtar ſibi mutuo incumbentia, intercurſantibus quibuſdam membranis, & materia etiam fungoſa alba ſingulis granis interpoſita, quod reliquis Ariſtolochiæ ſpeciebus commune eſt.

ARISTOLOCHIA longa, *Officin.* Ἀριςολοχία μακρὰ & δακτυλῖτις, *Dioſcoridis* & *Galeni*. Ariſtolochia altera ſeu mas, *Plinii*. Gallice, *Ariſtoloche longue*; radix eſt oblonga, rotunda, pollice craſſa, & nonnumquam brachii craſſitudinem & pedis longitudinem æquans, rugoſa, foris fuſca, intus ſublutea, ſapore & odore rotundæ ſimilis ſed remiſſioribus. Cum priori ex iiſdem locis affertur.

Planta dicitur, Ariſtolochia longa, vera, *C. B. P.* Ariſtolochia longa *J. B.* Cui cauliculi quadranguli, cubitales, in multos ramos diviſi, humi diffuſi, folia quam rotundæ minora, firmiora, dilutioris coloris, longiore pediculo fulta; flos ſimiliter monopetalus, tubulatus, lingulatus, ex viridi candicans, ſed extima parte coloris herbacei, intus ut reliquorum, villis obſitus: fructus pyri in morem turbinatus, qui maturitate dehiſcens, ſemen oſtendit latum, rufum & tandem fuſcum. Radices adultæ plerumque extrema parte obtuſæ ſunt, & æqualis fere per totam longitudinem craſſitiei, ſubinde tamen cuſpide ramoſa; juniores ſunt graciles, multaſque fibras habent.

ARISTOLOCHIA Clematitis, *Officinar.* Ἀριστολοχία κληματῖτις, *Dioſcoridis* & *Galeni.* Ἀριστολοχία λεπτή, id eſt, tenuis, *ejuſdem Galeni* & *Andromachi.* Ariſtolochia tertia ſeu Clematitis, *Plinii.* Gallice, *Ariſtoloche Clematite*; radix eſt longa, late ſerpens & in plurimos ſurculos diviſa, fibroſa, tenuis aut mediocris craſſitudinis, calami ſcriptorii craſſitiem vix æquans, fuſca, intus flaveſcens, præcedentibus cum gravitate quadam odoratior, ſapore amaro, adeoque tenuium partium, ut ſtatim guſtata fauces eo imbuat.

Planta quæ Ariſtolochia Clematitis recta, *C. B. P.* Ariſtolochia Clematitis vulgaris, *J. B.* Ariſtolochia Sarracenica, *Dodonæi*, nuncupatur; ex radice late ſerpente, ſub terra altiſſime mergente, & multipliciter ſe propagante, caules emittit ſeu ſarmenta cubitalia, ceteris altiora, firmiora, rotunda, ſtriata, circa quæ folia profert reliquarum foliis ampliora, venoſa, ex viridi palleſcentia, longioribus pediculis quam in reliquis ſpeciebus donata, forma longæ ſimilia: flores pallidi, copioſi in ſingulis alis, qui in aliis ſpeciebus ſingulares, Ariſtolochiæ longæ floris formam quodammodo referentes, ſed minores: quibus ſuccedunt fructus non diſſimiles ſed majores, exigui Mali magnitudine, ſemina quoque continentes majora. In Gallia Narbonenſi circa Monſpelium uberrime creſcit, unde radix ſicca nobis affertur. In agro Pariſienſi quoque reperitur.

ARISTOLOCHIA tenuis vel Piſtolochia, *Officinarum.* Ariſtolochia quarta, ſeu Piſtolochia & Polyrrhizos, *Plinii.* Gallice, *Petite Ariſtoloche*; radix eſt ex plurimis longis, tenuibus, filamentoſis radiculis in unum caput coeuntibus compoſita, ſublutea, odore aromatico haud ingrato, ſapore acri amaro. Ex Gallia Narbonenſi quoque affertur. Polyrrhizos dicitur a radicum multiplicitate. Hæc Ariſtolochiæ ſpecies Dioſcoridi & veteribus Græcis ignota fuiſſe videtur.

Huic ſæpe in officinis ſubſtituitur radix plantæ, quæ, Meliſſa humilis latifolia, maximo flore purpuraſcente. *Inſtit. R. H.* Meliſſa, *Tragi.*

Planta quæ nominatur Ariſtolochia Piſtolochia dicta, *C. B. P.* Ariſtolochia polyrrhizos, *J. B.* Piſtolochia, *Dodonæi*, cauliculos dodrantales habet, raro majores, graciles, anguloſos ſeu ſtriatos, ramoſos: folia longæ foliis ſimilia, minora, magis rugoſa, & aliquantulum in ambitu ſinuoſa: flores rotundæ forma æquales, minores tamen, & aliquando nigros, interdum ex her-

herbaceo flavescentes, fructus quoque rotundæ fructibus similes, verum minores, cum maturescunt, ea quæ pediculis adhærent partes dehiscentes, necnon semina similia.

Analysi chimica, Aristolochiarum radices multum admodum olei & terræ præbent, nullum salem volatilem concretum, mediocrem spiritus urinosi quantitatem, phlegma vero acidum uberrimum. Sal vero fixus ex cineribus extractus sublimati corrosivi solutionem turbidam & lactescentem efficit non flavam. Præterea harum radicum succus chartam cæruleam, seu Heliotropii succo tinctam, rubro colore inficit. Unde liquet Aristolochiæ virtutem pendere a sale quodam essentiali composito ex terra, sale acido plusquam saturata, cum salis ammoniaci portione mediocri, multoque sulphure conjuncta.

Aristolochiæ rotundæ & longæ frequentissimus est usus, rarior Clematitidis & Pistolochiæ. Ambæ discutiunt, attenuant, aperiunt cum modica abstersione. Rotunda tamen tenuiorum partium existimatur, & ad omnia efficacior. Itaque in quibus opus est modicæ abstersionis, commodior est longa (inquit Galenus), puta in carnium exulcerationibus & fomentationibus uteri. At in quibus crassum humorem extenuare necesse est, illic usus sit rotundæ.

Aristolochiæ omnes cephalicæ sunt, thoraciæ, uterinę, vulnerariæ, & alexipharmacæ. Revera tamen rotunda ex omnium consensu magis attenuat quam longa; contra longa potentius quam rotunda abstergit: ideoque in catharris, in affectibus pectoris a crassis humoribus, in flatibus, doloribus colicis, in obstructionibus lienis, uteri, in lochiorum & mensium suppressione, in ruptis, ubi sanguinis grumi dissolvendi sunt, rotunda est usurpanda; educit enim per urinas, menses aut cutim, varia excrementa. At in vulneribus & ulceribus sordidis, in scabie & cutis vitiis longa in lotionibus est præferenda; quæ etiam fistulis abstergendis commode inseritur. Sed pręcipua utriusque vis est & eximia in ciendis mensibus & expurgando post partum utero, & eam ob rem ab Hippocrate, *libro de morbis mulierum*, commendatur. Cavendum tamen ne intus gravidis mulieribus intempestive exhibeantur, abortum enim provocant. In asthmate scorbutico ad tartaream mucilaginem resolvendam, Simon Pauli decoctum radicum Aristolochiæ rotundæ proponit. Fredericus Hoffmannus ad præcavendam phtisim seu pulmonum exulcerationem quæ hæmoptoem cum tussi subsequi solet, foliorum Aristolochiæ longæ infusionem commendat sic exhibitam.

℞. Aristolochiæ longæ in aquæ florum Tussilaginis ℥ij. infusum per noctem: primo die, folium unum, secundo, folia duo; tertio, tria; quarto, quatuor; quinto, quinque; sexto, sex; septimo, septem; octavo, sex; nono, quinque; decimo, quatuor; undecimo, tria; decimo-secundo, duo; decimo-tertio, unum folium.

Externe in tibiarum ulceribus solus Aristolochiæ longæ pulvis in aqua Veronicæ decoctus a Simone Pauli mire prædicatur. Ejusdem pulveris decoctio in vino ad genitalium ulcera sananda a Trago commendatur.

Cum

Cum ingrata ſit Ariſtolochia ob intenſum amarorem, raro ejus infuſio aut decoctio interne ſumenda præſcribitur; pulvis vero ſæpius, tantum a ℈j. ad ʒij.

℞. Ariſtoloch. rotund. ʒiij. Cinnamom. ʒj. Croci ℈j. Cum ſyrup. Arthemiſiæ, fiat opiata, cujus doſis ʒj. quarta quaque hora iteranda, ad lochia ſuppreſſa provocanda.

℞. Radic. Althææ, Bryon. Ariſtol. longæ & rotundæ, ana ℥ij. Folior. Mercurial. Arthemiſ. Sabin. ana M. j. flor. Chamœmeli, Meliloti, Tanaceti, ana P. j. Contund. & incid. ut artis eſt, decoquantur in aq. Font. q. ſ. & in ſacculis ventri inferiori, & pudendo admoveantur in lochiorum ſuppreſſione.

Ariſtolochia Clematitis longe rectæ ſubſtitui poteſt. Galenus tamen eam rotunda & longa viribus paulo infirmiorem aſſerit, licet fragantiorem; quod quidem mirum eſt. Odor enim & ſapor principiorum activorum & ubertatem & energiam indicare videntur. Revera eam non ſine virtute, ſed ceteris infirmiorem tantum dicit: & fortaſſe ob ejus facultates magis temperatas, in Theriaca, tum ab Andromacho, tum a Galeno recipitur, & aliis anteponitur.

Magna eſt adhuc inter auctores controverſia, utrum Ariſtolochia Clematitis in Theriaca uſurpari debeat, an tenuis, ſeu Piſtolochia? Ab Andromacho ſeniore Ariſtolochia λεπτὴ expetitur; ſed per illam vocem non aliam Ariſtolochiæ ſpeciem a Clematide diverſam deſignat, imo eamdem ipſam, quę tenuis, tunc temporis, dicebatur a ſuis radicibus, quas Dioſcorides longiores & tenues ipſe dicit in Clematitidis deſcriptione, ῥίζας μακροτέρας λεπτάς. Qua de re arbiter ſit Galenus ipſe qui, *lib. primo de Antidotis*, medicamentorum quæ in Theriaca uſurpantur, delectum exponendo, Ariſtolochiam recenſet, *quam*, inquit, *tenuem Andromachus dixit*, *quod altera craſſa radice*, *& tertia rotunda comperiatur*; quod quidem convenit cum tribus Ariſtolochiæ ſpeciebus quas, *libro ſexto de ſimplic. medicam. facultatibus*, conſtituit, & cum tribus ſpeciebus a Dioſcoride recenſitis.

Clematitis itaque uſurpatur in Theriaca Andromachi ſenioris.

Ariſtolochia rotunda in Theriaca Diateſſaron *D. Charas*, in Hiera Diacolocynthidos, Trochiſcis de Capparibus, Oleo Scorpionum compoſito, in Unguento Apoſtolorum, Emplaſtro divino.

Longa & rotunda in Emplaſtro ad herniam ſeu contra rupturam. Longa in Emplaſtro Manus Dei *Ejuſdem*, & in Aqua vulneraria *D. Lemery*.

Ariſtolochia tenuis uſurpatur in antidoto Orvietano *D. Charas*.

ARTICULUS QUINTUS.

De Behen albo & rubro.

BEHEN album *Officinarum*. Behmen Abiad *Avicennæ* & *Serapionis*. Ερμοδάκτυλος λευκὸς, *Actuarii*, *Nicolai Myrepſi*, & *Græcorum recentiorum*. Hoc nomine proſtant in officinis fruſta lignea, ſeu potius radices longæ, digiti

digiti craſſitie, ſiccitate contractæ & corrugatæ, carnoſæ, foris cinereæ, intus pallidæ, odoratæ, acriter linguam & fauces ferientes.

Behen rubrum *Officinar.* Behen vel Behmen ackmar *Avicennæ* & *Serapionis.* Ερμοδακτυλος ἐρυθρὸς, *Actuarii*, & *Nicolai Myrepſi.* Radix eſt quæ in fruſta nobis affertur talleolatim ſecta, Jalapii ad inſtar, ſicca, denſa, atrorubentia, odore & ſapore Behen albo ſimilia, ſed magis languidis & ignavis: quæ quidem ambæ radices ſiccæ ex monte Libano & aliis Syriæ locis afferuntur. Behen album & rubrum veteribus Græcis videntur fuiſſe incognita. Apud Arabes & Græcos juniores tantum uſitata fuerunt. Verum adeo mancas ac mutilas non ſolum harum radicum, ſed etiam ceterorum medicamentorum ſimplicium deſcriptiones reliquerunt, ut nihil certi de his ſuperſit: hinc tanta in materia medica obſcuritas & ignorantia. Hinc etiam tam variæ auctorum ſententiæ. Nulla res tantam ſententiarum diverſitatem procreavit, quam harumce radicum origo. Alii enim Behen album eſſe autumant radicem Lychnidis ſylveſtris, ſeu Papaveris ſpumei, *Lobelii*; alii Angelicæ, Eryngii, Zedoariæ, aut Paſtinacæ ſylveſtris radicem, Behen rubrum vero alii Limonii maritimi; alii Valerianæ rubræ, Biſtortæ, Tormentillæ, Caryophyllatæ radicem eſſe opinantur. Tanta caligo diſcuti non poterat, niſi inquirendo apud ipſos Arabes, num harumce rerum cognitio inter hos populos quadam traditione fuiſſet tranſmiſſa. Et reipſa Leonardus Rauvolfiius, qui has regiones peragravit, Behen album, quod *Behemen Abiad* adhuc ab Arabibus nominatur, ad radices Libani montis vidit, delineavit ac deſcripſit. Et clariſſimus ac eruditiſſimus vir D. Tournefort ex Orientalibus plagis ejuſdem plantæ ſemina aſportavit, & in Horto Regio Pariſienſi terræ mandavit, ſub Jaceæ Orientalis nomine, eamque ſuo Inſtitutionum rei herbariæ Corollario inſeruit. Hanc plantam poſtea D. Vaillant Botanicus peritiſſimus, & Regius rei herbariæ Demonſtrator, comparatione facta hujus plantæ cum Rauvolfii deſcriptione, eamdem eſſe agnovit quæ *Behemen Abi ad* Arabum, *Rauvolfii.*

Behen album itaque radix eſt plantæ quæ, Jacea orientalis, patula, Carthami facie, flore luteo, magno, *Corollarii Inſtitut. R. H.* Behmen Abiad Arabum, ideſt, Behen album *Rauvolfii*, dicitur.

Ex radice longa, geniculata, nullis capillata fibris, ſerpente inſtar Glycyrrhizæ, quam æmulatur & forma & craſſitie, ſed intus alba potius quam flava, aſſurgit caulis unicus, cubitalis, cujus inferiori ex parte naſcuntur folia longis pediculis ſuffulta, magna, longa, ſpiſſa, qualia Oxylapathi: in horum ima parte folii laciniæ quatuor ex adverſo binæ, at quæ ex caule ſuperiori naſcuntur folia, amplectuntur illum ſine pediculo, ut in Perfoliata vulgari & Smyrnio Cretico. In caulis faſtigio ſurculi prominent cum foliis minoribus, quorum ſinguli florem floſculoſum ſuſtinent, plurimis ſcilicet, multifidis conſtantem floſculis flavis, embryoni inſidentibus, & calyce ſquammato non aculeato, flavo, comprehenſis, quorum embryo deinde abit in ſemen pappoſum.

De Behen rubro cum inter auctores non plane conſtet, de hujus radicis origine, donec certiores facti fuerimus, ſilebimus.

Ex Arabum ſententia Behen utrumqne corroborat, corpus pingue efficit, ſemen

ſemen auget, confert tremori, & alia multa commoda præſtat. Rarioris ſunt uſus hæ radices, nec uſurpantur niſi in Electuario de Gemmis *Meſuæ*, aut aliis jam obſoletis Arabum compoſitionibus.

Articulus Sextus.

De Butua.

Butua & Pareira brava *Officinar.* & *P. Pomet.* Boutoua & Membrocq *Braſilienſium.* Pareira brava *Luſitanorum*. Butua, Brutua *Zanonis*, & forte Ambutua R. P. Joannis Anton. Monte-Cucoli, *Ejuſdem*. Radix eſt lignoſa, dura, contorta, foris fuſca, rudis, variis rugis, tum longis, tum circularibus circumſepta, Thymelææ radicis inſtar, intus obſcure flaveſcens, variis fibris lignoſis quaſi intertexta; ita ut tranſverſim ſecta, plures circulos concentricos, quamplurimis radiis ſeu fibris a centro ad circumferentiam protenſis interſectos, exhibeat: inodora, ſubamara, cum quadam dulcedine Glycyrrhizæ ſimili, digiti & interdum brachii infantis craſſitie.

Luſitani hanc radicem ex Braſilia afferunt, plantamque eſſe Vitis ſylveſtris ſpeciem narrant. Nullo ab auctore, ne quidem a Piſone, ſaltem his nominibus deſcripta fuit, excepto tamen Zanone qui cujuſdam ligni *Butua*, *Brutua* & *Ambutua* dicti mentionem facit, ſed admodum obſcuram & incertam, quæ tamen noſtræ radici convenire poteſt.

Braſilienſes & Luſitani hujus radicis virtutes ſummopere extollunt: illam diureticam, lithontripticam, vulnerariam, ſtomachicam, cordialem, alexipharmacam, & quaſi ſummam Panaceam prædicant. Braſilienſes eam aqua madidam ſupra cotem atterere ſolent, & in pultem redigere, quam poſtea aqua vel vino dilutam ægrotantibus exhibent propinandam, aut partibus dolentibus admovent ſolam vel cum quibuſdam oleis permiſtam. Intus ſumpta diarrhœam, dyſenteriam, gonorrhœam, fluorem album, hæmoptoen & hæmorrhagias quaſcunque ſiſtit. Pleuritidem & anginam, tum intus ſumpta, tum cataplaſmatis forma ſupra partem dolentem applicata; ſanat. Venenis intus ſumptis, animalium venenatorum morſui, & telorum venenatorum ictibus medetur. Sed præſertim ad nephriticum dolorem, urinæ ſuppreſſionem, & ad renum veſicæque calculum pro ſpecifico inſigni habetur.

Revera ſæpius in dolore nephritico & in urinæ ſuppreſſione hocce remedium felici cum ſucceſſu exhibui, & nonnunquam ægrotantem fere in inſtanti, ſuperveniente uberrimo urinæ profluvio, dolore liberatum vidi. Tantum abeſt tamen, ut calculum in renibus vel in veſica concretum & induratum, hac radice diſſolvi poſſe exiſtimem; quin imo: licet ex aſſumpto hocce remedio, cum magna urinæ copia arenulæ quamplurimæ vel etiam calculi tenues excernantur. Sed hujus remedii operandi ratio in eo poſita mihi videtur, quod mucoſam lympham ac tenacem attenuet ac reſolvat. Cum igitur dolor nephriticus aut urinæ ſuppreſſio ex mucoſa lympha, pri-

ma

ma nempe arenularum & calculorum materia, renum colatoria infarciente, vel etiam ex arenularum congerie hoc muco in unam massam compacta, quæ per tempus in calculum indurescit, oritur; tunc Butua radix hunc mucum dissolvendo, liberum urinis exitum aperit, & cum uberrima urinæ copia arenulas sejunctas expellit.

Hujusce radicis energiam non semel comprobavi in ulceribus renum & vesicæ abstergendis & curandis, cum urinæ mucosæ ac purulentæ vix excerni poterant, nec nisi summa cum molestia: ægrotantes Butuæ usu, urinæ difficultate vel suppressione citissime liberabantur, urinæ fluidiores ac limpidæ excernebantur, ulcus abstergebatur ac tandem Butuæ radici balsami Copaivæ nonnihil conjungendo, consolidabatur.

Quam in Butua radice serum tenax ac viscidum dissolvendi virtutem comperieram, ea ad hocce remedium in aliis ægritudinibus a sero tenaci & viscido oriundis usurpandum, me compulit. Exempli gratia, in asthmate humorali a pituita glutinosa pulmonum bronchias infarciente, & ægrotantem fere suffocante, multis aliis remediis frustra tentatis, tam feliciter ejus infusionem exhibui, ut abundantissima superveniret expectoratio, qua ægrotans sanaretur. In ictero a bile crassiore & in grumos inspissata, hoc novum tentare volui præsidium: nec spes mea me fefellit. Mulier dolore colico vehementi & acuto sub hepate in hypocondrio dextro laborabat; cutis intra paucas horas flavo colore tincta fuit; alvi dejectiones albicantes, urinæ vero crassæ & croceæ apparuerunt: præmissis venæ sectionibus, tum ex brachii vena, tum ex saphena, Butuæ decoctionis cyathos tres intra sesquihoræ intervallum exhibui: paulo post tertium cyathum haustum, sedatus fuit dolor: deinde ejusdem decocti potione, quarta quaque hora, iterata, dejectiones flavæ prodierunt, urina multo uberior, minus flava, & limpida: tandem fœdus cutis color evanuit, & ægra prorsus restituta fuit. Cum autem huic morbo sit obnoxia, quoties eadem affligitur ægritudine, toties ad idem præsidium recurrit, & liberatur. Frustra eadem radice ictero mederi tentavi in icterica muliere, cujus hepar tumidum erat, durum & schirrosum. In gonorrhœa quoque, Butua non parum confert ad ulcus abstergendum & consolidandum, cum balsamo Copaivæ conjuncta.

Dosis hujus radicis est a gr. xij. ad ʒß. in substantia, & ad ʒij. vel iij. in decocto.

℞. Rad. Butuæ contusæ ʒij. Bulliant. in aq. comm. ℥xxiv. Redigantur ad xvj. circiter. Fiat colatura. Dividatur in tres doses calide exhibendas, ad modum potus. Theæ, cum tantillo Sacchari, interposito horę dimidię, inter singulam dosim, intervallo; in nephritide & urinę suppressione, tum ex arenulis congestis, tum etiam ex urinę muco tenaci & spisso; in ictero a bilis crassitie; in asthmate humorali.

℞. Rad. Butuę tenuiter sectę ℈j. Bulliat leviter in aquę cyatho uno; fiat colatura; & edulcoretur cum Sacchari tantillo, vel Syr. de 5. radici-

dicibus q. s. Hauriat æger mane, jejuno ventriculo. Iteretur per octiduum singulis mensibus ad calculum præcavendum. Vel

℞. Rad. Butuæ pulverizatæ gr. xviij. Syr. de 5. rad. q. s. Fiat bolus eodem modo sumendus.

℞. Radicis Butuæ pulveratæ ℈j. Balsami Copaivæ, q. s. M. Fiat bolus mane & sero devorandus, ad ulcus renum & vesicæ curandum.

℞. Radicis Butuæ pulver. gr. xviij. Panaceæ Mercurial. gr. x. Syr. Hederæ terrestris, vel Balsam. Copaivæ, q. s. Fiat bolus mane & sero iterandus, pro gonorrhœa.

Cavendum est ne nimia dosi exhibeatur; ardorem enim in renibus accenderet & fortasse inflammationem.

Alia est Butuæ species, quæ Butua alba dicitur. Radix est lignosa, dura, cortice molliori, fungoso, coloris carnei, obducta, intus lignosa, flava ad instar Glycyrrhizæ, sapore subamaricante. Iisdem virtutibus donari, quibus Butua fusca, sed debilioribus, narrant.

ARTICULUS SEPTIMUS.

De Carlina.

CARLINA & CHAMÆLEON albus *Officinar.* His nominibus in usum venit radix palmi unius vel alterius longitudine, pollicari crassitudine foris rufa, superficie velut corrosa & foraminulenta; intus albida, sapore acri, aromatico, non ingrato, odore fragranti. Ex Alpibus, Pyrenæisque montibus affertur; reperitur quoque super Aureum Arverniæ montem. Eligatur recens, sicca, non carie exesa, aut situ obducta.

Exsurgit autem hoc loco quæstio subdifficilis, num Chamæleon albus vulgo dictus, seu Carlina Officinarum, idem sit cum Chamæleone albo *Dioscoridis*; num etiam Chamæleon albus, Ixia, Ixine, & Helxine *Theophrasti*, *Dioscoridis*, *Galeni*, *Plinii*, & recentiorum, sint una & eadem planta cum nostra Carlina? Et hæc quæstio eo majoris momenti videtur, quod duæ aut plures plantæ sub his nominibus confundantur, quarum una est tota mortifera, altera vero alexipharmaca, seu antidotus contra pestem & venena.

De hac quæstione Fabius Columna diligenter & accurate disseruit. Cui assentientes unam esse eamdemque plantam, quæ Ἰξίνη *Theophrasti*, Helxine vera *Plinii*, Carlina & Chamæleon albus *Officinarum*, dicitur, existimamus. At vero χαμαιλέων λευκὸς *Dioscoridis*, Chamæleon albus, qui & Ixia *Plinii*, Chamæleo albus, Apulus, purpureo flore, gummifer, *Fabii columnæ*; Carlina acaulos gummifera *C. B. P.* eamdem plantam designant, quæ quidem genus a præcedenti diversum non constituit, sed diversa est tantummodo ejusdem generis species.

Denique licet Chamæleon albus sæpe *Ixia* dicatur, Dioscoridis & Plinii testimonio, diversus tamen videtur ab *Ixia* radice venenata, quam Dioscorides inter mortiferas speciatim recenset.

Planta

Planta itaque, ex qua Carlinæ radix *Officinarum* extrahitur, Ἰξίνη *Theophrasti*, Helxine vera *Plinii*, Carlina acaulos magno flore albo *C. B. P.* Carlina acaulos *J. B.* Chamæleon albus *Matthioli*, nuncupatur.

Radix longe lateque serpit, profunde intra terram agitur: antequam vero e terra emergat, in capita aliquot, ut plurimum, facessit, ex quorum singulis separatim folia in orbem supina oriuntur, palmum unum aut duos longa, unciam unam aut alteram lata, profundis ad costam usque incisuris divisa, & veluti crispa, aculeis minacibus horrida, nonnihil tomentosa, subviridia, excepta pediculi infima parte atrorubente. In horum medio sessilis hæret echinus, orbiculatus, spinosissimis foliis undique obsitus, e cujus umbilico flores emicant albi, radiati, quorum scilicet discus ex plurimis flosculis albis, embryoni insidentibus, componitur: corona vero ex petalis planis constat, nulli embryoni affixis, calyce spinoso & amplo, perinde ac flosculi, comprehensis. Embryones deinde abeunt in semina pappis instructa, folio imbricato inter se distincta.

Χαμαιλέον λευκος *Dioscoridis*, Ἰξία quorumdam *Ejusdem*, Chamæleon albus, qui & Ixia *Plinii*, Chamæleo albus, Apulus, purpureo flore, gummifer, *Fabii Columnæ*; Carlina acaulos gummifera *C. B. P.* a præcedenti parum discrepat, nec nisi flore purpurascente, foliis majoribus, magis profunde incisis & spinosioribus vulgari, albicantibus, inferne hirsutis, quandoque virentibus, postea rubentibus, radice crassiori & longiori, lactescente, odore fragrantiori cerebrum feriente. Ex hac radice quocunque modo lacerata, secta, vel fissa, lac statim effluit in grumos, ob viscositatem, brevi concrescens, non secus ac viscum, dum recens est, digitis adhærens, colore candido; dein collectum, ceræ modo, concrescit, contrectatumque inficitur & nigrescit. Non solum radix vulnerata viscosam illam resinam fundit, sed etiam summus echini vertex, & spinosa calycis foliola eam exsudant.

Hæc lacryma Ακανθικὴ μαστίχη *Theophrasti*, dicitur, Ἰξὸν *Dioscoridis* Ixia *Plinii*, & Cera di Cardo rusticorum Apuliæ, *Fab. Col.* Non injucunda est, eaque, veluti Mastiche, utebantur olim mulieres, teste Dioscoride.

Nunc non parva occurrit difficultas ad detegendum, quænam sint radices quas Dioscorides, *L. sexto*, *de Venenis*, *cap. primo*, Chamæleonem & Ixiam nominat, & inter radices noxias recenset. Hac de re diverse admodum sentiunt auctores, quorum alii Ixiam & Chamæleonem unam & eamdem plantam esse volunt, & quidem venenosam; alii plantas prorsus diversas: alii Ixiam Chamæleonis albi succum esse contendunt; alii nigri Chamæleonis viscum, seu gummi. Verum Theophrasti, Dioscoridis & Plinii testimoniis innixi, Chamæleonis albi radicem non sub Chamæleonis simpliciter dicti, vel Ixiæ nominibus intelligendam esse censemus cum Columna. Nam Chamæleonis albi radix intus sumpta, hominibus alexipharmacum est contra latas tineas, & in vino pota Theriace contra venenata, ut Dioscorides & Nicander testantur, atque non parva dosi utebantur introsumpta; nam acetabuli pondere duas fere uncias æquante, ad latas ventris tineas necandas pellendasque præscribitur, tam a Theophrasto, quam a Dioscoride, Galeno

no & Plinio; & ad difficultatem urinæ & ſerpentum ictus, decocta vel in vino pota radix, abſque menſura, præſcribitur a Dioſcoride.

At vero liquet Ixiam non eſſe Chamæleonis albi, ſed potius nigri radicem, ex ipſo Dioſcoridis textu, *Cap. de Ixia*, in quo Ixia *Ulophonon* appellari traditur; ſicut etiam *Ulophonon* nigrum Chamæleonem appellari Plinius narrat. Ixia igitur Dioſcoridis, vel eadem eſt radix cum Chamæleone nigro, ſi Plinio ſit habenda fides; vel eſt radix nunc nobis ignota, ſi Dioſcoridi aſſentiamur.

Albus tamen Chamæleo canes, ſues, & mures occidit, narrante Dioſcoride; ſed non mirum, ſi quibuſdam animalibus noxium ſit, non vero hominibus.

Chamæleonis albi radix, referente Galeno & dioſcoride, ab antiquis potui dabatur, ad lumbricos latos educendos, cum vino auſtero, ad ℥xv. & hydropicis ad ℥j. Plinius addit in cibo decoqui, adverſus fluxiones, quas Græci rheumatiſmos vocant. Verum cum rariſſime Chamæleon albus *Dioſcorid.* & *Galeni*, ſeu Chamæleon albus Apulus, gummifer, *Fab. Columnæ*, nobis afferatur; non igitur ejus vires confundendæ ſunt cum Ixinæ *Theophraſti*, Helxines veræ *Plinii*, aut Carlinæ vulgaris virtutibus. Theophraſtus & Plinius de his dotibus alte ſilent. Neoterici Carlinam alexipharmacam eſſe exiſtimant: eam venenis omnibus reſiſtere, peſtis contagia non modo arcere, ſed eam curare, ſi tempeſtive adhibeatur, aſſerunt. Carlinam dici narrant quaſi Carolinam a Carolo Magno Imperatore; quia ejus exercitus, Angeli monitu, uſu hujus radicis, ut ferunt, liberatus fuit. Simon Pauli vim diaphoreticam ipſi tribuit. In malo hypochondriaco a Camerario prædicatur. Fredericus Hoffmann. ejus decoctum in brodio carnis factum, quibuſdam vomitum movere obſervavit.

℞. Rad. Carlinæ ſiccat. & pulverat. ℥j. Detur in hauſtu vini generoſi, cum Aceti Theriacalis cochleari uno; & æger componatur ad ſudandum. *Contra peſtem*.

Uſurpatur in Aceto Theriacali, in Antidoto Orvietano *D. Charas*, & in Electuario Orvietano *Freder. Hoffmann.*

ARTICULUS OCTAVUS.

De Caſſumuniar.

CASSUMUNIAR & CASMUNAR *Anglorum*, Riſagon *Muſæi R.S. Lond.* Bingalle Indorum, *Actor. Philoſoph. Regiæ Soc. Lond. N.* 264. Radix eſt tuberoſa ad pollicem & amplius craſſa, in taleolas tranſverſas ſecta, ſuperficie circulis, ut in Galanga, quaſi geniculatis notata, foris cinerea, intus flaveſcens, ſapore ſubacri, amaricante, aromatico odore fragranti.

Angli hanc radicem ex India Orientali afferunt, ejuſque vires ſummopere prædicant. Quænam ſit planta, quæ hanc radicem ſuppeditat, me adhuc latet. Caſſumuniar vero nomen eſt fictitium, a quodam Medico Anglo ad plantam celandam impoſitum.

Ex

Ex odore fragranti & ſapore acri, pungente, aromatico, conjicere licet huic radici ineſſe ſalem volatilem, oleoſum, aromaticum, a quo potiſſimum ejus energia pendet. Nervos firmat, ſpiritus animales ſuſcitat & reficit, ventriculum corroborat, flatus expellit. In apoplexia, epilepſia, vertigine, motibus convulſivis, tremore, hyſterica paſſione, hypocondriacis affectibus, vertigine & inteſtinorum torminibus curandis, medicamentum præſtantiſſimum exiſtimatur, tum ab Indis, tum ab Anglis. Exhibetur in ſubſtantia a ℈ß. ad ℥ß. Ex ea paratur Tinctura cum ſpiritu vini, & Extractum. Tinctura ad guttas xx. vel xxx. in potu Theæ, vel in vino proponatur; Extractum vero a gr. vj. ad xv. ſumitur.

Articulus Nonus.

De China radice.

China *Officinar.* China ſeu Cinna *Cæſalpini*, Chinæa radix *Cordi Hiſtor.* China & Schina *Tabern.* vulgo, *Squine*. Radix eſt longe diſcrepans a cortice *China-China* dicto, tum natura, tum viribus. Nomen habuit a China regione, unde in Indiam Orientalem primum illata eſt, & inde in Europam. Duæ hujus radicis ſpecies in Officinis venales proſtant, Orientalis ſcilicet & Occidentalis.

China Orientalis *Officinarum*. Radix eſt craſſa, arundinacea, geniculata, ponderoſa, lignoſa, tuberculis inæqualibus, colore foris ex fuſco rubente, intus ex calido rubeſcente; aliquando nonnihil reſinoſa, ſapore, dum recens eſt, aliquantulum acri & ſubpingui; ſicca vero, terreſtri leviterque adſtringente, odore nullo prædita.

Optima eſt recens, denſa, ſolida, ponderoſa, quæ neque teredinem, neque cariem ſenſerit, fere inſipida, plena tamen humore quodam pingui & unctuoſo, qui maſticando quidem ſatis evidens ſit, in decocto autem evidentior. Rejicitur inoleta, ſucco exuta, fungoſa, levis, & carioſa.

Planta, quæ dicitur China Orientalis ſeu Smilax aſpera Chinenſis, Lampatam dicto *Herman. M. M.* (*Sankira*, vulgo, *Quaquara*: Smilax minus ſpinoſa, fructu rubicundo, radice virtuoſa, *Chinæ* dicta. *Kæmpfer Amænit. exotic. Faſcicul. V. pag.* 781. Radice gaudet magna, dura, nodoſa, inæquali, paucis, longiſque fibris capillata, extus rufa vel nigricante, intus albida, ſaporis vapidi, Medicis rapix *Chinæ* dicta, ſatis ex virtute nota ac celebrata. Scandit unum vel alterum cubitum ſine adminiculo, dumetis vero propinquis nixa altius enititur. Sarmentis lignoſis, culmum hordeaceum craſſis, obſcure circa humum ſpadiceis, ex biunciali intervallo geniculatis, articulis alterne & ad ſeriem reflexis, interdum gemina ſpina adverſa, brevi & redunca interceptis. Ex geniculis ſingulis valva omergit duplicata, membranacea, ſemiunciam longa, pennam lata anſerinam, dura, ſtriata, duos extendens capreolos, vitigineis ſimiles, quibus contacta quævis firmiter comprehendit. Ex valvis ſingula oriuntur folia, ex alis ſimul flo-

rum corymbi, tum novelli interdum ſurculli. Folium perbrevi vel pene nullo inſtructum pediculo, ex acuto brevi principio in orbiculum triuncialis diametri expanditur, in mucronem curtum repandum deſinens. Tenue eſt, membranaceum, utraque facie diluto virore nigricans, ante mucronem ingenti valva undulans, margine integro, aliquando inæquali, alterutro latere protuberante. Venis donatur quinis ramoſis, ex baſi folii in mucronem, media directe, ceteris arcuatim protendentibus. Pediculo tenuiſſimo unciali, rubente vel luteſcente inſident floſculi, plus minus decem, in umbellæ formam congeſti, nudi, in herbido lutei, hexapetali, petalis anguſtis, in gyrum repandis, ad ſeminis Coriandri ambitum radiantibus, pellucidis, ſtaminibus ſenis, apicibus in luteum albicantibus, ſtylo turbini medio inſiſtente, capitulo cæſio. Fructus, invaleſcente pediculo, florem excipiunt; Ceraſis figura, magnitudine, rubedine ac nitore ſimiles, rarius turbinati, aere magis, quam carne turgidi: carne conſtant pauca, ſicca, farinoſa, incarnata, ſaporis acerbi, Meſpilorum æmuli; in qua ſemina involuta latent quaterna, quina vel ſena, Lenticulæ magnitudinis, figuræ lunaris, in orbem inſtar Malvæ ſeminum conglobata, per ſiccitatem ex badio nigricantia, intus candida, duriſſima, ſubſtantiæ corneæ. In Chinæ regno inter ſilices & vepres, in incultis locis perennis luxuriat. *Kæmpf. ibid.*)

China priſcis Medicis ignota fuit; aut ſaltem ab iis oſcitanter prætermiſſa. Apud recentiores, ad morbos venereos debellandos, per ſat longum temporis intervallum, magna fuit ejus commendatio; quæ quidem poſtea ab hydrargyri uſu admodum imminuta eſt & fere extincta.

Huic prima auctoritas circa annum 1535. a mercatoribus Sinenſibus conciliata fuit. Hi enim affirmabant hac radice ſanari luem veneream, podagram, alioſque morbos quamplurimos, ſine accurata illa victus ratione, quæ in Guaiaci exhibitione tunc temporis obſervabatur, non tanto etiam tempore, nec tanto cum faſtidio. Hoc nomine cum commendaretur ab Hiſpanis Carolo V. Imperatori, ut referunt Avila & Veſalius; ea uſus eſt Imperator proprio nutu, inconſultis Medicis cubicularis, & quidem ſine ſucceſſu; cum neque ſervaret debitum regimen, neque illius uſum continuaret; quo factum eſt, ut paulo poſt ad Guaiacum recurreret. Quibus palam factis, nihilominus Medici Principum a Cæſarianis rationem exhibendi hanc radicem expoſtulabant; quin & Principes ipſi ſollicitabant Cæſarem, pateretur rem internoſcere. Tantum poterat inanis ſpes adipiſcendi ſanitatem abſque methodo medendi: quæ cum, apud pleroſque, omnes decollaret, temere decantata hæc licentia ſenſim repreſſa eſt, & ad diætam Guaiacinam coercita; aut potius Guaiacum China temperare tentarunt. In eo enim conſentiunt omnes fere Medicinæ Scriptores, quod hoc medicamentum rite exhibitum, ad morbos venereos antidotus ſit optima.

Tenuium eſt partium, natum reſolvere humores, & ſudores movere, in iis præſertim qui vel a natura vel uſu prægreſſorum medicaminum jam diſpoſiti ſunt, inquit Veſalius. Garzias ſcribit utile eſſe ad paralyſes, tremores, articulorum dolores, ſciaticam, podagram, tumores ſchirroſos & ædematoſos,

ſos, ſcrofulas extirpare, ventriculi imbecillitati, inveterato capitis dolori, veſicæ & renum ulceribus ſuccurrere. Addit Acoſta hemicraniæ, herniis humoralibus & flatulentis, colli veſicæ, & penis callis & ulceribus plurimum conferre. Monardes icterum ſolvere, omnem hepatis intemperiem emendare, febribus diuturnis quotidianis & erraticis auxiliari aſſerit. Humorem melancholicum temperat, ait Fallopius. Alpinus narrat, Ægyptios uti decocto ad ſanguinis, hepatiſque calores contemperandos, & hocce decocto habiliores fieri. Qui quidem effectus, ſecundum C. Hoffmanni ſententiam, non a ſola radicis virtute pendent, ſed etiam a diæta, & largiori aquæ tepidæ potatione. Medicamentum enim inſpiſſatos humores reſolvit & attenuat; ita ut multa decocti aqua epota, acres humorum ſales eluantur, & foras, tum per ſudores, tum per urinas amandentur. Ea de cauſa ſæpius decoctum, aut infuſio, quam ſubſtantia, præſcribitur. Hæc erat autem illius radicis exhibendæ methodus, tum ad luem veneream, tum ad catharroſos affectus, dolores arthriticos, & cachexias.

℞. Radicis Chinæ in taleolas tenues conciſæ ℥j. Aq. ℔vij. Stent in olla obturata horis 24. dein lento igne ad medias coquantur. Decoctum refrigeratum coletur. Hujus decocti calidi ℥x. ægro purgato exhibeantur mane, jejuno ventriculo; & iteretur eadem doſis octo horis a prandio. Æger in lecto componatur, & ad duas horas ſudet. Hic modus triginta diebus continuis, nulla alia purgatione intermixta, obſervari debet, ægro in conclavi remanente. Poſt id tempus, æger quadraginta diebus cibis boni ſucci utatur; & vini loco, ſit aqua hoc pacto præparata. Sume hujus radicis taleolarum jam decoctarum, & in umbra exſiccatarum ℥j. Infunde per horas 24. in ℔vij. & dein, ut prius, ad medias coquantur, & ad uſum ſervetur.

Verum hodie hæ radices China & Sarſaparilla, lignumque Guaiacinum, ad luem veneream debellandam parum fida præſidia habentur, & hydrargiro longe inferiora. China raro nunc ſola uſurpatur; ſed cum Sarſaparilla, Guaiaco, & ceteris in ſubſtantia exhibetur a ʒß. ad ʒjß. In decocto vero a ʒj. ad ℥ß. conjungitur ad ptiſanas, vel decocta ſudorifera præparanda.

℞. Rad. Chinæ taleolatim conciſæ ℥j. Radic. Sarſæparillæ ℥ij. Ligni Sancti ℥ß. Liquiritiæ raſæ & contuſæ ʒvj. Infundantur calide per 12. horas in aq. comm. ℔viij. Poſtea coquantur ad conſumptionem tertiæ partis. Sub finem adde Ligni Saſſafras ʒiij. Refrigerata colentur per pannum; & ſervetur uſui ptiſana ſudorifica adverſus catharros, articulorum dolores, & morbos venereos uſitatiſſima. Hauriat æger 4. vel 5. cyathos de die, vel ad ſitim pro potu ſolito.

Vel ℞. Rad. Chinæ ℥ij. Rad. Sarſæparillæ, Ligni Guaiaci ana ℥iiij. Folior. Or. Rhei electi, Glycyrrhyzæ ana ℥j. Polypodii querni, Roſar. rubrar. ana ℥ij. Sem. Coriandri ʒij. Cryſtalli Miner. ℥ß. Infundantur omnia tepide in aquæ comm. ℔xx. per 24. horas, & coquantur ad 4. partis diminutionem. Decocto ab igne ſemoto adde Malum Citreum taleolatim ſectum. Ptiſana refrigerata per pannum trajiciatur; cujus libras duas hau-

riat æger ſingulis diebus, per tres hebdomadas, contra Rheumatiſmum inveteratum, dolores podagricos, cachecticos affectus, & morbos Venereos.

China Occidentalis, *Officinarum*; China ſpuria nodoſa, *C. B. P.* Pſeudo-Chinæ Radix, *Cluſii J. B.* Radix eſt oblonga, craſſa, nodoſa, tuberoſa, quæ ab Orientali non differt, niſi colore foris magis rufo, vel nigreſcente, intus vero magis rubeſcente.

Planta dicitur Olcacatzan pahuathanica, *Hernandez.* Jupicanga Braſilienſibus, *Piſonis Hiſt. Br.* 257. Smilax viticulis aſperis, Virginiana, foliis anguſtis, lævibus, nullis articulis prædita, *Pluken. Phylograph.* Smilax aſpera, fructu nigro, radice nodoſa, magna, farinacea, China dicta, *Sloane Catal. Pl. Jam.* Eadem enim videtur eſſe planta his nominibus deſignata, aut ſaltem idem plantæ genus, cujus ſpecies perparum inter ſe diſcrepant. Cum illa, quam deſcribit Hernandez, a Jupicanga Piſonis non differat, niſi fructuum colore, Hernandez enim nigreſcentes, Piſo vero croceos, depingit. Narrat quoque idem Piſo ſe tres Jupicangæ ſpecies obſervaſſe, quæ tamen vix a ſe invicem diſtingui poſſunt, niſi ex ſpinis majoribus, vel frequentioribus; quod quidem diſcrimen minimi admodum eſt momenti. Nec fortaſſe hæ ſpecies ab Orientali China diverſæ ſunt.

Ex Hiſpania nova, Peruviano regno, Braſilia, aliiſque Americæ regionibus affertur.

China Occidentalis viribus cum Orientali convenit, licet paulo inferior cenſeatur.

Articulus Decimus.

De Contrayerva.

Contrayerva & Drakena, *Officinarum*; Contrayerva, Hiſpanorum, ſive Drakena radix Cluſii, *Parkins.* Radix eſt unciam unam aut alteram longa, ſemiunciam craſſa, in nodos & inæqualia capita extuberans, dura, denſa, foris rufa vel nigricans, rugoſa, atque in ſummis capitibus veluti ex ſquammis contexta, fibris tenuibus quamplurimis hinc inde adnaſcentibus, & quibuſdam craſſiuſculis & majuſculis onuſta, duris ac lentis, ex quibus, dum annoſa eſt, alii dependent nodi: intus pallida, ſapore nonnihil adſtringente, amaricante, cum tenui ac ſuavi quadam acrimonia, ſi diutius in ore detineatur, odore aromatico leviſſimo.

Radicis pars tuberoſa eligatur; fibroſa vero, quæ fere inſipida & inodora, rejiciatur.

Hæc Radix, Contrayerva ab Hiſpanis dicta, quod venenis reſiſtat, eadem eſſe videtur cum Drakena *Cluſii*, qui hoc nomen illi impoſuerat; quia eam acceperat a Franciſco Drak Anglo, qui eam ex peregrinatione qua totum orbem circumivit, ſecum attulerat; Drakenæ enim deſcriptio apud Cluſium Contrayervæ Hiſpanorum apprime convenit. Itaque cum Botanicis fere omnibus unam & eamdem eſſe cenſemus, licet Caſp. Bauhinus diverſas radices conſtituat,

Con-

Contrayervam ad Cyperos longos odoros referens, Drakenam vero ad Cyperos longos inodoros.

(Quandoquidem accuratior hujusce plantæ notitia clarissimo Auctori nondum innotuerat, ex recentioribus Botanicis, quæ certiora tradiderunt, depromere, hucque proferre visum est.

Contrayervæ nomine apud Botanicos plures gloriantur plantæ. Namque Hernandez *Hist. plant. Mexican. lib.* 8. *cap.* 48. *pag.* 301. illam *Granadillæ*, quæ *Coanenepilli* seu *Contrayerva* audit, *Bannister Commelinæ*, Cl. Sloane *Aristolochiæ*, Camellus *Kæmpferiæ* speciem esse existimarunt. At Guilielmus Houston Chirurgus Anglus, dum in America versaretur, radicem, quæ in Officinis nostris *Contrayerva* nuncupatur, collegit in montibus prope veterem Veram Crucem, hancque deprehendit speciem esse Dorsteniæ, quæ ipsi dicitur; Dorstenia, Dentariæ radice, Sphondylii folio, placenta ovali, *Philosoph. Transact. an.* 1731. *n.* 421. *pag.* 196. *fig.* 1. Dorstenia, Sphondylii folio, Dentariæ radice, *Plum. Nov. gen. pag.* 29. Dorstenia, scapis radicatis, *Linnæi H. Cliff. pag.* 32. Tuzpatlis, *Hernand. Hist. pl. Mex. lib.* 5. *cap.* 18. *pag.* 147. Drakena Radix, *Clus. Exot. pag.* 83.

Hujusce plantæ radix, inquit R. P. Plumier, *MSS.* radicum, tum Polygonati vulgaris, tum etiam Dentariæ, maxime æmula est & particeps: nam squammosa & geniculata, seu in frequentes nodos veluti squammosos extuberans, oblique in terram defixa, multis fibris ramosis, lateque sparsis stipata; ac tandem Pyrethri vulgaris modo, fervido sapore donata. Ex ipsius capite quinque aut sex ut plurimum, vel juxta Houstonum, 6. aut 8. emergunt folia, Sphondylii similia, licet multo minora, quatuor scilicet vel quinque uncias longa, alte nempe incisa, seu in lacinias acuminatas aut cuspidatas & serratas profunde dissecta, tactu ficulneorum foliorum in modum asperiuscula, ac fusce undequaque virentia, petiolis innixa 5. vel 6. uncias longis. Ex eodem Radicis capite tres aut quatuor erumpunt pedunculi petiolis aliquatenus longiores, flores sustinentes peculiari forma constructos. Namque, juxta Linnæum qui florem ex sicco exemplari descripsit, *Gen.* 840. singuli pedunculi abeunt in involucrum commune, planum, angulatum, maximum, subtus paululum tumescens, glabrum & viride, superne vero fere complanatum, tectum receptaculo communi adnato, & flosculis minimis numerosissimis discum inhabitantibus, & per totum oræ circuitum squammulis nigricantibus marginatum. *Perianthium proprium* quadrangulare est, concavum, receptaculo immersum, & cum eo coalitum, absque corolla, quatuor staminibus instructum filiformibus, brevissimis, antheris subrotundis donatis. Germen adest subrotundum, cum stylo simplici & stigmate obtuso. Receptaculum commune carnosum evadit, in quo plurima nidulantur semina subrotundo-acuminata, tenerrima & candidissima, absque pericarpio.

Hanc plantam reperit Plumerius, mense Junio, in Insula San-Vincentiana. Crescit quoque in Peruvianis & Mexicanis regionibus, unde Hispani eam nobis afferunt.

Alteram speciem recenset Houstonus, *loco citat. fig.* 2. quæ ab ipso vocatur

Dorstenia, Dentariæ radice, folio minus laciniato, placenta quadrangulari & undulata. Primo quidem intuitu, distinctissima species videtur; at considerata facie, modo crescendi, viribus & omnibus distingui non debere judicat Linnæus. Atque, ut dicam quod res est, folium magis minusve laciniatum notam specificam non constituit. Quod autem in priori placenta sit ovalis, in posteriori vero quadrangularis & undulata; illud unice pendere videtur ex eo quod receptaculum commune, prout magis minusve maturum est, magis vel minus explicetur.)

Contrayerva sudorifera & alexipharmaca existimatur. Clusius folia Contrayervæ præsens esse venenum dicit, ipsam vero radicem non modo illius veneni, sed & aliorum etiam esse antidotum; quod quidem de venenis coagulantibus intelligendum est. Ventriculum roborat, ciborum concoctionem juvat, flatus discutit, motum sanguinis intestinum, seu fermentatitium auget. Febribus malignis, ipsique pesti mederi asserunt, eamque Lapidi Bezoar & Theriacæ, aliisque antidotis anteponunt: sed nimis fortasse ejus vires extollunt.

Ex odore & sapore hæc Radix mediocri Salis volatilis, oleosi, aromatici, portione, terreis partibus nonnihil implicita componi mihi videtur. Unde Hermannum eam in malignis febribus, cum præsertim alvus laxior est, non immerito commendare censeo. In substantia ad ʒj. in decocto ad ʒij. præscribitur.

℞. Rad. Contrayerv. pulver. ʒß. Margaritar. pp. & CC. Philosop. pp. ana ℈j. Cum Aqua Melissæ, aut Cardui Bened. sumat æger in alvi profluvio, incipientibus variolis.

Vel ℞. Rad. Contrayervæ contusæ ʒj. Santal. rubri ʒij. Infunde in vini albi ℥vj. Colaturam capiat.

Vel ℞. Rasuræ CC. ℥j. Coque in aquæ com. q. s. ad ℔jß. Sub finem adde Rad. Contrayerv. contusæ ℥ß. Coccinigliæ ʒß. Fiat colatura. Adde Aquæ Cinnamom. ℥jß. Syr. Caryophyllor. Hortens. ℥ij. Hauriat æger identidem, in variolis & morbillis.

Contrayerva usurpatur in Lapide Contrayervæ, *Pharmacop. Lond.* & pulver. Comitissæ Kenth, sive de Chelis Cancror. *Charas.*

ARTICULUS UNDECIMUS.

De Costis.

COSTUS vel Costum, Latinorum; κοστὸς Græcorum; Kost vel Chast, Arabum: nomina sunt quæ variis tribuuntur radicibus, quas distinguere admodum difficile est.

Dioscorides tres Costi species recenset; Arabicum unum, Indicum alterum, & Syriacum tertium. Costum Arabicum dicit candidum, levem, eximia odoris suavitate, gustu calidum, & mordentem: Indicum levem, plenum, & nigrum: Syriacum vero gravem, buxeo colore, & caput odore ferientem.

Galenus, *libro de Antidotis*, Costum Arabicum album commendat; & *lib. de S. Med. Facult.* quamdam amaritudinem, sed levissimam, in Costo agnoscit, & tantam acredinem ut exulceret.

Pli-

Plinius Coſtum dicit eſſe radicem fruticis cujuſdam, guſtu ferventem, & odore eximio: cujus duo genera conſtituit; nigrum nempe, & quod melius eſt, candicans.

Antiqui Arabes, ut Serapio & Avicenna, diſtinctionis, qua Coſtus in dulcem & amarum hodie dividitur, non meminerunt: ſed omnia quæ de Coſto tradiderunt, a Dioſcoride ſumpſerunt; quaſi idem eſſet Coſtus, quo tunc utebantur, cum veteri Græcorum Coſto. Serapio præcipue nihil habet, quod non ex Græco auctore tranſcripſerit. Avicenna quædam interpolat: ſic de Coſto Arabico dicit album eſſe, ſed ad rubedinem, ſive citrinum colorem vergere; de Indico leviorem eſſe Arabico, amarum, odore gravi & Caryophyllato, & ad nigredinem tendentem: Syriacum vero Romanum appellat, eumque dicit colore buxeo eſſe, & odore vehemente.

Græci, Latinique auctores, qui ante quingentos annos & infra de re Medica aliquid compoſuere, duo genera Coſti paſſim commemorant, dulce & amarum. Κοϛὸς γλυκὺς & κοϛὸς πικρὸς ab Actuario & aliis Græcis recentioribus diſtinguuntur. Macer poeta, *Tractatu de ſpeciebus exoticis*, ſic canit:

Coſti ſunt geminæ ſpecies; gravis una rubenſque,
Eſt & amara nimis: hæc Indica dicitur eſſe:
Altera vero levis, nec amara, colore ſed albo.

Unde liquet, Coſtum id genus, quod ſic vocatur hodie in officinis, quodque unicum quaſi legitimum uſitatum eſt ab aliquot ſæculis retro, non eodem genere contineri cum veterum Coſto.

Dioſcorides enim nullam amaritiem in Coſto deſignat; Galenus quamdam, ſed leviſſimam: ambo acrimoniam calidam, & mordentem, aut exurentem obſervant. Avicenna Arabicum revera album dicit ex Dioſcoride: ſed ex ſe addit, ad rubedinem vergere, qui color erat Coſti quo tunc utebantur. Indicum quoque nigrum dicit ex Dioſcoride, ſed amarum inſuper addit. Macer vero Indicam Coſti ſpeciem rubentem, non nigram, ut Avicenna, & amaram nimis. Præterea antiquorum Coſtus odoratiſſimus fuit, ita ut etiam caput læderet. Eo utebantur ad aromata & thymiamata, eumque in ara incendebant, haud ſecus ac Thura. Sic Propertius:

Coſtum molle date, & blandi mihi Thuris honores.

Et Plinius: Odorum cauſa unguentorumque & deliciarum, ſi placet, etiam ſuperſtitionis gratia, emantur; quoniam Thure ſupplicamus & Coſto. Hunc vero odorem eximium, fragrantem, & vehementem, a Dioſcoride, Galeno & Plinio recenſitum, in Coſto noſtrarum Officinarum non agnoſcimus; unde eum plane diverſum a veterum Græcorum Coſto cenſemus.

Neque etiam Seplaſiarii inter ſe de Coſto vero conveniunt; quandoquidem quibuſdam in Officinis tres Coſti ſpecies reperiuntur, ſub nominibus Arabici, amari, & dulcis, quas Petrus Pomet in medicamentorum ſimplicium hiſtoria recenſet, & ſic deſcribit.

Coſtus Arabicus, inquit, eſt radix oblonga, gravis, foris cinerea aut albicans, intus ſubrubra, fractu contumax, odore fragrante, ſapore aromatico, amaricante. Coſtus amarus, radix eſt craſſa, denſa dura, lignoſa, levis,

ſplendens, quæ ligneum fruſtum potius, quam radicis fragmentum, ſpecie exhibet. Coſtus vero dulcis radix eſt parva, flava, curcumæ radici, tum colore, tum figura & craſſitie haud abſimilis.

Verum hæ deſcriptiones, vel non accuratæ ſunt, vel Coſto in officinis Pharmaceuticis hodie uſitato non conveniunt. Alia enim & fere ſola radix frequens in officinis reperitur, fragranti Iridis vel Violarum odore inſignis, quæ pro Coſto Arabico, ſeu Coſto vero, fere ab omnibus recipitur, aut ſubſtituitur.

Radix eſt in fruſta oblonga, pollice craſſa, levia, poroſa, dura tamen, ſed friabilia, non nihil reſinoſa, albicantia, & nonnunquam ex cinereo flaveſcentia; ſapore acri, aromatico, & amaricante; odore fragrante, ad Iridem Florentinam vel Violam accedente.

Franciſcus Dale in Pharmacologia poſt Commelinum, arbitratur hunc Coſtum eſſe radicem plantæ quæ Tſiana Kua, *Horti Malabar*. & Ponvo Bramannum dicitur. Coſtus Iridem redolens ſeu Indicus, *C. B* Coſtus *Linn. H. Cliff. pag.* 2. Paco Caatinga Braſilienſibus, *Marcgr. Braſ. p.* 48. *Piſ. Braſ. p.* 98. Anonyma, *Mer. Surin.* 36. *T*. 36.

Hujus plantæ radix recens & viridis, alba, tuberoſa, repens, fungoſa, aqueo ſucco turgida, tenella eſt, & fibrata: vetuſtior & fracta, multis fibrillis conſperſa videtur, telarum Aranearum inſtar, ſapore aqueo dulci, ut Cucumeris, cum levi odore Zingiberis. Surculi diverſis in locis e radicibus progerminant ad altitudinem trium, quatuorve pedum; digitumque craſſi evadunt, rotundi, ſanguineo-rubri, glabri, nitentes, arundinacei, geniculati, ſimplices, intus virides & aquei. Folia oblonga, anguſta, duas ſpithamas longa, extremo acuminata, in medio lata, circa geniculum prope annexa, ſurculo, nervo ſeu coſta ſubtus per longitudinem decurrente ac prominente, & in ſupina parte ſulcata, cum nervulis lateralibus tranſverſis; multoties introrſum convoluta, mollia, ſucculenta, nitentia & viridia.

Caulis terminatur capitulo imbricato, ſquammis ovatis, obtuſis, concavis, unifloris, ſingulis, perſiſtentibus, in Malabara corallo-rubris, apud nos viridibus nec coloratis. (*a*) E gemmis ſingulis ſinguli prodeunt flores, perianthio monophyllo, minimo, tridentato, colorato, germini inſidente nec deciduo gaudentes. Corolla (*b*) tribus conſtat petalis baſi connexis, lanceolatis, concavis, erectis, æqualibus, calyce multoties longioribus & nectario monophyllo, petalis majori, oblongo, tubuloſo-inflato, ore ringente, ultra medietatem in duo labia bifido; labio inferiore latiore, multo corolla longiore, limbo patente, margine trifido; laciniis lateralibus rotundatis, verſus intermediam laciniam angulum acutum exſerentibus, intermedia vero lacinia trifida; labio ſuperiore lanceolato, breviore, longitudine tubi ventricoſi: filamenti vices gerente, cui antheræ duæ; parallelæ (ſeu unica bipartita) a latere interiore adnatæ. Germen ſubrotundum, ſub receptaculo floris poſitum eſt, cui inſidet ſtilus filiformis, longitudine labii ſuperioris nectarii, cum ſtigmate capitato, compreſſo, emarginato; Germen matureſcendo fit

(*a*) Hæc florum deſcriptio ex clariſſimi viri D. Caroli Linnæi, tum generibus plantarum, tum Horto Cliffortiano deſumpta eſt. *Gen. plant.* 825. *H. Cliff. p.* 2.

(*b*) *Corollæ* nomine intelligitur petalum floris.

fit capſula ſubrotunda, coronata, trilocularis, trivalvis, ſeminibus plurimis feta, triangularibus ſecundum ſe invicem poſitis, primo cæruleis, dein fuſcis, intus albis, odore Zingiberis, ſapore admodum exiguo. Creſcit in nemoribus Malabariæ, Braſiliæ, & Surinamæ.)

Hæc Coſti radix inter medicamenta expectorantia, cephalica, & uterina, annumeratur. Humores attenuat & dividit. Diureſim & diaphoreſim promovet. Doſis eſt ʒß. in ſubſtantia, & in infuſione a ʒij. ad ℥ß.

Uſurpatur pro Coſto veterum in Theriaca *Andromachi ſenioris*, in Mithridatio Damocratis, Antidoto Orvietano *Charas*, Philonio magno Electuario Caryocoſtino, & Trochiſcis *Hedicroii*.

Alias quoque radices Pharmacopæi pro vero Coſto ſubſtituere ſolent: alii Panacem Coſtinum *C. B.* ſeu Pſeudo-coſtum Matthioli; alii Angelicam; alii Zedoariam; alii corticem qui Canella alba & quibuſdam Coſtus Corticoſus dicitur, de quo ſuo loco.

Articulus Duodecimus.

De Curcuma, ſeu Terra Merita.

CURCUMA radix eſt, cujus duæ ſunt ſpecies: longa una, rotunda altera.

CURCUMA longa, ſeu TERRA MERITA, *Officinar.* Cyperus Indicus, Zingiberis facie, *Dioſcoridis*; Cypira, *Plinii*; Crocus Indicus, Arabibus Curcum, officinis noſtris Radix Curcumæ dictus, *Bontii*, Gallice *Souchet des Indes*, ou *Saffran des Indes*. Radix eſt oblonga, parva, tuberoſa, nodoſa; colore flavo ſeu croceo, & liquores, in quibus infunditur, flavo colore tingens, ſapore ſubacri, ſubamaricante, odore non ingrato ad Zingiber accedente, ſed debiliore.

Planta, quæ Curcuma radice longa, *H. Lugd. Batav.* Curcuma foliis longioribus & acutioribus, *Breyn.* 2. *P.* Cannacorus radice crocea, *Inſt. R. H.* (*a*) Manjella-Kua, *H. Malabar.* nuncupatur. Conſtat radice tuberoſa, tereti, in tranſverſum acta Zingiberis facie, digiti craſſitie, geniculata, cum aliquot fibris craſſiuſculis ex geniculis hinc inde naſcentibus, foris pallida, & modice ſcabra, intus crocea, ac temporis decurſu, in Puniceum inclinante, ponderoſa, ſolida, quaſi ex condenſato croceo ſucco preſſius compacta, guſtus acris, amaricantis, pinguis; odoris fragrantis: hujus ſingula genicula protrudunt folia læte viridia, plana, ſpithamam longa, unam duaſve palmas lata, in modicum acumen deſinentia, foliis Cannæ Indicæ ſimilia. E novellis & robuſtioribus radicis tuberibus erigitur ſcapus dodrantalis, teres, ſucculentus, ſcriptorii calami craſſitudine, ex viridi palleſcens, inferiori parte nudus, e medio vero ad cacumen uſque in craſſam, rotundam ſpicam faſtigiatus, quam formant foliola ab exortu pallide viridia, poſtmodum ex flavo rubentia, vel ex pallido flava, duos ungues lata, ſenſim in recurvum mucronem abeuntia, ſquammatim diſpoſita, intra quorum commiſſuras deliteſcit tenax & viſco-

(*a*) Haud ſane merito Curcumam inter Cannacori ſpecies recenſuit clariſſ. Tournefortius, Bonti, ut conjicere licet, figura deceptus, qui loco Curcumæ Cannam Indicam delineavit; quod pace tanti viri dixerim.

viſcoſus humor. Inſuper ex ſingulis ſquammis ſucceſſive prodeunt flores oblongi, Cannæ Indicæ floribus ſimiles, aſt triplo minores, ut plurimum pallide flaveſcentes, aut purpuraſcentes; quos vir ſane rei herbariæ peritiſsimus D. Hermannus quatuor petalis componi aſſerit, uno ſuperiore oblique ſurſum vergente, binis inferioribus recta protenſis, intermedio vero quadantenus intorto & fimbriato; at vero D. Tournefort hos flores monopetalos & multifariam ſciſſos, quales ſunt Cannacori latifolii vulgaris, *Inſt.* flores. His ſuccedunt vaſcula parva, membranacea, tricapſularia, quæ continent ſemina rotunda, fuſca, ſeminibus Cannæ Indicæ minora. (*a*).

Curcumæ radix matureſcit, foditurque poſtquam flores exaruerunt. Indis adeo familiaris eſt Curcuma, ut vix hortum in Oriente reperire liceat, in quo non colatur, & quidem lucri cauſa: nulla enim familia eſt, quin hac radice tamquam pergrato condimento inter edulia utatur. Ex ea cum floribus odoratis unguenta parant, quibus totum corpus inungunt, & ad tincturas adhibent.

Curcuma Sale oleoſo volatili cum Sale ſalſo amaro conjuncto, & utroque viſcidis & terreſtribus partibus implicito, conſtare videtur. Præſtantiſſimum habetur medicamentum ad pulmonum, jecoris, lienis, meſenterii, & uteri obſtructiones reſolvendas. Feminis menſtrua provocat, & difficultatem pariendi juvat. Sed in primis ſingulare & ſpecificum eſt remedium in ictero. In ſubſtantia a ℈j. ad ʒj. in infuſione vel decocto ad ʒij. præſcribitur.

℞. Curcumæ pulver. ʒß. Croci gr. v. Sal. vol. C. C. fixati gr. x. Syr. de quinque radicib. aper. vel de Arthemiſia q. ſ. Fiat bolus, in ictero & in uteri obſtructionibus & menſium ſuppreſſione.

℞. Terræ Meritæ ℥ß. Trochiſcor. Viperar. ʒiij. Rhei pulver. Croci ana ʒß. Conſervæ Chelidonii major. ℥j. Syr. Fumar. q. ſ. Fiat Opiata, cujus doſis ad ʒij. bis in die in ictero. Vel

℞. Rad. Curcumæ ℥ß. Croci gr. xv. Rhabarbari ʒij. Infunde frigide in vini generoſi ℥xij. per horas xij. Fiat colatura in duos hauſtus dividenda.

Præter uſum Medicum, ab infectoribus Curcuma ad tincturas frequenter uſurpatur.

Altera Curcumæ ſpecies, quæ rotunda dicitur, & a Luſitanis *Raiz de Safrao*, in Officinis non eſt uſitata. Radix eſt tuberoſa, ſubrotunda, pollicem & amplius craſsa, denſa, carnoſa, externe capillata, flava, quæ tranſverſim diſsecta, variis, croceis, rubris, flavis circulis notatur; odoris & saporis Crocum & Zingiberem æmulantis, debilioris tamen quam in Curcuma longa. Iiſdem virtutibus donatur, quibus Curcuma longa, ſed debilioribus.

Planta dicitur Curcuma, radice rotunda, *Parad. Bat. Prodr.* Manja-Kua, *H. Malabar.* Folia, flores & fructus profert præcedentis haud diſſimilia.

AR-

(*a*) Cl. Linnæus accuratiorem hanc floris Curcumæ deſcriptionem ex ſicco exemplari dedit *in Gen. plant.* 829. his verbis. CAL. *Spathæ* plures, partiales, ſimplices, caducæ. COR. *Petali* tubus anguſtus. *Limbus* tripartitus; *laciniis* lanceolatis, patentibus, ſinu altero magis dehiſcentibus. *Nectarium* monophyllum, ovato-acuminatum; laciniis petali majus, ejuſdem ſinui patentiori inſertum. STAM. *Filamenta* quinque, quorum quatuor erecta, linearia, ſterilia, unicum quintum intra nectarium, lineare, petaliforme, apiec biſido. *Anthera* adnata. PIST. *Germen* ſubrotundum, infra receptaculum floris; *Stylus* longitudine ſtaminum; ſtigma ſimplex, uncinatum. PER. Capſula ſubrotunda, trilocularis, trivalvis. SEM. plurima.

Articulus Decimus-tertius.

De Cypero longo, & rotundo.

Cyperi ſpecies duæ familiares ſunt in Officinis ; longa una , rotunda altera.

Cyperus longus *Officinarum*, vulgo, *Souchet long*, radix eſt longa, tenuis, nodoſa, geniculata, contorta, fractu contumax, foris ſubnigra, intus albicans; ſaporis ſuavis, ſubacris; aromatici; odoris fragrantis ad Nardum accedentis. In Gallo-Provincia & Gallia Narbonenſi naſcitur, & inde ad nos affertur. Eligitur bene habita, non carioſa, odorata.

Radix eſt plantæ quæ Cypereus odoratus, radice longa, ſeu Cyperus Officinar. *C. B. P.* Cyperus longus odoratior, habitior, *Lobel. Icon.* Cyperus panicula ſparſa, ſpecioſa, *J. B.* Ex radicibus oblongis, geniculatis, multis internodiis ſibi implicitis, fibris multis capillatis, e puniceo nigricantibus, ſucculentis, cum radiculis quibuſdam in olivares portiones extuberantibus, atque ita continuatis, ut in Filipendula, folia profert arundinacea, Porraceis ſimilia, longiora tamen & exiliora; Caulem cubitatem erectum, enodem, glabrum, ſtriatum, triquetrum, medulla alba refertum, in cujus cacumine folia minora quadantenus ſtellatim diſpoſita, comæ, quam etiam ſuperant, ſubjecta. Particula ſeu juba lata laxaque ex cacumine dependet, quæ floribus apetalis ſeu ſtamineis conſtat in capitulum ſquammoſum collectis : in ſquammarum alis oriuntur piſtilla, quæ deinde abeunt in ſemina triangularia, dura, cortice nigro veſtita.

Cyperus rotundus Orientalis, *Officinarum*, vulgo *Souchet rond du Levant*, radix eſt ſubrotunda aut turbinata, olivæ magnitudinis & figuræ, ſcabra, ſtriata, foris ſubrufa, aliquando rubens, aliquando etiam nigra, intus albida, plures ex uno capite quaſi filis dependentes, ſaporis & odoris ejuſdem cum Cypero longo.

Planta dicitur Cyperus rotundus Orientalis major, *C. B. P.* Cyperus Hodueg Ægyptiis, *P. Alpini de plantis Ægypti*; Cyperus rotundus Orientalis major vel Babylonicus *Rauvolfii*. Radices ſubrotundas profert, ſtriatas, multas, olivæ circiter craſſitie, media quadam fibra tamquam filo connexas. Habet antem folia, flores & ſemina præcedentis ſimilia. In Ægypto ſecus Nilum & in paludibus uberrime provenit. Creſcit etiam copioſe in Gallo-Provincia, & in pratis udis Gentiliacis, vulgo (*Petit Gentilly*), & pluribus aliis in locis in agro Pariſienſi.

Alia eſt Americani Cyperi ſpecies, quæ Cyperus Americanus, *P. Dutertre*; Apoyomatli ſeu Phatziſiranda, Cyperus Americanus, *Hernandez*: Radix Sanctæ Helenæ, Galangæ ſpecies, *J. B.* Scirpus Americanus caule geniculato, cavo, *Lignonis I. R. H.* quæ iiſdem viribus cum Cyperis donari dicitur.

Cyperum Dioſcorides in longum & rotundum non diſtinguit, neque Plinius, qui tamen obſervat Cyperi radicem, cum oblonga eſt, Cyperida vocari.

Cype-

Cyperi radices ſale volatili, oleoſo, aromatico, viſcidis partibus & terreſtribus involuto videntur conſtare.

Attenuant, incidunt, obſtructiones aperiunt, urinas, menſeſque ducunt, ventriculum a relaxatis fibris debilitatum mire confortant, hydropi incipienti reſiſtunt. In affectibus pectoris tuſſiculoſis a C. Hoffmanno commendantur. Oris & veſicæ ulcera exſiccant & conſolidant. Joannes Meibomius, referens Sancti Pauli ſpecificum ad veſicæ ulcera, Schænantum herbam & Cyperi radices adhibebat: ab Hippocrate in uteri ulceribus præſcribuntur. Cyperi radix pulverata cum ſpica Lavandulæ ad ʒj. optime fœtum expellit, ut & ſecundinas, referente J. Raio Botanico clariſſimo. Dantur in ſubſtantia ad ʒj. & in infuſo a ʒij. ad ℥j.

Quidam has radices novas ac recentes deſiderant, ne nimis calefaciant. Revera recentes minus odoratæ ſunt, quam ſiccæ; ſed etiam minus actuoſæ, ut pote majore phlegmatis inutilis copia onuſtæ. Rhazes monet internum earum uſum nimium adurere ſanguinem, ita ut lepram excitare valeat.

Semen Cyperi longi cum Oriza, cui ſæpe permiſtum in Italia occurrit, comeſtum inebriat, ut Lolium, teſte Fallopio.

℞. Rad. Cyperi longi, Galangæ, ſummitatum Abſinthii ana ʒj. Sacchar. albi ʒij. Olei Cinnamomi gutt. v. Fiat pulvis, cujus ʒj. mane, jejuno ventriculo, vel ante paſtum cum vino ſumenda.

Uſurpantur in Trochiſcis Cypheos, de Capparibus, in Pulvere cephalico odorato, *Charas*, & Emplaſtro de Meliloto, *Ejuſdem*.

Radices aceto maceratæ, exſiccatæ & pulveratæ, pro odoramentis apud Aromatarios reconduntur.

ARTICULUS VIGESIMUS QUARTUS.

De Dictamno albo, ſeu Fraxinellæ radice.

DUÆ ſunt plantæ, quæ ſub Dictamni titulo in officinis innotuerunt; ex quarum altera herbam, ex altera radices tantum expetunt. Altera autem harum ex Creta ad confectionem Theriaces, altera ex Gallia Narbonenſi petitur. Non ergo artis Medicæ tyrones in eo verſabuntur errore, ut putent unius ejuſdemque plantæ & folia, & radices eſſe, quæ in officinis nomine Dictamni venumeunt, aut exponuntur: cum veri Dictamni Cretici radices iis uſui non ſint. Contra Dictamni albi, ſeu Fraxinellæ radices, magno illis ſunt in pretio. De Dictamno Cretico ſuo loco agemus, ubi de ſtirpibus & foliis. Fraxinella, de qua nunc agitur, ſolum cis paucos annos in officinis cœpit inclareſcere: nulla enim ejus memoria, nec in Græcorum, nec in Arabum veterum monumentis deprehenditur.

Itaque DICTAMNUS albus, & Diptamnum album *Officinarum*, radix eſt, vel potius radicis cortex craſſiuſculus, candidus, a fibris & nervo mundatus, cannulæ in modum convolutus, ſapore ſubamaro cum obſcura acredine, odore, dum recens eſt, fragranti, gravi.

Plan-

Planta quæ FRAXINELLA Clusii, *Instit. R. H.* Dictamnus albus vulgo, seu Fraxinella, *C.B.P.* ex radicibus multifidis, fibrosis, digiti crassitie, caules emittit rubentes, sesquicubitales, ramosos, hirsutos; folia alata tribus, quatuor, vel quinque pinnarum conjugationibus ad costam annexa, cum impari in extremo costam terminante, superne atrovirentia, inferne dilutiora, & splendentia, firma, crenata, foliorum Fraxini forma, sed minora, unde nomen accepit. In summis scapis flores polypetali, anomali, odore gravi non injucundo, licet ad hircinum aliquantulum accedente, longa serie disponuntur, eleganti spectaculo: qui scilicet flores e quinque petalis constant purpurascentibus, & lineis obscurioribus striatis, vel candidis, quorum ex calyce surgit staminum decem incurvorum congeries, una cum pistillo, quod deinde abit in fructum in quo velut in capitellum colliguntur vaginæ quinque capsulam duram, aduncam, complectentes, seminibus fetam subrotundis aut turbinatis, lucidis, nigris, lineam superantibus. Hæc autem capsula, cum maturescit, bifariam dissilit, cornuum arietis in modum se inflectens; & semina cum impetu ejaculatur. Summi caules & florum calyces innumeris scatent vesiculis, quæ, ope microscopii, facile observari possunt, oleo essentiali turgidis: quæ quidem sulphureos halitus æstivis diebus tanta copia exhalant, ut candela plantæ pedi admota, ingens flamma de repente accendatur, & totam plantam lambat.

Sponte nascitur in sylvis Galliæ Narbonensis, & nostris in hortis nunc colitur.

Ex ℔v. radicum Fraxinellæ recens e terra extractarum, ineunte vere, analysi Chymica, prodierunt phlegmatis plantæ odorem & saporem accurate referentis, ac proinde oleo essentiali subtilissimo fœti ℔j. cum ℥iv. phlegmatis acidi, adhuc odorati ℔ij, circiter; phlegmatis urinosi ℥viij, cum salis concreti granis circiter xx: olei fętidi ℥iij, cum ʒiij: salis alcali fixi ʒv. remanentibus terræ damnatæ ℥ijß.

Ex hac analysi & radicum odore & sapore liquet, earum vim pendere ab oleo essentiali subtili quod cum phlegmate primo prodit, ab oleo crassiori & fętido uberiori, & salis essentialis ad Ammoniacum accedentis portione non mediocri. Non mirum igitur si cardiaca sit, uterina & alexipharmaca. Sudores pellit, urinas & menses provocat, secundinas & fetum mortuum expellit, vermes necat, putredini resistit, & contra pestilentiæ contagia utilissima est, quoquo modo sumpta. Adversus venena & venenatorum ictus commendatur, necnon etiam ad epilepsiam, eam præsertim quæ a vermibus oritur. Dosis a ʒß. ad ʒij. in substantia, & in infusione ad ℥j.

℞. Dictamni albi pulver. ʒj. Syr. de Absinthio q. s. Fiat bolus ad vermes necandos.

℞. Radicum Fraxinellæ pulver. ʒij. Sumat ægrotans ex vino meraco ad secundinas expellendas; & foveatur uteri regio decocto ejusdem radicis & folior. Pulegii.

Usurpatur hæc radix in Pulvere Diamargarito frigido, Pulvere Pannonico, Pulvere Antiepileptico, Opiata *Salomonis*, Antidoto Orvietano, Trochiscis Scilliticis, & Oleo Scorpionum composito, *Charas*.

ARTICULUS DECIMUS-QUINTUS.

De Doronico.

DORONICUM Latinorum, & δυρονίζι Græcorum recentiorum, vocabula sunt ex Arabico *Duronegi* derivata. Quid vero Arabes per hanc vocem intellexerint, prorsus ignoramus. Doronici enim descriptio ex Avicenna, nostro Doronico nullo modo convenit. *Duronegi*, inquit, frustum est lignosum, radicale, pollice circiter crassum, interne citrinum vel candidum, externe cinericium, duriusculum simul & grave; cui, ex eodem, inest vix eximia cor confortandi & lætificandi, & venenis resistendi: viribus convenit cum Zerumbeth, quod ei substituendum dicit. Inter Arabes igitur inquirendum quid sit verum & genuinum eorum Doronicum, vel *Duronegi*.

Neque etiam de Doronico *Offic.* inter se consentiunt Botanici. Ab aliis usurpatur Doronicum radice Scorpii, *C.B.P.* Doronicum Romanum Officinar. *Dale Pharmacol.* Ab aliis Doronicum Plantaginis folio, alterum, *C.B.P.* Doronicum Germanicum & Arnica Officin. *Dale Pharmacol.* A nonnullis Doronicum radice dulci, *C.B.P.*

Quod vero hodie in officinis usurpatur sub Doronici nomine, radix est tuberosa, ex variis tuberculis seu geniculis veluti articulata, internodiisque distincta, cujus tubercula Avellanæ minoris crassitiem vix æquant: fibrata sunt, externe flavescentia, intus albicantia, sapore subdulci, viscido, cum quadam stypticitate. Ex Alpibus nobis affertur.

Planta dicitur Doronicum radice Scorpii, *C.B.P.* Doronicum latifolium, *Clusii*. Aconitum Pardalianches minus, *Matthioli*. Doronicum Romanum Officinar. *Dale Pharmacol.* Radices profert exiguas, geniculis veluti articulatas, Scorpionum figuram quodammodo referentes, oblique serpentes, cum quibusdam ex inferiori geniculorum parte nascentibus fibris. Ex his radicibus folia nascuntur plura, subrotunda, lata, dilute virentia, mollia, tenuique lanugine pubescentia: caulisque assurgit dodrante altior, lanuginosus, rotundus, striatus, qui in pauculos divisus ramulos, ipsis fastigiis flores promit radiatos, quorum scilicet discus ex plurimis flosculis luteis; corona vero ex semiflosculis ejusdem coloris componitur, embryonibus insidentibus, & calyce pelviformi & multifido comprehensis. Embryones deinde abeunt in semina exigua, nigricantia, pappis instructa, thalamoque affixa.

De hujus plantæ radice gravis est inter Botanicos quæstio, utrum sit venenum, an alexipharmacum? Alii huic sententiæ assentiuntur, illi alii. Alexipharmacum esse affirmant Pena, Lobelius, Camerarius, Renodæus, Fred. Hoffmann. Collegia Bononiense, Amstælodamense, Londinense, Lugdunense, Antuerpiense, Cordus in Dispensatorio Norimbergensi, Schroderus in Pharmacop. Med. Charas in Pharmacop. Regia. Contra noxium declarant Maranta, Aldrovandus, Cortusus, J. Bauhinus, Matthiolus, C. Hoffmann. Collegium Florentinum, & Ultrajectinum.

Rationum momenta ad hanc radicem rejiciendam petunt ab experimentis, tum in canibus, tum in homine tentatis. Cortusus enim Matthiolum monuit, facto a se pluries periculo, extingui facile canes qui hasce radices devorarant ; quod Matthiolus, experimento quoque in cane facto, & post septem horas mortuo, verum esse comprobavit.

Opponunt nonnulli non pauca reperiri brutis animantibus noxia aut letifera, homini vero innoxia, imo salutaria. Sed rem non ita se habere de Doronico, Gesneri experimentum in se ipso demonstrat. Ipse, ut manifesto redargueret Matthiolum, hujus radicis ʒij. se sumpsisse narrat. 2. *Epist.* 20. & 22. & per octo quidem horas bene se habuisse: verum iis elapsis, ventrem ac stomachum inflari sensisse, & circa os ventriculi imbecillitatem quamdam, & corpus totum infirmius, ita fere ut alias semel ac iterum ex nimio aquæ frigidæ potu perceperat. Quæ symptomata cum biduo durarent, & non viderentur sponte cessura, ingressum fuisse aquæ calidæ dolium, & curatum fuisse.

Non enim fides adhibenda est Costæo, qui in Electuario de aromatis *Mesuæ*, scribit Gesnerum usu illius radicis obiisse; quandoquidem constat periisse lue pestifera, quæ Tiguri grassabatur, correptum anno 1565. Propria igitur Gesneri confessione, noxia Doronici vis satis manifesta est, & fortasse majori dosi sumpta mortifera fuisset. Frustra insistunt Doronici radicem recentem & succulentam, qualis a Matthiolo & a Gesnero tentata fuit, noxiam esse; exsiccatam vero innoxiam, qualis nempe usurpari solet in Diambra *Mesuæ*, Diamargarito calido, *Avicennæ*, Diamoscho, Electuario de gemmis, Electuario lætificante, Confectione liberante, & aliis; quæ quidem compositiones, non solum sine noxa, sed etiam summo ægrotantium levamine, multis abhinc annis exhibitæ sunt. Referunt enim alii ab illo usu Officinarum, Doronici salubritatem non probari; quandoquidem in his compositionibus satis exigua dosi sumitur hæc radix, & cum aliis alexiteriis medicamentis permista, quibus ejus vis deleteria retunditur. Si itaque certam ejus experientiam desideramus, sola hæc radix erit propinanda. Sed quis tentabit? Hic enim non habet locum illud: *Quid tentare nocebit*?

Itaque cum tuto curare debeamus, non dubio & ancipiti utamur medicamento, cum plurima alia sint præstantiora, & experientia comprobata. Procul igitur a foro pharmaceutico ablegandum Doronicum censemus, quod non constet Arabes in compositionibus cardiacis sub *Durunegi* nomine hanc radicem intellexisse. Huic vero Zerumbeth, Zedoaria, vel Caryophylli aromatici, annuente ipso Avicenna, substituenda sunt.

Germani Doronicum Germanicum, seu Arnicam *Schroderi*, sub hac censura comprehendere recusabunt; quandoquidem maximus apud eos fit, & salutaris illius usus.

Hæc planta, quæ Doronicum Plantaginis folio, alterum, *C. B. P.* Doronicum Germanicum, foliis semper ex adverso nascentibus, villosis, *J. B.* Alisma *Matthioli*, seu Plantago montana, *Ejusdem*. Damasonium primum, *Dioscoridis*, *Tabern. Icon.* Arnica, *Schroderi*; Lagealupi, *Ejusdem*. Arnica lapsorum Panacea *Febrii Ephem. Natur. Curios. ann. IX.* & *X.* Ptarmica montana,

na, *Histor. Lugd.* Alisma Alpinum, seu herba Plantaginis foliis, flore Doronici sternutamenta movente, *Gesneri de Hort.* Calta Alpina, *Ejusdem.* Nardus Celtica altera, *Lobel. Adversar.* Chrysanthemum latifolium, *Dodon.* Profert folia Plantagini villosæ æmula, leviter hirsuta, & molliora, summæ potissimum telluri incumbentia, quaterna ut plurimum, rariora in tereti & lanuginoso caule, semper tamen bina ex adverso posita; a quorum sinu plerumque unus, interdum terni exsurgunt surculi, suis, mense Junio, singuli floribus in fastigio conspicui, aureo fulgore Doronicum æmulantibus, eodemque modo cum semine suo tenui, oblongo & nigro, in pappum postea fatiscentibus. Radix subest oblonga, summæ telluri pluribus fibris innixa, cum foliis & floribus aromatica tota.

Herba cum floribus sudorifica est, diuretica, & interdum vomitoria. Contra grumosum & coagulatum sanguinem cum cerevisia cocta, vel infusa in vino aut in aqua idonea exhibetur; & tantæ est efficaciæ ac virtutis, ut lapsorum Panacea in *Ephem. Germanicis* prædicetur. Dosis a pugillo uno ad ij. pro robustis.

Statim atque assumpta est, inquit Fehrius, tanto impetu ad locum affectum fertur, sanguinisque grumosi perrumpit latebras, ut magnos ibidem cruciatus, & summam quandoque respirandi difficultatem suscitasse observatum sit, præsertim a nimia ejusdem dosi, & ubi malum inveteratum est & contumax; quæ tamen omnia brevi, vel spontaneo vomitu, vel abundanti urinæ profluvio, vel etiam venæ sectione, si necessitas urgeat, sedantur, cum exoptata corporis incolumitate & virium restitutione. Ubi autem nulla manifesta læsio, ibi quoque nullus ab hoc assumpto medicamento dolor.

Radix sapore est amaro, acri, aromatico cum odore fragrante: diuretica quoque est, & menses ciet in vino cocta.

Flores lixivio incoquuntur ad capitis dolorem, & ad flavum colorem capillis conciliandum.

Pulvis quoque ptarmicus ex floribus, foliis & radice paratur præstantissimus.

ARTICULUS DECIMUS SEXTUS.

De Galanga minore & majore.

DUÆ Galangæ species occurrunt in officinis, minor & major.

GALANGA minor, & Galanga Sinensis *Officinarum.* Chaulengian & Chaserudarua, *Avicennæ.* Γαλάγγας & Γαλαγκας Pauli Æginetæ & Aetii. Radix est tuberosa, nodosa, geniculata, internodiis quibusdam reflexa & intorta, in brachia vel ramos divisa, zonis quibusdam circularibus cincta, inæqualis, dura, solida, minimum digitum crassa; colore foris fusco, intus subrubro, odore aromatico fragrante; sapore acri, aromatico, subamaricante, pungente, & fauces exurente, Piperis aut Zingiberis modo. In frusta parva nobis affertur ex China & India, ubi sponte crescit, & ab incolis etiam colitur.

Hæc

Hæc radix veteribus Græcis prorſus incognita fuiſſe videtur: a quibuſdam tamen pro Acoro legitimo *Dioſcoridis* ſumitur, ſed perperam, ut jam diximus, *artic. de Acoro.*

Planta quæ ex hac radice aſſurgit, Lagundi Indorum dicta, foliis conſtat gramineis inſtar Zingiberis, floribus albis quaſi galeatis, fructu tricapſulari, ſeminibus parvis ſubrotundis turgido.

Galanga major, Galanga Javanenſis, *Off.* Radix eſt tuberoſa, nodoſa, inæqualis, geniculata, Galangæ minori ſimilis, ſed major, pollicem unum aut alterum craſſa, odore & ſapore longe debiliore & minus grato, colore foris ex fuſco rubeſcente, intus pallido.

Galanga major Græcis tum veteribus, tum junioribus ignota fuiſſe videtur, quin etiam Arabibus. Ex Inſula Java, & Malabarica regione, ubi ſponte oritur, nobis defertur. Planta ex qua educitur, *Bangulæ* dicitur.

Galangæ radices ſale volatili, oleoſo, aromatico, pollere videntur, uberiore in minore, quam in majore. Sed præterea adſtrictio major in Galanga, quam in Acoro deprehenditur. Unde ad ventriculi tonum laxatum roborandum efficacior cenſetur.

Recens utriuſque Galangæ radix ab Indis ad varia ciborum condimenta præparanda uſurpatur. Stomachica eſt, cephalica, cardiaca, & uterina. In cruditate & inflatione ventriculi plurimum confert: in vertigine tanquam ſingulare medicamentum commendatur, dummodo a prava ciborum concoctione in ventriculo oriatur, ut ſæpe accidit. Flatus diſcutit, colicis doloribus opitulatur, ceteriſque corporis affectibus convenit, qui a ventriculi debilitate naſcuntur; menſes provocat.

Obſervandum tamen circa hæc aromatica medicamenta, quæ tanquam ſtomachica, ceu ciborum concoctionem juvantia, tantopere prædicantur, ea non temere eſſe uſurpanda in omni ventriculi imbecillitate ſeu cruditate; quandoquidem difficilis ciborum concoctio a cauſis plane diverſis, ſeu a diverſis ventriculi, ut vocant, intemperiebus oriatur.

Modo enim laxior eſt fibrarum ventriculi tonus, ita ut hoc viſcus alimenta licet concocta non niſi ſegniter & tardiſſime propellere poſſit in inteſtina, unde diuturniori in ventriculo mora vel aceſcunt, vel in mucoſam putrilaginem convertuntur. Modo ventriculi membranæ ad inflammationem proclives ſunt, & fibræ nerveæ adeo criſpatæ & convulſæ, ut chymum per pylorum expellere vix poſſint. Modo ventriculi ſuccus nimio ſero dilutus eſt, nec ſufficienti ſpirituum copia inſtructus: unde quaſi vappidus ad ciborum concoctionem minus aptus eſt & idoneus. Vel uberiore ſulphurearum partium, aut ſalinarum acrium, acidarumve particularum copia turgidus, pravam concoctionem efficit. Quæ quidem cauſæ prorſus diverſæ, licet eumdem effectum producant, nihilominus diverſam hujuſce affectus curandi rationem expoſtulant.

Conſiderandum igitur quanam ex cauſa pendeat coctionis vitium. Si enim ab intemperie, ut ajunt, calida, ſeu ab inflammatoria membranarum ventriculi diſpoſitione, & a fibrarum nervearum criſpatura ſeu convulſiva tenſione, tunc aromatica omnia non modo non juvant, ſed e contra maxime lædunt.

Unde in melancholicis & hypochondriacis affectibus nocent, & sæpius hydropem inducunt. Quare, recte quidem admonente Vallæo, in stomachiorum aromaticorum usu ad urinas caute attendendum est. Si enim quantitate minuantur, si colore mutentur, & turbidæ fiant ac rubicundæ, statim sane a stomachicis abstinendum; ascites enim hydrops imminet. Opportune vero & utilissime adhibentur in frigida ventriculi intemperie, seu in vappida salivæ stomachalis constitutione, & præsertim cum ardentibus vini, Juniperi, &c. spiritibus conjuncta. Nec minus conveniunt, dum fibrarum ventriculi tonus laxatus est, ea potissimum quæ quadam stypticitate aut amarore prædita sunt. Si vero spissior sit stomachalis saliva, tum licet aromatica spissiorem hanc lympham incidendo, ventriculique membranas stimulando, nonnunquam juvent; diluentia tamen longe magis prosunt. Quæ quidem in stomachicorum administratione attente consideranda sunt.

Galangæ majoris longe minor est energia, quam minoris; unde ad usum Medicum majori minor anteponitur. Dosis a gr. xv. ad ʒß. in substantia; infusa vero a ʒß. ad ʒij. in aqua vel vino. Cum medicamentis purgantibus permiscetur ad eorum vim contemperandam & demulcendam.

℞. Rad. Galang. minor. ℈j. Rad. Pæon. mar. pulver. Sacchari cand. ana ʒß. Misce. Fiat pulvis in vertigine a ventriculi cruditate oriunda.

℞. Galang. minor. minutim concisæ ʒij. Infund. in vini generosi ℥vj. cum Sacchar. vel Syr. cujuslibet, q. s. Sumat æger,

In cordis palpitatione, pulvis rad. Galangæ cum succi Plantaginis, vel vini austeri, q. s. in massam redactus, & super pannum coccineum regioni cordis admotus, tamquam specificum a quibusdam habetur.

Galanga minor usurpatur in Electuario Orvietano, Benedicta laxativa, Tabellis magnanimitalis, Pulvere aromatico rosato, & Pulvere lætificante, *Charas*.

ARTICULUS DECIMUS-SEPTIMUS.

De Gentiana.

GENTIANA *Officinar.* Γεντιανὴ Dioscoridis & Græcor. Radix est pedem plus minusve longa, pollicem unum aut alterum crassa, multifida, fungosa, foris fusca, intus ex flavo rufescens, sapore intense amaro. Ex Alpibus, Pyrenæis, Arverniæque montibus, ubi copiose crescit, affertur. Quæ nimis corrugata est, situ obducta, & intus nigricans, rejicitur.

Planta quæ Gentiana major, lutea, *C. B. P.* Gentiana vulgaris major Hellebori albi folio, *J. B.* Gentiana *Dodon.* dicitur, a Gentide quodam Illyriorum Rege, nomen accepit, referente Dioscoride. Ejus folia sunt Hellebori albi foliis similia, circa radicem multa, per caules ex adverso sita, eosdem pediculis connatis amplectentia, nervis tribus aut quinque Plantagineis distincta, glabra, lucida, hisque notis ab Hellebori foliis distincta. Caules cubitales, bicubitales & altiores, singulares, læves, flores sustinent verticillatim positos,

tos, monopetalos, campaniformes, patentes, quinquefidos, pallide luteos, cum pistillo quod ex calyce surgit, infimam floris partem perfodit, abitque deinde in fructum membranaceum, monocapsularem, ovato-acuminatum, bivalvem, seminibus fetum plurimis, compressis, orbiculatis, foliaceis, seu marginatis, leviter rubentibus.

Radix quæ sola in usum Medicum venit, magnam olei copiam præbet, multum etiam terræ exhibet & phlegmatis acidi, parum vero spiritus urinosi. Unde vires ejus referendæ sunt ad salem acidum, partim terra adstringente saturatum, partim plurimo sulphure involutum.

Gentianam calefacere, siccare & abstergere dicunt Medici. Eam præterea alexiteriam, vulnerariam & febrifugam esse asserunt. In morsu canis rabidi tamquam summum præsidium commendatur. Dioscorides eam præscribit cum Cancrorum fluviatilium cineribus permistam & vino potam. Nonnulli etiam ejusdem radicis pulverem cum Theriaca permistum vulneri imponunt: sed longe tutius est vulneri, (dummodo recens sit,) scalpelli ope dilatato ignem admovere. Gentiana præterea hepatis, lienis, & uteri obstructiones resolvit. Febres tertianas, nonnunquam etiam quartanas sanat, ʒj. pondere, ineunte paroxismo, sumpta in vino, aut in aqua Cardui Benedicti, Centaurii minoris, vel Fumariæ. Nonnulli hujus radicis dosim, ad ℥vj. quarta quaque hora exhiberi volunt, non secus ac Corticis Peruviani infuso præscribitur, cui tamen Gentianam longe inferiorem esse in febrium curatione asserere non dubitamus. Hæc radix ventriculum languentem restaurat, cibi fastidium tollit, concoctionemque juvat, ut cetera amara, servatis tamen cautionibus supra recensitis. Putredini, venenis, ipsique pesti resistit, & vermes necat. Dosis ejus est a ʒß. ad ʒij.

Extrinsecus adhibetur sæpius in vulneribus & fonticulis mundificandis; & ex hac radice Chirurgi turundas faciunt ad ulcera & vulnera dilatanda.

Gentiana usurpatur in Aceto Theriacali, Theriaca *Andromachi senioris*, Theriaca Diatessaron dicta, Mithridatio. Orvietano, Diascordio, Opiata *Salomonis*, & Pulvere contra vermes, *Charas*; in decocto amaro *Pharmacop. Lond.* Infusione amara chalybeata, Tinctura amara stomachica, *Ejusdem Pharmacop.*

Ex hac radice paratur Extractum iisdem cum Gentiana viribus donatum, quod jam Dioscoridis temporibus in usu erat. Ejus dosis a ʒß. ad ℈iiij. exhibetur. Aqua distillatione extrahitur, quæ febrifuga existimatur: alia quoque aqua Gentianæ composita in Pharmacopæa Londinensi describitur.

℞. Gentianæ minutim concisæ, ℈ß. Summitatum Centaur. minor. flor. Chamæmel. ana P. j. Sem. Card. bened. ʒj. Coq. in aq. fontan. q. s. ad ℥iiij. Fiat colatura, & erit decoctum amarum alterans. Sumatur singulo mane per octidnum jejuno ventriculo ad viscerum obstructiones resolvendas, ventriculum roborandum, & vermes necandos. Laxativum efficitur hocce decoctum additione ʒj. fol. Sennæ.

ARTICULUS DECIMUS-OCTAVUS.

De Glycyrrhiza.

GLYCYRRHIZA apud veteres & neotericos non una eademque planta; sed duæ species distinctæ, licet sub eodem genere comprehendantur.

GLYCYRRHIZA enim veterum, Γλυκύρρυζα *Dioscor.* Σκυθικὴ ῥίζα *Theophrasti*, a nostra differt, fructu aspero, & plurimis siliquis conglobatis, radice, non ut vulgatæ, tenui & circumquaque repente, sed crassa, brachii longitudine & crassitie, late rectaque depacta, & minore dulcedinis gratia. Dicitur Glycyrrhiza capite echinato, *C. B. P.* Glycyrrhiza Dioscoridis echinata, non repens, *J. B.* Glycyrrhiza vera Dioscoridis, *Dodon.* Dioscorides eam in Cappadocia & Ponto crescere narrat. Eamdem aut similem D. Tournefort in Orientalibus plagis reperit, quam in *Coroll. Inst.* nominat Glycyrrhizam Orientalem, siliquis hirsutissimis.

GLYCYRRHIZA vero neotericorum, seu Officinar. nostrar. quæ Glycyrrhiza siliquosa, vel Germanica, *C. B. P.* Glycyrrhiza, radice repente, vulgaris, Germanica, *J. B.* Glycyrrhiza vulgaris, *Dodon.* Radicibus est intus luteis seu buxei coloris, foris rufescentibus, digitum minimum aut pollicem crassis, dulcibus, succulentis, huc illuc late serpentibus; ex quibus caules ad tres vel quatuor cubitos assurgunt, ramosi, lignosi, foliis donati subrotundis, dilute virentibus & quasi glutinosis, binis conjugatis, costæ adhærentibus, cui summæ folium impar innascitur. Flores papilionacei sunt, exigui, subcærulei, in summitate velut in spicam dispositis; quorum pistillum ex calyce surgens abit in siliquam rufescentem, semiunciam longam, bivalvem & monocapsularem, in qua semina continentur parva, dura, compressa, & quasi reniformia. Hæ siliquæ non sunt in orbiculum congestæ, nec asperæ, aut hirsutæ; sed singulæ singulis pediculis adhærentes, aliquanto spatio a se invicem distantes, læves. Nascitur sponte in Hispania, Italia, Gallia Narbonensi, & Germania, unde radix ad nos affertur.

Itaque Glycyrrhiza, Liquiritia, Dulcis-radix Officinarum nostrarum, radix est longa, sarmentosa, digiti crassitie, colore foris cineraceo, vel rufescente, intus luteo, sapore dulci.

Glycyrrhiza humores salsos & acres temperat, sanguinem incrassat, tussi & pectoris vitiis medetur. In renum & vesicæ calculo confert, & immanes dolores mitigat. Quapropter Simon Pauli his in affectibus, hujus radicis pulverem, modo cum medulla Cassiæ, modo cum Terebenthina cocta exhibitum summopere prædicat. Tanta est in foro Medico hujus radicis commendatio, ut in omnibus fere Ptisanis præscribatur, tum ad humorum æstum compescendum & acrimoniam demulcendam, tum ad ceterorum medicamentorum vim contemperandam, saporemque jucundiorem ipsis conciliandum.

℞. Hordei integri a sordibus expurgati M. j. Coquatur in aq. communis ℔iv. ad consumptionem quartæ partis. Dein adde Glycyrrhizæ rasæ,

con-

contusæ, & in filamenta divisæ ʒj. Bulliant iterum ad despumationem. Fiat Ptisana communis servanda pro potu solito.

Observandum est Ptisanam ex Glycyrrhizâ exsiccata, & ad despumationem decocta paratam, palato longe gratiorem esse, quam ex radice recente & viridi.

℞. Radicum Graminis, Fragariæ ana ℥j. Liquir. rasæ & contusæ ʒij. Bulliant in aq. communis ℔iv. ad quartæ partis consumptionem. Fiat Ptisana aperiens.

Glycyrrhiza usurpatur in Syrupo de Althæa; Syr. de Cichorio comp. Syr. Jujubino; Syr. de Tussilagine comp. Syr. anti-asthmatico; Syr. resumptivo seu de Testudinibus; in Tabellis Althææ comp. in Pulvere aromatico rosato; P. Diatragacantho frigido, *Charas*; in El. Catholico duplicato Rhabarbaro; El. lenitivo; El. de Psyllio; in Trochiscis *Gordonii*; Trochiscis Diarrodon, &c.

Succus e radicibus extractus diversimode paratur: unde plures succi Liquiritiæ species, una exotica quæ ex Hispania in laterculos aut rotulos nigros, solidos, foliis laurinis involutos advehitur, de quo suo loco. Aliæ officinales sunt: succus nempe Liquiritiæ albus, niger & Blesensis dictus.

Albus Liquiritiæ succus, qui a quibusdam Confectio Rebecha dicitur sic paratur.

℞. Glycyrrhizæ & Ireos Florentin. in pulverem redactor. ana ʒvj. Amyli ℥ij. Sacchar. albi pulver. ℥j. cum mucilagin. Gummi Tragacanth. in aq. Flor. Aurantior. soluti, q. s. Fiat pasta solidior, ex qua formentur tabellæ vel baculi in umbra siccandi.

Succus liquiritiæ niger sic conficitur.

℞. Extracti Liquiritiæ, & Sacchar. pulverati ana ℔ij. Gumm. Arab. soluti ℥j. Mucilagin. Gumm. Tragacanth. in aq. Flor. Aurantior. extractæ ℥jß. Misceantur simul, & formentur baculi vel tabellæ, vel rotulæ: in umbra siccentur.

Succus Liquiritiæ Blesensis sic præparatur.

℞. Gummi Arabici crassiuscule triti ℔vj. Sacchari ℔iij. Glycyrrhizæ siccatæ, rasæ, & contusæ, ℔ij, Infunde Glycyrrhizam per horas xxiv. in aq. fontis ℔xxx. Colaturam divide in tres partes, in quarum duabus dissolve igne lento Gummi Arabicum, & trajice per setaceum: tum coque cum tertia decocti parte, addendo sub finem Saccharum, ad emplastri consistentiam, continuo agitando ut candidus fiat.

ARTICULUS DECIMUS-NONUS.

De Helleboro albo, & nigro.

Ἑλλέβορος, vel Ἑλλίβορον, vel Ἑλλέβορας, *Græcorum*, Helleborus, aut Elleborus, & Veratrum, *Latinorum*, radices fuere apud Græcos Latinosque usitatissimæ; quarum duo genera distinguebantur, album scilicet, & nigrum. Verum

licet vulgatiſſima fuerint hæc remedia, ob inſignem purgandi virtutem; eorum tamen mentio adeo manca eſt & obſcura apud antiquos, ut quænam ſint plantæ ex quibus illa medicamenta extraherentur, vix dijudicari poſſit.

Hellebori apud Theophraſtum hiſtoria manca eſt & truncata, ac proinde ex ea perparum lucis ad haſce plantas detegendas expectandum eſt. Apud Dioſcoridem Hellebori albi deſcriptio Veratro albo noſtro ſatis apte convenit: ſed ejus de nigro narratio, nigro recentiorum Helleboro minus congruens videtur. Nigri enim Hellebori folia, inquit Dioſcorides, viridia ſunt, Platani ſimilia, ſed minora, foliis Spondylii proxima, pluribus diviſuris ſciſſa, nigriora & ſubaſpera: caulis aſper, flores candidi, aut purpuraſcentes, racematim cohærentes, ſemen intus Cnici quod & Anticyræi Sæſamoides vocant, & in purgationes adhibent. Radices ſubſunt tenues, nigræ, velut e capitulo quodam Cepæ ſimili dependentes, quarum etiam uſus eſt.

Ex hac deſcriptione, noſtræ Hellebori nigri ſpecies minime dignoſci poſſunt. Folia enim non ſunt Platani minora, nec Sphondylio ſimilia, nec florem ferunt racemoſum, nec caulem aſperum. Unde concludendum eſt, nos nigro Dioſcoridis Helleboro carere, aut fortaſſe corruptum eſſe & depravatum hujus auctoris textum.

In Officinis vero duo Hellebori genera hodie reperiuntur, quæ colore, ut olim, diſtinguuntur; album, & nigrum.

Helleborum album, ſeu Veratrum album, *Off.* radix eſt oblonga, tuberoſa, aliquando pollice craſſior, foris fuſca, intus alba, numeroſis albicantibus fibris ſtipata, ſapore acri, paululum amaricante, ſubadſtringente, ingrato & nauſeoſo.

Planta quæ, Veratrum flore ſubviridi, ***Inſt. R. H.*** Helleborus albus flore ſubviridi, ***C. B. P.*** Helleborus albus flore ex viridi albeſcente, ***J. B.*** Helleborum album, ſive Veratrum, ***Lobel. Icon.*** Ex radicibus fibroſis, albis, numeroſis, e capite veluti bulboſo, & ſubluteo pendentibus, caulem profert cubitum ſuperantem, teretem, rectum, firmum, ex quo alternatim naſcuntur folia, Plantaginis aut Gentianæ forma, ſpithamas duas longa, haud multo anguſtiora, liris denſiſſimis ſtriata, ac veluti plicata, ſubhirſuta, dilute virentia, rigidiuſcula, baſi fiſtuloſa, caulem ambientia. A medio ferme caule ad cacumen flores ex eorum alis racematim prodeunt roſacei, ex petalis ſenis in orbem poſitis conflati, herbaceo colore albicantibus: horum medium tenent ſtamina ſex piſtillum cingentia, quod deinde mutatur in fructum, in quo velut in capitulum colliguntur tres vaginæ compreſſæ, membranaceæ, ſemiunciam longæ, ſemina continentes oblonga, candicantia, granis Tritici ſimilia, marginata, & quaſi ala foliacea cincta.

Alia eſt Veratri albi ſpecies, quæ Veratum, flore atrorubente, ***Inſt. R. H.*** Helleborus albus, flore atrorubente, ***C. B. P.*** Helleborum album, flore nigro, ***J. B.*** Helleborum album, floribus atrorubentibus, præcox, ***Lobel. Icon.*** nuncupatur. Foliis longioribus, tenuioribus, magiſque caducis; caule proceriore, paucioribus foliis cincto, floribus atrorubentibus, a priore differt. Luxuriat in omnibus Galliæ montibus, Alpibus præſertim, & Pyrenæis.

Helle-

Helleborum nigrum, & Veratrum nigrum, *Officin.* quod & Melampodion Græcis dicitur a Melampo quodam, (sive Medicus, sive pastor fuerit) qui primus purgationem instituit: unde καθαρτης, id est purgator nominatus fuit, & hocce medicamento Prœti filias in furorem actas persanavit. Radix est tuberosa, nodosa, ex qua velut ex capite numerosæ pendent fibræ, densæ, foris nigræ, intus albæ, sapore acri cum amarore conjuncto, & nauseam quasi provocante, odore vero, dum recens est, vehementi.

Planta dicitur Helleborus, niger, angustioribus foliis, *Inst. R. H.* Helleborus niger, flore roseo, *C. B. P.* Elleborus niger legitimus, *Clusii Histor.* Ex radice nascuntur folia pediculo spithameo, crasso, succulento, tereti, punctis purpureis ut Dracunculi majoris notato appensa, ad pediculum usque in novem, ut plurimum, partes digitatim divisa, quasi totidem foliola, rigida, lævia, obscure virentia, & serrata, præsertim a media parte ad apicem usque. Singulæ autem partes foliorum Hellebori non male foliis laurinis comparari possunt, si seorsim spectentur. Caule prorsus caret: sed flores singulares, vel bini, pediculo 4. 5. vel 6. uncias longo innituntur, rosacei, ex 5. petalis, ut plurimum, conflati, subrotundis, primum albidis, deinde purpurascentibus, postremo virescentibus, nullo calyce suffulti. Horum medium occupat numerosa staminum congeries, inter quam & petala adest corona quædam duodecim aut quindecim corniculorum subluteorum, quæ sesquilineam longa sunt, cum ore oblique inciso. In centro vero staminum adest pistillum quinque vel sex conflatum siliculis, quæ deinde abeunt in siliquas membranaceas, corniculatas, in capitulum congestas, tumidas, rufescentes, dorso elato & quasi foliaceo, in hamum veluti tenuato; fibris autem semicircularibus & transversis muniuntur, quarum contractione in duas valvas introspectantes aperiuntur. Quælibet enim siliqua revera musculus est biventer & concavus, tendine fixo extrorsum seu in dorso posito, mobili vero introrsum. Semina gemina serie disponuntur in cavitate siliquæ, ovata, duas lineas longa, splendentia & nigricantia, Nascitur in Alpibus & Pyrenæis, & frequenter colitur in hortis, non tantum ob florum venustatem, sed etiam ad usum.

Alia est Hellebori nigri species, quam D. Tournefort legitimum Helleborum nigrum Hippocratis & antiquorum esse arbitratur: cum frequenter occurrat non solum in Anticyris insulis, quæ sunt e regione montis Oetæ, in sinu Maleaco qui nunc vocatur, *Le Golfe de Zeiton*, non longe ab insula Eubœa, *Negrepont*; sed etiam frequentius nascatur in oris Ponti Euxini, & vulgatissimus sit ad radices montis Olympi in Asia, circa celeberrimam civitatem quæ Prusa vocatur. Ab eo vocatur Helleborus niger Orientalis, amplissimo folio, caule prælato, flore purpurascente, *Cor. Inst. R. H.* Helleborus niger Orientalis, *Bellonii.* Hujus radices similes sunt radicibus Hellebori nigri supra recensiti, sed crassiores, longiores, acredinis & odoris plane expertes, ac insigni amarore donatæ: folia ejusdem formæ, sed longe ampliora, pedalia ferme. Caulis pedem superat ramosus; flores prorsus similes profert, quibus semina & capsulæ pares succedunt.

Pro radicibus Hellebori nigri legitimi nonnunquam utuntur radicibus Hel-

lebori nigri tenuifolii, Buphtalmi flore, *C.B.P.* sed perperam. Nam radices hujus plantæ, quæ ad Ranunculi genus a D. Tournefort reducitur sub nomine Ranunculi fæniculaceis foliis, Hellebori nigri radice, *H.R.Monspel. Inst.R.H.* nequaquam purgant, ut a Dodonæo & a Cl. Tournefort, observatum fuit. Unde Helleboro nigro legitimo potius substitui debent radices Hellebori nigri hortensis, flore viridi, *C.B.P.* & Hellebori nigri fœtidi, *C. B. P.* quales Parisios ex Arverniæ montibus adsportari solent.

Hæc planta, quæ, helleborus niger hortensis, flore subviridi, *C.B.P.* helleborus niger vulgaris, flore viridi vel herbaceo, radice diuturna, *J. B.* Veratrum nigrum, secundum, *Dodon.* cujus folia foliis hellebori nigri angustioribus foliis, *Inst.* æmula sunt, sed angustiora, nigriora, ambituque toto serrata: caulem habet pedem plus minus altum, in ramulos cacumine diviso; a quibus flosculi deorsum nutantes dependent, minores, coloris e pallido herbacei: radices fibrosæ aliquanto tenuiores, minus nigricant.

Verum ad explorandum utrum radices, quæ hellebori nigri veri nomine divendi solent, præstent ad usum medicum, D. Tournefort hoc tentamen proponit. Infundantur in aq. fontis q. s. deinde in alambice distillentur. Si enim aqua, quæ distillatione prodit, saporis sit expers, rejici debent radices illæ tamquam inutiles; adhiberi vero, si aqua sit acrior.

Analysi Chymica, ex radicibus hellebori albi, primum, ignis ope, educitur spiritus saporis acerrimi, qui Mercurii sublimati solutionem coagulat. Huic succedit liquor acidus & erodens, tum sal volatilis concretus, ac oleum. Sed terræ tanta copia remanet, ut ponderis radicum tertiam partem æquet. Præterea infusum radicum hellebori albi chartæ subcæruleæ tincturam magis vividam efficit, qualis percipitur, cum eadem papyrus in aquam calcis immergitur.

Ex libris quinque fibrarum hellebori nigri analysi Chymica, liquoris virescentis & acerrimi saporis ℥viij. prodierunt, quæ nullam mutationem attulere neque heliotropio neque Mercurio sublimato. Deinde in vas recipiens fluxerunt ℔ij. & ℥xij. cum ʒvj. liquoris, qui sensim ex viridi limpidior, atque ex acri in acidum & stypticum saporem vertebatur; ita ut heliotropii tinctura, non purpurea solum, sed ignea evaderet: quæ postremo prodiere ℥iv. spiritui salis affusæ efferbuere, & Mercurium sublimatum aqua solutum in præceps cadere coegerunt. Oleum fœtidum ponderis fuit ℥iß. Caput mortuum vero ℥x. in quo Salis fixi ʒvj. & Terræ damnatæ ℥ij. cum ʒj. Præterea papyrus subcærulea in harum radicum infusum immersa, non vividior emergit, sed obscurior, & ad colorem violaceum vergens.

Ex his patet salem alcali in radicibus Veratri albi dominari: contra vero eumdem illum salem ab acido domari in radicibus hellebori nigri. Insuper his in radicibus acris quidam spiritus inest salino-sulphureus, qualis oritur ex affusione spiritus vini rectificatissimi & spiritus volatilis Salis Ammoniaci; talis enim primum erumpit ex earum distillatione. Sed spiritus ille volatilis, acris, seu alcali, sic a sulphure involvitur, ut nullam inferat mutationem heliotropio, nec Sublimato corrosivo. Si, cum ea distillatio incipit, ignis paulo

vehe-

vehementior adhibeatur, ſpiritus acris loco, offa ex iiſdem principiis conſtans erumpit.

Ceterum vis cathartica Hellebori, neque acido, neque acri, neque ſulphuri ſeparatim tribuenda videtur, ſed iiſdem omnibus naturaliter commiſtis; cum Extractum radicum Hellebori ex ſpiritu vini nequaquam purget; neque aliud Extractum, ex reſiduo denuo paratum cum aqua, humores educat, ſed Extractum primo aquæ ſolius ope elicitum. Aqua enim ſalia acria & tartarea ſolvit, moxque eorum ope ſulphureas partes.

Utriuſque Hellebori radices vehementer evacuant: unde inter purgantia mochlica recenſentur, hoc eſt, ea quæ magna movendi vi, exigua quantitate aſſumpta humores partibus impactos & tenaciores educunt, quaſi agerent vectis cujuſdam poteſtate, Gallice, *leviter*, Græce μόχλος. Veratrum album vomitione purgat, varios humores educit, & quidem magna cum vi & moleſtia ſumma. Quocirca ab antiquis exhiberi non ſolebat, niſi ubi longi, valenteſque morbi erant, ſpeſque ex aliis remediis ademta: hodie vero ob vehementiam, numquam in ſubſtantia exhibetur.

Hujus radicis pulvis ſternutationes excitat naribus exceptus & inter πταρμικὴ, ſeu ſternutatoria valentiſſimus eſt in affectibus ſoporoſis. Si fonticulo hic pulvis admoveatur, alvum movet, & vehementer purgat.

Veratrum nigrum humores omnes deorſum ducit, non tamen citra moleſtiam ac difficultatem. Idcirco nonniſi robuſtis ac validiſſimis exhibebatur. Hodie raro datur in ſubſtantia, tuncque a gr. xv. ad ℈ij. In decocto a ʒj. ad ʒij. Sed præſcribitur ſæpius ejus extractum cum aqua pluviali paratum, a gr. xij. ad ℈j. vel ʒß.

Prodeſt ex Veratro nigro purgatio inſanientibus, maniacis, melancholicis, comitiali morbo afflictis, podagricis, apoplecticis, paralyticis, hyſtericis, elephantiacis, quartana laborantibus, & omnibus quos vel atra bilis, vel melancholicus humor moleſtat.

Nec ſola vis cathartica in Helleboro nigro laudatur, ſed etiam a pluribus Medicis virtus alterandi humores, eorumque lentorem reſolvendi in eo agnoſcitur & commendatur. Arbitrantur enim hanc medicinam melancholicos ſuccos, non tam purgando, quam alterando, emendare.

Externe Veratrum nigrum lichenas, pſoras, lepras abſtergit. In fiſtulam calloſam inditum, callum duobus aut tribus diebus detrahit, auctore Galeno.

Purgatio ex Helleboro naſcenti Medicinæ coæva fuit. Hippocrates utroque Helleboro uſus fuit, qui, Hellebori ſimpliciter dicti voce, alvum deſignat, nigrum vero cum adjectione ſemper denominat, ut putat Galenus. Hæc purgandi ratio, ob ejus vehementiam, ſpectatiſſimis omnibus Medicis ſuſpecta fuit, nec niſi ſumma cum cautione ab ipſis veteribus adhiberi ſolebat.

Vetant, inquit Plinius, dari ſenibus & pueris: item mollis ac feminei corporis animive, exilibus aut teneris; & feminis minus quam viris: minime ſanguinem excreantibus, & cauſariis.

Ad Hellebori exhibitionem duo præcipue conſiderabant: alterum, num morbi

bi forent pertinacissimi; alterum, num vires constarent. Cumque congruens videbatur illius usus, non adhibebant nisi prægressa ægrotantis & ipsius medicamenti diligente præparatione. Corpus enim septem ante diebus præparabant, tum diæta, tum minorativis medicamentis. Helleborum in Anticyris collectum, ut præstantissimum, eligebant. Imo has insulas adire consueverant, ut illud tutius sumerent. Unde natum proverbium, *Navigare Anticyras*; quod idem est ac insaniæ remedium quærere. Illud vero variis modis ibi præparabatur & corrigebatur; quæ quidem correctiones & præparationes non omnes ad nos pervenerunt. Hanc refert Actuarius: Pars radicis fibrosa, rejecto capitulo, in aqua paululum macerabatur; deinde cortex detractus & separatus a tenui, quæ ipsi subest, medulla, in umbra exsiccabatur. Ex Passo & Oxymelite exhibebatur, nonnumquam, suavitatis gratia, cum odoratis seminibus permistus. Si vero efficacior purgatio desideraretur, Scammonii pauxillum adjiciebatur.

Hippocrates, *lib. de victu in acutis*, Helleborum Dauco, Seseli, Cumino, aut Aniso, aut quolibet alio ex odoratis temperari jubet. Plinii tempore, Hellebori nigri radices dissectis Raphanis inserebant & coquebant, ut vis Hellebori vehementior dissiparetur; & tunc radices alii coctione temperatas, alii Raphanos rejectis radicibus comedendos, alii decoctum vi purgante imprægnatum hauriendum ægrotantibus præbebant.

Hodie vero Hellebori usus fere exolevit, ex eo potissimum tempore, quo Stibii præparationes catharticæ & vomitoriæ innotuerunt. Quæ quidem longe tutiores mihi videntur purgandi rationes, nec minus efficaces.

Purgatio autem ex Helleboro, inquit Fernelius, difficilis est, terrorisque plena, solique robusto & animoso adhibenda. Mesues quoque profert homines sui temporis jam ferre non posse Helleborum album, nigrum vero nonnisi difficillime. Confitendum est etiam hominum corpora hocce sub clymate, vehementes ejusmodi purgationes ferre vix posse. Vehementissima autem est Hellebori actio; quandoquidem, ipsius Dioscoridis tempore, horrenda nonnumquam ab Helleboro excitarentur symptomata, nempe intolerabiles alvi fluxiones, suffocationes, convulsiones, animi deliquia, cordis palpitatio, linguæ arefactio, dentium constrictio, frequentissimi ructus, singultus, viscerum & universi corporis inflammatio; & nisi illico succurratur, tremor consequitur universum corpus occupans, quocum postremo commoriuntur ægri. Quæ quidem symptomata, aut a nimia hujusce remedii dosi, aut ab intempestiva ejusdem exhibitione oriuntur.

Neque existimandum est Helleborum antiquorum, seu Anticyræum, mitius fuisse; quandoquidem D. Tournefort fatetur, omnes, quibus Hellebori Orientalis extractum exhibuit, etiamsi de superpurgatione non quererentur, nauseis tamen torqueri, ventriculi gravedine cum acrimonia & phlogosis suspicione conjuncta, quæ fauces & anum etiam minitabantur: eosdem præterea per plures dies Cephalalgia, & lancinationis sensu, artuumque tremore affici, ita ut ab illo remedio abstinere coactus fuerit: nostratis vero longe minor est vehementia. Sic autem præscribi potest:

℞. Fi-

℞. Fibrarum Veratri nigri tenuiter concisarum ℨß. Injice in lactis ferventis ℥vj. Coque leviter, & infunde per noctem. Colaturam capiat mane.

℞. Hellebor. nigr. capillam. ℥j. Decoquantur in aq. pluvial. ℥iiij. ad tertias. Colaturæ adde Mellis optime despumati ℥ij. Misce. Capiat cochlear unum cum jusculo pingui alternis diebus in mania.

℞. Extracti Hellebori nigri gr. xv. Aquilæ albæ, & Succini pp ana gr. xij. Cremoris Tartari gr. xx. M. F. bolus cum s. q. medullæ Cassiæ recens extractæ.

℞. Extracti Hellebor. nigr. ℈j. Cremor. Tartari ℨß. Mivæ seu pulpæ Cydoniorum q. s. Fiat bolus.

Melius autem corrigitur Cremore Tartari, Sale Prunellæ, Tamarindis, Oxymelite, & succo Cydoniorum, quam aromaticis.

Plurimæ sunt & diversæ apud auctores utriusque Hellebori præparationes, inter quas hæ præcipuæ sunt.

Extractum Hellebori nigri conficitur, radices tenuiores & tenuissime concisas in aq. pluvialis q. s. decoquendo ad tertias. Fit colatura quæ postea evaporatur ad extracti consistentiam.

Extractum Hellebori albi seu Arcanum radicum Hellebori purgans, *Petri Joannis Fabri*, sic præparatur:

℞. Rad. Hellebor. alb. tenuiter concisar. ℔j. Aceti stillatitii ℔iij. Macerentur per dies viij. supra cineres calidos. Tinctura per inclinationem extracta, per chartam bibulam coletur. Deinde distilletur lente ad Mellis consistentiam. Tum:

℞. Specier. El. Diarrhodon Abbatis & Aloes hepaticæ ana ℥j. Caryophyllor. ℨij. Cinnamomi ℨj. Moschi, Ambræ cinericiæ ana gr. viij. M. F. pulvis ex quo extrahatur tinctura ope Aceti stillatitii, ex Helleboro extracti. Tinctura percolata conjungatur cum extracto Helleborino. Permisceantur exacte, & Acetum per blandam distillationem extrahatur, donec remaneat massa debitæ consistentiæ, ad pilulas conficiendas, quæ plurimum commendantur in vertigine, epilepsia & aliis morbis capitis, ad ℈ß.

Ex utroque Helleboro, auctore eodem P. J. Fabro, Oleum per descensum extrahitur, quod supra cineres proprios vel alios optime calcinatos rectificari debet, donec fœtorem & empyreuma deposuerit, ac deinde cum Oleo Cinnamomi aut Anisi circulari. Egregie purgat ad gutt. x. aut xij. cum Syrupo Rosato solutivo, vel Syrupo de Cichorio.

Ex Helleboris parantur Vinum, Oxymel, Syrupi, quorum descriptiones in Pharmacopæis videre est.

Usurpatur Helleborum nigrum in Extracto Catholico *Sennerti*, in Extracto Panchymagogo *Crollii*, & *Hartmanni*, in Extracto Catholico & Cholagogo *Rolfincii*, in Pilulis *Matthæi* vel *Starkii*, Pilulis Tartareis *Quercetani*, tum & Syrupo Helleborato *ejusdem*, in Hyera Diacolocynthidos & Electuario Sennato.

ARTICULUS VIGESIMUS.

De Hermodactylis.

Ἑρμοδάκτυλος, Hermetis ſeu Mercurii digitus, vox eſt quæ a quibuſdam ex Græcis junioribus variis rebus tribuitur. Aſſignatur enim tum bulboſæ radici de qua nunc agitur, tum radicibus Behen dictis, ab Avicenna vero flori plantæ, aut potiùs radici Surengian nuncupatæ: quæ quidem radix eadem videtur eſſe cum Hermodactylo Græcor. juniorùm. Hunc florem *Aſaba* Hermes nominat, id eſt digitum Hermetis. Et credendum eſt hoc nomen ſenſim a flore ad radicem tranſiviſſe.

At vero quænam ſit hæc planta, conjicere licet eo eo quod Serapio uno eodemque capite de Colchico, de Ephemero & de Hermodactylis tractaverit, utpote plantis congeneribus. Et revera Hermodactylus in officinis Colchici ſpecies habetur. Contrarium probare tentat Matthiolus, ex eo quod Colchicum commune devoratum homines interimat. Sed hæc ratio futilis eſt. Aliquod tamen inter Colchicum commune, letiferùmve, & Hermodactylùm officinarum diſcrimen deprehenditur; cum Hermodactylus exſiccatus, albus remaneat, neutiquam rugoſus, modice durus, tundique facilis ſit, & pulverem habeat candidum, quæ omnia Colchici radix ſiccata non habet. Eſt enim rugoſa, mollior, rufeſcens, aut ſubnigra foris & intus. Quibus ſignis hæ radices ab invicem facillime diſtingui poſſunt.

HERMODACTYLUS, *Officinar.* Ἑρμοδάκτυλος Pauli Æginetæ; *Alſurengian*, Avicennæ; Gallice, *Hermodacte*; radix eſt dura, tuberoſa, trigona, ſeu cordis dimidiati ſpeciem gerens, ex una parte compreſſa, ex altera tuberoſa, & velut in mucronem deſinens, cum ſulco a baſi ad mucronem in parte gibba excavato, unciam ſuperans, foris rufeſcens, intus candida, quæ contuſione in ſubſtantiam farinaceam facile redigitur; ſapore viſcoſo, ſubdulci, cum leviſſima tamen acrimonia.

Hermodactyli probantur candidi, corpulenti, pleni, graves, compacti, non carie exeſi.

Dubitant Seplaſiarii nonnulli ùtrùm ſit radix, vel fructus cujuſdam plantæ. Verum qui tractare ſolent herbas, facile agnoſcunt, radicem eſſe tuberoſam, tunicis denudatam, qualis deliteſcit ſub tunicis Colchici communis, a cujus radice diſtinguitur tantum ſapore, colore & duritie. Quod quidem Botanicorum noſtri ævi coryphæus Tournefortius confirmavit, cum Hermodactyli plantam in Aſia minore cum foliis & fructibus Colchici ſæpius reperiiſſe aſſeruerit. Nullus igitur ſupereſt dubitandi locus quin Hermodactylus ſit radix cujuſdam Colchici Orientalis, quod dicitur, Colchicum radice ſiccata alba, *C. B. P.* Sola pars interior ex Oriente ad nos defertur, tunicis ſuis ſpoliata & deraſa.

Arabes hocce medicamento veteribus Græcis ignoto Pharmaceuticum armamentarium locùpletarunt. Ex junioribus Græcis Paulus Ægineta de eo primus mentionem fecit.

Ex Hermodactylis, analysi Chimica, multum phlegmatis, tum acidi, tum urinosi, ac sulphuris extractum est, terræ plurimum, salis fixi quantitas exigua; quæ sane demonstrant eorum vim a Sulphure & Sale Ammoniaco cum pauco Tartaro conjuncto pendere.

Hermodactyli recentes pituitam & serum per vomitum & alvum purgare dicuntur. Siccati vero aut tosti Ægyptiis, & præsertim feminis, nutrimentum præbent, a quo pingues fieri existimant.

Siccati quales in officinis nostris reperiuntur, pituitam crassam aliosque humores viscidos peculiariter ab articulis trahunt, sed purgandi virtute donantur admodum debili. Arthriticorum veluti Panacea a plurimis commendantur: & in ipso fluxionis tempore, secundum Æginetam, exhibendi sunt in substantia, vel in decocto. Ab illorum usu, inquit, post biduum omnis rheümatismus cohibetur, ita ut ægrotantes consueta obire possint munia.

In substantia a ʒß. ad ʒij. exhibetur; in decocto ad ℥j. Adeo debilis est eorum purgandi vis, ut raro soli præscribantur: sed cum aliis purgativis conjunguntur, ut Aloe, Colocynthide, Aquila alba, &c. Cum etiam stomacho nimis molesti sint, flatus gignant, ciborumque inappetentiam excitent, tum Græci, tum Arabes, ea admisceri suadent, quæ stomacho conducunt, ut Zingiber, Cinnamomum, Rosæ, &c.

℞. Hermodactylor. pulver. ʒj. Aquilæ alb. gr. x. Cinnamomi ℈j. cum Conserv. Rosar. q. s. M. F. bolus in arthritide.

℞. Hermodactylor. pulver. ℥ß. Aloes optimæ, Diagrydii ana ʒß. Zingib. ℈j. cum melle rosaceo. Fiat massa pilular. cujus dosis erit ʒj.

℞. Hermodactylor. contusor. ℥ß. Folior. Senn. ʒij. Cinnamomi ʒj. Infunde in vino albo per noctem. Colaturam capiat æger mane, jejuno ventriculo.

Plurimis compositionibus recipiuntur ad pituitam & serum educendum, ut in Pulvere arthritico *Paracelsi*, Pulvere panchymagogo *Quercetani*, Syrupo hydragogo *Charas*, Benedicta laxativa, Electuario Diacarthami, Electuar. Caryocostino, Pilulis fœtidis, & Pilulis de Hermodactylis *Mesuæ*.

ARTICULUS VIGESIMUS PRIMUS.

De Jalapa.

JALAPA, Jalapium & Mechoacanna nigra *Officinarum*, radix est oblonga, turbinata, crassa, densa, in taleolas transversas secta, gravis, foris nigricans, intus fusca vel cinerea, resinosa, fractu contumax, sapore nonnihil acri & nauseoso. Probatur densa, resinosa, fusca, fractu contumax, & quæ flammam facile concipit.

Hæc radix Græcis & Arabibus prorsus incognita, inter novi orbis divitias nobis advecta fuit. Nomen sumpsit a Xalapa oppido novæ Hispaniæ, unde primum asportata fuit.

Cujusnam plantæ sit radix, non plane constat inter auctores; an Bryonia, Me-

Mechoacanna nigricans, *C. B. P*? an Convolvulus Americanus Jalapium dictus, *Raii Histor*? an Solanum Mexicanum magno flore, *C. B. P*? Sed refert clarissimus Tournefortius, post Plumerium & Lignonium ex America reduces, plantam cujus radices sub Jalapæ nomine usurpantur in officinis, similem esse illi quæ dicitur Jalapa officinar. fructu rugoso, *Instit. R. H.* (*a*)

Americana hæc planta ex radicibus crassis, foris nigricantibus, intus albicantibus, caulem profert duos cubitos altum, firmum, geniculatum & patulum. Folia bina nascuntur ex adverso posita, in acumen desinentia, obscure virentia, & inodora. Flores monopetali sunt, infundibuliformes, lutei, vel ex albo, purpureo & luteo variegati, cum gemino calyce, altero a quo involvuntur, altero cui insident. Is autem abit in fructum seu capsulam subrotundam, nigricantem, tres lineas longam, una parte obtusam, altera velut annulo cinctam, pentagonam, asperiusculam & rugosam, in qua continetur nucleus ovatus, rufescens. Colitur in hortis Europæis, nec differt a Solano Mexiocano, magno flore, *C. B. P.* quod Gallis *Belle de nuit*, vocari solet, nisi fructu magis rugoso.

Radix Jalapæ abundat sale acri uberrimo, acido vero parciori, cum sulphure & terra conjunctis. Horum principiorum commistio resinam & gummi constituunt, quæ magna copia ex hac radice sicca extrahuntur. Nam Jalapæ pulveratæ ℥xij. resinæ ℥iij. extracti gummosi ℥iiij. suppeditarunt. Mediante vero distillatione ex Jalapæ ℔ij. olei ℥ix. prodiere, uberrimum phlegma alcalinum, quantitas vero minor acidi, quodque sese obscure tantum manifestum fecit. Adde infusum Jalapæ in aqua limpida chartæ subcæruleæ colorem magis vividum efficere.

Jalapa eximium est purgans, & apud plebejos usitatissimum; ex eo quod sit inodorum, non ingratum, & minima mole exhiberi possit. Omnes noxios humores, maxime vero serosos per inferiora purgare, & quidem citra molestiam, dicunt. Verum non adeo mitem esse Jalapam, ut complures sibi persuadent, reclamat Simon Paulli, qui eam Scammonio affinem pronuntiat. Vvepferus quoque, experimento in canibus facto, Jalapam ventriculum & intestina inflammare pronuntiat. Exhibito enim magisterii Jalapæ ℈ß. catello menstruo, & ℈j. catello semestri, hic vehementi singultu affectus fuit; ille vero torminibus & instar temulenti incidendo vacillabat. Post aliquot horas alvo non soluta, dissectis vivis, inflammationis signa in ventriculo & in intestinis apparuerunt. Ingenue tamen confitendum est, nimiam fuisse dosim magisterii seu resinæ Jalapæ, quæ quidem ipsa substantia vehementius purgat.

Itaque nihil in Jalapa deprehenditur, quod ipsi cum ceteris remediis purgantibus acribus & validioribus non sit commune. Eorum enim operandi ratio pendet, tum ab actione partium sulphurearum & acrium salinarum cathartici medicamenti in intestinorum membranas quas irritant & convellunt, sicque fortem glandularum expressionem promovent; tum etiam ab earumdem particularum mistione cum massa sanguinea, & corporis humoribus quos sol-

(*a*) Verum & ipsi quoque in errore versati sunt. Namque Houstonus ex America redux, plantam Jalapæ secum asportatam ostendit Cl. viro D. Bernardo de Jussicu, Londini tunc degenti: ipsique vera Convolvuli species esse visa est, non vero Mirabilis Peruvianæ.

ſolvunt & liquant. Catharſis igitur inſtitui non poteſt, quin inteſtinorum irritatio excitetur; quæ quidem major vel minor erit pro cathartici vehementia vel doſi.

Jalapa itaque inter hydragoga fortiora benignum eſt & mite, nec niſi per accidens noxam afferre poteſt. C. Bauhinus ejus doſim ad ʒj. conſtituit. Sed C. Hoffmannus, Simon Paulli, & melioris notæ Medici, infra grana xxiv. ſubſiſtunt. Revera Jalapa in ſubſtantia egregie purgat ſine moleſtia a gran. xij. ad ℈j.

Obſervandum tamen Jalapam non convenire in febribus acutis, neque calidis & ſiccis conſtitutionibus. In his enim, ſicut cetera purgantia acria & irritantia, calorem intenſum & ſæpe inflammatorium in viſceribus accendit, parcioremque imo ſæpe nullam evacuationem promovet. Sed iis convenit, qui frigidæ ſunt temperiei & ſero ſcatentes, ſpeciatim in hydrope, anaſarca, & cachexia: at vero attente conſiderandum eſt quid intelligendum ſit per corpora humida. Quæ enim ſunt ſicca, ſæpe ſæpius multo redundant ſero; ſic in melancholicis, ſcorbuticis, atra bile affectis, in quibus præfervida ſunt viſcera ab immodico bilis fervore, vel in quibus ſanguis aduſtione acrior factus, dum fibroſa pars arcte cogitur, altera in ſerum colliqueſcit: in his, inquam, & ſimilibus multo ſero ſcatere corpus videtur, adeo ut ſputatores ſint, aut ſimilia ſuperabundantis ſeri prodant indicia. Hæc corpora pro humidis habenda non ſunt; imo tota intus ſiccitate rigeſcunt, & æſtu exuruntur. Succorum enim acrimonia partium fibræ convelluntur, nec debitas oſcillationes exercent, ad circularem ſuccorum curſum promovendum. Singulis in partibus hærentes ſucci per vaſorum poros tranſſudant, cachexias & tumores ædematoſos, leucophlegmatiam, hydropem procreant aut alios affectus, hujuſcemodi hydragogis medicamentis minime cedentes. Humida igitur habeantur corpora, quæ ſuccis mollioribus, mucilaginoſis, chyloſis, aut cænoſis turgidula ſunt, in quibus humiditas non ſalis colliquantis, aut ſtagnationis ſuccorum ſoboles fuerit, ſed quam fecerit ſuccorum nutritiorum redundantia, cruditas, aut ingluvies. Exempla præbent infantes qui lacte, pultibus & ſimilibus victitantes, purgationes facilius ferunt, tum & helluones & ciborum gurgites, in quibus ſanguinis, pinguedinis, chyli, aut ſeri redundantia ſcatens, cathartici vim impune ſentit. Ea ſane de cauſa Jalapa in infantium morbis maxime prodeſt, ſcilicet ratione mollis, lacteæ ſeu chyloſæ eorum conſtitutionis, cujus beneficio tota purgantis acrimonia retunditur. In adultis contra bilioſus aut elaſticus nimis factus ſanguis, talis cathartici acrioris acceſſione, in fermentationem agitur. Eam ob rem quoque purgantia felicius cedunt in febribus acutis infantium, quibus etiam citius quam adultis propinari poſſunt.

Vim nocivam Jalapæ, ſi quæ ſit, infringere autumant correctivis, modo Salibus alcalinis, ut ſale Tartari, Abſinthii, &c. quibus reſinoſa pars ſolvitur & expanditur; modo acidis, ut cremore Tartari, ſucco Limonum, ſpiritu Sulphuris vel Vitrioli, quibus coercetur & fere figitur; modo oleoſis, aromaticis, ut Cinnamomo, Cariophyllis, Zingibere, Maci, quibus nerveæ tum

ven-

ventriculi, tum inteſtinorum fibræ vi purgantis medicamenti debilitate reſtituuntur. Verum prorſus inutile mihi videtur catharticum medicamentum ægrotanti propinare, & ejus vim infringere. Satius foret illud non exhibere. Acida revera cathartici vim minuunt, optimeque temperant; ſed idem fieri poteſt, purgantis doſim imminuendo. Olea aromatica peſſima cenſeo catharticorum temperamenta, quæ ſane in viſceribus irritationem cathartico valentiorem ſuſcitando, titillationem quæ ab eo excitatur, inutilem, irritamque reddant; cum ſæpe inflammationem accendant, & humorum evacuationem inhibeant. Sales alcalini longe aptiores videntur ad reſinoſa cathartica contemperanda; ſolvendo enim partes reſinoſas, impediunt ne tenaces illæ partes inteſtinorum membranis pertinaciter adhæreant, ut ſæpe accidit. Verumtamen ab his ſalibus, catharticorum acrimonia non modo non temperatur, ſed e contra incenditur.

Igitur ut bene ſuccedat catharſis, medicamentum catharticum & morbo & temperamento accomodatum, nec nimia nec parciori doſi exhibeatur; tunc emendationis non indigebit: & ſi quocumque modo temperandum ſit, ſufficienti liquoris copia diluatur. Quod quidem de purgantibus in genere.

Jalapa vero nulla indiget emendatione. Sufficienti terræ quantitate extenduntur ſalinæ & ſulphureæ partes; ita ut nulla melior ſit hujuſce medicamenti præparatio, quam ipſamet ejus ſubſtantia.

Reſina, ope ſpiritus vini, & extractum gummoſum, ope aquæ, ex ea præparantur. Sed reſina non uberius evacuat, imo ſæpe minus & ſemper cum moleſtia & torminibus; gummoſum vero extractum ſegniter admodum operatur. Jalapæ ſubſtantia raro in liquoribus propinatur, ſæpius ſub forma boli.

℞. Pulver. Jalapæ gr. xx. Infunde per noctem in vini albi ℥vj. Mane probe agitatam & turbidam infuſionem cum pulvere hauriat æger.

℞. Jalapæ pulveratæ ℈j. Syr. Flor. Perſicor. q. ſ. M. F. bolus.

℞. Pulver. Jalap. gr. xviij. Sal. Ducis Holſatiæ ʒß. Conſerv. Flor. Aurantior. q. ſ. Fiat bolus.

℞. Rhei pulver. ℈j. Jalapæ tenuiſs. pulver. gr. xij. Aquilæ albæ gr. x. Syr. Reg. Sapor. q. ſ. M. F. bolus.

Uſurpatur Jalapa in El. Hydragogo *Sylvii de le-Boe*, El. antihydropico *Charas*, in Extracto catholico & cholagogo *Rolfincii*, in Pilulis arthriticis *Shefferi*, in Pilulis cachecticis, & Syr. hydragogo & Syrupo aperiente cachectico, *Charas*.

ARTICULUS VIGESIMUS SECUNDUS.

De Imperatoria.

STirps non unica Imperatoriæ nomine inſignita fuit; Meum enim & Laſerpitium ſic a quibuſdam nominata ſunt. Nec Imperatoria noſtra hoc unicum nomen obtinuit: dicitur quoque Aſtrantia, Magiſtrantia, Oſtrutium & Oſteritium.

Ra-

Radix vero, quæ ſub Imperatoriæ nomine noſtris in officinis reperitur, oblonga eſt, pollicem craſſa, rugoſa, quaſi cirrata & geniculata, fibrata, foris fuſca, intus alba, ſapore acerrimo, aromatico, vehementer linguam vellicante, totumque os calefaciente, odore fragrantiſſimo, medicamentoſo. Veteribus Græcis vel ignota fuit, vel ab his adeo obſcure deſcripta, ut dignoſci nequeat.

Planta, ex qua extrahitur, Imperatoria major, *C.B.P.* Imperatoria, *J.B.* Aſtrantia, *Dodonæi*, nuncupatur. Ejus radix oblique ſerpit, pollicem craſſa, & fibris quamplurimis donata. Folia ſunt alata, ex tribus ſegmentis ſubrotundis, læte virentibus, palmaribus, tripartitis & in ambitu inciſis compoſita. Caulis ad cubitum & ſeſquicubitum aſſurgit ſtriatus, cavus, flores ſuſtinens roſaceos, umbellatos, ex quinque petalis conſtantes cordiformibus, candidis, in orbem poſitis, & inſidentibus calyci, qui deinde abit in fructum compoſitum ex duobus ſeminibus planis, fere ovatis, leviter ſtriatis & marginatis. Alpibus & Pyrenæis montibus delectatur; & inde radix ſicca nobis affertur.

Eligitur quæ in excelſis montium jugis colligitur, quæ quidem longe acrior eſt quam quæ in planis naſcitur, aut in hortis colitur. Ex ejus radice, foliis & caulibus diſſectis manat liquor oleoſus, guſtu acerrimus, qui Tithymali lacti acredine non cedit.

Imperatoriæ radix, ſicut & ſemen, non mediocrem olei eſſentialis quantitatem diſtillatione fundit. Analyſi chymica, cum Angelica convenit, quam ſuperat odore fragrantiore, & acutiore guſtu, ſicut & virtutibus.

Alexipharmaca eſt & ſudorifera, ventriculi, inteſtinorum & uteri flatus diſcutit. C.Hoffmannus in colicis & flatuoſis affectibus eam prædicat tamquam divinum remedium. Ab eodem tum ad menſtruas evacuationes mulierum reſtituendas, tum ad virorum ſterilitatem ſeu frigiditatem arcendam commendatur. Ciborum concoctionem juvat, obſtructiones aperit, aſthmaticis ſeu anheloſis prodeſt, viſcidam tenacemque pituitam incidendo, expectorationemque excitando. Hydropem, quartanam & febres diuturnas ſanat, modo ſint a frigore, inquit idem C. Hoffmannus. Uſus præcipuus eſt in venenatis morbis & ictibus, & in frigidis cerebri affectionibus, catharris, paralyſi, apoplexia, &c. Ore detenta, præſtantiſſimus eſt apophlegmatiſmus, quo efficaciter cerebri pituita expurgatur, & odontalgia ſanatur. Doſis a ℈ß. ad ℈j. in ſubſtantia, & ad ℈ij. in infuſione.

℞. Rad. Imperator. pulver. ℈j. Propinetur in vini generoſi ℥v. hora una ante quartanæ paroxiſmum.

℞. Rad. Imperatoriæ inciſæ ℥ß. Infunde in vini Hiſpanici ℥vj. Capiat æger cochlear unum aut alterum, ad colicos affectus, flatuſque diſcutiendos.

℞. Folior. Salviæ pug. j. Imperatoriæ rad. contuſ. ℈j. Infunde in aq. bull. ℥viij. Infuſionem ſumat æger calidam, in modum potus Theæ, cum Saccharo, in catharroſis affectionibus, paralyſi, aſthmate.

Externe ſerpigines inveteratas tollit, inquit S. Paulli, ſi ex hujus radicis pulvere recentis & adipis ſuilli tantillo linimentum conficiatur, quo partes affectæ inungantur; aut ſi digeratur pulvis in aceto vini, quo pars affecta identidem abluatur.

Semen iisdem ac radix pollet virtutibus.

Radix Imperatoriæ usurpatur in Antidoto Orvietano *Charas*, & in Aceto Theriacali *Ejusdem*.

ARTICULUS VIGESIMUS TERTIUS.

De Ipecacuanha.

IPECACUANHA præstantissimum Dysenteriæ remedium, in novo orbe repertum, circa medium sæculi præteriti, descriptum fuit a Guillelmo Pisone in sua Indiarum historia, a quo tum & a Marcgravio e Brasilia in Europam delatum fuerat. Altis tamen tenebris obsitum, & in Gallia nostra incognitum remanserat, ad annum circiter 1672. quo cum D. Legras Medico, qui ter Americam peragraverat, Lutetiam pervenit. Verum illius virtute nondum comperta satis, per plures annos oblivioni traditum fuerat, usque dum circa annum 1686. a peregrino quodam mercatore Garnerio dicto, iterum huc allatum est. Cum autem vires illius singulares ab hoc mercatore prædicarentur, ab Adriano Helvetio Facultatis Rhemensis Medico in usum feliciter revocatum est; ab eoque tantum thesaurum sibi & civibus comparare voluit Ludovicus Magnus, cujus munificentia publici juris factus est Ipecacuanhæ usus.

Radix est, cujus, habita locorum ratione, species duæ sunt, Peruviana & Brasiliana; habito vero respectu coloris, tres sunt, cinerea, vulgo *grise* ou *blonde*, fusca, vulgo *brune*, & alba, vulgo, *blanche*.

IPECACUANHA cinerea; Ipecacuanha Peruviana, *Officinar.* Bexuguillo & Rais de Oro Hispanorum; forte Ipecacuanha alba Pisonis. Radix est duas tresve lineas crassa, tortuosa, & quasi annulatim exasperata, dilute fusca vel cinerea, densa, dura, fragilis, resinosa, cum nervo exiguo radicis meditullium secundum longitudinem occupante, sapore subacri, amaricante, nonnihil odorata. Ex Peruvia, ubi circa mineras auri nascitur, ab Hispanicis classibus quotannis Gades affertur.

Quænam sit planta, quæ ex hac radice assurgit, ignoramus; nisi eadem sit species, quam G. Piso Ipecacuanham albam nominat: quæ quidem planta exigua est, humilis, Pulegio non admodum dissimilis, cujus caulis foliis lanuginosis exsurgit, multis, albisque flosculis verticillatis cingitur.

IPECACUANHA fusca; Ipecacuanha Brasiliensis & Radix Brasiliensis, *Officinarum*; Ipecacuanha altera seu fusca Pisonis. (*a*) Radix est tortuosa, rugis quasi annularibus magis exasperata, quam cinerea, tenuior tamen, lineam crassa, foris fusca vel nigricans, intus alba, leviter amaricans. Hæc Ipecacuanhæ species ex Brasilia Ulyssiponem affertur.

Plan-

(*a*) Ouragoga *Lin. gen.* 934. florem ejus ex sicco exemplari descripsit Linnæus his verbis:

Cal. Perianthium quinquepartitum, laciniis lanceolato-linearibus, æqualibus, persistentibus. *Cor.* quinquefida. *Stam.* quinque. *Pist.* Germen intra calycem & corollam. Styli numero incerti. *Per.* Bacca subrotunda, unilocularis, calyci insidens, umbilicata. *Sem.* tria, ossea, hinc gibba, inde angulata, approximata in globum, unilocularia, singula sex sulcis exarata.

Radix longissima. Caulis rarissime ramosus, decumbens, inferne nudus. Folia versus apicem opposita, obverse ovata, utrinque acuta, scabra, subtus pallidiora, duorum pollicum latitudine, trium longitudine, internodiis caulis vix pollicis longitudine.

Planta caulem profert ſemicubitalem, trinis vel quinis tantum foliis ornatum, in cujus ſummitate baccas producit nigras & paucas. Gaudet locis opacis, & tantum in denſis reperitur nemoribus.

IPECACUANHA alba, ſeu potius Ipecacuanha adulterina. Radix ſub hoc nomine in officinis reperitur tenuis, lignoſa, quæ rugis caret, amaroris expers eſt, & ex candido flaveſcens. Hæc pro Ipecacuanha alba Piſonis, a quibuſdam exhibetur: ſed utrum ſit genuina radix a Piſone ſub hoc nomine deſcripta, valde dubito; cum Ipecacuanha alba Piſonis per ſuperiora & inferiora evacuet humores, hæc vero vomitum non excitet, neque ſeceſſum. Hanc itaque radicem a mercatoribus, ſordidi quæſtus cauſa potius quam ratione ullius affinitatis cum Ipecacuanha permiſceri exiſtimo; & fortaſſe Ipecacuanha alba Piſonis non differt ab Ipecacuanha Peruviana ſeu Bexuguillo Hiſpanorum.

Ipecacuanha utraque, Peruviana, & Braſilienſis, humores evacuant per ſuperiora & inferiora. Præterea earum vim alexiteriam commendat Piſo, nec præſtantius eſſe remedium non ſolum adverſus dyſenterias & alvi fluxus inveteratos, ſed etiam adverſus plurimos morbos ex longa obſtructione ortos aſſerit.

Peruviana ſeu cinerea ceteris anteponitur, propterea quod longe mitior ſit ejus operandi ratio. Braſilienſis vero longe vehementiorem vomitum excitat.

Eligatur bene habita, ſucci plena, non vetuſta nimis. Annoſa tamen non contemnenda eſt. Ad plures enim annos conſervari poteſt, teſte Piſone: tuncque vomitivas quidem vires deponit, ſed non antidotales & ſudoriferas.

Frequens nunc eſt apud nos utriuſque uſus in alvi profluviis. Sed potiſſimum ad dyſenteriam confirmatam ſanandam feliciſſime uſurpatur. Nam ſæpe incantamenti inſtar eam intra unius diei ſpatium ſanat.

Ea eſt Ipecacuanhæ, tum cinereæ, tum fuſcæ viſcoſitas & acrimonia, ut ſi quis hujus radicis libram unam aut alteram contundat, & in pulverem tenuiſſimum redigat, niſi elatum pulverem caute devitet, paulo poſt difficili corripiatur reſpiratione, ſanguinis ſputo, aut narium hæmorragia, vel oculorum aut faciei, nonnumquam etiam gulæ tumefactione & inflammatione afficiatur; quæ quidem ſymptomata intra paucos dies, aut per ſe, aut venæ ſectionis ope, evaneſcunt.

Si in aqua decoquatur, uberrimam mucaginem ſuppeditat; quæ tantæ eſt tenacitatis, ut per linteum decoctio niſi forti expreſſione percolari poſſit.

Ex Ipecacuanhæ cinereæ ſeu Peruvianæ ℥viij. reſinæ ʒx. ope ſpiritus vini extractæ fuerunt. Ex eadem hujus radicis quantitate, ope aquæ communis, gummoſi extracti ℥iiiß. prodiere. Pulveris reſidui poſt accuratam reſinæ & gummi extractionem pondus fuit ℥iiij.

Ipecacuanhæ fuſcæ ℥viij. ſuppeditarunt reſinæ ʒvj. Eadem quantitas ejuſdem radicis gummi ℥j. & ʒiij. præbuit cum aqua communi. Pulvis ſuperſtes, gummi & reſina rite ſeparatis ex rad. ℥viij. fuit ℥vj.

Unde liquet principia activa, id eſt reſinam & gummi majore copia in Peruviana, quam in Braſilienſi, reperiri.

Extractum reſinoſum potenter vomitum provocat, gummoſum vero per-

parum; hoc licet non ita tuto ac ipſa radix dyſenterias ſanet, non reſina. Pulvis vero ſuperſtes gummi & reſina diligenter ſpoliatus, prorſus iners eſt, cum nec vomitum provocet nec ſeceſſum, nec dyſenteriam ſanare valeat. Concludendum igitur Ipecacuanhæ virtutem præcipuam pendere a gummoſa ſubſtantia. Ejus enim mucilaginoſis partibus oblinuntur inteſtinorum membranæ ſuo muco ſpoliatæ, earumque exſiccantur & ſanantur exulcerationes. Revera pars reſinoſa, a qua vis vomitum provocandi pendet, non prorſus inutilis eſt; cum materia morbifica in ventriculi & inteſtinorum glandulis delitefcens dividatur, & foras amandetur. Fatendum eſt tamen longe efficacius Ipecacuanhæ principia in ipſa radice coadunata dyſenteriæ mederi, quam ſeorſim ſumpta.

G. Piſo Ipecacuanhæ ʒj. in ſubſtantia pro doſi proponit, vel ʒij. in infuſione vel decocto. Malunt Braſilienſes, inquit idem auctor, dilutum, quod vel unius noctis ſub dio maceratione, aut coctione in aqua, medicam ſuam virtutem abunde liquoribus communicet. Poſtea caput mortuum reſervatum, denuoque eodem modo præparatum, in eumdem uſum exhibetur, minus quidem efficax ad purgandum vel vomendum, ſed magis adſtringens. Hæc enim radix non ſolum materiam morbificam, licet tenaciſſimam, a parte affecta revellit, eamque per ſuperiora expellit, ſed etiam adſtringendo viſcerum tonum reſtituit.

Apud nos vero ipſa radicis ſubſtantia pulverata ſæpius exhibetur, quam infuſum vel decoctum: & quidem a ℈ß. ad ʒß. Sumitur autem vel in vino, vel juſculo diluta, vel ex nebulis, mane jejuno ventriculo. Sæpe prima doſis ſanat: ſin minus, ad ſecundam & tertiam recurrendum. Quidam veſpertinis horis ejuſdem diei, quo exhibita fuit Ipecacuanha, potionem ſtomachicam & anodynam ægrotanti propinandam præſcribunt, ne recidivam patiatur.

℞. Pulver. Ipecacuanhæ ℈j. vel ʒß. Syr. Cydonior. q. ſ. Fiat bolus mane ex nebulis devorandus, ſuperbibendo juſculi vel vini aqua temperati cyathum unum.

℞. Conf. de Hyacynthis ʒj. Diacod. ʒvj. Diſſolve in aquar. Centinod. & Plantaginis ana ℥iij. Fiat potio hora ſomni exhibenda. Vel

℞. Diaphoretic. mineral. Coralli rubr. & Terræ ſigillatæ ana gr. xv. Cinnamom. & Galangæ minor. ana gr. x. Laudan. Opiati gr. ß. Syr. Cydonior. q. ſ. Miſce. Fiat bolus hora ſomni devorandus.

Experientia comperi Ipecacuanham ad gr. vj. vomitum perbelle provocare, & ad gr. x. non minus vehementer, quam ad ℈j. vel ℈ij. Unde majorem doſim quam gr. vj. vel x. inutilem cenſeo.

Cum autem compertum ſit hanc radicem pluries iterandam eſſe ad recidivas præcavendas, ægrotanti rite purgato per ſuperiora & inferiora Ipecacuanhæ ope, aliquot ejuſdem radicis grana ſingulis diebus per vices exhibenda præſcribo; quæ quidem nullam purgationem promovere valent, ſed tantum adſtringunt, inteſtinorumque parietes mucagine obducunt, eorumque exulcerationes abſtergunt & exſiccant. Hac ratione ægrotantes tuto & ſine recidiva a dyſenteria liberantur.

Itaque æger dyſenteria ſimplici laborans, rite præparatus, tum venæ ſectione, ſi adſit febris vel plethora, tum convenientibus enematibus, tum etiam diæta requiſita, purgetur ſecundum haſce formulas aut ſimiles.

℞. Mann. Cal. ℥j. Liqueſcat in aquæ Plantag. ℥vj. Fiat colatura in qua diſſolve El. Cathol. cum Rheo dupl. ℥ß. Pulver. Ipecacuanhæ gr. vj. Fiat potio mane exhibenda.

Vel ℞. Rhei pulverati ℈j. Pulver. Jalap. gr. xij. Rad. Braſil. gr. vj. cum Syr. de Cichor. comp. q. ſ. M. Fiat bolus.

Sic vacuatis primis viis per ſuperiora, & inferiora, & abſoluta medicamenti purgantis operatione, ſumat æger ſingulis diebus duas doſes opiatæ adſtringentis & roborantis ſequentis.

℞. Conſerv. Roſar. rubrar. & Conſerv. Cynorrhodon. ana ℥j. Theriacæ Androm. ſen. ʒij. Pulver. Ipecacuanhæ gr. xviij. Syr. Cydonior. q. ſ. Miſce. Fiat opiata cujus doſis ʒj. mane jejuno ventriculo, & ſero quatuor poſt prandium horis, uſu continuo uſque ad perfectam ſanitatem.

Obſervat clariſſimus Tournefortius hocce ſpecificum medicamen in caſtris minus feliciter ſuccedere, quam in privatorum ædibus, tum quod militum vires plerumque proſtratæ ſint, viſceraque nimium læſa; tum quod aerem ſpirent inſalubrem, maligniſque halitibus inquinatum. Quod de militibus aſſerit, illud quoque comprobavi apud pauper & ignobile vulgus, præſertim in Epidemicis dyſenteriis quæ quidem oriuntur a maligno quodam halitu, vel cum alimentis, vel per aerem in maſſam ſanguineam immiſſo: tunc enim irrita eſt Ipecacuanhæ vis, niſi hujuſce medicamenti uſus continuetur & cum cardiacis & Alexipharmacis conſocietur. Itaque in epidemicis & malignis dyſenteriis ea eſt illius medicamenti exhibendi ratio.

℞. El. Cathol. cum Rheo dupl. ʒiij. Pulver. Ipecacuanhæ gr. x. M. Fiat bolus.

Si debiles admodum ſint vires; ſtatim peracta evacuatione per ſuperiora, præſcribatur hæc potio cordialis & antidyſenterica.

℞. Conf. de Hyacinthis, & El. Diaſcord. ana ʒj. Pulver. Ipecacuanhæ gr. x. Syr. Cydonior. ℥j. Aq. Cinnamomi ℥ß. Aquar. Plantaginis & Meliſſæ ana ℥iij. Fiat potio cochleatim exhibenda ſingulis horis.

Die ſequenti ſumat æger duas doſes opiatæ ſequentis.

℞. El. Diaſcord. ʒj. Rad. Braſil. gr. j. M. Fiat bolus pro doſi, mane & ſero iterandus, donec æger prorſus reſtituatur.

Licet hæc radix ſpecifice dyſenteriæ medeatur, non ejuſdem tamen eſt energiæ in ceteris alvi fluxibus. Imo felicius ad dyſenteriam confirmatam, quam ad incipientem, adhibetur, ubi præfervidus adhuc fuerit ſanguis & efferum nimis ac immite morbi fermentum. In confirmata enim materia morbifica jam a ſanguine ſecreta inteſtina occupat, unde facilius foras amandatur.

Rariſſime hocce remedium rite adhibitum irritum deprehenditur. Si vero non feliciter ceſſerit, aliquando ſæpius in cauſa fuit inſanabilis viſcerum affectio vel humorum depravatio, ad ſummum perducta. Verum etſi non bene

ſuccedat, nihilo pejus tamen ab illius uſu ſe habent ægrotantes. Unde tutiſſimum & præſtantiſſimum dici poteſt medicamentum.

(ALIÆ præterea ſunt plantæ, quæ Ipecacuanhæ nomine gloriantur, ex quibus unam hanc tantum referemus, quæ dicitur, Ulmaria major, trifolia, flore amplo, pentapetalo, Virginiana, *D. Baniſter. Plukn. Phyt. T.* 236. *fig.* 5. & *Rai. Tom.* 3. *p.* 330. Ulmaria Virginiana, trifolia, floribus candidis, amplis, longis & acutis, *Mor. part.* 3. *pag.* 323. Filipendula foliis ternatis, *Lin. H. Cliff. p.* 191. & *Gron. Flor. Virg. part.* 1. *pag.* 55. Fruticoſa hæc hærba in Virginia creſcit, ubi Ipecacuanha vocatur. Radice eſt dura & lignoſa, multis dependentibus fibris; ſuperius nodoſa, ſuprà terram ſæpius nuda: ex qua plures oriuntur caules lignoſi, ſtriati, atrorubentes, glabri, ramoſi; quibus ſine ordine adnaſcuntur folia oblonga, acuminata, rugoſa, ſubtus ſubhirſuta, in uno pediculo terna, biuncialis longitudinis, media parte unciam longa, circa margines acute denticulata Carpini in modum, in mucronem gracileſcentia. Interdum etiam bina alia adnectuntur foliola minora, ut quinquefoliata appareat planta, ſingulo foliolo brevi petiolo inſidente. Ex horum alis alii etiam ramuſculi graciles proveniunt, quorum cacuminibus non adeo ac in prioribus luxuriat florum copia. Flores albicantes e rubro-variegati, in ſummitate caulium & ramorum, ſinguli proprio pedunculo unciali & biunciali inſident, pentapetali, petalis ſubrotundis, planis, reflexis, calyci inſertis monophyllo & quinquepartito. Staminibus plurimis gaudent, capillaribus, corollà brevioribus, calyci inſertis, & antheris ſimplicibus; germinibus quinque acuminatis in totidem ſtylos deſinentibus. Petalis marceſcentibus, calyx aridus fuſcus manet, quo ſemina quinque, oblonga, acuminata, in orbem digeſta conduntur.)

ARTICULUS VIGESIMUS QUARTUS.

De Iride Florentina, & noſtrate.

IRIS Florentina, *Officinarum*; Ἶρις Ἰλλυρική, *Dioſcoridis* & *Græcorum*; Aſmeni iuni ſive Aierſa *Arabum*. Radix eſt quæ nobis affertur in fruſta oblonga, geniculata, paululum compreſſa, unum aut alterum pollicem craſſa, candida, cortice ex flavo rubente ſpoliata, ſuis orbata fibris, odore violaceo fragrante, ſapore amaro, acri.

Eligatur bene habita, candida, odoratiſſima, non carioſa, non rugoſa.

Planta dicitur, Iris alba Florentina, *C. B. P*; Iris flore albo, *J. B.* quæ ab Iride vulgari non diſcrepat; aut ſi quid interſit diſcriminis, ſaltem pro nihilo habendum eſt.

Iris autem vulgaris Germanica ſive ſylveſtris, *C. B. P*; Iris vulgaris, violacea, ſive purpurea, ſylveſtris, *J. B*; Iris ſylveſtris, *Tabern. Icon.* Radice eſt oblique per ſuperficiem terræ ſparſa, craſſa, rugoſa, geniculata, ex inferiori parte fibrata, acri odore, dum recens eſt, gravi; conſumptoque humore ſuperfluo, tandem grato: ex qua folia prodeunt, unciam lata, rigida, cubi-

tum

tum longa, & gladium æmulantia, ita ad radicem conjuncta, ut carina unius alterius dorsum excipiat; inter quæ caulis assurgit rectus, teres, glaber, firmus, ramosus, quatuor aut quinque geniculis interceptus, cum foliis caulem amplectentibus, eo minoribus quo propiora sunt summitati. Flores primo Vere erumpunt ex convolutis membranis, Liliacei, monopetali, in sex partes divisi, quarum tres alternæ sursum, tres vero aliæ deorsum spectant, foris lividi coloris in cinereo, & circa principium virides, intus vero purpureæ seu violaceæ, lacteis & latis venis distinctæ. Pistillum e fundo floris surgit tribus petalis instructum, eodem modo coloratis, fornicatis, & partibus floris deorsum inflexis ita incumbentibus, ut palati cujusdam speciem præ se ferant. Calyx autem mutatur in fructum cylindriformem, trigonum, trifariam apice dehiscentem, in tria loculamenta divisum, seminibus fetum rotundis & oblongis, sibi mutuo superincumbentibus.

Iris Florentina a vulgari non discrepat, radicum, foliorum, florumve forma, sed colore tantum. Folia enim Florentinæ Iridis ad glaucum magis accedunt: flores tenui, sed eo tamen grato, odore præditi, lacteo candore perfusi sunt; radices vero majores, crassiores, solidiores, candidiores & odoratiores deprehenduntur.

Ex hisce plantis radix fere sola in usum Medicum venit. At vero cum apud Scriptores Medicos de Iride fit mentio, observandum est, si succum Iridis præscripserint, eum ex Iridis nostratis seu vulgaris radice exprimi: si vero Iridis meminerint, ut forma pulveris compositiones ingrediatur, intelligendam esse Iridis albæ Florentinæ radicem.

Plurimæ Iridis radicibus virtutes a veteribus & neotericis attribuuntur. Dosis a ℈j. ad ʒj. Iris Florentina attenuat & incidit crassiorem lympham in pulmonibus hærentem, ejusque expectorationem promovet; unde asthmati medetur, dyspnœæ, tussi. Utilis quoque est ventris torminibus infantium, & inter sarcotica medicamenta numeratur. Præterea sternutatoriis, errhinis, & apophlegmatizantibus medicamentis utiliter permiscetur. C. Hoffmannus Iridem Florentinam somnum conciliare asserit, non vi narcotica, sed substantia vaporosa, quali constat quoque Crocus, Myrrha, Nux moschata &c. quod quidem in corporibus frigidis & humidis tantum, non vero calidis & siccis, efficere asserit.

℞. Iridis Florentinæ, Glycyrrhizæ, Sem. Anisi, Sulphuris vivi ana q. l. Syr. de Prassio albo, q. s. Fiat Electuarium, cujus dosis ʒj. sæpius in die exhibenda in tussi & asthmate.

℞. Rad. Irid. Florent. ℥ij. Agarici in nodulo ligati ʒjß. Folior. exsiccat. Nicotianæ ℈ij. Folior. Hyssopi, Thymi ana M. j. Coque in aquæ limpidæ ℔ij. ad quartæ partis consumptionem. In colatura dissolve Oximeliti simpl. ℥iv. ad viscidam pituitam incidendam & foras eliminandam in asthmate. Exhibeatur calide bis, terve in die, instar potus Theæ, ad ℥vj. pro dosi.

℞. Irid. Florentin. rad. Pæon. maris ana ℥ij. Croci ʒiij. Fœniculi ʒij. Sacchar. Cand. ℥iij. Fiat lege artis pulvis subtilissimus, cujus ℈j. aut ℈ij. in

lacte materno vel vaccino, vel cum pulte pueris exhibeatur, ad ventris tormina sedanda & ventris inflationes discutiendas.

℞. Irid. Florentin. ʒiij. Folior. Betonicæ & Majoran. ana ʒj. Misce. Fiat pulvis sternutatorius.

℞. Irid. Florentin. ʒij. Sem. Sinapi & Staphysagriæ ana ʒß. Leviter pulverata includantur in nodulo quod in ore detineatur, jejuno ventriculo, prono capite, per semihoram masticando, ad copiosum phlegma per ductus salivales educendum.

Iris Florentina usurpatur in Pulvere Diaireos, *Præpositi*, Confectione Rebecha, Trochiscis bechicis, *Charas*, Theriaca, *Andromachi*, in Pulvere cephalico odorato, & Pulvere sternutator. *Charas*, Ung. mundificativo de Apio, Pomato officinali, *Charas*, in Emplastro Dyachylo Ireato, & Diabotano, *Penicherii*.

Apud aromatarios frequentissimi est usus ad aromata varia præparanda.

Radix Iridis nostratis, seu vulgaris, inter hydragoga valentiora recensetur. Dejectione & vomitione serosos humores ducit. In hydrope ejus succus depuratus ad ℥ij. vel iij. solus aut cum vino albo permistus, mane, jejuno ventriculo alternis diebus sumptus commendatur. Attamen ea est ejus acrimonia, ut sæpe ardores accendat, non tantum in faucibus, sed etiam in ventriculo & visceribus. Unde plurimi hoc hydragogum reformidant. Nec puero, nec seni, nec prægnanti tuto exhiberi potest, inquit Fernelius; quod ceterorum more quæ valide aquas expurgant, menses moveat, abortum faciat.

Ex capite quoque Errhini loco usurpatus ille succus maximam seri copiam educit. Idem cum farina fabarum illitus lentigines aliasque corporis maculas deterget.

Usurpatur in Oleo Irino dicto, & in Unguento Agrippæ, *Charas*.

Articulus Vigesimus Quintus.

De Mechoacanna.

MECHOACANNA *Officinar.* Rhabarbarum album quorumdam, radix est in taleas albas secta, cortice rugoso contecta, substantia molliuscula, in qua vix ulla apparet fibra, sapore subdulci cum obscura quadam acredine, quæ nauseam quandoque movet. Circulos quosdam habet ut Bryonia; sed ab ea differt, quod compacta sit, nec fungosa, nec amara, nec virosa. Præterea Bryoniæ radix ex candido rufescit, & quasi radiatim corrugatur, atque saporis est amari, nauseosi & virosi. Mechoacanna dicitur ex ea Americæ Meridionalis provincia Mechoacan dicta, ubi primum ab Hispanis reperta fuit. Ex multis quoque aliis Americæ Meridionalis regionibus affertur, ut ex Nicaragua, Quito, Brasilia & aliis, ubi nascitur.

Eligitur quæ recens est, (Triennium enim vix perdurare ejus efficaciam asserunt) albicans, compacta & gravis: rejicitur quæ nigricat & cariosa est.

Græ-

Græcis & Arabibus incognita, primum innotefcere cœpit circa annum 1524. Sed potiffimum a Nicolao Monarde promulgata fuit.

Planta a C. Bauhino ad Bryonias refertus, & Bryonia Mechoacanna alba, *C. B. P.* dicitur. Sed revera Convolvuli Americani fpecies eft, ut afferit Margravius, cui fane, ut oculato tefti, fides potius habenda eft. Convolvulus Americanus Mechoacan dictus, *R. H.*; Jetucu Brafilienfibus, five Mechoacanna, *Margravii*, nuncupatur. Radix pedis longitudinem æquat, valde craffa, ut plurimum bifida, exterius obfcure cinerea, feu fufca, interius alba, lactefcens, refinofa: caules profert farmentofos, fcandentes, multangulares, etiam lactefcentes, cum foliis folitarie pofitis, teneris, fature viridibus, inodoris, cordis figuram exhibentibus, modo auriculatis, modo fine auriculis, unum, duos, tres vel quatuor digitos longis, inferius nervo & venis diftinctis. Floribus decoratur monopetalis, campaniformibus, dilute incarnatis, intus purpureis. Piftillum abit in capfulam, in qua continentur femina nigricantia, pifi magnitudine, triangularia & compreffa. Radix verno tempore a Brafilienfibus collecta, atque in taleolas circulares modo, modo oblongas diffecta, atque filo tranffutim excepta exficcatur. Ab iifdem quoque radix recens, mundato cortice, exprimitur per pannum: & quod poft aliquot horas in ima liquoris parte fubfidit, exficcatur; & lac vel fæcula Mechoacannæ dicitur.

Radix Michuacanica, quam defcribit Hernandez fub nomine *Tacuache*, a Mechoacanna noftrarum officinarum difcrepare videtur, quod illa fauces adurat, noftra vero fere infipida fit; deinde quod plantæ quas fub hoc nomine defcribit, ab iis quas Monardes & Margravius defcribunt, diverfæ fint.

Mechoacanna, analyfi Chymica, plurimum liquoris acidi & olei, modicum vero liquoris urinofi fuppeditat. Minorem refinæ quantitatem fuppeditat, quam Jalapa; fed partibus conftat tenuioribus & magis volatilibus, cum vis ejus purgans decoctione evanefcat.

Hocce medicamentum, ftatim ab ejus inventione, tanquam purgativum præftantiffimum prædicatum fuit, & multis encomiis celebratum. Verum ejus nomen multum decrevit ex eo tempore potiffimum, quo Jalapium innotuit. Ejus defidia aut tardior operatio culpatur, & dofis nimis diffufa, qua exhibetur.

Ceterum purgat benigne & fine moleftia, roborando partes, & obftructiones refolvendo, nec injucunde, cum nullius fere faporis fit particeps. Craffos, vifcidos, ac ferofos humores educit ex toto corpore, capite nempe, pectore, articulis. Unde catharrofis & frigidis affectibus, epilepfiæ, afthmati, ftrumis, arthritidi, morbifque venereis convenit. Hepatis, lienis & mefenterii obftructiones referat. Hydropicis vero nec mitius, nec utilius catharticum exhiberi poffe afferunt. Revera nullum fere purgans eft magis temperatum, & paucioribus incommodis aut periculis obnoxium.

Ejus fubftantia tantum exhibetur. Sumitur ejus pulvis cum vino, vel cum alio liquore idoneo. Pifo hujus radicis pulverem ab ℥ß. ad ℥j. proponit pro dofi. C. Hoffmannus illum pueris a ʒß. ad ʒj. viris vero ad ʒij. exhibet. In

deco-

decocto non datur: nam experientia compertum est, coctione vim ejus perire & exsolvi.

℞. Mechoacann. pulver. ℈ij. Infunde per noctem in vini albi ℥v. Infusionem cum pulvere capiat æger mane, jejuno ventriculo.

℞. Mechoacannæ ℈jß. Tartari solubilis ℈j. Infund. in aq. Cichor. ℥vj. per sex horas. Infusio cum pulvere simul ægrotanti propinentur.

℞. Rad. Mechoacan. pulver. ℈j. Agaric. Trochisc. ℈ß. Aquilæ albæ gr. xij. cum Syr. Rosar. solutiv. q. s. fiat bolus in catarrhosis affectibus, arthritide, & morbis a serosa colluvie oriundis.

Usurpatur Mechoacanna in Pilulis Mechoacannæ *Renodæi*, in ejusdem Hydragogo eximio, Electuario hydragogo *Sylvii*, Extracto Catholico Francofurtensi *Schroderi*, Extracto Catholico *Sennerti*, & Syrupo hydragogo *Charas*.

ARTICULUS VIGESIMUS-SEXTUS.

De Meo Athamantico.

MEUM & MEU *Officinar.* Μῆον & Μεῖον Græcorum, *Mu* Arabum. Radix est oblonga, minimum digitum crassa & ramosa, cortice foris ferrugineo, intus pallido, aliquantulum gummoso, includente medullam albicantem, odore satis jucundo, Pastinacæ fere, magis tamen aromatico, sapore non ingrato, nisi quod acris sit, & nonnihil amara. Ex Arverniæ montibus, Alpibus & Pyrenæis sicca nobis affertur.

Meum veteribus Græcis haud ignotum, Athamanticum ab iisdem nuncupatur, vel quod ab Athamante Æoli filio & Thebanorum Rege inventum fuerit, vel quod præstantissimum existimaretur in Athamante Thessaliæ monte natum.

Nomen Mei pluribus plantis quæ a legitimo Dioscoridis Meo discrepant, concessum fuit; sicut hæc Dioscoridis planta variis quoque insignita fuit nominibus.

Mei nomen hisce plantis tribuerunt, nempe, Imperatoriæ sativæ *Inst. R. H.* sive Angelicæ *Officinar.* Imperatoriæ Majori, *C. B. P.* & *Inst.* Fœniculo tortuoso *J. B. Inst.* Myrrhidi annuæ, semine striato, lævi, *Moriss. Inst.* Cachri semine fungoso, sulcato, plano, majore, foliis Peucedani angustis, *Moriss. Inst.* Thysselino *Plinii*, *Lobel. Inst.* & Phellandrio Alpino, umbella purpurascente *Inst. R. H.* E contrario Meum Dioscoridis variis nominibus appellatum fuit; scilicet, Meum foliis Anethi *C. B. P.* Tordylon & Tordylion *Cordi*: Daucus primus sive Creticus *Tragi*: Seseli Creticum *Fuchsii*: Anethum sylvestre, Anethum tortuosum, Fœniculum tortuosum, & Fœniculum porcinum *Officinarum quarumdam*: Meu, Imperatoria quibusdam, *Cæsalpini*: Imperatrix *Apulorum*; Radix ursina, Sistra, Spicula, & Finochiella *Quorumdam*. A clarissimo Tournefortio ad Fœniculorum genus revocatur, & diceretur Fœniculum Alpinum perenne, capillaceo folio, odore medicato,

quod

quod Meum Officinarum, *Inst. R. H.* nisi Mei nomen longo usu comprobatum esset.

Radicibus donatur dodrantalibus in plures partes in obliquum & altum divaricatis, ex quibus pediculi nascuntur cubitales, longi, striati, quibus inhærent folia tenuissime laciniata, costæ innascentia, Fœniculi similia, capillacea, crebriora tamen & molliora; nec capilli usque adeo longi. Inter hos cauliculi assurgunt similes Fœniculo, minores tamen multo, striati, inanes, ramosi, in quorum fastigiis eminent umbellæ florum candidorum, rosaceorum, qui scilicet plurimis constant petalis in orbem positis & calyci insidentibus. Calyx autem abit in fructum ex duobus seminibus compositum, oblongis, hinc gibbis & striatis, inde vero planis, odoratis, & cum acrimonia amaricantibus. Cum vero hæc radix sit ex illis quæ hyemem perferunt, circa caulium originem ex radice magnas habet comas, & foliis arescentibus superstites.

Plinius scribit, Meum suo tempore in Italia peregrinum esse, & ibi seri tantum a Medicis, iisque paucis: nunc vero abundanter reperitur sponte nascens, non solum in Italia, sed etiam in Hispania, Gallia, Germania & Anglia.

Mei odor & sapor salem volatilem, oleosum, in hac planta abundantem indicant; & revera, analysi Chymica, oleum tum essentiale, tum fœtidum & crassum copiosum fundit, spiritum urinosum exhibet cum multo phlegmate acido: quæ quidem principia simul mista, compositum constituunt haud dissimile mixturæ spiritus volatilis, oleosi, aromatici, & spiritus Nitri dulcificati.

Radix sola in usum Medicum venit; licet semen iisdem fere virtutibus donetur. Humores viscidos ac tenaces dividit & attenuat: unde ad tartarum pulmonum expectorandum in asthmate humorali commendatur. Ventriculi distensioni flatulentæ, ventris torminibus, urinarum & mensium suppressioni medetur, modo ab humorum crassitie & lentore oriantur. Urinæ stillicidium sistit in pueris, pubi admota. Monent tamen Dioscorides & Galenus, nimiam hujusce radicis dosim aut frequentiorem usum caput dolore afficere. Ejus dosis in substantia a ʒß. ad ʒj. in infusione vero a ʒj. ad ʒij. in vino vel alio quocunque liquore.

Multas veterum ingreditur compositiones, & in primis Mithridatium & Theriacam: & in Aceto Theriacali *Charas* usurpatur.

ARTICULUS VIGESIMUS-SEPTIMUS.

De Nardis.

Diversæ plantæ Nardi nomine appellatæ sunt. De duobus Nardi generibus mentionem facit Dioscorides, uno Indico, altero Syriaco; quibus postea tertium adjungit, Celticum nempe, & quartum montanum dictum, & sylvestre, quod quidem duplex est, Asarum scilicet, & Phu, de quibus suo loco.

Nardus Indica; Spica, Spica Nardi, & Spica Indica, *Offic.* Ἰνδικὴ Νάρδος, *Dioscoridis*. Alsembel sembelen, Alsembel alcib, Alnardin alhendi, *Ara-bum.*

bum. Radix eſt comoſa, vel potius congeries capillamentorum tenuium, convolutorum, radicis capiti inhærentium, quæ nihil aliud ſunt quam nervoſa marcidorum foliorum filamenta velut in faſciculos congeſta, digiti craſſitie & longitudine, colore ferrugineo, ſeu ex fuſco rufeſcente, ſapore amaro, acri, aromatico, odore grato ad Cyperum accedente.

Hæc pars plantæ filamentoſa quæ eligitur, nec ſpica eſt, nec radix; ſed caulium pars infima ubi radici inhærent, multis tenuioribus foliis primo obſita, quæ quidem folia quotannis areſcentia & marceſcentia, in capillamenta mutantur, remanentibus tantum nervoſis fibris. Spica vero ob figuram dici meruit, quæ adhæret radici digitalis craſſitudinis, fibratæ, ſaturatius rufæ, ſolidæ, & fragili. Inter hæc filamenta folia nondum in nervos divulſa, albicantia; & cauliculi concavi, ſtriati, nonnunquam reperiuntur: pluresque ex eadem radice capillacei faſciculi enati ſubinde conſpiciuntur.

Nardus Indica in Java magna quantitate creſcit; & apud Javanos frequentior eſt illius uſus in culina, ad piſcium & carnium condimenta.

Dioſcorides de tribus Nardi indicæ ſpeciebus mentionem facit, Indica nempe genuina, Syria, & Gangitide. Hodie vero duæ tantum ſpecies in officinis occurrunt, quæ nonniſi comatum longitudine & colore differunt. Longior enim Spica magis rufeſcit; ſed odore ſicut & viribus pares ſunt.

Eligenda recens, levis, longam comam habens; aliquantulum redolens Cyperum, ſapore amaro.

Planta dicitur Gramen Cyperoides, aromaticum, Indicum *Breynii* 2. *Prodrom.* Hactenus deſcriptione caret. Rajus eam caules emittere ſumma parte ſpicis aut paniculis onuſtos ad modum graminum, aut iis affinium, tamquam veriſimile pronuntiat.

Ex ſapore & odore conjicere licet Nardi Indicæ vires a ſale volatili oleoſo pendere, multo ſale fixo & terra implicito.

Alexiteria eſt, cephalica, ſtomachica & nephritica: unde morbis malignis convenit. Catharros, ſeu humores e capite in pectus, ſtomachumve procumbentes cohibet, ventriculum debilem roborat, & ciborum concoctionem juvat intus ſumpta & exterius admota, omneſque frigidos affectus concoquit, menſes & urinas promovet, ad hepatis, lienis & meſenterii obſtructiones reſolvendas confert. Cl. Galenus Marcum Imperatorem ventriculi imbecillitate, & difficili ciborum concoctione laborantem, Nardino unguento lana impoſito & ori ventriculi admoto curavit. Nardus Indica exſiccata, inquit Bontius, aceto infunditur apud Indos, & addito Saccharo adverſus hepatis, lienis & frequentiſſimos meſenterii obſtructiones adhibetur; necnon etiam adverſus venenatorum ſerpentum, ſcolopendrarum, ſcorpionum & ſimilium morſus, vulneri impoſita aut intus ſumpta. In hæmorrhagia narium Riverius tanquam præſtantiſſimum & frequenti uſu comprobatum remedium commendat Spicam Nardi in tenuiſſimum pulverem redactam cum juſculo, aqua Plantaginis, aut alio liquore exhibitam. Doſis a ℈ß. ad ℈ij. in ſubſtantia, & ad ℥ß. in infuſione.

Veteres ex ea parabant collyria & unguenta pretioſa. Unguentum Nardinum

num ex Dioscoride conficiebatur ex Junco odorato, Costo, Amomo, Nardo, Myrrha, & Balsamo, & oleo Balanino aut Omphacino: his folium Malabathrum nonnunquam adjiciebatur.

Nardus Indica usurpatur in Pulvere aromatico rosato, Pulvere Diarrhodon, Theriaca, Mithridatio, Philonio magno, Benedicta laxativa, Hiera picra Galeni, Hiera Diacolocynthidos, Trochiscis de Camphora, Trochiscis Hedichroi, Pilulis fœtidis, Syrupo de Cichorio composito, Oleo Nardino, Oleo Scorpionum *Matthioli*, Unguento Martiato.

NARDUS Celtica; Spica Celtica; Spica Gallica, Spica Romana, *Offic.* Νάρδος κελλικὴ & ἀλιόγγια, *Dioscoridis*: Saliunca, *Plinii*; Alnardim Alsimbel Alkeliti aut Alkelt, Alsimbel alrumi *Arabum*. Radix est fibrosa, capillaris, rufescens, cum foliis, seu squammis parvis, ex viridi flavescentibus, sapore acri, amaricante, aromatico, odore fragrante, graviusculo.

Ad usum eligi debet, recens, jucunde odorata, numerosis radiculis donata, non fragilis, plena.

A Dioscoridis sæculo ad hanc usque ætatem celebrata fuit. Celtica dicitur, quod in Galliæ olim Celticæ dictæ montibus colligeretur. Hodie quoque reperitur in Alpibus Germaniam ab Italia separantibus, Liguriæque montibus ac Genuensibus.

Planta dicitur Valeriana Celtica, *Inst. R. H.* Nardus Celtica Dioscoridis, *C. B. P.* Nardus Alpina *Clusii*. Hujus radix longe, lateque serpit, summa tellure sese inter muscum infundendo: oblongi, procumbentesque humi ramuli tenues, plurimis veluti foliolis aut siccis squammis circumsepti, subinde fuscas & nonnihil capillatas fibras agunt: superna parte in unicum aut bina, ternave extuberant capitula, aliquot longis secundum caput angustis, deinde in latitudinem paulatim se laxantibus foliis satisque crassis & succulentis plena; colore, dum primum emergunt, viridi, deinde sub Autumni initium aut Æstatis finem flavescente, gustu amariusculo. Palmaris aut dodrantalis, nonnunquam etiam major inter hæc emergit cauliculus satis firmus, geniculatus, bina ad singulos nodos habens inter se opposita exigua foliola, cui circa summum ex singulis alis nascuntur pediculi exigui, binos aut ternos flosculos coloris pallidi sustinentes, monopetalos, infundibuliformes, multifidos, quorum singuli calyci insident, qui deinde abit in semen exiguum, oblongum, & pappis instructum.

Tota planta aromatica est, & radicum Valerianæ sylvestris odorem æmulatur. Auctore Clusio, in summo Stiriacarum Alpium, mense Augusto floret, sub ipsis fere nivibus. Folia deinde promit, cum flores diffluere incipiunt. Legitur autem ab incolis sub Augusti finem & Septembris initium, cum folia flavescere incipiunt; tunc enim summam habet odoris gratiam, qua caret, cum folia primum promit, & adhuc viridis est.

Nardus Celtica virium earumdem est cum Spica Indica. Majore tamen cum utilitate in urina cienda, ventriculo roborando, & flatibus discutiendis adhiberi dicitur. Usurpatur in Theriaca, Mithridatio, in Emplastro de Meliloto, & in quibusdam aliis unguentis calefacientibus, & lotionibus cephalicis.

NAR-

Nardus Montana, *Offic.* Ὀ' ρειν̀ Νάρδος, *Dioſcoridis*: Alnardin Gebali, *Arabum.* Radix eſt oblonga, ſubrotunda ſeu turbinata, minimi digiti craſſitie, cujus caput capillamentis fuſcis vel cineraceis & rigidiuſculis donatur, cum cauliculo rubente, odore ad Nardum accedente, ſapore acri, aromatico.

Adeo mendoſa eſt Dioſcoridis narratio de Nardo montana, ut difficile admodum ſit decernere utrum vera Nardus montana Dioſcoridis nobis nota ſit, an adhuc ignota.

Radices aliquot plantarum ſub Nardi montani nomine nobis afferuntur.

Prima dicitur Valeriana maxima, Pyrenaica, Cacaliæ folio D. Fagon, *J. R. H*: Nardus montana altera Leonis, *Hiſtor. Lugdun.* Hujus plantæ radix craſſa eſt, longa, tuberoſa, capillata, perennis, odore Nardi Indicæ, ſed vehementiore, ſapore amaro. Ex hac radice caulis aſſurgit tricubitalis & altior, teres, lævis, concavus, nodoſus, rubens, unciam craſſus, cui folia adnaſcuntur bina, ex adverſo poſita, lævia, crenata, Cacaliæ foliis ſimilia, palmaria, & pediculis longis innixa. In ſummo caule flores naſcuntur purpuraſcentes, & ſemina Valerianæ floribus & ſeminibus ſimilia.

Secunda dicitur Valeriana Alpina minor, *C. B. P.* Nardus montana, radice olivari, *C. B. P.* Nardus montana, radice oblonga, *C. B. P.* Nardus montana longius radicata, *Camerar.* Tuberoſam habet radicem, modo longiorem, modo breviorem, quæ quotannis adnatis aliis ſe propagat, multiſque tenuioribus fibris infima parte & ſummo capite prædita eſt. Ex ea ſtolones oriuntur foliis ex atrovirentibus ſuperne & ſplendentibus, nec in ambitu ſerratis infima parte onuſti, deinde aliis in lacinias diſſectis, uti ferme Valerianæ majoris folia, ſed minora; & quo ſtolones magis adoleſcunt, eo magis diſſecta ſunt, ex adverſo ſemper poſita. In ſummo caulis faſtigio confertim naſcuntur flores Valerianæ ſylveſtris floribus non diſſimiles, odorati, minus tamen quam radix quæ ſylveſtris Valerianæ odorem valde refert.

℞ Nardus montana viribus cum Celtica convenit: quidam tamen imbecilliores exiſtimant. Rarius in officinis uſurpatur.

ARTICULUS VIGESIMUS-OCTAVUS.

De Ninzin & Gins-eng.

NINZIN & GINS-ENG radices plantarum non ſpecie modo, ſed & genere diſtinctarum, pro una & eadem plerumque aſſumuntur. Cum enim facie & virtutibus inter ſe non parum conveniant, e longinquis regionibus nobis advehantur, rariſſime adhibeantur a Medicis Europæis, & præterea Ginseng multo majoris conſtet quam Ninzin, non mirum quamplurimos in hunc errorem impegiſſe. Verum ut omnis deinceps tollatur confuſioni locus, utriuſque deſcriptionem ex probatiſſimis & autoptis auctoribus depromptam ſi hic ſubnecteremus, operæ pretium fore duximus.

NINZIN *Offic.* Sju ſjin, *vulgo*, Niſji, Nindſin & Dſin dſom, *Sinice* Som, *Tartarice* Soaſai: Siſarum montanum Coræenſe, radice non tuberoſa, *Kempfer*

fer Amœnit. exot. fascic. v. pag. 818. Sii species *Linnæi Gen. plant.* 219. *Forte*, Sium folio infimo cordato, caulinis ternatis, omnibus crenatis. *Gronov. Flor. Virg. part.* 1. *pag.* 31. Planta hæc recens nata, inquit Kempferus, radiculam exhibet unicam, simplicem, Pastinacæ similem, triuncialem, auricularis digiti crassitie, fibris paucis capillatam, carnosam, albidam, ambientibus rimulis subtilissimis interceptam, inferne nonnunquam in duo crura divisam; unde nomen ei natum est *Nindsin*, idest, homini similis. Odorem præbet Pastinacæ luteæ, saporem Sisari nostratis, minori tamen & graciliori cum dulcedine, quam ipsam exigua quædam ac fere imaginaria amaritudo temperat. Paulo provectior planta & in pedalem vergens altitudinem, in solo Japonico fota, radicem sibi unam atque alteram adsociat, priori æqualem; quas ad vigorem producta, ramosior videlicet & florigera, pinguiores ac fere palmares inordinato situ exhibet, multis simul circa radicum capita luxuriantibus diversæ magnitudinis gemmis atque tuberculis, his in radiculas, illis in novos caules sive plantas abituris. Caulem acquirit sesquicubitalem, auriculari digito tenuiorem, inæqualiter teretem ac striatum, geniculis arundinaceis protuberantibus, & in circulum punctatis, per sescuncialia spatia interceptum ac ramosum, ramulis utcunque alternatim ex geniculorum loco nascentibus, ima parte plenum, processu surculisque cavis & magis angulosis. Pediculis genicula amplexantibus, ad mediam longitudinem profundo sulco cavatis, sescuncialibus, tenuiter striatis, insistunt folia diversæ, pro plantæ statu, figuræ & magnitudinis: in nascente enim folia sunt singula, rotunda, languide dentata, uncialia, basi cordata; in succrescente & caule circiter pedali, majora sunt, Sii & Sisari foliis simillima, ex quinque lobis pinnata, lobis sive pinnis ex ovato acuminatis, sescuncialibus, denticulo acuto dense serratis, tenuibus, læte virentibus, præter nervum insignem medium & ab eo decurrentes laterales denso venularum complexu reticulatis: denique in planta perfecta ac ramosiore caule tribolatæ sunt, pinnis successive minoribus, & in unguis humani magnitudinem deficientibus. Umbellæ in quas surculi desinunt, ex basi foliolis angustis, brevibus laciniata, radiolos extendunt tenues, unciales, in petiolos tenuissimos per breves, singulis flosculis donatos, divulsos. Flos albus est & pentapetalus, petalis cordatis, & ad seminis Coriandri ambitum in planum radiantibus, staminibus ex interstitio petalorum surrectis, candido apice capitatis, brevibus, deciduis; stylo pumilo bifurco, vix conspicuo. Florem excipit semen geminum, nudum, Aniso simile, per maturitatem obscure rufens & striatum; quod excussum in duo dehiscit, uno latere compresso, saporem radicis obtinens cum segni caliditate. Inter ramulorum axillas nascuntur gemmæ, una vel plures, turbinatæ, Pisi magnitudinis, herbaceæ, quadantenus verrucosæ, carnosæ, saporis vapidi dulciduli; quæ, cum plantantur, vel in terram sponte decidunt, seminis lege plantam producunt sui generis.

(*a*) Ob polychrestam radicem, omnium Orientis, si Theam excipias, cebratissi-

(*a*) Hæc magis radici Ginseng, quam Ninzin congruere, mihi videntur.

lebratissima planta est; quæ ex Corea Japoniæ illata, in hortis urbis *Meaco* colitur, & magis quam in ipsa patria, luxuriat, sed virtutum fere exors: unde cautum lege est, ne exoticæ a seplasiariis supponantur. In Katajæ (Provinciæ Siamsai) Coreæque montibus rigidiori Jove nata, vitæ est longioris, radice restibili, & foliis Autumno deciduis; sub Japonico citius effusa in caules semina ferentes, ut plurimum, annua emoritur.

Facultates radicum a Japonensibus & Sinensibus recitantur variæ, ex quibus palmariæ sunt, quod roborent, pinguefaciant, renibus conducant, adeoque & pulmonibus, ex eorumdem viscerum, quod docent, consensu. In pulverem redactæ, paucis medicamentis, nullis omnino cordialibus non admiscentur.

Collectio radicis fit ineunte bruma; qua appetente, in *Siamsai* aditus omnes excubiæ occupant, quæ fures a collectione arceant. Ad usum ut fiant idoneæ, præparatione opus habent, quæ hæc est. Recens effossæ, triduum macerantur in aqua dulci, vel melius in aqua cocta Orysæ secundaria frigida; maceratæ in ahena operculata suspenduntur in vapore super igne: tum exsiccatæ ab ima parte usque ad medium, duram, rufam, resinosam ac quasi translucidam acquirunt faciem, quæ ipsa bonitatis nota est: fibras majores eodem modo præparant. Dosis est ℨjß. vel pro re nata major.

Gins-eng, seu Pe-Tsi, *Sinensium*: Gins-eng, *Offic.*(*a*) Aureliana Canadensis; Sinensibus, Gins-eng; Iroquæis, Garent oguen, *R.P.Lafiteau*, *Mem. sur le Gins-eng*: Araliastrum Quinquefolii folio majus, Ninzin vocatum D. Sarrasin. *Vaill. serm. p.* 43 *n.* 1. Gins-seng, *des Lettres edifiantes & curieuses, tom. X. p.* 172.

Hujusce plantæ radix pollicem unum aut alterum longa, digiti minimi plus, minusve crassitie, leviter rugosa, nitida & quasi translucida, ut plurimum bifida, aliquando multifida, inferne fibris tenuibus prædita, extus rufescens, intus flavescens, sapore subacri, subamaricante & aromatico, odore aromatico non ingrato, cujus in summo reperitur series nodorum juxta se invicem secundum varios inflexus positorum, & ab emarcidis annorum præcedentium caulibus efformatorum, quorum ope ætas plantæ calculo dijudicari potest. Ex radice surgit singulis annis caulis simplex, unum pedem altus, glaber, ex rubro nigricans: ex cujus apice emergunt tres quatuorve petioli ad mediam longitudinem profundo sulco cavati, radiatim & horizontaliter quasi in umbellam dispositi, quinque foliis terminati inæqualibus, inæqualiter petiolatis & connatis, tenuibus, oblongis, ex ovato acuminatis, denticulo acuto dense serratis, ex nervo insigniore medio & ex eo decurrentibus lateralibus, denso venarum complexu reticulatis. Caulis summo ex medio petiolorum exortu, insidet pedunculus simplex & nudus, quinque vel sex uncias longus; desinens in umbellam corymbosam involucro minimo suffultam; e cujus centro plurimi nascuntur pedunculi tenues, unciam circiter longi,

(*a*) Hanc unam, eamdemque plantam esse eum Gin-seng, probant iidem altitudinis gradus, æquale solum, non impar montium positio, similis nemorum aspectus, inspectio foliorum, pediculorum florum & fructuum, utriusque, & tamdem ipsorum Sinensium testimonium, qui, visa planta Canadensi Cantonem asporata, eam genuinum Gin-seng esse, subito agnovere.

longi, ſinguli ſingulos flores gerentes, perianthio minimo, quinquedentato & germini inſidente donatos, petalis etiam quinque, ovato acutis, ſeſſilibus, reflexis; quinque ſtaminibus ſubulatis, longitudine corollæ, antheras ſubrotundas gerentibus: ſtylo ſimplici breviſſimo ut plurimum bifido, aliquando trifido & quadrifido, totidem ſtigmata gerente, embryoni inſidente ſubrotundo, qui matureſcendo abit in baccam ſubrotundam profunde ſtriatam, coronatam, in tot loculamenta quot ſtigmata diviſam, ſeminibus fetâ ſolitariis, compreſſis, reniformibus.

Creſcit apud Sinas & in Tartaria inter 39. & 47. borealis gradum, in ſylvis umbroſis. Optima creſcit in regione *Leau-tong*, Chan tang, *TSu toang ſeng*, Tartaria, &c. Quæ in Corëa naſcitur (nempe Ninzin) craſſior eſt, mollis, cava, multoque inferior: creſcit quoque in Canada inter 47. gradum, in ſylvis altis & rarioribus.

Sinæ & Tartari eam magno apparatu & labore colligunt, ineunte Vere, & declinante Autumno: mundant attente radices cultro, e Bambou confecto, radunt leviter, has enim ferro tractare religioſe evitant: fibras illas lavant in decocto ſeminis Millii, (Oryſæ, juxta Kæmpferum), & eas accurate exſiccant ſupra fumum ejuſdem ſeminis in aqua cocti, ut de flavo ejus participent colore; & ne carie, humiditateve afficiantur, eas perfecte ſiccas, afflante Aquilone, in vaſis æneis lixivio elutis & caute clauſis ex iis naſcentes amputant, recondunt. De minimis radicibus reſiduis conficiunt extractum; folia autem tamquam The pro uſu conſervant.

Tantum eſt hujus radicis pretium apud Sinenſes, ut unica libra tribus argenti libris veneat: unde a multis adulterari ſolet; & exoticæ, (nempe radices Ninzin) ei a ſeplaſiariis non raro ſupponuntur. Eligenda eſt recens, odorata, non carioſa.

Plures & quidem ſingulares huic radici virtutes adſcribuntur. Summa quaſi panacea apud Aſiaticos habetur, & ad illam Sinenſes omnibus in ægritudinibus tamquam ad ſacram anchoram confugiunt. „In diarrhæis, *inquit unus* „ *ex Sinenſibus*, (*a*) dyſenteriis, ventriculi & inteſtinorum debilitate aut de„ pravatione, ſicuti in ſyncope, lypothymia paralyſi, ſtuporibus & convulſioni„ bus, prodeſt: mirum in modum refocillat nimia venere exhauſtos; homi„ nibus a morbis vel acutioribus vel chronicis enervatis, nullum huic æqui„ parandum medicamentum: ubi poſt eruptionem fractis jam viribus, ſubſidunt „ variolæ, felici cum ſucceſſu in larga doſi propinatur: tandem repetitis vi„ cibus, vires admodum debilitatas reficit & mirifice reſtaurat, perſpiratio„ nem auget, blando calore ſenum corpora perfundit, medullam in oſſibus „ & totam artuum compagem vegetat & confirmat; quin imo, in agone jam „ conſtitutis tale robur reſtituit, ut retardata morte, tempus & occaſio eis „ ſuperſit ad alia aſſumenda medicamenta, ſæpeque priſtinam ſanitatem re„ cuperandam. Hæc ſane mira, modo vera.

„ Attamen, pergit idem auctor, goloſis atque oinopotis parum proficua. „ In febribus malignis & epidemicis, ſumma cautione, & tantum remitten-

(*a*) Pen San Kan Mou Li Tchi Sin.

„ te febre, usurpanda, in phlogisticis, hecticis atque suppurantibus, tam-
„ quam cane pejus & angue fugienda. In hæmorragiis parce, nec nisi prius
„ cognita causa; in affectibus strumosis, scorbuticis atque venereis, incassum,
„ etsi innoxie, tentabitur. At languidis aut caducis vires addet aut recrea-
„ bit, diuturnis animi mœroribus, & febribus hecticis maceratis & exhaustis
„ opem feret jucundam, tutamque, prudenter adhibendo, a ℈j. ad ʒß. aqua
„ calida, horæ spatio, infusam; vel in pulvere, vel in extracto, vel, si ma-
„ vis: aliis remediis admixtam, a gr. x. ad lx. & certis in casibus ultra,
„ prout necessitas requirit.

Commendatur a Medicis Batavis in convulsione, lipothymia, syncope, & vertiginibus ab inanitione, in virium imbecillitate, & ad memoriam confortandam. Dosis a ʒj. ad ʒij. in infusione; in substantia vero, a ℈j. ad ℈ij. Cavendum autem est a nimio ejus usu, sanguinem enim accendit; quare junioribus & calidæ constitutionis hominibus interdicitur.

Qui plura cupierit, consulat opusculum R. P. Lafiteau, & Quæstionem Medicam D. Jac. Franc. Vandermonde, D. M. Paris. qui ipse apud Sinas vixit, die *9.* mensis Februarii an. *1736.* in Scholis Medicorum Parisiensium discussam, unde plurima excerpsimus.

ARTICULUS VIGESIMUS-NONUS.

De Pyrethro.

DUplex radix sub Pyrethri nomine in officinis reperitur; una digitum longa & crassa, foris ex subrufo colore nigricans, intus alba, fibris nonnullis donata, sapore acerrimo & urente, sine odore; quæ exsiccata nobis ex Tunnetensi regno affertur. Altera quæ tenuior est & minus acris.

Prima radix est plantæ quæ Chamæmelum specioso flore, radice longa, fervida, *D. Shavv. Catal. n.* 138. *pag.* 39. Pyrethrum vulgo & veteribus Arabibus, *Guntuss. Ejusd.* Buphthalmum Creticum, Cotulæ facie, flore luteo & albo, *Breyn. Cent.* 1. *p.* 150. *T.* 75. Buphthalmum caulibus simplicissimis, unifloris, foliis pinnato multifidis, *Lin. H. Cl. p.* 414. vulgo, *Pyretre, ou Racine salivaire.*

„ Hæc planta Chamæmelo persimilis, albam possidet radicem, densis fibris
„ se in terram figentibus, tenuibus, & aliquantulum tortuosis; initio nullius
„ manifesti saporis, sed diutius in ore dentibus pressa satis acrem, ferme ut
„ Pyrethri, linguæ relinquens. Ex illa densa in orbem circa terram folia erum-
„ punt, leniter hirsuta, magnitudine, divisura & forma Pyrethri Bellidis flo-
„ re, C. B. plane respondentia. Inter quæ caulis pene cubitalis, nonnun-
„ quam duntaxat pedalis, rotundus, mollis, cum tempore durior, coloris
„ viridis, vel ex viridi albicantis propter hirsutiem, surgit; foliis minori-
„ bus, Chamæmeli magis convenientibus, sed crassioribus, in lobulos latio-
„ res divisis: ex quorum sinu alæ, ut plurimum, longitudine caulem superantes,
„ in tali abundantia, præsertim statim circa radicem, prodeunt, ut densa & or-

„ biculata plantæ effigies ſubinde videatur, ob alarum multitudinem oblique „ & reſupine ſe propagantium. Flores, quibus ſubeſt ſquammoſum capitu- „ lum, ſquammulis viridibus, lanuginoſis, triplici ſerie contextum, Bu- „ phthalmi Alpini floribus non parum aſſimilantur; niſi quod illorum pe- „ tala, tredecim plerumque numero, majorem in medio paulisper quaſi ex- „ ſculptum ſive concavum, ex plurimis flavis tubulis condenſatum orbem „ circumambientia, breviora, latiora, lineis ſeu plicis ſtriata, & dilutiore „ flavedine ſint imbuta, in primis cum ad ſenium vergunt, & parte infe- „ riore, ubi pene tantum ſulphurea conſpiciuntur. Primus horum florum in „ medio plantæ ſupra caulem menſe Junio exit, deinde alii in alarum majo- „ rum cacuminibus, & tandem reliqui in ramulis lateralibus, veluti ſuccedanei „ ita ſe excipiunt, ut hæc planta totam non modo calidam Æſtatem, at- „ que Autumnum fertilem, floribus condecoret; ſed triſte ſenium etiam ſub- „ inde anni genialiter coronet, meſſemque ſemper uberrimam late compreſ- „ ſorum ſeminum ſature purpureorum, inter ſquammulas tenues, membra- „ naceas & latas, ejuſdem plane coloris, nitentes, firmiter & ſolide ja- „ centium, proferens: quæ tandem ſicuti etiam ſquammulæ ipſæ, regiæ ſuæ „ ſplendorem purpuræ cum illepido colore ſpadiceo triſti commutant; & in „ generis ſui conſervationem apud nos quotannis ſunt ſerenda. *Breyn.* Flos variat ſemifloſculis radii, albis ſuperne, ſubtus purpureis.

„ Hujus radicis magna quantitas, inquit Shavvius, Conſtantinopolim & „ Cairum tranſmittitur; & Saccharo condita, in doloribus pectoris & dentium „ comeditur. Floris radius amplus eſt, ſubtus purpureus; diſcus magnus, lu- „ teus, ad ſeminum maturitatem protuberans, ſquammis rigidis ſtipatus.

Altera radix eſt plantæ quæ dicitur, Leucanthemum Canarienſe, foliis Chryſanthæmi, Pyrethri ſapore, *Inſt. R. H.* 493. Chryſanthæmum fruticoſum, foliis linearibus, dentato trifidis, *Lin. H. Cl.* 417. Chamæmelum Canarienſe ceratophyllum fruticoſius, glauco folio craſſiore, ſapore fervido, Magala ab incolis nominatum, *Mor. Hiſt. Oxon. part.* 3. *p.* 35. Radice eſt „ alba, lignoſa vulgari minus craſſa, minus carnoſa, nec tantum fervorem poſ- „ ſidente. Stipites emittit lignoſos, pollicem craſſos; cortice albo tectos, cubi- „ tales & altiores, in varios ramuſculos diſtributos, foliis Chamæmeli inordi- „ natim veſtitos, aſt in latiores, craſsiores, carnoſiores, rigidiores & obtu- „ ſiores lacinias, magiſque cornu Cervi in modum extenſas, ex cæruleo, vi- „ ridi, glaucove colore tinctas, diviſis. Poſtremis ramulis cauliculi erigun- „ tur nudi, in quorum faſtigiis flores e capitulis rotundis, ſquammoſis, duris, „ proſilientes, eos Chamæmeli æmulantes, petalis albis umbonem luteum „ cingentibus, radiati, conflati ſunt. *Mor.* Semina omnia plana, margine in utroque latere acuto. *Lin.*)

Pyrethrum, ob acredinem ſuam vehementem & ductus ſalivales aperientem, ſalivam copioſe educit; hinc in odontalgia ab obſtructionibus & catharris ſpecificum eſt. Ob eamdem acredinem nervos vellicantem, eorumque obſtructiones ſolventem, in morbis ſoporoſis & linguæ paralyſi efficaciſsimum eſt, ore detentum & maſticatum.

℞. Rad. Pyrethri q. v. Maceretur per noctem in Aceto, & mane masticetur.

℞. Rad. Pyrethri, Zingiber. ana ʒj. Piper. nigri ʒß. Pulverizata indantur nodulo, qui dentibus conteratur; vel cum cera subigantur, in morsellos Nucis Avellanæ magnitudine, dentibus conterendos.

Raro ad usum internum præscribitur, nisi in enematibus, in affectibus soporosis.

℞. Rad. Pyrethr. ℥j. Coque in decocti communis clysteris ℔ j. Colaturæ adde salis gemmæ ℥ß. Fiat enema in apoplexia & soporosis affectibus.

Usurpatur in Philonio Romano, & in Pulvere sternutatorio, *Charas*.

ARTICULUS TRIGESIMUS.

De Rhabarbaro, & Rhapontico.

BOtanici nonnulli Rhabarbarum nostrum cum Rhapontico veterum Græcorum confundunt. Revera tamen radices & plantæ diversæ sunt. Ex Dioscoridis enim verbis manifestum est Rha seu Rheum diversum esse a Rhabarbaro quo nunc utimur: nostrum enim odorum est, nec injucundum, neque in ore mucilaginosum deprehenditur, nasciturque apud Sinas. Dioscoridis autem descriptio convenit cum Rhapontico Prosp. Alpini, quod vulgo colitur in hortis Europæ, nasciturque in Thracia & multis Scythiæ locis.

Itaque Rhabarbarum officinarum; Rhabarbarum verum, seu Sinense, radix est quæ nobis affertur in frusta, vel tubera crassiora, inæqualia, uncias quatuor, quinque vel sex longa, tres vel quatuor crassa, leviter ponderosa, foris lutea vel subfusca, intus ex croceo & flavo variegata ad Nucis Myristicæ similitudinem, nonnihil fungosa, sapore subacri, amaricante, & nonnihil adstringente, odore aromatico, sed nonnihil gravi. Apud Sinas nascitur.

Eligendum est recens, non cariosum, non putridum aut nigrum, quod aquam croceo colore tingat, nihilque lentoris aut glutinosi linguæ offerat.

Cujusnam generis plantæ species sit Rhabarbarum Sinense, seu Rhabarbarum verum, sive Rheum, *Off.* non ita facile est decernere. Nullam enim hactenus illius accuratam historiam, nec genuinam iconem ab ullo Botanico autopta datam fuisse, comperimus. Muntingius quidem, in sua Herbæ Britannicæ historia, Rhabarbari descriptionem & iconem ex Matthiolo desumptam, nomine *Rhabarbari lanuginosi, sive Lapathi Chinensis longifolii*, edidit; sed nec ipse plantam viderat, nec Matthiolus a quo descriptionem & iconem mutuatus erat. Quam enim hic illius historiam edidit, ea nulli plantæ hactenus notæ convenit; neque cum iis quæ de Rheo comperta sunt, concordat. Unde verisimillimum apparet, illum ex relatis sibi a mercatoribus & seplasiariis qui hanc radicem ex Sinensi regno asportabant, plantæ descriptionem & iconem effinxisse.

Dolendum sane est neminem hactenus ex tanto Europæorum numero, qui Chinam quotannis appellunt, repertum fuisse, qui utilitati publicæ consulens, tam quotidiani usus in Medicina, tantique proventus plantam perfectius

cogno-

cognoſcere, & quæ ipſe certa comperiſſet, conterraneis ſuis communicare, tentarit. Interim ſi quis in re adeo intricata conjecturæ locus ſit, donec alius certiora & exploratiora edoctus, ea in medium protulerit; quæ probabiliora mihi viſa ſunt, aperiam.

„ Rhabarbarum in univerſa Sina naſci refert R. P. Michael Boym e Soc. „ Jeſu, ibique vocari Tayhuam, quod ſignificat ſumme flavum; in Provin- „ ciis tamen, *Su-Civen*, *Xenſy*, atque *Socieu*, civitate ad muros Sinarum „ proxima uberius provenire: terram in qua gignitur, rubram eſſe & luto- „ ſam, ob fontes & pluvias: Sinenſes hanc radicem effoſſam in fruſta dividere, „ quæ primo in oblongis reponunt menſis, & qualibet die tribus aut quatuor „ vicibus revolvunt, ut per hanc induſtriam ſuccus incorporetur fruſtis, & „ conſtipatus maneat. Experientia enim docuit, ſi quis ſtatim illa fruſta ad „ ſiccandum appenderet, unctuoſum, quo ſcatet radix, humorem mox e- „ vaporari, radicem leviſſimam remanere, adeoque omnem virtutem deper- „ dere: tum vero quatuor dierum ſpatio, concreto humore, tranſactis „ per fruſta illa funiculis, appenſa vento exponere, loco tamen umbroſo, „ ne radiis ſolaribus contingantur: effodiendo Rhabarbaro tempus hyber- „ num eſſe optimum, antequam viridia folia incipiant pullulare; quod ſci- „ licet eo tempore ſuccus & virtus unita ſit & collecta. Quod ſi vero Æſta- „ te effodiatur, aut illo tempore quo viridia folia producit, uti necdum hoc „ tempore maturuit, flavoque illo ſucco & rubris venis caret, poroſaque „ ac leviſſima eſt; ita ad perfectionem Rhabarbari Hyeme effoſſi minime „ pertingere. *Flora Sinenſis Viennæ Auſtriæ edita anno 1656.*

Rhabarbarum olim ex China per Tartariam Ormuz & Alepum deferebatur, inde Alexandriam, & tandem Venetias,

Luſitani ex urbe Canton, Sinæ portu ac emporio, navibus in Indiam advehebant. Per Tartariam quoque Alexandriam Ægypti aſportabatur: nunc vero ex India Orientali & Moſcovia nobis adfertur. Creſcit copioſe in ea Chinæ parte quæ Tartariæ vicina eſt, & forte etiam in ipſamet Tartaria; an vero in Moſcovia quoque naſcatur, hactenus compertum non eſt. Veriſimillimum eſt Moſcovitas illud e Tartaria vel e China ad nos tranſvehere.

Miſſa eſt nuper ex Ruſſia, ad DD. de Juſſieu, in Horto Regio Pariſienſi Botanicæ Profeſſores digniſſimos, planta, ***Rhabarbarum folio oblongo, criſpo, undulato, flabellis ſparſis***, nuncupata; quæ eadem pro vero Rhabarbaro Sinenſi ex eadem regione miſſa quoque fuerat D. Rand Horti Chelſeani in Anglia Præfecto, ſub nomine ***Lapathi Bardanæ folio undulato, glabro***, quam veram Rhabarbari ſpeciem eſſe ex illius fructificatione dubitare non licet. Illam autem eſſe quoque legitimum Rhabarbarum Sinenſe, præterquam quod ut talis miſſa eſt, dubitare vetant convenientia ſeminum hujuſce plantæ cum veri Rhabarbari ſeminibus e Sina miſſis a D. Vandermonde Doctore Medico Pariſienſi, radicum forma, facies eadem, idem color, odor & ſapor. Colitur hodienum in Horto Regio Pariſienſi, ubi læte viret, floret & hyemes perfert etiam frigidiſſimas.

Radice eſt longæva, craſſa, ferme rotunda, in terram cubitum circiter & ultra

ultra recta deſcendente, in plures ſurculos craſſiores, & hi in alios minores, diviſa, colore foris obſcuro-rufeſcente. Cortici exteriori leviter in areolas diſciſſo pulpa ſubeſt, ſeu ſubſtantia radicis, punctis e luteo-croceis veluti in Nuce Myriſtica diſtincta, cujus centrum colore eſt vividiori croceo, odore ad Rhabarbarum Sinenſe, in primis circa radicis collum maxime accedente. Recens dentibus trita, linguam & palatum ſapore viſcoſo cum quadam amaritie tandem leviter adſtringente & gummoſo afficit.

Ex ſumma radice in orbem naſcuntur folia plura, in terram alia ſuper alia ſeſe diffundentia, ampliſſima, integerrima, viridia, aliquatenus cordato-ſagittata, baſi auriculata, longis & carnoſis inſidentia petiolis, compreſſis, inferius convexis, ſuperius planis, qui ad foliorum baſim in quinque coſtas dividuntur, carnoſas quoque, inferne protuberantes, fere quadrilateras, media juxta longitudinem, lateralibus oblique decurrentibus, & in alias quam plures ad marginem uſque profunde undulatum ſeſe devaricantibus, apice obtuſo & leviſſime, emarginato. In medio foliorum exſurgit caulis angularis, compreſſus, ſtriatus, cubitum circiter altus, paulo ſupra medium ornatus ſpathis quibuſdam vagis, partialibus, ipſi circuminſidentibus, inæqualiter diſtantibus ad ſummum uſque apicem.

Flores ex ſpathis veluti ex involucro egreſſi, in racemos expanduntur exiguos, ſinguli proprio pedunculo tenui & brevi, coloris candidi, Rhabarbari noſtratis floribus prorſus ſimiles, at medio minores. Corolla monopetala eſt abſque perianthio, baſi anguſtata, impervia, campaniformis, limbo ſexfida, laciniis obtuſis, alternis minoribus; cui inſeruntur filamenta novem capillaria, ejuſdem longitudinis, autheras didymas, oblongas, obtuſas, ſuſtinentia. Germine donatur brevi, triquetro, ſtylis vix ullis, ſtigmatis tribus, reflexis, plumoſis; pericarpio nullo; ſemine unico, triquetro, acuto, marginibus membranis auctis.

Ineunte Vere, germinat, Junio floret, Julio & Auguſto ſemina matureſcunt in his regionibus.)

Rhabarbarum multo ſulphure donatur & ſale fixo, cum exigua quantitate ſalis acidi & magna terræ copia conjunctis. Ex his principiis inter ſe commiſtis compoſitum exſurgit gummoſum, ex quo gummi & terra facile ſeparantur, nec parva copia; ſiquidem ex Rhabarbari ℥ij. aquæ communis ope extracti gummoſi ℥j. cum granis xij. elicitur. Perparum vero reſinæ in hac radice deprehenditur, & quidem multo ſale alcali dilutæ; ita ut ope ſpiritus vini, ex Rhabarbari ℥ij. vix ʒiij. extracti ſalino reſinoſi obtineantur. Hocce extractum, ob ſalis copiam, aqua communi facile diſſolvitur; & eamdem ob cauſam Rhabarbari tinctura per ſpiritum vini facta, in aquam injecta non lacteſcit, ut ceteræ tincturæ reſinoſæ.

Duplex in Rhabarbaro facultas ab omnibus Medicis agnoſcitur, humores potiſſimum bilioſos evacuandi, & partes, ventriculum nempe & inteſtina, blanda adſtrictione roborandi. Velut eximium cholagogum habetur: hepatis obſtructiones reſolvit; unde a nonnullis anima, vita & Theriaca hepatis vocatur. In ictero, in diarrhæis, & in gonorrhæis aut albis uteri profluviis uti-

utiliter exhibetur. Vi quoque vermes necandi pollet. Modo ut cholagogum, modo ut alterans usurpatur: sed quocunque modo sumatur, medicamentum est præstantissimum, quod infantibus, adultis, senibus, puerperis, prægnantibusque tuto præscribi posse asserunt.

Verumtamen Rhabarbarum, licet tot encomiis prædicatum, non prorsus innocuum existimandum est. Alvum enim exsiccatum relinquit, renes, vesicam & cerebrum petit. Minus ergo convenit hocce medicamentum ubi præfervida sunt viscera, ubi ardentior factus est sanguis, & febrilis calor inæstuat. Icterum juvat, qui pendet a bile spissa & lenta, quæ poris biliariis inhæret, & a sanguine separari nequit: si vero a bile oriatur nimis evecta, volatili, & æstuante, quæ per totum corporis habitum diffundatur, tunc minus prodesse compertum est. Fallopius Rhabarbaro exprobrat quod renum & vesicæ affectibus noceat; his enim in partibus ardorem accendit. Simon Pauli diuturniorem & frequentiorem Rhabarbari usum vertiginem induxisse observat. Unde concludendum est, Rhabarbarum etiam cautione indigere.

Præscribitur substantia masticata & deglutita ante pastum, ad ciborum concoctionem juvandam, ad ventriculi & intestinorum tonum roborandum, in obstructionibus hepatis, lienis & mesenterii: vel infusum Rhabarbari in cachexiis infantium, & ad vermes necandos, verminosamque saburram subducendam. In substantia exhibetur a ℈ß. ad ʒ. & in infusione ad ʒij. Quidam hujusce medicamenti vim purgatricem minuere, adstrigentem vero intendere aut augere contendunt, Rhabarbarum leviter torrefaciendo; sed inutilis est hæc correctio seu præparatio: non enim desunt adstringentia medicamenta, quæ cum Rhabarbaro consociari possunt, vel præmissa purgatione ex Rhabarbaro petita, exhiberi

Extractum Rhabarbari parari solet in officinis hac ratione.

℞. Rhei contusi & tenuiter incisi ℔ j. Huic affunde aquæ Cichorii ℔ iv. Macerentur secundum artem blando ignis calore, per horas duodecim. Infusio coletur per linteum. Massæ superstiti affunde spur. vini ℔ j. Macerentur denuo per sex horas. Tinctura per inclinationem separetur, & cum præcedenti infusione misceatur. Evaporetur humiditas ad extracti consistentiam, cujus dosis a ℈ß. ad ʒj. sub forma boli, vel pilularum.

Observandum est autem Rhabarbári substantiam longe valentius alvum ciere quam infusum, decoctum, vel etiam ipsum extractum, licet duplicato pondere exhibitum.

℞. Rhei electi, Tartar. solubil. ana ʒj. Infunde per noctem in aq. Cichor. ℥vj. In infusione dissolve Mannæ Galabr. ℥jß. Fiat colatura; & exhibeatur ad bilem stimulandam & subducendam. Vel

℞. Medull. Cass. recens siliquis extractæ ʒvj. Rhei pulver. & Tartari Vitriolati ana ʒß. M. F. bolus. Vel

℞. Rhei pulver. ℈j. Pulver. Jalap. ℈ß. Aquilæ albæ gr. x. El. lenitivi ʒij. Cum Syr. de Cichor. comp. cum Rheo q. s. M. F. bolus purgans. Vel

℞. Rhei pulver. ℈j. Pulver. Jalap. ℈ß. Pulver. Ipecacuanhæ gran. x. Cum Syr. de Cichor. comp. qu. s. M. F. bolus purgans in dysenteria.

℞. Rhabarbari contusi & tenuiter dissecti ʒj. Infund. in aq. font. ℔ ij. Infunde seorsim in vini generosi ℥vj. Limaturæ ferri ℥j. Macerentur per sex horas. Infusiones ambæ percolatæ misceantur; & quatuor aut quinque cyathos hujusce liquoris sumat ægrotans de die longe a pastu, ad hepatis & lienis obstructiones resolvendas, albosque mulierum fluores sanandos, præmissis præmittendis.

℞. Rhei pulverati ʒiij. Panaceæ Mercurialis ʒj. Balsam. Copaivæ ℥jß. M. Fiat Electuar. cujus dosis ʒj. quotidie mane & sero, ad gonorrhæam curandam. Purgetur æger tertio, vel quarto quoque die, cum pilulis Mercurialibus.

Usurpatur Rhabarbarum in Pulvere contra vermes, *Charas*; in Confectione Hamech; Electuar. catholico, Diapruno, de Psyllio; Extracto panchymagogo, *Crollii*; Extracto catholico, *Sennerti*; Extracto benedicto, *Schroderi*; Pilulis de Rhabarbaro, sine quibus, Polychrestis, Mercurialibus, *Charas*; Pilulis panchymagogis *Quercettani*; Syr. de Cichor. composito; Syrupo roborante; Syr. hydragogo; Syrupo aperiente, cachectico, *Charas*; Trochiscis de Rhabarbaro, *Renodæi*.

RHAPONTICUM *Off.* Ῥᾶ & Ῥῆον, *Dioscoridis*, radix est oblonga, crassa, ramosa, foris fusca, intus crocea, transversim secta, strias ostendens radiatim dispositas, a centro ad circumferentiam ductas; laxa, rara, odore non ingrato, sapore amaricante, subadstringente & subacri, lenta & glutinosa, si paululum in ore detineatur.

Hanc radicem a Rhabarbaro officinarum discrepare jam diximus; quod quidem evidenter patet ex ipsa Rhapontici descriptione ex Dioscoride deprompta. Rha, quod aliqui Rheum vocant, inquit Dioscorides, provenit in iis, qua supra Bosphorum sunt, regionibus, ex quibus affertur. Radix nigra, Centaurio magno similis, sed minor & rufior, fungosa, aliquantum lævis, sine odore. Optimum habetur, quod teredines non sensit, si gustatu cum remissa adstrictione lentescat, manducatumque colorem reddat pallidum, aut ad Crocum inclinantem.

At vero hæc descriptio Rhapontico P. Alpini seu officinarum, apprime convenit. Prosper Alpinus, Morissonus & alii Rhaponticum inter Lapathi species collocant, sed perperam: a D. Tournefort ad genus peculiare reducitur, diciturque Rhabarbarum forte Dioscoridis & antiquorum, *I. R. H.* Rhaponticum, *P. Alpini exotic.*

Ex ampla, crassa & brachiata radice folia promit amplitudinis foliorum Lappæ, sed rotundiora, Plantaginis modo nervis crassioribus donata. Ex mediis foliis caulis assurgit cubito altior, pollice crassior, cavus, striatus, ad cujus nodos folia nascuntur alterna, dodrantalia, e rotundo acuminata. Flores densi in paniculam amplissimam disponuntur, monopetali, campanulati, candidi, in quinque vel sex partes obtusas plerumque divisi; e quorum centro stamina prodeunt brevia, pistillum trigonum ambientia, quod abit in semen ejusdem formæ, duas lineas longum, singulis angulis in alam foliaceam eleganter tenuatis.

Naſcitur non ſolum in Rhodope monte Thraciæ, ſed etiam in Scythiæ locis. Vulgo in hortis Europæ colitur.

Radix Rhapontici moderate purgat, pulverata ad ʒij. vel ℥ß. infuſa vel decocta ab ℥ß. ad ℥vj. Sed potentius adſtringit quam Rhabárbarum verum: unde in diarrhæa & dyſenteria non ſpernendum remedium.

Rhaponticum uſurpatur in Pulvere Diarrhodon Abatis, Pulvere Diatrion ſantalon, in Theriaca *Andromachi ſenioris*.

Præter Rhaponticum uſurpant in officinis; imo ſæpe ſubſtituunt Rhabarbaro vero, radices ex Alpibus, Pyrenæis, & montibus Arverniæ delatas, quæ pro Rhapontico veneunt, aut quæ in hortis coluntur. Radices ſunt plantarum; quæ dicuntur Lapathum folio rotundo Alpinum, *I. B.* Lapathum hortenſe rotundifolium, ſive montanum, *C. B. P.* Hippolapathum rotundifolium & Pſeodo-Rha recentiorum, *Lobel. icon.* vel Lapathum hortenſe latifolium, *C.B.P.* Lapathum majus, ſive Rhabarbarum monachorum, *I. B.* Hippolapathum, ſive Rhabarbarum monachorum, *Dodon.* vel etiam Centaurium majus folio Helenii incano, *I.R.H.* Rhaponticum folio Helenii incano, *C.B.P.*

ARTICULUS TRIGESIMUS-PRIMUS.

De Sarſa-parilla.

SARSA-PARILLA & SALSA-PARILLA, *Off.* Radices ſub hoc nomine, vel potius radicum flagella proſtant in Officinis longiſſima plurimarum ulnarum, Junci majoris, vel plumæ anſerinæ craſſitie, lenta, flexibilia, ſtriis per longum decurrentibus, cortice tenui, colore exterius ruſeſcente vel cinereo; cui candida ſubſtantia farinacea ſubeſt, craſſiuſcula, mollis, & digitorum attritu in pulviſculum ſolubilis, Agaricum fere referens, ſapore tantillum glutinoſo, ſubamaricante, non ingrato tamen: meditullium vero lignoſum, nitidum, lentum, fractuque contumax. Pendent porro hæc flagella quamplurima ex uno capite, vel radice tranſverſa, pollicari craſſitudine, ſquammata. Affertur ex Hiſpania nova, Peruvia & Braſilia.

Probatur quæ plenis medulloſiſque eſt flagellis, ſolida, habitior, intus candida, plumæ anſerinæ craſſitie; quæque facilius in æquas, tota ſui longitudine, viminis inſtar, partes divellitur. Rejicienda eſt e cinereo nigricans, quę carioſa multum pulveris farinacei, dum finditur, emittit, craſſiorque qualis ex Maranhaon Braſiliæ regione affertur.

Diverſæ ſunt plantæ Smilaci aſperæ ſimiles vel congeneres, quarum radices ſub Sarſæ-parillæ nomine ex America afferuntur. Quatuor ſpecies recenſet Hernandez, quæ in Mexicano regno & nova Hiſpania creſcunt: ſcilicet, *Mecapatli* ſeu Zarza-parilla prima, *Hernandez*, quæ Smilaci aſperæ prorſus ſimilis eſt; *Quauhmetatl* ſeu Zarza-parilla ſecunda & tertia, *Eiuſd.* quæ folia Ocymi acuminata & nonnullis ſecta crenis proferunt; *Quauhmecapatli* altera ſeu Zarza quarta, *Eiuſdem*, quæ foliis magnis, cordis figura donatur. Hujuſce radices in noſtrum orbem ſuo tempore deferri ſolebant.

Mo-

Monardes cujusdam Sarsæ-parillæ in Quito Peruvianæ ditionis provincia nascentis meminit.

Tandem Piso & Marcgravius Brasiliensem Sarsam-parillam describunt, quæ *Suapecanga* Brasilensibus dicitur.

Ex radice transversa, squammata, longissime fibrata, caules tomentosos emittit, lignosos, lentos, virides, aculeis hinc inde munitos, in quibus alternatim oriuntur folia sex vel octo uncias longa, utrinque acuminata, ut fert figura Pisonis, vel cordis effigie, ut ait Hernandez & Monardes; tres aut quatuor uncias lata, cum tribus nervis insignibus per longitudinem productis, exterius dilute, subtus saturate virentia, & ad pediculos duobus claviculis donata, quibus aliis plantis firmiter adhærent. Flores fert racematim dispositos, quibus succedunt baccæ primum virides, deinde rubræ, postremo nigræ, magnitudine mediocrium Cerasorum, rugosæ, unum aut alterum ossiculum continentes ex albo flavum, in quo nucleus est durus & albicans.

Analysi Chymica, ex Sarsæ-parillæ ℔iiijß. per retortam distillatis extractæ fuerint phlegmatis insipidi ℥ij: phlegmatis subacidi ℥viij: spiritus acidi ℥xv: spiritus sale tum acido tum urinoso feti ℥xiiij: olei crassioris aquæ fundum petentia ℥vj: in retorta vero caput mortuum repertum est ad ℥xxiij. Hujus autem rite calcinati pondus erat ℥v. cum ʒvijß: ex quo salis fixi ad salem marinum accedentis ℥j & ʒij. cum gr. xxvj: per lixivium elicitæ sunt. Unde patet hujus radicis effectus pendere a sale essentiali acido, oleo spisso & multa terra implicito.

Sarsa-parilla veteribus Græcis ignota fuit sicut & Arabibus. Hujus radicis usum Hispani primum ex Peruviano regno in Europam invexere.

Sudorifera est, humoresque lentos ac tenaces dividit & attenuat. Specificum habetur remedium ad luem veneream, arthritidem, catarrhosos affectus, paralysim, morbosque chronicos & inveteratos, qui e crassis lentisque humoribus ortum habent, & tumores præter naturam contumaces discutiendos, quin etiam ad quascunque cutis affectiones, lichenas, & ulcera.

Ea autem erat hujusce remedii, ad luem veneream curandam, exhibendi ratio.

Sarsæ-parillæ unciæ quatuor in libris quindecim aquæ per horas viginti-quatuor maceratæ, decoquebantur ad medias. Decoctum linteolo mundo percolatum ad potandum reservabatur. Hujus decocti prius calefacti ℥viij. quotidie ægris prius rite præparatis mane & vesperi quatuor ante cibum horis propinandæ exhibebantur; & per duas horas in lecto stragulis contecti sudabant. Quidam subtilissimum Sarsæ pulverem cum singulis prædictæ decoctionis cyathis permiscebant. Hoc remedium in tertium, & quandoque, ubi contumax erat morbus, in quartum usque diem continuabatur. Decimo quoque die purgabantur ægrotantes. Victus ratio tenuis admodum instituebatur, nempe ex pane bis cocto & uvis passis.

Hac methodo Hispani, & populi meridionalibus in Americæ regionibus degentes, luem veneream curare solebant. Verum nostris in regionibus, frigidioribus nempe, curationes luis venereæ per Sarsam-parillam institutæ minus bene successerunt. Cujus rei in causa est primo ægrorum nostrorum cutis

densa

densa, & ad sudorem emittendum minus apta, deinde quod victu non usque adeo accurato & tenui victitent, quem hæc fœda lues ipsaque Sarsa-parilla requirunt. Nam si Nicolao Monardi credendum sit, Indi lue infestatos tenuissima diœta emaciare, ac fame veluti enecare solebant, omnem potum cibumque eis interdicentes; & per integrum triduum, præter lentorem calidum expressæ Sarsæ-parillæ, nihil edendum bibendumve exhibebant.

Sarsa-parilla magis tenuium esse partium existimatur quam China, vel Guaiacum; & ea de causa copiosiorem excitare sudorem. Exhibetur a ʒß. ad ʒij. in substantia; ad ℥ß. in decocto. Monardes ab ea abstinendum esse in febribus & morbis acutis animadvertit. Usurpatur potissimum in ptisanis sudoriferis & exsiccantibus.

℞. Rad. Sarsæ parill. minutim concisæ ℥iij. Ligni sancti ℥ij. Coquantur in aq. fontis ℔x. ad mediæ partis consumptionem. Fiat ptisana per cyathos exhibenda.

℞. Sarsæ-parillæ ℥ij. In exenteratum pulli gallinacei junioris corpus immittantur, & coquantur in aq. communis ℔vj. ad iv. pro 4. jusculis alterantibus, quarta quaque hora exhibendis in rheumatismo.

℞. Sarsæ-parillæ ℥vj. Rad. Chinæ ℥ij. Putamin. Nucum Juglandium cum Nihilis N. 40. Bulliant in aq. commun. ℔xij. & ad ℔viij. redigantur. Quatuor vel quinque cyathos in die sumat æger horis medicatis, pro rheumatismo, catarrhosis affectibus, & paralysi.

℞. Radicum Sarsæ & Chinæ ana ℥ij. Corticis & ligni Guaiaci ℥j. Sassafras ℥ß. Hydrargyri nodulo inclusi ℔ß. Coque in aq. communis ℔vj. ad iiij. Fiat apozema contra luem veneream, catarrhos, paralysim.

℞. Radic. sarsæ-parillæ, summitatum Centaurii minoris, rad. Aristoloch. rotundæ ana ℥jß. Folior. Chamædryos & Chamæpithyos, seminis Hyperici ana ℥ij. Rad. Angelicæ ℥ß. Cinnamom. ʒß. Croci ℈j. Caryophyllor. ℈ß. Omnia pulverata misceantur cum mellis Narbonensis q. s. Dosis ʒiß. quotidie mane jejuno ventriculo per annum integrum, in arthritide & rheumatismo a causa frigida.

(Variæ nobis afferuntur radices sub nomine Sarsæ-parillæ, quæ quidem facillime a legitima distingui possunt. Talis est illius plantæ radix, quæ Aralia caule nudo, *Lin. H. Cl.* 113. *& Gron. Flor. Virg.* 34. nuncupatur Aralia caule aphyllo, radice repente, D. Sarrasin. *Vaill. Serm. de struct. flor.* 43. Aralia Canadensis, aphyllo caule, *Boerh. Ind. alt.* 63. Zarsa-parilla Virginiensis nostratibus dicta, lobatis umbelliferæ foliis, Americana *Plukn. Alm.* 396. Christophoriana Virginiana, Zarsæ radicibus surculosis & fungosis; Sarsa-parilla nostratibus dicta, *Plukn. Alm.* 98. *T.* 238. *F.* 5.

Radice est repente, 5. vel 6. pedes longa, medullari, crassa, odorata, sed minus solida quam genuina: ex qua surgit caulis cubitum circiter altus, atrorubens, villosus, qui in tres ramos dispescitur, 5. vel 6. uncias longos. Singuli rami quinque folia gerunt oblonga, tres uncias longa, duas lata, margine dentato. Ex caulis divaricatione esxurgit scapus nudus, in tres pedunculos divaricatus, corymbum gerentes florum, singulorum singulis pedunculis pro-

propriis tenuissimis, semiunciam longis, insidentium; involucro minimo suffultum. Perianthium floris quinquedentatum est, minimum, germini insidens; corolla pentapetala, in orbem disposita; germen florem sustinens fit bacca rubra, umbilicata, compressa, tetragona vel pentagona, in totidem loculamenta divisa, singula singulum semen compressum & striatum continentia.

Hæc planta crescit in Virginia & in Canada, intra 40, 45 & 47 gradus.

Hanc radicem Canadenses & Virginienses *Salse pareille* appellant; quod genuinæ figuram & virtutes fere possideat. Legitur in Serm. D. Vaillant de str. flor. l. c. D. Sarrasin in supremo Canadensi Consilio quondam Consiliarium, Medicum Regium peritissimum, curasse vomica laborantem ægrum, qui usu liquoris potulenti, ex hujus plantæ radicibus confecti, ante biennium ab hydrope anasarca sanatus fuerat.

ARTICULUS TRIGESIMUS-SECUNDUS.

De Seneka.

SENEKA radix est plantæ quæ, Polygala caule simplici, erecto, foliis ovato-lanceolatis, alternis, integerrimis, racemo terminatrice erecto, *Gron. Flor. Virg.* 80. nuncupatur: Polygala Virginiana, foliis oblongis, floribus in Thyrso candidis, radice alexipharmaca, *Miller*: Anglice, *The Rattle-Snake-root*; Gallice, *Racine contre la morsure du Serpent a sonnettes*, ou *le Seneka*.

E radice perenni, semispythamam vel etiam spythamam longa, variæ pro ætate crassitiei, ut plurimum digitum circiter minimum crassa, varie contorta, in plures ramos divaricata, fibris stipata lateralibus, & margine veluti membranaceo, extuberante, secundum longitudinem decurrente, foris sublutea, intus alba, sapore acri-amaricante, nonnihil aromatico prædita, multos profert caules, alios surrectos, alios humi sparsos, tenues, subluteos, simplicissimos, ramis destitutos, teretes, glabros, vix pedales, debiles, foliis vestitos ovato-lanceolatis, alternis, unciam circiter longis, glabris, integerrimis, lævibus, in petiolos desinentibus vix manifestos, superioribus sensim majoribus: spica laxa florum Polygalæ vulgaris plane similium, ut minorum, alternorum, sessilium, caules terminat, mediante pedunculo foliis breviore. Dignoscitur, margine membranaceo, extuberante, secundum illius longitudinem decurrente.

D. Tennent (*a*) Medicus Anglus, qui plures annos in Virginia commoratus est, virtutem huic radici diaphoreticam, diureticam, alexipharmacam, sanguinem viscidum, tenacem ac inflammatorium resolventem, catharsim & etiam quandoque vomitum moventem tribuit; eamque ab Indis specificum adversus serpentis caudisoni venenum haberi, refert. Narrat quoque se duos incolas a serpente caudisono vulneratos, postero die ab inflicto vulnere, vidisse qui iisdem quibus pleuritici ac peripneumonici symptomatis conflictabantur, respirandi nempe difficultate, tussi, ac sanguinis coagulati sputo, cum

(*a*) Epist. Regiæ Scientiar. Academiæ scripta, & Essay on the pleurisy.

cum pulsu vehementi ac frequenti. Pes vulneratus valde tumens erat, & labia vulneris livore consperſa. Radicis *Seneka* pulverem ſtatim ab inflicto vulnere aſſumpſerant. Nihilo ſecius tamen totum illis corpus intra pauca minuta intumuerat, cum magna virium debilitate & pulſu fere nullo. Verum ubi primum remedium infundi venis cœperat, vires ſtatim & pulſum rediiſſe, ac tumorem ſubinde paulatim remiſiſſe, narrabant. Eo quo illos vidit tempore, decoctum hujus radicis ex lacte ter de die aſſumebant, & in eo perſeveraturi erant, uſque dum vulnus omnino ſanaretur; pedi vero adhuc tumenti nihil niſi cataplaſma ex ipſiuſmet radicis cum lacte decoctione imponebant. Erat tunc temporis menſis Julius, quo ſerpentis caudiſoni virus maxime noxium eſt, & quo cetera hujuſce veneni antidota, hyeme, & cum nondum ſol Syrius urget, alioquin proficua, morbo cedunt, cui debellando ſunt prorſus imparia. Radix vero *Seneka* quovis tempore, modo tempeſtive adhibita, virus conceptum venis depellit, ſanguinem coactum reſolvit, tumorem diſcutit, pulſum debilem ac languidum reſtituit, tandem ægros alioquin intra pauca minuta veneno interimendos reficit, & ſanitati reddit.

Perſpecta hujuſce radicis efficacia ac virtute ſanguinem coactum & tenacem reſolvendi, idem D. Tennent eam in aliis morbis ab inſpiſſato ſanguine oriundis proficuam quoque fore intulit: & cum obſervaſſet ſerpentis caudiſoni veneno infectos reſpirandi difficultate, tuſſi, ac ſanguinis ſputo laborare, quaſi pleuritide aut peripneumonia ægrotarent; & cum aliunde noſſet pleuritidem ac peripneumoniam ſanguine inſpiſſato foveri, idem remedium in utroque morbo adhibere tentavit; quod ei feliciter ceſſit. Hac autem methodo procedebat.

In plethoricis, & ubi febris aderat, ſanguinem ad ℥x. e brachio dolenti lateri oppoſito mittebat; vel e ſaphena, ſi utrumque latus doleret. Tum ſequentis tincturæ tria cochlearia ægrotanti, ſexta quaque hora, incipiendo ſtatim a venæ ſectione, propinabat; & ſic deinceps, donec remiſſiora fierent ſymptomata.

℞. Rad. Seneka ℥iij. Valerianæ ſylveſt. ℥iß. Conterantur ſimul in mortario; deinde in vini Canar. veteris & generoſi ℔ij. digere igne arenæ per ſex horas in vaſe idoneo, operto; & decanta ad uſum. Deinde

℞. Balſam. Copaivæ, & ſal. volat. oleoſ. ana gutt. xv. M. & hauriantur in cyatho potus conſueti, ſecunda quaque hora inter ſingulas tincturæ ſuperioris doſes.

Potus conſuetus ſit infuſio tepida rad. Altheæ. Decoctum ſolius radicis ad ℥iij. in aq. font. ℔ij. ad medietatis conſumptionem, quovis Syrupo pectorali e melle confecto edulcoratum, ceſſit quoque feliciter, dum ægro ſanguis miſſus eſt, ubi primum ægrotare cœpit, modo ſtatim ab inſultu morbi hoc decocto uſus fuerit. At cum febris aliquatenus nervoſa ſit, tinctura anteponenda eſt. In eo enim caſu radix Valer. ſylv. mira præſtat; & Balſama Copaivæ aut Gilead ceteris pectoralibus, ſi qua adhiberi opus eſt, anteponenda ſunt. Radicis quoque pulverem ad gr. xxxv. in morbi principio, adhiberi poſſe aſſerit; ſed dolor non tam cito remittit, ac ſi tinctura propinetur.

Si æger aliquot dies prius ægrotaverit, quam tinctura uſus fuerit, Balſami uſus continuandus eſt, etiamſi melius ſe habuerit.

Alte-

Altero die, si dolor & febris non multum remiserint, venæ sectio ad ℥x. repetenda est; verum raro opus est. Namque 24. horarum intervallo, symptomata, ut plurimum, usu hujus tincturæ quam maxime remittunt.

In valde plethoricis tamen, & ubi solida inter & fluida admodum labefactatum fuerit æquilibrium, aliquando eodem die, urgentibus symptomatis, sanguinis missio repetenda est, quarta hora post primam tincturæ dosim exhibitam; at rarissime tertia requiritur.

Vomitus & Catharsis quandoque hocce remedio benigne cientur, idque satis feliciter. At si æger admodum debilitatus fuerit, nec vomitum facile pertulerit, emesim sistent absorbentia quævis testacea, tincturæ immixta, vel gr. xij. Sal. Tartari in modica aquæ Cinnamomi debilitatæ dosi propinata.

Testatur D. Tennent, hocce remedio ea methodo exhibito, plurimos pleuritide ac peripneumonia ægrotantes, ab orci faucibus ereptos fuisse.

In morbis etiam nervosis, seu febribus lentis, pleuritidem, peripneumoniave mentientibus, eadem tinctura absque ulla sanguinis missione utitur, prospero eventu; & intra paucos dies integræ sanitati restitui asserit.

Exhibita quoque fuit Polygalæ vulgaris nostræ radix, sub forma pulveris, ad gr. xij. plurimis pleuriticis, cum sat prosperis ægri rebus. Screatus movit copiosos, & sanguis, postero die ab hujusce radicis usu, missus, minus coriaceus & multo floridior apparuit. At *Seneka* radix uberiores screatus ciet, & sanguinem, lymphamque viscidam potentius atterit & dividit.)

ARTICULUS TRIGESIMUS-TERTIUS.

De Serpentaria Virginiana.

SERPENTARIA Virginiana; Colubrina Virginiana, & Pistolochia, Virginiana, *Off.*: Gallice, *Viperine Virginienne*, ou *Serpentaire de Virginie*; Radix Snaqroel novæ Angliæ, *Cornuti.* Radix est fibrosa, tenuis, levis, foris fusca, intus flavescens, odore fragrante aromatico, ad Zedoariæ odorem aliquantisper accedente, sapore subacri amaricante. Ex Virginia affertur.

Eligenda est recens, aromatica, sincera, non vero aliis radicibus referta. Quidam hanc cum Asari Virginiani radice confundunt, sed facillime autopsia distinguuntur, cum nigræ sint radices hujus Asari, quod dicitur Asarum Virginianum Pistolochiæ foliis subrotundis, Cyclaminis more maculatis, *Pluk. Phytogr. Tab.* 78. Serpentaria major vel nigra, Officinar. *Dale Pharmacol.*

Thomas Johnsonus, Gerardi historiæ emaculator, asserit eam esse radicem plantæ, quæ Aristolochia, Pistolochia altera, *J. B.* *3. 563.* Pistolochia Cretica, *C. B. P.* *307.* Pistolochia altera semper virens, *Clusii.* Verum peritus Botanicus J. Raius idem post Johnsonium in primo historiæ plantarum volumine retulerat. In secundo volumine dubitare videtur: ac tandem in tertio aliter sentit, eamque a Pistolochia Cretica Clusii diversam esse probat post Plukenetium, qui trium plantarum radices sub Serpentariæ Virginianæ nomine ex Virginia afferri asserit.

PRIMA dicitur, Ariſtolochia polyrrhizos auriculatis foliis, Virginiana. *Pluken. Phytogr.* Serpentaria altera, Virginiana vulgo, *Raii. Hiſtor. T. 3. 393.*

Huic radix fibris cirriſve plurimis comata eſt, & in unum caput conjuncta; e qua caulis aſſurgit dodrantem altus, foliis paucis ornatus. Iſta petiolis brevibus adhærentia in fundo cordis figuram exprimunt; ſtatimque conſtricta, apparent quaſi auriculata, & in longum exporrecta in medio cuſpidem. Flores ex inferiore caulis parte pediculis, longis inſidentes proveniunt longi, concavi, recti, Ariſtolochiarum ritu. His ſubeſt fructus parvus, pentagonus, qui ſemina parva acinis uvarum, ſeu potius vinaceis ſimilia continet.

ALTERA nominatur, Ariſtolochia Violæ fruticoſæ foliis, Virginiana. cujus radix Serpentaria dicitur: *Pluken. Phytogr.* Radicem habet fibris tenuiſſimis albis conſtantem. Caulis erigitur ut plurimum ſingularis, gracilis, cui folia pauca, inordinate poſita, vix unciam lata, baſi cordata, & in mucronem acutum protracta, rigidiora, petiolis uncialibus inſidentia, adhærent. Flores ex infimo caule proveniunt. Semina parva Ficiformia ſunt.

TERTIA vero nuncupatur Ariſtolochia, Piſtolochia caule nodoſo, ſeu Serpentaria Virginiana, D. Baniſter, *Pluken. Phytogr.* quæ vera ac genuina Serpentariæ ſpecies eſt.

Radix e fibrarum minorum coloris lutei, odoris & ſaporis aromatici, congerie conſtat. Caulis inde exoritur unus aut alter, glaber, ſaltem parum admodum piloſus, teres, plerumque erectus, minime quadratus, aut prociduus, ſarmentoſuſve: folia alternatim cauli adnaſcuntur, hinc inde ad ſingulos nodos, ſeu genicula ſingula, tenuia, longa, acuminata, ad pediculum excavata, & in modum cordis efficta, ſuperne nonnihil piloſa, ſubtus nervis protuberantibus aſpera, tactu paulum glutinoſa, & digitis adhærentia. Prope terram enaſcuntur flores ſingulares, vel etiam bini, in calcaneum deſinentes latum, rotundum, galericulatum, labium ſuſtinens cujus centrum in floris cavum aperitur. Labium coloris eſt atro purpurei, reliquus flos cœnoſi. Vaſculum ſeminale hexagonum, pyriforme, unciali propemodum; cum plene adultum eſt, diametro. Perpetuæ frondis non eſt: verum poſtquam ſemina maturuere, folia & caules marceſcere & exſiccari incipiunt.

Serpentaria Virginiana per retortam diſtillata ſpiritum acidum fundit copioſum, & oleum tum tenue, tum craſſum, mediocri capite mortuo in retorta remanente, ſale alcali fixo turgido. Ex hac radice extractum ſalino-reſinoſum elicitur, tum ope aquæ, tum ope ſpiritus vini, non vero mera reſina: unde liquet hujus radicis energiam a ſale acido, oleoſis particulis, & ſale alcali fixo ſimul conjunctis pendere:

Hæc radix diuretica, diaphoretica & alexipharmaca habetur. Venenis & humorum putredini reſiſtit, & tamquam certiſſimum & præſentaneum remedium commendatur adverſus letiferos Boiciningæ ſerpentis morſus, unde nomen ſumpſit. Herbæ commanducatæ ſuccum deglutiunt ſtatim a morſu, foliaque contuſa vulneri imponunt: morſum canis rabidi ſanare dicitur, & ab hydrophobia vulneratos defendere. Vermes necat, verminoſamque putredinem arcet. Præterea vis febrifuga & antihyſterica ipſi tribuitur. Præſcribitur

ejus

ejus pulvis vel ſolus, vel cum aliis medicamentis conjunctus, a gr. x. ad ʒß: infuſum ad ʒij.

℞. Rad. Serpentar. Virginianæ ℈ß. Chelar. nigrar. Cancror. pp. ℈j. Syr. Caryophyllor. hortenſ. q. ſ. Fiat bolus in febribus malignis ad putredinem arcendam.

℞. Serpentar. Virginian. pulver. gr. xx. Theriacæ veteris ʒß. Fiat bolus ad ſudorem promovendum in febribus mali moris.

℞. Rad. Serpentar. Virgin. tenuiter inciſæ & contuſæ ʒvj. Coque in aquæ limpidæ ℥xij. ad medias. Sub finem coctionis adde Coccinilia contuſæ ℈ß. Fiat colatura: in qua adhuc calida diſſolve mellis Narbonenſis ℥j. Solutioni refrigeratæ adde aq. Theriacalis ℥ß. Hujus liquoris cochlearia duo vel tria, tertia quaque hora, in febribus malignis & putridis exhibeantur ad diaphoreſim aut ſudorem promovendum, ad ſanguinis inſpiſſationem a venenis frigidis præcavendam, & miaſma venenatum foras eliminandum.

℞. Serpentariæ Virginianæ, radicis Contrayervæ, pulver. Viperar. ana ʒß. Miſce. In febribus malignis, adverſus venena frigida, necnon etiam adverſus febres intermittentes, ineunte paroxiſmo, exhibitus hic pulvis commendatur.

Ex hac radice paratur tinctura, quæ tinctura Virginiana apud Londinenſes dicitur.

℞. Radicis Serpentariæ Virginianæ pulver. ℥ij. Tincturæ ſalis Tartari ℥xvj. Miſce: & tinctura per digeſtionem extrahatur ſecundum artem.

Uſurpatur in Pulvere epileptico Londinenſium, in Pulvere Comitiſſæ Kanth ſeu de Chelis Cancrorum, *Charas*.

ARTICULUS TRIGESIMUS-QUARTUS.

De Turpetho.

TURBITH ſeu TURPETHUM incognitum videtur fuiſſe Dioſcoridi, Græciſque veteribus. Arabes primi de eo mentionem fecere, licet de hujus rei origine prorſus incerti videantur. Mirandum ſane quod Serapio *Capite de Turbith*, hiſtoriam Tripolii ex Dioſcoride ad verbum tranſcribat, cui deinde alias ſubjicit deſcriptiones ex Arabibus auctoribus petitas, quæ verum Turbith delineant, quale ab Avicenna refertur. At vero quod Turbith Officinarum & Arabum non ſit Tripolium Dioſcoridis, ſatis liquet ex Matthioli obſervatione, nempe quod communis uſus Turpethum nullo commendetur odore, nec tantam guſtui acredinem relinquat.

Avicenna vero, interprete Salmaſio, narrat Turpethi nomine in Officinis proſtare lignoſa fruſta, tum craſſa, tum tenuia, ex India allata, cinerea & candida, longa, extus plana ſeu lævia, non rugoſa, intus concava tamquam arundinum fruſta, tritu facilia, quæ contrita nervos ſeu filamenta non relinquant. Unde veriſimile eſt, Indicum Turbith Avicennæ innotuiſſe. De ejus origi-

origine nihil profert. Meſue tradit Turpetham radicem eſſe plantæ folia ferentis Ferulæ, ſed minora, lacte turgentis. Aliud hortenſe, aliud ſylveſtre fecit; & inter hæc magnum & parvum, album, flavum, nigrumque diſtinguit. Sed quænam ſint variæ illæ Turpethi ſpecies non conſtat. Meſue Turbith Indicum cum aliis plantarum Ferulacearum radicibus jam confundere & indiſcriminatim uſurpare videtur.

Actuarius duplex Turpethum conſtituit, fortaſſe ex coloribus, albo nempe & cineraceo, ab Avicenna Turpetho aſſignatis: album unum, quod aliqui Alypum Dioſcoridis cenſent; alterum nigrum, quod Pitiuſæ radicem ſtatuunt. Recentiorum nonnulli Tithymalum Myrſinitem eſſe Turpethum Arabum voluerunt; alii Scamoneam Antiochenam; alii Thapſiæ ſpecies diverſas. Tandem radicem quæ uſu continuo in Officinis pro legitimo Turpetho habebatur, Garzias ab horto in Orientalibus plagis reperit, ejuſque originem aperuit. Eamdemque plantam vir de re Botanica optime meritus Paulus Hermanus in Horti Lugduno-Batavi catalogo accuratiſſime deſcripſit.

Itaque Turpethum ſive Turbith *Offic.*: Terbadh *Avicennæ*, Turbedh *Arabum*, Τερπὶθ Græcorum recentiorum. Radix eſt vel radicis cortex a lignoſo meditullio ſeparatus, exſiccatus, diſſectus in fruſta oblonga, digitum craſſa, reſinoſa, foris fuſca vel cinerea, intus albida, ſapore ſubacri & nauſeoſo.

Eligatur nonnihil reſinoſum, recens, foris cineraceum, planum, non rugoſum, intus candidum, non carioſum, neque majore gummi vel reſinæ copia foras obductum. Solent enim impoſtores radicum fruſta gummi vel reſina extrinſecus illinire, ut magis gummoſum appareat.

Planta dicitur, Convolvulus Indicus, alatus, maximus, foliis Ibiſco nonnihil ſimilibus, anguloſis, Turbith Officinarum, *H. Lugd. Bat. Catal.*: Turpethum repens, foliis Althææ, vel Indicum, *C. B. P.*

Vario longoque reptatu ad tria quatuorve cubita deſcendit radix pollicem & amplius craſſa, lignoſa, in aliquot ramos diviſa, craſſo fuſcoque cortice tecta, qui ruptus ſtillat ſuccum lacteum, glutinoſum, in pallide flaveſcentem reſinam illico concreſcentem, guſtus primo ſubdulcis, poſtmodum pungitivi, vomitum minantis. Ex hac prodeunt ſarmenta ramoſa, quatuor alis donata, varios in gyros ſeſe contorquentia, prope radicem lignoſa, digiti craſſitie, rufeſcentia, in progreſsu vero viridia, ſex ſeptemve ulnarum longitudinem aliquando ſuperantia, quorum nonnulla humi procumbunt, alia vicinas arbores, fruticeſque ſcandunt, iiſque multiplici plexu ſe involvunt. His adſtant ex carinatis alatiſque pedunculis folia Althææ nonnihil paria, mollia, incana, raraque lanugine obſita, anguloſa, in ambitu crenata, leviter mucronata, ad quorum ſinus circa ramorum ſummitates exeunt petioli ſuperioribus longiores, robuſtiores, alis & carina omnino deſtituti, ſuſtinentes terna aut quaterna capitula oblonga, mucronata, quinque viridantibus in rubro foliolis conflata, quæ ſingula excludunt florem monopetalum, Convolvuli vulgaris magnitudine & forma, candidum, intus quinque palleſcentibus apiculatis ſtaminulis, cum ſexto intermedio ſubjectæ ſeminali capſulæ impacto, refertum. Flore excuſso, capitula expan-

duntur, in quorum centro conſpiciuntur quaterna rotundo-anguloſa, nigricantia ſemina, Piperis magnitudine, incluſa vaſculo tenui, membranaceo, ſubrotundo, depreſſo, plano, intus quadripartito. Frequens naſcitur in locis opacis, humidis, ad foſſarum margines, retro hortorum ſepes, aliiſque ſylveſtribus a mari longe diſſitis in Zeylan & Malabara. Colliguntur in uſum Medicum non caules, ut perhibet Garzias, ſed radices craſſiores, turgentes lacte & reſina copioſiore. Quæ ad nos tranſmittuntur radices, fodiuntur in Guzaratta, ubi proventus luxurioſus.

Ex Turpetho per analyſim Chymicam, præter phlegma acidum & urinoſum, ſal volatile concretum, oleum & terra copioſe extrahuntur. Ex hac radice ope aquæ extracti gummoſi copia non mediocris, reſinoſi vero portio quædam ope ſpiritus vini eliciuntur. Præterea infuſio Turpethi chartam cæruleam ſubrubro colore tingit: unde conjicere licet Turpethi vim pendere a quadam gummi reſina conflata ex ſale ammoniacali cum oleo craſſo conjuncto.

Efficax cenſetur remedium ad craſſos, lentoſque humores a remotioribus corporis partibus fortiter evellendos; adeo ut in proverbium abierit: Quod non extrahit Agaricus, extrahit Turpethum; quod Turpethum non promovet, elicit Colocynthis. In diuturnis morbis maxime frigidis commendatur, præſertim in arthritide, paralyſi, hydrope. In ſubſtantia exhibetur a gr. xv. ad ʒj. Infuſum vero a ʒjß. ad ʒiij.

Ex eo Extractum vini ope præparatur, & reſina ope ſpiritus vini; ſed rarioris ſunt uſus. Extractum a ℈j. ad gr. xxx. Reſina ad gr. xv. exhibentur.

Nonnullis ſuſpectum eſt hocce medicamentum, quod tormina pariat, ventriculum lædat, & corpori marcorem inducat. Sed hæc vitia corriguntur aromaticis, ſtomachicis, Zingibere, Cinnamomo, Caryophyllis, Maſtiche, Saccharo.

Præterea raro ſolum præſcribitur, cum deſes ſit pharmacum, quod tarde admodum operationem exerat. Ea de cauſa aliis purgantibus medicamentis permiſcetur.

℞. Turbith gummoſi ʒij. Folior. Sennæ ʒj. Cinnamom. ℈j. Vini generoſi ℥vj. Infunde per noctem. Colaturam capiat.

℞. Turpethi, Hermodactylor. Jalapæ, Sennæ ana ʒj. Aquilæ alb. ℈j. Scammon. ℈ß. Rob Ebuli q. ſ. Miſce. Fiat Electuarium præſtantiſſimum in arthritide & hydrope. Doſis ʒjß.

Turpethum uſurpatur in Electuario Diaturpethi, Diaphœnico, Benedicta laxativa, El. Diacarthami, de Citro; Extracto Catholico *Sennerti*, Extracto panchymagogo *Crollii*, Pilulis de Agarico, aggregativis ſeu polychreſtis, Cochiis, fætidis, tartareis *Quercetani*, Pulvere arthritico *Paracelſi*.

Quidam pro Turpetho legitimo quarumdam plantarum radices ſubſtituunt, quales ſunt Laſerpitium foliis latioribus lobatis, *Moliſſ. Umbellif.* quæ Thapſia, *Offic.* Apium Pyrenaicum Thapſiæ facie, *Inſt.* & Thapſia ſive Turbith Garcanicum ſemine latiſſimo, *J. B.* Sed rejiciendæ ſunt hæ radices quæ ſumma donantur acrimonia, ita ut ventriculum & fauces inflamment, & Turpetho vehementiora ſint purgantia.

ARTI-

ARTICULUS TRIGESIMUS-QUINTUS.

De Zedoaria & Zerumbeth.

De Zedoaria & Zerumbeth nulla apud Dioſcoridem, Galenumve mentio reperitur. Arabibus uſitata fuerunt medicamenta. Verum in his, ſicut innumeris aliis, deſcribendis tam breves & incerti ſunt, atque adeo inter ſe diſſentientes, ut ex eorum ſcriptis horumce ſimplicium hiſtoria dilucidari nequeat.

Eorum plurimi, ſicut Serapio, Razes, Zedoariam & Zerumbeth idem eſſe volunt. Avicenna Zedoariam diſtinguit a Zerumbeth, & præterea duas Zedoariæ ſpecies agnoſcit; unam quæ ſimilis eſt radicibus Ariſtolochiæ, alteram quæ cum Napello creſcit, & eſt Napelli antidotum: & Bisbua ſeu Napellus Moyſi aut Anthora dicitur. Serapio Zerumbeth quod eſſe Zedoariam interpretatur, radices eſſe ſimiles Ariſtolochiæ rotundæ dicit; addit Zingiberis colore & ſapore ſimilem eſſe, & ex Sinarum regione advehi. Cum vero de Zerumbeth loquitur Avicenna, dicit, radices eſſe ſimiles Cypero, ſed majores, & minus odoratas, colore cinereo, ex Sinarum regione advectas. Avicenna inſuper Zerumbeth & Zarnab diſtinguit, ſeu de his rebus differit tanquam diverſis, quas Serapio confundit. Serapioni igitur Zedoaria, Zerumbeth & Zarnab una res eademque. Si igitur ipſi Arabum principes his de rebus inter ſe diſſentiant, fruſtra eas ex eorum ſcriptis diſtinguere tentabimus.

Itaque his controverſiis derelictis, hiſtoriam Zedoariæ & Zerumbeth, qualia in Officinis hodie proſtant, aggrediamur.

Sub Zedoariæ nomine duplex radix occurrit in Officinis; longa una, rotunda altera, quas nonnulli autumant eſſe diverſas tantum ejuſdem radicis partes.

Zedoaria longa, *Offic.* radix eſt tuberoſa, denſa, ſolida, ſextantali, trientali, aut quadrantali longitudine, craſſitudine digiti, quæ utrinque in obtuſum acumen deſinit, foris cinerea, intus candida, ſapore acri, amaricante, aromatico, odore tenui, fragrante, ac valde aromaticam ſuavitatem dum tunditur aut manducatur ſpirante, & ad Camphoram aliquatenus accedente.

Eligenda eſt magna, denſa, plena, non rugoſa, ſubſtantia veluti pingui, lenta, dentibus propter ſoliditatem aliquantulum repugnante, odoratiſſima, nullis foraminibus pervia.

Zedoaria rotunda, *Offic* radix eſt ſubſtantia, pondere, ſoliditate, ſapore & odore longæ Zedoariæ omnino ſimilis: ſolaque figura differt, quæ globoſa, unciali magnitudine; ſuperficie aliquantulum inæquali, ac præciſarum fibrarum veſtigiis tuberoſa, nonnunquam in brevem mucronem deſinens, quo terræ adhuc hærens germen fundere conſuevit.

Ex Sinarum regione utraque affertur, referente Garzia ab horto, & annuente Paulo Hermanno. Rotunda rarius in officinis reperitur quam longa. Ex quanam planta oriantur, nos latet.

Samuel Dale poſt Breynium & Raium exiſtimat eſſe radicem plantæ quæ dicitur

citur Malan-Kua, *H. Malabar. P.* 11. 17. Bon-Tſiappo *Braman.*: Colchicum Zeylanicum flore Violæ, odore & colore Ephemeri *Herman. Parad. Bat. prod.* 304.

Radix bulboſa eſt, coriacea membrana obducta, extus cineracea, intus alba, denſa, aquea, multis ſtipata fibris capillaribus, digitum craſſa, cui quamplurimi oblongo-rotundi bulbi, bini & bini, trina ſupra ſe annectuntur ſerie, glabri, hinc inde minutiſſimis pilis inſtructi, denſi, intus pingues & mucilaginoſi, Zingiberis odorem & ſaporem referunt, linguam minus vellicantes. E ſummitate radicis calyx oritur albus & membranaceus inſtar Croci, cui flores includuntur quatuor, vel quinque, e fundo calycis longis petiolis prodeunte, tripetali vel etiam hexapetali; quorum tria digitum longa, culmum lata, reliqua petala ſive ipſum florem obtegunt, flore jam aperto ſupine recumbentia: duo ex reliquis longa ſunt & anguſta, in acutum deſinentia; tertium illis ex adverſo eſt bifariam diviſum, ita ut ipſe flos tetrapetalus videatur, mixti coloris eſt ex cæruleo, albo, rubro, purpureo, flavo: duo reliqua maxima ex parte alba ſunt, ita tamen ut dicti colores etiamnum ſed obſcuri videantur. Ex eodem calycis fundo ſimplex progreditur filamentum purpureum, quod cornea & flava eminet lingua. Hi flores gratiſſimi ſunt odoris Violas & Lilia longe ſuperantis, ante folia ex terra erumpentes, quibus deciduis calyx intumeſcit, capſulas ſeminales efficiens. Folia ſpithamam longa, tres quatuorve tranſverſos digitos lata, in mucronem abeuntia, glabra, polita, læte viridia, fulcita pediculo craſſo, breviſſimo, qui lato ac folioſo ſuo principio caulem involvit; & in nervum per folii mediam longitudinem excurrentem terminatur. Caules cubiti altitudinem non excedunt. Foliorum ſapor & odor Zingiberis.

Aliam Zedoariæ ſpeciem Hermannus recenſet in H. Lugd. Batavi catalogo, ſcilicet Zedoariam Zeylanicam Camphoram redolentem, *Muſæi Zeylanici*: Harankaha *Zeylanenſium*, cujus folia parte averſa ex purpura obſcure rubent: pediculi foliorum carinati ſunt, obſcure rubentes & ſubhirſuti, prodeuntes immediate ex radice, non caule.

Zedoaria diſtillata cum aqua communi oleum eſſentiale denſum ac ſpiſſum ſuppeditat, quod in ſubtilis Camphoræ ſpeciem concreſcit. Pollet igitur oleo eſſentiali tenuiſſimo, cum acido ſale ſumme volatili conjuncto; ex quorum connubio tenuis hæc reſina camphorata exſurgit, multa terra ſepelita, e qua ipſius energia pendet.

Alexipharmaca eſt, ideſt venenis, venenatorum animalium morſui, & peſti reſiſtit. Sudores ſumme movet, phlegma pulmonum in diſpnœa & orthopnœa, in aſthmate ſpiſſum & tenax potenter incidit, ejuſque evacuationem promovet. Seroſam colluviem viſcidam nimis in ventriculo & inteſtinis ſtagnantem dividit ac reſolvit: flatus diſcutit, & colicos cruciatus inde oriundos ſanat. Ventriculum roborat, & ciborum concoctionem juvat, vomitum reprimit, alvum ſiſtit, horumce viſcerum tonum nimis laxum firmando, fibrarumque oſcillationes vividiores efficiendo. Maſſam ſanguineam veluti vappidam, & orbatam ſpiritibus, quibus vitalis fermentatio fovetur, excitat, noviſque ſpiri-

tuosis particulis recreat: unde in scorbuticis affectibus, apoplecticis & paralyticis sæpe confert, sicut cetera aromata tenuia & volatilia. Cavendum tamen ne temere calidiori naturæ exhibeatur; nam fibras nimis exsiccat, humores jam nimis densos inspissat adhuc, ac proinde morbum vel exasperat, aut in graviorem mutat.

Exhibetur ipsa substantia a gr. vj. ad ʒß. vel infusa ad ʒij. in vino, vel in aqua calida ad modum potus Theæ.

℞. Zedoariæ longæ, Acori veri ana ʒß. Cinnamomi ℈j. Infunde in aq. bull. ℥vj. Capiat æger colaturam cum Saccharo.

℞. Rad. Zedoar. Sacchari ana ʒiij. Balsami Peruviani gutt. xij. Fiat pulvis pro 12 dosibus. Vel

℞. Zedoariæ, Acori, Galangæ, Angelicæ, Cinnamomi ana ʒj. Caryophyllor. Ambræ cineritiæ ana ℈ß. Sacchar. rosati ʒvj. Fiat pulvis stomachicus seu cibarius. Dosis ʒj. in vini haustu, ante pastum vel statim a pastu, ad ciborum concoctionem juvandam, & ventriculi tonum laxatum restituendum, aut flatulentos & colicos dolores sedandos.

℞. Radicis Zedoar. pulver. gr. vij. Succi Mali Citrei cochlear unum, Spiritus Sulphuris gutt. ij. Sumat æger ad nauseam & vomitum compescendum.

℞. Zedoar. ʒiij. Irid. Florentin. ʒij. Infunde in vini generosi ℥vj. per noctem. Fiat colatura. Sumat æger cochlear unum aut alterum per intervalla ad expectorationem juvandam.

℞. Zedoariæ, Castorei, Serpentar. Virgin. Valerian. sylvestr. ana ʒj. Spiritus C. C. succinati q. s. Extrahe tincturam, quæ in hystericis affectibus præstantissima est, a gutt. j. ad x. in vehiculo conveniente.

Ex Zedoaria tinctura & extractum spiritus vini ope, vel cum vino præparantur;

Radix recens Saccharo condiri solet, cujus usus præstat ad ventriculum roborandum.

Usurpatur in Aceto Theriacali, in Aqua prophylactica, *Sylvii de le Boe*, in Aqua vitæ regia, *Charas*, in Aqua generali, seu Elixir vitæ maximo, *Matthioli*, in Aq. imperiali, *Londinens.* in Pulvere lætificante, *Charas*, & Philonio Romano.

Zerumbeth *Off.* Zerumbeth *Garziæ*. Radix est tuberosa, geniculata, inæqualis, pollicem & nonnunquam brachium crassa, nonnihil depressa, albida vel flavescens, sapore acri, amaricante, aromatico, ad Zingiber accedente; odore fragrante. Rarissime occurrit in officinis.

Planta dicitur, Zingiber latifolium sylvestre, *Hermanni*, Zerumbeth *Garziæ*, Vvalinghuru sive Zingiber sylvestre Zeylanensibus, *Hort. Lugd. Bat. Catal*: Kua, *Horti Malabar*: Paco-Ceroca Brasiliensibus, *Pison. & Marcgrav.* Zingiber sylvestre majus, fructu in pediculo singulari Sloane, *Raii Histor.*

Radice potitur arundinacea prorsus, sed tenera, rubente, fibrisque crassiusculis & longiusculis stipata; e qua cauliculus unicus elevatur, quinque pedes circiter altus, pollicem fere crassus, rotundus, sed tantum foliorum ipsorum

pediculis ſeſe invicem alternatim amplexantibus efformatus. Ipſa autem folia 10. circiter aut 9. numero, alterno ſitu ipſum exornant, membranacea, Cannacori vulgaris tum formam, tum conſiſtentiam ac magnitudinem æmulantia, ad oras undulata, & faſciola rubicunda circumdata, ſubtus tandem dilute, deſuper vero obſcurius virentia & ſplendentia. Ex ipſa autem eadem radice, juxta cauliculum jam dictum, cauliculi alii prodeunt, coccinei, pedem & ſemiſſem circiter alti, quatuor uncias craſſi, & foliolis quibuſdam acuminatis & anguſtis obvoluti; e quorum alis flores ſingulares enaſcuntur, veluti ſpicam ſeu pyramidem conſtituentes, & veluti e tribus tubis, uno alteri innato conſtantes, & rubedine præclara conſpicui: tubi autem illi bifariam ad oras diffinduntur, deque fundo ſuo foliolum emittunt, craſſiuſculum & luteum, duobuſque apicibus pallidis ſtipatum. Calyx tandem piſtillum gerens longiuſculum, tenue, candidum, apiceque rubente ornatum, in fructum evadit ovatum, pruni magnitudine, carnoſum, umbilicatum, ſanguineo rubore infectum, ſanguineoque ſucco prægnantem, trifariam ab apice dehiſcentem, ſeminibuſque fetum multis, rufis, ſplendidis, duris, intraque pulpam quamdam, filamentoſam, involutis.

Sylvas humentes ac fluviolorum ripas amat hæc planta; fructus ejus jumentis ac bobus pabulum fiunt gratiſſimum. Plurima creſcit in inſula San-Vincentiana in ea regione quam Charaibæ *Olaiou* appellant. E fructuum ſucco color præclare violaceus elicitur, deinceps indelendus, ſi ex eo panni linei aut ſericei tingantur. *Plum. Mſſ.*)

Sale volatili, oleoſo, aromatico, abundare hujus aromatis radicem probat inter alia ejus diſtillatio. Tranſmittit enim per Alambicem aquam fragrantem cum ſufficienti oleo; cui, ſi recens fuerit diſtillata, innatat ſal volatilis paucus, forma nivis aut Camphoræ. Hic in ſpiritu vini ſolutus, conditis, electuariis, aliiſve debite mixtus, acidis ventriculi cruditatibus, flatibus, ac doloribus mirum in modum conducit. Idem, ſed cum blanda alvi dejectione, præſtat ſuccus ex radice recente expreſſus.

Radix ſiccata & in farinam trita, plurimum de ſua acredine dimittit: qua ratione conficiuntur ex ea panes, quibus annona duriore veſcuntur Indi. Mucilago ſquammati capitis interſtitiis inhærens, aromatis hujus virtutem nonnihil redolet, & propterea doloroſo & debilitato ventriculo cenſetur utiliſſima.

ARTICULUS TRIGESIMUS-SEXTUS.

De Zingibere.

ZINGIBER ſive Gingiber, *Off.* Ζιγγίβερις, *Dioſcoridis* & *Galeni*; Zimpiperi & Zingiberi, *Plinii*, Gallice, *Gingembre*. Radix eſt tuberoſa, nodoſa, ramoſa, paululum compreſſa, ſubſtantiæ nonnihil fibroſæ, pallidæ vel flaveſcentis, tenui pellicula ſubfuſca obtectæ, qua ſpoliari ſolet, dum recens eſt, antequam ad nos afferatur; ſapore acerrimo, fervido, aromatico, inſtar Piperis; odore fragrantiſſimo. Ex Sinarum imperio, Malabar, & Ceylan affertur, nec-

necnon etiam ex quibusdam Americæ provinciis. Sinensis minus fibrosæ est substantiæ, & præstantior censetur.

Probatur recens, candida vel pallida, odorata: damnatur teredinibus exesa, pulverulenta, & cujus superficies bolo vel creta obducta fuit, ad teredinum foramina adimplenda: teredinibus enim admodum obnoxia est.

Planta dicitur, Zingiber angustiori folio, femina, utriusque Indiæ alumna, *Plukn. Almag. p. 397.* Iris latifolia tuberosa, Zingiber dicta flore albo, *H. Oxon*; Mangaratia, *Pisonis*; Gingibil, *Bontii*; Chilli Indiæ orientalis, seu Zingiber femina, *Hernandez*; Inschi, vel Inschi-Kua, *Hort. Malabarici.*

(Ex radice arundinacea, tenera, squammata, intus alba, foris vero pallida & rubente, gustuque acerrima, tres aut quatuor elevantur cauliculi, rotundi, dimidium digitum crassi, juxta radicem tumentes, & rubri, deinde omnino virentes. Horum alii foliosi sunt, alii in clavam desinunt squammatam: cauliculi foliosi duos pedes circiter alti sunt, solisque foliorum amplexibus compacti. Ipsa autem folia plurima sunt, alterna, hinc inde late expansa, arundinacea, sed foliis arundinaceis minora & molliora, semipedem scilicet circiter longa, acuminata, pollicem paulo magis lata ubi latissima, glabra, læte virentia, & nervulo subtus donata.

Cauliculi autem clavati, vix pedis altitudinem obtinent, vagineisque foliolis conteguntur, virentibus quidem, sed acumine rubente rostratis. Ipsorum summitati clava imminet elegantissima sane, utpote tota e squammis membranaceis & ex auro rubentibus aut virentibus & albicantibus compacta. Ex squammarum autem sinu flores emergunt Orchidum nostratium flores æmulantes, in sex partes hiantes acuminatas, partim pallentes, partim vero sature rubentes, maculisque subluteis insignitas. Ex ipsarum medio pistillum sese exerit tenuissimum, breve, album; apiculumque gerens etiam candidum, sed e rubro rostratum, quod abit basi sua in fructum coriaceum, subovatum, trigonum, triloculare, trivalve, seminibus plurimis fetum.

Tota clava odorem spirat acrem, floresque ex ea prodeuntes vix dimidium diem durant, successive unus post alium sese expandentes. Planta in hortis tantum colitur. *Plum. Mss.*)

Nascitur in omnibus utriusque Indiæ provinciis exculta, sataque semine aut radice, pingui solo, humido & probe exculto. Americæ non videtur naturalis, sed ex India Orientali, aut Philippinis Insulis in novam Hispaniam & Brasiliam translata.

Alia est planta quæ Zingiber sylvestre mas, *Pison. Mantiss. arom.*; Anchoas seu Zingiber mas, *Hernandez*; Katou-Inschi-Kua, *Horti Malabar.* quæ quidem a præcedente parum discrepat. Folia paulo latiora sunt & aspera: radices quoque majores sunt, quarum nec tam fortis odor, nec sapor adeo fervens & aromaticus, & idcirco non tanti æstimatur.

Zingiberis radices quotannis colliguntur ubi flores aruerunt, & dempto cortice exteriori, conjiciuntur in muriam; & hora una aut altera maceratæ, Soli tantumdem temporis exponuntur; tum sub tecto super storeas collocantur, donec omnis humiditas consumpta fuerit.

Indi foliis Zingiberis in jusculis & coquinario usu atque acetariis utuntur. Radices etiam virides cum aliis herbis minutim concisæ ex oleo, sale & aceto inter acetaria comeduntur. Saccharo quoque recentes condiri solent, & inter bellaria exhibentur.

Zingiber oleum essentiale minus gratum & acerrimum distillatione suppeditat; pollet sale volatili oleoso, fervido seu igneo principio turgido, a quo saporem, odorem & vires obtinet.

Galenus Zingiber minus tenuium esse partium quam Piper inde colligit, quod calor ejus, quamvis æque fortis, non primo statim occursu gustu percipiatur. Caliditas autem quæ proficiscitur a Zingibere, diutius perseverat, quam quæ a Pipere; unde infert substantiam ejus & crassiorem esse & humidam.

Dioscorides alvum leniter emollire scribit; quod verum est, si teneræ & adhuc recentes radices edantur: nam vetustiores siccant potius & sistunt alvum.

Zingiber recens ab Indianis habetur tanquam remedium præstantissimum ad colicos dolores, cæliacam & lientericam passionem, diarrhæas diuturnas ex frigore natas, flatus, ventrisque tormina, & alia hujuscemodi.

Recens & exsiccatum, ventriculum roborat, & concoctionem promovet: ventriculi & pulmonum farctus abstergit & dissipat, supervacuo humore absumpto. Cerebrum & memoriam roborando juvat: hebetudini etiam visus, quæ ab humiditate oritur, prodest: venerem stimulat, & flatus discutit. Antidotis admiscetur tanquam alexipharmacum. Sæpius adjungitur medicamentis catharticis, ad eorum vim augendam, aut malitiam corrigendam.

Ea tamen perpetuo adhibenda est cautela, ut qui sanguine sunt fervidiore, sive sani, sive ægrotantes, parcissime eo utantur; quia Zingiber omne, sive siccum, sive recens, sive conditum, sanguinem accendit, & orificia venarum aperit. Insuper omnibus melancholicis in magna dosi non est exhibendum; quia humores melancholicos nonnunquam spissiores, fixiores, & plane immobiles reddit, inquit Hermannus.

Exhiberi potest per se in substantia a gr. v. ad xv. sed rarissime datur propter nimiam acrimoniam. In infusione vel decocto a ʒß. ad ℥ß. conditum vero a ʒj. ad ℥j.

℞. Zingiberis conditi ℥ß. Conserv. Rosar. rubrar. Corticis Limon. conditi ana ℥ij. Extracti Juniperin. ℥ß. Cinnamom. Nucis moschatæ ana ʒjß. Syr. Flavedin. Citri, vel Cydonior. q. s. Misce. Fiat Electuarium ad ciborum concoctionem juvandam, statim a pastu sumendum ad ʒij.

Zingiber usurpatur in Theriaca *Androm.* Mithridatio *Damocratis*, Diascordio *Fracastoris*, Electuario diasatyrio, diaphœnico, Benedicta laxativa, El. Caryocostino, Confectione Hamech, Electuar. diacarthami, de Citro, Trochiscis de Agarico, Alhandal, Pilulis fœtidis, polychrestis.

CAPUT SECUNDUM.

De Corticibus.

ARTICULUS PRIMUS.

De Cinnamomo.

CASSIA & CINNAMOMUM apud priſcos, ſi non res una & eadem, maxima ſaltem cognatione & affinitate conjunguntur. Duo præcipua Caſſiæ genera diſtingunt Græci ſcriptores, unum Κασίαν συρίγγα, vel συριγγίδα nominant, alterum ſurculoſum quod Ξυλικήν Κασίαν aut Ξυλοκασίαν quidam nuncuparunt.

Κασία σύριγξ ex cortice ſolo compoſita erat in tubulos ſive fiſtulas convoluto, unde nomen, Ξυλοκασία ſive ξυλική κασία. Caſſia lignea ſurculis conſtabat lignoſis, cortice adhuc coopertis, quam etiam Dioſcorides Βλαστός μοσύλιτην vocat, id eſt, ſurculum moſyliticum.

Caſſia Syrinx ſeu Caſſia fiſtula vulgaris erat uſus ac notitiæ, & vilis emptu, ut refert Galenus: eademque erat quæ ab Andromacho tum ſeniore, tum juniore in Theriaces compoſitione expoſtulabatur. Omnes aliæ Caſſiæ ſeu Xylocaſſiæ ſpecies rariores erant, quarum plurimæ a Galeno recenſentur; ſcilicet ἀσύφη, μωτώ, γίζειρ, quam quidem dicit Cinnamomo ſimillimam, ſurculoſam aut fiſtulis plenis, ἀραβώ & δαφνῖτις.

Cinnamomi vero plura quoque ſunt genera parum inter ſe diſcrepantia, Μόσυλον Moſyliticum nempe quod præſtantiſſimum eſt, nigricans ſeu ex vinoſo in cinereum vergens, læve, tenuibus ramulis ac frequentibus nodis cinctum, acre, mordens, & cum calefactione quadantenus ſalſum: deinde ὀρεινόν montanum, μελαν nigrum, λευκόν candidum, ὑπόκιῤῥον ſubfulvum, quibus addunt Xylo-Cinnamomum & Pſeudo-Cinnamomum.

Quidquid diſcriminis Caſſiam inter & Cinnamomum Græci veteres conſtituere voluerint, id in eo tantum poſitum deprehenditur, quod Cinnamomum odore & ſapore grato, ſuavi & aromatico, Caſſiam tum fiſtuloſam, tum ſurculoſam longe ſuperet. Et reipſa Galenus obſervat ſupremam Caſſiam ab infimo Cinnamomo parum diſtare, eamque pro Cinnamomo ſubſtitui, ſed duplicato pondere.

Neque ex ſcriptis Arabum, apud quos Græci Caſſiam & Cinnamomum naſci arbitrabantur, harumce rerum hiſtoria magis illuſtratur. Nam Avicenna Caſſiam Dioſcoridis appellat *Selicha*, quæ vox derivatur ab Arabico *Selach*, quo ſignificatur cortex; niſi illud a Græco ξυλική derivare malint. Quæcumque vero de Caſſia Dioſcoridis ſcripta ſunt, eadem ferme leguntur ſub titulo *Selicha*, quod in Caſſiam ligneam noſtram Arabum interpretes convertunt, fortaſſe minus bene. Avicenna Cinnamomum ſub nomine *Dar Sini* tradidit; & quidquid Dioſcorides de Cinnamomo tradidit, in ſuam linguam ad verbum convertit & expoſuit. Eo autem capite quo omnes Cinnamomi differentias verbis Dioſcoridis pretexuit, quod Xylo-Cinnamomum Græco au-

auctori vocatur, ipse Arabice *Kerfa* vocatum affirmat & interpretatur, forte derivatum a Græco κάρφων surculus, sicut *Dar Sini* significat surculum Sinensem.

Nunc vero considerandum est, an Cassia veterum & eorumdem Cinnamomum una res eademque sit atque Cinnamomum nostrum, Canella vulgo dictum, an-ne res diversæ? Non levis est ea de re inter auctores controversia.

Auctorum plurimi, inter quos Matthiolus, Cassiam Dioscoridis esse nostrum Cinnamomum existimant, nec immerito, ut ex ipsa Dioscoridis & Galeni descriptione patet; veterumque Cinnamomum nobis nunc ignotum esse aut prorsus perditum fuisse. Alii cum Dodonæo suspicantur eorum Cinnamomum fuisse teneros ramulos arboris Caryophylli aromatici; quod quidem rationi non est prorsus dissentaneum, quandoquidem Mosylitici Cinnamomi descriptio ex Dioscoride & Galeno tenuibus ramulis vel virgulis hujusce arboris convenire videatur. Attamen non verisimile est Caryophylleos fructus, nempe adeo aromaticos ac præstantes, latuisse viros qui assidue inter has arbores versabantur, & præsertim mercatores lucri avidos qui tanta sollicitudine ramusculos colligebant.

Alii credunt Cassiam & Cinnamomum veterum esse unam & eamdem rem, seu ex eadem arbore oriunda; ea tamen differentia quod Cassia fuerit cortex a ligno separatus, Cinnamomum vero tenuiores arboris surculi adhuc integri: quod maxime simile vero mihi videtur. Dioscorides enim Cinnamomum aliquantulam retinere similitudinem Cassiæ, quæ Mosylitis dicitur, affirmat; & Galenus universam Cinnamomi naturam similem esse quodammodo optimæ Cassiæ, quam Barbari *Gizi* vocant. Præterea refert idem Galenus se vidisse Cassiæ ad fruticis magnitudinem elatæ ramos quosdam Cinnamomo penitus similes aspectu, corticis tenuitate & hisce signis quæ Cinnamomum certissime ostendunt, ac gustu, olfactuque percipiuntur. Insuper cum Theophrastus aliique veteres corticem solummodo in Cinnamomo utilem esse scribant, probabilius inde inferri existimo, Cinnamomum nostrum hodiernum seu Canellam vulgarem, Cinnamomum veterum, eorumque Cassiam, unam & eamdem rem esse; nec aliter sese differre tot Cinnamomi, Cassiæ & Xylo-Cassiæ species, quam ratione afferendi, aut natali solo. Etenim antiquitus tota planta adolescens aut juniores surculi integri (cortex nempe cum ligno) sub Cinnamomi nomine afferebantur, & sub Cassiæ nomine cortex tantummodo a ligno separatus. At vero cum fuisset animadversum lignum inutile prorsus esse, cortex solus, rejecto ligno, allatus fuit: qui mos in hunc usque diem fuit servatus. Nec parvum quoque erat discrimen a cæli, solique differentia oriundum, inter has aromatum species; siquidem adhuc hodie observatur, eamdem Cinnamomi arboris diversis in regionibus natæ speciem corticem Cinnamomeum diversum suppeditare. Aliud enim est Zeylanicum, aliud Malabaricum & Javanense Cinnamomum; aliud excultum, aliud sylvestre. Quin etiam pro diversa arborum ætate & pro diversis ejusdem arboris partibus ex quibus cortex extrahitur, quædam exsurgit varietas: Cinnamomum novellæ arboris a vetustiore, cortex trunci a ramorum cortice, cortex radicis ab utroque differunt.

Quid-

Quidquid de Cassiæ & Cinnamomi origine veteres tradiderunt, aut fabulosum est, aut incertum. Tam longa enim difficilique via petebantur olim hæc aromata, ut perfectam eorum notitiam consequi veteribus haud facile fuerit. Quoniam vero ingens eorum erat pretium, majorque in hominibus lucri cupiditas, mercatores de earum mercium origine & colligendi difficultate varias fabulas narrabant, ut his commentis earum mercium pretia adaugerent. Hæc commenta igitur consulto reticemus, & ad nostri Cinnamomi seu Canellæ vulgaris historiam progredimur.

Cinnamomum sive Canella vulgaris *Offic.* cortex est tenuis, modo chartæ lusoriæ, modo sextantis unciæ crassitudine, convolutus in exiles tubulos seu cannulas cubitales, sesquicubitales, aut longiores, digitali latitudine ut plurimum, substantia lignosa & fibrosa, fragili tamen, superficie interdum rugosa, aliquando lævi, colore ex flavo rubescente aut ferrugineo, sapore acri pungente, sed sine molestia, subdulci & aromatico gratissimo, odore suavi & fragrantissimo.

Secundus & interior cortex est arboris quæ dicitur Cinnamomum sive Canella Zeylanica, *C. B. P.* Laurus Zeylanica baccis calyculatis Hermanni, *Raii Hist.* Cassia cinnamomea, *H. Lugd. Bat.* Canella quæ Cuurdo, *Pisonis M. arom.* Arbor Canellifera Zeylanica, cortice acerrimo seu præstantissimo, qui Cinnamomum Officinar. *Breyn. 2. Prodr.* (Cinnamomum foliis latis, ovatis, frugiferum, *Burm. Thes. Zeyl. pag.* 62. *Tab.* 27. Laurus foliis oblongo-ovatis, trinerviis, nitidis, planis, *Lin. H. Cliff.* 154.)

Radix hujus arboris crassa est, multifida, fibrosa, dura, cortice extus e rufo cinereo, intus rubescente, & odorem Camphoræ spirante obducta, cum ligno solido, duro, albicante & inodoro. Truncus ad tres vel quatuor hexapedas assurgit, numerosos ramos & surculos diffundit, estque cum ramis cortice vestitus primum viridi, qui dein cum ætate rubescit, & cum pellicula tenui lignum ambit, crustaque cinerea obductus est; sapore, dum viridis est, languidiore, exsiccatus vero subdulci, acri, aromatico, admodum jucundo. Cortex recens a crusta illa cinericia & inæquali purgatus, & suo tempore deglubitus & in sole exsiccatus, Cinnamomum dicitur. Lignum intus durum est, album & inodorum. Folia, tum bina, tum solitaria, foliis Lauri vel Citri similia, palmum superantia, glabra, nitida, oblongo-rotunda, in acumen desinentia, cum tenera sunt, coloris hepatici, prout vetustiora sunt, ficciora, superne saturate viridia, subtus dilutiora, cum pediculo crasso, semipollicari, interius late striato, in tres nervos per folii longitudinem decurrentes, in recta & aversa parte prominentes cum venulis transversis abeunte: demum odorata sunt, & Cinnamomum odore & sapore referunt, qua maxime nota a foliis Malabathri dignoscuntur. Flores parvi, stellati, hexapetali, albicantes, plures congregatim prodeunt ex ramorum extremis, cum pediculis dilute virentibus, odoris grati ad Lilii convallii odorem accedentis: in floris medio corculum comprehenditur ex duplici staminum serie constans, cum pistillo viridi, in vertice nigricante, quod abit in baccam oblongo-rotundam, quatuor vel quinque lineas longam, glabram, primum viridem, deinde e cæ-

ruleo

ruleo fuſcam & punctis albicantibus conſperſam, arcteque inhærentem calyci profundiuſculo, craſſiuſculo, viridi, in ſex cuſpides diviſo. Continet autem ſub pulpa viridi, unctuoſa, adſtringente & ſubacri, aromatica, teſtam tenuem & fragilem, quæ nucleum tegit oblongo-rotundum, acrem, colore quaſi incarnato aut leviter purpuraſcente. Naſcitur in inſula Zeylan, ubi non minus frequens eſt in ſylvis & ſepibus quam Corylus apud nos.

Cinnamomum *Offic.* cortex eſt ex minoribus arboribus triennalibus excerptus. Vere vel Autumno, quo tempore humor obſervatur turgeſcens inter corticem & lignum, arbores deglubiri ſolent, & cortex exemptus cinerea illa tenui & ſcabra exteriori pellicula delibratur, & in laminas diſſectas exponitur ad ſolem, ibique dum exſiccatur in Canellas ſponte convolvitur. Vernum tempus pro hac decorticatione potiſſimum eligitur, quando arbores floreſcere incipiunt. Cortice ablato, arbor per biennium, trienniumve nuda remanet; ac tandem novo cortice induitur, huic operationi rurſus apto.

Probatur Cinnamomum ex flavo dilute rubeſcens, odoratum, aromaticum, ſaporis acuti, ſubdulcis tamen, & ſuavis. Omnis ejus vis conſiſtit in tenuiſſima & interiori hujus corticis pellicula; quandoquidem, referente Hermanno, ex hujus tenuioris pelliculæ libra una plus olei extractum fuerit, quam ex ſex corticis integri libris.

Mira ſane diverſitas odorati olei quod ex hac arbore extrahitur. Cortex, ſi recens diſtilletur, multum ſuppetit olei, antiquum vero & diutius aſſervatùm olei perparùm exhibet. Oleum vero duplex extrahitur, unum quod aquæ fundum petit, alterum quod aquæ innatat. Hoc pallidum, illud flaveſcens & rutilans; limpida ambo, odoris fragrantiſſimi & ſaporis acutiſſimi, linguamque vehementiſſime pungentis. Ex radicis cortice oleum cum ſale volatili ſeu Camphora per diſtillationem educitur, aqua levius, limpidum, flaveſcens, ſubtile, quod facile in auras avolat, odore forti, vegeto, grato, medio inter Camphoram & Cinnamomum, ſapore peracuto. Camphora Cinnamomea candidiſſima eſt, Camphoram vulgarem odoris ſuavitate longe ſuperat; ſumme volatilis & maxime diſſipabilis eſt, promptiſſime flammam concipit, nullamque fæcem poſt deflagrationem relinquit.

Oleum ex foliis diſtillatum in aqua ſubſidet ad fundum, primo turbidum, cum tempore flaveſcens & pellucidum, ſapore ſubdulci, acri, aromatico, odorem Cinnamomi tenuem ſpirans, nonnihil ad Caryophyllorum odorem accedentem.

Fructus duplicem ſubſtantiam ſuppeditant; per diſtillationem, oleum eſſentiale ſimile juniperino cum pauxillo Cinnamomi & Caryophyllorum mixto; per decoctionem vero pinguedinem quamdam craſſam, conſiſtentia & colore ſebum referentem, odore fragranti, quo in unguentis utuntur indigenæ, & candelæ conficiuntur, quibus nemini præter Regem uti licet. In truncis annoſis ſunt nodi reſinoſi ſpirantes oleum ligni Rhodii.

Cinnamomum ſale eſſentiali tum acido, tum urinoſo, ad ammoniacum accedente, & cum oleo eſſentiali aromatico conjuncto turget, a quo ejus actio potiſſimum pendere videtur. Quas Caſſiæ & Cinnamomo ſuo priſci tribuebant

vir-

virtutes, eædem de nostro Cinnamomo a neotericis recensentur. Calefacit, siccat, aperit, discutit, alexipharmacum est, venenis resistit & humorum malignitati, humorum putredinem arcet, menses promovet, partum accelerat, omnia viscera roborat, spiritus recreat, concoctiones juvat, flatus discutit. Usus ejus frequentissimus est in virium imbecillitate, lipothymia, febribus malignis, capitis, pectoris, ventriculi & uteri affectibus frigidioribus, & colicis doloribus. Confert in suppressione mensium & partu difficili.

Exhibetur substantia a ℈j. ad ʒß. vel ʒj: in infusione a ʒß. ad ʒij.

Ex Cinnamomo paratur Aqua Cinnamomi spirituosa, iisdem virtutibus donata ac Cinnamomum.

℞. Cinnamomi contusi ℔j. Vini albi & aquæ Melissæ stillatitiæ ana ℔iij. Maceratione facta per 24. horas, distilletur liquor igne vehementi per refrigeratorium alambicem: & quæ primæ prodeunt aquæ libræ tres, serventur ad usum, ultima utpote debilior rejicienda.

Hæc aqua turbida est albicans & quasi lactescens ab oleosis Cinnamomi partibus cum aqua permistis. Quidam aquam Cinnamomi hordeatam expostulant, præparatam nempe ex Hordei decocto, in quo Cinnamomum maceratum fuit, & postea distillato. Sed inutiles sunt Hordei particulæ in hoc menstruo, quæ salino-oleosarum Cinnamomi partium evolutionem potius impediunt, quam promovent, nec per distillationem ascendunt. Verum si vividiores Cinnamomi partes retundere sit animus, satius est aquam Cinnamomi supra descriptam in Hordei decocto, vel cremore, vel seminum emulsionibus propinare.

Paratur Syrupus Cinnamomi hac ratione.

℞. Aquæ Cinnamomi spirituosæ ℔j. Cinnamomi acuti contusi ℥ij. Digerantur per viginti quatuor horas. Tincturam rubram per inclinationem separa. Tum

℞. Sacchari albissimi in aq. Melissæ soluti & in el. solidum cocti ℔ij. Huic sensim affunde tincturam. Fiat ex arte Syrupus, cujus dosis ad ℥j.

Distillatur oleum essentiale Cinnamomi eodem modo ac cetera olea essentialia, macerando scilicet Cinnamomum in maxima aquæ communis copia, & igne sat vehementi distillando. Turbida & lactescens prodit aqua, quæ per tempus limpida fit, separatione oleosarum partium quarum pars maxima fundum petit, pauciores vero ad aquæ superficiem elevantur. Separatur oleum flavescens ab aqua, & servatur ad usum.

Cum olei sapor sit acutissimus & urens, raro solum præscribitur, sed cum saccharo sub forma Elæosacchari in liquoribus convenientibus. Iisdem viribus donatur & quidem vehementioribus, quam Cinnamomum aut aqua Cinnamomi. Præscribitur a gutta una ad iij. Plurimi æstimatur ad purgantium medicamentorum vehementiam temperandam: unde ferme in omnibus extractis & pilularum massis commiscetur, necnon etiam ad gratum odorem ipsis conciliandum. Dentium dolores obtundit gossypio exceptum & dentis cavitati inditum: acredine caustica & exurente qua donatur, dentis nervum exsiccat & comburit.

℞. Cin-

℞. Cinnamomi pulverati ʒß. Limaturæ ferri tenuiſſimæ ʒiij. Sacchari candidiſſimi pulver. ℥ß. M. F. pulvis in virginum chloroſi exhibendus ad ʒj.

℞. Cinnamomi pulver. ʒß. Extracti Croci gr. vj. Flor. ſal. amm. chalyb. ℈ß. M. F. bolus c. ſ. q. Conſervæ Flor. Aurantior. in menſium ſuppreſſione.

℞. Cinnamomi ℈j. Croci pulver. ℈ß. Syr. Kermes q. ſ. M. F. bolus in partu difficili.

℞. Cinnamomi acuti pulver. ʒx. Zingiberis & Caryophyllor. ana ʒj. Galangæ, Macis, Nucis moſchatæ, flavedinis Citri raſæ ana ʒij. cum Sacchari in aqua Roſarum ſoluti & cocti ℔j. Fiant ex arte tabellæ palato gratæ, ad ciborum concoctionem juvandam, flatus diſcutiendos, & ventriculum roborandum. Doſis ad ʒij. mane, jejuno ventriculo, & poſt paſtum.

℞. Aq. Cinnamomi ℥ß. Aquar. Flor. Aurantior. & Artemiſiæ ana ℥j. Confectionis Alkermes ʒß. Fiat miſtura in partu difficili exhibenda.

℞. Aq. Cinnamomi ℥ß. Aquar. Meliſſæ & Card. bened. ana ℥iij. Syr. Cinnamomi ℥j. Fiat potio cochleatim exhibenda, in virium proſtratione, lypothimia, & in febribus malignis.

℞. Aq. Cinnamom. ℥ij. Syr. Limon. ℥j. Salis Abſynthii ℈ij. Fiat miſtura cochleatim exhibenda, ad nauſeam, vomitum, & anxietates circa præcordia compeſcendas, in febribus maligni moris.

℞. Olei Cinnamomi guttas iij. Sacchar. albi ʒiij. Fiat Elæoſaccharum ex vino generoſo propinandum in partu difficili.

Oleum & Camphora ex radicis Cinnamomi cortice extracta, in affectibus rheumaticis & paralyticis externe admota conferunt. Intus ſumpta ſudores pellunt, humorum malignitati reſiſtunt, aſthmati & catharris medentur.

Obſervandum eſt immoderatum aut intempeſtivum horumce aromaticorum uſum, ventriculum ad inflammationem diſponere, ejus fibras criſpare, glandularum ſtomachalium orificia conſtringere nimis & occludere: unde ſucci digeſtivi penuria, & ſpaſmodica ac inflammatoria ventriculi tenſione, prava fit ciborum concoctio, difficilis eorumdem & tarda ex ventriculo in inteſtina propulſio, laboris anxietatiſque plena digeſtio, cujus vitium poſtea per totum corpus diffunditur & ceteras corporis functiones lædit. Præterea ab eorumdem aromaticorum uſu nimio, acriores fiunt corporis ſucci ſpiſſioreſque, tardo motu per vaſa circumeunt, imperfectæque fiunt ſecretiones; unde naſcuntur hepatis, renum aut ceterorum viſcerum obſtructiones, inflammationes, cachexiæ, atrophia, hydrops, affectus melancholici, hypochondriaci, aut alia ejuſcemodi. Attente igitur conſiderandum eſt, ut jam alibi monuimus, num bene conveniant hæc ſtomachica calida: cavendum eſt etiam ne eorum uſus diuturnior ſit quam par eſt.

Uſurpatur Cinnamomum in Tabellis ſtomachicis *Charas*, Tabellis magnanimitatis, Pulvere aromatico roſato, Pulvere diarrhodon, Pulvere Pannonico *Charas*, Theriaca, Mithridatio, Conf. Alkermes, Diaſcorido, Orvietano, Opiata *Salomon*. Philonio, Diaphœnico, Conf. Hamech, Hiera picra Galeni, Pilulis fœtidis, Emplaſtro ſtomachico *Charas*. Ex oleo Cinnamomi fiunt balſama apoplectica & paralytica.

Aliis

Alii afferuntur cortices craſſiores, colore, odore & ſapore ad Cinnamomum accedentes; & idcirco Cinnamomi craſſioris nomine donantur, vulgo *Canelle matte*, qui nihil aliud ſunt quam truncorum vetuſtiorum Cinnamomi cortices. Verum ut odore & ſapore Cinnamomo longe inferiores ſunt, ſic & virtutibus; ideoque rejiciendi.

ARTICULUS SECUNDUS.

De *Caſſia Lignea*.

CASSIA LIGNEA *Offic.* Cortex eſt in cannulas convolutus, facie externa Cinnamomum omnino referens, tum colore, tum etiam odore & ſapore, debilioribus tamen, & ab exteriori pellicula eodem modo purgatus. A Cinnamomo diſtinguitur, non ſolum aromaticitate longe debiliori, ſed etiam quadam glutinoſitate quæ guſtu, dum comeditur, percipitur. Modo ex flavo rubeſcens affertur, modo flavus. Eligitur qui ad Cinnamomum odore & ſapore propius accedit.

Eadem ratione ac Cinnamomum Zeylanicum, & ex ejuſdem arboris ſpecie quæ in Java inſula & in Malabar creſcit, divellitur. Arbor dicitur, Cinnamomum ſeu Canella Malabarica & Javanenſis *C. B. P.* Carua *H. Mal.* Caſſia vulgaris, Calihacha dicta *Piſon. Mantiſs. Arom.* quæ quidem a Zeylanica non differt.

Conjicere licet Caſſiam ligneam noſtram inter tot Caſſiæ ſpecies non ignotam fuiſſe veteribus: ſed mirum eſt Dioſcoridem & Galenum nihil de glutinoſo ejus ſapore protuliſſe. Utut ſit, Caſſia lignea noſtra a junioribus Græcis uſurpata fuit in medicamentorum compoſitorum deſcriptionibus, in quibus Caſſia & Cinnamomum ſimul expoſtulabantur, ut in Theriaca, Mithridatio &c. Ceterum rarioris eſt uſus. Hæc Caſſia minus recte lignea dicitur, cum lignoſa non ſit, ſed merus cortex. Verum Græci juniores qui Arabum libros interpretati ſunt, ad diſtinguendam hanc Caſſiæ ſpeciem a Caſſia ſolutiva quam Caſſiam Syringem ſeu Fiſtulam dixerant, eam Xylo-Caſſiam ſeu Caſſiam ligneam appellaverunt.

Alexipharmaca & ſtomachica cenſetur, minus tamen quam Cinnamomum. Sed ubi demulcendum & adſtringendum, ratione ejus glutinoſitatis Cinnamomo anteponitur. In tuſſi & aſthmate commendatur ad pituitam lentam & acrem incidendam ſimul & demulcendam; in diarrhæis quoque, dyſenteriis, ad viſcera roboranda & ab humorum acredine defendenda.

℞. Caſſiæ ligneæ contuſæ ℥j. Paſſular. exacinatarum ℥ß. Infunde in vini albi ℥viij. Colaturam capiat in aſthmate.

℞. Rhei el. Caſs. ligneæ ana ℥ß. Roſar. rubrar. ʒij. Infunde per xij. horas in vini rubr. ℥viij. Fiat colatura quæ cum Sacchari albiſſimi in aq. Roſarum vel Plantag. ſoluti & in electuarium ſolidum cocti ℔j. permiſceatur ad Syrupi conſiſtentiam; cujus duo, triave cochlearia exhibeantur bis, terve in die adverſus diarrhæas & alvi fluxus, & ventriculi, inteſtinorumque imbecillitatem.

Caſſia

Cassia lignea usurpatur in Theriaca, Mithridatio, Philonio magno, Trochiscis Hedicroy, & Cyphœos, El. Diascordio *Fracastor.*

ARTICULUS TERTIUS.

De Cassia Caryophyllata.

CASSIA CARYOPHYLLATA *Offic.* Cassia Caryophyllata *Pisonis Mantiss. Arom.* Cortex est instar Cinnamomi tenuis ex rufo ferrugineus, pelliculis suis exterioribus spoliatus, & tubuli in modum convolutus, qui primis labiis gustatus saporem videtur reddere immixtum Canellæ, sed cum Caryophylli prædominio, qui etiam (pereunte primo utpote languido) vires acquirit cum tempore, tantaque vivacitate, fragrantia & acrimonia se exerit, ut lingua quasi levioris caustici sentiat effectum, in primis qui ex surculis tenerioribus & vegetioribus provenerit.

Arbor e qua cortex ille extrahitur dicitur, Caninga *Hernandez*: Myrtus Americana, Caninga dicta, *Herman. M. M.* Magna est & procera, crasso caudice; folia profert Canellæ similia, sed tamen majora & pinguiora, stipitemque fuscum. Hæc Hernandez, qui florem & fructum non vidit.

Piso refert arborem esse mediocriter proceram, ramosam: flores parvos ut Violæ proferre, cæruleo colore cum umbilico albicante, croceis, aureisque lineis variegatos; & cortice tenui circumvestiri, qui a trunco pariter ac ramis detractus, atque veluti in corrigias concisus, exsiccatusque, Orientalis Cinnamomi in modum convolvitur.

Nascitur in insulâ Cuba & in Guiana & Maranhaon Americæ meridionalis Provinciis.

Cassia Caryophyllata sale & spiritu volatili oleoso pollet. Eædem dotes illi tribuuntur atque Caryophyllis aromaticis, sed languidiores; eisque sæpe in obsoniis substituitur. Alexipharmaca est, stomachica & cephalica. Verum Caryophylli longe præstant.

Hæc Cassia ignota fuit veteribus Græcis, necnon etiam Arabibus, licet Hernandez eam fuisse *Kerfa* Avicennæ suspicetur; quod quidem verisimile non est. Avicenna enim, teste Salmasio, per Kerfa non corticem, sed surculum intelligit: & sicut sub his nominibus *Kerfa*, *Dar Sini*, agit de Xylo-Cinnamomo *Dioscoridis*, sic per hæc verba *Kerfa*, *Karumfel*, surculos Caryophyllatos intelligit, ξυλοκαρυόφυλλον *Aetii & aliorum*; nempe fortasse surculos tenues, seu petiolos Caryophyllorum aromaticorum.

ARTICULUS QUARTUS.

De Canella alba.

CANELLA ALBA & cortex Vvinteranus spurius *Offic.* Costus corticosus *Quorumdam.* Est cortex in oblongos tubulos convolutus, ab exteriori cor-

cortice purgatus, tam intus, quam extus exalbidus vel flavescens, Cinnamomo crassior, sapore acri, pungente, aromatico, quasi mixto ex Cinnamomi, Zingiberis & Caryophylli sapore, odore fragrante. Græcis & Arabibus incognita fuisse videtur: a novo orbe detecto tantum innotuit. Duæ hujus corticis species a quibusdam distinguuntur, sed ratione tantum magnitudinis tubulorum; altera majoribus, longioribus & crassioribus tubis; altera tubis tenuioribus & minoribus: nam reipsa ejusdem arboris cortices videntur, nisi quod alter sit e trunco, alter e ramis avulsus.

Arbor dicitur Canella alba quorumdam *J. B.* Canella Cubana *Jonston*: Arbor Jucaci *Nieremberg:* Cassia lignea Jamaicensis; cortice acri, candicante *Plukn. Phyt.* Arbor baccifera, laurifolia, aromatica, fructu viridi calyculato, racemoso, *Sloane Philos. Trans. n.* 192. & *Hist. Jamaic. vol.* 2. *pag.* 87. *Catesb. Hist. Natur. vol.* 2. *p.* 50. *fig.* 50. Vvinzterania, *Lin. Hort. Cliff.* 488. vulgo, *Canelle blanche*. Procera est ad 4. vel 5. hexapedas assurgens, ramosa, cujus truncus sæpe femoris humani crassitudinem æquat, & ramorum plurimi deorsum propendent. Duplici cortice circumvestitur, exteriori uno, lineam crasso, cineraceo, maculis albicantibus variegato, rugis quibusdam fuscis circularibus exasperato, aromatico; interiori altero, lævi, Cinnamomo paulo crassiori, albicante, friabili, sapore acri, pungente, aromatico, ad Caryophyllos nonnihil accedente, absque glutinositate. Folia summis ramulis inordinate nascuntur, pediculis pollicaribus innixa, duas uncias longa, unciam unam lata, circa pediculum angustiora, versus extremum latiora & subrotunda, ex pallido vel flavo virentia, nitentia, glabra, ad Lauro-cerasi folia nonnihil accedentia. Ex ramusculorum extremis oriuntur pediculi qui flores sustinent umbellatim congestos, constantes ex calyce multifido, quinque petalis rubentibus aut purpurascentibus, quorum meditullium occupat pistillum crassum. His succedunt baccæ calyculatæ, Pisi crassitudine, subrotundæ, primo virides, dein purpurascentes, continentes in pulpa subviridi, mucaginosa, quatuor semina (*a*), irregularis figuræ, nigricantia, lucida.

Omnes hujusce arboris partes sapore acri, aromatico, Caryophyllato, pungente, donantur. Nascitur in locis humidis & sylvosis, in Jamaica & ceteris Americanis insulis.

Hujus arboris cortex ex trunco & ramis eripitur, & exteriori separato exsiccatur in umbra & servatur sub nomine Canellæ albæ seu Corticis Vvinterani, licet non sit genuinus Vvinteranus Cortex, ut mox dicemus, Eo utuntur indigenæ in obsoniis & ciborum condimentis, Piperis & Caryophyllorum vice.

Canella alba oleo essentiali, aromatico; turgida est, quod per vesicam extrahitur distillationis ope, ex hoc cortice in aqua macerato. Aqua gravius est, flavescens, odorem olei Caryophyllorum odori proximum referens. Unde quidam oleum Caryophyllorum hoc oleo adulterant.

S Non

(*a*) Plumerius unicum tantum observavit, subrotundum & amariusculum, in insula San-Dominicana & Tor... vulgo dicitur, *Canelle batarde poivree*. MM. 5. 125.

Non ſolum in eduliis uſitata eſt tamquam ſtomachica, ſed etiam commendatur inter antiſcorbutica remedia. Flatus diſcutit, catharroſis affectibus medetur & paralyticis. Doſis a ℈ß. ad ʒj. in ſubſtantia; ad ʒij. in infuſione. Cortici Vvinterano vero ſubſtituitur, ut pote magis vulgaris. Ejus uſus billioſis & calidis naturis noxius eſt.

ARTICULUS QUINTUS.

De Cortice Vvinterano.

CORTEX VVINTERANUS verus *Offic.* Craſſus eſt & in tubulos convolutus cortex, foris integumento cinereo, molli, fungoſo, inæquali, & multis rimulis hiante obductus; intus ſolidus, denſus, ferrugineus, ſapore acri, aromatico, pungente & exurente, odore fragrantiſſimo. In littore Magellanico detectus fuit a Vvillelmo Vvintero Anglo navis præfecto, qui anno 1567. Franciſcum Dracke ad Magellanicum uſque fretum comitabatur, ulterius non progreſſus, & ab eo in Europam primum allatus, unde nomen ſuum obtinuit.

Parkinſonus corticem hunc a Canella alba diverſum eſſe, contra multorum opinionem oſtendit. Ab ea enim differt craſſitie majore, colore obſcuriore & ad Cinnamomum accedente, ſapore acriore quaſi Piperis vel Zingiberis.

Arbor dicitur, Laurifolia Magellanica cortice acri, *C. B. P.*: Lauro ſimilis arbor, licet procerior; cortice; Piperis modo, acri & mordenti, *de Bry Ind. Occid.* Periclymenum rectum, foliis Laurinis, cortice acri, aromatico, *Sloane Phil. Tranſ. n.* 204. Arbor eſt mediocris magnitudinis, Malo nonnihil ſimilis, radices late diffundens, ramis magis patula quam alta, cortice foris cineraceo, craſſo, intus vero ferrugineo. Folia ſeſquiunciam longa; unciam lata, ex utraque parte acutiora cum extremo obtuſo & quaſi bifido, dilute virentia, pediculo ſemipollicari inhærent. Flores ex foliorum alis oriuntur duo, tres, quatuor aut amplius, communi pediculo unciali affixi, candidiſſimi, pentapetali, Periclymeni floribus nonnihil ſimiles, Jaſmini odore fragrante. Floribus deciduis ſuccedit fructus conglomeratus ex duobus, tribus vel plurimis acinis communi pediculo affixis ſimulque congeſtis, dilute virentibus, maculis nigris nonnullis reſperſis; in quibus ſemina continentur nigra, aromatica, inæqualia, uvarum granulis nonnihil ſimilia.

Gortice Vvinterano nautæ partim melle aut ſaccharo condito, partim exſiccato & in pollinem trito, ut in eduliis Cinnamomi aliorumque aromatum vices ſuppleret, uſi ſunt; poſtea adverſus ſcorbutum optimo ſucceſſu eum uſurparunt.

Stomachicus eſt, alexipharmacus & ſudoriferus: quas quidem facultates obtinet ab oleo eſſentiali, aromatico & ſubtili copioſo, cum acido ſale volatili conjuncto. Adverſus ſcorbutum, paralyſim & catharroſos affectus a frigore oriundos commendatur, & a Vviliſio frequenter uſurpatur. Præterea antidotus eſt adverſus venenatam piſcis cujuſdam freti Magellanici incolæ, Leo-

Leonis marini dicti, carnem comestam. Qui ex hac carne comedunt, inter gravia quibus affliguntur symptomata, hoc potissimum singulari afficiuntur; scilicet, cute fere tota per partes exuuntur non sine summis doloribus. Pulvis exhibetur a ℈ß. ad ʒj: in decocto vero præscribitur ad ʒij. Foliorum decoctum utile est ad partes scorbuticis maculis fædatas, necnon etiam paralyticas fovendas.

In officinis rarissime invenitur. In ejus loco Canella alba substitui solet, aut sub eodem nomine usurpari.

ARTICULUS SEXTUS.

De Cortice Peruviano Kina Kina dicto & Cascarilla.

INTER opes quibus novus orbis obundat, sane auro & gemmis longe pretiosior est Cortex ille febrifugus Kina Kina dictus; in sanitatem gentium a D. O. M. conditus, cujus arbor, Arbor vitæ, si qua nobis nota, jure merito dici potest. Quid enim frequentius quam sanitatis integritatem febribus perturbari & prorsus everti? Nihil intentatum reliquerant prisci Medici ad huncce morbum debellandum. Sed quid profuerant tot excogitata remedia sub febrifugorum nomine? Nihilominus quotannis in Medicorum opprobrium sæviebant febres omnibus febrifugis remediis obstinate resistentes, quando ex Peruviano regno tandem hocce novum nec satis laudandum allatum fuit remedium, quod solum febrifugi nomen meretur.

KINA KINA, Cortex Peruvianus, & Cortex febrifugus *Offic.* vulgo *Quinquina.* Cortex est admodum siccus, duas aut tres lineas crassus, foras scaber, fuscus, aliquando, musco canescente obductus, intus lævis, nonnihil resinosus, colore ferrugineo vel rufo, sapore intense amaro, leviter adstringente, cum quadam aromaticitate non injucunda. Modo in crassiores cortices affertur tres quatuorve uncias & amplius longos, unciam latos, non convolutos, ex trunco avulsos: modo in cannulas paululum convolutas, non adeo crassas, externe fuscas, fissuris circularibus leviter incisas, musco obductas, interne rubentes, ex ramis tenuibus detractas; modo quoque advehitur in frustula tenuia seu minutim concisa, interne flavescentia, externe canescentia. Hic vero ex radicibus extractus dicitur, & ab Hispanis plurimi æstimatur.

Eligatur rufescens vel rubens, seu colorem Cinnamomi visui referens, sapore non ingrato & aromatice amaro, odore quasi mucido, leviter aromatico, dentibus attritus friabilis, non viscidus & glutinosus, non ligneus, non effœtus & annosus, non insipidus, nec adulteratus quocunque alio cortice succo Aloes intincto.

Arbor febrifuga Peruviana; China Chinæ, & Quinquina, & Gannaperide dicta *Raii Hist.* Palo de calenturas *Hispanorum*, a nullo adhuc accurate descripta est, licet plurimi de ea scripserint.

(In solemnibus vero Regiæ Scientiarum Academiæ Parisiensis comitiis an-

ni 1738. arboris Kinæ-Kinæ descriptionem ex regno Peruviano a D. de la Condamine ejusdem Academiæ Socio sibi missam legit D. Dufay ejusdem Academiæ; ex qua compertum est arborem esse non admodum proceram, in plures ramos divaricatam, caudice mediocri, cortice vero ut supra. Ramos vestiunt folia simplicia, opposita, ovato-oblonga, anterius cuspidata, integerrima, petiolata, tres uncias longa, duas lata, sat crassa, costa per mediam longitudinem excurrente, ex qua nervi laterales ad oras successive obliquant.

Extremis ramis e summo arboris prodeuntibus unus vel plures innascuntur florum fasciculi, figura & colore cæruleo-cinereo, antequam aperiantur, Lavandulæ floribus nonnihil similium. Communis florum pedunculus ex alis foliorum emergit, & in plures pedunculos minores divaricatur, singuli singulum florem gerentes, perianthio donatum minimo, quinquedentato, persistente & embryoni insidente. Corolla monopetala est, regularis, infundibuliformis, Hyacinthi flori aliquatenus similis magnitudine & figura, tubo oblongo (9. circiter lineas), limbo patulo, quinque & aliquando sexfido, laciniis acutis, margine attentius inspicienti leviter serratis. Corolla intus colore est miniato circa medium vividiori, ad oras pallidiori, extus vero rubore squalido, cum lanugine albicante. Stamina quinque pallide lutea intra corollam recondita stylum circumdant albidum, filiformem, stigmate simplici, viridi & oblongo instructum, embryoni insidentem, tubum non excedentem. Embryo autem abit in capsulam olivæformem, ab apice ad basim dehiscentem in duo loculamenta septo intermedio distincta, in quibus semina continentur parva, compressa, margine cincta membranaceo pellucido. Capsula vi elastica rumpi solet & semina spargere. Valvæ arescendo breviores fiunt & latiores.

Sponte nascitur in Americæ meridionalis regione Peruvia dicta, præsertim prope Loxam seu Lojam, in montibus qui hanc urbem cingunt, sexaginta leucas ab urbe Quito.

Vis febrifuga hujus corticis jamdiu casu fortuito, ut jam diximus, Indis innotuerat, cum Europæi ad has regiones pervenerunt. Verum ab eo tempore quo illustris ille Genuensis Christophorus Columbus hanc plagam mundi primum detexerat, usque ad annum salutis 1640. ex odio Indorum erga Hispanos concepto, magnum hoc remedium de industria celabatur; donec quidam Hispanus Loxæ præfectus, & de quodam Americano bene meritus, ab eo, gratitudinis causa, hocce remedium accepit. Paulo post in urbe Lima quæ est regni Peruviani metropolis, uxor Proregis qui tum temporis erat Comes *Del Cinchon*, febre tertiana sævissima (qualis illic loci epidemia esse solet) correpta funeste decumbere videbatur. Rumor (uti semper de magnatibus) per urbem divulgatus, tandem per finitima loca ad Loxam usque pervenit. Præfectus per litteras Proregem monet, in arcanis sibi esse remedium cujus auxilio Proreginam illico revalituram spondebat. Lubentissime annuens Proregina, corticem præparatum sumpsit, & stupentibus omnibus, statim convaluit. Hinc fama hujus arcani titulo *Pulveris Comitissæ* insi-

insigniti ubique per civitatem Limensem, totamque Americam Hispanicæ ditioni subjectam, brevi multumque inclaruit. Discedente autem Prorege ex India, ubi in Hispaniam reversus est, illico percrebuit ubique rumor de novo hoc febrifugo, quod post experimenta frequenter fama votis ægrotum semper & ubique respondebat. Circa annum salutis 1649. cum Pater Provincialis Societ. Jesu in Americanis regionibus, in Italiam redux ad generalem totius Ordinis conventum, magnam hujus corticis copiam secum attulisset, & plurimis ejus Ordinis Patribus ex diversis mundi regionibus Romæ congregatis distribuisset, famam suam in dies magis provexit. Patrum enim unusquisque in patriam regressus, hoc specifico medicamento febres omnes intermittentes profligabat magno cum ægrorum solatio, cum Medicorum & populorum stupore. Undè *Pulvis Patrum* dictus fuit, & adhuc hodie apud Anglos *Jesuitici pulveris* nomen retinet, *The Jesuits-Povvder*: necnon etiam *Pulvis Cardinalis De Lugo* audiebatur, ex eo quod cura & sumptibus pii hujusce Cardinalis, magna Kinæ Kinæ pulveratæ copia Romæ Religiosis & pauperibus gratis distribueretur.

Dum fama hujus febrifugi per totam Europam spargeretur, non defuerunt plures veteri humorum sensibilium & qualitatum hypothesi obcæcati, qui de usu Kinæ Kinæ multùm ancipites hærebant; quandoquidem febres vel vehementiores nimis cito, & absque ulla uberrima evacuatione curatas ejus ope observarent. Hoc febrifugum fæces deleterias fixiores reddere, & fermenta morbosa in corpore post se relinquere suspicabantur: unde novas tragædias & funestissima symptomata pertimescebant. Sic, si quid mali unquam aliunde subsequebatur, id omne medicamini objiciebant; licet symptomata ad morbum primarium nimis parco corticis usu imperfecte sanatum reapse pertinerent. Nam tunc temporis Kinæ drachma una tantum aut altera exhibebatur ad febrem fugandam: quæ quidem dosis minus sufficiens erat ad febrilem humorem penitus extinguendum, ut postea compertum est.

Cum etiam insuper Medici ceteroquin docti & probi animadvertissent, Pulverem febrifugum paroxismum tantum unum aut alterum, aut fortasse plures avertere, nec febrem penitus expugnare, verum, ægrotum, plerumque recidivam pati; ob suspiciones supradictas in crimen adduci cœpit, & præterea ob pretium Pulveris qui tunc grandi pecunia divendebatur, paulatim in desuetudinem abivit, donec anno 1679. Robertus Tabor vel Telbot Eques Anglus, nova introducta corticis exhibendi ratione, & dosi ejus admodum aucta, non minus felici successu quam incepto audaci, febribus omnibus profligatis, Kinæ Kinæ usum sub *Anglici remedii* nomine, vulgo *le Remede Anglois*, in Gallia resuscitavit. Hic enim non intra scrupulos aut drachmas subsistebat, sed ad uncias & libras ascendebat; sicque magnam sibi & remedio famam conciliavit. Summa autem cura remedium illiusque præparandi rationem occultabat; ita ut fortasse adhuc ignotum lateret, nisi Ludovicus Magnus populorum saluti semper consulens, felicissimo ejus experimentorum successu permotus, largam auctori mercedem rependendo, corticis Peruviani exhibendi rationem omnibus notam fecisset, jussis-

ſctque ut cortex ille undique conquireretur, & ut exercituum noſocomiis totumque per regnum diſtribueretur, mandaviſſet. Sic optimi illius Principis diligentia atque providentia, præſtantiſſimi illius remedii dotes omnibus innotuerunt; ac tandem febrilis hydra, quæ in genus humanum ſæpe dire ſæviebat, debellata fuit.

Analyſi Chymica, Kinæ Kinæ craſſe contuſæ ℥iiijß. phlegmatis acidi ℥j. cum ʒiiijß. ſuppeditarunt: quarum priores portiones ſolius acidi notas præbuerunt, poſteriores vero non ſolum intenſi acidi, ſed etiam alcali urinoſi ſigna exhibuerunt. Nam Heliotropii tincturam cæruleam in rubrum liquorem mutaverunt, necnon etiam Sublimati corroſivi ſolutionem turbidam & lacteſcentem reddiderunt, & ex ea Pulverem album præcipitaverunt. Deinde olei craſſioris conſiſtentiæ & axungiæ porcinæ ſimilis ʒj. cum gran. lxviij. prodiit. In retorta reſidui nigri pondus fuit ℥j. ʒij. gran. viij. calcinatum vero ad albedinem pendebat ʒj. cum gran. xv. a quo ſalis fixi non mere alcali, ſed nonnihil ſalſi ʒß. per lixivium extracta fuit. Unde liquet hunc corticem multum ſalis acidi & olei craſſioris continere, perparum terræ, cum tantillo ſalis urinoſi. Non enim olei quantitas in hoc cortice contenta ad ʒij. circiter pondus reſtringitur; ſed diminutio capitis mortui, dum calcinatur, quod a pondere ℥j. ʒij. & gran. viij. ad pondus ʒj. gran. xv. redactum fuit, fit potiſſimum exhalatione oleoſæ ſubſtantiæ quæ comburendo ſalinas quaſdam partes & terreas ſecum abripit, ita tamen ut oleum majorem deperditæ ſubſtantiæ partem conſtituat.

Ex hac ſalium acidorum & oleoſarum partium miſtura in cortice reſina exſurgit, quæ, ſi ope menſtrui idonei extrahatur, fere quartam corticis partem æquat. Longe minor eſt gummoſæ ſubſtantiæ portio. Præterea infuſum Corticis Peruviani chartam cæruleam ſubrubro colore inficit: unde patet ſales acidos magna copia in Cortice Peruviano luxuriare inter oleoſas partes, & ab iis potiſſimum ejus energiam pendere.

Kina Kina, ſicuti pleraque amara medicamenta, inter ſtomachica numeratur. Ventriculum roborat, appetitum languentem excitat, ciborum concoctionem juvat, flatus diſcutit, vermes necat, necnon etiam urinas & menſes promovet. Sed maxime commendabilis eſt ſua febres intermittentes profligandi virtute. Eas enim rite exhibita, tuto, cito, jucundeque ſanat.

Præſcribitur ejus pulvis a ʒß. ad ʒij. vel aliquo liquore convenienti dilutus, vel ſub forma boli cum Syrupo quocunque. Infuſio vero ℥j. in vini generoſi rubri ℔j. ad ℥vj. pro doſi exhibetur. Eadem doſi quoque propinatur decoctum unius unciæ Corticis in aquæ comm. ℔jß. ad tertiæ partis conſumptionem. Nonnunquam etiam idem decoctum in enemate ad ℔j. pro adultis, ad ℔ß. pro infantibus præſcribitur, ubi ægrotantes a Corticis Peruviani hauſtu prorſus abhorrent.

Multa autem & diutina experientia compertum eſt Kinam Kinam in ſubſtantia, & in tenuiſſimum pollinem redactam, citius & efficacius vires ſuas exerere atque finem optatum attingere, quam infuſum vel decoctum; ejuſdem infuſiones cum vino factas longe efficaciores eſſe, quam infuſa vel decocta

cocta in aqueis menstruis; eademque infusa vel decocta imbecilliora esse, nisi turbida propinentur, seu adhuc tenuissima Kinæ Kinæ substantia turgida. Observandum quoque Kinæ Kinæ decoctum sub enematis forma exhibendum esse percolatum, non vero pulverem cum decocto permistum, ut quidam volunt; quandoquidem ex nimia pulveris quantitate, unciarum nempe quatuor vel quinque singulis diebus injectarum in intestina, alvus nimis constringatur, obstructiones fiant in visceribus, inflammatio, ac tandem abscessus nonnunquam producatur.

Quocunque modo febrifugum hocce remedium administretur, iteranda est ejus dosis tertia vel quarta quaque hora, præmissis præmittendis. Nam in febribus intermittentibus simplicibus, tertiana scilicet vel quartana, observandum primo num adsit indicatio quæ venæ sectionem expostulet, aut catharsim; tum enim æger venæ sectione & purgatione diebus intermissionis præparandus erit. Sanguinis missio potissimum non parca manu celebranda est, & pro necessitate iteranda ante Corticis febrifugi usum; tunc enim tutius & citius operatur. Quin imo nisi debite vacuata fuerint vasa sanguinea, febris contumax diuturno Kinæ usui vix cedet: aut si, iteratis per longum tempus febrifugi dosibus, tandem extincta videatur febris; ægrotantis tamen vires non restituentur, & paulo post recidivam patietur, nisi iteretur sanguinis missio, qua quidem intra Corticis usum celebrata, statim cessabit febris, & ægrotantis vires citissime resarcientur. Hoc autem ratione comprobatur: nam Kina Kina sanguinem expandit & rariorem efficit, ut observare licet in omnibus qui hoc remedium assidue sumunt, quorum pulsus magnus est & elatus, licet mollis; tunc ergo sanguini majore spatio opus est, eique venæ sectionis ope conceditur. Verum non eadem est purgationis necessitas, nisi primæ viæ fæcibus turgeant; quandoquidem Kina sæpissime alvum primis diebus subducat, eodem fere modo ac si catharticum medicamen exhibitum fuisset.

Itaque in febre tertiana vel quartana, præmissa debita sanguinis missione, necnon etiam purgatione, si opus sit, desinente paroxismo, exhibeatur prima dosis Kinæ, & quarta quaque hora iteretur quinquies vel sexies intra unius diei spatium, cibos euchymos & concoctu faciles duabus post febrifugi dosim horis oggerendo. Ubi febriles paroxismi prorsus cessaverint, tunc quatuor doses singulis diebus per octiduum exhibeantur, deinde tres per alteram hebdomadam, ac tandem duæ per octo dies, habita tamen ratione magnitudinis & contumaciæ morbi, tempestatis & ætatis. Etenim febris gravissimis symptomatis stipata, cujus longiores sunt paroxismi, quæ in Autumno aggreditur & ætate provectiorem aut jam valetudinarium, diuturniorem Kinæ usum expostulat, quam ea cujus paroxismi brevissimi sunt absque ullo gravi symptomate, quæ ineunte vere & juniorem invadit. Diæta debita, quæ quidem nonnisi boni succi & facilis digestionis cibos admittit, non solum durante febrifugi remedii usu, sed etiam per longum tempus post illius usum observanda est.

Præterea a Corticis usu, nisi urgente evidente indicatione, solemnis evacuatio per aliquot hebdomadas vel etiam menses non instituenda est, ne fe-

bris recurrat. Tuncque si necessaria sit, eo ipso evacuationis die, & postea per aliquot dies duæ tresve doses febrifugi singulis diebus exhibendæ sunt, ut malum averruncetur.

Neque duntaxat a cathartico febris Cortice fugata revocatur, verum sæpenumero a levi orrore in diæta vel a minimo frigore percepto, vel alia quacunque levi de causa; quapropter tutius est post febrem gravem Cortice prius fugatam, prophylaxeos gratia, solemnem ejusdem repetitionem post intervallum octo vel decem dierum bis terve præscribere; præsertim instante hyeme, quo febres inconstante aeris intemperie facillime revocantur. Et hoc modo febrium intermittentium maxime pertinacium regressus præcaventur.

In febribus intermittentibus compositis, scilicet duplici tertiana, triplici quartana, vel quotidiana, (sive adsit inter paroxismos febris intermissio, sive inter exacerbationes febrilis æstus remissio tantum deprehendatur; ita ut febris continua sit, aut uno paroxismo nondum finito, alter recurrat:) tum celebrata sanguinis missione, & administrata catharsi sursum aut deorsum, vel etiam, si febris urgeat, neglecta purgatione, statim ad Corticis febrifugi usum confugiendum est. Nec alteram aut plures venæ sectiones usus ille excludit, si indicationibus requirantur; imo æger sanguinis missionem facilius feret, & eo citius Corticis Peruviani effectum percipiet. Si tamen vacuatione opus sit, & ab urgente febre ad exhibendum catharticum tempus denegetur, post venæ sectionem Cortex Peruvianus cum purgante medicamento idoneo conjunctus statim exhibeatur.

At vero his in febribus tertia quaque hora iterandum est remedium febrifugum, & quidem nocte dieque indesinenter, cibos una post febrifugum exhibitum hora ingerendo, donec febris omnino profligata sit. Deinde per octiduum sex doses de die tertia quaque hora, postea quinque quarta quaque hora per hebdomadam, per alteram quatuor tantum, deinde tres, ac tandem duæ. Observandum victum tenuem esse debere, dum febris adhuc viget; nec prius solida alimenta offerenda esse quam febris extincta fuerit, ægrotansque esurire incipiat.

Diuturnus Corticis Peruviani usus raro febrem prius sedat, quin aliqua insignis superveniat evacuatio, quæ quidem, ut plurimum, fit per alvum aut per urinas. Nec ullum est certius perfectæ curationis indicium, quam hæc vacuatio cujus ope venenum febrile minuitur & amandatur: nunc autem citius, nunc tardius evenit. Nec de restituta valetudine certi esse possumus, donec apparuerit. Fatendum est tamen quosdam perfecte sanatos fuisse absque ulla insigni sensibili vacuatione: verum conjicere licet in his insensibilem perspirationem uberiorem fuisse, & sensibilem supplevisse. Quod si non eveniat, febris revera cessat; sed non tam extincta videtur quam sopita: ægrotantis imbecilla est valetudo, vires languentes, appetitus prostratus, donec febris regrediatur, aut hydrops aliusve affectus cachecticus ægrotantem invadat, aut abscessus in aliqua corporis parte producatur.

Non inepte igitur pro humoris morbidi genio, Medici modo cathartica convenientia, modo diuretica, modo diaphoretica, modo sudorifera cum Cortice

tice consociare solent, ad humorem noxium a febrifugo jam domitum foras eliminandum ea via quæ maxime humoris genio conducit. Nam humor ille in febribus intermittentibus; tertianis præsertim, facilius per alvum aut urinas propellitur: in malignis vero ubi humor ad cutis poros appellit, sæpe felicius per diaphoresim aut sudores ejicitur. Qua super re Medicus ad epidemicam constitutionem, vel ad peculiarem ægrotantis habitum attendere debet.

Cum sæpe febris intermittentis genius sit Protheiformis, (ut loquitur vir doctissimus R. Morton, *tractatu de febribus*,) & haud raro plerosque alios morbos eosque acutissimos simulare soleat; licet Cortex Peruvianus sit primum & fere unicum remedium ad quod veluti ad sacram anchoram confugiendum sit, tamen atrocia symptomata, quibus febris stipatur vel etiam sæpe absconditur & opprimitur, quædam alia remedia propria cum Cortice Peruviano consocianda indicant; qualia sunt cephalica, narcotica, pectoralia, stomachica, aperientia, uterina, & alia hujuscemodi. Medicus igitur intentus esse debet ad hos morbos simulatos dignoscendos, ut debitam eorum curationem rite instituat. Nonnunquam enim sub larva algoris funesti, vomitionis indesinentis, diarrhææ torminosæ, choleræ morbi, colicæ ventriculi, hemicraniæ periodicæ, doloris lateris punctorii, pleuritidis, peripneumoniæ, rheumatismi, spasmi universalis, quandoque etiam syncopes aut apoplexiæ, febris intermittentis genius delitescit; cujus rei exempla in Cl. Morton observationibus videre licet. Hæc autem simulata symptomata non semper facile distinguuntur: quocirca Medicus attendat oportet ad anni constitutionem epidemicam, aut ad valetudinarium habitum ægrotantis, qui antehac aliquoties febri intermittente interdum sopita, mox recrudescente afflictus fuerit. Quæ quidem si non sint certa signa, saltem Medicum inducunt ad omnia symptomata & varias morbi motiones attente consideranda. Tunc enim periodicus symptomatum graviorum regressus statis temporibus earum febrium simulatarum certissimum indicium erit.

Animadvertendum quoque utrum febris quæ cum alio morbo conjuncta deprehenditur, sit tantummodo symptoma hujusce morbi, an vero morbus sit idiopathicus & cum altero complicatus. Si enim alterius morbi symptoma sit, frustra ejus curatio Cortice tentabitur, nisi morbus idiopathicus simul cum febre curetur, remedia indicata Kinæ Kinæ conjungendo. At in morbo complicato, vel utriusque morbi curatio convenientibus remediis simul tentabitur, vel ope Kinæ sanari poterit febris, vigente adhuc altero morbo.

Accidit nonnunquam ut non sufficiente Corticis dosis exhibita febrilis materia debilitata solitum paroxismum non amplius inducat, sed nonnulla symptomata tantum excitet; quæ, licet exacerbationum aut paroxismorum vehementia longe inferiora sint, diuturnitate tamen ægrotantem non minus torquent & angunt: qualia sunt virium prostratio, ciborum inappetentia, nausea, anxietas circa præcordia, ventriculi gravitas, inflatio, ventris tormina, tussis, dolores capitis, sudores nocturni, hydrops, affectus cachectici, rheumatici, aut alia hujuscemodi; quæ symptomata ad Corticis Peruviani usum ab imperita plebe referri solent, immerito tamen. Incusanda tantummodo,

modo, vel parcior remedii dosis, vel vitium Corticis qui non genuinus est, aut effetus. Et reipsa si optimus Cortex eligatur, aut sufficiens selecti Corticis dosis exhibeatur, hæc omnia symptomata brevi evanescent.

Febribus inflammatoriis, putridis, malignis & pestilentialibus profligandis Cortex Peruvianus impar videtur; & ars Medici in eo potissimum versari debet ut morbum eo adducat, ut antidoto febrili sanari possit. Attamen in morbillis & variolis tempore declinationis morbi R. Morton Kinæ usum suadet, nempe cum febris post veneni morbidi eruptionem adhuc perseverat, & continuæ remittentis typum jam observare incipit.

Kinam Kinam quoque adversus pestem utilissimam censuit Medicinalis Facultas Neapolitana, (referente Sebastiano Badio Medico Genuensi, in libro *Anastasis Corticis Peruviani* dicto ann. 1663. edito, in quo Plempio Medico Amstelodamensi respondet, a quo ad Corticis Peruviani exequias vocatus fuerat in libro suo typis edito ann. 1655.) & in ejus curatione adhibendam jussit.

Ea est ignari vulgi opinio, quod Kina Kina iis minus bene conveniat, quorum pulmones quocunque modo læduntur, aut qui ad phthisim & tabem proclives sunt. Verumtamen quotidiana experientia comprobatur, Corticem Peruvianum felici cum successu exhiberi in febri putrida remittente vel intermittente, quæ peripneumoniæ aut pleuritidi succedit, aut quæ empiema aut pulmonum exulcerationem comitatur, & in quam febris inflammatoria sæpe transmutatur. Hæc enim febris oritur a putridis & infestis particulis quibus sanguis per has pure turgidas partes transiens inquinatur, & ab his inquinamentis paroxismi febriles aut exacerbationes singulis vel alternis diebus accenduntur. Cortice autem Peruviano paroxismi febriles saltem pro tempore supprimuntur; imo si cum pectoralibus, balsamicis & abstergentibus medicamentis consocietur, febris prorsus extinguitur, pus excernitur, & ulcera sanantur.

Quinetiam phthisici nonnulli (teste R. Morton) pro deploratis jam habiti, vitam frequenti hujus Corticis usu cum aliis remediis intermixto aut conjuncto, non solum per plures menses, verum etiam annos, protraxerunt; qui licet e statu valetudinario nunquam plane evaserint, tamen ejus usu a febre jam liberati muniis solitis satis bene fungi potuerunt.

Ergo Cortex Peruvianus antidotus febrilis merito dicitur; quippe qui ad omnes febres intermittentes, remittentes, continuas seu continentes, in omni sexu & ætate, in infantibus, pueris, adultis & senibus, in virginibus, mulieribus gravidis & puerperis tutissime & prorsus innoxie exhiberi possit. Asserit enim R. Morton se intra 25. annorum spatium nusquam novisse aliquid mali ab usu corticis cuiquam evenisse præter levem surditatem tempore usus nonnihil molestam, quæ sponte illico a morbo evicto, vel pulveris omissione semper cessat; nec se unquam hujus remedii pœnituisse. Quod quidem quotidiana nostra experientia confirmatum est.

℞. Corticis Peruviani electi, & in alcohol redacti ℥j. Syr. febrifugi, Limonum, Cydonior. Absynthii, Papaver. rhæad. Diacodii, de Cichorio comp. vel alterius cujuslibet quant. suffic. M F. opiata mollis consistentiæ,

cujus

cujus dosis ad ʒij. tertia vel quarta quaque hora exhibeatur, superbibendo haustum vini aqua diluti, vel ptisanæ pectoralis, aut alterius liquoris convenientis.

℞. Corticis Peruv. pulver. ℥ij. vini rubri generosi ℔ij. Misceantur & macerentur in vase clauso per duos tresve dies, identidem agitando. Liquor per inclinationem separatus est vinum febrifugum, cujus ℥vj. pro dosi exhibeantur. Si adhuc valentius infusum desideretur, in singulis cyathis dissolve Kinæ Kinæ in tenuissimum pollinem redactæ ℈j. & sic turbidus liquor propinetur.

℞. Corticis Kinæ pulver. ℥j. Bulliat in aq. stillatitiæ Scorsonneræ vel Cichor. sylv. ℔ij. ad ℥xxviij. F. colatura ad ℥vj. pro dosi sumenda, vel sola, vel cum vino febrifugo permixta. Vel

℞. Corticis Peruv. contusi ℥j. Salis Nitri fixati ʒß. Bulliant in aq. Parietar. ℔ij. ad ℥xxviij. Colatura intense rubra per cyathos ad ℥vj. exhibeatur ubi diuresis promovenda est.

℞. Pulver. Kinæ Kinæ ℥j. Rhei pulver. ʒj. Syr. de Cichor. comp. vel de Pom. comp. q. s. M. F. Electuar. cujus dosis ʒij. quarta quaque hora exhibendæ, cum alvus est subducenda. Vel

℞. Pulver. febrifug. ℥j. Cremor. Tartar. ℥ß. pulver. Jalapæ ℈j. vel ʒß. Syr. febrifug. q. s. M. F. Electuar. Dosis a ʒj. ad ʒij. iteranda in febribus cum leucophlegmatia aut hydrope.

℞. Corticis Peruvian. pulver. & Gieræ picræ Galeni ana ℥ß. Infunde in vini generosi ℔j. Digerantur per 24. horas. Fiat colatura, & servetur ad usum. Cyathum unum aut alterum hauriat æger febre laborans, cum humores per secessum subducendi sunt.

℞. Kinæ Kinæ tenuissime tritæ ℥ß. Gummi ammoniaci rite depurati ʒj. flor. Benzoin. ʒß. Balsam. Copaivæ ʒij. Syr. febrifug. q. s. M. F. El. Dosis ʒjß. quarta quaque hora exhibenda in febre cum pulmonum infarctu.

℞. Corticis febrifug. ℥j. Coq. in aq. still. Verbenæ ℔ij. ad ℥xxviij. Sub finem coctionis adde folior. exsiccator. Hederæ terrestris, Bugulæ, Saniculæ, Pervincæ, Alchymillæ, & Pyrolæ ana P. j. Fiat colatura in qua dissolve Syr. Papaver. rhæad. vel Tussilaginis ℥ij. Fiat apozema in sex doses singulis quatuor horis exhibendas distribuendum, ad febrem intermittentem aut continentem cum puris sputo.

℞. Corticis Peruv. tenuissime pulver. ʒiiij. Theriacæ veteris ʒj, Syr. febrifug. q. s. M. F. bolus dividendus in quatuor doses eodem die horis medicatis sumendas in febribus maligni moris.

℞. Kinæ Kinæ pulveratæ ℥j. Diaphoretic. mineral. ʒij. Sal. ammon. purific. ʒj. Syr. Kermesini q. s. Fiat El. cujus dosis a ʒjß. ad ʒij. ad diaphoresim excitandam.

℞. Kinæ Kinæ in tenuissimum pollinem redactæ ℥j. Flor. sal. ammon. martial. ℈j. Syr. febrifug. q. s. Fiat Electuar. Dosis a ʒj. ad ʒij. quater in die exhibenda in pallida virginum febre, & in febribus cachecticis aut contumacibus.

℞. Cor-

℞. Corticis Peruv. ℥j. Croci Martis aper. ℥ß. pulver. Ari comp. ʒiij. Syr. febrifugi q. ſ. M. F. El. cujus doſis a ʒj. ad ʒij. ter quaterve ſingulis diebus iteranda, in febre cachectica, in menſium ſuppreſſione, & viſcerum obſtructionibus.

℞. Cortic. Per. pulver. ℥j. Diaſcord. Fracaſtorii ʒij. Syr. febrifugi q. ſ. Fiat opiata eadem doſi exhibenda in febribus quæ diarrhæis, ventris torminibus aut vomituritionibus ſtipantur.

Syrupus, Tinctura & Extractum Corticis Peruviani ſic præparantur.

Syrupus febrifugus.

℞. Corticis Peruviani pulver. ℥ij. Infunde in vini rubri generoſi ℔ij. Macerentur per duos treſve dies, identidem agitando. Liquori per inclinationem ſeparato affunde novi pulv. ℥ij. Digerantur denuo per duos treſve dies. Infuſio per philtrum pluries trajiciatur, donec liquor limpidus fiat, qui cum Sacchari albi in aq. Scorſonner. ſoluti, & in Electuarium ſolidum cocti ℔iv. permiſceatur; & erit Syrupus febrifugus non ingratus, cujus doſis ab ℥j. ad ℥ij. pro infantibus præſertim, majore commodo & felici ſucceſſu uſurpatur.

Tinctura febrifuga.

℞. Corticis Peruviani ℥j. Aq. vitæ ℥viij. Digerantur in vaſe clauſo per triduum, identidem agitando. Tinctura a pulvere per inclinationem ſecernatur. Doſis ad cochlear unum in hauſtu vini generoſi ſæpius in die iteranda.

Extractum febrifugum.

℞. Cortic. Kinæ Kinæ ℔j. Spiritus vini rectificati ℔ij. Digerantur ſimul calore temperato, identidem agitando, donec ſpiritus vini colore intenſe rubro tinctus appareat. Tunc Tinctura etiam per expreſſionem ſeparetur a pulvere, cui reſiduo affunde vini generoſi ℔iiij. Digerantur igne arenæ per 24. horas. Fiat colatura cum expreſſione. Ambo liquores miſceantur, & in balneo arenæ ad mellaginem evaporentur. Huic Extracto liquido Syrupi Kermes ℥iij. adjiciantur, & accurate miſceantur. Miſtura ad Extracti ſolidi conſiſtentiam evaporetur. Doſis a ʒß. ad ʒij.

Quod ad Kinæ Kinæ operandi rationem attinet, vulgaris ea eſt opinio, febris intermittentis cauſam eſſe acidum ſalem coagulantem, & membranas nerveas lancinantem, unde tot naſcuntur febrium ſymptomata; Corticem vero Peruvianum alcalino ſale turgere, quo acidum ſalem febrilem abſorbet, & ejus effectus deſtruit, humores inſpiſſatos & coagulatos diſſolvendo. Sed hæc hypotheſis experientiæ prorſus repugnat. Etenim ſi febris ab acido orietur, inde ſequeretur alcalia tum fixa, tum volatilia, ſalina vel terreſtria ad acidum febrile abſorbendum longe præſtantiora eſſe & efficaciora; acida vero febrim intendere & augere. At vero contrarium evenit, quandoquidem ad febrim profligandam alcalia acidis longe inferiora ſunt. Imo febres ab alcalinis valentioribus, nempe ſale Tartari, ſale volatili Cornu Cervi, oculis Cancrorum rariſſime ſedantur, ſæpiſſime autem a guttis aliquot ſpiritus

ritus Sulphuris, Vitrioli, Nitri, vel a succis acidis Acetosæ, Limonum, &c. compescuntur. Præterea Kina-Kina salis alcali tum fixi, tum volatilis portionem admodum exiguam continet, e contra vero plurimum acidi salis & olei. Unde non verisimile est hanc virtutem aliquot salis alcali granis acido sulphure & terra involutis & obrutis tribuere.

Contra opponere solent hujus Corticis amarorem, rati omnia amara esse ex salium alcali genere; sed hallucinantur. Si enim Chymicos consulant, ab iis discent amara non ex salium alcali prosapia esse, quin imo ex illis sal acidum aut salsum uberrimum per analysim chymicam extrahi, & amara arte facta intensissima amaritie prædita, qualia sunt crystalli lunæ, & sal catharticum amarum, nihil alcali salis continere, sed ex acidis valentioribus componi. Male igitur acido succo febris causam ejusque symptomata tribuunt; & vim febres fugandi, qua cortex Peruvianus donatur, ad salem alcali in eo contentum referunt.

Qui rectius de febribus & Corticis Peruviani virtute febrifuga disseruit, est vir apud Anglos doctissimus, in praxi medica versatissimus, accuratissimusque motuum naturæ observator R. Morton, *Tractatu de febribus*. Is febrium causam esse particulas quasdam venenatas seu deleterias, vitæ principio seu spiritibus animalibus inimicas arbitratur: unde expansiva eorum facultas obruitur, & flamma vitalis necessario extinguitur. Kinam vero antidotorum more virulentiam febrilem subigere, miasmata spiritibus impressa delendo, asserit.

Verum hæc hypothesis supponit spirituum animalium existentiam, quæ quidem a plurimis, & quidem peritissimis anatomicis in dubium revocatur. Præterea doctus ille Medicus nullam de Kinæ-Kinæ in spiritus aut in nervos actione rationem reddit; eamque inquirere inutile censet, quasi in re tam obscura veritatem assequi esset impossibile. Si tamen attendimus ad evidentes febrium intermittentium vel continentium causas, ad earum symptomata, necnon ea quæ Corticis Peruviani exhibitionem sequuntur, quasdam de natura febrium, Corticisque operandi ratione notiones consequemur; quæ licet adhuc conjecturales sint, tamen ad verum prope accedere videntur.

Febrium intermittentium causa efficiens, seu proxima, est succus excrementitius nervis infensus, in massam sanguineam redundans, propter alicujus evacuationis sensibilis vel insensibilis suppressionem, quam efficit abusus vel depravatio sex rerum non naturalium, inter quas frigida & humida aeris intemperies principem locum obtinet, & hæc vulgatior est harumce febrium causa externa vel remota. Hujus succi natura ad salem alcali urinosum proxime accedere videtur, quandoquidem omnes fere humores excrementitii maxima salis alcali urinosi copia turgent. Ac proinde succus ille in sanguine redundans, maximam in eo salis urinosi copiam coacervat; quod verum deprehenditur, si febricitantium sanguinis analysis instituatur: major enim salis urinosi copia ex eorum sanguine quam ex sanornm sanguine extrahitur. Vis autem illius humoris nociva non a sola salium acrium copia, sed etiam a quibusdam partibus biliosis seu sulphureis

adu-

aduſtis cum ſalibus certa proportione permiſtis magis intenditur vel remittitur ; quæ quidem vis ab effectis tantum dignoſci poteſt.

Noxius ille humor ſalino-oleoſus a ſanguine ſecretus, in nervoſum genus primario & immediate irruit: unde ſymptomata naſcuntur, quæ primum ineunte febre percipiuntur; ſcilicet, algor, languor animi, deliquium, jactatio, horror, rigor, oſcitatio, pendiculatio, vertigo, dolores ſpaſmodici, debilitas pulſus, ardor, ſitis, linguæ ariditas. Deinde in humores nonniſi mediate & ſecundario vim ſuam exerit, quandoquidem tota œconomia ſanguinis & humorum debitæ fibrarum nervearum oſcillationi ſubjecta ſit: perturbato nervorum motu oſcillatorio, ſanguinis & liquorum motus minuitur, ſecretiones ſolitæ prorſus ſupprimuntur. Verum dum vires ſunt huic impetui ſuſtinendo pares, ex hac ſanguinis ſegnitie & mora intra vaſa, ſtatim totum nervorum genus commovetur, ſuccurritur, ac tanta vehementia oſcillationes ſuas reſtituit, ut tandem totum corpus brevi incaleſcat, ſanguinis motus retardatus reſtituatur, & lenior, quem mora contraxerat, diſſolvatur. Iiſdem ſuccuſſibus humor noxius nervis impactus repellitur, & foras cum ſudoribus aut alia excretione ſenſibili vel inſenſibili amandatur, vel in partem aliquam deponitur, in labia, nares, aut quaſcunque alias corporis partes: unde exanthemata varia, puſtulæ, maculæ petechiales, rubræ vel purpureæ efloreſcunt: vel bubones, alas & inguina; ceteras partes, carbunculi, furunculi, tumores, abſceſſus, atque ulcera varii generis obſident.

Cortex Peruvianus febres maligni moris & peſtilentiales non extinguit, aut ſaltem difficillime: intermittentes vero & continentes rite adhibitus cito & tuto ſanat. Hæc Kinæ energia partim ejus ſtyptico amarori, partim acidis quibus donatur particulis, debetur.

Acida remedia febrem ſæpiſſime tollunt, veneni febrilis & alcalini cauſticitatem retundendo: ſed nonnunquam febris recurrit ex eo, quod cauſa remota eadem ſæpe remaneat, non in integrum reſtituta debita evacuatione.

Amara medicamina febres quoque aliquando profligant, non tam acrem cauſticumve humoris febrilis ſalem infringendo, quam febris cauſam removendo. Diximus, febris cauſam internam & antecedentem eſſe cujuſdam ſolitæ excretionis ſuppreſſionem, quæ oritur ex laxitate & flacciditate fibrarum nervearum quibus emunctoria huic vacuationi deſtinata componuntur. Amara vero ſua ſtypticitate fibras nimis laxatas reſtringunt, & ſic ſuppreſſas vel imminutas excretiones reſtituunt.

Cortex Peruvianus amborum horumce remediorum virtutes in ſe ipſo conſociat: ſcilicet acido ſale quo turgidus eſt, acres, cauſticos toxici febrilis ſales retundit, ſicque febrilia ſymptomata citiſſime ſupprimit; deinde diuturniori uſu omnes corporis ſuccos amarore ſuo ſtyptico perfundit, quo fibras ſolidas vel humida aeris intemperie, vel alia quacunque de cauſa laxatas conſtringit, roborat, & firmat, & ea ratione cauſam antecedentem tollit. Nec mirum ſi citius interrupto Corticis uſu febris ſæpe recurrat, præſertim ſi aeris conſtitutio humida ſit & frigida, laxatis denuo aſſiduo aeris externi contactu corporis fibris. Kinæ uſus per ſat longum temporis ſpatium conti-

tinua-

tinuatus humorem febrilem non tantum mutat, & fibrarum tonum firmat; ſed etiam humorem noxium jam domitum foras expellit per unum aut alterum e corporis emiſſariis. Reſtituto nempe viſcerum tono, munia ſua obire incipiunt: redundantes quibus turgebant, ſuccos excernunt, aut per alvum, aut per urinas, aut per ſudores, aut per inſenſibilem perſpirationem; ſicque Kina ſæpe cathartici, diuretici, ſudoriferi, aut diaphoretici vices adimplet. Febrium vero peſtilentialium malignitatem emendare nequit, aut ſaltem difficilius reprimit; quandoquidem harumce febrium cauſa antecedens non ſit fibrarum laxitas aut flacciditas, ut in intermittentibus, ſed earumdem criſpatura aut erethiſmus, cui ſedando impar eſt ille Cortex. Tunc enim cardiacis valentioribus opus eſt, ſcilicet ſalibus acidis tenuioribus, cum oleoſis aromaticis particulis conjunctis, quibus non tantum vis veneni craſſioris & ſumme cauſtici infringatur, ſed etiam craſſiores & fixiores ejus ſales attenuentur, & ut ita dicam, volatilizentur, ut facilius per cutis poros exhalari poſſint, ac tandem ſolidæ fibræ inordinate & vehementer ſuccuſſæ blande ſtimulentur, & ad æquatam vibrationem reducantur. Sic ſucci venenati jam ſubacti ex ſanguinea maſſa ſecernentur, per cutis poros vel alia corporis emiſſaria excernentur, aut ſaltem, ut nonnumquam evenit, in partem minus nobilem ablegabuntur.

Relatum legimus *in Act. Medic. Edimb. tom.* 2. 3. *&* 4. Corticem Peruvianum in gangrenis & ſphacelis a cauſa, tum interna, tum externa ortis, a Medicis atque Chirurgis peritis adhibitum mira præſtitiſſe, & ægros penitus deſperatos, aliis remediis fruſtra tentatis, priſtinæ ſanitati reſtituiſſe.

Præſcribitur ad ʒß. ſub decocti vel boli forma, quarta quaque hora quotidie ſumendus, partem gangrena vel ſphacelo infectam, Therebentinæ oleo aut alio quovis remedio accommodato, illiniendo.

Paucis ab hinc annis Cortex alius arboris ignotæ Pariſios advehebatur, ſub nomine Kinæ Kinæ feminæ, qui genuino denſior erat, magis ruber, & Tabaci Hiſpani colorem proxime referens, exterius albidior, febres etiam quandoque tollens. Cum vero longe minoris eſſet efficaciæ, & veræ Kinæ Kinæ doloſe immiſceretur a mercatoribus, lege cautum eſt ne deinceps afferretur.

Alia eſt Kinæ Kinæ ſpecies, quæ Kina Kina aromatica, Caſcarilla, Schacarilla, & Cortex Peruvianus griſeus, Zagarilla, in officinis noſtris dicitur: Cortex Eleuterii *Joann. Andreæ Stiſſeri*: China China falſa, & Cortex Eleterii D*ale Pharmacol*: Eleutheria *Lin. H. Cliff.* 486: vulgo, *Chacril* vel *Caſcarille*. Cortex eſt in tubulos convolutus, digiti vel pollicis latitudine, & duos, tres, quatuorve pollices longos, lineam unam aut alteram craſſos, colore foras cinereo caneſcente, intus ferrugineo, ſapore amaro, aromatico odore, dum comburitur, fragrantiſſimo, aromatico, ad Ambari odorem aliquantiſper accedente. Ex quibuſdam Americæ meridionalis regionibus ad nos affertur, præſertim ex illa regione quæ *Paraguay* dicitur.

Primus qui de hoc Cortice mentionem fecit, eſt J. And. Stiſſerus, Medicinæ Doctor & Profeſſor in Academia Julia, qui *in Actor. laboratorii Chymici ſpecimine ſecundo anno* 1693. *Helmeſtadii edito*, refert, ſe hunc Corticem aromatici odoris & ſaporis, particulis balſamicis reſinoſis refertiſſimum, Corti-

cis

cis Eleuterii nomine insignitum, a quodam viro perillustri ex Anglia reduce accepisse, & narrante in Anglia tunc moris esse rasuram hujus Corticis Tabaco admiscere, ut fumum ejus haud omnibus gratum suaveolentia sua corrigeret. Narrat quoque idem Stisserus se paulo post a Clar. viro Joanne de Breyn mercatore Amstelodamensi florentissimo, curioso, & in exoticorum notitia versatissimo, eumdem accepisse Corticem; nihil aliud de ejus usu referente, nisi quod rasura ejus Tabaco admista, facta suctione per tubulum, ingratum fumi odorem quodammodo corrigeret, simul tamen ebrietatem quoque induceret, si paulo largior portio admisceretur. Post aliquot annos in nundinis Brunsvicensibus idem Cortex pro Cortice Peruviano Kina Kina dicto, a mercatoribus nonnullis venditus fuit. Sic innotuit in Germania tamquam febrifugus.

Arbor ex qua ille Cortex depromitur, nobis adhuc ignota est.

Idem Stisserus primus hunc Corticem in usum adduxisse videtur. Licet, inquit, virtute febrifuga notabili haud polleat Cortex ille Eleuterii, ideo tamen ejus usus in totum haud rejiciendus, cum particulis resinosis & balsamicis corpori nostro haud ingratis refertus sit.

Ejus tincturam paravit cum sale Tartari & spiritu vini, qua in calculo, asthmate, phthisi, scorbuto, arthritide aliisque affectibus feliciter usus est, ejusque vim diureticam & carminativam expertus.

Aliam quoque tincturam cum sale volatili Cornu-Cervi & spiritu vini parabat, priori haud inferiorem, licet coloris minus saturati. Utramque tincturam mane, jejuno ventriculo, vel una hora ante pastum in potu calido herbæ Theæ vel Coffe ad 20. vel 30. guttas assumendam præscribebat; & arthriticis, scorbuticis, necnon calculosis profuerunt.

Qui per prandium vel statim post prandium tincturam cum sale Tartari paratam in vino vel cerevisia permistam hauserunt, levem quamdam ebrietatem ab ea, sine noxa tamen, experti sunt.

Hujus Corticis vis febrifuga, cardiaca & alexipharmaca plurimum commendatur a Joanne Ludovico Apino Medico Herspruccensi, in historica quam anno 1697. edidit Norimbergæ relatione febris epidemicæ annis 1694. & 1695. in Noricæ ditionis oppido Herspruccensi & vicino tractu grassari deprehensæ, tandemque petechialis redditæ.

Hæc febris epidemica, cujus causam pluvias fuisse creberrimas autumat, quæ anno 1694. mense Augusto ingruentes, ad Decembrem usque perseverarunt, primum mitior fuit, febris intermittentis tertianæ vel duplicis tertianæ speciem ferens: pueros, feminas gravidas atque pauperculas tantummodo infestaverat. At incrementum hæc lues epidemica sub ipsis anni 1695. auspiciis sumpsisse, & maculas ostendisse petechiales refert; quarum causam tribuit temperiei aeris mutatæ, & rigidissimo gelu supervenienti, negotium transpirationis subito sufflaminanti, colluviemque serosam incrassanti. Quæ quidem febris petechialis æstu solis intensiori per æstatem, dysenteria superveniente, sublata fuisse videbatur, donec, Caniculis temperatis, pristinam suscepit iterum faciem; sed rarior extitit, ac tandem spirantibus ex Oriente ventis sub Autumno prorsus evanuit.

Has

Has febres intermittentes primum debellare conatus eſt alexipharmacis & ſudoriferis exhibitis, prius tamen purgatis ano & cato ventriculo & inteſtinis, quibus tamen febrile fermentum cedere noluit. Ideo Corticem hunc, ſeu Caſcarillæ pulverem aut ejus extractum illis, doſi conveniente, admiſcuit, ejuſque efficaciam, quæcumque ſupervenerint ſymptomata, ad eas curandas feliciter expertus ſummopere deprædicat; febreſque petechiales ipſas eodem ſe medicamento, in majori tamen copia exhibito, curaſſe fatetur, necnon dyſenteriis ſuccedentibus opitulatum fuiſſe.

Caſcarillam exhibuit ad ʒj. pro doſi, modo bis in die, modo ter quaterve iterata, quæ ſæpius ſudorem excitavit. Ejuſdem Corticis extractum cum aqua ſolum præparavit, cujus ſingularem efficaciam in his febribus perdomandis plurimum extollit, & propterea Specificum Lexipyretum nominavit, ἀπὸ τȣ λήγειν τȣ̃ς πυρετȣ̃ς, finire febres.

Hic ſolemnis fuit illius Extracti exhibendi modus. Poſt peractum, ubi neceſſarius eſſet, vomitum, vel præmiſſo in ſubſtantia Cortice, vel eodem penitus etiam omiſſo, dicti Extracti Lexipyreti quinque, modo plura, modo pauciora grana, aut in pilularem formam acta, aut in potiuncula ſoluta, ſexta quaque hora, in leviore caſu mane ſaltem & veſperi præbuit. Hanc ita cœptam methodum raro ultra triduum continuavit, non comparente manifeſta in melius mutatione. Non pauci altera, tertiave doſi convaluerunt, aut eo ſaltem deducti ſunt, ut reliquum natura facillime confecerit, evaneſcentibus ubique luctuoſis & terrificis ſymptomatibus. Plerique, Cortice vel in ſubſtantia, vel in extracti forma ſumpto, largiter ſudarunt ſine ulla moleſtia vel virium jactura. Præter hanc manifeſtam per ſudores operationem alvus ægris ſervabatur aperta. In difficilioribus ad ſudandum alvus nonnumquam ter quaterve non minus ac ſumpto purgante ſolvebatur cum euphoria. Menſes mulierum ineunte febre ſuppreſſos revocavit, necnon etiam hæmorrhoidalem fluxum ſuppreſſum reſtituit. Apud Germanos pro genuino Cortice Peruviano ille Cortex ſæpius uſurpatur. A Medicis virtutes reſolventes, aliquantum diaphoreticæ, tonicæ, & ſedantes ei tribuuntur; quas obtinet a partibus ſuis conſtituentibus, tum ſulphureis, ſubtilibus, vaporoſis, tum reſinoſis & terreis, aliquantiſper adſtringentibus, quas quidem odor, ſapor & analyſis Chymica demonſtrant.

Speciatim vero clariſs. Stahlius hunc Corticem in pectoris morbis, ubi lenit, diſcutit & ſedat, peripneumonia, pleuritide, in primiſque in diar$_{r}$ hæa febrium acutarum, & dyſenteria, quam aliis omnibus remediis effic acius mitigat, præſtantem expertus eſt.

Præſcribebat initio eſſentiam Corticis Caſcarillæ cum reſolvente & diſcutiente catharrali, v. gr. Pimpinellæ albæ remiſtam a guttis xxx. ad xl. in incremento vero & ſtatu pulverem reſolventem compoſitum infra deſcribendum, tempore nimirum matutino & verſus noctem a ℈ß. ad ℈j. circa declinationem vero Caſcarillam in ſubtilem pulverem redactam, ſed in refracta, nec ſæpius repetita doſi a gr. ſcilicet x. ad xv.

Pulvis reſolvens compoſitus Stahlii.

T ℞. Pul-

℞. Pulveris resolventis ex Testar. Conchar. sine igne pp. Antim. diaph. & Nitri depur. ana partib. æqual. facti ℥iß. Extracti Cascaril. cum aqua ℥ß. M. F. Pulvis.

In febre intestinorum inflammatoria ex mesenterio seu dysenteria commendatur quoque pulvis Cascarillæ cum Pilulis balsamicis.

Joannes Junckerus Medicus Hallensis *in suo conspectu Therapeiæ generalis* profert singularem hujus Corticis præcellentiam ab Apino in febribus malignis & contagiosis celebratam, medentium votis non respondere. Majore cum fructu illum præbuisse asserit in febribus intermittentibus, quas cum aliis convenientibus remediis consociatus sæpe feliciter persanat: in quo, genuino Cortici Peruviano validius adstringenti, & plurimis, nisi caute detur, noxio, palmam præripit.

Obiter hic nobis observare liceat petechiales illas febres, in quibus Apinus hunc Corticem adeo feliciter exhibuit, licet malignæ fuerint, fuisse tamen de genere intermittentium, tertianarum nempe, vel duplicium-tertianarum, subintrantium, quas nos quoque post Mortonem specifice sanare observavimus, modo non serius exhibeatur. Quapropter accurate distinguendæ sunt febres malignæ, in quibus Cortex ille convenit, ab illis quibus prorsus inutilis est. Ex Apini & Junckeri itaque observationibus concludimus hunc Corticem omnibus febribus intermittentibus, tum benignis, tum malignis convenire, raro vero aliis febribus continuis, malignis & contagiosis.

Idem Junckerus asserit, hunc Corticem conferre in omnibus inflammationibus, excepta angina, ubi paulo acrior est, doloribus, spasmis hypochondriaco-hystericis, turbatione fluxus menstrui & hæmorrhoidalis, hæmorrhagiis internis, vomitu cruento, lochiis nimiis, hæmoptysi, item in hemicrania, debilitate ventriculi a morbis relicta, vomitu nimio, quovis alvi fluxu, & aliis. Et quamvis non ubique præsentem effectum edat, tamen vi sua tonica & leviter anodyna ægros aliquantum solatur, atque saltem opiatis tutior est & convenientior.

Illud modo providendum est, ut justo tempore ac decente methodo, neque largius aut nimium, (quia calefacit) hunc Corticem offeramus.

Cascarilla accensa fumum non insuaveolentem spargit, quamquam is multis adversus sit, & caput tentare observetur.

Ceterum Germani hoc utuntur Cortice in pulvere, essentia, extracto, & infuso.

Pulvis his in affectionibus a gr. vj. ad ℈ß. vel ℈j. Infusum ʒß. vel ʒj. in liquore idoneo: Essentia seu Tinctura cum sp. vini parata a guttis x. ad xx. Extractum a gr. iij. ad vj. vel viij. præscribuntur.

Michael Alberti Professor Medic. Hallensis, *in introductione ad Medicinam*, idem de hoc Cortice refert: addit quoque ad febrium epidemicarum curam haud tam specificam virtutem habere, qualis ab Apino allegatur; attamen ad mitiores febres intermittentes compescendas, post præmissam sufficientem evacuationem, quantisper conducere.

ARTICULUS SEPTIMUS.

De Codaga-pala.

CODAGA-PALA. *H. Mal. par.* 1. *pag.* 85. *tab.* 47: Nerium Indicum, siliquis angustis, erectis, longis, geminis, *Burm. Thes. Zeyl.* 167. *tab.* 77: Apocynum erectum Malabaricum, frutescens, Jasmini flore candido, *Par. Bat.* 44: Arbor Malabarica lactescens, Jasmini flore odorato, siliquis oblongis, *Syen. in not. ad H. M.* Conesti: *Act. Edimb. tom.* 3. *p.* 32.

Apud Malabaros & Zeylonenses frequens nascitur hæc arbuscula ex radice minus submisse se demittente, fibras late diffundente, cortice rubro-fusco & lacteo, qui saporis amari & minus pungentis. Caules firmi, lignosi, rotundi, varios proferunt ramos, cortice nigricante, lignum albicans tegente, cinctos; folia gerentes bina, sibi mutuo opposita cum brevi petiolo, oblongo-lanceolata, acuta, glabra, nervosa, variæ magnitudinis, at utraque parte læte viridia, lacteum succum fundentia. In summo caulium varii egrediuntur flores tubulosi, in quinque segmenta divisi, monopetali, staminibus quinque in conum acutum collectis ornati, albissimi, jucundi odoris & aspectus. Calyx flores sustinens est stellatus, in quinque lacinias divisus, qui satis longo & tenui ac varie multiplicato innititur pedunculo, & perpetuus est: floribus enim emarcidis ex uno tali calyce duæ simul eriguntur siliquæ angustæ, erectæ, longissimæ, miro modo in summo per apicem acutissimum circumvolutum sibi junctæ & connexæ; quæ siliquæ lanugine albissima sunt repletæ, qua semina coronantur plurima, longa, angusta, striata, cinerea, & pappo veluti funiculo umbilicali placentæ adhærentia.

Cortex contritus & epotus in lacte acido commendatur in fluxu ventris. Cortex radicis laudatur quoque eodem modo sumptus, in fluxu ventris quocumque, sive dysenterico, sive lienterico, & in fluxu hæmorrhoidali. Idem in aqua decoctus & epotus servit pro tumoribus corporis. Radix trita & cum aqua in qua Oryza lota fuit, decocta, confert pro angina gutturis & colli, facta lotione: servit quoque pro tumoribus corporis, eodem modo usurpata uti & pro dolore arthritico, partibus affectis apposita: dentium quoque dolores sedat, vermes in iis necando, ejus decocto in ore detento. Semina in decocto data prosunt in febre calida, uti & ardore jecoris ac in podagra; lumbricos quoque enecat. *H. Malab.*

Commendatur in Act. Edimb. recentiorum, minorumque ramorum cortex, arboris musco & quadam veluti tinea exteriori & insipida minime obductæ; hic cortex, musco diligenter eraso, in tenuissimum pulverem contritus, & cum Syrupo Aurantiorum in electuarium redactus, laudatur ut specificum in diarrhæis. Hujus electuarii ℥ß. vel amplius, quarta quaque hora quotidie exhibetur per tres, quatuorve dies. Dejectiones prim die frequentiores & copiosiores evadunt, sed absque torminibus: altero die

color fæcum in melius immutatur; tertio vero vel quarto, si medicamentum penitus successerit, fæces ad naturales proxime accedunt quoad consistentiam.

Rarissime fallit hocce remedium in diarrhæis recentibus, ab inordinato victu procedentibus, modo febris absit, si prius Ipecacuanhæ dosis ægrotanti propinata fuerit. Non minori successu, & eadem ratione præscribitur electuarium iis, qui cum sint laxo corporis habitu donati, dum pluviosum ac humidum est cælum, in diarrhæas facillime incidunt; imo per aliquot dies post curatam diarrhæam mane & vesperi continuandum est, aquam Oryzæ propinando pro potu consueto, vel etiam emulsiones ex seminibus frigidis & sale Prunellæ, si opus sit.

At si febris diarrhæam comitetur, reprimenda erit prius febris V. S. & emulsionibus refrigerantibus, vel decocto albo cum sale Prunellæ.

ARTICULUS OCTAVUS.

De Simarrouba.

SIMAROUBA cortex est arboris hactenus ignotæ, in Guiana crescentis, & ab incolis *Simarouba* nuncupatæ. Coloris est ex albo flavescentis, nullo odore præditus, saporis subamari, lentescentibus fibris constans, candido, levissimo, insipidoque radicum, stipitum, truncique ligno hærens, a quo facile separatur.

Simarouba gummi-resinosarum est partium, saporis non ingrati. Levi amarore quo donatur, ventriculum corroborat; partibus suis balsamico-unctuosis, quæ ex lacteo colore quem aquæ in qua decoquitur impertit, dignoscuntur; dolores & tormina compescit; & virtute adstringenti & vulneraria qua pollet, hæmorrhagias & alvi fluxus sistit.

Nostris primum appulit oris hic cortex anno 1713. ex Guiana missus, ubi frequentissimi est usus in alvi fluxibus dysentericis. Anno autem 1718. quo ardentissimos Æstatis calores exceperunt quamplurimi dysenterici fluxus, qui purgantibus, adstringentibus, ipsique Ipecacuanhæ non modo restiterunt, sed etiam ex eorum applicatione ingravescebant. Vir Clar. D. Anton. de Jussieu D. M. Paris. Regiæ Scientiarum Academiæ, Regiarumque Societatum Angliæ ac Prussiæ Socius, & Botanices in Horto Regio Parisiensi Professor ac Demonstrator, eos Simaroubæ cortice feliciter debellavit. Decoctus primum ad ℥j. aut ℥ß. in minima aquæ copia, sic apud nos, ut in Guiana propinatus, vomitus sæpe, incommodosque fere semper sudores & majora, nonnumquam feri sanguinisque profluvia promovit; sed correctis dosibus, experientia rerum magistra, salubritatis punctum attigit.

Exhibetur in decocto ad ʒij. in aquæ ℔ij. in pulvere qui radendo obtinetur, non conterendo, ad ʒß.

℞. Corticis Simaroubæ minutim secti ʒij. In aq. comm. ℔ij. ad tertiæ hu-

humiditatis consumptionem decoque. Decocti in doses quatuor divisi unam tertia quaque hora tepidam propina. Vel

℞. Cort. vel ligni Simaroubæ pulverat. ʒß. In aquæ puræ ℥ij. dilue, aut cum Adyanthi Syrupo redige in bolum pro una dosi: hora opportuna præbe, repetitis hujus medicaminis sub qualibet forma dosibus ad integram usque sanationem.

Perficitur illa absque ullo decocti potus fastidio, ulla per vomitum vel per secessum evacuatione. Sedantur tamen unius diei spatio dolorum cruciatus, redit cito somnus, urinæ fiunt copiosiores & limpidæ, rariores evadunt evacuationes, fæcum odor fœtidus cessat, color immutatur, e liquidis incrassescunt, cibos æger appetit, & brevi reficitur.

Cortex namque Guianeus intestinis in decocto propinatus, balsamum suppeditat, stomachum etiam immoderatis & inveteratis alvi fluxibus debilitatum corroborat, ciborum appetentiam excitat, eorumque digestioni amaris, incisivisve partibus favet, necnon & erosæ intestinorum membranæ interiori sublatum ab acrioribus excrementis mucum restituit. Singulari virtute antispasmodica, stomachica, narcoticave vulgaribus antidysentericis præcellit; adstringentia longe superat, quæ non impune fluentibus hæmorrhoidibus aut mulierum catameniis interius præbentur: hausto vero Simaroubæ decocto, cessante noxio alvi fluxu, evacuanda fluentiaque cetera libere ac secure eliminantur: unde & antihysterica vi plerumque pollere pluribus probatum est experimentis.

Convenit præsertim in seroso-biliosis, sanguinolentis, mucosisque alvi fluxibus, a continuo intestinorum convulsivo motu inveterascentibus, in quibus abest febris, & illæsa stomachi functio, & in tenesmis. Administrandi medicaminis forma & dosis variant, pro varia ægrorum ægritudinumque ratione. Etenim si evacuatis jam stomachi primarumque viarum sordibus, factum fuerit mitius malum, semidrachmæ ligni pulverati uni vel alteri dosi quandoque cedit, accedente vero cacochymia ad sæva morbi symptomata, non nisi pluribus repetitis decocti corticis dosibus, vincitur. *Ex Act. Ac. Reg. Scient. Paris. an.* 1729. 32. *& ex Quæstione Medica D. Ant. de Jussieu in Scholis Medicor. Paris. disputata* 16. *Februarii an.* 1730.

CAPUT TERTIUM.

De Lignis.

ARTICULUS PRIMUS.

De Agallocho, seu Ligno Aloes.

Licet apud Dioscoridem Agallochi descriptio adeo brevis sit; ut ex ea evidenter demonstrari nequeat Agallochum unum & idem esse atque

Xyloaloen Græcorum recentiorum, Agalugen Arabum, & lignum Aloes officinarum: attamen rem ita eſſe veriſimile eſt; quandoquidem & Dioſcoridis deſcriptio officinali ligno Aloes ſat bene conveniat, & Arabica denominatio antiquæ Græce denominationi non admodum diſſimilis ſit, necnon etiam hac in re Botanici fere omnes conſentiant.

Itaque ἀγάλλοχον *Dioſcoridis*, ξυλάλοη *Græcorum recentiorum*: Hoad, Agalugi & Agallugum *Arabum*: Agallochum, Xyloaloes, & lignum Aloes *Offic.* Lignum Aquilæ, Lignum Paradiſi, & Lignum ſanctæ Crucis *Quorumdam*. Lignum eſt reſinoſum, odoratum, prorſus diverſum ab Aloe, ſucco amaro cathartico, in officinis uſitatiſſimo. Neque etiam eſt lignum arboris ex qua ille ſuccus ſtillat, ut quidam exiſtimaverunt.

Ab Arabibus plures ligni Aloes ſpecies ratione bonitatis & loci unde affertur, diſtinctæ recenſentur. Nos vero cum C. Bauhino triplex genus diſtinguemus.

1. Agallochum præſtantiſſimum, *C. B. P.* Calambac Indorum: Kenam Cochinchinenſium: Suk-Hiang Sinenſium, *Dale Pharmacol. Suppl.* Sokio G. Camelli, *R. Hiſtor.* Lignum eſt læve, reſinoſum, molle fere inſtar ceræ vel maſtiches, quod dentibus & unguibus cedit, pruniſque impoſitum veluti reſina fere totum colliqueſcit, ſuaviſſimum ſpirans odorem: ſapore eſt amaricante aromatico. Tres ejus ſpecies a D. Cunningham *in S. Dale Pharm.* conſtituuntur, ratione coloris: prima variegata ex nigro & purpureo colore: altera nigra & flava ſeu maculata inſtar Tigridis: tertia flava velut luteum ovi. Ex Cochinchinenſi ſeu Annamico regno afferuntur.

2. Agallochum officinarum, *C. B. P.* Lignum Aloes vulgare officinarum: Tehin-Hiang Sinenſium, *Dale Pharmacol.* Thimhio G. Camelli, *R. Hiſt.* Pao de Aguila, *Luſitanorum*. In fragmenta lignoſa affertur magnitudine varia, nonnumquam ſolida, denſa, ponderoſa, colore ſpadiceo, ſtriis nigricantibus & reſinoſis diſtincta, interdum foraminata, & quaſi carie exeſa, & quorum cavernulæ reſinam quamdam ſubrubram, odoratam continent; colore ligni fuſco ſeu ex purpura nigro. Sapor hujus ligni ſubacris eſt, amarus, aromaticus, odorque pergratus. Si prunis candentive ferro imponatur, liquorem exſudat reſinoſum in bullulas intumeſcentem, ſuavemque & acidulum fumum effundit. Naſcitur in inſula Sumatra, in Cambaya, ſed præſertim in Cochinchina. Sæpius occurrit iu officinis, quam lignum Calambac, quod ratione ſummi illius pretii rariſſime nobis affertur.

3. Agallochum ſylveſtre, *C. B. P.* Calambour vel Calambouc, *Officin.* Agallochum, ſeu Lignum Aloes Mexicanum G. Camelli, *Raii Hiſtor.* Lignum eſt levius & magis poroſum minuſque reſinoſum quam Agallochum officinarum, colore quaſi ex ſubviridi fuſco, odore ſuavi & fragrante, ad Ligni Aloes odorem accedente, ſapore amaro. In prægrandes ſtipites affertur ex inſulis Solor & Timor. Rarioris eſt uſus in Medicina: frequentius uſurpatur ad conficienda ſcrinia, pixides, ſculptilia opera, ſphærulas ad coronas precarias, & cetera hujuſcemodi.

Nullam arborum, quæ Calambac & Agallochum ferunt, accuratam habemus

mus deſcriptionem (*a*). Diverſas enim eſſe arborum ſpecies quidam exiſtimant: alii vero unam tantum & eamdem eſſe. D. Jacobus Cunningham refert Calambac fieri ex arbore, cujus fructus fere pyriformis, lanuginoſus, magnitudine Myrobalani citrinæ, cortice craſſo & lignoſo vel fungoſo, bifariam dehiſcens, duo ſemina ſepto medio intercepto, turbinata, cum appendicibus membranaceis continet, calyci inſidens quinquifido.

Agallochum vero vulgare ſeu officinarum arborem eſſe ferunt Oleæ inſtar, fructu Piperis modo rotundo & rubente, ligno Thuyæ ſimili, maculato, odorato, quod cortice craſſo, aliquantulum verſicolore, veſtitur.

Serapio, Simeon Sethi, & poſt hos Jacobus Bontius narrant Agallochi truncos cæſos ab Indianis deponi in ripis fluviorum in cœno & luto, ut ligni cortex & alburnum putredinis interventu corrumpantur, remanente ligni meditullio, nempe magis compacto, reſinoſo & putredini minus obnoxio.

Ex actis philoſophicis R. Societatis Londinenſis arbor lignum fert album, tenerum, ſucco lacteſcente ſumme nocivo turgidum. Si enim ſuccus ille in oculos incidat, cæcitatem cauſat: ſi in ullam aliam corporis partem, puſtulas excitat, & cutim inflammat. Calambac ſeu præſtantiſſimum Agallochum in ſolis arboribus reperitur, quæ ſponte in montibus computruerunt. Nec omnis arboris ſubſtantia in Agallochum convertitur: dum enim arbores exſiccantur, lignum carie paulatim exeditur, exceptis quibuſdam ligni partibus, circa quas ſuccus lacteus colligitur & in reſinam exſiccatur. Ab ea reſina conſervantur ligneæ partes, earumque albidus color in ſpadiceum vel nigricantem convertitur: Calambac vero maxime reſinoſum ex caudicis meditullio circa radicem extrahitur.

Lignum Calambac & Lignum Aloes tanti æſtimantur ab Indianis, ut ſæpe

 ar-

(*a*) De Agallocho hæc habet Kæmpferus, *Amœn. exot. faſc. v. p.* 903. Ex remotiſſimorum montium teſquis laborioſe delatam addimus arboris oppido raræ plantam, ſed tenellam, imperfectam & adumbratione vix dignam, cui tamen acquieſcimus, dum perfectioris deſcriptionem dies aperuerit, *Sinkoo* nuncupatam, vulgo Japonum *Kavvoriki*, id eſt, Lignum ſive Arbor fragrans: Siamenſibus *Kiſſina*: Latinis Arborem Aquilæ & Aloes dictam, cujus fragrans lignum appellatur AGALLOCHUM.

Planta caudice conſtat cubitali, recto, tenui, læte virenti, villoſo, ab imo folioſo, in duos ejuſdem conditionis ſurculos ad foliorum ſitum quodam modo inclinantes divaricato. Folia ex unciali intervallo adſunt ſingula, Perſicæ foliis ſimilia, ora integra piloſa, utraque facie vivido colore micantia, protuberante per dorſi longitudinem nervo medio, a quo venulæ laterales ad oram ſucceſſive obliquant denſiſſimæ, ſubtiliſſimæ, &, niſi probe attendas, vix conſpicuæ.

Sunt ex noſtratibus qui arborem hanc pingunt bacciferam & Oleæ ſimilem, credo ex fide Serapionis & Dioſcoridis. Verum abſtruſum eſt ejus natale & belluarum paradiſus, quem doctorum nemo unquam frequentavit. Patriam auctores noſtri variam regionem conſtituunt. Garzias ab Orto ſcribit ſe ramum obtinuiſſe ex Malaca, ſed ſine flore & fructu. Mihi ſicut nec fructum licuit, ita nec aliam hodie patriam explorare, quam Cambodiam & Siamenſis regni provincias *Tſiampa* & *Bonna*, prope oſtium maris. Coccintſinam quoque & huic conterminam Sinæ provinciam *Junam*, ex inacceſſis rupibus ſibi Agallochum cedere affirmant Sinenſes: ex quorum ac Siamenſium narratu mihi certo conſtat, arborem nonniſi per vetuſtatem acquirere fragrantem odorem ſuum, reſidentem in ſucco reſinoſo, qui marcente & putreſcente arbore interiores quaſdam ligni partes occupat, circa nodos vero cumulatius condenſatur: cujus proinde fragmenta auro contra cara ſunt, ſingulari dotata nomine *Calamba* vel *Calambak*; cum cetera fragmenta, nomine ipſius arboris, appellentur *Kiſſina*. Atqui & hæc ſecundum bonitatis notas, videlicet ſubſtantiam reſinoſam, nigredinem & gravitatem, velut teſtes majoris fragrantiæ, in valore multum differunt. Hæc Europam noſtram, illa ob grave pretium numquam appellunt. Pro Agallocho quærendo emiſſi mercenarii ſylvas certo tempore ſubeunt, armis & ſecuribus inſtructi: inventas arbores vetuſtiſſimas & caudices proſtratos, carie ac putredine fœdos operoſe findunt, repertaque hinc inde reſinoſa fragmenta eximunt, quorum primum quod inveniunt, idolis ſacrificant ſuis, quod credunt, ſoſpitatoribus. Magna eſt ligni *Calamba* in aulis Orientalibus, tum apud magnates Sinæ & Japoniæ, æſtimatio; ut ne convivium celebretur, quin ad affectandam magnificentiam, pretioſo ejus ſuffitu multum æris prodigant. Sinenſes in ſuis herbariis arbori, quamvis non ſatis cognitæ, characterem tribuunt; pro icone vaſtum & inconditum exhibentes caudicem arboris emortuæ, cum ſuperſtite ramuſculo, foliis deſcriptæ a nobis plantæ, ſed ad Laurina prope accedentibus, & quodam modo, ut apparet, pinnatis.

argenti & auri æquipondium cum pretiosissimo Calambac permutent. Hæc ligna inter thymiamata in templis deorum & palatiis regum comburuntur.

J. Bontius refert ejus pulverem ad ℈j. pondus sumptum choleræ mederi, & omnibus intestinorum & ventriculi affectibus frigidis; tineas & ascarides puerorum efficaciter necare. Cerebrum, cor, ventriculnm, uterum omniaque viscera roborare, spiritusque recreare existimatur. Unde in plurimis cardiacis Arabum compositionibus usurpatur. Revera oleo essentiali uberrimo pollet, quod distillationis ope extrahi potest. In lypothymia, syncope & paralysi convenit. A quibusdam ad memoriam firmandam laudatur: apud Anglos ad podagram & rheumatismum sanandum plurimum commendatur. Ejus substantia a ℈ß. ad ʒß. exhibetur. Decoctum propter amarorem raro præscribitur.

Oleum essentiale ex Ligno Aloes paratum iisdem viribus donatur. A guttis tribus quatuorve ad xx. exhiberi potest.

Tinctura quoque ope spiritus vini conficitur, a ʒß. ad ʒij. præscribenda iisdem in affectibus.

Attendendum tamen ad acredinem causticitatemve, quæ lacteo hujus arboris succo tribuitur: quod si verum sit, fortasse hoc lignum non sine cautione usurpandum erit.

Agallochum usurpatur in Pulvere aromatico rosato, Pulvere diamargariti frigidi, in Trochiscis Alyptæ moschatæ, & Galliæ moschatæ.

ARTICULUS SECUNDUS.

De *Aspalatho*, & *Ligno Rhodio*.

Ἀσπάλαθος *Dioscoridis*: Ἐρυσισκῆπτρον *Quorumdam*: Aspalathus *Plinii*: Darsisahan *Arabum*. Res est prorsus ignota in officinis nostris; & si quæ sub Aspalathi nomine occurrunt lignea frusta, inter se prorsus diversa sunt, & incertæ originis. Neque mirum, cum etiam veteres de hoc ligno inter se dissentire videantur. Dioscorides enim Spalathum dicit fruticem esse lignosum, spinis crebris aculeatum, nascentem in Istro, Nisyro, Syria & Rhodo, quo unguentarii ad spissanda unguenta utuntur. Probatur, inquit, ponderosus, detracto cortice rubens, aut in purpuram vergens, densus, suaviter olens, & gustu amarescens. Alterum genus recenset candidum, lignosum, inodorum, quod etiam deterius. Dioscorides caudicis lignum designare videtur, cujus cortex detrahendus est. Galenus vero, *Tractatu de Antidotis*, magma hedychroum describendo, Aspalathi corticem expostulat; & in vocabulorum Hippocraticorum explicatione μέλαιναν ῥίζαν de qua Hippocrates, *l.* 2. *de morbis mulierum*, Aspalathi aromatici radicem interpretatur. Itaque Aspalathus, secundum Galeni mentem, radicis cortex est.

Plinius majorem adhuc confusionem affert: etenim dicit Aspalathi radicem unguentis expeti, quæ probatur colore rufo vel igneo, tactuque spisso, & odore Castorei; qui quidem odor cum non adeo suavis sit atque jucundus, eam a Dioscoridis Aspalatho distinguere videtur. Præterea duplicem Aspa-

lathum

lathum conſtituit, alium arboreſcentem, alium fruteſcentem; & alium Orientalem, alium vero in Niſyro & Rhodo inſulis naſcentem. Arabes Aſpalathum arborem eſse craſsam, ſpinis grandioribus armatam referunt, ac proinde a Græcorum Aſpalatho diverſam.

Nec magis conſentiunt neoterici in perſcrutandò veterum Aſpalatho, ſiquidem Ruellius eſse Lignum Rhodium exiſtimat: Sylvius cenſet Lignum Aloes officinarum eſse verius Aſpalathum quam Agallochum: quidam Cythiſi veri a Marantha deſcripti lignum pro Aſpalatho vero uſurpant.

Neque etiam de Ligno Rhodio inter ſe conveniunt. Aliud enim Lignum Rhodium Ruellius deſcribit, aliud Cordus, aliud Matthiolus. Quis vero tantas lites dirimere audebit? Nobis ſufficit certo ſcire nullum medicamen Aſpalathi nomine hodie in pharmacopoliis haberi, nec de veterum Aſpalatho quicquam certi doctioribus Botanicis innotuiſse. Verum cum Aſpalathus in Trochiſcorum Hedychroon & Trochiſcorum cypheos compoſitione præſcribatur, quid illi ſubſtituendum ſit conſiderandum eſt.

Dioſcorides vim calefaciendi cum adſtrictione Aſpalatho tribuit. Scribit ejus cum decoctum vino ad terra ſordidaque ulcera colluenda convenire, ſubjectum in peſso partum extrahere, ejus decoctum alvum ſiſtere, ſanguinis rejectionem potu cohibere, urinæ difficultatem inflationeſque diſcutere. Galenus eumdem guſtu acrem & adſtringentem eſse dicit, diſſimileſque facultates in illo agnoſcit, nempe partibus ſuis acribus excalefacientem; partibus vero aliis, auſteris ſcilicet, refrigerantem, & utriuſque ratione exſiccare, ac proinde ad putredines & fluxiones utilem eſse.

Idem Galenus *lib. de ſuccedaneis* Eryces fructum aut Viticis ſemen Aſpalatho ſubſtituit; Meſue Cinnamomum, aut Viticis ſemen; Nicolaus Myrepſus Meum; Valerius Cordus Lignum Aloes, vel Santalum citrinum, vel Viticis ſemen; Lundinenſes Santalum citrinum; Charas Lignum Aloes. Inter hæc omnia Lignum Aloes, & odore fragrante, & amaro ſapore, & viribus cum Aſpalatho veterum convenit; unde optimum ejus ſuccedaneum videtur.

Lignum odore roſeo occurrit in officinis, quod Rhodium dicitur, tum ratione odoris, tum ratione loci natalis, quod nempe ex inſula Rhodo olim afferebatur. Cyprinum quoque dicitur, quia ex inſula Cypro educitur. Idem a nonnullis pro Aſpalatho antiquorum uſurpatur.

Lignum eſt ſubflavum, palleſcens, per vetuſtatem rufeſcens, craſsum, durum, ſolidum, tortuoſum, nodulis pinguibus atque reſinoſis interſtinctum, odore Roſam ſpirans.

Quænam ſit arbor ex qua hocce lignum in Cypro & Rhodo inſulis extrahatur, prorſus incertum eſt. Anguillara & Matthiolus Rhodium Oleaſtri ſpeciem eſse volunt in inſula Rhodo naſcentis, quibus ab Honorio Belli contradicitur, qui Rhodium Cytiſi veri Maranthæ, ideſt Cytiſi incani ſiliqua falcata, C.B. lignum eſse affirmat; quod tamen minus veriſimile eſt, cum nullum gratum referat odorem.

Paul. Herman. *Tract. M. M. Mſ.* Cytiſi Canarienſis radicem eſse dicit Lignum Rhodium, plantam vero non deſcribit. Et revera ex Canarienſibus

bus insulis, sicuti ex Antillis & quibusdam Orientalibus plagis hoc lignum Rosæ odorem fundens advehitur, quod ex quibusdam arboribus extrahitur.

Ligni Rhodii species quæ in insula Jamaica nascitur, arbor est ab eruditissimo viro & naturalis historiæ peritissimo D. Sloane Reg. Societatis Londinensis Secretario sic descripta, *in Raii historia, Dendrologiæ fol.* 88. Lauro affinis, Terebinthi folio alato, ligno odorato, candido, flore albo, *Sloane Cat. Plantar. Jam.* Truncum habet cruris humani crassitudine, cortice fusco, alias dilutiore, alias obscuriore tectum, plurimis brevibus aculeis interdum armatum, ad viginti pedum altitudinem assurgentem, ramis terram versus reclinatis, ligno intus candido, solido, odore perquamgrato & fragrante, medulla majore. Folia ramulis innascuntur alata, tribus, quatuor, aut etiam pluribus pinnarum conjugationibus semiunciam a se mutuo distantibus, ad mediam costam annexis, absque ullo in extremo impari foliolo composita. Unaquæque autem pinna glabra est, colore obscure viridi, subrotunda, unciam circiter longa, mediaque latissima parte tres quadrantes unciæ lata. Flores in ramorum cymis fasciculatim oriuntur, candidi, sambucineis similes, tripetali, petalis crassis, cum staminibus aliquot in medio; quorum unicuique succedit fructus grani Piperis magnitudine, subtenui, arida, fusca cute seu membrana in duas carinas dehiscente, semen rotundum, nigrum, baccarum Lauri propemodum odore, continens. In sylvis saxosis & montosis Jamaicæ reperitur. A colonis pro Ligno Rhodio vulgo habetur, quod odore quidem nonnihil refert; quamvis, si curiose examinetur, ab eo differre deprehendatur. Incensi hujus Ligni fumus odore est gratissimo. Batavi ex Ligno Rhodio oleum essentiale fragrantissimum per distillationem extrahunt, quod pro oleo essentiali Rosarum sæpius usurpatur in balsamis apoplecticis, cephalicis & cardiacis.

Ligno sicut ejus oleo essentiali cor & cerebrum roborandi vis tribuitur.

ARTICULUS TERTIUS.

De Guajaco.

EOdem tempore quo Europa novi orbis divitiis locupletata fuit, eodem etiam ægritudine nova, & ad illud usque tempus incognita, contaminata est. Venerea lues circa finem anni 1494. & initium 1495. tempore obsidionis Neapolis a Carolo VIII. Gallorum Rege, apparuit, & in utrumque exercitum, tum Gallorum, tum Hispanorum serpere cœpit, & ab horumce exercituum discessu a Neapoli per totum orbem diffusa est. Unde a Gallis morbus Neapolitanus nuncupatus fuit, ab Hispanis vero & Italis morbus Gallicus. Neque ante illud tempus ulla apud Medicos hujus morbi facta fuerat mentio.

Communis de hujus labis origine opinio est hunc morbum in America endemium ab Hispanis in Europam asportatum fuisse. Verum hæc opinio nullis certis argumentis confirmatur. Imo, nonnulli sunt qui ab Europæis apud Americanos hanc luem irrepsisse autumant. Saltem de hujus morbi origine plurimæ

mæ ſunt & diverſæ, tum hiſtoricorum, tum Medicorum ſententiæ prorſus incertæ, quas unuſquiſque legere poterit in Caroli Muſitani Medici Neapolitani de Lue venerea libris, & in doctis ac eruditis illius auctoris Gallici Interpretis, & peritiſſimi apud Pariſienſes Chirurgi J. Devaux notis & commentationibus. Ejus ſententia eſt Neapolitanum bellum inter Gallos & Hiſpanos occaſionem præbuiſſe huicce morbo, fœdo & aſſiduo concubitu tot militum quibus uterque exercitus compoſitus erat, cum ſcortis Neapolitanis, & inde contagioſum illud virus per totum orbem brevi ſerpſiſse.

Quidquid ſit de hujus morbi exortu, conſtat poſt plurima in Europa fruſtra tentata remedia, tandem primum ejus remedium in America detectum fuiſſe. Hiſpanus quidam in Hiſpaniola inſula magnis doloribus ob luem veneream ab Americana muliere contractam divexabatur. Ejus ſervus Americanus, qui in ea Provincia Medici officio fungebatur, decoctum ligni *Guajacan* dicti propinavit; quo non ſolum magnis illis cruciatibus liberavit eum, ſed priſtinæ ſanitati reſtituit. Illius exemplo plurimi alii Hiſpani eadem lue infecti, eodem remedio curati ſunt. Hæc Medicina per totam Hiſpaniam ab iis qui ex ea inſula redierant, ſtatim evulgata, orbi univerſo brevi innotuit, & maximo fuit uſui, uſque dum curatio per Hydrargyrum detecta foret, a quo tempore paulatim obſolevit, & ab uſu receſſit.

Guajacum *Offic.* Lignum ſanctum, Lignum Indicum, Lignum vitæ, & Palus ſanctus *Quorumdam*, Guajacum *Americanorum*, Gallice *Gayac*. Lignum eſt ſolidum, denſum, ponderoſum, reſinoſum, parte interna quæ matrix vel medulla dicitur, quaſi ex viridi nigricans, aut variegatum ex pallido, viridi, fuſco & nigro; externa vero quæ alburnum, buxeum ſeu pallide flaveſcens, ſapore ſubamaro, nonnihil aromatico, miti acrimonia palatum ac fauces compungente, odore, dum incaleſcit aut uritur, fragrante, non ingrato; coopertum cortice lignoſo, tenui, denſo, nitido, lævigato, nonnihil reſinoſo, & quaſi ex plurimis lamellis tenuiſſimis coagmentato, colore extus ex cinereo navideſcente & nigricante, aut variegato ex maculis magis minuſve viridibus, intermiſto colore livido plumbeove, intus pallido, ſapore acri, amaro ingrato.

Olim Guajaci genera plura in officinis diſtinguebantur. Lud. Oviedo aliud Guajacum vulgare dicit, aliud Lignum ſanctum. C. Bauhinus tria hujus ligni genera conſtituit: primum Guajacum magna matrice, *C. B. P.* Guajacan, Lignum Indicum ex inſula S. Dominici *Monardi*: ſecundum Gajacum propemodum ſine matrice, *C. B. P.* Guajacan genus alterum, quod Lignum ſanctum, illo præſtantius, & ex inſula S. Joannis de portu divite affertur, quo maxime utuntur, *Monardi*. Cujus plures obſervatæ fuerunt ſpecies inter ſe diſcrepantes tantummodo ratione coloris, magnitudinis & ponderis, cum ex una & eadem arbore excerpta ſint: cujus lignum, quanto minus adoleverit arbor, tanto magis albicat; & quo vetuſtior fuerit, eo magis nigricans & ponderoſum evadit. Tertium Guajacum foliis Lentiſci, *C. B. P.* Guajacum, cujus ramulum cum floribus & fructu pingit Cluſius notis ad Monardem. Sed illæ arbores unicum tantum genus conſtituere videntur, cujus ſpecies revera plures ratione fructus diſtingui poſ-

possunt; & si quæ alia observatur differentia, levioris est momenti quam ut genus diversum constituat. Saltem sagax rei herbariæ scrutator P. Plumerius, *in novis Plantarum Americanarum generibus*, unicum tantum Guajaci genus constituit, quod definit, Plantæ genus flore rosaceo, plurimis scilicet petalis in orbem positis constante; e cujus calyce surgit pistillum, quod deinde abit in fructum carnosum, subrotundum, officulo aut officulis fetum ovatis & pulpa tenerrima involutis.

Ejus duas species recenset, quas in sua Plantarum Americanarum historia manuscripta describit.

Guajacum flore cæruleo, fructu subrotundo, *Plumerii nov. gen.* 39. Guajacum tetraphyllum fructu singulari, *Ejusdem Histor. Mss.* 86. Pruno vel Evonymo affinis arbor, folio alato, buxeo, subrotundo; flore pentapetalo, cæruleo, racemoso; fructu Aceris cordato: cujus cortex luteus, corrugatus, semen unicum, majusculum, nigricans, nullo officulo tectum, operit. *Sloane Cat. pl. Jamaic.*

In arborem amplissimam quandoque crescit, nonnunquam etiam in mediocrem, pro soli in quo nascitur ubertate. Truncus ejus ut plurimum rotundus: sed harum quæ apud insulam San-Dominicanam, versus regionem Portus Pacis, non omnino teretes erant trunci; sed qui, si transversim abscinderentur, sectionem pyriformem efformarent. Eminus prospectæ hæ arbores Ilicibus nostratibus apprime assimilantur. Juniores cortice vestiuntur paulisper rugoso; vetustiores vero glabro, crassiusculo & veluti in laminas subtiles abeunte, foris variegato, seu colore pallido, maculis subvirentibus & subcinereis respersо. Lignum solidissimum est, oleaginosum, ponderosum, odore non ingrato, ac tantilla acredine & amaritudine pollens; alburno constans pauco & pallente, ac meditullio olivæ nondum maturæ colore saturiori seu viridi, saturo, fusco, infecto. Rami ejus frequenter nodosi sunt, ac sæpius in duos ramusculos etiam nodosos divaricati, atque in singulis nodis duas costulas oppositas gerentes, fere pollicem longas, & quatuor foliis binis & binis positis onustas, duobus scilicet in summitate & duobus aliis circa medium. Singula folia subrotunda sunt, sesquiunciam circiter longa, unciam ferme unam lata, lævia, firma & densa Pergamenæ chartæ adinstar, pallide virentia, subtus quinque nervulis paulisper eminentibus prædita: pediculo prorsus carent, nisi illa costa communi cui adhærent, ubi paulisper sunt rubicunda: gustu etiam sunt acriusculo & amariusculo.

In summis ramusculis flores multi enascuntur, omnino floribus Citriorum similes & æquales, nempe quinque foliis constantes in orbem positis, cæruleoque colore splendentibus; ex quorum calyce etiam quinque folio & subviridi surgit pistillum pediculo longiusculo supereminens, corculique acuminati præ se ferens effigiem, & viginti circiter staminibus etiam cæruleis & apiculis luteis donatis stipatum, quod deinceps abit in fructum ungue indicis digiti paulo majorem, cordiformem, carneum, cochlearis in modum paulisper concavum, coloris miniati aut ceræ rubicundæ, & intus fetum semine unico, duro, olivæformi, & nucleo olivæ paulo minori, pulpa tenerrima involuto.

Fere

Fere in omnibus insulis Antillanis reperitur hæc arbor, potissimum in insulis San-Dominicana & San-Cruciana.

Guajacum flore cæruleo fimbriato, fructu terragono, *Plumerii n. pl. Am. g. 39.* Guajacum polyphyllum fructu singulari tetragono, *Ejusdem Histor. Mss.* 87. Hoaxacan, seu Lignum sanctum, *Hernandez.*

Minorem sortitur hæc species magnitudinem, quam præcedens; eadem tamen ligni soliditate ac ponderositate pollet. Ast lignum buxei est coloris; cortexque qui etiam crassiusculus extrinsecus nigricat, maculis cinereis interfunditur, ac rugis reticulatis & transversalibus exaratur: intus vero pallet, gustuque sentitur tantisper amaro.

Rami ejus eadem, ac in præcedente, serie ordinantur, similiterque nodosi sunt, quatuorque aut quinque conjugationes foliorum in costulis exilibus, duos pollices circiter longis & virentibus, deferunt. Quæ quidem folia paulo subtiliora sunt, minora & acutiora, potissimum in junioribus, in quibus magis acuminata, minora & numerosiora cernuntur.

Flores prorsus sunt similes, æquales, cærulei, sed paulisper fimbriati. Fructus vero quadranguli ut fructus Evonymi vulgaris nostratis, coloris cerei, intus in quatuor loculamenta divisi, in quorum singulis semen unicum continetur osseum, rubrum, parvæ olivæ formam fere referens.

Ex utriusque truncis concisis resina emanat fusca, translucens, & acrimania quadam valens. Harum ultima satis frequens visitur in insula San-Dominicana apud regionem Portus Pacis. Aprili florent: Junio vero fructus maturos proferunt.

Ex his arboribus in usum medicum veniunt lignum, cortex, & lacryma resinosa. Probatur lignum recens, ponderosum, resinosum, quod quamplurimum nigri habet, cui cortex proxime & fortiter adhæret, quod facile flammam concipit, & ignis calorem partim liquescit in resinosum magma. Rejiciendum est pallidius, nimis siccum & exsuccum, cariosum insipidumque. Cortex vero eligatur, ligno fortiter adhærens, resinosus, durus.

Resina quæ improprie Gummi Guajaci in officinis dicitur, foris fusca est, interne pellucida, modo subrufa, modo subviridis, friabilis, sapore nonnihil acri, odore dum accenditur resinoso non insuavi, ad ligni Guajaci odorem accedente.

Chymica Guajaci analysi instituta, ex hujus ligni nigricantis & resinosi in scobem redacti ℔v. distillationis ope extractæ sunt phlegmatis tum acidi, tum alcali ℥xxviij. cum ʒiij. quarum prima portio ad ℥iiij. ʒvijß. Guajaci ligni odore & sapore, meri salis alcali urinosi notas præbuit, siquidem salis Saturni & Sublimati corrosivi solutiones turbidas & lacteas effecerit. Secunda portio ad ℥v. ʒij. sapore magis acuto donata, præter salem alcali quem in examinibus exhibuit, acidum salem manifestum indicare cœpit, Heliotropii tincturam cæruleam in subrubram convertendo. Portio tertia, quarta & quinta, ad ℥xviij. ʒijß. magis ac magis acidæ gustu prodierunt, ac tandem Heliotropii tincturam igneo colore infecerunt. Nihilominus tamen salem alcalinum semper manifestarunt, scilicet Sublimatum corrosivum solutum præcipitando. Cum his liquoribus prodierunt olei nigricantis, crassioris consistentiæ

adin-

adinstar Syrupi, & aquæ gravioris ℥ix. ʒvjß. olei vero tenuioris flavescentis & aquæ supernatantis ʒiv. Massę nigrę in retorta superstitis pondus fuit ℥xxxiij. ʒvij. ac proinde in distillatione insensibilis jactura fuit ℥vij. ʒvjß.

Materia residua nigra, seu Guajaci carbo, per duodecim horas igne aperto calcinatus, nempe donec nullum amplius fumum emitteret, & in albicantem cinerem reduceretur, pendebat ℥ij. ʒvj. gr. xij. Ex his cineribus, lixiviationis ope, salis fixi non mere alcalini, sed salsi, qui nempe ex Mercurii sublimati corrosivi solutione candidum pulverem præcipitabat, ʒj. gr. lxij. extracta fuerunt: in fumum itaque abierunt ℥xxxij. gr. lx.

Mirum sane hac analysi mediam tantum partem principiorum, quibus Guajacum componitur, extrahi; alteram vero partem fere dimidiam, constantem ex oleo crassiori & sale acido aluminoso aut vitriolico ita condensari, ut in vasis clausis igne licet vehementissimo sursum evehi non possit, nec nisi ign aeperto reverberii & diutino duodecim horarum a terra separari, & in flammam aut fumum dissipari.

Necnon etiam observatu dignum est hunc Guajaci carbonem, seu massam nigram e retorta exrractam, etiam post duos tresve dies & aeri expositam statim exardescere, nullo admoto igne; modo, peracta distillatione, retortæ collum accurate obturetur, & vasa furnúsque per se refrigescant.

Oleum Guajaci stillatitium ab acido quocum conjunctum est, adeo condensatur, ut in massam terream, nigram, insipidam facillime convertatur, & prorsus fixum evadat. Nam olei nigri Guajaci ℥viij. cum ʒvj. per retortam vitream distillatæ, olei tenuioris & magis fluidi ℥vij. ʒijß. præbuerunt, tanto acido spiritu turgidi, ut Heliotropii tincturam intense rubram vel igneam efficeret. Nihil vero salis alcali continebat, quandoquidem Sublimati corrosivi solutio ab eo non mutaretur. In retorta supererat massæ nigræ ℥j. ʒij. gr. xlviij. duræ, raræ tamen, pumicis adinstar, cujus ʒx. in crucibulo igni fortissimo expositæ per horas duas cum dimidiam flammam emiserunt: tandem caput mortuum in crucibulo residuum, & per quatuor horarum spatium calcinatum, densum erat, durum, insipidum, nigricans, & ʒij. pendebat.

Oleum Guajaci ponderosum & recens distillatum, permistum cum anatica spiritus Nitri rectificati portione, statim effervescit, intumescit, flammamque concipit. Peracta deflagratione, fungosa quædam, rara, levis, nitens & insipida remanet substantia, quæ postea nullo modo immutari potest. Ambabus his in operationibus oleum & sal acidus in terram seu in substantiam insipidam, ponderosam & friabilem convertuntur; sive terrestres illæ partes antea in sale & oleo extiterint, sive de novo in operatione ex oleo & sale productæ fuerint.

Ex hac Guajaci analysi sequitur hoc lignum constare ex sale acido vitriolico, oleo & terra sub densioris resinæ specie strictissime quidem unitis, ita ut difficillime a se invicem separari queant; & præterea inesse salem quemdam ammoniacalem cum aliis principiis minus arcte conjunctum, cujus pars volatilis urinosa primum avolat in distillatione.

Alburnum seu lignum album, quo fuscum Guajaci meditullium circumvestitur,

ſtitur, longe levius eſt ipſo Guajaco, & ad uſum medicum minus aptum; quod analyſi confirmatur.

Ex alburni Guajacini ℔v. per retortam diſtillarunt phlegmatis, tum acidi, tum urinoſi ℥xxxj. ʒij. gr. xviij. olei craſſi & ponderoſi ℥vj. ʒvjß. Pondus maſſæ nigræ reſiduæ fuit ℥xxiij. ʒiijß. Jactura vero ad ℥xviij. ʒiij. gr. liv, materiæ quæ in auras avolavit. Idcirco minus ſtricta eſt principiorum conjunctio in hac ſubſtantia quam in medio ligno, cum in eo jactura ℥viij. minor fuerit. Tandem maſſa nigra reſidua rite calcinata, cinerum albidorum ℥j. ʒiiij. gr. lxvj. reliquit; ex qua ſalis fixi ſalini non mere alcali, ſed ſalini ʒij. gr. ij. lixivii ope extracta fuerunt.

Cortex vero Guajaci a ligno, tum principiis, tum principiorum mixtione, multum diſcrepare ex analyſi Chymica demonſtratur, ſiquidem corticis Guajaci ℔v. diſtillatione ut moris eſt peracta, fuderunt phlegmatis, tum alcali urinoſi, tum acidi ℥xxiiij. ʒj. gr. xxxij. ita tamen ut primæ portiones debilioris acidi notas præberent, & multo uberiori ſale alcali urinoſo turgidæ viderentur, quam liquor e ligno elicitus. Deinde olei ſpiſſi & ponderoſi ℥viij. ʒiij. gr. lxiv. prodierunt, remanente in fundo retortæ maſſa nigra ponderis ℥xxix. ʒiv. gr. liv: quæ per undecim horas igne reverberii calcinata, cinerum albidorum ℥xiij. ʒvj. gr. lx. reliquit; qui ſalis fixi mere alcali ʒvij. gr. xij. continebant. Per eas analyſes manifeſtum eſt majorem ſalis alcali, tum urinoſi, tum fixi, copiam ineſſe in cortice quam in ligno; terræ quoque fixæ, ſeu cinerum, quantitatem longe majorem eſſe, minus vero olei, minuſque acidi ſalis contineri; necnon etiam ſalis acidi naturam in his diverſam eſſe, cum ligni ſal acidus in ſalem ſalſum fixum condenſetur, corticis vero in ſalem mere alcalinum concreſcat. Unde recte concludi poteſt utriuſque vires diverſas eſſe, nec indiſcriminatim uſurpari debere, quod peritiorum Medicorum uſu & experientia confirmatur.

Guajacum craſſa incidit & attenuat, lenta detergit, obſtructa aperit & liberat, ſudores provocat, urinas ciet, ſputa adjuvat, ſtomachum reſolutum corroborat, ſicut & alia omnia viſcera: diuturnas & inveteratas jecoris & lienis obſtructiones, icterum, hydropem, aliaque vitia ex iis nata curat: omnium corporis partium ſuperfluos humores frigidos diſſipat atque abſumit: capitis diſtillationes exhaurit; ex iiſque natos dolores, rheumaticos dictos, tollit: podagram, chyragram, iſchiada, omnemque arthritim mire juvat; aſthmaticos, paralyticos, ſtupidos, & quovis modo reſolutos curat: nervorum affectionibus omnibus ſubvenit: tumores omnes frigidos & duros ad ſuppurationem perducit, ulcera cacoethea & chironia ſiſtit, exſiccat & cicatrice obducit. Luis venereæ puſtulas, tubercula, ulceraque omnia, atque omnes ex iis natos dolores, aliaque ſymptomata, nulla corporis noxa, nullaque virium jactura, cohibendi ac tollendi vis & facultas ei tribuitur. Et re quidem ipſa calidis in regionibus huic morbo debellando ſufficit; modo, ut decet, curatio inſtituatur. Verum frigido ſub jove, ubi corporum perſpiratio minor eſt, & difficilius promoveri ſolet, minus tuta medicina deprehenditur. Eam ob rem in hujus morbi curatione Guajaco Hydrargyrum conſociant.

Cor-

Corticem Guajaci iisdem viribus præditum vel etiam valentioribus quam lignum afferunt nonnulli. Alii vero, ut C. Hoffmann. Matthiolus & Fallopius eum ligno longe inferiorem esse autumant. Fernelius vero majorem vim siccandi, attenuandi ac sudores promovendi ipsi tribuit; verum nimis calidum esse, & jecoris calida siccaque intemperie laboranti & febricitanti multum noxium existimat. Revera quod Fernelius sapore corticis ligno acrioris & amarioris detexerat, quodque experientia multa comperierat, nobis analysi Chymica comprobatum videtur; siquidem majori partium tenuiorum, salium nempe acrium, tum volatilium, tum fixorum copia cortex quam lignum instruitur, ut jam diximus.

Hæc autem erat illius antivenerei exhibendi ratio.

Ligni in scobem lima redacti ℥xij. Corticis contusi ℥ij. (A quibusdam cortex omittitur) in aquæ ℔vj. diem unum maceratæ percoqui lento igne solebant ad dimidias, aut etiam quartam partem. Decoctum perfrigeratum percolabatur, & in vase diligenter obstructo conservabatur. Hoc primum decoctum alii Guajaci Cremorem, alii Serapium appellabant. Ex relicta denuo scobe, cum ℔viij. aquæ novum decoctum parabant tenuius ad ℔iiij. pro potu solito. Ægrotans catharsi, vel etiam venæ sectione rite præparatus, in conclavi aeri frigido minime, nedum ventis obnoxio, per totum curationis stadium inclusus, prioris & valentioris decocti cyathum unum bis in die haurire solebat, mane & vesperi. Hausto decocto, stragulis munitus & contectus, horis aliquot interquiescebat, donec sudor excitaretur. Sudore, quantum vires ferre poterant, effuso, linteis calidis corpus extergebatur, exsiccabaturque. Bis in die cibus exhibebatur, tertiam vel quartam a sumpto poculo post horam: & erat tenuis & exiguus, quique vires deficere tantummodo non fineret. Quidam carnes omnino ablegare solebant, solum biscoctum panem ad ℥ij. cum uvis passis Corinthiensibus aut Damascenis concedentes: alii carnes molliusculas, pulli scilicet columbini aut gallinacei concedebant, sed parca manu. Potus erat supradictum aquosius alterum Guajaci decoctum. Vinum a nonnullis prorsus rejiciebatur tanquam infestissimum, ab aliis tamen Guajaco medicatum præscribebatur. Servabatur alvus lubrica toto curationis tempore. Septimo quoque die catharticum aliquod validum exhibebatur. Per viginti aut triginta dies continuabatur hic usus, vel etiam diutius, donec veneni radix foret avulsa, prorsusque extincta ejus pernicies. Sedatis vero doloribus, omnibusque symptomatibus sublatis, adhuc per quadraginta dies in pastu aquosum seu tenue propinabant ligni decoctum, omisso fortiori, & ægrotantem ad pristinam vivendi rationem paulatim & caute reducebant.

At vero cum longe tutior sit lui venereæ medendi ratio Hydrargyri ope, hæc curandi methodus penitus obsolevit. Guajacum præscribitur tantummodo in ptisanis & decoctis sudoriferis, diaphoreticis & exsiccantibus, in lue venerea, catharris & defluxionibus, in paralysi & viscerum obstructionibus.

Guajaci lignum, vel solum, vel cum cortice, vel etiam cum aliis medicamentis, tum sudoriferis, tum diaphoreticis & exsiccantibus, tum etiam purganti-

gantibus præſcribitur. Raro in ſubſtantia exhibetur, ſæpius in decocto a ʒij. ad ℥ß. vel ℥j. Reſina vero a gr. viij. ad ℈ij.

℞. Raſuræ ligni Guajaci ℥iij. Corticis ejuſdem ℥j. Aq. fontis ℔vj. Macerentur per 24. horas, deinde bulliant ad mediæ partis conſumptionem. Colaturæ capiat cyathos tres, quatuor, vel quinque ſingulis diebus in lue venerea, rheumatiſmo, paralyſi.

℞. Pali ſancti ℥iiij. Corticis ejuſdem, & Ligni Saſſafras ana ℥ß. Ligni Aloes ʒij. Liquiritiæ raſæ & contuſæ ʒj. Semin. Coriandr. ʒjß. Macerentur in aq. limpidæ ℔vij. per 24. horarum ſpatium. Poſtea decoquantur ad medietatem, addendo ſub finem Paſſularum ℥ß. Decoctum per ſe refrigeratum per pannum tranſcoletur, & ſervetur ad uſum.

℞. Ligni ſancti in ſcobem redacti ℥iv. Macerentur per diem in aq. communis ℔iiij. Bulliant ad dimidii humoris diminutionem. Sub finem coctionis addantur Sennæ mund. ℥j. Turbith, Hermodactylor. ana ʒij. Colaturæ capiat ℔ß. mane, jejuno ventriculo, in paralyſi & rheumatiſmo.

Ex ligno Guajacino præparantur tinctura, extractum reſinoſum, ſpiritus & oleum.

Tinctura Guajaci, ejuſque extractum reſinoſum ſic parantur.

℞. Scobis Guajaci tenuiſſimæ q. pl. Indatur in matracium vitreum, & affundatur ſpiritus vini rectificatiſſimi ad ſupereminentiam trium quatuorve digitorum tranſverſorum. Macerentur temperato arenæ calore per dies & noctes octo. Tinctura intenſe rubra limpida a ſcobe caute ſeparetur, & ſervetur ad uſum, vel diſtilletur igne adeo tenui ac moderato ad extracti ſpiſſi conſiſtentiam. Tum extractum balneo mariæ, vel ſolis calore penitus exſiccetur; maſſa reſidua erit extractum reſinoſum.

Tinctura & extractum pro ſudoriferis & diaphoreticis habentur. Tinctura ad ℥ß. Extractum a gr. iiij. ad ℈ij. præſcribuntur.

Spiritus & oleum fœtidum ſic conficiuntur.

℞. Scobis Guajaci q. l. Immittatur in retortam cui recipiens vas amplum adhibeatur, & inſtituatur diſtillatio in furno reverberii; primum lento igne ſenſim procedendo ad ultimum ignis gradum, donec nihil amplius ſtillet, & recipiens non amplius nebulis obſcuratum appareat. Vaſis omnibus refrigeratis, recipiens amoveatur, & oleum craſſum & nigrum a ſpiritu rite ſeparetur. Spiritus rubicundi coloris per alambicem vitreum denuo diſtillatus, obtinetur limpidus, & ab omni oleo purgatus, guſtu ſubacidus, qui tamen poſt aliquot ſeptimanas iterum tingitur rubro colore ab occulto ſulphure quod continet oriundo.

Oleum craſſum nigrum & fœtidum, vel ſpiritu vini diſſolvitur, per chartam emporeticam tranſcolatur, & ſic ſervatur: vel cum triplo ſalis communis calcinati & pulverati permiſcetur, & ex retorta vitrea in balneo arenæ diſtillatum, prodit fluidum, rubrum & minus fœtens, quod ad uſum reſervatur.

Aliud oleum eſſentiale non fœtidum & translucidum ex Guajaco ſic extrahitur.

℞. Raſuræ ligni Guajaci ℔iiij, Salis marini ℔j. Aq. comm. ℔xxiv. Mace-

 ren-

rentur in vase clauso per duos tresve menses. Postea distillentur per alambicem refrigeratorio munitum, igne vehementi. Sic prodibit aqua turbida prægnans oleo essentiali, quod paulatim imum petit. Cum aqua prorsus limpida est, effunditur; oleum vero in fundo remanet flavum, odorum, pellucidum, & dicitur oleum essentiale Guajaci.

℞. Æthiop. mineral. Milleped. pp. ana ℥iiij. Ol. stillatit. Succini, Guajac. ana ℥ß. Gumm. Ammon. pulver. ℥j. Syrup. Regis Sapor. s. q. Misce. Fiat opiata s. a. ad tumores carcinomatosos.

Spiritus Guajaci movet sudores & urinam. Exhibetur a ℨj. ad ℥ß. in ejusdem ligni decocto adversus catharros, rheumaticos dolores, paralysim: nonnunquam etiam conjungitur cum sudoriferis & alexipharmacis, & in pestilentialibus morbis magnisque febribus laudatur.

Oleum nigrum ob fætorem ad usum internum rarissimé præscribitur. Externe potenter discutit, resolvit & attenuat. Commendatur ad ulcera, præsertim venerea, detergenda, ad tumores resolvendos, ad fungosas carnes absumendas, ad ossium exfoliationem promovendam, cariemque sistendam. Dentium cariosorum dolorem aufert, nervum absumendo. Idem oleum spiritu vini dilutum ac temperatum cum sudoriferis intus exhibetur a nonnullis a gutt. ij. ad xv. vel xx. ad sudores proliciendos. Sed multo minus ingratum est, nec minus efficax oleum esentiale flavum Guajaci, ad sanguinem ab humoribus noxiis purgandum; eos enim per diaphoresim aut sudores propellit. Necnon etiam a quibusdam in lue venerea commendatur a gutt. iv. ad xij. in decocto Guajaci, vel ejusdem aqua stillatitia, quotidie per aliquot hebdomadas exhibitum. Sed ut jam diximus, Hydrargyrus longe præstat.

Decoctum Guajaci laudatur a quibusdam in fluore albo mulierum sub injectionis forma.

ARTICULUS QUARTUS.

De Ligno nephritico.

LIGNUM NEPHRITICUM, *Off.* Lignum peregrinum aquam cæruleam reddens, *C. B.P.* Candicans est seu ex flavo pallescens, solidum & grave, saporis subacris nonnihil amaricantis, cujus cortex nigrescit, & meditullium spadiceum aut fuscum est. In aqua limpida maceratum intra dimidiam circiter horam, eam mirabili Opalis gemmæ colore cæruleo & flavo tingit; ita tamen ut liquor pro vario respectu ad lumen, modo cæruleus, modo flavus appareat. Ampulla enim vitrea hujus ligni tinctura repleta & oculum inter & lumen constituta, liquor aureo colore tinctus apparet; cæruleus vero, ubi oculus lumen inter & ampullam extiterit.

Observant quoque colorem cæruleum evanescere, si acidus humor infundatur; & tunc liquorem aureum omni ex parte videri: si vero oleum Tartari, aut alcali salis urinosi solutio affundatur, statim colorem cæruleum restitui.

Eligatur recens quod aquam duplici colore, aureo & cæruleo tingat. Rejicien-

ciendum vero quod hanc duplicem tincturam non exhibet. Sæpe enim adulteratur ligno simili, quod aquam croceo tantum colore inficit.

Arbor est Americana, *Coatli*, seu Aqueus Serpens Hernandez dicta. A clarissim. Tournefortio *Mater Med.* sic describitur: Pyro similis est materia & magnitudine. Ejus folia in ramis alternatim nascuntur, Ciceris forma, sed crassiora, semiunciam longa, quatuor lineas lata, non crenata, superne obscure virentia, & lenibus villis aspersa, subtus lanugine argentea splendentia, cum nervo medio crassiore. Flores summis ramulis hærent, quos exsiccatos illi describere non licuit. Hos luteos elanguescentes dicit Hernandez, parvos, longiusculos & compositos in spicas. Calyces autem monotomi, quinquifidi, calathum referentes, lanugine rufa obducuntur. In Hispania nova nascitur.

Ligni nephritici usus ad renum vitia, urinæ difficultates & incommoda commendatur. Urinam enim leniendo movet. Scribit Hernandez hujus ligni tincturam epotam vesicam extergere, refrigerare, urinæ acrimoniam temperare, necnon etiam febres extinguere, & cholicis mederi. Addit Monardes in jecoris & lienis obstructionibus utilem esse.

Lignum assulatim & minutim concisum in optima & limpidissima aqua maceratur. Dimidia post injectum lignum hora aqua cæruleum dilutiorem colorem contrahit, qui sensim pro temporis ratione intenditur, tametsi lignum candidum sit. Cum aqua a bibentibus exhausta est, nova affunditur super lignum; quod toties repetitur, donec aqua nullo amplius colore cæruleo inficiatur. Aquæ sapor ligni maceratione nullatenus immutatur.

Quidam hujus tincturæ cyathum unum, seu ℥vij. singulo mane, jejuno ventriculo hauriunt: alii hac tinctura assidue utuntur, eaque etiam vinum diluunt. S. Pauli affirmat hoc lignum, citra ingentes naturæ motus, potenter satis urinam & calculum pellere, nec, ut alia diuretica calida, renes aut vesicam magis ac magis offendere. Per illius usum non alia opus est victus ratione quam temperata. Plurimi ejus mirabiles effectus in dolore nephritico, calculo, arenulis, & urinæ difficultates prædicant. Nonnullos tamen vidi, quos curationis spes frustrata est. Altius igitur inquirendum, quos illud lignum sublevare valeat, quos vero nequeat sanare. Verum de vi lithontriptica quæ illi tribuitur, valde dubito.

ARTICULUS QUINTUS.

De Santalo Citrino, albo & rubro.

SANTALORUM lignorum species veteribus Græcis & Latinis incognitas fuisse vulgaris est opinio. Apud Arabes tantum prima fit de iis mentio distincta sub *Sandal* nomine. Græci recentiores Arabum vestigia persecuti, eorumdem meminerunt. Attamen Salmasius *exercitationibus Plinianis* arbitratur Sagalina ligna de quibus auctor Peripli mentionem facit esse Santalina ligna, ac proinde Græcis non ignota. Verum cum Dioscorides & Galenus de eis alte sileant, ad usum medicum aut nullatenus aut saltem rarissime tunc temporis adhibe-

hiberi concludendum eſt. Hodie vero triplex lignum ſub Satali nomine in officinis reperitur colore diſtinctum, flavum ſcilicet vel citrinum, album, & rubrum.

SANTALUM flavum vel citrinum, *Offic.* Santalum pallidum, *C. B. P.* Santalum flavum, *Tabern:* Santalum citrinum, *J. B.* Gallice *Santal. citrin.* Lignum eſt ponderoſum, ſolidum, pectinibus rectis, quo fit ut facile in rectas aſſulas findatur; colore ex pallido rufeſcente, aut flaveſcente, ac nonnihil ad citrinum vergente; ſapore aromatico, amaricante, cum acrimonia non inſua vi totum os implente; odore fragrante, moſchum & roſas aliquantiſper æmulante.

SANTALUM album, *Offic.* Santalum album, *C. B. P.* Lignum odoratum candidum, *Cæſalp.* Gallice *Santal blanc*, a citrino pallidiori colore differt & odore debiliori: alioquin ſubſtantia eadem, eademque textura.

Scribit Garzias ab horto inter utriuſque Santali, citrini ſcilicet & albi, arbores tantam eſſe affinitatem, ut citrinum a candido diſcerni vix poſſit, niſi forte ab ipſis incolis qui eas mercatoribus vendunt. Verum eruditus Botanicus P. Hermans utrumque ex una & eadem arbore produci aſſerit, cujus pars corticalis ſeu alburnum Santalum album dicitur; meditullium vero ſeu interior ſubſtantia a cortice & alburno ſeparata citrinum conſtituit.

Arbor quæ Sarcanda dicitur, in nucis Juglandis magnitudinem attollitur: folia fert pinnata, virentia, Lentiſci æmula; flores ex cæruleo nigricantes, fructus ſeu baccas Ceraſorum magnitudine, primum virides, deinde per maturitatem nigras, inſipidas & admodum caducas. Aves quædam, inquit Bontius, Turdis fere ſimiles, hos fructus avide comedunt, eoſque poſtea per alvum excernentes, novis arboribus arva & montes conſerunt. Naſcitur in Indiis Orientalibus, potiſſimum in Siamenſi Regno, & in Thymor & Solor inſulis.

Idem Jacobus Bontius narrat eos qui illas in inſulas, cædendarum Santalinarum arborum gratia, navigant, corripi febre quadam continua & ardente ex Synocharum putridarum genere, cum delirio ac mira mentis alienatione. Durante namque exacerbatione, quæ plerumque quatuor eſt horarum, ridiculas admodum actiones edere ſolent ægri, id opificii vel muneris imitantes quo ſani facti ſunt: adeſt præterea βυλιμος ſeu appetentia canina; ita ut dum in delirio ſunt, omnia etiam fœdiſſima devorent quæ ipſis præbentur. Inter hujuſce febris cauſas ab auctore recenſitas præcipua eſt odor recenter cæſarum arborum Santali, quæ neſcio quid viroſum, ex cortice maxime, & cerebro inimicum exſpirant.

SANTALUM rubrum, *Offic.* Santalum rubrum, *C. B. P.* Lignum eſt ſolidum, denſum, grave, pectinibus modo rectis, modo criſpis, nodorum veſtigia imitantibus. Arboris meditullium eſt, cujus pali prægrandes afferuntur a cortice & lignoſa ſuperficie ſeparati, extus colore obſcure rubente & quaſi nigricante, intus vero intenſe rubro. Odorem nullum evidentem ſpirat: ſapore leviter adſtringente & auſtero donatur.

Arborem Santali rubri, *Pantaga* dictam, a nullo deſcriptam reperi, niſi quod Hermannus eam ſiliquoſam dicat. Naſcitur in ea Indiarum Orientalium parte, quæ dicitur *Coromandel.*

Santalo citrino nonnunquam ſubſtituunt lignum quoddam denſum, ponderoſum,

rosum, resinosum, colore flavescente seu citreo, odore fragrante ad Citri odorem accedente, quod vulgo, *Bois de Citron*, *Bois de Coco*, *Bois de Jasmin*, *Bois de Chandele*, nuncupatur. Arbor ex qua hoc lignum educitur, dicitur Nerium arboreum altissimum, folio angusto, flore albo, *Sloane Catal. pl. Jam. Raii Hist. tom. 3.* Nerium Americanum lactescens, longissimo folio, flore albo odoratissimo, *H. Beaumont.* Nerium Americanum Mexicanum, folio nonnihil mucronato, *P.B. Prod.* quod licet colore ad Santalum citrinum aliquantisper accedat, ab eo tamen multum differt tum odore, tum pectinibus brevibus & inæqualibus, tum resinosa, qua turget, substantia, cujus ope flammam facile concipit, nec facile extinguitur.

Sæpe etiam in officinis pro Santalo rubro Ligna rubentia reperiuntur, tum ex India, tum ex America allata. Alterum dicitur Ligno Brasiliano simile, seu Lignum Sapou lanis tingendis percommodum, *C.B.P.* Tsia Pangam, *H. Mal.* Erythroxylum seu Lignum rubrum Indicum spinosissimum, Coluteæ foliis, floribus luteis, siliquis maximis, *P. Bat. Prodr.* Lignum Sappan, *Batavor.* Alterum dicitur Brasilium Lignum *J. B.* Pseudo-santalum rubrum, seu Arbor Brasilia, *C. B. P.* Ibirapitanga Brasiliensibus, *Maregrar. & Pisonis*. Erythroxylum Brasilianum spinosum, foliis Acaciæ, *P. Bat. Prodr.* Ab illis tamen Santalum rubrum facile distinguitur tum colore, tum sapore: Santalum enim colore sanguineo obscure rubet, & gustu subausterum; Brasilium vero colore est rubro quadam flavedine diluto, & sapore subdulci.

Tres Santali species sale essentiali acido, oleo spisso & aqua graviore, cum in ea fundum petat, exigua salis volatilis portione, & multa terra donantur. In citrino tenuius est oleum & uberius, minus tenue in albo, crassius vero in rubro, in quo uberior terra, ut ex eorum odore & sapore satis constat.

De Santalorum virtutibus diversa est auctorum sententia; cum alii ea inter refrigerantia seu sanguinis fervorem contemperantia, alii vero inter calefacientia recenseant. Reipsa partibus tenuibus & activis donantur, ut ex eorum analysi manifestum est: quapropter jure meritoque Caspar Hoffmannus arguit Medicos, qui refrigerandi gratia Santala eorumque compositiones exhibent. Rectius igitur vis incidendi, attenuandi, adstringendique simul & roborandi ipsis tribuitur. Quas quidem operationes sub diverso respectu exercent, quod jam plurimis in medicamentis observavimus. Citrinum potentius incidit, album longe debilius, utroque rubrum potentius adstringit. His tribus Medici fere omnes virtutem cor roborandi, hepatis obstructiones resolvendi, viscerum tonum restituendi vel augendi tribuunt.

Riverius Santalorum decoctum commendat tamquam efficacissimum remedium, non solum in curatione tabis incipientis, sed etiam in distillationibus salsis, præcipue autem tenuibus; & in diuturnis sanguinis fluxibus ab illius ardore productis mira præstare asserit. Paratur autem Santalorum decoctum, ut decoctum Guajaci, cum primarium, tum secundarium, & eodem modo exhibetur. Dosis citrini in substantia a ℈j. ad ʒj. rubri ad ʒij. in decocto a ℥ß.

℞. Santali citrini & rubri minutim concisor. ana ℥ij. Macerentur in

aq. ℔ij. per horas 24. Coq. f.a. ad tertiæ partis confumptionem. Fiat apozema pro potu folito.

℞. Rafuræ Ligni Santali rubr. ℥j. Coque in aq. limpid. ℔ij. ad medias. Colaturæ adde Syr. Granator. ℥ij. Fiat apozema in hæmorrhagiis aut hepatis obftructionibus.

In febribus ardentibus ad capitis dolorem fedandum, capiti externe admovetur Santalum rubrum fub epithematis forma.

℞. Santal. rubr. pulver. ℥j. Mifc. panis ℥ß. Aceti rofati q. f. Fiat cataplafma feu epithema. Cui adde fp. vini camphorati ℥ß. Fronti applicetur in capitis doloribus a febri ardente oriundis.

Santalum citrinum ufurpatur in Pulvere aromatico rofato, Pulvere lætificante *Renodæi*, Pulvere Bezoardico feu contra peftem *Ejufdem*, Confectione Alkermes regia *Charas*, Syrupo hydragogo & Syrupo myrtino *Ejufdem*. Citrinum & album in Pulvere diamargariti frigidi: rubrum in Syrupo lienterico *Charas*, & in Pulvere contra abortum *Ejufdem*: album & rubrum in Pulvere Diarrhodon *Abbatis*. Tria-Santala ufurpantur in Pulvere Electuarii Tria-Santali, in Electuario de fucco Rofarum, in Confectione de Hyacinthis, & in Cerato Santalino.

ARTICULUS SEXTUS.

De Ligno Saßafras.

SASSAFRAS, *Offic.* Saffafras, five Lignum Pavanum, *J. B.* Lignum eft ex rufo albicans, rarum & leve, cortice fungofo, foras cinereo, intus ferrugineo; fapore acri, fubdulci, aromatico; odore fragrante, ad Fœniculi odorem accedente. Ex Virginia, Brafilia, aliifque Americæ Provinciis ad nos venit. Eligitur recens, odoratiffimum. Cortex a nonnullis anteponitur propter odoris fragrantiam qua præ ligno pollet. Adulteratur nonnunquam Ligno Anifato feu Ligno Anifi, *J. B.* quod a Ligno Saffafras odore feminis Anifi, gravitate, refinofa denfaque fubftantia facile diftinguitur.

Hoc Lignum abfcinditur ex arbore magna, Pini magnitudine & forma, quæ dicitur Saffafras arbor ex Florida, ficulneo folio, *C. B.P.* Laurus foliis integris & trilobis, *Lin. H. Cl.* 54. Cornus mas odorata folio trifido, margine plano, Saffafras dicta, *Plukn. Alm. p.* 120. *Tab.* 222. *fig.* 6. *Catesby Hift. tom.* 1. *p.* 55. *t.* 55. Anhuiba five Saffafras major, *Pifonis*. Radicibus donatur nunc craffis, nunc tenuibus, pro arborum magnitudine, per fummos terræ cefpites expanfis, ita ut facile evelli poffint: unico trunco nudo, valido, recto, non admodum procero, ramis in cacumine expanfis, ut Pinus repurgata; cortice craffo, interius fungofo, nonnihil molli, fulvi coloris, quem integit tenuis quædam cinerea pellis feu ex gilvo nigricans; veluti odore ita & fapore aromatico acri, ad Fœniculaceum accedente. Materia trunci ac ramorum eft alba vel ex albo rufefcens, aliqua interdum etiam ex parte ad cinereum vergens, mollitie & pectinibus Tiliaceis, minus odora quam cor-

cortex. Ramis folia adhærent triloba, Ficulneorum aut Vitis albæ æmula, inciſa, & in tres cuſpides diviſa, ſuperne virentia, ſubtus caneſcentia, odorata: tenera adhuc Pyri foliis ſimilia ſunt, vixque ullum angulum oſtendunt: perpetua fronde eſt. Flores racematim congeſti, longis pedunculis inſidentes, parvi ſunt, quinquefidi, laciniis, deciduis, quos excipiunt baccæ Lauri baccis ſimiles, corolla rubra veluti cupula comprehenſæ.

Duas etiam alias hujus arboris ſpecies deſcribit Guillelmus Piſo. Una Anhuypitanga Braſilienſibus Piſoni dicitur: foliis eſt parvis, anguſtis, tenuibus, ligno albicante & flaveſcente. Altera ſeu tertia ſpecies Piſonis dicitur Anhuiba miri: folio eſt Lauri, ſed minori; fructu odorifero & nigro, ubi maturuerit; eoque ſimul cum foliis, ligno, cortice & radice guſtu intenſe calidis.

Analyſi Chymica, ex Ligni Saſſafras ℔v. extractæ fuerunt olei eſſentialis odoratiſſimi, limpidi, flaveſcentis, gravioris & in aqua præcipitis ʒx. olei craſſioris, empyreumatici & rufeſcentis ℥vij. ſpiritus acidi ℥xxxij. circiter: ſpiritus urinoſi ℥ij. ʒv. In retorta reſidua ſuperfuit maſſa nigra in carbonem redacta ad ℥xxiij. & ʒj. Dum hæc maſſa calcinabatur, ſi vel leviter ſpatula agitaretur, in ſcintillantes favillas ſtatim avolabat. Cineres albicantes poſt calcinationem ſuperſtites pendebant ʒvij. cum gr. lx. ex quibus ſalis fixi mere ſalſi gr. xlij. lixivii ope, elicita ſunt. In diſtillatione jactura fuit ℥xiiij. in calcinatione vero ℥xxij. ʒij. Summa igitur partim deperditarum in hac analyſi fuit ℥xxxvj. cum ʒij. Unde liquet præter partes actuoſas ſenſibiles hujus Ligni, alias adhuc ineſſe minus ſenſibiles, quæ ex operantis manibus & vaſis effugiunt. Vis autem hujus mixti fere tota pendet ab oleoſis partibus tenuibus, ſumme volatilibus, &, ut ajunt, eſſentialibus cum acido tenuiori, raro & expanſo conſociatis.

Saſſafras diaphoreſim, ſudorem & urinam promovet. Humores lentos & craſſos incidit & reſolvit, viſcerum obſtructiones reſerat, valet ad cachexiam, chloroſim, hidropem. Podagricos dolores lenit, paralyſi & catharroſis affectionibus frigidis medetur. In morbis venereis utiliter adhibetur.

Doſis pulveris ʒj. raro tamen in ſubſtantia præſcribitur, ſed ſæpius infuſum vel decoctum ab ℥ß. ad ℥ij. Sæpe uſurpatur in decoctis ſudoriferis & exſiccantibus.

℞. Ligni Saſſafras cum cortice in ſcobem redacti ℥j. Infunde per noctem in vini generoſi ℔j. Exhibeatur colatura per cyathos in catharro & omnibus fluxionibus frigidis.

℞. Ligni Saſſafras minutim inciſi ℥ij. Infunde per horas duodecim in aquæ limpidæ ℔ijß. Coque ad ℔ij. Fiat colatura, & exhibeatur per cyathos horis medicis.

℞. Saſſafras, Guajaci & Salſaparillæ ana ℥jß. Macerentur per noctem in aq. comm. ℔iiij. Coq. ad ℔iij. Fiat colatura, de qua æger hauriat tres cyathos die in paralyſi, catharris & morbis venereis.

Oleum eſſentiale ex Ligno Saſſafras arte Chymica elicitur limpidum, fragrantiſſimum, Fœniculum redolens, quod aquæ fundum petit. Conficitur autem,

tem, Lignum rasum cum cortice in magna aquæ copia maceratum distillando. Ejus dosis a gutt. iij. ad xx. Sudores movet.

Hujus olei pars una cum spiritus Nitri rectificati partibus duabus commista, statim vehementissime effervescit, flammam concipit; & extincta flamma, resinosa substantia remanet.

CAPUT QUARTUM.

De Plantis quibusdam maritimis.

ARTICULUS PRIMUS.

De Corallis, & Madrepora.

CORALLUM & Corallium, *Off.* Κοραλιον *Theophrasti*: Κοράλλιον & Λιθόδενδρον, *Dioscoridis*: Curalium & Gorgonia, *Plinii*. Planta est maritima, sub undis absque foliis nascens, fere lapidea, ramosa, densa & solida, fragilis, cortice seu potius crusta quadam tartarea, molli tamen obducta; colore diverso; aliud enim sanguineum est, aliud carneum, aliud flavum, aliud fuscum, aliud album, aliud variegatum. Duo tantum in officinis usitata sunt, rubrum & album.

CORALLUM rubrum, *Offic.* Corallum rubrum, *C. B. P. 366.* In Gallico maris Mediterranei sinu circa Gallo-provinciæ littora a promontorio Coronæ ad Santropezii promontorium, in Hispanico sinu circa Baleares insulas ad meridionale littus Siciliæ, & ad oras Africanas in mari Mediterraneo prope Gallorum castellum, vulgo *le Bastion de France*, & in Æthiopico Oceano circa promontorium Mauritanicum, vulgo *le Cap negre*, invenitur. Urinatores qui ad expiscandum Corallum assidue operam navant, referunt Coralli ramulos in antris tantum reperiri, quorum situs terræ superficiei parallelus est, & ostia ad meridiem spectant; nec nisi tectis & fornicibus cavernarum adnasci atque deorsum versus tantum crescere. Verum maximum ad contrarium esse potest argumentum, quod Coralli ramuli, testis vasorum fictilium, craniis mortuorum, ligneis frustis, ferreis instrumentis, conchis, aliisve rebus ejusmodi adnati reperiantur; quæ quidem res in fundo maris subsident, & quibus adhærens Corallum nonnisi sursum crescere potest.

Duabus machinis urinatores in Gallo-provincia ad piscandum Corallum utuntur. Una quam adhibere solent ad Corallum ex rupibus præruptis sub alto delitescentibus evellendum, crux est lignea prægrandis, cujus centro, ut in aquis prompte subsidat, affigitur globus plumbeus magni ponderis: huic autem adnectitur funis validus prælongus. Unicuique cruci, seu extremo crucis brachio, rete orbiculare appenditur. Demissa in aquas cruce, cum urinatores in imo mari rupem invenerunt cavernosam Coralli fetam; is cui machinæ regendæ cura demandatur, in ejus cava unum vel alterum machinæ crus impellit, adeoque Corallum, si quod inibi reperitur, retibus impli-

plici-

plicitum abrumpunt & extrahunt illi qui ſuperne in lembis præſtolantur. Altera, qua Corallum ex profundioribus antris extrahitur, machina, trabes eſt prælonga, cujus extremo circulus ferreus diametri ſeſquipedalis affigitur, ſaccum reticularem ferens cum duobus orbicularibus retibus utrimque diſpoſitis. Duobus longiſſimis funibus lembi proræ & puppi annectitur trabes, quæ globi plumbei adjuncti pondere in aquas immerſa cymbæ motu dirigitur, & in remotas ſaxorum littoralium cavernas introducitur. Ramuſculi Corallini cavernarum fornicibus adnati cochlearis vel circuli ferrei ope abraduntur, ceteri vero retibus impliciti extrahuntur. Interdum ſed rariſſime ramos vel arbuſculas tres quatuorve libras pendentes inveniunt & expiſcantur.

Dubitant nonnulli an Corallum inter plantas annumerandum ſit, necne. Verum plantarum more creſcit & nutritur, flores fert & ſemina, aut ſeminalem quamdam ſubſtantiam cujus ope propagatur. De vegetatione nullus dubitabit qui attente conſideraverit diverſa Corallorum incrementa: ſaxa & ſcopuli e fundo maris afferuntur punctulis ſeu germinibus Corallinis fœta, ramuſculis duas treſve lineas longis, & aliis ramulis aliquot uncias altis; ita ut non ſit dubitandi locus quin prima hæc germina Corallina ad aliquot linearum, unciarum & pedum altitudinem per tempus germinare & creſcere potuiſſent.

Succum nutritium lacteſcentem ſub cortice variis in cellulis deliteſcentem jam diu obſervavit Paulus Boccone: flores vero accurate deſcripſit vir illuſtris Aloyſius Ferdinandus Comes Marſigli, *in eruditorum virorum Ephemeridum Gallicarum ſupplemento anni* 1707. & præterea abſolutam Coralli hiſtoriam compoſuit in ſua naturali rerum ſubmarinarum hiſtoria manuſcripta, nondum edita.

Rubrum igitur Corallum planta eſt maritima, duplici ex ſubſtantia conſtans, interiori una denſa, lapidea, non poroſa aut ſpongioſa, nec fibrata, ad ſuperficiem ſtriis per longitudinem ſulcata, intenſe rubra, inodora, inſipida; exteriori altera molliori, fungoſa, corticoſa, & dum ſub aquis latet, ſucco lacteo acri turgida, coloreørideſcente, vel flaveſcente, vel ex flavo rubente. Truncus in ramos quamplurimos dividitur. Nulla fronde donatur, nulla radice. Sed ſaxis, lapidibus aut aliis corporibus inhæret baſi larga, tenui, ex propria ſubſtantia lapidea expanſa. Cortex quo Coralli baſis, truncus & rami conteguntur, dum recens eſt Corallum ex aquarum ſinu extractum, ab ejus ſubſtantia lapidea facile divellitur, exſiccatus vero difficilius. Externe inæqualis eſt, ſcaber & quaſi granulis conſperſus. Singula grana in medio tenui foramine perforantur; & totidem ſunt oſtiola ad ſuccum nutritium ex aquis quibus Corallinus frutex undequaque circumdatur, ſuſcipiendum. Papillæ præterea ſeu glandulæ hinc inde diſſeminatæ in corticis ſuperficie eminent, intus cavæ & in plures cellulas diviſæ, quarum orificium in ſumma papilla deprehenditur apertum, modo oblongum, modo rotundum, ſed ſæpius in ſex rimulas diviſum; ita ut ſtelliforme appareat. Interna corticis ſuperficies ſtriata eſt ſeu per longitudinem excavata ſulcis, qui ſuperficialibus lapideæ ſubſtantiæ ſulcis ſive ſtriis reſpondent, ut alter alteri ſuperimpoſitus tubu-

tubulos efficiant, quorum ope ſuccus nutritius per totam plantam diffunditur. Hinc inde etiam in lapidea Coralli ſubſtantia excavatæ ſunt cavitates ſeu cellulæ quædam, quæ ſicut papillæ corticis ſuccum continent. Dum ſub aquis viget planta, ejus tubuli, papillæ & cellulæ ſucco turgent lacteo, viſcido, ſaporis acris cum aliqua adſtrictione, ad Piperis & Caſtaneæ ſaporem accedentis. Cum per aliquod tempus aeri expoſita fuit planta, ſuccus ille inſpiſſatur, exſiccatur & in flaveſcentem ac friabilem ſubſtantiam acrimonia deſtitutam, ſed tantummodo leviter adſtringentem convertitur.

In ramorum ſummitatibus adſunt mollia tubercula compacta ex corticali ſubſtantia, in varias cellulas diſtincta, & eodem lacteo ſucco repleta. Mollia ſunt ſicut cortex, cum ex maris fundo Corallum educitur, paulatim in aere exſiccantur, & friabilia evadunt. Hæc tubercula pro fructibus ſeu ſeminum receptaculis a plurimis habentur; ſed organa potius videntur eſſe ad ſuccum nutritium plantæ præparandum & perficiendum a natura deſtinata.

Flores in corticis papillis continentur. Dum Corallum recens ex æquore extractum in aqua marina ſervatur in loco moderate calido, papillæ ſenſim intumeſcunt & expanduntur, lactei ſucci guttulas fundentes. Tum ex ſingulis papillis calyx oritur albus, ſeſquilineam longus, octo ſuſtinens foliola alba, radiatim diſpoſita & veluti ſtellulas repræſentantia. Tandem poſt octo, decem vel duodecim dies, marceſcentes flores flaveſcunt, in globulos contrahuntur lacteo ſucco turgidos, qui Coralli corticem deſerunt & decidui aquæ fundum petunt. Corpuſcula hæc ſubrotunda fructus eſſe ſuſpicatur illuſtris Comes Marſiglius, ſemen vero in eorum ſucco deliteſcere autumat.

Sagaciſſimus ille rerum naturalium ſcrutator hos flores menſe Decembri anni 1706. primum obſervavit in Corallo in littore Maſſilienſi recens expiſcato, & adhuc cortice obducto. Illud enim in vaſe aqua marina repleto per aliquot horas ſervatum, floribus albis ſtellatis hinc inde conſperſum reperit. Aqua detracta evanuerunt flores, remanentibus tantum papillis rubentibus: aqua marina denuo aſſuſa, flores iterum apparuerunt. Sicque per decem vel undecim dies Corallum floridum conſpiciebatur.

Corallum fere omni tempore floridum in mari deprehenditur: ſaltem illuſtris Comes Marſiglius Hyeme, Vere & Autumno illud floribus conſperſum reperit. Falſum eſt quod veteres tradiderunt, nempe Corallum ſub undis molle fuiſſe, & quo primum contigit auras tempore, in lapidem dureſcere. Non minus enim ſub undis quam extra undas durum & lapideum deprehenditur. Revera ſub undis molliori tegitur cortice, qui aere exſiccatus paululum indureſcit, licet ad lapideam duritiem non perveniat.

Humor quo tubuli, cellulæ & papillæ corticis adimplentur, cum primum ex aquis Corallum educitur, lacteus eſt & glutinoſus, ſapore acri cum aliqua adſtrictione ad Piperis & Caſtaneæ ſaporem accedente, qui in recens extracto Corallo manifeſte ſentitur, in exſiccato evaneſcit, adſtrictione tantum reſidua. Ille humor intra ſex circiter horas poſtquam Corallum ex maris ſinu extractum eſt, flaveſcit in aere, inſpiſſatur ac tandem indureſcit, & in friabilem ſubſtantiam croceam convertitur. Succus eſt nutritius ad fruticis Corallini

nutri-

nutritionem & incrementum inſerviens. Qui vero in capſulis ſubrotundis florum continetur, Coralli germine imprægnatus videtur, & pro fructu vel ſemine haberi poteſt; ſiquidem hæ capſulæ ex Corallinis ramis deciduæ, ſaxis, conchis aut aliis corporibus quibuſcumque in quæ cadunt, adhærentes, paulatim expanduntur, germinant, novamque Coralli plantam ibi producunt.

Lapidea Coralli ſubſtantia non iners eſt, nec activis principiis orbata, multo minus cortex. Et quidem Corallum recens extractum e maris ſinu, principiis donatur actuoſis & volatilibus, quibus ſpoliatur per longum tempus in aere ſervatum. Cortex vero majori harumce partium copia donatur quam ipſa Coralli ſubſtantia, ut ex analyſi Chymica patet.

Ex Coralli rubri corticis recentis & lacteo ſucco prægnantis ℥iij. per retortam diſtillatis, prodierunt phlegmatis fere inſipidi ʒv. cum gr. xxx: ſpiritus urinoſi ʒix. cum olei craſſioris & bituminoſi tantillo permiſto. Maſſæ in retorta reſiduæ pondus fuit ℥j. ex qua rite per tres horas calcinata ſalis fixi gr. xxv. extracta fuerunt. Jactura partium volatilium tum in diſtillatione, tum in calcinatione fuit ʒj. gr. xxx.

Coralli recens e maris ſinu extracti & cortice ſpoliati ℥iij. phlegmatis albicantis gr. xviij. ſuppeditarunt, ſpiritus urinoſi gr. xlviij, cum tantillo olei bituminoſi. Reſidui in retorta pondus fuit ℥ij. ʒvj. gr. xxxviij; ex quibus per lixivium ſalis fixi gr. xxxv. extracta fuerunt. Jactura in calcinatione & diſtillatione fuit circiter gr. xxxv.

Ex Coralli a ſeſquianno e mari educti ℥iij. phlegmatis urinoſi oleo bituminoſo permiſti gr. xxx. prodiere. Reſidua maſſa ℥ij. ʒvij. gr. xxx. pendebat; ex qua poſt calcinationem ſalis fixi ſalſi gr. xxv. per lixivium elicita ſunt. Ex ℥iij. Coralli, gr. xxxvj. in operatione avolarunt.

Spiritus urinoſus Syrupum violaceum viridi colore tingebat, cum acidis liquoribus efferveſcebat, & Sublimati corroſivi ſolutionem in lacteum coagulum tranſmutabat. Sal fixus ex capite mortuo extractus coagulum album in ſolutione Sublimati corroſivi excitabat. Unde liquet, fixum Coralli ſalem non mere alcalinum eſſe, ſed ſalſum.

Corallum rubrum igne aperto calcinatum, rubro colore ſpoliatur, & pallidum fit vel album: albeſcit quoque oleoſis quibuſdam ſubſtantiis diutius maceratum & coctum, ut oleo Aniſi, Fœniculi, Mali Citrei, &c. Menſtrua vero rubro colore inficiuntur: non idem evenit ſi cum aqueis liquoribus incoquatur.

Ex his analyſibus concludere licet, Corallum non tamquam mere abſorbens terreſtre habendum eſſe, ſed ſale volatili urinoſo & oleo bituminoſo donari cum terra conjunctis, a quibus ejus energia pendet; rubram Coralli tincturam a bituminoſa ſubſtantia oriri, quam a parte terreſtri ſeparare non eſt impoſſibile; deinde non parum intereſſe diſcriminis inter Corallum recens ex aquis extractum, & Corallum diutius aſſervatum; imo plus fortaſſe energiæ ineſſe in cortice quam in propria Coralli ſubſtantia, quod quidem experimentis foret explorandum.

Dioſcorides Corallo adſtringendi & mediocriter refrigerandi virtutem tribuit,

but, excrescentias coercendi, oculorum cicatrices abstergendi, ulcera cava & cicatrices explendi, sanguinis rejectiones inhibendi, urinæ difficultati medendi. Quæ quidem vires non a solo terreo principio absorbente & exsiccante pendent, sed etiam ab ejus oleo bituminoso & balsamico proficiscuntur. In hæmorrhagiis quibuscumque, in alvi profluviis & fluore albo utiliter præscribitur. Dosis a ℈j. ad ʒj. Præterea vis ipsi tribuitur cor roborandi, venenis resistendi, humorumque malignitati, non solum intus sumpto, sed etiam extus appenso. Verum de ea virtute non plane constat.

Plures Corallorum præparationes ab auctoribus recensentur, ut sunt Magisterium, Sal, Tinctura, Syrupus, quæ quidem hodie fere ab omnibus rejiciuntur. Solum Corallum tenuissime tritum & super porphyriten in alcohol redactum in usum venit & ceteris omnibus præparationibus anteponendum est, diciturque Corallum præparatum. Ceteris præparationibus Corallum adeo mutatur, ut sit a seipso prorsus diversum. Magisterium enim est Coralli ab acidis liquoribus solutio, & ab alcalinis præcipitatio. Sal Corallorum non est vere sal ex Corallis extractus sed crystalli oriundæ ex acido sale cum Corallo per dissolutionem & evaporationem conjuncto. Syrupus est Corallorum acida solutio in Syrupum cum Saccharo cocta. Tincturæ fere omnes non tam a Corallo colorem & vim obtinent, quam a menstruo aut aliis rebus quæ Corallo consociantur. Si quis tamen Coralli tincturam sinceram desideret, sic præparari potest.

℞. Coralli rubri contusi q. l. Bulliat in olei essentialis Anisi vel Fœniculi q. s. per sex septemve horas in vase clauso, donec Coralli frustula albescant, & oleum rubro colore tingatur. Oleum a Coralli fragmentis separatum distilletur igne modico, usquedum guttulæ olei rubræ prodeant. Tum resinosæ massæ in retorta remanenti affunde olei Tartari per deliq. ad em. duor. vel trium digitor. Digerantur simul, donec resina prorsus dissoluta fuerit. Solutio evaporetur ad siccitatem: tum massæ salinæ resinosæ affunde iterum spiritum vini rectificati q. s. ad supereminentiam trium quatuorve digitor. Macerentur in balneo cinerum, & tinctura a salina massa separetur. Nobum sp. vini affunde, & digerantur: affusiones repete, donec nulla amplius tinctura extrahatur. Tincturæ omnes simul mistæ evaporentur ad medietatem. Liquor servetur ad usum tamquam sincera Coralli rubri tinctura, cujus tamen effectus Agyrtarum promissis non respondebunt. In hoc liquore sulphurea & bituminosa Coralli pars continetur.

Corallum album, *Offic.* Corallum album, *Lobel. Icon.* 253. A rubro nonnisi lacteo candore differt. Raro his in maribus reperitur: & plerique auctores qui Corallum album in mari Mediterraneo nasci scripserunt, pro eo Madreporæ species designaverunt. Comes Marsiglius in piscationibus quibus interfuit, Corallum album nullum reperit. Cum vero Corallini ramuli partim rubri, partim albi reperiantur; nonne conjicere liceret Corallum omne nasci rubro colore tinctum, nec alio colore infici, nisi cum aliquo vitio afficitur, aut cum præ senectute exsuccum & exsiccatum tandem incanescit?

Quod

Quod tamen affirmare non ausim, nisi prius plurimis observationibus confirmatum fuerit. Illud idem clarissimus Marsiglius asserit de Corallis fuscis, flavescentibus aut cinereis, quæ nihil aliud ipsi videntur quam Corallorum stirpes disruptæ, & in fundo maris intra limum diutius asservatæ. De Corallo albo nulla apud Dioscoridem & Galenum mentio; unde ipsis ignotum fuisse videtur.

Corallo albo eædem facultates, quæ rubro, tribuuntur, sed debiliores. Sæpe simul præscribuntur.

An verum & genuinum Corallum nigrum reperiatur, substantia nempe lapidea, dura, densa, colore nigro splendente, marmori nigro simile dubitant. Saltem nullum ejusmodi Corallum in officinis vel cimeliarchiis reperi: & quicumque ramuli qui sub Coralli nigri nomine in illis exhibentur, nihil aliud sunt quam trunci aut rami plantæ marinæ, quæ dicitur Lithophyton nigrum, arboreum, *Inst. R. H.* 574. Corallum nigrum, *C. B. P. 366.* Corallum nigrum, sive Antipathes, *J. B. 3.* 804. cujus substantia est veluti cornea, densa, dura, fractu contumax, & cortice contegitur fibris contexto & sæpe Tartari æmulo. A Corallis facile distinguitur, quod igne comburatur haud dispari ratione ac cornu, & similem odorem emittat, non item Coralla. In officinis nullius, aut saltem rarioris est usus. Distillatione multum salis volatilis urinosi suppeditat.

Corallum rubrum usurpatur in Confectione de Hyacintis, Pulvere e chelis composito *Londinensium*, Pulvere dysenterico *Charas*. Rubrum & album in Pulvere Diamargariti frigidi, & Pulvere Pannonico *Charas*.

Sub Coralli albi nomine in officinis sæpius occurrunt Madreporæ species, quæ plantæ sunt maritimæ fere lapideæ, candidæ, in ramos divisæ, Coralli æmulæ, a quo tamen in eo discrepant quod sint foraminibus perviæ, intus cavæ, & sine cortice crescant. Species Madreporæ quæ sæpius occurrit in officinis, dicitur Madrepora vulgaris, *Inst. R. H.* 573. Corallium album oculatum officinarum, *J. B. 3.* 805. Corallo bianco, fistuloso, *Imper. 627.* A clarissimo Comite Marsiglio sic describitur, *in rerum submarinar. histor.* Hæc Madrepora intus cava est, & in varias cavernulas seu concamerationes septis intermediis transversis quamplurimis distincta. Unaquæque concameratio in septem cellulas aliis longitudinalibus claustris adhuc dividitur: tandem ramorum extrema cupulam exhibent concavam, radiatam, & tenuibus foraminulis in ambitu perforatam. Succo lacteo glutinoso, dum recens e mari educitur, turgida videtur.

Ex hujus Madreporæ ℥iij. jam ab aliquo tempore e mari extractis per retortam distillaverunt spiritus volatilis urinosi gr. l. & ex massa residua salis fixi gr. x. per lixivium fuerunt extracta. Nihil aut perparum bituminis prodiit.

Quidam Madreporas iisdem viribus donari atque Corallum album existimant.

ARTICULUS SECUNDUS.

De Corallina.

CORALLINA *Off.* Βρύον ϑαλάσσιον *Dioscoridis* & *Galeni*: Corallina, *J. B.* 3. 818. Corallina altera *Tabern. Icon.* 813. Planta est maritima minima, ramusculis numerosissimis, gracilibus, fragilibus geniculatis seu ex plurimis articulis inter se connexis compositis, substantia foris tamquam e limo quodam albicante circumnato lapidescente, colore vario, nunc albo, nunc rubente, nunc flavescente, nunc cinereo, aliquando nigro, nonnumquam herbaceo, odore nauseoso pisculento, sapore salso ingrato, sub dentibus lapillorum instar crepitans, & facile vel attritu digitorum in pulverem fatiscens. Vix sesquiunciam aut uncias duas assequitur. In scopulis maris reperitur, modo lapillis, modo conchis, modo Corallo aut aliis fruticibus marinis inhærens. Nascitur absque radice: uberrime crescit in Oceani, & maris Mediterranei littoribus. Eligitur recens, candicans vel cinerea.

Ex hujus plantæ ℥xxiiij. per retortam distillatis prodierunt phlegmatis albicantis odore pisculenti ℥iij. ʒv. spiritus urinosi rufescentis ℥x. In retorta materia residua nigricans pendebat ℥x. Jactura fuit ʒiij. in distillatione. Ex residuo salis fixi lixiviosi salsi pondus fuit ʒiij. gr. xxx. Per hanc analysim patet Corallinam virtutem suam obtinere a sale volatili oleoso copioso, multa terra implicito.

Corallina a Dioscoride commendatur ad collectiones cohibendas, & podagræ ardorem contemperandum. De virtute vermes enecandi quæ ei tribuitur alte silet. Hodie vero hæc facultas vermifuga plurimum celebratur. Exhibetur sola in crassiusculum pulverem contrita a ʒß. ad ʒj. vel cum aliis medicamentis vermes enecantibus.

℞. Corallinæ, corticis Mori arboris ana ʒj. Rhei pulver. Rad. Filicis femin. summitatum Tanaceti ana ʒß. Æthiopis mineral. ʒij. M. F. pulvis, cujus dosis a ʒß. ad ʒiij.

CAPUT QUINTUM.

De Surculis quibusdam, Foliis & Floribus.

ARTICULUS PRIMUS.

De Calamo aromatico vero.

CALAMUS aromaticus verus, *Off.* Κάλαμος ἀρωμάτικος *Dioscorid.* & *Galeni*: Κάλαμος μυρεψικός *Hippocratis*: Calamus Alexandrinus, *C. Celsi*: Casab aldharira, *Arabum*: Dharira, *Avicennæ*: Dirimguo Malaiis, *Garziæ*. Caulis est

eſt plantæ arundinaceæ, inſtar calami aut tubi cavus, tenuis, Avenæ vel Calami ſcriptorii craſſitie, geniculatus, foris pallide flaveſcens, intus candidus, medulla fungoſa, levi, aranearum retis ſeu filamentis in ſe collapſis & convolutis ſimili repletus, ſapore acri ſuaviter amaricante, odore fragrante. Probatur fulvus, denſe geniculatus, odoratus.

Per ſat longum temporis intervallum in officinis fuit incognitus: & quamplurimi Medici, inter quos Fuchſius, Braſſavola, Valer. Cordus, Acorum eſſe legitimum Dioſcoridis Calamum aromaticum arbitrati ſunt. Garzias Luſitanus legitimum Calamum aromaticum in Indiis repertum accurate deſcripſit: idem quoque a Paludano & a Proſpero Alpino deſcribitur, in Ægypto natus. Ab hiſce temporibus in officinis rurſus innotuit; ac tandem nullus ſupereſt dubitandi locus quin Calamus aromaticus noſter, licet rarius occurrat, ſit verus & genuinus Dioſcoridis Calamus, ſi præſertim ejus comparatio cum Dioſcoridis deſcriptione inſtituatur.

Planta quæ hunc ſurculum profert, dicitur Caſſab Eldereira *Paludani, annotation. in Linſchot. navigationes*: Caſſabeldarrira, *P. Alpin. Exotic.*

Ex radice inutili trium quatuorve unciarum longa, ſummo capite nonnihil extuberante, & in paucas fibras deſinente, caulis (modo unus, modo plures,) fere bicubitalis aſſurgit, rectus, rotundus, lævis, craſſitie pennæ anſerinæ, aut ad ſummum, digiti minoris, multis geniculis diſtinctus; odore dum recens eſt exiguo, non ingrato tamen; ſapore amaro cum quadam acrimonia: qui intus cavus, ſpongioſus, ſeu medulla levi, tenuiſſima, alba repletus aſſulatim frangitur. In plures ramos dividitur, hique in tenuiores ſubdividuntur binos & oppoſitos. Folia pauca ſemper bina ex adverſo ad ſingula genicula ſita, caulem amplectentia, unciam lata, ſeſquiunciam longa, & in acutum deſinentia, nervis aliquot per longum excurrentibus inſignita conſpiciuntur. Ex cauliculorum geniculis utrimque duo ramuli exeunt ſubtiles, qui flores parvos foliaceos plurimos, floribus luteæ Lyſimachiæ ſimiles, ſingulis tenuiſſimis pedicellis inſidentes ſuſtinent: quibus ſuccedunt parvi folliculi, oblongi, in acutum deſinentes, nigri, ſemen nigrum & minutum continentes. Apud Indos naſcitur, Teſte Garzia, necnon etiam apud Ægyptios, Alpino teſte.

Calamus aromaticus ab Indianis populis uſurpatur in condiendis piſcibus & carnibus elixis: ventriculum enim roborat, & ciborum concoctionem juvat. Dioſcorides refert Calamum aromaticum urinam potu ciere, potum & appoſitum menſtrua provocare, tuſſi ſuffitu mederi per ſe aut ex reſina Terebenthina, hauſto per arundinem fumo. Familiaris ejus uſus eſt, referente Garzia, mulieribus Indianis in uteri affectibus & nervorum doloribus. Raro noſtris in officinis uſurpatur, niſi ad Theriacæ confectionem.

ARTICULUS SECUNDUS.

De Schœnantho, ſeu Junco odorato.

SCHOENANTHUS & Squinanthum, *Off.* Σχοῖνος *Dioſcoridis* & *Galeni*; σχοῖνος ἡδύοσμος, καί εὐώδης *Hippocratis*: σχοῖνος ἀρωματικός καί μυρεψικός *Græce recentio-*

tiorum : σχοίνανθος *Actuarii* : Juncus odoratus, *Plinii* : Juncus rotundus, *C. Celsi*: Adher seu Adcher, *Arabum*: Palea de Mecha, Pastus & Fœnum Camelorum, *Nonnullis*. Culmus est cum foliis & nonnumquam floribus ex Arabia delatus, aridus, rigidus, teres, nitidus, geniculatus, pedem circiter longus, medulla fungosa farctus, colore ad radicem pallido, vel subflavo, prope verticem viridi aut purpurascente; sapore fervido, subacri, amaricante, aromatico non insuavi, Pulegio simili, multo tamen vehementiore, odore inter Rosas & Pulegium medio, fragrantissimo. Plurimi ex una radice assurgunt.

Dubitaverunt nonnulli num noster Schœnanthus idem sit cum antiquorum Junco odorato. Verum Andreas Matthiolus, Caspar & J. Bauhinus eumdem esse variis argumentis comprobaverunt, nullumque dubitationi locum reliquerunt. Dioscorides & Galenus σχοῖνον seu Juncum simpliciter, hunc Culmum per excellentiam dixerunt. C. Celsus *lib.* 3. *cap.* 21. eumdem Juncum rotundum nominat ad differentiam Junci quadrati, Cyperi a Græcis appellati. Σχοίνου ἄνθος antiquitus nominabatur apud Græcos, id est Junci flos; quod quidem Galenus *notis ad Theriacam Andromachi* miratur, cum floris copia tum fere nulla esset, nec soleret afferri. Unde manifestum est, monente ipso Galeno, priscos scriptores Græcos sub hac denominatione non Junci florem, sed ipsum Juncum odoratum intellexisse. Verisimile autem est apud Græcos per excellentiam sic nominatum fuisse, ut a ceteris Juncis distingueretur. Non solum enim ἄνθος florem designat, sed aliquid præcellens, ut observat Salmasius. Nihilominus mirum est quod asserit Galenus, Junci odorati florem non vidisse, nec suo tempore afferri; cum tamen Dioscorides inter electionis conditiones, hunc Juncum floridum expostulet. Hodie vero culmi cum floribus sæpe afferuntur.

Planta dicitur Schœnanthos sive Juncus odoratus, *J. B. T.* 2. 515. Juncus rotundus aromaticus, *C. B Th. Botanici* 163. Gramen Dactylon aromaticum multiplici panicula, spicis brevibus tormento candicantibus ex eodem pediculo binis, *Pluk. phytograph. T.* 191. *Fig. I.*

Radicibus nititur albicantibus, parvis, lentis, duris, lignosis, multis fibris exilibus summo cespite sparsis. Foliis est palmum excedentibus, triticeis, robustis, crassis, ad radicem latis, convolutis & squamatim intersitis, quæ in tenuem, subrotundum firmumque mucronem desinunt, & culmos ut in Arundine multis veluti tunicis arcte cingunt. Culmi multi ex uno radicum cespite, pedales, rotundi, nodis longe ab invicem distantibus distincti, aliquando lignosi, non cavi intus, sed medulla fungosa juncea farcti, & in summo graciles assurgunt; quibus secundum caulem gemina serie Lolii modo flores spicatim hærent, decidui, in quorum glumis aut caliculis foris rubellis papposi tenuesque flosculi insident, quibus semina succedunt. Tota planta suavem & aromaticum odorem spirat. In quibusdam Arabiæ provinciis tanta copia nascitur, ut commune sit camelorum pabulum.

Junci hujus partes omnes olim ad Medicinam expetebantur, culmi videlicet, flores & radices: earum enim Dioscorides meminit. Quidam sola folia commendant, floribusque præstantiora esse asserunt. Verumtamen omnes

par-

partes odoratæ & efficaces ſunt: folia enim jucunda & aromatica quadam acrimonia linguam mordicant: radix guſtu eſt fervido & aromatico: floribus recentibus aromatica tenuitas ineſt, quæ exacto anno perit, ita ut poſt duos annos penitus inutiles ſint. Necnon etiam hiſce partibus facultates diverſæ tribuuntur. Radix floribus magis adſtringit, flos vero utpote tenuium partium foliis calidior eſt. Itaque in compoſitionibus pharmaceuticis Juncus odoratus uſurpandus & eligendus eſt recens, floridus, odoratus, aromaticus, guſtu fervidus.

Oleo eſſentiali aromatico copioſo turget, quod diſtillatione extrahitur; ſed rarioris eſt uſus in officinis.

Dioſcorides & Galenus Junco odorato in fomentis aut potu adhibito vim urinam menſeſque provocandi, jecoris, ſtomachi & ventris inflationibus medendi tribuunt. Ejus uſus apud neotericos præcipue in obſtructis viſceribus, utero ſcilicet, hepate, liene, in ventriculi inflatione, vomitu ac ſingultu & in urinæ difficultate. Exhibetur ejus pulvis ad ʒj. decoctus ad ℥ij. in vino vel aqua. Extrinſecus ſacculis incluſus, vel ejus decoctum lotione caput, ventriculum, hepar, ceteraque viſcera roborat. Simon Paulli refert *in Quadrip. Botanico*, Henricum Meibomium Schœnanthum & Cyperi radices tamquam ſpecificum ad veſicæ ulcera adhibere.

In Theriaca Andromachi, & in Mithridatio Damocratis uſurpatur.

ARTICULUS TERTIUS.

De Malabathro, ſeu Folio Indo.

Malabathrum, Folium & Folium Indum, *Off.* Μαλάβαθρον & φύλλον Μαλαβάθρου *Dioſcoridis & Galeni*: Μαλάβαθρον Ἰνδικόν *Eiuſdem Galeni*: φύλλον Ἰνδικόν *Actuarii*: Malabathrum, *Plinii*: Sadegi, *Avicennæ*: Talamapatra, *Garziæ*. Folium eſt folio Cinnamomi ſimile, a quo nonniſi odore & ſapore differt, oblongum nempe, acuminatum, denſum & glabrum, tribus a pediculo ad apicem diſcurrentibus nervis diſtinctum, odore non ingrato aromatico, ad caryophyllos aliquantulum accedente.

Eligatur recens, denſum, craſſum, majus atque integrum, quodque non facile in partes minutas frangatur.

De Malabathro antiquorum auctores inter ſe non conſentiunt, nec certo conſtat, noſtrum Folium Indum fuiſſe Malabathrum antiquorum. Dioſcorides ſcribit Malabathrum Lentis paluſtris modo aquis innatare, nulla fultum radice. Verum aut fabulas ab aliis enarratas nobis tradidit auctor, aut ejus Malabathrum nunc nobis prorſus ignotum eſt. Plinius Nardi Folium eſſe aſſerit; quam quidem opinionem ut falſam ipſe Dioſcorides jam rejecerat. Itaque inter horum diſſenſum Garzias denominationum ſimilitudine inductus, conjicit neotericorum Folium Indum, atque veterum Malabathrum, rem unam eſſe & eamdem. Ab Indianis enim Tamalapatra dicitur; unde Μαλάβαθρον Græcorum derivatum exiſtimat. Huic autem libenter aſſentimur.

Arbor quæ hoc folio donatur, dicitur Canella ſylveſtris Malabarica, *Raii Hiſtor.* 1562. Katou-Karua, *H. Malab. P.* 5. 105. Canella arbor ſylveſtris, *Muntingii*: Tamalapatrum ſive Folium, *C. B. P.* 409. Canellæ Zeylanicæ ſeu Cinnamomo haud abſimilis eſt tum odore, tum ſapore, niſi quod major ſit altior. Folia itidem prægrandia, oblongo-rotunda, longitudine duas ſpithamas, latitudine duos palmos circiter æquantia: a pediculo ad apicem folii tres nervi craſſiores tranſeunt, ex quibus tranſverſæ multæ venulæ excurrunt. Floſculi in umbellas expanſi extremis ramulis proveniunt, inodori, viridi-albicantes, pentapetaloides, quinque viridibus brevibuſque ſtaminulis, viridi-flavis, apiculis ornatis medium occupantibus. Floſculis ſuccedunt baccæ exiguæ Ribium noſtratium inſtar. Provenit in locis montanis Malabaricæ regionis: Julio & Auguſto menſibus floret, Decembri autem & Januario maturos fert fructus.

Malabathrum Dioſcoridis eaſdem cum Nardo vires ſortitur, ſed efficacius omnia præſtare dicitur. Hodie rariſſime medicum in uſum venit. Uſurpatur tantum in Theriaca, Mithridatio, & Hiera Diacolocinthidos.

ARTICULUS QUARTUS.

De Senna.

SENNA, Sena & Folium orientale, *Offic.* Σένα *Actuarii*: Sene, *Arabum*: Abalzemer, *Perſar.* Gallice, *Senne*. Folia ſub his nominibus proſtant in officinis parva, ſicca, ſubpinguia, firma, acuta & veluti lanceolata, ex viridi flaveſcentia; odore tenui, non prorſus ingrato; ſapore ſubacri, amaricante, nauſeoſo.

Duplex Senna nobis affertur, Alexandrina ſeu Zeydenenſis aut Sidonia quæ Gallis *Senne de Syede ou de la Palte*, vectigalis nempe nomine huic folio a Turcarum imperatore impoſiti: alia vero quæ foliis eſt minus acutis, Tripolitana nuncupata, *Senne de Tripoli*, priori longe inferior, foliis læte virentibus, amplioribus, ſed acumine obtuſo, aſpero tactu. Præter eas nonnumquam occurrit Senna Mochana, cujus folia anguſtiora ſunt, longiora & acutiora; necnon etiam Senna Italica, cujus folia majora, latiora, extremo ſubrotunda, & venulis eminentibus diſtincta. Sed raro afferuntur: prioribus enim longe minus efficaces ſunt.

Eligatur Alexandrina, recens, ex viridi flaveſcens, odorata, tactu dulcis, foliis integris, non contritis, non maculoſis, a ſtipitibus mundata ac repurgata: cujus tinctura aqua communi parata, intenſe colorata deprehendatur.

Nec ſola folia in uſum medicum veniunt, ſed etiam fructus qui folliculi Sennæ dicuntur: ſiliquæ ſunt membranoſæ, oblongæ, incurvæ, planæ, compreſſæ, colore ex viridi rufeſcente aut ſubnigro, in quibus continentur acini uvarum acinis fere ſimiles, compreſſi, pallentes aut nigricantes.

Antiquiores Græci & Latini Sennam non cognoverunt. Nonnulli tamen dubitant an Dioſcoridi & Galeno ignota fuerit. Dubitandi ratio eſt quod quidam

dam Meſuæi interpretes in decoctione Sennæ Galenum citent: ſed reipſa Sennæ nulla apud Galenum mentio deprehenditur. Nec Arabes ea ſola vice Græcorum teſtimonium falſo adducunt. Ruellius tamen Sennam cum Colutea Theophraſti confundit: ſed ejus error a Matthiolo ſufficienter redarguitur. Et revera Averrhoes novam eſſe herbam aſſerit & veteribus ignotam: itaque Sennæ uſus Arabibus debetur. Serapio primus de ea mentionem fecit, deinde Meſue. Inter Græcos juniores Actuarius primus Sennæ meminit, illiuſque tradit facultates.

Planta dicitur Senna Alexandrina, ſive foliis acutis, *C. B. P.* 397. Sena, *J. B. I.* 377. Sena orientalis, *Tabern. Icon.* 517. Fruteſcens eſt, duos cubitos æquans, caulibus lignoſis, in ramos lentos abeuntibus ex quibus alternatim exeunt pediculi tenues, palmo longiores, ad quos ex mediocribus intervallis adnexæ ſunt foliorum quatuor, quinque, aut ſex conjugationes, nullo impari alam claudente folio, ſingula autem folia dilute virent, proximeque coſtæ adhæreſcunt. Glycyrrhizæ foliis ſimilia, ſed acutiora, pollice breviora, tres lineas lata: ſaporis glutinoſi leviter amaricantis non ſine nauſea aliqua. Flores longa ſerie ſummis ramulis innaſcuntur roſacei, ex quinque ſcilicet petalis conſtantes paululum cavis, luteis & venis purpureis diſtinctis, calyce pentaphyllo ſuffulti. Horum medium occupant ſtamina decem & germen incurvum, quod deinde mutatur in ſiliquam valde compreſſam, ut plurimum incurvam, ex duabus membranis compoſitam, quas inter ſemina nidulantur vinaceorum acinis fere ſimilia, depreſſa, pallide virentia, duas circiter lineas longa, altera parte acuta, altera vero obtuſa, una ſerie diſpoſita, tenuibux veluti diſſepimentis inter ſe diſtincta. Seritur in Perſia, Syria & Arabia, unde in Ægyptum & Alexandriam deportatur.

Inſtituta Sennæ analyſi Chymica, foliorum Sennæ ℔iiij. & ℥iiij. exhibuerunt liquoris alcalini urinoſi ℥xv. acidi vero humoris ℥ix. circiter, qui quidem promiſcui prodierunt ex retorta; olei craſſioris ℥vj. ʒj. gr. xij. ſalis volatilis urinoſi ʒj. Maſſa nigra in retorta ſuperſtes pendebat ℥xviij. ʒvijß. Hæc maſſa per 14. horas calcinata, per 4. horarum ſpatium flammas emiſit. Tandem cineres colore ſubcinereo fuſco educti, pendebant tantummodo ℥iiijß. ex quibus per lixivium ſalis mere alcalini ℥j. gr. lvj. elicita ſunt.

Olei ſupradicti ℥iiij. cum ʒv. per diſtillationem rectificatæ, olei liquidi ʒiiij. craſſioris vero & butyroſæ conſiſtentiæ ℥iij. ʒv. effuderunt, remanente in retorta terra nigra ponderis ʒiij. gr. viij.

Ex hac analyſi liquet, Sennam conſtare ex duobus ſalium generibus, ammoniacali uno, & tartareo altero, oleo craſſiori copioſo ſimul junctis: unde compoſitum exſurgit gummoſo-reſinoſum, a quo purgandi facultas pendet. Ex Senna enim ope aquæ Extractum educitur, quod acrimonia forti pollet, & exſiccatum facile accenditur.

Senna virtute purgandi per inferiora inſigni donatur. Nec ullum eſt medicamentum purgans frequentius, uſitatius, utilius. De ejus qualitatibus diverſe ſentiunt auctores, ſicut & de humoribus quos vacuat. Actuarius bilem & pituitam excernere aſſerit, licet diſſentientem habeat Averrhoen, qui ne-

 gat

gat pituitam ab hoc medicamento purgari, Mesue melancholiam & bilem adustam ducere ab omnibus visceribus dicit : aquas vero sæpe purgare Jacobus Sylvius Medicus Parisiensis observavit . In hac auctorum dissonantia Rolfincius pronunciat eum a Senna purgari humorem, qui abundat & naturæ molestiam affert . Vix aliud quicquam medicamentum æque valide corruptos atque crassos humores prolicit, aut obduratos evacuat, & diuturniores obstructiones expedit. Diuturnorum atque lentorum morborum, quos viscerum impuritas aut vetus obstructio genuit, singulare est præsidium, inquit Fernelius, ut lentarum veterumque febrium, melancholiæ, epilepsiæ, scabiei, impetiginis, vitiliginis, elephantiasis, & omnis denique impuritatis. Torsionibus sæpe molesta, non quod flatulenta sit; sed quod firmiter hærentes humores ac plerumque acres nequeant sine sensu doloris evelli. Medici tamen hanc Sennæ noxam corrigere tentant variis rebus, quibus, licet non prorsus deleatur, saltem minuitur. Alii autem permiscent, quæ ventriculum & intestina roborant, cujusmodi sunt Zingiber, Cinnamomum aut Spica Nardi: alii quæ leniendo sine torsionibus facile deducunt, qualia sunt juræ pinguia, Pruna, Jujubæ, Uvæ passæ, Viola, Althæa, Polypodium : alii vero quæ flatus discutiunt, lentos & glutinosos humores incidendo, cujusmodi sunt Anisum, Fœniculum, Coriandrum, Salia Tartari, Absynthii, aut alia hujusce modi. Revera, cum Sennæ vis purgatrix a substantia gummea & resinosa pendeat, quæ duplici modo actionem suam exerit, tum humores spissos ac lentos solvendo, tum etiam & præcipue nerveas intestinorum fibras irritando & ad contractionem sollicitando, quo minus hæc resina extenditur, eo magis partibus adhæret, easque vividius lancinat & irritat: quo magis vero extenditur, eo minor est ejus adhærentia, eo minor irritatio. Itaque quæcunque hanc resinosam substantiam extendere valent, qualia sunt major humoris copia, quo Senna maceretur; Salia alcalia quæ sulphurea & resinosa dividere valent; olea quoque in quibus resinosa facile dissolvuntur: ea omnia ventris torsiones minuunt. Sic Tinctura Sennæ in ptisanis aut jusculis largo haustu epota, egregie & minus moleste purgat, quam in parva aquæ dosi exhibita. Lenientia & mucilaginosa resinosas Senna partes Involvendo irretiunt, earumque actionem retundunt; sed vim purgatricem quoque minuunt, unde minor effectus.

Observatum est, Sennam valde nocere iis morbis in quibus humores æstuant, & solidæ partes inflammantur. Ab ea igitur abstinendum in hæmorrhagiis, inflammationibus quibuscunque, & in morbis pectoris. His demptis, nullum fere est morbi genus, ubi, servatis artis legibus, convenire non possit.

Alia adhuc inter scriptores Medicos movetur controversia, an Sennæ folia, an folliculi præferendi sint? Mesue, Actuarius, & Serapio ex veteribus; Fernelius, Lobelius, Pena ex recentioribus palmam folliculis concedunt: sed refragatur Monardus cui nunc assentiuntur Medici fere omnes. Reipsa folliculi intestina minus torquent, sed longe debilius purgant.

Sennæ substantia, vel infusio, vel decoctum exhibentur. Datur in substantia seu pulvere a ℈j. ad ʒj. sed raro; quoniam nimia moles est & ægrotantibus impor-

importuna, & præterea majora tormina parit. Sennę tincturæ maceratione vel decoctione extractæ præferendæ sunt, modo diturniorem ignem perpessæ non fuerint. Mesue enim observat Sennæ vim purgantem esse in superficie, unde fortiori coctione evanescit. Præscribitur Senna in infusione vel decoctione levi a ʒj. ad ℥ß. vel sola, vel cum aliis purgantibus medicamentis.

Ingratum Sennæ saporem emendare solent quidam foliis Iquetaiæ ex Brasilia allatis, quas D. Marchand Regiæ Scientiarum Academiæ Socius esse folia Scrophulariæ aquaticæ majoris, *C. B. P.* detexit. Hujus plantæ folia cum foliis Sennæ in aqua communi tepide macerantur, & extrahitur tinctura non ingrata.

℞. Folior. Sennæ mundator. & folior. Scrophular. aq. in umbra exsiccator. ana ʒij. His affunde aq. calidæ ℔j. Macerentur, donec aqua refrigerata sit. Hauriat æger per vices ad alvum subducendam.

℞. Folior. Sennæ a stipitibus repurgatorum & mundator. ʒij. Sal. Absynthii ℈j. Macerentur per noctem in aq. comm. ℥vj. F. colatura, quam sumat æger mane, jejuno ventriculo, vel solam, vel cum jusculo permistam.

℞. Folor. Orientalium ʒij. Mann. Cal. ℥jß. Rhei el. minutim incisi, & Tartari solubilis ana ʒj. Affunde decocti Prunor. vel Passular. ℥xij. Macerentur tepide per sex horas. F. colatura in duos haustus dividenda.

℞. Sennæ Oriental. ʒij. Salis polychresti ʒj. Infunde in aq. tepid. ℥vj. per sex horas. F. colatura, qua dissolve Electuar. diaprun. solutivi ʒij. Syrup. Flor. Persicor. ℥j. F. potio cathartica mane duabus horis ante jusculum exhibenda.

℞. Senn. mundat. ʒiij. Mann. Cal. ℥ij. Tartar. solubilis ʒjß. Seminis Coriand. ʒj. Glycyrrhizæ exsiccatæ, rasæ & contusæ ʒj. Malum citreum in taleolas concisum unum. His affunde aq. bullientis ℔ij. Macerentur per sex horas, & fiat colatura per vices haurienda.

Extractum Sennæ paratur eodem modo ac Extractum Rhabarbari. Præscribitur a ʒß. ad ʒij. sed perraro: levissimæ enim est operationis, & majores ventris torsiones excitat quam foliorum tinctura.

Senna usurpatur in Extracto Sennæ dicto *Schroderi*, in Extracto panchymagogo *Crollii*, in Electuario Sennato, El. de Tamarindis, lenitivo, catholico, de psyllio, Confect. Hamech, Electuario de citro, in Pilulis panchymagogis, & Pilulis tartareis *Quercetani*, Hydragogo eximio *Renodæi*.

ARTICULUS QUINTUS.

De Dictamno Cretico.

DICTAMNUM Creticum & Dictamnus Cretica, *Off.* Δίκταμον, *Theophrasti*: Δίκταμνος, *Dioscoridis*: Δίκταμνον *Galeni*: Dictamnum, *Plinii*: Dictamnus, *Virgilii*. Sub his nominibus in officinis prostant folia subrotunda, uncialia, subvirentia, tomento quodam spissaque lanugine pubescentia, cauliculis sæ-

pe inhærentia, ex quorum ſummitatibus velut ſpicæ ſquamatis foliolis compactæ dependent purpuraſcentes; odore fragranti nec ingrato donata, ſapore acri, aromatico, fervido. Ex Creta inſula efferuntur. Eligenda ſunt recentia, vegeta, integra, non ſitu obducta, undique tomentoſa, guſtu ferventia & odorata.

Dictamnum a Dioſcoride triplex deſcribitur. Δίκταμενος κρετινὴ, Dictamnum Creticum, ſeu γλύκων ἀγρία, Pulegium ſylveſtre, *Quorumd.* Ψευδοδίκταμνος, Dictamnum ſpurium, & Δίκταμνος κρετικὺ ἕτερη, , Dictamnum Cretenſe alterum, foliis Siſymbrii: quas quidem tres ſpecies Plinius recenſet. Prima ſpecies ea eſt quæ in officinis reperitur, licet nec florem, nec fructum ferre aſſerant.

Sed aut Dioſcoridem ab aliis in errorem inductum fuiſſe, aut textum corruptum & ejus verba mutata fuiſſe, ut cenſuit Matthiolus, exiſtimandum eſt; ſiquidem Theophraſtus Dictamnum fructus ferre ſupponit, cum *l.* 9. *Hiſtor.* C. 16. dicat folia tantum in uſum venire, non ramulos, neque fructum: & Damocrates apud Galenum, *l.* 5. κατὰ γενη, Dictamni meminerit quæ florem habeat ἀνθος ἐχυσης. Præterea ipſe Virgilius florem habere caulemque cecinit, *l.* 12. *Æneid.*

Dictamnum genitrix Cretæa carpit ab Ida,
Puberibus caulem foliis, & flore comantem
Purpureo. . . . . . .

Neque etiam Plinius audiendus eſt, qui Dioſcoridis errorem ſecutus, *l.* 25. *c.* 53. ſic loquitur: „ Flos ei nullus, aut ſemen, aut caulis. Et ſibi ipſi contradicere videtur, cum prius dixerit poſt Theophraſtum: „ Foliis tantum utuntur. Et revera folia tantum afferuntur, rariſſime ſummitates floridæ.

Planta dicitur Origanum Creticum latifolium, tomentoſum, ſeu Dictamnus Creticus, *Inſt. R. H.* 199. Dictamnus Creticus, *C. B. P.* 222. Radicibus eſt fibroſis & fuſcis, caulibus duris, incana lanugine pubeſcentibus, dodrantalibus, ramoſis. Folia bina ad eorum nodos naſcuntur rotundiora, unciam longa, tomento incano ſpiſſo obducta, odoris jucundi, ſaporis deurentis & acerrimi. Flores in ſummo naſcuntur in capitulis foliaceis, ſpicatis & quaſi ſquamoſis, exterius purpuraſcentibus, monopetali, labiati, eleganter purpuraſcentes, cum calyce ſtriato, cavo, in quo continentur ſemina quatuor minutiſſima rotunda. In Creta & Græcia ſponte naſcitur, in rimis ſaxorum.

Dictamnum oleo eſſentiali uberrimo cum ſale volatili conjuncto donatur, ut ex odore & ſapore conjicere licet.

Apud veteres plurimum commendatur tum ad fetus mortuos educendos, ſecundinas expellendas, & menſes evocandos, tum ad vulnera ſananda, tum etiam adverſus venena & morſus ictuſque venenatos. Hippocrates, referente Galeno, ad ſecundas remorantes inter præſtantes, quas novit medicinas, ponit Dictamnum. Vetus fabula eſt capras in Creta ſagittis vulneratas ejus paſtu eas excutere.

Exhibetur ejus pulvis a ℈ß. ad ℈j. infuſum vero in vino a ℈j. ad ℥ß. tum ad partum accelerandum, molam, fetum mortuum, vel ſecundas propellendas,

das, tum etiam in febribus malignis, & adverſus animalium venenatorum morſus aut ictus.

Uſurpatur in Theriaca *Andromachi ſenior*. Mithridatio *Damocratis*, Orvietano *Hoffmann.* & Opiata *Salomonis.*

ARTICULUS SEXTUS.

De Foliis Theæ.

THE & THEA, *Offic.* Folium eſt parvum, exſiccatum, convolutum, ſaporis ſubamaricantis, leviter adſtringentis, non injucundi, odoris blandi, fœnum recens & violas æmulantis, quod ex Sinarum Imperio & Japonia affertur.

Horumce foliorum ſpecies tres in officinis occurrunt. Vulgatior Thea viridis dicitur, cujus folia arctiſſime convoluta ſunt, ſubviridia, guſtu leviter adſtringentia, odorata, & colore pallide viridi aquam inficiunt.

Altera ſpecies pretioſior, Thea Imperialis dicitur, ex eo quod pro Imperatore & magnatibus apud Sinas & Japones reſervetur. Folio eſt amplo, laxo ſeu minus convoluto; colore virente, vivido, & odore ſubtili & grato. Apud Indos plurimi æſtimatur.

Tertia ſpecies rubra dicitur vel ſubnigra, vulgo *Bohe*. Folium eſt parvum, convolutum, ſubnigrum, quod aquam colore fuſco tingit, & ſaporem odoremque Theæ viridis, ad Roſam tamen nonnihil accedentem, refert.

Omnes hæ ſpecies unius & ejuſdem arboris folia eſſe exiſtimantur, differre vero tantummodo tempore colligendi & præparandi ratione.

THE Sinenſium, ſive Tſia Japonenſibus. *Breynii Centur. prima*, *Cap.* 52. Chaa, *C. B. P.* 147. Theæ frutex, *Bontii*: Evonymo adfinis arbor orientalis nucifera, flore roſeo, *Plukn. phytogr.* Frutex eſt qui ex radicibus tenuibus, fibroſis, per terræ ſuperficiem ſparſis, ad tres quatuor vel quinque pedes ad ſummum aſſurgit compluribus & denſis ramis. Folia profert obſcure virentia, acuminata, unciam longa, quinque lineas lata, ſerrata; flores vero plurimos roſaceos, Roſæ ſylveſtris floribus ſimiles calyce comprehenſos ſexpartito, minimo, plano, foliolis rotundis, obtuſis, perſiſtentibus, ex petalis ſenis albicantibus, aut pallidis conſtantes, quorum medium occupat numeroſa (ducentorum circiter) ſtaminum flaveſcentium congeries. Piſtillum autem mutatur in fructum ſphæricum, nunc trigonum & tricapſularem, alias dicoccum, ſæpe unicapſularem. In qualibet capſula ſemen continetur, Avellanam quodammodo referens magnitudine & forma, tenui putamine, lævi, ſubrufo (excepta baſi albida) conſtans & nucleo ſubalbido pallidove, rugoſo, oleoſo, guſtu primum dulci, poſtmodum amaro & nauſeabundo, tandemque calido & valide exſiccante, cuticula tenui & cinerea obducto. In Japonia & Sina colitur. Humo gaudet neque arenoſa, neque lutoſa nimis, ſed aprica & temperata planitie.

Ea eſt apud Japones hujus fruticis colendi ratio. In terra ſcrobes rotundos

ad ſeptem octove pollicum altitudinem effodiunt, quibus ſingulis á 40. ad 50. ſeminales folliculos confertim injiciunt, exinde ſcrobes operientes. Hæc autem ſeminalia capitula in ſex, decem vel quatuordecim & quandoque plures, paucioreſve frutices propullulant, quos abſque ulteriore cultura naturæ relinquunt agricolæ, niſi quod eos ab inutilibus herbis repurgent. Raro intra primum triennium folia colliguntur. Sed poſt hocce tempus ex hiſce foliis meſſis luculenta annuatim redit. Circa Aprilem & Majum matres-familias cum infantibus & ancillis ſicca tempeſtate novella & recens edita folia decerpunt, quacunque diei hora, in primis intenſiore ſolis æſtu, & calathis circa veſperam portant domum. Tum ſingula folia in ferream patellam, nitidam & candentem injiciunt, & manibus aſſidue verſant, uſquedum flacceſcant, mundis tunc ſtoreis papyrove imponenda, ac perflanda flabello ut frigeſcant. Hinc in planis ex Arundine Indica confectis corbibus, conteruntur, donec compacte criſpentur. Hinc iterum in pura & modice candefacta patella uti antea manibus continuo verſantur, donec mediocriter induruerint: deinde eximunt & flabello frigefaciunt, & in tertia & quarta patella per gradus minus calefactis revolvunt, ut majorem ſiccitatem duritiemque contrahant; tandem ollis vitreatis bene clauſa ſervant. Poſtquam autem per ſextiduum circiter ollis reſervata fuere, eaſdem aperiunt, foliorumque delectum, minora & teneriora a majoribus, & durioribus ſeparando, faciunt, ultimaque vice in quinta patella ſecuritatis ergo ſiccant, in annos tunc durabilia, ſi accurate obturata teneantur.

Pro Imperatore & magnatibus majore ſtudio & cura colitur. Congrua tempeſtate ſcupuloſa fit foliorum electio. Tenerrimi fruticum ramuſculi primævis in apice foliis nudantur, quæ potentioribus reſervantur emptoribus, cetera mediocribus. Omnia in umbra ſiccantur, & ſervantur ſub Imperialis Theæ nomine. Inter hæc minora majuſculis adhuc ſegregantur. Pretium enim pro foliorum magnitudine variat: quantum magnitudine ſurſum decreſcunt, tantum pretio accreſcunt.

The rubrum *Bohe* dictum, majorem contritionem & coctionem ſeu uſtulationem expertum fuit, unde coloris & ſaporis diverſitas.

Ruricolæ & plebeji folia eo quo diximus modo præparata, promiſcue in aheneo cacabo aqua repleto, lento coquunt igne, & ſic toto die pro communi potu in foco ſuſpenſum ſervant, donec iteratis tincturis folia prorſus inertia & debilitata rejiciantur, ingeſtis protinus novis. Primates autem & locupletiores cives nullum in re domeſtica opus majore diligentia, faſtu, atque nitore & artificio curant quam hujuſce potus præparationem.

Japones ſuum *Tchia* in tenuem pollinem ope molæ ex electo ophite conterunt aut potius commolunt, viridemque illum & bene fragrantem pulverem exiguis cochlearibus calycibus ſuis infundunt, ac ſuperfuſa cum mundato hauſtro infundibulove aqua fervida, pulverem hunc minutulis ex Arundine Indica crenarum forma artificioſe conciſis ſetis tandiu quaſſant, donec in ſpumam elevetur.

Sinenſes autem, quorum methodum noſtrates ſequuntur, fervefactam aquam ſiccis

ſiccis integriſque foliis Theæ ſingulari ollæ prius injectis ſuperfundunt, tincturamque extrahunt, quam limpida aqua ad gratam amaritudinem temperatam calide ſorbent, ſaccharumque ut plurimum una maſticant; rarius autem Japones. Deinde nova affuſa aqua, tincturam iterum eliciunt, quæ debilior eſt prima: poſtea folia abjiciunt.

Sinæ Theæ virtutes eximias tribuunt. Depravatam ſanguinis craſim reſtituit, vertiginem capitiſque dolores, præſertim a crapula ortos mitigat, hydropicis conducit; eſt enim diuretica. Capitis rheumata ſeu catharros exſiccat, humorum acrimoniam demulcet, obſtructiones viſcerum tollit, aduſtos humores temperat, calidam jecoris intemperiem emendat, induratum emollit lienem, ſomnum coercet, in iis præſertim qui rarius ejus infuſionem bibunt: corpora reddit vegetiora; hebetiores ſenſus a ſomno & torpore excitat, cor exhilarat, inteſtinorum tormina ac flatus compeſcit, viſcera roborat, reminiſcendi vim exſuſcitat, ingenium acuit, nephritidem ſedat, & tanquam lithontripticum remedium habetur. Saltem Vvilhelmus ten-Rhyne nullum apud Japones calculi renum aut veſicæ indicium reperiſſe aſſerit, licet diligenti hac de re facta inquiſitione. Primarium etiam Japonenſibus eſt antidotum contra viſus imbecillitatem ac oculorum vitia his in regionibus frequentiſſima.

Conſtat tamen noſtris in regionibus tantam non eſſe potus Theæ efficaciam, quantam eam Sinæ & Japones prædicant. Hujus defectus cauſam nonnulli ad noſtratium intemperantiam, aut ad parciorem hujus tincturæ uſum referunt. Verum exiſtimo, Theæ virtutes ab hiſce populis nimis extolli, ut hominum mos eſt & conſuetudo in his rebus, a quibus nonnihil levaminis & emolumenti perceperunt; deinde ſi quid utilitatis ab hocce potu accipere ſolent, deberi in primis aquæ calidæ largo potu ſumptæ, licet hanc plantam non omni virtute prorſus deſtitutam cenſeam.

Blanda donatur adſtrictione, odorem ſubtilem & pergratum exhalat; unde concludere licet conſtare ex mediocris ſalis volatilis oleoſi portione cum terra adſtringente conjuncti. Sua adſtrictione ventriculum roborat, & impedit quominus largior aquæ calidæ potus ventriculi fibras nimis laxet. Eadem adſtrictione viſcerum obſtructiones reſerat, modo tenaciores non ſint, eorum nempe fibrarum tonum & oſcillationem reſtituendo. Alvi fluxibus, necnon etiam dyſenteriis confert folium Theæ, vel per ſe exhibitum, vel ejus decoctum in aqua vel lacte. Partibus vero actuoſis & volatilibus ſanguinem rariorem efficit, lympham paulo ſpiſſiorem attenuat & ſolvit: ſic diureſim vel tranſpirationem promovet, capitis dolorem ſedat, ſomnum arcet, & catharris laborantes ſublevat, ſi poſt largam Theæ decocti potationem ad ſudorem ſe componant. Virtus autem quæ ipſi tribuitur antinephritica, non a foliis, ſed ab aqua calida potius deducenda eſt, qua nempe ſales acres ſanguinis arenularum & calculorum cauſæ diſſolvuntur & foras amandantur.

Nec prorſus innocuus exiſtimandus eſt uſus potus Theæ. „ Nulli, inquit „ Dan. Crugerus, *Miſcellan. curioſ. Dec. II. ann. IV. obſerv. LXIV.* auctor „ ero, ut potui Theæ largiori quotidiano indulgeat, qui ventriculum habet pi-

„ tui-

„ tuitosum, debilem, calidum innatum debile. Quod comprobat observationibus quorumdam interiori frigore in abdomine ex ejus nimio correptorum. In India quoque observavit Hermann. Nicolaus Grimm, immoderatos Theæ potatores in diabetem & marcorem delapsos. Ipse tandem nonnullos ab ejus nimia ingurgitatione in somniis, vertigine & spasmodicis membrorum subsultibus affectos fuisse plus semel observavi. Ergo, etiamsi potus Theæ pluribus conducat, non omnibus tamen æque convenit, & in ejus usus modus & mensurá sunt cuique servanda.

Foliorum Theæ ℥j. infunditur in aquæ ferventis ℔j. Aliquantisper macerantur, donec aqua pallide viridi colore sit tincta; & sorbillando sumitur cum vel sine saccharo.

Qui tussi molesta laborant, aliquam lactis portionem cum Theæ infusione permiscent ad eam compescendam.

℞. Folior. Theæ pulverator. ʒß. Sacchari ℥ij. Projice in lactis ferventis ℥viij. Digerantur, donec lactis fervor imminutus fuerit. Hauriat æger in alvi fluxu & dysenteria, præmissis præmittendis.

ARTICULUS SEPTIMUS.

De Stœchade.

STOECHAS, Stęchas Arabica & flores Stœchados, *Off.* Στίχας, *Dioscoridis*: Στοίχας, *Galeni*. Sic nuncupantur summitates floridæ, seu capitula exsiccata plantæ Stęchados dictæ, oblonga, squamata, purpurascentia, sapore subacri, amaricante, odore fragrante non ingrato. Ex insulis Stęchadibus & Gallia Narbonensi afferuntur. Eligantur recentia, odorata, subamara.

Planta quæ Stęchas purpurea, *C. B. P.* 216. Stęchas Arabica vulgo dicta, *J. B.* 3. 277. Stęchas brevioribus ligulis, *Clusii Histor.* 344. Suffrutex est cubitalis aut bicubitalis, caulibus lignosis, quadrangulis, ad quorum nodos folia bina ex adverso oriuntur Lavandulæ forma, unciam superantia, & duas lineas lata, canescentia, acria, odora & aromatica. In summis caulibus adest capitulum unciam longum, crassum, ex plurimis foliolis e rotundo acuminatis & incanis dense conflatum: ex quorum sinu quaterno versu prodeunt flores atro-purpurei, monopetali, labiati, quorum labium superius erectum est bifidumque, inferius vero tripartitum: sic tamen secantur ambo, ut primo aspectu flos quinquepartitus videatur. Ex calyce autem monophyllo, ovato, obscure dentato, brevi, persistente, & squama suffulto surgit pistillum posticæ floris parti adinstar clavi infixum, & quatuor embryonibus stipatum, qui deinde abeunt in totidem semina subrotunda & in capsula recondita. Summo autem capitulo insident foliola aliquot purpureo-violacea.

Ex Stęchade oleum essentiale aromaticum per distillationem non parva quantitate extrahitur; a quo pendet ejus odor & energia.

Stęchadis usus præcipuus in affectibus capitis & nervorum præsertim frigidis:

dis: insuper urinam & menses ciet, & venenis resistit. Mesue hanc herbam pituitam & atram bilem purgare asserit, sed tarde admodum & imbecilliter. A recentioribus vero inter purgantia medicamenta non annumeratur. Oleum essentiale ex hisce capitulis floridis eodem plane modo extrahitur, ac ex summitatibus Lavandulæ; & iisdem viribus donatur. Sed rarioris est usus in Medicina.

Stœchas usurpatur in Syrupo de Stœcade *Fernel.* Hyera diacolocynthidos, Theriaca *Andromachi senioris*, Mithridatio *Damocratis*, Unguento martiato, & Emplastro de Ranis.

Alia planta Stœchas citrina dicitur in officinis, nempe Elichrysum, seu Stœchas citrina angustifolia, *C. B. P.* 264. quæ cum nostra, nec forma, nec viribus convenit.

ARTICULUS OCTAVUS.

De Croco.

CRocus & Crocum, *Off.* Κρόκος, *Dioscoridis*: Zahafaran, *Arabum*: Gallice, *Safran.* Hoc nomine in officinis occurrunt filamenta quædam exilia, inferius tenuiora, albicantia aut pallide flavescentia, superius latiuscula, subtiliter crenata, e rufo punicea; odore peculiari, jucundo, acri, aromatico, subtili & late spirante, oculos aliquantulum mordicante, modice caput gravante, soporemque conciliante, sapore amariusculo: quorum parva portio magnam aquæ aut vini quantitatem luteo aut citrino colore ad puniceum inclinante tingit.

Eligitur Crocus recens, fragranti odore, colore rutilo, manus fricantis inficiens, pinguis, flexilis, tritu difficilis. Rejicitur qui ex locis humidis & subterraneis nimiam contraxit humiditatem, colorem obscurum, situmque redolet. Ad usum pars albicans a crocea separatur & rejicitur; in vase mundo tenui calore exsiccatur & pulverizatur.

Planta quæ Crocus sativus, *C. B. P.* 65. Crocus, *Dodon. Pemptad.* 213. *J. B.* 2. 637. *Raii Histor.* 1176. Radice est tuberosa, carnosa, Avellanæ, interdum etiam Juglandis magnitudine; alba, dulci, gemina; quarum superior quæ minor est, insidet inferiori, majori, multisque fibris inferne capillatæ: utraque vero tunicis nonnullis aridis, rufescentibus & reticulatis obducitur. Ex his folia emergunt quinque vel octo, palmum aut etiam dodrantem longa, angustissima & obscure virentia. Caulis inter hæc oritur brevis, florem sustinens unicum, liliaceum, monopetalum, inferius tubulatum, album, superiori vero parte in segmenta sex subrotunda, ex purpura rubente-cærulea ampliatum. Stamina e fundo floris tria assurgunt cum apicibus flavescentibus, necnon etiam pistillum candicans, quod in tria capillamenta capitata & cristata dividitur, carnosa, e rufo punicea, & quasi Aurantii colore fulgentia, quæ propter excellentiam Croci nomine donantur. Germen vero florem sustinens, abit deinde in fructum oblongum, trigonum in tria loculamenta divisum, seminibusque fetum subrotundis.

Na-

Naſcitur Crocus in pleriſque regionibus, tum calidis, tum frigidis: in Sicilia, Italia, Pannonia, Germania, Anglia, Hybernia, Gallia, & in diverſis Galliæ Provinciis colitur, in Agennenſi agro, Narbonenſi, Arauſionenſi, Vaſtinio, vulgo *Gaſtinois*, & in Normannia. Crocus Vaſtiniacus hic optimus cenſetur, & Orientali, qui in Pharmacopœis expoſtulari ſolet, non immerito ſubſtituitur.

Crocus commodiſſime & vulgatiſſime per bulbos propagatur, quibus quotannis nova ſobole luxuriat; ex ſemine enim ejus tardior eſt proventus. Hi bulbi verno tempore terræ committuntur per ſulcos æquales interſtitio unius palmi. Folia tantum viridia hoc anno proferunt, flores vero anno ſequenti menſe Octobri. Flores unum aut alterum tantum diem, poſtquam expanſi fuerint, durant. A floribus prodeunt ſubinde folia quæ tota Hyeme vireſcunt: areſcunt hæc ac prorſus deperduntur Vere, & nunquam per Æſtatem apparent.

Quamprimum Croci flores expanduntur, leguntur oriente vel occidente ſole, & crocea florum filamenta e medio flore avelluntur: tum exſiccantur ſeparata ab omni immunditie, & ſervantur. Aliquot poſt diebus novi flores oriuntur iterum colligendi, & ſic per menſem.

Radix menſe Octobri, cum planta floret, bulbo conſtat ſingulari; ſequente autem Vere & Æſtate, duplici, quorum alterum alteri ſuperius inſidet. Cum enim Veris initio folia increſcunt, ſuperior radicis pars ex qua folia exeunt, creſcit pariter, donec Æſtate parentem cui inſidet, mole æquet. Hac itaque ſolidam, plenam ſuccoſamque conſtitutionem nacta, ipſa parens ſeu bulboſa radix inferior languida, exſucca & flacida redditur, atque Autumno tota evaneſcit.

Poſtquam defloruerint bulbi, eximuntur e terra; quod Octobri exeunte contingit. Servantur per totam Hyemem in ſicco loco nulla terra involuti, & procul a radiis ſolaribus, ne coquantur, ſed ut plenius matureſcant; quod ex foliis, ſi ſicca evadant, dignoſci poteſt. Dehinc, redeunte Vere, iterum in terram inferuntur.

Crocus analyſi Chymica ſpiritum acrem exhibet tenuem & ſumme volatilem, qui primo prodit in diſtillatione, licet parva quantitate; deinde phlegma ſubacidum, cum Heliotropii tincturam rubro colore inficiat; perparum olei cum ſalis volatilis urinoſi tantillo. Nonnihil ſalis alcali fixi ex capite mortuo lixivii ope extrahitur. Acidus ſal a ſulphure non adeo obvolvitur, quin ſe manifeſtum prodat, colorem intenſe rubrum ſolutioni Heliotropii conciliando. Solutioni Croci ſuperaffuſum oleum Tartari nullam mutationem affert: ſed aqua calcis colorem album contrahit cum leviſſima efferveſcentia tenuique coagulo, ratione acidi in Croco deliteſcentis; nullus tamen calor deprehenditur. Croci tinctura, tum aqua, tum ſpiritu vini æque extrahitur.

Crocus a populis quamplurimis pro optimo ciborum condimento habetur. Præterea frequens in uſum medicum venit; & ob eximias ejus dotes Rex vegetabilium, & Panacea vegetabilis a nonnullis Medicis dictus fuit. Aperit, digerit, reſolvit, & nonnihil adſtringit; ſanguineam molem attenuat, ſpiri-

tus

tus recreat, unde cordialis dicitur: & in ſyncope palpitatione cordis, & adverſus venena præſcribitur. Ventriculum roborat, & difficilem ciborum concoctionem juvat: pulmones a pituita nimis ſpiſſa liberat, ſerum acre & irritans demulcet, tuſsim compeſcit; unde anima pulmonum audit apud quoſdam: & in aſthmate & tabe feliciter uſurpatur. Hepatis obſtructiones reſolvit, icterum ſanat, uteri affectibus quamplurimis medetur, menſes movet, partum difficilem ſpecifice juvat, fetum pellendo; quod quidem obſervatione ſingulari Amatus Luſitanus confirmat. Refert enim mulierem quamdam ab epoto medicamento cui Crocus admiſtus eſſet, duas puellas colore luteo tinctas peperiſſe, qui quidem color aquæ tepidæ lotione evanuit. Experimentum haud diſsimile Joann. Ferdin. Hertode *in ſua Crocologia* proponit. Canem gravidam cum aliquandiu multo Croco nutriviſſet, appropinquante partus tempore, eam in theatro publico diſſecuit, & non catellos ſolum, ſed & ſecundinas Croco penitus flaveſcentes reperiit.

Crocus inter hyſterica medicamenta recenſetur. Vi præterea donatur anodyna; ſiquidem dolores mitigat, & ad ſomnum provocat. Sæpe etiam cum Opio conſociatur, an ad ejus effectum contemperandum, an ad augendum? Externe in collyriis uſurpatur ad oculorum inflammationem compeſcendam, præſertim in variolis & morbillis, in cataplaſmatibus ad tumores reſolvendos, inflammationes & eryſipelata demulcenda, & ad membra paralytica excitanda.

Illius tamen uſus debet eſſe & moderatus & opportunus. Alioquin non innoxius deprehenditur. Ab eo abſtinere debent mulieres gravidæ, aut nimis menſtruatæ. Inſuper vi inebriante & narcotica donatur: odore caput gravat, & nimia doſi intus ſumptus, non ſolum capitis gravitatem & ſomnum, ſed etiam nonnunquam cachinnos immoderatos & riſum convulſivum, ac tandem letum infert. Galenus 2. κατα τοπȣς 1. ex ſolo Croci odore capitis dolorem invehi aſſerit, & *eodem capite* Crocum habet inter ea quæ non tantum caput offendunt, ſed & mentem perturbant. Tandem 5. *Simplic.* 19. inter illa quæ liberalius ſumpta, vel dementant, vel mortem inferunt, ubi ait eſſe quantitate venenum. Ex neotericis Joannes Michaelis refert, quoſdam ex nimio Croci, odore & uſu in morbos & temulentiam incidiſſe. Borellus *obſervat. Centuria* 3. *fol.* 303. narrat de quodam famulo mercatoris, qui juxta magnam Croci copiam decumbebat & dormiebat, tantum dolorem capitis, tantamque cordis debilitatem contraxiſſe, ut vitam cum morte commutaret. Coſtæus ſimiliter ſcribit, multos qui Croci ſacculo pulvinaris inſtar uſi eſſent, oborto inſigni capitis dolore cum incredibili gravitate interiiſse. De interno Croci uſu immoderato aut nimia doſi Emmanuel Konig Medicinæ Profeſsor Baſileenſis refert quoſdam Baſileæ cives ex nimia Croci doſi cum vino permiſta, riſu nimio & involuntario affectos fuiſse. Quidam Aromatarius, teſte Amato Luſitano, plurimum Croci in ollam carnes quæ pro cœna decoquebantur continentem injecit, & poſt illarum eſum in tantum eſt ſolutus riſum, ut non multum abfuerit, quin medios inter cachinnos animam efflaverit. Aliam quoque obſervationem affert Simon Paulli *Quadr. Botanic.* cujuſdam virginis, quæ cum menſium ſuppreſsione laboraret, Croci

uſu

usu hos sibi concitare voluit, & ab illo tempore, licet postea viro nupserit, enormibus & continuis capitis doloribus per totam vitam afflicta fuit. Nec omni noxa vacua est ejus externa applicatio; quandoquidem C. Hoffmannus de Emplastro Oxycroceo monet, ne in fracturis usurpetur initio, dum affluxus metuitur: experientia enim docuit, inquit, magna mala inferre. Quod etiam sua experientia Simon Paulli *Quadr. Botanic.* confirmat. Crocus igitur caute & moderate sumendus est.

De salutari vel noxia Croci dosi auctores inter se non conveniunt. Alii ℈ß. alii ℈j. alii ℈jß. intus exhiberi posse sine noxa asserunt. Rhazis tamen Croci ʒij. feliciter exhibuisse asserit ad partum promovendum. Sed errorem hic esse autumat C. Hoffmannus ex parte librariorum, qui pro ℈ij. ʒij. posuerunt. Dioscorides enim & post eum Serapio, Avicenna, & alii ejus tres drachmas interimere scribunt. Verumtamen apud Polonos, teste Etmullero, adeo familiaris est usus Croci, ut eum ad ℥j. sæpe cibis suis immisceant. Sed quid consuetudo valeat, ex Opii usu diuturno satis liquet, cujus drachma una aut altera a nonnullis huic paulatim assuefactis quotidie impune assumitur; licet grana tria, quatuor aut quinque ad enecandum sufficiant. Itaque Croci substantia a ℈ß. ad ℈j. & ℈jß. tuto præscribi potest, & quidem sine periculo. Ejus Tinctura & Extractum nonnunquam etiam præscribuntur, sed rarius.

Tinctura fit affundendo super Crocum tenuiter incisum, & oleo Tartari aliquantisper madefactum spiritus vini q. s. ad duorum transversorum digitorum eminentiam, & digerendo per sex octove dies in vase clauso. Spiritus a Croco separatur, novusque affunditur, donec nullam amplius tincturam extrahat. Tincturæ croceæ distillantur calore modico, donec liquor residuus croceus appareat: qui tunc servatur ad usum. Ejus dosis a guttis quatuor ad xx.

Quidam spiritum, qui primus in hac distillatione extrahitur, servant sub spiritus Croci nomine; & revera ejus odorem retinet, tenuioribusque ejusdem partibus donatur: unde ad spiritus recreandos; eorumque ac sanguinis motum concitandum commendatur.

Alii tincturam Croci cum aliqua cordiali aqua præparant, quæ a Frid. Hoffmanno in melancholia commendatur.

Extractum Croci fit evaporando tincturam ad extracti mollioris consistentiam, cavendo ne comburatur. Iisdem quam Crocus ipse virtutibus donatur. Exhibetur a gr. ij. ad x. In dysenteria tamquam specificum medicamentum & præstantissimum a Jac. Bontio, *in Tract. de Medicina Indor.* commendatur.

℞. Croci ℈ß. Cinnamomi ℈j. Dictamni Cretic. ʒß. M. F. pulvis in partu difficili exhibendus. Vel

℞. Croci pulver. gr. xv. Myrrhæ & Boracis ana ℈ß. cum q. s. Conservæ florum Lavandulæ, aut Calendulæ. Fiat bolus.

℞. Croci pulver. & Myrrhæ ana gr. xv. Aloes ℈j. cum Syr. de Arthemisia. F. bolus ad menstrua suppressa provocanda.

℞. Croci ʒß. Infunde in vini albi generosi ℥v. cum succo mali Aurantii unius permisti. Digerantur per noctem. Colaturam capiat mane ad mensos suppressos revocandos.

℞. Cro-

℞. Croci ℈j. Antihectici Poterii ʒij. radic. Ireos Florentin. ʒß. cum Balsami sulphuris anisati gutt. xx. Conserv. Helenii ℥ß. M. F. Opiata Dosis ʒj. bis terve die sumenda in phtysi incipiente.

℞. Millepedum ʒiij. Gumm. Ammon. purgati ʒjß. Flor. Benzoin. ʒj. Croci, Balsami Peruviani ana gr. xv. Balsam. sulphur. q. s. Fiat massa pilularum. Dosis gr. xviij. ter in die sumenda in tussi chronica, scrophulosa, & phtysica, & ad tubercula cruda pulmonum præcavenda, A D. Mortono sub nomine Pilularum balsamicarum commendatur.

℞. Croci, Sal. volatil. Succini, florum Benzoini ana ʒß. Gumm. Ammon. ʒj. Conservæ flor. Anthos ℥ß: M. F. bolus, cujus dosis ʒj. bis terve die ad asthma.

℞. Croci pulver. ʒj. semin. Aquilegiæ ʒvj. Tartar. vitriolati ʒß. Conserv. Cynorrhodon q. s. ad Opiatam mollem conficiendam dividendam in septem doses, per totidem dies mane, jejuno ventriculo, sumendas pro ictero.

℞. Aquar. Rosar. & Plantag. ana ℥ij. Croci pulverati gran. vj. F. collyrium, quo illiniantur oculi, dum variolæ erumpere incipiunt.

℞. Aq. Fœniculi ℥iiij. Croci gr. xv. Tere in mortario, donec aqua aureo colore tincta appareat. Tum liquor a pulvere per inclinationem secernatur, & cum vini stibiati tantumdem misceatur. Fiat collyrium in ophtalmia.

℞. Micæ panis albissimi manibus attritæ ℔j. Lactis vaccini qu. s. Coquantur semper movendo, & addendo sub finem coctionis vitellum ovi, unum, & Croci in tenuem pollinem redacti ʒj. Fiat cataplasma anodynum ad tumores inflammatorios resolvendos, doloremque sedandum.

℞. Croci ʒß. Tacamahacæ ʒj. Fuliginis ʒij. Terebenthinæ q. s. ad emplastri consistentiam febricitantium carpis admovendi, paulo ante paroxismum.

℞. Croci, Caphuræ ana ʒß. Includantur simul sacculo ex panno scarlatino, & de collo suspendatur circa scrobiculum cordis, tanquam amuletum ad febrim profligandam.

Usurpatur Crocus in Theriaca *Andromachi senioris*, Mithridatio, Confectione de Hyacinthis, Philonio, Benedicta laxativa, Hiera picra *Galeni*, Hiera Diacolocynthidos. Electuar. Orvietano *Hoffmanni*, Pulvere *Comitissæ Kanth*, Pulvere lætificante, Pulvere Diarrhodon, Trochiscis Hedichroi, de Carabe, de Caphura. Pilulis de Ammoniaco *Quercetani*, Pilulis *Ruffi*, aureis de Cynoglosso, contra gonorrhæam virulentam *Charas*, Elixir proprietatis *Paracelsi*, Laudano liquido *Sydenham*, Laudano liquido cydoniato *Londinensium*, Oleo Scorpionum composito *Charas*, Unguento aureo, Emplastro de Mucaginibus, de Galbano, de Meliloto, Oxycroceo.

CAPUT SEXTUM.

De Fructibus & Seminibus.

ARTICULUS PRIMUS.

De Palmulis ſeu Dactylis.

PALMULÆ & DACTYLI, *Off.* Φοινικοβάλανοι, *Dioſcoridis*: Δάκτυλοι & φοίνικες, *Græcorum*: Tamar, *Arabum*: Caryotæ: & Caryotides, *Quorumdam*: Gallice, *Dattes*. Sunt fructus oblongi, rotundi pollicis craſſitie, digiti longitudine, figura Glandium, compoſiti ex pellicula tenui, fulva; carne ſeu pulpa pingui, firma, eduli, dulci; & oſſiculo craſſo, oblongo, duro, per longitudinem ſulcato.

Eligendi ſunt magni, flaveſcentes, parum rugoſi, molliuſculi, pleni tamen carne multa, intus ſubdura, ad nucleum candicante, ad corticem rubeſcente, ſapore vinoſo, & qui concuſſi parum aut nihil ſonant. Rejiciendi vero flaccidi, duri & excernes, pertuſi, vermiculoſi, aut carie exeſi. Optimi ex Tunetano Regno huc afferuntur. Qui in Hiſpania naſcuntur, nunquam bene maturi ſunt: qui vero ex Regno Salonæ, vulgo *Sale*, facile corrumpuntur, & brevi vermibus ſcatent, aut exſucci fiunt.

Fructus ſunt arboris, quæ dicitur Palma major, *C. B. P.* 506. Palma dactylifera major vulgaris, *Jonſton, Dendrol*: Palma Dachel, *Proſp. Alpin.*

(Palmæ dactyliferæ radix trunco conſtat medio ſimplici, craſſo, lignoſo, interdum gemino, &, ubi ſoli conditio patitur, in terram demiſſo; quem in ſumma tellure brachia circumdant tortuoſa, tenuia, per terræ ſuperficiem longis vagiſque flexibus repentia, ut plurimum nuda & ſimplicia; alia ramoſa & fibris breviſſimis ſtipata, quæ ſubſtantia gaudent exteriori corticea, interiori lignea, utraque lenta, fibrata & firma, coloris in rufum nigricantis, ſaporis ſylveſtris.

Caudex eſt rectiſsimus, ſimplex, individuus, figuræ ad oſſem cylindraceæ, niſi verticem verſus pauxilliſper gracileſceret; variæ pro ætate craſsitiei & longitudinis, excelſiſſima orgyias octo vix ſuperante. Cortice donatus caudex non eſt, ſed ab injuriis ſe junior tuetur, partibus frondium ab amputatione reſiduis, quæ *pollices* nuncupantur. Horum accurata eſt diſpoſitio, ſenis ſemper numero ſuperficiem juxta in orbem ambientibus, ita ut ex interſtitiis ſeni ſuperiores alii atque alii decuſſato ordine provehantur; quibus tandem ſucceſſu temporis ex ſenio & tempeſtate abſcedentibus, nuda prodit ſuperficies, ingrata ad tactum aſperitate, pulloque colore terrà, tum fædis quoque frondium ſignata veſtigiis, perinde atque Braſsicæ capitatæ caulis ex defluvio foliorum. Interior ſubſtantia a ſumma cervice, qua comam ſuſtinet, ad radicem uſque, ex fibris compacta eſt continuis, craſsis, ligneis, firmis, levibus tamen, & fungoſa carne laxe adeo cohærentibus, ut vix digitis poſſent diſſolvi: inde lignum ſoliditate carens aſciæ ægre obedit.

dit. Medullam annoſus caudex nullam exhibet: ſuccedaneus ei conſpicitur per medium demiſſus ligneus quidam nervus, multo craſſior, firmiorque, quam ſunt fibræ carnis reliquæ, a qua ita laxe comprehenditur, ut unguibus facile evellatur. In tenello caudice omnis pars interior; in adulto ea quæ per comam deſinit; in provectiore, ſaltem quæ in verticis gemma conſpicitur, medullæ ſimilis, mollis & edulis eſt. Subſtantia ejus albiſſima eſt, tenera, carnoſa, fragilis, ſubdulcis ac ſapida: unde Perſis vocatur *Magſi ſer*, id eſt, Medulla capitis; Dioſcoridi εγκάρδιον, ſeu Medulla; Theophraſto & Galeno, εγκέφαλον, ſeu Cerebrum appellatur: quo exciſo, arborem interire neceſſe eſt, quandoquidem expectatæ productionis germen eſt, ac frondium futurarum rudimentum.

Coma Palmæ una eſt & perennis, licet in Ægypto multiplicem aliquando produci auctor ſit Theophraſtus, *H. Pl. lib.* 2. *c.* 8. quando nempe poſſeſſoris incuria, circa comam præter naturæ ordinem enatus ſtolo unus aut alter invaleſcit. Coma, pro arboris diverſo ſtatu, 40. ad minimum, ad ſummum 80. abſolvitur frondibus ſpecioſo & ceteris arboribus inſolito ordine ſparſis in orbem. Primo enim in ſummo vertice gemma exiſtit ingens, cono ſimilis, ex frondibus proxime naſcendis compacta, bicubitalis circiter longitudinis, anguſta & in acutum apicem producta. Hanc proxime frondes ſtipant recentiores, nondum ſatis explicatæ, nec ultra gemmæ longitudinem protenſæ, quas ambiunt inferiores aliæ atque aliæ, perfectæ longitudinis, alternatim poſitæ, magiſque ſemper a vertice reflexæ, donec poſtremæ in arcum curvatæ horizontem verſus extendantur: eas non raro excipiunt ſenio marcentes quædam, indecore propendentes, niſi prævio cultoris ſtudio amputatæ fuerint. Ex frondium axillis prodeunt ſuis quique ſpathis ramoſi ſpadices, floribus in Palma maſculina, fructibus in feminea fecundi.

Frons autem palmea ingens eſt, & ramorum æmulæ magnitudinis ala, tres circiter orgyias longa, utrinque ex foliis arundinaceis ſecundum longitudinem pinnata, ex coſta, ſpinis & foliis conſtans.

Coſta ex principio brevi, lato & compreſſo in anguſtam trium orgyiarum longitudinem extenditur: ſuperficiem exhibens glabram & nitentem, coloris herbei, in baſi annoſa luteſcentis; ſupernam faciem convexam, inferiorem in principio concavam, in progreſſu quodammodo canaliculatam. Subſtantia illi eadem eſt quæ caudici, ſed levior & minus compacta, tum fibris donata candidioribus & ſubtilioribus. Coſta componitur ex baſi, ſcapo & virga. Baſis appellatur ima pars coſtæ, quæ caudici imbricatim adhæret, figuram obtinens utcumque triangularem, oblongam, interiori ſuperficie concavam, exteriori gibbam; longitudinem ſeſquiſpithamæ, latitudinem in una parte dodrantalem, craſſitiem biuncialem. Ora utrinque tenuis eſt, in fibras deſinens copioſiſſimas, reticulato textu in naſſæ ſpeciem cohærens, qua latera vicinæ cujuſque baſeos invicem nexa ac connata ſunt; dum ſubinde ordinis ſuperioris intermedia quæque baſis eadem conveſtitur, ut ſaltem exigua ſui parte nuda promineat. Scapum ea coſtæ pars conſtituit, quæ a baſi ad aculeos foliis prævios nuda porrigitur & a caudice declinare incipit. Hæc eſt

illa portio quæ a prima frondium recisione remanet; in altera vero a curiosis instituta Palmicolis superne amputatur, ne imbres hauriat, a Plinio *pollicis* nomine insignita. Cubitalem refert longitudinem, crassitiem pollicarem, latitudinem in ima parte trium, in progressu duarum circiter unciarum. Virga vocatur reliquum corpus longum ac paulatim tenuius, quod ultra scapum extenditur, & in adverso margine spinis primum, mox longa foliorum serie conseritur.

Spinæ foliorum rudimenta sunt, quæ in ipsa costa utrinque prodeunt, primo rara ac brevia, mox densiora & longiora, donec absoluto cubitali spatio, foliorum formam lenta mutatione induant. Sunt autem ex conoide informes & angulosæ, crassæ, duræ & quodammodo ligneæ, superficie nitida & ex herbaceo in luteum pallente, summa facie canaliculata; apice tereti & fusco, donec paulatim in folia expandantur.

Folia sunt perennia, pennata, arundinacea, densissima & indefiniti numeri, primum brevia, vix spithamam longa, mox in majorem longitudinem producta, donec mucronata extremitatum circumscriptione ad finem costæ deficiant. Pediculis qualibuscumque nituntur, semiunciali intervallo diffidentibus, ligneis, crassis, longitudinis fere pollicaris, inconditæ & in quadratum vergentis figuræ, costæ firmiter adnatis, ne ab ea nisi violenta manu possint avelli. Situm folia habent obliquum, in æqualem seriem alternatim locata, cubitum circiter longa, duas uncias lata, figura arundinacea acute mucronata, & superiori facie per mediam longitudinem plicata; utraque superficie cum exiguo nitore obscure virente, & quadantenus striata. Præterea dura sunt, tensa, rigida & exsucca, nervis per longitudinem excurrentibus crassis ac bene firmis.

Reticulatum, quod dixi, involucrum ex filis inæqualibus, crassis, polygonis, parum compressis, rigidis, & velut ex stupa vel cannabe rudiori ductis construitur, figura nassam, densitate stupam, usu fasciam referens, asperum & inconditum; in Palmis adolescentibus, præsertim circa frondes fastigii, coloris obscure lutei, densum, & spithamam latum; in senescentibus, præsertim circa annosas frondes, ex rufo nigricans, detritum & angustius: illis ornamento & usui; his noxæ & dedecori. Non est fascia hæc una & simplex, sed pro frondium densitate multiplex; adeo ut tres, quatuor aut quinque invenias invicem impactas. Etenim cum frondium ordines angustis invicem incumbant intervallis, fieri aliter non potest, quin telæ istæ multiplicentur, & inferiores proxime sequentes plurali numero complectantur. Id in caudicis parte superna maxime obvium est spectare: in inferna enim sensim obsolescentes, una cum pollicibus suis defluunt, postquam eis (apud socordes rusticos) laceræ & putridæ diu inhæserant. Longitudinem æque ac figuram reticuli cujusque metiri licet ex interstitio basium frondearum, quarum oras invicem connectebat. Constat ex tribus fibrarum parallelarum ordinibus, quorum uterque exterior tertium velut tramam inclusam, obliquo fibrarum ductu decussat; fibris quidem non textili modo implicatis, sed capillamentis perexiguis, instar aranearum telæ, invicem connexis. Usu retium potissimum coma fruitur,

tur, in qua ut frondium, sic præsertim spadicum novellorum bases firmant quodam modo, & ab externis injuriis præsidio suo tuentur.

Palma ex alius Palmæ radicibus tamquam ex materno sinu sponte genita, quarto a transplantatione anno, si solum fœcundius, sexto, septimove si sterilius nacta est, primitias profert: at serius fetat, quæ ossi debet originem. Fetus autem suos in summo tantum caudicis fastigio e frondium axillis egerit, racemis, scoparum instar, ingentibus consitos; quibuscum adhuc tenelli, vagina quasi coriacea arcte compacti obvolutique, reconduntur.

Amant Romani racemos sive termites hos appellare *spadices*, thecas eorum *spathas*, propriis sed ex Græcia translatis vocabulis. In ortu suo Palmæ maris fetus a feminea, externa facie, non est discretus: quin utraque spathas fert simillimæ prorsus figuræ, & in utrisque prolem, dum eximitur, intus & extrinsecus candidissimam, facie utraque glabram, nitidam, & in unius quasi tuberis soliditatem, strictura thecæ compactam, gemmulis nimirum una cum virgulis quibus adhærent, adhuc tenerioribus, molliculis & edulibus.

Ordinem in pariendo uterque sexus tenet sequentem. Principio mensis Februarii, forte & citius, arbores intra sinus frondium rudimenta partus sui concipiunt, spathas nimirum surrectas, compressa sui facie caudici accumbentes, sed adhuc intra texturas & involucra frondium reconditas; ex quibus emergentes & sensim accrescentes, ex prolis quam ferunt copia sic intumescunt, ut sequenti mense in longum dehiscant, & per fissuram alterutro latere, rarius utroque factam, inclusum tuber excludant: quod ipsum claustro solutum paucos intra dies spadicis habitum induit, in virgulas resolutum numerosissimas, flosculis in mare, in femina prunulis refertas, secundum longitudinem inordinate & sigillatim consitis; illis usum pro imprægnandis Palmis femineis ex tempore præstantibus, his a tardiori incremento, demum mense abhinc quinto maturescentibus. Spathæ usu suo defunctæ brevi deformes extabescunt, sedula hortulani manu rescindendæ, ad reddendam arboribus gratiam. Spadices paucos habent Palmæ adolescentes & decrepitæ; integræ autem ætatis 8. vel 10.

Spatha figuram habet utcumque clavæ ligneæ similem. Externa superficies lanugine tegitur molli, densa, brevissima, coloris obscure rufi; qua abrasa, diluto colore gratioso viret. Interna alba est, glabra, humida, & quodammodo mucosa. Substantiam obtinet corticeam, in fibras dividuam, nonnihil incisam, cum exaruit, lentam, & corio non dissimilem: crassitiem habet culmi avenacei, tenuior existens in parte gibbosa quam reliqua, & in spatha feminea quam in mascula. Spatha constat tubo & ventre. Tubus qui spadicis scapum investit, compressus est, ex ventris gravitate incurvus, vaginam acinacis referens, cubitum longus (in femina paulo brevior), pollicem crassus, latitudine triunciali. Venter longitudinem assequitur cubitalem, latitudinem palmarem & amplius, crassitiem, dum rupturæ proximus, triuncialem, utraque facie tumentem, fastigio obtuse mucronato, ora ubique ad digitalem latitudinem solida, substantiæ fragilis, ambitu acuto. Interiorem superficiem exhibet convexam, albam, glabram & æqualem.

Masculinis spadix numerosa flosculorum congerie vestitur: virgulas ducentas continet, quarum brevissimæ flosculos habent 40. mediæ 60. longissimæ 80. flosculi Lilii convallium flosculis minores sunt, oblongi, tripetali, coloris albidi in luteum pallescentis, & ingrati; petiolis non nitentes, sed herbei coloris, carnoso quodam principio. Petala flosculorum surrecta sunt, oblonga, concava, obtuse mucronata, succosa, carnosa, rigida. Stamina lanuginosa sunt, rigida, brevissima, albicantia, cum brevibus antheris multo polline refertis.

Vergente Februario ac ineunte Martio, spathis rumpentibus, primum emicant feminei spadices, claustroque non multis post diebus relicto, nudi in lucem prodeunt, rudimenta fructuum gerentes subtus duplici induta membranula seu calyculo, uno exteriori & breviori, altero interiori, qui fructum proxime & pene integrum involvit, utroque oram habente inæqualem & superficiem subasperam. Copiosissima uni spadici insident, granorum Piperis magnitudinem & rotunditatem habentia, superficie nitente, alba; sapore subaustero. Mense Majo fructus nostri Cerasorum adipiscuntur magnitudinem, colore in herbeum virente. Junio ineunte, olivas figura & magnitudine exprimunt, dum ossicula indurescunt; & caro, imminuta humiditate, fit solidior, sapore & colore nihil mutatis. Mense Augusto maturescunt, non tota simul substantia mollescentes; sed primo, putrescentis instar pomi, maculam mollem ut plurimum in extremitate acquirentes, quæ sensim proripiens, omnem substantiam crudiorem paucis diebus in dulcem pulpam convertit.

Dactyli seu fructus maturi glandium quercinarum figuram ut plurimum obtinent; sed iis fere majores sunt, pellicula vestiti tenui, pellucida, nitida, coloris pro diverso carnis colore varii. Caro eis multa est, pinguis, pulposa, saporis vinosi, dulcissimi, ossiculo suo laxe inhærens, intercedente membranula albicante, tenera, molli, & quasi bombycina in plures pelliculas dividua. Ossiculum solidum est, cornu instar, tenax & durum, superficie granis uvarum concolori vel ex cinereo magis minusve diluta, interiori substantia ad similitudinem Nucis Myristicæ variegata. Figura ejus quodammodo est turbinata, incurva, una facie gibba & æqualis, altera insigni pulvinatæ figuræ sulco in longum divisa. Facies gibba notabili cælatur lineola, tenui, per mediam longitudinem decurrente, cujus in medio punctum quasi umbilici conspicitur, albam fovens cartilaginem, quæ ad mediam ossiculi substantiam penetrans, futuri germinis rudimentum est. In ossium visceribus medulla talis non est, qualem inesse, ac terra emollitis eximi posse persuasum est. Raio.

Cælo Palma gaudet torrido & æstuoso, terra autem sabulosa & limosa, levi & nitrosa. Ex plantato Dactyli ossiculo progerminat, vel ex radicibus alius Palmæ prodit. Ex ossiculis progenies utriusque sexus nascitur: quæ vero ex radicibus, sexum refert parentis. Locis lætatur planis, irriguis, in quibus affluxus aquæ fontanæ vel puteanæ, si ea deficiat, debite sisti, & per arborum quincunces derivari possit. Stolones biennes vel triennes tempore verno vel alio quovis terræ committuntur, per Æstatem diligenter irrigandi. Qui in ipso caudice pullulascunt, extirpentur: tineæ, formicæ & locustæ, insecto-

insectorum genus huic arbori maxime infestum, summa cura expurgandæ sunt. Pubertatem adeptis arboribus, cum flores fructusque in distinctis nascantur, Palmicolis incumbit, ut iis impraegnandis quotannis impendant operam, si annonam in se redundare cupiunt. Vergente igitur Februario, spathas masculas, incluso tumentes flore & ad thalami consortium maturo, ex arboris fastigio legunt; quibus in longum dissectis, eximuntur spadices, flosculis nondum oscitantibus, sed in unam massam compactis, conserti. Hos protinus in surculos, sive bacillos, spadicibus femininis inserendos, divellunt, quantum quidem fieri potest, in bifurcos, quoniam hac forma commodius usui serviunt. Bacillos alii amant recentes, quos illico insinuant spadicibus, si qui jam lucem nacti sunt: alii eos prius exsiccant, & in Martium usque mensem custodiunt, quo hiantibus uteris ad unum omnibus, insitionem uno actu & opera instituant. Surculi floridi bifurci medio spadicis feminei racemo per transversum infiguntur vel intexuntur, ita ut procellis evelli non possint, sed infixi aliquandiu retineri, dum omni deposita virtute, embryonum rudimenta seminali flosculorum polline perfusi, vigorem adepta sint. Insitionem quandoque iterant cives desertorum: at reliqui Persæ & omnes Arabes unica acquiescunt insitione rite celebrata. Impraegnatio quoque ultronea contingit sine studio & manu cultoris, translato per aerem polline ex Palma florida non procul exstante a feminea. Hinc cum toti Palmeto virgas distribuunt Palmicolæ, eas omnes habent insuper, quæ marem proxime circumsistunt, ex floribus halitum ultro suscepturæ. Hæc summatim de Palmarum impraegnatione dicta sint: jam de Dactylorum excussione, insolatione, expressione & conservatione dicendum.

Dactyli maturi, pro triplici maturitatis gradu, triplicis census distinguuntur. Primi sunt, qui ad maturitatem inclinare vel extremitate sua maturescere incipiunt: secundi, quorum mediam circiter partem maturitas occupat: postremi, qui integre maturuerunt. Omnes autem triplicis ordinis Dactyli una opera arbore eximendi sunt, ne ultro decidentes conquassentur: hi, quia præmolles, carpendi dilationem minime ferunt; illi istique, quod in lapsum proni ad deciduam quoque classem biduo triduove transgrediantur. Rusticus ergo Palmæ verticem scandit, & Dactylos, quocumque gradu maturuerint, manu decerpit, crudioribus in arbore relictis alia vice carpendis. Nonnulli spadicibus manu comprehensis, Dactylos motu excutiunt, inferius expanso reti excipiendos; qui legendi modus in Palmis obtinet hnmilioribus dumtaxat. Lectionem per Autumnum singulæ Palmæ binis ternisve vicibus subeunt, donec omnium exactio fructuum trimestris intra decursum absoluta sit.

Excussi Dactyli secundum triplicem maturitatis gradum seliguntur, in stragulis ex folio palmeo textis acervatim deponendi, ut ulteriori insolatione excoquantur. Ita primum in pulpæ colliquescunt mollitiem: mox eodem sole rursus spissantur magis magisque, donec corruptionis genium deponant evaporatione abundantis humidi; quo alioquin retento, conservari tam industrie non possent, quin brevi fracerent & acescerent.

Conservandorum Dactylorum hæc est ratio. Aut enim post insolationem tor-

culare & melliflui roris orbitatem paſſi, inculcantur utribus caprinis, vitulinis, oviniſve, vel oblongis fiſcinis ex agreſtis Palmæ foliis ad ſaccorum formam & capacitatem conteſtis, pro cibo plebejo: aut expreſſione emaciati, rurſus aliqua ſyrupi ſui portione prius irrorantur, quam prædicta ſubeant receptacula: aut prẹli omnino expertes, alio inſuper ſyrupo copioſe perfuſi, in fideliis condiuntur, inter obſonia ditiorum locum habituri. Hos omnes Latini Medici appellare amant *Caryotas*, Græci φοινικο-βαλάνους, his nominibus eos diſtinguentes a ſiccis & rugoſis Dactylis ex Syria, Ægyptoque in Europam delatis, qui vel in arborum ſpadicibus exaruerunt, vel proxime ante maturitatem decerpti, perforati, filoque ſuſpenſi exſiccantur.

Ex Dactylis eo quo ſupra modo excuſſis & inſolatis, expreſſione elicitur Syrupus dulci pinguedine Butyri vices, embamma, obſoniorum condimentum ſuppeditans. Illius vero eliciendi non una omnibus eſt ratio. Alii enim cratem vimineam ſupra declivem lapidem, tabulamve ſtatuunt, ſuffoſſoque pavimento, diotam Syrupo excipiendo ſupponunt fictilem. Tum crati inſolatos Dactylorum cumulos, quotquot capere poteſt, ingerunt; qui ſuamet mole gravati & aliquot dierum æſtu macerati, (nam & in aprico hoc negotium peragitur) humorem plurimum tranſmittunt, & in receptaculum deponunt. Syrupum qui avarius expetunt, fune circumducto cratem arctius ſubinde conſtringunt; ſaxiſque impoſitis, profluvium extorquent copioſius. Ita melle ſuo penitus vel majori ex parte exuti, reconduntur in receptacula quibus aſſervari poſſint. Toties autem crates replendæ & expreſſionis labor iterandus eſt, donec Palmulæ arboribus ſubinde excuſſæ & inſolatæ, torcularis vim omnes expertæ fuerint. Baſrenſes, Arabumque ceteri, quibus amplior Palmarum & donec copia eſt, compendio rem expediunt. Nimirum, torcularium loco, cameris utuntur ſordialibus, deſuper patentibus, pavimento contabulato vel gypſato, parietibus cæmentitiis, quibus intus ramalia opponunt, ne impuritas officiat. His omnem Dactylorum molem, quanta ſatis inſolatione emollita eſt, una opera inferunt, & confluentem ex iis Syrupum lacu ſubtus facto excipiunt; ſicque is parcior pro deſiderio effluat, aquam ferventem ſuperfundunt, qua dulcedinis ſpiſſitudo magis eliquetur. Eliciendi modus eſt alius monticolis uſitatus, quibus Ceres invida Palmæ negat proventum. Nimirum Dactylos Palmicolarum prẹla jam dudum expertos contundunt, mox aqua percoquunt copioſa, donec ſolvantur in pultem, quam, abjectis ſordibus, coquunt ad ſpiſſitudinem Syrupi, ſed qui bonitate neutiquam reſpondet illi qui ex cratibus funditur.

Ruſtici Palmicolæ in conſtruendis tuguriis, Palmarum caudices pro palis ac trabibus adhibent, quibus tectum & tota ædificii fabrica innitatur; cetera omnia ex palmeis frondibus ſine clavis & normis, ſine arte & induſtria clathrata ſunt & rudi manu compacta. Supellectilia ædiculis Palma etiam ſubſtituit: pro cremio enim ramalia, pro ſcopis racemi, pro urceis & ſcutellis inanes ſpathæ ſerviunt, in formam deſideratam flectendæ. Ex ſpadicum vero ſcapis bene præparatis torquentur funes firmiſſimi ad navalem apparatum neceſſarii, necnon & calceamenta.

Varia

Varia ex variis Palmæ partibus parantur edulia. Ipsius comæ medulla Græcis ἐγκέφαλον dicta, necnon & frondes in Palmæ adolescentis fastigio recens nascentes, & in coni figuram convolutæ cibum præbent delicatissimum. His bonitate nihil cedit novelli spadicis in utroque sexu principium, ad unius palmæ longitudinem. Nec postremas inter bellaria laudes merentur excisi illi fetus. Omnes hæ partes manducari & crudæ possunt, & cum carne vervecina coctæ; ut taceam varia ex iisdem bellaria parari. Omnem vero palmeas inter cupedias paginam absolvunt ipsi Dactyli, ferculorum varietatem suppeditantes non contemnendam. Mensibus enim æstivis Dactyli fere crudi & recentes, ceteris vero insolati & expressi ventres vulgi exsatiant, quos varia pinguedine, mollitie, colore, sapore, aliisque virtutibus, tum nativis, tum ab inductæ siccitatis, conditura & expressionis gradu & modo conciliatis, recreant. Nec alimentum quod præstant, pondere aliquo vel mora longiori gravat ventriculum, nec vapore inebriante caput turbat; sed aquæ bibulis perquam salutare & maxime temperatum suppeditant alimentum. At exsiccati duritie compagem nanciscuntur firmiorem, & concoctu difficilem. Ossa ad aliquam excocta mollitiem, dejugatis bobus dantur pro pabulo. Syrupo e Dactylis elicito plebs in crustulis, Butyri loco in oryza & pulte pro condimento utitur in conviviis, & festivitatibus quibus genialiter epulandum est.

Vinum ex Dactylis aqua perfusis fermentabant veteres, testibus Strabone & Dioscoride. Nec artis hodie oblita est Natolia quæ eam rarius & clanculum exercet, rigore prohibita religionis Mahumetanæ. Spiritus vero distillatur frequentius, licet & ipse vetitus sit, sub medicamenti nomine, ad ventriculi cruditates & tormina levanda: quod ut præstet efficacius, adduntur ante distillationem a ditioribus radix Chinæ, Ambra & aromata; a plebejis radix Glycyrrhizæ & herba Absinthii Persici vel radiculæ Schœnanthi veri, tum herba alterutrius Sementinæ, Persicæ nimirum vel Turcicæ.

Medicas virtutes Palma in fructibus recondidit. Primaria venditatur qua moderate adstringunt. Hac conciliare vires ventriculi, cohiberi alvi fluxiones, intestina, uterum & fetum roborare, experientia docuit. Eidem facultati acceptum ferendum est, si quid iidem fructus præstant extrinsecus adhibiti. Dulcedinis sed adstrictione temperatæ beneficio, Caryotæ opem ferunt egregiam tussientibus: nam catharros tenues, acres & vagos blanda coagulatione sub naturæ reducunt obedientiam, ut absque inani concussione thoracis excerni valeant, dum abstergunt leniter, & organa pneumonica demulcent. Hinc Decocti pectoralis, Syrupi de Hyssopo, Syrupi resumptivi, Specierum Diathamaron Nicolai, Lohoc sani & experti, atque his pares nostratium medicamentorum formas ingrediuntur. Eidem virtuti debetur, quantum succurrat renibus aut vesica dolentibus. Dactylorum societatem nec purgantia respuunt. Electuarium Diaphœnicum, quod Mesue sanitatis ac salutis medicamentum vocat, satis magna quantitate illos recipit, eo consilio, ut Scammonii ferocitatem mitigent, & detergant pituitam intestinis adhærentem in affectu colico. Idem Electuarium eodem fructu nobilitatum prostat etiam in tabellis insignitum nomine Diaphœnici in solido. Ad arthritidem curandam

ipſos Dactylos commendat Solenander. Oleum ex iis Joelius elicit, quo procidentem anum, & excoriatas corporis partes inungit. Pulpam Dactylorum imponunt populares extrahendis ex pede feſtucis & aculeis. Pulverem contuſorum oſſium partum expellere Foreſtus auctor eſt. Cinerem oſſium uſtorum in urinæ incontinentia propinat Riverius. His tot virtutibus utut Dactylorum nomen clareat, apud alios tamen male audiunt, quod crebrius manducati cephalalgiam & graviſſimam viſioni noxam inferant. Sunt ſane oculorum vitia omni genti Dactylis & Oryza veſcenti, ſub dio & in rore dormienti, balneis denique crebrioribus aſſuetæ, familiaria & vernacula. Sed cur, tot mali cauſis præſentibus, eo nomine infamandi Dactyli. *Huc uſque Kæmpferus Amæn. exot. faſciculo V.*)

In Africa ſponte naſcitur hæc arbor, ubi ſuaves & copioſos fructus progenerat, necnon etiam in Judæa, Syria & Perſia. In Græcia, Italia & meridionalibus Galliæ Provinciis colitur: ſed raro fructus profert nec unquam maturos, forte ob maris abſentiam.

Dactyli ſucco pollent viſcido & dulci quaſi melleo, ut facile ex ſapore dignoſcitur & ex decocto aqua parato, quod in Syrupi aut etiam Mellaginis conſiſtentiam inſpiſſatur; quodque ſi ad fermentandum reponatur, vinum fit ac tandem acetum.

Dactylos Ægyptii & Africæ populi comedere ſolent: nec ingratus eſt cibus. Nondum maturi adſtringunt: bene maturi, præter ſaporem dulcem & viſcidum, blanda adhuc adſtrictione donantur; atque nutrimentum ſatis laudabile ſuggerunt, necnon etiam ſtomacho & thoraci proſunt. Si tamen liberalius edantur, difficilius coquuntur in ventriculo, capitis dolorem promovent, & quibuſdam tormina in ventre excitant. Succum craſſum & viſcidum gignunt, quo jecur, lien, aliaque viſcera obſtructionibus implicantur, & longiori eorum uſu cachexia melancholica ſenſim inducitur. Ratione blandæ adſtrictionis & glutinoſitatis in feminarum profluviis, hæmorrhoidumque fluxibus, ſanguinem exſcreantibus, ſtomachicis, & dyſentericis in cibo utiles prædicantur.

Dactyli ad decocta pectoralia cum Jujubis, Paſſulis, & Ficubus frequenter adhibentur.

℞. Dactylos a nucleis mundatos n. x. Ficus n. vj. Glycyrrhizæ raſæ & contuſæ ʒij. Orizæ mundatæ & lotæ ℥j. Decoquantur ſecundum artem in aquæ limpidæ ℔iiij. ad ℔iij. Fiat colatura per cyathos propinanda.

ARTICULUS SECUNDUS.

De Jujubis.

JUJUBÆ & Zizypha, *Off.* ζίζυλα, ζίνζυφα & ζίτζηφα, *Græcorum recentiorum*: Hanab, *Avicennæ*: Hunen & Zufaizef, *Serapionis*: vulgo *Jujubes*. Fructus ſunt ſub ſole aliquantiſper exſiccati, rugoſi forma & magnitudine olivari, conſtantes pellicula craſſiuſcula ex luteo rubente pulpa ſubalbida, molli, fungoſa, & oſſiculo oblongo, utrinque acuto, rugoſo, ſaporis dulcis & vinoſi.

Eli-

Eligantur recentiores, majores, ponderosiores, minus flaccidæ, carne intus multa, succulenta, laxa & dulci, vinosa tamen.

An veteribus Græcis cognitæ fuerint, an iidem sint fructus qui σηρικὰ a Galeno dicuntur, ambigitur. Joannes Bauhinus autumat Jujubas fuisse Lotum Athenæi, *l. xiv. Deipnosoph*, de quo censet etiam Theophrastum egisse sub Loti nomine *l. iv. c. iv.* Pliniumque sub ossea Loto, *l. iii. sect. xxxii.* Ziziphorum autem vetustissima memoria apud Columellam & Plinium. Columella duas Ziziphorum species distinguit: unam rutilam, quæ videtur esse nostra; alteram albam, quæ creditur esse Ziziphus alba, *Clusii Histor.* 29. Elæagnus Orientalis angustifolius, fructu parvo, olivæ-formi, subdulci, *Coroll. Inst. R. H.* 53. Salmasius existimat Plinium sub Ziziphorum nomine Zizipha alba *Columellæ* designare voluisse, per tuberes vero Jujubas nostras rutilas; eumdemque errasse, distinctionem Ziziphorum *Columellæ* solis tuberibus applicando. Plerique Medici σηρικὰ *Galeni*, Jujubas quoque fuisse arbitrantur, ducti potissimum auctoritate Avicennæ, qui, quæ Galenus de Sericis dixit, eadem de Jujubis recenset. Difficile est has lites dirimere, cum arbores de quibus Athenæus, Theophrastus, Galenus, Columella, Plinius & Arabes egerunt, nondum cognoscamus, neque etiam diversas Ziziphorum species, ut certo dijudicare possimus, quas ex his arboribus aut Ziziphorum speciebus hic vel ille auctor designare voluerit. At vero præter duas Ziziphorum species, rutilam & albam, supra recensitas, tres adhuc alias in Ægypto observavit Augustinus Lippi doctissimus Botanicus, qui in urbe Sennaar misere trucidatus fuit, dum versus Æthiopiam ter faceret Botanices studio serviens. Hæ autem sunt Ziziphorum species ex Epistolis ad illustrissimum virum D. Fagon Archiatrorum comitem. Ziziphus humilior Alexandrina, latifolia, majori fructu, forma Cerasi, purpurascente, *D. Lippi*: Nabca, Paliurus Athenæi credita, *Prosp. Alpin.* 8. Ziziphus humilior Alexandrina, latifolia, minori fructu, luteo, forma Cerasi, *D. Lippi*: Ziziphus latifolia Memphitica, gigas, majori fructu, forma Cerasi, purpurascente, *D. Lippi*. Quidquid sit, illud tantummodo constat Jujubas nostras officinales ab Arabibus & Græcis recentioribus in usum medicum vocatas fuisse.

Arbor quæ Jujubas officinales profert, dicitur Ziziphus, *Dod. Pemptad.* 807. Jujubæ majores oblongæ, *C. B. P.* 446. Zizipha sativa, *J. B.* 1. 40. Oleæ magnitudinem æquat, cortice contorto, scabro & rimoso: ramis patulis & inæqualibus, aculeis rigidissimis munitis. Folia alterna nascuntur subrotunda, unciam aut sesquiunciam longa, semiunciam aut unciam fere lata, acuminata, splendentia, tribus nervis donata, & crenis acutis incisa. Flores in eorum alis terni aut quaterni apparent rosacei, ex petalis quinque in orbem positis vix lineam longis & flavescentibus conflati. Calyx monotomos, quinquepartitus, ex quo surgit pistillum quod deinde abit in fructum oblongum, Olivæ æmulum, fulvum aut ex fulvo rubentem, constantem ex cortice membranoso & pulpa intus virescente & subacida, dum recens est, sub qua delitescit ossiculum perdurum, bicapsulare, in quo duo nuclei molles, subrotundi, compressi, Lentis majoris instar, medulla albicante

& ru-

& rufa pellicula compoſiti, continentur, quorum unus ut plurimum exareſcit. Colitur vulgo in Gallo-Provincia & Gallia Narbonenſi. Fructus maturitatem adepti leguntur, & recentes cibum præbent hiſce populis familiarem nec injucundum. Inſolantur quoque cratibus tegetibuſque inſtrati tamdiu quouſque rugoſi fiant & exſiccati, tuncque ſervantur ad medicos uſus.

Analyſi Chymica, ex ℔iiij. ℥iij. pulpæ Jujubarum a nucleis ſeparatæ & in mortario contuſæ, ita ut in maſſam tenacem admodum & viſcidam redigerentur, prodierunt per retortam phlegmatis limpidi, inodori, ſubacidi & nonnihil auſteri ℥xij. liquoris limpidi, inodori, acidi ſaporis ℥xvj. & ʒvj. liquoris rufeſcentis, ſaporis acidi valentioris ℥iv. ʒv. humoris ſubrufi, odoris empyreumatici ℥ij. qui tum acidorum ſalium, tum alcali-urinoſorum ſigna præbuerunt in examine, præcipitando nempe Mercurii ſublimati corroſivi ſolutionem, & cæruleum Heliotropii colorem in puniceum convertendo; olei vero conſiſtentiæ ſpiſſioris & butyroſæ ʒiij. Nullus ſal urinoſus concretus apparuit. Maſſæ nigræ in retorta reſiduæ pondus erat ℥xviij. Licet hæc maſſa igne reverberii per retortam diſtillata, nulla principia volatilia amplius largiatur, licet aqua tepida diu macerata perparum ſalis lixivii ope ſuppeditet; nihilominus tamen principiis activis & volatilibus non deſtituitur, imo multas adhuc partes oleoſas ſalinas & terreſtres continet adeo ſtricte inter ſe cohærentes, ut ab invicem difficillime ſeparari queant. Ignea vis in vaſis clauſis longe debilior eſt, quam ut oleoſas a ſalinis & terreſtribus disjungere & attollere valeat: igne aperto valentiore & diuturno opus eſt. Aqua vero tepida ſalinas partes diſſolvere nequit, utpote quæ oleoſis prorſus involvantur. Reipſa hæc maſſa igne aperto per ſexdecim horas calcinata & poſtea refrigerata, nigra adhuc erat, & ℥viij. pendebat; quæ iterum per totidem horas calcinata pendebat tantum ℥j. ʒvijß. & color niger in fuſcum mutatus fuerat. Tandem poſt tertiam calcinationem per duas horas hæc maſſa magis denſa & compacta ponderis erat ℥j. ʒvj. ex qua ope lixivii ſal fixus mere alcali extractus fuit ad ʒiiij. gr. liv. Porro in diſtillatione jactura fuit ℥xiij. partium nempe aquoſarum plurimarum, ſalinarum pauciorum, & nonnihil oleoſarum: calcinatione vero partium exhalatio fuit ad ℔j. ʒiiij. oleoſarum plurimarum, ſalinarum pauciorum, & aliquantiſper terreſtrium. Hæc autem condenſatio partium oleoſarum cum particulis ſalinis & terreſtribus in omnibus fere mixtis viſcidis, tenacibus & quaſi reſinoſis obſervatur.

Itaque Jujubæ conſtant ex partibus oleoſis ſalino-acidis & terreſtribus adeo involutis, ut miſtum dulce & glutinoſum inde exſurgat, a quo earum vis & energia pendet. Miſtum autem illud a melle aut ſaccharo differt lentore qui major eſt in Jujubis propter uberiorem terram cum ſalinis & oleoſis partibus intime permiſtam. Terra enim multo minori copia in melle & ſaccharo deprehenditur.

De Jujubarum qualitatibus & ſalubritate inter Græcos & Arabes non plane conſtat. Galenus, ſi per σηρικὰ Jujubas noſtras intelligat, eas ſtomacho inutiles eſſe, imbecillime nutrire, & difficile concoqui ſcripſit. Arabes vero

& ex

& ex recentioribus Græcis plurimi eas ad varios usus commendant. Revera dulci quadam mucagine abundant, qua humores leniunt, eorumque acrimoniam obtundunt. C. Hoffmannus practicos monet, ne Jujubis in pectoris affectibus indistincte & tanquam appropriatis utantur; imo in his solis locum habere in quibus humores inspissatione indigent, non vero attenuatione. Ad pectoris & pulmonum irritationes compescendas, tusses asperas sedandas, pituitam acrem demulcendam plurimum conferunt. Renibus quoque prosunt, ardori urinæ & vesicæ dolori.

Usurpantur in Decoctis pectoralibus cum Dactylis, Sebesten, Passulis, &c. in Syrupo Jujubino, Syrupo resumptivo, Lohoc sano, & Electuario lenitivo.

ARTICULUS TERTIUS.

De Sebesten seu Myxis.

SEBESTEN, Myxa & Myxaria, *Off.* Μύξα, *Pauli Æginetæ*: Μυξάρια, *Aetii & Actuarii*: Sebesten, Motheica, Mokaita & Mukeita, *Arabum*. vulgo *Sebestes*. Fructus sunt parvis Prunis similes, nigricantes, turbinati, in vertice acuminati, rugosi, semiexsiccati, calyci insidentes facile cedenti, acetabuli instar concavo, & cinerei fere coloris, sub pelle tenui, membranosa, nigricante. Constant ex pulpa fusca, viscida, dulci sapore prædita, pertinaciter adhærescente ossiculo, quod alias tribus costis donatur, alias compressum Pruni nostratis ossiculum imitatur; in quo nonnunquam nuclei duobus loculis duo seorsim continentur oblongi, triangulares, albi, sapore non insuaves in recentibus: unicus nonnunquam nucleus tantummodo clauditur. Eligendi sunt pleni, majores, pingues, carnosi, calyci adhærentes & dulces. Amaricantes enim, situm redolentes & teredine exesi, rejiciendi.

De his Dioscorides & Galenus nihil prodiderunt. Nonnulli suspicantur fructum esse qui δαμαμύξις, apud Athæneum appellatur, quod tamen pro certo haberi nequit. Frequens vero de iis a posterioribus Græcis facta fuit mentio.

Arbor quæ dicitur Sebestena domestica, *C. B.* P. 446. Myxa sive Sebesten, *J. B.* I. 197. Sebesten domestica, *P. Alpini.* 30. Vidimaram, *H. Malab. v.* 4. 77. Prunus Malabarica, fructu racemoso, calyce excepto, *Raii Hist.* 1563. ad mediocrem assurgit altitudinem caudice crasso, cortice scabro, subalbido. Rami deorsum incurvantur, frondosi: folia alternatim ramusculis inhærent subrotunda, firma, tres uncias circiter lata, superiore ambitu per spatia inæqualia variis incisuris dentata, & nonnunquam segmento veluti subducto mutilata, læte virentia, supra glabra & splendentia, subtus venulis distincta, innixa pollicari pediculo qui cum ramusculo conjungitur geniculo quodam adeo debili ut folium facile separetur. Flores *ex Augustini Lippi Epistolis* numerosi, quasi racematim congesti, ramorum extrema occupant candidi, suave olentes, monopetali, quinquefidi, inferne tubulati & veluti infundibuliformes, florum Styracis similes magnitudine & forma, excepto quod incisuræ extrorsum multum incurventur. Calyx monophyllus, leviter inci-

incisus, ex quo surgit pistillum posticæ floris parti ad instar clavi infixum, quod in fructum abit fere ovatum seu turbinatum cum cuspide in vertice, Olivæ magnitudine, cujus pars inferior cinereo calyce obtegitur, glabrum, carnosum, mollem, semipellucidum, primo viridem, deinde nigricantem, succi viscidi plenum, dulcem, pertinaciter adhærentem ossiculo oblongo, modo compresso, Pruni nostratis ossiculo simili, modo tribus costis distincto, in quo modo unicus nucleus, modo duo nuclei uno duobusve loculis seorsim continentur, oblongi, albi, dulces. In Ægypto & Oriente nascitur.

Altera est hujus arboris species, quæ Sebestena sylvestris, *C. B. P.* cujus minora sunt folia, fructusque minores & minus grati.

Ex eorum pulpa optimum viscum conficitur, Sebesten matura contundendo & aqua lavando: aqua enim, qua Sebesten macerata fuere, admodum glutinosa fit.

Analysi Chymica ex pulpæ Sebesten cum corticibus membranosis ℔iij. ℥xiv. per B. V. ex alambice distillatæ sunt humoris limpidi fere insipidi ℥xviiij. ʒvß. qui tamen acidi signa præbuit, Heliotropii cæruleam tincturam in rubram convertendo; deinde liquoris gustu subacidi ℥ij. ʒvij. qui Heliotropii tincturam puniceam effecit. Jactura in hac distillatione fuit ℥ij. ʒiijß. in cucurbita reperta est massa nigra & exsiccata ad pondus ℔ij. ʒvij. quæ per retortam igne vehementiori distillata præbuit liquoris acidi limpidi & sub finem rufescentis ℥xij. ʒv. gr. liiij. liquoris salis urinosi & empyreumatici, rufescentis, & cum spiritu salis effervescentis ℥ij. ʒjß. olei vero spissioris consistentiæ axungiæ porcinæ similis ℥ij. ʒvj. gr. lviij. Massa residua pendebat ℥xiij. ʒij. quæ per 43. horas calcinata cinerum ex cinereo nigricantium ℥ij. ʒvij. reliquit; ex quibus salis alcali acerrimi ℥j. ʒvj. lixivii ope extractæ fuere. Hac in distillatione partium deperditio fuit ℥j. ʒvij. non solum aquosarum, sed & salinarum oleosarum, In calcinatione vero ℥x. ʒiij. partium oleosarum & salinarum avolarunt.

Ex hac analysi liquet Sebesten componi ex partibus oleosis, salino acidis & terrestribus inter se adeo intime conjunctis, ut exinde mistum dulce & glutinosum exsurgat. Magis lentum est & tenax quam Jujubæ, ob majorem olei quantitatem: majorem quoque salis alcali, tum volatilis, tum fixi copiam præbet; & ab his salibus pendet vis attenuandi & resolvendi, qua Sebesten donantur.

Sebesten usus familiarissimus est ad humoris acrimoniam demulcendam, præsertim in tussi ex acrimonia tenuis salsæque pituitæ nata, in dyspnœa, pleuritide, peripneumonia, vocis raucedine, & urinæ ardore, parato ex eis decocto. Alvum quoque emolliunt & laxant. Sed hæc dejectoria facultas adeo debilis est, ut a quibusdam ipsis prorsus denegetur.

Sebesten sæpe usurpantur cum Jujubis in Ptisanis & Decoctis pectoralibus, in El. lenitivo & El. Diasebesten dicto.

℞. Hordei mund. ℥ß. Glycyrrhizæ rasæ & contusæ ʒjß. Bulliant in aq. comm. ℔iij. ad 3. partis diminutionem. Sub finem coctionis adde Jujubas & Sebesten ana n. xij. Decocto ab igne semoto injice flor. Tussilag. &

Papa-

Papaver. rhæad. ana p. . Macerentur per aliquod tempus: & percoletur decoctum pectorale per cyathos exhibendum.

℞. Radicis Graminis mundatæ & contusæ ℥j. Sebesten n. xv. Jujubas n. xx. Bulliant in aq. comm. ℔iiij. ad 4. partis consumptionem. Fiat colatura per vices exhibenda in ardore urinæ.

Ægyptii visco ex Myxis extracto utuntur emplastri modo ad omnes schirrosos tumores: resolvit enim & emollit omnem duritiem. Nonnulli etiam ad tussim ex eo paratos bolos cum saccharo cando & radicis Liquiritiæ pulvere multis diebus sumunt. Hocce viscum raro nobis affertur.

ARTICULUS QUARTUS.

De Uvis passis, seu Passulis.

Uvæ passæ seu Passulæ sunt fructus maturi Vitis viniferæ vi caloris exsiccati: sive calore solis exsiccatio illa peracta sit, unde Passulæ dulciores efficiuntur; sive calore clibani, unde dulco-acidæ sunt. Hæ rarius in officinis ad usum medicum usurpantur, illæ sæpissime.

Itaque Uva passa, *Off.* σαφὶς *Dioscoridis*, est omnis Uva insolata, cujus duo genera a veteribus Græcis distinguebantur: Uvæ scilicet quæ, postquam racemi pediculus cultro ad medium usque leviter resectus fuerat, vel filo fortiter ligatus, diu in vite solem passæ veluti excoctæ fuerant & exsiccatæ. Hæ σαφυλαὶ πατηθαῖσαι dicebantur; quæ autem a sua vite detractæ soli exponebantur exsiccandæ, σαφυλαὶ θηλοπευθεῖσαι vocabantur. Sed hæc exsiccationis differentia in vite vel extra vitem cum nullum inter Uvas siccas discrimen essentiale afferat, nullius momenti nobis videtur. Hodie in officinis nostris tria potissimum Passularum genera distinguntur: Passulæ scilicet maximæ, seu Damascenæ; Passulæ minores, seu vulgares nostrates; & passulæ minimæ, quæ Corinthiacæ.

Uvæ passæ maximæ, seu Passulæ Damascenæ, *Off.* Zibib *Arabum*: Zibebæ *Quorumdam*: vulgo *Raisins de Damas*. Uvæ sunt exsiccatæ, rugosæ, depressæ, pollicem circiter longæ lataque, fulvæ, semipellucidæ, carnosæ, sale essentiali dulci Saccharo, simili conspersæ, seminibus paucis, & sapore dulci, sed parum grato. Damascenæ dicuntur, quod in Syria prope Damascum colligantur & præparentur.

Eligendæ sunt recentes, amplæ, fulvæ, carnosę. Rejiciendæ immodice pinguescentes, & digitis hærentes, farina conspersę, cariosæ, aridæ & exsuccæ.

Planta dicitur Vitis Damascena, *Horti Reg. Paris.* A ceteris Vitium speciebus differt, præcipue Uvarum magnitudine eximia, forma Olivæ Hispanicæ aut Pruni æmula.

Uvæ passæ minores seu vulgares *Offic.* Passulæ Massilioticæ *Quorumdam*, *Raisins passes*, *Passerilles*, *Raisins de Provence*, Uvæ sunt in sole exsiccatæ prioribus similes, sed minores, sapore dulci, grato, quasi Saccharo conditæ. Pro Uvis Damascenis sæpius substituuntur, & revera illis proximæ sunt. In Gallo-Provincia & in Gallia Narbonensi præparantur, non quidem

ex una & eadem Vitis ſpecie. Alii enim Vitis Apianæ, *C. B. P.* 298. fructus, vulgo *Muſcats*, ſumunt: alii fructus Vitis quæ *Picardant*: alii fructus aujubinos dictos: alii alios.

Monſpeſſulani Uvas paſſas hoc modo parant. Racemos binos hinc illinc filis ligatos, vitioſis acinis forfice detractis, ferventi lixivio addito olei paululo immergunt, quoad flacceſcant tantum & corrugentur: deinde perticis imponunt, ut ſicceſcant, ac poſt triduum quatriduumve inſolant.

Ex Uvis paſſis in aqua fervente contuſis, maceratis ac fermentatis vinum artificiale non ingratum in regionibus Septentrionalibus conficitur generoſum, ex quo Aqua vitæ & Spiritus vini extrahuntur.

Uvæ paſſæ minimæ, Paſſulæ Corinthiacæ, *Off.* vulgo *Raiſins de Corinthe*, Uvæ ſunt exſiccatæ atro-purpuraſcentes, parvæ, grana Ribeſia vel Sambuci baccas æquantes, gigartis carentes, ſapore dulci cum quadam levi & grata aciditate. Eligantur recentes, bene habitæ. Rejiciantur quæ inſperſo melle madent, vel muco obductæ, ſitum redolentes, aut nimis exſiccatæ & carioſæ.

Corinthiacæ dicuntur ab urbe Corintho circa quam olim excolebantur. Verum circa eam urbem hodie non inveniuntur creſcentes, ab incolis forte neglectæ.

Vitis cui innaſcuntur Uvæ, aliarum ſimilis eſt, foliis duntaxat majoribus, in pauciores lacinias obtuſas diviſis, craſſioribus, ſubtus incanis, acinis minoribus, Ribeſios acinos vix ſuperantibus, & apyrinis. In Zacintho, Cephalonia, aliiſque inſulis Venetæ ditionis colitur. Vites Uvis nigris tantummodo conferuntur, licet aliæ ſint plantæ albis Uvis.

Auguſto menſe cum maturuerunt Uvæ, decerptæ & humi ſtratæ rariore ſitu in ſole exſiccantur: ſiccatæ & a ſordibus repurgatæ colliguntur & ad apothecas deportantur, & per foramen in tecto ad id relictum immittuntur, donec ad ſummum uſque repletum fuerit cubiculum. Ibi ſuo pondere ſubſidentes, brevi adeo cohæreſcunt, ut ferramentis acutis effodi requirant: cum in dolia infarciendæ ſunt, ut alio tranſmittantur, nudipes aliquis in vas inſilit, Uvaſque ſenſim immiſſas conculcando premit, ut in anguſtum coactæ majori copia dolio excipiantur, & aere excluſo diutius incorruptæ ſerventur.

Magna eſt hujus mercimoniæ conſummatio, quæ quidem tota non in Pharmacopœorum officinis, ſed in popinis & coquinis ad ciborum condimenta pro majori parte abſumitur.

Uvæ paſſæ ſucco dulci & melleo pollent, minus viſcido quam Jujubæ aut Sebeſten. Magis nutriunt, ſuccumque producunt minus craſſum. Cum tamen facile fermenteſcant, non mirum ſi majori copia comeſtæ alvum turbent; bilem enim rariorem efficiunt ac fluidiorem, ſicuti cetera dulcia quæ bileſcere dicuntur: inſuper ceteros humores craſſos & tenaces dividunt & attenuant, crudoſque ad concoctionem diſponunt. Commendantur itaque gigartis exemptis ad alvum leniendam, & thoraci, pulmonibus, aſperæ arteriæ, renibus, veſicæ ac hepati utiles prædicantur: faucium aſperitudines demulcent, ad ſputi concoctionem facilemque expurgationem in quocumque thoracis & pulmonis morbo conducunt. Admodum adſtrictoriæ ſunt, ſi cum acinis ſeu gigartis

gartis edantur, ventriculi concoctionem juvant, in dysenteria, & quocunque alvi fluxu, vel etiam hepatico conveniunt.

Vitandæ sunt Passulæ in febribus inflammatoriis & æstuante bile; humorum enim effervescentiam adaugerent. Frequentiori earum comessatione gingivas vellicant, male afficiunt, & ad putredinem disponunt.

In ptisanis pectoralibus ad humorum acrimoniam demulcendam, & in decoctis quamplurimis ad acrem & ingratum quorumdam medicamentorum saporem leniendam usurpantur. Præscribuntur ad ℥j. pro singulis libris liquoris.

℞. Passular. Damascenar. exacinatarum & minutim concisarum ℥iiij. Coque in aq. limpid. ℔iiij. ad ℔iij. Colatura servetur pro decocto pectorali.

℞. Hujus Decocti & aq. Calcis ana partes æquales. Misceantur, & ad ℥vj. bis terve die exhibeatur tanquam efficax remedium ad catharrales affectus.

℞. Rad. Sarsæparillæ ℥vj. Uvar. Corinthiacar. ℥viij. Coquantur in aq. ℔xij. ad quartæ partis consumptionem. Colatura extinguatur Calcis vivæ ℔ß. Subsidat liquor, & limpidus per inclinationem separetur. Servetur ad usum. In affectibus catharrosis, pulmonum ulceribus & strumis propinentur ℥iij. pro dosi ter quaterve die iteranda.

℞. Uvarum passarum, gigartis demptis, ℥ij. Liquiritiæ rasæ & contusæ ʒj. Coq. in aq. comm. ℔iij. ad ℔ij. Sub finem add. folior. Sennæ ʒiiij. Macerentur tepide per horam unam aut alteram. Fiat colatura per cyathos exhibenda. Blandum erit purgans medicamentum, nec ingratum.

Usurpantur in Syrupo de Althæa *Charas*, Syrupo de Erysimo *Lobel*, Syrupo de Hyssopo *Mesues*, Syrupo antihectico seu de Testudinibus *Lazar. Riverii*, Electuar. lenitivo, & Confectione Hamech.

ARTICULUS QUINTUS.

De Caricis, seu Ficubus passis.

FICUS PASSÆ, seu Caricæ, *Off.* Ἰσχάδες & καρίκας *Græcorum*, sunt Ficus maturæ, in sole exsiccatæ, quarum tria genera in officinis reperiuntur; magnæ & flavæ, quæ Ficus pingues dicuntur; magnæ & violaceæ; ac tandem parvæ, quæ Massilienses dicuntur, gustusque suavitate præstantiores sunt.

Eligantur molles, tractanti facile cedentes, graves, cute tenui, molli, succo intus & semine flavo, & plane melleo sapore. Rejiciantur duræ, vermiculosæ, graveolentes, nigræ.

Arbor Ficus sativa, *Inst. R. H.* 662. Ficus communis, *C. B. P.* 457. dicta, mediocris est altitudinis, ramosa, patula, non omnino recto caudice assurgens, nec cortice lævi, sed asperiusculo, præsertim cum adolevit: lignum ei albicans est, molle, medullosum & inutile: folia ampla, palmata, in quinque partes disterminata, & totidem angulis conspicua, aspera, dura, obscure virentia: fructus sine prævio flore apparente juxta foliorum exortum erumpunt, initio parvuli, tempore majores, colore primum virides, dein vel

palle-

pallescentes, vel subrubentes, aut ad violaceum accedentes, omnes vero molles, medullosi, granulis innumeris seu seminibus referti. Ex hisce fructibus immaturis, foliorum pediculis, & cortice tenello vulneratis lacteus succus effluit acer & amarus. Flores autem huic plantæ non desunt, ut plurimi existimaverunt, sed in ipso fructu delitescunt: quod quidem post Valerium Cordum clarissimus Tournefortius suspicatus fuerat, licet genuinæ & essentiales florum partes ipsum & ceteros Botanicos adhuc latuerint, usque ad annum nuper elapsum 1713. quo Dom. De la Hire Doctor Medicus Paris. & Reg. Scientiar. Academ. Socius, Ficuum stamina apicesque pulvisculis repletos detexit, & coram Regia Scientiar. Academia palam commonstravit. Tournefortius enim pro floribus designaverat, tum capillamenta quædam tenuia prodeuntia ex involucris quæ semina complectuntur, tum etiam eorumdem seminum pistilla. Verum cum genuinæ florum partes sint potissimum stamina & apices pulverulentis corpusculis feti, hæc autem filamenta hisce careant apicibus; immerito sane flores dicuntur, si præsertim hæc stamina cum suis apicibus alibi reperiantur. Flos, inquam, hac in planta in fructu ipso inclusus continetur, aut potius fructus ipse calyx est, quo flos introversus & semina simul reconduntur.

(Hæc est autem Ficuum fructificationis ratio juxta Cl. Linnæum, *Gen. plant.* 776. Calyx florum communis, seu ipsa ficus, est turbinato-ovatus, maximus, carnosus, concavus, squammis clausus plurimis, semilanceatis, acutis, serratis, inflexis; cujus interna superficies undique tecta est flosculis, quorum exteriores, seu margini calycis propiores, masculi sunt, pauciores; reliqui inferiores feminei, numerosi. Singuli flores masculini pedunculo insident, perianthio instructi proprio, tripartito, (quadripartito & quinquepartito,) laciniis lanceolatis, erectis, æqualibus, absque corolla: staminibus sive filamentis gaudent tribus, (quinque juxta celeb. Pontederam,) setaceis, longitudine calycis, antheras gerentibus didymas, & rudimento caduco, intorto. Feminini flores singuli insident pedunculo, perianthio donati proprio, quinquepartito, laciniis lanceolato acuminatis, erectis, fere æqualibus; corolla vero destituti. Germini ovali & magnitudine perianthi proprii insidet stylus subulatus, inflexus, ad latus apicis e germine prodiens, stigmatis terminatus duobus, acuminatis, reflexis, altero breviore. Calyx obliquus in sinu continet semen majus, unicum, subrotundum, compressum.)

Mirum est sane quod de Ficuum caprificatione veteres scripserunt, quodque doctissimus Tournefortius propriis observationibus observavit. In insulis maris Ægei duæ Ficus species excoluntur: Ficus domestica, quæ fructus profert numerosos, verum abortivos, nisi quadam industria ad maturitatem perducantur; & Ficus sylvestris, quæ ἐρινεὸς veteribus Græcis, hodie Græcis insularum incolis Ορνος, Caprificus Latinis, quæ tres producit fructum species, quæ nunquam ad maturitatem perveniunt, sed ad domesticæ Ficus fructuum maturationem promovendam & accelerandam tantummodo inserviunt.

Hæ tres species dicuntur fornites, cratitires & orni. Fornitibus cratitires succedunt, cratitiribus orni, his Fici caprificantur. Ea autem est hujus caprifi-

prificationis ratio a clariſſimo Tournefortio, *Commentariis Reg. Scient. Acad. ann.* 1705. recenſita.

Fornites menſe Auguſto germinant, & uſque ad Novembrem creſcunt, perſeverantque, immaturi tamen. Interim a culicibus quibuſdam vulnerantur, unde paulo poſt vermiculis ſcatent. Hi vermiculi circa menſes Octobrem & Novembrem in culices tranſmutati, novos fructus ſub finem Septembris germinantes & cratitires dictos aggrediuntur & vulnerant: tum fornites a vermiculis ſuis derelicti pereunt & decidunt. Cratitires vero vermiculis & culicibus referti vigent uſque ad Majum ſequentem, quo tempore tertia fructus ſpecies pullulare incipit in eadem arbore quæ alias duas protulit: orni dicuntur, ceteriſque craſſiores ſunt. Cum ad certam craſſitiem pervenere, aperto in umbilico vulnerantur a culicibus, qui, cratitiribus deſertis, ova ſua his in fructibus recondunt. Tandem orni circa Junium & Julium a ruſticis Ficuum cultoribus leguntur, eo ſcilicet tempore quo ovula culicum jam excludi incipiunt, & Ficuum domeſticarum ramis appenduntur. Tunc culices ex ornis exeuntes Ficuum domeſticarum fructus vulnerant, ſuiſque vulneribus eorum maturitatem promovent, quæ quidem intra quadraginta dies perfici ſolet; ſin minus, immaturi exſiccantur, & decidunt.

Ficus ſic ad maturitatem provectæ recentes edules ſunt, cibumque præbent non injucundum: ſed ruſtici maris Ægei inſularum incolæ eas per aliquot dies ſoli exponere ſolent, deinde in clibano exſiccare; iiſque pro alimento uſitatiſſimo cum pane hordeaceo veſcuntur. Attamen Ficubus, quæ in Gallo-Provincia, Italia & Hiſpania exſiccantur, multo deteriores ſunt; quandoquidem ex clibani calore ſaporem injucundum contrahant. Igneus tamen calor neceſſario requiritur ad ovula culicum interimenda; alioqui hi fructus brevi vermiculis ſcaterent & corrumperentur.

Nec ſatis admiranda ſunt ruſticorum labor & patientia, qui duorum menſium intervallum & amplius inſumunt ad horumce culicum nidos, ornos nempe, quæritandos, & prout matureſcunt, legendos, & ex Ficu agreſti in Ficum domeſticam transferendos. Verum hæc pœna infructuoſa non eſt: ſiquidem Ficus domeſticæ, quæ apud nos in Gallo-Provincia viginti quinque libras Ficuum vix referunt, ſic excultæ & præparatæ ducentas & octoginta libras & amplius referre ſolent.

Ficus, tum recentes, tum exſiccatæ, cibum præbent uſitatiſſimum, præſertim meridionalibus in regionibus. Recentes, modo maturæ ſint a ventriculo facillime digeruntur, & quovis alio horario fructu celerius concoquuntur. Galenus, ut ſalubrem vitam degeret, ab omni fugaci Pomo ſe abſtinuiſſe tradit a 28. ætatis anno ad ſenectutem uſque, exceptis exacte maturis Ficubus atque Uvis. Mediocriter nutriunt, alvum molliunt, pulmonibus, renibus & veſicæ conducunt, abſtergendi facultatem habent, & arenulas deturbant: ſed ſanguinem valde laudabilem non gignunt. Earum frequentior uſus flatum generat, atque jecori lienique officit, carnem laxam, turgidiuſculam & fungoſam efficit. Eas cavere debent qui viſcerum obſtructionibus ſunt obnoxii, illi quoque qui humidioris ſunt alvi. Eſt autem poſt Ficus ſumptas affatim biben-

Z dum,

dum, ne in ventriculo ſubſiſtant aut in inteſtinis: mora enim putreſcunt, & febres putridas accendunt.

Exſiccatæ Ficus ſeu Caricæ in uſum medicum recentibus frequentius adhibentur. Eas pectoris & pulmonum vitiis, aſthmati, tuſſi conducere inter Medicos convenit: mellei nempe, quo turgent, ſucci ope, alvum & faciliorem reddunt, & ad excretionem irritant, præſertim ante alios cibos præſumptæ: ſpiſſiores qui pectori inhærent, humores concoquunt, maturant & expurgant: renes ab arenulis liberant: veſicæ dolores mitigant: gravidæ, ſi Ficubus aliquot ante partum diebus veſcuntur, facilius parere exiſtimant; eas vero toſtas, appropinquante partu, frequenter comedant. Exanthemata ſeu papulas & ſudores provocant, unde in decoctis pro puerorum variolis & morbillis a Medicis quamplurimis præſcribuntur. Earumdem decoctum in colicis plumbariorum doloribus affatim epotum, a quibuſdam multum commendatur: oris ac faucium tumores & abſceſſus cito facileque ad ſuppurationem perducit, ſæpius in ore detentum aut gargarizatum. Vis venenis letalibus reſiſtendi a Galeno ipſis tribuitur; & ex his Mithridates inſignem illam antidotum paravit, qua ſe contra venena præſervare ſolebat. Conſtabat autem ex viginti foliis Rutæ, Caricis duabus, & nucibus Juglandibus ſiccis duabus ſimul contritis cum grano ſalis.

Caricarum frequentem uſum pediculos generare, præter Galenum, Paulus Ægineta, Oribaſius, & recentiorum quamplurimi ſibi perſuaſum habent. Obſervat tamen Athenæus, *l.* 2. *Deipnoſoph.* Anchimolum & Moſchum Philoſophos & Rhetores in Elide huic morbo non fuiſſe obnoxios, licet per totam vitam aquam bibere, & Ficubus tantum veſci ſoliti fuerint. Addit tamen illorum ſudorem adeo graviter oluiſſe, ut eos in balneis omnes averſarentur. unde Simon Pauli monet illos qui hircum ſubalarem olent, ut a Ficuum eſu ſeſe abſtineant. Bilem vero fermentant & rarefaciunt, unde bileſcere dicuntur ſicut mel, ſaccharum & cetera dulcia: quapropter bilioſis minime conveniunt; & in febribus a bile exortis, aut in hepatis aut lienis inflammationibus vitandæ ſunt.

Præſcribuntur n. v. vel vj. pro liquoris ſingulis libris ad decocta pectoralia. Cavendum ne Caricæ aut alii fructus ſupradicti nimia quantitate uſurpentur in decoctis; ne viſcidiora facta & ſpiſſiora, ventriculum gravent, nec facile urinarias vias permeent.

℞. Liquiritiæ exſiccatæ, raſæ & contuſæ ℨj. Caricas n. xij. Coquantur in aquæ communis ℔j. ad medias. Percoletur liquor, & fiat Julap. cochleatim exhibendum in tuſſi vehemente, ad humorum acrimoniam demulcendam, & expectorationem promovendam.

℞. Ficum pinguium ℥ij. Contuſæ macerentur in Sp. vini ℔jß. per diem integrum. Tincturam exprime & accende ad Syrupi conſiſtentiam. Per cochlearia exhibeatur in tuſſi, raucedine & aſthmate.

℞. Caricas duas treſve. Macerentur per noctem in aqua vitæ. Aſthmaticis mane comedendæ exhibeantur.

℞. Folior. Hyſſopi, M. j. Caricas n. vj. Bulliant in aq. limpid. ℔ij. ad medias. Coletur decoctum in aſthmatis paroxiſmo calide exhibendum.

℞. Ori-

℞. Orizæ mund. & lotæ ℥ß. Ficus pingues & Dactylos enucleatos ana n. vj. Jujubas, Sebesten ana n. xij. Passular. ab acinis purgatar. ℥vj. Folior. Pulmonar, Capilli Vener. ana M. j. Flor. Papaver. rhæad. & Tussilagin. ana pug. j. Glycyrrhizæ exsiccatæ, rasæ & contusæ ℨjß. Bulliant in aq. comm. ℔vj. ad tertiæ partis consumptionem; & coletur decoctum pectorale.

℞. Rasuræ C. C. ℥ß. Caricas ping. n. vj. Semin. Aquileg. Fœniculi ana ℨij. Fiat decoctum s. a. in s. q. aq. comm. per cyathos calide exhibendum, ad variolarum & morbillorum eruptionem adjuvandam.

℞. Ficus pingues exsiccatas n. xij. Minutim concisæ macerentur calide per horas duas tresve in lactis ℔j. Deinde bulliant leviter, & decoctum percolatum servetur pro gargarismate in faucium & tonsillarum inflammatione.

Caricæ externe admotæ sub cataplasmatis forma, vel torrefactæ, vel in lacte coctæ, tumores vel coquunt vel discutiunt, abscessusque maturant & rumpunt: cum fermento & sale tritæ, bubones pestilentiales ad suppurationem brevi perducunt. Eædem torrefactæ gingivarum tubercula maturant. Si vero hæmorrhoidibus dolentibus admoveantur, dolorem cito sedant.

ARTICULUS SEXTUS.

De Myrobalanis.

MYROBALANI, *Offic.* fructus sunt inter se diversi, exsiccati, exotici, veteribus Græcis incogniti, ab Arabibus in usum medicum advocati, & ex Græcis recentioribus soli Actuario noti. Illi autem distinguendi sunt a Myrobalano *Plinii*, quod Glans unguentaria seu Nux Ben in officinis hodie dicitur, & a Dioscoride Βάλανος μυρεψική nuncupatur, de qua suo loco agemus.

Avicenna & Serapio Myrobalanorum quatuor species recensent, quas *Helilegi* nominant; flavas seu citrinas, nigras seu Indicas, Chebulas, & Sinas. Citrinas & nigras ejusdem generis existimabant, maturitatis ratione inter se diversas tantummodo; rati nempe immaturas flavas esse, nigras vero maturas, quæ Indicæ quoque ratione coloris dicebantur. At vero quæ Seni aut Sinicæ vocabantur, nunc prorsus ignotæ sunt, nisi easdem cum Emblicis esse velis, ut Garzias putat. Belliricæ vero & Emblicæ inter Myrobalanos ab iisdem non annumerantur; de his enim Serapio & Avicenna seorsim agunt. Posterior ætas hosce ambos fructus Myrobalanorum numero adjunxit, prætermissis vero Sinicis, utpote ignotis. Recentiores ergo quinque Myrobalanorum species constituerunt, quæ adhuc in officinis reperiuntur, & in usum medicum usurpantur; scilicet Citrinæ seu flavæ, Indicæ sive nigræ, Chebulæ, Belliricæ, & Emblicæ; quæ quidem species quinque non ejusdem arboris, ut quidam existimaverunt, sed diversarum plane arborum fructus, ex Indiis orientalibus afferuntur.

MYROBALANI CITRINÆ, *Off.* Myrobalani teretes citrini bilem purgan-

 tes,

tes, *C. B. P.* 445. Helilegi Azafar, ***Arabum*** : μυροβάλανα ξανθὰ, ***Actuarii*** : vulgo ***Myrobolans citrins.*** Fructus ſunt exſiccati, oblongo-rotundi, turbinati, quindecim lineas longi, novem lati, utrinque obtuſi, coloris flaveſcentis ſeu citrini. Quinque ut plurimum ſtriis majoribus diſtinguuntur cum totidem minoribus intermediis, & includunt ſub cortice glutinoſo & veluti gummoſo, ſeſquilineam craſſo, amaro, auſtero & ſubacri, oſſiculum dilutioris coloris, anguloſum, oblongum, & ſcrobiculis quaſi excavatum, cujus nucleus corneus aut candidus membrana tenuiſſima fulva obducitur. Eligendi ſunt graves, recentes & gummoſi. Cortex tantum ſeu caro exſiccata in uſum ſolummodo venit: nucleus lignoſus ut plurimum rejicitur, Naſcuntur in arbore, Pruni ſylveſtris magnitudine, foliis per conjugationes Fraxini aut Sorbi modo diſpoſitis; quæ Myrobalanifera Sorbi foliis, ***Jonſton Dendrol.*** Nullam hujus arboris accuratam habemus deſcriptionem.

MYROBALANI CHEBULÆ, ***Off.*** Myrobalani maximi, oblongi, anguloſi, pituitam purgantes, *C. B. P.* 445. Helilegi Kebuli, ***Arabum*** : μυροβάλανα κεβυλὰ ***Actuarii***: vulgo ***Myrobolans chebules.*** Fructus ſunt exſiccati, citrinis ſimiles, majores, magiſque turbinati, in quinque ſimiliter coſtas elevati, rugoſi, colore foris obſcuriore & ad fuſcum inclinante, intus ex rufo nigricante, ſapore conſimili, pulpa craſſiore, cui putamen ſubeſt anguloſum, craſſum, cavernoſum ut citrinorum, nucleum continens pinguem, oblongum & eodem ſapore præditum. Eligantur recentes, magni, pleni, non valde rugoſi, graves, cortice ſeu carne lenta & fractu contumace.

Arbor quæ hos fructus profert, folia gerit ſimplicia, non conjugata, & Perſicæ ſimilia. Dicitur Myrobalanifera Perſicæ folio, *Jonſton. Dendrol.* cujus nulla deſcriptio. Aliam arborem ſub Myrobalani Chebuli nomine Joannes Veslingius, ***Annotationibus in librum P. Alpini de Plantis Ægypti***, deſcribit in urbe Cayro excultam, ſed ab illa prorſus diverſam; ſiquidem folia profert bina communi petiolo inſidentia & conjuncta, ſubrotunda & obtuſe acuminata, a Perſicæ foliis prorſus diſcrepantia, & cujus rami ſpinis armantur longis, peracutis, firmis. An genuina ſit Myrobalani Chebulæ arbor, pronuntiare non auſim.

MYROBALANI INDICÆ ſeu nigræ, ***Off.*** Myrobalani nigræ octangulares, *C. B. P.* 445. Myrobalani Indæ, nigræ, ſine nucleis, *J. B. T.* 1. 204. Helilegi Aſuad, ***Arabum*** : Μυροβάλανα Ἰνδικὰ ἢ δαμασώνια ***Actuarii*** : Gallice ***Myrobolans Indiens ou noirs.*** Sunt fructus exſiccati, citrinis minores, novem lineas oblongi, quatuor aut quinque lineas lati, rugoſi potius quam ſtriati; utrinque obtuſi, foris nigri, intus bituminis aut picis inſtar ſplendentes, ſolidi, ſulco tamen inani intus excavati, unde fructus immaturi potius videntur quam perfecti; quandoquidem illa cavitas ad nucleum excipiendum deſtinata videatur, & revera nuclei rudimentum in nonnullis obſervetur: ſapore donantur ſubacido, acerbo, amaricante cum acredine obſcura; dentibus adhærent & ſalivam exprimunt. Cum his permiſti aliquando inveniuntur in officinis alii fructus anguloſi magis, & paulo majores, nucleo donati, qui eædem Indicæ Myrobalani videntur eſſe, ſed ad maturitatem provectæ. Eligendæ ſunt recentes, nigræ, graves, carne dura, firma, denſa.

Eas profert arbor, Pruni ſylveſtris magnitudine, quæ folia gerit Salici ſimilia. Dicitur Myrobalanifera Salicis folio, *Jonſton. Dendrol.*

Myrobalani Belliricæ, *Off.* Myrobalani rotundæ Belliricæ, *C. B. P.* 445. Belilegi *Arabum*, μυροβαλανα βελερικὰ *Actuarii*: Gallice *Myrobolans Bellirics*. Fructus ſubrotundi ſunt, nonnihil anguloſi, Nucis moſchatæ forma & quodammodo colore, ad flavedinem paulo vergentes, unciam pene longi, decem circiter lineas lati, in pediculum craſſiorem Ficus inſtar deſinentes, cortice amaro, auſtero & adſtringente, lineam craſſo ac molliore, ſub quo latet oſſiculum dilutius, in cujus cavitate continetur nucleus Avellanæ nucleo ſimilis, ex rotundo acuminatus & mucronatus. Eligantur recentes, cortice denſo, & carne minus ſolida Chebulis aut citrinis.

Arbor quæ Myrobalanus Lauri folio ſubcinericeo, *JonSton. Dendrol.* foliis eſt Lauri, ſed pallidioribus, eaque Pruni ſylveſtris magnitudine.

Myrobalani Emblicæ, *Off.* Myrobalani Emblicæ, *C. B. P.* 445. Myrobalani Emblicæ in ſegmentis nucleum habentes, anguloſæ, *J. B. T.* I. 206. Amlegi vel Emlegi, *Arabum*: μυρ βάγανα εμπελιτικὰ vel εμπλικὰ *Actuarii*: vulgo *Myrobolans Emblics*. Fructus ſunt exſiccati, ſphærici ferme, ſex angulis diſtincti, e cinereo nigricantes, diametri ſemiuncialis, etiamſi majores quandoque occurrant: continent ſub pericarpio carnoſo in ſex partes per maturitatem dehiſcente oſſiculum leve, albidum, Avellanæ magnitudine, anguloſum, in tres cellulas diſtinctum, & quod per maturitatem in tres partes dehiſcit. Ut plurimum carnis ſeu pericarpii ſegmenta exſiccata afferuntur, nigricantia, ſaporis aciduli, auſteri, cum acredine quadam obſcura. Eligendæ ſunt Emblicæ recentiores, carnoſiores, craſſiores, ponderoſiores.

Arbor quæ Myrobalanifera foliis minutim inciſis, *Jonſton Dendrol.* non ſolum ceterarum proceritatem ſuperat, ſed foliorum etiam forma ab iis longe differt: hæc enim minutim inciduntur, & parum longa ſunt. Nulla accuratior ejus deſcriptio reperitur. Samuel Dale, *in ſua Pharmacologia*, exiſtimat, arborem eſſe Nilicamaram, *Horti Malabarici vol.* I. deſcriptam. Raius vero eſſe arborem Tani, *Eiuſdem Horti Malabarici vol.* 4. deſcriptam ſuſpicatur. Sed de his nobis non plane conſtat.

Indi his utuntur Myrobalanis ad depſanda coria & atramentum conficiendum: iiſdem quoque veſcuntur muria conditis, appetentiæ excitandæ cauſa.

Omnes Myrobalanorum ſpecies in Indiis orientalibus naſcuntur, Bengala nempe, Cambaya, Malabara.

Aqua in qua Myrobalani maceratæ fuerunt, chartæ cæruleæ colorem purpureum affert, propter ſalem eſſentialem acidum.

Myrobalani omnes analyſi Chymica ſulphuris copiam non mediocrem præbent, multumque liquoris acidi, ſalis vero fixi paululum cum abundante terra permiſtum. Præterea aqua in qua Myrobalani macerata fuerunt, chartam ſubcæruleam purpuream efficit: unde concludendum Myrobalanos vim ſuam adſtringentem obtinere a ſale quodam eſſentiali aluminoſo, oleoſis partibus mediocriter involuto; quod etiam ſapore adſtringente confirmatur.

Myrobalani a Medicis fere omnibus recenſentur inter ea medicamenta quæ

alvum citra noxam ſolvunt. Nam etſi purgandi facultate polleant, nulla tamen virium imbecillitate aut moleſtia ſumentes afficiunt, ſed ſua adſtrictione viſcera roborant, quin etiam univerſum corpus. Eamobrem in alvi profluviis & dyſenteria, ubi ſimul purgatione & adſtrictione opus eſt, commendantur & ſpecifice proſunt. Iiſdem inſuper infrænantur medicamenta omnia quæ dejiciendo laborem inferunt, quo fit ut utiliter admiſceantur Scammonio & aliis purgantibus valentioribus. Id tantum illis noxæ adſcribunt, quod obſtructiones & viſcerum infarctus augeant: proinde ne obſtructis exhibeantur, præcipiunt.

Omnes ſimul præſcribuntur anatica doſi ad ℥j. vel ℥jß. in infuſo, vel decocto leviore: in ſubſtantia vero ad ʒiij. vel ʒiv. ſed raro. Minime enim in ſubſtantia purgare aſſerunt, ſed vehementer adſtringere. Infuſum blande purgat abſque multa adſtrictione: Decoctum magis purgat & adſtringit ſimul. Earumdem toſtarum pulvis potentius adſtringit, & nullo modo purgat.

Præterea utiles ſunt ad dentes vacillantes firmandos, earum decocto os ſæpius colluendo. Feliciter præſcribuntur in affectibus oculorum & in ventriculi, hepatis & viſcerum atonia, ad eorum fibras nimis laxatas roborandas & reſtituendas. Ibi vero a Meſue tantopere commendantur, ut dicat ab earum uſu ſenectutem remorari, & corpus floridum & juvenile ſervari.

℞. Myrobalanor. citrinar. pulveratar. ʒj. Rhei pulverati ʒß. Syrup. de Cichorio comp. q. ſ. M. F. bolus ad purgandum in alvi fluxu.

℞. Myrobalanorum citrinarum toſtarum & pulveratar. ʒj. Nucis moſchatæ ʒß. Laudani Opiati gr. ß. Conſerv. Roſar. rubrar. q. ſ. M. F. bolus adſtringens in alvi fluxu.

℞. Quinque Myrobalanorum craſſiuſcule contritarum ana ʒj. Rhabarbari ʒj. Macerentur in aquæ calentis ℥vj. per ſex horas. Fiat colatura, cui adde Syrupi Roſar. pallidar. ℥j. Fiat potio purgans in alvi fluxu.

℞. Quinque Myrobalanor. craſſiuſcule pulveratar. ana ʒij. Roſar. rubrar. ʒiij. Macerentur in aq. comm. ℔ij. ſupra cineres calidos. Fiat colatura, cui adde Syrup. Berberis vel Granatorum ℥j. Hauriat æger per cyathos in alvi fluxu & hæmorrhagiis.

℞. Myrobalanor. citrinar. contuſar. ʒij. Macerentur in aquar. Roſar. & Plantagin. ana ℥iij. Fiat colatura pro collyrio in ophtalmia incipiente.

Myrobalani uſurpantur in Confectione Hamech, Pilulis aggregativis, Pilulis lucis, Pilulis ſine quibus, & Pilulis tartareis *Quercetani*.

Poſt recenſitas Myrobalanorum ſpecies, de fructu exotico mentionem facere non dubitavi, qui ſæpe cum Myrobalanis citrinis reperitur, quique Samueli Dale videtur eſſe ipſa Myrobalanus citrina abortiva & alterata propter cujuſdam inſecti animalis puncturam.

Dicitur Faba Bengalenſis, Myrobalani ſpecies a nonnullis credita, *Samuelis Dale*, *Raii Dendrolog.* 134. Faba Bengalenſis, *Anglorum*. Eſt excreſcentia denſa, rugoſa, rotunda, compreſſa, cava umbilici in modum, unciam circiter lata, foris fuſca, intus nigricans, ſaporis ſtyptici & adſtringentis, odoris nullius.

Doctor Marloe Medicus Anglus primus, inquit Samuel Dale, exoticum hocce me-

medicamentum orbi litterato ejuſque uſum publicavit ſub ænigmatico nomine Fabæ Bengalenſis. Unde nonnulli fructum ex Bengala, *Cluſii exoticor. lib.* 2. *cap.* 14. eſſe opinati ſunt: alii Myrobalani quamdam ſpeciem: alii denique florem Myrobalani citrinæ, quia perſæpe inter fructus illos invenitur. Sed Sam. Dale exiſtimat eſſe excreſcentiam quamdam ex punctura inſecti alicujus excitatam, aut potius ipſum Myrobalani citrinæ fructum vulneratum, qui venenati hujuſce ictus occaſione monſtruoſam hanc formam aſſumit. Pruni ſæpe obſervantur hujuſmodi ictu ab inſecto quodam inflicto formam naturalem amiſiſſe, & cavos intus fieri abſque ullo oſsiculo.

Ille fructus fortiter adſtringit, & ad omnes hæmorrhagias, præſertim ad hæmoptyſim ſiſtendam ſumme utilis, ſanguinem modice incraſſans, venarum & arteriarum oſcula conſtringens, & rupturas conſolidans, humores acres & erodentes contemperans.

ARTICULUS SEPTIMUS.

De Colocynthide.

COLOCYNTHIS & Pulpa Colocynthidos, *Off.* κολοκυνθίς, *Dioſcoridis* & *Galeni*; σικυώνη & σικυωνυς σπόγγον, *Hippocratis*: Haanthal, *Arabum*: Kandel, *Serapionis*: Fel terræ, & Nex plantarum, *Quorumdam*: vulgo, *Coloquinte, ou Pommes de Coloquinte.* Fructus eſt ſphæricus, pugni circiter vel Mali Aurantii magnitudine, cujus pulpa exſiccata fungoſa, quaſi cellularis, & foliolis membranaceis compoſita, arida, candida, læviſſima ad nos affertur, exempto cortice flaveſcente, ſapore intenſe amaro, acri, nauſeoſo, fauces lædens, cum immerſis ſeminibus parvis, compreſſis, duris, albis vel rufeſcentibus, Cucumerinorum magnitudine, verum rotundioribus, tumidioribus, durioribus. Ex Alepo affertur.

Eligenda eſt hæc medulla candida, arida, rara, lævis, & intenſo amarore prædita.

Planta quæ dicitur Colocynthis fructu rotundo minor, *C. B. P.* 313. per terram ſpargitur flagellis aſperis ſtriatis: folia per intervalla profert ſingularia, pediculis longis hærentia, aſpera, incana & hirſuta, Citrulli diviſura, ſed minora, & ad quorum alas naſcuntur pediculi tortiles. Flores luteoli, campaniformes, patentes, in quinque partes diſſecti: ex his alii ſteriles ſunt, nulli embryoni adhæreſcentes: alii fœcundi ſeu inſidentes calyci embryonive, qui deinde abit in fructum ſphæricum, pugno æqualem, primum colore viridi-herbaceo, & ubi ad perfectam maturitatem pervenerit, flaveſcentem, odore viroſum, guſtu amariſſimum, qui ſub cortice tenui coriaceo includit medullam candidam, fungoſam & quaſi membranaceam, in tres partes diviſam, quæ ſingulæ bina comprehendunt loculamenta in quibus ſemina reperiuntur Cucumerinis ſimilia, verum rotundiora, tumidiora & duriora, nucleum album, oleoſum, dulcem includentia. Naſcitur in inſulis maris Ægei, & ora maritima orientali.

Analysi Chymica, ex pulpæ Colocynthidis a seminibus separatæ ℔ij. ℥vij. prodierunt phlegmatis limpidi, insipidi & inodori ℥ix. ʒvijß. quod tamen salis alcali urinosi nonnihil continebat, siquidem Sublimati corrosivi solutionem turbidam & leviter lactescentem effecerit: liquoris empyreumatici, subrufi, tum acidi, tum urinosi ℥iij. ʒijß. spiritus urinosi ℥j. ʒvjß. olei fœtidi, amari, acris ℥iij. gr. xij. Massæ nigræ carbonis instar in retorta residuæ, & gustu prorsus insipidæ pondus erat ℥x. ʒiiijß. quæ per horas octo igne reverberii calcinata ℥iiij. ʒijß. tantum pendebat. Ex ea per lixivium extractæ fuerunt ʒiij. gr. lx. salis mere alcalini & caustici, qui ex Sublimati corrosivi solutione pulverem croceum intensum præcipitavit. Jactura partium in distillatione fuit circiter ℥xij. ʒj. in calcinatione vero ℥vj. ʒij.

Principia quæ in hac Colocynthidis analysi manifesta se præbent, inter se mixta compositum resinoso-gummosum constituunt: scilicet sal alcali qui in Colocynthide luxuriat, cum olei acris portione compingitur in massæ gummosæ consistentiam, dum alia olei portio mediocris cum acido sale pauciore quidem in resinam facessit. Et ex his cum terra condensatis compositum exsurgit resinoso-gummosum acre; quod variis experimentis a D. Boulduc R. Sc. Acad. Socio Chymico in Colocynthide tentatis confirmatur, *Commentariis eiusdem Academ. anni* 1701.

Ex pulpæ Colocynthidis ℥viij. Extracti gummosi fere ℥iij. obtinuit; ex eadem vero pulpæ quantitate, ope sp. vini, Extracti resinosi ℥ß. Spiritus vini pulpæ diutius in aqua fervente maceratæ affusus, & cujus gummea substantia separata fuerat, nullam ex tinctura extraxit. E contra vero ex pulpa in spiritu vini macerata, & cujus tinctura resinosa abstracta fuerat, Extractum gummosum ope aquæ adhuc elicitum fuit ad ℥ij. Colocynthidis decoctum per distillationem aquam limpidam, inodoram & insipidam præbuit, nulla virtute cathartica donatam. Sed cum pulpæ Colocynthidis in musti ℔vj. infusæ ℥iiij. per duodecim dies fermentatæ fuerint, liquor fermentatus in distillatione præbuit primum liquoris spirituosi, odori & amari gustu ℥viij. deinde liquoris minus amari portiones quasdam, postea phlegma mere insipidum. Denique humor in alambice residuus rite percolatus, & evaporatus ad extracti solidi consistentiam, ℥ijß. massæ gummosæ reliquit; quod quidem extractum non ex sola Colocynthide, sed ex sapæ portione non mediocri productum fuit. Liquoris spirituosi ℥j. viro robusto propinata nauseas & molesta ventris tormina absque ulla ventris vacuatione excitavit. Ejusdem spiritus ℥ij. vehementer purgaverunt cum ventris torsionibus. Extracti vero gr. x. absque ulla vi aut intestinorum corrosione, alvum blande subduxerunt. Extractum autem resinosum perparum purgat, sed violentissimos ventris cruciatus suscitat: gummosum vero alvum mitius & copiosius movet, vehementius tamen quam extractum pulpæ fermentatæ supra recensitum.

Tandem si pulpæ Colocynthidos ℔j. exemptis seminibus, bulliat in aq. limpidæ ℔xij. per sex vel octo horas, & fiat colatura cum forti expressione; tum massæ residuæ nova affundatur aqua eadem quantitate, bulliantque simul per horas duodecim, & fiat colatura; ac tandem tertio bulliat pulpa resi-

dua

dua cum aq. ℔viij. per horas 14. ac percolatur decoctum cum forti expressione: quæ remanebunt in colatorio fæces, vix quartam libræ partem æquabunt pondere. Decoctiones vero simul mistæ & ad medias evaporatæ, deinde refrigeratæ, concrescent in massam mucilaginosam glutinis instar, firmam ac densam; quæ tandem ulterius evaporata in extractum solidum exsiccatur, oleo quodam essentiali aromatico irrorandum, quod pro genuino & præstantissimo extracto Colocynthidis servari potest, & blande purgat a gr. iiij. ad xv.

Ex his omnibus concludere licet duplex inesse in Colocynthide partium genus, a quibus hujus misti vis cathartica potissimum pendet, oleosarum nempe & salinarum acrium. Quæ quidem principia non in sola Colocynthide, sed etiam in aliis medicamentis purgantibus valentioribus observare licet, in Tabaco, ex. gr. Elleboro, &c. Hæc enim medicamenta oleo accerrimo pollent, cujus proprium est nervos irritare & vehementer convellere. Si enim ex. gr. olei Tabaci guttula vel minima in animalis vulnus inseratur, convulsiones statim patitur per totum corpus, & brevi convulsum moritur. Nec in salis purgantibus fortioribus hoc oleum acre & nervis infensum deprehenditur; sed amara quamplurima ex vegetabilium familia nervis infesta deprehenduntur, & quorumdam animalium, avium præsertim, nervos tanta vi aggrediuntur & convellunt, ut iis mortem inferant, ut ex Wepferi observationibus *Tractatu de Cicuta aquatica* satis patet. Horum autem mistorum amarities ab oleo acri potissimum pendet, ut eorum analysis testatur.

Itaque ab oleosis hisce particulis catharticorum valentiorum actio potissimum pendet. Ab iis enim nervosæ intestinorum membranæ, ceterorumque viscerum nervi vehementer succutiuntur. Unde fortius compressæ omnium viscerum glandulæ, humores propter suam spissitudinem in illis stagnantes exprimunt & ad intestina propellunt. Ad illud quoque non parum confert alterum catharticorum principium, scilicet particulæ salinæ acres, tum fixæ, tum volatiles, quæ in illis deprehenduntur: quippe quæ vasorum ostiola subeuntes, vasa peragrantes, cum succis permiscentur, eos solvunt & colliquant, quin etiam sæpe totam massam sanguineam nonnihil laxant. Hinc uberior serosorum humorum affluxus ex toto corpore ad intestina jam oleosis partibus stimulata: hinc copiosæ illæ per alvum evacuationes post catharticum exhibitum.

Verum oleosæ illæ partes majori copia per acidos sales in concretum resinosum coactæ, majorem, dum expanduntur in membranas nerveas, irritationem iis inferunt: inde intestinorum torsiones aut spasmodici motus, quos quidem nullæ aut parciores sequuntur alvi dejectiones ob humorum lentorem. Contra vero sales acres qui majorem gummosi concreti partem constituunt cum paucioribus oleosis particulis & maxime expansis conjuncti, non tam nervosas membranas irritant, quam succos quibuscum permiscentur, solvunt, ac fluxiliores efficiunt. Attamen cum sæpe stimulo indigeant resinoso ad intestina torpentia excitanda, & solutos humores hac irritatione valentius excernendos: ea propter medicamina purgantia officio suo felicius funguntur, si resinosæ partes a gummosis non secernantur, quam si eorum concretorum alterutrum seorsim exhiberetur.

Illæ

Illæ partes oleosæ amaræ & nervis infestæ quæ magna copia in Colocynthide deprehenduntur, sive in resinam cum acidis salibus sint condensatæ, sive a salibus acribus in gummosam substantiam expansæ, sive ab his salibus distillationis ope secretæ fuerint, sive rariores factæ, & fermentationis ope in spiritum æthereum conversæ, subtiliatæ sint; suam semper indolem retinent, amarorem nempe & nervos irritandi virtutem, ut superius observavimus.

Colocynthis medicamentum est Medicinæ coævum, Hippocrati, Dioscoridi, Galeno, Plinio, Græcis tandem & Arabibus notissimum. Purgans est valentissimum & violentissimum. Ab omnibus Medicis commendatur ad humores crassos ac lentos vacuandos, pituitosos potissimum, quos ex distantissimis & reconditissimis partibus educere opinantur. Paulus Ægineta scribit Colocynthidem non tam sanguinem quam nervos purgare. Illius usus prædicatur in morbis inveteratis & contumacibus, quos neque Agaricum neque Turpethum solverit; in affectibus nervorum, articulorum, viscerum obstructionibus, in cephalalgia, hemicrania inveterata, apoplexia, epilepsia, vertigine, asthmate, dispnœa, morbis articularibus frigidis, dolore ischiadico, dolore colico flatulento, hydrope, lepra, scabie, denique ubi malo nodo malus cuneus quærendus est, inquit C. Hoffmann. Non enim curamus graves morbos, quia numquam expedimus nos a lenientibus, inquit idem post Massariam. Præter ejus vim catharticam Medici nonnulli specificam quamdam & mere alterantem qualitatem in ea agnovisse videntur; cum eam in primis Scribonius Largus laudet ad menses movendos, ad lumborum dolorem, & ad comitiales morbos; & Helmontius vocet Colocynthidem chronicorum morborum curatricem egregiam, ob vim resolutivam.

De Colocynthidis qualitate deleteria aut saltem periculosissima Medici quoque inter se conveniunt. Vehementer enim ventriculum, viscera, corpusque totum conturbat, nervos lædit & nonnumquam vehementer concutit, venas aperit & sanguinem elicit, intestina corrodit & gravibus torsionibus excruciat. Quocirca nonnulli hocce medicamentum tamquam virosissimum, & tantum non mortem ipsam, ut ait C. Hoffmannus, ex foro medico procul ablegandum esse suadere volunt. Sed ab his dissentit Simon Paulli, qui eos tamquam meticulosiores condemnat; quandoquidem multi magnæ quidem in Medicina auctoritatis viri, secuti veterum vestigia, in morbis curatu contumacibus felici successu eam usurpaverint. Et revera hæc pharmaca cathartica potentissima sunt præsidia, modo rite & opportune adhibeantur: quapropter Symphorianus Campegius junioribus Medicis consulit, ne Colocynthide utantur; solis antiquioribus ejus exhibitionem permittens.

Ejus noxas variis modis emendare tentarunt tam veteres quam neoterici, tam Græci quam Arabes. 1. Optime & accurate hanc pulpam triturando, & in tenuissimum pollinem redigendo. 2. Addendo Tragacanthum, Gummi Arabicum, Mastichen, & alia adstringentia. Sed hæc ut nociva Dodonæus rejicit, qui Colocynthidem aliorum purgantium additione corrigi autumat. Quidam acidos liquores ad ejus vim catharticam temperandam adhibent: alii sales alcalinos, alii fermentationem, & nonnulli putrefactionem. Quidam ex-

tracta

tracta cum spiritu vini vel cum aqua præparant. Verum enimvero cum Colocynthis, non ad alvum blande tantummodo subducendam, sed ad catharsim potentissime promovendam sæpius usurpetur; præparationes quibus ejus vis purgatoria nimis debilitatur, prorsus inutiles sunt, ac proinde rejiciendæ. Illæ tantum emendationes admittendæ nobis videntur, quæ ejus substantiam extendere valent; ne ejus particulæ crassiores intestinorum membranis alicubi adhærescentes, nimis violentam irritationem, inflammationemque ibi excitarent, aut eam partem eroderent. Sic si fortiter purgare velis, Colocynthidis pulpa adhibeatur accurate trita & divisa, qualis sub trochiscorum forma adhiberi solet; & usu diuturno compertum est nullam ab ea noxam inferri, modo opportune & debita dosi adhibeatur. Sæpissime etiam stimuli loco tantum cum aliis purgantibus medicamentis consociatur, & parciore dosi. Si vero non minus efficaci, sed minus vehemente opus sit catharsi; tum decoctum Colocynthidis ex aqua, vel vinum in quo eadem infusa fuerit, vel etiam extractum cum aqua paratum, vel extractum ejusdem cum musto fermentatæ feliciter usurpantur. Extracta vero sæpius in usum veniunt quam infusiones vel decoctiones, quæ ob intensum amarorem ægrorum palato sæpe minus arrident. Extractum vero cum spiritu vini paratum minus purgat, ut jam diximus, quam ipsa substantia; & longe majores ventris cruciatus gignit.

Dioscorides hanc pulpam proponit ad quatuor obolorum pondus cum aqua mulsa, melle cocto, Myrrha & Nitro sub forma boli vel pilularum exhibendam: si vero mitius purgandum sit, aquam mulsam, vel passum in pomo excavato coctum propinare jubet. Aetius eamdem fere methodum secutus pro mitiori purgatione Colocynthidem justæ magnitudinis sumit, & ex ea superne aperta semen eximit: deinde pulpa omni citra semen in ipsa recondita, pomum replet sapa aut vino dulci veteri, & per diem ac noctem macerari finit: tandem transcolatum per pannum vinum calefactum bibendum exhibet.

Pulpa Colocynthidis in substantia per os exhibetur a gr. v. ad ℈j. & quidem tenuissime trita. In decocto vel infuso a ℈ß. ad ʒj. sed raro propter amaritiem: & tunc decoctum vel infusum accurate percolandum est. In decocto pro enemate ad ʒj. vel etiam pro apoplectico ad ʒjß. vel ʒij. Observandum quoque decoctum pro clysteribus rite percolandum esse, ne quædam supersint Colocynthidis ramenta aut membranulæ, quæ intestinorum membranis adhærentes horrenda excitant symptomata, ut Etmullerus observavit.

Si nimia Colocynthidis dosis exhibita fuerit, ita ut hypercatharsis aut convulsiones superveniant, vel metuendæ sint; præcaveri possunt vel curari oleo tum affatim epoto, tum in intestina injecto.

Hoc autem Pharmacum morbis acutis raro prodest, nec convenit biliosis naturis, nec præfervidis visceribus. Nec puerorum, nec senum, nec prægnantium, (fetus enim vel supposita enecat,) sed ætate dumtaxat florentium & robustorum medicamentum est.

Trochisci Colocynthidis, vulgo in officinis ab Arabica denominatione Trochisci Alhandal dicti, sic præparantur.

℞. Pul-

℞. Pulpæ Colocynthidis albæ, levis, & a ſeminibus repurgatæ, quantum libuerit. Incidatur forcipe ut decet, poſtea manibus cum olei Amygdalar. dulcium q. ſ. fricetur, dein teratur in mortario, donec in pulverem tenuiſſimum redigatur; qui excipiatur ſ. q. mucilaginis gummi Tragacanthi aqua Roſar. extractæ. Formentur Trochiſci parvi, qui in umbra exſiccati, rurſus in tenuiſſimum pollinem redigantur: & cum eadem mucilagine fiant rurſus Trochiſci, qui ſiccati tertio pulverizentur, & ſimiliter in Trochiſcos formentur ad uſum ſervandos. Doſis a gr. vj. ad ℈ß.

Uſus apud Pharmacopœos Pariſienſes invaluit & quidem laudandus, ut in ſingulis Compoſitis Pharmaceuticis ubi Colocynthis deſideratur, pro cruda Colocynthide hi Trochiſci curioſe elaborati ſubſtituantur.

℞. Pulpæ Colocynthidis minutiſſime conciſæ ℈ß. Infunde in vini albi ℥vj. Macerentur per noctem. Trajiciatur vinum per chartam emporeticam, quo diſſolvatur Mann. Calabr. ℥j. Fiat potio cathartica.

℞. Trochiſcor. Alhandal gr. xij. Pulpæ Caſs. recens extractæ & mundatæ ℥j. M. F. bolus ex pane azymo devorandus.

℞. Trochiſcor. Alhandal gr. x. Scammon. gr. vj. El. Diaprun. ℥ß. F. bolus.

℞. Trochiſcor. Alhandal gr. vj. pulver. Jalap. gr. xv. Aquilæ albæ gr. x. Conſ. Roſar. q. ſ. M. F. bolus.

℞. Extracti Colocynthidis gr. vj. Aloes lotæ ℈j. Croci pulver. gr. xv. cum Syr. de Abſynthio. M. F. bolus ad menſtrua ſuppreſſa provocanda.

℞. Pulpæ Colocynthidis ʒjß. Radic. Pyrethri ℥ß. Coque in aq. comm. q. ſ. ad ℥xij. Colaturæ adde vini ſtibiati ℥iij. Salis gemmæ ʒij. Fiat enema in affectibus ſoporoſis & in apoplexia.

Uſurpatur Colocynthis in Hyera Diacolocynthidos, Confectione Hamech, Extracto Panchymagogo *Crollii* & *Hartmanni*, Pilulis de Euphorbio & de Sagapeno *Quercetani*, Pilulis ex duobus *Pharmacop. Londinenſis*, Pilulis cachecticis *Charas*, Pilulis de Agarico, aggregativis, polychreſtis, cochiis, fœtidis, aureis, mercurialibus, & in Unguento de Artanita.

Tanta purgandi facultas eminet in Colocynthide, ut exterius umbilico admota ejus pulpa cum felle bubulo, non ſolum alvum dejiciat, ſed vermes in inteſtinis nidulantes enecet & expellat: quin etiam odore vel tactu alvum movere dicitur.

ARTICULUS OCTAVUS.

De Caſſia ſolutiva.

CASSIA ſolutiva, Caſſia nigra, Siliqua Ægyptiaca, *Off.* & Caſſia fiſtula, *Quorumdam*: Eiarxamber, *Serapionis*: Chaiarſandar, *Avicennæ*: Κασσία μέλαινα *Actuarii* & *Græcorum recentiorum*. Siliqua eſt quæ non debet confundi cum Caſſia aromatica veterum Græcorum, quæ Caſſia Syrinx dicebatur, nunc vero Cinnamomum, neque etiam cum Caſſia lignea recentiorum. Hæ enim inter cortices aromaticos, illæ vero inter fructus ca-

catharthicos annumerandæ sunt. Cassia solutiva veteribus Græcis prorsus ignota fuit. Ejus salubrem usum Arabes cum essent experti, omnium primi valde commendaverunt. Fructus est exoticus, seu siliqua teres & cylindracea, cubitalis, unciam circiter crassa, composita ex putamine lignoso, tenui, duriusculo, foris ex spadiceo nigricante, intus flavescente, in varia loculamenta a dissepimentis transversim positis, parallelis, ligneis, tenuibus, interius diviso, & medulla in his inclusa molli, nigra, mellea, subdulci, cum quadam acredine; in qua delitescunt semina oblongo-rotunda, depressa, dura, fulva, nitida. Duplex Cassia solutiva in officinis reperitur: altera Orientalis seu Alexandrina, vel Ægyptiaca, nempe quæ ex Ægypto nobis affertur: altera Occidentalis, quæ scilicet in Americanis insulis exculta, maxima copia & minore pretio huc devehitur. Hæc cortice est crassiore, magis aspero & rugoso; medulla vero acri & nauseosa. Illa vero cortice donatur tenuiore, intensius nigricante; pulpa vero dulci, nec ingrata gustu: quapropter Occidentali anteponitur.

Eligendæ sunt Siliquæ ponderosæ, recentes, plenæ, mutæ, id est, quæ succussu agitatæ commotis intus seminibus non resonent; quarum pulpa pinguis sit, nigredine splendens, dulcis, non acerba ob immaturitatem, non acescens ob vetustatem, non exsiccata nimis, non nimis humida, non situ obducta: in cellis enim vinariis aut latebris a mercatoribus reponi solet, vel arena opertis; & aqua inspergi, quo plenior ac recentior videatur: sed ibi citissime acescit, aut situm contrahit.

Medulla in usum sola venit, rejectis acinis & cortice ac dissepimentis lignosis. Quapropter extrahitur ex siliquis, & per setaceum trajicitur; & flos Cassiæ dicitur, vel Cassia mundata nuncupatur.

Arbor quæ hanc Siliquam gerit, dicitur Cassia fistula Alexandrina, *C. B. P.* 403. Cassia purgatrix, *J. B. T.* 1. 416. Cassia nigra, *Dodon. Pemptad.* 787. Arbor Cassiam solutivam ferens, *Bontii*: Conna, *H. Malabar. T.* 1. Quauhayohuatli 2. sive Cassia fistula, *Hernandes*. Sic autem a R. P. Plumerio, *in suo Botanico Americano manuscripto, vol.* 7. *fol.* 103. accurate describitur. Nucibus Juglandibus nostratibus similis fit arbor, si situm ramorum seriemque foliorum spectes; licet cortice tenuiori, politiori, deforis leucophæo, intus vero carneo, truncus ejus vestiatur. Ejusdem autem trunci materies solida, e rufo intus nigricans, alburnoque pallido circumdata. Folia fere Nucum nostratum proferunt rami, bina scilicet & bina, juxta ramusculos seu costas tenues virentes, pedem & semis circiter longas, & ad exortum tumescentes. Quinque aut sex foliorum conjugationes ut plurimum unicuique adhærescunt costæ. (Finiri tamen quasdam unico singulari folio sæpe contingit.) Singula folia Nucum foliorum colorem fere soliditatemque obtinent, licet propter costularum tenuitatem paulo magis in superficie uniantur. Formam cuspidis lanceæ referunt etiam, quinque aut quatuor scilicet pollices longa, duos circiter lata, in summitate acuminata, & ad basim rotundata.

Circa eosdem foliorum ramusculos aut costas, ramusculi alii paulo longiores tres aut quatuor simul enascuntur, plurimis onusti floribus jucundo sane spe-

spectaculo conspiciuntur. Quilibet autem flos pediculo appendet duos pollices circiter longo, calycemque obtinet concavum, quinque foliolis fere ovatis, e viridi lutescentibus, & dimidiæ ungulæ magnitudinem vix superantibus efformatum. Ex illo calyce quinque exoriuntur petala in orbem posita, perpulchre lutescentia, & cochlearis in modum omnino excavata, & cochlearis etiam modo subrotunda. Ex his tamen quinque petalis duo paulo aliis sunt ampliora, singulaque pollicis amplitudinem vix excedunt, costulisque levibus per totum sunt venosa. Ex eodem calyce decem staminula luteo-pallida, & apice luteo singula pollentia exsurgunt, sed varia & inæqualia; quædam scilicet aliis longiora, & aliis breviora: tria tandem adunca sunt, septem vero recta. Inter hæc stamina pistillum prominet vermiculo virenti & adunco simile, quod tandem in siliquam evadit teretem, rectam, paulo minus pollicem crassam, & pedem & semis circiter longam. Lignosa materia, tenui tamen constat jam dicta siliqua; tubusque ligneus proprie inest undique clausus, cuticula indutus e nigro-castaneo, minutissimisque rugis transversim exarata, exceptis ventre & dorso, quorum longitudinem percurrit fasciola omnino glabra & unita. Innumeris etiam intus discernitur cellulis ille tubus, quas laminæ tenues, etiam lignosæ, orbiculares & parallelæ efformant; pulpa medullosa, dulci, primum albicante, dein flavescente, tandem per maturitatem nigricante oblinitæ. In qualibet cellula semen continetur durum, subrotundum, compressum, fere cordiforme, castaneoque colore delibutum, ac tandem filo tenuissimo ad cellulæ parietes alligato.

Aprili & Majo potissimum floret hæc arbor in Americanis insulis; dumque floret, foliis suis omnino viduatur, ut Amygdalis, Pomis, Persicis, multisque aliis nostratibus arboribus contingere in Europa demiramur.

Ex floribus optima Conserva conficitur leniter purgans, sicut & juniores siliquæ saccharo conditæ.

Americæ proprie indigena non est hæc arbor, sed aliunde translata ex Africa aut ex Indiis orientalibus. In Ægypto & omnibus fere Indiæ orientalis Provinciis calidis nascitur.

Analysi Chymica, ex ℔ij. ℥v. ʒiiij. pulpæ Cassiæ Alexandrinæ per B. V. distillatæ prodierunt phlegmatis limpidi & fere insipidi, cum exiguo admodum Cassiæ odore ℥vj. ʒv. gr. xij. acidi tamen notas præbuit, Heliotropii tincturam cæruleam in rubrum immutando: deinde phlegmatis prorsus insipidi & inodori ℥j. ʒvijß. Massa residua exsiccata & indurata pendebat ℥xxviij. ʒiiij. quæ per retortam distillata exhibuit spiritus acidi rufescentis ℥x. ʒiiij, spiritus tum acidi, tum urinosi ʒix. spiritus mere urinosi ʒiiij. gr. lx. olei empyreumatici crassioris ʒiiij. gr. xlvij. Massa combusta nigra in retorta superstes pendebat ℥x. ʒjß. quæ per 20. horas calcinata, donec nullum amplius fumum emiserit, cineres reliquit ex fusco rubentes ad pondus ℥j. ʒv. ex quibus salis lixiviosi mere alcali fixi ʒvj. cum gr. xij. extractæ fuerunt.

Jactura partium avolantium in distillatione per B. V. fuit ʒiiij. & gr. xxiiij. In distillatione vero per retortam ℥iiij. tandem in calcinatione ℥viij. ʒiiij. gr. xxxvj. in flammam & fumum abierunt.

Præ-

Præterea pulpa Cassiæ facile acescit; eademque pulpa aqua plurima diluta, & per plures menses in dolio asservata, salem essentialem cremori Tartari plane similem deponit.

Per hanc analysim patet inesse in pulpa Cassiæ acidum salem volatilem & tenuem qui primum exit in distillatione, alium vero fixiorem qui nonnisi igne vehemente cum oleo propellitur: perparum salis urinosi, mediocremque ibi reperiri terræ portionem; ac proinde pulpam Cassiæ vim suam obtinere a sale quodam essentiali cremori Tartari simili, sed tenuiore, seu terreis particulis minus implicito, & oleosis blandis magis temperato.

Ex omnium fere Medicorum consensu medulla Cassiæ catharticum est benignum & innoxium, omni sexui, ætati, temperiei, gravidis & puerperis conveniens. Ex hujus medicamenti purgantis aliorumve similium benignitate Arabes ad purgandum audaciores facti sunt, quam Græci veteres qui vehementioribus catharticis uti solebant. Utiliter autem præscribitur in febribus ardentibus & inflammatoriis, in affectibus pectoris, renum & vesicæ, & omnibus inflammationibus, tum externis, tum internis, quando purgationi locus datur; iisque succurrit affectibus, quos alia medicamenta purgantia exacerbarent.

Non solum ut catharticum magna dosi exhibetur, sed etiam ut alterans parva dosi & usu diuturno sæpe præscribitur, modo ad alvum duram & siccam emolliendam & subducendam, modo ad humores ad aliquam partem contra naturam affluentes per patentes intestinorum vias utiliter revocandos & expellendos, ut in affectibus quibusdam contumacibus & diuturnis, arthritide, catharro, calculo, hæmorrhoidibus, cephalalgiis diuturnis, hemicrania, &c.

Pulpa Cassiæ cum saccharo Cando & Liquiritia tamquam arcano utuntur Ægyptii ad renum vesicæque vitia. Ægyptiorum vestigia secuti Monardes & Matthiolus, pro infallibili, ut ajunt, præservativo habent, si ℥iij. quotidie tribus horis ante prandium devorentur.

Renibus & vesicæ inter remedia purgantia nullum esse Cassia convenientius, præter Mesuen, inculcat Fallopius. Verum non omnes Medici ea de re idem sentiunt; quandoquidem Pigræus & Fabricius Hildanus his partibus infestam Cassiam statuant, & Ballonius scribat *in Ephemeridibus* Lithothomos Parisienses observasse inimicissimam esse Cassiam illis quibus sectione detractus est calculus. Quotidiana tamen experientia didicimus nihil iisdem a Cassia rite exhibita hodie metuendum esse. Revera Fallopius ipse qui in vesicæ affectibus Cassiam laudat, ardorem urinæ excipiendum esse monet. Nec dubitandum est quin renum & vesicæ morbis inflammatoriis nimium adhuc vigentibus noceat, non secus ac alia omnia purgantia medicamenta quæ hosce morbos exacerbant, utpote ortos vel a spasmodica nervorum aut membranarum diathesi quam calculorum collisio aut attritus inducit, aut a seri salsugine quæ ureteres ac vesicam moleste vellicando lædit. Sed si aliqua purgandi necessitas sub his morbis occurrat, nullo certe medicamento minus noxio felicius levabitur.

Alia sunt insuper incommoda quæ Cassiæ exprobrantur. Dissolvit, inquiunt, to-

tonum ventriculi; tormina parit, & flatus gignit. Unde nonnulli eam humidis ventriculis aut hypochondriacis & flatulentis minime convenire putant: biliosis quoque, ob dulcedinem, nocivam asserunt. Sed hæc vitia facile corriguntur, si optima seu Alexandrina eligatur, & recens ac bene matura adhibeatur: talis enim nulla tormina ventris suscitabit. Americana vero, quæ sapore minus grata est, tormina quandoque excitat, sicut & Alexandrina immatura & jam præ vetustate acescens. Præterea si humidior sit ventriculus, & nimis laxatus ipsius fibrarum tonus, feliciter cum Rhabarbaro consociatur. Cum medicamentum sit saporis dulcis, tardæque, & ut ajunt, testudineæ operationis; non mirum si effervescentiam & intumescentiam nonnumquam concipiat in ventriculo & intestinis, & flatus gignat: quod quidem vitium vitabitur, si pro Cassiæ substantia ejusdem decoctum percolatum tantummodo exhibeatur, & quidem fervens propinetur; sic enim neque flatus generat, neque ructus, minusque moratur in ventriculo & intestinis. Neque etiam est unde illius usum reformident melancholici & mulieres hystericæ, quasi vaporibus quos vocant movendis apta nata esset. Imo Cassia ipsis erit admodum proficua, si cum cremore Tartari misceatur, aut cum Tamarindis decoquatur: iisdem quoque acidis medicamentis temperata, biliosis innoxia fiet. Tandem ejus segnitiem utiliter excitant cetera purgantia medicamina acriora, velut Scammonium, Senna, Jalapa, Manna, necnon etiam stibiata Emetica, quæ stimuli loco ei adjunguntur, aut quibus conjungitur Cassia ad eorum vim obtundendam. Sic in pleuritide, peripneumonia ceterisque affectibus inflammatoriis quibus emeticorum aut catharticorum exhibitio convenit, maximi est præsidii. Mira quoque præstat in illa dolorosa abdominis tensione quæ stibiatis præpostere exhibitis interdum succedit; tuncque pro omni potu, intermediis jusculis, sorbitio ex Cassia feliciter propinatur.

Medullam Cassiæ infantibus recens natis exhibitam, colostrum in intestinis stagnans purgando, eos a variolis immunes facere plures fide digni Medici asserunt. Drachmæ duæ vel tres jusculi vitulini aut seri lactis ℥vj. dissolvuntur, & cochleatim exhibentur intra octo vel duodecim horarum intervallum, antequam mammis admoveantur.

Præscribitur medulla Cassiæ e cannis extracta & per setaceum trajecta a ʒij. ad ℥jß. tum ad alvum blande subducendam, tum ad purgandum, vel sola, vel cum aliis medicamentis purgantibus sub forma boli, vel in liquore conveniente diligenter soluta. Decocta vero ab ℥ß. ad ℥iiij. in potionibus propinatur, vel sub enematis forma injicitur.

℞. Medullæ Cass. recens extractæ & mundatæ ℥j. Rhei pulverati ℈j. Cremoris Tartari ʒß. M. F. bolus ex nebulis mane jejuno ventriculo devorandus, superbibendo jusculum ex carne vitulina, ad purgandum. Vel

℞. Medullæ e Siliqua Ægyptiaca extract. ʒvj. Pulver. Cornachin. ℈j. F. bolus, superbibendo seri lactis vel ptisanæ cyathum unum. Vel

℞. Pulp. Cass. ℥ß. Rhei pulver. ℈j. pulver. Jalap. gr. xij. Aquilæ alb. gr. x. Syr. flor. Persicor. q. s. F. bolus purgans.

℞. Cass. mundatæ ℥ß. Sacchar. Candi & Glycyrrhizæ pulver. ana ʒß. Fiat

bolus

bolus ineunte prandio vel cœna sumendus ad alvum emolliendam, ad arthritidem præcavendam, aut lithiasim, & ad catharrosos affectus sanandos.

℞. Floris Cassiæ & pulpæ Tamarindor. ana ʒij. M. F. bolus paulo ante pastum exhibendus ad melancholicorum aut hystericarum alvum segniorem aut nimis adstrictam emolliendam & subducendam.

℞. Medull. Cass. Alexandr. ℥j. Syr. Violarum, vel Flor. Persicor. ℥j. Dissolv. in seri lactis, vel ptisan. pectoral. vel tincturæ folior. Sennæ, aut decocti Tamarindor. ʒvj. F. potio.

℞. Folior. Sennæ ʒij. Rhabarbari & Tartar. solub. ana ʒj. Macerentur per noctem super cineres calidos in decocti Gram. ℥xij. Tum Mann. Cal. ℥jß. in hac infusione liquescat. Fiat colatura, qua dissolvantur Syr. Rosar. pallidar. ℥j. Medull. Cass. ℥jß. Dividatur liquor in duas doses quatuor horar. intervallo exhibendas, interjecto jusculo, ad catharsim promovendam.

℞. Medull. Cass. cum nucleis extractæ ex fistulis ℥j. Mann. Cal. ℥jß. Rhei el. & Salis vegetabilis ana ʒj. Bull. leviter in liquoris convenientis ℥vj. Fiat colatura calide exhibenda tribus horis ante jusculum.

℞. Medull. Cass. cum nucl. ℥iij. Mann. Cal. ℥ij. Bull. leviter in decocti pectoral. ℥xij. Fiat colatura, qua dissolv. Syr. de pom. comp. ℥j. aut Tartar. stib. gr. vj. Dividatur in duos haustus quatuor horar. intervallo exhibendos, interjecto jusculo.

℞. Medull. Cass. extractæ, non mund. ℥iij. Tamarindor. ℥jß. Bull. leviter in seri lactis ℔ij. Colatura per cyathos exhibeatur.

℞. Pulp. Cass. ℥j. Mell. violati ℥ij. Dissolve in decocti emoll. ℔j. F. enema. Vel

℞. Medull. Cass. cum nucl. ℥iiij. Bull. in seri lactis ℔j. Colatura dissolv. Cryftall. mineral. ʒj. Mell. nenuphar. ℥ij. Fiat clyster.

Pulpa Cassiæ ad externos usus nonnumquam usurpatur. Recens extracta hæmorrhoidibus externis inflammatis utiliter admovetur sub cataplasmatis forma, aut lacte tepido diluta injicitur ad internam inflammationem compescendam. In jecoris inflammationibus & articularibus doloribus externe applicata commendatur.

Usurpatur in Electuario Diacassia dicto, Electuario catholico, lenitivo, Diapruno, de Psyllio, Confectione Hamech.

Alia Cassiæ species in officinis aromatariorum, & in curiosorum musæis deprehenditur, quæ Cassia Brasiliana dicitur. Siliqua est Ægyptiaca multo crassior, nonnihil compressa, durissima, quæ ex Brasilia affertur.

Arbor dicitur Cassia fistula Brasiliana, *C. B. P.* 403. Tapyracoaynana Brasiliensibus, *Pison. & Marcgrav.* Cassia fistula Brasiliana flore incarnato, *Breyn. Centur. prim. cap.* 21. Elegantia & magnitudine insignis est, caudice recto, lævi, ex cinereo albicante, ramis longe lateque luxuriantibus; quos folia amænissima vestiunt cylindracea, multa uni costæ dodrantali, brevissimis pedunculis directe sibi opposita, dilute virescentia, lanuginosa, paulatimque semper surrectim stantia; quorum cujusvis longitudinem subrubicunda

permeat costa, & latitudinem venulæ complures, quæ directe semper sibi imminentes paribus interstitiis ita disponuntur, ut subrotundis inflexisque extremitatibus proxime folii marginem concinna serie & ordine concurrant. Flores ex alarum sede originem ducentes, tenerisque suis surculis pene sesquipalmaribus, velut in spicam digesti, uncialibus, lanuginosis, teneris pedicellis appensi, ex capitulis Capparum paribus erumpunt, Cassiæ Alexandrinæ floribus longe minores, quinis etiam petalis, sed incarnati coloris compositi. Horum umbilicum stamina decem occupant, apicibus magnis prædita, & sursum reflexa, quorum inferiora tria superioribus duplo longiora; inter quæ stylus conspicitur semilunaris, longus ac lanuginosus, successu temporis in siliquam evadens. Siliquæ immaturæ quidem colore sunt virides; maturæ nigræ seu fuscæ, deorsum propendentes. Quælibet circiter duos pedes longa, quinque digitos crassa, paulatim incurvata. In uno ejus latere eminentia duplex est, secundum longitudinem; in altero simplex, quasi chorda agglutinata esset sub cortice. Cortex exterius asper est instar corticis exteriori arboris, interior lignosus & albus. Non possunt hi cortices simul frangi, sed malleo concuti debent: siliqua porro intus transversim multas habet distinctiones, quarum quælibet crassitiem pennæ anserinæ capit. In qualibet autem cellula nucleus latet magnitudine & figura Amygdalæ, coloris ex albo flavescentis, splendens, lævis, durus, per longitudinem linea subrufa in uno latere divisus, nucleum continens album, corneæ substantiæ. Quælibet præterea cellula continet substantiam glabram, glutinosam, brunnam seu subnigram instar Cassiæ solutivæ, sed amari saporis & ingrati. Pulpa hæc primo ante maturitatem adstringit; ubi vero gradum ulteriorem maturitatis acquisiverit, laxat alvum. Marcgravius illi vim adstringendi tantummodo tribuit, fortasse qui eam immaturam expertus fuerat. At Piso has virtutes contrarias observat; & Lobelius asserit hujus pulpæ unciam unam plus purgare quam uncias duas alterius Cassiæ Ægyptiacæ: quod etiam C. Bauhinus *in Pinace* annotavit. Insuper doctiss. Tournefortius ejus vim purgantem in Lusitania se expertum fuisse testatur. Male igitur a celeberrimo Jonstono, *Hist. natural. de Arboribus* 384. Cassia fistula non purgans Brasiliensis dicitur.

ARTICULUS NONUS.

De Tamarindis.

TAMARINDI, *Off.* Tamarhendi, *Arabum*: Ὀξυφοινιξ *Actuar.* & *Græcorum recentiorum*. Fructus sunt, quorum pulpa seu medullosa substantia lenta & viscida in massas coacta ad nos affertur, coloris nigricantis, saporis acidi, cum permistis siliquarum corticibus & membranis, nervis aut filamentis cartilagineis, necnon etiam seminibus duris, spadiceis, nitidis, majoribus quam Cassiæ solutivæ, & fere quadrangulis, depressis.

Eligenda est hæc pulpa recens, pinguis seu lenta, ex rufo nigricans, acida, non exsucca, non Prunorum carne adulterata. Mundatur a membranis, fila-

filamentis & ſeminibus, antequam in uſum adhibeatur. Ex Ægypto & Indiis nobis affertur.

De hocce medicamento apud veteres Græcos nulla mentio habetur. Arabibus *Tamar hendi* dictum fuit, quaſi fructus Indicus: vox enim *Tamar* late ſumpta fructum omnem ſignificat. Male ergo a quibuſdam Arabum interpretibus ille fructus Palmula Indica & Dactylus Indicus dicitur, cum & fructus & arbor a Dactylis & a Palma arbore longe diſcrepent.

Arbor dicitur Tamarindus, *Raii hiſtor.* 1748. Siliqua Arabica, quæ Tamarindus, *C. B. P.* 403. Tamarindus Detelſide appellata, *P. Alp. de Pl. Ægypt.* 351. Jutay ſive Tamarindus, *Piſon.* 157. Tamarindus, *Marcgr.* 1071. Balampulli ſive Maderam-pulli, *H. Malabar. T.* 1. Ex radice brachiata; late ſeſe ſpargente, fibrata & capillata, aſſurgit hæc arbor ad Juglandis altitudinem, patula & denſa. Truncus amplexum duorum hominum nonnunquam æquat: cortice craſſo, ex cinereo fuſco & hiulco circumveſtitur, materia firma, rufeſcente, brachiis concinno ordine ad latera expanſis, in ramos tenuiores ſe explicantibus. His innaſcuntur folia alterno ordine diſpoſita ex novem, decem & quandoque duodecim conjugationibus pinnarum coſtæ adhærentium compoſita, nullo ſane folio impari claudente, etiamſi folium impar in iconibus P. Alpini & Horti Malabarici exhibeatur. Pinnæ autem novem circiter lineas longæ ſunt, tres vel quatuor latæ, obtuſæ, ad baſim rotundiores & velut auritæ, tenues, guſtu ſubacidæ, læte virentes, inferne & in oris nonnihil villoſæ: Flores ex foliorum alis quaſi racematim oriuntur tenuibus ſurculis cohærentes: ſinguli autem flores ternis petalis conſtant roſeo colore veniſque ſanguineis perfuſis, ſemipollicem longis, tres aut quatuor lineas latis, & veluti criſpis, quorum unum ceteris minus eſt. Calyx autem craſſus & quaſi pyriformia quatuor folia ſubalbida aut rufeſcentia, deorſum plerumque inflexa, & petalis longiora ſuſtinet. Piſtillus e medio petalorum ſurgit aduncus, tribus tantum ſtaminibus ſtipatus, & abit in fructum ſiliquis Fabarum ſimilem, magnitudine & forma, tribus aut quatuor protuberantiis diſtinctum, gemino cortice donatum, externo quidem craſſiuſculo & rufo, & ovi putaminis inſtar tenui ac fragili, interno viridi & tenuiori. Intervallum quod inter illos cortices occurrit, ſeu diploe, pulpa molli, nigricante, acida, vinoſa & ſubacri occupatur. Capillamentis plurimis ſeu fibris in longum a pediculo ad apicem fructus productis, interior cortex ſemina condit perdura, quadrangula, ferme plana, Lupinorum æmula, depreſſa, ex fuſco ſplendentia, & macula quadam notata.

Naſcitur Tamarindus in Ægypto, Arabia, utriſque Indiis, Æthiopia, eaque Africæ parte quæ Senega vocatur. Afferuntur ad nos fructus contuſi, ſeu potius pulpa nucleis commixta, quæ Tamarindorum nomine venit.

Subſtantiam quamdam viſcidam, acidam & rufeſcentem aliquando per æſtates calidiores producit hæc arbor; quæ deinde cremorem tartari, tum duritie, tum albedine imitatur.

Ex acidiſſimo, ut ita dicam, Tamarindorum ſapore patet acidum in illis late dominari: idem confirmat analyſis Chymica: vix aliquid alcalici ex illis extrahitur. Sed præter acidum multum olei ſuppeditant. Ex ℔vj. Tamarindorum

in aquæ communis ℔ viij. solutorum, post duos menses ʒ vj. salis essentialis ad latera dolioli adhæserunt, multoque major quantitas post plurium mensium intervallum. Nec a cremore tartari differt; saporis enim est acidi, nec nisi in aqua fervente solvitur. Post digestionem aliquot dierum, ex Tamarindis extrahitur spiritus aceto distillato non absimilis: unde liquet, Tamarindos acido & sulphure abundare, sed majori quantite acidi; contra vero in pulpa Cassiæ sulphur acido copiosius adest.

Turcæ & Arabes æstate longinquum iter suscepturi, (ait Bellonius) Tamarindos coemunt, non medicinæ, sed sitis restinguendæ gratia. Eumdem quoque ob finem Tamarindorum siliquas, tum parvas & virides, tum etiam grandiores factas & jam maturas saccharo aut melle condiunt, & secum per Arabiæ deserta iter facientes ferunt.

Tamarindos vi purgante donatos esse uno ore asserunt Arabes; licet quidam hanc illi denegare velint, qui fortasse non justam eorum dosim exhibuerunt. Confitendum est catharticum esse mite ac blandum. Quod autem paucis purgantibus concessum est, præter alvum solvendi facultatem, quamdam etiam leviter adstringendi potentiam obtinent.

Tamarindi, præter vim purgantem, insigniuntur facultate humorum acrimoniam temperandi, bilis & sanguinis fervorem compescendi, febres acutas, ardentes & pestilentiales ictерumque sanandi, sitim & omnem ventriculi, hepatis & viscerum ardorem extinguendi, & vomitum sistendi. Illos etiam commendavit usus in hæmorrhoidibus, inflammationibus, hydrope ab inflammatione, diarrhæis biliosis, renum morbis & gonorrhæa; quod probat observatio Fallopii qui illis hoc in morbo feliciter utebatur.

Non solum per se purgant Tamarindi, sed etiam aliorum purgantium vitia corrigunt. Acriorum & vehementiorum, qualia sunt Scammonium, Tithymalorum species, Laureola, vis infringitur, eorum enim partes salinæ, acres & oleosæ acido Tamarindorum sale essentiali saturantur, figuntur & minus activæ fiunt. Tardorum vero & dulcium, qualia sunt Cassia, Manna, vis purgandi magis intenditur, eorumque fermentescendi facultas coercetur; quandoquidem acida effervescentiam minus prompte concipiant. Emeticorum ex stibio præparatorum virtus non a Tamarindis coercetur, ut nonnulli autumant, imo augetur: acida etenim ex vegetabilium regno stibiatorum vim emeticam intendunt, cum e contrario eamdem acida mineralia minuant aut prorsus extinguant.

Quidam sunt morbi in quibus specifice commendantur, ut in febribus ardentibus & putridis, in scorbuto, in diabete, in verminosis puerorum morbis, in ictero. Hoc in morbo simplex medicamentum ex Tamarindis & Cassia cum saccharo ab Indis exhibetur. In scorbuticis affectionibus, tum ad purgandum, tum etiam ad nimiam humorum dissolutionem coercendam, & acrimoniam compescendam, utiliter præscribuntur: at vero nocent, sicut acida omnia, tussientibus, ventriculis frigidis, intestinis exulceratis, dysentericis.

Tamarindorum pulpa exhibetur ab acinis, membranis & filamentis purgata, & per setaceum trajecta, sub forma boli, saccharo nebulisve involuta, vel liquore conveniente diluta a ʒ ij. ad ʒ j. infusa vel decocta ad ℥ iij.

℞. Ta-

℞. Tamarindor. mundator. & medullæ Caff. mundatæ ana ℥ß. Rhei pulverati gr. xxx. M. F. bolus purgans.

℞. Pulpæ Tamarindor. mundator. ℥ß. Scammonii pulver. gr. xij. M. F. bolus.

℞. Tamarindor. pinguium ℥ij. Seri lactis ℔ij. Bulliant leviter. Fiat colatura, qua diffolv. Syr. Violar. ℥ij. F. potus per cyathos propinandus, ad fitim extinguendam in febribus ardentibus, & fanguinis aut bilis æftum compefcendum.

℞. Tamarindor. pinguium ℥j. Bulliant leviter in aquæ communis ℥vj. Hoc decocto macerentur folior. Sennæ ℥ij. Rhei minutim concifi ℥j. Deinde diffolvatur Mannæ Calabr. ℥jß. F. colatura mane jejuno ventriculo propinanda, ad purgandum.

℞. Tamarindor. ℥ij. Medull. Caffiæ cum nucl. ex fiftul. extractæ ℥iij. Bulliant leviter in feri lactis ℔j. Colatura dividatur in duos hauftus æquales.

Pulpa Tamarindorum ufurpatur in Electuario catholico, El. lenitivo, Diapruno, de Pfyllio, Confectione Hamech.

Ægyptii, referente Profp. Alpino, foliis Tamarindi utuntur ad puerorum vermes necandos: & Medici Indi, teftantibus Garzia & Acofta, folia trita partibus corporis eryfipelate affectis imponunt.

ARTICULUS DECIMUS.

De Vanilla, feu Araco aromatico.

VANILLA, Vaniglia & Aracus aromaticus, *Off.* Gallice *Vanille*, eft filiqua angufta, pene teres, nonnihil compreffa, fex circiter uncias longa, quatuor lineas lata, rugofa, rufefcens, molliufcula, oleofa, pinguis, fragilis tamen, exterius quafi coriacea; intus pulpa fubrufa & feminibus innumeris, minutiffimis, nigris & lucidis referta, fapore fubacri, pingui, & aromatico prædita, pergratum balfami Peruviani odorem referens. Ex Peruvia & Mexicano regno affertur.

Triplicis fpeciei Vanilla diftinguitur: prima, cujus filiqua craffior & brevior ab Hifpanis *Pompona* vel *Bova* dicta; fecunda, cujus filiqua & tenuior eft & longior quæ legitima; tertia, cujus filiqua ex omni parte omnium minima, & *Simarona* feu notha dicitur. An vero fpecies diftinctæ fint, an varietates tantum a folo & tempore quo colliguntur, vel ab aliis accidentibus pendentes, adhuc ignoratur.

Prima odore eft graviori, fed minus jucundo, quæ hominibus capitis dolores, mulieribus vapores & fuffocationes excitat; liquorem continens fluidiorem & femina craffiora, Sinapis fere craffitie. Tertia minus odora eft, parciorem liquorem, paucioraque femina continens.

Secunda, quæ legitima, fola in ufum venit.) Eligenda recens, odorata, molliufcula, non nimis exficcata aut arida, nec oleo madens, quæ colore fit atro-rubente.

Nec rejiciendæ sunt quæ salino flore conspersæ deprehenduntur, seu spiculis salinis, tenuissimis, floribus Benzoini prorsus similibus: qui quidem flos nihil aliud est præter salem essentialem quo turgent, foras erumpentem, cum tempestate nimis calida advehuntur.

Planta dicitur Volubilis siliquosa Mexicana foliis Plantaginis, *Raii Histor.* 1330. Aracus aromaticus, Tlilxochitl, seu flos niger, Mexicanis dictus, *Hernandez.* 38. Volubilis herba est, ut ait Hernandez, arbores conscendens & amplectens, foliis undecim uncias longis, seu latis, figura Plantaginis, sed pinguioribus, longioribus & saturatius virentibus, singulis ex utraque parte caulis alternatim exorientibus, floribus nigricantibus, siliquis longis, angustis, pene teretibus, nigricantibus, fragrantibus.

Huic plantæ ab Hernande descriptæ non dissimilis est Vanilla in insula San-Dominicana nascens, quam R. P. Plumerius Botanicus Regius in suo Botanico Americado manuscripto accuratissime descripsit.

Vanilla flore viridi & albo, fructu nigrescente, *Plumer. nov. Pl. Amer.* 25. Radices huic plantæ insunt digiti minimi pene crassitie, duos pedes circiter longæ, terræ longe lateque immersæ, e pallido rufescentes, teneræ ac succulentæ, quæ cauliculum unicum ut plurimum emittunt, altissime Clematitum more super altas arbores conscendentem, easque scandendo superantem. Ipse tandem cauliculus dimidii digiti crassitiem obtinet, teres est, virens, intus nervulo & humore glutinoso plenus, intervallisque tres circiter pollices distantibus nodosus. Ad singulos autem nodos alternatim singularia enascuntur folia cuspidis lanceæ forma, novem aut decem pollices longa, & tres pollices lata ubi latissima, quæ glabra existunt, læteque virentia, crassiuscula, nervi loco inferius canaliculata, venisque arcuatis & internis per totam longitudinem discurrentibus prædita, ac tandem foliorum Scillarum instar mollia, gustuque tantisper acria.

Cum planta jam multum adoleverit, e superiorum foliorum alis longos depromit ramos alternis etiam foliis instructos, ramosque alios emittentes iisdem foliis, sed multo minoribus ad geniculos suos, pollentes: & ex ultimorum foliorum alis singulis ramusculus exoritur semipede paulo longior, varie geniculatus, ac in unoquoque geniculo flore adornatus elegantissimo, polypetalo, anomalo, sex petalis scilicet constante; quorum quinque similia sunt & in orbem fere posita, oblonga, angusta, convoluta & sinuosa, intus candidissima, deforis vero subviridia: sextum autem, seu nectarium, quod & candidissimum, meditullium occupat, aqualisque in modum convolvitur, germinique oblongo, carnoso & contorto insidet proboscidi simili. Hæc vero proboscis scrobicula perfoditur satis profunda, antheris duabus veluti quodam cucullo contecta. Singula hæc folia germini insident longo, virenti, tereti, carnoso, qui deinde abit in fructum seu corniculam mollem, carnosam, digiti auricularis fere crassitie, semipede paulo magis longam, per maturitatem nigricantem, ac tandem innumeris minutissimis seminibus nigris fetam. Tam flores quam fructus hujusce plantæ inodori sunt. Pluribus in locis insulæ San-Dominicanæ reperitur: Majo floret.

Hanc

Hanc Vanillæ San-Dominicanæ speciem a Mexicana ab Hernande descripta discrepare tantum asserunt colore florum & siliquarum odore: hujus enim flos albus est & subviridis, siliqua inodora; Mexicanæ vero flos niger, siliqua jucunde odorata.

Vanilla colligitur a Septembri exeunte, usque ad finem Decembris: per quindecim vel viginti dies exsiccanda reponitur, ut humor superfluus, vel potius noxius (utpote qui siliquæ putredinem induceret) evaporetur.

Vanilla oleoso resinoso quodam humore donatur, subtili & odorato, qui facile extrahitur ope spiritus vini. Siliqua post tincturæ extractionem inodora & exsucca remanet. Analysi Chymica, plurimum olei essentialis aromatici, liquoris acidi portionem non mediocrem, perparum vero liquoris urinosi & salis fixi continet.

Vanilla ventriculum roborat & calefacit, ciborum concoctionem promovet, flatus discutit, humores crudos concoquit, cerebri affectibus frigidis & catharrosis confert, memoriam firmat, urinas & menstrua provocat, partum juvat, secundas mortuumque fetum expellit. Rarioris tamen est usus in Medicina; frequentissime vero usurpatur in illa compositione quæ Chocolata dicitur, cui gratiam conciliat.

Tamquam specificum habetur apud Anglos, ad melancholicos affectus debellandos. Exhibetur in substantia a gr. xij. ad ʒß. infusa vero vel decocta in lacte, sero lactis, vino, aqua, vel alio liquore conveniente ad ʒij. Attamen nimia dosi & usu immoderato sumpta sanguinem accendit.

ARTICULUS UNDECIMUS.

De Cardamomo, ejusque speciebus.

NUlla res est fortasse in re Pharmaceutica magis litigiata quam Cardamomi notitia. Græci & Arabes, veteres & neoterici diversimode ea de re sentire videntur. Græci unum tantum Cardamomi genus constituerunt; Plinius quatuor genera facit. Dioscorides Cardamomum non describit, sed dumtaxat quibus in locis nascatur optimum; qualeque illud sit, docet. Inter Arabes etiam Avicenna duo Cardamomi genera distinguit, alterum Cacula vel Cacule, alterum Cordumeni: huic easdem vires quas Dioscorides Cardomomo tribuit, assignat. De Cacula duplex facit genus, majus & minus. Præterea agit de Helbua seu Hilbua, & de Chairbua, quas voces Cardamomum quoque significare nonnulli existimant, aut saltem Meleguettam. Serapio Cardamomum Cacule dicit, cujus duæ sunt apud eum species: altera quæ major est, Hil aut Heil vocatur; altera, minor nempe, Hilbane aut Hilbave, aut Hilbua. Græci omnes recentiores Καρδάμωμον vocant, quod Arabibus Cacula dicitur, & Nicolaus Myrepsus post Arabes similiter καρδαμῶμα μεγάλα καί μίκρα omnibus fere locis meminit.

Eo igitur quæstio redit, an Cardamomum nostrum & Græcorum recentiorum idem sit cum Cardamomo veterum?

Cum nullas Dioſcorides notas proponat, ex Galeno & Paulo Ægineta id elici debet. Quod ſi ergo ea perpendamus quæ Galenus, *l.* 2. *de Antidotis*, in compoſitione Zenonis habet, καρδαμώμου των λαβών, χωρὶς, τῆς ἐντεριώνης, Cardamomi abſque folliculis, partis interioris, & *in verſibus Damocratis* Cardamomum ſemen eſſe, quod ſit incluſum folliculo: dein ſi color albicans ex Ægineta addatur, tum ex Dioſcoride, quod eligendum ſit plenum, frangenti contumax, (dum adhuc in folliculo eſt) occluſum, quod odore caput feriat, guſtu acre ſit & amarum; hæc ſi cum noſtro conferantur minore Cardamomo omnes in eo notæ apparebunt, licet nonnulli aſſerant vero nos Cardamomo carere.

Verum Dioſcorides & Serapio fructus integros ſeu utriculos granis refertos, ut olim afferebantur, deſcripſere, ſicut etiam hodie ut plurimum afferuntur. Seminibus vero utebantur tantummodo, rejectis folliculis; cum Græci, ut videre eſt apud Galenum, *L.* 7. *de compoſitione Medicam. ſecundum locos*, & in Confectione Pamphylii καρδάμωμον ἐξεντερισμένον, Cardamonum exenteratum, & aliquando τὴν ἐντεριώνην interiorem partem, & καρδάμωμον κεκαθαρμένον Cardamonum deglubitum requirant. Præterea idem Galenus in Theriaca Andromachi, *Lib.* 1. *de Antidotis*, *& Lib.* 1. *de Theriaca ad Piſonem*, Indæum Cardamonum expoſtulat, ſeu in India natum, unde etiam nobis adhuc advehitur.

Matthiolus tria Cardamomi genera proponit, quæ adhuc hodie in officinis proſtant; ſcilicet Cardamomum majus, Cardamomum medium, & Cardamomum minus.

CARDAMOMUM majus *Matthioli*, fructus Longouze, *Steph. de Flacourt, Hiſtor. inſulæ Madagaſcar.* Fructus eſt exſiccatus, oblongus, Ficum magnitudine & figura ferme referens, cum umbilico in ſummitate lato & circulari, in medio tripartito; includens ſub involucro tenui, membranaceo, tenaci, lento, fibroſo, rugis nonnullis ſecundum longitudinem ſtriato, coloris fuſci vel ſubrubri, ſemina copioſa in tria loculamenta diſtributa, inæqualia, nitida, ſubrubra, multis intercurſantibus membranis quibus ipſa ſemina conteguntur, quæ Melegettas appellavere quidam, quod Milium Indicum referant, Italis Melegam appellatum, inquit Matthiol. ſaporis acuti, aromatici, ad Camphoram, Lavandulam & Thymum accedentis, odoris jucundi & ſuavis: quo factum eſt ut Grana Paradyſi a quibuſdam vocitentur.

Matthiolus exiſtimat Meleguettam, *Off.* eſſe hujus Cardamomi ſemen, quod ex folliculis extractum magna copia nobis affertur. Verum Cordus longe aliter ſentit: errare enim pronunciat eos qui dicunt Melligettam majus Cardamomum eſſe. Cardamomis enim, inquit, tenuis minimeque fervens, ſed gratus ac jucundus eſt ſapor; Melligettæ vero, Piperis inſtar, acerrimus. Et reipſa non parva guſtu deprehenditur differentia inter Meleguettæ ſemen guſtu acerrimum urenſque, & Cardamomorum ſemina quæ minus acria ſunt, & magis aromatica, ad Lavandulam & Camphoram accedentia. Quoniam tamen Melligettæ fructus ſeu utriculi, ipſo confitente Cordo, magnam figuræ cum majore Cardamomo ſimilitudinem habeant, qui ovi plerumque magnitudine conſpiciuntur, & granis onuſti ſunt Cardamomi inſtar, idcirco Meleguet-

guettæ fructum ad majoris Cardamomi genus referendum censemus, qui a genuino Cardamomo sic distinguendus foret: Cardamomum majus semine piperato.

Meleguetta autem, Maniguetta *Offic.* Grana Paradysi *Quorumdam*: Mellegetta seu Cardamomum piperatum *Cordi.* Semen est nitidum, angulosum, Pipere minus, superficie rufum seu spadiceum, intus candidum, gustu acre, fervidum & urens ut Piper & Zingiber, quibus odore etiam non dissimile est. Magna copia huc affertur, & Piperis vices implet in ciborum condimentis: nonnulli etiam in compositionibus Pharmaceuticis illud Cardamomis perperam substituunt. Nascitur in Africa, insula Madagascar & Indiis orientalibus, unde a Batavis advehitur.

Quænam sit planta quæ majus Cardamomum producat, adhuc nos latet. Ejus folia *in C. B. prodromo* sic describuntur. Crassa sunt, uncias quatuor longa, tres lata, per quorum longitudinem costa elata fertur, a qua fibræ plurimæ per transversum abeunt, ut in Caryophyllorum foliis, cum quibus maximam similitudinem habent: folii pediculus sapore est aromatico, ipsis granis correspondente.

Fructus recens Cardamomi majoris, referente Stephano de Flacourt, cortice donatur coloris rubri, vividi & rutilantis, carne vero intus alba, saporis acidi, non ingrati, semine subrubro vel nigrescente.

Cardamomum medium *Matthioli*: Cardamomum majus *Bontii.* Fructus est seu folliculus oblongus, unciam aut sesquiunciam longus, gracilis, triquetrus, striatus, retuso in summitate cacumine, coloris cinerei, fractu contumax, in tres cellulas distinctus, in quibus semina numerosa reconduntur, membranis tenuissimis candidis obvoluta, oblonga, pressa, angulosa, canaliculo quodam altera parte divisa, pluribus transversim intersecantibus lineis, colore ex albo rufescente, substantia alba, sapore acri, aromatico. Hæc Cardamomi species raro ad nos venit.

Planta quæ hunc fructum profert, similis est ei quæ Cardamomum minus gerit, mox describendæ. Ab illa tantum in eo differt quod sit excelsior, foliis majoribus, & flores fasciculatim in cacumine gerat; altera vero surculos singulares floridos & squamatos emittat e radice. Flores albi sunt cum purpureo limbo.

Cardamomum minus *Matthioli*: Cardamomum *veterum Græcorum*: Cardamomum simpliciter in officinis dictum, *C. B. P.* 414. Fructus est exsiccatus, seu siliqua membranacea, brevis, quinque circiter lineas longa, trigona, ad pediculum acutior, obtusa in extremo, dilute rufescens, striata, cortice constans multo tenuiore quam medii Cardamomi, tribus suis angulis per maturitatem dehiscens, in tria loculamenta ut plurimum distincta ope tenuium membranarum quæ facile lacerantur: in singulis loculamentis continentur gemina serie semina angulosa, rugosa, e flavo rubentia, intus candida; sapore acri, amaricante, aromatico, & quasi camphorato. Plures siliquæ tenuibus pediculis, tum peculiaribus, tum communibus, racemorum instar, conjunctæ nonnumquam reperiuntur: unde liquet, hosce fructus racematim in planta nasci. Ex Indiis orientalibus afferuntur.

Quæ-

Quædam ſunt Cardamomi ſpecies ſupradictæ ſimiles, ſed minores, quæ quidem cum illa promiſcue afferuntur, utpote ex eadem planta enatæ, & fortaſſe abortivæ, aut ex aliis plantis ſimilibus; ſed magnitudine ſolummodo diverſis, quale eſt Cardamomum minimum, *C. B. P.*

Planta cui Cardamomum minus innaſcitur, a Jacobo Bontio, ſed breviter admodum, deſcribitur, longe accuratius vero *in Horti Malabarici vol.* II. Eadem planta a doctiſs. viro Paulo Hermans ſub eodem genere cum Curcuma, Bangala, Galanga, Zedoaria, Zingibere, reducitur; ac proinde ad Cannacori genus, *I. R. H.* revocari poſſet. Dicitur Elettari, *Horti Malabar.* II. 9.

Radix eſt oblonga, unciam aut ſeſquiunciam craſſa, geniculata, tortuoſa, albicans: ex lateribus innumeras fibroſas emittit radiculas, quibus veluti pedibus late proſerpit. Caules qui e radice emergunt, rotundi, glabri, virentes, latum ferme pollicem ſuo emetiuntur diametro: ſtipite ſimplici, inſtar Arundinis, cujus texturam æmulantur, ſurgentes ad duodecim circiter pedum altitudinem, albicante vappidaque medulla lignoſis filamentis inſtructa farcti, foliorum baſi quæ ſuperioribus radicum geniculis innititur, theciformibus ſuis involucris inſiſtunt. Folia magna, quatuor ſcilicet ſpithamas longa, quatuor uncias lata, viridia, parallelis exilibuſque venis ſtriata, cum coſta media in adverſa parte viridi diluta, in obverſa viridiore; odore & ſapore forti, ſubacri, aromatico. Præter caulem arundinaceum, ex radicum geniculis ſub terra deliteſcentibus plurimæ prodeunt gemmæ cuſpidatæ, virideſcentes, quæ in ſurculos ſeſquiſpithamam longos excreſcunt; ſuntque illi ſuccincti, geniculati, in articulis gaudentes foliaceis vel membranceis integumentis, quæ ſicca ex albo rufeſcunt, & e commiſſuris laterales ſimpliceſque pedunculos eructant, qui ſub folioſis capſiformibuſque tegumentis (quibus arcte veſtiuntur) florum fructuumque germina recludunt. Flores uni fructigero racemo, vel radicali ſurculo plures, plerumque tres quatuorve ejuſdem oblongis foliolis veluti capſulis involuti primum apparent: hoc autem aperto involucro, tetrapetalus viſui ſeſe offert flos, cujus tria petala magnitudine conveniunt, oblongo-anguſta, viridi-albicantia, membranoſa; quartum, quod prioribus ex adverſo jacet, tenui ſtylo lingulaque donatur, paulo latius ac minus oblongum eſt, interius ſitum, & viride: lingula oblongo-anguſta eſt, craſſiuſcula, interiore facie quæ intimo foliolo ex adverſo opponitur accumbitve, ſulco ſtriata, in ſupremo apice bifida, dilute rubeſcens, ſuoque ſulco exilem candicantem ſtylum qui in tenue planumque deſinit capitulum, recipit. Floris vigore ceſſante, complicantur petala fructuum apicibus perpetim inſidentia, calyxque in fructum intumeſcit, qui ubi adoleverit, in orbem diſtenditur, convolutis florum foliis etiamnum comatus. Fructus radicalibus fructipromiſque racemis appendent, qui uvis & forma & ſapore haud perperam aſſimilantur; orbiculati enim ſunt & grate ſubacidi, viridi, craſſiuſculo, carnoſo, aqueoque cortice obducti, ſtriis admodum tenuibus juxta longitudinem pertexti: in tres dividuntur loculos cancellatim diſtinctos, ita ut quodlibet interſepimentum in ſui medio membranacea fibrilla biſecetur, ſicque ſeminum conceptacula efficiuntur.

tur.

tur. Semina triangularia, aromatica, rufa, sex ordinibus disposita, pressis planisque lateribus fructus insident, & medio stylo trigono, cui mediante membranaceo septo affiguntur, cuspidibus suis adhærescunt.

Fructus maturi debito tempore lecti in aprico exsiccantur solo, ubi cortex qui primo crassus est viridisque, extenuatur, & ex rufo albescit; suntque ipsissimum Cardamomum.

Tres hujus plantæ species distinguuntur *in Horto Malabarico*, sola fructus figura inter se diversæ; quarum prima quæ plane rotundos & albicantes profert fructus, pro Amomo racemoso officinarum a plurimis habetur. Nonnullæ sunt tamen ea de re dubitandi rationes, quas *articulo de Amomo* exponam. Ceteris duobus anteponitur ob ejus præstantiam. Secunda species oblongior est; tertia plane acuminata. Prima in locis montanis supra Cochim & Calicut triginta circiter a mari milliaribus nascitur: posteriores duæ circa Cananor aliaque Indiarum inveniuntur loca. Declivia montium, valles, umbrosa & cœnosa amant loca sola, solis admodum impatientes.

Ex Sina Cardamomi species allatas vidimus *Tsaokeou* dictas apud Sinenses, Cardamomo minore longe majores & rotundiores, quæ fortasse prima *in Horto Malabarico* species est: aut saltem inde concludere licet plurimas esse Cardamomi etiam minoris species ab Amomo diversas.

Cardamomum in ciborum condimentis, præsertim carnium & piscium elixorum, apud Malaios in summo usu est.

Oleo essentiali aromatico pollent Cardamomi species, quod aqua maceratæ & postea distillatæ copiosum præbent.

Cardamomum minus magis usitatum est in officinis: grana potissimum usurpantur, exempto cortice seu utriculo. Eligendum est recens, foris pallidum, occlusum, semine plenum rufo, odorato, acri, aromatico, non carioso.

Ciborum concoctionem juvat, ventriculum & cerebrum roborat, urinas movet, menstrua provocat: ad apoplexiam & vertiginem præcavendam a nonnullis commendatur.

Dosis in substantia a ℈ß. ad ℈j. infusum vero ad ℥ß.

Usurpatur in Theriaca, Mithridatio, Benedicta laxativa, Electuario Diasatyrio, Tabellis magnanimitatis, & Aceto Theriacali.

ARTICULUS DECIMUS-SECUNDUS.

De Amomo racemoso.

AMOMUM racemosum, *Off.* Ἄμωμον *Dioscoridis* & *Galeni*: Βοτρυόεν ἄμωμον *Andromachi*: Βότρυς ἄμωμον *Damocratis*: Amomum *Plinii*: Hamemis aut Hamama *Arabum*: Gallice *Amome*. Fructus est siccus, racematim congestus, membranaceus, capsularis, seminibus refertus, quem veteribus Græcis cognitum fuisse facile comprobatur ex ejus comparatione cum Dioscoridea descriptione Amomi. Ejus autem notitia injuria temporum deperdita fuerat; donec Amomi uva quæ per aliquot sæcula latuerat, denuo in lucem prodierit

dierit opera cujuſdam Cechinni Martinelli Veronenſis Pharmacopœi, affirmante Nicolao Maronea vel Marogna.

Mirum ſane quam diverſæ de hoc Amomo fuerint herbariorum vel peritiorum qui in hujus fructus inquiſitione inſudarunt, ſententiæ. Cordus enim Roſam Hyerichuntinam vulgo dictam, *C. B. P.* pro Amomo habet: Quatrammus Rhoem myrthifoliam Belgicam, *C.B.* Anguillara Piper racemoſum caudatum ex Guinea, *C. B.* Cluſius Amomum ſpurium folioſum, *C. B.* Garcias ab horto Pedis columbini ſpeciem quamdam: alii Botrym ambroſioidem vulgarem, *C. B.* alii Siſon, quod Amomum officinis noſtris, *C. B. P.* alii Piper oblongum nigrum, *C. B. P.* alii Cubebas vulgares, *C. B.* alii Caryophyllum aromaticum fructu rotundo, *C. B.* Amomum verum antiquorum eſſe exiſtimaverunt; quorum ſententiæ a Nicolao Maronea, in erudito ſuo de Amomo Commentario, non immerito refelluntur, in quo etiam ſolide demonſtrat verum eſſe ac legitimum Amomum a ſe deſcriptum.

Fructus ille parvus eſt racemus, conſtans decem aut duodecim ad ſummum acinis ſeu folliculis membranaceis, fibroſis, fragilibus, ſeſe ſtrictim comprimentibus, abſque pediculis ex uno ſarmento enatis. Racemum ſuſtinet ſarmentum lignoſum, fibroſum, teres, pollicari longitudine, odoratum, acre, foliis confertim exornatum, tum puſillis ſquamorum ſerie diſtributis qua parte folliculorum eſt expers, tum longioribus foliis ſenis ſingulos folliculos calycis inſtar ambientibus. Ex longioribus foliis tria quidem conſtant longitudine ſemiunciali, tria vero paulo breviora ſunt: eadem folia tenuia ſunt, fibroſa, acria, odorata, ſuis cacuminibus ſæpe contracta, raro integra, ut vix extra Amomi acinos emineant; quod evenire credendum eſt, quia in longiſſimo itinere mutuo attritu foliorum ſummitates confringuntur. Acinorum craſſitudo & figura orbicularis exiſtit, qualis mediocris uvei acini. Donantur folliculi Amomi exiguo capitulo ſeu potius papilla exigua in apice, & ornantur externis tenuiſſimis filamentis, ſeu nervis quaſi lineis per longitudinem ductis: ternis etiam præditi ſunt parvis ſulcis, totidemque intercedentibus exiguis eminentiis, quæ triplicem internorum ſeminum ſeriem circumſcribunt. Singulos folliculos replent tres ſeminum phalanges tenui membrana ab invicem ſejunctæ; unaquæque autem phalanx pluribus conſtat ſeminibus anguloſis, eadem tenui membrana involutis, adeoque ſtrictim ſibi cohærentibus, ut trium dumtaxat ſeminum longiuſculorum ſpeciem præbeant. Racemi totius & ligni color idem ſpectatur, in aliquo pallidus, in alio candidus, in alio vero ex pallido ad ſubrufum vergens; ſed in candido folliculo ſemina inſunt plerumque evanida, in ſubrufo ſemina ſolidiora & perfectiora frequentiſſime obſervantur. Seminibus anguloſis color externus ex rufo nigricans adeſt, internus albus. Semina interna eadem ſolida ſunt quidem, ſed frangibilia, non fractu contumacia ut Cardamomi ſemina. Racemo odor ineſt fragrans, vulgarem Lavandulam quodammodo redolens, ſuavior tamen; in ſeminibus vero a folliculo exemptis major odoris acrimonia. Eadem ratione & racemus & nuda ſemina acri ſapore ſunt prædita; ſed in racemo hebetatur acrimonia, in nudis ſeminibus vehementior percipitur, quæ Camphoram quodammodo ſapit.

Plan-

Planta quæ hunc fructum profert, a nullo describitur. Quidam existimant esse Elettari primum *in Horto Malabarico* descriptum. Verum magnam inter & Amonium racemosum differentiam observare licet; siquidem Cardamomi seu Elettari fructus floris petalis videtur suppositus, ac proinde floris calycem fuisse: e contra vero Amomi uvæ intra floris petala vel calycis folia continentur, & proinde ex floris pistillo oriuntur. Merito igitur concludere licet Cardamomum & Amomum diversa plantarum genera constituere. Præterea, ut jam dixi, Cardamomi acini racemo ramoso adhærent singuli singulis pedunculis innixi, Amomi vero uvæ uno & communi pediculo immediate annectuntur.

Georgius Camelli *in Actis philosophicis Londinensibus* quamdam plantam in insulis Philippinis nascentem proponit sub nomine *Tugus*, pro Amomo legitimo *Serapionis*; sed tam parum accurata est ejus descriptio, ut merito dubitare possimus utrum verum sit Amomum racemosum, an potius quædam alia Cardamomi species.

Amomum oleo essentiali aromatico tenui & volatili copioso donatur, quod in distillatione effundit, si aqua prius maceratum fuerit. Hoc oleo aromatico venenis resistit, humores crassos attenuat, sanguinis motum auget, spiritus torpentes excitat, fibrarum oscillationem restituit, ciborum concoctionem juvat, urinas, menses & diaphoresim promovet.

Usurpatur in Theriaca *Andromachi senioris*, & in Benedicta laxativa.

Præcipuus usus Amomi apud veteres erat ad unguenta conficienda.

ARTICULUS DECIMUS-TERTIUS.

De Cubebis.

De Cubebis inter auctores magna est concertatio. Quidam asserunt veteribus Græcis cognitas fuisse, & esse καρπήσιον *Galeni*, Piper rotundum *Theophrasti*, Piper *Hippocratis* simpliciter dictum, & Oxymyrsinem *Dioscoridis*: alii vero negant. Hermolaus, Ruellius, Fuchsius & alii, Avicennæ, Serapionis & Actuarii auctoritatibus innixi, fructus qui vulgo Cubebæ vocantur, legitimum esse Carpesium *Galeni* affirmant; siquidem Serapio quod Galenus de Carpesio refert, sub Cubebæ nomine traducat, & insuper in Cubebarum historia tradiderit iis quicquid Dioscorides de Rusco scriptum reliquit. In eadem fere sententia Avicenna versatur, qui Cubebas Carpesium appellat, quemadmodum & Actuarius qui eas & Barbaris κομβέβας vocari ait. Unde concludi potest, aut Galeni Carpesium & Arabum Cubebas nulla ex parte differre, aut Arabes graviter allucinari qui res prorsus diversas confundunt. Præterea Matthiolus dubitat utrum vulgares seplasiariorum Cubebæ eædem sint necne cum Cubebis de quibus Serapio, Avicenna & Actuarius scripserunt. Observat enim neque Galenum, neque Arabes scripsisse Carpesium vel Cubebas plantæ fructum esse vel semen; imo Galenus Carpesium sic describit: „ Sunt autem tenuia sarmenta, Cinnamomi virgultis similia; ipsumque „ Phu & odore & viribus adsimilat. Non ergo fructus erat, sed caulis vel radix sarmentosa, a nostris Cubebis prorsus diversa. Itaque verisimillimum mihi

hi videtur Cubebas nostras veteribus Græcis incognitas fuisse; Arabesque a quibus officinæ nostræ Cubebas acceperunt, & a quibus illi fructus adhuc hodie *Cubebe* vel *Quabebe* vocantur, nescio quadam ratione ductos, quidquid a Dioscoride de Rusco, & a Galeno de Carpesio ipsis ignoto dictum fuit, suis Cubebis perperam assignavisse. Missa igitur ampliori disquisitione tanquam supervacanea, de Cubebis quæ in officinis hodie prostant, disseramus.

CUBEBÆ vulgares *Off.* Cubebæ vel Quabebæ *Arabum* : vulgo *Cubebes*. Fructus sunt seu grana exsiccata sphærica, Piperi similia, interdum paulo majora, pediculo longo, tenui donata, cortice e cinereo fusco, rugoso, interdum erugato extensoque, cum testa tenui & fragili unicapsulari, semen continente subrotundum, foris nigricans, intus albidum; sapore prædita suavi, acri, aromatico, sed qui Piperis acrimoniæ multum cedat, pertinaci tamen, & copiosam salivam eliciente.

Cubebarum species duæ afferuntur : aliæ maturæ; aliæ immaturæ ab incolis collectæ. Immaturæ leves, rugosæ, nucleo exiguo flaccido: maturæ æquali superficie, nucleo intus distento; quare illis ponderosiores. Advehuntur ex Java Indiæ orientalis insula. Præstant recentes, majores, ponderosæ.

Planta quæ Cubebas gerit, sarmentosa est, volubilis & ad Smilacem asperum accedens : a Paulo Hermanno, *Cynosura materiæ medicæ*, Curane dicitur; a nullo hactenus descripta.

Cubebæ oleo essentiali aromatico tenui pollent, quod ex iis distillatione copiosum elicitur. Ideo plurimum valent in apoplexia, vertigine, paralysi, oris fœtore, ciborum inappetentia; nimis laxatum ventriculi tonum roborant, flatus discutiunt, pituitam lentam & tenacem ventriculi ceterorumque viscerum parietibus inhærentem attenuant, cerebri & uteri frigidis affectibus auxiliantur. Diu cum mastiche mansæ salivam movent, cerebrum roborant, & catharris medentur, venerem proritant. Cubebarum, inquit Garzias, magnus in vino maceratarum est usus apud Indos, ad excitandam venerem, tum etiam in Java ad excalefaciendum ventriculum. Commendantur quoque ad aphoniam & raucedinem. Dosis in substantia a granis iij. ad ℈j. Maceratarum in vino vel alio liquore idoneo a ʒj. ad ʒij.

Usurpantur in Aceto Theriacali, & aliis Compositionibus alexiteriis.

ARTICULUS DECIMUS-QUARTUS.

De Pipere, & speciebus ejus.

PIPER *Latinorum* : Πεπερι *Græcorum* : Fulful & Fulfel *Arabum*. Species est aromatica, omnibus sæculis & omnibus terris ad cibaria condienda expetita. Græcis veteribus, Arabibus, & neotericis cognita fuit, nec minus usitata. Dioscorides, Galenus & alii ejus tria genera distinguunt; nigrum, candidum & longum, quæ eosdem fructus, maturitate tantum inter se diversos, esse existimaverunt. Verum tres illæ species quæ adhuc in officinis reperiuntur, fructus sunt plantarum diversarum quas sigillatim considerabimus.

PE-

PIPER nigrum, *Off.* Piper rotundum, *C. B. P.* 411. Fructus est seu granum exsiccatum, parvum, Pisi minoris magnitudine, rotundum, cortice rugoso, nigro aut fusco, quo detracto substantia conspicitur duriuscula & compacta; cujus exterior orbita ex viridi flavescit, interior albicat, & scrobiculum in medio vacuum relinquit, sapore acri & fervido totum os & fauces adurente. Ex Indiis orientalibus quæ sub Batavorum ditione sunt, affertur. Eligatur majus, ponderosum, & minus rugosum.

Planta cui fructus ille adnascitur, dicitur Lada, aliis Molanga, sive Piper aromaticum, *Pison. M. arom.* 180. Molagorcoddi, *Horti Malabarici*, *v.* 7. 23. Ex radice parva, fibrosa, lenta, nigricante, caules emittit sarmentosos, plurimos, lentos, flexiles, volubiles, virides, lignosos, Lupuli instar humi procumbentes, nisi pedamentis fulciantur, geniculis pluribus distinctos, qui ad internodia radices agunt, ubi jacent humi. Ad singulos nodos folia oriuntur singularia, alternatim disposita & opposita, quinquenervia, subrotunda, duas tresve uncias lata, quatuor longa & in mucronem desinentia, textura crassiori, firma, supina parte ex viridi fusca, nitentia, prona vero dilute viridia; brevibus, crassis, viridibus, & interius striatis pediculis innixa. Flores racematim congesti unico scapo seu pediculo immediate adhærent monopetali, circa extrema tripartiti: quibus succedunt fructus seu grana nunc majora, nunc minora, orbicularia, Pisi minoris magnitudine, viginti, imo triginta simul ipsi scapo sine petiolo peculiari adnexa, initio virentia, ubi maturuerint, rubra, æquali superficie; quorum cortex, dum exsiccantur, nigrescit & corrugatur. Racemi illi modo ex mediis sarmentis, ea nempe parte nodorum quæ folii pediculo opposita est, modo ex summis dependent: unde est quod diversitatem sexus agricolæ illis tribuerint, hanc femellam, illam marem appellantes. Semel quotannis floret hæc planta, vel etiam bis, si vegetior est. Quarto mense post flores colliguntur fructus: ad maturitatem ducti decerpuntur, solique per septem octove dies exponuntur, a quo tempore cortex nigrescit. Nascitur in Java, Sumatra, & per totam Malabariam. Colitur per fragmenta ramorum terræ intrusa ad radices arborum, vel appositis perticis quibus adnititur more vitis.

Ex Pipere nigro decorticato fit album illud Piper arte factum, quod solum nobis hodie affertur. Decorticatio illa fit, Pipere in aqua marina macerato. Maceratione enim cortex exterior niger tumescendo dehiscit, atque ita facillimo negotio album intus inclusum granum eximitur & exsiccatur, quod nigro multo mitius est & præstantius.

Porro non fructus solum acrimonia donantur, sed tota etiam planta; nam folia tum virentia, tum sicca, sarmenta & radix, dum masticantur, linguam faucesque urunt, & salivam movent.

PIPER album & Leucopiper, *Offic.* Piper rotundum album, *C.B.P.* 413. duplex est: unum nativum, quod rarissime nunc affertur; alterum factitium vulgatissimum, quod nihil aliud est quam Piper nigrum ante insolationem decorticatum, ut diximus. Illud autem a nigro non differt nisi colore cineritio, vel albicante.

In-

Inter plantam quæ fert Piper nigrum, & eam quæ candidum, nulla differentia deprehenditur: quemadmodum vitis quæ uvam fert nigram, ab ea quæ candidam, non dignoſcitur, niſi dum uvas habent & illas quidem maturas. Plantæ vero quæ candidum ferunt, rariores ſunt, nec niſi certis Malabar & Malacæ locis raræ quidem naſcuntur. Steph. De Flacourt in inſulæ Madagaſcar deſcriptione, quamdam Piperis albi ſpeciem ibi naſci narrat; ſed cum eam non deſcribat, eademne ſit cum noſtro Pipere planta, an ab eo diverſa, aſſerere non poſſumus.

Piper longum & Macropiper, *Off.* Piper longum orientale, *C.B.P.*412. Fructus eſt immaturus exſiccatus, unciam aut ſeſquiunciam longus, nucamentorum Betulaceorum inſtar, oblongus, teres, cylindraceus, & quaſi ſpiratim oblique ſtriatus, cum tuberculis veluti reticulatim poſitis, intus vero in plures cellulas exiguas & membranaceas una ſerie digeſtas radiatim diſtinctus, in quibus ſemen unicum ſubrotundum, vix lineam latum, foris nigricans, intus albidum continetur, ſapore acri, fervido, amaricante. Pendent autem hi juli ex pediculo gracili, unciali, alteri fini inſerto. Eligatur corpulentum, integrum, recens, linguam tarde, ſed diu commordens; rejiciatur perforatum, carioſum, vel adulteratum.

Planta dicitur Pimpilim ſive Piper longum, *Piſon. Mantiſs. Arom.* 182. Cattu-Tirpali, *Horti Malabar.v.*7.27. A Piperis rotundi planta differt caulibus minus lignoſis, foliorum petiolis longioribus, foliis etiam longioribus, obſcurius viridibus, circa baſim inciſis, textura valde tenui & molli, & præter coſtam mediam duobus vel tribus aliis nervis tenuioribus, utrinque eminentibus, a baſi ad acumen excurrentibus, quorum inferior arcuato ductu nervulos tranſverſos verſus marginem emittit. Floſculi ſunt monopetali, in quinque vel ſex lacinias diviſi, arctiſſime inſidentes fructibus, qui oblongo-rotundi ſunt, ſpiris obliquis parallelis in ſuperficie ex diverſis partibus ſtriati, in ſpirarum interſectionibus veluti parvis, rotundis foliolis, ſcutiformibus obducti: inter ſpiras gemmæ apparent, quibus flores inſederunt, eminentes & nigricante puncto notatæ, primo ex viridi flavæ, carne intus ex flavo albicante, deinde ex viridi fuſcæ, & maturæ ſiccæque ex cinereo nigricantes. In fructibus tranſverſim diſſectis cellulæ videntur radiatim diſpoſitæ, in quibus ſemina oblonga & nigricantia continentur. Decerpuntur & in uſum ſiccantur, antequam matureſcant.

Analyſi Chymica ex Piperis nigri ℔iiij. per retortam diſtillatis prodierunt liquoris phlegmatici, Piperis odore & ſapore perfuſi, ſale urinoſo aliquantiſper imprægnati ℥viij. ʒiijß. liquoris rufeſcentis, empyreumatici, acris & ſubacidi, qui ſalis tum acidi, tum urinoſi notas præbuit ℥xiiij. gr. xviij. ſpiritus urinoſi ℥ij. ʒv. gr. xxiiij. cum ſalis volatilis urinoſi concreti ʒj. olei eſſentialis limpidi ʒß. olei craſſioris ℥viij. Maſſa nigra in retorta ſuperſtes pendebat ℥xviij. ʒvj. gr. xviij. quæ per decem horas calcinata, donec nullum amplius fumum emitteret, cinerum leucophæorum ℥iij. ʒvj. gr. xxiiij. reliquit; ex quibus ſalis mere alcali fixi ℥j. ʒiij. gr. xij. extracta ſunt. Jactura partium in diſtillatione exhalatarum fuit ℔j. ℥iiij. gr. xlviij. calcina-

natione vero quantitas materiæ in fumum & flammam abeuntis fuit ℥xiiij. ʒvj. gr. xviij.

Verum Piperis nigri ℔vj. in aqua communi per sex dies maceratæ & postea distillatæ, tum per refrigeratorium alambicem, tum per retortam, ʒiij. præbuerunt olei essentialis aromatici, tenuis, limpidi, flavescentis, Piperis odorem spirantis, saporis acris, sed non admodum intensi. Aqua distillata, cui innatabat oleum, Piperis odore perfusæ erat & acri sapore imbuta ob salem volatilem urinosum in ea dissolutum, & Sublimati corrosivi solutionem turbidam & lactescentem efficiebat: grana vero macerata multum de suo sapore perdiderant. Unde liquet Piper sale volatili oleoso plurimo turgere, cui potissimum ejus virtutes debentur.

Vulgatissimus est apud omnes populos Piperis usus in intinctibus & ciborum condimentis, tum ad appetitum excitandum, tum concoctionem alimentorum perficiendam. Indorum plebs adversus diuturnum stomachi languorem bibit aquam, cui infusa est magna Piperis copia. In eumdem usum ex Pipere recente cum aqua fermentato spiritum mire igneum præparant. Piper longum atque rotundum muria aut aceto condire solent, & in penum ad usum familiarem mensarumque delicias asservare. Ejus frequens est usus mensibus pluviosis & in phlegmatica corporis constitutione.

Apud nos frequentior est usus Piperis nigri, album vero seu excorticatum ut minus acre a delicatioribus expetitur: longum rarius ad intinctus usurpatur, verum ad Medicos usus reservatur, utpote saporis minus grati & acrioris. Cum Piper absolute & sine epitheta in formulis præscribitur, semper intelligitur nigrum, alias additur vel album, vel longum.

Eædem facultates in tribus Piperis speciebus deprehenduntur: calefaciunt, exsiccant, attenuant, resolvunt, aperiunt; viscerum fibras nimis laxatas firmant, earum oscillationem in visceribus excitant, spiritus recreant, humores lentos & crassos dividunt; sanguinis motum augent, tum circularem, tum fermentatitium. Usus Piperis præcipuus in frigiditate & cruditate ventriculi, colicis doloribus, & frigida cerebri intemperie. Quidam asserunt Piper pulveratum excalefacere, integrum vero refrigerare, sed perperam. Revera pulvis interiori ventriculi tunicæ adhærescens, & in ejus rugis diu asservatus, in quibusdam constitutionibus ardorem excitat & inflammationem hujus visceris: quod non accidit si grana integra deglutiantur, licet suo effectu salutari non frustrentur. Constat enim Piper integrum cum cibis coctum aut maceratum non minus acrimoniæ illis impertiri quam tritum & tenuissime comminutum. Non igitur Piper integrum refrigerat, sed calorem levem in visceribus excitat, & multo minorem quam ejus pulvis.

Vis Piperis, annotante post Galenum Schrodero, valde volatilis est, cujus ratio ex analysi satis manifesta fit. Non igitur in medicamentis quæ longam coctionem expostulant, nisi sub finem coctionis adhiberi debet, neque etiam in Extractis usurpari.

In febribus intermittentibus a plurimis maxime prædicatur. Grana septem, octo vel novem integra vel crassiuscule contusa aliquot horis ante paroxismum

 su-

ſumuntur: imo ipſam quartanam continuato hujus remedii uſu profligari aſſerunt. Quamquam male multis ceſſerit hoc remedium, multis tamen profuit, ſive quod vomitum provocaverit, vel uberrimos ſub finem paroxiſmi ſudores excitaverit. Saltem horrorem febrilem diſcutit, & eo conſilio ante acceſſionem Allium calidamque aquam cum Pipere laudat C. Celſus, *lib.* 3. *cap.* 12. Si vero tardius aut paroxiſmo jam inſtante aſſumantur, Ettmullerus obſervat febrilem ardorem magis intendi.

Commendatur etiam tamquam alexiterium contra venena coagulantia, vertigines, & catharros. Verum frequentior vel uberior Piperis uſus noxius eſt, cum ventriculum, inteſtina ceteraque viſcera ad inflammationem diſponat, & æſtum in ſanguine & humoribus omnibus accendat. Idcirco illius uſus naturis calidis & in omnibus viſcerum inflammationibus devitandus eſt. Doſis in ſubſtantia a gr. j. ad x. infuſi ad ℈j.

Externe præſcribitur in apophlegmatiſmis, gargariſmis & ſternutatoriis, ubi acri, ſubtili & ſtimulante remedio opus eſt pro incidenda lympha craſſa faucium glandulas infarciente. Sedat odontalgiam denti carioſo impoſitum, columellam tumidam appoſitum imminuit, punctorium lateris dolorem ſupra latus dolens ſtatim ineunte morbo impoſitum. Indici populi Piper longum linimentis addunt, quibus adverſus dolores artuum a frigore utuntur. In cephalalgia & dolore capitis contumaci Piper longum pulveratum & ſacculo incluſum commendatur, vel ſuturæ coronali, vel temporibus, vel imæ cervici applicatum.

Oleum Piperis egregium habetur ſtomachicum in ventriculi frigiditate, vel fibrarum laxitate: prodeſt in colica flatulenta. Langius tres vel quatuor ejus guttas cum extracto Gentianæ in febribus quartanis ante paroxiſmum ſæpe felici cum ſucceſſu exhibuit: immanes febrium intermittentium horrores & rigores demulcet, modo ſpina dorſi vel ſtomachi regio hoc oleo cum oleo Laurino aut Nucis moſchatæ permiſto inungantur. Idem linimentum partibus paralyticis plurimum conducit.

℞. Piperis nigri grana novem integra. Hauriantur ex hauſtu vini, duabus horis ante paroxiſmum in febribus intermittentibus, purgato prius corpore. Vel

℞. Piperis nigri craſſiuſcule triti ℈ß. ſummitatum Abſynthii P. j. Macerentur tepide in Aceti ℥iij. per noctem. Colatura propinetur, ineunte paroxiſmo.

℞. Piper. longi gr. vj. Alumin. pulver. gr. v. M. F. pulvis uvulæ relaxatæ ſeu tumidæ applicandus.

℞. Piper. longi, Succini albi ana q. ſ. Pulverata ſacculo includantur, & ſuturæ coronali imponantur in frigida capitis intemperie. Vel

℞. Piperis nigri pulver. q. l. Miſce cum albumine ovi. Fiat cataplaſma temporibus vel imæ colli vertebræ admovendum, & ſæpius repetendum in diuturno capitis dolore.

℞. Piperis nigri Caryophyll. ana q. ſ. Pulverata cum albumine ovi miſceantur ſub cataplaſmatis forma lateri dolenti applicanda, in dolore lateris punctorio.

℞. Ma-

℞. Macropiperis, Hellebori albi ana ℨj. Majoranæ ℥ß. M. F. pulvis sternutatorius ad soporosos excitandos.

℞. Piperis nigri, & Macropiperis ana ℨj. Radicis Ari, Pyrethri, Cubebar. Cardamomi ana ℨij. Sp. volatil. Salis Ammon. ℥ij. Sp. vini rectificati ℥vj. Macerentur per octo dies. Tincturæ per inclinationem separatæ adde olei Succini & Lavandulæ ana ℨij. Fiat linimentum quo membra paralytica foveantur.

Piper nigrum usurpatur in Theriaca *Androm. sen.* Electuar. de baccis Lauri; album in Theriaca, Mithridatio, Diaphœnico, & Hiera Diacolocynthidos: longum vero in Theriaca etiam, Mithridatio, Diascordio & Benedicta laxativa.

Aliud Piperis genus habetur, quod Æthiopicum sive Piper nigrorum & Granum Zelim vocat Serapio: & dicitur Piper Æthiopicum *Matthioli*, Amomum officinar. nonnullarum, & longa Vita *Lobel.* Piper Æthiopicum siliquosum, *J. B.* Sub hoc nomine in officinis quibusdam reperiuntur siliquæ plures ex uno tuberculo pendentes, unciarum duarum, trium, quatuorve longitudine, rotundæ, pennæ anserinæ crassitudine, nigricantes, incurvæ aliquantulum, thorulis pro contentorum seminum numero distinctæ, alioqui etiam rugosæ, fibris longis, lentis, fractuque contumacibus contestæ, quarum interior substantia ex rubro nonnihil est cinerea. Semina distinctis comprehenduntur loculis, (carnoso pariete unumquemque distinguente loculum) ex rotundo oblonga, difficulter e siliqua avellenda, magnitudine minimi phaseoli, foris nigra & nitida, materia duriuscula, rufescente, testura cancellata, favos apum imitata. Sapor tam siliquæ, quam seminum, ad Piperis nigri saporem accedit. Nascitur in Æthiopia unde nomen invenit apud Arabes. Eo utuntur Æthiopes ad dentium dolores.

Piperis quoque nomine insignitur fructus, seu bacca aromatica quædam ex insula Jamaica aliquot abhinc annis allata, & apud Anglos ad intinctus usitatissima, licet a Piperis speciebus supradictis prorsus diversa.

Dicitur Pimenta *Officinarum Anglicarum*: Piper Jamaicense quibusdam *Dale Pharmacol.* 421. Piper odoratum, Jamaicense nostratibus *Raii Histor.* 1507. Cocculi Indici aromatici *Musæi Reg. Soc. Lond.* 1218. Amomum quorumdam *Clus. Exot.* 171. Amomum quorumdam odore Caryophylli *J. B. T.* 2. 194. Caryophyllus aromaticus fructu rotundo, Caryophyllon Plinii, *C. B. P.* 411. Xocoxochitl, sive Piper Tavasci *Hernandez* 30. Piper Chiapæ *Redi*: Piper *Theveti*: vulgo *Poivre de la Jamaique*, *Poivre de Thevet*, *Amomi*, *Toutes Epices*. Fructus est immaturus, exsiccatus, orbicularis, Piperis grano plerumque major, cortice fusco, rugoso, umbilico seu corolla summo tenus præditus quadripartito, duos continens nucleos nigros, atro-virente membrana tectos, qui intergerino pariete dispescuntur; sapore acriusculo, aromatico, ad Caryophyllos accedente.

Arbor dicitur Myrtus arborea aromatica, foliis Laurinis latioribus & subrotundis, *Sloane catalog. Pl. Jam.* Caryophyllus aromaticus Americanus, Lauri acuminatis foliis, fructu orbiculari, *Plukn. phitograph.* 155. Myrtus arborescens Citri foliis glabris, fructu racemoso, Caryophylli sapore, *Plumer. Botanici Americani mss.* Nuces nostras Europæanas interdum magnitu-

 dine

dine superat, si læto pinguique enascantur solo. At quia siccis potissimum gaudet sylvis, arbor fit mediocris magnitudinis. Frondosa est, ramosa, patula: ut plurimum caudice recto & alto assurgit, ligni duri, ponderosi, e rubro primum nigricantis, dein diuturnitate penitus nigri, Ebeni instar, evadentis; quod de meditullio intelligendum: nam multo pollet alburno candicante, corticeque vestitur glaberrimo, tenui & in laminas quandoque abeunte. Totius arboris aspectus tum propter ramorum dispositionem, tum propter foliorum elegantiam, maxime compositus.

Folia etenim lævore & virore gratissimo spectanda se præbent: bina semper & opposita enascuntur ad singulos ramorum nodos, diversarum magnitudinum, quorum amplissima quatuor aut quinque vel sex uncias longa sunt, duas, tres quatuorve lata, soleæ aut linguæ forma donata, solida, glabra, nitentia, sature virentia, venulis vix conspicuis obliquis & parallelis descripta, pediculis uncialibus insidentia: at in ipsis odor & sapor potissimum præstant cum quadam adstrictione & amaritudine non ingrata (Cinnamomum & Caryophyllum aromaticum diceres). Surculorum extrema seu summitates in multos unciam longos pediculos facessunt, totidem flores sustinentes, parvos, ex quinque foliis candidis, subrotundis, concavis & in orbem positis constantes, ex quorum calyce surgit pistillum acuminatum & staminulis etiam candidis stipatum. Floribus succedunt baccæ multæ coronatæ seu umbilicatæ, initio parvæ, virescentes, postea per maturitatem baccis juniperinis majores, nigræ, glabræ & splendentes, in quibus continetur pulpa humida, subviridis, acris & aromatica, cum duobus plerumque in medio seminibus amplis, membrana intergerina discretis, globulum una efficientibus, cum utrumque hemisphæricum sit. Hinc Clusius unum ei semen tribuit in duas partes divisibile. In Antillanis insulis nascitur. Hanc arborem in San-Cruciana, San-Dominicana & Granadinis Plumerius observavit. Sed in montosis sylvis insulæ Jamaicæ ubique crescit, præsertim locis septentrionalibus. Ibi, inquit D. Sloane, variat foliis latioribus & angustioribus, quæ an species distinctæ sint, an vero solum varietates, non audet determinare, cum fructum arboris folio latiore non viderit. Hæc species P. Plumerii ab ea quæ a D. Sloane descripta est, differt folio latiore.

Incolæ arbores nonnullas conscendunt: alias cædunt, dejiciunt; & surculos avellunt fructibus immaturis viridibus onustos, qui postea a virgulis, foliis & baccis maturis diligenter purgantur, deinde supra pannos extensi solis radiis exponuntur ab ortu ad occasum usque per multos dies, cavendo ne rorem matutinum aut vespertinum bibant: sic siccæ & rugosæ evadunt, & a viridi in colorem fuscum mutatæ mercatui idoneæ fiunt.

Ex optimis quæ in vulgari usu sunt apud Anglos, aromatis habetur hæc bacca: & a sapore grato plurium specierum simul Omnia Aromata apud Anglos dicitur; Caryophylli enim aromatici, Cinnamomi & Piperis saporem, sed mitiorem refert.

Ille fructus per vesicam distillatus oleum essentiale odore gratum reddit, quod in aqua fundum petit.

In

In ciborum condimentis usurpatur. Ventriculum roborat, ciborum concoctionem juvat, spiritus recreat, & sanguinis motum adauget.

Chirurgi Americani foliis frequenter utuntur in balneis, pro hydropicorum cruribus, & paralyticorum membris fovendis.

ARTICULUS DECIMUS QUINTUS.

De Caryophyllis aromaticis, Antophyllis, & Caryophyllo regio.

De Caryophyllis apud Theophrastum, Dioscoridem & Galenum nulla mentio reperitur; tametsi Serapio de Caryophyllis agens Galeni auctoritatem afferat, sed perperam. Eorum quidem Plinius videtur meminisse, cum *lib.* 12. *cap.* 15. scribat. „ Est etiamnum in India Piperis granis si„ mile, quod vocant Garyophyllon, grandius fragiliusque „. Sed multa cum ratione peritiores critici dubitant num sit idem cum nostris Caryophyllis, quandoquidem neque grana sunt, neque Piperis similia; sed potius Garyophyllon Plinii Cubebas officinarum esse suspicantur.

Paulus Ægineta primus de Caryophyllo loquitur, tum in obsoniis, tum in medicamentis usitato. Nec Arabibus illud aroma ignotum fuit.

Caryophylli aromatici, *Off.* Καρυοφύλλον *Pauli Æginetæ*: Carunfel *Serapionis*: Gallice *Gerofles*, *Clous de Gerofles*. Fructus sunt immaturi, exsiccati, semiunciam circiter longi, instar clavi, quasi quadranguli, rugosi, ex rubigine nigricantes, quatuor in summo stellatim decussatis apiculis donati, quorum medio capitellum Pisi parvi magnitudine insidet e foliolis squamatim implicatis contestum, quibus patentibus fibræ quamplurimæ apparent rufescentes, & inter has ex cavitate quadrangula stylus rectus ejusdem coloris: quod tamen capitellum non in omnibus conspicitur, quippe quod in tanto itinere facile atteratur; saporis acris amaricantis & grati, odoris fragrantissimi.

Probantur Caryophylli nigriores, graviores, pinguiores, fauces pene deurentes, cum odore eximio, oleosam quamdam humiditatem premendo exhibentes.

Arbor dicitur Caryophyllus aromaticus fructu oblongo, *C. B. P.* 410. Tshinka, *Pisonis Mantiss. arom.* 177. Lauri formam & magnitudinem obtinet, caudice sesquipedem crasso, brachiato, valido, cum cortice Oleæ simili. Ramuli patuli sunt, dilute rufescentes, & folia proferunt densa: alterno situ posita, Lauri foliorum forma, palmum longa, sesquiunciam lata, nitida, glabra, utrinque acuta, oris quodammodo sinuosis, pediculo unciali insidentia qui in nervum medium abit, ex quo exiliores fibræ oblique ad oras producuntur. Flores in summis ramulis oriuntur veluti in muscarium digesti, rosacei, tetrapetali, cærulei, fragrantissimi: quodlibet petalum est rotundum, acuminatum, tribus venis candidis distinguitur: horum medium tenet numerosa staminum purpurascentium congeries cum apicibus suis. Calyx florum semiunciam longus, teres, sesquilineam aut duas lineas crassus, in summo quadripartitus, fuliginosi coloris, saporis acris, jucundi & valde aromatici, qui marcido flore abit in fructum ovatum seu olivari forma, um-

umbilicatum, unicapsularem, rubicundo primum colore, postea nigricante, in quo continetur nucleus oblongus, durus, nigricans, sulco in longum ex una parte excavatus. Fructus maturus Antophyllus appellatur in officinis: Indis Mater fructuum dicitur, Gallis *Clou matrice*, quia in arbore remanens insequente anno sponte cadit; isque, languescente licet vi aromatica, in pretio habetur & plantationi dicatur. Terræ enim gremio commissus germinat atque intra octo vel novem annos justæ magnitudinis arbor facta fructum proferre solet.

Leguntur Caryophylli, florum nempe calyces fructuumque embryones, antequam flores expandantur, a mense scilicet Octobri ad Februarium usque, & quidem leguntur partim manibus, partim arundine longa aut flagellis decutiuntur. Decidentes autem excipiuntur vel linteis arboribus substratis, vel solo ipso, a quo messis illius tempore herbam omnem studiosissime rescindere solent, Recens lecti rufi sunt, & leviter nigricantes: nigri vero evadunt insolatione & fumigatione. Nam per aliquot dies cratibus impositi fumo exponuntur, tandem in sole extreme siccantur. Sicque præparati per universum orbem a Batavis transvehuntur.

Nascitur arbor Caryophyllos ferens in insulis Moluccensibus juxta Æquatorem sitis: sed summa cura a Batavis in insula Ternata colitur.

Caryophylli recentes oleum expressione fundunt spissum, rufescens & fragrans: distillatione vero prodit oleum essentiale aromaticum copiosum, primo limpidum & flavescens, deinde rufescens, grave, quod aquæ fundum petit; tandem oleum empyreumaticum, crassum cum liquore acido. Ex capite mortuo calcinato salis fixi salsi nonnihil lixivio elicitur.

Præcipuus Caryophyllorum usus culinaris est: adeo autem expetuntur & placent, ut sine Caryophyllis dapes fere despiciantur. Omnibus propemodum ferculis, intinctibus, vinis aut spirituosis liquoribus potulentis aromaticis admiscentur. Inter odoramenta quoque usurpantur.

Medici vim calefaciendi & exsiccandi illis tribuunt. Adversus omnes cerebri frigidos affectus, vertiginem, visus debilitatem, cephalalgiam, lypothymiam, cordis palpitationem, ventriculi imbecillitatem, impotentiam veneream, mensium suppressionem, hystericos affectus commendantur. Aeris contagio resistunt sive suffimento, sive esu. Dosis in substantia a gr. iij. ad ℈j. in infuso a ʒß. ad ʒij. Externe usurpantur in sacculis & scutis ventriculo dicatis, tum ad vomitum compescendum, tum ad ventriculi dolores a causa frigida. Quidam pulvere Caryophyllorum caput spargunt contra capitis dolores & gravedines. In ore diu masticati salivam utiliter movent in catharrosis cerebri affectibus, & linguæ paralysi.

Ex Caryophyllis oleum essentiale vel per descensum, vel per alambicem distillatur; quod non solum ad eadem valet, sed etiam ad cariem ossium & odontalgiam. Eo posterior & ima pars capitis in apoplexia inungitur. Idem oleum gossypio exceptum, & carioso denti cavo immissum dolorem sedat. Dosis olei intus sumpti est guttæ unius aut alterius.

℞. Caryophyllorum ℈j. Cinnamomi ℈j. Nucis moschatæ gr. xv. Sacchari ʒjß.

M. F.

M. F. pulvis ſtomachicus in cruditatibus, ventriculi flatibus, vomituritionibus, ex vino rubro ſumendus.

℞. Caryophyllorum, Nucis moſch. Cinnamomi ana ʒij. Macis, ſeminum Carvi, Fœniculi, ſummitatum Abſynthii ana ʒj. M. F. pulvis craſſus. Sacculo includatur, & vino rubro vel Canarino calido immerſus ſtatim ventriculi regioni admoveatur, ad ciborum concoctionem juvandam, vomitumque ſedandum: vel capiti applicetur in catharris & frigida cerebri intemperie.

℞. Rad. Angelicæ exſiccatæ ʒij. Caryophyllor. Nuc. moſch. Macis ana ʒj. Iridis Florentinæ, florum Lavandulæ ana ʒjß. Styracis calamitæ, Oliban. ſuccini ana ʒj. Fiat pulvis craſſiuſculus, qui bombace exceptus, & panno ſericeo interſutus, formetur ut artis eſt pro cucupha, quæ ſingulis noctibus fumo ſuccini & maſtiches ſuper prunas conjectorum calefacta, ſuper caput geſtetur, in affectibus capitis humidis pituitoſis & in doloribus diuturnis catarrhalibus & frigidis.

℞. Olei Caryophyllor. gutt. ij. Olei Cinnamom. gutt. viij. Tincturæ Ambræ gutt. j. Sacchari cryſtall. in tenuiſſimnm pollinem redacti ℥ß. M. Pulvis in vaſe vitreo accurate clauſo ſervetur ad uſum. Doſis ʒj. in vino rubro vel Hiſpanico ſoluta, ad ventriculum imbecillem roborandum & ciborum concoctionem juvandam.

℞. Olei Caryophyllor. Roriſmar. & Salviæ ana ℈j. olei Nucis moſchat. per expreſs. & ol. Palmæ ana ʒjß. M. F. linimentum quo inungantur membra paralytica, & catharris affecta; caput in affectibus frigidis pituitoſis & catharroſis, in hebetudine mentis, & affectionibus ſoporoſis; ventriculi regio in dyſpepſia, doloribus flatulentis.

Caryophylli uſurpantur in Pulvere contra abortum *Charas*, Pulvere dyſenterico *Eiuſdem*, Electuar. Orvietano *Hoffmann.* Benedicta laxativa, Opiata *Salomonis*, Tabellis magnanimitatis: oleum vero in Electuar. Diaſatyrio *Charas*, Balſamo apoplectico *Eiuſdem*, & Balſamo vulnerario Metenſium *Schroderi*.

Anthophylli raro in officinis occurrunt. A Batavis recentes ſaccharo condiri ſolent, & in diuturnis maritimis peregrinationibus poſt paſtum comeduntur, ad ciborum concoctionem perficiendam, & ſcorbutum præcavendum.

De alia Caryophylli ſpecie mentio eſt apud auctores, quæ rariſſime in officinis reperitur. Dicitur Caryophyllus ramoſus vel dentatus *Joh. Bodæi a ſtapel*: Caryophyllus ſpicatus, Indis Tshinka-Popoua *Piſonis Mantiſs. arom.* 179. Caryophyllus regius *Vormii muſ.* 203. Parvæ ſpicæ ſpecies eſt, magnitudine, colore, odore & ſapore Caryophyllum æmulans, non capitata, non ſtellata, ſed ab infima ad ſupremam partem quaſi ſecta in multas particulas aut ſquamulas, & in acutum deſinens.

Batavis Caryophyllus regius dicitur, quia Moluccenſibus Regulis & magnatibus ad ſuperſtitionem uſque in pretio eſt, non tam ob guſtum & fragrantiam, quam ob ſingularem formam, imo raritatem ſummam. Hactenus enim ullam præter unam aut alteram arborem negant repertam, & quidem in ſola inſula Makian.

Raius & Hermannus has arbores a vulgaribus Caryophylliferis non speciē differre putant, sed esse ludentis naturæ producta, & ad monstrosorum vegetabilium ordinem pertinere.

Indi hos Caryophyllos per longitudinem filo trajicere solent, ut armillarum loco ob odoris gratiam in brachiis gestentur.

ARTICULUS DECIMUS SEXTUS.

De Anacardiis.

ANACARDIUM, *Off.* Ἀνακάρδιον *Pauli Æginetæ* & *Actuarii*: Baladar *Serapionis*: vulgo *Anacarde*. Fructus est vel potius nucleus compressus, aviculæ cordis figura, nigricans, splendens, unciam circiter longus, in obtusum mucronem desinens, ex pediculo rugoso totam basim occupante appensus, includens sub duplici involucro corticoso & duro, nucleum albicantem, subdulci Amygdalæ vel Castaneæ sapore; & inter involucri duplicaturam in fungosæ cujusdam substantiæ vel diploes cavernulis, subnigra melligo saporis acris & exurentis continetur. Ex Indiis orientalibus affertur: veteribus Græcis ignotum fuit.

Anacardia deligenda sunt recentia, nigerrima, ponderosa, candidum nucleum & copiosiorem ac fluiduiorem liquorem habentia.

R. P. Georgius Camelli S. J. in Syllabo stirpium in insula Luzone nascentium a J. Raio edito, tres Anacardii arboris species recenset: primum & minimum *Ligas* dictum: alterum, seu medium quod legitimum officinarum Anacardium: tertium quod *Caiou* vel *Acajou* nuncupatur, de quo postea.

(Primum seu *Ligas* arbor est mediocris, sylvestris, montana, cujus teneriores apices lac fundunt, quod manibus aut faciei aspersum pruritum primo, mox tumorem causat. Folium spithamæum est & majus, atrovirens, asperum & ferme exsuccum. Flores pusilli, candidi, stellati, in summitatibus racematim congesti. Fructus magnitudine Aceris ex croceo rubent, & poma austera sapiunt, quibus officulum nigrum, leve, splendicans, atque fructu longius superinsidet; cujus nucleus cum modica adstrictione & levi morsicatione, fauces masticatus castigat.

Alterum seu medium & legitimum Anacardium, *Off.* Anacardium orientale *Jons. Dendr.* 156. Arbor Indica fructu conoide, cortice pulvinato nucleum unicum nullo officulo tectum claudente, *Raii Histor.* 2. 1566. Balador vel Baladur *Arabibus*: *Indis* Bibo: Faba de Malaca *Lusitanis*. Arbor est præcelsa, erecta & speciosa, altitudine 70. crassitie vero 16. circiter pedum mensuram æquans, fluviis gaudens, multisque ramis cinereis, longe lateque in orbem diffusis donata. Lignum albicans, cortice munitur cinereo. Radix fibrata, rubicunda, rufo cortice tecta, inodora, mucilaginosa, saporisque subsalsi. Folia magna, quandoque tricubitalia, oblongo-ovata, brevibus petiolis circa ramos proveniunt, rosæ modo in summo disposita, crassa, densa, aspera, glabra, nitentia, superne viridia, inferne subcinerea, inodora, insi-

insipida. Flores racematim proveniunt exigui, albicantes, suaveolentes, stellati, prælongis & violaceis e caudice protuberantibus scapis seu pedamentis hærentes, calyci viridi in quinque lacinias acuminatas secto insidentes, quinque oblongo-rotundis, acuminatis, luteis atque in ambitu albicantibus petalis constantes; inter quæ totidem albicantia, bifidis apicibus ornata staminula intercedunt, medium occupante exiguo stylo candido. Floribus deciduis succedunt fructus oblongi, ovo gallinaceo paulo minores, exosses, edules, primum rubicundi, dein ex atro-purpurascentes deforis; interne primum flavescentes, mox ex cæruleo rubescentes, saporis austeri, cum osse seu nucleo cordiformi prominente & coronamenti loco superincrescente, primum viridi, dein rubente, tandem nigricante. In Indiis orientalibus, Malabara, & Philippinensibus insulis nascitur.)

Teneros hujus arboris apices Indi decoctos comedunt. Anacardia seu potius Anacardiorum nuclei edules sunt, nec palato ingrati: Pistaciorum enim, Amygdalarum & Castanearum saporem recentes referunt. Ab indigenis in eduliis expetuntur, rejectis putaminibus, quæ torrefactione sub cineribus facile separantur. Fructus tum virides & sale conditi, tum maturi cum saccharo inter cibaria apponuntur.

Anacardii nucleum Amygdalinum prorsus innoxium esse asserit idem Camelli, & vim causticam & deleteriam quæ a multis huic tribuitur, pendere tantummodo a mellagine in corticis cavernulis delitescente. Ea Indi pro caustico utuntur. Condylomatis, & aliis excrescentiis carnosis consumendis, strumis, verrucis, lichenibus extirpandis, illinitur: bestiarum ulceribus mundificandis inservit: in cavum & putridum dentem instillata, frangit, urit & consumit facile; eadem cum calce viva ad bombycinos pannos obsignandos, aliasque res quaslibet notandas, adhibetur: etenim notam adeo firmam imprimit, ut nulla lotione eximi queat. Ex immaturis Anacardiorum fructibus, una cum Anacardiis contusis addito lixivio & aceto, elegans paratur atramentum scriptorium.

Ab hoc succo melleo, inquit idem Camelli post Serapionem, tota vis quæ illis nucleis a Medicis tribuitur pendet, scilicet memoriæ jacturam resarciendi, sensus labantes revocandi, mentem exacuendi, nervorum & cerebri affectibus quos frigida causa attulerit auxiliandi, sanguinem spissiorem attenuandi, sensus omnes, apprehensionem, intellectum & memoriam juvandi.

Inter Medicos nonnulli Anacardiorum usum prorsus condemnant, utpote quæ partes exulcerant, sanguinem inflammant, humoresque accendunt. C. Hoffmannus non admittit Anacardia quovis modo præparata pro usu interno: imo damnat penitus confectionem anacardinam, quam non confectionem sapientum, ut quidam eam nuncupant, sed confectionem stultorum vocitat; quandoquidem quosdam novit ab ejus usu maniacos factos. Interim tamen historiam narrat sane mirabilem de quodam qui cum antea stupidus & ignarus fuisset indocilisque, a sumpto electuario anacardino intra paucos menses eo doctrinæ provectus est, ut Jurisconsultus factus ad professoris munus aspiraverit: sed postea intra paucos annos ita exsiccatus est, ut, cum per-

perpetua ſiti premeretur, quotidie ad ebrietatem uſque biberet, itaque & ſibi & ſuis inutilis factus tandem miſer perierit.

Quidam in morbis frigidis hujus medicamenti uſu febres excitare auſi ſunt, quos idem C. Hoffmannus condemnat.

Anacardiorum melligo externe ſerpiginem, morphæam, impetiginem illitu tollit; ſed non multo poſt pars aqua abluenda.

Arabes mel anacardinum & confectionem anacardinam præparabant, quæ hodie prorſus exoleverunt, ob earum facultates ſi non deleterias, ſaltem parum utiles aut incertas.

ARTICULUS DECIMUS-SEPTIMUS.

De Nuce Cajous, vel Acajous dicta.

CAJOUS & Acajous, *Off.* Anacardium occidentale, *Quorumdam*: vulgo *Noix d'Acajou*. Fructus eſt vel potius nucleus reniformis, Caſtaneæ magnitudinem æquans, tectus cortice cinereo vel fuſco, lineam circiter craſſo, quaſi ex duplici membrana conſtans & quadam intermedia ſubſtantia, fungoſa, aut diploe quæ mellaginem in ſuis cellulis continet rufeſcentem, acrem & mordicantem, ita ut cuti etiam leviter illita ignis modo urat, & ſi quis incautus dentibus mordeat, ita labia & linguam exurit, ut magno dolore afficiatur. Nucleus ſub hoc cortice latens renis quoque figuram habet, ſubſtantia alba, Amygdalæ dulcis ſapore & conſiſtentia; cuticula flava veſtitus, quæ ſeparanda eſt.

Arbor dicitur Acajou, *Theveti Franciæ Antartic.* 120. *J. R. H.* Anacardii alia ſpecies, *C. B. P.* 512. Cajous, *J. B. T. I.* 336. Arbor Acajou, vulgo Cajou, *Piſon. Mantiſſ. Arom.* 193. Acajaiba, *Marcgrav.* 94. Kapa-Mava, *H. Malab. T.* 3. 65. (Anacardium occidentale Cajous dictum, officulo renis leporis figura, *Herm. H. L. B.* 36. Pomifera, ſeu potius Prunifera Indica, nuce reniformi ſummo pomo innaſcente, Cajous dicta, *Raii Hiſt.* 2. 1694. Anacardium occidentale, *Jonſ. Dendr.* 156.) Non ſolum in inſulis Americanis, ſed etiam in Braſilia & in Indiis naſcitur. Pro diverſa cæli & ſoli natura altius aſſurgit. In Braſilia enim Fagorum altitudinem æquat, aſſerente Marcgravio, licet in Malabara & inſulis Americanis mediocris ſit magnitudinis. Sic autem R. P. Plumerius Botanicus Regius, *in ſuo Botanico Americano*, eam deſcribit.

Arbor eſt Pomi noſtratis fere magnitudine, multum ramoſa multumque foliosa, cortice veſtita cinereo & rugoſo. Folia ejus ſunt obrotunda, quinque pollices fere longa, tres vero circiter lata, pediculo brevi adnixa, glabra, pergamacea, ſupra & infra læte virentia, nervo tandem & coſtis parallelis donata. In ſummitate ramorum plurimi enaſcuntur ramuſculi floribus onuſti parvis, & quaſi in umbellas diſpoſitis, (quorum calyx quinquepartitus eſt, laciniis erectis, lanceolatis, acuminatis; flos vero veluti infundibuliformis ex quinque petalis componitur lanceolatis, partim rubicundis, partim virenti-

bus, reflexis, & calyce longioribus. Stamina decem capillaria, longitudine corollæ, antheris parvis donata ſtipant piſtillum cujus germen ſubrotundum: ſtylus ſubulatus, inflexus, longitudine corollæ, ſtigma acutum. Receptaculum fructus carnoſum eſt, ovato-turbinatum, ovo anſerino paulo majus aut ſaltem æquale, cortice tenui veſtitum, læviſſimo & ſplendenti, modo purpureo, modo luteo, modo ex utroque commixto. Caro interior candida & multum ſuccoſa, guſtu ſubdulci, ſed pauliſper auſtero. Receptaculum hoc pedunculo appendet pollice paulo longiori, atque ad apicem geſtat nucem reniformem pollicis manus dimidium vix ſuperantem, deforis glabram & e viridi-obſcuro cineream.) Cortex ejus craſſus & veluti geminatus ad formam diploidis cranii, & intus plenus ſucco ſeu oleo ſumme cauſtico & ſature croceo. Semen autem ſeu nucleus contentus etiam reniformis eſt, candidus, cuticula tenui & ſubalbida veſtitus, ac Piſtaciam ſapore maxime referens. Fructus gravem ex ſe ſpirat odorem; tantaque ejus eſt aſperitas, ut niſi ſucco quo ſcatet, inter comedendum redderetur dulcior, vix edulis eſſet.

Arbor aut conciſa, aut etiam ſponte ſua gummi fundit copioſum, ruſeſcens, translucidum & ſolidum. Aqua delibutum, gummi Arabici inſtar, liqueſcit & optimi glutinis vices ſupplet.

Ex fructibus ſeu pomis ſuccus exprimitur, qui debito modo fermentatus vinoſus fit & inebrians. Urinas egregie movet: ſpiritus ardens generoſus ex eo elicitur. Vetus citius inebriat quam recens, optimumque acetum ex eo conficitur. Nuclei fructibus avidius ab Indis expetuntur. Non ſolummodo gratum præbent nutrimentum, ſed etiam ad venerem ſtimulandam commendantur. Melligo quam geminus cortex continet, ferrugineo colore linteamina maculat, qui difficulter admodum elui poteſt. Ex ea copioſum indigenæ eliciunt oleum, quod pictoribus ad linteamina quævis indelebili nigricante colore pingenda in uſu eſt; eodemque oleo ſi lignum inungatur, a putredine præſervatur. Inſuper acri illo ſucco nihil præſtantius eſſe ferunt ad lichenes, impetigines, ſcabiem, vermiculos necandos, &c. exterius illito. Reipſa mulieres plurimæ faciei lentigines ſeu maculas fulvas hujus ſucci ope auferre ſolent; cutim enim hac macula fœdatam corrodit & exulcerat, cui nova & bene colorata cutis ſuccedit. Sed obſervandum eſt hujus ſucci applicationem damnoſam ſæpe eſſe, dum menſtrua fluunt, tunc enim temporis eryſipelata per totam faciem excitata obſervavi. Ab eo igitur remedio virgines & mulieres menſtruatæ abſtineant.

Braſilienſes annos ætatis ſuæ per hos nucleos computabant, ſingulis annis unam recondentes.

ARTICULUS DECIMUS-OCTAVUS.

De Nuce Ben.

NUx Ben, Balanus Myrepſica, & Glans unguentaria, *Offic.* βαλανος μυρεψικὸ *Dioſcoridis*: μηροβαλανος & βάλανος αιγυντία, *Græcor. nonnullorum*;

rum: Myrobalanum & Glans Ægyptia, *Plinii*: Ben *Arabum*: vulgo *Ben.* Nucula est Avellanæ magnitudine, figura nunc oblonga, nunc subrotunda, triquetra, putamine tecta albicante, mediocriter crasso fragili, cui nucleus subest crassiusculа, fungosa pellicula nivei coloris obductus, Avellanæ aut Amygdalæ consistentia, pinguis, sapore amaro præditus. Probatur recens, plena, candida, quæque facile cortice spoliatur. Ex Ægypto affertur.

Nux Ben veteribus Græcis innotuit, licet Theophrastus pronuntiet ipsum fructum inutilem, & unguentarios fructus corticibus uti propter odoris jucunditatem. Quod post Theophrastum Plinius quoque asserit. „ Unguentarii, „ inquit, tantum cortices premunt, Medici nucleos tundunt, affusa eis paulatim aqua calida. " Quæ quidem verba de eorum Balano Myrepsica dubium moverent, nisi Dioscorides de ea scripsisset, interiorem partem seu nucleum Amygdalarum amararum more tritam pressamque liquorem reddere, quo ad pretiosa unguenta pro oleo utuntur. Et reipsa cortex siccus est, exsuccus & inodorus; nucleus vero solus pinguis oleum fundit limpidum, inodorum, quodque per longum tempus asservatum nunquam fit rancidum: unde ab aromatariis hodie etiam plurimum expetitur ad florum odores excipiendos & servandos, ut postea dicemus.

Mesue duplex hujus Nucis genus constituit, magnum, & parvum. Parvum nostrum est, de quo nunc; magnum vero fructus est arboris Mouringon, *H. Mal.*

Nullam absolutam arboris, quæ hunc fructum profert, habemus descriptionem. Bellonius qui eam prope Arabiæ montem *Pharagon* dictum in itinere a Cairo ad montem Sinai vidit, dicit illam referre Betulam tum magnitudine, tum ramis similibus, tum trunco albo. Tobias Aldinus arbusculam in Horto Farnesiano natam describit, sed absque floribus & fructibus. Joannes Bauhinus fructuum descriptionem affert, florum vero nullam habemus.

Itaque Glans unguentaria, *C. B. P.* Balanus Myrepsica, *Horti Farnesiani* 72. duplici foliorum genere, ut cum Aldino loquar, donatur; uno vere folioso, altero vero ramoso. Ramosum folium a parte qua stoloni hæret, constat ex virgula una lenta, flexibili, rotunda ac tenuissima veluti junco parvo, vel Genistæ ramo, sed dimidio tenuiori, cubitum superante longitudine, & in summo magis tenui & acuminata. Ab hac prodeunt alati rami seu aliæ tenues virgæ similes, palmo longiores, valde inter se distantes, binæ tamen semper & ordinatæ, quatuor aut quinque conjugationes pro singulis foliis, quæ pariter desinunt in capillaceum acumen: hoc totum est ramosum folium. At his ramusculis plurima insunt foliola raris geniculis orta, sed binario semper numero, magnitudine inæqualia atque etiam forma; foliola enim in surculis ima rotundiore cuspide sunt, Heliotropii foliorum instar; media acutiora & myrtinis similiora; summa minora & angustiora, ad Polygoni folia accedentia: omnia hyeme decidua. Quamvis enim foliola primo per se decidant, totum tamen ramosum folium deinde cadit: & ideo ab Aldino folium quoque dicitur; si enim ramus esset, inquit, non decideret. Radix ejus crassa est, Napi quodammodo similitudine, ab extra nigra, paucis radiculis. Fructus, secundum Bauhinum, siliqua est palmum longa, carinula

la

la bifori conflata, teres, gracilis, biniſque loculis ventricoſa, nempe ima mediante ſui parte qua protuberat, glandem ſingulam ſingulo claudens; ſumma vero acutum mucronem ſeu ſtylum, roſtri inſtar, protendit: intus ſubrufo colore, foris pullo, cinereove, & ſecundum longitudinem ſtriis rugiſque exarata, coriacea tota, flexilis & corticoſa, inſipida, ſubadſtringens & ſicca. In ſingulis loculis glans ſingula deliteſcit, Avellanæ minoris magnitudine, triquetra, includens ſub putamine corticoſo & pellicula candida, fungoſa nucleum triquetrum, pinguem, albidum, ſaporis ſubacris, amari, nauſeoſi & oleoſi.

Analyſi Chymica, ex Nucum Ben cum putaminibus ℔v. ſeparatis putaminum ℔ij. extractæ ſunt nucleorum ℔iij. ex quibus leviter contuſis & per B. V. diſtillatis prodierunt phlegmatis inſipidi inodori ℥v. ʒiijß. in quo tamen ſalis urinoſi tantillum deliteſcebat, quandoquidem Mercurii ſublimati corroſivi ſolutionem turbidam effecit. Materia in cucurbita ſuperſtes pendebat ℥xlj. ʒvij. ex qua per retortam diſtillaverunt liquoris limpidi flaveſcentis, odore empyreumatico, ſapore ſubacido, acri, quaſi piperato os & fauces deurente ℥ij. ʒij. qui alcali urinoſi & acidi ſimul notas præbuit; quippe qui Mercurii ſublimati ſolutionem turbidam & lacteſcentem reddidit, cæruleamque Heliotropii tincturam rubro colore infecit: liquoris ruſeſcentis, empyreumatici, acidi & ſalſi ℥iij. ʒvj. gr. liv. qui adhuc acidi potentioris & urinoſi ſalis valentioris ſigna exhibuit, Sublimati ſolutionem coagulando & præcipitando, cum ſpiritu ſalis efferveſcentiam concipiendo, & Heliotropii tincturam ex colore cæruleo in rubrum intenſum immutando: olei vero craſſioris, axungiæ fere ſimilis ℥xxij. ʒv. gr. xlviij. Maſſa nigra reſidua pendebat ℥x. ʒiij. quæ per quindecim horas calcinata ad albedinem uſque cinerum ℥j. ʒij. gr. xlviij. reliquit; ex quibus ſalis ſalſi gr. vj. per lixivium extracta fuere. Deperditio partium in diſtillatione per B. V. fuit ʒvß. in diſtillatione autem per retortam jactura fuit ℥ij. ʒv. gr. xlij. per calcinationem vero ℥ix. gr. xxiiij.

Ex nucleorum Ben a putaminibus ſeparatorum & fortiter contritorum ℔viij. ʒv. per validam expreſſionem extractæ fuerunt olei flaveſcentis limpidi, fere inodori & inſipidi ℥xxx. ʒiiij.

Hujus olei ℥xij. ʒiiij. per retortam diſtillatæ, igne per gradus aucto, præbuerunt primo olei ſubflavi, partim limpidi & fluidi, partim coagulati & ſubturbidi, odore ſubtili, ſapore ſubdulci cum quadam acrimonia, linguam leviter vellicante ℥viij. ʒv. gr. lx. quod Sublimati corroſivi ſolutionem non turbavit, Heliotropii vero tincturam ex cæruleo in purpureum mutavit: deinde olei fluidi, colore fuſco, odore non diſſimili, ſapore tenui, ſubamaro, acri ℥ij. ʒiijß. Heliotropii tincturam intenſe rubram effecit. Maſſæ nigræ, firmæ ac ſolidæ in retorta reſiduæ pondus fuit ʒij. colore variegato, mutabili, colli columbarum inſtar.

Expreſſorum nucleorum maſſa ſuperſtes poſt olei extractionem diſtillationi ſubjecta ad pondus ℔iiij. præbuit igne blando phlegmatis limpidi, odore ſubtili ad Allium accedente, ſapore piperato ſine acido manifeſto ℥vj. ʒiiij. gr. vj.

quod

quod Mercurii ſublimati ſolutionem turbidam reddidit, & tincturam Heliotropii cæruleam colore igneo perfudit: deinde igne paulo fortiori liquoris empyreumatici, ſapore acri, pungente, ſubacido, ſalſo ℥iij. ʒv. gr. vj. qui Sublimatum corroſivum ſolutum præcipitavit, & Heliotropii tincturam intenſe rubram reddidit: poſtea igne vehemente ſpiritus urinoſi flaveſcentis, multo ſale volatili impregnati ℥vij. ʒvj. gr. xij. ſalis volatilis concreti, & in cryſtallos longas, tenues, nitentes, translucidas compacti ʒj. gr. viij. olei vero ſpiſſioris, adinſtar ſyrupi, ℥xix. ʒv. gr. iiij. Maſſa nigra in retorta ſuperſtes æquabat pondere ℥xv. ʒiijß. quæ per tredecim horas calcinata ad albedinem uſque cineres albos reliquit pondere ℥j. ʒiiijß. ex quibus ſalis mere ſalſi, ſed nonnullis terreis partibus adhuc feti, gr. xlvij. extracta ſunt. Quantitas partium deperditarum in diſtillatione fuit ℥x. ʒvij. in calcinatione ℥xiij. ʒvij.

Unde liquet Nuces Ben, præter oleum craſſum plurimum, oleo quodam eſſentiali acri & deurente, parva quidem quantitate, cum ſale Ammoniacali conjuncto donari. Ab hoc oleo ſubtili acri pendet quæ eis tribuitur vis vomitum excitandi & alvum ſubducendi: ſed ſegnioris ſunt operationis propter oleum craſſum, quo tenue illud ſulphur & ſal urinoſus involvuntur.

Græci & Arabes Glandi unguentariæ vires plurimas tribuerunt, ſcilicet interne ſumptæ purgandi per vomitum & per ſeceſſum, bilem & pituitam craſſam ac lentam educendi, viſcerum obſtructiones reſolvendi, lienem tumidum abſumendi, interne nervorum frigidis affectibus medendi, tumores duros, ſtrumas & nodos reſolvendi, pſoram, lepram, lentigines & cetera cutis vitia emendandi.

Verum ſtomacho adverſatur, viſcera turbat, moleſte & ſegniter purgat, ſudoremque frigidum movet: necnon etiam Avicenna aliquid cauſtici in ea deprehendit. His ſane de cauſis internus illis uſus apud nos prorſus exolevit. Externe vero ſolum ejus oleum per expreſſionem extractum, Balaninum dictum, & a quibuſdam oleum Glandium nuncupatum, uſurpantur ad cutis vitia delenda.

Ab aromatariis vero illud oleum præ omnibus aliis celebratur, non quod aliqua odoris præſtantia commendetur, ſed quod ad florum odoratorum odores extrahendos aptiſſimum ſit, cum vix unquam rancorem contrahat, & inodorum nullo alio odore peregrino florum odores inficiat.

Ea eſt autem florum odores per hoc oleum extrahendi ratio. In vaſe vitreo vel figulino, in imo ſtrictiore, in ſummo latiore, ſuper crates e ſetis equinis factas & circulo ligneo formatas, unam ſuper alteram ex intervallo diſpoſitas, ſtratificentur flores & goſſypium tenuiſſime carptum & oleo Balanino imbutum per horas quatuor. Tum novi flores, prioribus rejectis, cum eodem goſſypio denuo ſtratificentur; illudque repetatur pluries, donec oleum ſufficienter ſic impregnatum florum odore: tuncque oleum ex goſſypio fragrans & odorum exprimatur.

Paratur etiam ex oleo Balanino & cera unguentum vel ceratum pro baſi omnium balſamorum, cui inſtillantur olea ſtillatitia odorata pro arbitrio.

(Al-

(Altera Nucis Bén species dicitur Mouringou, *H. Mal. tom. 6. p. 19. tab. 11.* Moringa Zeylanica, foliorum pinnis pinnatis, flore majore, fructu angulоso, *Burm. Thes. Zeyl. p. 162. tab. 75.* Balanus Myrepsica, siliqua triangulari, semine minore alato, *Breyn. Prodr. 2. p. 22.* Nux Been Zeylanica, siliqua triangula, seminibus alatis, *Moringeros* Lusitanis, & *Katumarunga* Zeylonensium, *H. L. B. app. p. 692.*

Arbor est quinos homines longa, unius complexum crassa, cortice intus albido, extus nigricante obducta, odore & sapore Nasturtio aut Raphano rusticano simillima. Rami sunt ligno albicante, libro viridi. Radix vestitur cortice ex albo flavescente, trunci saporem referente. Folia pinnata cum impari, ita ut petiolus communis, cubitum circiter longus, ter petiolos minores pinnatim exerat, antequam foliola accipiat; quæ foliola e longo obtusa sunt, tenuia, mollia tactu, & lenia, media costa prominente, nervis aliquot in latera excurrentibus, odore Fabis sylvestribus proximo. Flores in racemis ex caule egressis sparsim nascentes, calyce donantur pentaphyllo, colorato, deciduo, foliis constante oblongis, obtusis, æqualibus; corolla pentapetala, petalis magnitudine & forma calycis, inferius & ad unum latus magis dehiscentibus, alias æqualibus, unde ab auctoribus ejus flos decapetalus habetur; staminibus decem, quorum quinque inferiora longiora, sursum incurva; pistillo unico, inferius longum embryonem habente. Floribus deciduis succedunt fructus siliquosi, teretes, sesquicubitales, trigoni, striati, trivalves, cortice coloris herbacei, intus carne exalbida, fungosa; seminibus feti trigonis, membrana alata donatis, (cartilaginea pellicula nucleum intus albentem tegente) plurimis juxta siliquæ longitudinem dispositis.

Crescit in arenosis Malabaræ, Zeylonæ, aliarumque Indiæ regionum locis. Floret Junio, Julio & Augusto. Fructus, modo ineunte, modo exeunte anno, aliquando utroque tempore leguntur. In hortis ac villis colitur, ob fructus qui Fabarum more venales quovis mittuntur.

Ex foliis, radicis cortice & fructu parantur apud Indos pilulæ antispasmodicæ. Foliorum succus una cum Pipere oculis immittitur contra vertiginem; qui, si addatur Zinziberi, fugat febres. Tritus ex aqua Oryzæ cortex œdemati medetur; adjecto Cumino, odontalgiæ & malarum tumori.

Merus corticis Mouringou succus cum aqua & Allio commistus, artuum lancinationes ex frigore oriundas epotus lenit. Radicis succus cum Allio & Pipere subactus spasmo succurit, si temporibus allinatur. Folia si calida imponantur, coleorum discutiunt tumores, imo & venereos: ulceribus apta sunt. Eorum succus vermes phagædenicis in ulceribus enecat & expellit; ex butyro coactus herpetem aliosque morbos removet. Viridis arboris succus omnibus artuum capitisque ex lue venerea ortum trahentibus doloribus opitulatur, *H. Mal.*)

A R-

ARTICULUS DECIMUS-NONUS.

De Cacao.

CACAO, *Off.* Cacao Americæ, ſeu Avellana Mexicana, *J. B. T.* 1. 291. Amygdalis ſimilis Guatimalenſis, *C. B. P.* 442. Cacahuatl, vulgo Cacao, *Piſon. Mantiſſ. arom.* Nuclei ſunt Amygdalis ſeu potius Piſtaciis quodammodo ſimiles, majores tamen, Olivarum magnitudine, oblongi, ſubrotundi, putamine tenui, duro, fragili, nigricante circumtecti; quo ſublato, ſubſtantia firma, denſa, ſicca, ſubpinguis, externe fulva, & quodammodo rubens, intus ſpadicei fere coloris aut fuſci, in plures & diſpares diviſa particulas arcte inter ſe cohærentes, ſubamari & leviter acerbi, non ingrati tamen ſaporis, apparet.

Eligantur recentes, integri, pingues, bene aſſervati, & ſapidi. Rejiciantur mucidi, carioſi, aut ullo modo corrupti ſeu vitioſi.

Fructus ſunt novi orbis veteribus prorſus incogniti, quibus olim Mexicani, aliæque nationes Americanæ utebantur, non ſolum ad potionem per totam Americam uſitatiſſimam, *Chocolati* ab iis dictam, & a nobis Chocolatam, ſed etiam pro pecuniæ ſeu monetæ ſpecie, pro qua mercedes permutabantur: unde Amygdalæ pecuniariæ a quibuſdam nuncupatæ fuerunt.

Plurimæ ſunt earum ſpecies, quarum Hernandez quatuor recenſet, quæ craſſitie fere ſola inter ſe differunt. Nos quoque quatuor ſpecies in officinis reperimus, quæ regionibus, craſſitie & natura inter ſe diſcrepant; ſcilicet Cacao ex Nicaragua majus & minus, vulgo *gros & petit Caraque*, quod ſaporis eſt magis grati, licet aridum magis; & Cacao ex inſulis majus & minus, vulgo *gros & petit Cacao des Iſles*, quod oleoſum magis & pingue deprehenditur, ſaporis minus grati, & ex Antillanis Gallicæ ditionis inſulis affertur. Præſtantius cenſetur Cacao majus ex Nicaragua, deterius vero Cacao minus ex inſulis.

Arbores quæ hoſce nucleos gerunt, inter ſe diſcrepant tantum aut magnitudine arboris, aut foliorum & fructuum amplitudine & craſſitie. Sic autem a R. P. Plumerio *in ſuo Botanico Americano* deſcribitur.

Cacao *Cluſii exotic.* 55. arbor eſt non ſatis ampla, ſed aſpectu perquam eleganti decora, potiſſimum ſuis fructibus onuſta. Caudice eſt recto, humanum poplitem, ut plurimum, ac etiam femur humanum craſſo, quatuor aut quinque pedes ad ſummum alto. Cortice veſtitur obſcuro, & plagulis multis tranſverſalibus, minutiſque tuberculis exaſperato. In ramos diſpertitur brachium craſſos, & iterum atque iterum in alios ramulos foliis alternatim poſitis decoratos, membranaceis, glabris, deorſum ſpectantibus, decem aut novem pollices longis, quatuor pollices latis, ubi latiſſima, acuminatis, tandem Citriorum foliis valde æmulis. Nervo & coſtulis obliquis conſpicuis ſuſtentantur, pediculoque pollicem longo & utrinque tumido innituntur: inferna parte dilute, ſuperna vero ſature & obſcure vireſcunt. Flores & in ramis & in ipſo ſimul caudice multi ſimul congeſti adnaſcuntur, pediculo qui-

que suo tenui pollicem aut semipollicem longo & brevissimis pilis hirsuto appendentes: qui antequam expandantur, corcusum pentagonum & pallidum referunt, tres lineas circiter longum: expansi vero rosacei sunt, quinque scilicet parvis petalis constantes in orbem positis, ex pallido luteis, pene cordatis, vix lineam latis. Quodlibet petalum pediculo innititur deorsum inflexo, ad initium conchulæ modo excavato, & acuminulis obscure rubris insignito. Calyx autem quinque foliolis constat angustis, acuminatis, deforis pallidis, intus vero rubicundis. Ex ipso surgit pistillum tubi cujusdam multiscissi laciniis cinctum, staminulisque deorsum incurvis pallidis, cum suis apicibus etiam pallidis stipatum. Multi e floribus abortivi decidunt: remanentium vero pistillum abit in fructum cucumeriformem, semipedem & paulo magis longum, tres quatuorve pollices circiter crassum, Cucumeris sativi nostratis aut Melonis modo, novem aut decem costis prominentibus sulcatum: totus verrucosus est, & in acumen desinit. Primo e viridi albicat, initio maturitatis flavescit, maturus autem sature coccineus fit, punctulis tamen flavescentibus totus insignitus: pediculo pennam anserinam crasso & pollicem longo appendet, transversimque dissectus corticem duplicem ostentat: quorum primus, scilicet exterior, crassus & subflavus; interior vero albidus, tenuior & tenerior, intus continens triginta circiter semina carnosa, Oliva paulo majora, & semicordis formam fere referentia, splendida, polita, & dilutissime violacea, tandem in multos lobulos, si digitis comprimantur, abeuntia: carne pauca quadam seu pulpa alba, succulenta & subdulci, cuticulaque membranacea & rufa obteguntur singula; gustuque adstringente & amariusculo donantur. Bis aut ter floret in anno hæc arbor, sylvisque ac locis gaudet potissimum umbrosis. Ob maximum ejus proventum in Antillanis fere cunctis insulis excolitur.

Analysi Chymica, ex libris duabus nucleorum Cacao crudorum & contusorum, testis rejectis, per retortam distillatis, varii liquores utroque sale, acido & acri, permisti exierunt ad ℥vj. circiter: olei vero primum translucidi, dum calens est; dein consistentiæ butyraceæ, dum refrigeratur, rufescentis; sapore acri pungente, & odore subtili, ℥xiiij. Massa nigra in retorta remanens pendebat ℥x. ex qua rite calcinata salis fixi salsi ʒiiij. extractæ fuerunt. Partium in distillatione absumptarum pondus fuit ℥ij.

Hi nuclei non sola distillatione multum olei suppeditant, sed etiam expressione & coctione.

Ex una libra fructus Cacao contusi, deinde calefacti & prælo subjecti, duæ unciæ olei sola expressione extractæ sunt: ex fæce, postquam una cum aqua ebulliit, ℥iij. ʒijß. olei crassioris prodierunt; ita ut summa olei per expressionem extracti fuerit ℥v. ʒijß.

Tandem fructus Cacao calente lapide rite triti ℔j. aquæ bullientis ℔viij. diluta, postquam massa instar pultis spissioris densata fuit, tum pinguedo supernatare visa est; eaque paulatim collecta, donec nulla amplius exstaret, instar sebi induruit, cujus pondus æquabat ℥ix. ʒß. Nucleorum Cacao odorem refert, & admodum densa est, ac dura sebi instar, & alba.

Ex his liquet nucleum Cacao multum olei crassioris seu pinguedinis cum

terra copiosa & salium tum acidorum, tum acrium portione mediocri conjunctæ continere; unde compositum exsurgit gummoso-oleosum, pingue & crassum, a quo vis hujus nuclei præcipua pendet.

Cacao enim crassum suppetit nutrimentum, si crudum comedatur: sanguinem inspissat, & humores crassiores efficit; sed ob nimiam & crassiorem pinguedinem, ventriculum gravat, & obstructiones gignit, si nimia copia sumatur: idcirco a Mexicanis leviter ustulatur, & cum aromatis permiscetur; unde exsurgit illa compositio seu massa quæ Chocolata & Succolada dicitur, quæque apud diversas nationes diversa est.

Mexicani enim cum Cacao torrefacto miscebant Maizii farinam, Uracum aromaticum seu Vanillam, extractum Orleanæ seu Rocou, Capsici vulgaris fructum, Piper Jamaicense, & alia hujuscemodi. Diversæ quoque sunt apud nos hujus Chocolatæ præparandæ rationes, quarum hæc præstantior mihi visa fuit.

℞. Nucleorum Cacao ex Nicaragua majorum ℔xij. Nucleor. Cacao ex insulis majorum ℔v. Sacchari albi ℔x. Vanillæ siliquas n. xxviij. Ambari cinericii ʒj. Cinnamomi ℥vj.

Nuclei Cacao a putaminibus mundati, rite & apposite torrefacti supra lapidem durum, amplum, lævem, perpolitum, paulisper excavatum, & igne blando modice calefactum, ferro cylindro perpolito commoluntur: hic attritus ter quaterve repetitur, donec massa inde exsurgat tenuissima. Tum Saccharum tenuissime pulveratum cum massa permiscetur, & ambo simul duabus iteratis vicibus conteruntur. Tandem Vanilla, Cinnamomum & Ambarum cum aliqua Sacchari portione ad id reservata, seorsim in tenuissimum pulverem rediguntur, massæ miscentur; & iterum tota mistura supra lapidem pro ultima vice rite & sufficienter movetur & conteritur. Massa postea in rotulas aut panes redacta exsicatur, & per sat longum tempus asservari potest, etiam ultra annos xv. & xx. & quo diutius servata fuit, eo præstantiorem potum præbere vulgo dicitur.

Duæ Nucleorum Cacao species hac in compositione usurpantur; quia nimis arida videtur massa ex solo Cacao ex Nicaragua. Pinguior autem est & nimis oleosa, quæ ex solis nucleis ex insulis allatis præparatur: utriusque vero mixtione magis temperata exsurgit.

Ex ea massa sorbitiunculam palato gratissimam parant, solvendo massæ hujus ʒj. circiter in ℥vj. aquæ tepidæ aut lactis, & coquendo, donec solutio leviter ebulliat: deinde per horæ quadrantem digeritur supra cineres calidos, ac tandem ligno versatili & idoneo fortiter agitatur, donec in spumam abeat; tunc spumosus humor in pocula distributus calide hauritur.

Potus ille optime nutrit, ventriculum roborat, spiritus recreat, vires debilitatas instaurat, & inter aphrodisiaca recensetur.

Observandum tamen primum, Cacao crudum & per se multum nutrimenti & crassiorem succum præbere, ac proinde refrigerare, ut ajunt, aut humores & sanguinem inspissare, eorumque motum minuere. Verum aliter evenit, si nimis fuerit torrefactum: tunc enim ejus oleum igne attenuatum, oleo-

oleorum empyreumaticorum more, corporis humores potenter resolvit, eorumque motum auget & concitat; unde fit ut potus ex eo paratus contrarium effectum nanciscatur. Itaque quo minus tostus est ille nucleus, eo magis nutrit & incrassat: quo plus comburitur, eo majorem æstum in corporis liquoribus accendit.

Observandum secundo, crassius illud alimentum non solum attenuari torrefactione, sed etiam aromatis satis apte temperari, Vanilla nempe, Cinnamomo, & Amboro. Verum exigua admodum eorum dosis requiritur; alioquin Chocolata nimia eorum copia turgida nimium calorem in visceribus excitat.

Commendatur Chocolatæ potus phtisicis & tabidis, præsertim cum lacte paratus. Revera succum nutritium præbet pinguem, dulcem, quique humorum acrimoniam retundere valet; modo, ut diximus, rite torrefactum fuerit Cacao, & exigua admodum aromatum dosi perfusum.

Ab eo abstinere debent hypochondriaci, & ceteri quorum præfervida sunt viscera. Ut enim butyrosa & oleosa omnia ipsis noxia sunt, sic pariter Cacao, cujus pinguedo, licet crassior, eorum in visceribus dividitur, evehitur & accenditur.

Pinguedo ex Cacao extracta a quibusdam commendatur ad Pomatorum cosmeticorum basim constituendam; & utilissima censetur ad labiorum mammarumque fissuras, & ad hæmorrhoidas.

ARTICULUS VIGESIMUS.

De Pistaciis.

PISTACIA, Pistacea, & Nuces Pistaciæ, *Off.* πιστάκια, *Dioscoridis*: Pustech & Festuch, *Arabum*: Fistici, *Quorumdam*: vulgo *Pistaches*. Fructus sunt seu nuculæ, Avellanarum magnitudine & forma, oblongæ, angulosæ, altera parte elatiores, altera depressiores, acuminatæ, costa notatæ, duplici putamine donatæ; exteriori membranaceo, arido, tenui, fragili, colore primum viridi, deinde rufo; altero lignoso, lento, fragili, lævi, candido, in quorum cavitate nucleus continetur pallide virescens, pinguis, saporis oleosi, subamari, dulcis, palato grati, rubra pellicula tectus.

Eligantur recentiora, plena, bene matura, non rancida.

De diplici Pistaciorum genere Hermannus mentionem facit, majore nempe, & minore. Majora nobis vulgo afferuntur, minora minus cognita, majoribus multo sapidiora: ex Persia transferuntur.

Arbor dicitur Terebinthus Indica Theophrasti, Pistacia Dioscoridis, *Adversf. Lobel.* 413. Pistacia *J. B.* 1. 275. Pistacia peregrina, fructu racemoso sive Terebinthus Indica Theophrasti, *C. B. P.* 401. Trunco est crasso, ramis expansis, cortice obductis cinereo: in longa costa e ramis propagata folia conjugatim disposita gerit, quanquam non usque adeo exacte semper sibi respondeant singulorum foliorum ortus, cum folio impari summæ costæ innascente; sunt ea vero nunc subrotunda, nunc in mucronem acuminata, nervosa, Terebinthi foliis similia, sed majora.

Flores profert masculinos & femininos in distinctis individuis. Masculinos quidem apetalos, perianthio proprio donatos quinquifido, minimo, ex amento laxo, sparso, squamulis parvis unifloris constante; quinque staminibus instructos minimis, antheras ovatas, quadragonas, erectas, patulas, magnas sustinentibus. Flores vero feminei amento carent & corolla: at perianthio gaudent trifido, minimo, cui insidet germen ovatum, calyce majus, cum stylis tribus, reflexis, stigmata crassiuscula hispida gerentibus. Germen abit in drupam siccam, ovatam, nuce ovata & glabra fetam.

In Persia, Arabia, Syria, tum & apud Indos nascitur. Colitur etiam in Italia, Sicilia, & in meridionalibus Galliæ provinciis.

Pistacia mas a femina distinguitur foliis minoribus, aliquantulum oblongis retusis, sæpius in tres lobos e viridi nigricantes divisis; cum in femina folia majora sint, firmiora, rotundiora, & in quinque ut plurimum lobos divisa.

Cum flores fructusque in distinctis & procul sæpius a se invicem dissitis nascantur arboribus, imprægnatio quoque in Pistaciis non secus ac in Palmis locum habet. Sic autem in Sicilia succedit. Florum amenta e Pistacia mare decerpunt rustici: dum jamjam aperiendi sunt, in vas recondunt terra circumdatum aqua madefacta: illud vas ramo Pistaciæ feminæ appendunt, donec illi flores arescant; ut pulvis fecundans facile ventorum ope per totam arborem dispergatur, & flores feminei imprægnentur.

Alii flores masculinos colligunt, & in sacculo siccandos deponunt: cum autem femina flores suos expandit, pulverem proliferum in hos flores spargunt.

Decerpendi sunt masculini flores, antequam aperiantur; ne pulverem proliferum intempestive emittant, & deficiente imprægnatione, fructus abortiant, messisque deficiat.

Si Pistacia mas & femina non procul dissitæ sint a se invicem, imprægnationis labor ventis committitur.

Pistacia oleo dulci copioso turgent, quodque contusa & fortiter expressa uberrime fundunt. Ab hoc oleo cum terra tenui conjuncto Pistaciorum vires pendent.

Pistacia palato & stomacho grata sunt: nutrimentumque præbent sat laudabile, nec exiguum, licet nonnihil crassum. Inter analeptica medicamenta recensentur, & bellariis instaurantibus & reficientibus admisceri solent; quandoquidem ad convalescentes ægros emaciatos citius restituendos plurimum valent. Ventriculum, jecur & viscera levi quodam amatore firmare dicuntur, ac proinde horum viscerum obstructiones auferre. Lac seminalemque succum augent sicut cetera alimenta, quæ plurimum succum nutritium & crassum suppeditant: phthisicis & tussientibus auxiliantur sicut & nephriticis, humorum acrimoniam demulcendo.

In emulsionibus vel sola, vel cum Pineis & Amygdalis præscribuntur ad n. 10. vel 12. pro emulsionis ℔j.

℞. Pistaciorum & Pini nucleorum ana ℥ß. Amygdalas dulces n. xij. Contunde in cremore ex Oriza parato. Expressum inspissetur leni igne cum tantillo Sacchari & Cinnamomi. Exhibeatur ad tabidos reficiendos.

Usur-

Usurpantur in Tabellis stomachicis *Charas*, Magnanimitatis, & Electuario de Satyrio *Ejusdem*.

ARTICULUS VIGESIMUS-PRIMUS.

De Nucleis Pineis.

PINEI & PINI Nuclei, Pineoli, Pini Nuces, *Off.* πίτυιδες, *Dioscoridis* & *Galeni* : στροβίλοι & κοκκάλοι, *Græcorum quorumdam* : Gallice *Pignons* & *Pignons doux*, ad eos distinguendos ab Indicis Nuculis, vulgo *Pignons d'Inde*, qui ab eis prorsus discrepant. Nuculæ sunt quarum substantia est oblonga, teres, candida, pinguis, dulcis, tunica rufescente circumvestita, intra testam lignosam, crassam & duram inclusa. Hæ Nuculæ in conis seu Pini fructibus delitescunt, inter duras & lignosas eorum squamas reconditæ.

Eligantur recentes, albæ, siccæ; vetustate enim flavæ & oleosæ fiunt, rancoremque contrahunt.

Arbor dicitur Pinus sativa, *C.B.P.* 491. Pinus ossiculis duris, foliis longis, *J.B. I.* 248. Caudice assurgit recto, ramoso & patulo, cortice scabro, hiulco & subrubente, materie robusta, subflava, odorata, resinosa. Rami per intervalla eo ordine rotatim prodeunt, quo in ceteris arboribus coniferis. In his dense nascuntur folia semper virentia, bina simul ex eadem vagina prodeuntia, sesquipalmaria aut longiora, angustissima, qua se mutuo spectant canaliculata, firma, rigida, acutissima. Flores in summo nascuntur racemosi, amentacei, plurimis nempe constantes staminibus, quæ pulverem tenuissimum sulphuris flori similem effundunt. Ejus granula minutissima microscopii auxilio oblonga & incurva seu lunata apparent. Steriles sunt; fructuum enim embryones a floribus in eadem arbore separatim nascuntur, abeuntque in fructus pugni magnitudine, turbinatos, duros, ex pluribus squamis veluti lignosis, lucidis, dense compactis, compositos. Singulares squamæ unciam circiter latæ, duplo longiores, a capite resinam albam odoratam subinde fundentes, paulatim hastam versus extenuantur, & binis sulcis excavantur. Inter squamas in earum scrobibus latent duo ossicula dura, oblonga, lignosa, fere uncialia, rufescentia, pulvisculo atro-purpureo respersa, in quorum cavitate nucleus continetur esculentus, candidus, pinguis, oleosus, tenui membrana spadicea involutus, saporis dulcis & jucundi; unde a populis plurimis ad secundas mensas adhibetur. In Gallia Narbonensi & Gallo-Provincia sponte nascitur hæc arbor frigoris impatiens.

Pinei multo & subtili turgent oleo, quod expressione extrahitur. Ab eo cum terra consociato omnis ejus virtus pendet.

Pinei nuclei plurimum nutriunt, & succum præbent laudabilem, at vero nonnihil crassum. Non facile concoquuntur, idcirco saccharo conditi solent aut aliis condimentis permisceri, pro secundis mensis. Phthisicis & tabescentibus utiles sunt, quippe qui pulmones mundant, & ejus ulcera abstergunt: acres sanguinis & humorum sales demulcent; ea de causa quoque nephriticis

prosunt, opitulantur urinæ ardoribus & stillicidiis, ad renum vesicæque ulcera conferunt. Quidam in venere elumbe nonnihil adjumenti ex eorum esu percipiunt : lac enim & seminalem liquorem augent , sicut cetera incrassantia alimenta.

Dosis a ℥j. Sæpius in emulsionibus præscribuntur cum Pistaciis, vel Amygdalis, vel Seminibus quatuor majoribus frigidis.

℞. Pineorum dulcium ℥j. Contunde, sensim affundendo decocti Oryzæ, vel decocti pectoralis ℔j. Fiat colatura, in qua dissolve Sacchari rosati, vel Syrupi de Althæa, vel Syrupi resumptivi ℨj. Fiat emulsio in duos haustus dividenda, & in tabe aut tussi veteri exhibenda.

℞. Pineorum ℥j. Seminum quatuor frigidor. major. ana ℨj. cum decocti Graminis ℔ij. Fiat emulsio Syrupi de Althæa ℥j. edulcanda.

ARTICULUS VIGESIMUS-SECUNDUS.

De Ricini & Ricinoidis Nucleis purgantibus.

SUB RICINI nomine, vulgo *Pignon d' Inde*, plurimæ Nucleorum purgantium species in officinis occurrunt, tum ex Indiis, tum ex America allatę. Tres quatuorve potissimum in usum veniunt, scilicet Ricini vulgaris Nuclei, Fabę purgatrices Indiæ occiduæ, Avellanæ purgatrices novi orbis, & Grana Tiglia.

NUCULA cathartica prima, Ricini vulgaris Nucleus, Cataputia major, Cherva major, & Granum regium *Off.* Κίκι & κρότων, *Dioscoridis* : Alcherva *Arabum* : Gallis *Grains de Ricin.* Semen est oblongum, ovatum, una parte gibbum, altera depressum, & cum quodam capitello seu umbilico in vertice posito ; recondens sub putamine tenui, fragili, lituris nigricantibus & albidis eleganter asperso, glabro, carnem medullosam, firmam, Amygdalinæ similem, candidam, bipartitam, pinguem, sapore subdulci, acri, nauseoso. Tria semina in uno fructu trigono, tricapsulari, & molliter echinato continentur.

Planta quæ hos fructus profert, dicitur Ricinus vulgaris, *C. B. P.* 432. Ricinus, sive Palma Christi, vel Kiki, *Gerard.* Nambu Guacu, sive Ricinus Americana, *Pison.* 180. Avanacoe, seu Citavanacu, *H. Malabar.* 2.57. Caule assurgit firmo, geniculato, cavo, trium, quatuor & plurium cubitorum, superius ramoso, foliis ficulneis similibus, sed majoribus, in ambitu digitatim incisis, serratisque segmentis, glabris, teneris & ad tactum mollibus, obscure virentibus, nervosis, longis pediculis innixis. Flores longa serie thyrsoide surculo peculiari in ramorum extremitatibus racematim insident staminei, plurimis scilicet staminibus constantes brevibus, albidis, ex calyce surgentibus quinquifido ex viridi albescente : verum steriles sunt. Embryones enim fructuum inter eos nascuntur, subrotundi, virides, cinabriis umbilicis insigniti; & deinde abeunt in fructus unialibus pediculis innixos, trigonos, molliter echinatos, nigricantes, magnitudine Avellanæ, ex tribus capsulis compositos axi affixis; in quibus nuculæ reconduntur ovatæ, & nonnihil depressæ, crassiusculum

lum quoddam capitulum ſeu umbilicum albicantem in vertice gerentes, & parte interiore qua ſtylo accumbunt, pellicula albicante tenuiſſime obductę, conſtantes ex putamine tenui, ex cinereo & nigro, vel ſpadiceo eleganter maculato, & medulla candida, ſolida; ſubſtantia Amygdalæ haud abſimili, oleaginoſa, alba cuticula circumveſtita; ſapore ſubdulci, acri & nauſeoſo. In Ægypto & in variis orientalibus & occidentalibus regionibus frequens naſcitur.

Ricini nuclei oleo dulci temperato copioſo turgent; ſed præterea ineſt olei tenuioris acerrimi portio quædam adeo cauſtici, ut fauces exurat: ab eo vis illorum cathartica pendet.

Semina a putaminibus purgata, triginta numero, inquit Dioſcorides, trita & pota, pituitam, bilem & aquam per alvum dejiciunt, & vomitiones movent: ſed ingrata admodum eſt & laborioſa hujuſcemodi purgatio, ſtomachum vehementer ſubvertens. Matthiolus errorem in textum Dioſcoridis irrepſiſſe ſuſpicatur, & ex quodam Mſſ. tria tantum grana, non triginta, ab auctore præſcribi ſuadet. Meſue eorum quinque, aut ſeptem, vel ad ſummum quindecim numero tantum exhibenda tradit. Eademque coli juncturarum & coxendicis doloribus utilia, hydropiciſque proficua pronuntiat, ex jure veteris galli, vel cum ſero lactis aut lacte caprino. Braſilienſes, teſte Piſone, minus tutum exiſtimant ipſa grana in ſubſtantia exhibendo, ſeptenarium numerum excedere. In ſubſtantia præſcribuntur ut plurimum a pondere gr.x. ad grana xv. vel xx. & in emulſione ad ʒß. vel ʒj. in aq. comm. ℥vj.

Verum illud ſemen rariſſimi eſt uſus, quandoquidem vehemens eſt catharticum & periculi plenum: inflammare fauces notum eſt. Oviedus hiſtoriæ Indicę ſcriptor refert quoſdam, Ricino Indico ſumpto, interiiſſe. Petrus Caſtellus, *Epiſt. Medic.* 252. confirmat ejus uſu aliquot in extremum vitę periculum adductos fuiſſe; narratque juvenem 19. an. natum, robuſtum, gravitate & dolore quodam capitis affectum, Ricini Indici granum dimidium ſumpſiſſe, manducaviſſe & deglutiviſſe, & hoc ipſo œſophagum & os ventriculi inflammata fuiſſe, ciborum inappetentiam, febrem & ſyncopen acceſſiſſe, ita ut nono die obierit.

Priſci Medici ejus nocivam qualitatem toſtione & aſſatione corrigere tentabant: & Guillelmus Piſo tincturam ex Ricini granis cum ſpiritu vini extractam proponit tamquam minus periculoſum medicamentum. Sed infidæ ſunt illæ correctiones.

Itaque cum doctiſſ. Rolfincio concludere non dubitamus cordatum Medicum ab horum ſeminum uſu abſtinere debere, inprimis cum tanta ſit tutiſſimorum hydragogorum abundantia.

Oleum ex Ricini ſeminibus antiqui, tum per expreſſionem, tum etiam per decoctionem extrahebant, quod κίκινον ἔλαιον, Ricinum oleum dicebatur, cibis fœdum, ſed lucernis, unguentis, & emplaſtris utile. Optime digerit, inquit Galenus, cum tenuiorum ſit partium quam oleum commune. Idem oleum Braſilienſibus, teſte Piſone, in uſu eſt quotidiano contra affectus frigidos, tum internos, tum externos: apoſtemata reſolvit: ventris tormina & flatus illitum diſcutit: umbilico inunctum lumbricos puerorum expugnat: cutem quoque a pſora reliquiſque vitiis vindicat.

Dioscorides refert hoc oleum potum aquas per alvum educere, & lumbricos pellere; quod a Pisone quoque confirmatur. Tres, inquit, vel quatuor guttulæ ex conveniente liquore subinde per os vel per anum exhibitæ sanant frigidos articulorum affectus, & simul alvum laxant.

Attamen Doctor Stubbes Medicus Anglus *in Actis Philosophicis Anglicis* asserit n. *36.* expressum Ricini oleum nullam omnino vim catharticam obtinere, nequidem si integri cochlearis mensura una vice deglutiatur, aut trium per anum injiciatur.

Matthiolus serum lactis, quo folia Ricini macerata fuerant, hydropicis felici cum successu, ad ℥vj. præscribebat. Piso vero eadem folia aqua aut aceto macerata herpeti aut hujus generis vitiis cutaneis mederi post Dioscoridem asserit.

Nucula cathartica altera, Ricini Americani majoris, vel potius Ricinoidis Americanæ nucleus, Cureas dictus & Faba purgatrix Indiæ occiduæ, *Off.* Nuces e Barbados Anglor. *Dal.* & *Raii Histor.* vulgo *Mediciner* & *Pignon de Barbarie*. Semen est oblongum, ovatum, Fabæ minoris magnitudine, una parte convexa, altera depressa, recondens sub putamine tenui, duriusculo, nigro, nucleum candidum, oleaginosum, saporis subdulcis, acris & nauseosi.

Planta dicitur Ricinoides Americana Gossypii folio, *Inst. R. H. 656.* Ricinus Americanus major semine nigro, *C. B. P.* 432. Munduy Guacu Brasiliensibus, *Marcgrav. 96. Pison.* 179.

In arboream magnitudinem & molem, mediocrem tamen, solita est excrescere hæc planta in Americanis regionibus, patula, ligno molli, medulloso & fragili, lacteoque succo, acri, turgido. Rami ejus multi, folia in ramis copiosa inordinatim nascuntur Gossypii foliis non absimilia, glabra, nitida & saturate virentia. Circa ramorum summitates pedamenta quædam elevantur inæqualia, semipedem quandoque alta, quæ copiosissimos flores velut in umbellam digestos gestant, sed parvos, e viridi albescentes, rosaceos, quinque scilicet petalis constantes in orbem positis, deforis revolutis, calyci multifolio insidentes, staminibusque plenos brevibus & albidis: verum steriles sunt. Embryones enim inter eos nascuntur calyce obvoluti, abeuntque deinde in fructus, Nucis Juglandis adhuc virentis magnitudine & forma, unciam superantes, turbinatos & utrinque acuminatos, tres aut quatuor simul appendentes, dum teneri sunt, sature virentes, deinde nigros, echinis carentes, in tres capsulas fissiles, in quibus singulis semen octo lineas longum, quatuor latum, ovatum, dorso convexum, altera parte depressum & nonnihil angulosum, nigro putamine, sed tenui donatum, intus alba, tenera & subdulci medulla plenum.

Hujus Ricinoidis semen mira purgandi facultate per superiora & inferiora præditum est, vehementiusque purgat quam Ricini vulgaris nucleus; ita ut tria vel quatuor semina comesta ventriculum & intestina tanta vehementia subvertant, ut in vitæ discrimen præsertim imbecilliores nonnunquam conjiciant. Ejus tamen usus a Pisone commendatur in diuturnis viscerum obstructionibus. Quatuor aut quinque nucleos proponit maturos a pelliculis exterioribus

bus & interioribus repurgatos, mox leviter torrefactos & vino maceratos, additis correctoriis aromaticis; nec nisi summa cum cautione hoc medicamen exhibendum esse suadet.

Ex his seminibus oleum a Brasiliensibus & Americanis extrahitur ad lucernas concinnandas admodum utile, & plurimis morbis curandis aptum; siquidem ad morbos omnes ab humoribus frigidis oriundos sanandos, tumores discutiendos, flatus resolvendos commendatur: eamque ob causam non modo in anasarca utile, sed etiam in omnibus hydropis generibus, si, ventre illo inuncto, aliquot guttæ vino aut alio liquore conveniente exceptæ sorbeantur. Sic enim aquas evacuat; quod etiam minori noxa facit clysteribus injectum. Contractos artus, si eo inungantur, curat, nervos molliter distendendo: viscera obstructionibus inunctione liberat: alvum puerorum emollit, illito toto ventre; atque ventris animalia pellit, maxime si ejus una aut altera gutta e lacte aut jure pingui propinetur: aurium doloribus & surditati confert: ulcera capitis, psoras & omnia cutis vitia illitu expurgat.

Præter hos Ricinoidis nucleos, aliud semen ex America affertur. Dicitur vero Nucula cathartica tertia, Avellana purgatrix, *C. B. P.* 418. & Avellana purgatrix novi orbis, *J. B. I.* 322. Ben Magnum *quorumdam Medicorum*: vulgo, ***Fruit du Medicinier d'Espagne***. Semen est Avellanæ magnitudine, subrotundum & quasi triangulare, cum putamine tenui, pallido & fusco, & substantia medullosa, firma, candida, subdulci & minime acri, Avellanæ sapore haud absimili.

Planta dicitur Ricinoides arbor Americana, folio multifido, ***Inst. R. H.*** *656.* Ricinus Americanus tenuiter diviso folio, ***Breyn. Cent.*** 1. *116.* vulgo *Medicinier d'Espagne*.

Arborum instar, inquit Plumerius, & caudicem & ramos obtinet hæc planta, sed brevem amplitudinem. Caudex etenim ejus brachii fere est crassitie, ac tres & ad summum quatuor pedes altus, tener, cortice indutus cinereo, venulis virentibus & reticularibus discreto, & plagulis, foliorum scilicet decidentium, notato. Juxta ramorum summitates folia decem aut duodecim veluti in orbem expanduntur, longis pediculis innitentia, palmatim seu radiatim in plurimas lacinias acuminatas & iterum laciniatas dissecta, pedem interdum ampla, lævia, subtus e viridi albicantia, supra vero saturiori virore donata. Juxta pediculorum initia foliola alia inhærescunt tenuissime velut in totidem fimbrias dissecta, quæ ramorum ipsorum tandem velut echinatam efformant summitatem; unde florum elevatur præclara veluti umbella longo pedamento coccineo innixa, in ramulos scilicet multos iterum ramosos dispersa, quibus singulis flos prominet coccineo splendore insignis; sed aut sterilis, aut fertilis.

Hi sterilioribus equidem sunt ampliores, at vero rariores. Utrinque rosacei sunt, quinque scilicet petalis ovatis constantes in orbem positis, & calyci exiguo & quinquifido insidentibus. Sterilium centra quædam stamina occupant suis apicibus aureis instructa: fertilium vero embryo ovato-trigonus, viridis, staminulisque apices croceos, lunatos & aureos gerentibus coronatus, qui deinde abit in fructum fere turbinatum, pene Nucis Juglandis magni-

gnitudine, cortice pollentem tenero & croceo, inque tres capsulas fissilem semine fetas rotundo, Nucis Avellanæ fere magnitudine & sapore, de quo tamen cavendum; propter etenim nimiam catharticitatem summo periclitati sunt discrimine vitæ. Si gladio vulnus caudici infligatur, & etiam si ejus folia detrahantur, succus inde pellucidus, subluteus; & tantisper viscosus satis abunde promanat. In hortis potissimum hæc planta colitur e continenti Americano ad insulas allata.

Hujus fructus nucleus non minus purgat quam ceterarum specierum semina. Imo unicum semen sufficit cum pauxillo butyri præmansum, vel in jusculo tritum, vel in taleolas minimas sectum & cum offa devoratum, vel cum duabus Amygdalis contusum & aqua dilutum, sub emulsionis forma.

Folia n. x. vel xij. leviter cocta in acetariis vel in offa ex jusculo pulli gallinacei benigne purgare dicuntur absque torminibus & fastidio. Laudantur quoque adversus icterum & bilem effusam.)

NUCULÆ catharticæ quartum genus, Ricini Indici semina: Pinei nuclei Moluccani sive purgatorii, & Grana Tiglia, *Off.* vulgo *Pignons d'Inde*, *Grains de Tilli ou des Molucques*. Semina sunt oblonga, ovata, Ricini vulgaris magnitudine & forma, una parte gibba, altera nonnihil plana, quatuor levioribus angulis notata; quæ constant ex putamine tenui, cinereo, maculis hinc inde pullis asperso, & nucleo medulloso, pingui, solido, candicante, sapore acri, exurente & nauseoso.

Planta dicitur, Ricinus arbor fructu glabro, Grana Tiglia officinis dicto, *Parad. Batav. Prodrom.* Cadel-avenacu, *H. Malabar.* 2.61. Lignum Moluccense, foliis Malvæ, fructu Avellanæ minore, cortice molliore & nigricante: Pavana incolis, *C. B. P.* Pinus Indica nucleo purgante, *Ejusdem* 492: saltem Paulus Hermannus & Raius hæc nomina tamquam ejusdem plantæ synonyma proponunt. (Frutex hic caules gerit simplices, qui nascuntur sine ramis lateralibus, apice flores in spicam longam collectos gerentes. Folia nonnulla e caule exeunt ovato-oblonga, acuta, integra, lævia, tenuiter & raro dentata, pediculis uncialibus adnexa, texturæ tenuis ac mollis, cum nervo & venulis in adversa parte prominentibus. Ad spicæ radicem duo egrediuntur rami ejusdem ac caulis staturæ, & sic continuatur secundum ætates. Inferioris spicæ flores plures sunt feminini, superioris vero masculini, qui calycem nullum habent, petala octo, stamina sexdecim, pistillum & fructus nullos. Flores feminini, in inferiore spicæ parte calycem habent multifidum, embryonem subrotundum, triangularem, trisulcatum; pistilla tria quæ tandem in fructum desinunt, qui est capsula rotunda, trisulcata, trilocularis, in singulo loculo unicum semen oblongum, glabrum, splendens, striatum, una parte incurvatum, altera depressum, continens.) Sub putamine tenui nucleus candidus, pinguis, oleosus reconditus, saporis acris exurentis. In Malabar & aliis Indiæ orientalis locis colitur.

Hujus plantæ lignum & semina in usum medicum veniunt. Lignum quod Panava seu Pavana dicitur, spongiosum est, ut ait Hermannus, *M. Med.* leve, rarum, pallidum, tenui cortice cinereo obductum, saporis acris, mordacis & caustici, odoris nauseosi.

Recens & adhuc vegetum adeo potens est, ut serosos humores tam per vomitum quam per alvum expellat, relinquens ob intensam sui acredinem in ano inflammationem: siccum vero blandius subducit alvum, ac si parciori dosi exhibeatur, sudorem elicit. In hydrope, leucophlegmatia & pluribus morbis chronicis pro specifico a Paulo Hermanno commendatur. Ad catharsim promovendam recens exhibetur in substantia a ℈j. ad ʒß. annosum vero ad ʒj. in infuso vel decocto ad ℥ß. Ad sudorem excitandum datur a ℈ß. ad ℈j. in substantia, in infuso vero ad ʒij. vel ʒiij. Decoctis sudoriferis pro stimulo addi potest. Semina adeo potenter humores serosos, viscidos & tenaces incidunt, & per superiora & inferiora educunt, ut hoc nomine ipsam Colocynthidem superent. Maxima eorum vis posita videtur in duabus quibusdam membranulis seu foliolis primo germinantibus, quæ in eorum granorum media substantia latent. Datur integra nucleorum substantia, rejecto cortice exteriore: licet purgativa virtute haud careat a gr. iij. ad v. Unumquodque granum, inquit Paul. Hermannus, sedem molitur unam, si aqua calida vel jusculum superbibatur; ita tamen ut a tribus granis quinque secessus promoveantur. Alvus vero in momento sistitur, si superbibatur haustus largior aquæ frigidæ, vel si pedes aut manus frigida madefiant & abluantur. Membranularum vero granum unum sufficit ad purgandum.

Exhibetur quoque oleum ex seminibus expressum ad gran. j. valentius enim purgat quam oleum ex Ricino vulgari expressum.

Semina ob summam acredinem fauces, palatum & nonnunquam anum inflammant: eam ob rem sub forma pilularum sæpius exhibentur. Ab Indis in urina vel aceto coquuntur: optime vero corriguntur Glycyrrhiza, Amygdalis dulcibus, succo Limonum, jusculis pinguibus, aliisque nimiam acredinem obtundentibus. Torrefactione quoque sub cineribus eorum vis temperatur.

Olei expressi usus frequentior externus est. In alvi nimia adstrictione umbilicus eo inungitur. Alvus subducitur a linimento sic parato.

℞. Olei granor. Tigli expressi gutt. xij. olei Colocynthidos ʒjß. unguenti de Arthanita ʒj. M. F. linimentum quo abdomen inungatur.

Ex eodem oleo Pomum regium catharticum ab Indis præparatur, cujus odore solo delicátiorum alvus movetur. Malum Aurantium vel Citreum per mensem integrum in oleo ex granis Tigli expresso maceratur, postea eximitur. Si fortiter manibus fricetur ita ut incalescat, naribus admoveatur; ejusque odor fortiter attrahatur; alvus paulo post movebitur.

Aliæ sunt præterea quædam species Nucularum purgantium, sed minus usitatæ.

ARTICULUS VIGESIMUS-TERTIUS.

De semine Caffe.

CAFFE & COFFEE, *Off.* Semen est durum, Faba paulo minus, ovatum, quatuor aut quinque lineas longum, tres quatuorve latum, altera parte convexum, altera planum & insigni sulco notatum, flavescens, vel e cinereo aut viri-

viridi pallens, ſaporis farinacei leguminoſi, odoris fere expers. Duplex in officinis reperitur; alterum craſſius, pallidius, quod ex Mocha Arabiæ felicis emporio advehitur; alterum minus craſſum, ſubviride, quod ex Cairo affertur. Hoc ſemen fuit veteribus Græcis, ignotum, Arabibuſque apud quos nulla ejus mentio ante annum 1400. reperitur. Qui enim Bunchos eſſe Avicennæ exiſtimant, nullis ſuam opinionem argumentis probare valent. Europæis vero niſi ab annis ſexaginta circiter non innotuit.

De planta quæ hoc ſemen profert, nihil certi auctores tradiderunt. Eam Evonymo ſimilem pronuntiat P. Alpinus. Acta Philoſophica Londinenſia folia & fructus deſcribunt, licet non adeo accurate: de floribus vero alte ſilent. Adhuc igitur ignota foret hæc planta, niſi Batavi hujus arboris ſtirpes aliquot ex Mocha in Europam attuliſſent, & in Horto Amſtelodamenſi excoluiſſent, ubi flores fructus protulerunt. Galliæ vero innotuit munificentia clariſſimi viri Pancratii, Conſulis & Rectoris urbis Amſtelodamenſis, qui anno proxime elapſo 1714. Ludovico magno arbuſculam quinque pedes altam obtulit: quam in Horto Regio Pariſienſi diligenter aſſervatam & excultam D. de Juſſieu, peritiſſimus Botanices Profeſſor & Regiæ Scientiarum Academiæ Socius, primus accuratiſsime deſcripſit.

Planta dicitur Jaſminum Arabicum Lauri folio, cujus ſemen apud nos *Caffe* dicitur, *D. de Juſſieu Commentariis R. Sc. Academiæ.* Arbor Ceraſorum vel Aurantiorum altitudinem vix ſuperat. Rami e trunco naſcuntur ſemper bini, oppoſiti, ordinibus alternatim rectis & tranſverſis, flexiles, ſubrotundi, nodoſi, cortice tenui albicante circumveſtiti. Eorum nodis folia inhærent pediculo brevi, Lauri non abſimilia, molliori tamen & ſubtiliori conſiſtentia, bina ſibi oppoſita, ordinibus alternis mutuo ſeſe interſecantibus, uncias quatuor aut quinque longa, duas circiter lata, utrinque acuminata & in longum & anguſtum mucronem deſinentia, undulata, deorſum incurvata, ſuperne ſemper virentia, glabra, nitentia, inferne vero pallentia, cum nervo unico utrinque ſatis prominente, qui per folii medium a pediculo ad apicem uſque exporrigitur & ad latera plurimas emittit venulas, inodora, ſaporis herbacei. Floribus gaudet ex foliorum alis quatuor aut quinque ſimul naſcentibus brevi pediculo ſuffultis, albis & nonnunquam pallide rubentibus, odoratis, monopetalis, infundibuliformibus, in quinque ut plurimum lacinias diviſis, Jaſmini Hiſpanici inſtar, ſed brevioribus, cum totidem ſtaminibus albis & apicibus flaveſcentibus; qua in re a Jaſmini flore differt, qui duobus tantum ſtaminibus donatur. Ex ejus calyce viridi & inæqualiter quadripartito ſurgit piſtillum viride, bifurcatum, infimæ floris parti ad inſtar clavi infixum, cujus pars infima ſeu embryo florem ſuſtinens abit in fructum ſeu baccam mollem, primo viridem, deinde rubram, & ubi maturuerit, atropurpuream, Ceraſi minoris magnitudine, cum foſſula & umbilico ſeu papilla tenui in ſummitate, carne mucilaginoſa, pallida, fatui aut ingrati ſaporis; qui, cum exſiccatur fructus, leviter ſubacidus fit, & ad Prunorum exſiccatorum ſaporem nonnihil accedit. In ſinu ſuo recondit binos nucleos conjunctos, ovatos & depreſſos ea parte qua ſibi invicem adhærent; qui ſub putami-

tami-

tamine tenui, pallide flavescente, semen continent unicum pro singulo nucleo, callosum ut ita dicam, exterius ovatum seu incurvum, interne vero planum & sulco insigni profundo notatum, durum, pallide virens aut cinereum, aut flavescens. In Arabia felici & in Æthiopia frequens nascitur & colitur, ibique per totum annum floribus, & fructibus luxuriat.

Bis terve anno fructus maturi colliguntur & exsiccantur. Exsiccatorum caro tenuior & fragilis fit: membrana subrufa baccarum Lauri instar, aut qualis in quibusdam granis Caffe adhuc deprehenditur; quæ levi contritu a seminibus separatur: Nec verum est quod quidam scriptores referunt, hos fructus aqua calida macerari, ne apud exteras gentes germinare queant; quandoquidem fructus, nisi recens collecti bene maturi terræ statim mandentur, non germinare solent, ut pluries compertum est.

Analysi Chymica, ex seminis Caffe ℔iij. per retortam distillatis prodierunt phlegmatis limpidi, fere inodori & insipidi ℥iiij. ʒvß. liquoris subacidi, nonnihil austeri ℥ij. ʒv. gr. xviij. liquoris tum acidi, tum acris urinosi, odoris empyreumatici, saporis amari & austeri ℥xij. ʒiij. gr. xlviij. olei spissioris ad axungiæ consistentiam accedentis ℥viij. ʒij. gr. lxvj. Massa in retorta residua pendebat ℥xj. ʒj. quæ per 33. horas calcinata reliquit cinerum adhuc fuscorum ℥j. ʒv. gr. xv. ex quibus per lixivium extracta fuere salis mere alcali fixi ℥j. gr. lx. Substantiæ deperditæ pondus fuit ℥viij. ʒvj. gr. xij. per calcinationem avolarunt substantiæ ℥ix. ʒiij. gr. lvij.

Præter hanc analysim altera quoque in Academia Regia sic instituta fuit. Hujus seminis ℔iij. postquam rite fuerunt torrefactæ, quarta sui ponderis parte imminutæ sunt. Eorum sic tostorum & pulveratorum ℔ij. ℥iiij. cum aquæ limpidæ ℔lxxij. leviter bullierunt. Ex hoc decocto per inclinationem a fæculento pulvere separato, & per balneum vaporosum lente distillato, prodierunt liquoris limpidi primum insipidi, qui deinde subacidi ac tandem acidi fortis signa præbuit ℔lx. & ℥ix. In alambice massa superstes ad extracti solidi consistentiam redacta pendebat ℥xvij. ʒij. quæ per retortam distillata præbuit liquoris acidi ℥v. ʒj. gr. lx. liquoris vero acris seu alcalici, cum portione salis volatilis urinosi ℥ij. ʒiij. gran. xxx. olei crassioris consistentiæ ℥j. ʒv. gr. xlij. Massa in retorta residua nigra, rara & spongiosa pendebat ℥iiij. ʒß. quæ per undecim horas & amplius calcinata, tum igne reverberii, tum in crucibulo, adhuc nigricans reperta fuit: fumum flammamque per totum hoc calcinationis tempus semper emisit, & ad ℥j. ʒiij. pondus redacta fuit. Ex ea sic calcinata lixivii ope salis alcali fixi cum odore & sapore sulphuris ʒvij. gr. lxx. extracta sunt. Partium jactura in distilatione per retortam fuit ℥iij. ʒvj. gr. xlviij. in calcinatione vero partium in fumum & flammam exhalantium quantitas fuit ℥ij. ʒv. gr. xxxvj.

Hujus tincturæ analysi patet seminis Caffe torrefacti unciam semissem continere extracti spissioris ʒj. gr. lxviij. salis acidi gr. l. circiter: salis volatilis urinosi gr. viij. olei ad axungiæ consistentiam appropinquantis gr. xiij. salis fixi grana viij. cinerum vero seu terræ inertis gr. iiij. Verum pulvis post decoctionem extractus rite exsiccatus ℥xxiij. ʒvj. tantummodo pendebat; & proinde pulveris tosti ℥xij. & amplius in decocto solutæ fuerunt.

Po-

Postea hujus pulveris fæculenti residui instituta per retortam distillatione, transierunt ℥v. ʒj. gr. xliiij. liquoris, qui & acidi parcioris & alcali copiosioris notas præbuit: olei crassioris & adiposæ consistentiæ ℥vj. ʒvij. gr. xxxvj. salis volatilis gr. xxxviij. Ex retorta extractæ fuerunt ℥vj. ʒiiij. massæ nigræ, quæ per horas octo calcinata cinerum reliquit coloris leucophæi ʒiiij. gr. xxiij. ex quibus salis non mere alcali, sed salsi, gr. xxiiij. lixivium eduxit. Itaque exhalatæ partes & deperditæ in distillatione æquarunt pondere ℥v. gr. xxv. in calcinatione vero ℥v. ʒvij. gr. xlviij.

Ex his analysibus concludi potest semen Caffe oleo potissimum crassiori empyreumatico, sed admodum rarescibili, & particulis igneis per torrefactionem impraegnato, cum portione salis volatilis urinosi non mediocri conjuncto, energiam suám debere.

Hujus seminis familiaris est usus, non solum apud Arabes, Æthiopes, Ægyptios, Turcas, sed etiam apud Europæos, ad sorbitionem conficiendam quæ *Cahouah* Arabibus, *Cahveh* Turcis, *Coffet* vel *Coffi* Anglis, & *Caffe* nobis nuncupatur.

Nonnulli apud Turcas & Persas decoctum faciunt ex solis membranaceis nucleorum tunicis, & hunc potum vocant *Caffe a la Sultane*. Alii vero fere omnes, præsertim in Europa, ex seminibus tostis illam sorbitionem præparant.

Torrentur semina ab involucris expurgata, subtiliter pulverantur. Deinde hujus pulveris ℥j. cum aquæ communis ℔ij. circiter, leviter decoquitur; & decoctio adhuc calens a fæculento pulvere in fundo vasis præcipiti per inclinationem separata, addito sacchari momento, propinatur, tum in privatis, tum in publicis ædibus, non tam ratione valetudinis quam garriendi & tempus terendi gratia.

Hæc tamen sorbitio non inutilis est. In crapula, ventriculi imbecillitate, ciborum inappetentia, doloribus colicis flatulentis, mensium suppressione, somnolentia, & morbis soporosis feliciter exhibetur. Ventriculum enim roborat; ad ciborum concoctionem cito perficiendam plurimum conducit; cerebrum & spiritus animales recreat; ingenium etiam acuit; mentemque mœstam, & ut ita dicam torpescentem excitat, & ad functiones obeundas alacriorem & promptiorem efficit; sanguinis motum fermentatitium suscitat; somnum pellit; humores lentos ac spissos attenuat & dissolvit; diuresim promovet & menses, atque etiam alvum sæpe subducit. Hinc tot encomiis & laudibus a quibusdam commendatur. Obesis præsertim, & iis quorum humores præ nimio lentore stagnant, aut difficile circumeunt, confert. Verum macilentis, biliosis, & illis quorum humores nimis soluti sunt, & salibus acribus turgidi, admodum noxia est; necnon etiam melancholicis & hypochondriacis, quorum sanguis crassior activis & spirituosis particulis destituitur, & salibus acribus fixis crassioribus turgidus est. Potus enim Caffe sulphureas sanguinis partes nimium quam par est solvit, spirituosarum dissipationem promovet: ita ut cruoris sales acres sui juris facti, & in motum acti, multas turbas excitare valeant. Inde sanguinis dissolutio nimia & acrimonia sum-

ma,

ma, quas, hæmorrhagiæ, hæmorraides, vigiliæ, eryſipelata, cutanei affectus, cordis palpitationes, ſpaſmodici & hypochondriaci affectus ſubſequuntur.

Ab hac ergo ſorbitione abſtinere debent bilioſi quibus præfervida ſunt viſcera, qui hæmorrhoidibus, hæmorrhagiis quibuſcunque, eryſipelatis, ſunt obnoxii, melancholici & hypochondriaci, mulieres largiter menſtruatæ, necnon etiam gravidæ mulieres quibus ſæpiſſime immoderatus illius uſus abortum provocat.

Quandoque Caffe decoctum lacte temperatur, nec inepte; quandoquidem butyroſis lactis particulis ſulphureæ tenuiores Caffe partes & ſales urinoſi volatiles tantiſper coercentur & irretiuntur: quin etiam activis Caffe particulis lactis coagulatio impeditur, ejuſque partes butyroſæ blandæ pauliſper attenuatæ per totum corpus facilius circumvehuntur & diſtribuuntur: ſicque ſeſe mutuo contemperant. Eam ob rem lac Caffe temperatum tabidis & emaciatis ſæpe proficuum fuit.

Decoctum ſeminum Caffe crudorum, non torrefactorum, in aqua communi a nonnullis tamquam ſpecificum commendatur in catharroſis affectibus: & reipſa eos ſæpe ſudores proliciendo ſanat.

ARTICULUS VIGESIMUS-QUARTUS.

De Nuce Moſchata, & Maci.

NUX MUSCHATA, Nux Myriſtica & aromatica, *Off.* Giauziban, ***Avicennæ***: Jeuzbave vel Juſbaque, ***Serapionis***: Μ.σχοκαρυ:ν, Κάρυον μυρεψικὸν, Μυριςικὸν, ἀρωματικὸν, *Græcor. recentiorum*: vulgo *Noix Muſcade*. Nucleus eſt firmus & compactus, in pila fragilis tamen, nec difficulter in fruſtula diſſiliens, pinguis & odoratus, extus nonnihil rugoſus & coloris fere cinerei, intus variegatus venis ſpadiceis, & ex flavo albicantibus, undatim vel ſine ullo ordine hinc inde diſcurſantibus.

Genuinæ Nucis Moſchatæ duæ ſunt ſpecies in officinis. Una figura olivari, odore aromatico grato, ſapore acri aromatico, nonnihil adſtringente, quæ femina dicitur, & maxime venit in uſum. Altera quæ mas a quibuſdam, longior eſt & fere cylindracea, non odoris & ſaporis aromatici expers, licet minus uſitata. Inter eas quædam Nuces occurrunt diverſa & irregulari figura donatæ, quæ quidem monſtra vel luſus naturæ ſunt.

Aliæ præterea ſunt Nuces Moſchatæ ſylveſtres, quarum ſpecies plures a Batavis diſtinguuntur. Illarum præcipua eſt Nux Moſchata mas, officinarum vulgo ſic dicta, Nuce Moſchata vulgari ſeu femina major, oblonga, in utraque extremitate obtuſa & veluti quadrata, ejuſdem ſubſtantiæ, odoris fere expers, & ſaporis ingrati. Facile a vermibus corroditur: & ſi aliis Nucibus miſceatur, eaſdem corrumpere dicitur, unde interdictum fuit ut iiſdem miſceretur. ***Pala-tubir***, hoc eſt Nux montana, in Banda dicitur. Rariſſimi eſt uſus.

Hæ Nuces a Batavorum mercatorum ſocietate ex India orientali Amſtelodamum tranſvehuntur, in alias regiones deferendæ.

Eli-

Eligatur Nux Moſchata ſubrotunda ſeu olivaris, femina dicta, quæ probatur recens, gravis, pinguis, & quæ acu puncta ſuccum mox reddit oleoſum.

J. Bauhinus exiſtimat Nucem Moſchatam eſſe κώμακον *Theophraſti*, nec Plinio incognitam fuiſſe, quam deſignaſſe aſſerit ſub Cinnamomi nomine, ex quo ſuccus quem Caryopon dicebant, exprimebatur; hodie ſub nomine olei Nucis Moſchatæ in officinis adhuc uſitatum. Non deſunt tamen plurimæ dubitandi rationes, quandoquidem Dioſcorides de Nuce Moſchata & Maci nihil ſcripſit. Macer autem de quo loquitur, res eſt a Maci prorſus diverſa. Macis enim eſt involucrum Nucis aromatitis, Macer vero ligni cujuſdam cortex, cujus notitia hodie admodum incerta eſt. Arabibus autem Macis & Nux Moſchata optime fuerunt cognita. Prima eorum mentio apud Avicennam reperitur.

Arbor quæ Nucem Moſchatam vulgarem ſeu feminam profert, dicitur Nux Moſchata fructu rotundo, *C. B. P.* 407. Pala, *Piſon. Mantiſſ. arom.* 173. Arbor eſt Pyro non abſimilis, cortice cinereo, & ligno medulloſo. Folia bina ut plurimùm naſcuntur, licet non exacte oppoſita, ſupernè intenſe viridia, infra albicantia, palmum longa, glabra, Lauri ſimilia, in apicem prolixum deſinentia, pediculo carentia, coſta media ab exortu ad apicem uſque producta, ex qua nervi obliqui, nunc conjugati, nunc alterni ad ambitum aſcendunt. Folia non tantum recentia manu contrita fragrant, ſed exſiccata acria ſunt & aromatica. Flores flaveſcentes, pentapetali, Ceraſi floribus haud diſſimiles ſunt: illis ſuccedit fructus pediculo longo ſuſpenſus, orbiculatus, Nuci Juglandi vel Malo Perſico ſimilis, cujus nucleus triplici cortice induitur. Primum enim adeſt cortex carnoſus, mollis, ſuccoſus, digitum circiter craſſus, ſed villoſus, & rufus, maculis luteis, aureis, purpureiſque diſtinctus, ſicut apud nos Mala Armeniaca aut Perſica, maturitatis tempore ſponte dehiſcens, ſaporis auſteri & adſtringentis. Cortici ſubeſt alterum reticulare quoddam involucrum, aut potius in plures lacinias diffiſſum, ſubſtantiæ lentæ, oleaginoſæ, & veluti cartilagineæ, tenuis; odoris aromatici pergrati; ſaporis acris & aromatici, cum amarore quodam; coloris crocei aut flaveſcentis, Macis dictum. Hujus inter fiſſuras apparet tertium involucrum, teſta nempe durior, lignoſa, tenuis, e fuſco rufeſcens, fragilis: in qua continetur nucleus ſeu ipſa Nux Moſchata ovalis, ſemiunciam ſuperans, ſulcis, inordinatis diſtincta, cinerei coloris; mollior primo, deinde per tempus exſiccata & indurata, intus ex flaveſcente & e rubro fuſco colore variegata, odoris eximii, ſaporis acris, cum ſuavitate amaricantis, ſubſtantia oleoſa & ſebo quodammodo ſimili. Trunco inciſo aut ramo decerpto, ſuccus viſcidus pallide rubicundus inſtar ſanguinis dilutioris, ex vulnere effluit, qui ſtatim intenſe rubet, & in linteaminibus rubras maculas relinquit, quæ vix elui poſſunt. In Moluccanis inſulis ſponte creſcit, ſed præſertim colitur in Provincia Banda quæ ex ſex inſulis minoribus conſtat, ſcilicet *Nera*, *Lontar*, *Pulo-ay*, *Gunongapi*, *Pulorong* & *Roſſing-eyn.* Harum tres priores Nucum Moſchatarum admodum fertiles ſunt.

Macis itaque, *Off.* Bongo-pala Moluccenſibus, *Piſon. Mantiſſ. aromaticæ*

173.

173. Bisbese, *Serapionis:* Besbahe, *Avicennæ*: Foli, *Batavorum*: Gallice *Macis* & *Fleur de Muscade*, improprie. Est substantia quædam membranacea, crassior & veluti cartilaginea, oleaginosa, reticuli aut laciniarum in modum supra putamen lignosum Nucis Moschatæ protensa, & carni hujusce fructus substrata; coloris rubentis primo & elegantis, sed postquam aeri exposita fuit, flavescentis; odoris aromatici pergrati; saporis grati, aromatici, acris cum amarore quodam, & oleaginem quamdam expressione fundens, si recens sit: affertur a ceteris fructus partibus separata & exsiccata. Probatur recens, lenta, oleaginosa, colore ad croceum accedente, & odoratissima.

Arbor quæ Nucem Moschatam marem seu sylvestrem profert, dicitur Nux Moschata fructu oblongo, *C. B. P.* 407. Palametsiri, Nux Moschata, mas dicta, *Pison. Mantiss. aromat.* 176. Nuce Moschata vulgari excelsior est, minus ramosa minusque frondosa: folia longe majora, spithamam aut sesquipedem longa, atro-viridia, saporis ingrati: fructus majores, carne solidiore ac tenaciore, cui subest Macis arida, exsiccata, pallescens & saporis ingrati: nucleus putamine duro, lignoso & crassiore contegitur, nigricante: substantia est fere simili, non tam pingui, elegantibus venulis nigricantibus intus perfusa, fere inodora & palato ingrata. *Pala-tuhir*, hoc est Nux montana, in Banda dicitur: in locis montanis & sylvestribus Moluccanarum insularum nascitur hæc arbor, necnon etiam in Malabara.

Nux Moschata mas, seu sylvestris, nullius est usus in Medicina: a quibusdam tantum superstitiosis expetitur ad philtra inde paranda, quibus admiranda se præstare posse existimant.

Moschatarum autem Nucum collectio & præparatio sic instituitur. Fructibus ad maturitatem perductis, incolæ arbores conscendunt, eosque, hamulis longioribus ramulos attrahendo, decerpunt: alii eas statim cultro aperiunt, & liberant a corticibus qui in acervos conjiciuntur in sylvis, ubi per tempus putrescunt. Corticibus putrescentibus innascitur certa species fungorum, qui Boleti Moschocaryni dicuntur, nigricantium, edulium, palato gratissimorum, & avide ab incolis expetitorum. Nuces a corticibus spoliatas domum deferunt, ubi cultello Macin deglubunt, cavendo ne frangatur, quantum fieri potest. Macis instar sanguinis rubicunda per diem in sole exsiccatur, ejusque color in obscure rubicundum convertitur: tum per sex vel octo dies in alium locum radiis solaribus minus expositum transportatur, ut quodammodo rursus emolliatur, ne siccior facile disrumpatur; deinde aqua marina tantisper consperfa, ne comminuatur aut oleaginositatem disperdat, in sacculis includitur, & compactissime comprimitur. Sicut a nimia siccitate comminuitur, & oleum aromaticum amittit, sic humiditate nimia putredini & vermibus fit obnoxia; quamobrem ab utroque cavendum. Nuces testa lignosa adhuc reconditæ per tres circiter dies soli exponuntur; postea vero ignis fumo perfecte exsiccantur, donec sonitum, dum agitantur, edant: humidæ enim nonnisi obtusum sonum emittunt. Tum fustibus aut saxo graviori tunduntur, ut putamen lignosum in frusta dissiliat. Nuces sic a testis mundatæ in tres distribuuntur acervos, quorum primus majores continet & ele-

gantiores, quas in Europam devehunt: mediæ in secundo acervo colliguntur, quæ in India ad usum reservantur: tertius acervus minores, irregulares & immaturas capit, quarum pars maxima comburitur, altera vero ad oleum inde exprimendum usurpatur.

Selectæ Nuces facile corrumperentur, nisi aquâ calcis inficerentur, ac veluti condirentur. Calx e conchyliis combustis præparata, aqua salsa diluitur ad pultis fluidioris consistentiam: in eam Nuces corbibus minoribus inclusæ bis vel ter infunduntur, donec aqua eas omnes attigerit, & postea in cumulum coacervantur: ibi incalescunt, & humiditas supervacanea in fumum exhalat. Cum autem jam debite sudarunt, legitimæ præparatæ sunt, & ad transfretationem ferendam aptæ. Nuces quoque conditæ non tantum per universam Indiam, sed etiam in Europam devehuntur. Ea est illarum condiendarum ratio. Nuces jam ferme maturæ, sed nondum dehiscentes, caute ex arboribus decerptæ aqua decoquuntur, & subula perforantur, dein per octo vel decem dies in aqua macerantur, donec austerum & acerbum saporem deposuerint. Quo facto, in julepo ex sacchari & aquæ partibus æqualibus parato plus minusve coquuntur, prout aut molliores, aut firmiores desiderantur. Si duræ expetantur, aliquid calcis injicitur: aqua saccharata quotidie a fructu separatur, tantisper decoquitur, & rursus fructui affunditur, idque denuo per octiduum: tandem adhuc unica vice cocto syrupo spissiusculo Nuces infundendæ sunt, & in olla lapidea probe obturata asservandæ. In conviviis plerumque cum aliis condimentis & bellariis pro ultima mensa apponuntur, & cum potu Theæ cum primis assumuntur. Caro comeditur tantum, nonnulli etiam Macim masticant: sed nucleus rejici solet. Muria quoque aut sale & aceto condiuntur Nuces, sed non sic comeduntur. Salitæ enim aqua dulci macerantur, donec saporem salsum amittant: postea in aqua cum saccharo decoquuntur.

Nux Moschata abundat oleo essentiali, tum subtili, tum crasso cum sale acido & terra nonnihil adstringente conjuncto. Oleum duplex suppeditat distillationis ope: si enim Nuces contusæ & multa aqua maceratæ distillentur, prodit olei tenuioris ℥j. pro singulis Nucis Moschatæ libris; & finita distillatione, oleum in aquæ superficie cui sebi instar innatat, crassum & sebaceum virtute aromatica fere orbatum reperitur. Per expressionem vero ex Nucum Moschatarum ℥xvj. extrahuntur ℥iij. ʒij. olei sebaceæ consistentiæ, Nucem Moschatam odore & sapore apprime referentis.

Macis oleo tenuiore & uberiore turget, quod etiam distillatione elicitur: cujus pars prima pellucida instar aquæ profluit, odore & sapore præstantior: media leviter flavescens: tertia, si fortiter urgeatur, rufescens. Omnes adeo subtiles sunt & volatiles, ut, nisi in vasis accurate clausis serventur, magna earum copia in auras dissipetur. Ab eodem oleum crassiusculum, aut ad axungiæ consistentiam accedens, per expressionem educitur oleo Nucis Moschatæ tenuius.

Nux Moschata non solum ad ciborum condimenta frequens usurpatur, sed etiam usui Medico inservit. Stomachica enim est, ciborum concoctionem juvat,

vat, vomitum compeſcit, viſcera roborat, flatus diſcutit, colicos dolores ſedat, alvi fluxus ſiſtit, ſanguinis motum auget, venenis reſiſtit, in catharris & frigidis nervorum affectionibus plurimum conducit. Ab Ettmullero ad paralyſim partium deglutitioni inſervientium maſticata & deglutita commendatur. Soporem etiam inducit, & idcirco immoderatus illius uſus vitandus eſt. Obſervat enim Jacobus Bontius *in Notis ad Garziam* aliquot ex Nucis Moſchatæ uſu nimio non parum periclitatos fuiſſe, qui per diem unum aut alterum non ſecus ac caro correpti, immobiles ac muti jacuerunt. Batavi quoque obſervant, Nuces conditas quotidie aſſidue aut majori copia ſumptas caput afficere, & affectus ſoporoſos procreare; unde homines ſomnolenti, pigri & oblivioſi redduntur. Necnon etiam ventriculum gravant, moleſtam ciborum digeſtionem efficiunt, appetitum proſternunt, tum oleoſis ſuis particulis quæ ventriculi ſuccum digeſtivum obtundunt, tum etiam activis ſuis particulis quæ ventriculi membranas ad inflammationem diſponunt. In affectibus uteri flatulentis, in dolore uteri, ejuſque inflatione poſt partum ab aere frigido admiſſo tanquam expertum remedium ſuffitus e Nuce Moſchata prædicatur.

Nucis Moſchatæ vis adſtringens torrefactione augetur: idcirco in alvi fluxu & dyſenteria, torrefacta præſcribitur. Doſis in ſubſtantia a ℈ß. ad ʒß. torrefactæ ad ʒj.

Macis iiſdem viribus ac Nux Moſchata donatur, minus tamen adſtringit: nec minus periculi eſt in Maci quam in Nuce Moſchata, ſi copia peccetur. C. Hoffmannus narrat de quadam puella, quod cum pluſculum Macis ad menſes movendos aſſumpſiſſet, delirio per aliquot horas affecta fuerit.

℞. Nucis Moſch. ℥ß. Cinnamomi ʒij. Caryophyllor. ʒß. Sacchari ℥j. M. F. pulvis, cujus ʒij. poſt paſtum ſumantur in hauſtu vini generoſi ad ciborum concoctionem perficiendam.

℞. Nuc. Moſch. torrefactæ ʒß. Terræ Cathecu ℈j. Mivæ Cydonior. q. ſ. M. F. bolus bis terve die iterandus ad diarrhæas ſiſtendas.

℞. Nuc. Moſch. ʒj. Theriaces Andromachi ʒß. Diacod. q. ſ. Fiat bolus in colicis doloribus, dyſenteria, teneſmo, ad dolorem ſedandum & ſomnum conciliandum.

℞. Macis ʒß. Aniſi, Coriandri ana ℈j. Sacchari albiſſ. ʒjß. Craſſiuſcule contuſa infundantur per aliquot horas in vini hauſtu. Infuſio calida coletur & propinetur ad colicam flatulentam diſcutiendam.

Nux Moſchata uſurpatur in Electuario Diaſatyrio *Charas*, Emplaſtro cephalico, & Emplaſtro ſtomachico *Ejuſdem*. Macis uſurpatur in Tabellis Magnanimitatis, Pulvere digeſtivo, Pulvere contra abortum, Orvietano *Ejuſdem*, Opiata *Salomonis*, Electuar. Diaphœnico & Benedicta laxativa. Ambo in Tabellis ſtomachicis, Pulvere aromatico roſato, & Pulvere lætificante.

Chymici olea extrahunt ex Nuce Moſchata & Maci, tum per expreſſionem, tum per diſtillationem, ut jam diximus. Ea eſt olei Nucis Moſchatæ per expreſſionem conficiendi ratio.

℞. Nuces Moſchatas pleniores, pinguiores & ponderoſiores q. pl. In ſubti-

lem redigantur pulverem, qui ſupra cribrum inverſum ſub lance ſtannea vapori aquæ ferventis per horæ ſemiquadrantem exponatur, ut vapore fervido omnino penetretur & bene calefiat : tunc forti & denſo ſacculo diligenter incluſus prælo calido citiſſime & fortiter exprimatur, & exſtillabit oleum flavum primo limpidum & fluidum, dum adhuc calens eſt ; quod refrigeratum in ſebaceam conſiſtentiam brevi concreſcit, coloris aurei vel crocei.

Oleum ex Maci expreſſum ſimili modo elicitur.

Olea eſſentialia Nucis Moſchatæ & Macis per diſtillationem eodem modo ac cetera olea eſſentialia præparantur.

℞. Nucis Moſch. contuſæ, aut Macis ℔j. Digeratur in aquæ communis tepidæ ℔vj. per dies xv. Deinde inſtituatur diſtillatio in alambice refrigeratorio. Prodibit oleum ſubtile, odoratum & flaveſcens cum aqua permiſtum, ſaporis ſubacidi, acris, aromatici, ima parte tantillo craſſiore quam ſuprema.

Hæc olea indiſcriminatim uſurpari poſſunt, cum iiſdem donentur viribus. Proſunt in torminibus ventris, in nephriticis doloribus intus ſumpta a gutta j. ad iv. Extrinſecus commendantur in nervorum affectibus, paralyſi, catharris & arthritide: ventriculum roborant, vomitum & ſingultum ſedant, & ciborum concoctionem juvant, ſi epigaſtrica regio illis inungatur : umbilico admota infantum tormina compeſcunt: temporibus illita blande conciliant ſomnum. Oleum Nucis Moſchatæ ad mammillas puellarum quàm par eſt graciliores externe admotum tanquam proficuum Rajus commendat : brevi enim temporis ſpatio, inquit, intumeſcere & ſororiari incipiunt.

Hæc olea diſtillata in Pilulis purgantibus ſæpe uſurpantur ad catharticorum, reſinoſorum præſertim, vim temperandam & demulcendam.

Oleum Nucis Moſchatæ adhibetur ſæpius ad corpus balſamorum apoplecticorum, cephalicorum, hyſtericorum, conſtituendum : necnon etiam ad id dealbatur diuturna in ſpiritu vini maceratione.

℞. Medullæ bovinæ, urinæ ſanæ, vini rubri ana ℥ij. Coquantur lento igne ad humiditatis fere totius evaporationem. Fiat colatura, cui adde tepentis olei lumbricor. ℥ß. ſpermatis ceti ʒij. olei Nucis Moſch. ʒj. M. F. linimentum, quo ſpina dorſi, a nucha ordiendo, quotidie veſperi inungatur, in rachitide.

℞. Ol. Nuc. Moſch. & ol. Palmæ ana ʒjß. Oleor. Majoranæ, Roriſmarini, Lavandulæ & Salviæ ana gutt. x. M. F. balſamum cephalicum, quo caput inungatur ad affectus frigidos, pituitoſos & catharroſos diſcutiendos, cephalalgiam, & hemicraniam ſedandam, & in apoplexia.

℞. Ol. Nuc. Moſch. expreſſ. ʒij. Balſami Peruvian. ʒß. Oleor. ſtillatitior. Macis, Abſynthii, Menthæ, Cinnammomi, Caryophyllor. ana gutt. xij. M. F. balſamum, quo inungantur ſcrobiculum cordis & epigaſtrica regio, in lipothymia, cordis anxietate, ſingultu, nauſea, vomitu, difficili ciborum concoctione, & ventriculi imbecillitate.

℞. Ol. Nuc. Moſc. Bitumin. Judaici ana ʒij. Caſtorei pulver. gr. vj. Oleor. ſtilla-

ſtillatitior. Succini, Rutæ, Matricar. Abſynthii & Tanaceti ana gutt. xv. Gagatis guttas xx. M. F. balſamum hyſtericum.

ARTICULUS VIGESIMUS-QUINTUS.

De Nuce vomica, Ligno Colubrino. & Faba ſancti Ignatii.

NUX VOMICA, *Off.* vulgo, *Noix vomique*. Nucleus eſt orbiculatus, planus, depreſſus, unciam circiter latus, duas treſve lineas craſſus, ſubſtantiæ duræ, corneæ, coloris cinerei, foris parum lanuginoſus, cum umbilico utrinque medium occupante, ſed altera facie depreſſiore, ſaporis amari. Ex India orientali cum Ligno Colubrino affertur.

Græcis prorſus ignota videtur; neque etiam conſtat num fuerit Nux Methel aut vomica Arabum. Nonnulli Nucem vomicam radicem eſſe opinati ſunt, ſed erronee. Neque etiam fungus eſt, ut alii exiſtimant; ſed nucleus eſt fructus cujuſdam arboris quę dicitur Nux vomica major & officinar. *Parad. Batav. Prodr.* Caniram, *Horti Malabari*, *T*. I. Malus Malabarica, fructu corticoſo amaricante, ſemine plano compreſſo, D. Syen, *Raii Hiſtor.* 1661. Solanum arboreſcens Indicum maximum, foliis OEnopliæ ſive Napecæ majoribus; fructu rotundo, duro, rubro; ſemine orbiculari, compreſſo, maximo; Nuces vomicas & Lignum Colubrinum officinarum ferens, *Breyn.* 2. *Prodrom.* Nux vomica in officinis, *C. B. P.* 511. Colubrini Ligni tertium genus in Malabar vaſtæ arboris magnitudine Acoſtæ, *Ejuſdem* 301. Nux vomica, vulgo officinar. compreſſa, hirſuta, *J. B. t.* I. 339. Colubrinum Lignum Cluſii, *Pao de Cobra* dictum, forte tertium Acoſtæ, *J. B.* 2. 173. Cucurbitifera Malabarienſis, OEnopliæ foliis rotundis, fructu orbiculari, rubro, cujus grana ſunt Nuces vomicæ officinar. *Plukn. Almageſto Botanico*.

Arbor eſt procera, patula. Caudex ambitu amplexum duorum hominum implet, cortice cinereo, nigricante aut rubente, amaro obductus. Folia ex ſurculorum nodis oriuntur oppoſita, oblongo-rotunda, in medio latiſſima, anterius rotundo-cuſpidata, virentia, ſaporis valde amari, cum tribus nervis utrinque nonnihil prominentibus. Flores in ſurculis ex nodis umbellatim proveniunt, (calyce conſtantes regulari, quinquifido, parvo, germini inſidentes; corolla vero infundibuliformi, ad maximam partem quinquifida; ſtaminibus quinque cum apicibus longis, & piſtillo unico petalo longiori. Fructus rotunda mala ſunt, glabra, colore primum viridi, deinde aureo flavo, carne per maturitatem candida & mucilaginoſa, cortice craſſiuſculo & fragili, ſaporiſque valde amari, unicapſulari. Semina in unoquoque fructu quindecim, in tribus phalangibus diſpoſita, orbiculata, depreſſa,) cortice exteriori, cum immatura ſunt, argenteo, parumper ad ſpadiceum vergente, per maturitatem vero villoſo, ſubviridi, tenui, & pulpa intenſe amara. In Malabara & Coromandel creſcit.

Horti Malabarici ſcriptores referunt radicis hujus arboris decoctum humores per alvum evacuare; ſuccum ex foliis expreſſum & in decocto datum ca-

pitis dolores sedare; largius epotum venenosum esse, mortemque inferre; usum seminum in fructibus per duos annos continuatum, sumpto singulis diebus uno aut altero semine, efficere ut morsus venenatus serpentis, vulgo *Cobra Capella* dicti, nullas noxas afferat; si credere fas sit, inquit Rajus.

Nuces vomicæ, *Off.* canes, feles aliaque quadrupeda animalia cæca nasci solita specifica quadam vi texica enecant. Corvis pariter, coturnicibus & aliis quibusdam avibus infestæ sunt. Medici fere omnes tantam in illis virulentiam esse opinantur, ut ad ℥ij. pondus sumptas hominem interimere asserant. Saltem parva dosi stomachum subvertunt, & convulsivos motus excitant. Quæ cum ita sint, mirandum sane quod alexipharmacis annumeratæ fuerint.

Hujus Nucis venenum nervos potissimum afficere videtur. Hinc enim anxietas, rigor, horror, tremor, convulsiones & respiratio inordinata. Quod quidem confirmatur ab Antonio de Heyde, *Observationum Centuriæ* 50. „ Duas, inquit ille, Nuces vomicas in frusta incisas pani butyrato mixtas cani apposui, „ qui ea avide devorabat: post semihoram ingurgitabat se ossibus & cartilagi„ nibus coctis. Sed altera elapsa semihora, tremebat totus, de loco in locum „ discurrens: erectus stare haud potis erat, nisi fulcro innitens: rigore & „ convulsionibus crura afficiebantur: tertia semihora finita, ut mortuus cor„ ruit: brevi postea respirare cœpit celeriter, & adjutus pedibus insistebat: „ ad minimum rumorem horrere videbatur, & celerius respirare. Hoc in sta„ tu per quartam semihoram superstes manet canis, ac tandem subito mori„ tur. Dissecto canis cadavere, hæc apparuere phœnomena: Ventriculus in„ gurgitato cibo refertus erat, admixtis Nucis vomicæ segmentis quæ nullam „ mutationem passa videbantur, quam quod molliora essent: idem accidit „ segmento per idem temporis spatium in aqua calida detento. Porro stoma„ chus, œsophagus & intestinum naturali constitutione gaudebant. Vasa la„ ctea in mesenterio turgebant chylo. Pulmones solito rubicundiores, & cor„ dis ventriculi ejusque auriculæ debito tumidiores erant. Ex dissecto cordis „ ventriculo dextro, vena cava ascendente & descendente stricta, magna san„ guinis copia effluebat, qui in thoracis cavitate statim coagulabatur. Circa „ cerebrum nihil præter naturam notatum fuit. Hoc in experimento magna „ ciborum copia quibus canis se ingurgitaverat, Nucis effectum tardiorem ef„ fecit, licet major fuerit ejus dosis, & plusquam sufficiens ad mortem cele„ rem inferendam. Et re quidem ipsa statim atque Nucis vomicæ particulæ a „ succo stomachali sufficiente quantitate solutæ fuerunt, & nervosas ventricu„ li fibras affecerunt, eodem instanti mortuus canis corruit ". Aliæ sunt observationes a Wepfero *Tractatu de Cicuta aquatica* scriptæ, quibus liquet minorem ejus dosim pariter mortem inducere, sed gravioribus symptomatis stipatam. Inter eas hanc unam referam.

Caniculæ provectioris ætatis & mediocris magnitudinis Nucis vomicæ limatæ drachmam dimidiam cum mica panis in bolum redactam dedit. Præ timore mox alvum & vesicam exoneravit. Ultra dimidiam horam nullum symptoma observatum fuit, nisi quod latebras quæsierit & subinde fugam tentarit. Nunquam vomuit, neque eructavit, aut spumam profudit: at crebro os linge-

gebat. Tunc vero ſtans aut lumbis inſidens erectis, oculis connivendo caput antrorſum inclinavit: mox caput, ceu ab inſomnio perterrita, ut & pedes anteriores in altum attollebat; ſubinde caput retrorſum trahebatur, nunc fortius, nunc mitius, nunc brevioribus, nunc longioribus intervallis. Interea crebro mingebat: ſemel egeſſit ſcybala alba concreta, non tamen indurata: frequentes ſubſultus in partibus carnoſis trunci & artuum obſervati ſunt. Paulo poſt forti epilepſia correpta fuit: in hoc paroxiſmo qui fere per horæ duodecimam partem duravit, caput retrahebatur, oculi fixi manſerunt, pedes nunc extenſi obriguerunt, nunc ſuccutiebantur & tremebant: reſpiratio aliquandiu ceſſare videbatur: cor celeriter: frequenter & validiſſime pulſabat manum attingentis: nec excrementa per alvum aut urethram, nec ſalivam aut ſpumam ore egeſſit: nulla ullius ſenſus indicia animadvertebantur. Finito paroxiſmo, immobilis ceu paralytica jacuit: reſpiravit celerrime & frequentiſſime, ceu a curſu incenſa: cor frequentius, celerius ac debilius quam in paroxiſmo movebatur. Brevi tamen vires recuperavit, in pedes ſurrexit, leviculo baculi attactu cucurrit, & ſolitas latebras quæſiit. Verum non longæ induciæ concedebantur: ſtanti enim pedes anteriores ſubito & vehementius in altum abripiebantur, plerumque primum oculis clauſis, poſteà etiam apertis, ac ſi in ſomno territa fuiſſet, ipſaque coma vigil pateretur: quandoque etiam caput retrorſum trahebatur. Hi epilepſiæ prodromi crebriores & vehementiores erant, quam primum paroxiſmum præcedentes; manſere tamen hactenus ſenſus integri: crebro minxit, alvo ſemper occluſa. Vix horæ quadrante elapſo, rediit epilepſia, in qua ſtans projiciebatur cum impetu quodam in pavimentum: in principio artus, truncus & caput valide quaſſabantur: mox artus & truncus, capite retracto, rigebant; pedes poſteriores mire elongabantur tenſique manebant, reſpiratio erat intercepta; cor vehementer, citiſſime, ſed æqualiter movebàtur. Paroxiſmus iſte citius primo & ſua ſponte remiſit. Ante ſemiquadrantem horæ partem tertia vice epilepſia correpta fuit vehementiſſima. Poſt alterum horæ quadrantem quarto epilepſiæ paroxiſmo omnibus ſenſibus abolitis proſtrata fuit, omni genere motuum convulſivorum exagitabatur, cum reſpiratione intercepta circa ullius excrementi ſenſibilem excretionem.

Duratio hujus paroxiſmi ceteris non longior fuit, ſcilicet duodecima horæ parte. Finito paroxiſmo, inſtar mortuæ jacuit: mox celerrime & frequentiſſime reſpirare & oculos movere incepit, ſenſibus integris; nihilominus multifariam artus motibus convulſivis afficiebantur. Nunquam tamen etiam compulſa ſurgere potuit: oculi turbidiores fiebant, motus convulſivi ſubinde invaleſcebant, manentibus reſpiratione & ſenſibus, labia tremebant, & quandoque motu cynico torquebantur: paulo poſt cordis motus magis magiſque elanguit, brevique citra paroxiſmum epilepticum plane ſubſtitit, & canicula vivere deſiit.

Pectus ſtatim fractis coſtis apertum fuit: dextro cordis ventriculo ſanguine turgidiſſimo diſciſſo, cum impetu ſanguis rutilus ad ulnæ dimidiæ altitudinem proſiliit, licet nec vel minimi motus veſtigium in corde apparuerit: neque in hoc ventriculo, neque in illius auriculæ, neque in vena cava vel minimum

grumulum ſanguinis coagulati repertum fuit; indito digito, inſignis calor in hoc ventriculo ſentiebatur. Inciſo ſiniſtro ventriculo, prodiit ſanguis copioſus, ſplendidius rutilans, & grumorum expers, ac citra impetum. Sanguis extravaſatus protinus in grumos concrevit. Pulmones erant molles, non inflati, imo aliquantulum collapſi, ſubrubri, alicubi maculis rubris quaſi conſperſi. Imo ventre aperto, motus ventriculi manifeſte percipiebatur, qui ſecundum longitudinem corrugabatur ſulcis rectis & profundis, plane conſpicuis; poſtea etiam fibris circularibus motis circa antrum pylori, circa medium & verſus ſtomachum contrahebatur. A contractione ventriculus minor & anguſtior evadebat: relaxata contractione, magis diſtendebatur; & amplior quam contentorum fluidorum & craſſiorum moles poſtulabat, manifeſte reddebatur: repetita contractione, rurſus minor & anguſtior fiebat, idque ſæpius alternante contractione & relaxatione. Inteſtina omnia, etiam rectum, motu periſtaltico ſurſum deorſumque movebantur. Hic inteſtinorum & ventriculi motus perſeverabat, quandiu hæ partes calebant, licet jampridem corde emortuo & ſanguine pene omni effuſo. Ventriculo diſſecto, bolus Nucis vomicæ nondum penitus diſſolutus, muco turbido immerſus & obvolutus occurrit in ipſius fundo, cum quorumdam alimentorum reliquiis. Interna ventriculi ſuperficie ab omnibus contentis mundata, anfractus rubebant, ceu inflammati, magis ſuperne & ad latera quam in fundo, minus circa ſtomachum: totum antrum pylori album permanſit: foris nulla inflammatio apparuit, at vaſa dorſum perreptantia a ſanguine turgidiora debito erant. Inciſis inteſtinis, in duodeno & jejuno aliquouſque mucus turbidus continebatur: in ileo aliquid pultacei & portiunculæ Nuci vomicæ ſimiles; item excrementa liquidiora, circa ejus finem compactiora, in cæco & recto in ſcybalas albas coacta. Contentis ſublatis, duodenum & maxima pars jejuni inflammata; in ileo hinc inde maculæ rubræ, nunc ampliores, nunc anguſtiores apparuerunt: rectum duodeni & jejuni inſtar inflammatum fuerat. Cetera in ſtatu naturali fuerunt deprehenſa, tum in abdomine, tum in cerebro.

Ex his & ſimilibus experimentis a clariſſimo Vvepfero recenſitis concludere licet Nucem vomicam in animalibus convulſivos motus, epilepſiam & mortem inducere: horum funeſtorum ſymptomatum ſcœnam eſſe in ventriculo, cum in quamplurimis ex animalibus Nuce vomica interemptis hujus Nucis fruſta raro extra ventriculum reperta fuerint, cum etiam hæc ſymptomata intra horæ quadrantem aut ad ſummum dimidiam horam animalia aggrediantur, quo tempore ſcilicet breviore, quam ut Nucis fruſta diſſolvi & in maſſam ſanguineam tranſvehi poſſint. Inde ſequitur quoque Nucem vomicam vim ſuam exerere, non ſanguinem coagulando, cum nulli grumi in ſanguine percipiantur: non ſpiritus animales coercendo, aut ſuccum nervoſum coagulando, quandoquidem nullus deprehenditur frigoris ſenſus, nullus torpor, ut in quorumdam venenorum frigidorum, ut ajunt, Cicutæ aquaticæ, v. gr. exhibitione: non membranas ventriculi corrodendo, cum in quibuſdam animalibus Nuce interemptis nulla ventriculi inflammatio perſpecta fuerit: in aliis inflammationis ſigna, rubor nempe, non fundum ventriculi ubi Nucis vo-

micæ

micæ frusta muco involuta subsidebant, sed alias ventriculi partes occuparent; tandemque in his etiam ventriculi membranæ erosæ non apparuerint, sed quodam irritationis motu quem fibris nerveis ventriculi impertitur: qui quidem motus, cum oscillatorium & æquabilem fibrarum nervearum motum perturbet, inordinatos motus non solum hac in parte, sed omnibus nervosis membranis communicat. Amara fere omnia hac virtute succutiendi nervos donantur, ut observare licet in animalibus plerisque quibus amara omnia prorsus noxia sunt & infesta.

Quæ supra recensuimus, Medicos sane ab hujus Nucis usu in homine deterrere deberent; licet eam bestiis tantummodo, nequaquam hominibus noxiam asserere audeant. Revera Vvepferus refert seipsum peste correptum Electuarii de ovo portiunculam non solum innoxie, sed felici cum successu sumpsisse, in quo Nux vomica usurpatur. Narrat etiam quamdam mulierculam empyricam Tabellas cephalicas præparasse, & quamplurimis exhibuisse absque ulla noxa aut læsionis suspicione; licet Nux vomica inter medicamenta quibus componebantur, annumeraretur. Arabes virtutem alexipharmacam illi tribuerunt, & in Electuario de ovo receperunt. In tertianis & quartanis a quibusdam exhibentur: & Medici Schaphusienses, teste Eman. Konig, tamquam præsens virulentæ gonorrhææ remedium eam agnoscunt. Verum in medendo illa non utendum esse censemus: in dubiis enim mitiorem & tutiorem semper sequimur viam.

Altera recensetur Nucis vomicæ species præcedenti prorsus similis, cujus arbor dicitur Modira Caniram, *Horti Malabar. t.* 8. Solanum arborescens Indicum, foliis Napecæ majoribus, magis mucronatis: fructu rotundo, duro, spadiceo, nigrescente; semine orbiculari, compresso maximis, *Breyn.* 2. *Prodrom.* Nux vomica officinar. vera, & ipsissimum Lignum Colubrinum, *Commelini notis ad Hortum Malabaricum.*

Commelinus asserit Nucem vomicam & Lignum Colubrinum ex hac arbore extrahi: contra autem Paulus Hermans ab altera Nucem originem suam ducere pronuntiat. Cuinam credendum? Ambo forte verum dicunt, si nempe utriusque arboris fructus non dissimiles, sub eodem nomine indiscriminatim afferantur.

Ex his arboribus lignum gustu intense amarum sub Ligni Colubrini nomine nonnumquam affertur: & revera iisdem fere viribus donatur, ac genuinum Lignum Colubrinum, de quo mox agemus. Ab eo tamen distingui potest quod sit rarius & minus durum.

Tertia est Nucis vomicæ species longe minor, quæ rarissime in officinis reperitur. Nucis vomicæ vulgaris tertiam partem vix æquat: ceterum cum ipsa, figura, colore, sapore, consistentia convenit; nullius est usus. Sed lignum arboris quæ eas profert magis usitatum, Lignum Colubrinum dicitur.

Lignum est vel potius radix lignosa, brachium crassa, sub cortice ferrugineo & maculis cinereis notato includens materiam solidam, ponderosam, saporis acris & amari, odoris nullius. Affertur ex insulis Solor & Timor. Ab arborum supradictarum ligno distinguitur, quod sit magis durum & densum.

Ar-

Arbor dicitur Nux vomica minor Moluccana, Lignum Colubrinum officinarum, *Paradisi Batav. Prodrom*: Solanum arborescens Indicum, foliis Napecæ minoribus; fructu rotundo, duro; & semine orbiculari, compresso minoribus, *Breyn.* 2. *Prodrom.* Scheru-Katu-Valli-Caniram, *H. Malabar. t.* 7. Lignum Colubrinum primum Garciæ, *J. B.* 2. 169. Ab arbore Caniram nonnisi foliorum, fructuum & seminum magnitudine differt.

Hujus arboris Lignum Colubrinum dicitur, quia morsus serpentum *Cobras de Capelo* dictorum sanat. Laudatur in febribus intermittentibus, quartanis, ad vermes enecandos: humores noxios per sudores sæpissime, quandoque per alvum, nonnumquam etiam per vomitum expellit. Sed si majori dosi exhibeatur, convulsiones & spasmodicos motus excitat, & deleterium est. Hujus Ligni usus non est nisi annosioris: recens enim, inquit D. Hermans, primo anno maniam, tormina, vomitum & convulsiones provocat. Datur a ʒij. ad ℥ß. in infuso vel decocto ex vino Absynthite, vel ex aqua Cardui benedicti, aut Centaurii minoris.

℞. Ligni Colubrini ℥ß. Infunde in vini Absynthites ℥viij. Macerentur per noctem, & fiat colatura; & exhibeatur in quartana, duabus horis ante paroxismum.

℞. Ligni Colubrin. & semin. contra vermes ana ℥ß. Salis Absynth. ℈j. Infunde in aq. Gramin. vel Portulacæ ℥xij. Macerentur tepide per xij. horas. Fiat colatura in tres doses distribuenda per tres dies singulo mane sumendas, ad vermes enecandos.

Internus tamen hujus Ligni usus non periculo vacuus est: imo vi quadam maligna & virulenta donatur, non secus ac Nux vomica quæ nervos afficit, ut satis liquet ex observationibus Antonii de Heyde 53. 121. Ad febrem quotidianam sedandam, inquit, Ligni Colubrini pulverem assumpsit tornator quidam circa vesperam; subsequente nocte satis bene habuit: sed mane surgere vel corpus movere satagens, sentiebat tremorem in membris. Ejusdem Ligni semidrachma assumpta a muliere cachectica præter tremorem excitavit & stuporem, ita ut ægra nullius rei curam haberet; nesciens, ut ait, se esse in mundo vel vivere. Alius quidam famulus ab assumpto hoc Ligno per aliquot dies instar fatui exstitit. Idem igitur judicium de hoc Ligno ac de vomica Nuce ferendum est.

Faba febrifuga & Faba sancti Ignatii, *Off.* Igasur, seu Nux vomica legitima Serapionis, *Georgii Camelli*: Mananag, *Indor.* Catbalogan & Pepita de Bisayas, *Hispanorum*. Nucleus est subrotundus, inæqualis, veluti nodosus, durissimus, semipellucidus, & quasi corneæ substantiæ, Nuci vomicæ similis, Avellanæ nucis crassitiem æquans; saporis seminis Citri, multo intensius amari; coloris medii inter album & glaucum. Paucis abhinc annis illos adhuc incognitos nucleos Lusitani Patres S. J. Missionarii ex Philippinensibus insulis attulerunt.

Planta quæ illos producit, dicitur Catalongay & Cantara G. Camelli, *Actis Philosoph. Londinens. n.* 250. Cucurbitifera Malabathri foliis scandens, Catalongay & Cantara Philippinis orientalibus dicta, cujus nuclei Pepitas de

Bi-

Bisayas, aut Catbalogan, & Fabæ sancti Ignatii ab Hispanis, Igasur & Mananaog insulanis nuncupati, *Plukn. Mantissa*. Arbores quasvis altissimas sese circumvolvendo scandit: truncus ejus lignosus, lævis, porosus, & brachii quandoque crassitudinis; cortice scabro, crasso & cinereo obducitur. Folia ampla, nervosa, amara, Folio Indo ferme similia sunt, latiora tamen. Florem Balaustio similem fructus insequitur Melone major, qui delicatissima cuticula splendente, lævi & viroris luridi seu alabastrini contegitur, subter quam alio cortice donatur substantiæ quasi lapidescentis. Intus carnem continet amaricantem, flavam & mollem, & interjectos nucleos ut plurimum n. 24. Juglandi nuci, dum recentes sunt, vix non pares, & ab argentea lanugine splendicantes, variæ & inæqualis formæ; qui, dum exsiccantur, ad Avellanæ crassitiem comminuuntur. In insula Luzone & ceteris Philippinensibus insulis nascitur.

R. P. Georgius Camelli S. J. qui plantas in insula Luzone Philippinarum præcipua nascentes descripsit, existimat hunc nucleum veram esse Nucem vomicam *Serapionis*, miraque de illius apud Indos commendatione narrat. „ Vulgus, inquit, nucem Igasur ad cuncta absolute corporis humani mala amovenda, nulla habita temporis, morbi, ætatis, aut dosis ratione indifferenter exhibet; quinetiam multi e collo suspensam gerunt; & ita ab omni veneno, peste, contagio, incantationibus magicis, philtris & speciatim a sopto, seu veneno quod solummodo insufflatum perimere narrant, imo & ab ipso dæmone se liberos ac immunes esse imaginantur „. Quasdam tamen addit observationes, quibus satis patet illud medicamentum non temere sumendum esse.

Quidam temperamenti melancholici, dyspepsia, diarrhæa & frequenti vomitu cum ructibus acidis & flatuum copia molestatus, pulveris Igasur ℈j. sumpsit: qui statim tremore totius corporis per trium horarum spatium non cessante, una cum pruritu & vellicationibus convulsivis horrendis, ita ut pedibus insistere nequiverit, quæ in maxillis vehementiores erant, ut quodammodo ridere cogeretur, correptus fuit; nulla interim notabili pulsus alteratione, nec alio quopiam insequente symptomate. De reliquo dein nonnihilum melius sensit. Alius melancholico-hypochondriacus sanitatis cupidus Nucem recentem integram devoraverat: tremorem & convulsiones spasmodicas expertus est una cum summa præcordiorum angustia, vertigine, animi deliquio & sudoribus frigidis; & dubio procul periisset, nisi Pater Camelli illi operam tulisset, oximel & oleum cum aqua tepida exhibendo, quibus plurimum viscosi phlegmatis cum Nucis particulis rejecit.

Tandem de viribus Nucis Igasur ex aliis observationibus refert vomitum ciere ut plurimum, dejectiones nonnumquam, motus spasmodicos fere semper in Hispanis, in Indis vero nullos excitare.

Exhibetur in affectibus comatosis, stupore, apoplexia, lethargo, paralysi, epilepsia, asthmate & catharro, febre tertiana & quartana, ad urinas, menses & puerperia suppressa provocanda, lumbricos expellendos; in dolore colico, cruditate ventriculi & concoctione læsa, diarrhæa, tenesmo, & viscerum

rum obstructionibus; necnon etiam adversus venena, venenatorum animalium morsus, & vulnera e telis veneno infectis.

Pulverem ipsum, aut ejus infusum decoctumve, aut oleum propinant. Vulgatior illa Nuce utendi modus est eam integram tantillo aquæ calidæ, donec amara reddatur, macerare, & infusionem exhibere. Alii unum aut alterum frustulum deglutiendum offerunt: alii pulveris aliquot grana vino aut aqua diluta exhibent. Ad vomitum excitandum grana x. vel xij. una alterave post assumptum cibum hora sumuntur: minor vero dosis, si non sit vomitum ciendi consilium; & tunc uberrimum sudorem nonnumquam excitat.

Cum Nux illa difficulter pulveretur, radula comminuitur & redigitur in tenuissimam rasuram, quæ per duodecim horas in vino vel in aqua qualibet conveniente macerata in pultem mucilaginosam dissolvitur. Nonnumquam hujus Nucis frustulum linguæ supponitur apophlegmatizandi gratia: ita enim caput a viscosi phlegmatis copia liberatur.

Oleum vero ex hac Nuce paratur sola infusione, & emeticum est efficacissimum ab ℥j. ad ℥ij. intus propinatum. Externe nervinum est; scabiem curare & dolores arthriticos sopire valet.

Ex ea quoque Nuce tinctura ope spiritus vini extrahitur flavescens, quæ a ℈j. ad ʒß. aut ad summum ʒj. feliciter exhibetur ad firmandum ventriculi tonum, in cruditatibus & epilepsia stomachica quæ a digestionis vitio oritur, qualis in infantibus sæpe accidit.

Michael Bernardus Valentinus Archiater Hassiacus & Medicinæ Professor, qui primus de hoc Nucleo disseruit, *Tractatu de Polychrestis exoticis*, & nuperrime *in Historia Simplicium reformata* testatur hos nucleos recte usurpatos nobile esse remedium adversus multos contumaces morbos, & eorum ope febres intermittentes, præsertim in tenellis infantibus etiam lactentibus, perfecte fuisse curatas. Vvedelius quoque in febribus continuis eos feliciter exhibuit.

Ex supra recensitis concludimus, Fabarum S. Ignatii virtutem a Nucis vomicæ facultatibus non multum discrepare; nihilominus tamen eas a foro Medico non esse procul ablegandas. Non igitur tantæ energiæ medicamentum rejiciendum censemus, sed potius summa cum cautione & prudentia esse administrandum.

ARTICULUS VIGESIMUS SEXTUS.

De Cartami, sive Cnici semine.

Κνῖκος, *veterum Græcorum*: Kartam, *Arabum*: Cnicus & Cartamus, *Latinorum*; eadem videtur esse planta, quæ hodie Cartamus officinarum, flore croceo, *Inst. R. H.* 457. Cartamus sive Cnicus, *J. B.* 3. 79. Cnicus sativus, sive Cartamum, *C. B. P.* 378. vulgo, *Cartame ou Safran batard*, nuncupatur. Ejus semina in usum Medicum sæpe veniunt, flores rarissime; quorum usus præcipuus est ad sericum, pannos & plumas colore roseo tingendas. Nonnumquam etiam ad ciborum condimenta a populis quibusdam usurpantur.

Plan-

Plantæ caulis eſt ſeſquicubitalis, rotundus, firmus, ramoſus, in quo folia alternatim & denſe naſcuntur duas uncias longa, octo lineas lata, baſi rotundiori caulem amplectentia, & in cuſpidem acutum abeuntia, nervoſa, venoſa, glabra, aculeis exiguis & rigidiuſculis in ambitu donata. Flores in ſummis ramulis innaſcuntur capitati, calyce ſquamoſo & foliaceo, ex quo floſculi plurimi prodeunt unciam ſuperantes, fiſtuloſi, in calathum ſaturo croci rubore nitidum & in quinque lacinias diviſi. Seminum rudimenta pappo carent: perfecta ſemina candidiſſima ſunt, glabra, nitida, tres lineas longa, inferiori parte acutiora, quatuor angulis diſtincta, quæ ſub cortice duriuſculo & veluti cartilagineo pulpam albicantem, ſaporis primo ſubdulcis, poſtea acris & nauſeoſi continent. Flores Auguſto, ſemina Autumno perficiuntur. Seritur in nonnullis Galliæ, Italiæ & Hiſpaniæ locis, non ſolum ad rem Medicam, ſed etiam ad infectoriam artem.

Semina probantur recentia, nitentia, candida, (licet quidam non reſpuant, quæ ad rufum vergunt) medulla candida, pingui, quæ in aquam injecta in fundo ſubſident; rejicienda vero flaccida, mucida, carioſa, rufa. Eorum medulla tantum, ſeparato & rejecto cortice, in uſum venit.

Semen Cartami, quod & Pſittaci ſemen, *Graine de Perroquet*, a quibuſdam nominatur, quod Pſittaci illud avide & innoxie expetant & comedant, quinetiam eo pingueſcant, alvo non ſoluta, homini catharticum eſt. Oleo acri turget, cui vis ejus purgans debetur.

Ab omni ævo ſemen a Medicis inter purgantia, ſed alvum laxantia, annumeratum fuit. Suſpicari fas eſset Hippocratis tempore inter diuretica a quibuſdam relatum fuiſse.

Libro enim *de Victus ratione* pronuntiat divinus ſenex alvum potius quam urinam movere. Illud quoque *eodem Libro* inter purgantia numerat: cui aſſentiuntur Galenus, Scribonius Largus, & alii. Ex Dioſcoride, ſeminis tuſi & expreſſi ſuccus cum aqua mulſa vel jure gallinacei alvum purgat, ſed ſtomacho adverſatur. Ex eo quoque offulæ ſeu placentulæ ſuo tempore parabantur cum Amygdalis, Nitro, Aniſo & melle decocto, quæ in fruſtula magnitudine Nucis Juglandis dividebantur, quorum duo vel tria ante cœnam ſumebantur ad alvum emolliendam. Catharticæ virtuti emeticam addunt nonnulli, inter quos Schroderus, quam quidem, nonniſi majori copia exhibeatur, exerit. Pituitam & aquas extrahendi vim ipſi tribuit Meſuæus, illudque aqua inter cutem laborantibus tamquam præſtantiſſimum remedium commendat, non modo hauſtum, ſed etiam clyſteribus infuſum. Inſuper vi quadam ſingulari in pulmonum morbis præditum eſse voluit; cui annuens Fernelius vocem clarificare quoque prodidit. Hodie adhuc ab univerſis fere Medicis adhibetur ad humores ſeroſos, lentos, ſpiſſiores incidendos, attenuandos ac educendos; & ſpeciatim in hydrope, anaſarca, tuſſi, aſthmate, colica flatulenta, tum etiam in ictero præſcribitur. Quidam obſervarunt ſenibus potiſſimum conferre.

Alii Cartamum exhibent in ſubſtantia, alii in emulſionibus, quidam tandem decoctis admiſcent. Qui in ſubſtantia exhibent, medullæ a cortice mundatæ ℈j. vel ℈ij. offerunt, in emulſionibus expreſſionem ex ʒvj. vel ℥j. ſeminum

num mundatorum contusorum, in sero lactis vel jure gallinæ aut alio liquore conveniente propinant.

Verum quocumque modo sumatur, apud omnes fere constat Cartamum stomacho adversari, fastidiosum esse medicamentum, conturbans viscera, tardæque operationis, sed præsertim, cum ejus substantia exhibetur: quapropter rarissime præscribitur. Hæc autem vitia emendantur aromaticis medicamentis & stomachicis quibus crassiora Cartami sulphura expandi possunt, salibus alcali quibus eadem inciduntur sulphura, & attenuantur. Quandoque etiam segnities ejus quibusdam purgantibus medicamentis valentioribus, Senna, Jalapa, Scammonio stimulatur.

℞. Seminis Cartami excoricati ʒvj. Contunde in mortario marmoreo, sensim affundendo aq. comm. ℥vij. Fiat colatura, in qua dissolve Syrup. Flor. Persicor. ℥j. Fiat emulsio, quæ aromatizetur cum eleosacchar. Cinnamom. q. s. vel aq. Cinnamom.

℞. Semin. Cartham. ʒiiij. Contunde cum Scammonii gr. vj. in aq. comm. ℥iiij. & aq. flor. Aurantior. ℥ij. Fiat expressio, in qua dissolve Sacchari albi ℥ß.

Carthami semen ingreditur Electuarium Diacarthami cui nomen dedit, licet hujus Electuarii præcipua vis cathartica debeatur Scammonio, Turbith, Mannæ & Hermodactylis potius quam huic semini.

Electuarium Diacarthami præscribitur solum a ʒij. ad vj. permistum vero potionibus purgantibus ad ʒij. vel iij.

℞. Sennæ mundatæ ʒij. Sal. Absynth. ℈j. Infunde in s. q. aq. fontanæ per sex horas. In colaturæ ℥vj. dissolve Electuar. Diacarthami ʒij. vel iij. Syrup. Rosar. solutivi cum Senna & Agarico ℥j. Fiat potio in catharrosis affectibus, paralysi, arthritide, & hydrope.

Rarius ad usum medicum flores croceo colore splendentes adhibentur: nonnulli illis contusis condimenti vice utuntur. Cibos croceo colore commendant, & alvum emolliunt ad ʒj. In substantia purgant, inquit Ettmullerus. Dicuntur & ictero mederi: & ex his solis vel cum floribus Calendulæ simul mistis paratur Conserva contra icterum flavum & hepatis obstructiones.

Sed maximus est eorum usus in arte infectoria, ad pannos præsertim sericeos roseo colore tingendos. Fæcula quoque ex illis paratur rubro suo colore splendente insignis, & a feminis plurimum expetita, ad roseum faciei colorem natura deficientem arte restituendum. Vulgo dicitur *Rouge d' Espagne*, fucus roseus Hispanicus. Ea est illius conficiendi ratio.

Crocea Carthami stamina aqua limpida pluries eluuntur, donec aquam flavo colore non amplius tingant: tum illis admiscentur cineres clavellati, & aqua calida superaffunditur. Omnia accurate agitantur & commoventur: deinde liquor colore rubro tinctus, per aliquod temporis spatium & brevissimum derelictus, crassioribus particulis ad vasis fundum depositis, in aliud vas paulatim effunditur a fæcibus, & per aliquot dies in loco remoto reponitur. Fæcula tenuissima intense rubra, rutilans, a liquore paulatim secernitur, & vasis fundum petit: effuso liquore, in alia vasa transfunditur, in quibus perfecte

exſiccata aureo dente perfricatur. Sic compactior fit, ne levis hic pulviſculus tenui flatu permotus in auras evaneſcat. Sic etiam fucus ille aureo ſplendore nitet.

ARTICULUS VIGESIMUS SEPTIMUS.

De Semine contra vermes.

SEMEN CONTRA VERMES Semenzina, Sementina, Semen ſanctum, Santolina, *Off.* vulgo, ***Poudre a vers***, ***Barbotine***, ***Sementine***, ***Santoline***. Pulvis eſt craſſior, conſtans ex minutis capitulis, oblongis, ſquamoſis, ex viridi flaveſcentibus; ſapore ingrato, amaro, cum acrimonia quadam aromatica; odore aromatico graviuſculo & nauſeoſo, cum foliolis ſurculiſque aut ſtipitibus minutiſſimis ſtriatis.

Nulla quidem res in officinis magis uſitata, & cujus origo minus cognita ſit. Dubitant adhuc num ſemen ſit, vel capſula ſeminalis, vel foliorum aut florum germina? Quænam ſit planta quæ eam proferat, an Zedoaria, an Abſynthii, an Abrotani ſpecies, an Chamæcypariſſus? Num in Gallia proveniat, in Palæſtina, in Ægypto, vel in Perſia, aut in ſolo Regno ***Boutan***, in India orientali remotiſſima?

Illud ſemen in Gallia naſci apud Santones aſſerunt, qui Abſynthium Santonicum non viderunt. Abſynthii Seriphii vel marini ſemen eſſe pronuntiant alii, nec potiori jure. Rauvolfius qui orientales plagas peragravit, Abſynthii genus eſſe pronuntiat, ***Scheba*** ab Arabibus nominatum, circa Bethlehem naſcentis, noſtrati ſimile: ſed folia quæ in hoc ſemine reperiuntur, a noſtri foliis ſunt prorſus diverſa. Præterea non eſt veriſimile diligentiſſimum plantarum Ægyptiacarum indagatorem Proſperum Alpinum, & qui in eum commentatus fuit J. Veslingium, utrumque in Ægypto aliquot per annos commoratum, nullam ejus mentionem feciſſe, ſi illarum regionum indigena fuiſſet: quod ſane, ob incertam hujus ſeminis originem quæ ipſos latere minime potuit, vix alias prætermiſiſſent.

Paulus Hermans Abrotani ſpeciem eſſe cenſet; quæ in Perſia & quibuſdam orientalibus regionibus reperitur; nec tam ſemina eſſe perfecta, quam ſquamoſa ſeminum nondum perfectorum involucra, inde per totum orbem tranſvehi.

Cum ſagaciſſimo hoc Botanico celebris per orientales provincias peregrinator Tavernerius conſentire videtur; quandoquidem ***Itinerarii ſui p. 2. l. 3. c.*** 15. enarrat Semenzinam in Indiæ ſuperioris Regno ***Boutan*** ad ſeptentrionalem Mogolum oram ſito provenire, unde Moſchus quoque & Rhabarbarum ſimul cum hoc ſemine afferuntur; necnon etiam in Caramania Perſiæ provincia ſeptentrionali creſcere, ſed quantitate adeo exigua, ut incolarum uſui vix ſufficiat. Quia vero hactenus paucos aut nullos Europæorum, ne dicam Medicorum, ad loca illa remotiſſima penetraſſe certum eſt, & mercatores de lucro potius quam accuratiore mercium ſuarum cognitione ut plurimum ſunt ſolliciti; quid mirum, ſi hac quoque in parte certa relatione careamus?

In-

Indefessus ille viator modum collectionis in isto Regno usitatum subjungit. Hæc planta in pratis colitur magna quidem copia: exiguus tamen est illius proventus, quandoquidem ejus semen, cum ad maturitatem accedit, levi ventorum agitatione in terram decidit ac disperditur. Præterea est ea apud illos populos opinio semen istud manuum contactu citissime corrumpi: idcirco manus neutiquam admovent; sed collectionis tempore per prata, ubi ampla est hujus plantæ seges, discurrentes, vannos quibus utraque manu armantur, modo a dextra ad sinistram, modo a sinistra ad dextram alternatim & assidue movendo, herbarum summitates seminibus turgidas attingunt. Hác allisione discussa semina vannis excipiuntur.

Verum de plantæ genere nil certi habemus. Semen probatur recens, minus pulverulentum, crasse granulatum, oblongum, ex viridi rufescens, & odoratum.

Analysi Chymica præter phlegma acidum, olei tum essentialis, limpidi, flavescentis, aromatici & amari, tum crassioris, empyreumatici, portionem non mediocrem præbet, sicut & spiritus urinosi, cum tantillo terræ & salis fixi salsi.

Adversus lumbricos & intestinorum vermes quoscumque quoquo modo sumptum utile censentur, tum propter intensum amarorem quem vermes ferre nequeunt, tum etiam ratione salis Ammoniaco similis, cujus ope viscidam incidit & dissolvit pituitam ventriculi & intestinorum plicaturis adhærentem, quæ vermes sinu suo recondit, eorumque semina retinet ac fovet. Insuper ventriculum roborat, flatus discutit, & ciborum appetentiam provocat. Utilius exhibetur, si cum Aquila alba aut alia quacumque Hydrargyri præparatione & Rhabarbaro consocietur. Sic enim vermes non solum enacantur, sed enecati cum verminosa saburra foras propelluntur.

Semen pulveratum usurpatur a ℈j. ad ʒj. in haustu vini vel aquæ Absynthii, Portulacæ, vel alterius liquoris idonei, vel sub forma boli. Nonnumquam semen oblinitur saccharo, quo facilius ab infantibus comedatur. Quidam hujus seminis macerationem in aceto commendant; sed supervacanea est hæc præparatio, qua vis ejus minuitur.

℞. Semin. contra pulver. ℈j. Aquil. alb. gr. v. Rhei pulver. gr. xviij. Misce cum Syrup. Absynth. q. s. Fiat bolus mane jejuno ventriculo devorandus, & per aliquot dies iterandus.

Usurpatur in Pulvere contra vermes *Charas*, & Tabellis contra vermes *Ejusdem*.

ARTICULUS VIGESIMUS OCTAVUS.

De Aniso Indico stellato, Badian *dicto*.

ANISUM Indicum stellatum, *Badian* dictum, *Off.* Anisum peregrinum, *C.B.P.* 159. Anisum Philippinarum insularum, *Clus. Hist.* 25. Zingi fructus stellatus, sive Anisum Indicum, *J. B. I.* 485. Fœniculum Sinense, *F. Redi exp. natural.* Cardamomum Siberyense Patavinorum, *Paul. Ammann. H.* Bo-

Bosian: vulgo *Anis de la Chine, ou de Siberie; Semence de Badiane*. Fructus est stellæ figuram repræsentans, qui constat ex sex, septem, pluribusve nuculis vel capsulis, radiorum in modum in centro coeuntibus, triangularibus, quinque, octo vel decem lineas longis, tres, quatuor vel quinque latis, leviter compressis, per basim coadunatis, compositis ex gemino cortice; exteriore duro, aspero, rugoso & spadiceo aut rubiginoso; interiore propemodum osseo, lævi & splendente, bivalvi, qui per latus supinum in siccis & inveteratis dehiscit, manifestumque præbet nucleum singularem in singulis nucibus latitantem, lævem, splendentem, oblongum, depressum, duas vel tres lineas longum, unam latum, colore seminis Lini, qui recondit sub tenui & fragili testa carnem albicantem, pinguem, dulcem, palato gratam, saporis medii inter Anisum & Fœniculum, sed valentioris. Capsula vero saporem Fœniculi refert cum quadam aciditate permistum, & odorem similem, sed fragrantiorem. Ex Tartaria, Sina, & Philippinis insulis affertur.

Quæ illos fructus profert arbor, dicitur Evonymo affinis Philippinarum insularum, Anisum spirans, nuculas in capsulis stelliformiter congestis proferens, *Plukn. Almag. Botanici*: Pansipansi, *G. Camelli*. Ad orgyarum duarum altitudinem & amplius assurgit, caudice crasso & ramoso. Ex ramis prodeunt cubitales tharsi, seu folia composita ex undecim, tredecim & quindecim foliis alternis, rariter crenatis, mucronatis, sesquiunciam latis, & palmo longioribus. Flos, inquit, est racemiformis, & exalbida congeries, magnitudine Piperis, frequentium & flocco muscorum nucamentorum: nascitur in Tartaria, Sina & Philippinis insulis. Semen Badian oleum essentiale fundit copiosum, quod oleo Anisi limpidius est, subtilius & fragrantius.

Iisdem viribus donatur ac Anisum & Fœniculum, imo præstantioribus. Apud orientales populos his seminibus anteponitur, & ad eosdem adhibetur usus. Ventriculum roborat, flatus discutit, & urinas promovet. Sinenses hunc fructum in ore post pastum detinere solent & masticare ad suavem halitum efficiendum, aeris impuri contagium arcendum, ventriculum roborandum, & ciborum concoctionem adjuvandam. Illud etiam cum radice Ninzin aquæ calidæ infundunt, infusionemque in modum Theæ bibunt ad ventriculum ceteraque viscera roboranda, vires labantes resarciendas: spiritusque recreandos. Balsamica illius virtute a renum calculo præservari aut liberari existimant. Illud idem plurimi cum potu Theæ, Caffe, aut aliis liquoribus permiscent ad gratiam ipsis conciliandam. Hodie spiritus ardens anisatus cum hoc fructu ab Indis præparatur, *Anis Arak* Batavis dictum, & plurimi æstimatum.

Semen seu nucleus hujus fructus odore & sapore non destituitur, ut quidam asserunt, imo comestum dulci & suavi Anisi odore & sapore os totum perfundit.

CAPUT SEPTIMUM.

De Plantarum Succis liquidis & concretis.

Succi nomine non humorem quemcunque per plantarum vasa dimanantem generatim & indiscriminatim intelligimus, sed illos tantummodo liquores qui vel sponte, sæpius autem vulnere illato, delabuntur; & lacrymatim profluunt: unde lacrymæ nonnunquam nuncupantur, quique in usum medicum veniunt. Humores illi plerumque concrescunt vel in resinam, vel in gummi, vel in mediam quamdam naturam inter gummi & resinam. Verum in officinis sæpius confunduntur; quandoquidem resinis quibusdam gummi nomen tribuunt, sicut & plurimis gummi-resinis. Sed ut accuratius distingui possint, dicendum est quid sit resina, quid gummi, quid gummi-resina.

Resina est humor pinguis, oleaginosus, inflammabilis, qui in aqua non dissolvitur, sed in oleo duntaxat. Constat autem ex partibus sulphureis cum acido sale conjunctis. Equidem ratione consistentiæ duplex est: liquida quæ lenta est & tenax; sicca, quæ friabilis ut plurimum, calore tamen mollescit. Inter liquidas resinas numerantur Opobalsamum, seu Balsamum Judaicum; Balsamum Peruvianum album, rubrum; Balsamum Tolutanum; Balsamum Copaivum; Liquidambar; Storax liquida; Terebenthina vera, seu Chia; Terebenthina, seu resina laricea, abietina, pinea; Labdanum. Inter resinas solidas recensentur Styrax, Benzoinum, Tacamahaca, Olibanum, Mastiches, Sandaracha, Sanguis Draconis, Copal, Anime, Caranna, Elemi, Hederæ, Camphora.

Gummi est succus concretus, qui in aqua facile dissolvitur, in igne nec liquescit nec flammam concipit, sed duntaxat crepitat. Componitur ex modica sulphuris portione cum terra, aqua & sale conjuncta; ita ut simul juncta mucilaginem constituant: & sunt Gummi Tragacantha, Arabicum, nostras, & Manna.

Gummi-resinæ nomine plurimi veniunt Succi concreti, qui in aqua & in oleis æque dissolvuntur, & quidem omnino aut pro majori parte: compositi sunt ex partibus resinosis & partibus gummosis simul coadunatis. Si partis salinæ quantitate sufficiente donentur, tota eorum substantia aqua solvitur: si vero mediocris sit hujus salis portio, remanet in aqua resinosæ substantiæ nonnihil, in oleo vel spiritu vini tantummodo solubilis. Hujus generis sunt Bdellium, Myrrha, Assa fœtida, Ammoniacum, Euphorbium, Galbanum, Opopanax, Sagapenum, Sarcocolla.

DE RESINIS LIQUIDIS.

ARTICULUS PRIMUS.

De Opobalsamo, seu Balsamo Judaico.

Balsamum, olim arboris balsamiferæ nomen, nunc generica vox est, quæ plurimis rebus & diversis tribuitur, tum nativis, tum arte præparatis. In officinis enim Balsami nomine insigniunt non solum lacrymam arboris balsamiferæ, Opobalsamum Græcis olim dictam, sed etiam succos resinosos tum liquidos, tum exsiccatos, qui odore pergrato & viribus ad Opobalsamum nonnihil accedunt; qualia sunt Balsamum Peruvianum, Tolutanum, Copaivum, &c. deinde liquores spirituosos arte confectos, quorum in compositione balsamici succi usurpantur, vel quorum virtutes balsamicæ sunt & vulnerariæ; qualia sunt Balsamum vulnerarium *Fioravanti*, Balsamum Pernianum: tum crassiores, oleosos, pingues, resinososve arte præparatos, ut Balsamum Samaritanum, viride, Hyperici, Momordicæ, Sulphuris, Saturni, &c. tandem unguenta quædam viribus præstantiora, ut Balsamum vulnerarium *Arcæi*, Balsamum apoplecticum. Hic vero de succo pingui & resinoso ex Balsamo arbore stillante agimus, & de quibusdam lacrymis resinosis balsamicis dictis ex aliis plantis, sponte vel per incisionem diffluentibus.

Opobalsamum, Balsamelæon, Balsamum Judaicum, Gileadense, Syriacum, e Mecca, Constantinopolitanum, album, *Off.* Ὀποβάλσαμον, *Græcorum*: vulgo *Baume de Judee, Baume d'Egypte, du grand Cayre, de Constantinople, Baume blanc.* Resina est liquida, pretiosa, albicans aut leviter flavescens, odoris fragrantis, ad Citri odorem accedentis, saporis acris & aromatici. Probatur recens, quæ fluidior est, magis oleosa, & odore fragrans: improbatur tenacior, quæ vetustior, & Terebenthina aut aliis adulterata mangoniis, quæ facile odore & sapore distinguuntur.

Planta quæ hunc liquorem fundit, dicitur Balsamum Syriacum, Rutæ folio, *C. B. P.* 400. Balsamum verum, *J. B. I.* 298. Balsamum Lentisci folio, Ægyptiacum, *Bellon. observ.* Balsamum, *P. Alpin.* 48. Hæc, ut ait Alpinus, arbuscula ad Ligustri vel Cytisi altitudinem assurgit, & folia pauca gerit Rutæ vel Lentisci potius similia, perpetuo virentia, terna, quina aut septena, alæ adnata cum folio impari in extremo posito. Ramuli odorati sunt, resinosi & lenti. Eorum lignum album est & inodorum, gemino cortice tenui seu membranaceo contectum, extimo foris subrubente, intimo virescente, odorato, saporis aromatici. Flores ex albo purpurei, Acaciæ floribus proximi, & summe odorati. Semina flava sunt, folliculis nigris subrubentibus inclusa, odorata, acria, amara, humorem flavum melli similem fundentia.

De hujus arboris natali solo auctores inter se non conveniunt. Hujus arboris patriam fuisse Judæam Theophrastus, Dioscorides, Plinius & alii existimaverunt: narrantque in Hyericuntina Judææ valle illam excoli in duobus re-

giis hortis, altero viginti jugerum non amplius, altero vero pauciorum. Hinc Balsamum Judaicum dictum fuit. Plinius asserit, Balsamum uni terrarum Judææ concessum fuisse: observatque ultimo Romanos inter & Judæos bello hos in hanc arbusculam sæviisse, sicut & in vitam suam; contra vero Romanos defendisse, & dimicatum pro frutice fuisse. Nullibi sponte nasci Theophrastus asserit. Verum Dioscorides non in sola Judæa, sed etiam in Ægypto nasci tradit. Strabo quoque refert in Arabia Sabæorum tractu maritimo reperiri. Tandem constat neque Judæam neque Ægyptum ejus spontaneum fuisse solum. Hodie enim nullæ arbores balsamiferæ in Judæa reperiuntur, neque etiam Bellonii tempore reperiebantur; quippe quæ tempore invasionis Turcarum prorsus neglectæ aut divulsæ fuerant. Illas tantummodo vidit in quodam Memphis civitatis, hodie Cairi, suburbio Matharea dicto, ubi in hortis Turcarum Imperatoris diligenter excolebantur & caute custodiebantur. Illuc autem, Bellonio referente, non ex Judæa sed ex Arabia felici magnis Sultani sumptibus translatæ fuerant. Quin etiam auctor ille affirmat eas olim & etiam tum in Arabia felice extitisse, unde lignum & fructus ab omni antiquitate cum aliis mercibus Arabicis Memphim delata fuerant. Cum autem Augustinus Lippi anno 1704. Cairum pervenisset, frustra in Mathareanis hortis arbores balsamiferas quæsivit, quæ jam diu perierant. Eas in Mecca & aliis Arabiæ felicis Provinciis sponte nascentes solummodo reperiri narrat, *in Epistolis ad illustrissimum Fagonium, olim Ludovici XIV. archiatrum*, ex relatione cujusdam Principis Arabis Meccæ Regis filii, a quo etiam Opobalsami extrahendi rationem acceperat. Itaque Arabia felix Balsami locus patrius semper fuit, nunquam Ægyptus aut Judæa.

Opobalsamum, referente Alpino, cum primum eductum, colore est albo, odore eximio & acutissimo, Terebenthinam redolens cum suaviore odoris fragrantia, sapore amaro, acri & adstringente. Substantia turbida crassaque, ut oleum statim ab Olivis expressum, cernitur; postea tenuissima, limpidissima fit & levissima: color in subviridem mutatur, deinde in aureum, ac demum, cum annosior fit, in melleum convertitur: tum Terebenthinæ modo crassescit, difficillime fluit, & multum de suo odore deperdit. Quando recens est, præ multa ejus levitate in aquam instillatum non desidet, sed ex alto in eam projectum parumper in ipsa mergitur, fereque continuo assurgens supra totam aquæ superficiem totum expanditur, eique miscetur ita ut maxima cum difficultate separetur: in ea paulo post concrescit atque coagulatur, coagulatumque stylo totum ab aqua eximitur, quod tunc colore lactescit, sive album quasi lac visitur. Et hæ sunt Opobalsami genuini & recentis notæ.

Veteres Opobalsamum ex arborum cortice leviter inciso stillans unice excipiebant, & quidem quantitate admodum exigua. Hodie ex Aug. Lippi epistolis tres sunt illius succi species. Prima verum Opobalsamum dici potest, & est pretiosus ille humor, vel sponte vel ex vulneribus cortici inflictis dimanans: sed adeo exiguum est quod colligitur, ut pro indigenis & magnatibus vix sufficiat, rarissimeque foras deferatur. Altera species est Balsamum e Mecca seu Constantinopolitanum pretiosum quidem, quodque raro

ad nos

ad nos pervenit nisi per magnates quibus dono datur. Sic extrahitur. Arboris balsamiferæ ramusculis & foliis cacabum adimplent, illisque aquam affundunt, donec supernatet. Cum ebullire incipit, oleum limpidum ac tenue aquæ innatat, quod sedulo colligitur, & ad mulierum usum reservatur: eo enim ad faciem expoliendam utuntur, capillosque inungendos. Perseverante autem ebullitione, aliud oleum paulo crassius & minus odoratum ad aquæ superficiem elevatur, quod ut minus pretiosum per caravannas Cairum & ad exteras nationes transmittitur; illudque est in Europa vulgatius.

Præter Opobalsamum, in officinis adhuc usitata sunt Carpobalsamum seu Balsami fructus, & Xylobalsamum seu lignum Balsami.

CARPOBALSAMUM, *Off.* Καρποβάλσαμον, *Græcorum*. Bacca est oblonga, subrotunda, Piso minor, in parvum acumen desinens, pediculo brevi donata, cortice rugoso, fusco, quatuor costis distincto; includens, dum bene matura est, exiguam medullam balsamicam, oleosam, albicantem, odore & sapore Opobalsami grato. Probatur flavum, plenum, grande, ponderosum, gustu fervens in ore, modice Opobalsamum redolens: rejicitur exoletum, cariosum, pulverulentum, vacuum, leve & inodorum.

XYLOBALSAMUM & Balsami lignum, *Off.* Ξυλοβάλσαμον, *Græcorum*. Sub hoc nomine afferuntur surculi seu ramusculi lignosi, tenues, contorti, nodosi & brachiati, plumæ anserinæ vel minoris digiti crassitie, duplice cortice circumtecti; exteriore tenuiore, rugoso, rufo; interiore pallide virente, saporis & odoris nonnihil resinosi, ad Opobalsami odorem accedentis, cum recens est. Legitimum raro in officinis reperitur, aut saltem annosum est, & prorsus inodorum. Pro Xylobalsamo etiam substituunt Lentiscinos ramulos Opobalsamo perunctos.

Opobalsamum recens collectum & distillatum oleum præbet tenue & fragrantissimum; & resina quædam rufescens remanet, quæ, si igne urgeatur, olei crassioris ad Terebenthinæ oleum accedentis portionem fundit, ac tandem oleum rufum cum acidi liquoris guttis aliquot. Ab hoc oleo tenui & volatili ejus vis pendet.

Opobalsami vires, ratione ætatis, diversæ sunt. Cum enim recens est, tenuibus, actuosis & summe volatilibus particulis copiosis donatur; ac proinde majoris est efficaciæ quam annosum. Intus exhibitum viscerum putredinem & corruptionem tollere, abscessibus pulmonum, hepatis & renum conducere fama est. Alexipharmacam vim obtinet, & in venenatis & demorsis a serpentibus, atque ictis a scorpionibus tum epotum, tum illitum maxime juvat; quod & veteres, Dioscorides & Plinius testantur. In peste, ut ab ejus contagio defendantur, Ægyptii nihil majus habent quo utilius & tutius utantur, singulis diebus ejus semidrachmam deglutientes. Multasque etiam putridas febres eo epoto sanant, largiore ab ipso erumpente sudore. In chronicis febribus, & crudis frigidisque humoribus obstructionibusque viscerum, nihil utilius & præstantius experiuntur, quam Opobalsami ℈ij. vel ʒj. per os quotidie exhibere. Uno verbo nullum est medicamentum, ut refert Alpinus, quo magis ac frequentius Ægyptii medendo utantur quam Opobal-

 samum,

ſamum, quod illi ad omnes fere morbos & ſymptomata adhibent, ad eoſque maxime qui vel ex ſimplici intemperie frigida & humida, vel frigidis humidiſque ſuccis, vel a venenis concitantur. Felici cum ſucceſſu exhibetur in gonorrhæa a guttis xij. ad xx. ſingulis diebus mane jejuno ventriculo, necnon etiam in albo mulierum fluxu, & in dyſenteria. Commendatur inſuper ad pulmonum tubercula cruda diſcutienda, & infarctus pulmonares expediendos. In phthiſica diatheſi ſæpe conducit, fibrillarum pulmonarium tonum reſtituendo, & ſeri in pulmones exſudantis acrimoniam temperando, viſcidoſque humores incidendo: quare aſthmaticis quoque convenit. Utiliter quoque præſcribitur in internis ulceribus, præſertim pulmonum, renum & veſicæ, modo ulcus illud non ſit eryſipelatoſum, ut ſæpius contingit. Tunc enim, obſervante Friderico Hoffmanno, balſamica omnia, reſinoſa & oleoſa ſumme nocent, inflammationem augendo, & puris excretionem coercendo. Itaque ubi adeſt febris inflammatoria, a balſamicorum uſu abſtinendum eſt, aut ſaltem ſumma cum cautione uſurpanda ſunt. Mulieres Ægyptiæ ſteriles eo tum epoto, tum ſuppoſito, tum ſuffito, felici cum ſucceſſu ſæpe ad removendam ſterilitatem utuntur.

Externe ad vulnera ſananda ab omni ævo celeberrimum fuit, tantæque efficaciæ habitum, ut aliis unguentis oleiſque vulnerariis pretioſiſſimis nomen ſuum communicaverit: ideoque Empyrici & Agyrtæ, ut medicamenta ſua commendatiora apud vulgus redderent, ea balſamicorum appellatione honeſtarunt. Nec deſunt exempla vulnerum, etiam periculoſorum, brevi temporis ſpatio Balſami liquore perſanatorum. Quin & ſordida ulcera expurgat, ut poſt Dioſcoridem P. Alpinus ſcripſit. Obſervandnm tamen balſamica & reſinoſa ejuſcemodi medicamina vulneribus ſimplicibus, ſeu in quibus adeſt ſimplex continui ſolutio, apprime convenire & mederi, tum ad vulnus obducendum, & ab aeris contactu præſervandum, tum ad labiorum vulneris agglutinationem citius promovendam. Tunc enim vulnera quæ per ſe brevi ſanarentur, multo citius ad cicatricem perducuntur: verum ſi aliqua adſit contuſio vel contritio fibrarum quarumdam carnoſarum aut aliarum, cum contritæ illæ partes ſuppurationem ſemper inducant, fruſtra balſamica medicamenta ad vulnus agglutinandum adhibentur; partes enim illæ putreſcentes, & quarum ſeparatio impeditur, diutius in ea parte immorantes, acrimonia ſua partem affectam vellicant & inflammant. Unde tardior fit vulneris curatio, & ſæpe difficilior.

Opobalſamum exhibetur Saccharo involutum ſub forma boli, vel vitello ovi ſolutum in emulſione, juſculo, vino, aut alio quovis liquore idoneo, a guttis vj. ad ʒß.

℞. Opobalſami gutt. xij. Excipiantur Saccharo tenuiter pulverato; & fiat bolus in gonorrhæa, albo mulierum flore, & dyſenteria.

℞. Balſam. Judaici ℥ß. Vitellos ovi n. ij. Sacchari in aq. Roſar. ad ſyrupi conſiſtentiam cocti ℥ij. Fiat miſtura, cujus cochlear unum in decocti pectoral. ℥vj. vel in lactis tepentis hauſtu propinetur, in tuſſi ferina & vehemente phthiſi incipiente, & ad cruda pulmonum tubercula reſolvenda.

Fre-

Frequens eſt Opobalſami uſus inter mulieres Aſiaticas & Ægyptias ad faciem expoliendam; quandoquidem cutis eo illita a rugis defendi perhibetur. Sic autem Ægyptiæ Opobalſamo utuntur, referente Alpino. Balſamanda mulier, ut ſic loqui liceat; in balneo calido in primis moratur, quouſque multum incaluerit, quo tempore cutim Opobalſamo multoties copioſe illinit: ſic inuncta, per horam & amplius in balneo valde calido, quouſque cutis Opobalſamo recte imbibatur & areſcat, morata, egreditur ſolitaque munia exercet, permanetque ſic facie atque pectore Opobalſamo inunctis per tres circiter dies; ac tertia ab inunctione die rurſum in balneum ſe confert, & eodem jam ſupradicto modo faciem ac pectus copioſo Opobalſamo perungit. Eamdem inunctionem multoties repetit ſaltem per triginta dies, quibus cutim nunquam mundant nec abſtergunt.

Tandem cum Opobalſamum probe exſiccatum eſt, præmiſſa modica olei Amygdalarum amararum inunctione ſe lavant, cutimque multis diebus aqua Fabarum ſtillatitia abſtergunt.

Apud nos, quæ ad faciem lavandam Opobalſamo utuntur, illud ſic præparant.

℞. Opobalſami & olei Amygdalar. recens expreſſi ana ʒij. Diligenter miſceantur in mortario vitreo. Senſim affundantur ſpiritus vini ℥vij. aſſidue movendo cum piſtillo. Liquor in ampullam vitream effuſus quieſcat, donec oleum totum in ima ampullæ parte ſeparatum appareat. Spiritus ſupernatans rite ab oleo ſecretus ſervetur ad uſum. Hujus ſpiritus ℥j. cum aquæ ℥viij. permiſcetur, & lacteſcit miſtura; ideoque Lac virginale dicitur, ad faciem lavandam plurimi æſtimatum: nulla fit in hoc lacte præcipitatio, ſeu Balſami ſeparatio.

Fructuum atque virgarum recentium uſus eſt in officinis, licet rarior. Iiſdem fere conveniunt quibus Opobalſamum, iiſdemque facultatibus donantur, Verumtamen Opobalſamum efficacius eſt eo minus Carpobalſamum, omniumque minime Xylobalſamum. Eorum pulvis vel decoctum præſcribitur. Subſtantia a ʒj. ad ʒij. in decocto vero ad ℥ß.

Opobalſamum uſurpatur in Trochiſcis *Hedichroi*, Theriaca & Mithridatio: Carpobalſamum in Theriaca: Xylobalſamum in Trochiſcis *Hedichroi*, & Mithridatio.

ARTICULUS SECUNDUS.

De Balſamo Peruviano, albo & fuſco.

Ex quibuſdam Americæ regionibus varii ſucci reſinoſi afferuntur præſtantiſſimi, quibus Balſami nomen ob inſignes eorum virtutes cum Opobalſamo communes conceditur. Tres quatuorve potiſſimum celebrantur, ſcilicet Balſamum Peruvianum album & fuſcum, Balſamum Tolutanum & Balſamum Copaiva.

Balsamum Peruvianum album, *Off.* vulgo *Baûme blanc du Perou.* Succus eſt fluidus, tenax, Terebenthinæ conſiſtentia tenuior, reſinoſus, inflammabilis,

bilis, limpidus, ex albo flavescens: saporis acriusculi, aliquantum amari; odoris fragrantis & suavis, ad Styracem accedentis. Affertur ex Americanis Hispanicæ ditionis regionibus.

BALSAMUM Peruvianum fuscum, vel nigricans, *Off.* vulgo *Baume brun ou noir du Perou*. Succus est fluidus, resinosus, tenax, Terebenthinæ consistentia similis, coloris ex rufo ad nigrum vergentis, cum odore fragrantissimo Benzoinum suaviter referente, sapore subacri, linguam leviter mordicante, qui igni admotus flammam facile concipit, suaviterque olentem similiter fumum spargit.

Rejiciatur nigrum, minus bene olens, seu quod empyreuma seu fumi odorem refert. Ambo illi succi ex eadem arbore ducunt originem. Dicitur Hoitziloxitl, seu arbor, Balsami Indici, balsamifera prima *Hernandez*, 51. Balsamum ex Peru, *J. B. I.* 295. Cabureiba seu Balsamum Peruvianum, *Pison.* 119. Cabui Iba, *Marcgrav.* 137. Mali Medicæ magnitudine est, foliis Amygdali, majoribus tamen, obrotundioribus, & magis acuminatis, floribus in extremis ramorum flagellis luteis, initio loculorum oblongorum forma, sed procedente tempore quorumdam veluti foliorum ceteris longiorum & latiorum, in quorum extremitatis cavitate semina inclusa continentur candicantia aut pallentia, oblonga & paulisper contorta, seminibus Mali Medicæ similia. Inciso hujus arboris cortice stipiteve quovis anni tempore, sed præcipue exactis jam imbribus, nobilis ille liquor stillat. In calidis Americæ meridionalis regionibus nascitur, qualis est Peruvia.

Eadem arbor videtur esse, quam Monardes *Cap.* 9. describit; cuique duplicem tribuit, corticem; unum crassum Suberis modo, alterum vero tenuem; fructum Ciceris aut Pisi grano non majorem in extrema siliqua angusta, digitum longa, alba.

Prior succus albidus ex inciso arboris cortice exstillat; alter vero coctione, modo Indis usitatissimo, elicitur. Dissectum trunci lignum, corticem & ramos in minutissima frustula in capacissimum lebetem aqua plenum conjiciunt, & ebullire sinunt, quoad satis sit. Aqua refrigerata, oleum supernatans rufescens, vel ex rubro ad fuscum vergens, conchis colligunt & servant.

Ex Balsamo Peruviano albo, referente Paulo Hermans, distillato oleum extrahitur, quod statim concrescit in salem instar Sacchari, candidum velut Camphora, qui constat ex oleosis particulis tenuioribus, & sale acido volatili intime conjunctis.

Balsamum Peruvianum sive album, sive fuscum ad eadem commendatur quibus Balsamum Arabicum convenit; & eodem exhibetur modo a gutt. iiij. ad xij. in asthmate, phthisi, dolore nephritico, mensium suppressione. Extrinsecus lenit dolores ex humoribus frigidis ortos, nervos contractos sanat, in vulneribus consolidandis valde proficuum est. Cavendum ab ejus odore vehemente qui caput afficit & gravat, & in lypothymiam nonnunquam inducit. Usupartur in Pilulis balsamicis, *R. Morton.*

℞. Conf. Ros. rubr. ℥j. Balsami Lucatellæ ℥ß. Balf. Peruv. gut. iij. M. F. bolus in tussi inveterata, phthisi incipiente, ulceribus internis, casu ab alto, & dysenteria.

Bal-

Balsamum Peruvianum cum vitello ovi solutum longe acrius fit, observante Ettmullero, & magis fauces vellicat quam per se sumptum.

ARTICULUS TERTIUS.

De Balsamo Tolutano.

BALSAMUM Tolutanum, *Off.* Balsamum solidum, *Quorumdam*: vulgo *Baume de Tolu*, *Baume d'Amerique*, *Baume de Carthagene*, *Baume dur. Baume sec.* Succus est resinosus, tenax, mediæ inter liquidum & densum consistentiæ, coloris ex spadiceo ad aurum vergentis, odoris fragrantissimi, ad Benzoini & Citri odorem accedentis, saporis dulcis & grati; nec nauseam movet, ut cetera Balsama. Advehitur in cucurbitis parvis ex quadam Americæ meridionalis Provincia inter civitates Carthegenam & Nomen Dei dictas sita, *Tolu* ab Indis dicta, & *Honduras* ab Hispanis. Per tempus exsiccatur & indurescit, ita ut fragile evadat.

Arbor quæ hunc fructum fundit, dicitur Balsamum Tolutanum, foliis Ceratiæ similibus, quod candidum est, *C. B. P.* 401. Balsamum de Tolu, *J. B. I.* 196. Balsamum Provinciæ Tolu, balsamifera quarta, *Hernandez* 53. Pumilis Pinis similis est, plurimos ramos quaquaversum spargit, foliaque Ceratiæ similia obtinet, semper virentia. Accuratiorem hujus descriptionem non reperi. Inciditur tenuis & tenellus cortex ferventissimo sole: liquor effluens cochlearibus e cera nigra factis excipitur, qui deinde in cucurbitas aut alia vascula ad eam rem parata effunditur.

Eædem huic Balsamo, quæ Balsamo Peruviano, tribuuntur virtutes: quinimo a quibusdam præstantius censetur. Apud Anglos frequentioris est usus, præcipue in phthisi, & ulceribus internis. In primis autem celebratur ad vulnera consolidanda & a putredine defendenda, in articulorum vulneribus, sectionibus & puncturis nervorum. Nulla acrimonia donatur, ideo in potionibus solutum ab ægrotantibus facilius hauritur quam Peruvianum.

Ex hoc Balsamo sic præparatur Syrupus balsamicus, *Pharmacop. Londinensis*, apud Anglos usitatissimus.

℞. Balsami de Tolu ℥ij. aq. limpid. ℥xij. Coque in vase clauso balneo arenæ per duas tresve horas. Colaturæ frigidæ admisce Sacchar. albissim. ad Electuar. solid. consistentiam cocti ℥xx. & fiat Syrupus.

ARTICULUS QUARTUS.

De Balsamo Copaiba seu Brasiliensi.

BALSAMUM Brasiliense, Balsamum Oleumve Copaiba, Copaiva, vel Copaii, *Off.* Capivus, *Dale pharmacolog*: vulgo *Baume de Copaii*. Succus est resinosus, liquidus; dum recens est, oleosæ consistentiæ, per tempus tenax & glutinosus, ex albo flavescens, saporis acris, amari, aromatici; odoris fra-

fragrantis, ad ligni *Calambourg* dicti odorem accedentis. Ex Brasilia a Lusitanis in Europam devehitur.

Hujus succi duæ species occurrunt in officinis. Altera limpidior, coloris pallidi vel flavescentis, odoris grati, saporis amaricantis, consistentiæ pro ætate fluidioris vel crassioris, ad Terebenthinam accedentis; quæ præstantior. Altera crassior, albicans, minus pellucida, tenacis & melleæ consistentiæ, odoris minus grati, Terebenthinæ proximi, saporis amari injucundi, cum aquæ turbidæ portione in ejus fundo. Hæc species videtur vel adulterata, aut saltem coctione ex arboris cortice & ramulis extracta: idcirco improbatur.

Arbor ex qua ille succus stillat, dicitur Copaiba, *Pison.* 118. *& Marcgr.* Arbor balsamifera Brasiliensis, fructu monospermo, *Raii Histor.* 1659. Satis procera est, multis crassis & late per terram sparsis radicibus, trunco recto, admodum crasso, denso cortice, ligno saturate rubro & velut minio tincto, duritieque Fagino æquali, ramis plurimis late extensis & in ramusculos divisis. His plurima adhærent folia superna parte magis virentia, inferna vero diluto virore tincta, subrotunda, & ad ovalem formam accedentia, quatuor aut quinque digitos longa, duos autem vel duos cum semisse lata, pediculis crassis & digitalis longitudinis innixa, nervis & venulis in postica foliorum parte prominentibus insignita. Ramulorum extremis insistunt multi flores, ex quinque mediocris magnitudinis petalis compositi, quibus decidentibus succedunt siliquæ oblongæ, digitales, subrotundæ atque fuscæ; quæ si ad maturitatem pervenerunt, digito pressæ mox aperiuntur, & nucleum quem continent emittunt oblongo-rotundum, Avellanæ magnitudine atque forma, cujus exterius integumentum cuticula est nigricans, quæ ad medietatem vestitur pauca pulpa, lutea, lenta, molli, odoris instar Pisorum contusorum. Nucleus autem qui comeditur, constat carne lenta instar Cornu emolliti, dentibus cedente, saporis haud adeo manifesti, coloris aquei, quo simiæ delectantur, ita referente G. Marcgrav. *in histor. rerum natural. Brasiliæ*. Crescit hæc arbos in densis nemoribus mediterraneis Brasiliæ, necnon etiam in insula Maranhon & vicinis Antillis insulis, ubi fervente Æstate ex trunco profundius inciso liquor effluit oleoso-resinosus, primo quidem limpidus instar olei distillati Terebenthinæ, postea vero crassior, ex albo flavescens. Qui primo profluit liquor, seorsim asservatur, ceu præstantior altero qui ultimo prodit. Si truncus arboris istius justo tempore satis profunde & ultra corticem incidatur, spatio trium horarum ad duodecim Balsami libras emittit: at si intempestive saucietur, nihil vel parum liquoris balsamici fundit; vulnere autem mox cera aut argilla obducto, post duas circiter hebdomadas resinosum suum liquorem sat copiose fundit.

Hujus arboris lignum ob elegantem colorem saturate rubrum a fabris lignariis expetitur, tum ad asseres latos conficiendos, tum etiam ad varia opera elegantiora concinnanda, necnon ad tinctorios usus usurpatur.

Balsamum Copaiba cum aqua communi copiosiore distillatum oleum pellucidum odoris subtilis & jucundi præbuit: aqua distillata eumdem spirabat odorem. Residua vero Balsami portio in cucurbita aquæ innatans, ad resinæ con-

ſiſtentiam redacta, odoris erat reſinoſi. Ejus diſtillatione per retortam inſtituta, prodiit olei ætherei portio quædam, liquoris ſubacidi portio non mediocris, ac tandem oleum craſſum empyreumaticum, primo rubrum, deinde fuſcum, remanente carbone vel maſſa nigra, rara, lucida, levi, ex qua nullum ſal lixivio extractum fuit. Unde liquet, Balſamum Copaiba oleo tum ſubtili, tum craſſiori & ſale acido ſimul mixtis componi, a quibus ejus energia pendet.

Thomas Fuller Medicus Cantabricenſis obſervat, Balſamum Copaiba odore violaceo urinam non perfundere ſicut a Terebenthina fieri ſolet, ſed saporem intenſe amarum ipſi impertire. Idem auctor hoc Balſamum multis encomiis prædicat. Seri, ſalivæ & urinæ muriaticam ſalſedinem demulcet, ſpicula ſalina involvendo: ſanguinem oleoſis partibus depauperatum reſtituit, ejuſque cachexiæ ſcorbuticæ, rancidæ & putredinali medetur. Valet non tantum externe applicatum, ſed etiam interne exhibitum ad vulnera ſananda; ea enim mundificat & conſolidat. Vulnera quævis, nervorum præſertim, ſanat: dyſenteriam & alios alvi fluxus ſiſtit, ſicut & fluorem album atque gonorrhæam. Renes, ureteres & veſicam arenulis muco pure obſtructos, relaxatos aut ulceroſos, mirum quantum detergat, firmet & ſanet. Urinam ciet, ejus ardores extinguit, contentaque cruenta, fæda & purulenta præ omnibus aliis Balſamis efficaciter expurgat.

Illud inſuper tamquam præſtantiſſimum thoracicum idem Fuller commendat. Bronchia, inquit, detergit, pulmonibus tonum & ſanitatem conciliat, atque tubercula cruda diſſolvit: Peritus ille Medicus obſervavit, tuſſes horrendas periculoſas & phthiſim aperte minitantes hujus ſolius Balſami uſu penitus fuiſſe percuratas. Hecticis quoque, licet intenſe amarum & manifeſte calidum, optime tamen convenire aſſerit; quippe quod humorum ſalſedinem & acrimoniam patenter domat, putredinalemque inquinationem obliterat.

Exhibetur vel per ſe ex ovo ſorbili, vel cum vino aut alio quovis liquore permiſtum, vel ſub forma boli cum Saccharo, pulvere Liquiritiæ, aut alio quocunque idoneo pulvere a gutt. v. ad xv. vel xx. Si ad ʒij. vel ʒiij. pro doſi propinetur, æque catharſim promovet ac ipſa Terebenthina.

℞. Balſam. Copaiba ℥ß. Vitellos ovi n. ij. Syr. Hederæ terreſtris ℥ij. Vini generoſi ℥viij. Fiat miſtura, cujus cochlear unum aut alterum mane & veſperi propinetur, in pulmonum ulcere & tuberculis.

℞. Balſam. Copaiv. gutt. xv. rad. Glycyrrhizæ pulveris Succini pp. ana gr. xv. Antihectic. Poter. gr. xij. Syr. Heder. terreſtr. q. ſ. M. F. bolus ad pulmonum ulcus ſanandum.

℞. Rad. Butuæ pulver. & pulver. Liquiritiæ ana ℈ß. Balſam. Copaiv. q. ſ. M. F. bolus mane & ſero exhibendus ad ulcus renum & veſicæ abſtergendum & ſanandum.

℞. Lapid. Hæmatit. Maſtiches & Sang. Dracon. ana ʒß. Terræ Catechu & Corall. rubr. pp. ana ʒj. Balſam. Copaib. q. ſ. M. F. Electuar. cujus doſis ʒj. bis die, in fluore albo.

℞. Rhei pulver. ʒiij. Panac. Mercurial. ʒj. Balſam. Copaib. ℥jß. M. F. Ele-

Electuar. cujus dosis ʒj. quotidie mane & sero ad gonorrhæam virulentam curandam; quarto quoque die purgando cum Pilulis Mercurialibus.

Ex supra recensitis Balsamis variæ extrahuntur tincturæ balsamicæ multis encomiis prædicatæ. Hæc sit pro omnibus.

℞. Ligni Aloes, rad. Angelicæ, Ireos Florentin. & Aristoloch. rotund. ana ℥j. Folior. Dictamni Cretici, summitatum Hyperici, Roris-marini, Lavandulæ, Croci ana ℥ß. Spirit. vini ℔jß. Digerantur in vase vitreo exacte clauso sub sole per mensem. Seorsim quoque sumantur Myrrhæ, Aloes, Benzoin. Oliban. ana ℥ß. His affunde Spirit. vini ℔j. Digerantur quoque eodem modo per mensem. Tum ambo liquores percolati misceantur. Quibus affundantur Balsam. Copaibæ ℥ij. Opobalsami, Balsami Peruvian. Bals. Tolutani, Styracis liquid. & Terebenthinæ Cypriæ ana ℥j. Digerantur denuo per quindecim dies, serveturque liquor ad usum internum & externum.

Cavendum tamen ab interno balsamicorum usu, ubi febrilis æstus adest: sanguinem enim accedunt, & ad phlogosim concipiendam concitant: unde ex eorum usu inopportuno vel diuturniore, vel dosi largiore febris accenditur, hæmorrhagiæ sequuntur, cephalalgiæ, cordis palpitationes aut quorumdam viscerum inflammationes. Sæpe etiam ciborum inappetentia aut difficilis concoctio balsamicorum usum comitatur, quandoquidem resinosis eorum particulis ventriculi fermentum obtunditur. Quapropter longe a pastu exhibenda sunt, nec dosi nimia.

ARTICULUS QUINTUS.

De Liquidambaro.

LIQUIDAMBAR, Liquidambarum, & Ambarum liquidum, *Off.* Succus est resinosus, liquidus, pinguis, consistentia Terebenthinæ similis, ex flavo rubescens; saporis acris, aromatici; odoris fragrantis, ad Styracem & Ambarum accedentis. Ex nova Hispania, Virginia & aliis Americæ meridionalis Provinciis olim afferebatur. Quandoque etiam cum hoc succo resinoso oleum illo tenuius, fluidius & fragrantius ab eodem extractum asportabatur; oleum de Liquidambare dictum, coloris rufescentis, & magis limpidum. Hæ substantiæ olim magno erant in usu, & in unguentariorum officinis sæpius & magna copia reperiebantur. Nunc vero, quandoquidem odoramenta fere obsoleverunt, rarissime in officinis occurrunt, ita ut iis sint prorsus ignota.

Arbor quæ hunc succum fundit, dicitur Liquidambari arbor, sive Styracifera, Aceris folio, fructu tribuloide, id est, pericarpio orbiculari ex quamplurimis apicibus coagmentato semen recondens, *Plukn. Phytograph. Tab.* 42. Xochiocotzo-Quahuitl, seu arbor Liquidambari Indici, *Hernandez* 56. Ococotl Indorum, *Nicol. Monardis*: Styrax Aceris folio, *Raii Histor.* 1681. Arbor Virginiana Aceris folio, potius Platanus Virginiana Styracem fundens, *Ejusdem* 1799.

Ar-

Arbor eſt vaſtæ magnitudinis, pulchra, procera, ramoſa, patula, cum radicibus longe lateque expanſis, caudice recto, cortice partim fulvo, partim virente, odorato. Folia profert Aceris foliis ſimilia, in tres pluresve cuſpides diviſa, altera parte albicantia, altera obſcuriora, in ambitu ſerrata, tres pollices lata. De flore nihil habemus: fructus ſphæricus eſt, inſtar Platani aculeatus, conſtans ex pluribus capſulis ſeminalibus flaveſcentibus, prominentibus, & in acumen deſinentibus, in quibus ſemina oblonga, ſubrotunda deliteſcunt. Ex hac arbore, vel ſponte, vel inciſo cortice, ſuccus promanat reſinoſus, odoratus & fragrantiſſimus, Liquidambarum ſcilicet. Ex eodem ſucco recens collecto & loco idoneo repoſito oleum de Liquidambar dictum ſeparatur multo ſubtilius longeque ſuavius. Nonnulli etiam ex arboris ramuſculis & cortice comminutis & aqua coctis pinguedinem innatantem colligunt, & vendunt pro legitimo Liquidambaro. Cortex quoque comminutus odoris gratia cum reſina commiſcetur, ut ſcilicet ſuavius & diutius ſpiret in ſuffitibus.

Liquidambar olim maxima copia ad pelles & chirothecas odoribus imbuendas abſumebatur. Nuc vero apud nos odoramentum illud nomine vix cognoſcitur. Ab auctoribus utile dicitur ad pleroſque morbos frigidos, ad tumores reſolvendos; & ſpeciatim ad tumores & obſtructiones uteri, menſeſque provocandos commendatur. Hodie ſicut pleraque alia odoramenta obſolevit: ab his enim noſtratum capita læduntur, gravantur; & mulieres in hyſtericos affectus inducuntur.

ARTICULUS SEXTUS.

De Styrace liquido.

OFFICINÆ, præeuntibus Arabibus, Styracem diſtinguunt hodie in liquidum & ſiccum; cum Græci unicum tantum Styracem agnoſcant, ſiccum nempe, liquidum vero non noviſſe videantur. Hæc duo Styracis genera ſunt prorſus diverſa. De ſicco paulo poſt tractabimus; nunc autem de liquido.

STYRAX liquidus, *Off.* Miha, *Arabum*: Cotter-Mija, *Turcarum*: Roca-Malha Sinenſium, *Garziæ*: vulgo *Storaz liquide.* Succus eſt reſinoſus cujus duplex genus in officinis reperitur; purum, & impurum aut craſſum. Styrax liquidus purior ſiccus eſt reſinoſus, melleæ & tenacis ſubſtantiæ, Terebenthinæ ſimilis; ſemipellucidæ; coloris fuſci aut ex fuſco rubentis, vel etiam ex cinereo fuſci; odore valido ad Styracem ſolidum nonnihil accedente, ſed ob vehementiam fere ingrato; ſapore acriuſculo, aromatico, oleoſo. Probatur lentus, fulvus, pellucidus, odoratiſſimus.

Styrax minus purus aut craſſus ſuccus eſt reſinoſus, fœculentus, fuſcus vel ſubcinereus, opacus, pinguis & minus odoratus, & videtur eſſe portio fœculenta prioris: nec in medicamentis etiam externis niſi colatus & a fœcibus purgatus uſurpari debet. Officinarum vulgus, poſt quoſdam Arabes, Stactes nomen Styraci liquido tribuerunt, ſed perperam; cum Stacte Græcorum

ſit

sit Myrrhæ colamen, ut videre est apud Dioscoridem. Raro Styrax liquidus purus & sincerus in officinis reperitur: sæpe enim ligni scobe vel pulvere conspurcatur, aut factitii liquores in ejus locum substituuntur.

De Styracis liquidi origine magna inter auctores dissensio est: alii enim opinantur nihil aliud esse quam Myrrhæ colamen, ratione nominis Stactes quo donatur a quibusdam. Sed præter saporis & odoris discrepantiam inter Myrrham & Styracem, res prorsus diversas esse liquet ex eo quod Myrrha, utpote media inter gummi & resinas substantia, in quovis aquoso liquore facile pro parte dissolvatur; liquidus autem Styrax minime, sed in oleoso & pingui tantummodo, ut aliæ resinæ. Aliis factitium quid ex Styrace calamita in oleo ac vino soluto, admistaque Terebenthina Veneta excocta; quæ decoctio cum refrixerit, Styrax liquidus ad fundum secedere dicitur, superius vero innatare oleosam substantiam. Alii expressione idem moliuntur. Aliis est oleum ex nucleis arboris Storacifluæ expressum. Aliis fit per decoctionem corticis vel ramusculorum tenerorum & gemmarum Styracis, vel ut alii volunt, Liquidambaris. Alii Styracem calamitam & liquidum eumdem esse succum, consistentia tantummodo diversum affirmant. Samuel Dale testatur quodcunque in Pharmacopoliis Londinensibus pro Styrace liquido venditur, rem omnino factitiam esse.

Verumtamen Jacobus Petiver Pharmacopæus Londinensis, Regiæ Societatis Socius, & sagax naturalis historiæ scrutator, *Actis Philosoph. Reg. Soc. Lond. n. 313.* refert Styracem liquidum, a Turcis & Arabibus *Cotter-Miia* dictum, succum esse cujusdam arboris *Rosa Mallos* dictæ, quæ in insula Cobros maris Erythræi nascitur, trium dierum itinere ab urbe *Suez* distante. Hujus arboris corticem singulis annis deglubunt, & contusum in aqua marina coquunt usque ad visci consistentiam: tum resinosam substantiam supernatantem colligunt. Verum cum adhuc multum crassamenti seu corticis pulverati contineat, eam denuo aqua marina bulliente liquant & percolant. Sic defæcatam resinam & crassamentum fæculentum residuum seorsim doliolis includunt, & Moccam Arabiæ emporium transvehunt. Et hæ duæ sunt Styracis liquidi species quæ in officinis occurrunt.

Hoc odoramentum apud orientales populos multi æstimatur, & magni est usus. A libris 180. ad 360. dolium venditur, quod 420. libras continet, prout Styrax crassior est vel purior.

Nullam hujus arboris descriptionem reperimus.

Styraci liquido eædem tribuuntur virtutes ac ceteris Balsamis supra dictis. Intus præscribitur a guttis iij. ad xij. ad ulcera interna abstergenda & sananda. Frequentius adhibetur contusionibus, vulneribus, & ulceribus externis, præsertim scorbuticis. Summopere vero commendatur ad putredinem arcendam & sphacelum præcavendum. Usurpatur in unguento de Styrace dicto, cujus in Nosocomio Parisiensi frequens felixque usus est. Sic præparatur.

℞. Olei Nucum optimi ℥v. Gummi Elemi, Ceræ novæ ana ℥iij. ʒiij. Colophoniæ ℥vijß. Omnibus fusis adde Styracis liquidi & nitidi ℥iij. ʒiij. Fiat unguentum.

A R-

ARTICULUS SEPTIMUS.

De Terebenthina, variisque eius speciebus ac productis.

QUATUOR succorum resinosorum genera in officinis Terebenthinæ nomine insigniuntur, licet unicæ conveniat resinæ quæ ex Terebintho stillat. Quadruplex igitur Terebenthina, scilicet Chia, Veneta, Argentinensis, & communis.

TEREBENTINA Chia vel Cypria, *Off.* Ῥητίνη τερμινθίνη *Græcorum*: Terebenthina, *Latinorum*: Terminthina, *Quorumdam*: & barbare Ferbentina, Ferebinthina, Trebenthina, Trementina, aut Fermentina: Helc Alimbath seu Helt Alimbach, *Arabum*: vulgo *Terebentine de Chio*. Succus est resinosus, liquidus, ex Terebintho arbore effluens, colore candidus, subflavus, vitreus, aut candidus, ad cæruleum nonnihil vergens, interdum pellucidus, consistentiæ modo firmioris, modo mollioris, lentæ ac glutinosæ, ita ut inter digitos fricata nonnunquam in micas teratur, sæpius tamen mellis solidioris instar digitis cedat & adhæreat, odore acri, non ingrato, Laricеæ resinæ seu Terebenthinæ Venetæ non dissimili, præsertim manibus tractata, aut prunis imposita gustu modice amarescens, acris. Plurimi æstimatur quæ ex insulis Chio & Cypro affertur, unde nomen sumpsit. Veteribus Græcis cognita fuit, & apud eos usitata.

Stillat ex arbore quæ dicitur Terebinthus vulgaris, *C. B. P.* Terebinthus, *J. B.* Arbor est semper virens, Pyri magnitudine, cortice crasso & hiulco, cinereo, ramis patulis, in quibus alternatim folia nascuntur conjugata, rigida & firma, laurinis non prorsus absimilia, sed magis obtusa. Flores, incipiente Maio, in summis ramulis racematim congeruntur staminei, purpurascentes, steriles: species enim quæ fructus profert, staminibus omnino caret. Fructus racematim etiam nascuntur subrotundi, duas vel tres lineas longi, cum testa membranacea purpurascente vel flavescente, subacida, styptica & resinosa obducta. Testa autem unicapsularis, inanis sæpe, nucleum continet medullosum. In Gallia Narbonensi frequens occurrit; & in sylva Valena circa Monspelium ex vulneratis Terebinthis Terebenthinam fluere observavit Lobelius. In insula Chio secus vias sponte nascitur, & Terebenthinam abunde fundit crassam, e candido in colorem subcæruleum vergentem, saporis & odoris fere expertem, dentibus vix adhærescentem, quæ facile induratur, ut clariss. Tournefortius observavit.

Vindemiarum tempore quosdum folliculos seu vesiculas foliis & ramulis inhærentes promit, quales fere in Ulmi foliis nascuntur, sed pallido aut purpurascente colore: interdum etiam extremis ramis oblonga & cartilaginea cornicula quatuor, quinque, sex digitos aut amplius longa, varia forma excrescentia, rubentia, concava: quæ, sicut folliculi, aperta lentorem quemdam continere deprehenduntur, cui permista sunt cinerea & fuliginosa excrementa atque exigua animalcula alata. Horum corniculorum meminerunt

omnes

omnes fere qui de hac arbore ſcripſerunt. Nihil autem aliud ſunt, ut Joanni Raio videtur, quam excreſcentiæ quædam ab inſectis folia & ſurculos compungentibus & ibidem ova ſuâ deponentibus excitatæ, ut matricum ſeu uterorum loco iis inſerviant fovendis & excludendis, fetibuſque editis alendis & protegendis, mira naturæ providentia. In illis tamen folliculis aut corniculis non colligitur reſina, ſed ex ligno. Arbor ipſa ſicut & reliquæ reſiniferæ poſt germinationem inciduntur tum in caudice, tum in ramis: & ex vulneribus reſina diſtillat primum liquida, quæ deinde paulatim inſpiſſatur & areſcit.

Kæmpferus de Terebenthina Perſica mentionem facit apud orientales populos uſitatiſſima, Cypriæ non diſſimili, quæ colligitur in petroſis ac deſertis montium receſſibus circa Schmachiam Mediæ, Schiraſam Perſidis, in Luriſtano & Larenſi territoriis, & præſertim in petroſo monte circa *Maiin* pagum celebrem, una diæta diſſitum *Siiraſo*, ubi Terebinthi, ſeu, ut ait, Piſtaciæ ſylveſtres copioſæ naſcuntur. Accolæ liquorem reſinoſum, qui vel ex arbore ſauciata prolicitur, vel ex rimis nodiſque ſtirpium putreſcentibus, æſtuante Syrio, ſponte promanat, copioſum excipiunt. Exceptum liquorem parum lenteque coquunt, antequam ebullire incipiat, effundendum. Ita refrigeratus picis albæ colorem & conſiſtentiam refert.

Hujus Terebenthinæ apud orientales populos uſus, inquit Kæmpferus, non eſt alius, quam ut pro maſticatorio ſerviat, quo mulierculæ citra Indum maxillas ſine intermiſſione exercent; ita ut ægre, ſi ei adſueverint, carere hac reſina poſſint. Dicitur lympham proliciendo catharros tollere, albedinem & firmitatem dentibus conferre, appetitum excitare, ac gratum ori conciliare halitum. Proſtat ubique in officinis & myropoliis Turcarum, Perſarum & Arabum, ſub *Sakkis* Turcico & *Konderuun* Perſico nominibus.

Accolæ montis Benna in Perſide ex ſtipite vulnerato Terebenthinam non excipiunt; ſed ipſa ligna comburendo reſinam extorquent, quoad colorem ſpadiceum obſcurum acquiſiverit, quæ pro coloris ſpecie pictoribus inſervit: eſt enim dura, friabilis & ſplendida. Proſtat in officinis ſub nomine *Siiah Benna*, id eſt, nigredo montis Benna, vel *Rengi Sulah*, id eſt, color Sulah.

Analyſi Chymica Terebenthinæ Chiæ ℔ijß. præbuerunt olei tenuioris, limpidi & aquei coloris ℥ix. olei flaveſcentis ℥v. ſpiſſioris vero & rufeſcentis ℥xxij. liquoris acidi gr. lx. Caput mortuum in retorta ſuperſtes pendebat ʒvij. gr. xxx. ex quo per horas octo calcinato nihil ſalis fixi extractum fuit.

Hujus & ceterarum Terebenthinæ ſpecierum uſus eſt externus & internns. Externe admota emollit, digerit, diſcutit, reſolvit, ulcera expurgat, & vulnera recentia glutinat. Verum hæc reſina apud nos ad uſum externum raro adhibetur, cum Laricea vulgatior ſit, minus pretioſa, nec viribus inferior. Sæpius ad uſum internum præſcribitur, cum minus acris ſit. Inter vulneraria & balſamica medicamenta recenſetur. Revera inſignis eſt ejus energia ad interna ulcera mundificanda & abſtergenda. In pulmonum, ventriculi, inteſtinorum, hepatis, renum, veſicæ, & ceterorum viſcerum exulcerationibus utiliter præſcribitur. Confert veteri tuſſi, ſputo purulento, & incipienti phthiſi.

Uri-

Urinas provocat, easque odore violaceo perfundit: valet ad urinæ ardorem, suppressionem & nephritim, si ab acri, spisso ac glutinoso sero oriantur. Sæpe quoque arenulas pellit, serum viscidum quo agglomerabantur solvendo: verum non exhibenda est, quin prius sedata fuerit inflammatio. Ab ea quoque abstinendum, si calculus adsit in renibus major quam ut per vias urinarias transgredi possit: tunc enim aut inutilis est, cum non sit lithontriptica; aut partem jam ad inflammationem dispositam incendit. Verumtamen a quibusdam Medicis ad nephritim præcavendam diuturnior illius usus præscribitur, quo nempe serum viscidum arenularum & calculorum causa dissolvitur. Magnæ quoque sunt ipsius laudes in podagra & omnibus articularibus morbis, si accipiatur, ut docet Avicenna, quantitas Nucis Avellanæ singulis matutinis jejuno ventriculo. Nec mirum quod calculo confert, etiam podagræ prodesse; cum cognati sint illi morbi, & eamdem causam continentem seu materiam habeant; unde non raro in se mutuo transmutantur. Alvum quoque movet: & purgandi causa in senibus optime & sine noxa a Galeno vocatur, ad magnitudinem Nucis Ponticæ & amplius propinata. A quibusdam ad ℥ß. & ultra exhibetur; sed raro nunc in hunc finem usurpatur.

Exhibetur a ℈ß. ad ʒjß. sub forma boli, vel in aqueo liquore cum tantillo vitelli ovi dissoluta. A nonnullis coctione in aqua inspissatur ad extracti consistentiam, & ex ea Pilulæ formantur. Verum spirituosæ substantiæ plurimum coctione deperditur; quapropter hæc improbatur præparatio.

Ex Terebenthina Chia spiritus, oleum, resina seu Colophonia præparari possunt. Sed hæc præparata, ob hujus Terebenthinæ defectum, raro in officinis reperiuntur; cum insuper Terebenthina Laricea majorem spiritus copiam præbeat quam Terebinthi resina, quæ nobis jam inspissata & partibus magis volatilibus jam orbata advehitur.

Terebenthina Chia usurpatur in Theriaca *Andromachi*, Mithridatio *Damocratis*, & Trochiscis cypheos.

TEREBENTHINA Veneta, Larigna vel Laricea, *Off.* Λάριξ, *Græcorum*: vulgo *Terebentine de Venise, ou des Melezes*. Substantia est resinosa, liquida, limpida, lenta, tenax, oleo quidem crassior, melle vero liquidior, quæ ab intincto digito contumaciter & æqualiter defluit, aliquantulum translucida, vitri instar; coloris flavescentis; odoris resinosi, fragrantis, acris, non ingrati, aliquantulum tamen gravis; saporis tenuis, acris, amaricantis; quæ acredine & calore Terebinthi resinam superat. Probatur recens, quæ magis pellucida, candida, liquida, nullis inquinamentis aut fæcibus conspurcata, & cujus guttæ ungui adhærent, non vero diffluunt. Veneta dicitur, quia olim Venetiis nobis afferebatur; nunc vero ex Delphinatu & Sabaudia. Hæc resinæ species olim veteribus Græcis cognita fuit; & jam Galeni temporibus, sicut & abiegna pro genuina Terebinthi resina a quibusdam vendebatur. *Gal.* 3. *l. de comp. Med. sec. gen.*

Fluit ex arbore quæ Larix, folio deciduo, conifera, *J. B. I.* 265. Larix *Dodonæi* 868. vulgo *Meleze*. Arbor est procera, caudice recto; cujus cortex inferiore parte quæ ramis subest, fuscus, crassus, asper, in frequentes rimas

 de-

dehiſcit; præciſus interius rubere conſpicitur; reliqua parte lævis, glaber, nonnihil foris inalbicans; materies firma ſatis & ſolida, pectinibus rectis, fulva, odorata. Ramos multos promit in alios minores diviſos, qui lenti ac obſequioſi ſunt, deorſumque dependentes. Folia circa ramulos multa, ab uno tuberculo numeroſa, ſimul cohærentia, breviora, tenuiora, mollioraque quam Pini folia, haud aculeata. Flores amentacei ſunt, & ſteriles. Fructus coni ſunt parvi, cupreſſinis magnitudine fere ſimiles, ſed tamen longiores, gracilibus folioſis ſquamulis axi communi affixis compacti, ſub quibus latent ſemina gemina, exigua, foliata ſeu conjuncta, cum tenui membranula apum aut veſparum alis ſimili, magnitudine ſeminis Cupreſſi, foris cinericeo cortice, intus candido nucleo conſtantes, ſapore dulci & pineam nucem referente. Dum fructus illi adhuc teneri ſunt, ſubrotundi ſunt, & elegante purpura rubentes. In Alpibus Gallicis, Sabaudis, Rhæticis, Stiriacis & Carinthiacis, necnon etiam in Apennino abunde provenit.

Ex ea vel ſponte vel per inciſionem Vere & Autumno fluit reſina aquæ limpidæ inſtar, conſiſtentiæ oleo ſimilis; brevi vero nonnihil flaveſcit, & tractu temporis craſſeſcit. Ex eadem alia ſucci ſpecies quibuſdam anni tempeſtatibus exſudat, Mannæ prorſus ſimilis; qui idcirco Manna Laricea dicitur, vulgo ***Manne de Briançon***, a loco ubi frequentius reperitur. Eædem quoque arbori fungus adnaſcitur, Agaricus dictus; de quibus ſuo loco agemus.

Analyſi Chimica, Terebenthinæ Venetæ ℔ij. ℥xj. per B. V. diſtillatæ præbuerunt phlegmatis ſubacidi ʒjß. olei vero tenuiſſimi & limpidiſſimi ℥x. ʒvjß. Maſſa reſidua per retortam, igne reverberii gradatim aucto, exhibuit phlegmatis acidi ℥ij. ʒij. phlegmatis urinoſi aliquantulum: olei flaveſcentis paulo craſſioris ℥xij. ʒij. gr. liiij. olei rufi & ſpiſſioris ℥xvij. ʒiiij. Maſſa nigra, lucida, ſpongioſa, lævis, in retorta ſuperſtes pendebat ʒvj. gr. xij. quæ per horas octo in crucibulo calcinata colorem fuſcum ſubrubentem obtinuit. Omni ſapore deſtituta fuit, & ad pondus granorum xxij. redacta eſt. Nullus ſal ex ea lixivii ope extractus fuit. Partium deperditio in diſtillatione fuit circiter ʒj. & in calcinatione fere ʒvj. Unde liquet Terebenthinam Lariceam oleo ſubtili conſtare cum acido ſale ita conſociato, ut ambo in reſinoſum compoſitum faceſſant; nihil vero aut parum terræ continere, & portionem alcalici ſalis exiguam & vix perceptibilem. Revera ſi ſpiritus Terebenthinæ cum acido Vitrioli ſpiritu digeratur, poſt aliquot dies abeunt in reſinam Terebenthinæ ſimilem, quæ continuata digeſtione magis ac magis ſpiſſeſcit, donec in bitumen nigrum convertatur.

Obſervandum eſt, Terebenthinam non modo per os ſumptam, aut per anum injectam, ſed etiam externe vulneribus admotam, imo ipſius ſpirituoſas ac volatiles partes odore ſolo naribus & pulmonibus exceptas, urinas adeo afficere, ut violarum odorem referant. Unde concludimus, Terebenthinam vires ſuas exerere potiſſimum ſpirituoſis ac volatilibus ſuis particulis, quæ facile per totum corpus diffunduntur, maſſam ſanguineam, ceteroſque humores ſubeunt, dividunt & attenuant, acres ſales involvunt, ſecretiones & excretiones reſtituunt, urinarias potiſſimum aut alvinas partes ſolidas abſtergunt, illi-

niunt, earumque oscillationes restituunt; quod & de ceteris Terebenthinarum speciebus etiam sentiendum est.

Terebenthina Laricea iisdem ac Terebinthi resina virtutibus donatur, & apud nos ad usum internum præ ceteris anteponitur. Balsamica est, vulneraria, diuretica, & alvum simul movet. In pulmonum, renum, vesicæ & ceterorum viscerum exulcerationibus utiliter præscribitur. Magni est usus in gonorrhæa & fluore albo muliebri. Ad viscerum apostemata resolvenda vel maturanda plurimum confert; siquidem nonnumquam purulentam materiam a parte affecta subducit, & per urinarias vias foras cum urinis amandat. A Riverio & aliis Medicis celeberrimis commendatur ad calculos renum præcavendos; & ceteris diureticis eo magis anteponitur, quod urinas movendo simul alvum laxet, ita ut crassiores humores qui ab aliis diureticis ad renes deducerentur, per alvum deturbentur.

De modo Terebenthinam Venetam præscribendi, idem dicendum est quod de Cypria. Exhibetur enim sub forma boli aut pilularum, vel cum ovi vitello soluta. A multis aqua communi aut alio liquore lavari solet: ab aliis levi coctione in massam solidiusculam inspissatur. Sed inutilis est ejus coctio, lotio vero non magis utilis: lotione enim & coctione plurimæ ejus particulæ avolant & dissipantur.

Ejusdem externe adhibitæ vis balsamica & vulneraria satis prædicatur. Unde nullum ferme linimentum, nullum fere emplastrum, vel unguentum ad vulnera & ulcera est, quod Terebenthina Veneta, tamquam anima & corpus, inquit Ettmullerus, non ingrediatur. Ex ea cum vitelli ovi q. s. & oleo rosato vel alio quocumque idoneo Chirurgi unguentum digestivum parant in vulneribus usitatissimum & maxime commendatum.

In dysenteria, intestinorum exulcerationibus, dolore nephritico, urinæ suppressione, clysteres cum Terebenthina utiliter injiciuntur.

Non tamen absque cautione usurpanda est Terebenthina, sicut cetera diuretica; nec nisi præmissis universalibus, scilicet sanguinis missione, si metuenda sit febris aut inflammatio, tum medicaminibus primas vias abstergentibus & laxantibus: alioquin febris, cephalalgia, aut ardor in aliis partibus inceditur. Fabr. Hildanus, *Cent.* 5. *Obs.* 59. ex usu Terebenthinæ post cibos crudos & viscidos assumptæ urinam suppressam observavit.

Ex Terebenthina in officinis spiritus, oleum Terebenthinæ & Colophonia præparantur.

℞. Terebenthinæ Venetæ recentis, mundæ ac pellucidæ q. lib. Distilletur per retortam vitream, cujus tertia pars ad summum repleatur. Primo & lenissimo igne propellitur oleum æthereum, tenue, cum phlegmatis portione quadam junctum, quod vulgo spiritus Terebenthinæ nomine insignitur. Postea ignis gradu paulatim aucto, proliciuntur oleum flavum, deinde rufescens & consistentiæ paulo spissioris. Si tunc amoveatur ignis, vasis refrigeratis, in fundo retortæ reperitur massa solida, fragilis, pellucida, rufescens, quæ Colophonia dicitur. Si vero hæc massa resinosa igne urgeatur, fundit oleum nigricans, spissum,

quod a quibusdam Balsamum Terebenthinæ nuncupatur; & in retorta massa nigra, rara, spongiosa remanet.

Spiritus Terebenthinæ interne exhibetur ad guttas aliquot. Urinas potenter movet: convenit in urinæ suppressione a muco spissiore vias urinarias infarciente, in mictu cruento ac purulento ab ulcere renum & vesicæ oriundo, in affectionibus pulmonum.

In pleuritide a Bartholeto commendatur, quod humorem in thorace impactum solvat, & ad vias urinarias felici cum successu perducat. Raro oleum flavum intus propinatur. Externe spiritus & oleum tamquam balsamica & vulneraria adhibentur.

Colophonia digerit, resolvit & consolidat: minus detergit & penetrans est quam ipsa Terebenthina, ob oleosas partes distillatione ablatas. Intus nonnumquam exhibetur, sed raro: externe in quibusdam emplastris usurpatur.

℞. Terebenthinæ Venetæ ʒij. Olei Amygdalar. dulcium ℥ß. M. Hauriat æger in asthmate, nephritide, & urinæ suppressione.

℞. Terebenth. Ven. ʒij. Conserv. Rosar. vel Violar. ℥ß. M. F. bolus. Vel

℞. Terebenth. Ven. ℥ß. cum Sacchari pulverati, vel pulveris Liquiritiæ q. s. M. F. bolus in ulcere pulmonum, renum aut vesicæ. Vel

℞. Medull. Cass. recens extract. ʒvj. Terebenth. Ven. ℥ß. Glycyrrhizæ pulver. q. s. M. F. bolus in ulceribus internis.

℞. Terebenth. Ven. ℥ß. Rhabarb. pulver. ʒß. Fiat bolus in albo mulierum profluvio.

℞. Terebenth. Ven. ℥ß. Rhei pulver. ʒiij. Panaceæ Mercurialis ʒj. M. F. Opiata cujus dosis ʒj. bis die ad gonorrhæam curandam, præmissis præmittendis.

℞. Terebenth. Ven. in ovi vitello dissolutæ ℥ß. Mellis rosati ℥j. Lactis vaccini ℥viij. Fiat enema bis die iterandum in dysenteria & intestinorum exulcerationibus.

℞. Decocti folior. Malvæ, Parietar. flor. Chamœmel. Meliloti ℔j. in qua dilue Terebenth. Ven. vitello ovi dissolutæ ℥j. Salis Prunell. ʒj. Fiat enema in dolore nephritico. Vel

℞. Terebenth. Lariceæ, & Cass. recens mundatæ ana ℥j. Dissolve in seri lactis ℔j. Fiat enema.

Usurpatur Terebenthina Laricea in aqua antinephritica, *De Bellegarde* vulgo dicta *Charas*, aqua ad gonorrhæam fœtidam & virulentam *Quercetani*, in Pilulis de Terebenthina cocta *Charas*, diureticis, Mercurialibus, ad sistendam gonorrhæam & contra gonorrhæam virulentam *Ejusdem*, in Pilulis Matthæi *Ph. Bateanæ*, in Balsamo viridi *Metensium*, unguento seu Balsamo vulnerario *Arcæi*, oleo Hyperici, in unguento martiato, de Althæa, Basilico, mundificativo, & in unguentis emplastrisve fere omnibus.

Terebenthina abiegna seu abietina, Terebenthina Argentoratensis, *Off.* Ῥητίνη ἐλατίνη, *Græcorum*: vulgo *Terebentine de Strasbourg*, *Resine liquide des Sapins*, *Bigion*. Substantia est resinosa, liquida, dum recens est, Laricea pellucidior, minus lenta, minusque tenax, odore magis grata, & amara magis,

gis, corticis Mali citrei odorem & saporem quodammodo referens: per tempus flavescit & spissescit. Argentoratensis dicitur apud nos, ex eo quod ex Argentorato nobis afferatur.

Resinosus ille humor manat ex arbore quæ dicitur Abies, Taxi folio, fructu sursum spectante, *Inst. R. H.* 585. Abies, conis sursum spectantibus, sive mas, *C. B. P.* 505. Abies femina, sive ἐλάτη θήλεια, *J. B. I.* 231. Gallice *Sapin.* Procera & excelsa est arbor, Pinum altitudine superat. Caudex ejus rectus, inferius enodis, cortice albicante & fragili circumvestitur. Rami in circuitu circa truncum crescunt, interdum quatuor, interdum quinque, sex aut plures, & sic per intervalla dispositi ad cacumen usque observantur: utrinque surculos ut plurimum emittunt instar crucis, quibus undique adnascuntur folia brevia, minime pungentia, superne sature virentia, inferne ex adverso paululum candicantia, & linea viridi distincta. Flores amentacei sunt, pluribus constantes apicibus; qui in duo loculamenta dividuntur, transversa dehiscunt, pulveremque fundunt minutissimum, sæpe lunatum, ut microscopii ope facile patet. Steriles sunt. Fructus in aliis ejusdem arboris partibus nascuntur: coni sunt oblongi, ovati fere, Piceæ vulgaris conis breviores & crassiores; constant ex squamis in superiore parte latis, axi affixis, sub quibus latent semina gemina, foliata, subalbida, plena acri & pingui humore. Coni virent Autumni initio, & multam resinam fundunt; sub Autumni vero finem & Hyemis initium maturitatem consequuntur. Frequens crescit hæc arbos in Germania & septentrionalibus regionibus.

Non solum ex caudice & ramis, sed etiam ex tuberculis quibusdam intra corticem positis resina seu oleum abiegnum extrahitur. Quæ ex caudice vulnerato effluit, minus odorata est minusque pretiosa: exsiccata Thus colore & odore aliquantisper ementitur; sic ejus loco a nonnullis sufficitur. Resina vero quæ ex tuberculis incisis effunditur, plurimi æstimatur, & speciatim Lachryma abiegna, Oleum abietinum, vulgo *Bigion* nuncupatur.

Ea est hujus resinæ exprimendæ ratio a Bellonio relata. Qui pecora pascunt, interdiu, ne desidia torpescant, vaccinum cornu vacuum dextra tenentes ad Abietis sylvas accedunt. Illi autem cum in novellas adhuc Abietes inciderint, & Abietem glabro cortice vestitam, tuberculis scatentem comperierint, (annosarum enim cortex in rugas contractus nulla tubercula ostendit,) oleum subesse statim conjiciunt, illaque tubercula sic labio cornu premunt, ut liquorem inde oleosum detrudant. Neque tamen hoc modo, quamdiligentissima etiam adhibita opera, ultra uncias quatuor uno die legere possunt; siquidem singulare quodcumque tuberculum nonnisi guttam unam aut alteram continet: ex quo quidem fit ut resina hæc ceteris rarior sit, majorisque vendatur.

Argentoratensis itaque Terebenthina ex caudice vulnerato apud Germanos extrahitur. Pinus Piceasve mense Majo aggrediuntur; & in parte superna qua ascia pertingere possunt incipientes, detrahunt corticem latitudine trium digitorum usque in partem imam, ita tamen ut pedibus duobus a terra plaga absit: deinde sinunt corticem in arbore latitudine unius circiter palmi integrum, & iterum talem plagam inserunt, & sic pergunt, donec tota

arbor ſit ſauciata. Quæ ſtatim effluit reſina, liquida eſt, & Terebenthina Argentoratenſis dicitur. Verum per tempus ſpiſſeſcit: & duobus aut tribus annis elapſis, plagæ illæ admodum ſunt repletæ reſina craſſiore. Tunc cultris ancipitibus incurvis longis baculis infixis deradunt reſinam, eamque recondunt. Hæc autem reſina picem poſtmodum præbet ulterius in hunc modum tractata. Furnum quadratum, oblongum in officinis conſtruunt, in quo duobus fere pedibus a terra duos ligneos canales in poſteriori furni parte tantum prominentes diſponunt: his imponunt ollas tres figulinas oblongas, in fundo foramine donatas, quas tædis aut reſina replent; dein accendunt ignem intra fornacem, & calore liqueſcens reſina ſtillat in canales ſuppoſitos, ex quibus effluens aliis vaſis excipitur. Ibi concreſcit pix in conſiſtentiam ſatis firmam, friabilem, molliuſculam tamen; diciturque pix liquida, ut diſtinguatur a pice ſicca ſeu Colophonia, quæ ſiccioris longe eſt compagis, quæque coctione ulteriori ad tenacitatem extremam deducitur.

Iiſdem principiis inſtruitur ac Veneta, iiſdemque fere virtutibus donatur: paulo tenuioribus tamen partibus eam conſtare exiſtimat C. Hoffmannus, cum ſapor ejus magis ſit acris & amarus, conſiſtentiaque fluidior: ideo ad ulcera interna abſtergenda Lariceæ illam anteponit. Verum eam ob rem quoque calidiorem illam eſſe affirmat, & idcirco majori cum cautione uſurpandam. Eodem modo exhibetur; & ad eaſdem affectiones quibus Laricea, convenit.

TEREBENTHINA communis, & Reſina pinea, *Off.* ῥητίνη πευκίνη καὶ στροβιλίνη, *Græcorum*: vulgo *Terebentine commune*, *groſſe Terebentine*. Subſtantia eſt reſinoſa, lenta, tenax, craſſior & magis ponderoſa quam abiegna aut Laricea, nec pellucida, albicans, conſiſtentia fere olei frigore nonnihil denſati; odoris reſinoſi, gravis; ſaporis acris, amaricantis, nauſeoſi.

Ex variis Pini ſpeciebus reſina hæc ſponte vel ex inflicto vulnere manat. At vero in Gallo-provincia circa Maſſiliam & Tolonem, & in Aquitania circa Burdigalam extrahitur potiſſimum ex arbore quæ dicitur Pinus ſylveſtris vulgaris Genevenſis, *J. B. I.* 253. Pinus ſylveſtris, *C. B. P.* 491. Sativæ quæ articulo de Nucleis pineis deſcribitur, haud diſſimilis eſt, humilior tamen: folia gerit breviora, fructuſque minores.

Duplex reſina ex hac arbore fluit: una quæ ſtrobilina dicitur, & ex ſtrobilis ſponte exſudat, ac ab illis deraditur: altera vero ex arbore vulnerata, quæ pinea.

Arbor illa Tæda dicitur, cum reſina turget. Reſinæ enim turgeſcentia eſt Pini ſylveſtris proprius & peculiaris morbus, quo non ſolum intima ſubſtantia, ſed etiam pars externa caudicis abundantiori ſucco reſinoſo liquidiori repletur; unde a ſucci nutritii nimia copia arbor quodammodo ſtrangulatur. Tunc ex ejus ligno, præſertim prope radicem deſumpto, aſſulæ cæduntur pingues, & ad ignem accendendum, aut lumen præbendum idoneæ. In Tædam quoque tranſeunt Picea & Larix, ſed raro admodum. In Gallo-provincia ſingulis annis indigenæ non ſolam reſinam colligunt, ſed etiam diverſas picis ſpecies aliaque reſinoſa producta præparant ea ratione. Foſſulas ad arborum radices excavant, & ad liquorem reſinoſum ex arboris vulneribus dimanantem

reci-

recipiendum accommodant. Tum ineunte Vere, arbores in inferiore parte radicibus viciniore vulnerant, singulis annis novo vulnere supra annotinum inflicto, donec ad decem aut duodecim pedum altitudinem pervenerint, & humor ab ea parte manare desierit; tum demum simili modo ex alia parte, ac deinde alia aperitur. Humor ex vulneribus abundanter diffusus fossulis recipitur, ejusque pars superna solis æstu inspissatur, & per tempus in crustam quamdam resinosam concrescit, quæ *Barras* vulgo dicitur.

Si crusta illa candida sit & sordibus minime conspurcata, *Galipot*, *Garipot*, Resinæ candidæ, vel etiam Thuris albi nominibus insignitur. Si vero sordibus & fusco colore contaminata sit, Thus variegatum, Thus vulgare, aut rusticanum, vulgo *Madre* & *Encens de village* nominatur.

Resina candida quæ *Galipot*, cum cera ad faces conficiendas ab artificibus cerariis sæpius permiscetur.

Humor ex fossulis extractus per corbes quasdam trajicitur, cujus fluidior pars trajecta sub Terebenthinæ nomine reservatur: crassior vero in corbibus residua cum aquæ duplo vel triplo in alambices conjicitur; & distillatione spiritum & oleum Terebenthinæ suppeditat, massa dura, friabili, rufescente, in vasorum fundo remanente, cui Picis aridæ seu Palimpissæ nomen assignatur, vulgo *Arcacon* vel *Bray sec.*

Quædam picis nigræ species componitur ex Palimpissa & pice nigra, liquida, vulgari. Ex hac artificiali pice nigra, cum Palimpissa, sebo bovino & pice nigra, liquida, vulgari, igne simul liquatis Pix navalis præparatur, qua naves illiniri solent aut picari, antequam æquori committantur. Hæc autem a navibus maritimis jam diu picatis derasa, quæ salsedinem quamdam ab aqua maris contraxit, Zopissa dicitur, & a nonnullis Apochyma.

Ex resina candida liquata, cum Terebenthina communi & oleo Terebenthinæ, fit pix lenta Burgundiaca dicta.

Quibusdam in locis antiquorum Pinorum trunci stantes adhuc, facta prius circum arborem fossa, incenduntur, & liquorem fundunt resinoso-oleosum nigrum, qui Pix nigra vulgaris dicitur, vulgo *Tarc*, *Goudron* & *Bray liquide*. Alibi Tædæ in hastulas concisæ aggeruntur in furno lapidibus aut lateribus artificiose constructo, in quo foramen tantum relinquitur, per quod ignis immitti & flamma primum emitti queat. Accensis tædis, omnia accurate occluduntur. Tum assulæ Tædæ vi ignis æstuantes copiosum liquorem nigrum effundunt in canales affabre constructos, per quos & ipse deducitur in scrobes ac vasa idonea fluenti pici excipiendæ affabre dicata.

Pici nigræ liquidæ in vasis idoneis per sat longum tempus repositæ innatat liquor fluidus, niger, oleosus, Pissæleum dictus, improprie oleum cadinum. Quidam crassiorem picis partem ad siccitatem usque coquunt & aliam Palimpissæ seu picis aridæ speciem conficiunt.

Ex illis omnibus resinosis substantiis incensis atra levisque colligitur fuligo, vulgo *Noir de fumèe*, ad colorum quorumdam & atramenti librariorum præparationem sæpius usurpata. Alia fuligo similis colligitur ex oleorum fæcibus combustis: sed pinguis est oleosaque, & idcirco ab operariis minus æstimatur.

Terebenthina communis ad medicos usus raro adhibetur; licet iisdem fere virtutibus donetur. Artificibus quibusdam tantummodo inservit.

Usus resinarum, tum liquidarum, tum aridarum multus est. Emolliunt, digerunt, resolvunt, & emplastris unguentisque plurimis ad ulcerum & vulnerum curationem dicatis admiscentur. Pix liquida pus movet, impetigines emendat. Siccior potentius siccat, & coalescendis vulneribus magis convenit.

DE RESINIS SOLIDIS.

ARTICULUS PRIMUS.

De Anime & Copal.

RESINÆ eædem sub Anime & Copal nominibus in officinis nonnumquam usurpantur, & a quibusdam scriptoribus indiscriminatim proferuntur, licet diversæ sint atque distinctæ. Guillelmus Piso, *in Historia naturali Brasiliæ*, observat hanc vocem *Copal* Americanis resinas omnes odoratas & gummi denotare. Hernandez quoque idem refert, *in rerum novæ Hispaniæ Historia*: addit insuper resinas odoratas ab Hispanis distingui, & eas tantummodo quæ sunt colore candido, Copal nomine donari; quæ vero in fuscum colorem inclinant, Anime, peregrini aut Indici Thuris nominibus insigniri. Nomen autem *Anime* non solum resinæ odoratæ, coloris e citrino in fuscum inclinantis, ex Oriente vel potius ex Æthiopiæ regione Arabiæ proxima oriundæ tributum fuit; sed etiam quibusdam resinis quæ in Brasilia & aliis Americæ provinciis reperiuntur, a Lusitanis concessum est. Unde postea duplicem Anime resinam officinæ distinguunt, orientalem scilicet seu Æthiopicam, & occidentalem seu Americanam.

ANIME orientalis seu Æthiopica, Aniimum & Animum *Lusitanorum*, quæ perperam in officinis Gummi Anime dicitur, resina est pellucida, magnis fragmentis varii coloris, nunc candidis, nunc rufescentibus, nunc fuscis; & Myrrhæ quodammodo similibus; quæ, dum incenditur, jucundum spirat odorem. Ex Æthiopia Arabiæ finitima olim afferebatur, teste Garzia, non vero ex Brasilia. Nunc in officinis rarissime reperitur. Occidentalis enim seu resina *Courbaril* in ejus locum substituitur.

Quidam existimant, resinam Anime orientalem veteribus Græcis notam fuisse, & esse Myrrham mineam *Dioscoridis*, & *Galeni*, ob vocum similitudinem; alii vero Cancamum, alii Bdellium. Verum hac de re nihil certi constat. Cum enim tot diversa sint resinarum genera quæ sapore & odore tantummodo inter se differant, cum etiam hæ diversæ qualitates accurate describi nequeant, non mirum si tanta sit inter has merces confusio; cum præsertim plurimæ Græcis cognitæ non amplius afferantur, novæ autem ipsis ignotæ præ manibus sint, & sæpe sub antiquo alterius nomine divendantur.

Quænam sit arbor quæ resinam Anime orientalis fundat, adhuc nos latet. Paulus Hermans eamdem specie esse putat, quæ occidentalem præbet, cujus descriptionem paulo post recensebimus.

ANIME occidentalis ſeu Americana, Joticacica & Jetaicica *Braſilienſium*: vulgo *Reſine de Courbaril.* Reſina eſt alba, ad Thuris colorem nonnihil vergens, ſeu ex albo citrina, pellucida, reſina Copal magis oleaginoſa, nec tam candida ac orientalis, nec tam lucida, gratiſſimi & ſuaviſſimi odoris, quæ prunis impoſita facile conſumitur. Ex nova Hiſpania, Braſilia & inſulis Americanis advehitur. Fluit ex arbore quæ dicitur Arbor ſiliquoſa ex Virginia, lobo fuſco, ſcabro, *C. B. P.* 404. Arbor ſiliquoſa, ex qua gummi Anime elicitur, *Ejuſdem*, ibid. Jetaiba, *Piſon.* 122. & *Margrav.* 101. Arbor Braſilienſis ſiliquoſa & gummifera, gummi Anime ſimili: lobus ex VVingandecaovv, *J. B. I.* 2. 436. Courbaril bifolia, flore pyramidato, *Plumer. n. Pl. Am. gen.* 49. Inter proceriores Americæ arbores hæc recenſenda eſt, & etiam inter utiliores, propter ejus ligni in omnibus fabrefaciendis præſtantiam & durationem: quippe durum eſt & ſolidum, fere rubeſcens, corticeque indutum craſſo, aſpero, rugoſo & e caſtaneo nigreſcente. Ejus rami late circumquaque diſtenduntur, ramoſi multum, foliiſque copioſiſſimis inſtructi, laurinis foliis valde ſimilibus, ſed ſolidioribus, planis, binis & binis in unoquoque pediculo ſex adnexis, ut caprini pedis veſtigium mirum in modum repræſentent. In ſummitate etenim ſunt acuminata, ad baſim rotundata, & qua parte ſe mutuo reſpiciunt, leviter incurvata. Guſtu auſteriuſcula ſunt, virore læto & diluto nitentia, atque ad modum foliorum Hyperici vulgaris innumeris foraminulis pervia, ſeu potius translucida, ſi ad ſolis lumen ſpectentur. In ſummis ramuſculis flores papilionacei & ſubpurpurei pyramidatim congeſti prominent, quorum piſtillum in fructum evadit fere ſiliquoſum, ſemipedem circiter longum, & duos pollices latum, utrinque obtuſum, pauliſper ad latera compreſſum, & coſta duplici & rotunda dorſo carinatum. Nullatenus dehiſcit hic fructus aliarum ſiliquarum more, quæ in longum ſeſe in duas valvas aperientes ſemina ſua matura oſtentant. Hic integer & obſcurus omnino perſeverat, ac unicapſularis, cortice conſtans craſſo, duro, caſtaneo, tamque ſplendente, ut licet pauliſper aſperatus, vernice tamen quadam ſuffuſus videatur. Interior ejus cavitas tota fibrillis repletur per faſciculos veluti adunatis, farinaque reſperſis ſubflava, ſicca, dulci, guſtuque ſatis jucunda. Inter fibras quatuor aut quinque caſtaneæ reconduntur & immerguntur pineorum oſſiculis valde ſimiles, ſed quadruplo majores: cuticula enim conſtant, ut in Caſtanea, tenui, polita & caſtaneo colore diluta, tamque tenaciter carni adhærente, ut niſi gladio abradatur: difficile divelli ab ipſa queat. In omnibus inſulis Americanis ſatis frequens eſt arbor. Majo & Junio menſibus fructus maturi ex arboribus decidentes avide a mancipiis nigris colliguntur, farinula illa dulci intus incluſa delectatis. Ex ipſa autem arbore lacryma ſeu reſina diſtillat pellucida, nunc albicans, nunc flaveſcens, Succino maxime ſimilis colore & duritie. Braſilianis Jetaicica, Luſitanis Anime vocatur. Eadem prunis impoſita ſuaviſſimum præbet ſuffitum, facillimæ autem eſt conſumptionis.

Analyſi Chymica ex reſinæ Anime ℔ij. per retortam diſtillatis prodierunt phlegmatis primo limpidi, ſubacidi, & odorem juniperinum ſuaviter ſpiran-

ran-

rantis, deinde acidi, & coloris rufeſcentis, tandem fuſci & empyreumatici ℥ij. ʒij. gr. xij. olei tum limpidi & flaveſcentis, tum craſſioris, butyroſi & rufi ℥xxvj. ʒj. In retorta maſſa nigra ſuperſtes pendebat ℥ij. ʒijß. quæ per horas octo igne reverberii calcinata in fumum & flammam abiit, remanentibus tantummodo cinerum fuſcorum ʒj. gr. xxv. ex his ſalis ſalſi gr. vij. ope lixivii extracta ſunt. Hac reſina apud Braſilienſes, non ſolum Medici, ſed & vulgus familiariter utuntur, præcipue in capitis doloribus a frigore ortis. Solus autem illius ſuffitus ad roborandum, non ſolum caput, ſed & reliquas corporis partes frigore affectas valet. Partibus nervoſis confert reſina in oleo aut ſpiritu vini ſoluta & illita, vel cerati aut emplaſtri modo admota. Adhibetur quoque in affectibus articulorum, paralyſi, contractura, laxationibus, contuſionibus, &c.

COPAL reſina, improprie gummi Copal, *Offic.* Reſina eſt ſolida, pellucida, aquei coloris, aut ad citrinum tantiſper vergentis, odorata, ſed non perinde ac Anime. Ex nova Hiſpania affertur. Græcis & Arabibus incognita, a detecto novo orbe nobis ſolummodo innotuit.

Plures ſunt arbores Copalliferæ, quarum ſpecies octo a Franciſco Hernandez enumerantur & deſcribuntur. Earum præcipua eſt Copalli Quahuitl, Copallifera prima *Hernandez* 45. Arbor eſt procera, foliis quernis forma & magnitudine ſimilibus, ſed longioribus; fructu obrotundo, purpuraſcente. Ex ea liquor albus, translucidus, & reſinoſus interdum ſponte fluit, interdum ſcarificatione evocatur; qui brevi in maſſulas ſolidas, duras ac translucentes concreſcit: odoris eſt, dum comburitur, non inſuavis. Mos erat apud Americanos eo thymiamate aut ſuffimento ſupplicare diis; eodemque primos Americæ expugnatores, quos deos vocabant, exceperunt.

Analyſi Chymica, reſinæ Copal ℔ij. præbuerunt phlegmatis acidi rufeſcentis, & odoris empyreumatici ℥iij. ʒiiij. gr. xxx. olei primo tenuis & limpidi, deinde rufeſcentis ſpiſſeſcentis, ac tandem butyroſi ℥xxj. ʒiiij. Caput mortuum in retorta ſuperſtes pendebat ℥iiij. ʒj. gr. xliij. quod per horas quindecim in crucibulo igne reverberii calcinatum, cinerum ʒv. gr. xxxvj. reliquit; ex quibus ſalis ſalſi gr. vij. ope lixivii extracta fuerunt.

Rariſſime in uſum medicum venit: utilis tamen dicitur ad frigidos capitis morbos; ſæpius vero ad vernices præparandas uſurpatur.

ARTICULUS SECUNDUS.

De Benzoino.

BENZOINUM, Belzoinum, Belzoe, Belzoim, Benjoinum, Benivinum, Benivi, & Aſſa dulcis, *Off.* vulgo *Benioin.* Reſina eſt arida, indurata, fragilis, inflammabilis, ex variis ſplendentibus micis ſeu fruſtulis, modo flaveſcentibus, modo albeſcentibus in maſſam coacta, ſaporis reſinoſi ac pinguis, odoris ſuavis & fragrantis, præſertim dum incenditur. Duplex in officinis reperitur: primum Amygdaloides, quod vel pallidum, vel ex rubro fuſcum, grana:

na candida Amygdalarum instar continet: alterum nigricans, nullis aut paucis maculis, ex Regno Siam, insulis Iava & Sumatra affertur. Optimum censetur pellucidum, amygdaloides, suavissime spirans, nec heterogeneis inquinatum.

Garzias ab horto hanc resinam veteribus Græcis & Arabibus ignotam fuisse ostendit.

Arbor Benzoinum fundens dicitur Belzoinum, *C. B. P.* 503. Arbor Benzoini. *Grimii Ephem. Germ. dec. II. an.* 1. (Laurus foliis enervibus, obverse ovatis, utrinque acutis, integris, annuis, *Linn. Horti Cliff.* 154.) Procera est, vasta, pulchra, ut ait Garzias, foliis citri aut Limonii, minoribus tamen, nec adeo splendentibus, & aversa parte candicantibus. (Flores laurinis similes sunt; unde inter Lauros eam recensuit Linnæus. Involucro sessili, tetraphyllo, Corni simillimo, includuntur flosculi quinque petiolati, longitudine involucri, calyce proprio donati sexpartito, flavo, laciniis linearibus. Stamina 8. vel 9. longitudine calycis, lateribus appendiculata, germen circumdant ovatum, intra calycem situm, & stylum gerens simplex.) Fructus vero, narrante Rumphio, Nuces sunt; Nucis Moschatæ magnitudine, subrotundæ, compressæ, quæ constant ex cortice carnoso, non tam crasso ut in Nucibus Juglandibus; extus aspero, cinereo; intus viridi, & nucula quodammodo compressa, cujus putamen tenuius est & tenerius quam Nucis Avellanæ, coloris cinerei: nucleum in se recondit rubicunda & rugosa tunica circumtectum, intus candidum aut ex pallido viridem.

Hortus Amstelodamensis arboris cujusdam in Virginia nascentis descriptionem & iconem exhibet sub hoc nomine: Arbor Virginiana, Citriæ vel Limoniæ folio, Benzoinum fundens, quæ cum nostra omnino convenit, nec nisi loco distinguitur.

De modo quo incolæ insulæ Sumatræ Benzoini resinam colligunt, hæc Grimmius refert. Postquam arbor Benzoinifera ad quintum vel sextum suæ ætatis annum pervenit, in parte superiori, sub corona trunci, ad principium ramorum secundum longitudinem, sed aliquantulum oblique ad lignum usque inciditur; unde tunc præstantissima hæc resina profluit, quæ primum candida est, tenuis, glutinosa, & pellucida, ac tractu temporis in aere paulatim concrescit & indurescit, flavedinem ac rubedinem contrahit. Si debito tempore separetur, pulchra est & nitida; si vero diutius in arbore remaneat, crassior & subfusca evadit cum admixtis recrementis. Ex una arbore non ultra tres libras obtinent. Incolæ non ultra sex annos illas arbores excrescere permittunt; sed quamprimum omnis quæ adhæserat resina derasa fuit, succidunt eas, & tanquam inutiles evellunt, ut plantis junioribus locus detur. Juniores enim arbores plurimum resinæ largiuntur & præstantiorem.

Benzoinum Analysi Chymica multum olei præbet, tum tenuis, limpidi, aurei & fragrantis, tum spissi ac butyrosæ consistentiæ, phlegmatis acidi portionem non mediocrem, parum terræ & nihil salis fixi. Sal acidus cum aliqua terræ & olei portione implicitus salem essentialem constituit, qui sublimatione ex resinoso magmate in flores salinos elevatur, vel decoctione in aqua

aqua communi extrahitur. In aqua bulliente ſal ille, ceterorum eſſentialium alium more, ſolvitur; & dum refrigeratur aqua, in ſpiculorum ſalinorum congeriem concreſcit, & in ima liquoris parte deſidet. Florum ſalinorum ℥jß. vel etiam ℥ij. per ſublimationem Benzoini libra una ſuppeditat, per decoctionem vero ℥j.

Præcipuus Benzoini uſus eſt ad odoramenta & ſuffumigia. Intus ſumptum expectorationem promovet; & in aſthmate, pulmonum infarctu, tuſſi diuturna magno eſt adjumento. Ejus flores præſertim ad hæc commendantur: valent etiam ad ſudores movendos. Externe Benzoinum ad caput, ventriculum, & partes nervoſas reſolutas roborandum utiliter cum emplaſtris admiſcetur: necnon etiam in tuberculis ac rubore faciei extergendis ejus tinctura uſurpatur.

Benzoini flores, oleum & tinctura in officinis præparantur. Flores ſic ſublimantur.

℞. Benzoini craſſiuſcule triti q. l. Imponatur in ollam terream vitreatam, deſuper accommodando capitellum ex charta duplici, pyramidis in modum formatum: ignis lenis carbonum vel cinerum paulatim admoveatur. Sic ſublimabuntur flores elegantiſſimi, albicantes & nitentes ſerici inſtar, chartæque adhæreſcent. Singulis horis chartaceum capitellum amoveatur, & alterum ſubſtituatur. Flores plumula colligantur, & ſerventur in phiala vitrea exacte obturata: iteretur ſublimatio; & operatio tandiu continuetur, donec flava pinguedine coinquinentur. Exhibentur a granis iij. ad ℈ß. pro doſi, in liquore conveniente ſoluti, vel ſub forma boli, in aſthmate, pulmonum tuberculis & ulcere.

Reſinoſa & friabilis maſſa ſuperſtes cum arenæ duplo vel triplo per retortam diſtillatur; & oleum aureum & limpidum, ſed parva quantitate, deinde rufeſcens, ac tandem nigrum & ſpiſſum præbet, quæ quidem oleoſæ ſubſtantiæ cum aqua rurſus diſtillari poſſunt & rectificari. Oleo rectificato virtus balſamica, vulneraria & ſudorifera tribuitur.

Tinctura fit ope ſpiritus vini, cujus guttæ aliquot in aquam injectæ ſtatim liquorem turbidum & lacteſcentem efficiunt; unde a quibuſdam Lac virginale dicitur.

℞. Flor. Benzoini & ſal. Succin. ana ʒß. Croci ℈j. Gumm. Ammon. ℈ij. Conſervæ Enulæ Campan. ʒij. M. F. Electuar. Dividatur in quatuor doſes ſexta quaque hora exhibendas in aſthmate.

Uſurpatur in Pulvere cephalico odorato *Charas*, Trochiſcis Alyptæ Moſchatæ, Unguento pomato officinali, Emplaſtro cephalico, & Emplaſtro ſtomachico *Ejuſdem*, & in Pulvere ad cadavera loricanda *Ejuſdem*.

Flores uſurpantur in Pilulis balſamicis *Richardi Morton.*

ARTICULUS TERTIUS.

De Camphora.

CAMPHORA & Caphura. *Off.* Caphur, *Arabum*: Κάφυρα, *recentiorum Græcorum & Aetii*: vulgo *Camphre*. Duplex resina sub hoc nomine nobis affertur. Altera rudis, vulgo *Camphre brute*, quæ in massas friabiles, compactas ex plurimis granulis semipellucidis, rufescentibus aut cinereis, salium granis similibus, odore fragranti, sapore acri, & sordibus inquinata deprehenditur. Altera quæ Camphora purgata, vulgo *Camphre rafinè*, resinosa est, pinguiuscula, sub dentibus aliquantisper lentescens, candida, pellucida, levis, in panes seu massas orbiculares depressas, nonnihil concavas, nitidas coacta, quinque vel sex digitos longas, unum aut alterum latas, saporis acris, amaricantis, aromatici, totum os inflammantis, cum quodam tamen frigiditatis sensu, odoris fragrantis Rorismarini, sed vehementioris. Adeo volatilis est, ut aeri libero exposita sensim minuatur, & in auras avolet atque dissipetur. Facile quoque flammam concipit, & nullum carbonem terramve combusta post se relinquit.

Ambæ illæ Camphoræ species una & eadem sunt, nec inter se differunt, nisi purgatione quæ sublimatione peragitur, ut infra dicemus. Prima reprobatur: altera vero eligitur candida, translucida, nitidaque. Ex Japonia occidentali & adjacentibus insulis rudis in Belgium affertur, ibique repurgata postea per totam Europam diffunditur. Apud Indos duo Camphoræ genera distinguuntur; scilicet Camphora Japonensis aut Sinensis, apud orientales populos sicut etiam apud nos usitatissima; & Camphora Borneensis & Sumatrana, nobis invisa, & apud ipsos etiam rarissima & pretiosissima.

Arbor ex qua Camphora vulgaris seu Japonensis extrahitur, dicitur Camphora officinarum, *C. B. P.* 500. Arbor Camphorifera Japonica, foliis laurinis, fructu parvo globoso, calyce brevissimo, *Breyn. 2. Prodr. & Horti Amstel.* (Laurus foliis ovatis, utrinque acuminatis, trinerviis, nitidis, petiolis laxis, *Lin. H. Cliff.* 154.) Arbor hæc quæ vera Laurus est, adeo procera est & patula, dum adolevit, ut cum Tiliis & Quercubus de magnitudine certet. Caudice assurgit tereti, erecto: cortice vestitur in junioribus glabro, lævi, dilute virescente; in adultioribus inæquali, scabro, verrucoso, coloris cinericii. Ligno donatur albo, per siccitatem ad levem rubedinem accedente, substantiæ laxioris ex crassiusculis fibris compactæ, segmentis nigris Juglandis instar undulatæ, odoris aromatici pergrati. Ramis adnascuntur folia Lauri vulgaris foliis similia, duos transversos digitos lata, quatuor longa, utrinque acuminata, cum longo & angusto mucrone, in ambitu nonnihil sinuata & crispa; antica facie sature virentia, splendentia, glabra; postica herbaceo aut cinereo colore prædita: singularia, nullo servato ordine alternatim hic illic sparsa, pediculis insidentia paululum carinatis, uncialibus, qui in costam purpurascentem abeunt, ex qua nervuli & venulæ ad oras oblique protenduntur; quæ con-

contrita odorem ſpirant validum, Camphoræ non diſſimilem, quo tota planta imbuta eſt. Inter foliorum alas emittit pediculum duas uncias longum, in ſummitate racemoſum; & plurimos minutiſſimos flores ſuſtinet albos, monopetalos, tubuloſos, in quinque & raro in ſex partes ſubrotundas diſſectos, cum novem ſtaminibus brevibus, apiculatis, & piſtillo molli medium occupantibus. Flores excipiunt baccæ per maturitatem atropurpureæ, ſplendentes, lignoſæ, magnitudine Piſi mediocris, ſubrotundæ, calycibus breviſſimis, oblongis, mollibus inſidentes, ſaporis inter Camphoram & Caryophyllos aromaticos medii, odoris multo quam in foliis fragrantioris. Nucleus intus continetur ſubalbidus, Piperis magnitudine, corticula nigra micante obductus, bifidus, oleoſus. Lignum odoris gratia ad multa opera uſurpatur.

Camphora per omnes arboris partes diſperſa non inciſione, ut ceteræ reſinæ, dimanat, ſed ſingulari methodo extrahitur. Ruſticorum opus eſt (ait Kęmpferus) in Provincia Satſuma & inſulis Gotho, qui radices & ligna minutim conciſa cum affuſa aqua coquunt in veſica ferrea; impoſitoque capitello fictili, amplo, roſtrato, & ſtramine repleto, vel, ut refert Paulus Hermans, capitello ex ſtramine vel ſtoreis confecto, ſublimatam reſinam excipiunt candidæ fuliginis inſtar, adhærentemque decutiunt, & in maſſam compingunt.

Verumtamen, quandoquidem hæc Camphora, qualis a Batavis ex India advehitur, rudis eſt adhuc, & in maſſulas compacta terra & fæcibus conſpurcatas, friabiles & flaveſcentes; purgatione ſeu, ut vocant, rafinatione, indiget. Ea eſt illius purgationis ratio apud Batavos uſitata, & a Joh. Frederico Gronovio in ſua *de Camphora* diſputatione deſcripta.

Camphoram rudem, prout ex India advehitur, contundunt, cribroque a fæcibus & ſordibus admixtis purgant. Hac ad ℔jß. ij. treſve replent vas vitreum depreſſum cum fundo plano & collo anguſto. Hoc Camphora modice repletum arenæ imponunt tantummodo, non ſepeliunt. Vas quod arenam excipit, non habet fundum æqualem, ſed ſenſim in conum deſcendit; cui ſubſternunt fortiorem ignem continuandum, uſquedum Camphora aquæ inſtar ebulliat. Dum colliqueſcit, ſuperficiei vaſis imponunt multos pannos ſibi ſuppoſitos & conſutos, in medio foraminatos pro collo vaſis, cui dein ſuperponunt conum ex blito confectum, collo vitri paulo longiorem.

Cum tota liquata eſt Camphora & maxime ebullit, ignem minuunt, tum prunas ſubtrahendo, tum eas cineribus tegendo, ut calorem modicum edere poſſit. Poſt binos ab ebullitionis remiſſione quadrantes horæ, omnes pannos & conum auferunt, & tantummodo chartam emporeticam relinquunt diametro vaſis reſpondentem, in medio foraminatam, ne ab externo aere frigido nimis ſubito refrigeretur & diſrumpatur: collum vaſis cono cooperiunt chartaceo, & ſic Camphoram colliquatam ſervant, per aliquot horas modicum ignis gradum conſervando. Hac digeſtione Camphora partibus quibuſdam oleoſis & tenuioribus liberatur, adeo ut poſtea in maſſas denſiores & ſicciores concreſcere poſſit.

Poſt aliquot digeſtionis horas novum & fortem ſupponunt ignem diu continuandum, donec Camphora ſuperiorem vaſis Partem petit; quo momento maxi-

maxima utuntur cautela, ne ſtatim initio collum vaſis repleat & diſrumpat. Quare ſemper inſtrumentum ex ferro vel ligno confectum intrudunt, ut collum apertum ſervent. Cum Camphora omnis altum petiit, auferunt totum ignem & refrigerare ſinunt vaſa. Si quæ adfuerint fæces, eæ in fundo remanent conſpicuæ. Vaſe refrigerato & diſrupto, Camphoram purificatam extrahunt, maſſas ſeu panes orbiculares referentem a vaſis forma; eamque a ſordidis, ſi quæ ſint, ſuperficiebus ope cultri purgant ſcindendo, non radendo, ut panes obtineant candidos & pellucidos.

Aliud eſt, ut diximus, Camphoræ genus ab orientalibus populis plurimi æſtimatæ, Borneenſis ſive Sumatranæ a locis dictæ. A priori non differt reipſa, ſed forma tantum, veluti tenuiſſimarum lamellarum, vel micarum exiguarum; qualis ex arboris Camphoriferæ ligno extrahitur, abſque ulla alia præparatione.

Arbor quæ eam profert, dicitur Arbor Liono dicta *Sladi*: Arbor Camphorifera Sumatrana, foliis Caryophylli aromatici, longius mucronatis, fructu majori oblongo, calyce ampliſſimo Tulipæ figuram quodammodo repræſentante, *Breyn.* 2. *Prodr.* Externa facie cum priori multum convenit, minor eſt tamen graciliorque. Ejus truncus ſeptem præterpropter tranſverſos digitos craſſus, fungoſus eſt, & medulla Sambuci non valde abſimili infarctus; variis nodis ſicuti Arundo diſtinguitur. Verum fructus profert a priori prorſus diverſos, parvæ Nucis Avellanæ magnitudine, oblonge rotundos, tenui tunica indutos, & rurſus inſtar Nucum Avellanarum altera involutos elegantis formæ tunica, quæ diverſis pingitur coloribus, ut rubro, purpureo, flavo, viridi, & fructum integrum contegens: inſtar Tulipæ, ſuperius ſe aperit. Illi fructus conditi valde grati ſunt, ſubtilemque Camphoræ odorem & ſaporem referunt. Hæc arbor luxuriat in Borneo & Sumatra inſulis, & præſertim in ſylva prope Baros in occidentali Sumatræ parte.

Camphora in hac arbore ſub forma minutiſſimarum lamellarum reperitur, ſed quantitate admodum exigua; cum duæ vel tres arbores cæſæ vix ℥ij. vel iij. ſuppeditent: unde caro venditur pretio, adeo ut in Japonia ℔j. tantum conſtet quantum ℔c. Japonenſis Camphoræ.

Cum hanc arborem Camphora abundare & quaſi turgere norunt, cæſam in partes diſſecant, findunt, ſolique, ut areſcant, exponunt. Exſiccatas in particulas tenuiores comminuunt, & Camphoræ fruſtula eximunt, cribroque a ſordibus purgant. A Japonenſi in eo differt quod ſponte non evaneſcat & conſumatur; quandoquidem, ſi, referente VVillelmo Ten Rhyne, ℔c. hujus aperto aeri exponantur, intra ſexennium vix ℔vj. perdet, cum e contra Japonenſis ſeu vulgaris intra illud temporis ſpatium tota in auras diſſipabitur. An vero hæc quoad medicos uſus Japonenſi præſtantior ſit, ignoratur: & rem ſe experiri non potuiſſe Ten Rhyne ſcribit apud Breynium.

Si Camphora purificata in aperto aere comburatur, nihil prorſus cinerum vel terræ poſt ſe relinquit, ſed tota in flammam diſſipatur, & quædam ejus portio in atram fuliginem vertitur, nullumque acidum manifeſtum præbet, in quo a Benzoino & plurimis aliis reſinis diſcrepat. Si vero in vaſis clauſis diſtil-

diſtilletur, non in ſua principia reſolvitur; ſed ſulphuris inſtar in flores aſcendit & ſublimatur. Solvitur in ſpiritu vini & in oleoſis liquoribus, ſicut ceteræ reſinæ. Camphora ſpiritu vini ſoluta, a copioſa aquæ communis affuſione priſtinam formam recuperat, & ad liquoris ſuperficiem nivis inſtar concreſcit. Solvitur quoque vel potius liquatur ſpiritu Nitri & aqua Regia, ceterarum diſſimilis reſinarum quæ illis acidis liquoribus concreſcunt & indurantur.

Ab oleo Vitrioli vehementiſſimo ſolvitur quoque, ſed in oleum non convertitur: liquatur autem ſpiritu ſalis, & partim in oleum lentum & albidum abit, partim ſublimatur. Vim ſalis Tartari & ſpiritus ſalis Ammoniaci omnino fugit. Unde liquet eſſe reſinam peculiarem, oleoſis & acidis particulis tenuiſſimis adeo contemperatam, ut acidi ſales ſola tantum deflagratione manifeſtos ſe præbeant.

Camphoræ, nec Dioſcorides, nec Galenus, nec quiſquam veterum Græcorum ante Aetium meminerunt: Arabibus vero nota fuit & uſitata.

De Camphoræ qualitate auctores inter ſe non conveniunt: alii enim calidam eſſe dicunt, alii frigidam.

Plurimi Camphoram frigidam ſtatuunt eo argumento, quod nonnumquam venerem extinguat, & libidinem compeſcat; quodque ophtalmiis, partium inflammationibus, tum etiam ambuſtis medeatur, & partibus inflammatis impoſita frigiditatis ſenſum inferat. Alii e contra calidam affirmant, quorum argumenta ſunt inflammabilitas eximia, odor aromaticus fragrantiſſimus, ſapor acerrimus, atque tenuitas & volatilitas partium; quæ quidem ſententia probabilior videtur. Licet autem vulgatum ſit proverbium,

Camphora per nares caſtrat odore mares;

non ideo, quod ſit vulgatiſſimum, veritati magis conſentaneum eſt: ſiquidem obſervatum fuit, plurimos, qui per totum fere vitæ decurſum, victus quæſitandi cauſa apud Japonenſes Camphoram tractant, aut qui a pluribus annis apud Batavos in Camphoræ purificatione ſe exercent, non idcirco tamen ad venerea exercitia minus aptos eſſe, imo multa atque copioſa prole beari.

Revera non eſt negandum, quoſdam eſſe, quorum vis naturæ diuturno Camphoræ uſu debilitata fuit & extincta: ſed etiam e contrario nonnulli ſunt, qui contra libidinis incendia hac reſina uſi, conqueſti ſunt ſe multo magis veneris œſtro percitos fuiſſe.

Itaque quamvis in multis affectibus, ut in oculorum inflammationibus, eryſipelate, æſtu febrili refrigerantem poteſtatem obtineat: attamen illud per ſe non operatur, ſed per accidens tantum, humorum acrium & corrodentium acrimoniam demulcendo, ſtagnationem removendo, coagulationem reſolvendo, ſolutáſque particulas per cutis poros aut per vaſa ſolita compellendo; ita ut, inflammationis cauſa remota, ceſſet partis & calor & dolor. Quod etiam de ſpiritu vini, & aliis medicamentis quæ actu calida dicuntur, quotidie experimur.

Camphora interne & externe adhibetur. Intus ſumpta anodyna eſt & diaphoretica, venenis & humorum malignitati reſiſtit; unde frequens ejus uſus eſt in peſte, febribus putridis & morbis maligni moris. Menſes provocat

& uri-

& urinas: suffocationi uterinæ subvenit; tumque vel ejus substantia per os exhibetur; aut aqua hysterica quævis, in qua Camphora incensa extincta fuerit; propinatur; vel etiam in enematum decoctis, mediante oleo quocunque solvitur. Uteri, renum & vesicæ ulceribus medetur. Commendatur quoque in gonorrhæa & fluore albo. Dosis a gr. iij. ad ℈j. sub forma boli vel cum olei Amygdalar. dulcium q. s. solutæ.

Tandem Joann. Groenvelt. D. Med. Lond. *Tractatu de tuto Cantharid. usu interno*, Camphoram prædicat tanquam præstantissimum Cantharidum correctorium: Urinæ arbores ex Cantharidibus intus sumptis ortos mire compescere asserit. De his plura, cum de Cantharidibus agemus.

Externe adhibetur, tum in membrorum paralysi, rheumaticis doloribus & arthriticis, tum ad inflammationes sedandas, erysipelata compescenda, tumores resolvendos, putredinem arcendam, gangrænam præcavendam, necnon etiam ad ambusta, sæpius spiritu vini soluta. In frontalibus, fomentis, collyriis, unguentis & ceratis nonnunquam permiscetur.

Camphoræ etiam externe admotæ vis febrifuga tribuitur: quapropter in febribus intermittentibus in nodulo suspenditur circa præcordia ad ʒj.

Observandum est nimium Camphoræ usum caput gravare, vigilias inducere, & sanguinem ad inflammationem disponere. Quocirca nonnisi caute & moderate assumenda est.

℞. Radicum Petasitid. & Bistortæ pulveratar. Camphoræ ana ʒj. C. C. Philosoph. pp. ʒij. M. F. pulvis, cujus dosis ʒj. in peste & febribus malignis.

℞. Camphoræ gr. xv. Olei Cinnamom. gutt. iij. Laudan. Opiati gr. j. cum s. q. Conserv. flor. Rorismar. M. F. bolus ad sudores movendos.

℞. Camphor. gr. xij. Conserv. flor. Calendul. q. s. Fiat bolus in mensium suppressione.

℞. Camphor. Castor. Assæ fœtid. ana gr. v. Myrrhæ & Aloes pulverator. ana gr. x. Olei Succini gutt. iij. Conservæ Rutæ q. s. M. F. bolus.

℞. Camphoræ ʒij. Terebenth. Venetæ ℥ij. Sanguinis Draconis ʒiij. Misce exacte, & formentur Pilulæ. Dosis ʒß. in gonorrhæa.

℞. Aquæ Fœniculi ℥ij. Spiritus vini Camphorat. ℥ß. M. F. collyrium in ophtalmia, glaucomate & cataracta incipiente.

℞. Tinctur. Myrrh. & Aloes ℥iiij. Spiritus vini camphorati ℥j. Fiat mistura præstantissima ad ulcera vulneraque putrida, fœtida, & ad sphacelum inclinantia abstergenda.

℞. Sacchar. Saturni ℥ß. Camphor. ʒß. Olei Lini, olei Ovor. ana ℥j. Fiat linimentum in ambustis.

℞. Olei Lumbricor. ℥iij. Sp. vini camphorati ℥j. Ol. Terebenth. ℥ß. Sp. salis Ammon. ʒj. M. Fiat linimentum in paralysi & rheumaticis doloribus.

Spiritu vini camphoratus fit solvendo Camphoræ ℥jß. in spiritus vini ℔j. in vase vitreo amplo & clauso sub sole, vel in arena tepida. Eodem modo paratur Aqua vitæ camphorata.

Oleum Camphoræ in officinis sic præparari solet.

℞. Camphoræ crassiuscule tritæ ℥iij. Spiritus Nitri ℥vj. Digerantur simul in

in vase vitreo rite obturato in balneo Mariæ, identidem agitando, donec Camphora prorsus soluta sit. Tum oleum spiritui supernatans separetur pondere ℥iiij. Ad ossium cariem inhibendam, & ad tendinum exfoliationem promovendam commendatur.

Camphora usurpatur in Confectione de Hyacinthis *Jouberti*, Trochiscis de Camphora, Trochiscis albis *Rasis*, Trochiscis Diarrhodon, Pilulis hystericis *Charas*, Pulvere Sperniolæ *Crollii*, in mistura de Tribus seu Diaphoretico in peracutis *Paracelsi*, Unguento de Cerusa, Desiccativo rubro, Cerato Santalino, Emplastro styptico, Emplastro ad Ganglia *Charas*, & Diabotano *D. Blondel.*

Præter hanc Camphoræ speciem, aliæ huic analogæ substantiæ ex variis plantis Indiæ orientalis eliciuntur; quarum præcipua in insula Ceylan conficitur. Extrahitur ex cortice radicis Cinnamomi, qui nempe separatus a materia lignea, immittitur vesicæ instructæ suo capitello, & affusa aqua copiosa distillatur. Sic obtinetur aqua, oleum & oleo supernatans Camphora, quæ ab illo facile expressione manuum separatur. Hæc cinnamomea Camphora alteram odoris suavitate longe superat, viribusque præstantior censetur; sed parce admodum affertur. Eadem plane ratione ex omnibus Cinnamomi seu Canellæ speciebus, ex radicibus Zedoariæ Zeylanicæ Camphoram redolentis, ex Mentha Zeylanica, Schœnantho Arabico & Persico, & aliis, oleum & Camphora extrahuntur; sed nullius sunt usus.

ARTICULUS QUARTUS.

De Caranna.

CARANNA, *Off.* vulgo *Caragne.* Substantia est resinosa, concreta, tenax, & picis instar ductilis, dum recens est; inveterata vero dura, friabilis, foris e cinereo nigricans, intus obscura, fusca; saporis resinosi, subamaricantis, ad Myrrham aliquantisper accedentis; odoris, dum accenditur, fragrantis. Ex America & præsertim nova Hispania in massulas junceis foliis involutas compacta affertur. Eligatur recens, odore fragrans, sincera, nullis quisquiliis aut resinis alienis fucata. Cujusdam speciei meminit Monardes, Crystalli instar pellucidæ, & odoris fragrantissimi, quæ nunc in officinis non reperitur.

Arbor ex qua hæc resina profluit, dicitur Caranna Monardi, *C. B. P.* 503. Tlahueliloca Quahuitl, id est, Arbor insaniæ, Caragna nuncupata, *Hernandez* 56. Arbor est, inquit Hernandez, magna, fulvos stipites fundens læves, nitidos, odoros: folia profert oleaginea, in crucis formam composita, orbicularia. De floribus & fructibus vero nihil refert. P. Hermans fructus parvis pomis similes esse dicit.

Ex hac resina, distillatione oleum essentiale subtile, acre, rubrum, & summe odoriferum extrahitur. Ab hoc oleo pendet ejus virtus tumores resolvendi, dolores sedandi, & nervos roborandi. Externe tantum adhibetur in podagra, arthritide, ischiadico dolore, catharris & dentium doloribus, sub forma

em-

emplastri, vel sola, vel cum Terebenthina Chia, oleo Nucistæ, aut alio quocunque oleo emollita. Temporibus admovetur in odontalgia, suturæ coronali in cephalalgia, ventriculi regioni in hujus visceris imbecillitate: comburitur quoque ad aeris malignitatem corrigendam.

℞. Carann. ℥j. Ceræ flavæ ℥ß. Olei Verbasci q. s. M. F. Emplastrum antipodagricum.

ARTICULUS QUINTUS.

De Elemi.

Duplex est Elemi seu Elemni genus in officinis: unum verum, quod Æthiopicum; alterum spurium, quod Americanum. Minus bene Gummi titulo donantur, cum genuinæ resinæ sint, quæ flammam facile concipiunt, & oleo diluuntur.

Verum Elemi seu Æthiopicum est resina flavescens, vel ex albido tantillum virescens, extus solidior, licet non penitus sicca; intus mollior & lenta, in glebas cylindraceas coacta, ad ignem ardens; odore valido non ingrato, quadantenus Fœniculi. Glebæ foliis amplis arundinaceis aut palmeis involvi solent. Raro nunc in officinis occurrit.

De arbore ex qua fluit, nihil certi traditur: fortasse tempus illius originem dilucidabit.

Elemi resinam Oleæ Æthiopicæ lacrymam esse multi volunt, eamdem quoque de qua Theophrastus & Dioscorides mentionem fecere, & ex qua Plinius scribit confici medicamentum Græcis *Enhæmon* dictum, singulari effectu contrahendis vulnerum cicatricibus. Quod autem hanc conjecturam eo magis verisimilem efficit, illud est quod C. B. profert Oleas & Oleastros Elemi similem fere lacrymam fundere; quodque Andreæ Bacci testimonio confirmatur, cujus verba ex *lib. V. de Vinis Apulis* desumpta huc referam. Olearum, inquit, in Apulia mira vetustas & magnitudo. Quercum instar procerrimæ, & quod fecunditatis earum argumentum est, quod in Tiburtinis non video nec in Sabinis oleis, ob assiduos, ut reor, in Apulia calores, gummi hic Oleæ exsudant optimum, quod Chirurgi gummi Elemi appellant. Gleba est pinguis, ac Myrrhæ instar fragranti odore; ut non solum in unguento probandam existimem, utique applicata simpliciter, Cerati instar, tumores discutiat, emundet sordida ulcera, ac carnem inducat ad cicatricem; verum etiam prunis aspersa suffimentum Balsami in cameris edit gratiosum, superans Thuris & Stactæ Myrrhæ fragrantiam.

Elemi Americanum est resinæ species quandoque albicans, nunc virescens, nunc flavescens, pellucida, ad Pini resinam accedens, mollioris modo, modo siccioris consistentiæ; odore resinoso, gravi. Frequens occurrit in officinis. Probatur recens, pellucidum, viridiusculum, pingue, lentum, odoratum. Ex Brasilia, nova Hispania, & insulis Americanis advehitur.

Arbor dicitur Icicariba Brasiliensibus, *Marcgr.* 98. Icicariba, & illius gummi

Icica, sive Elemni, *Pison.* 122. Arbor Brasiliensis gummi Elemi simile fundens, foliis pinnatis, flosculis verticillatis, fructu Olivæ figura & magnitudine, *Raii Histor.* 1546. Arbor est alta, caudice haud ita crasso, cortice glabro ac cinereo: crescit fere ad modum Fagi. Folia fert in ramulis pinnata, e binis, interdum ternis pinnarum conjugationibus composita cum impari foliolo in extremo, Pyri foliis similia, tres digitos longa, anterius acuminata, instar Pergameni crassa, læte viridia, splendentia; nervo secundum longitudinem, & venis oblique discurrentibus. Ad foliorum exortum proveniunt copiosi flosculi racematim seu verticillatim congesti, parvuli, quatuor foliolis viridibus constantes, stellæ figura. Foliola autem illa viridia in ambitu alba lineola sunt circumdata, & in medio floris sunt aliquot staminula flavescentia. Post florem sequitur fructus magnitudine & figura Olivæ, colore mali Granati, habens intus pulpam odoriferam, qualis est arboris lacryma. Cortex quippe vulneratus una nocte resinam fundit odoratissimam, odore Anethi recens contusi, quæ postridie colligi potest: consistentiam habet Mannæ, colorem ex viridi pallide flavescentem; ac commode tractari manibus potest. Corticem exteriorem non incisum si manu mulceas paululum, insignem mox spargit odorem.

Analysi Chymica ex ℔iij. Elemi purissimi per retortam distillati prodierunt humoris aquosi primum, qui odore & sapore hanc resinam referebat; deinde acidi, Heliotropii tincturam rubro colore inficientis ℥iij. ʒij. gr. lxvj. olei limpidi rufescentis ℥vj. ʒvj. gr. xxxvj. crassioris vero, & colore fusco tincti ℥xxix. ʒvj. gr. xxxvj. Massa nigra carbonis instar in retortæ fundo residua pendebat ℥iij. ʒvij. gr. xxxvj. quæ per sexdecim horas igne reverberii in crucibulo calcinata, donec nullum amplius fumum emitteret, adeo imminuta fuit pondere, ut ʒiij. & gr. lx. tantum penderet; atque color ejus ater in flavorubentem conversus fuit. Ex his cineribus per lixivium salis fixi salsi gr. xviij. separata fuerunt. In hujus resinæ distillatione deperditio partium fuit ponderis ℥iiij. & gr. xlviij. in calcinatione vero ponderis ℥iij. ʒij. & gr. xlviij.

Nullam alcali salis notam præbuit hæc resina: unde liquet, illam, sicut aliæ fere omnes, compositam esse acido subtili & oleo, tum subtili, tum crasso stricte unitis.

Utrumque Elemi externe admotum tumores resolvit, ulcera detergit, & dolores internos demulcet & sedat: corruptioni egregie resistit, & in primis pro vulneribus & contusionibus capitis & tendinum commendatur. Rarissime ad usum internum usurpatur: a quibusdam tamen tanquam diureticum intus sumptum prædicatur.

Ex ea paratur Balsamum digestivum *Arcæi*, in vulneribus capitis apud Chirurgos usitatissimum, cujus hæc est descriptio.

℞. Elemi & Terebenthinæ abietinæ ana ℥jß. Sebi castrati antiqui & liquefacti ℥ij. Pingued. porcinæ antiq. liquefactæ ℥j. M. F. linimentum s. a.

Usus-

Usurpatur etiam in Emplastro *Andreæ a Cruce*, Emplastro *Paracelsi*, & Emplastro ad Equini pedis punctionem *Charas*.

Plurimæ resinæ flavescentes, albicantes, aut cinereæ ex America pro Elemi afferuntur, quæ Elemi genuino viribus & odore inferiores ab ipso facile distinguuntur.

ARTICULUS SEXTUS.

De Lacryma, vulgo Gummi Hederæ dicta.

RESINA HEDERÆ, improprie Gummi Hederæ, *Off.* Δάκρυον κισσοῦ, *Dioscoridis*. Est substantia resinosa, arida, dura, compacta, colore fusco, rubiginoso, obscuro, nonnihil pellucida, & rubra, si in parva fragmenta disrumpatur, cum rubiginosis intercurrentibus micis; sapore subacri, leviter adstringente, & tantisper aromatico; inodora. Flammæ tamen admota claram & pertinacem edit flammam cum odore non ingrato, ad Thuris odorem accedente. Ex Persia & orientalibus plagis affertur.

J. Bauhinus hujusmodi resinam rubram, odoratam, pellucidam, gustu acrem, inflammabilem in arbore Hedera prope Genevam reperit. Haud dissimilem J. Rajus VVorcestriæ in Anglia collectam fuisse refert. Necnon Petrus Pomet magnum hujusce resinæ fructum ex antiqua Hedera arborescente Monspelii collegisse refert. Sed rarius his in regionibus frigidis illa resina stillat.

Planta ex qua hæc Lacryma diffluit, dicitur Hedera arborea, *C. B. P.* 305. *Inst. R. Herbar.* 613. quæ ratione loci ubi crescit, & ætatis diversas formas induit: unde tot ab auctoribus antiquis Hederarum differentiæ.

In censu earum quæ adminiculis sustinentur, referri solet; licet tamen per se nonnunquam consistat, & adeo erigatur ut nullum relinquatur affinitatis vestigium cum repente Hedera, ea potissimum ætate qua fructum ferre potest. Sarmentis tenuibus, longo & errabundo reptatu proximis arboribus aut parietibus innixa, alta petit, iis quæ semel apprehendit, pro ridicis usa, barbitio fibrarum propagato, radices in alieno solo agens: cortice magna parte rugoso, cinereo, in novellis ramis viridi; materia alba, firma. Folia perpetuo virentia, nullo ordine pediculis semipalmaribus & palmaribus appensa, pro variis Hederæ ætatibus diversa sunt. Quandiu enim repit & affixa est, folia fert nervosa, superne ex atro virentia & splendentia, inferne ad luteum ex virore tantillum declinantia, in angulos desinentia ad summum quinos, quorum duo utrinque prominent, unus in summo folio: quo autem magis adolescit, folia & pauciores edunt angulos obtusioresque, & ipsa majora fiunt & virentiora unicoloraque: cum ab initio eadem pusilla sint, nigra, & maculis albis secundum venas distincta, aliquando inferne subrubentia: at vero cum erigitur, folia rotundantur, obliteratis ex toto utrinque angulis omnibus, solo eo qui in summo est relicto. Sapore siccante acri donantur.

Flores in ſarmentorum extremitatibus multi umbellæ inſtar naſcuntur, roſacei, ſeu ſex herbaceis petalis in orbem poſitis conſtantes, totidemque luteis apicibus, ex quorum meditullio ſurgit piſtillum quod deinde abit in baccam fere globoſam, baccæ juniperinæ æqualem, per maturitatem nigram, utrinque quaſi compreſſam, circulo umbilicato a quo abeſt ille reliqui acini nitor, inſcriptam, adinſtar operculi impoſiti urceolo, cujus centrum deſignat prominulus niger ſtylus. Intus diſtinctis ſepimento membranaceo nonnihilque pulpoſo loculis continentur ſemina, unum, duo, tria, quatuor, vel quinque, oblonga, ex una parte gibba, ex altera plana, cuticula tenui contecta, intus pulpoſa, confractæ Orizæ cum gluma ſua aut pulticulæ e pane ſyncomiſto non abſimilia. In Gallia paſſim naſcitur ad arbores in ſylvis, campis, & hortis, & ad ædificiorum muros.

Analyſi Chymica ex foliis Hederæ ℔iij. ℥xij. per retortam diſtillatis prodierunt phlegmatis primum limpidi, odore aliquantiſper aromatico, ſapore primum ſubacri, ſubamaro, ac tandem acido, ℔j. ℥xiij. liquoris acidi, acris, empyreumatici, rufeſcentis, turbidi, qui & acidi & urinoſi ſalis notas præbuit, ℥vj. ʒvj. gr. xxxvj. olei primum limpidi, flaveſcentis, deinde ſpiſſioris ℥iij. ʒiiij. Maſſa nigra reſidua pendebat ℥ix. ʒv. Partium deperditio in hac diſtillatione fuit circiter ℥xj. Maſſa nigra igne reverberii calcinata reliquit tantummodo cinerum ℥ij. qui ſalis fixi alcalini ʒvj. gr. xv. lixivii ope præbuerunr.

Ex hac analyſi patet, folia Hederæ ſubtilibus quibuſdam particulis acribus donari, & ſale eſſentiali cremoris Tartari haud diſſimili, nempe ſale ſalſo cum oleo craſſo permiſto. Particulis acribus tenuibus & irritantibus attrahunt & maturant: oleo craſſiore acidis ſalibus & alcalinis contemperato, detergunt, incraſſant, & inflammationem arcent.

Lacryma Hederæ per retortam diſtillata ad pondus ℔ij. præbuit phlegmatis limpidi, odore reſinam hanc referentis, ſapore acido, ℥iij. ʒvj. deinde liquoris acidi rufeſcentis ℥j. ʒvj. gr. vj. tandem liquoris alcalini cum acidi fermenteſcentis ʒij. gr. liiij. olei flaveſcentis limpidiſſimi ℥ij. ʒvj. gr. xviij. olei rufeſcentis fluidi ℥vij. gr. xxiiij. quod parum acidi continere videbatur. Maſſa nigra reſidua pendebat ℥x. ʒv. quæ per horas 26 in crucibulo calcinata, rufeſcens evaſit, & pondere tantummodo æquavit ʒvij. gr. lx. Ex his cineribus ſalis fixi alcalini gr. viij. extracta ſunt. Jactura in diſtillatione fuit ℥v. ʒv. gr. xxxvij.

In reſina tenuius eſt oleum quam in foliis. Majori copia ſalis alcalini, minori acidi ſalis quantitate inſtruitur. Quamvis majorem carbonis quantitatem reliquerit quam folia, minus tamen cinerum ſeu terræ inertis præbet: unde conjicere licet, minorem terræ quantitatem in reſina contineri, ſed intimius ſalia & olea coadunari, quam ut igne clauſo ſejungi poſſint. Omnis Hedera, auctore Dioſcoride, acris eſt, adſtringit, nervos lædit. Internus foliorum hujus plantæ uſus rarus eſt; externus creber in ichoribus exſiccandis & ſanandis, in fonticulis ab inflammatione tutandis, apertis conſervandis, humoribuſque illuc fluentibus eliciendis vi ſua attractoria: folium quotidie imponi-

poni-

ponitur in ozænis curandis, in aurium purulentarum dolore sedando. Veteres folia cum vino cocta ad ambusta & ulcera maligna commendabant; eaque cum aceto cocta, aut cruda cum pane trita, ad lienis intumescentiam aut duritiem resolvendam applicabant.

Ejus lignum in globulos formatum optimo cum successu fonticulis imponitur, egregie enim attrahit; & nonnisi semel in mense globuli renovantur.

Baccę apud veteres ad usum internum raro adhibebantur; quia eas deglutitas vomitum & secessum insigniter promovere existimabant. Verum post aliquot recentiorum experimenta, illæ baccæ maturæ & pulveratæ parvâ dosi assumptæ, ob vim diaphoreticam & antipestilentialem, commendantur. Hinc Boylæus, *lib. de Philosoph. experimentali*, testatur eas in quadam peste Londinensi, pulveratas in aceto, vel vini albi haustu sumptas, excitato sudore, admodum proficuas fuisse: cui etiam assentitur Palmarius, *Tractatu de Peste & Morbis contagiosis*, *p.* 453. Nonnulli quoque easdem ad hydropem ascitem commendant.

Hederæ resina inter psilothra a veteribus recensetur: quod quidem experientia non comprobatur; ita ut vel error sit in codicibus, vel aliud quid ab illis intellectum fuerit. Balsamica virtus seu detergendi & consolidandi vulnera ipsi tribuitur: tumores resolvit. Apud Persas inter adstringentia medicamenta externa usurpatur; nonnisi ad usum externum apud nos adhibetur. C. Hoffmannus & Simon Paulli minus tutum esse omnium Hederæ arboreæ partium usum internum ob earum acrimoniam existimant.

Resina usurpatur in unguento de Althæa *Charas*.

ARTICULUS SEPTIMUS.

De Ladano.

LADANUM vel Labdanum, *Off.* Λάδανον, *Græcorum*: Loden & Laden, *Arabum*: Est substantia resinosa, cujus duæ species in officinis occurrunt: una in massas compacta grandiores, molles, ad emplastri vel extracti consistentiam accedentes, intra digitos lentescentes, crassiores, odore grato, colore ex rufonigrescente, vesicis seu pelliculis involutas, vulgo *Labdanum en masses ou en pains*: altera vero in panes contortos & circumvolutos, siccos, duros, fragiles, qui tamen calefacti paululum mollescunt, arenula tenui nigra permistos, colore nigro, odore debiliori, vulgo in officinis *Labdanum en tortis*. Hæc frequentius reperitur.

Ladanum eligatur odoratum, odore valido, sed suavi, inflammabile, accensumque gratum odorem exhalans, calore facile mollescens, purum: improbatur arena aliisque sordibus inquinatum. Ex insula Creta aliisque maris Ægei insulis affertur. Veteribus Græcis innotuit.

Hæc resina tempore æstivo exsudat ex foliis plantæ, quæ dicitur Cistus Ladanifera Cretica, flore purpureo, *Coroll. Inst. R H.* 19. Ladanum Creticum, *P. Alpin. Exot.* 88. Frutex est ramosus, patulus, supinus, humi sparsus, qui

ad pedalem bipedalemve altitudinem attollitur. Ex radice dura, lignosa, intus candicante, foris rufescente, pedem longa, fibrata & capillata assurgunt rami plurimi, duri, pollicem sæpe crassi, fusci, nonnunquam cineracei, cortice hiulco, in alios obscure rubentes divisi ramusculos, quorum juniores surculi hirsuti sunt, & ex viridi candicantes; foliis instructi binis ex adverso nascentibus, obscure virentibus, oblongis, ad oram sinuatis, cum nervis & venulis plurimis, pollicem longis, octo vel novem lineas latis, obtuse acuminatis, asperis, pediculo tres quatuorve lineas longo, unam lato innixis, saporis herbacei, leviter styptici. Summi ramuli rosaceis ornantur floribus, qui constant ex quinque petalis uncialibus, varie & inæqualiter complicatis, subrotundis, purpurascentibus, circa pediculum angustioribus, & ad unguem flava macula insignitis, cum staminibus numerosis luteis, fuscisque apicibus. Eorum calyx ex quinque petalis componitur septem octove lineas longis, ovatis, venosis & externe villosis, in longum & recurvum acumen desinentibus. Ex hoc calyce surgit pistillum viride, quod deinde abit in fructum multicapsularem, quem Cl. Tournefortius non descripsit. In montibus circa Cydonem, vulgo *la Canée*, Cretæ insulæ metropolim hæc planta luxuriat.

Alia ejusdem Cisti species vel potius varietas a peritissimo illo Botanico observata fuit, huic prorsus similis, sed flore longe majore; quæ in Ponto nascitur & dicitur Cistus Ladanifera, orientalis, flore purpureo majore, *Coroll. Inst. R. H.* 19.

Ladanum duobus modis Dioscoridis tempore super hanc plantam colligebatur. Cum Cisti frondes, inquit, pascuntur capræ hircique, pinguedinem barba carpunt, & suo lentore villosis cruribus adhærescentem reportant: quam depectentes incolæ colantesque cogunt in offas, & ita recondunt. Alii vero attractis funiculis insidentem fruticibus lentorem abstergunt conglomerantque in Ladanum. Hinc quidam seplasiarii Ladanum ex caprarum barba exemptum, & Ladanum funibus collectum distinguere voluerunt. Verum & Bellonii tempore, & hodie, referente Cl. Tournefortio, unus tantum erat colligendi modus. Græci colligendo Ladano peculiare instrumentum parant, rastro dentium experti simile, Ερλαστιρι illis dictum. Huic affixæ sunt multæ ligulæ sive zonæ e corio rudi nec præparato confectæ: eas per summos ardores solis super ladaniferos frutices volvunt & revolvunt, ut inhæreat resinosus ille humor circa folia concretus, qui deinde cultris a ligulis abradendus est. Itaque Ladanum colligendi summus, imo intolerabilis est labor, a rusticis tantummodo susceptus; cum totos dies ardentissimo Caniculæ æstu in montibus hærere necesse sit. Si quis tamen huic labori assidue operam navet, uno die plusquam tres Ladani libras seu ℥xlviij. colligere posse asserunt. Tempus huic operi suscipiendo magis idoneum est, sæviente Canicula, aere solis ardore æstuante, nec ventis agitato: tunc enim humor ille abunde exsudat, & purus obtinetur; alioquin ventis agitato aere, multo pulvere & sordibus conspurcatur. Verum nec facile est purum ab incolis obtinere Ladanum; quandoquidem sordido amore lucri promoti arenulam quamdam nigram minutissimam & ferrugineam quæ ibi reperitur, huic admiscere solent, quo Ladani pondus multum augetur.

Mulie-

Mulieres Græcæ globos ex Ladano ſolo, vel cum Ambra permiſto confe ctos, manibus, oblectamenti gratia, ſæpe geſtant & odorant.

Inſtituta analyſi Chymica, Ladani in panes orbiculares contorti ℔ij. exhibuerunt phlegmatis rufeſcentis, odoris grati & acidi ſaporis ℥ij. ʒij. gran. xlviij. liquoris fuſci, alcali ſeu Sublimati corroſivi ſolutionem coagulantis, & cum acidis tumultuantis ʒiijß. olei odorati, limpidi, rufeſcentis ʒiiij. gr. xxiiij. olei fuſci ſpiſſioris, & nonnihil empyreumatici ℥j. ʒiij. Maſſa nigra reſidua pendebat ℥xxvj. ʒvij. quæ per horas octo in crucibulo igne reverberii calcinata fulvum colorem acquiſivit, iterumque calcinata per ſex horas ſubrubentem obtinuit colorem: tunc vero nihil aliud eſſe videbatur quam arena inſipida ex qua fere nihil ſalis fixi extractum fuit. Hæc arena ſane cum Ladano permiſta fuerat.

Itaque per hanc analyſim patet, Ladanum conſtare ex oleo tenui & craſſo, cum ſale eſſentiali ammoniacali conſociato. Sed inſuper videre eſt duas Ladani libras arenæ ℥xxiiij. circiter continere, ac proinde vix ℥iiij. Ladani puri & genuini in ſingulis vulgaris Ladani, ſeu, ut ajunt, contorti libris contineri. Hæc arena ferruginea eſt; unde non mirum ſi calcinatione rubrum nanciſcatur colorem, qualis in Croco Martis deprehenditur.

Ladanum externe admotum emollit, concoquit, attenuat & reſolvit; interne vero adſtringit, roborat & dolores ſedat. Minus frequens tamen eſt illius uſus internus. Ad ventriculum roborandum, & concoctionem juvandam, adverſus ſeroſam colluviem & catarrhos, & in dyſenteriis ʒj. pondere præſcribitur. Laudatur in frigida cerebri intemperie, capiti applicatum; in ventriculi imbecillitate, ejus regioni impoſitum; in odontalgia, temporibus admotum. Ad ulcera antiqua & ſinuoſa cum tumore & duritie & ad uteri vitia ſananda commendatur. In odoratis ſuffimentis admiſcetur, & ex eo parantur globi ſeu poma odorata adverſus peſtilentem auram.

℞. Ladani puri ʒj. Nucis Moſch. ʒß. Cardamom. ℈j. Maſtiches gran. viij. Jalap. pulver. ℈j. Olei Cinnamom. gutt. vj. Syr. de Stæchad. q. ſ. Fiat maſſa pilular. quarum doſis gr. xv. vel xx. hora ſomni, in catarrhis a cauſa frigida.

℞. Ladani puriſſimi ʒj. Corall. rubr. pp. ℈j. Mivæ Cydonior. ʒij. M. F. bolus in ventriculi imbecillitate & dyſenteria.

℞. Ladani ℥ß. Styracis Calam. ʒiij. Benzoin. ʒij. Ligni Aloes, Cinnamomi, Santali citrini ana ℈ij. Caryophyllor. Mari, Lavandulæ, corticis Citri ana ʒß. Camphoræ ℈j. cum Styracis liquidi q. ſ. Fiat maſſa in mortario calido, addendo, ſi volueris, Ambræ & Moſchi momentum. Ex ea globus formetur manibus geſtiendus vel collo appendendus, ad aeris contagium inhibendum.

Ladani oleum odoratum unguentarii hoc modo parare norunt.

℞. Ladani pinguis & præſtantiſſimi ℔j. In tenuiſſimas partes diviſum coquatur cum aq. Roſar. ℥vj. Olei Amygdalar. dulc. ℥iv. per ſemihoram. Percoletur liquor oleoſus.

Ladanum uſurpatur in Balſamis apoplecticis, in Emplaſtro cephalico *Charas*,

ſtoma-

ſtomachico *Eiuſdem*, ad herniam *Prioris de Cabriere*, Trochiſcis odoratis ſeu Aviculis Cypriis *Charas*.

ARTICULUS OCTAVUS.

De Maſtiche.

MASTICHE, Maſtix & Reſina lentiſcina, *Offic.* ῥητίνη σχινίνη, καὶ Μαστίχη, *Dioſcoridis*: Maſtech *Arabum*: vulgo *Maſtic.* Reſina eſt arida, eleganter pellucida, ex flavo palleſcens, in lacrymas vel grumos concreta, Piſi minoris vel Orizæ craſſitie, fragilis, quæ ſtatim ſub dente diſſilit, mox tamen calore lenteſcit adinſtar ceræ, prunis injecta flammam concipit, odoremque non ingratum ſpirat, & ſapore donatur leviter aromatico, reſinoſo & ſubadſtringente.

Eligenda eſt candida, vel pallida, ad citrinum vergens, pellucida, arida, fragilis, ſtridens, odorata. Nigra, viridis, livida, aut impura nullius eſt momenti.

Ex Chio maris Ægei inſula, ubi optima & copioſiſſima colligitur, ad nos affertur.

Reſinoſæ quædam maſſæ aridæ, craſſæ, ex Maſtiche & aliis reſinis coagmentatæ, in officinis ſub Maſtiches nomine venduntur ad Medicinam prorſus inutiles. Ad lapidum ſciſſuras replendas & conglutinandas reſervantur.

Maſtiche ſponte vel vulnerato cortice exſudat ex arbore Terebinthorum generi affini, quæ dicitur Lentiſcus vulgaris, *C. B. P.* 399. Radice eſt valida, multifida, fuſca, dura & fibrata, ſtolonibus vero lentis, Coryli aut Cotoneæ altitudinem æquantibus, denſis & brachiatis, in quibus folia naſcuntur conjugata, nullo impari claudente, glabra, nitida, unciam longa, utrinque acuta, anguſta, reſinoſa, firma, læte virentia, ſulcatæ annexa coſtæ quæ in ſpinulam mollem deſinit, acuti odoris, ſaporis acidiuſculi & adſtringentis: foliis interdum folliculi, vel veſiculæ quædam adnaſcuntur, culicibus exiguis referti, haud ſecus quam in terebenthinis aut ulmeis. Lentiſci ſpecies quæ flores ſtamineos profert, fructu omnino deſtituitur: quæ vero fructum fert, ſtaminibus orbatur. Flores ſtaminei, racematim cohærentes, rubentes, ad alæ imum exoriuntur: fructus vero in botrum congeruntur ſubrotundi, rubentes, & per maturitatem nigricantes, duas lineas longi, cum teſta duriore membrana reſinoſa & pingui obducta: intus nucleus continetur albus, oleaginoſus & odorus. Hoc plantæ genus a Terebintho tantum diverſum eſt foliis, quæ per conjugationes quidem coſtæ affinguntur, ſed nullo impari plerumque claudente. In Gallia Narbonenſi, Italia, Hiſpania, inſula Chio, ceteriſque maris Ægei inſulis frequens naſcitur.

Bellonius Lentiſcum in ſola inſula Chio reſinam Maſtichen fundere affirmat. Olim tamen in Ægypto naſcebatur: quandoquidem Galenus, *l.* 2. *ad Glauconem*, Ægyptiacam Maſtichen commendat. Nonnulli in Italia ex Lentiſcis diſtillare quoque aſſerunt: & Gaſſendus, *in vita Peyreſcii*, in Gallo-provinciæ

non

non longe Telone Mastichen sudare refert. Verum hodie Mastiche quæ in officinis reperitur, ex sola Chio insula affertur. Ibi Lentisci arbores tali diligentia & cura excoluntur, inquit Bellonius, ut non minores in eam rem sumptus fiant quam apud nos in vinetorum culturam; nec immerito, cum potiores hujus insulæ opes in Mastiche consistant: nisi autem diligenti cura colerentur, exiguum resinæ proventum darent. Equidem tantus est ejus proventus in hac insula, ut singulis annis Turcico Imperatori pendant trecentas Mastiches cistas seu 84375. libras: singulæ enim cistæ 281. ℔. cum ℥iiij. continent. Incolæ Lentiscos mensibus Augusto & Septembri compungunt; & ex vulneribus in cortice factis Mastiche exsudat, & in granula concrescit.

Analysi Chymica, ex Mastiches ℔ij. prodierunt phlegmatis limpidi, acidi, odorati ℥j. ʒvij. gr. liiij. liquoris fusci, magis acidi cum quodam amarore ℥ij. ʒj. gr. xij. liquoris limpidi, rufescentis, subacidi & aliquantisper alcalini, qui nempe Sublimati corrosivi solutionem turbidam effecit, ʒj. gr. xlij. olei limpidi flavescentis ʒj. subrufi ʒij. fusci, limpidi & fluidi ℥ij. ʒj. gr. x. spissioris vero consistentiæ & quasi melleæ, coloris fusci, ℥xx. Massa residua in retorta superstes pendebat ℥iij. quæ igne reverberii in crucibulo combusta reliquit cinerum fuscorum ʒiij. ex quibus lixivio salis fixi salsi gr. iiij. extracta sunt. Deperditio partium in distillatione fuit ℥ij. ʒj. gr. xxvj. & in calcinatione ℥ij. ʒv.

Itaque ex hac analysi concludendum est, Mastichen constare oleo multo denso ac spisso, sale acido plurimo, exigua admodum salis alcali & terræ portione; parum vero partium tenuium & volatilium continere.

Chienses, tam viri quam feminæ & pueri, Mastichen fere semper in ore habent, ad roborandos dentes & gingivas, necnon ad halitum oris emendandum: panibus etiam immiscere & incoquere solent, ad eos gustui delicatiores reddendos.

Mastiche in foro medico ad multa commendatur, aliquantisper aromatica est: inter adstringentia & stomachica recensetur. Ubi viscerum fibræ humidiores, laxiores & debiliores exsiccandæ, firmandæ ac roborandæ sunt, plurimum valet: insuper humorum acrimoniam demulcet, tum salium spicula involvendo, tum membranas illiniendo. Intus sumpta a ℈ß. ad ʒß. hæmoptoe & veteri tussi prodest. Ventriculo quoque utilis est, illum firmat & roborat, ciborum concoctionem juvat, & vomitum sedat; ructus tamen excitat, si immoderate sumatur. Catarrhosis affectionibus medetur: diarrhæas sistit, & purgantium acrimoniam demulcet: commanducata gingivas contrahit & firmat: sub dentibus diu contrita salivationem excitat. Hunc Mastiches usum Simon Paulli adversus catarrhos & gravem auditum commendat: quin & Pyrethro aut Tabaco eam anteponit; quippe quæ tanta copia, imo majori salivam moveat, gratique sit odoris & saporis. Surditatem vero masticatione sanari asserit, cum materia peccans in meatu a tympani cavitate ad palatum contenta prolicitur. Externe admota ventriculi regioni, ejus dolores compescit, vomitum & nauseam sedat; umbilicali regioni, alvi profluviis & hypercatharsi medetur; temporibus, defluxiones & odontalgiam sanat.

℞. Ma-

℞. Maſtiches grana ſelectiora. Ceræ inſtar dentibus atterantur ad ſalivationem obtinendam, in catarrhis & gravi auditu.

℞. Maſtiches ℥ß. Coquatur in aq. ℔iij. ad tertiæ partis diminutionem; & detur in diarrhæa pro potu ſolito.

℞. Conſerv. Roſar. veteris ʒj. Maſtiches ſelectiſſim. ʒß. Diacod. q. ſ. M. F. bolus in tuſſi ferina & catarrhis.

℞. Maſtiches ʒß. Jalap. pulver. gr. x. Elixir proprietat. vel Balſam. Peruviani q. ſ. Fiant pilulæ veſpertinis horis exhibendæ ad catarrhum.

Uſurpatur in Pulver. Diarrhodon, Pulvere contra abortum *Charas*, Hiera picra *Galeni*, Electuar. de ſucco Roſar. Trochiſcis de Karabe, Hedicroi, Pilulis ſine quibus, polychreſtis, ſtomachicis, de Rhabarbaro, de Ammoniaco *Quercetani*, catholicis *Poterii*, Oleo maſtichino, Unguento martiato, ſtyptico, mundificativo de reſina, Cerato ſtomachico, in Emplaſtro cephalico, ſtomachico, diaphoretico, Manus Dei, divino *Paracelſi*, de linamento, oxycroceo, pro fracturis *Charas*.

Lentiſcus, auctore Dioſcoride, omnibus ſuis partibus, germinibus & foliis, fructu, ramorum & radicis cortice adſtrictoria eſt. Exprimitur ſuccus ex radice, cortice, aut foliis in aqua decoctis, aut etiam ex foliis viridibus tritis, qui valet ad hæmorrhagias, alvi profluvia & dyſenteriam in potu; itemque contra uteri & inteſtini procidentias externe admota.

Ligni lentiſcini vis adſtrictoria, roborans & balſamica à J. Baptiſta de Vvenckh Doctore Medico Styriaco, *in Ephemeridibus Germanicis Dec. III. ann. 9. & 10.* magnopere commendatur: & ejus decoctum, quod auri potabilis vegetabilis titulo inſignitur, tamquam ſingularis Panacea prædicatur in articularibus morbis & catarrhis curandis, ad ventriculum debilitatum roborandum, ciborum concoctionem adjuvandam, flatus & ructus diſcutiendos, diuturnos & pertinaces vomitus compeſcendos, urinas promovendas, calculos expellendos, uno verbo ad omnes corporis functiones adjuvandas, fibrarum tonum reſtituendo, & ſalium acrimoniam demulcendo. Idem decoctum dentes vacillantes firmat, & gingivas adſtringit.

℞. Ligni lentiſcini in virgulas tenues ſciſſi ℥v. aq. comm. ℔vj. Macerentur per tres quatuorve dies in vaſe clauſo. Colatura exhibeatur pro potu ſolito.

℞. Ligni lentiſcini ℥v. aq. com. ℔vj. Macerentur per triduum; poſtea coquantur leni ebullitione ad tertiæ partis conſumptionem. Hujus decocti ℥viij. mane jejuno ventriculo & hora ſomni propinentur.

Ex lentiſcino ligno dentiſcalpia parantur, ab omni ævo ad gingivas roborandas commendata.

Oleum ex maturo fructu extrahitur, quod utiliter adhibetur ubi adſtrictione opus eſt, ut in ani & uteri procidentia.

ARTICULUS NONUS.

De Olibano, vel Thure.

OLIBANUM, Thus & Thus maſculum, *Off.* Λίβανος, *Theophraſti & Dioſcorid.* Λιβανωτὸν, *Hippocratis*: Thus vel Tus, *Latinorum*: Ronder, Conder, & Kateth, *Arabum*: vulgo *Encens ou Oliban.* Subſtantia eſt reſinoſa, ex flavo pallida & pellucida, in lacrymas Maſtichi ſimiles, ſed majores, concreta & indurata; ſaporis amaricantis, modice acris, & reſinoſi non ingrati; odoris fragrantis. Flammæ admota ſtatim in luculentam & pertinacem flammam exardet, nec accenſa diffluit ut Maſtiche. Dentibus ſtatim comminuitur: verum comminutæ non cogitur denuo ut Maſtiche, neque ſicut ea in ore libere volutari poteſt, cum dentibus adhæreſcat. Translucidæ, oblongæ & ſubrotundæ guttæ, alias ſingulares, alias gemellæ, teſticulos aut mammas, prout majores vel minores fuerint, imitantur: unde & maſculi Thuris, & mammoſi aut feminei cognomenta; interdum etiam quaternæ aut quinæ, magnitudine Ciceris, Avellanæ, aut majores, adhærentes nonnumquam cortici unde exſudarunt. Mica vero ſeu tenuior pars ex grumorum attritu colliſa, Thuris Manna Græcis appellatur. Thus probatur candicans, pellucidum, purum, nitidum, ſiccum. Non ſolum Græcis & Arabibus, ſed omnibus fere gentibus & temporibus remotiſſimis, cognitum fuit; celeberrimuſque ejus uſus ac frequentiſſimus in ſacris. Thure enim ſacrificabant olim, eoque in templis ad ſuffitus utebantur, & hodie adhuc utuntur. Hic mos per omnes ætates inter omnes fere gentes & religiones inolevit.

De natali Thuris loco apud auctores non conſtat. Nonnulli Arabiam ſolam Thus gignere ſcribunt, nec tamen totam, ſed illam tantummodo partem quæ Sabæa aut Arabia thurifera dicitur. Alii Æthiopiam quoque, cujus quidam populi Sabæi quoque nuncupabantur, hanc odoriferam reſinam proferre tradunt.

De arbore thurifera minus adhuc certi ſumus. Theophraſtus enim arborem non magnam eſſe tradit, quinque fere cubitis attolli, ramoſam eſſe, folia habere Pyro ſimilia. Alii tamen, inquit, ſimilem Lentiſco eſſe dicunt: alii & cortice & folio etiam Lauri. Diodorus Siculus Acaciæ Ægyptiacæ formam illi attribuit, & Salicis folia; Garzias quoque Thuris arborem humilem eſſe, & folia habere Lentiſco ſimilia: e contra Thevetus eam Pinus reſiniferas referre ſcribit.

Analyſi Chymica, Olibani ℔ij. per retortam diſtillatæ præbuerunt phlegmatis acidi, nonnihil auſteri, odorati, rufeſcentis ℥vij. ʒvij. gr. xxiiij. phlegmatis, tum acidi, tum urinoſi & rufi ℥j. ʒij. gr. lxvj. olei limpidi, fluidi, odorati & flaveſcentis ℥j. ʒij. gr. xxiiij. olei fuſci craſſioris ℥v. ʒiij. olei vero ſpiſſioris & melleæ conſiſtentiæ ℥vj. ʒv. gr. xxx. Maſſa nigra in retorta reſidua pendebat ℥v. ʒvij. gr. xliij. quæ per 15. horas in crucibulo calcinata, colore nigro in rufeſcentem mutato, ℥j. ʒiij. gr. vj. pendebat. Ex his cineribus ſalis fixi alcali gr. xxij. lixivio extracta fue-

fuere. Partium deperditio in distillatione fuit ℥iiij. ʒiij. gr. xxix. in calcinatione vero ℥iiij. ʒiiij. gr.xxxvij. Unde liquet, plus terræ & paulo majorem salis ammoniacalis portionem contineri in Olibano quam in Mastiche, salinas vero & oleosas Olibani partes intimius commisceri & arctius compingi.

Internus Thuris usus commendatur ad varios capitis & pectoris affectus, sicut etiam ad alvi uterique profluvia, tussim, sanguinis excreationem, diarrhæam & dysenteriam: acriores enim corporis humani succos & lympham præcipue salsam temperat ac demulcet. Dosis est a ℈j. ad ʒj. aut ʒij. Singulare specificum habetur adversus pleuritidem, præsertim epidemicam. Adversus hunc morbum Quercetanus *in Pharmacopœa* laudat pomum excavatum, Olibani pulverati ʒj. repletum, postea operculo tectum, & sub cineribus coctum, quod æger deglutiat superbibendo aq. Card. bened. ℥iij. postea vero debite contectus sudet. Riverius *in observationibus* testatur, multos ex pleuritide ad extrema fere redactos, usu illius pomi cum Olibano cocti restitutos vidisse; unde præter spem vel copiosus sudor, vel anacatharsis libera sequebatur. Hoc remedium sæpe felici cum successu post venæ sectionem bis terve celebratam exhibui, licet non semper. Si prima vice, exhibito remedio, sudor non succedat, post sex horas elapsas iterandum est.

Extrinsecus usurpatur in suffitibus capitis, pro catharris, vertigine, coryza, sicut etiam in ani procidentia; modo in sella fiat suffitus. Capitis & nervorum vulneribus conducit: ulcera carne replet & ad cicatricem perducit. Unde plurimis unguentis & emplastris vulnerariis & consolidantibus admiscetur.

Oleum ex Thure distillatum, a quibusdam efficacissimum in phthisi remedium habetur.

Liquor quoque ex Thure per deliquium paratur, si pulvis ejus in ovi albumine cocto & calenti reponatur in cella. Thus enim resolvitur in liquorem ad maculas faciei & cavitates cicatricum delendas non contemnendum.

Matthiolus ex Olibano medicamentum sic præparatum commendat ut præstantissimum adversus oculorum lippitudinem & ruborem. Accenditur Thuris grumus acuto stylo affixus cerea candela; mox in aq. rosaceæ ℥iiij. extinguitur: repetuntur incensiones extinctionesque trigesies: & deinde percolata aqua linteolo mundo oculorum angulis cum penna vesperi illinitur, dum cubitum affecti se recipiunt. At si rubor lacrymæque vehementi cum dolore fuerint, additur tantumdem lactis muliebris.

Dioscorides minus tutum esse internum Olibani usum immoderatum existimat: illud enim in secunda valetudine haustum insaniam movere asserit, & largius cum vino potum interficere. Verum Galenus & ceteri Medicinæ scriptores hac de Thuris noxa alte silent. Nihilque noxium in illius usu quotidiano deprehenditur.

℞. Olibani pulver. ʒß. Flor. Sulphuris ʒj. Excipiantur s. q. Zingiber. cond. vel Conserv. Apii. Fiat bolus in asthmate.

℞. Thuris masculi ʒj. Agaric. Trochisc. ℈iv. Cum Hyssopi succo fiant Pilulæ n. x. adversus tussim a pituita vel catarrho, quarum unam tantum quotidie sumat æger vesperi hora somni.

℞. Thu-

℞. Thuris, Mastiches ana ℥ij. Luti Armenii ℥j. Corallior. rubror. pp. C. C. usti ana ℥ß. Lapid. Hæmatit. ℈j. Omnia accurate pulverata simul misceantur, & fiat pulvis, cujus dosis ℥jß. in dysenteria.

Usurpatur in Pulvere Sperniolæ *Crollii*, Theriaca, Mithridatio, Trochiscis de Karabe, Pilulis de Cynoglosso, Pilulis ad gonorrhæam *Charas*, in Unguento martiato, mundificativo de resina, in Emplastro de Betonica, divino, cephalico, diaphoretico, de linamento, oxycroceo, contra rupturam, pro fracturis; de Ranis cum Mercurio, styptico *Charas*.

Olim una cum Thure cortex Thuris arboris afferri solebat, ejusdem cum hac resina virtutis, sed magis adstringens: verum hodie in usu non est.

Alia res est quæ cortex Thuris a nonnullis dicitur, vel Thymiama, vel Thus Judæorum, quod Judæi in suffumigiis ea frequenter utantur. Massa est sicca, aliquantulum resinosa, subrubra, corticosa, fragrante Styracis liquidi odore, compacta ex corticibus arboris, *Rosa Mallas* dictæ, coctis & expressis, & ex quibus Styrax liquidus extractus fuit. De hac arbore *articulo de Styrace liquido* egimus. Nullius est usus ille cortex, nisi ad suffimenta.

ARTICULUS DECIMUS.

De Sandarachâ.

SANDARACHA vox est quæ tribus diversis substantiis attributa fuit: 1. Cuidam Arsenici rubri speciei quæ Græcis Σανδαραχη dicebatur; unde Sandaracha Græcorum nunc appellatur, ut ab aliis speciebus distinguatur: 2. Resinæ Juniperi, quæ ab Arabibus *Sandarach* vel *Sandarax* nuncupatur, & ab eorum interpretibus Sandaracha Arabum: 3. Substantiæ mediæ inter Mel & Ceram, quæ sæpe invenitur in favorum inanitatibus seposita, & est apum, dum operantur, cibus; & dicitur Sandaracha Erithace & Cærinthus, ut Plinius refert. Hæc inusitata est & in officinis incognita. De prima specie, nempe de Sandaracha Græcorum, seu minerali, jam egimus: nunc vero de Arabum Sandaracha tractabimus.

Itaque Sandaracha, Vernix, & Gummi Juniperinum, *Off.* Κόμμι ἀρκευθίδος, *Græcorum*: Sandarax *Arabum*: vulgo *Sandaraque*, *Vernix*, *gomme ou resine de Genevrier*. Substantia est resinosa, arida, inflammabilis, pellucida, pallide flavescens vel citrina, in guttas Mastichi similes concreta; saporis resinosi; odoris, dum accenditur, fragrantis & suavis, quæ in aqua non dissolvitur, sed in oleis tantummodo vel spiritu vini. Probatur nitida, pellucida, flavescens. Ex Africanis oris per Massiliam ad nos affertur.

Hæc resina calidis in regionibus sponte vel per corticis incisiones stillat ex Junipero arborescente & ex Cedro baccifera. Quæ ex hac fluit, odore paulo suavior est, dum comburitur, & ideo pluris æstimatur; sed rarissime distincta in officinis reperitur.

JUNIPERUS vulgaris arbor, *C. B. P.* a fruticosa nonnisi magnitudine distinguitur; & ratione loci ubi nascitur, diversa est. Plerumque enim denso ramo-

ramorum ſtipatu fruticat dumtaxat: aliquando in juſtæ magnitudinis arborem adoleſcit, caudice tamen non multum craſſo, cortice ſcabro & deciduo, rubente; materie firma, nonnihil etiam rubeſcente, maxime ſi ſiccata fuerit; odore reſinoſo grato. Ramuli in ſurculos multos dividuntur foliis acutiſſimis, anguſtiſſimis, rigidis, pungentibus, ſemper virentibus, ſplendidis onuſtos. Julos profert Aprili & Majo in foliorum alis, duos treſve lineas longos, purpura cum croceo miſta pictos, e pluribus ſquamis compactos, quorum infimus limbus munitur veſiculis tribus vel quatuor pulvere aureo tenuiſſimo plenis. Steriles ſunt illi flores. Fructus vero numeroſi in aliis Juniperi ſpeciebus naſcuntur, quæ ſtaminibus carent. Baccæ ſunt ſphæricæ, granis Piperis duplo majores, cum umbilico triſulcato, primum vireſcentes, per maturitatem nigræ & pulvere cæruleo conſperſæ, pulpa ſubrufa refertæ, ſapore acri, aromatico, reſinoſo, dulci, tria oſſicula continente oblonga, anguloſa, dura, ſemine oblongo feta, quibus ſingulis totidem veſiculæ ſucco reſinoſo turgidæ adhærent. Fructus maturitatem niſi anno ſecundo non conſequuntur; ita ut aliquando fructus trium annorum in eadem arbore conſpiciantur. Quædam ſunt Juniperi arboreſcentis ſpecies, quarum baccæ non ſphæricæ, ſed oblongæ ſunt & ſubrotundæ: aliis quoque baccæ rufeſcunt. Juniperus omnibus Europæ regionibus familiaris eſt: in ſylvis & montibus naſcitur.

Omnes Juniperi partes odoratæ ſunt, & in uſum medicum veniunt; nempe radices, lignum, folia, baccæ & reſina. De illis alibi, de reſina tantum modo hic agemus.

Cedrus baccifera prima, ſeu Cedrus folio Cupreſſi, major, fructu flaveſcente, *C. B. P.* 487. Oxycedrus Lycia, *Dodon. Pempt.* 853. Arbor eſt pumila, tricubitalis, odore Cupreſſi grato, caudice contorto, multis ramis lentis & flexilibus prædito, ſcabro cortice; foliis parvulis carnoſis, & ex continua quaternorum foliorum mutuo connexorum ſerie compoſitis, quemadmodum Cupreſſus; floribus Junipero vulgari ſimilibus, flavis, ſed extremis ramulis inſidentibus, ut in Cupreſſo, ſterilibus. Fructus in aliis ejuſdem arboris ramis naſcuntur. Baccæ magnitudine baccarum Myrti, vel etiam majores, rotundæ, conos cupreſſinos tuberculis nonnullis quodammodo æmulantes, primum virides, deinde ad Phœniceum colorem tendentes, quæ maturitate nonnihil molleſcunt, ſapore & odore Juniperi baccis ſimili; terna, quaterna vel etiam plura oſſicula parva, ſtriata, oblonga, reſinoſa intus continent, ſemine feta oblongo, albo, Orizæ quodammodo ſimili. Vere floret, fructumque diu retinet, antequam matureſcat uti Juniperus. Primum ſemine natus hic frutex, & adhuc tener folia habet omnino diſſimilia, utpote quæ alterius Juniperi folia æmularentur, niſi breviora & paulo molliora eſſent. Cum vero jam tertium aut quartum annum attigit, rotunda & cupreſſea folia promere incipit; adeo ut inferiores rami pungentibus & acutis foliis, ſummi vero obtuſis & rotundis onuſti interdum conſpiciantur. Reſinam ſponte fundit calidis in regionibus Juniperinæ perquamſimilem. In Gallia Narbonenſi & in Alpibus naſcitur.

Analyſi Chymica, ex Sandarachæ ℔ij. per retortam diſtillatis prodierunt phle-

phlegmatis limpidi, odore juniperino perfuſi, acidi ℥ij. ʒiij. gr. xviij. phlegmatis rufeſcentis, tum acidi, tum urinoſi ʒvij. gr. lx. olei rufeſcentis, pellucidi, fluvi ℥xvj. ʒij. gr. lxx. ſpiſſioris vero & melleæ conſiſtentiæ, ℥vj. ʒvij. gr. ij. Maſſa nigra in retorta reſidua pendebat ℥ij. ʒiiij. gr. xviij. quæ per 12. horas in crucibulo calcinata præbuit cinerum fuſcorum ʒiiij. ex quibus ſalis fixi ſalſi gr. iiij. lixivio extracta ſunt. Partium in diſtillatione deperditarum quantitas fuit ℥ij. ʒvj. gr. xlviij. & in calcinatione ℥ij. gr. xviij.

Par hanc analyſim patet, Sandaracham ad Maſtichem accedere, in ea tamen plus ſalis Ammoniacalis contineri, & oleoſas partes paulo tenuiores eſſe quam in Maſtiche.

Sandarachæ eædem fere quæ Maſtichi, tribuuntur virtutes. Rarius tamen ad uſum internum exhibetur. Doſis a ℈j. ad ʒj. intus ſumpta hæmorrhagiis & diarrhæis antiquis medetur, ulcera interna abſtergit & conſolidat. Externe admota ſanguinem ſiſtit; vulnera & ulcera putrida ſanat, artuum dolores demulcet; nervorum reſolutionibus, quas humores frigidi contraxerint, opitulatur. Illius ſuffitus ad catharros commendatur. Oleo roſaceo vel alio ſoluta ad dolores & tumores hæmorrhoidum utilis eſt; & hiantibus frigore manuum pedumque ſciſſuris ſuccurrit.

℞. Sandarachæ ʒiij. Maſtiches ʒj. Benzoin. ʒß. Raſur. Succini ʒij. M. F. pulvis pro ſuffitu in catharris & coryza.

Uſurpatur in Emplaſtro diaphoretico & ſtyptico *Charas*.

Sandaracha dicitur Vernix ſcriptoria; quia ex hac reſina fit pulvis ad deliniendas chartas aptus, ne bibulæ ſint, & ut elegantiores appareant litteræ. Ex ea quoque parant Vernicem liquidam, illam nempe ſolvendo in oleo Lini, Terebenthinæ, ſpicæ Lavandulæ, vel ſpiritu vini; licet etiam alia Vernix liquida ex Succini raſura conficiatur, oleo Lini vel ſpicæ Lavandulæ ſoluta.

ARTICULUS DECIMUS-PRIMUS.

De Sanguine Draconis.

Sanguis Draconis, *Off.* Κιννάβαρις, *Dioſcoridis*: Αἷμα δράκοντος, *Græcorum recentiorum*: Alachnen, *Arabum*: vulgo *Sang de Dragon.* Subſtantia eſt reſinoſa, ſicca, friabilis, igne facile liqueſcens, inflammabilis, obſcure rubra, quæ trita elegantem colorem rubrum ſanguineum reddit; dum in laminas tenues extenditur, pellucida; ſaporis expers ſicut & odoris, niſi cum incenditur: tum enim odorem exhalat ad Styracis liquidi odorem proxime accedentem.

Duplex occurrit in officinis, durus ſcilicet in grumos ſeu maſſulas concretus pollicem longas & ſemiunciam craſſas, quæ foliis longis & anguſtis quaſi junceis vel palmeis involutæ Sanguinis Draconis lacrymæ vel guttæ in Pharmacopoliis nuncupantur: impurus corticibus, ligno, terra aut aliis heterogeneis permiſtus, & in maſſas ſeu panes, ut vocant, concretus. Nonnunquam etiam in officinis reperitur Sanguis Draconis fluidus aut mollis, tenax, reſino-

ſus, inflammabilis; colore intenſe rubro ſanguineo; odore, dum comburitur, ad ſolidi odorem accedente, minus grato tamen, qui per tempus exſiccatur & ſolido ſimilis fit.

Sæpius quoque Sanguis Draconis ſpurius venalis proſtat in officinis, qui facillime a genuino diſtingui poteſt. Maſſæ ſunt gummoſæ, rotundæ, compreſſæ, obſcuri & ſordidi coloris rubri, conflatæ ex variis gummi ſpeciebus legitimo Sanguine Draconis vel Braſilio ligno tinctis: quæ nullomodo flammam concipiunt, ſed in igne bullas agunt, crepitantque, gummi inſtar lenteſcunt & ſolvuntur in aqua quam mucilaginoſam reddunt: prorſus rejiciendæ ſunt. Probatur qui in guttas puras, nitidas, obſcure rubras, inflammabiles, & foliis involutas affertur, quique pulveratus colorem coccineum nitentem exhibet.

Succus ille reſinoſus veteribus Græcis cognitus fuit, ſub Cinnabaris nomine, ut jam dixi *articulo de Cinnabari & Hydrargyro*. Hæc Cinnabaris vox paulatim ad noſtram Cinnabarim mineralem abuſive tranſmiſſa fuit, quæ Græcis Minium dicebatur; ſicut ſimili abuſu hæc vox, Minium, a Cinnabari foſſili ad rubram Plumbi calcem ſenſim ducta eſt.

Dioſcoridis tempore illa erat quorumdam opinio hunc ſuccum eſſe ſanguinem induratum alicujus Draconis, quam quidem rejicit, licet non dicat quid ſit ille ſuccus. Jamdiu apud rei medicamentariæ ſcriptores conſtat eſſe ſuccum ex arbore ſtillantem. Monardes hanc arborem Draconis nomine inſigniri aſſerit ob dracunculi figuram ejus fructui a natura inſculptam. Verum nonne ob arboris denominationem, Draconis figuram in hoc fructu quæſierunt, & ſibi finxerunt? Quidquid ſit, de quatuor plantarum ſpeciebus diverſis Botanici ſcriptores mentionem faciunt, quæ Sanguinem Draconis officinarum ferunt.

Prima dicitur Draco arbor, *Cluſii Hiſtor.* 1. *C. B. P.* 505. Palma prunifera, foliis Yuccæ, e qua Sanguis Draconis officinar. *Commel. H. Amſtel.* Arbor eſt procera, Pinum procul referens: adeo æquales & ſemper virentes ſunt ejus rami, ejus truncus craſſus, octo vel novem cubitos altus, in varios ramos diviſus nudos, in ſummo geſtantes capita plena foliorum cubitalium, ab unciali latitudine paulatim in mucronem deſinentium, coſta media denſiore & eminentiore, ut in Iridis foliis. Fructus ſphærici ſunt, quatuor linearum diametri, flaveſcentes & aliquantiſper acidi; & nucleum continent durum, nucleo Chamæriphes ſimilem. Truncus ſcaber multis rimis hiat, humoremque fundit per Caniculæ æſtus, qui in lacrymam denſatur rubram, primo mollem, deinde ſiccam & friabilem, verum & genuinum Sanguinem Draconis *officinarum*. Hæc arbor in Canariis inſulis naſcitur, potiſſimum in inſula Portus ſancti prope Maderam.

Secunda ſpecies dicitur Palma Amboinenſis, Sanguinem Draconis fundens altera, foliis & caudice undique ſpinis longis, acutiſſimis, nigris armata, D. Sherard, *Dale Pharmacol. ſupplem.* Arundo farcta Indiæ orientalis Sanguinem Draconis manans, *Hiſt. Oxon.* Palma-pinus ſive conifera, *J. B. I.* 398. Arundo Rotang, *Bontii*: Rottani Dsjerenang, *Indorum*: Arundo farcta ſeu Palma conifera ſpinoſa, *Kæmpfer amænitat. exoticar.* 552. Palma-pinus eſt trium ad ſummum hexapedarum altitudinis, undequaque ſpinis horrida atro-

ſpa-

ſpadiceis, rectis, uncialis pene longitudinis, compreſſis, tenuibus. Caudex ad tertiam exſurgit ulnam, humani brachii craſſitie, ſimplex, rectus, ex luteo pallescens, aculeis verſus horizontem extenſis, & in imo caudice denſiſſimis armatus, per ſpithamarum intervalla geniculatus, geniculis ad frondium baſes, quibus involvuntur, non apparentibus. Frondes baſi tubulatæ ſunt, ſingulæ ex ſingulis geniculis ortæ, ita ut inferior ſuperioris exortum perpetuo complectatur; quo ipſo fit ut articuli non appareant, niſi involucris liberati. Hæc involucra ſive tubi, ut caudicis exteriorem ſuperficiem, ita & majorem ejus partem conſtituunt; nam iiſdem remotis, ipſa prodit in conſpectum pars intima medullaris ſuperficie nitida, coloris ſpadicei, ſubſtantiam obtinens laxam, fibratam, in vertice ſolidiorem, carnoſam, edulem, ſaporis expertem, candidiſſimam. Frondibus gaudet in caudice pro articulorum numero raris & inordinatis, in vertice denſioribus, haud numeroſis tamen: quorum exteriores lege palmarum longiores ſunt; interiores velut ſucceſſu temporis naſcentes, breviores & imperfectæ. Frondes in ulnæ longitudinem extenſæ utrinque pinnato foliorum ordine decorantur, ima earum parte, quam ſcapum vocant, nuda. Coſta earum lævis eſt ex craſſiori principio ſenſim tenuior, quadantenus compreſſa, ſumma facie herbacea; averſa pallida, luteſcente; utroque latere ex quo folia prodeunt, carinato: ſpinis armatur brevibus, raris, in dorſo uncis, & inſtar cornuum per paria junctis. Folia, quæ vulgo pinnas vocant Botanici, ſunt arundinacea, coloris herbacei, cubitum longa, ſemiunciam lata, in longum apicem producta, tenuia, pendula, prona facie raris aculeis aſpera, nervis donata tribus, in longitudinem decurrentibus, uno inſigniori medio, ceteris tenuioribus, unde in plicas totidem inclinant, & marceſcendo quodammodo coeunt. Fructus ſingulari naturæ induſtria producuntur, racemis conſiti in coma ex frondium axillis, in caudice vero palmari a frondibus intervallo enatis. Racemi duobus loricantur adverſis folliculis foliaceis, tenuibus, ſtriatis, fuſcis, in longiſſimum apicem acute lanceatis; uno inferiori & magis externo qui geminam ſpithamam longitudine, ſeſquiunciam latitudine excedit, & in convexo ſpinis pollicaribus compreſſis, ad rectum angulum exporrectis aſperatur: altero vero ſuperiori ſive caudicem ſpectante, qui nudus eſt & brevior. Ipſe racemus dodrantalem obtinet longitudine, ex paucis (quatuor, quinque vel ſex) racemis minoribus, ſtylum medium in longitudinem ſtipantibus compoſitus, quos ſingulos ſinguli intercipiunt folliculi alii, prædictis ſimiles, ſenſim breviores & anguſtiores, ita ut ſubinde priorum complexu poſteriores imbricentur. Divaricantur racemi in bacillos ſeu pediculos breves, pingues, firmos, ex breviſſimis intervallis ad alterna latera retortos, tuberculiſque conſpicuos exiguis, ſquamoſis, non deciduis, quibus inſiſtunt fructus, qui baſi ſuæ ſubnexas exhibent ſex lacinias tenues, (calycis floris reliquias,) membranoſas, fuſci coloris; quarum tres exteriores ſunt breviſſimæ, latæ & frontatæ, ceteræ ex illorum interſtitiis prominulæ ſunt, longiores, anguſtiores, acuminatæ. Ipſe fructus ſubrotundus eſt; ovatus, Nuce Avellana major, ſquamulis nitidiſſimis deſuper loricatus, adeoque inverſum ſtrobilum referens, dum mucrones ſuperiores ſub-

inde claudunt interſtitia inferiorum, accurata quincuncialis ordinis venuſtate. Verticem ornant tres ſtyli tenues, arefacti, duriuſculi, in averſos gyros eleganter reflexi. Squamulæ ſunt parvulæ, duriuſculæ, tenues, arcte adnatæ, coloris Phœnicei, oris fuſcis, in angulum rectum mucronatæ: quibus remotis, conſpicitur membrana carnoſa, albicans, laxe involvens globulum carnoſum, per immaturitatem ex herbaceo pallentem, pulpoſum, ſuccoſum, ſaporis leguminoſi & inſigniter adſtringentis, qui ad linguæ contactum per gingivas & oris parietes protinus ſe diffundit & citiſſime diſparet. Mutilam & imperfectam hujus racemi iconem Bontius, ſub generis Malaico nomine *Rotang* exprimere niſus eſt; peneque ſimilem proponit J. Bauhinus, ſub Palmæ-Pini titulo. Uſus vero hujus uterque eſt neſcius.

Ea eſt reſinoſi ſucci ex hujus arboris fructu eliciendi ratio apud Nigritas orientis, Malaios, & Javanos uſitata, & ab Engelberto Kæmpfero *Amænitat. exotic.* recenſita. Reponuntur fructus in craticula ſupra vas amplum fictile, quod aquam ad ſui dimidium uſque continet. Quo facto, vas leviter operculatum ſupra prunas collocatur, eo fine ut elevatus aquæ bullientis vapor fructus emolliat atque emaciet: ita fit ut tinctura ſanguinea, quæ in diſſecto fructu ad oculum non comparebat, calente halitu extricata exſudet, & in fructuum ſuperficie ſiſtatur. Hæc bacillo abraſa in folliculos reconditur ex folio arundinaceo complicatos, mox filo nectendos in ſeriem, & in aere tandiu ſuſpendendos, donec incluſus Sanguis exaruerit. Ab aliis ſimplici coctione opus perficitur; nimirum uſque eo ſtrobili excoquuntur, donec rubedinem in aqua depoſuerint: hæc, rejecto fructu, coctione ulteriori in ſpiſſum ſuccum redigitur, folliculis pariter involvendum.

Tertia nominatur Ezquahuirl, ſeu Sanguinis Arbor, *Hernandez* 59. Arbor magna eſt, inquit Hernandez, folia ferens Verbaſci, ampla & anguloſa, ſanguinem ſtillans quem vocant Draconis. In nova Hiſpania naſcitur.

Quarta vero appellatur Draco Arbor Indica ſiliquoſa, Populi, folio Angſana vel Angſava Javanenſibus, *Commelin. Horti Med. Amſtolod. rarior.* 213. Arbor hæc Javæ, quin ipſius Bataviæ urbis incola, eſt procera, ligno duro, cortice rubicundo obducto. Folia profert incondita, pediculis longis tenuibuſque fulta, forma Populi ſimilia, ſed minora, duas uncias longa, vix ſeſquiunciam lata, mucronata, tactu mollia, glabra, nitentia, hilariore virore ad flavedinem inclinante perfuſa, ſapore fatuo, Flores parvi, lutei, odorati, ſaporis amariuſculi. Fructus pediculis longioribus innixi, colore ſunt cinereo, rotundi, plani, utrinque tamen in ſui medio tumidi & duri, margine membranacei, coſtulis eminentibus præditi. Semina in unoquoque fructu bina ternave oblonga, incurva, rubicunda, dura, glabra, ſplendentia, renis aut phaſeoli gracilioris figuram nonnihil imitantia. Hunc fructum J. Commelinus non male convenire aſſerit cum eo quem Monardes deſcripſit, in quo Dracunculi figuram a natura inſculptam eſſe tradit. Ablata enim ejus tunica exteriore, diſperſæ per fructum viſuntur plures venæ ex quarum diſtributione & concurſu Dracunculi figuram ſibi imaginantur homines, ſicuti fingere ſolent ex ignis flamma, nubibus & aliis. Illius arboris truncus &

rami ſcarificati humorem fundunt, qui illico condenſatur in lacrymam rubram, & in lacrymis aut maſſulis tenuibus junceis involucris concluſus nobis affertur.

Succorum ex diverſis illis plantis oriundorum differentiam, ſi quæ ſit, definire non poſſum; cum illi ſucci in officinis non diſtinguantur.

Sanguis Draconis genuinus aqua non ſolvitur, ſed ſpiritu vini & oleoſis ſubſtantiis. Fumus qui ex eo incenſo exhalat, ſubacidus eſt, qualis ex Benzoino elevatur. Reſina eſt compoſita ex oleo craſſo copioſo & acido ſale ſimul permiſtis: parum vero partium volatilium oleoſarum continet, ut ex eo concludi poteſt quod ſaporis & odoris ſit expers.

Sanguis Draconis vi pollet incraſſante, exſiccante & adſtringente; & in dyſenteria, hæmorrhagiis, vehementioribus fluxibus, ac ulceribus internis utiliter adhibetur interne a ʒß. ad ʒj. Externe ulcera exſiccat, vulnera glutinat, commotos dentes firmat, & gingivas roborat.

℞. Sanguinis Draconis, Corall. rubr. ana ʒj. M. F. pulvis qui dividatur in ſex doſes quarta vel ſexta quaque hora exhibendas in cruenta expuitione aut hæmorragiis.

℞. Sang. Dracon. ℥j. Alum. cryſtall. ℥ij. Conſerv. Roſar. rubr. ℥iij. M. F. Electuar. cujus doſis ad ʒj. quarta quaque hora iteranda eſt in hæmorrhagia vehementiori.

℞. Sang. Dracon. Corall. rubr. Terræ Japon. & Boli Armenæ lotæ ana ℥ß. Mivæ Cydonior. q. ſ. Fiat Electuar. in dyſenteria.

℞. Sang. Dracon. ʒiij. Camphor. ʒij. Terebenth. Venetæ ℥ij. M. Fiant Pilulæ ad gonorrhæam, Doſ. ʒß.

Uſurpatur in Pulvere dyſenterico & Pilulis ad ſiſtendam gonorrhæam *Charas*, Empl. ſtyptico, ad Eq. pedis punctionem, & de Alabaſtro *Ejuſdem*.

Pictoribus inſervit & ex ea fit vernix rubra, qua ciſtæ & pixides Sinenſes obduci ſolent.

ARTICULUS DECIMUS-SECUNDUS.

De Styrace ſolido.

DUPLEX eſt Styrax in officinis; liquidus nempe, & ſolidus: qui quidem diverſi ſunt, & ex diverſis arboribus originem ducunt. De liquido jam egimus, nunc vero de ſolido.

STYRAX ſolidus vel Storax, *Off.* Στύραξ. *Dioſcoridis* & *Græcorum veterum*: Aſtarac vel Aſtorac & Lebni, *Avicennæ*, vulgo *Storax*. Eſt ſubſtantia reſinoſa, cujus duæ ſpecies jam a veteribus Græcis diſtinctæ nunc adhuc in officinis diſtinguuntur; ſcilicet Styrax calamita, & Styrax vulgaris ſeu in glebas compactus.

STYRAX calamita, *Off.* Στύραξ καλαμίτης, *Græcorum*, vulgo *Storax en larmes*. Eſt ſubſtantia reſinoſa, nitens, ſolida, nonnihil pinguis, & ſub dentibus lenteſcens, ex candicantibus & rufeſcentibus grumis ſeu micis concreta; ſa-

pore resinoso, subacri, non ingrato; odore fragrantissimo, præsertim ubi prunis injecta fuerit, quæ igne cito liquatur, flammæ admota flammam concipit, & claro incendio lucet. Olim ex Pamphylia in arundinibus afferebatur, teste Galeno; unde Calamites dictus fuit, qui quidem plurimi æstimabatur.

STYRAX vulgaris, seu in glebas compactus, *Off.* Styrax ruber, *Quorumdam*: vulgo *Resine de Storax*. Substantia est in glebas resinosas concreta, e flavo rubens vel fusca, splendens, pinguis, nonnihil lentescens, melleum liquorem veluti exsudans, aliquot micis candicantibus respersa, & ejusdem cum priore odoris & saporis.

Illæ duæ resinæ Styracis species non ab invicem differunt. Prima est Styracis lacryma, quæ ex tenuioribus arboris rimis vel incisuris guttatim stillavit, & citissime exsiccata fuit atque collecta. Altera vero succus est ex grandioribus vulneribus uberius defluens, qui nonnisi post diuturniorem moram inspissatur; ita ut aeris calidioris contactu rufescat vel nigrescat, antequam exsiccetur.

Eliguntur Styracis lacrymæ vel glebæ puræ, nitidæ, odoratæ, absque ulla scobe lignea aut aliis inquinamentis. Ex Syria aliisque Indiæ orientalis locis per Massiliam nobis affertur.

Tandem scobs quædam lignea nonnihil resinosa, odore Styracis perfusa, venalis prostat in officinis, quæ scobs Styracina, *Sarrilles de Storax* vulgo dicitur. Ad usum medicum inutilis est, & prorsus abjicienda.

Quidam ex Arabibus, præsertim Serapio, Styracem liquidum de quo jam egimus, quemque *Miha* nominant, cum solido hoc Styrace, sive Styrace Græcorum confundunt. Hæc duo tamen distinxit Avicenna, qui Styrace liquido sub nomine *Miha*, & de Styrace Græcorum seu sicco, tum sub nomine *Astorac*, tum sub nomine *Lebni* tractavit.

Paulus Ægineta, Nicolaus Myrepsus & Græcorum nonnulli de quodam Stacte Styrace mentionem faciunt, qui pro resina peculiari, & a Styrace prorsus diversa a plurimis habetur: aliis vero nihil esse videtur aliud quam Styracis resina liquida collecta & asservata, antequam arescat; de qua Dioscorides mentionem facit. Fortasse quoque illud nomen Styraci liquidæ seu Mihæ Arabum Græci imposuerunt. Rem decernere difficile est admodum, & ceteroquin parvi momenti.

Arbor ex qua hæc resina manat, dicitur Styrax folio Mali cotonei, *C. B P.* 452. *Instit. R. Herbar.* 598. Oleæ magnitudinem æquat in sylvis Gallo-Provinciæ circa Cartusiam Moriensem, *la Chartreuse de Monrieu*; Belgenserium, *Baugencier*; & Solarium, *Soliers*, inter Magdalenæum & Telonem. Trunco, cortice & foliis Malum cotoneum æmulatur: folia autem alterno ordine oriuntur e rotundo acuminata, sesquiunciam longa, paulo angustiora, cum nitore virentia, prona parte candida & pubescentia, Flores nascuntur in surculis annotinis quaterni, quini aut seni, candidi, odorati, Mali Aurantiæ floribus similes, sed monopetali, in tubum brevem inferius abeuntes, superius in segmenta quinque vel sex stellatim divisi semiuncialia, acuta, duas lineas lata, cum calyce cavo & campaniformi, duas lineas longo, putre-

scen-

ſcente, tum & piſtillo globoſo poſticæ floris parti adinſtar clavi infixo, qui mutatur in fructum Avellanæ magnitudine & forma craſſum, incanum, carnoſum, primum ſubdulcem, deinde amaricantem, in quo continetur unum aut alterum oſſiculum perdurum, læve, nitidum, cum rubore fuſcum, quo perfracto nucleus albus apparet pinguis, oleoſus, odoratus, odoris reſinoſi Styracis proximi, ſaporis acris & ingrati. In Gallo-Provincia nihil aut perparum reſinæ hæc arbor fundit. Quæ calidioribus in regionibus naſcuntur, uberiorem reſinam largiuntur. Styrax quo utimur in officinis, ex arboribus in Syria & Cilicia natis oritur.

Analyſi Chymica ex Styracis puriſſimi ℔ij. prodierunt phlegmatis limpidi, rufeſcentis, acidi, odoris reſinoſi Styracini ℥ij. ʒvij. gr. xlviij. olei eſſentialis limpidi, rufeſcentis ℥j. ʒv. gr. xxxvj. olei ſpiſſioris & melleæ conſiſtentiæ cum ſale eſſentiali volatili, ſeu floribus ſalinis Benxoini floribus ſimilibus permixti ℥ij. ʒij. (poſt tres quatuorve dies butyroſa illa ſubſtantia in oleum fere tota colliquata fuit.) tandem olei fluidi, ruſi, aliquantiſper empyreumatici ℥iij. ʒiij. Maſſa nigra in retorta ſuperſtes pendebat ℥ix. ʒv. quæ per 20. horas in crucibulo calcinata ex nigro in fulvum mutato colore pendebat ℥j. ʒiiij. ex quibus lixivio ſalis fixi ſalſi gran. vij. extracta fuerunt. Partium deperditarum in hac diſtillatione quantitas fuit ℥iiij. gr. lx. in calcinatione ℥viij & ʒj. Unde liquet, Styracem eſſe reſinam ex magna olei craſſi, minori olei tenuioris quantitate, mediocri ſalis acidi portione, parum vero terræ & ſalis alcalini compoſitam. Minorem ſalis eſſentialis volatilis quantitatem continet quam Benzoinum, plus vero olei tenuioris.

Styrax Benzoino paulo fragrantior eſt ob majorem olei tenuiſſimi copiam: minus tamen detergit propter minorem ſalis eſſentialis quantitatem. Quare, licet nonnunquam utiliter adhiberi poſſit in aſthmate humorali & tuſſi contumaci, ad infarctus pulmonum diſcutiendos & eorum tubercula reſolvenda, tamen Benzoinum ut efficacius illi anteponitur. Ob ejus ſuaveolentem fragrantiam, ad cerebrum roborandum, ſpiritus animales recreandos, inordinatoſque eorum motus compeſcendos commendatur: idcirco antidotis cardiacis utiliter adhibetur. Venenis quæ vi refrigeratoria nocere dicuntur, adverſatur; tametſi vis anodyna in eo deprehendatur, qua dolores capitis & tuſſi inveteratam ſedat, nempe humorum acrimoniam demulcendo oleoſis ſuis partibus. Ratione earumdem particularum raucedini gravedini & capitis diſtillationibus conducit intus ſumptus a ℈ß. ad ʒß. externe in ſuffitu caput roborat, vertigini & catarrhis ſuccurrit: ventriculi regioni admotus illud viſcus firmat, & ciborum concoctionem juvat: paralyſi & doloribus a frigore oriundis medetur. Ad odoramenta & ſuffumigia cum Benzoino frequenter uſurpatur.

℞. Styracis calamit. Benzoin. ana ℈j. Succi Liquiritiæ ℈ß. Laudani op. gr. ß. Elixir propr. q. ſ. Fiant Pilulæ hora ſomni exhibendæ in cephalalgia, coriza, catharris & tuſſi inveterata.

℞. Styracis ʒß. Balſam. Peruvian. ℥ß. Fiat linimentum ad artus paralyticos, aut rheumaticis doloribus affectos inungendos.

℞ Paratur e Styrace oleum odoratum ſuaviſſimum, macerando Styracem in aquæ comm. q. ſ. per triduum, deinde diſtillando primum aquam, deinde oleum flavum, ad ulcera interna & præſertim pectoris præſtantiſſimum, cujus guttæ octo vel decem pro doſi exhibentur.

Flores ex eo ſicut ex Benzoino fieri poſſunt & ejuſdem energiæ, ſed parum uſitati. Styracis quoque tinctura conficitur ope ſpiritus vini eodem modo ac Benzoini tinctura, & ad eadem valet.

Styrax uſurpatur in Pulvere lætificante *Charas*, Pulver. cephalico odorato, Theriaca, Mithridatio, Diaſcordio, Trochiſcis Aliptæ Moſchatæ, Balſamo apoplectico, Unguento pomato officinali, martiato, Emplaſtro cephalico *Charas*, ſtomachico *Ejuſdem*, & in aviculis Cypriis.

ARTICULUS DECIMUS-TERTIUS.

De Tacamahaca.

TACAMAHACA, *Off.* Subſtantia eſt reſinoſa, arida, odore fragans, cujus duæ ſpecies in officinis reperiuntur; una quæ Tacamahaca præſtantior, ſublimis & in conchis dicitur, vulgo *Tacamaque ſublime ou en coque*. Reſina eſt concreta, pinguis tamen & molliuſcula, pallida, nunc flaveſcens, nunc vireſcens, in conchis ex cucurbitaceorum quorumdam fructuum corticibus paratis collecta, & foliis cooperta; odoris aromatici fragrantiſſimi & ſuaviſſimi, ad Lavandulæ & Ambari cineracei odorem accedentis; ſaporis reſinoſi, aromatici. Raro admodum in officinis reperitur.

Altera ſpecies vulgaris eſt, & in granis vel in glebis albicantibus, flaveſcentibus, rufeſcentibus, vireſcentibus aut variegatis ſemipellucidis habetur, odoris fragrantis, ad prioris odorem accedentis, ſed minus grati. Ex nova Hiſpania primum ab Hiſpanis in Europam allata fuit, antea vero prorſus incognita. In aliis etiam Americæ provinciis & in inſula Madagaſcar colligitur.

Arbor quæ hanc reſinam vel ſponte vel inciſis corticibus fundit, dicitur Arbor Populo ſimilis reſinoſa altera, *C. B. Pin.* 430. Tecomahaca, *Hernandez* 55. Tacamahaca foliis crenatis, lignum ad ephippia conficienda aptum, *Plukn. Phytog.* Arbor eſt procera, Populum quodammodo referens, admodum odorata: folia profert obrotunda, mediocria, acuminata & ſerrata. De floribus auctores nihil referunt. Fructus in extremis ramorum flagellis naſcuntur parvi, ſubrotundi, fulvi referti ſemine nucleo Mali Perſici haud abſimili: ſponte lacrymas reſinoſas pallidas effundit, quæ & odore & tenuitate partium præſtantiorem Tacamahacam conſtituunt. Qui vero ex inciſo cortice manat ſuccus reſinoſus, prout varias corticis partes fluendo proluit, variis coloribus inficitur, & ſolis ardore inſpiſſatus reſinam efficit in glebas, nunc flavas, nunc rufeſcentes, nunc fuſcas, & micis albidis variegatas concretam. Prior huic anteponitur.

Analyſi Chymica, Tacamahacæ ℔ij. præbuerunt phlegmatis, primum odore grato perfuſi & ſubacidi, deinde minus odori, & acido ſapore pungente do-

donati ℥iij. ʒv. olei limpidi, rufefcentis & fluidi ℥ij. ʒv. gr. liiij. fpiffioris aut melleæ confiftentiæ, & fufci coloris ℥xij. ʒj. gr. xxxvj. concreti vero & confiftentiæ butyrofæ ℥vij. ʒij. gr. liiij. Maffa nigra in retorta refidua pendebat ℥ij. ʒiij. gr. xlvij. quæ per horas quindecim in crucibulo calcinata cinerum e fufco fubrubentium ʒj. tantum reliquit; ex quibus nihil falis fixi extractum fuit. Partium deperditarum quantitas in diftillatione fuit ℥iij. ʒv. gr. xxv. in calcinatione vero ℥ij. ʒij. gr. xlvij. Unde liquet, hanc refinam multum falis acidi, fed tenuioris cum oleo fubtili conjuncti, obtinere, mediocrem olei craffioris portionem, nihil vero aut perparum terræ; & ideo hanc refinam tenuiffimis partibus donari, ita accurate craffioribus temperatis & permiftis, ut compofitum inde exfurgat fragrantiffimum.

Tacamahaca raro interne ufurpatur. A quibufdam in pectoris affectibus commendatur: fed externo ufu eft frequentiffima. Ad quofcunque partium externarum dolores compefcendos utiliter præfcribitur, præfertim ab humoribus frigidis & flatulentis oriundos: tumores refolvit & maturat: defluxiones in oculos & alias faciei partes revellit, linteo excepta & emplaftri modo temporibus aut poft aurem applicata, aut fuffitu naribus attracta: umbilico impofita paffiones hyftericas & fuffocationem uterinam fedat: ventriculi regioni applicata illum roborat, ciborum concoctionem juvat, flatus difcutit, & appetitum excitat. Præ ceteris fpecificum expertum in dolore ventriculi a Poterio prædicatur. Eo Michaelis feliciter utebatur in febribus maliginis, ubi de anxietate præcordiorum ægri conquerebantur. Idem illius emplaftrum commendat Ettmullerus in vomitu compefcendo. Capiti impofita cephalalgiam fublevat, & catharrhos cohibet: nervorum, tendinum & articulorum vulneribus conducit. Hocfteterus, *in obfervationibus*, Emplaftro de Tacamahaca capiti rafo admoto, furditatem fe curaffe refert.

℞. Tacamahacæ ʒjß. Styracis calamitæ ℥ß. Olei Nuc. Mofch. q. f. Fiat Emplaftrum ventriculo imponendum, in ventriculi dolore, imbecillitate, & colicis doloribus.

℞. Tacamahacæ, Ladani ana ℥ß. Caftorei ʒß. Olei Succini q. f. M. F. Emplaftrum umbilico applicandum in paffione hyfterica & fuffocatione uteri.

℞. Tacamahac. & Carannæ ana q. l. Diffolve in olei effentialis Lavandulæ q. f. Fiat linimentum quo partes paralyfi affectæ vel doloribus rheumaticis inungantur.

Ufurpatur in Pulvere cephalico odorato *Charas*, Empl. cephalico, Empl. ftomachico, Empl. pro matrice *Ejufdem*, in Empl. diabotano *D. Blondel*, & in Empl. de Maftiche *Pharmac. Londinenf.*

D E

DE SUCCIS GUMMOSIS.

ARTICULUS PRIMUS.

De Gummi Arabico, Seneca, & noſtrate.

GUMMI ARABICUM *Offic.* Κόμμι ἀκακίας ἀκάνθης, *Dioſcordis*: Κόμμι proprie dictum, & Κόμμι θηβαικὸν, *Galeni*: Gummi Babylonicum, Gummi Sarracenicum, *Quorumdam*: Gallice *Gomme Arabique.* Succus eſt concretus in grumos, Nucis Ponticæ vel Juglandis magnitudine & amplius, globoſos, alias longos & teretes vermium inſtar, aut contortos & in ſe convolutam erucam imitantes, pellucidos, ex flavo palleſcentes, aut omnino flavos, aut rutilos, ſuperficie fere rugoſos, fragiles, & intus ſplendentes vitri inſtar, in ore lenteſcentes & dentibus adhæreſcentes, aquæ in qua diſſolvuntur, lentorem viſcidum conciliantes, ſaporis expertes. Ex Ægypto Arabia & Africanis oris affertur.

Probatur candidum vel pallide flaveſcens, pellucidum, nitens, ſiccum, nullis coinquinatum ſordibus.

Affertur quoque in majores glebas compactum rufeſcentes, ſordidas, quæ ad uſus mechanicos tantum reſervantur.

Satis conſtat, Gummi proprie dictum, Gummi Thebaicum vel Ægyptium *Græcorum*, Gummi Arabicum *Serapionis*, eſſe gummoſum ſuccum ex arbore ſpinoſa Acacia dicta exſudantem. At nonnulli dubitarunt utrum Gummi in officinis Arabicum hodie dictum idem ſit ac Græcorum Gummi, an potius Pomorum, Ceraſorum, Prunorum Gummi? Verum omne Gummi quod nobis per Maſſiliam ex Ægypto & Africanis oris affertur, non poteſt eſſe harumce arborum Gummi, quæ illis in regionibus non reperiuntur. Deinde Acaciæ arbores in illis regionibus luxuriant, & uberrimam Gummi copiam fundunt, ut Bellonius & Alpinus teſtantur. Inſuper fructus & ſpinæ quæ in Gummi Arabici capſis deprehenduntur, ſunt Acaciæ Ægyptiacæ fructus: unde concludi poteſt, ſi non ex ſola hujus Acaciæ ſpecie colligitur, ſaltem illud pro majori parte ex hac arbore deſumi.

Arbor ex qua gummoſus ille ſuccus diffluit, dicitur Acacia folio Scorpioides leguminoſæ, *C. B. P. 392.* Acacia vera, *J. B. I. 429.* Acacia ſant Ακακια, *P. Alpin. de Pl. Ægypt. 15.* Acacia Ægyptia, *Fab. Columnæ in Recch. obſerv. 866.* Acacia Ægyptiaca foliis Scorpioides leguminoſæ; ſiliquis albis compreſſis, iſthmo interceptis, floribus luteis, *H. Lugd. Bat.* Arbor eſt procera & patula, radicibus multifidis hac illac diffuſis, trunco pedem ſæpe craſſo, ceteras Acaciæ arbores altitudine æquante aut ſuperante, firmo, brachiato, aculeis validis armato, foliis conjugatis tenuiſſimis, coſtæ duas uncias longæ utrinque adhærentibus. Pinnulæ obſcure vireſcunt, tres lineas longæ, unicam lineam vix latæ. Flores in eorum alis oriuntur in glomeramen ſphæricum coacervati, petiolo unciali inſidentes, aurei, monopetali, inodori, ex

tubulo angusto in calathum quinquepartitum ampliati, cum numerosa staminum congerie & pistillo abeunte in siliquam Lupini siliquis quodammodo similem, quinque uncias plus minusve longam, fuscam vel rufescentem, compressam, in medio lineam crassam habentem, circa oras tenuiorem, non æqualiter latam, sed per intervalla adeo coarctatam, ut orbiculos depressos quatuor, quinque, sex, octo vel decem aut amplius quasi filo quodam trajecto connexos repræsentet. Latior orbiculorum pars seu diameter semiunciam æquat, intermedium vero orbiculorum vix lineam attingit. Singulorum orbiculorum medium occupat semen ovatum, depressum, durum, minus quam Carobæ, spadiceum, circulo in orbem ducto ut in Tamarindis, mucagine quadam gummosa, adstringente, subacida, rufescente involutum. In Ægypto circa Cairum frequens nascitur, teste Aug. Lippi, *Epistol. ad ill. D. Fagon.*

Ex siliquis adhuc viridibus contusis succus exprimitur, qui inspissatus Acacia dicitur; de quo suo loco agemus.

Ex corticis ramorum & trunci fissuris humor viscidus sponte fluit, qui per tempus indurescit; & est Gummi haud dissimile gummoso succo qui sponte ex Prunis, Pomis, Cerasis aut aliis arboribus hic distillat. Sæpius in grumos variæ magnitudinis & figuræ concrescit, nonnunquam etiam in stirias longas, teretes, incurvas, vermium aut erucarum instar, quæ vermiculata dicitur, & ab antiquis plurimi æstimabatur, licet ab altera nonnisi sola figura differat.

Analysi Chymica, Gummi Arabici electi ℔ij. exhibuerunt phlegmatis inodori, saporis expertis & limpidi ℥iij. ʒv. acidi & rufescentis ℥x. ʒiij. gran. liiij. liquoris alcali ℥j. ʒvj. gran. xxxvj. olei tum tenuioris, tum spissioris consistentiæ ℥j. ʒv. gran. xxiiij. Massa nigra in retorta superstes pendebat ℥vij. ʒvj. quæ per horas 30. in crucibulo igne reverberii calcinata reliquit cinerum leucophæorum ℥j. gr. xxxvj. ex quibus salis alcali fixi ʒiij. gran. xxxvj. extracta sunt.

Gummi Arabicum saporis est expers sicut & odoris: aqua dissolvitur, non spiritu vini aut olei. Igne in carbonem convertitur, non flammam concipit: unde liquet, compositum esse ex sale salso cum oleo crasso & terræ portione non mediocri conjuncto.

Partibus suis mucaginosis limpham acrem demulcet, tenuiorem inspissat, vehementiorem humorum motum sedat. In faucium affectionibus, raucedine, tussi, catarrhis salsis, hæmopthysi, stranguria, & urinæ ardore utiliter exhibetur. Dosis a ℈j. ad ʒij. Convenit quoque ubi mucus quo partes internæ obducuntur, abrasus fuit, velut in faucibus, ventriculo, intestinis, vesica & urethra: meatus enim mucagine sua obducit, & ab humorum acrimonia rodente præservat. Præterea utiliter adhibetur cum medicamentis acribus & irritantibus, ad eorum vim obtundendam & temperandam. Externe admotum vulneri sanguinem sistit. Ut optime pulveretur, in mortario calido contundi debet. Non solum sub pulveris forma interne exhibetur, sed etiam in aqua conveniente solutum nonnunquam propinatur.

℞. Gumm. Arabic. ʒj. Succi Glycyrrhizæ ʒß. Sacchar. Cand. ℥ß. Aq. flor. Au-

Aurantior. q. s. Fiant trochisci vel rotulæ ad faucium asperitatem, raucedinem, & tussim diuturnam.

℞. Gumm. Arab. ʒß. Pulver. Glycyrrhizæ ℈j. Fiat pulvis in urinæ ardore.

℞. Gumm. Arabic. ʒß. Dissolve in aq. Scabios. ℥iij. Dilue Theri. ℈j. Diacod. ℥ß. aq. Cinnam. spiritu. ℥j. Fiat potio cochleatim nocte sorbillanda adversus tussim vespertinam inter decumbendum in lecto vehementer divexantem.

℞. Gumm. Arab. ℥j. Coq. in aq. Hord. ℔ij. ad solutionem. Cum hac solutione & semin. Melonum Papaver. alb. Amygdalar. dulc. excorticatar. ana ℥ß. fiat emulsio, cui adde Syr. Althææ ℥iij. Hauriat per cyathos in quolibet urinæ ardore.

℞. Gummi Arab. ʒß. Solve in aq. Puleg. vel Papaver. erratic. q. s. Solutioni adde olei Lini recenter expressi ℥j. Syrup. de Ibisco, vel de Symphyto ℥ij. M. F. linctus in tussi catarrhali, hæmoptoe.

Gummi Arabicum usurpatur in Looch sano reformato *Charas*, in succo Liquiritiæ nigro *Ejusdem*, Pulvere diatrion santalon, Pulver. diatragacanthi frigidi, Theriaca *Andromachi*, Mithridatio *Damocratis*. Trochiscis albis *Rhasis*, Troch. de Karabe, Troch. *Gordonii*, Tr. de Camphora. Præterea ad varios usus mechanicos adhibetur.

Gummi Senega vel Senica *Off.* aliud est Gummi genus Arabico prorsus simile. Senega dicitur, ex eo quod ex Provincia Nigritarum juxta fluvium Senega sita afferatur. Magna ejus copia nunc in officinis reperitur, & in majoribus glebis quam Arabicum. Verum ex quanam arbore emanet, ignoramus; ni forte Acaciæ quædam species sit. Candida illius Gummi frustula & translucida pro genuino Gummi Arabico sæpe venduntur: ab eo nullo modo discerni possunt, nec qualitatibus aut virtutibus differre videntur. Hocce Gummi cum lacte cocto Nigritæ sæpe vescuntur.

Gummi nostras *Off.* vulgo *Gomme du pays*, ab Arabico discrepare non videtur. Ex Cerasis, Prunis, Pomis, Persicis, aliisque ejusmodi arboribus stillat. Iisdem virtutibus cum Arabico donatur. Verumenimvero ad usum medicum Gummi Arabicum ceteris anteponitur, quandoquidem ejus vires usu diuturniori cognitæ sunt & comprobatæ.

Gummi Senega & Gummi nostras pro mechanicis usibus tantummodo reservantur.

ARTICULUS SECUNDUS.

De Gummi Tragacantho.

Tragacantha, Tragacanthum & Dragacanthum, *Off.* Τραγάκανθα, *Dioscoridis*: Chitica, Itica, Chateth, Alcuted, Alchatad, *Arabum*: vulgo *Gomme Adragant*. Succus est gummosus, modo in filamenta longa, teretia, diversimode contorta, exiguos vermes referentia, aut in tænias circumvolutas aut varie complicatas, modo in grumos concretus, candidus, semipellucidus, nonnunquam flavescens, rufescens aut nigricans, siccus, aliquantisper tamen lente-

lentescens, saporis & odoris expers. Ex Creta, Asia & Græcia affertur. Eligitur Tragacanthum vermiculare, candidum, Ichthiocollæ simile, nullis sordibus inquinatum. Rufescens & nigricans rejicitur, & ad mechanicos usus reservatur. Sponte & per vulnera profluit ex trunco & ramis plantæ quæ dicitur Tragacantha Cretica incana, flore parvo, lineis purpureis striato, *Coroll. Inst. R. Herb.* 29. Radicibus est in terram profunde actis, multifidis & fuscis, e quibus surculi prodeunt pollicem crassi, ad duos tresve pedes extensi, in orbem fusi, humi strati, duri, materie spongiosa ex variis fibris, tum circularibus, tum longitudinalibus, tum radiatim a centro ad peripheriam protensis veluti contexta, & gummoso succo infarcta; cortice rugoso, fusco, lineam crasso circumvestita. In ramulos innumeros divaricantur densos, spinis horridos, quorum pars infima, arida, foliis denudata & quasi mortua apparet: superna vero foliis ornatur pinnatis, densis, pinnis septem vel octo costæ mediæ unciali inhærentibus. Folia duas tresve lineas longa dimidiam lata, subrotunda sunt, obtuse acuminata, incana, mollia: costa media in spinam desinit longam, rigidam, acutam, flavescentem; basi vero instruitur lata, membranosa, in duas alas divisa, qua summos ramulos complectitur. Flores in ramulorum extremis ex frondium alis oriuntur papilionacei, quatuor lineas longi, pallide purpurascentes, quorum vexillum ceteras partes superat, subrotundum, leviter incisum, & lineis albis striatum. (Stamina diadelpha sunt, fere recta & æqualia, cum antheris subrotundis. Filamentum inferius quod infra medium membranaceum est, germen involvit, longitudinaliter sursum dehiscens, & desinit in novem filamenta subulata, antheris onusta: superius simplex est, & rimam filamenti inferioris tegit. Pistillum vero constat germine oblongo, superne ad basim perforato, mellifero, desinente in stylum subulatum levissime ascendentem, stigma gerentem parvum, obtusum.) Calyx parvi cuculli formam exhibet, tres lineas longus, in quinque partes divisus, lanuginosus, canescens. Floribus succedunt siliquæ villis candicantibus aspersæ, turgidæ & in duo loculamenta distinctæ, in quibus semina continentur parva, reniformia. In Creta & multis Asiæ locis nascitur. Frequens hic frutex & copiosum succum gummosum manans, in vallibus circa montem Idam a Cl. Tournefortio repertus fuit. Ibi mense Julio succo gummoso adeo turgidus est, ut non solum corticis vascula, sed etiam lignosæ substantiæ poruli eo infarcti in ramulis resectis appareant. Cum autem præ nimio caloris æstu fibræ lignosæ exsiccantur & contrahuntur, succum gummosum tanta vi exprimunt, ut vasa quibus continetur, disrumpat, per hæc vulnera erumpat, & in filamenta vel tænias plus minusve longas, pro vulneris magnitudine, & substantiæ abundantia, producatur & concrescat. Revera si ramorum cortex ab hominibus calcatus aut a bestiis præmorsus alicubi dilaceratus fuerit, inde succus ille uberius distillat.

Analysi Chymica, ex Tragacanthi ℔ij. prodierunt phlegmatis limpidi, inodori, insipidi, ℥iij. ʒvij. humoris phlegmatici, rufescentis, odore empyreumatico, sapore subacido, subamaro, quasi nucleorum Persicorum, qui acidi valentis notas præbuit ℥x. gr. xlviij. humoris leviter rufescentis, tum acidi, tum

tum alcali urinosi ℥j. ʒij. gr. lx. olei rufescentis, tum tenuioris, tum spissioris ℥j. ʒij. gr. lvj. Massa nigra in retorta superstes carbonis instar densa pendebat ℥viij. quæ per 28. horas calcinata reliquit cinerum leucophæorum ℥j. ex quibus salis alcali fixi ʒij. gr. xxx. lixivio extracta sunt. Partium jactura in distillatione fuit ℥vij. ʒij. gr. lij. in calcinatione ℥vij.

Itaque Tragacanthum iisdem principiis & fere eadem quantitate donatur ac Arabicum Gummi: paulo plus tamen acidi continet, minus autem olei & paulo plus terræ. Oleis nec spiritu vini dissolvitur: aqua maceratum admodum intumescit, rarius fit, & in densum ac spissum convertitur mucum, qui magna aquæ quantitate affusa vix dissolvitur. Quamobrem a Pharmacopœis ad pulveres & saccharum in trochiscos, pilulas, rotulas, placentulas & tabellas redigenda frequenter usurpatur; quandoquidem exigua hujus muci portio ad magnam pulveris molem in massam compingendam sufficit.

Tragacanthum humores inspissat, eorum motum minuit, acrimoniam demulcet, exasperatas partes aut excoriatas muco obducit, ac proinde earum dolores mitigat. Unde in tussi sicca & acri, raucedine & aliis pectoris affectionibus ab acri lympha oriundis sæpe præscribitur: necnon etiam in morbis ab urinæ acrimonia natis, ut in dysuria, stranguria & renum exulceratione frequenter usurpatur. Ejus pulvis cum aliis medicamentis incrassantibus & demulcentibus consociatur, vel in mucum cum aqua Rosar. flor. Aurantior. aut alia quacumque conveniente maceratum redigitur. Dosis a ℈ß. ad ʒij. Externe raro admovetur: ad fissuras manuum, pedum, papillarum a quibusdam commendatur, sed tunc parum confert, imo sæpius nocet: cuti enim admotum & partis calore exsiccatum vulnusculi labia distrahit & magis dilacerat. Ingreditur pulverem sympathicum compositum, qui convenit in vulneribus cum contusione, ossium fractura & similibus symptomatis conjunctis, ubi suppuratione opus est. Conficitur ex æquali Vitrioli Romani sub sole calcinati & pulveris Tragacanthi portione accurate permixtis. Ille pulvis non tam cito vulnera occludit, imo illa detergit; & suppurationem tum promovet. Tragacanthum enim Vitrioli adstrictionem minuit.

℞. Succi Glycyrrhizæ, Terræ Japonicæ ana ʒj. Sacchari Candi ʒiij. Opii gr. ij. Mucilag. Tragacanth. spissioris q. s. Fiant Trochisci sublinguales, ad excipiendos humores catharrales & tussim sedandam. Vel

℞. Tragacanth. contusi q. s. Digeratur in aq. Scabiosæ q. s. donec aqua Syrupi consistentiam nanciscatur. Tunc

℞. Hujus mucilaginis ℥iij. Aq. Naphæ ʒj. Olei Amygdalar. dulcium ℥j. Syrup. de Althæa ℥ij. M. F. Lohoc.

℞. Mucilagin. Tragacanthi dilutioris ℥ij. Olei Lini ℥j. Syrupor. Jujubini & Diacod. ana ℥j. Fiat Lohoc.

Usurpatur in Pulvere Diatragacanthi frigidi, in Pulvere aromatico rosato, Pulver. Dierrhodon, Pulver. Diatrion Santalon, Trochiscis albis, *Rhasis*, Trochiscis de Karabe, Troch. de Camphora.

ARTICULUS TERTIUS.

De Manna solutiva.

MAN seu MANNA, vox Hebraica, Chaldaica, Arabica, Græca & Latina quadruplici substantiæ tribuitur. Hebræi, Chaldæi, Arabes & Græci Medici recentiores hoc nomine designaverunt succum quemdam melleum concretum, quem in certarum arborum folia e cælo cadere opinabantur, & mellis genus aerei dicebant. Postea Hebræi eodem nomine cibum illum cælestem ipsis in deserto a Deo missum quo vescerentur, donaverunt; quandoquidem similis erat Mannæ jam illis cognitæ. Etenim grana erant minuta, rotunda, alba Coriandri facie & magnitudine; quæ, pruinæ more, cælo descendebant matutinis temporibus, ac sole demum orto liquescebant evanescebantque. Neque etiam nisi temere fortasse adstrui potest Mannam illam, qua Israelitæ divino beneficio in deserto per tot annos pasti sunt, eamdem fuisse cum vulgari Manna quæ per totum orientem notissima est. Sed si non res eadem, saltem idem nomen est. Quo tempore, inquit Salmasius, primum Israelitis in deserto morantibus cælestis ille Ros cœpit impluere, cum ignorarent quid esset, ex similitudine quam videbant habere cum Manna sibi nota, dicebant alter ad alterum: *Manhu*, Man est; non quasi quærentes & interrogantes quid esset, ut quidam volunt; sed Mannam esse vere pronuntiantes. Cum autem Manna ipsis cognita condimentum esset potius quam alimentum, Moyses non quidem negavit esse Mannam; sed illud, quidquid esset, pro pane illis futurum pronuntiavit.

Præterea illud vocabulum Μάννα apud Græcos vetustiores usitatum quoque fuit, sed longe alia notione: sic enim exiguas Thuris micas nominant; quamvis tamen ipsis non ignotus fuerit melleus ille succus quem Δροσόμελι, Ἀερόμελι, Ἐλαιόμελι, Mel roridum, Mel aereum, Oleum melleum passim appellant.

Tandem Mannæ nomine a Botanicis nonnullis insignitur semen cujusdam graminis esculenti. Dicitur Gramen Dactyloides esculentum, *C. B. P.* 8. Gramen Mannæ, *Matthiolli*: Manna cælestis Germanis, *Gesneri*: Gramen Mannæ esculentum, *Adversarior. Lobel.*

De Manna Thuris jam egimus: de Manna cælesti hic non agitur, neque de Manna semine. Itaque melleus ille succus concretus inter Medicos usitatus solus considerandus est.

De illo Græci veteres fere omnes mentionem fecerunt, Latini, & Arabes quoque. Aristoteles hujus mellis aerei meminisse videtur, cum de apibus sic loquitur: „ Construunt favos e floribus, ceram ex lacryma arborum fin-
„ gunt: mella ex rore aeris, syderum ortu potissimum, & arcus cælestis in-
„ cubitu contrahunt. *Et libro de mirabilibus auscultationibus*. Circa Cap-
„ padociam ajunt locis quibusdam mella citra favos comportari, olei instar
„ crassa. In Trapezunti urbe ea quæ in Ponto sita est, mel ferunt e buxis produ-
„ ci

„ ci graveolentiſſimum, &c. In Lydia aiunt ex arboribus mella copioſa col-„ ligi, unde Paſtillos abſque cera indigenæ conficiunt, duritia tanta, ut niſi „ vehementiore attritu nihil demi inde poſſit. Fit & in Thracia mel non „ perinde ſolidum, ſed arenoſum aut granuloſum. Ejus diſcipulus Theophraſtus plus de illo melle noviſſe videtur. Nam præter illud quod de melle aereo ſcripſit, *lib.* 3. ***Historiæ Plantar.*** *cap.* 9. his verbis: „ Quercus ferax eſt plu-„ rimarum rerum. Si autem, auctore Heſiodo, mella quoque apeſque ferat, „ magis illud confirmatur. Ergo naſcitur hic liquor ex aere, nec aliis magis „ inſidet frondibus. In fragmento ſui libri de apibus, *apud Photium in Bibliotheca*, tria mellis genera conſtituit: unum quod ex floribus conficiunt apes: alterum quod ex aere venit, cum humor ille quem terra exhalavit, a ſole concoctus & refuſus deciderit; quod præcipue contingit meſſis tempore, & Manna noſtra eſt: tertium in calamis, idemque cum Saccharo noſtro. Dioſcorides Elæomeli in Palmyris Syriæ ex quodam caudice manare narrat; oleum melle craſſius, ſapore dulci. Bilem cruditateſque detrahere, ſextario cum una aquæ hemina dato, pronuntiat. Quod quidem cum noſtra Manna pingui non male convenit. Galenus, *lib.* 3. *de alimentis cap.* 39. mel a plantis & ab animalibus oriundum diſtinguit, & de illo ſic loquitur: „ Oritur in plan-„ tarum foliis. Eſt autem neque ſuccus earum, neque fructus, neque pars, „ ſed ejuſdem eſt cum rore generis: non tamen aſſidue & copioſe, ut ille pro-„ venit. Memini aliquando, cum æſtate ſuper arborum ac fruticum herba-„ rumque folia mel quamplurimum fuiſſet repertum, agricolas velut ludentes „ ceciniſſe: *Jupiter melle pluit*. Præceſſerat autem nox, ut per æſtatem, be-„ ne frigida; (nam tum tempus anni æſtivum erat) pridieque calida & „ ſicca fuerat aeris temperies. Atque peritis naturæ interpretibus, halitus „ e terris & aquis prodeuntes, ſolis calore exacte attenuati, & cocti a fri-„ gore ſequentis noctis, in unum coacti atque denſati fuiſſe videbantur. Sed „ apud nos id raro accidit; in monte autem Libano quotannis ſæpe. Itaque „ coria ſuper terram extendentes, & arbores excutientes, quod ab eis de-„ fluit excipiunt, & ollas ac fictilia melle implent; vocantque id roſcidum „ & aerium mel. Hippocrates de hoc montis Libani melleo ſucco mentionem quoque feciſſe videtur, *l. de ulceribus*, his verbis: „ Medicamentum „ aliud ad ulcera vinum accipit, mellis cedrini paululum, &c." Mel cedrinum illum vocat, ex eo quod ſuper Cedros hujus montis colligeretur, ſicut Manna Brigantiaca ſuper Larices in Delphinatu colligi ſolet. Amynthas, *lib.* I. *de Asiæ manſionibus*, referente Athenæo, de aereo melle ſic loquitur: „ Simul cum foliis id decerpentes componunt & fingunt ad inſtar Syriacæ maſ-„ ſæ. Quidam globos ex eo faciunt: & ubi ſumere collibitum eſt, diffra-„ ctas ex iis micas in ligneis poculis quæ Tabætas nominant, dilutas an-„ tea & colatas bibunt, guſtu ſimili ac ſi quis mel dilutum bibat. imo ve-„ ro etiam multo jucundioris ſaporis. Quæ quidem verba Mannæ noſtræ, ſeu qua utimur in officinis, ſatis apte conveniunt. Plinius ſatis belle, minus tamen vere de hoc melleo ſucco ſic loquitur: „ Itaque cum prima aurora folia „ arborum melle roſcida inveniuntur; ac ſi matutino ſub dio fuere, unctas li-

„ quore veſtes capillumque concretum ſentiunt; ſive ille eſt ſudor cæli, ſive „ quædam ſyderum ſaliva, ſive purgantis ſe aeris ſuccus, &c. „ Nec Poetæ Latini de eo tacuerunt. Virgilius, *Eclog.* 4.

Et duræ Quercus ſudabunt roſcida mella.

Ovidius, 1. *Metamorph.*

Flavaque de viridi ſtillabant Ilice mella.

Arabes ſub melle aerio comprehendunt Tereniabin, Mannam & Sacchar Alhuzar aut Alaſſer, quorum varias ſpecies tradunt tanta obſcuritate, ut diſtingui non poſſint. Avicenna definit, Mannam eſſe rorem omnem dulcem qui de cælo fluit ſuper lapides aut arbores, & coit ſicut mel & denſatur ſicut gummi, quemadmodum Tereniabin & Siracon, & mel quod affertur ex Caſſeranio monte in Rob; (forte mel pingue & liquidum montis Libani in Syrupi ſpiſſioris conſiſtentiam.) „ Tereniabin ſeu Trungibin, inquit alibi, eſt ros plurimum „ cadens in Coraſſeni, in locis quæ ſunt ultra fluvium; & in noſtra regione ut „ plurimum cadunt ſuper Alhagi. Sacchar Alaſſer eſt Manna cadens ſuper Al- „ huſar veluti fruſta ſalis.

Serapio Tereniabin eſſe ſcribit rorem cadentem de cælo ſimilem melli granuloſo concreto. Vocatur Mel roris, inquit: plurimum cadit ſuper arbores in Orientis regione Coraſſeni dicta, quibus folia ſimilia ſpinis viridibus, & flores rubri, & quæ fructum non ferunt.

Et hæc Serapionis Manna fortaſſe non differt a Manna quæ ſuper Alhagi colligitur, ut ſupra dixit Avicenna. Ceteros Arabes prætermitto, ex quorum ſcriptis pauca certa colligi poſſunt de Mannæ natura & differentiis. Illud tantummodo liquet hunc ſuccum, Mannam & Mel aereum dictum, ipſis ſicuti Latinis & Græcis innotuiſſe.

Duo hic conſideranda nunc veniunt: 1. An cæleſtis ille ros melleus, qualem quidam ex veteribus ſibi finxerunt, revera extiterit? 2. An Manna noſtra e cælo in arbores & plantas decidua ſit, vel in earum ſinu producta?

Quoad primam quæſtionem, revera ingenue fatebor me hunc rorem non noviſſe. Nullus, ut mea fert opinio, ſuccus melleus in floribus, foliis aut lapidibus deprehenditur e cælo delapſus. Qui in floribus quamplurimis reconditur, ex plantæ interioribus organis originem ducit. Qui in frondibus vel liquidus vel concretus nonnumquam percipitur, vel per foliorum porulos exſudavit, vel etiam ex aliarum arborum frondibus diſtillavit. Tandem ſi lapides mellei humoris guttulis conſperſi nonnumquam appareant, non e cælo, ſed ex arborum propinquarum foliis diſtillavit, aut aliquo alio modo ibi delatus fuit. Sic Bodæus a Stapel, *in notis Hiſtoriæ Plantar. Theoph.* refert obſervationem de Manna optima albiſſima copioſa, Sacchari dulcedine, in Salicibus, lapidibus & terra reperta; quam quidem culices craſſi innumeri ibi tanta copia deponebant, ut rorem eſſe dixiſſes, ſi copiam guttarum cadentium ex loco Salicis ubi congeſtæ erant, conſideraſſes. Humor ille guttatim depoſitus in folia & lapides, brevi concreſcebat in puriſſimam Mannam albedine, dulcedine, conſiſtentia & efficacia probatam; & a multis ad uſus colligebatur. Reliquum quod in terram aut in ſordida loca deſidebat, peribat. Veriſimile eſt

hos culices hos ſucco melleo, vel in ipſis Salicibus producto, vel ex aliis plantis collecto ſe ſe ingurgitaſſe, ita ut illum qualem acceperant, varia in loca deponere cogerentur: & eo quidem magis, quod in his culicibus quædam corporis partes prominentes obſervabantur cum parvis foraminibus, per quæ guttæ quædam parvæ albiſſimæ, ſudoris modo, copioſe eliciebantur.

Altera quæſtio Doctorum animos in varias opiniones diſtraxit. Antiqui fere omnes, tum Græci, tum Arabes, in ea ſunt opinione, Mannam quæ in arboribus quibuſdam colligitur, fieri a vaporibus calore ſolis elatis, non longe a terræ ſuperficie concretis frigore nocturno, non ſecus ac ros aut pruina; vel eſſe vaporem terræ ſuccoſum & optimum, Æſtatis calore elevatum, & in aere in dulcem liquorem excoctum, noctis frigore coactum, & roris modo ſupra arborum & fruticum folia decidentem. Contra vero Angelus Palea & Bartholomæus ab urbe veteri, Monachi Franciſcani, qui anno 1543. in Meſuem commentaria ediderunt, primi ſcripſere, mannam eſſe revera ſuccum concretum Fraxini, tum vulgaris, tum ſylveſtris, quæ Ornus appellatur. Hanc ſententiam ſequentibus obſervationibus confirmavit Donatus Antonius ab Altomari Medicus & Philoſophus Neapolitanus, qui claruit circa annum 1558. Eſt igitur, inquit, proprius dictarum arborum ſuccus ſeu humor, qui quotannis ſub Cane pluribus continuis diebus colligitur. Nam ſuperinjecto linteo vel panno laneo per plures dies ac noctes ſupra Fraxinos, ita ut ros ad eas pervenire non poſſet, inventa nihilominus in eis ac collecta fuit Manna eiſdem diebus: id quod fieri haud quaquam potuiſſet, ſi ſponte ex iiſdem arboribus non emanaſſet.

2. Fatentur omnes qui Mannam colligunt, poſt collectam in dictis arboribus ex iiſdem locis reliquam reſudare, emanare atque ſenſim effluere, & deinceps ſolis calore coagulari.

3. Ajunt inſuper in Fraxini Ornique caudicibus juxta cortices ſæpius adnatas veluti veſiculas quaſdam inveniri ſeu tubercula, quæ liquorem quemdam continent album, dulcem, concretum & craſſum, qui in optimam Mannam convertitur.

4. Ad hæc ſi inciſis dictis arboribus in iiſdem inciſuris talem jam reperiant concretum & coagulatum humorem; quis hæſitare audeat, eum non eſſe earumdem arborum ſuccum ad eoſdem ramos & ſurculos detruſum?

5. Confirmant illud indigenæ, quoniam cicadas aut alia animalia ſe propriis oculis inſpexiſſe fatentur, quæ corticem earum arborum perforando hanc lacrymam exſugunt: quibus deinde fugatis, ex eodem foramine ſeu ſciſſura novam Mannam profluxiſſe affirmant.

6. Cognovi inſuper viros fide dignos, qui fatentur ſe pluries ſecuiſſe Ornos pro circulis doliorum parandis; quos cum fidiſſent, ſolique expoſuiſſent, non parvam in eis hujus Mannæ copiam in materia ipſa lignoſa inveniſſe.

7. Qui carbonibus conficiendis operam dant, igne accenſo, ex Ornis qui prope fornacem adſunt, Mannam exſudare ſæpiſſime obſervant.

Obſervat idem Altomarus, Mannam quæ in Fraxino admodum copioſe provenit, in Orni foliis numquam vel colligi vel reperiri, imo nec in ramis aut ſur-

ſurculis, niſi perquam rariſſime, eam vero in caudicibus ſeu truncis aut craſſioribus ramis dumtaxat colligi. Cauſa autem eſse poteſt, quod cum in ſaxis, magiſque montoſis ac ſiccis locis proveniat Ornus, ſiccioris ſit naturæ: quapropter tantam in ſe non continet humiditatem ſuperfluam, neque adeo dilutam ac tenuem, ut ad folia uſque exiguoſque ramulos proveniat. Eſt item ſcabroſa arbos, ita ut facile, priuſquam ad folia uſque aut ſurculos promanet ille ſuccus, intra caudicis craſſiorumque ramorum corticem abſumatur.

Notat inſuper, Mannam quotannis ex iiſdem Fraxinis colligi, quæ per triginta aut quadraginta annos eam fundere non deſinunt; ita ut non deſint qui eas arbores emant, tamquam ſingulis annis hoc vectigal producentes. Suntque eodem in loco & ejuſdem etiam ſpeciei arbores nonnullæ, ſuper quas Manna non reperitur.

Ceterum Altomari obſervationes confirmarunt Goropius *in ſuo Niloſcopio*, Lobelius & Pena, Coſtæus, Cornelius Conſentinus, Paulus Boccone, ceterique qui majorem oculis fidem quam auctoritati adhibuerunt.

Itaque Manna eſt Gummi ſpecies, quod fluidum primo exſudat ex variis plantarum generibus, & poſtea in grumulos concreſcit ſub ſalis eſsentialis oleoſi concreti forma. Non ſolum autem in Fraxino & Orno, ſed etiam in Larice, Pinu, Abiete, Quercu, Junipero, Acere, Olea, Ficu & aliis plantis nonnumquam reperitur.

Ratione conſiſtentiæ, formæ, loci ubi colligitur, & arborum ex quibus exſudat, Manna diverſa eſt. Alia enim liquida eſt & melleæ conſiſtentiæ: alia ſolida in grana concreta, quæ maſtichina: alia in grumos aut maſsulas, quæ *Manne en marons*: alia in lacrymas aut ſtirias coacta, vermicularis vel bombycina dicta: alia Orientalis, Perſica & Arabica: alia Europæa, Calabra, Brigantiaca: alia Cedrina, Fraxinea, Laricea, Alhagina, &c.

Ratione loci dividitur Manna in Orientalem & Europæam. Orientalis quæ in India, Perſia & Arabia reperitur, duplex eſt; liquida quæ melli ſimilis eſt, & concreta. De liquida plurimi mentionem faciunt. Robertus Conſentinus & Bellonius eam in Arabia, voce quidem antiqua, Tereniabin nuncupari referunt. Exiſtimant eſse Κέδρινον μέλι, *Hippocratis*, ſeu Mel cedrinum, & rorem montis Libani, de quo Galenus mentionem facit.

Bellonius enim, *in ſuis obſervationibus*, annotat, Monachos ſive Calojeres montis Sinai habere Mannam liquidam collectam in ſuis montibus, quam vocant Tereniabin ad differentiam duræ Mannæ. Eamdem quoque apud Indos, necnon etiam apud Italos in Apennino reperiri, melli albo purgato ſimilem Garzias & Cæſalpinus ſcribunt, quæ tamen facile corrumpitur. Hæc liquida Manna a ſolida nonniſi conſiſtentia differt, cum ſolida prius fluida fuerit, nec concreſcat, ſi aeris temperies humida ſit. Nunc nobis non affertur. Concretæ Mannæ plures adhuc ſpecies Avicenna, Garzias ab horto & Acoſta recenſent non accurate diſtinctas. Attamen tres potiſſimum illius ſpecies diſtinguuntur; ſcilicet granulata & maſtichina dicta, ex eo quod in granula Maſtiches granis ſimilia indurata ſit; bombycina, quæ in lacrymas ſeu grumos longos & teretes concrevit bombycibus ſimiles, in maſsulas com-

pacta, qualis erat Athenæi Manna, vel Mel aereum veterum quod in glebas afferebatur. Talis eſt quoque hodie Manna quæ in grumos coacta affertur, vulgo dicta *Manne en marons*.

Europæa multiplex, Italica ſeu Calabra & Sicula, Gallica ſeu Brigantiaca; ſed concreta utraque.

Ratione arborum diverſarum in quibus colligitur, alia Cedrina de qua Hippocrates, Galenus & Bellonius mentionem fecerunt: alia Quercina de qua Theophraſtus: alia Fraxinea apud nos frequenter uſitata: alia Laricea quæ in Brigantii territorio reperitur: alia Alhagina de qua quidam Arabum & Rauvolfius. Ex tot Mannæ ſpeciebus ſola Calabra vel Sicula quæ in illis regionibus ex quibuſdam Fraxinorum ſpeciebus colligitur, apud nos in uſum venit.

MANNA Calabra, *Off.* Succus eſt melleus, modo in granula, modo in lacrymas, ſtirias aut grumos concretus, friabilis, candicans, dum recens eſt, & quadantenus pellucidus, per tempus rufeſcens, & aere humido liqueſcens ad mellis conſiſtentiam, ſapore grato Sacchari cum aliqua acredine. Probatur Manna candida vel flaveſcens, levis, in granula vel ſtirias cavas concreta, ſapore dulci nec injucundo, minus ſordida. Rejicitur pinguis, mellea, nigricans & ſordida. Pinguis & mellea, vulgo *Manne graſſe*, perperam a nonnullis anteponitur; quandoquidem hæc mellea Manna ſæpius depravata eſt, tum ab humidiori aere, tum etiam ex eo quod ciſtæ aqua marina, vel pluviali, aut alia madefactæ fuerint. Sæpe etiam pinguis hæc Manna nihil aliud eſt quam Saccharum craſſum cum melle, & tantillo Scammonii compactum: unde hæc Manna pinguior & mellea vehementer aliquando purgat. Rejiciuntur quoque maſsæ quædam candidæ, opacæ tamen, ſolidæ, graves, non ſtiriatæ, quæ nihil aliud ſunt quam Saccharum & Manna ſimul cocta ad Electuarii ſolidi conſiſtentiam: ſed facile diſtinguitur hæc artificialis Manna a legitima, denſitate, gravitate, candore opaco, guſtu a Mannæ ſapore prorſus diverſo.

Manna in Calabria & Sicilia ſponte vel per inciſuras fluit ex duabus Fraxini ſpeciebus, quarum altera dicitur Fraxinus humilior, ſive altera Theophraſti, minore & tenuiore folio, *C. B. Pin.* 416. Ornus, *Lugd.* 83. Hæc eſt varietas potius Fraxini quam ſpecies diſtincta, cujus folia pinnata ſegmentis dividuntur tenuioribus, ſtrictioribus, acutioribus, perinde tamen ſerratis, ut vulgaris Fraxini. Rami pluribus & crebrioribus tuberculis foliorum pediculis ſedem daturis inæquales.

Altera dicitur Fraxinus rotundiore folio, *C. B. Pin.* 416. Ornus, *Quorumdam*. Fraxini quoque varietas eſt, cui conjugatim diſpoſita folia Piſtaciorum folia referunt, ſubrotunda, minora quam Fraxini vulgaris, in ambitu ſerrata, in quibus medietas interior ad nervi imum brevior quam exterior ſæpe conſpicitur; id quod in Terebintho & Piſtaciis ſæpe uſu venit.

Ex illarum arborum ramis & foliis in Calabria & in Sicilia æſtivis menſibus, niſi pluviæ impedimento fuerint, Manna exſudat, & in granula aut grumos ſolis calore concreſcit. Alia autem ſponte fluit, quæ ſpontanea; alia coacta ſeu per inciſuras elicita, quæ Calabris *Forzata* vel *Forzatella* dicitur, eo quod ex vulneribus arborum cortici inflictis tantum effluat. Quæ ex foliis Fraxini

ſpon-

ſponte fluit, *Manna di fronde*, hoc eſt Manna ex frondibus nuncupatur; alia vero *Manna di corpo*, ſeu Manna corporis & trunci.

Manna in Calabria cælo ſicco a vigeſima die menſis Junii ad finem Julii, ex trunco & majoribus arborum ramis a meridie uſque ad veſperam ſponte fluit liquoris limpidi adinſtar, & ſenſim in varios grumos concreſcit, indureſcit & albeſcit. Illos poſtridie mane colligunt, cultris ligneis abradendo, modo nox ſerena fuerit; pluvia enim aut nebula ſuperveniente, Manna colliqueſcit & prorſus deperditur. Collectos grumos in vaſculis terreis non vitreatis condunt, deinde ſuper menſas in chartis nitidis ſoli exponunt, donec manibus non adhæreant: & eſt Manna corporis electa.

Julio deſinente, cum hanc lacrymam Fraxini ſtillare ceſſant, ruſtici tum Fraxinorum, tum Ornorum cortices incidunt ad corpus uſque lignoſum; tuncque a meridie ad veſperam fluit idem liquor, & in craſſiores grumos cogitur. Sæpius tanta eſt hujus ſucci copia, ut ad arboris imum uſque diffluat, ibique in maſſas grandiores ceræ vel reſinæ inſtar concreſcat, quæ ibi per unum aut alterum diem inſpiſſandæ relinquuntur. Poſtea vero in fruſtula dividuntur, & ſoli exponuntur ad exſiccationem: & hæc eſt Manna coacta, *Forzata* & *Forzatella*. Ejus color non adeo candidus, rufeſcit magis, imo ſæpe nigreſcit ob terram & ſordes admiſtas.

Tertia Mannæ ſpecies quæ ſupra Fraxini folia colligitur & dicitur *Manna di fronda*, menſibus Julio & Auguſto circa meridiem ad inſtar guttularum humoris pellucidi ſponte exſudat, majorum circa foliorum fibras nervoſas, minorum circa venulas. Aeris æſtu exſiccantur, & in granula concreſcunt albicantia Milii vel Tritici granorum inſtar craſſa; ita ut ſæpiſſime circa menſem Auguſtum Fraxini folia majora albida & quaſi nive cooperta appareant. Licet olim frequentiſſimus fuerit illius Mannæ ex frondibus uſus, nunc tamen propter collectionis difficultatem rariſſime in officinis Italicis reperitur.

Calabri Mannam diſtinguunt coactam manantem ex vulneribus arborum quæ jam ſpontaneam exhibuerunt, ab illa Manna coacta quæ fluit ex vulneribus arborum ſylveſtrium ſeu Ornorum quæ nullam ſpontaneam Mannam fundunt. Hæc illa præſtantior cenſetur, ſicuti Manna ſpontanea ex trunco diffluens ceteris præcellit. Nonnulli quoque apud Calabros inciſo fraxinorum cortice paleas, feſtucas aut virgas tenuiſſimas vulneribus inſerunt. Succus ſecundum illa corpora dimanans inſpiſſatur, & in ſtirias concreſcit prægrandes, quas, cum ſatis craſſæ ſunt, eximunt, & extracta palea ſoli exponunt, & exſiccant in elegantes lacrymas longiores, cavas, leves, intus veluti ſtriatas, albicantes & nonnumquam leviter ſubrubentes. Eas rite exſiccatas in ciſtis ligneis pretioſiſſime includunt, & plurimi faciunt; nec immerito, cum nullis ſordibus inquinata fuerit. Mannæ lacrymæ apud nos dicuntur vulgo *Manne en larmes*. In officinis noſtris poſt eas Mannæ lacrymas Manna Calabra, & ea quæ in Apulia circa Garganum montem, hodie ſancti Angeli dictum colligitur, pluris æſtimatur, licet non admodum ſicca ſit, & aliquantulum flaveſcens: deinde Sicula, quæ alba & ſicca magis: tandem ea quæ in agro Romano, *La Tolfa* dicto, prope Centumcellas colligitur, quæ ſicca, opaca magis & gravior, minoris eſt pretii.

Analysi Chymica, Mannæ electæ ℔ij. in B. V. distillatæ præbuerunt phlegmatis limpidi, odoris & saporis expertis ℥ij. ʒvj. gr. xlviij. quod tamen Heliotropii tincturam subrubram effecit. Deinde massa residua exsiccata, & in pulverem redacta, & per retortam distillata exhibuit liquoris limpidi & manifeste acidi ℥j. ʒj. liquoris rufescentis, empyreumatici, tum acidi, tum aliquantisper urinosi ℥ix. ʒv. olei tenuissimi, rufescentis ℥ij. olei crassioris resinosi & in grumos concreti ℥ij. ʒiiij. Massa nigra in retorta residua pendebat ℥vj. ʒv. gr. xij. dura, compacta & saporis expers, quæ per horas octo igne reverberii calcinata, donec nullum amplius fumum emitteret, reliquit cinerum fuscorum ʒvj. gr. vj. ex quibus salis alcali fixi ʒij. lixivio extractæ fuerunt. Partium deperditio in hac distillatione fuit ℥vij. ʒij. gr. xij. in calcinatione ℥v. ʒvij. gr. vj. Itaque Manna constat sale essentiali seu Tartaro copioso, & exigua portione salis Ammoniaci multo sulphure, tum tenui, tum crasso involutis.

Mannæ vis solutiva Galeno non innotuit, licet Dioscoridi non ignota videatur; quippe qui Elaiomeli bilem & crudos humores detrahere pronuntiat. Actuarius inter Græcos primus de Manna solutiva mentionem facit, cum ait: „ Perquam moderate purgat Cassia nigra & Manna. Cassia quidem tribus aut „ quatuor drachmis sumpta vix moveret alvum: Manna vero etiam majore „ modo quam Cassia sumenda est, & flavam bilem simplici ratione pellit. Arabes virtutem clementer purgandi ipsi tribuerunt, & guttur thoracemque leniendi, ac ventriculum detergendi. Apud recentiores Medicos frequentissimus est illius usus ad alvum blande solvendam, serosos humores subducendos & spissam ac viscidam primarum viarum saburram eliminandam. Mitissimum habetur medicamentum catharticum, quod tuto senibus, pueris, feminis etiam prægnantibus & delicatis exhiberi potest.

Convenit præcipue, inquit Rolfincius, frigidis morbis, complexionibus & regionibus temperatis; humorum acrimoniam demulcet, lentorem dissolvit. Unde in catharris & tussi a pituita tenui & acri initio feliciter exhibetur: illam enim pituitam per intestina statim præcipitat. In morbis pectoris, præsertim ubi pulmones pituita tenaci ac viscida infarciuntur, ut in asthmate humorali, admodum proficua est. In biliosis affectionibus ceterisque in quibus adest inflammatio, ut in pleuritide, peripneumonia, & abdominis tensione a bile spissa & æstuante, valde prodest, humorem solvendo & per alvum subducendo; quidquid in contrarium dicant nonnulli.

Calidis temperaturis nocet, inquit Rolfincius, & morbis calidis, nisi acida illi admisceantur, ut Tamarindi: alias vertitur in bilem, calidæ siccæque cacochymiæ fomitem subministrat. Picrocholis periculosam esse Rondeletius & Duretus existimant. Revera illis non exhibenda est solutiva illa Medicina, nisi adsit purgandi necessitas: si vero purgatione opus sit, tunc nullum aliud catharticum tutius & mitius exhiberi potest debite temperatum acidis, Tamarindis nempe, cremore Tartari, succo Limonum, vel Nitro purificato, Sale polychresto, vel etiam pulpa Cassiæ.

Tarde eam operari scribit Mesuæus, unde eam cum aliis purgantibus admit-

mittendam esse monuit; quod Medici recentiores observaverunt, qui eam cum Cassia, Senna, Rhabarbaro, &c. præscribunt. Iis quoque stipatur incommodis, quod facile fermentescat, seu, ut loquitur Hoffmannus, habeat flatuosum quid: quare consulit decoctam illam exhibendam esse. Interim levis sit oportet decoctio, monente Rolfincio; ne tota evanida reddatur, aerea levi exspirante substantia. Objiciunt tandem quod humores colliquet, serososque tantum vacuet, quod siccitatem afferat & sitim; quibus de causis non ita pridem spectatissimis practicis suspecta fuit.

Verum si quis scrupulosius cathartica singula expenderit, nullum occurreret quod suis non obnoxium esset incommodis, utpote cum omnia, teste Galeno, naturæ quandatenus adversari videantur; quod potissimum de hydragogis intelligendum est, quæ non solum intestinorum membranas vellicando actionem suam exerunt, sed etiam massam sanguineam & lympham in primis fermentando & dissolvendo.

At vero quandoquidem purgantibus, imo & aliquando hydragogis opus est, Manna præferenda est; cum inter purgantia efficax sit, & inter hydragoga ejus sit qualitatis, ut minus noceat. Si quid habet acrimoniæ, demulceri potest Tamarindorum aut Cassiæ consortio quibuscum paulisper bulliendo temperatur. Si vero stimulo egeat, Senna aut Rhabarbarum ei admisceantur: potentius adhuc acuitur & efficacius Tartari stibiati granis aliquot in plures doses distributis, uno pro singula dosi. Sic absque ulla molestia, nausea, vomitione, aut torminibus copiosa seri biliosi evacuatio promovebitur. Itaque Manna commodum satis & benignum erit medicamentum, modo, sicuti cetera purgantia, occasione opportuna legitimaque methodo exhibeatur.

℞. Mannæ Calabræ ℥ij. Cryftall. Mineral. ʒj. Dissolve in jusculo alterante. Sumat æger ad alvum blande emolliendam.

℞. Mann. electæ ℥ij. Tamarindor. ℥j. Bulliant in seri lactis ℥xij. Fiat colatura in duas doses dividenda, unius horæ intervallo propinandas.

℞. Mann. Calabræ ℥jß. Rhei el. & salis vegetab. ana ʒj. Bulliant leviter in decocti radicum Graminis & Cichorii sylvestris ℥vj. Colaturæ adde succum acidum expressum ex Malo Aureo vel Citreo.

℞. Medull. Cass. cum nucl. ℥j. Mann. Calabræ ℥jß. Salis polychresti ʒj. Bull. in aq. Cichor. ℥vij. Fiat colatura, in qua dissolve Syr. de Pom. comp. vel florum Persicor. ℥j. Fiat potio mane jejuno ventriculo exhibenda duabus horis ante jusculum.

℞. Medull. Cass. recens extract. e siliquis cum nucleis ℥iij. Mann. Calabr. ℥ij. Bulliant in decocti Hord. ℥xij. Fiat colatura, in qua dissolve Tartari stibiat. gr. vj. Dividatur liquor in duos haustus quarta quaque hora exhibendos, interjecto jusculo.

℞. Mann. Calabr. ℥iij. Tartar. stib. gr. v. Dissolve in aq. puræ ℔ij. Fiat colatura per cyathos propinanda.

℞. Mann. Calabr. ℥ß. vel ʒvj. Lactis vaccini ℥iij. Coquantur, & exhibeatur colatura infantibus.

℞. Mann. Cal. ℥ij. Salis comm. ʒß. Dissolve in aq. comm. bullientis ℥iiij.

In diſſolutione contunde Amygdalas amaras n. vj. & adde lactis vaccini ℥iiij. Fiat colatura cum expreſſione. Calida ſumatur.

℞. Foliorum Oriental. ʒijß. Cinnamomi & Coriandr. ana ʒß. Glycyrrhiz. raſæ & contuſ. ʒij. Sal. vegetab. ʒj. Macerentur in aq. limp. ℥viij. per ſex horas. In colatura dilue Mann. Cal. ℥ijß. Clarifica cum ovi albumine & Aceti fortis ℥ß. Fiat potio.

℞. Mann. Cal. ℥ij. Folior. Or. ʒij. Rhei el. minutim conciſi, & Salis polych. ana ʒj. Macerentur per duas horas in juſculi vitulini ℔ß. cum folior. Oxytriphyl. Acetoſæ, Chærefol. Pimpinell. Lactuc. Portulac. & Cichor. ſylv. ana m. j. Fiat colatura, in qua contunde corticem exteriorem flavum p'urium Citreorum tenuiter ſectum. Coletur denuo, & calens exhibeatur.

℞. Mann. Calabr. & Confection. univerſalis ana ℥j. Bull. in aq. Plantag. ℥vj. Fiat colatura propinanda in diarrhæis & dyſenteria.

℞. Mellis aerei ℥jß. Electuar. Cathol. cum Rh. duplicato ℥j. Bulliant pauliſper in decocti Gram. ℥vj. Fiat colatura, cui adde olei Amygdalar. dulcium ℥j. Propinetur in colicis doloribus & viſcerum inflammatione, ubi purgatione opus eſt.

In Opiatis purgantibus & alterantibus loco Conſervæ Manna adhiberi poteſt.

℞. Mann. elect. ʒiij. Pulver. Jalap. gr. xij. Pulver. Cornachin. ℈j. Aquil. alb. gr. x. Syr. de Rhamno cathartico q. ſ. Fiat bolus hydragogus.

℞. Mann. elect. & Croci Martis cum rore Majali pp. ana ℥ß. Myrrh. Croci Or. & Aquil. alb. ana ʒij. Aloes lotæ, Cremor. Tartar. & Gumm. Ammoniac. ana ʒiij. Diagryd. ʒjß. Miſce cum Syr. de Cichor. Comp. c. Rh. q. ſ. Fiat ſ. a. Maſſa pilular. meſentericar. ad uſum, quarum doſis ʒß. quotidie, vel ʒj. tertio vel quarto quoque die.

Uſurpatur Manna in Electuar. Diacarthami, hydragogo eximio *Renaudæi*, Confectione Hamech correcta *Charas*.

Præter Calabram Mannam occurrit etiam Manna Gallica ſeu Brigantiaca, *Manne de Briancon*, quod prope Brigantium in Delphinatu ex Laricibus fluat: unde Manna Laricea quoque dicitur. Candida eſt, & in exiguos grumos coacta, modo ſphæricos Coriandri craſſitie, modo oblongos majoreſque, ſapore dulci ſaccharino, grato & tantiſper reſinoſo. Hic Pariſiis raro in uſum venit, eo quod Italica longe inferior ſit: multo minus enim purgat.

Laricea illa Manna eſt ſuccus nutritius arboris, quæ Larix folio deciduo conifera, *J. B.* vulgo *Meleze*, cujus deſcriptionem expoſuimus, cum de Terebenthinis egimus. A vigeſimo Junii die ad finem Auguſti ex foliis per diverſa temporis intervalla exſudat, annis tantummodo quibus cæli temperies calida & ſicca eſt: pluvioſa enim tempeſtate Manna nulla apparet; difficillime a Laricis foliis, quibus tenaciter adhæret, divellitur. Ruſtici porro ad Larices mane appulſi faſces arborum ſecuribus in terram decutiunt, multos ramorum acervos ſub arboribus in umbra aſſervantes. Sic ſuccus ille mollior adhuc quam ut colligi poſſit, intra viginti quatuor horarum ſpatium inſpiſſatur & indu-

indurescit: tum colligitur; soli exponitur, ut omnino siccescat, & a foliolis permistis, quantum fieri potest, separatur.

Hanc Mannam roris speciem esse quidam asserunt. Verum Lobelius & Pena tradunt Laricis ramos in vinariam cellam æstivo tempore asportatos, Mannam postero die demonstrasse: quo experimento evidens est Mannam illam esse Laricis succum, non vero cælestem rorem.

Alia autem Mannæ specie in Oriente utuntur, quæ fluit ex tenui frutice qui Alhagi Maurorum, *Rauvolfii Histor. Lugd.* 94. Genista-spartium spinosum, foliis Polygoni, *C. B. Pin.* 394. Frutex est cubitalis & altior, cujus ex radice mediocriter longa, fusca, assurgunt surculi recti, tenues, duas lineas circiter crassi, molles, virides, incani, a quibus alterno ordine hinc inde sparsi nascuntur ramusculi innumeri propemodum ac teretes, densissimo spinarum uncialium acutissimarum, gracilium, flexiliumque stipatu referti. Folia ovata, quatuor lineas longa, sesquilineam lata, colore glauco, singula ad singularum spinarum exortum adhærent. Flores ex media spina viridi singuli exeunt parvuli, papilionacei, dilute purpurascentes, cum vexillo retrorsum inflexo. Floris pistillum abit in siliquam pollicem circiter longam, teretem, sesquilineam crassam, recurvam, ex multis partibus tumentibus quasi articulatione conjunctis compositam, & in totidem loculamenta divisam, Ornithopodii siliquæ similem, coloris punicei, leviter incanam, & in duas partes dehiscentem. In singulis ejus loculamentis reconditur semen rubrum, ovatum vel reniforme, lineam circiter longum. Tota planta sapore adstringente donatur. Abunde nascitur in Ægypto, Armenia, Georgia, Persia, circa montem Ararat & Ecbatanas, & in quibusdam insulis maris Ægei. Sæpe Cuscuta circumvolute reperitur. Lacrimam rubram adstringentem, narrante Aug. Lippi, nonnunquam fundit in Ægypto Sanguini Draconis similem.

In ejus frondibus, caulibus & ramis præcipue apud Persas, inquiunt Rauvolfius & Tournefortius, colligitur Manna, quam illi populi *Trunschibin*, Arabes vero *Tereniabin & Trungibin* vocant. Hæc mensibus æstivis calidioribus in guttas erumpit, quæ deinde in grana seminibus Coriandri paria rufescentia indurantur. Ex his massa componitur a collectoribus una plerumque cum foliis, spinulis & aliis sordibus. Non minoris efficaciæ foret quam Manna Calabra, si sordibus & foliis purgaretur. Exhibetur ab indigenis ad 24. drachmas seu ad ℥iij. quia sæpissime plus foliorum habet quam succi concreti.

Clarissimus Tournefortius non dubitat quin sit illa Tereniabin *Serapionis* & *Avicennæ*, qui scripserunt ejusmodi Mannam roris instar e cælo cadere in frutices quosdam spinosos.

DE GUMMI-RESINIS.

ARTICULUS PRIMUS.

De Ammoniaco.

AMMONIACUM nomen duplici ſubſtantiæ conceſſum fuit, ſcilicet ſali cuidam tum nativo, tum arte facto, & concreto cujuſdam plantæ ſucco. De ſale inter mineralia mentionem fecimus; nunc de ſucco nobis agendum eſt.

AMMONIACUM & Gummi Armoniacum, *Off.* Ἀμμωνιακὸν, *Dioſcoridis*: Ἀμμωνιακὸν θυμίαμα, *Galeni*: Gutta Hammoniaca, *Latinorum*: Raxach & Aſſach, *Arabum*: vulgo *Gomme Ammoniaque*. Succus eſt concretus inter gummi & reſinam medius, dum manibus tractatur lentore molleſcens, modo in majores glebas coactus, & ex grumis congeſtus, unguibus lactei coloris nitentibus aut rufis diſſeminatis per ſubſtantiam coloris obſoleti & fere fuſci, ut Benzoini miſtioni amygdaloidæ non inepte poſſit comparari, modo in lacrymas ſeu grumulos denſos ſolidoſque concretus, Thuri non diſſimiles, foris flaveſcentes vel fuſcos, intus candidos aut flaveſcentes, nitidos & ſplendentes; ſapore primum dulci, poſtea amaricante; odore fragranti, ad Galbanum accedente, ſed viroſiore. Sub dentibus facile diducitur ſibi cohærens, magiſque albeſcit: carbonibus accenſis injectum in flammam exardet, & aceto vel aqua calida ſolvitur. Ex Alexandria Ægypti affertur.

Lacrymæ pro uſu interno glebis anteponuntur. Eliguntur majores, puræ, aridæ, quæ nullis arenis, terra, aut aliis rebus extraneis ſordeſcunt. Glebæ vero probantur ſinceræ, quæ multa grana pura permiſta habent. Si ſordibus coinquinatæ fuerint, ab illis purgantur, ſolvendo in aceto, percolando, & inſpiſſando; ſed hæc præparatio multum de partibus ejus tenuibus & volatilibus aufert.

Dioſcorides θραῦσμα dicit illud Ammoniacum, quod nitidum eſt & in lacrymas concretum; & φύραμα quod impurum eſt, terræ arenularumve particeps. Narrat liquorem eſſe Ferulaceæ cujuſdam arboris quæ naſcitur in ea Lybiæ parte quæ eſt juxta Hammonis templum. Ille frutex, inquit, ἀγασυλλίς dicitur: illum vero Plinius Metopion nominat.

Revera Ammoniacum lactis inſtar vel ſponte vel per vulnera fluit ex quadam nondum deſcripta planta umbellifera, ut manifeſtum eſt ex ſeminibus, quæ in glebis hujus gummi ſæpe reperiuntur, foliaceis nempe & anethinis ſimilibus ſed majoribus. Planta vero naſcitur in ea Africæ parte quæ Ægypto ad occaſum adjacet, quæque hodie dicitur Regnum de Barca, in quo fuit olim templum celeberrimum Jovi Ammoni dicatum, unde gummi nomen.

Analyſi Chymica, ex gummi Ammoniaci ſelecti ℔ij. diſtillaverunt phlegmatis limpidi, ruſeſcentis, odorati & ſubacidi ℥vj. ʒj. gr. xxxiiij. phlegmatis urinoſi ℥j. ʒvj. olei limpidi, flaveſcentis, odorati ℥ij. ʒv. gr. xlviij. olei ruſeſcentis & fuſci, ſpiſſioris ℥vij. ʒij. Maſſa nigra in retorta reſidua pendebat

℥viij.

℥viij. ʒvij. quæ per horas xx in crucibulo calcinata reliquit cinerum fuscorum ℥j. gr. xij. ex quibus per lixivium extracta sunt salis alcali fixi gr. lxj. In hac distillatione partium jactura fuit ℥v. ʒij. in calcinatione vero ℥vij. ʒvj. gr. lx.

Per hanc analysim liquet, Ammoniacum multo sulphure, tum crasso, tum tenui, componi, cum sale Tartareo & Ammoniacali, pauca vero terra.

Ammoniacum partes duras emollit, humores crassos incidit, lentos ac tenaces resolvit, collectos discutit. Asthmaticis prodest, cruda pulmonum tubercula dissipat, hepatis, mesenterii, lienis & uteri scirrhos resolvit, menses suppressos promovet, obstructiones aperit, articulorum tophos discutit, & alvum nonnunquam blande subducit. Ejus substantia intus exhibetur a ℈ß. ad ʒj. Sub forma emulsionis, electuarii, boli vel pilularum extrinsecus in scirrhis, tophis, scropulis & tumoribus durioribus aut contumacibus resolvendis adhibetur.

℞. Gumm. Ammon. elect. ʒß. Dissolve in mortar. cum aq. Hyssopi ℥iiij. vini albi ℥ij. Colatura fit pro duabus dosibus in asthmate.

℞. Gumm. Ammon. & Flor. Benzoin. ana ʒß. Balsam. Sulphur. anis. q. s. M. F. bolus ad pulmonum infarctus dissolvendos.

℞. Gumm. Ammon. purissim. ʒjß. Flor. Benzoin. ʒj. Pulver. Milleped. ʒiij. Extract. Croci, Balsam. Peruv. ana ℈ß. Balsam. Sulphur. Terebenth. q. s. M. Fiant Pilulæ a Rich. Morton. in phthisi scrupulosa incipiente plurimum commendatæ. Dosis gr. xij. ter die.

℞. Gumm. Ammon. Aloes lotæ ana ʒj. Myrrhæ folior. Senn. pulver. Croci ana ʒß. Syr. de Absynth. q. s. M. Fiant Pilulæ in uteri & viscerum obstruct. Dosis ℈j. quotidie mane jejuno ventriculo.

℞. Gumm. Ammon. pulv. Milleped. ana gr. xx. Æthiop. Mineral. ʒß. Conserv. flor. Calendulæ q. s. M. F. bolus singulis diebus exhibendus ad scrophulas, purgando quarto quoque die cum bolo sequenti.

℞. Gumm. Ammon. Aquil. albæ ana gr. xv. Trochiscor. Alhandal gr. x. Syrup. flor. Persicor. q. s. Fiat bolus.

℞. Gumm. Ammon. Aloes, Croci Martis aper. ana ℥j. Cinnamomi, Nuc. Mosch. ana ℥ß. Tartar. Vitriol. ʒij. Conserv. florum Calendul. ℥iij. Syr. de Absynth. q. s. M. F. Electuarium. Dosis ʒij. bis die in mensium suppressione, & in hepatis uterique obstructionibus.

℞. Gummi Ammoniaci & cremoris Tartari ana ℥j. Sennæ pulver. ʒvj. Diaphoretic. Mineral. ʒiij. Agaric. Trochiscar. ʒij. Trochiscor. Alhandal ℈ij. Diacryd. ℈j. Electuar. Catholic. vel Benedict. laxativ. ℥ij. Syr. flor. Persicor. q. s. Fiat Electuar. cujus dosis erit ad ʒiij. alternis diebus exhibenda in mesenterii obstructionibus inveteratis.

℞. Gumm. Ammon. & Emplastri de Cicuta ana. Misceantur, & fiat Emplastrum extrinsecus scirrho hepatis, lienis aut mesenterii admovendum.

℞. Gumm. Ammon. q. lib. Olei Caryophyllor. aromaticor. & olei Amygdalar. dulcium ana q. s. Fiat linimentum ad tumores scrupulosos & articulor. tophos resolvendos.

Oleum

Oleum flavum vel rufefcens per retortam ex Gummi Ammoniaco extrahitur, in afthmate & difficili refpiratione commendatum. Oleum vero nigrum ultimo prodit, ad tumores fcrupulofos refolvendos utile.

Ammoniacum ufurpatur in Pillulis de Ammoniaco *Quercetani*, Pilulis fœtidis, Tartareis *Bontii*, Pilulis de Sagapeno *Camilli*, Mefentericis *Charas*, Electuar. aperiente cathartico, & Electuar. antihydropico *Ejufdem*, in Emplaftro Diachylo cum Gummi, de Cicuta, de Meliloto, Divino, Oxycroceo, Magnetico *Angeli Salæ*, & Opodeltoch *Paracelfi*, cujus hæc eft defcriptio.

℞. Olei commun. ℔jß. Lithargyri præparati ℥ix. Lapid. calaminar. præparati ℥ij. Coquantur ad Emplaftri duritiem. Tunc adde ceræ flavæ ℔j. Olei Laurin. ℥iiij. Gumm. Galbani, Opopanacis ana ℥iij. Myrrhæ, Thuris, Mafticis ana ℥ij. Ammoniaci, Bdellii, ana ℥j. Radic. Ariftolochiæ rotundæ ℥ij. Croci Martis adftringentis, Mumiæ, Magnetis præparati, Magifter. Corallior. albor. rubror. Terebenthin. Venetæ ana ℥ß. Olei Succini craffioris, Camphoræ ana ʒj. Croci Oriental. ʒß. Fiat Emplaftrum f. a.

ARTICULUS SECUNDUS.

De Affa fœtida.

Assæ nomen duobus fuccis concretis tribuitur in officinis, quorum unus Affa dulcis dicitur, & eft Benzoinum de quo inter refinas jam actum eft: alter Affa fœtida ob vehementem graveolentiam dicitur. De hoc nunc agimus.

Assa foetida, *Off.* Σίλφιον, *Diofcoridis & Theophraft.* Ὀπὸς, *Hippocratis*, ὀπὸς Μηδικὸς, παρθικὸς, κυρηναικὸς, *Nonnullorum*: Lafer & Laferpitium, *Plinii & Latinorum*: Althit, *Avicennæ*. Σκορδόλασαρον, *Quorumdam recentior. Græcorum*: Hingh, *Perfarum & Indorum*: Stercus Diaboli. *Nonnullorum*. Eft Gummi-refinę fpecies compacta, ceræ inftar lenta & fequax, ex variis fplendentibus grumis, partim albicantibus aut flavefcentibus, partim rufefcentibus, incarnatis aut violaceis, in glebas grandiores coacta; odore virofo, ad Allium accedente, fed vehementiore; fapore amaro, acri, mordace. Hujus duę fpecies proftant in officinis: una impura, turbida ac fordefcens; altera pura, fubrubens, translucens, quæ multas elegantes, albas lacrymas habet. Ex Perfia & India orientali ad nos tranfportatur. Probatur recens, fragrans & fœtida, non nimis pinguis, lacrymis feu grumis puris & translucidis referta. Vetus, unctuofa, nigra, opaca, arena, corticibus, fimilibufque coinquinata rejicienda eft.

Celebris fuit ille fuccus apud veteres non folum ad medicamenta, fed etiam ad intinctus & embammata. Ejus duæ fpecies diftinguebantur, ratione loci ubi nafcebatur: alius Cyrenaicus, qui in Cyrenaica Africæ Provincia colligebatur, præftantior: alius Medicus & Perficus, qui ex Media & Perfide afferebatur, vulgatior, & minoris pretii. Cyrenaicus odorem Myrrhæ vehementem fpirabat, tefte Diofcoride: Perfici odor magis virofus, ad Allii vel Porri odo-

rem

rem accedens, unde Scordolaſarum dictus fuit. Non multum a Sagapeni odore diſcrepabat; quandoquidem Dioſcorides Sagapeni odorem medium eſſe inter Silphii & Galbani odorem, & Silphium Sagapeno adulterari narrat. Cyrenaicus itaque a Perſico differebat, quod odorem minus viroſum haberet, halitum oris, ſicut vulgaris, non adeo inficeret, nec diu odorem in ore ſuperſtitem relinqueret.

Succus Cyrenaicus jam Plinii tempore non amplius reperiebatur. Unus tantum caulis Laſerpitii tunc temporis in Cyrenaica Provincia repertus Neroni Principi miſſus fuit. Nec jamdiu Romam aliud invehebatur Laſer, quam quod in Perſide, Media aut Armenia large naſcebatur, ſicut hodie adhuc ibi naſcitur.

Magna fuit inter ſcriptores controverſia de Aſſa fętida, *Off.* utrum illa eſſet Silphium, Laſer, & Succus Cyrenaicus veterum, necne? Hæ autem fuerunt eorum dubitandi rationes:

1. Quod Laſer apud veteres tanta eſſet in exiſtimatione, ut Cyrenæi Batto fundatori ſuo, obſequii & gratitudinis cauſa, Silphii plantam obtulerint; & numiſma cuſum fuerit, in quo ex una parte Batti effigies expreſſa erat, ab altera Cyrenæi regnum & Silphium Batto offerentes apparebant. Unde proverbia: Batti Silphium, & Silphio dignus. Iidemque Cyrenæi Delphis Apollini quotannis Silphii caulem ex agri ſui opibus offerebant.

2. Quod inter condimenta palato magis grata, & inter medicamenta præſtantiora, tum Cyrenaicum, tum Perſicum & Medicum Laſer recenſerentur. „ Quod Plinius teſtatur, *Lib.* 19. *cap.* 15. 570. *T.* 3. Ab his (tuberibus nempe & fungis) proximum dicetur auctoritate clariſſimum Laſerpitium, quod „ Græci Silphion vocant, in Cyrenaica Provincia repertum; cujus ſuccum vocant Laſer, magnificum in uſu medicamentiſque, ad pondus argenti denarii penſum. Multis jam annis in ea terra non invenitur, &c. Diuque jam „ non aliud ad nos invehitur Laſer, quam quod in Perſide aut Media & Armenia naſcitur large, ſed multo infra Cyrenaicum, &c. “

3. Quod præſtantiſſimum Silphium, Cyrenaicum nempe, odore blando & guſtu grato donatum fuiſſe a pluribus diceretur; in quo longe videretur diſcrepare ab Aſſa fętida noſtra, utpote graveolente, fœtidiſſima, & omnibus nunc præſertim Europæis adeo execranda, ut Stercus Diaboli nominetur.

Verum ſi tanti fuerit pretii Silphium apud Cyrenæos, Græcos & Latinos; non minor eſt apud Perſas & Aſiaticos populos ferme omnes Aſſæ fœtidæ æſtimatio: ea enim cibus Deorum ab ipſis nuncupatur. Nec ad illam obtinendam durum illius meſſis laborem recuſant, ſuper aſpera montium juga, ſub deurentis ſolis ardoribus per plures dies pererrantes.

Nec Aſſa fętida Silphium palato magis gratum fuit, cum odorem adeo viroſum & vehementem exhalaret, ut Κάκοσμον φυτάριον a nonnullis dictum fuerit. E contra Indi, quibus Aſſæ fętidæ eſus familiaris eſt, ſuaveolentem eam judicant & pro re lautiſſimi ſaporis habent.

Præterea non exigenda hæc res eſt ad guſtum noſtrum. Multa enim, qua odore, qua ſapore placuiſſe antiquo ævo liquet, quæ hodie ingrata ſunt ac fę-

fœtent. Mali Citrei odorem plerosque veterum execratos esse scimus. Hæc gustuum morosa diversitas hodie quoque regnat. Multi ab Allio in tantum abhorrent, ut halitum eorum pati nequeant, qui id esitaverint; tantum abest ut ipsi gustare sustineant. Aliis tamen adeo sapidum condimentum est, ut in carnes quibus vescuntur, illud passim infarciant: adeo verissimum est super saporibus non movendam esse disputationem. Eamdem in odoribus levitatem nostra vidit ætas. Tam grata ante quinquaginta annos ex Moscho aromata ita obsoleverunt, ut posteris forsan illius indoles obscura futura sit, quibus scilicet ejusdem graveolentiam seu noxium odorem cum pristina suavitate componere difficillimum videbitur.

Nec aliter judicandum est de illo Silphio præstantissimo Cyrenaico, cui nonnulli comparative sane odorem blandum & saporem gratum assignaverunt. Dioscorides succum Cyrenaicum Persico minus virosum esse dicit; sed odorem virosum non omnino illi denegat. A Persico in eo tantum differre pronuntiat, quod animum non adeo inficeret, nec diu odorem in ore superstitem relinqueret, & quod lenissimum halitum daret.

Cum igitur de Persia ut loco natali Laseris & Assæ fœtidæ hodie fere omnes conveniant; cum usus hodie idem sit apud Indos Assæ hujus, qui apud veteres Laseris fuit, existimatio eadem; cum Assa in Perside hac ætate eodem prorsus modo præparetur, quo olim Silphii succus; ac denique cum Cyrenaici Silphii succus a Persico non differat nisi fœtoris remissione: ideo concludendum est, Silphium, Laser, & succum Cyrenaicum veterum, atque fœtidam Assam officinarum, non esse succos diversi generis, & inter eos perparum interesse discriminis.

Planta, quæ Græcis Silpium dicebatur, Latinis vero Laserpitium, secundum Theophrastum & Dioscoridem, radice erat multa crassaque; caule, qui Maspetum vocabatur, simili Ferulæ; folio Apio simili; semine lato & foliaceo: unde a quibusdam φυλλον, folium dicebatur; succus vero ex caule & radice profluens a quibusdam Græcorum Οπος per excellentiam, & Οπος Σιλφιε, a Latinis Laser nominabatur.

Omnes hujus plantæ partes in usum medicum & culinarium veniebant. Non tantum autem succum distinguebant ratione regionum ex quibus advehebatur, sed etiam ratione partis ex qua prodibat; sic alter ex caule καυλίας, alter ex radice ριζίας dicebatur: vilior hic est. Sunt, inquit Theophrastus, veluti certæ mensuræ cædendæ radicis, quibus quantum conferre putant ad futuram cæsuram reservantes, reliquum abscindunt; quæ quidem cædendæ radicis mensuræ adhuc observantur in Persia, ut paulo post videbimus.

Verum enimvero quæ ab illis auctoribus de illo succo ejusque planta scripta sunt, tantum abest ut illius historiam dilucidarent, ut e contra illam majori obscuritatis caligine involverint. Garcias ab horto folia Coryli ipsi tribuit. Jacobus Bontius eumdem succum ex duplici planta extrahit, scilicet ex planta quadam sarmentosa, Sali aquaticæ fere simili, & ab alia radicibus crassissimis Raphanos referentibus & foliis Tithymali. Quidam Mandesso unam esse fruticosam plantam, sarmentosam, foliis parvis Orizæ similibus dicit; altera

tam vero Rapi folio, colore viridi folia Ficuum referente. Alii Phyllireæ speciem esse volunt. Ullusque nihil certi de hac planta pronuntiaverat, donec Engelbertus Kæmpferus, dum Persiam & Indiam peragraret, indagandæ hujus herbæ cupidine motus; 40. vel 50. milliarium iter emetiretur laboriosa peregrinatione, ac tandem genuinam & acuratissimam illius historiam & descriptionem *in amænitatibus exoticis* promulgaverit.

Planta sicut & succus in Persia *Hingiseh*, & per Indiam *Hiing* sæpe indiscriminatim nuncupantur. Usitatius tamen est vocabulo *Hingiseh* plantam, *Hiing* ipsam lacrymam exprimere. Itaque Hingiseh *Persis*: Umbellifera, Levistico affinis, foliis instar Pœoniæ ramosis, caule pleno maximo, semine foliaceo, nudo, solitario, Brancæ ursinæ vel Pastinacæ simili, radice Assam fœtidam fundente, *Kempfer. aman. exot. fasciculo* 3. 335. Radicem habet ad plures annos restibilem, magnam, ponderosam, nudam, extus nigram, in solo limoso lævem, in sabuloso scabram & quadantenus rugosam, ut plurimum Pastinacæ instar simplicem, sæpe paulo a capite duabus vel pluribus divaricationibus brachiatam, cujus fastigium e tellure prominens fibris setarum instar surrectis, ex fusco rufis, rigidis confertim stipatur velut in Peucedano: cortex ei pinguis est, succosus, facile, dum radicem solo extrahis, abscedens, concavitate glabra & humida: substantiam obtinet ponderosam, instar Rapæ solidam candidissimamque, plenam succi pinguis, albissimi, fœtidissimi, porraceo odore nares horride ferientis; qui ex ea collectus, Persis *Hing*, Europæis Assa fœtida appellatur. Folia sero Autumno ex vertice progerminant sex, septem, & pro radicis magnitudine plura vel pauciora, quæ per brumam luxuriose vigent, adultoque Vere exarescunt. Folium autem est ramosum, planum, longitudinis cubitalis, folii Pęoniæ ut plurimum figuram, Levistici substantiam, colorem, & lævitatem exhibens: odorem obtinet succi odore remissiorem, saporem cum amaritie & aromatica acredine hircosum. Structura constat ex scapo & ramo: scapus spithamalis & amplius longitudinis est, humano digito tenuior, quadantenus striatus, nervosus, coloris herbacei, circa basim ex mutuo complexu canaliculatus, cetera teres. Ramus alas refert impariter adversas quinque, rarius septem, palmaris & amplius longitudinis, oblique surrectas, imas superioribus longiores: alæ utrinque in lobos dividuntur incerto numero plures, inæqualis magnitudinis, oblongos, & quadantenus ovatos, in aliis plantis perangustos, longiores, ad costam usque & largiori intervallo distinctos, adeoque pauciores & solitarios, quasi singula folia referant; in aliis vero latiores, breviores, & ob parciorem divisionem continuos: finibus sive incisuris plerumque ovatis vel orbiculatis, pro vario naturæ ludentis genio, qui sæpe in foliis diversarum ejusdem speciei plantarum adeo discrepat, ut ejusdem speciei folia esse vix appareat. Lobi autem oblique surrecti sunt, subtus angusto ductu per costæ latera demissi, coloris ex glauco virentis, læves, exsucci, rigidi, fragiles, prona facie subconcavi, nervo donati unico tenui, qui a costa per longitudinem inæqualiter decurrit, raro lateralibus aliis sociatus: magnitudo incerta est, quam reducere ad longitudinem triuncialem, latitudinem plus minus pollicarem

liceat.

liceat. Ante radicis interitum qui ut plurimum sera ætate evenit, una cum foliorum fasciculo emergit caulis simplex, rectus teres, quodammodo striatus, glaber, herbaceus, in orgyiæ (*braße*), sesquiorgyiæ vel majorem longitudinem luxuriose exsurgens, crassitie in imo quanta manus complexum superat, ex qua paulatim factus tenuior in ramos paucos, hi vero in umbellas, ferulaceorum lege, divelluntur. Foliorum vestitur rudimentis per intervalla palmaria alternatim consitis, quorum bases latæ, membranosæ, turgidæ, caulem inæqualiter & utcunque decussatim amplexantur, dilapsæque impressis signant vestigiis genicula mentientibus. Medulla farcitur geniculis haud intercepta, copiosissima, candidissima, fungosa, paucis permixta fibris brevibus, vagis, in longum exporrectis. Umbellæ pedali, aliæ spithamali vel breviori stylo nixæ in radios explicantur plusculos 10. 15. 20. in orbem dispersos, qui singuli quasi subalternas umbellas reddituri in radiolos paucos alios 5. vel 6. biuncialis longitudinis terminant, axillis brevibus tenuissimisque sustentantes semina nuda ac surrecta. Semen est planum, foliaceum, ex fusco rufum, figuræ ovatæ, Sphondylii vel Pastinacæ hortensis semini non absimile, hoc tamen paulo majus & nigrius, quadantenus pilosum sive asperum, tribus notatum striis, una per mediam longitudinem, reliquis per fimbriam arcuato ductu ad apices utrinque productis: odore donatur exiguo, porraceo, sapore gravi, acute amarescente: medullam seu verum semen in medio fovet atram, compressam, figuræ ex ovato mucronatę. Flores Kæmpferus non vidit, sed ex aliorum relatione præparvos dicit, & in albidum pallentes: auctor pentapetalos esse non dubitat.

In Persia hæc planta nascitur; & omnis Assa fœtida quæ in Europam affertur, ex sola Persia venit. Non ubique tamen reperitur, sed in duobus tantummodo hujus Regni locis crescit, nempe in campis montibusque circa *Heraat* emporium Provinciæ *Chorasaan*, & in Provincia *Laar* supra montium jugum quod a flumine *Cuur* usque ad urbem *Congo* secundum Persici sinus tractum extenditur, duabus, tribus, pluribusve parasangis (3600. *pas*) a littore. Utrobique tamen succi ferax quocunque loco planta non est; sed circa Heraatum, ea saltem quæ campestre desertum occupat; in tractu Laarensi, tantum illa quæ crescit in montibus vicinis territorio & oppido *Disguun*, quæ his in regionibus ultra citraque germinat, vel succi inops est, non reditura colligenti operæ pretium; vel si reddítura fuerit, non colligitur. Ultra Disguunum herba dulcescere dicitur, & fœtorem pene exuisse; adeo ut caprarum greges foliis vescantur avide, & eorum esu mire pinguescant. Solum amat sabulosum, cum interspérso limo aridum & saxosum. Raro in solo humido aut terra pingui reperitur.

Plantæ duplicem nonnulli constituunt speciem; unam quæ lacrymam stillat parcam, macriorem, odoris & virtutis debilioris, quæ *Hus jeh* dicitur; alteram quæ succum uberiorem profundit, pinguiorem, fętidiorem, ideoque præstantiorem. Verum Kæmpferus illas plantas non differre nisi ratione soli natalis asserit.

Longævitatem radici miram esse narrant, & æmulam vitæ humanæ; ex quo mon-

monstrosam aliquando magnitudinem consequitur. Si loci conditio ferat, nec in Ferulam (quod aliquando accidit) prima ætate efferatur, longitudinem ulnæ & peræ humanæ crassitiem assequi affirmant: cum mediæ ætatis est, suræ vel brachii; annuam vero pollicis crassitiem exhibere, cui longitudo proportione semper respondeat. Nulla radix invenitur, quæ ante Ferulæ productionem succum non fundat: si vero suo relinquatur fato, in caulem serius ocius assurgit, & semen gignit; quo producto, exhauritur radicis succus, arescit planta, atque radicitus moritur.

Omnis Assa fœtida nunc ex radice manat sauciata. Nulla autem ex caulibus, vel sponte fluens, vel arte expressa amplius colligitur; ac proinde nulla est amplius in scapariam & radicariam veterum divisio. Radix quadriennio minor parum lactescit, & nunquam secatur: quo autem vetustior & major, eo majorem impertitur lacrymæ copiam. In transversum dissecta summum discum perfundit lacteo suo succo; inspecta attentius duplicem prodit substantiam, aliam firmiorem & fibratam, aliam magis spongiosam, congenerem & mollem. Exsiccatæ radici evanescit omnis mollior substantia; fibrata remanet, & in stupeam quasi medullam contrahitur, dum rugosus cortex de amplitudine sua parum amittit. Succus ex utriculis suis recens emanans, candidissimus, liquidus & pinguis est, cremori lactis exacte similis, adeoque omnis exors lentoris: ad aeris vero solisve contactum colorem subfuscum induit, & coalescens lentorem quoque. Fetor virtutis index quo major est, eo meliorem Assam testatur: at ille in recenti lacryma vehementissimus est, & cum eo quem concreta & antiquior redolet, qualem Europam recipit, nullo modo comparandus. Kæmpferus affirmat unam recens effusæ drachmam majorem spargere fœtorem quam centum libras vetustioris, quem siccum aromatarii nostrates venumdant.

Theophrastus *in sua Plantarum Historia* refert certas esse cædendæ radicis mensuras. Et revera certus modus certæque mensuræ in cæsione radicis ad succi extractionem adhuc in Persia observantur. Ea est autem illius collectionis ratio a Kæmpfero relata, quæ absolvitur quatuor actibus seu excursionibus ex vicinis pagis ad Hingiferorum montium juga.

1. Collectores ad montes affluunt medio Aprilis, quo tempore hujus plantæ folia pallescunt, & a vigore suo in marcorem declinant; & per vasta montium spatia secedunt, procul sese dissociantes: ita ut qui ex compacto in communem censum colligere proposuerunt, seu singulæ domus, seu familiæ cognatæ, seu vicatim & a pluribus initæ societatts, alium atque alium occupent montis tractum, quem ad messem inibi instituendam sibi assignant. Solet societas quatuor vel quinque hominum sibi vindicare circiter bis mille stirpes. In hoc tractu plantas unusquisque æmula alacritate adortus, primo terram quæ radicem in circuitu proxime ambit, compactam videlicet, ope ligonis quo armatur, ad palmi spithamæve profunditatem eruit; ita ut modica longitudine radix nudam se prodat. 2. Scapos foliorum transversa manu apprehensos intorquendo a radice avellit: ab impedimento quoque fibrarum quæ hirsutam mitram referunt, radicis fastigium repurgat, quo

remoto rugosam calvariam exhibet. 3. Terram manu vel ligone rarefactam radici rursus ad verticem usque circumponit. Tum avulsa folia, & si quod aliud herbæ genus adest, in fasciculos aptata his radicibus imponunt, superaddito lapide, ne a vento hic sæpe vehementissimo longe lateque auferantur & dispergantur. Hoc opus est tegumento, quo a radiis solaribus radix nuda tueatur; quia ab iis semel percussa intra diem putrescit. Radicibus sic præparatis (quod intra triduum fere absolvitur), collectores relictis montibus lares repetunt.

Elapso triginta vel quadraginta dierum intervallo, turba colligentium ad montes affluens socialiter secedit in loca quæque sua, ut ex radicibus priori actu præparatis liquoris tributum exigat. Instrumentis ad hoc necessariis muniri debent, scilicet cultro acutissimo pro radice resecanda, spathula pugillari ferrea lato fronte ad abradendam lacrymam, patella seu calyculo femori affixo in quo succi ablatam portionem subinde recondant, & gemina corbe ex humero bajulanda pro reponenda & reportanda collecti succi annona. Notandum est societatem unamquamque loci illius tractum quem messi suæ diligit, atque ideo omnem in eo radicum copiam in duas classes dividere, circa quas, missa alterutra, alternis diebus occupetur; quandoquidem, ablato succo, radix unius diei integri intervallum requirit, tum pro recuperando quem transmittat liquore novo, tum pro effusi necessaria quadam inspissatione.

Collectores statim atque ad hunc locum pervenerunt, singuli singulas accurrunt ad radices; remotisque umbraculis, egerunt manu aliquam terræ ambientis portionem, quanta operationi obstaret. Quo facto, radicis verticem, quousque hirsutus fuerat, per transversum abscindunt; ita ut truncus discum exhibeat planum, in quo exsudans liquor post biduum excipiendus sine defluvii periculo subsistere possit.

Tum ut in priore actu sauciatam radicem a sole rursus defendunt ea cautione, ne fasciculus herbaceus impositus discum attingat, hoc fine in arcum quodammodo cogendus, emanantem succum alioquin discussurus.

Postero die in alterum locum migrant, atque eodem modo radix truncatur, omnique studio rursus operitur. Tertio die in priorem locum regressi, remotis umbraculis, liquorem in superficie depositum spatha extergunt, & subinde deponunt in receptaculum quod femori inhæret. Tunc remota terræ accumbentis portione quanta sectioni obest, arescentem disci superficiem resecant, ablato tantum orbiculo tenuissimo vix culmum avenaceum crasso. Satis enim est, si vel extima, quæ poros claudebat, superficies auferatur, quo possint præ siccitate occlusi ductus succum dimittere. Collectores subinde patellas deplent, & in receptacula majora, vel in folia humi strata gummosum succum deponunt, ut soli expositus magis indurescat. Sic diversum a nativo candore colorem induit pro partium mollitie, & situ diverso qui torrentes radios inæqualiter admittit: radice cooperta, labor finitus est. Quarto die ad alterius loci radices redeunt. Gummosus succus colligitur; remoto terræ obstaculo, radices rescinduntur, rursusque conteguntur. Sicque secundus actus peragitur, singulas radices alternis diebus ter secando & succum bis colligen-

do. Tunc radices per octo vel decem dies intactæ relinquuntur; & annona omnis in corbes congesta, humeris incumbente pertica, domum transportatur, singulis quatuor vel quinque hominum societatibus spolium librarum circiter quinquaginta referentibus. Hujus primæ collectionis lacryma non habetur pro Assa optima, sed inferioris notæ.

3. Postquam radicibus mora octo vel decem dierum pro recuperando succo indulta est, ad novam messem iterum auspicandam accedunt, ad radices primæ classis; remotisque umbraculis & impedimentis terræ, nova colligitur lacryma; abscissoque summo orbiculo, vulnerata radix herbis operitur. Postero die secundam classem adeunt; & sic alternis diebus eadem operatio per tres vices in eadem radice instituitur, ac tandem radices denuo coopertæ relinquuntur.

4. Exacto domi triduo, collectores ad radices redeunt; & ambæ radicum classes ter alternis diebus resecantur. Denique sectione intermissa, radicum reliquiæ non opertæ relinquuntur, libero aeri & radiis solaribus expositæ, & brevi intermorituræ: sic Hingifera messis ut plurimum absolvitur. Nam si radices grandiores, idest, vicenariis majores reperiantur, non tam cito dimittuntur, nisi postquam fere exhaustæ fuerint.

Analysi Chymica, ex Assæ fętidæ electæ ℔ij. prodierunt phlegmatis lactescentis, Allii odore perfusi, acidi ℥v. ʒiij. rufescentis, tum acidi, tum urinosi ℥j. ʒvij. olei fœtentis, flavescentis, fluidi & limpidi ℥ij. ʒij. gr. xxxvj. rufi, & spissioris consistentiæ ℥xj. ʒv. gr. xxiiij. Massa nigra in retorta residua pendebat ℥ix. ʒij. quæ per horas 30. in crucibulo calcinata reliquit cinerum leucophæorum ℥ij. ʒiiij. gr. xxxvj. ex quibus salis fixi salsi gr. xij. extracta fuerunt. Partium in distillatione deperditarum quantitas fuit ℥ij. ʒiiij. gr. xij. in calcinatione ℥vj. ʒv. gr. xxxvj.

Per hanc analysim patet Assam fœtidam componi ex sulphure fœtido, tum tenuiore, tum crasso copioso, non mediocri salis acidi portione, exigua volatilis urinosi salis quantitate, modica terra: unde compositum exsurgit salino-sulphureum, cujus portio non mediocris spiritu vini solvitur, & major pars aqua calida.

Prisci Medici multas & præclaras virtutes Laseri tribuerunt: narrant illud intus sumptum paralysi & nervorum vitiis mederi, menses & urinam ciere, concoctioni ciborum plurimum conferre, mentem ab ægritudine recreare, venena telorum & serpentum extinguere, corpora pinguefacere, pesti & malignis morbis mederi, hydropi, ictero, pleuritidi, contractionibus spasmodicis, asthmati, respirationi difficili, tussi & raucedini conferre, externe admotum lienes tumidos resolvere, admotum vulvæ menses movere, pedum clavos ferro circumscarificatos mistum ceræ extrahere, venenatis vulneribus, animalium venenatorum ictibus, ulceribus non maturescentibus, carbunculis excrescentibus circa sedem, podagricis doloribus & rheumaticis plurimum conducere.

Garcias ab horto & alii asserunt nullum medicamentum simplex per totam Indiam majore in usu esse quam fœtidam Assam, tum in Medicina, tum in

condiendis cibis. Eam enim ſolent Indi fere omnes & præſertim Baneanes ſuis juſculis & oleribus commiſcere, confricato primum ex ea lebete; nec alio condimento utuntur omnibus in cibis. Sumunt quoque Aſſam tanquam medicamentum ad dejecti appetitus faſtidia tollenda, ſtomachum roborandum, flatus diſcutiendos & venerem excitandam.

Galenus tamen, *L.* 8. *de Simpl.* omnes Silphii partes flatulentæ eſsentiæ eſse pronuntiat, ac proinde coctu difficiles; foris tamen impoſitas corpori efficaciores eſse & potiſſimum ſuccum, cui admodum attrahentem facultatem tribuit, & præterea vim excreſcentias emolliendi & liquandi.

Plinius quoque Laſer cum cibis miſtum difficilis coctionis accuſat: inflationes & ructus producere, & urinæ noxium eſse dicit. Inſuper illius uſum in odontalgia timet, magno experimento hominis qui ſe ea de cauſa præcipitavit ex alto. Addit etiam Laſer tauros inflammare naribus illitis. Unde nec temere externe admovendum eſt.

In Europa Aſsa fœtida non ſolum ex condimentis procul rejicitur, ſed etiam in medicamentis propter odoris gravitatem rarius uſurpatur: utiliter tamen in colicis flatulentis, in hyſtericis affectionibus, cum externe, tum interne præſcribitur. Convenit quoque pro pellendis menſibus, lochiis & ſecundinis; diaphoreſim & ſudores potenter movet: humores malignos a centro ad circumferentiam pellit, unde plurimum confert in febribus malignis, variolis & morbillis: nervorum quoque affectionibus ſicut & paralyſi medetur. Præſcribitur a granis xij. ad ʒj. vel etiam ad ʒij. uſque. In aſthmate cum ovo ſorbili ſumpta commendatur, & tanquam efficaciſſima prædicatur contra vim Opii & ceterorum narcoticorum: odore mulieres a ſuffocatione hyſterica liberat: externe admota potenter emollit & reſolvit; unde ad lienis tumores reſolvendos commendatur.

Tinctura antihyſterica ex Aſsa fœtida cum ſpiritu vini tartarizato præparatur; cujus doſis ad ʒij.

℞. Aſsæ fœtid. ʒß. Salis Ammon. gr. xviij. Extracti Papaver. Rhæad. q. ſ. M. F. bolus ad diaphoreſim provocandam.

℞. Aſs. fœtid. & Myrrhæ ana ℈j. Extract. Croci gr. ij. cum conſerv. flor. Calendulæ q. ſ. ad menſtrua provocanda.

℞. Aſs. fœtid. ℈j. Caſtorei gr. vj. Succini pp. gr. xx. Extracti Meliſs. q. ſ. Fiat bolus in paſſione hyſterica.

℞. Aſsæ fœtid. granor. Juniper. & Caſtor. ana ℥ß. Mellis ℥iiijß. Fiat Electuar. cujus doſis ʒj. adverſus ſoporem nimium ab Opio aut aliis narcoticis aſsumptis.

Aſsa fœtida uſurpatur in Pulvere hyſterico *Charas*, Trochiſcis de Myrrha, Balſamo uterino, & Empl. pro matrice.

ARTICULUS TERTIUS.

De Bdellio.

QUID sit Βδέλλα, & Βδέλλιον veterum Græcorum, & utrum ad nos usque pervenerit, non plane constat. Triplex Bdellii genus Dioscorides distinguit. Primum est lacryma arboris Sarracenicæ, & est Gummi translucidum, taurini glutinis in modum, intus pingue, liquescens facile, ligni ac sordis expers, gustu amarum, suffitu odoratum, ungui simile. Alterum sordidum est, nigrum uberioribus glebis in offas convolutum, Aspalathi odore, ex India advectum. Tertium ex Petra oppido, siccum, resinosum, livescens, sed facultate secundum.

Galenus, *L. Simplicium medicamentorum*, de duplici Bdellio mentionem facit: Scythico uno, quod atrius est & resinosum magis; Arabico altero colore dilucidiori & humido, & facile mollescente.

Plinius de Bdellio hæc tradit. „ Vicina est Bactriana in qua Bdellium nominatissimum. Arbor nigra est, magnitudine Oleæ, folio Roboris, fructu „ Caprifici naturaque. Gummi alii Brochon appellant, alii Malachran, alii „ Maldacon, nigrum vero & in offas convolutum Hadrobolon. Esse autem „ debet translucidum, simile Ceræ, odoratum, & cum fricatur, pingue, „ gustu amarum citra acorem. Nascitur & in Arabia, Indiaque & Media, „ ac Babylone. Aliqui Peraticum vocant ex Media advectum, fragilius hoc „ & crustosius amariusque; at Indicum humidius & gummosum. “

Ex his liquet quam incerta sit Bdellii historia in veterum scriptis. Nec ab Arabibus magis illustratur, quandoquidem Serapio duo Bdellii genera constituit: unum Judaicum, quod Avicenna Mochel Judaicum nominat, & ipsum Dioscoridis Bdellium videtur esse; alterum cujusdam plantæ Palmæ similis fructum esse tradidit. Hoc Mochel Mecchense ab Avicenna dicitur.

Nec super hanc rem neoterici consentiunt. Quidam enim Myrrham legitimum Bdellium esse existimaverunt, teste Matthiolo. Sunt qui Anime verum Bdellium esse putant, inquit Clusius. Alii, Olivo teste, pro Bdellio carbunculos, alii crystallum intelligunt. C. Bauhinus apud Matthiolum sex Bdellii differentias habet.

1. Majoribus glebis rufum, & cum frangitur, in plurimos grumulos dissiliens, mediocriter splendens.

2. Minoribus glebis subfuscum, intus rufum, cum frangitur, in duas partes quasi dissectum se dividens, translucens, densum, lentum, glutinosum, pingue, & lacrymas albas calido in loco emittens.

3. Nigrum, intus in nigro rufum, glutinosum, mediam inter Thus & gummi Cerasorum qualitatem resipiens.

4. Nigrum quoque, sed intus fulvum, purpureo colore, maxime translucens, molle, glutinosum, Cerasi gummi simile, ejusdemque saporis.

5. Colore & sapore priori simile, sed intus pallidis aut candicantibus maculis distinguitur.

6. Pallidum aut candidum, grumis oblongis, mediocribus, multis, longis, guttis denſatis concretum, amarum, ingratum, omnibus ſpeciebus acerrimum.

Samuel Dale duas Bdellii ſpecies, *in ſua Pharmacologia* deſcribit. Primum, inquit, eſt ſubſtantia gummoſa & reſinoſa, pinguis, Ceræ inſtar, tenax, glutinoſa, coloris ex ferrugineo nigricantis, ad Myrrham accedentis, cujus ſaporem & odorem æmulatur. Ex Arabia, Media & India advehitur. Secundum eſt ſubſtantia reſinoſa, duriuſcula, nigricans, friabilis, in guttas concreta & indurata, ſapore & odore præcedentis. Ex Ganea affertur.

Petrus Pomet, *in ſua rei medicamentariæ Hiſtoria*, obſervat plurimas gummi ſpecies ſub Bdellii nomine in officinis reperiri, modo reſinam Americanam ex arbore *Courbaril* manantem & Anime dictam, modo reſinam alterius arboris Caningæ ſeu Caſſiæ caryophyllatæ, modo coſti corticoſi reſinam quam Gummi *Alouch* nominat, aut alias minus notas.

At vero quod in officinis noſtris pro genuino Bdellio habetur, a priori ſpecie a Samuele Dale deſcripta non differt: & eſt Gummi-reſina in glebas diverſæ figuræ & magnitudinis concreta, extus Myrrham vulgarem aliquando referens, coloris ferruginei rubentis, aliquando ex fuſco nonnihil rufeſcentis, intus quodammodo pellucida, & taurino glutini aliquatenus ſimilis, fragilis, in ore molleſcens & dentibus adhærens, ſapore ſubamaro, longe remiſſiori quam in Myrrha; odore non inſuavi, præſertim dum incenditur: flammam concipit & quidem pertinacem licet cum crepitu, cujus in ſuperficie granula exſudantis glebæ hinc inde nonnunquam apparent. Sæpius cum Myrrha in Ciſtis permiſtum reperitur, & nonnunquam cum Gummi Senegal. Hæc ſubſtantia, ſi non eſt præſtantius Dioſcoridis Bdellium, ſaltem ad illud proxime accedit.

De arbore Bdellifera nihil certi traditur. Deſcribente Plinio, nigra eſt, magnitudine Oleæ, folio Roboris, fructu Caprifici. Alii arbori Myrrhæ eam valde ſimilem faciunt: & Thevetus affirmat ſe bis mille Myrrhæ & Bdellii feraces arbores in eadem ſylva ſimul creſcentes vidiſſe. Lobelius & Pena inter alias merces ſe multos hujus ligni ſurculos expiſcatos tradunt, ſolida ſubſtantia, cortice duro, nigricante, ſpinis multis rigidis & craſſiuſculis horrentes. Unde quærit Samuel Dale an ſit arbor lacteſcens aculeata, foliis quernis, Americana, (Bdellifera forte,) ſive arbor Bdellium ferens in America, *Plukn. Phytogr. tab.* 145.

Bdellii altera pars aqua ſolvitur, pars altera ſpiritu vini aut oleis. Accenditur, & flammam emittit luculentam & durabilem, licet comburendo crepitus aliquod edat propter partem ſalino-aquoſam cum reſina permiſtam. Tota ejus ſubſtantia ſpiritu vini tartarizato, alcalinis liquoribus, vino aut aceto ſolvitur.

Bdellio vis emolliendi tribuitur; & ea quidem potentior, dum recens eſt. Inſigniter etiam diſcutit, aperit, atque abſtergit, ſed alia atque alia ætate: ſi diſcutere velis, mediæ ætatis ſumendum eſt; ſi abſtergere tantum, quo vetuſtius, eo melius. Interne rari eſt uſus. Commendatur tamen in affectibus pectoris,

ctoris, tussi, respiratione difficili, pulmonum apostemate, ad urinam ciendam & calculos expellendos. Pilulæ de Bdellio in fluxu hæmorrhoidali valde laudantur a plurimis, præsertim Solenandro, Foresto & Riverio, si ℈j. exhibeatur. Potenter enim fluxum inhibet, in primis si accedat suffitus Bdellii receptus per anum. Externe tumores mollit & resolvit, abscessus maturat, vulnera recentia sanat.

℞. Bdell. optimi ℥xij. Sem. Ammeos ʒiij. Myrobalanor. Chebular. Indor. Belliricor. Emblicor. Conchar. Venerear. ustar. Succini pp. ana ʒijß. cum Mellis rosati q. s. Fiat massa Pilular. Dos. ℈j. in fluxu hæmorrhoidali.

Usurpatur in Mithridatio *Damocratis*, Trochiscis Cyphæos, Pilulis fœtidis, Unguento Apostolor. Emplastro diachylo, gummato, divino *Paracelsi*, stiptico, diabotano *D. Blondel.*

ARTICULUS QUARTUS.

De Euphorbio.

EUPHORBIUM, *Off.* Εὐφόρβιον, *Dioscoridis* : Euforbion & Forbion, *Arabum*. Est gummi-resina concreta in guttas vel lacrymas ex pallido flavescentes aut coloris aurei, splendidas, modo rotundas, modo oblongas, ramosas & cavernosas, saporis acerrimi, exurentis, nauseosi; odoris expers. Affertur ex Africæ regionibus a mari remotissimis per Selam urbem, vulgo *Sale*, in Barbariam; unde in Europam transvehitur.

Eligitur purum, siccum, pallidum vel flavescens, & acre, quod levi linguæ contactu totum os accendit.

Dioscorides refert Euphorbium tempore Jubæ Lybiæ Regis detectum fuisse. Plinius vero dicit ab ipso Rege Juba compertum, & nomen sui Medici Euphorbi fratris celeberrimi Antonii Musæ, Cæsaris Augusti Medici, impositum fuisse. Observat tamen Salmasius *Tractatu de Homonymis*, Εὐφόρβης ἀκάνθης mentionem esse apud auctorem longe quam Juba est antiquiorem, Meleagrum scilicet Poetam æqualem Menippi Cynici, in quodam poemate Græco inscripto Στέφανος.

Planta dicitur Euphorbium antiquorum verum, *Commel. H. Med. Amstelod.* 23. Schadidacalli, *Horti Malabar.* 2. 81. Frutex est altitudine duorum hominum & amplius, nascens in arenosis; radice crassa, recta in terram descendente, fibras hinc inde emittente, intus lignosa, cortice exterius fusco, intus candido & lacteo circum vestita. Stipes qui e radice simplex oritur, trigonus vel tetragonus, quasi articulatus seu diversis nodis distinctus, marginibus inter nodos sinuosis, angulosis, & in angulis spinis rigidis, acutis, rectis, fuscis & nitentibus, binis munitus, cortice crasso, viridi, fusco constat & pulpa humida, albicante lacte turgida absque ullo ligno. In plures ramos expanditur sine frondibus; nisi particulas quasdam seu appendices, quę in oris solitariæ & spinis adsitæ prodeunt parvæ, rotundæ, crassæ, lacteæ, & parvis,

crassis, planis, viridibus ac lacteis pediculis innixæ, foliolorum nomine insignire quis vellet. Flores in oris nascuntur maxime ex sinibus cavis inter angulos extuberantes seu spinarum ordines intermediis, ex parte eorum profundiore terni, ut plurimum simul in uno pediculo parvo, ferme semiunciali, rotundo, viridi, lacteo, crasso, recta exsurgente. Medius flos & major primo sese expandit, ceteris consequentibus priori adnatis, & ex adverso positis, pedicellisque minimis aut nullis fultis. Constant autem calyce monophyllo, ventricoso, rugoso, colorato, ore quinquedentato & persistenti; petalis vero quinque, turbinatis, gibbis, crassis, cum dentibus calycis alternis, unguibus margini calycis impositis. Ex eorum medio stamina plura, quinque vel sex bifurcata, superne rubra, inordinate assurgunt: pistillum simplex breve germen gerit subrotundum, triquetrum, cum stigmatis tribus: floribus prodeuntibus, appendices foliaceæ seu foliola decidunt. Floribus succedunt fructus seu vascula seminalia, tricocca, plana, lactea, primum virentia, dein ex parte parum rubentia, saporis adstringentis; in quibus tria semina rotunda, extus cinerea, intus albicantia continentur. Sæpe in saccis coriaceis cum Euphorbio hujus plantæ fragmenta, capsulæ seminales & flores exsiccata reperiuntur. Tota planta succo acri, lacteo turget, qui, quacunque parte læsa, copiose ex ea profluit. In Africa, Malabara & India orientali crescit. Videtur autem illud Gummi colligendi modus Malabaribus incognitus.

Analysi Chymica, Euphorbii ℔ij. exhibuerunt liquoris limpidi, perfusi odore ingrato, qualis ex oleo Olivarum distillato exhalat, saporis acris & aliquantisper urentis absque acido aut alcali manifesto, ℥iij. ʒij. ille sapor a subtili quodam spiritu analogo illis liquoribus qui ex Elleboro, Croco, & aliis extrahuntur: phlegmatis acidi, limpidi, rufescentis, empyreumatici odoris saporisque, ℥iij. ʒvij. gr. liiij. humoris rufi, qui partim acidi, partim alcali volatilis urinosi valentioris notas præbuit, ℥j. ʒiij. gr. xij. olei fusci, tum fluidi, tum spissioris consistentiæ ℥xj. ʒij. gr. xviij. Massa nigra compacta in retorta residua pendebat ℥viij. ʒij. quæ per 19. horas in crucibulo calcinata cinerum rufescentium ℥ij. ʒiij. reliquit; ex quibus salis alcali fixi ʒij. gr. lviij. extracta fuerunt. Partium jactura in distillatione fuit ℥iij. ʒvj. gr. lx. in calcinatione ℥v. ʒvij.

De medicis plantæ Euphorbii viribus veteres nihil referunt. Malabares, narrantibus horti Malabarici scriptoribus, ex ejus radice addito pauxillo Assæ fœtidæ emplastrum præparant, quod ventri puerorum pro lumbricis enecandis commode superimponitur. Cortex radicis contritus & sumptus cum aqua alvum solvit. Stipes & rami contriti & aqua decocti juvant in doloribus podagræ, si pars affecta ejus fumo vel vapori exponatur.

Nulla apud Hippocratem de Euphorbii succo mentio est. Galenus & Dioscorides de ejus purgandi facultate nihil memoriæ prodiderunt. Græci recentiores & Arabes insignem serum ex toto corpore trahendi virtutem ipsi tribuunt. Est autem acerrimum omnium ardentissimumque hydragogum; adeo ut non sine labore, animi defectu, ac sudore frigido alvum dejiciat, & sæpe intestina exulceret. Hinc monet C. Hoffmannus non tutum esse Euphorbii

usum

ufum interiorem, nequidem in vifceribus refrigeratis. Mefues quoque illud tamquam noxium medicamentum intus exhiberi vetat, nifi prius iis commifceatur medicamentis quæ acerrimam ejus vim retundere valeant. Fernelius fcribit pericula ejus emendari, fi diem unum maceretur in oleo Amygdalino, deinde exceptum mergatur in Citreo Malo acido, quod deinde maffa obductum coquitur; cumque ufus expofcit, datur a gr. vj. ad x. cum Maftiche, Cinnamomo & Spica: at ubi corpus perturbari cœperit, danda fubinde potio quæ & refrigeret & leniat. Alii illud tenuiter pulveratum in Malo Cydonio includunt, & coquunt in clibano. Alii aceto, fucco Limonum vel Granatorum, aut phlegmate Vitrioli illud temperant. Verum enimvero cum parum tutæ fint illæ correctiones, cum Ludovico, Hoffmanno, Vvedelio, Timæo & aliis, ab hoc cathartico abftinendum effe cenfemus, vel faltem in illis tantummodo affectibus ufurpandum effe, in quibus vifcerum membranæ paralyfi affectæ nonnifi valentioribus & irritantibus medicamentis commoveri poffunt, ut in foporofis affectionibus, letargo, apoplexia, paralyfi: tuncque a gr. ij. vel iij. ad vj. vel viij. Serapio & Avicenna obfervant drachmarum trium pondere hauftum potantem interficere, trium dierum fpatio, erofis ab eo inteftinis & ventriculo.

Adeo tenuium eft partium, ut vel odore folo fternutatorium fit: ejus oleo etiam perunctæ nares aquofo multo ftillant humore: ejus pulvis naribus exceptus tantam excitat irritationem, ut fæpius hæmorrhagiam nimiam provocet, & nonnumquam cerebri membranas inflammet.

Externe admotum humores lentos & craffos incidendo digerit, imo ruborem infert, inflammationem excitat, & nonnumquam exulcerat. Quapropter a Mefue commendatur tamquam proficuum refolutis, convulfis, ftupidis, tremulis, ceterifque nervorum morbis a frigore oriundis, fi ex Leucoii oleo lævigatum exterius inungatur. Jecori lienique inunctum eorum dolores a frigore & flatibus provenientes tollere, occipiti confricatum veternofos obliviofofque juvare afferit.

Ex Fernelio quoque coxendicis & paralyticis confert. Ad hæc linimentis & unguentis permifcetur. Hermannus tumores fcirrhofos paucis diebus Euphorbio oleo foluto diffolvit.

Euphorbii ufum egregium prædicant in carie offium, & nervorum puncturis. Pulveratum infpergitur offibus cariofis, vel folum, vel permiftum cum æquali portione radicis Iridis Florentinæ, vel Ariftolochiæ rotundæ, aut cum aliis fimilibus.

℞. Euphorb. felect. ℈j. Terebenth. Venet. ℥ß. Ceræ parum. Fiat unguentum calide applicandum loco puncturæ nervi.

Ex eo paratur Oleum de Euphorbio dictum. Ufurpatur in Pilulis de Euphorbio *Quercetani*, Pilulis fœtidis, & in Philonio magno feu Romano.

Ob ejus vehementem acrimoniam nonnifi magna cum moleftia pulveratur; cujus rei gnari Pharmacopolæ rufticis quibufdam & conditionis infimæ viris terendum committunt, monentque ut a pila in qua teritur, vultum avertant. Numquam tamen ab ejus feritate intacti redeunt: nam ejus polline & vapore fur-

furſum elato, tam importune feriuntur nares & cerebrum, ut ſternutatio, acrimonia, calor, dolor confeſtim & ſimul ingruant.

ARTICULUS QUINTUS.

De Galbano.

GALBANUM, *Off.* Χαλβάνη, *Dioſcoridis*: Chene, *Arabum*. Subſtantia eſt pinguis, ceræ inſtar ductilis, ſemipellucida, ſplendens, mediæ quodammodo naturæ inter gummi & reſinam, ſiquidem accenditur igne ut reſina, & ut gummi humores aqueo ſolvitur, non oleis; colore albicante, fere translucido, dum recens eſt, poſtea flaveſcente aut rufo; ſapore amaricante, acri; odore vehemente cum gravitate quadam viroſa. Ejus duæ ſpecies occurrunt in officinis. Aliud in grumos ſeu lacrymas concretum, vulgo *Galbanon en larmes*: aliud in maſſas coactum, vulgo *Galbanon en pains*. Probatur Galbanum recens, purum, pingue, mediocriter viſcoſum, inflammabile, ex albicantibus & ſplendentibus grumis compactum. Fuſcum, ſordidum, arena, terra, lignove permiſtum rejicitur. Ex Syria per Maſſiliam affertur.

Veteribus Græcis hæc lacryma cognita fuit. Illam Dioſcorides ex quadam Ferula ſtillare ſcribit, quæ Metopion dicebatur. Revera ſponte vel vulnere fluit, ex ferulacea ſeu umbellifera quadam planta, quæ dicitur Oreoſelinum Africanum, Galbaniferum, fruteſcens, Aniſi folio, *Inſt. R. H.* 319. Ferula Africana, Galbanifera, Liguſtici foliis & facie, *Paradiſi Batavi*: Aniſum Africanum fruticeſcens, folio & caule rore cæruleo tinctis, *Plukn. tom.* 12. Oreoſelinum Aniſoides arboreſcens, Liguſtici foliis & facie, flore luteo, Capitis-bonæ-ſpei, *Breyn.* 2. *Prodr.* Ex radice craſſa, lignoſa, pallida, in aliquot fibras brachiata, caules pollicari craſſitie aſſurgunt ultra tres quatuorve cubitos, perpetui, lignoſi, rotundi, geniculati, albida, duriuſcula, medulla farcti, & in ramos aliquot brachiati. Singula caulium & ramorum internodia teguntur foliaceo quodam involucro, ex quo frondes egrediuntur Aniſi folia referentes, ſed ampliores, firmiores, acute inciſi, glauci, ſaporis & odoris acris. Caules, rami & folia glauco rore obducuntur. Flores in caulium cacuminibus umbellatim diſpoſiti naſcuntur puſilli, pentapetali, roſacei, lutei, quibus ſuccedunt ſemina tenuia, pene orbiculata, compreſſa, e fuſco-ſpadicea, ſtriata, & in ambitu tenui membranacea ala marginata; ſaporis acris, aromatici, pungentis. Tota planta ſucco viſcido, lacteo, dilutiori turget, in lacrymam Galbano omnibus notis reſpondentem concreſcente, quem fauciata fundit, licet paucum. Ex trimuli quadrimulive caulis geniculis ſua ſponte nonnumquam emanat. Sed caulem ſcindere ſolent duobus vel tribus tranſverſis digitis a radice, unde ſuccus guttatim ſtillet: aliquot poſt horas concreſcit, induratur & colligitur. In diverſis Africæ regionibus, Mauritania præſertim naſcitur, & in Perſia.

Longe alia planta eſt, quæ Ferula Galbanifera, *Lobelii Icon.* 779. dicitur, ſeu Ferulago latiore folio, *C. B. P.* 148. Ea enim Galbanum non profert, ut

Cl. Tournefort. obſervavit, ſed aliud Gummi genus intenſe rubens, nec vehementer olens.

Analyſi Chymica, ex Galbani electi ℔ij. prodierunt phlegmatis rufeſcentis, odorati, ſubacidi ℥iij. ʒij. liquoris acidi, rufi ℥iij. ʒv. gr. xxxiiij. liquoris fuſci, empyreumatici, partim acidi, partim alcalini ʒvij. gr. xxxvj. olei fluidi, fuſci ℥j. ʒvij. gr. xxx. ſpiſſioris, & ex viridi fuſci ℥v. ʒv. melleæ conſiſtentiæ ℥vij. Maſſa nigra in retorta ſuperſtes pendebat ℥vij. ʒj. gr. xxxvj. quæ per horas 20. in crucibulo calcinata reliquit cinerum ʒv. gr. xlviij. ex quibus ſalis fixi non mere alcalini gr. xiij. lixivio extracta ſunt. Partium jactura in hac diſtillatione fuit ℥ij. ʒiiij. in calcinatione vero ℥vj. ʒiij. gr. lx. Oleum per iteratas diſtillationes purgatum, colore cæruleo elegantiſſimo tinctum apparuit.

Galbanum vino & aceto ſolvitur, ſicut etiam aqua calida; non facile oleis aut ſpiritu vini. Conſtat ſale tartareo & oleo craſſo fœtido.

Galbanum intus ſumptum viribus cum Ammoniaco convenit, licet paulo ſit debilius. Pituitam tenacem diſſolvit; unde aſthmati conducit & tuſſi veteri: flatus diſcutit, & colicis affectibus medetur: uteri obſtructiones reſerat, menſes promovet & purgamenta poſt partum, fetum & ſecundinas pellit: hyſtericos affectus ab uteri obſtructione ſublevat. Commendatur quoque adverſus venena coagulantia. Ejus ſuffitus in uteri ſuffocatione, & epilepticis paroxiſmis utilis eſt. Externe incidit, potenter attrahit, emollit & maturat; eam ob rem plurimis emplaſtris admiſcetur ad bubones & anthraces maturandos, & ſcirrhoſos tumores reſolvendos. Affectiones hyſtericas umbilico admotum mitigat: ſpaſmodicos inteſtinorum motus, artuumque convulſionem & paralyſim ſedat ſuper alutam extenſum, & parti affectæ applicatum.

℞. Galbani & Gumm. Ammon. ana ℥ij. Vitriol. Martis Riverii ℥ß. Diacryd. ʒx. Syrup. de Rhamn. cathartico q. ſ. M. F. maſſa pilular. Doſis a gr. v. ad ℈j. in menſium ſuppreſſione, & retentis poſt partum purgamentis, modo abſit inflammatio.

℞. Galban. Aſſæ fœtid. Myrrh. ana ʒj. Camphoræ, ſalis Succin. ana ℈ß. Boracis ℈ij. Syr. de Arthemiſia q. ſ. M. F. maſſa pilular. Doſis ℈j. in hyſterica paſſione & purgamentis poſt partum ſuppreſſis.

℞. Galbani, Aſſæ fœtid. & Myrrh. ana ʒß. Caſtorei ℈j. M. F. Trochiſci pro ſuffitu in hyſtericis paroxiſmis.

℞. Galbani q. ſ. Diſſolve in olei Succini & ol. Spicæ ana q. ſ. Fiat linimentum, quo partes convulſæ vel paralyticæ inungantur.

Ex Galbano paratur Galbanetum Theophraſti *Paracelſi*, quod præſtantiſſimum habetur medicamentum in nervorum contracturis, ſpaſmodicis affectionibus, colicis doloribus convulſivis, & membrorum paralyſi externe illitum. Sic autem confici debet.

℞. Galbani ℔j. Gumm. Hederæ ℥iij. Ol. Terebenth. ℔ß. Oleor. Laurini & ſpicæ Lavandul. ana ℥j. Digerantur per duos treſve dies: poſtea diſtillentur ex retorta. Liquor diſtillatus ſervetur ad uſum.

Gal-

Galbanum usurpatur in Theriaca, Mithridatio, Diascordio, Unguento Apostolor. Balsamo uterino *Charas*, Ung. de Althæa, Emplastro de Galbano, dyachylo gummoso, de mucaginibus, diaphoretico, Manus Dei dicto, magnetico *Angeli Salæ*, divino, pro matrice, oxycroceo, styptico, diabotano *D. Blondel.*

ARTICULUS SEXTUS.

De Myrrha.

PLurima Myrrhæ genera veteribus fuerunt recensita, & ab illis parum accurate descripta, aut ab invicem distincta. Necnon etiam nunc hodie in Myrrhæ cistis plurimæ deprehenduntur glebæ sapore, odore & consistentia diversæ, modo odore Myrrhæ non insuavi, modo gravi & ingrato, modo intense amaræ & nauseosæ, modo levi amaritie perfusæ, præter Bdellii & Gummi Arabici glebas permistas. Unde liquet aliquid interesse discriminis inter Myrrhæ lacrymas, prout ex diversis arboribus, vel ex diversis earumdem arborum partibus, vel ex iisdem arboribus pro diversa anni tempestate, pro cultura diversa, sponte vel inflictis vulneribus promanant.

Fuchsius Myrrham *Off.* non esse Myrrham veterum legitimam suspicatur, sed eam esse speciem deteriorem, quæ Caucalis & Ergasine a Dioscoride cognominatur. Verum, ut opinor, illa diversa Myrrhæ genera hodie confusa nobis afferuntur.

Brassavolus aliique Myrrham nostram pro veterum Bdellio habuerunt. Verum Myrrha facile discernitur, quod amara sit, minus lenta, odoris acrioris & magis pungentis, quam Bdellium. Langius & alii Myrrham nostram reprobantes, Benzoinum pro veterum Myrrha usurpant. At ipso confitente, in Benzoino desideratur amaritudo, quam Dioscorides in Myrrha requirit. Itaque cum J. Bauhino & aliis censemus legitimam Myrrham adhucdum hodie nobis afferri, quamvis cum Gummi sæpius permistam. Nec obstat quod a veteribus Myrrha inter aromata suaviora numeraretur, cujus odore vina pretiosissima condiri solebant. Nam, ut jam alibi diximus, de saporibus & odoramentis non est disputandum; cum maxima sit circa illa hominum mutabilitas.

Myrrha duplex a veteribus distinguebatur; liquida seu Stacte, & solida seu glebosa. Myrrham liquidam seu Stactem duplicem adhuc constituunt; unam nativam, quæ vel sponte sudat ex arboribus, priusquam incidantur, cui nulla præfertur, inquit Plinius; vel ex recentibus exprimitur glebis, quarum interior substantia nondum induruit, sed liquida adhuc & oleaginosa deprehenditur. Tales quandoque occurrunt in officinis glebæ recentis Myrrhæ succo oleoso turgidæ, quam aromatarii Stacten etiam dicunt. Altera vero arte facta, quæ a veteribus præparabatur, erat recentis Myrrhæ cum modica aqua contusæ & per organum expressæ liquamen hodie fere ignotum & inusitatum. Sunt qui affirmant Styracem liquidum *Off.* stillatitiam ex Myrrhæ arboribus lacrymam esse, quæ Stacte veteribus dicebatur; quod

cum

cum veritate nullo modo convenit. Styrax enim liquidus *Off.* succus est, ut diximus, a Myrrha prorsus diversus.

Solidæ Myrrhæ seu glebosæ genera complura a veteribus recensentur. Inter hæc Troglodytica, a Troglodytarum regione unde afferebatur sic dicta, præstantior a Galeno censetur; sequens Minnæa, a Minnæorum pago. Hanc tamen Dioscorides videtur improbare; nisi, ut quidam volunt, Myrrha Aminea *Dioscoridis* diversa sit a Myrrha Minnæa *Galeni*; quod quidem decernere difficile est.

Nec prætermittendum est quod Galenus refert de Opocalapso seu Opocarpaso, quod Myrrham optimam mentiebatur, cum illa suo tempore permistum sæpius reperiebatur, nec ab illa facile distingui poterat. Succus erat venenatus, soporem & strangulationem præcipitem inducens. Et Galenus in ætatis suæ decursu se multos vidisse refert mori; quod Myrrham, cui Opocarpasum admistum esse nesciebant, sumpsissent. Cujusnam plantæ, arborisve, an herbæ succus esset Opocarpasum dictus, nemo veterum nos docet, nec recentiorum quisquam adhuc novit.

De Myrrha quadam Bœotica Dioscorides mentionem facit, quæ arboris cujusdam in Bœotia nascentis concisa radix est. Hæc hodie omnino non cognoscitur.

MYRRHA itaque, *Off.* Σμύρνα, *Dioscor.* Μύῤῥα, *Hippocratis*: Ler, Mur, seu Mor *Arabum*: vulgo *Myrrhe*. Succus est resinoso-gummosus, in fragiles concretus glebas variæ magnitudinis, modo Avellanæ, modo Nucis magnitudine, modo majores; colore flavo, rufo aut ferrugineo; quodammodo pellucidas, nitentes, quæ confractæ venas albidas semicirculares seu lunares unguium modo ostendunt; sapore amaro, subacri, aromatico, nauseoso tamen; odore gravi, nares feriente, dum conteruntur, nec insuavi suffitu, dum comburuntur. Probatur friabilis, levis, undequaque concolor, amara, acris, odorata. Nigra rejicitur, ponderosa & sordibus inquinata. Defertur Myrrha ex ea Æthyopiæ parte, quæ regio Troglodytarum olim dicebatur.

De arbore quæ Myrrham fundit, nihil certi traditur.

Analysi Chymica, ex Myrrhæ electæ ℔ij. per retortam distillatis prodierunt phlegmatis rufescentis, odore & sapore Myrrham referentis ℥iij. ʒiiij. liquoris acidi austeri ℥iiij. ʒvij. gr. xxxiiij. liquoris, tum acidi, tum urinosi ℥j. ʒv. olei rufi, limpidi & odorati ℥j. ʒvij. gr. xxxij. olei fusci, aliquantisper empyreumatici, & spissioris consistentiæ, syrupi instar ℥iij. ʒvj. gr. xxxvj. Massa nigra in retorta superstes pendebat ℥ix. ʒvj. gr. liv. quæ per 26. horas calcinata ruforum cinerum ℥ij. ʒiij. gr. xxxvj. exhibuit; ex quibus salis fixi salsi gr. xviij. lixivio extracta sunt. Partium deperditio in distillatione fuit ℥vj. ʒij. gr. lxx. & in calcinatione ℥vij. ʒiij. gr. xviij.

Myrrha flammam concipit, sicut Resina: non tamen perfecte oleaginosis, resinarum more, dissolvitur, sed partim grumescit; nec etiam, gummi adinstar, aqueis facile & expedite diluitur, sed in aqua relictæ major pars non dissoluta limi instar diffluit. Spiritus vini rectificatus diuturniore digestione extrahit tincturam seu partem resinosam, gummosa tantum remanente

por-

portione, odoris & amaroris prorsus experte, quæ aqua dissolvitur aut saltem mollescit, & in mucum lentum ac viscidum convertitur. Tota dissolvitur spiritu vini tartarizato, aut consociato cum spiritu urinoso salis Ammoniaci.

Itaque Myrrha est concretum ex Resina, Tartaro & Ammoniacali sale adeo accurate permistis, ut a se invicem separari vix possint.

Myrrhæ vim exsiccantem & abstersoriam moderatam Galenus tribuit: alii in ea virtutem insigniter resolvendi agnoscunt. Reipsa sanguinem crassum ac viscidum, bilem grumescentem, & humores glutinosos & concretos potenter dissolvit. Unde intus sumpta commendatur in uteri & viscerum obstructionibus. Menses, puerperarum purgamenta & fluxum hæmorrhoidalem movet: placentam uterinam & fetum mortuum pellit: pulmonum infarctus discutit. In asthmate, tussi, & ad pulmonum tubercula resolvenda, in ictero & in scorbuticis & cachecticis affectionibus utiliter præscribitur. Vermes interimit, tum insigni amarore suo, tum etiam humorem viscidum, quo ventriculi & intestinorum parietes interni obducuntur, & ubi horum animalculorum ova reconduntur, solvendo & foras amandando. Ventriculum roborat, ciborum concoctionem juvat, flatus discutit. In febribus malignis, putridis & pestilentialibus, in variolis & morbillis confert, putredinem arcendo, blandam diaphoresim excitando, & cutaneam eruptionem accelerando. In ulceribus, tum internis, tum externis tamquam Balsamum singulare commendatur. Corruptionem & putredinem ulcerosam in quacumque corporis parte corrigit: unde in empiemate, ulcere pulmonum, hepatis, renum, uteri, aut ceterorum viscerum, & in dysenteria feliciter usurpatur. Exhibetur ejus substantia sub forma boli vel pilularum, raro soluta ob insignem amaritiem, a ℈ß. ad ʒß.

Externe attenuat, discutit; & egregium est traumaticum. Vulnera inveterata quæ jam in ulcera convertuntur, a putredine verminosa præservat & mundificat. Gangrænæ & corruptioni vulnerum quæ ex defectu spirituum in parte læsa supervenit, atque cariei ossium medetur, sive cum decoctis aut tincturis, sive cum emplastris aut unguentis misceatur.

Verum Myrrha non semper innoxia; siquidem Myrrhæ odor, ut J. Bauhinus post Galenum observat, plurimis etiam sanis dolorem capitis inducit. Præterea Myrrha non solum menstruas feminarum evacuationes pellit, sed etiam quascumque quocumque in loco sanguinis eruptiones excitat aut auget: quapropter illius usus in illis qui sputo aut mictui cruento, aut aliis quibuscumque hæmorrhagiis obnoxii sunt, malum sopitum revocat. Neque etiam temerarie & incaute gravidis mulieribus exhibenda est, ne abortum provocet.

Myrrhæ præparationes usitatiores sunt tincturæ & olea.

Tinctura extrahitur cum spiritu vini rectificato; vel solo, quo pars resinosa sola dissolvitur, remanente gummosa, insipida & inodora; vel consociato cum spiritu volatili urinoso salis Ammoniaci: & tum tota Myrrhæ substantia dissolvitur. Exhibetur utraque a gutt. v. ad ʒß.

Oleum fit, Myrrham per retortam igne blando & gradatim aucto distillando: sic enim oleum cum spiritu acido extrahitur spissum, quod ab humore

spi-

ſpirituoſo ſeparatum iterum cum multa aqua diſtillandum eſt, ut limpidum obtineatur, tenue & odorum. Alius quoque humor Oleum Myrrhæ per deliquium in officinis improprie dicitur, cum nihil aliud ſit quam Myrrhæ liquamen, mediante humore ſulphureo ſalino albuminum ovorum. Sic præparatur. Ova recentia ad duritiem cocta per mediam longitudinem in duas partes æquales incidantur; exemptiſque vitellis, Myrrha electa pulverata cavitates albuminum impleantur. Albuminum medietates iterum junctæ, & filo leviter conſtrictæ, in cella vel alio humido loco ſuſpendantur; ita ut Myrrhæ liquamen in vas aliquod vitreum ſenſim diſtillet. Humor ille blando igne in vaſe aperto ad quartæ partis diminutionem exhalet, & ſervetur ad uſum. Commendatur ad lentigines, rugas faciei & deformes vulnerum cicatrices delendas, ſi ſæpius illinatur.

℞. Myrrhæ elect. gr. xij. Croci Martis aper. & Gumm. Ammon. ana gr. x. Syr. de Abſynth. q. ſ. Fiat bolus mane & ſero exhibendus in menſium ſuppreſſione.

℞. Myrrh. gr. xv. Boracis ℈j. Cinnamom. gr. xviij. Fiat pulvis Conſervæ Abſynth. vel Calendulæ q. ſ. excipiendus. Fiat bolus ad menſes ſuppreſſos, aut puerperarum purgamenta provocanda, & ad fetum mortuum expellendum.

℞. Myrrhæ & Oliban. ana gr. xv. Croci pulver. gr. vj. Balſam. Ægyptiaci q. ſ. Fiant pilulæ, incipiente phthiſi, ad pulmonum tubercula reſolvenda, ulcuſcula ſananda.

℞. Myrrh. Elect. ℈ß. Diaphor. miner. Viperinæ Virginian. ana ℈ß. M. F. bolus cum ſ. q. Syrup. Caryophyllor. hortenſ. in variolis, morbillis & febribus maligni moris.

℞. Rad. Ariſtoloch. rotund. Ireos Florent. Euphorbii ana ʒj. Myrrh. Aloes ana ʒjß. M. F. pulvis oſſi carioſo inſpergendus. Vel ex eodem pulvere extrahatur tinctura ope ſpiritus vini, ad putredinem carnium arcendam.

Trochiſcis de Myrrha nomen fecit. Uſurpatur etiam in Theriaca *Andromach.* Theriaca Diateſſaron, Mithridatio *Damocr.* Conf. de Hyacinth. Philonio, Pilulis *Rufi*, de Agarico, catholicis *Poterii*, Elixir proprietatis *Paracelſi*, Oleo Scorpionum comp. Unguento martiato, Apoſtolor. mundificativo, de Reſina, Emplaſtro de Meliloto, divino, oxycroceo, ſtiptico, & aliis.

ARTICULUS SEPTIMUS.

De Opopanace.

OPOPANAX & Opopanacum, *Off.* Οποπάναξ, *Græcorum*. Succus eſt gummoſus & reſinoſus, concretus in grumos, Piſi circiter magnitudine, nunc majores, nunc minores, foris rufeſcentes, intus vero ex flavo albicantes, intenſe amaros, acres, graveolentes, aliquantiſper nauſeoſos, pingues, friabiles tamen. Sordidiſſimas in glebas compactus ſubinde affertur ex rufo nigricantes, caulium feſtucis aut quiſquiliis permiſtas. Eliguntur lacrymæ nitidæ, pin-

pingues, friabiles, colore foris croceo, interne albido aut ſubfulvo, ſapore amaro, odore gravi: niger improbatur & ſordidus. Affertur ex Oriente; ſed ignoramus plane ex qua planta exſudet. Græcis notus fuit. Ex Panace Heracleo dicto extrahitur, inquit Galenus, radicibus & caulibus ipſius inciſis. Quinam vero ſit ille Panax Heracleus, incertum eſt apud auctores.

Analyſi Chymica, ex Opopanacis puriſſimi ℔ij. prodierunt phlegmatis limpidi, odori & ſubacidi ℥iiij. ʒiiij. humoris ſubrufi, acidi, empyreumatici ℥iiij. ʒv. gr. xij. humoris, tum acidi, tum urinoſi ℥j. ʒvj. gr. lx. olei limpidi, tenuis, levis, rufeſcentis ℥j. ʒj. gr. lxvj. olei craſſioris, ſpiſſioris, aqua gravioris, fuſci ℥iiij. ʒj. gr. xij. Maſſa nigra in retorta ſuperſtes rara & ſpongioſa pendebat ℥xj. ʒj. quæ per horas 26. in crucibulo calcinata reliquit cinerum fuſcorum ℥j. ʒiij. gr xxxvj. ex quibus lixivii ope ſalis alcali fixi ʒij. gr. xlij. extracta ſunt. Partium deperditio in diſtillatione fuit ℥iiij. ʒiij. gr. lxvj. in calcinatione vero ℥ix. ʒv. gr. xxxvj.

Opopanax flammam concipit ſicut Reſinæ, aqua ſolvitur ut gummoſæ ſubſtantiæ; ſed aquam efficit lacteam ratione olei copioſi. Conſtat igitur ex Tartaro, ſale Ammoniacali & oleo arcte conjunctis.

Intus ſumptus humores viſcidos & craſſos incidit & dividit, flatus diſcutit, & alvum citra moleſtiam purgat. Unde in cerebri & nervorum morbis, paralyſi, epilepſia, aſthmate humorali, veteri tuſſi, meſenterii & viſcerum obſtructionibus, & menſium ſuppreſſione utiliter exhibetur a ʒß. ad ʒj. Externe tumores emollit & diſcutit, ſcirrhos, nodos & ganglia reſolvit.

℞. Opopanacis ʒß. Croci gr. vj. Cinnamomi ℈j. cum Syr. de Abſynth. q. ſ. M. F. bolus in menſium ſuppreſſione.

℞. Opopanac. Rad. Irid. Florent. Agarici levis ana ʒß. Syr. de Eryſimo q. ſ. M. F. bolus in aſthmate.

Uſurpatur in Theriaca, Mithridatio, Hiera diacolocynthid. Trochyſcis de Myrrha, Pilulis de Opopanace dictis, Pil. fœtidis, El. antihydropico *Charas*, Unguento Apoſtolorum, Empl. de mucaginibus, Manus Dei dicto, divino, ſtiptico, & diabotano, *Collectan. Pharmaceuticor. Penicher.*

ARTICULUS OCTAVUS.

De Sagapeno.

SAGAPENUM & Serapinum, *Off.* Σαγάπηνον, *Græcor.* Sachabenigi ſive Sechbenigi, *Arabum.* Succus eſt medius inter gummi & reſinam, modo guttis magnis conſtans veluti Thuris, modo in glebas magnas compactus, externe rufeſcens, intus corneo quodam colore præditus, ſub dente vel etiam digito lenteſcens albeſcenſque; mordaci & acri ſapore; odore viroſo, gravi, ad Porri & Pinus ſaporem accedente, & quaſi medio inter Aſſam fœtidam & Galbanum. Candelæ admotus flammam concipit, & aqua, vino vel aceto ſuper prunas incoctus totus reſolvitur. Impuriores occurrunt in officinis glebæ concretæ & veluti fuſæ, colore obſcuro aut ſordido, ſapore & odore ſimili.

Com-

Commendatur Sagapenum pellucidum, foris rufum, intus, cum frangitur, candicantibus aut flavis guttis compactum, quod inter digitos, si tractetur, lentescit, odorem fragrantem gravem emittit. De quodam Sagapeno foris & intus albo Charas mentionem facit, quod recens & optimum fuisse existimat: sed tale rarissime in officinis aromatariorum reperitur.

Græcis veteribus notum fuit: Dioscorides Ferulaceæ herbæ succum esse dicit, quæ in Media nascebatur. Hodie ex Persia & Oriente nobis adhuc affertur.

Planta ex qua stillat, ignota est. Ferulæ speciem esse conjiciunt ex caulis partibus & seminibus cum hoc succo sæpius intermistis.

Analysi Chymica, ex Sagapeni purissimi ℔ij. prodierunt phlegmatis rufescentis, acidi, porracei odoris, saporis resinosi ad Juniperum accedentis, ℥vj. ʒiij. gr. xviij. humoris acidi, fusci aut crocei coloris ℥iij. ʒij. gr. xxxvj. liquoris alcalini urinosi ℥j. ʒj. olei limpidi, fluidi, viridis ℥j. ʒvj. gr. xlij. olei cærulei ℥iij. ʒij. gr. xlij. olei spissioris & ex fusco rufi ℥iij. ʒiij. gr. xij. Massa nigra in retorta superstes pendebat ℥viij. gr. lxvj. quæ per 20. horas in crucibulo calcinata cinerum ruforum ℥j. ʒiij. gr. xxxvj. reliquit; ex quibus per lixivium salis fixi salsi ʒj. gr. ix. extracta fuerunt. In distillatione partium jactura fuit ℥viij. ʒvj. gr. xlij. in calcinatione ℥vj. ʒv. gr. xxx.

Sagapenum itaque constat ex sulphure, sale acido & volatili urinoso cum pauca terra: quæ compositum constituunt resinosum & salinum Ammoniacale.

Arabicæ familiæ auctores inter purgantia medicamenta Sagapenum referunt, quamquam ea Sagapeni facultas a Græcis silentio fuerit prætermissa. Reipsa alvum movendi virtute donatur, sed adeo debili & ignava, ut ceterorum catharticorum stimulo egeat. Potentissime aperit, discutit & attenuat, non leviter etiam abstergit. Inde commendatur in affectibus thoracis a crassa pituita oriundis, item in tumoribus duris & callosis, præcipue partium nervosarum, necnon in capitis morbis diuturnis: in summa ubicumque humores crassi inspissati & coagulati solvendi sunt & attenuandi. Intus sumitur a ℈j. ad ʒj. Usus obtinuit ut numquam solum usurpetur, sed semper cum aliis medicamentis propriis & convenientibus mistum, & quidem sæpius in pilulari forma ob ingratum saporem. Utiliter præscribitur in asthmate, obstructione & tumore splenis, hydrope, nervorum morbis, spasmo, epilepsia, artuum tremore & paralysi. Menses movet; at fetum enecare dicitur: quare ab eo gravidæ mulieres abstinere debent. Præterea Mesue illud ventriculo & hepati nocere asserit: quamobrem adstringentibus & roborantibus stomachicis temperatur, ut Spica, Mastiche, Cinnamomo & aliis. Commendatur quoque ad quartanam, & ex eo Pilulæ parantur a Quercetano descriptæ, & dicuntur Pilulæ de Sagapeno *Camilli*, a quodam nempe Camillo Medico Genuensi celeberrimo.

℞. Sagapeni electi ʒvj. Ammoniaci purissimi ʒiij. Extracti Trochiscor. alhandal ℥j. Scammonii præparati ℥j. Salis gemm. ʒjß. Misce cum Syrupo violato acidulo tincto. Fiat massa ex qua Pilulæ conficiantur Pisi aut Ciceris magnitudine. Unica Pilula exhibeatur initio paroxismi,

continuando per aliquot dies. Conducunt etiam pertinacibus affectibus debellandis, hypochondriacis, & viſcerum infarctibus a craſſis & glutinoſis humoribus oriundis.

Tantam Sagapeno obſtructiones tollendi potentiam Rolfincius tribuit, ut exterius etiam admotum, inquit, incantamenti inſtar, viſcerum obſtructiones tollat. Laterum dolores mitigat, ſcirrhoſis lienis affectibus medetur, viſcerum duritiem & obſtructiones tollit.

Uſurpatur in Theriaca *Andromachi*, Mithridatio *Damocratis*, El. aper. cathartico *Charas*, & Elect. antihydropico *Eiuſdem*, Hiera diacolocynthidos, Trochiſcis de Myrrha, Pilulis fœtidis, Emplaſtro diachylo, gummato, de mucaginibus, Manus Dei, magnetico *Angeli Salæ*, ſtiptico *Crollii*, diabotano *D. Blondel.*

ARTICULUS NONUS.

De Sarcocolla.

SARCOCOLLA, *Off.* Σαρκοκόλλη, *Græcorum*: Anſarot, Anazaron & Auzurut, *Arabum*: vulgo *Sarcocole*. Succus eſt gummoſus, aliquantiſper reſinoſus, minutis & veluti friatis conſtans, grumis albicantibus, aut ex albo rufis, aut rubentibus, ſpongioſis, friabilibus, micis lucentibus ſubinde miſtis; ſaporis ſubacris, amari, cum quadam ingrata dulcedine obſcura, nauſeam provocantis. Globoſarum Piſi aut Avellanæ magnitudine lacrymarum fragmina videntur, quæ ſeminibus, Papaveris non multo majora ſunt. Sub dentibus lenteſcit, in aqueo humore diſſolvitur, & candelæ admota primum ebullit, poſtea in claram flammam exardet. Eligenda eſt rara, ſpongioſa, candida, amara. Ex Perſia & Arabia affertur.

Alia eſt Sarcocollæ ſpecies fuſca, ſordida & in glebas compactas, de qua Pometus mentionem facit; ſed prorſus rejicienda.

Planta quæ hunc ſuccum fundit, a nullo vel veterum, vel recentiorum, deſcripta fuit; hodieque adhuc ignota eſt.

Analyſi Chymica, ex Sarcocollæ ℔ij. prodierunt phlegmatis limpidi, flaveſcentis, ſaporis ſubſalſi, fatui, quod alcali urinoſi notas ſed leves præbuit, ℥ij. ʒvj. humoris acidi rufeſcentis ℥v. ʒvj. gr. xxxvj humoris, tum acidi, tum urinoſi ℥ij. ʒiij. gr. xxxvj. olei fluidioris & fuſci ℥iij. ʒvj. olei ſpiſſioris ℥iiij. gr. xxxvj. Maſſa nigra in retorta reſidua rara, ſpongioſa pendebat ℥vij. ʒvj. gr. lxvj. quæ per xxiiij. horas in crucibulo calcinata reliquit cinerum ex rufo fuſcorum ʒvij. gr. liiij. ex quibus lixivio ſalis fixi ſalſi ʒj. gr. ix. extracta ſunt. Partium jactura in diſtillatione fuit ℥v. ʒij. gr. xlij. in calcinatione ℥vj. ʒvij. gr. xij.

Itaque Sarcocolla conſtat oleo copioſo, mediocri ſalis acidi portione, ſale alcali, tum volatili, tum fixo, uberrimo & terra; ex quibus exſurgit compoſitum gummoſum ſeu ſaponaceum, & aliquantiſper reſinoſum.

De Sarcocollæ viribus auctores inter ſe non conveniunt. Ejus purgatoriæ virtu-

tutis veteres Græci non meminerunt, eaque nonnisi extrorsum utebantur. Arabes pituitam crassam & glutinosam purgandi facultatem illi tribuunt. Galenus refert, eam citra morsum exsiccare & vulnera glutinare. Serapio inter cathæretica medicamenta illam recenset: extus comedere carnes ulcerum, intus exulcerare intestina, & inducere calvitiem asserit. Nihilominus internum illius usum proponit a ℨj. ad ℨiij. modo sicut Euphorbium oleo Nucum vel Amygdalino temperetur. Verum C. Hofmannus internum illius usum prorsus damnat & rejicit.

Attamen fere omnes Sarcocollam commendant maceratam in lacte asinino vel muliebri in ophthalmiis seu oculorum fluxionibus, quas lymphæ acrimoniam demulcendo compescit. Præterea abstergit, consolidat, & cicatrice obducit. Unde nomen adepta est.

℞. Sarcocollæ lacte nutritæ ℨj. Tuthiæ pp. ʒß. Mucilag. Semin. Cydonior. in aq. Rosar. extract. ℨiij. M. F. collyrium in oculor. inflammationibus.

℞. Myrrhæ, Aloes & Sarcocollæ ana q. l. M. F. pulvis pro consolidandis vulneribus.

Usurpatur in Unguento mundificativo de Resina.

CAPUT OCTAVUM.

De Succis arte quadam e plantis extractis.

JAM recensitis succis liquidis vel concretis, qui ex plantis, vel sponte, vel per illata vulnera dimanant; superest ut de aliis quibusdam succis concretis disseramus, qui arte quadam extrahuntur: sive extracti solidi consistentiam servent, quales sunt Aloe, Scammonium, Guttagummi, Opium, Acacia, Hypocistis, Catechu, sive salis speciem induant, quales sunt Saccharum & Tartarum.

ARTICULUS PRIMUS.

De Succo Aloes.

ALOE & succus Aloes, *Off.* Ἀλόη, *Dioscoridis*: Laber & Cebur, *Arabum.* Succus est inspissatus, cujus diversa genera in officinis distinguuntur, tum ratione regionum, tum ratione plantarum, tum ratione substantiæ.

Veteres duo tantum genera distinguebant, teste Dioscoride; unum arenosum, crassum & impurum: quod purissimi fæx erat: alterum purum, hepaticum dictum, seu ad jecinoris colorem ex rufo rubentem vergens.

Hodie vero vulgatissima est in officinis Aloes distinctio, ratione substantiæ puræ vel impuræ, in Soccotrinam, hepaticam & caballinam. Soccotrinam, vel ut alii volunt, Sycotinam & hepaticam disjunxerunt neoterici, licet una & eadem fuisse videatur apud veteres. Enimvero Aloe hepatica a veteribus

Græcis Ἡπατὶς & Ἡπατίζουσα nominata, a Barbaris Sycotina a recentiorum Græcorum vocabulo συκωτὸν, jecur dicebatur. Cum autem præstantior Aloe hepatica ex insula Soccotora afferretur, tum pro Sycotina Sycotrinam & Succotrinam dixerunt: quo nomine non amplius hepatica ut olim, sed solummodo Aloe præstantior designatur; scilicet Aloe purissima, rufa aut subrubra vel crocea, nitens, & pellucida: unde Aloe lucida quoque dicitur, sapore amaro, adstringente, aliquantisper aromatico; odore gravi, non ingrato.

Hepaticam vero nuncupant Aloem densam, aridam, opacam, ad hepatis colorem accedentem, sapore amaro magis & adstringente, graviorique odore.

Caballina tandem deterior est Aloes species, ponderosa, densa, nigra, terra arenulisque plena, amarissima, nauseosa, virusque olens, veterinariis relinquenda.

Nos autem cum Botanicis accuratioribus, post J. Commelinum, Aloen distinguemus in præstantiorem seu Soccotrinam, vulgarem seu minus præstantem & fœtidam seu caballinam. Vulgaris iterum pura est, & hepatica dicitur; vel impura seu vilior, & caballina nuncupatur: sicut fœtida quæ iterum in hepaticam seu puram dividitur, & sordidam seu caballinam.

Aloe præstantior, seu Soccotrina & lucida, purissima est, nitens, pellucida, pinguis, hyeme friabilis, æstate molliuscula, in manibus lentescens, fulva seu ex purpureo rufescens, pulverata colore aureo nitens, aromaticam amaritudinem resipiens; odore gravi: aromatico tamen, nec adeo ingrato, Mirrhæ proximo.

Non ex eadem planta elicitur, ex qua hepatica & caballina, sicut post Joann. Commelinum Samuel Dale *in suæ Pharmacolog. supplemento* observavit.

Hæc planta dicitur Aloe Succotrina, angustifolia, spinosa, flore purpureo, *Breyn. 2. Prodrom. Commelin. Horti Amstel. rarior.* 91. Aloe Indiæ orientalis serrata, sive Succotrina vera, floribus Phœniceis, *Horti Beaumont*: Aloe Americana, Ananæ folio, floribus suaverubentibus, *Plukn. Phytograph. tab.* 240. *fig.* 4. Ex radice tuberosa cortice cinereo obducta folia emittit saturate virescentia, sesquipedalia, angusta, crassa, succulenta, extremo in mucronem desinentia, sentibusque exiguis, pallidis dense stipatis, mollioribus armata. Ex horum medio thyrsus seu caulis emittitur sesquipedalis & altior, teres, lævis, parte superiore foliolis amictus colore fusco, cujus cacumen floribus ornatur densissime stipatis & spicatis, liliaceis, monopetalis, veluti tubulatis, in sex partes sectis, dilute purpureis, nutantibus, cum staminibus sex rubicundis receptaculo, non vero corollæ, ut in ceteris monopetalis, insertis, extra flores emicantibus; quibus succedunt fructus triangulares & tricapsulares, seminibus feti. Caule evanido novæ soboles aut germina producuntur e lateribus plantæ; quibus multiplicatis, uno eodemque tempore plures thyrsi simul exeunt. Folia transversim secta succum emittunt luteum, atque amarum, qui odore gratior est quam vulgaris Aloes succus.

Ex foliis e radice avulsis manu vel instrumento leviter compressis succus distillat in vas recipiens. Subsidere debent partes crassæ per noctem, aliæ vero supernatant. Postero die in aliud vas infundunt, & insolant ut concrescat & exsic-

exſiccetur. Tunc fulvum acquirit colorem. Ex inſula Soccotora in coriis ad nos tranſportatur.

Aloe minus præſtans ſeu hepatica obſcurior eſt, minus ſplendens, magis denſa & arida, jecinoris colorem referens, odore graviore, ſapore intenſius amaro.

Extrahitur ex planta, quæ dicitur Aloe vulgaris, *C. B. Pin.* 286. Radice eſt pedali, duas uncias ſuperante, fibris leviter flaveſcentibus munita, ex qua oriuntur folia in orbem digeſta, cubitalia, tres quatuorve pollices lata, unciam craſſa, in acumen ſenſim deſinentia, in ambitu dentata, leviter aculeata & cæſio pulvere aſperſa. Caro interior mollis, ſubdulcis, glutinoſa, Gelatinæ translucidæ ſimilis, quam trajiciunt hinc inde vaſcula nonnulla flavum ſuccum intenſe amarum fundentia. Cortex autem foliorum ſimilibus vaſculis contexitur eo turgidis ſucco qui concreſcit in maſſam aridam, obſcure rufeſcentem. Caulis ad duos cubitos aſſurgit rectus, plerumque bifidus vel trifidus, in quo flores longa ſerie diſponuntur monopetali, penduli, unciam ſuperantes, poſterius tubulati, anterius in ſegmenta ſex diviſi, flaveſcentia, lineis quibuſdam vireſcentibus diſtincta: piſtillum quod occurrit in fundo floris, mutatur in fructum trigonum, & in tria loculamenta diviſum ſeminibus planis feta. Hæc planta in Oriente & in Occidente creſcit: & ſuccus ejus non ſolum in plurimis Indiarum locis ut Cambaja, Bengala paratur, ſed etiam in plurimis Americæ regionibus, ut Mexicano Regno, nova Hiſpania, Braſilia, Barbadenſibus inſulis, &c.

Folia minutim ſecta & contuſa in vas oblongum & cylindriforme reponunt per dies 25. Spuma attollitur inutilis & abjicienda. Tum ſuperior ſucci pars ſumitur, a fæcibus ſeparatur, & calore ſolis concreſcit in Aloen hepaticam: fæces vero inſpiſſatæ impurum præbent extractum quod caballinæ Aloes nomine donatur.

Aloe fœtida vilior, & caballina proprie dicta, odore ſuo ingrato ac vehemente a ceteris Aloes ſpeciebus facile diſtinguitur, licet cum vulgari ceteroquin ſat bene conveniat: imo nonnunquam adeo lucida & pura præparatur, ut a Soccotrina nonniſi odore tetro diſtingui poſſit. Caballina dicitur quia ſolis veterinariis ad brutorum uſum relinquitur, ob odorem & ſaporem teterrimum. Sicut vulgaris pura eſt, vel ſordida.

Aloe Soccotrina fere ab omnibus ad uſum internum expetitur, ad externum hepatica; licet contra ſentiant nonnulli, qui hepaticam, tum ad externum, tum ad internum uſum præſtantiorem eſſe aſſerunt.

Reipſa clariſſimus vir Simon Boulduc Reg. Scientiar. Academ. Socius multum diſcriminis inter diverſas Aloes ſpecies obſervavit; quandoquidem in Aloe Soccotrina lucida minus reſinæ ſeu ſulphuris, plus ſubſtantiæ gummoſæ ſeu ſalinæ, quam in hepatica, contineri per illarum ſubſtantiarum extractionem deprehendit: ſiquidem in Aloes Soccotrinæ ℥iiij. affuſa aquæ bullientis q. ſ. & igne arenæ maceratis tota Aloes ſubſtantia diſſoluta fuit. Verum ſolutione in loco frigido per aliquot horas repoſita, portio quædam reſinoſa ſpiſſior & gravior vaſis fundum petiit, liquore aqueo ſupernatante.

Separatis liquoribus, resinosum sedimentum solis radiis expositum & exsiccatum pendebat ʒvij. gr. xij. Hanc resinosam substantiam exsiccatam spiritu vini dissolvit, remanente quadam quasi arenosa & terrea portione non dissoluta ponderis lx. granor. Vini autem spiritu blando ignis calore exhalato, resinosum extractum residuum, & prorsus inflammabile pendebat ʒvj. gr. xxiiij. Liquor aqueus vel gummosus balneo cinerum exsiccatus reliquit extracti gummosi ℥ij. ʒj.

Similiter Aloes hepaticæ ℥iiij. in aqua bulliente prorsus solutis, & solutione refrigerata, portio quædam gravior, spissior & resinosa per tempus vasis fundum petiit. Utroque liquore separato, resinosum sedimentum exsiccatum pendebat ℥ij. ex quo ope spiritus vini resinæ inflammabilis ʒxj. extraxit, remanente salino-terrea portione ad pondus ʒiiij. gr. xxxvj. quam salem essentialem Tartaro fere similem suspicor. Ex aquosa solutione evaporata extracti gummosi ʒxj. obtinuit.

In his solutionibus & extractionibus magna fuit partium deperditio, scilicet pro Aloe Soccotrina ʒvij. gr. lx. & pro Aloe hepatica ʒv. Unde concludere liceret Aloen Soccotrinam majore partium volatilium, tum salinarum, tum sulphurearum copia donari quam hepaticam; resinosæ portionis dimidio minorem quantitatem, gummosæ substantiæ fere duplam, perparum vero terræ & salis fixi.

Idem auctor experientia compertum habuit resinam seu sulphuream partem vi dejectoria fere destitui, solam gummosam purgare; & quidem vehementius, cum a substantia resinosa separata fuit. Asserit Soccotrinam vehementius purgare quam hepaticam. Reipsa Soccotrina majori partium volatilium & actuosarum copia instruitur, a quibus potissimum vis cathartica pendet. Insuper salina pars in hepatica a resinosis debite temperatur, non item in Soccotrina. Nec Soccotrinam ad usum externum præstantiorem, imo longe inferiorem esse hepatica quæ majori sulphurearum & balsamicarum partum copia donatur: necnon etiam expertus fuit resinosam Aloes substantiam insigni balsamica virtute donari, & in vulneribus exterius admotam efficacissimam fuisse. Ex quibus sequitur hepaticam Soccotrinæ anteponendam esse, tum ad usum externum, tum etiam ad usum internum. Quod jam nonnulli contra vulgi opinionem tueri ac probari conati sunt, ut Jubera Pharmacopæus Hispanus *apud Zacutum Lusitanum*; & alii *apud Rolfincium*, *p.36. De purgantibus*.

Analysi Chymica, ex Aloes hepaticæ ℔ij. per retortam distillatis prodierunt phlegmatis limpidi, saporis & odoris expertis ʒiiij. gr. xxxvj. humoris limpidi, subadstringentis, quod tamen alcali volatilis notas præbuit, ʒv. gr. xxvj. liquoris, tum acidi, tum urinosi, primum coloris limpidi, & odoris bituminosi; deinde rufescentis & empyreumatici, ℥x. ʒiiij. gr. xviij. olei spissioris ad Syrupi consistentiam, saporis acris, pungentis sine amarore, & aquæ gravioris, ℥j. ʒvij. gr. xlvj. Massa nigra rara, levis saporis expers, in retorta residua pendebat ℥xv. ʒij. quæ per aliquot horas calcinata reliquit cinerum ℥ij. ʒv. gr. xlij. ex quibus salis fixi salsi ʒiij. gr. xxxiij. lixivio extra-

cta

cta, sunt. Partium jactura in distillatione fuit ℥iij. gr. xvij. in calcinatione vero ℥xij. ʒiiij. gr. xxx.

Ex hac analysi sequitur Aloen constare ex sulphure crasso & copioso, salis Ammoniaci portione non mediocri, Tartari vero modico, cum multa terra conjunctis. Unde compositum exsurgit salinogummosum & resinosum.

Aloe medicamentum fuit ab omni ævo commendatissimum, tum ad usum internum, tum ad externum. Veteres purgandi, viscera roborandi, venas aperiendi, vulnera & ulcera glutinandi, & sanguinis profluvia sistendi facultatem huic succo tribuerunt, non tamen absque conroversia.

Prima quidem dubitant, an inter εκκοπρωτικα Aloe sit recensenda, an inter καθαρτικα? Galenus, *L. 6. De simpl. Medicamentor. facultatibus, cap. de Aloe*, eam medicamentis stercora educentibus annumerat, eique Paulus Ægineta assentitur. Idem Galenus, 8. *De compositione Medicamentorum secundum loca, cap.* 2. debilem purgatoriam vim Aloen obtinere scribit, atque illam tantum purgare quæ circa alvum reperiuntur. Idem quoque *6. De sanitate tuenda, cap.* 10. bilem solam purgare ait in ventre: & alibi excludit pituitam, dum docet Aloen non conducere illis quibus in tunicis ventriculi pituita est impacta.

Contra vero Arabes aliter sentiunt: & Mesue hoc medicamento bilem, pituitam, viscidosque alios, tenaces & crassos humores purgari asserit, caput & ventriculum mundari, jecurque ab infarctu liberari.

Reipsa Aloe non solum alvinas fæces dejicit, sed etiam bilis vitiis medetur, crassiorem dividendo & attenuando, inertem acuendo, ita ut postea facilius & uberius per intestina fluat. Si vero majori dosi exhibeatur ad uberiorem catharsim promovendam, tunc non tam humores quam sanguinem prolicit, illum in vasis hæmorrhoidalibus fermentando & rarefaciendo. Itaque Aloe parva dosi sumpta in eccoproticorum medicamentorum numero adscribenda est: sed majori dosi exhibita non tam veluti vehemens quam noxium catharticum se præbet. Si vero catharticam ejus vim intendere velimus, aliorum purgantium consortio indiget, quæ pro re nata eligenda & ipsi consocianda sunt.

De roborandi viscera, ventriculum & jecur, aliaque purgantia emendandi virtute auctores inter se non magis conveniunt. Dioscorides Aloen mistam cum aliis purgantibus minus stomacho noxia ea reddere refert. Galenus, *6. De simpl. Medicamentor. falcutatibus*, statuit eam gratam stomacho, ut si quid aliud. Idem sentit Paulus Ægineta. Omnia, inquit, purgantia stomacho inimica, sola Aloe grata. Mesue luculentum salutaris ejus operæ testimonium præbet. Aloen enim proponit veluti Medicinam purgantem ceteris longe præstantiorem; quæ tantum abest quin corpus debilitet, sicuti cetera purgantia, illud e contra roborat; quæ aliorum purgantium vitia emendat, læsionibus medetur, effectus juvat. Alii tandem hunc succum salutaris naturæ Balsami titulo insignierunt, utpote qui humores naturales conservat, præternaturales evacuat, medios emendat, & universos putrefieri & corrumpi prohibet; unde tritum illud adagium: *Qui vult vivere annos Noe, sumat pilulas de Aloe.*

Non omnes tamen de Aloes virtutibus in eadem sunt sententia; cum e con-

tra ventriculo, jecori nocere, imo vitam abbreviare nonnulli afferant. Galenus 3. *Aphorismor.* 15. frequentiorem purgantium etiam lenientium usum damnat his verbis: „ Qui veritus ne multa in corpore excrementa cumulentur, „ purgationem bis aut certe semel in mense adhibeat, is præterquamquod „ in malam consuetudinem corpus adducet, etiam ipsum labefactabit, de„ teriusque reddet. " Quod licet de Aloe speciatim non sit prolatum, non minus de hoc medicamento quam de ceteris intelligi debet. Qui vero cum Galeno respondent, Aloen esse stomacho amicissimam, a Cardano & Scaligero vehementer redarguuntur. Asserunt enim eo errore infinitos homines sperantes hoc auxilio ad senectutem se perventuros, illius usu ante maturam ætatem interiisse, aut in gravissimos morbos conjectos fuisse.

Nec mitius de Aloe Fernelius fert judicium, *L.* 3. *Methodi medendi*, *cap.* 9. Aloe, inquit, nocet hepati, cujus venas tenues amarore & acrimonia vellicat, podicem corrodit, aperitque hæmorrhoidas. Adversissima illis qui sanguinem vomunt, aut exscreant, aut quovis modo ex alvo aut utero profundunt: inutilis naturis calidis & siccis, extenuatisque corporibus, nisi cum ingens est humidiorum excrementorum proventus; nec puero apta, nec prægnanti tuta, nec seni excrementis vacuo conveniens.

Caspar. Hoffmannus, *de Medicam. officinalib.* scribit post Helidæum, interiorem Aloes usum suspectum esse, nisi sanguinis ciendi gratia exhibeatur. Idem etiam sano sensu intelligi debere existimat immanes illas laudes a Mesue & aliis decantatas; præcipue quod ventriculo grata esse dicatur, non sola constrictione, verum etiam occulta proprietate. Primo enim purgans est proprie dictum, quo ipso affert secum aliquid naturæ adversum, quod dum corrigere volunt Mastiche, Croco, Cinnamomo, tacite fatentur culpam. Non igitur, ut jam diximus, inter lenientia annumerandum est, sed inter purgantia collocandum, licet in inferiori gradu, ut Manna & Rhabarbarum.

Verum has lites sic componere tentabimus. Aloes usus assiduus immoderatus & illegitimus nocet: moderatus ac legitimus prodest, præsertim magnatibus & opulentis civibus qui laute & opipare viventes tot diversis ciborum & condimentorum speciebus indesinenter farciuntur & saginantur; ita ut ventriculus assiduo digestionis labore & enormi ciborum copia oppressus & debilitatus, hujus amari medicamenti stimulo nonnunquam indigeat, tum ad illuviem crudam, tenacem, parietibus suis adhærentem, incidendam, resolvendam, tum etiam ad eam foras cum fæculentis sordibus quæ in intestinis turgent, eliminandam. Aloe, inquam, his quibus per vitam desidem & inexercitatam humores in abdominis vasis stagnant crassi, viscidi, lutulenti, & magis magisque concrescunt, apprime conducit.

Tunc ventriculum & intestina juvat, fæces quibus obruuntur dejiciendo, & concoctionem perficiendo: hepati conducit, sanguinem spissum & bilem viscidam solvendo, fluidiores efficiendo, eorumque motum concitando. Si quid vero detrimenti a frequentiori Aloes usu helluonum corpus patitur, nihil faciendum est præ noxa quam superfluorum redundantia inferret. At vero de aliorum corporibus aliter sentiendum est. Corpora enim excrementis vacua

læ-

lædit: ficca, & biliofa magis ac magis exficcat, & in atrophiam inducit: vifcera jam præfervida inflammat, & in hæmorrhagias inducit, æftuantemque fanguinem magis accendit.

Vis ἀναστομωτικὴ, feu venarum orificia aperiendi, & fanguinem eliciendi fucco Aloes ab Arabibus & neotericorum plurimis tribuitur. Græci autem de illa alte filent: e contra Diofcorides cruentas exfcreationes fiftendi poteftatem ipfi tribuit. Verum quotidiana experientia confirmat, diuturnum Aloes ufum hæmorrhoidum fluxum promovere, menftrua mulierum profluvia excitare, & fetum pellere. Quapropter Medici omnes Aloen utiliter adhibent, vel folam, vel cum aliis medicamentis idoneis, fi menfes vel confuetus hæmorrhoidum fluxus fubftiterint, ad illas folitas evacuationes reftituendas.

Quæ cum ita fint, quærunt utrum Aloe quæ inferiora fanguinea vafa aperire valet, fuperiora quoque aperiat & potiffimum pulmonum vafcula; necne? Diofcorides Aloem cum aqua aut lactis fero fanguinis exfcreationes fiftere fcribit: idem quoque Plinius refert. Verum Galenus, licet vim adftringentem & ulcera glutinantem in Aloe externe admota agnofcat, non tamen illam intus fumptam in fanguinis fputo proponit. Inter Arabes Serapio Diofcoridem fecutus, illius opinionem tuetur: at Mefue de illius intus fumptæ virtute mentionem non fecit. Neotericorum nonnulli, ut Monardus, utramque virtutem Aloes fucco devorato tribuunt; fcilicet orificia venarum inferiorum, uterinarum, nempe & hæmorrhoidalium, aperiendi, & aperta pulmonalium vafa occludendi: quæ quidem contrariæ virtutes in pluribus medicamentis obfervantur. Verumtamen praxeos Medicæ peritiores, poft Fernelium, internum Aloes ufum in vomitu cruento aut fanguinis exfcreatione reformidant. Saltem ab eo abftinere tutius effe cum illis cenfemus, cum alia fint medicamenta minus periculofa & præftantiora.

Quarta quæ huic fucco tribuitur qualitas confideranda venit, nempe vulnera & ulcera glutinandi, & fanguinis profluvia fiftendi. Nullus fere in dubium revocat virtutem vulnerum & ulcerum glutinandorum & ad cicatricem perducendorum, quæ Aloes fucco externe admoto tribuitur, necnon fanguinem ex vulneribus vel etiam ex hæmorroidibus promanantem fiftendi. In eo confentiunt Arabes & neoterici cum Græcis. „ Aloe, inquit Galenus, *L. 6. de fimplicium Me-* „ *dicamentorum facultatib.* medicamen eft quod finus glutinat, fanat ulce- „ ra quæ ægre ad cicatricem duci queunt, & maxime quæ funt in extrema „ principis inteftini ora ac pudendo. " Itidem, 5. *Method. medend. cap.* 4. *&* 5. miram in fiftendo fanguine Aloi vim ineffe indicat. „ Thuris, inquit, pars „ una Aloes parti dimidiæ mifceatur, cum ovi albumine fubigatur, ut Mellis „ craffitudinem reddat: deinde leporinis pilis molliffimis excipiatur, & vafi „ aut ulceri imponatur. " Avicenna idem medicamentum probat in hæmorrhoidibus. Nec minus recentiores eam ut balfamicam & fumme vulnerariam prædicant. Magni enim eft ufus apud Chirurgos pro mundificandis vulneribus externis quæ in ulcera folent mutari; five decoquatur in vino cum Ariftolochia, Nicotiana, Myrrha, &c. five mifceatur cum emplaftris & unguentis idoneis; five ejus tinctura cum aqua vitæ aut fpiritu vini adhibeatur pro fordidis ulceribus eluendis.

Præ-

Præter vires jam recensitas, virtus quoque vermes intestinorum necandi ipsi, tum intus sumptæ, tum umbilico admotæ tribuitur.

De Aloes dosi veteres cum neotericis, saltem cum harumce regionum Medicis, non conveniunt. Dioscorides ʒß. vel ʒj. proponit pro dosi ad alvum solvendam, & ʒiij. ad catharsim perficiendam. Hodie vero hæc dosis nimia videtur. Exhibetur tantum a ℈j. ad ℈ij. substantia sub forma boli vel pilularum: adeo enim amara est & nauseosa, ut palatum vix reperiatur, cui Aloe soluta possit exhiberi.

Nec de utendi tempore minus dissentiunt. Paulus Ægineta Aloen mane, scilicet jejuno stomacho, sumendam esse pronuntiat. Qui enim vesperi dant, inquit, aut post cibum, lædunt: corrumpit enim alimentum. Hodie tamen Aloe præscribitur vel jejuno ventriculo, & optime purgat; vel cum alimentis, ineunte prandio vel cœna, & alvum tardam stimulat ac dejicit.

A veteribus raro præscribebatur, nisi lotione vel nutritione præparata. Sic lavari solet; Aloe lævissime pulverata; vel sola, vel cum Creta tenuissime trita, ut vult Jacobus Sylvius, ex aqua fontana purissima agitetur aliquandiu rudicula lignea: deinde sinatur per quadrantem horæ aut amplius subsidere; tunc quod clarius supernatat, inclinato, vase in aliud transvasetur, & per se insolatu siccetur. Quod si nondum pura & perlucens satis appareat, iterum teratur & lavetur ut prius; idque, si libet, tertio & quarto fieri potest. Nam toties lotam Aloen acrimonia & vi purgatrice prope tota destitui veteres existimabant. Contra tamen sentiunt neotericorum nonnulli: inter quos Ettmullerus duas substantias in Aloe agnoscit, mucilaginosam unam ex qua vis purgans atque laxans pendet, resinosam alteram in qua adstringens seu ventriculi & intestinorum fibras roborandi vis latet. Unde ubi purgatione sola opus est, mucilaginosa substantia speciatim convenit: tuncque Aloe lota, seu gummosum extractum aquea lotione præparatum, illotæ Aloi præstat, aut valentius purgat. Ubi autem opus est ut substantia resinosa & balsamica retineatur, sive ad vim purgantem contemperandam, sive aliam ob causam; tum illota Aloe erit usurpanda. Quod etiam experimentis D. Boulduc confirmatur. Quod si Aloe more veterum præparata & lota minus purgaret, fortasse ex eo quod salinæ hujus succi particulæ alcalicis Cretæ partibus retusæ inertes, & ad intestinorum fibras sollicitandas prorsus ineptæ evaderent. Itaque cum D. Boulduc concludemus aqueam lotionem inutilem esse ad catharticam Aloes vim mitigandam, imo illam potius augere. Sufficit ergo ut Aloe, sive Soccotrina, sive hepatica pura, & ab heterogeneis particulis munda seligatur.

Non idem dicemus de nutritione, seu, ut vocant, insuccatione, alia nempe Aloes præparatione in officinis usitata. Aloen electam & pulveratam solvunt in succo Rosarum, Violarum, Endiviæ, Fumariæ, aut alio, vel in decocto medicamentorum purgantium aut aromaticorum, aut aliorum; & absque colatura insolant, aut blando igne exsiccant: idque secundo aut tertio repetunt, sicque obtinent Aloen rosatam vel violatam, id est, extracto Rosarum vel Violarum permistam, & temperatam. Quidam hanc Aloes præparationem, lotionem quoque, sed improprie vocant.

Aloe usta quoque a quibusdam expetitur, ut alvum magis roboret & fluxus sistat. Sed inutilis est hæc præparatio, quæ Aloes substantiam destruit, non emendat.

Aloe itaque intus sumpta biliosos & pituitosos humores purgat: menses & hæmorrhoidas promovet: obstructiones uteri, hepatis, mesenterii aperit: ventriculum & intestina firmat & roborat: ciborum concoctionem juvat, & appetitum excitat: vermes necat & expellit, & putredinem arcet. Convenit in morbis a viscerum atonia & obstructione oriundis, cachecticis, frigidis humidisque corporibus: nocet vero illis quorum præfervida sunt viscera, sanguis biliosus & æstuans, hecticis, phthisicis, & illis qui sanguinem vomunt aut exscreant, aut ex quacunque corporis parte profundunt. Infestissima est in morbis acutis & inflammatoriis; & ab ea gravidæ mulieres abstinere debent. Externe ad ulcera sordida abstergenda & sananda utiliter præscribitur. Commendatur quoque in oculorum ulceribus.

℞. Aloes electæ subtilissime pulver. ℔ß. Succ. Rosar. ad eminentiam quatuor transversor. digitor. Misceantur, & in pultem redigantur. Cribro setaceo tecta solis radiis exponantur, & ad Mellis consistentiam inspissentur, Novus succus affundatur, & evaporetur; idque novies repetatur. Tandem exsiccata massa vesica excipiatur, & ad usum servetur: est Aloe rosata. Ex ea formentur pilulæ exiguæ. Quo minores sunt, eo melius operationem suam absolvunt. Eodem modo Aloe violata præparari potest.

℞. Aloes rosat. & Extract. Rhabarbari ana ℥j. Mastiches ℈j. Extractor. Gentianæ & Absynth. ana ʒß. Fiant pilulæ ad alvum solvendam, ventriculum roborandum, & ciborum concoctionem juvandam. Dosis ʒj. ante cibum.

℞. Aloes hepaticæ & pulver. Jalapæ ana ℈ß. Trochiscor. Alhandal gr. ij. Agarici trochiscati, gr. x. Olei Anisi gutt. ij. Syrup. flor. Persicor. q. s. M. Fiant pilulæ purgantes & cephalicæ, mane jejuno ventriculo exhibendæ.

℞. Aloes lucidæ gr. xv. Gummi guttæ gr. ij. Aquil. albæ gr. vj. Syrop. de Rhamno cathartico. q. s. M. Fiant pilulæ hydragogæ; cum olei Cinnamom. gutt. j. aromatizandæ.

℞. Aloes hepaticæ & Scammon. ana ʒij. Mastiches & succi Glycyrrhizæ ana ℈ij. Syr. Rosar. solut. q. s. M. Fiant pilulæ purgantes, cum oleo Caryophyllor. aromatizandæ. Dosis ℈j. vel ʒß.

℞. Aloes lucidæ ʒj. Myrrhæ ʒß. Croci gr. xv. cum Syr. de Absynthio q. s. M. Fiant pilulæ ad alvum solvendam, ventriculum roborandum & menses provocandos, Dos. ʒß.

℞. Aloes Soccotrinæ, & Gumm. Ammon. ana ʒvj. Croci Martis aper. ʒv. Extracti Centaurii minor. ʒiiij. Syr. de Absynth. q. s. M. F. Massa pilular. aper. in chlorosi & cachecticis affectionibus. Dosis ʒj. mane & vesperi.

℞. Aloes Soccotrinæ ʒß. Vitrioli albi gr. v. Aquar. Fœniculi & Euphrasiæ ana ℥iij. Fiat ex arte collyrium.

Ex

Ex Aloe Tinctura & Elixir proprietatis *Paracelsi* præparantur.

Tinctura Aloes extrahitur, pulveri Aloes affundendo spiritum vini ad eminentiam duorum vel trium digitorum, digerendo in balneo arenæ, donec colore intense rubicundo spiritus tingatur. A fæcibus tinctura separetur & servetur ad usum. Vi purgante donatur, sed debiliori quam aquea Aloes solutio: ventriculum roborat: vermes necat. Externe vulneraria est insignis, & putredinem arcet.

Elixir proprietatis *Paracelsi* conficitur ope spiritus vini, vel absque acido, vel cum acido, vel cum spiritu volatili, urinoso.

℞. Aloes Soccotrinæ, Myrrhæ electæ & Croci optimi minutim secti ana ℥j. Sp. vini rectif. ℥xx. Digerantur simul in B. M. vel fimo equino per 15. dies: dein liquor supernatans effundatur, & in loco calido per diem unum aut alterum detineatur, donec fæces omnes subsederint, deinde reponatur ad usum.

Nonnulli huic tincturæ addunt sp. Sulphuris per campanam extracti ℥j. Digerunt adhuc per tres septimanas: & liquor a fæcibus, si quæ sint, separetur; & est Elixir cum acido paratus. Alii in locum acidi spiritus spiritum salis Ammoniaci volatilem sufficiunt ad ℥j. & sic præparant Elixir proprietatis cum alcali. Hoc Elixir alvum blande subducit, vermes necat, sudores pellit, fibrarum ventriculi & viscerum tonum firmat & roborat, menses pellit, & hæmorrhoidales venas aperit. Præservativum est egregium in putredine, scorbuto, peste, morbis malignis & contagiosis, præsertim cum acido paratum: uterinis & hypochondriacis proficuum est. Dosis ad alterandum & roborandum a gutt. vj. ad xx. semel atque iterum die, ad debitam evacuationem a ʒj. ad ʒij. Eædem cautiones ac pro Aloes usu adhibendæ sunt.

Usurpatur Aloe in Hiera picra *Galeni*, Hiera de Agarico, *Nicol. Myrepsi*, Hiera Logudii *Nicol. Mirepsi*, Pilulis Aloephanginis *Ph. Lond.* de Hiera simpl. de Hiera comp. aggregativis seu polychrestis, de Ammoniaco *Quercetani*, *Ruphi*, cochiis, fœtidis, aureis, sine quibus, stomachicis seu ante cibum, Angelicis, Mercurialibus, Rudii *Ph. Lond.* Imperialibus *Lugdunensium*, hystericis & mesentericis *Charas*, hydropicis & Tartareis *Bontii*, Tartareis *Schroderi*, Extracto panchymagogo *Charas*, in Oleo Scorpionum comp. *Matthioli*, in unguento de Arthanita *Mesues*, Unguento mundificativo de Apio, in Emplastro *Paracelsi*, de linamento, stiptico *Charas*, Collyrio *Lanfranci* ad ulcera venerea detergenda, & in Pulvere ad implendas cadaverum cavitates.

ARTICULUS SECUNDUS.

De Scammonio.

SCAMMONIUM, Scammonia & Scammonea, *Off.* Σκαμμωνία, *Dioscoridis*: Δακρύδιον, *Tralliani*, *& quorumdam Græcorum recentiorum*: Diacrydium,

Cæ-

Cælii Aureliani: Scammonea & Sachmunia; *Arabum*: vulgo *Scammonée*. Succus est concretus, resinosus & gummosus, purgans, apud veteres & neotericos maxime usitatus; cujus duo genera in officinis reperiuntur, unum Alepense, alterum Smyrnæum.

Scammonium Alepense est succus concretus, levis, rarus, fungosus, friabilis, e cinereo nigricans, & splendens, dum frangitur; in pulverem albidum aut cinereum abiens, cum digitis tractatur; saporis amaricantis cum quadam acrimonia, & odoris virulenti. Ex Alepo affertur, ubi colligitur.

Scammonium Smyrnæum nigrum est, magis densum ac ponderosum. Ex Smyrna asportatur: illuc vero affertur ex urbe Gallo-Græciæ sive Galatiæ Contejo nunc *Cutè* dicta, & ex Iconio nunc *Cogni* dicto Licaoniæ seu Cappadociæ Provinciæ, non procul a flexu Tauri montis; ubi ampla hujus mercedis seges est, ut vir clarissimus & rei Botanicæ peritissimus D. Sherard Anglus, qui Smyrnæ per 13. annos nationis Anglicæ consulatum gessit, mihi narravit. Alepense Smyrnæo anteponitur.

Scammonium eligatur tenerum fractu, & pulveratu facillimum, nitens, linguam parum vehementer urens, quod fractum linguæ salivosæ tactu vel humoris alicujus albescit & lactescit. Rejicitur adustum, nigrum, ponderosum, arenulis, lapillis aut aliis heterogeneis refertum.

Planta quæ hunc succum profert, dicitur Convolvulus Syriacus & Scammonia Syriaca, *Morisson. Histor. Oxon. part.* 2. 12. Ex radice crassa, Bryoniæ forma, carnosa, intus albida, foris pulla, fibris quibusdam donata, & lacteo succo turgente, viticulas emittit tricubitales, seu caules tenues, scandentes, & circa vicinas plantas se convolventes. Folia in his alterno ordine disponuntur, Convolvuli minoris arvensis foliis similia, triangula, glabra, cum basi sagittata. Ex eorum alis flores nascuntur campaniformes, ex candido purpurascentes aut flavescentes. Horum pistillum abit in capitulum seu capsulam acuminatam, seminibus fetam nigricantibus & angulosis. Nascitur in Syria, & solo pingui delectatur circa Alepum.

Doctissimus Tournefortius observat, Dioscoridem aliter Scammoniam plantam describere. „ Scammonia, inquit, ab una radice ramos emittit trium cubitorum, multos, pingues, & qui nonnihil crassitudinis præ se ferunt: foliis „ Helxinæ aut hederaceis, mollioribus tamen, hirsutis & triangulis; flore can- „ dido, rotundo, in calathi modum cavo, graveolente; radice prælonga, cras- „ situdine cubitali, candida, gravi odore, succo gravida. " Laudat idem Dioscorides Scammoniam ex Mysia Asiæ regione delatam: improbat vero Syriacam & Judaicam, quæ suo tempore gravis erat, densa, levi farina & Tithymalo adulterata. Hanc Convolvuli hirsuti speciem Cl. Tournefort. observavit in Mysiæ campis inter montem Olympum & Sipylum, sed etiam circa Smyrnam & in insulis Lesmo & Samo, ubi hodierna die succus concretus etiam colligitur Scammonio Syriaco longe inferior. Itaque Cl. Tournefort. nos inducere videtur, ut credamus Scammonium *Off.* ex plantis, si non diversi generis, diversæ saltem speciei oriundum esse, Syriacum nempe seu Alepense ex Scammonia folio glabro; Smyrnæum & Dioscoridæum, ex Scammonia folio hirsu-

hirsuto: quod tamen non affirmat. Cum tamen hac de re clarissimum D. Sherard. percontarer, retulit, seipsum quoque circa Smyrnam eumdem Convolvulum hirsutum, observavisse, sed nullum ex illo succum extrahi; tanta copia Scammoniam Syriacam seu Convolvulum glabrum ibi ubique nasci, ut solus sufficiat ad Scammonium, quo utuntur, præparandum; nec ad hunc succum extrahendum Scammoniam quocunque in loco natam seligi, sed eam præcipue quæ in declivi montis sub Smyrnæ castello crescit, expeti, ubi aliquantisper remota terra radicem detectam incidunt, & vulneri Mytulorum conchas apponunt, quibus succus lacteus excipitur, & exsiccatus asservatur. Hoc Scammonium in conchis ad incolarum usum reservatur, rarissime ad exteros mittitur. Omne Scammonium quod per Smyrnam ad nos venit, ex Contejo & Iconio, ut jam dixi, affertur; atque mercatores his in locis ex eodem Convolvulo glabro colligi asserunt.

Diversæ sunt illius succi legendi rationes a Græcis & ab Arabibus recensitæ. Duas Dioscorides proponit. 1. Capite exempto, radix in testudinis inversæ speciem cultro excavatur, quo fit ut in cavum confluat succus, qui conchis demum excipitur. 2. Alii scrobes in terra concamerato sinu fodiunt, in quas subjectis Juglandium foliis profundunt succum, siccatumque extrahunt. Quatuor autem a Mesue recensentur, quæ quidem diversum quoque succum exhibent. Primo, cum primum radix super terram extiterit, pars ejus quæ terræ supereminet incisa succum gummeum quotidie remittit, qui siccatus servatur. Deinde radix omnino evulsa inciditur, lacque inde profluens siccatur, vel igne lento, vel sole; & in offas quasdam formatur & obsignatur: colore autem est subalbo vel vario. Postea taleolæ radicum tritæ exprimuntur, & succus siccatur, sigilloque notatur: est autem hic crassus, niger, gravis. Sunt etiam qui ex foliis & caulibus tritis succum extrahunt, siccant, coguntque: sed hic ex nigro virescit, estque odoris tetri. Hodie Scammonii massæ sigillo notatæ non amplius afferuntur.

Scammonii lacryma quæ ex radice incisa sponte fluit, qualis circa Smyrnam in conchis colligitur, licet præstantior sit, rarissime vel nunquam ad nos venit. Colore est pellucido, albicante vel flavescente, resinæ vel glutini Taurini instar. De tali Scammonio pellucido Lobelius & Pena *in adversariis* mentionem faciunt. Scammonium autem quod nobis hodie asportatur, est in glebas compactum, opacum, & cinereum. Quisnam autem sit illius succi colligendi modus plane ignoramus. Sed verisimile est illas glebas esse ex succis, tum incisione, tum expressione extractis coagmentatas; unde tanta in eadem gleba varietas deprehenditur.

Analysi Chymica, Scammonium fundit nonnihil liquoris acris, tenuis, qui primus in distillatione elevatur, nec acidi, nec alcali notas præbet; deinde liquoris acidi portionem non mediocrem; humoris tum acidi, tum urinosi aliquantulum; tandem multum olei crassi & empyreumatici, modicum terræ & salis fixi. Ex his exsurgit compositum gummosum & resinosum, ita tamen ut ex Scammonii ℥vj. Resinæ ℥v. ope spiritus vini extrahantur. Major ejus pars spiritu vini solvitur, relictis mucaginosis salino-terreis quibusdam partibus.

bus. Verum tota ejus substantia aqueis menstruis solvitur; sed lacteo colore tingitur solutio, ob resinosas partes salinis & aqueis intermixtas.

Scammonium, tum Græcis, tum Arabibus cognitum fuit & usitatum. A Mesue habetur tamquam medicamentorum purgantium maximum, adeo ut Purgatorii nomine simpliciter pronuntiato per ἀντονομασίαν Scammonium intelligatur, & ab Oribasio omnium purgantium violentissimum. De illo tamen Galenus *libro de simplic. Medicamentor. facultatibus* non meminit, licet alibi hujus medicamenti sæpe mentionem faciat.

Nec de Scammonii viribus neoterici a veteribus dissentiunt. Nec etiam minus frequentis est usus apud eos, ad humores biliosos & pituitosos seu serosos e partibus remotis educendos. Vires ejus laudantur in corporibus frigidis & serosis, in febribus intemittentibus, cruditatibus: magis autem in robustis & ætate consistente; minus in infantibus, imbecillioribus; puerperis, gravidis, febribus ardentibus, calidis morbis aut constitutionibus.

Duplici autem ratione catharsim moliri mihi videtur, tum fixis suis partibus acrioribus ventriculi & intestinorum membranas irritando & ad contractionem sollicitando, tum etiam volatilibus, oleosis particulis acribus nervos convellendo, sicque omnes viscerum abdominis glandulas paululum exprimendo. Ceterum massam sanguineam & lympham viscidam non æque solvit sicuti Manna, Jalapium & cetera hydragoga; unde tanta seri tenuis & fluidioris copia ab illo non educitur. Hæc vero Scammonii operatio a Fernelio accurate & eleganter depingitur *Methodo medendi l. 5. cap. 9.* his verbis: „ Bilem tenuem atque citrinam ex universo corpore, simulque aquam citrinam ac serosos humores trahit. Cumque vis ejus quasi furens & effrænata sit, promptе quidem ac cito & e distantioribus vacuat, neque tamen crassiusculos ullos humores, seu pituitosos, seu biliosos, qui circum præcordia ac viscera concreverunt & obhærent, evellit; sed effectum quasi præcipitans & accelerans, eos dumtaxat qui tenues sint & fluxioni apti, humores secum rapit: idque tum ex abdomine ut hydropicis, tum e venis & summo corpore, ac inde pauca succedit emictio “.

Verum enim vero cum omnia purgantia medicamenta corpori sint infensa, Scammonium ut inter valentiora est valentissimum, sic inter infensa est infestissimum. Reipsa Medici de eo multa & gravia proferunt incommoda: ex quibus quinque vel sex potissimum vitia illi exprobrantur, 1. Quod sit medicamentum maxime infidum, & cujus operatio admodum incerta est; quandoquidem ab exigua dosi hypercatharsis nonnumquam excitatur, & dosis debita ac requisita sæpe irrita est ac inanis. 2. Quod flatus quosdam mordaces gignat usque adeo stomachum lacessentes, ut sumentibus nauseam commoveat. 3. Quod vehementi acredine partes inflammet; quo fit ut sitim inexplebilem accendat, & febres excitet, iis præcipue qui viscerum obstructionibus & humoribus putrescentibus obnoxii sunt. 4. Quod eadem acredine sua recludat ora venarum, adeo ut sequantur evacuationes nimiæ, hypercatharses dictæ. 5. Quod acrimonia abradat intestina, reliqua viscera exulceret, & dysenteriam aut tenesmum excitet. 6. Quod malignitate

qua-

quadam speciali principibus Partibus bellum inferat, & cor, ventriculum, hepar, &c. graviter lædat.

Hæc autem Scammonii vitia quibusdam cautionibus emendari possunt: 1. Si tempore opportuno exhibeatur, id est vel ineunte morbo, si materia turgeat & quidem statim ab initio, vel secus cum humores concocti fuerint & fluidi facti. 2. Si dosi congrua sumatur. 3. Si rite fuerit præparatum.

De hujus medicamenti dosi auctores inter se non conveniunt. Græci veteres cathartica medicamina summa cum prudentia & cautione, sed larga manu, exhibere solebant. Nos vero in purgando audaciores, sed in medicamentorum dosi timidiores, non eumdem ex catharticis medicamentis fructum obtinemus. Revera fluxiora nostra corpora hoc sub climate purgantibus medicinis facilius etiam resolvuntur, quam robusta & exercitationibus laboribusque assueta Græcorum & calidarum regionum incolarum corpora. Dioscorides itaque ad bilem & pituitam ducendam per inferna cum Mulsa exhibet ʒj. seu obolorum quatuor pondus. Paulus Ægineta & Aetius usque ad ℈ij. ascendunt, Mesue a gr. v. ad gr. xij. vel xv. tantum. Bodæus a Stapel scribit se sæpissime gr. xx. etiam xxv. cum violaceo syrupo felicissimo successu exhibuisse; pueris vero octo, decem vel duodecim annorum gr. xij. aut xv. quinquennibus gr. vj. vijve. Distinctione utitur Vedelius. Datur, inquit, vel ut basis, vel ut stimulans & adjuvans. Ut stimulans datur ad gr. ij. iijve; si autem primaria dosi, vel ut basis detur, ad gr. xv. aut ℈j. a nonnullis exhibetur. Tandem Fallopius de dosi controversiam dirimit. Consulo, inquit, ut semper exhibeatis paucam quantitatem, quæ quantitas sit potius pro calcari. Vocatur autem calcar pauca Scammonii quantitas addita medicamentis purgantibus pro rusticis, vel pro aliis robustioribus cervicosis hominibus, aut etiam monachis cucullatis. Ego vero Scammonium electum & rite pulveratum a gr. ij. vel iij. ad gr. x. vel xij. ad summum exhibeo, sed rarissime, nec absque sollicitudine de operatione quæ semper incerta est. Nam quando ventriculi & intestinorum parietes muco fæculento uberrimo & tenaci obducuntur, tunc Scammonium hoc muco involutum irritum & iners per intestina permeat. Cum e contra nullo fere muco intestinorum membranæ illiniuntur, Scammonium, vel in rugis ventriculi, vel in intestinorum cellulis inhærens & membranis adhærens ob resinosas suas partes, membranarum fibras irritat, convellit, inflammat, exulcerat; unde etiam ab exigua dosi superpurgatione, tenesmi & dysenteriæ.

Cum Scammonium, ut jam diximus, sit substantia resinosa & gummosa, sed in qua resina præpollet, in aquosis liquoribus non perfecte solvitur, sed resinosa pars paulatim grumescit & subsidet: ideo in aqueis liquoribus solutum tuto propinari nequit. Quapropter sæpius sub forma boli vel pilularum sumitur, raro autem in potionibus; tuncque non exhibetur, nisi spiritibus, oleis aut salibus dilutum. Præterea ad ejus acrimoniam temperandam ceteraque ejus vitia emendanda, plurimæ excogitatæ sunt hujus medicamenti correctiones & præparationes.

Primus Scammonii corrigendi modus a Galeno, *L.* 1. *de Alimentor. facultatibus*

tatibus sic refertur. Mali Cydonii meditullium & semina exscalpebant: deinde cavitatem Scammonio implentes, farina ex aqua subacta circumlinebant, assabant, atque ita Malum mandendum exhibebant. Nunc vulgo pulpa removetur, & Scammonium coctum retinetur. Alii pulpam retinent, Scammonium removentes. Alii cum Galeno utrumque retinent.

Scammonium quocumque modo præparatum, hodie in officinis Diacrydium, Diagridium & Diadagrydium dicitur, & a Scammonio crudo sic distinguitur. Hæc vero præparatio Diacrydium Cydoniatum nuncupatur.

Veteres illud etiam ptisanæ cremore temperabant, ut videre est apud Galenum loco supra citato. Mesue Scammonium cum seminibus Dauci, Fœniculi & Galanga coquit sub prunis vel in clibano: Valerius Cordus illud oleo violato aspergit & macerat, deinde in excavato Malo Cydonio massa farinacea obducto assat; tandem affuso Cydoniorum succo in quo Myrobalani infusæ fuerint, loco calido sensim exsiccat. Nonnulli miscent illud cum succo Cydoniorum expresso, sensimque evaporant.

Neoterici vero malignam Scammonii qualitatem succo Glycyrrhizæ aut sulphure emendare contenderunt: unde Diacrydium exsurgit glycyrrhizatum, ut ajunt, & sulphuratum. Primum fit sufficientem Glycyrrhizæ quantitatem in aqua communi decoquendo, percolando, & inspissando ad mellaginem. Tum addunt Scammonii electi & rite pulverati q. s. & assidue agitando in B. M. ad extracti consistentiam exsiccant.

Alterum sic conficitur. Scammonium tritum extendunt super chartam bibulam, & supra prunas sulphure injecto fumantes exponunt, continuo spatula agitando & commovendo, donec calore Scammonium liquescere videatur. Quo diutius Scammonium sulphuris fumo imbutum est, eo melius præparatum censetur.

Hoc sulphuratum Diacrydium basis est maxime decantati & in officinis usitati Pulveris de tribus dicti, ob numerum medicamentorum ex quibus componitur. Dicitur quoque Pulvis Comitis Varvicensis, ab illustrissimo Anglo Roberto Dudlejo Comite Varvicensi ejus inventore; & Pulvis Cornachini, ab ejus præcone Marco Cornacchinio, Medicinæ in Pisano gymnasio Professore, tractatu cujus titulus est, *Methodus qua omnes humani corporis affectiones ab humoribus copia vel qualitate peccantibus genitæ, tuto, cito & iucunde curantur*. Componitur ex Scammonio sulphurato, Antimonio diaphoretico, & cremore Tartari. Doses diversæ sunt apud auctorem, ratione humorum peccantium: nam præscribit Diagrydium a gr. vj. ad xxij. Antimonium diaphoreticum a gr. iiij. ad xx. cremorem Tartari a gr. ij. ad vj. Verum hodie apud Pharmacopœos Parisienses hic Pulvis in officinis asservatur præparatus ex æqualibus Diacrydii, Antimonii diaphoretici & cremoris Tartari partibus: sicque variis ætatibus & constitutionibus dosis facilius & tutius accommodatur, cognoscendo quantum sit Scammonii in singula Pulveris dosi præscripta. Præscribitur hic Pulvis a gr. vj. aut ix. pro lactentibus, ad ℈j. vel ʒß. pro adultis. Laudatur a Cornacchinio veluti Panacea ad omnes morbos profligandos vel præcavendos. Illam exhibet in febribus intermittentibus, pu-

tridis, acutis, delirio ſine febre, cholera, hydrope, pleuritide, diarrhæis, dyſenteria, arthritide, variolis, & adverſus lumbricos. Sed ne quid nimis. Eædem enim cautiones in hujus Pulveris adminiſtratione adhibendæ ſunt, quæ in Scammonii & ceterorum purgantium exhibitione requiruntur. Confitendum eſt tamen Scammonium ſic præparatum ſupradictis nocumentis minus eſſe obnoxium, a Medico tutius præſcribi poſſe, & abſque faſtidio ab ægrotantibus hauriri.

Chymicorum induſtriæ debentur tinctura & extractum reſinoſum, improprie Magiſterium dictum. Tinctura fit ſolvendo Scammonium in ſpiritu vini, & a fæcibus reſiduis liquorem limpidum ſeparando. Extractum autem ſeu reſina fit tincturam ad medietatem evaporando, & aquam communem vel aliam odoratam aut convenientem huic affundendo: ſic ſpiritus vini reſinam quam ſolutam & fluidam ſuſtinebat, deſerit; & reſinoſæ particulæ ſub Terebenthinæ ſpecie aquæ fundum petunt. Hæc reſina pluribus aquis abluitur, ac tandem ſolis calore exſiccatur. Sed reſina minus purgat, quam Scammonium eadem doſi exhibitum; attamen inteſtina vehementius irritat, & ſæpe inflammat. Quapropter tutius eſt Scammonium electum, quam reſinam Scammonii uſurpare; quod jam de nonnullis purgantibus reſinoſis obſervavimus.

Scammonium quoque acidis liquoribus corrigere tentant; vel ſucco Citri, illud diſſolvendo in balneo fervente, per linteum ſolutionem tranſcolando & exſiccando ad extracti conſiſtentiam; vel ſpiritu vitrioli aut ſulphuris Scammonium pulveratum irrorant & exſiccant. Sed hæ correctiones Scammonii ſubſtantiam aliquantiſper deſtruunt, ac proinde illius effectum minuunt. Satius eſſet Scammonium pulveribus quibuſdam commiſcere, ut fit in Pulvere Cornachini.

Longe laudabilior eſt Scammonii corrigendi ratio in pluribus compoſitionibus pharmaceuticis obſervata, in quibus Scammonium plantarum ſuccis, fructuum aut ſeminum pulpis, aromatum & odoratorum ſeminum oleoſis partibus extenditur & demulcetur, qualia ſunt Electuaria ſolutiva & Pilulæ purgantes. In his Scammonium uſurpatur, vel tamquam baſis & fundamentum, vel ſicut ceterorum purgantium ſtimulus ſolummodo & calcar; ubi obſervandum eſt Scammonii uſum ſub pilularum forma minus tutum eſſe, cum in illis reſinoſæ ejus partes non ſufficienter extendi poſſint, ſed tantum pro ſtimulo ceteris purgantibus admiſcendum eſſe.

Tandem æquiſſimum quod de hoc medicamento judicium vir doctiſſimus D. Hecquet *Tractatu de Purgantibus* tulit, hic addam; ſcilicet nullum eſſe medicamenti genus, quod in medente plus conſilii, in ægro plus opportunitatis, & in utroque plus requirat ordinationis & apparatus.

Apud veteres uſurpabatur exterius in linimentis & unguentis ad ſcabiem, ad affectus capitis frigidos, ad tumores duros & ſcirrhoſos reſolvendos, ad iſchiadicos dolores, &c. & lana ſubditum, ad menſes movendos. Hodie vix alio uſu eſt quam ad purgationes.

℞. Scammonii electi & ſubtiliſſime pulverati gr. viij. Vitelli ovi aliquantulum,

lum, seu ʒij. Terantur per aliquod tempus in mortario marmoreo cum pistillo ligneo, donec Scammonium solutum appareat. Adde Syrup. Capillor. Vener. ℥j. Accurate simul mistis sensim affunde decoct. Hordei ℥vj. Aq. flor. Aurantior. gutt. aliquot. Fiat potio purgans palato grata.

℞. Scamm. elect. & pulver. gr. xv. Amygdalar. dulcium excorticatar. ʒiiij. Contundantur & terantur simul in pultem tenuissimam, sensim affundendo decocti Hordei ℥xij. Fiat colatura cum expressione, in qua dissolve Syrup. Violarum vel Capillor. Veneris, ℥jß. Aq. Cinnamom. vel Naphæ ℥ß. Fiat emulsio purgans pro duabus dosibus.

℞. Diagryd. glycyrrhizati pulver. gr. vj. Sacchar. albi ℥j. Tartar. solubilis ʒij. Terantur simul & accurate misceantur. His affunde aq. comm. ℔j. expressum Malor. Citrior. duorum succum, & aq. Naphæ gutt. x. Fiat limonatum catharticum per cyathos propinandum.

℞. Scamm. pulver. ʒv. Sp. vini ℔j. Digerantur per novem dies, & fiat colatura per chartam bibulam. Liquor distilletur ad dimidium. Adhuc calenti adde Sacchari albiss. ℔ß. Fiat Syrupus olei Cinnamomi guttis aliquot aromatizandus. Dosis ab ℥ß. ad ℥j. in quovis liquore conveniente.

℞. Scamm. ℈iiij. Cinnamomi ʒij. Caryophyllor. ʒß. Sp. vin. rect. ℔j. Digerantur simul sub sole per 9. dies, identidem agitando. Liquor limpidus sensim effundatur. Huic adde Syrupi Cydonior. ℔j. Misceantur, & mistura servetur ad usum. Dosis ab ℥ß. ad ℥iij.

℞. Diacryd. glycyrrhizati gr. vj. Rhabarbar. pulver. ℈j. Mivæ Cydonior. q. s. Misce. Fiat bolus.

℞. Diagryd. glycyrrh. gr. vj. Pulver. Jalap. gr. xv. Aquilæ alb. gr. x. Medull. Cass. recens extract. ʒij. M. F. bolus.

℞. Sennæ pulver. Rhei & cremoris Tartar. ana gr. xv. Diacryd. gr. iij. Conserv. Rosar. q. s. M. F. bolus.

℞. Diagryd. sulphur. & diaphoretici mineral. ana ℥ß. Croci Martis aper. & Cinnamomi ana ʒij. Gumm. Ammoniaci ℥j. Syrup. de Absynth. q. s. M. F. massa pilularum mesenticar. Dosis a gr. vj. ad ℈j. in cachexia & obstructionibus mesenterii.

℞. Diacryd. Cydoniat. ʒj. Aloes lucidæ ʒiij. Trochiscor. Alhandal ʒij. Mastich. Macis ana ʒj. Croci ʒß. Syr. flor. Persicor. q. s. M. Fiant pilulæ purgantes. Dosis a gr. x. ad ℈j.

℞. Diacryd. Cydon. Aquilæ albæ ana ℈j. Extractor. Fumariæ & Gentianæ ana ʒj. M. Fiant pilulæ. Dosis a ʒß. ad ℈ij.

Scammonium usurpatur in Pilulis aggregativis seu polychrestis, cochiis, fœtidis, aureis, sine quibus, mesentericis *Charas*, Mercurialibus, hydropicis *Bontii*, de Sagapeno *Camilli*, hiera diacolocynthidos *Pachii*, Benedicta laxativa, Diapruno solutivo composito, diaphœnico, Confectione Hamech, Electuar. de Psyllio, Caryocostino, Opiata mesenterica, laxativa *Parisſ. Medicor.* Electuar. diacarthami, de Citro solutivo, de succo Rosar. &c.

ARTICULUS TERTIUS.

De Gummi Gutta.

PRæstantissima naturæ dona, inquit Rolfincius *Tractatu de Purgantibus*, sæpe latent in obscuro, imo abjectissimis calcantur pedibus; dum mediocria sæpe magni fiunt, imo ad sidera extolluntur. Talia dicere possumus de illa re de qua nunc agitur, quæ plurimarum appellationum honore decoratur; hos vero titulos mediocriter meretur.

GUMMI GUTTA, Gummi Gotta, Gummi Guttæ, Gummi Gitta, Gummi Gamandræ, Gummi de Gamandra, Gummi de Goa, Gummi de Peru, Gummi Peruanum, Gummi de Jemu, Gummi laxativum, Guttu Gamandra, Gutta Gamu, Gutta Geman, Ghitta Jemou, Catta Gamma, Catta Gemu, Gutta ad podagram, Scammonium orientale, Chrysopum, Cambodium & Cambogium, *Offic.* vulgo *Gomme Gutte*. Succus est concretus, resinosus & gummosus, inflammabilis, siccus, densus, durus, nitidus, opacus, ex croceo flavescens, in massas orbiculares vel in baculos cylindraceos compactus, odoris nullius, saporis fere expers. (Saltem cum in ore detinetur nullum alium saporem primo refert, quam Gummi Arabicum, sed paulo post in faucibus levem relinquit acrimoniam cum quadam siccitate.) In spiritu vini dissolvitur sicut in aqua, quam lacteam efficit vel potius turbidam, & flavescente colore tingit. Dubitant nonnulli utrum genuina sit dissolutio, an partium segregatio; quandoquidem illius succi partes paulatim subsident in aquam, illamque limpidam relinquunt. Ex Cambaja, Siamensi Regno, China, necnon etiam ex quibusdam Americæ Provinciis affertur. Tot obtinuit nomina, tum ab arthritide, vulgo *Goutte*, quam sanare dicunt, tum a regione Cambaja, Cambodja, vel Cambogia, prout a diversis nationibus pronuntiatur, & ab aliis regionibus unde affertur.

Veteribus prorsus ignotus fuit, nec nisi paucis abhinc annis cognitus fuit & usitatus, multo quidem magis apud pictores quam apud Medicos. Anno 1603. primum Clusio missus fuit, postea in Europa sensim cœpit ad usus adhiberi. Probatur purus, sabulo carens, sordibus nullis infectus, coloris fulvi seu ex croceo flavescentis, qui ad ignem ardet, qui salivam vel aquam flavo vel sulphureo colore inficit.

De illius succi origine auctores diu incerti fuerunt. Carolus Clusius Euphorbii succum esse suspicatur. Alii ex Rhabarbaro recenti succum expressum & inspissatum esse opinantur: alii succum Beidelsar *Prosp. Alpini*: nonnulli compositum quoddam ex Tithymali succo & Scammonio. C. Bauhinus *in Pinace* Ricini Indici expressum succum esse credit. Joann. Carolus Rosenbergius, *P. 2. Rhodolog. cap.* 22. asserit lacrymam esse ex vulneratis illius Riccini radicibus stillantem, postmodum Indica Croco infectam & exsiccatam. C. Hoffmannus conjicit esse succum seminis Riccini succo Rhabarbari tinctum. Jacob. Bontius *de Medicina Indorum cap.* 9. lacrymam

hanc

hanc flavam fluere dicit in Cambodia regione Chinæ vicina, ex planta cujusdam Tithymali speciei simili, quæ excrescit in altitudinem tantam, ut omnes proceras arbores quas instar Hederæ amplectitur, æquet, imo superet. Verum Bontius ex aliorum relatione loqui videtur, nec plantam Cambogium fundentem unquam vidit; siquidem illius succi origo ab arboribus duabus Carcapulli nuncupatis deducitur.

Prima dicitur Carcapulli, *Acostæ Histor. Aromat. cap.* 46. Coddam-Pulli, *Hort. Malabar. T.* 1. 41. Ghoraka Cingalensibus dicta, *Hermans not. ad H. Malab.* Arbor est procera, patula, frondosa, cujus radix crassa brachia seu ramos subtus & super terram late diffundit. Caudex, quantum duo homines amplecti possunt, ligno albicante, cortice intus albicante, subflavo, extus rubescente, cum nigricante crusta circumvestitur. Folia conjugatim bina surculis adnascuntur, petiolis brevibus, oblongo-rotunda, in medio latiora, ad utramque extremitatem sensim contractiora, cuspide versus unam partem nonnihil inflexa, oris versus exteriora nonnihil incurvatis, testura crassa, spissa ac solida, superne obscuro virore nitentia, inferne dilutiora, nervo medio & venulis paucis oblique versus extremam tendentibus, inferne prominentibus, sapore acido. Flores in summis surculis brevissimis insident pediculis incarnati & flavescentes, inodori, subacidi, quatuor petalis rotundis, parum oblongis & concavis, crassis & densis sine venis. In medio florum viridis emicat globulus, rudimentum fructus, in octo latera oblonga per strias distinctus, in vertice capitulo seu umbilico, quod ex gemmis albicantibus constat, donatus; quem stamina surrecta albicantia circumstant, apices ex flavo rubros sustinentia. Calyx quatuor pallidis concavis foliis constat. Fructus uncialibus petiolis appensi grandes sunt, rotundi, Mali aurei magnitudine, octo, novem, decemve costis extuberantes, capitulo in vertice parvo, quod etiam costulis striatum est, primum virides, deinde flavescentes; cum maturi, albescentes, sapore acido dulci. In medio pulpæ semina oblonga magnitudine unius articuli, compressa, colore cæruleo nigro.

Altera species dicitur Carcapulli *Linschot*: Carcapulli *de Bry*: Kanna-Ghoraka, id est Ghoraka dulcis Cingalensibus, *Hermans notis ad H. Malab.* Differt a priori, flore & fructu dulci, rotundo, Cerasi magnitudine, licet in reliquis conveniant.

Casp. Bauhinus *in Pinace* utramque arborem sub eadem specie perperam comprehendit. Binæ illæ arbores, inquit P. Hermans, ex trunco inciso Gummi Gutta fundunt. Præstat autem illud, quod ex Kanna-Ghoraka; mitius enim est. In Cambaja, China & insula Ceylan crescunt.

Arborem Quercu non minorem Gummi Guttam fundentem in quibusdam Americæ locis D. Richer observavit, sed potissimum in Cayenna insula. An eadem sit cum præcedentibus, an diversa, nescio.

D. Paulus Hermans *Mater. Med. Mss.* refert, succum lactescentem, flavum, ex arborum supradictarum vulneribus stillare, calore solis primo inspissari, & quando manibus tractari potest, in massas orbiculares grandiores aut in baculos cylindraceos efformari, atque perfecte exsiccari.

 Ar-

Arnoldus Syen, *in ſuis Commentariis in Hortum Malabaricum*, hoc Gummi Guttæ genus diſtinguendum putat a Guttæ Gummi vulgari, quod ex Eſulæ Indicæ affini planta *Bontii* colligi credit. Sed Paulo Hermans tamquam oculato teſti potius quam D. Syen fidem adhibemus. Gummi Gutta apud Indos uſui Medico non inſervit: illis tantum pro pigmento eſt. Illud in oleo Lini diſſolvunt; & quando alvo adſtricta laborant, hauriunt pigmentum. Fructus Coddam-pulli ſiccus ex Malabar in alias Provincias fertur. Eo utuntur in cibis, magnaque apud Incolas illius eſt laus in curationibus: ſed inter omnes quæ experientia comprobatæ ſunt, prominet profluvii albi cujuſcumque generis conſtrictio, in illis præſertim qui nimio veneris uſu hoc malum contraxerunt. Mirum ſane quod in fructu ſit vis adſtrictoria, & in ſucco purgandi vis.

Analyſi Chymica, ex Gummi Guttæ ℔ij. prodierunt primo humoris aliquantiſper turbidi, ſubacidi, auſteri, & Amygdalas amaras ſapore & odore referentis ℥ij. ʒij. liquoris ruſeſcentis acidi, auſteri & linguam pungentis ℥iij. ʒj. gr. xviij. liquoris fuſci, tum acidi, tum urinoſi ℥ij. ʒiij. gr. vj. olei limpidi, fluidi, fuſci ℥iiij. ʒij. gr. lx. olei craſſioris & aqua gravioris ℥j. ʒiiij. Maſſa nigra in retorta reſidua rara & ſpongioſa pendebat ℥xj. ʒvj. quæ per 38. horas in crucibulo calcinata exhibuit cinerum leucophæorum ℥j. ʒv. gr. xxiiij. a quibus ſalis fixi ſalſi gr. xxiv. lixivio extracta fuerunt. Partium deperditio in diſtillatione fuit ℥vj. ʒiiij. gr. lx. in calcinatione vero ℥viij. gr. xlviij.

Gummi Gutta flammæ admotum accenditur & ardet lucida flamma, ſicut reſinæ, fumum copioſum ſpargens. Solvitur in ſpiritu vini, ſed non totum: ſexta enim circiter ejus pars non diſſoluta remanet, gummoſa nempe, quæ aqua calida vel oleo Tartari prompte reſolvitur. Solvitur quoque in menſtruis aqueis in lac albicans aut flaveſcens, ſed non accurate; quandoquidem reſinoſæ particulæ ſenſim concreſcunt & vaſis fundum petunt, aqua remanente limpida. Unde liquet, hunc ſuccum eſſe concretum ſalino-ſulphureum ſeu reſinoſum & gummoſum, conſtantem ex ſulphure tenui quod amarorem & odorem phlegmati primum prodeunti impertitur, ſulphure craſſo quod nonniſi igne vehemente & aperto elevatur & a terra ſeparatur, & ſale tartareo aliquantiſper Ammoniacali, qui diſtillationis ope partim in acidum, partim in urinoſum reſolvitur. Aquea Gummi Guttæ ſolutio ab oleo Tartari per deliquium vel aqua Calcis affuſis colorem ſanguineum acquirit, ob ſulphurearum partium expanſionem, ſicut videre eſt in diſſolutione ſulphuris mineralis per forte lixivium alcalinum.

Purgantem Gummi Guttæ virtutem a tenuiori ſulphurea ſubſtantia pendere exiſtimo, cum ſalibus volatilibus certa proportione temperata; quatenus ſcilicet illæ particulæ ſalino-ſulphureæ ſucco ſtomachali evolutæ, & a craſſioribus & fixis principiis ſegregatæ, ventriculi & inteſtinorum membranas vellicant, nervorum poros ſubeunt & convellunt: unde in ventriculo nauſeas & vomitiones excitat, in inteſtinis alvi expreſſiones & dejectiones.

Quidam uberrimum ſalem alcali in hoc Gummi contineri, ex eo quod aquea ejus ſolutio cum ſyrupo violaceo miſta viridem colorem ſuſciperet, exiſtima-

ſtimaverunt. Sed non ab alcalino ſale in eo latente ille color oritur; ſed exſurgit ab intermiſtione flaveſcentium & cærulearum molecularum in eo liquore: quod pictores quotidie experiuntur, pulveres flavos & cæruleos miſcendo, & Phyſici vitra flava & cærulea conjungendo.

Gummi Gutta inter valentiora purgantia hydragoga recenſetur. Humores in primis ſeroſos ac bilioſos tenues per ſuperiora & inferiora evacuat, idque cito, non diu moram in corpore trahens, & abſque moleſtia aut torminibus. Hinc ejus uſus creber eſt in hydrope, cachexia, tuſſi, dyſpnæa, aſthmate, ictero, catarrho, arthritide, ſcabie, & ejuſcemodi morbis. Quidam in illius medicamenti uſu timidi primum fuerunt, ejus violentiam reformidantes. Ex his fuit Gregorius Horſtius qui *Sect. 9. Epiſtolarum* ab ejus uſu, ne per aliorum dolores experimenta faceret, abſtinendum eſſe putavit. Idem tamen poſtea Ulmæ archiater conſtitutus, mitius de illo ſentire cœpit, variis additis correctionibus. Alii felicem experti ſucceſſum, larga manu illud exhibere non dubitaverunt, etiam pueris, ſenibus, prægnantibus & phtiſicis: quos inter Philippus Hechſtetterus Medicus Auguſtanus, qui intra novennium ad libras plures ægris innumeris præſcripſit. Revera qui hoc medicamentum caute & opportune adminiſtrare norunt, illud commodi in eo deprehendunt, quod ſit ſaporis & odoris expers, parva doſi exhibeatur, intra breve temporis ſpatium operationem ſuam exerat, & quod ſuccos viſcidos ac tenaces in quacumque corporis parte ſtagnantes & adhærentes potentiſſime diſſolvat, eoſque qui in ventriculo ſunt per vomitum expellat, ceteros vero per inferiora uberrime propellat.

Doſes diverſæ ab auctoribus proponuntur. Americani, referente Nicolao Monarde, illius Gummi non pulverati fragmentum, Nucis Ponticæ magnitudine ſeu circiter ℨij. in aquei cujuſvis liquoris ℥ij. per noctem integram macerant, poſtea mane percolant & bibunt. Revera non totum fragmentum ſolvitur; nihilominus tamen hæc doſis pro nobis nimia foret. Differt natura a natura, & regio a regione. Americani naturæ robore purgantium medicamentorum virtuti magis reſiſtunt. Præſcribitur a gr. ij. v. vel vij. ad grana xv. ad ſummum, licet Cluſius doſim ad grana xx. extendat. Sæpius Gummi Guttæ exhibui a gr. ij. ad iiij. abſque vomitu. Nonnulli vero ex granis iv. ventriculi perturbationem paſſi ſunt, ſed pauci. Eiſdem vero eadem doſis ſi per plures dies reiteretur, poſt primam aut alteram vicem ad vomitum non amplius provocat. A granis iv. ad viij. vel x. per ſuperiora & inferiora blande atque copioſe & abſque violentia purgat: nec ea doſi exhibitum correctione eget, ſi præſertim copioſo liquore diluatur & extendatur. Si ſub forma boli vel pilularum exhibeatur, facilius vomitum excitat, rarius vero cum Mercurio dulci conjunctum.

Iiſdem nocumentis obnoxium cenſetur atque validiora purgantia, nempe ventriculi ſubverſioni, vomitioni, & ſuperpurgationi: quibus occurrunt iiſdem cautionibus, quæ in ceterorum purgantium & emeticorum adminiſtratione adhiberi ſolent. Ph. Hechſtetterus, ut vomitum impediat & ſtomacho aptius medicamentum reddat, addit aquam Betulæ cum paucis ſpiritus Vi-

trioli guttis. Alii illud corrigere tentant ſpiritu Vitrioli, ſucco acido Citri, ſucco Cydonior. fumo Sulphuris, oleis Cinnamomi, Macis aut aliis, aqua Cinnamomi, aut ſyrupis & ſalibus. Verum his correctionibus materiæ in ventriculo inhærentis ejectio per ſuperiora non impeditur. Præterea correctione, ut jam dixi, non eſt opus; modo debita doſi exhibeatur, & ſatis dilutum. Quibus autem facilem vomitum natura negavit, & qui ad vomendum ſunt inſueti, ab eo abſtinere debent.

Chymici illius ſucci reſinam & magiſterium præparant. Sed inutiles ſunt illæ elaboratæ præparationes, quæ plus nocumenti afferunt quam commodi: purgantium enim reſinæ minus purgant, & majorem æſtum in viſceribus accendunt.

Idem Hechſtetterus inſuper obſervavit ſincerum & ſolum plus agere quam cum aliis purgantibus miſtum, in pilulis parum, & cum infuſo plurimum operari.

℞. Gumm. Gutt. gr. vij. Diſſolve in decoct. Hordei ℥xij. Adde Syr. Violar. ℥ij. Fiat potio viridis in duas doſes diſtribuenda, in anaſarca & feroſa colluvie.

℞. Gumm. Gutt. gr. vj. Aq. commun. ℥vj. Succum ex Malo Citrio expreſſum. Sacchar. albiſſim. ℥ß. M. F. ſ. a. Limonatum hydragogum.

℞. Mann. Calabr. ℥jß. Diſſolve in aq. ebull. ℥vj. Fiat colatura, in qua diſſolve Gumm. Gutt. gr. iv. Adde aq. Cinnam. ℥ß. Fiat potio hydragoga.

℞. Gumm. Gutt. gr. vj. Mann. Cal. ℥jß. Diſſolve in aq. Endiviæ ℥vj. Adde Sp. Vitrioli gutt. iij. Sp. Citri ℥ß. Fiat potio.

℞. Gumm. Gutt. gr. iiij. Aq. Nucum & flor. Aurantior. ana ℥iij. Sacchar. alb. ℥ß. Fiat hauſtus hydragogus.

℞. Gumm. Gutt. gr. vij. Aquil. albæ gr. x. Conſervæ Roſar. q. ſ. M. F. bolus in ſcabie & affectibus cutaneis.

℞. Gutt. Gumm. gr. vj. Eleoſacchar. Cinnam. ʒij. M. F. pulvis purgans.

℞. Gutt. Gumm. gr. x. Olei Juniper. gutt. ij. Mithridatii q. ſ. M. F. pilulæ hydragogæ.

℞. Pulver. Jalap. gr. xij. Cambogii gr. iv. Cremor. Tartar. ʒß. Syr. de Rhamno cathartico q. ſ. M. F. bolus hydragogus.

Uſurpatur in Electuario antihydropico *Charas*, Extracto catholico *Sennerti*, Extracto catholico & cholagogo *Rolfincii*, Pilulis hydropicis *Bontii*, Pilulis de Gummi Gutta *Lemort*, & Pilulis de Gutta Gamandra *Pharmacop. Londinenſ.*

ARTICULUS QUARTUS.

De Opio.

OPIUM & Meconium, *Offic.* Ὄπιον & Μηκώνειον, *Græcor.* Affion & Amfion, *Arabum.* Succus eſt concretus, reſinoſus ſimul & gummoſus, ponderoſus, denſus, lentus, inflammabilis, ex fulvo nigricans, odoris viroſi, ſoporiferi, ſaporis

poris amari acris, in placentas compactus subrotundas, depressas, unciam circiter crassas, semilibram vel libram ponderantes, & papaverinis foliis involutas. Ex Natolia, Ægypto & India affertur.

Arabes & officinæ Thebaicum, seu quod in Ægypto circa Thebas colligebatur, Opium præ ceteris commendarunt. At vero hodie non amplius distinguitur. Ex quocumque loco veniat Opium, probatur sincerum, molliusculum, sub digitis lentescens, inflammabile, colore fusco aut nigricante, odore vehemente & viroso stupefaciente. Rejicitur aridum & friabile, aut combustum, terra aut arenulis permixtum, aut aliis sordibus inquinatum.

Apud veteres duplex succi papaverini genus distinguebatur. Unum erat lacryma ex incisis Papaveris sativi capitibus diffluens, & Μηκωνος ὀπος; vel apud Medicos per Antonomasiam Ὄπιον dicta fuit. Alterum, Μηκώνειον vel Μηκώνιον dictum; succus erat ex tota planta contusa extractus & inspissatus. Meconium Opio longe ignavius dicebant. Hodie vero unum tantum genus nobis affertur sub Opii nomine, succus nempe ex vulneratis Papaveris albi capitibus stillans; neque ulla alia species apud Turcas & Constantinopoli reperitur præter illud idem quod in placentas nobis affertur. Apud Persas tamen lacrymas ex vulneratis capitibus promanantes distinguunt, & primo prodeuntes sedulo excipiunt, & tanquam viribus præstantiores plurimi faciunt, ut infra dicemus.

Planta ex qua succus ille extrahitur, dicitur Papaver hortense semine albo, sativum Dioscoridi, album Plinio, *C. B. P.* 170. Radice est digito circiter crassa, amaro lacte sicut & tota planta turgente, caule bicubitali, in alas diviso, lævi plurimum, nonnunquam modice hirsuto; cui folia adnascuntur Lactucæ æmula, oblonga, laciniata, crispa, colore glauco, flore rosaceo, quatuor plerumque petalis candidis brevi deciduis, in orbem positis constante: ex cujus calyce bifolio surgit pistillum seu capitellum statim ab initio multis staminibus stipatum, quod deinde abit in fructum unicapsularem seu testam ovatam, capitello ornatam radiato seu stellato, variis per longitudinem intus munitam lamellis parieti pericarpii adnatis, quibus tanquam placentis adhærent numerosa semina minutissima, subrotunda, candida, & sapore oleoso dulci. In diversis Asiæ minoris Provinciis agri conseruntur Papavere albo, ut apud nos Tritico. Ubi capitula producit, leviter inciduntur; & effluunt aliquæ guttæ humoris lactei, quas concrescere sinunt, & colligunt. Clariss. Tournefortius refert, majorem Opii quantitatem extrahi ex contusione & expressione eorumdem capitum. At Bellonius de illa capitum contusione & expressione nihil profert, neque Kæmpferus de Opio quod in Perside colligitur, disserens. His triplex est Opium, sed incisione tantummodo extractum, ut mox dicemus.

In Perside Opii collectio celebratur ineunte Æstate, propinqua maturitati capita decussatim sauciando per superficiem. Culter huic negotio inserviens quintuplici acie instructus, una sectione quinque infligit vulnera longa, parallela. Ex vulnusculis promanans succus postridie scalpro abstergitur, & in vasculum abdomini præligatum reconditur. Tum altera capitum facies eodem

modo

modo vulneratur, ad liquorem pariter proliciendum. Primæ collectionis lacryma *Gobaar* dicta præstantior censetur, & majori pollet cerebrum demulcendi virtute, colorem exhibens albidum vel ex luteo pallentem, sed qui ex longiori insolatione & ariditate infuscari solet. Altera collectio succum promit priori ut virtute ita & pretio inferiorem, coloris plerumque obscuri vel ex rufo nigricantis. Sunt qui & tertiam instituunt, qua obtinetur lacryma nigerrima & exiguæ virtutis.

Opium scalpro abstersum & asservatum præparant, illud aquæ pauxillo humectando vel melle, spata crassa lignea continuo & fortiter tractando in patina lignea & plana, donec elaboratissimæ Picis consistentiam, tenacitatem & nitorem induat. Ita diu multumque subactum, ultimo manu nonnihil tractatur nuda, & demum in cylindros breves rotatum venale exponitur, forcipe dividendum, cum particulas emptores petunt.

Hac serie pertractatum a Persis nominatur *Theriaack malideh* ideſt Theriaca molendo præparata, vel *Therioack afiuun*, ideſt Theriaca opiata ad differentiam Theriacæ Andromachi, quam *Theriaack faruuk* vocant. Nam his populis Opium est Poetarum illa γαλήνη, ἵλαρη & εὐδία, ideſt Medicina animo tranquillitatem, hilaritatem & serenitatem conferens, quo olim tergemino elogio Theriacale Antidotum Andromachi appellatum legimus.

Hic Opii præparandi labor perpetuus est propolarum quorumdam, qui in foris & quadriviis sedentes in eo brachia sua strenue exercent.

Nec una est illius succi præparandi ratio. Sæpenumero non aqua sed melle Opium subigitur ea copia admisso, quæ non siccitatem modo, sed etiam amaritiem temperet. Et hæc specialiter *Bœhrs* appellatur.

Insignior præparatio est quæ ex Nuce Myristica, Cardamomo, Cinnamomo, Maci subtilissime præparatis, & cum Opio accurate mixtis conficitur, quæ cordi & cerebro insigniter prodesse creditur: Polonia, vel ut alii pronuntiant, Pholonia dicitur, puta Philonium Persicum seu Mesuæ. Alii, omissis aromatibus, Croco & Ambra tantummodo massam infarciunt. Multi suam præparationem ipsi pro libitu in usum proprium domi conficiunt.

Præter has præparationes quæ sola pilularum forma deglutiuntur, de liquore quodam apud Persas celebri *Coconar* dicto Kæmpferus mentionem facit, qui affatim & per intervalla propinatur.

Parant hunc liquorem alii ex Papaveris foliis aqua simplici per brevem moram coquendis; alii ex capitibus contusis & aqua macerandis, aut ex iisdem supra colatorium repositis, aquam eamdem septies octiesve superfundendo, admistis pro cujusque placito quæ sapori gratiam concilient.

Tertium Opiati genus Kæmpferus addit, quod Electuarium lætificans & lætificando inebrians nominat. Illud Electuarium cujus basim idem Opium etiam constituit, a Seplasiariis & Medicis varie elaboratur, ac diversis medicaminibus ad roborandos & exhilarandos spiritus dirigitur. Unde diversæ ejus exstant descriptiones, quarum primaria & celeberrima est quæ debetur Hasjem-begi; quandoquidem comedentis animum miris perfundere gaudiis, & magicis cerebrum demulcere ideis & voluptatibus dicitur.

Capi-

Capita Papaveris teneriora aceto condita a nonnullis in menſa ſecunda appetuntur.

Inſtituta plantæ Papaveris albi analyſi, e foliorum cum thyrſis recentium ℔v. prodierunt primo phlegmatis limpidi, flaveſcentis, ſubacidi, odoris & ſaporis ingrati, viroſi, narcotici, qualem folia contrita emittunt, ℔j. ℥vj. ʒvj. gr. iij. deinde liquoris limpidi, rufeſcentis, intenſe acidi, auſteri, odoris empyreumatici ℔ij. ℥xv. ʒj. tandem humoris obſcure fuſci, alcali urinoſi, cum ſalis volatilis tantillo ℥j. ʒj. gr. liiij. olei ſpiſſioris conſiſtentiæ ℥j. ʒij. gr. lxvj. Maſſa nigra in retorta ſuperſtes pendebat ℥iiij. ʒiij. quæ igne reverberii calcinata reliquit cinerum ℥j. ʒiij. gr. xlviij. ex quibus lixivio extracta fuere ſalis fixi mere alcali ʒiiij. gr. lx. Partium jactura in diſtillatione fuit ℥iij. ʒj. gr. xxj. in calcinatione ℥ij. ʒvij. gr. xxiiij.

Ex capitum ſeu fructuum Papaveris albi recentium nec perfecte maturorum ℔ij. ℥xv. per retortam diſtillatis prodierunt primo phlegmatis limpidi, ſubacidi, odoris & ſaporis ingrati, viroſi, qualem folia plantæ contrita emittunt, ℥xj. ʒvij. gr. xlij. deinde liquoris initio limpidi, ſub finem rufeſcentis, ſaporis acidi & auſteri, odoris empyreumatici ℔j. ℥xiij. ʒj. gr. xj. tertio humoris obſcure rufeſcentis vel fuſci, alcali urinoſi cum ſalis urinoſi tantillo ʒiij. gr. xxiiij. Maſſa nigra in retorta reſidua pendebat ℥ij. gr. xxxvj. quæ igne reverberii calcinata reliquit cinerum ʒiij. gr. lj. ex quibus lixivio ſalis fixi mere alcali ʒj. gr. xviij. extracta fuerunt. Partium jactura in diſtillatione fuit ℥iiij. ʒvj. gr. vij. in calcinatione ℥j. ʒiiij. gr. lvij.

Ex his analyſibus liquet haſce Papaveris partes conſtare ex ſale Tartareo & Ammoniacali ſimul junctis, & oleo admodum craſſo; minus autem terræ eſſe in capitibus quam in foliis & caulibus.

Opii vero analyſi inſtituta, hujus ſucci puri & ſinceri ℔ij. præbuerunt liquoris, tum acidi, tum urinoſi ℥xij. ʒij. olei craſſioris ℥ij. ʒiij. Caput mortuum in retorta ſuperſtes pendebat ℥xv. ʒiiij. quæ igne reverberii calcinata reliquit cinerum fuſcorum ℥ij. gr. lx. ex quibus lixivio ſalis fixi mere alcali ʒiiij. gr. xlv. extracta fuerunt. Deperditio partium in diſtillatione fuit ℥j. ʒvij. in calcinatione ℥xiij. ʒiij. gr. xij.

Itaque in Opio plus ineſt ſalis volatilis urinoſi quam in foliis aut capitibus. Sed non ſolus ſal alcali urinoſus in Opio reperitur, ut Pitcarnius exiſtimavit; verum etiam acidus ſal, & quidem potens: quod probatur tum per analyſim, tum etiam ſi ſolutio Opii in Heliotropii tincturam affundatur; colorem enim rubrum igneum huic tincturæ conciliat.

Ex ſale, tum acido, tum alcali & oleo conjunctis compoſitum exſurgit reſinoſum & gummoſum, quod igne inflammabile eſt, cujus maxima pars aqua ſolvitur, & portio mediocris ſpiritu vini. Sulphur craſſum quod in Opio deprehenditur, admodum rareſcibile eſt, ut liquet ex Opii diſtillationibus vehementi odore Opii reſperſis: & ab hoc ſulphure condenſato & ſummæ raritatis capaci ejus virtutem pendere exiſtimo, ut poſtea dicemus.

De Opii qualitatibus non unus eſt omnium conſenſus. Alii conſiderantes Opium

Opium paucorum granorum dosi exhibitum caput gravare, somnum conciliare, doloris sensum obtundere, respirationem intercludere, hominemque dormientem vita privare, illud non modo frigidum, sed quarto recessu esse tale pronuntiaverunt. Alii ad ejus saporem amarum, acrem & causticum attendentes, illud calidum esse constituerunt; nec magis de illius virtute inter se conveniunt. Alii illud virulentiæ & narcoseos accusantes culparunt & rejecerunt. Alii illud magni-faciunt, & pluribus titulis ac elogiis cumulant. Veterum Græcorum plurimi, narrante Dioscoride, illius usum vel etiam externum reformidarunt. „ Raro cogimur, inquit Galenus *L. 2. de compositione Medi-* „ *camentor. secund. locos* (de dolore capitis agens,) pharmacis ex Opio uti; „ cum videlicet præ doloris vehementia homo de vita periclitatur: quanquam „ & tunc solidæ partes ex ejus usu offendantur, adeo ut posthac correctio- „ ne opus habeant. Sic ex Opio collyria multis detrimento fuerunt, ita ut „ debilem oculum reddiderint, & visus hebetudinem: velut etiam auditus „ gravitatem inducunt quæcunque ad vehementem aurium dolorem ex Pa- „ paveris succo sunt composita. Pharmaca enim ex Papaveris succo omnia „ sensum stupefaciunt: & ob id sane cogimur ipsis uti, ubi nullum aliud „ mitigativum opem tulit". Galenum secuti sunt plurimi veterum & neotericorum; Fernelius, Matthiolus, Ruellius, Tabernæmontanus, Rhodius, Renodæus, Zacutus Lusitanus, Quercetanus, Schroderus, &c. Dioscorides tamen illius usum non adeo reformidavit. „ Opium, inquit, sumptum Er- „ vi magnitudine dolorem finit: concoquit, & somnum allicit: tussi atque „ cœliacorum valetudini auxiliatur. Verum si copiosius hauriatur, nocet, „ cum lethargicos efficiens interimat. Ad dolores capitis cum rosaceo oleo „ perfusum efficax est: aurium dolori cum Amygdalino, Myrrha & Croco „ instillatur. Inflammationibus oculorum cum torrefacto ovi luteo proficit; „ igni sacro & vulneribus cum aceto; podagris cum lacte mulieris & Cro- „ co. Somnum accersit subditum sedi pro Balano". Inter recentiores felix Platerus diu neglectum Opium &, ut ait, sub scamno rejectum, in usum revocavit; quem secutus est Franciscus Sylvius Batavus seu De le Boe, qui dixit se nolle Medicinam exercere, si careret Opio: unde Doctor Opiatus dictus est. Sed ut Opii natura & vires melius innotescant, considerandum est quinam sint illius effectus modica dosi exhibiti, quomodo ægri a nimia dosi afficiantur, ac tandem quæ symptomata diuturniorem illius usum sequantur.

Opium vel interne usurpatur, vel externe. Externe admotum tumores incidit, resolvit & discutit; emollit & relaxat; maturat & suppurationem promovet. Diu cuti admotum illam pilis nudat; pruritum in ea excitat, eamdem nonnunquam exulcerat & in vesiculas attollit, si recens sit, & tenerioris sit texturæ caro. Perinæo applicatum ad venerem quandoque proritat: nonnunquam extinguit, harumce partium sensus stupefaciendo. Sæpe externe admotum soporem inducit, & dolores sedat, licet hi effectus admodum incerti sint. Capitis suturis applicatum nonnunquam interimit: nervos relaxat, stuporem & paralysim inducit.

Opium intus sumitur, vel justa dosi, vel nimia. Justa dosis grana duo vel tria

tria raro ſuperat, licet nonnunquam ad drachmam unam & ultra extendatur. Subſtantia ſub pilularum forma exhibetur, vel quovis liquore diſſolutum. Intra breve ſpatium, poſtquam aſſumptum fuit, operationem ſuam exerit; ſemihoræ circiter, ſi diſſolutum; & ſeſquihoræ plus minuſve; ſi ſub forma ſolida in ventriculum injectum fuerit.

Debita doſi exhibitum quamdam circa præcordia gratam ſenſationem excitat: animum ad hilaritatem promovet, ſicut fit ex modica vini potatione: curas & mœſtitiam removet, ſæpe animum ad ſua munia obeunda alacriorem ac vegetiorem reddit; unde audacia, ſui fiducia, fortitudo, magnanimitas & periculorum contemptus ut plurimum ſequuntur. Eam ob rem Turcæ ampla ejus doſi ſeſe ad prælium accingunt. Sanguinis & ſpirituum motus efferos compeſcit, dolores demulcet, corpus laboribus gravatum ſublevat, hæmorrhagias ab æſtuante ſanguine oriundas ſiſtit: ceteras evacuationes ſaltem per tempus cohibet; exceptis ſudoribus & inſenſibili tranſpiratione; láte enim promovet: arteriarum pulſum magnum, elatum & tardum efficit, oris ſiccitatem affert: in cute ruborem & levem pruritum excitat; ſemen auget, & venereum appetitum ſtimulat, præſertim ſi larga doſi hauriatur. Majorem effectum ſortitur in calida & humida tempeſtate, & in corporibus laxioris texturæ, ut in mulieribus & infantibus.

Alii quidem ſunt effectus, qui opium juſta doſi ſumptum frequentiſſime ſequuntur, licet non conſtanter. Sic ſoporem ſæpius inducit, ſed non ſemper; quidam enim ab aſſumpto Opio minus dormiunt. Somnia grata ac jucunda ut plurimum provocat: vomitum & ſingultum ſedat, quandoque excitat, ſicut & ſpaſmos & convulſivos motus: tardiorem efficit in ventriculo ciborum concoctionem: ciborum appetentiam minuit: ſudores excitat: muliebrium menſtruorum, & poſt partum ſuppreſſarum a fibrarum erethiſmo & convulſione purgationum fluxum nonnunquam promovet: placentæ evacuationem aliquando juvat: arenularum & calculorum expulſioni ſæpe conducit: hæmorrhagias quaſdam cohibet: lac nutricum auget: mammarum intumeſcentiam, penis erectionem, ſomnia venerea, & in ſomno ſeminis emiſſionem, cutis ruborem & pruritum, urinæ profluvium, & nonnunquam ſuppreſſionem inducit; licet illi effectus non conſtanter ſubſequantur.

Quidam vero ſunt alii effectus minus frequentes; videlicet fugaces paralyſes, præſertim veſicæ, balbuties, maxillæ inferioris relaxatio, ſudorum ſuppreſſio, alvi ſolutio, aquarum hydropicorum evacuatio, ut VVillis obſervavit, ſtuporis artuum a frigore externo concitati curatio, ſuffocationes, anxietates circa præcordia, ſingultus, vomitus, ſpaſmodici motus, ſincopes & lipothymiæ, & quandoque mors, quæ tamen rariſſime, nec niſi in corporibus ſumme plethoricis, aut in corporibus ſumme debilitatis, & jam a longo tempore attenuatis accidit: unde illius uſus poſt enormes hæmorrhagias aut quaſcunque vacuationes nimias metuendus eſt. E contra mira quandoque virium & vitæ recreatio in quibuſdam ſemimortuis, ut ita dicam, & ad extrema redactis percipitur. Nonnunquam etiam Opium diutius in ventriculo moratur abſque effectu, humoribus nempe ſpiſſis & viſcidis involutum.

Ceſſan-

Cessante narcotici operatione, hæc, ut plurimum, subsequuntur: regressus affectionum & dolorum quæ sedaverat, & sæpe graviorum quam antea, nisi beneficio sudoris aut alio modo eorum causa ab Opio expulsa aut deleta fuerit; sudor, licet non semper superveniat; mictio frequens, nonnunquam alvi solutio, tristitia, & spirituum defectus, pulsus languidus ac depressus, cutis pruritus.

Nimiam Opii dosim sequuntur fere iidem affectus, qui a vini ingurgitatione produci solent, scilicet animi hilaritas, risus immoderatus, artuum relaxatio & debilitas, mentis alienatio, memoriæ defectus, vertigines, oculorum caligines, corneæ laxitas, pupillæ dilatatio, balbuties, sopor, pulsus magnus & tardus, faciei rubor, maxillæ relaxatio, labiorum intumescentia, spirandi difficultas, furor, ventriculi ardor, & nonnunquam gravitas, æstus venereus, priapismus, cutis calor & pruritus, nausea, singultus, vomitus, pulsus inæqualis, modo depressus, modo elatus, convulsiones, sudores frigidi, syncopes, lypothymiæ, mors. Quæ quidem symptomata non omnes omnia aggrediuntur, neque æquali vehementia, sed alios alia plus minusve pro varia corporis constitutione, Opii dosi diversa, & aliis circumstantiis.

Qui non pereunt, liberantur ut plurimum uberrimo alvi profluvio, vel sudoribus copiosis, qui Opii odorem referunt, magno cutis pruritu stipatis. Equidem observandum est alvi profluvium tutius ab Opii dosi nimia affectos liberare; periculosius illos ægrotare, quorum cutis laxioris est texturæ & ventriculus debilis: & ut illorum alii furiosi sunt, alii vero stupidi, ita furiosos mortem facilius declinare quam stupidos & comatosos.

Immoderatus & diuturnus Opii usus procreat partium omnium relaxationem & debilitatem, incuriam, languorem, desidiam, laboris inertiam, corpus torpidum, animum stolidum & hebetem, sicut in ebriosis observare licet, illo tempore excepto quo recens injectum in ventriculum Opium digerunt. Deinde ciborum inappetentiam, difficilem & tardam concoctionem, hydropem, motuum & sensuum imminutionem, corporis incurvationem, artuum tremorem, præmaturam senectutem, sanguinis acrimoniam & depravationem, frequentem micturitionem, in venerem propensionem, priapismum, atque frequentes inter dormiendum seminis emissiones.

Qui vero Opio assuefacti post diuturnum & immoderatum illius usum illud derepente relinquunt, his afficiuntur symptomatis gravioribus vel levioribus pro diversa hominis constitutione, & plus vel minus longo & immoderato ejus usu; scilicet summa & intolerabili mœstitia, anxietate, languore, & spirituum defectu, quibus ægrotans dire cruciatus ad extrema ducitur, & nonnunquam ad mortem usque ipsa vita magis illi exoptatam, nisi ad Opii usum redeat vel vini, cujus vis Opii virtuti non est comparanda. Sæpius quoque cum illis affectionibus pristina mala ab Opio palliolata & coercita, majori cum vehementia regrediuntur.

Præcipuis Opii operationibus recensitis, nunc nobis liceat de ejus operandi ratione aliquid conjicere. Supra recensiti Opii effectus ab insigni illius actione in sanguinem proficisci videntur. Opium autem sanguineum laticem mirum in mo-

modum diſſolvit, expandit, & rariorem efficit. Inde tot phœnomena diverſa vel ſæpe etiam contraria oriuntur. Sanguinis diſſolutionem & rarefactionem arguunt pulſus magnus, elatus, mollis tamen & infrequens, facies tumidior cum rubore, calor per totum corpus diffuſus, fluiditas ſanguinis eorum qui Opio aſſidue utuntur; vix enim refrigeratus concreſcit. Et obſervarunt cruorem ex Turcarum & Indorum in præliis occiſorum cadaveribus poſt unum aut alterum diem æque fluidum dimanare, ac ſi noviſſime fuiſſent enecati.

Sanguine ſic expanſo, arteriæ per totum corpus diſtenduntur; & pro diverſis viſceribus in quibus hæc ſubita fit ſanguinis rarefactio, ſcenæ diverſæ, effectus varii apparent. Statim atque ſanguis per arterias cerebri permeans rareſcit, arteriolæ diſtenſæ & majus ſpatium occupantes nerveos canales intertextos comprimunt, plus minuſve pro majori vel minori ſua dilatatione. Nervos compreſſos nimis minor ſucci nervoſi e glandulis effuſi copia ſubit, & ad partes pervenit; unde corporis functiones minus belle ſe habent, arteriæ tardius vibrant, licet a rarefacto ſanguine plus ſolito diſtendantur: unde pulſus magnus elatus, ſed minus frequens. Calor præternaturalis per totum corpus accenditur, ex eo quod imminuto ſanguinis motu circulari ſeu progreſſivo & aucta fluiditate, motus ejus inteſtinus ſeu fermentatitius augeatur, a quo calor pendet. Ab imminuto ſucci nervoſi ad partes affluxu, & ejuſdem refluxu a partibus ad cerebrum, artuum torpor, motus & ſenſus imminutio ſubſequuntur. Somnus quoque excitatur plus minuſve profundus, quo plus vel minus nervi ſeu nervorum principia functionibus animalibus dicata ab arteriis comprimuntur. Mors denique nonnunquam evenit, ſi ex nimia & ſubita arteriarum intumeſcentia nervoſarum fibrarum cerebri major pars adeo coarctetur, ut illas poſtea ſuccus nervoſus permeare nequeat. Eadem prorſus ratione dolores ſublevantur ab Opio aut ſedantur, non quod doloris cauſa tollatur, ſed quod nervoſi ſucci in nervos influxum inhibendo, impediat quominus irritationis ſenſatio a parte læſa ad nervorum principium ſeu animam uſque perveniat.

Defectu ſucci nervoſi ſeu ſpirituum animalium, ſecretiones & excretiones imminuuntur aut prorſus deficiunt: quod potiſſimum obſervare eſt in hepate & renibus. Idem inſuper illis in viſceribus accidit ac in cerebro. Arteriis ſcilicet præter modum diſtenſis, excretoria bilis aut urinæ vaſa comprimuntur, & horumce humorum excretio ſiſtitur. Sola poſt aſſumptum Opium per cutis membranarumque poros perſpiratio viget, imo vires acquirit ab eo; quandoquidem nulla ſunt vaſa ſecernentia perſpirationi dicata: ſed perſpirationis materia per vaſorum quorumlibet poros membranarum extenſione dilatatos exitum ſibi quærit. Sudor quoque nonnunquam ſupervenit ex eo quod ſudoriferi meatus in extimis vaſis & cute collocati nullis ſint impliciti arteriolis vaſiſve aliis dilatatis, quorum compreſſio huic evacuationi obſtare queat.

Revera quædam evacuationes ſuppreſſæ nonnunquam reſtituuntur ab Opio; ſi nempe illa ſuppreſſio oriatur a vehementiori nervoſarum membranarum irritatione, ita ut aſſiduo & uberiori ſpirituum animalium ad partes affluxu fibræ

bræ continuo & vehementer crispentur & convellantur. Hoc spirituum animalium affluxu ab Opio cohibito vel imminuto, fibræ nervosæ relaxantur, & suppressæ evacuationes saltem per aliquod tempus restituuntur. Sic nonnumquam ab assumpto Opio catharsis, diuresis, mensium & lochiorum fluxus, secundinarum ejectio, necnon calculi renalis excretio, aut aliæ promoventur evacuationes: nec dispari ratione motus spasmodici hystericorum aut hypochondriacorum ab eodem medicamento sedari solent.

Qui per longum tempus Opiatis remediis utuntur, sæpe experiuntur eamdem illam dosim, quæ ad soporem inducendum initio sufficiens erat, post aliquod tempus inutilem & irritam fieri; majorem requiri, vel etiam ad somnum conciliandum quotidie ampliandam esse. Illud autem evenit ex eo quod ex primis Opii dosibus assumptis sanguis certum quemdam fluiditatis gradum adipiscatur, quem eadem dosis augere nequit. Superfluis enim sanguinis recrementis per sudores vel per transpirationem exhalatis sanguinea moles imminuta, non amplius arterias adeo distendit, ut nervos comprimere valeat ad somnum inducendum. Nec eadem Opii portio sufficit ad arterias ad æqualem amplitudinem attollendas; major Opii quantitas requiritur ad sanguineam molem ulterius solvendam & rarefaciendam, & quidem magis ac magis, donec omnem fluiditatem possibilem acquisiverit: tunc enim ampliores Opii doses magis ac magis crescentes non amplius somnum arcersunt.

Quæret aliquis quænam sint principia, quibus Opium hanc insignem sanguinis dissolutionem & expansionem excitare valeat? Cui respondeo, Opium salibus, tum acido, tum alcali urinoso & sulphure crasso plurimum condensato, sed summæ divisibilitatis & expansionis capace, componi. At vero non tam a salibus quam a sulphure ejus vim soporiferam pendere existimo; quandoquidem observamus corpora simili sulphure turgida, ut sunt Crocus, Nux Moschata, Castoreum, &c. in soporem inducere.

Opium autem & aromata soporifera in ventriculum injecta, a fermentativo ventriculi liquore solvuntur, & fermentationem suscipiunt. Hac fermentatione semiexpansa sulphura narcotica ad massam sanguineam deveniunt: non solum fermentativum motum in ventriculo susceptum conservant, sed etiam a spirituosis sanguinis partibus in majorem motum concitantur, cum sulphureis sanguinis partibus permiscentur, easdem in fermentationem secum trahunt, dividunt, attenuant, sicque totam massam dissolvunt ac rarefaciunt: unde sopor. Nec prius operatur Opium, quam ejus sulphura divisa ad massam sanguineam pervenerint. Revera paulo post quam Opium in ventriculo injectum fuit, quidam nec ingratus caloris sensus in ventriculo percipitur, ex blanda titillatione partium salino-oleosarum a stomachali saliva explicatarum; sed somnus non invadit, nisi post semihoram aut horam unam, tempus nempe requisitum ut sulphureæ Opii particulæ ad massam usque sanguineam deferantur.

Si forte Opii particulæ diutius in ventriculo retineantur, aut si majori quam par est copia ingerantur; tum a nimia & incommoda fibrarum nervearum ventriculi titillatione & irritatione oritur nausea, singultus, vel etiam vomitio.

His

His rite perpenſis, ceterorum Opii effectuum ratio ſatis elucefcet: quapropter in illis explicandis diutius non immorabor.

Opio nimia doſi aſſumpto, & mortem gravioribus ſymptomatibus minitanti medentur, primo venæ ſectione & emetico medicamento. Hoc non ſolum Opii reliquiæ in ventriculo ſuperſtites rejiciuntur, ſed etiam vomitus conatibus nervoſæ ſuccutiuntur membranæ, & illis ſuccuſſibus ſpirituum ad partes affluxus inhibitus reſtituitur: illa vero vaſa ſanguinea a ſanguine rariore facto ultra modum diſtenſa vacuatur, & ad ſolitum diametrum reducuntur. De utroque id in primis cavendum, ut vires naturæ adhuc conſtent; alias pejus fortaſſe foret malo remedium. Deinde potionibus acidis, ex ſuccis Citri, Mali Aurantii, granorum Ribeſiorum, aceto, ſpiritibus Vitrioli aut ſulphuris: ſulphurum enim expanſioni obſtant, illorum vim coercent, & rariorem factum ſanguinem cogunt. Clyſteres acriores injiciuntur, Pyrethri aut Euphorbii pulviſculus naribus inſufflatur, ſalia volatilia intus ſumuntur: veſicatoria, ſinapiſmi, & epiſpaſtica medicamenta plantis pedum aut imæ cervici impoſita, item cucurbitulæ, ſcarificationes, uſtiones, punctiones & frictiones dolorificæ, feliciter adhibentur. His enim remediis membranas nervoſas fortiter ſtimulantibus villi concutiuntur, ſpiritus ad partes majori copia allabuntur, partium tonus reſtituitur, fluida canalium renum fortius preſſa, qua data porta ruunt, ſecretiones & excretiones reſtituuntur.

Circa epiſpaſticorum operationem in deliriis ab Opio natis Alexander Thomſon Anglus, *Diſſertationibus medicis de Opio*, obſervat, ægros, cum prima epiſpaſtici operatione inter delirandum conqueruntur de frigido a ſincipite per cervicem delapſu, confeſtim a delirio ſanari. Maximum ſane argumentum, ſtimulum ab epiſpaſtico nerveæ cerebri compagi inditum, eamdem a nimia liquidi copia depleviſſe; unde delirii ſolutio.

Veteres qui Opium frigidiſſimum eſſe arbitrabantur, illud corrigere tentarunt calidis medicamentis & coagulatum ſanguinem ſolventibus. Hinc Theriaca, Mithridatium, Philonium & aliæ Opiatæ compoſitiones. Recentiorum vero unuſquiſque, prout de Opio diverſe ſentiebat, diverſas illius temperandi rationes inſtituit. Alii Caſtoreo & Croco ejus vim narcoticam emendant: alii aceto, ſucco Citri, ſpiritu Vitrioli vel ſulphuris, aut ſimilibus acidis liquoribus: alii ſalibus alcalicis, tum fixis, tum volatilibus: alii ſpiritu Vini, aqua vitæ, vino, aut aliis fermentatis liquoribus: alii ipſa fermentatione: alii igne & torrefactione. Verum, quandoquidem Opium non præſcribitur niſi ad ſomnum conciliandum & dolores demulcendos, fruſtra illam vim anodinam & ſomniferam corrigere vel minuere tentant. Sibi metipſi contrarii ſomniferum expetunt, ſomniferum timent; ſomniferum ingerunt, & illud, ſi poſſent, ejus virtute ſoporifera ſpoliarent. Nihil equidem in Opio veneni reconditur præter hanc virtutem; non igitur correctione opus eſt. Sola purgatio a ſordibus, terra, arena aut aliis inquinamentis, quibus conſpurcatum ad nos ſolet pervenire, requiritur; nihilque ab eo reformidandum, modo juſta doſi & rite exhibeatur.

Purgatur autem a ſordibus, vel, ut ajunt, præparatur ſolutione in liquore quovis idoneo & tranſcolatione. Sæpe colatura ſervatur & exhibetur per gut-

tas sub nomine tincturarum Opii vel Laudani liquidi : nonnunquam etiam liquor ad extracti solidi consistentiam exsiccatur , & sub forma pilularum vel pulveris exhibetur.

Cum duæ sint in Opio substantiæ, gummosa una & resinosa altera , ille succus non æque ab omnibus liquoribus solvitur . Aqueis gummosa tantum substantia liquatur , remanente resinosa integra ; spiritu vini sola extrahitur resinosa : vino aut aceto vel aqua vitæ ambæ simul dissolvuntur. Ex hac menstruorum diversitate diversæ Opii tincturæ exsurgunt, non solum natura discrepantes, sed etiam effectibus. Opii enim tinctura cum spiritu vini extracta, omnium fere consensu vi narcotica intensiori donatur, caput vehementius afficit, & sæpe delirium inducit; ut in hypochondriaco sæpius observavi, qui insomniis affectus usu tincturæ Opii cum aqua paratæ somno placido corripiebatur; e contra vero phrenitide mire divexabatur; cum tincturam Opii cum spiritu vini paratam sumebat.

Opii tinctura cum aceto parata urinas nonnunquam supprimit, ut Medicinæ & Chymiæ peritissimus Jacobus Le Mort observavit. Quæ cum alcalinis salibus conficitur ad somnum conciliandum, parum utilis est; quandoquidem sales acrimonia sua membranas nervosas sollicitando , soporem ab Opio excitatum discutiunt. Revera Opii tinctura cum salibus urinosis volatilibus consociata sudores movet , sicque præparatum quibusdam in affectionibus convenit . Opium vero cum aqua præparatum omnium tutissimum & efficacissimum censemus cum doctissimo VVedelio , & peritissimo Chymico & Medico supra nominato. Nihil enim ex hoc menstruo pertimescendum est ; & Opium sic præparatum non solum hæterogeneis partibus purgatur, sed etiam sua resina nonnullis Medicis reformidanda spoliatur : ita ut apud Joannem Jones Medicum Londinensem , *Tractatu Anglico de detectis Opii mysteriis* , hæc tinctura Panaceæ titulo insigniatur . Revera , quandoquidem constat Opium non esse frigidum, nec sanguinem coagulare , ut putabant veteres; quid opus est tot calidis aut aromaticis substantiis quibuscum consociari solet ? An ad juvandam Opii virtutem ? Sed quæso, quid Opium adjumenti recipere potest a Croco, Castoreo aut ceteris aromatibus quibus longe præstat, tum ad soporem inducendum , tum ad sudores movendos . Aliis quoque de causis hæc aromata in præparationibus usitatis a nonnullis admittuntur , scilicet ad virosum Opii odorem emendandum , vel etiam ad illud magis extendendum, ut facilius in parvas doses distribuatur. Eamdem ob causam quoque Sydenham Opium liquidum extracto sicco anteponit , quod granum unum Opii solutum facilius in quindecim vel viginti guttulas dividatur , quam extractum siccum in viginti partes grani unius.

Opii purgatio vel præparatio cum aqua sic instituitur.

℞. Opii minutim secti q.l. Dissolvatur in aq. limpid. stillatitiæ q.s. digerendo in B. aren. Solutio a massa superstite separatur. Refrigerata per chartam bibulam transcoletur . Nova aqua massæ residuæ affundatur; digerantur. Secernatur a fæcibus, & transcoletur ; sicque aq. affusiones iterentur, donec nulla amplius extrahatur tinctura. Solutiones confusæ evaporentur in B. M. ad extracti solidi consistentiam. Dosis exhibetur a quarta grani parte ad gr. j. aut alterum.

Cum

Cum Opium liquidum desideratur, extracti hujus granum unum in aq. convenientis q. l. dissolvitur, & postea partitis vicibus pro libitu propinatur.

Tinctura Opii cum aqua parata in officinis non diu servaretur, sed brevi mucronem contraheret. Quapropter si Laudanum liquidum servandum sit, hæc tinctura paratur vel cum vino, vel cum aqua vitæ; unde duæ Laudani opiati præparationes hic Parisiis maxime usitatæ, nempe Laudanum liquidum Sydenhamii, & Guttæ anodinæ Equitis Talbor vel Tabor. Ad Laudanum liquidum Sydenhamii conficiendum.

℞. Opii in taleolas tenues secti ℥ij. Croci minutim concisi ℥j. Cinnamom. Caryophyllor. contusor. ana ʒj. Vini Hispan. ℥xvj. Digerantur simul in B. M. per dies duos vel tres. Fiat colatura: servetur ad usum.

Guttæ anodinæ Talbot sic præparantur.

℞. Opii lamellatim secti ℥jß. Corticis Sassafras ℥ß. Rad. Azari ℥ß. Aq. vitæ ℔j. Digerantur sub radiis solaribus in vase clauso per novem dies. Colatura servetur ad usum. Dosis a gutt. iiij. ad xv. vel xx.

Opium præparatum Laudani nomen in officinis obtinuit a Paracelso, qui primus illud sic nominavit quasi laudandum medicamen.

Opii torrefactio a nonnullis proponitur ad virus narcoticum auferendum. Revera minor est Opii torrefacti virtus, non ob sulphuris narcotici, ut ajunt, exhalationem, sed quod plurimæ Opii particulæ combustione destructæ fuerint, & in carbones redactæ. Inutilis itaque hæc emendatio nobis videtur.

Alii fermentatione crassum Opii sulphur dividere & attenuare conantur. Reipsa fermentatum non adeo consopit, & potius sudores movet & diaphoresim, aromatum more, sanguinem & humores exagitando. Sic autem illam perficiunt fermentationem.

℞. Opii ℔j. Aq. comm. ℔iij. Fiat dissolutio. Tum

℞. Mellis optimi ℔iij. Aq. comm. ℔xij. Fiat dissolutio, quæ cum Opii solutione permista, & in vase idoneo recondita, reponatur in hypocausto calido ad fermentescendum. Cum liquor fermentans odorem vinosum exhalat, spuma & fæcibus separatis, distillatur & spiritus extrahitur. Liquor in alambice residuus percolatur, blando igne evaporatur, & ad extracti consistentiam reducitur; solvitur denuo cum humore spirituoso prius elicito, & tinctura ad syrupi dilutioris consistentiam redacta servatur ad usum.

Equidem hæc tinctura majori dosi exhiberi potest, quam Opii tinctura simplex, cum aqua vitæ: sed parum commodi ex hac operosa præparatione refertur. Nec magis utilem aut proficuam esse existimamus hanc Helmontianam Opii cum succo Cydoniorum fermentati præparationem.

℞. Succi Cydonior. recenter expressi ℔x. Opii in tenues lamellas dissecti ℔j. Stent in leni calore, ut fermentescant per septimanas ij. vel iij. Fæcibus postea subsistentibus liquor limpidus effundatur, cui adde Cinnamomi ℥iij. Caryophyllor. Macis, Nuc. Mosch. Cardamom. ana ℥j. Galang. minor. ℥jß. Digerantur simul per duos tresve dies. Liquor per chartam emporeticam transcolatus evaporetur ad extracti solidi consistentiam.

Quidam virosum Opii odorem diuturna digestione, & iteratis dissolutionibus & distillationibus auferunt, & sic veneno narcotico illud spoliari existimant, hac ratione.

℞. Opii q. l. Dissolve in aq. comm. q. s. solutio per chartam emporeticam transcoletur. Colatura in baln. aren. digeratur per octiduum, & postea blando ignis calore per alambicem vitreum distilletur ad melleam consistentiam. Melleo huic extracto novam aquam affunde. Digerantur per octiduum, & iterum distillentur ad mellaginem. Iterentur novæ aquæ affusiones, digestiones & distillationes, donec aqua inodora prodeat, & massa residua nullum amplius odorem emittat. Tunc nova aqua ultimo solvatur, percoletur, & evaporetur ad extracti solidi consistentiam, cujus vis adeo debilis est, ut ad grana iij. iv. v. vj. viij. vel x. tuto exhiberi possit.

Iteratis Opii digestionibus & distillationibus, sulphura dividuntur, & attenuata avolant cum salinis partibus volatilibus. Unde moleculæ terrestres cum sulphuribus & salibus crassioribus remanent fere inertes. Idcirco hanc præparationem parum utilem censemus.

Recensitis Opii præparationibus frequentius usitatis, nunc quædam monita circa illius usum exponamus.

1. Tinctura aut extractum Opii cum aqueis menstruis præparata, ceteris præparationibus præstant.

2. Opii tincturæ & extracta resinosa cum spiritu vini præparata rejiciuntur. Intensiori enim vi narcotica donantur, caput gravant, sanguinem & spiritus inflammant, nonnunquam etiam ventriculi membranis inhærent; ibique gravitates, nauseas, singultus & vomitiones excitant.

3. Rejiciuntur Opii præparationes cum acidis quæ ipsius vim retundunt & destruunt. Neque utiliores censentur cum salibus volatilibus, quorum acrimonia somnus removetur, nisi sudores promovendi sint; tunc enim Opio opem ferunt: neque cum salibus alcali fixis, qui urinas promovent, sed somniferam Opii virtutem admodum minuunt.

4. Opium sub pilularum forma minus conducit, incertæ enim est operationis. Satius est illud sub forma boli debite cum aliis pulveribus permistum & sufficienter extensum exhibere, vel quovis liquore saporis non ingrati dilutum: citius enim actionem suam exerit, & minus frequentes nauseas excitat.

5. Nunquam in ventriculum cibis repletum ingeratur. Quapropter quatuor horarum intervallum a pastu, si solidi fuerint cibi, requiritur; & saltem duarum horarum post jusculum ad illud propinandum. Neque etiam alimenta solida exhibeantur, nisi absoluta Opii operatione; nec juscula propinanda sunt, nisi urgente necessitate, & tribus tantum horis post narcoticum exhibitum.

6. Non exhibeatur, dum fluunt menstruæ mulierum purgationes, puerperarum purgamenta, periodicæ hæmorrhagiæ, aut criticæ evacuationes: nec nisi caute post enormes evacuationes quascunque, ne spirituum defectu ægrotantes ad somnum jam proclives in somnum diuturniorem & fortasse sempiternum inducantur, aut paralysi afficiantur.

7. Summa cum cautela exhibendum hominibus debilioris constitutionis, laxio-

laxioris testuræ, longo morbo debilitatis, infantibus, mulieribus prægnantibus & senibus, illis quorum ventriculus debilior cibos difficillime concoquit, illis quoque qui summam patiuntur sanguinis plethoram, ne, a subita sanguinis expansione, vel somnus letalis vel hæmorrhagia superveniat; rarissime in morbis acutis & inflammatoriis præsertim, ne, simulata morbi sedatione, & Medicus & æger simul decipiantur.

8. Illius usus identidem intermittatur, ne assiduo usu prorsus irritum aut noxium evadat.

9. Tres sunt potissimum Opii exhibendi indicationes, scilicet, vigiliæ nimiæ, dolores acerbi & diuturni, enormes vomitiones vel dejectiones.

10. Addit quoque Thomas Sydenham insigniores spirituum animalium ataxias: unde nonnumquam in spasmodicis nervorum affectibus & passionibus hystericis plurimum juvat.

11. Ab ea potissimum virtute pendet illa quæ in Opio deprehenditur facultas quasdam evacuationes provocandi a convulsivis nervorum crispaturis suppressas. Sic idem Sydennam *Epistola ad Cole*, *p.* 488. ad suppressa hac ratione puerperarum purgamenta restituenda, aliis remediis frustra tentatis, proponit Laudanum una saltem vice tentandum. „ Hic, inquit, Laudanum quan„ tumlibet sua indole adstringat, cum tamen spirituum perturbationem, a „ qua solemnis lochiorum evacuatio fuerat interrupta, compescat, quando„ que plurimum juvare, &, emmenagogis nihil proficientibus, lochiorum „ fluxum revocare potest. Sedulo interim animadvertendum est (pergit idem „ auctor) quod si telo hoc semel misso scopum non attingamus, nec sequantur „ lochia, Opium nullo modo est repetendum. “

12. Opium in quibuscumque morbis, tum chronicis, tum acutis non solum ut soporiferum, sed ut insigne alterans medicamentum a plurimis Medicis prædicatur, & hoc nomine multis laudibus cumulatur. Verum quam infida sit & illusoria hæc praxis brevi experientur illi qui naturæ motus in morbis per aliquod tempus attente perpenderint. Opium enim non modo fugitivum levamen affert, symptomata tantum sedando brevi regressura, intacta morbi causa, sed etiam signa ex quibus Medicus & morbum dignoscere & indicationes suas depromere debet, spissa caligine obnubilat, alia & morbi prorsus aliena symptomata suscitat, naturæ conamina ad crisim perficiendam infirmat vel potius extinguit, & diuturno usu morbos periculo vacuos in gravissimos & sæpe exitiales convertit. Sic soporifer ille succus fallacibus induciis ægrotanti & Medico imponere solet; quandoquidem morbus est sæpe naturæ conatus ad peccantem causam superandam, & ipse dolor est nonnumquam illius conaminis sensatio, sed sæpius partis affectæ stimulatio ab humore peccante, qua natura ad hanc causam expellendam vehementer concitatur. Sane ille succus remedii nomen non meretur, qui hoc naturam orbat incitamento. Sic ex. gr. in nephriticis doloribus a calculo ureteres obstruente oriundis non inutiles censendi sunt dolores quibus æger divexatur. Renes enim, ureteres & musculi abdominis his irritationibus sollicitati modo convelluntur, modo laxantur: sic quandoque calculus conteritur, comminuitur, vel vehementer protruditur, ac tandem iteratis illis conaminibus, & medicina obstetricante, tandem in vesicam expellitur. Idem dicendum de ar-

thriticis doloribus; humor enim in peculiaribus articulorum vasis concretus & hærens ab irritata & inflammata parte paulatim conteritur & resolvitur; ita ut tandem ex minoribus in majora vasa transvehatur, vel a calore partis per dolorem accenso blandam concipiat effervescentiam qua tenuior fit & per cutis poros perspigandi capax. Si in his Opii usus noxius, quid in aliis? Frustra felicem opiaticorum Medicorum praxim nobis opponunt. Attendamus aliquantisper ad eorum methodum medendi tot acribus medicamentis, spirituosis, stimulantibus, salibus nempe volatilibus, oleis essentialibus, odoratis, & aromatibus innixam; nec difficile erit judicare vel hanc methodum ad pravos Opii effectus emendandos, soporosas nempe affectiones discutiendas & torpescentem ab Opio naturam excitandam, excogitatam fuisse; vel Opium utiliter ab his adhibitum fuisse ad tumultus ab illegitima & ad hoc usque tempus inaudita methodo excitatos inhibendos quodammodo & refrænandos.

13. Opium cum clysteribus in intestina injectum eosdem producit effectus ac per os sumptum, imo sæpe majores; & graviora nonnunquam inducit symptomata. Quare raro in clysteribus dissolvitur: sed potius infusa vel decocta ex Papaveris albi capitibus exhibentur, nec nisi cum summa cautela usurpanda sunt, & solummodo ad immoderatos & acerrimos alvi fluxus sistendos, aut in atrocissimis colicis doloribus.

14. Externe admotum dubiæ & incertæ est virtutis: quapropter rarissime ad soporem inducendum applicatur, quod quidem nec temere fieri debet. Sæpius ad odontalgiam sedandam Opii granum unum aut alterum temporum arteriis applicatur, nec absque levamine. Verum Galenus monet opiata pharmaca auribus & oculis admodum noxia esse: visus enim hebetudinem & auris gravitatem inducunt. In vulnera quoque gangrænam sæpius inferunt.

15. Idem ferendum est judicium de Papaverinis ac de Opio, licet eorum vis soporifera longe remissior sit.

Ex Papaveris albi partibus capita fere sola hic in usum veniunt. Matura colliguntur & exsiccata servantur. Ex his disruptis & laceratis, rejecto semine tanquam inutili, infusa & decocta præparantur sicut & syrupus, Diacodium vulgo dictus. Semina vero somnifera non sunt, sed oleosa & nutrientia: ex illis olim, teste Dioscoride, panem conficiebant. Nec solum Papaveris albi, sed etiam nigri semen esculentum est; siquidem scribit Matthiolus eos qui Tridentinas valles, Stiriam & superiorem Austriam incolunt, placentulis vesci cum utriusque Papaveris seminibus & farina paratis, oleoque expresso in cibis continuo uti, non tamen veternosos fieri aut diuturniori somno capi. Nuperrime quoque, cum oleum Olivarum, necatis perfrigida anni 1710. hyeme Oleis, nobis fere deficeret, oleo ex seminibus utriusque Papaveris expresso in olei Olivarum vicem nostrates in cibis innoxie usi fuerunt. Præterea cl. Tournefort. Genuæ observavit nobilissimas matronas & puellas semina Papaveris albi saccharo obducta affatim vorare, neque in veternum incurrere. Quapropter in emulsionibus præparandis ad humorum acrimoniam demulcendam aut æstum compescendum, cum quatuor seminibus frigidis frequenter Papaveris albi semen usurpatur: ex eo quoque oleum extrahitur ad usum externum in linimentis & unguentis adhibendum.

℞. Pa-

℞. Papaveris albi caput unum minutim concisum, rejecto semine. Coque in aq. fontis ℥xij. ad medias. Fiat colatura. Capiat æger hora somni, ad somnum conciliandum.

℞. Capitum Papaver. alb. n. ij. Concisa coquantur in aq. limpid. ℔j. ad tertiæ partis diminutionem. In colatura sensim contunde semin. Papaver. alb. & semin. Melon. ana ℥ß. Fiat expressio, in qua dissolve syr. Nenuphar. ℥j. Dividatur emulsio in duas doses per noctem quatuor horarum intervallo propinandas.

℞. Quatuor semin. frigidor. major. ℥ß. Contunde in decoct. Hord. & rad. Althææ ℥vj. Fiat colatura, in qua dissolve Diacodii ℥ß. vel ʒvj. Fiat emulsio hora somni & longe a pastu exhibenda.

℞. Diacodii ʒx. Aq. stillatit. flor. Papaver. erratic. & Portulacæ ana ℥iiij. Aq. flor. Aurantior. ℥ß. Fiat potio in duas doses distribuenda: altera hora somni propinetur; altera aliquot post horis, si somnus non superveniat.

℞. Extracti Opii solidi granum unum, oculor. Cancror. pp. ℥ß. Terantur in mortario marmoreo & accurate misceantur. Dividatur pulvis in sex partes æquales sexta quaque hora sumendas ad tussim vehementem demulcendam.

℞. Laudan. opiat. gr. ß. Extracti Croci gr. j. Syr. de Althæa ℥ß. Dissolve in infusionis flor. Papaver. rhæad. ℥vj. Fiat potio hora somni exhibenda ad tussim per noctem sedandam & somnum conciliandum.

℞. Laudani opiat. gr. j. Corall. rubri & terræ Japonicæ ana ʒß. Terantur, & accurate misceantur. Tum adde pulver. Cinnamomi & Nucis Mosch. pulverat. ana ℈j. Extracti Juniperi ʒj. Syr. de Absynthio q. s. M. F. opiata in quatuor doses distribuenda, & per vices oggerendas in alvi profluviis immoderatis cum torminibus, aut in superpurgationibus.

℞. Castorei gr. v. Opiati Laud. gr. j. vel Laudani liquid. Sydenhami guttas xij. Dissolve in aq. flor. Aurantior. atque Arthemis. ana ℥iij. Solutioni add. Syr. de Arthemisia ℥j. Fiat potio cochleatim exhibenda ad affectus hystericos compescendos.

Opium usurpatur in Theriaca *Andromachi*, Mithridatio *Damocratis*, Electuar. Diascordio, Antidoto Orvietano *Preder. Hoffmann.* Philonio Romano *Nicolai Salernitan.* Philon. Persico *Mesues*, Pilul. de Cynoglosso, Pilulis Matthæi vel Starkæi *Ph. Bat.* Balsamo hypnotico *Charas*, Pulvere *Requies Nicolai Alexandrini* dicto, Trochiscis de Karabe. Semina Papaveris albi usurpantur in Syrupo Jujubino *Mesues*, Pulvere Diarrhodon *Abbatis*. Pulver. Haly, Diatragacanthi frigidi *Nicol. Alexandr. Requies Nicolai* dicto, Philonio Persico *Mesues*, Trochiscis Alkekengi *Mesues*, & Trochiscis *Gordonii*.

ARTICULUS QUINTUS.

De Acacia vera, & Acacia nostrate.

ACACIA vera & succus Acaciæ, *Off.* Ακακία, *Galeni*, *Damocratis & aliorum*: Ἀκακίας Ἐγχύλισμα, *Dioscor.* Δάκρυον κυανωπὸν ἀκανθης, *Andromachi*.

Succus est inspissatus, gummosus, colore extus fuscus aut nigricans, intus rufescens seu subfulvus, consistentiæ firmioris, duræ, in ore lentescens, saporis austeri adstringentis, non ingrati, in massulas subrotundas 4. 6. vel 8. unciarum pondere, & tenuioribus vesicis involutas compactus.

Probatur recens, purus, nitidus, qui aqua facile dissolvitur. Nigerrimus & siccissimus improbatur, sicut etiam sordibus conspurcatus. Ex Ægypto per Massiliam nobis affertur.

Exprimitur ex siliquis immaturis plantæ quæ dicitur Acacia folio Scorpioides leguminosæ, *C. B. P.* 392. Acatia sant, & Akakia, *P. Alp. de Pl. Ægypt.* cujus descriptio *Articulo de Gummi Arabico* exposita fuit, quandoquidem eadem arbor Gummi Arabicum & hunc succum suppeditat. Siliquæ nondum maturæ, aqua perfusæ contunduntur, exprimuntur; & succus expressus coctione inspissatur, & in massulas cogitur.

Constat ex mediocri salis acidi portione, paululum salis alcali, terra adstringente copiosa, & oleo tum tenui, tum spisso plurimo: ex quibus conjunctis compositum exsurgit salsum, aluminosum, mucaginosum.

Inter incrassantia, adstringentia & repercutientia medicamenta numeratur. Ventriculum firmat, vomitum sedat, & alvi profluvia, hæmorrhagias quascumque sistit, sanguinem inspissando, humorum acrimoniam demulcendo, & olidas partes roborando ac firmando. Intus exhibetur, vel sub forma pulveris aut boli, vel conveniente liquore dissolutus a ʒß. ad ʒj.

Ægyptii, referente Alpino, sanguinem spuentibus Acaciæ drachmam singulo mane aliquo liquore dissolutam potandam offerunt. Idem mulieribus quæ immodicas uterinas patiuntur hæmorrhagias, hunc succum dissolutum & in uterum injectum proponit. Frequentissimum est in collyriis apud Ægyptios illius usus ad oculos roborandos, atque ab inflammationibus, quæ ibi frequentissimæ sunt, tuendos. In gargarismatibus repercutientibus, in angina ad fluxionem incipientem cohibendam utiliter usurpatur. Ad anum uterumque procidentem succo dissoluto cum foliorum florumque decocto nihil præstantius esse idem Alpinus asserit. Ab eodem ad podagricos dolores in fotu commendatur, sed adstringendo repercutit: quare his in affectibus minus tutum est; quandoquidem humoris fluxum coercet, sæpiusque versus interiora repellit.

℞. Acaciæ veræ ʒß. Conserv. Rosar. rubrar. ʒj. Corall. rubr. ℈ß. Syr. de Symphyto q. s. M. F. bolus in cruenta exspuitione.

℞. Acaciæ Ægyptiacæ ʒj. Dissolv. in succor. Plantag. & Heder. terrestris ana ℥iij. Adde Syr. Rosar. siccar. ℥j. M. F. potio cochleatim exhibenda in hæmorrhagiis.

Usurpatur in Theriaca, Mithridatio, Trochiscis de Karabe, Ung. stiptico *Charas.*

Cairi, inquit P. Alpinus, Coriarii ad denigrandas pelles multam copiam illius succi absumunt.

In officinis Acaciæ veræ defectu alium succum extractum sæpe substituunt, quem Acaciam nostratem seu Germanicam nominant, licet viribus ab Acacia vera paulo diversum. Quapropter ad Theriacæ confectionem Pharmacopœi curare debent, ut veram & genuinam Acaciam conquirant, quæ magni est usus in Ægypto, & facile apud nos reperitur.

ACACIA nostras & Acacia Germanica, *Off.* Succus est inspissatus, siccus, durus, ponderosus, niger, intus nitens, in massulas vesicis involutas compactus, sapore acido austero. Ex Germania affertur, necnon etiam in officinis nostris præparatur.

Planta ex cujus fructu succus ille elicitur, dicitur Prunus sylvestris, *C.B. P.* 444. vulgo *Prunellier* vel *Prunier sauvage*. Arbor fruticosa est, sepibus notissima, multis ramis donata, & spinosa, cortice subpurpureo & cinereo circumvestitur. Folia profert lanceolata, in ambitu serrata, sapore adstringente. Flores ante folia e ramulorum tuberculis nascuntur conferti, niveo candore insignes, teneri, amari, aliquantisper odorati, rosacei, pentapetali, in quorum medio stamina alba apicibus intense croceis ornata stylum viridem longiorem circumdant, ex calyce exsurgentem; qui calyx deinde in fructum abit. Flosculis pari fertilitate succedunt fructus parvi, ex rotundo oblongi, Cerasis vulgatis minores, primum virides, paulo ante maturitatem glauci, tandem maturescentes atro-cærulei, insigni adstrictione præditi, officulum continentes Cerasi officulo par aut paulo minus, sed longius, cum nucleo simili. Radice nigra est.

Folia, cortex & fructus immaturi refrigerant, exsiccant & adstringunt: unde usus eorum in hæmorrhagiis & alvi profluviis frequens.

Licet Matthiolus omnibus sylvestris Pruni partibus adstringentem facultatem tribuat, flores tamen & fructus maturi excipiendi sunt, qui alvum laxandi virtute pollent. Unde flores ad alvum subducendum in vino macerati aut in syrupo crebris infusionibus parato a quibusdam exhibentur. Quin etiam eosdem exsicatos in Cerevisia calida propinatos alvum movere Simon Pauli refert. Aquam e floribus distillatam & potam ad laterum dolorem & pleuritidem Tragus commendat: eamque multo efficaciorem asserit, si flores recentes vino generoso macerati in B. M. distillentur; quandoquidem spiritus ille sudorificus est ab ℥iiij. ad ℥vj. propinatus.

Fructus bene maturi alvum laxant; sed immaturi refrigerant & adstringunt: quapropter melle conditi dysentericis & alvi profluviis laborantibus exhibentur. Ex Prunis sylvestribus immaturis in clibano exsiccatis & postea cum musto vel Cerevisia fermentatis apud Germanos vina & Cerevisiæ præparantur in alvi profluviis & immoderato mensium fluxu proficua.

Ex iisdem immaturis & recentibus succus exprimitur, coquitur & inspissatur ad extracti solidi consistentiam sub Acaciæ Germanicæ nomine, & Acaciæ veræ succedaneum habetur. Majori tamen aciditate donatur; quapropter magis refrigerans & adstringens censetur: multo minus olei continet; idcirco humorum acrimoniam non æque ac vera Acacia temperare valet. Adversus hæmorrhagias & alvi profluvia ad ʒj. sub forma boli vel in potionibus dilutus nonnumquam exhibetur: ad anginam statim initio in gargarismatibus utiliter miscetur.

℞. Acaciæ nostratis ʒj. Sal. Prunell. ʒß. Mellis rosati ℥j. Aquar. still. Rosar. & Plantag. ana ℥iij. M. F. gargarisma in angina incipiente.

Pruni sylvestris folia in Unguento Comitissæ usurpantur.

AR-

ARTICULUS SEXTUS.

De Hypociſtide.

HYpocistis, *Off.* Ὑποκιστίς, *Dioſcor.* Taraſith, *Arabum*. Succus eſt exſiccatus, niger, nitens, ſaporis auſteri. Ex Gallo-Provincia, Gallia Narbonenſi, & Orientalibus plagis nobis affertur. Eligatur purus, nitidus, niger, non aduſtus.

Planta ex qua extrahitur, dicitur Hypociſtis officinar. *C. B. P.* 465. E variorum Ciſti generum radicibus veluti ſurculus erumpit, Orobanches forma: caule infima parte quatuor vel quinque lineas, ſuprema pollicem vel duos pollices craſſo, tres quatuorve alto, carnoſo, ſuccoſo, diſruptu facili, candicante, purpuraſcente aut ſublutei coloris, ſaporis amari & ſumme adſtringentis, foliolis ſeu ſquamis craſſis, ſemipollicem longis, duas treſve lineas latis, obtuſe acuminatis, diverſi coloris in diverſis ſpeciebus, undique obſito. Multos gerit in ſummitate flores congeſtos cum foliolis aut ſquamis plurimis ſimilibus craſſis intermiſtos & circumſeptos. Flos mali Punicæ cytino ſimilis monopetalus eſt, campanulatus, ſeptem vel octo lineas longus, cujus pars infima pro calyce eſt, ſuprema in quinque dividitur ſegmenta duas lineas longa, ſubrotunda; quorum medium piſtillum occupat duas lineas longum, in globulum deſinens ſtriatum, cujus ſtriæ ſtato tempore dehiſcentes tenuiſſimum pollinem emittunt: ſicque hæc pars piſtilli ſtaminum & apicum vices gerit. Infima floris pars paulatim intumeſcit ad ſemiunciæ craſſitiem, & fructum conſtituit ſubrotundum, ejuſdem cum flore coloris, mollem, intus veluti radiatim in ſex vel octo partes diviſum, ſucco turgidum lento, glutinoſo, limpido, ſaporis fatui, & ſeminibus fetum pulveris adinſtar tenuiſſimis. Sphæriceo huic fructui ſtriatus piſtilli globulus ſupereminens ſemper adhæret. Caulis a Ciſti radicibus quibus innaſcitur, facile avellitur; & ſcrobiculum relinquit in radice lævem abſque ullo fibrarum veſtigio. Cl. Tournefortius in Creta inſula obſervavit Hypocidiſtis ſpecies colore diverſas, ut videre eſt *in Corollar. Inſt. R. H.* Sola Hypociſtis flore luteo odorata erat, & odorem Lilii convallium referebat; ceteræ ſpecies erant inodoræ.

Ad ſuccum præparandum, cytinos ſeu fructus recentes contundunt, & ſuccum eliciunt, qui ſubinde inſolatur & denſatur ad extracti ſolidi conſiſtentiam. Præter hanc Hypociſtidis præparationem nonnulli tempore Dioſcoridis plantæ ſurculos exſiccabant, fractos macerabant, incoquebant, percolabant, & ad extracti conſiſtentiam indurabant.

Hypociſtis ex iiſdem fere conſtat principiis ex quibus Acacia, & iiſdem virtutibus donatur. Potenter adſtringit, & ad omnes fluxionum affectus, puta ſanguinis rejectiones, profluvia muliebria, cæliacos dyſentericoſque affectus commendatur. Quin ſi quam partem roborare conſilium ſit, inquit Galenus *L. 7 ſimpl. Medicam.* quæ videlicet pluſculo humore exſoluta fuerit, robur & firmitatem illi non imbecilliter addit. Sic ſane ſtomachicis epithematis, hepaticiſque commiſcetur, & ex viperis confecto antidoto inditur, nimirum quo corpora confirmet ac roboret. Intus ſumitur a ℈ß. ad ℈j. In gargariſmatibus repercutientibus ſicut Acacia uſurpatur.

℞. Hypociſtid. ℈ij. Syrupor. de Symphyto & Berberis ana ℥j. Mucag. Gumm.

Tragacanth. ℥j. Aquar. Plantag. & Portulac. ana ℥ij. Fiat looch. ſ. a. quo utatur æger ex cochleari frequenter, in hæmoptoe.

℞. Hypociſtid. ʒj. Corall. rubr. Terr. ſigill. Lapid. Hæmatit. pptorum ana ℈j. Syrup. Hederæ terreſtris ℥j. Aq. Plantag. & Portulac. ana ℥iij. M. F. potio cochleatim exhibenda.

℞. Hypociſtid. & Acaciæ noſtrat. ana ʒj. Conſerv. Roſar. & Cynorrhod. ana ʒij. Syr. Berber. q. ſ. Fiat opiata in quatuor doſes quarta quaque hora exhibendas diſtribuenda, ad ventriculum debilem roborandum & diarrhæam ſiſtendam, obſervatis obſervandis.

Uſurpatur in Theriaca *Andromachi*, Mithridatio *Damocratis*, Trochiſcis de Karabe, & in Emplaſtro regio ad hernias.

ARTICULUS SEPTIMUS.

De Catechu, & Lycio veterum.

CATECHU & improprie Terra Japonica, *Off.* vulgo *Cachou*. Eſt ſuccus gummoſus, reſinoſus, induratus, extrinſecus e rufo nigricans, intrinſecus e rubro fuſcus, ſaporis adſtringentis, ſubamari, poſtmodum dulcioris & grati, odoris expers. Duplex eſt: unus defæcatior, qui in ore cito liqueſcit; alter magis craſſus, terreſtris & quaſi fæculentus, qui ſæpe terra, arena, lapillis aut aliis heterogeneis permiſtus reperitur, & nonnumquam aduſtus. Hic deterior cenſetur: ille rarior, ſed præſtantior, & cum reperitur, eligendus. Ex Malabar, Suratta, Pegu, & aliis Indianis oris affertur. Improprie Terra Japonica dicitur, cum in Japonia non reperiatur niſi aliunde illuc advectus.

Mercatores ab hujus ſucci ariditate & friabilitate decepti terram eſſe crediderunt: verum nullus in dubium hodie revocat quin ſit ſuccus ex Vegetabilium familia extractus & inſpiſſatus; ſiquidem in aqua communi facile diſſolvitur, & nulla terra ab eo tranſcolatione ſeparatur, igne accenditur & comburitur, & paucos cineres poſt ſe relinquit. Sed de illius ſucci origine, ſeu de planta ex qua extrahatur, apud auctores non plane conſtat. Imo ex pluribus & diverſis plantis hic ſuccus coctione elicitur, qui his nominibus *Khaath*, *Cate*, *Catechu*, *Caetchu*, & *Caſtioe* inſignitur.

Si enim Garciam audiamus, arbor ex qua ſuccus Cate extrahitur, magnitudine eſt Fraxini, folio minuto Ericæ aut Tamariſci ſimillimo, perpetuo virente, multis ſpinis horrida. Sic autem illius ſucci extrahendi rationem refert. Ramos hujus arboris minutim conciſos elixant, deinde contundunt; poſtmodum cum farina Nachani & cujuſdam nigri ligni quod iſthic naſcitur ſcobe, (interdum etiam ſine eo) paſtilli & tabellæ formantur, quas in umbra ſiccant.

Jacobus Bontius eamdem deſcribit arborem creberrimis in trunco & ramis ſpinis obſitam, foliis fere Sabinæ vel arboris quam vocant Vitæ, ſed non tam pinguibus & craſſis. Fabas fert rotundas, inquit, punicei coloris, in quibus tres aut ad ſummum quatuor nuces clauſæ latent tanta duritie ut dentibus frangi nequeant. Ex ejus radice, cortice & foliis extractum *Cate* dictum excoquitur; quod illi auctores ambo Lycium Indicum Dioſcoridis eſſe exiſtimant.

Verum Herbertus de Jager, *Ephemerid. German. Decad.* 2. *Ann.* 3. ſcribit

Ly-

Lycium Indicum, seu *Cate* Garciæ, vel *Khaath* ut Indi nominant, & *Reng* ut Persæ dicunt, succum esse extractum non ex una arbore, sed ex fere omnibus Acaciæ speciebus quæ cortice adstringente & rubescente præditæ sunt, multisque aliis plantis ex quibus similis succus excoqui potest; qui omnes succi eodem nomine *Kaath* ibi designantur, quamvis bonitate & virtute dispares. Unam tamen observat esse arborem, quæ præstantissimum & optimum Kaath reddit.

Ab ipso dicitur Acaciæ species ex qua Kaath seu Lycium Indicum conficitur, Kheir *Indor.* & *Decanor.* Khadira *Brachman*: Tsaanra *Golcondens.* Karang-galli Patti *Malabarum.* Acaciæ species est spinosa, ramosa, cujus rami majores cortice albicante cinereo vestiuntur; surculi autem qui folia producunt, cute rufescente obducuntur, & ex majoribus ramis erumpunt inter spinulas binas hamatas, ex adverso oppositas. Folia alata ad costam unam adhærentia Acaciæ foliis similia sunt, sed minora. Flores & fructus non vidit. Ex hac arbore in Regno Pegu succus coctione extrahitur, quo suum Khaath per totam Indiam adeo celebre conficiunt.

Necnon etiam inter plantas quæ extractum Khaath seu Catechu præbent, insignis est quoque Areca arbor, referentibus eodem Herberto de Jager loco supra citato, & Joanne Otthone Helbigio *Ephemerid. Germ. Ann.* 9. *&* 10.

Palmæ species est, quæ dicitur Palma cujus fructus sessilis *Fausel* dicitur, *C.B.P.* 510. Filfel & Fufel, *Avicennæ*: Fausel sive Areca Palmæ foliis, *J.B.I.* 389. Areca sive Fausel, *Clusii exot.* 188. Pinung, *Bontii*: Caunga, *H. Malabar. I.* Arbor est procera, radice nigricante, oblonga, spithamam crassa, cum plurimis radiculis albicantibus & rufis; caudice ad radicem spithamam crasso, in summitate paulo minore; cortice obducto dilute viridi, & adeo lævi ut nullum ascensum præbeat nisi aptatis ad pedes compedibus & laqueis, aut cincto per intervalla caudice vinculis quibusdam ex Sparto aliave materia confectis. Frondes seu palmites ex caudice decussatim bini, superiores ex inferiorum sinu emergentes, ima sui parte summitatem caudicis instar vaginæ seu capsæ rotundæ & clausæ circumplectentes, caput oblongum in summitate arboris ipso caudice crassius constituunt. Exteriores pede fisso ac rupto, postea successive suo tempore decidunt. Palmites exeunt e costa media, superius nonnihil cava, inferius rotunda, & pinnis seu follis binis ordine oppositis, tres quatuorve pedes longis, quatuor plus minus pollices latis, ac instar flabellorum complicatis, viridibus & nitentibus. In summa arbore e foliorum sinubus exeunt vaginiformes capsæ, quatuor plus minus spithamas longæ, e singulis foliis singulæ, surculos floribus & fructibus onustos includentes, parte interiore quæ palmitum medium seu centrum respicit, concavæ, exteriore convexæ, superficie glabra & æquali, in medio partis cavæ stria lacunosa sulcatæ, secundum quam rumpuntur & aperiuntur, exterius primum e viridi albicantes, per tempus flavescentes, interius candidæ. Surculorum in capsis inclusorum alii crassiores ima parte fructibus teneris dotati sunt, alii tenuiores gemmis florum in duabus oppositis partibus obducti: sunt autem gemmæ istæ parvæ, angulosæ, albicantes, in tria petala rigida, cuspidata & crassiuscula se aperientes; continentque in medio stamina novem albicantia, tenuia, tria longiora, ex flavo albicantia, quæ a sex minoribus magis flavis cinguntur. Fructus adhuc teneri & molles candidi sunt ac niten-

ten-

tentes, albicantibus surculis appensi, forma non rotunda, sed angulata, maxima parte foliis calycis oblongo-rotundis & mutuo circumvolutis comprehensi: humorem multum & limpidum saporis adstringentis in medio pulpæ continent: pulpa per tempus aucta, humor minuitur, donec nullus supersit: deinde medulla albicans nascitur, pulpa indurescente; & cortex tandem aureo-flavus fit. Fructus justam magnitudinem adepti, antequam siccati sint, perquam similes Dactylis sunt, oblongo-rotundi: in una & superiori parte strictiores constant ex cortice crasso, glabro, membranaceo, pulpa e fulvo rubescente, quæ per siccitatem fibrosa evadit seu lanuginosa & flavescens, intus in medio medulla albicante, seu potius nucleo aut semine. Cum jam fructus exsiccatus est, nucleus a pulpa fibrosa facile separatur, Avellanæ vel Nucis Moschatæ magnitudine, turbinatus ut plurimum, vel una parte compressus & sessilis, ex altera convexus, rugosus, striatus extrinsecus, coloris rufi aut Cinnamomei, materie dura non admodum cedenti cultro, venis candicantibus, rufis & rubentibus intus respersa, saporis nonnihil aromatici & paulisper adstringentis. In maritimis & arenosis tantum locis hæc arbor nascitur.

Maximam hujus arboris fructui famam conciliavit quotidianus ejus apud Indos usus, qui eum sive mollem, sive durum cum Lycio Indico sive Khaath, & foliis Betel, addito momento Calcis, assidue masticant, succum sive salivam his rebus tinctam deglutiendo, cetera expuentes.

Hæc est ex Areca extracti, Khaath quoque dicti, præparandi ratio, referente supradicto Herberto de Jager, *Ephem. Germ. Dec.* 2. *Ann.* 3. Nucem Arecam vel Fausel, quando adhuc viridis nec plane matura est, in duo triave frusta secant, & ita in aqua, addito parum Calcis ex testis ostreorum ustis, per quatuor horarum spatium excoquunt, donec segmenta colorem obscuro-rubrum contraxerint. Calx multum juvat. Tum adhuc calens decoctum percolatur, & refrigeratum sensim detrahitur a materia spissa & fæculenta in fundo relicta. Hæc fæcula sola inspissata Khaath quoque dicitur, & eodem modo ac extractum Cate usurpatur. Sed ut illud extractum præstantius efficiant, addunt corticum Tsiantæ seu Acaciæ prædictæ recentium & viridium tusorum & per tres dies maceratorum aquam, & coquunt ad extracti molliusculi consistentiam. Tandem massam inspissatam super storeas soli exponunt, & in massulas vel pastillos redigunt.

Magnates & ditiores hoc Lycio sive Catechu haud contenti, illi Cardamomum, lignum Aloes, Moschum, Ambarum, & alia admiscent, quo gratius & luxuriosius evadat. Talis est compositio quorumdam pastillorum apud Indos paratorum, rotundorum, planorum, Nucis Vomicæ magnitudine, a Batavis in Europam allatorum sub nomine *Siri Gata Gamber*. Tales sunt quoque pastilli nigri sub diversis formis, modo pilularum, modo seminum, florum, fructuum, muscarum, insectorum, modo muscerdæ, aut aliorum ad libitum, a Lusitanis in urbe Goa effícti; quique ob vehementiorem aromatum fragrantiam, a nostris ut plurimum respuuntur. Verum ut nationes illæ valde fraudulentæ sunt, sæpe contingit ut arenam, argillam aut alia heterogenea huic extracto permisceant, quo massam & pondus augeant; adeo ut raro mera illa pura & sincera ex illorum manibus haberi possit.

Are-

Areca, observantibus Garcia & Jacobo Bontio, nondum matura, masticata vertiginem cerebro subitam inducit, non secus ac si sumpto vino quis ebrietatem contraxerit. Sed hæc alteratio, sumpto pauco sale & haustu aquæ gelidæ, breviter evanescit.

Hanc masticationem orientales populi commendant adversus fœdum oris halitum, ad firmandos dentes & gingivas, ventriculum roborandum, vomitiones & diarrhæas sistendas, ciborum appetentiam excitandam, concoctionem adjuvandam. Interim os masticantium velut cruore delibutum, fœdo aspectu squalet.

Catechu sincerum & sine aromatibus modice adstringit, dentes & gingivas firmat, aphthas & oris exulcerationes sanat, tonsillis & anginæ medetur, cruentam exspuitionem sedat, catarrhos inhibet, tussi & raucedini conducit, pituitam acrem demulcet, ventriculum roborat, ciborum concoctionem juvat, alvi profluvia, diabetem, hæmorrhagias sistit, & menses immoderatos minuit. G. Volfgang. Vedelius *in Ephem. German.* refert observationem herniæ varicosæ in juvene usu Catechu sanatæ.

De terræ Catechu dosi nimia nihil timendum mihi videtur: frustula enim assidue in ore detineri possunt, nova dissolutis substituendo absque ullo malo eventu. Observandum est quo minutiora sunt frustula, eo palato gratiora deprehendi: fragmenta in os ingeruntur, seminis Anisi vel Coriandri magnitudine. Substantia sub forma boli vel tabellarum deglutitur a ℈ß. ad ʒß. Ex eo Vedelius tincturam sic extrahit.

℞. Catechu q. v. Pulverato affunde Sp. vini rectif. sextuplum vel octuplum. Digerantur; & extrahitur tinctura elegantissima, quæ sensim effundendo a fæcibus separatur, & servatur ad usum. Dosis a gutt. xx. ad lx.

Hæc tinctura sicut etiam Catechu substantia feliciter usurpantur in gargarismatibus adversus anginam.

℞. Catechu ʒj. Sacchar. ℥j. Exacte pulverata misceantur, & excipiantur mucagine Tragacanthi cum olei Cinnamom. gutta una vel altera. Formentur pastilli sublinguales, in tussi catarrhali & diarrhæis.

℞. Catechu ℥ß. Nuc. Mosch. Corall. rub. pp. ana ʒj. Syr. Cydonior. q. s. M. F. opiata. Dosis ʒj. ter die exhibenda in hypercatharsi, diarrhæa & dysenteria.

℞. Terr. Catech. ʒj. Hæmatit. pp. ʒß. Diacod. ℥ß. Syr. e rosis siccis ℥j. Aquæ Portulacæ & Sperm. Ranar. ana ℥iij. M. F. Julap. in hæmoptoe & hæmorrhagiis.

℞. Catechu pulver. ʒiij. Mucilag. Gumm. Tragacanth. & Syr. de Symphyto ana ℥j. Aq. Plantag. ℥iij. M. F. lohoc, adversus hæmoptoem & tussim catarrhalem.

Num Catechu idem sit cum Lycio Indico *Dioscoridis* dubium est non facile solubile. Dioscorides Galenus & Plinius duplicis Lycii meminerunt; Cappadocis nempe, & Indici. Primum erat succus extractus ex arbore quadam spinosa, virgis trium cubitorum aut longioribus, cortice pallido, foliis Buxi densis, fructu Piperis instar nigro, lævi, amaro, densoque radicibus multis, obliquis, lignosis, nascente in Cappadocia, Lycia, pluribusque aliis locis.

cis. A Græcis Λύκιον & Πυξάκανθα dicebatur. Lycium seu extractum parabant ex ramis cum radicibus tusis, & per dies multos in aqua maceratis, denique coctis: tum quidem lignis abjectis, liquor iterum coquebatur, donec Mellis crassitudo fieret. In massulas compactum erat extrinsecus nigras, intus, cum frangerentur, rufas, cito nigrescentes, odore minime viroso, cum amaritudine adstringentes. Simili modo quoque fieri solebat Lycium, semine expresso & insolato.

Alterum seu Indicum Lycium, colore croceo, illo præstantius & efficacius. Tradunt, inquit Dioscorides, fieri ex frutice Lonchitide vocato. Est is e spinarum genere, virgas habens rectas, tricubitales aut etiamnum majores, a radice numerosas, & Rubo crassiores. Ruptus cortex rufescit; folia vero Oleæ similia visuntur.

Hæ descriptiones cum Cate Garciæ & Bontii, aut cum Herberti de Jager Acacia Indica minime conveniunt: unde concludere possumus nos Græcorum Indico Lycio carere. Lycium autem Cappadocium in officinis non amplius reperitur.

ARTICULUS OCTAVUS.

De Succo Glycyrrhizæ.

SUCCUS GLYCYRRIZÆ, & Succus Liquiritiæ, *Offic.* Γλυκυῤῥίζης χύλισμα, *Dioscoridis* & *Galeni*. Succus est extractus, & inspissatus in massulas aut laterculos ℥iiij. vj. vel viij. foliis laurinis involutos, compactus, niger, siccus, fragilis, intus, cum frangitur, splendens, in ore deliquescens, sapore dulci cum quadam acredine. Optimus censetur, qui dulcissimus, recens, purus, & linguæ subditus totus liquescit. Rejicitur adustus, amarus, arenulis aut sordibus conspurcatus. Ex Hispania Massiliam, & ex Hollandia affertur.

Planta ex qua extrahitur, dicitur Glycyrrhiza siliquosa vel Germanicā, *C. B.P.* 352. Glycyrrhiza radice repente, vulgaris Germanica, *J. B.* 2. 328. Glycyrrhiza vulgaris, *Dodon. Pempt.* 341. cujus descriptionem & vires *Cap. de Radicibus* exposuimus. In Creta insula, Italia, Germania, Gallia crescit; ibique locorum succus extrahitur. Sed laudari solet qui ex Hispania affertur, ubi magna copia præparatur, præsertim circa Dertusam & Ilerdam Catalauniæ civitates. Ibi, referente viro rei herbariæ & historiæ naturalis peritissimo D. Ant. de Jussieu, radices recentes Julio mense colliguntur, purgantur, in aere fere exsiccantur: deinde minutim concisæ ex aqua coquuntur, colantur, & exprimuntur. Expressus succus igne inspissatur, donec manibus tractari possit: tum in massulas compingitur, foliis laurinis involvitur, ac tandem sole perfecte siccatur, & servatur.

Succus ille ad eadem valet ac Glycyrrhiza. Bechicum est eximium, quod per se utiliter ad pulmonum & thoracis affectus sumitur, & aliis medicamentis commiscetur. A Dioscoride ad vesicæ scabiem & renum dolores commendatur.

℞. Succi Glycyrrhizæ Hispanici ℥ij. Sacchar. albi ℥iiij. Opii ʒß. Mucilaginis

Gumm.

Gumm. Tragacanth. q. ſ. M. Fiant Trochiſci ſublinguales, ad tuſſim vehementem compeſcendam & catarrhum diſcutiendum.

℞. Succi Glycyrrhiz. ℥j. Croci minutim ſecti ℈j. Vini Canarini ℔ij. Digerantur frigide per 9. dies. Detur hujus tincturæ cochlear unum aut alterum ſæpius die, ad pituitam viſcidam incidendam, & expectorationem promovendam.

℞. Aq. fontan. ℔ij. Aq. Calcis ℔j. Croci minutim conciſi ʒß. Succi Glycyrrhizæ Hiſpan. in tenues lamellas redacti ℥j. Mellis Narbonenſ. ℥ij. Digerantur calide in vaſe clauſo per 24. horas. Fiat colatura. Exhibeatur calida ad ℥iiij. tertia vel quarta quaque hora, in tuſſi vehementiori, in catarrho & aſthmate, ad pituitam acrem demulcendam, craſſam incidendam, & expectorationem promovendam.

Succus Liquiritiæ uſurpatur in Theriaca *Andromachi*, & Trochiſcis bechicis nigris *Charas*.

ARTICULUS NONUS.

De Saccharo.

SACCHARUM, *Off.* Σάκχαρον, *Dioſcoridis*: Σάκχαρ, *Galeni*: Μέλι ἐν καλάμοις; *Theophraſti*: Μέλι καλαμίνον, *Arriani*: Ἅλς Ἰνδικὸς, *Pauli Æginetæ*: Zuccar *Arabum*: Saccharon, *Plinii*. Eſt ſal eſſentialis, pinguis, oleaginoſus, rufus aut cinereus, ſi nondum purgatus fuerit; colore & ſplendore niveus aut cryſtallinus, ſiccus, & ſub dente friabilis, ſi optime depurgatus; qui cum aqua diſſolvitur & rurſus ad craſſitudinem coquitur: Mellis inſtar pinguis eſt, & in longum filum ductilis, ſapore dulci grato, odore fere nullo, ex Arundine ſaccharifera extractus.

Veteribus notum fuit, non tamen apud eos ut hodie apud nos uſitatum. Quod quidem ex plurimis auctorum teſtimoniis manifeſtum eſt; licet olim ſicut hodie ex diverſis plantis eliceretur, ut mox dicemus.

Strabo *L.* 15. *Geographiæ* aperte ſcribit in India Arundinem Mel ſine apibus gignere. Lucanus huic quoque ſuffragatur hoc carmine:

Quique bibunt tenera dulces ab Arundine ſuccos.

Necnon Marcus Varro his verſibus:

Indica non magna nimis arbore creſcit Arundo.
Illius e lentis premitur radicibus humor,
Dulcia cui nequeant ſucco contendere Mella.

Seneca *Epiſtolar.* 85. de hac Arundine ſic loquitur: „ Ajunt inveniri apud „ Indos Mel in Arundinum foliis, quod aut ros illius cæli, aut ipſius Arun- „ dinis humor dulcis & pinguis gignat. “ Melleus ille ſuccus, modo Mellis, modo Salis, modo Sacchari nominibus donabatur. „ Eſt aliud concreti Mel- „ lis genus, (inquit Dioſcorides, cum Mellis diverſa genera recenſet) quod „ Saccharon nominatur. In India vero & felici Arabia in Arundinibus inve- „ nitur: Salis modo coactum eſt, dentibus ut Sal fragile. “ Archigenes ait Salem Indum eſſe colore & conſiſtentia Salis communis, guſtu Mellis, magnitudine Lentis aut ad ſummum Fabæ. Galenus 7. *ſimpl. Medicam.* Sacchar ex India & felici Arabia afferri ſcribit, & in Arundinibus concreſcere: eſſe autem

tem & ipsum Mellis genus, & minus quidem dulce quam nostrum. Saccharon & Plinius Arabiam ferre narrat, sed laudatius Indiam: esse autem Mel in Arundinibus collectum, gummeum, modo candidum, dentibus fragile, amplissimæ Nucis Avellanæ magnitudine, ad Medicinæ tantum usum. Idem Plinius *Lib. 6.* Cannas Sacchariferas nostras in insulis Canarinis nascentes indicasse videtur, dum refert ex Jubæ testimonio in Fortunatis insulis crescere arbores similes Ferulæ, ex quibus aquæ exprimuntur, ex nigris amare, ex candidioribus potui jucundæ.

Ex his liquet, Arundines quasdam hisce temporibus humorem melleum dulcem expressione fudisse, necnon etiam sponte manasse succum lacrymas duras & fragiles concrescentem, qui Saccharum nativum dici potest. Verum fatendum est nullam apud priscos mentionem reperiri Sacchari arte facti seu ex hoc succo excocti, & in massas grandiores compacti, quale nobis hodie adferri solet. Sane verisimile est tunc temporis illos populos hanc artem latuisse. Saccharum itaque priscis notum fuit. At vero quænam sunt illæ Arundines, quæ Saccharum seu melleum hunc liquorem fundebant, res adhuc in controversia est: quandoquidem duo Arundinum genera Saccharum ferentia in India & Orientalibus regionibus hodie reperiuntur; scilicet Arundo Saccharifera vulgaris, & Arundo arborescens quæ Mambu, vulgo *Bambu* aut *Bamboe* dicitur. Ex hac Saccharum sponte exsudat, sed parva quantitate; & solis calore exsiccatur & concrescit, quod ab Indis jam a longo tempore *Saccar Mambu* nuncupatur: nullum vero Saccharum ex succo illius expresso conficitur. Ex illa vero succus exprimitur & coquitur in salinam duritiem. Quod quidem eruditissimo Salmasio ansam præbuit censendi Saccharum veterum fuisse tantum lacrymam Arundinis Mambu, innixo præsertim auctoritate Marci Varronis qui illius Arundinis dulci succo prægnantis magnitudinem cum arbore non alta nimis comparat, & Solini qui *Cap.* 52. *de India fol.* 58. hæc verba refert: Quæ pallustria sunt, Arundinem creant ita crassam, ut fissis internodiis lembi „ vice vectitet navigantes. E radicibus ejus exprimitur humor dulcis ad mel- „ leam suavitatem". Verumenimvero, licet ea quæ de arborescente Arundine hic proferunt, ad Arundinem Mambu referenda sint, non idcirco tamen excluditur Saccharifera Arundo nunc vulgaris, quæ multo majori succi Saccharei copia turgida Sacchaream hanc lacrymam longe uberius suppeditare debebat. Imo hanc ipsam Lucanus sub teneræ Arundinis nomine designasse videtur.

Quærunt nonnulli quare illud Saccharum nativum seu sponte exsudans ex Arundine Saccharifera non amplius in officinis reperiatur, aut adferri desierit? Quibus facilis est responsio: Quod hodie paucum admodum proveniat. Siquidem Dioscoridis & Galeni tempore quo copiosum convehebatur, cum illius succi exprimendi & coquendi ratio nondum innotuisset; necesse quidem erat ut Arundines Sacchari liquore prægnantes, cum annis pluribus adolevissent & falcem nunquam expertæ essent, per se liquorem exsudarent, veluti ex innumeris arboribus gummi & resinæ emanant. Proinde non mirum si hujus nativi Sacchari antiquis fuerit ubertas. Sed postquam lucri dulcedo fulgentisque auri sitis docuit homines artem modumque quo Saccharum concisis pressisque Arundinibus copiosius elicerent & decoquerent, factum

eſt ut Indi quotannis univerſos inciderint calamos atque iterum quotannis ſeverint. Hinc igitur evenit, ut, nullis remanentibus quæ ſaccharo plurium annorum ætate turgeant, naturæ impedita ſit operatio, deperditumque hac de cauſa ſit nativum antiquorum Saccharum.

Qui Saccharum veterum a noſtro diverſum fuiſſe putant, objiciunt Plinii teſtimonium qui Saccharum ad Medicinam tantum utile refert, nihilque de ejus utilitate ad culinam & condimenta profert. Sed id evenit quod Plinii tempore Græci & Latini Saccharum in cibis addere nondum curaverint, fortaſſe ob ejus penuriam, qua fiebat ut ad medicamenta vix ſufficeret illud omne quod tunc ad eos conferebatur. Nihilominus tamen Indi, ut jam diximus, ex dulci Arundinum ſucco potiones tunc temporis præparabant, tum ad ſitim extinguendam; tum etiam ad palati delectamentum.

Arabes de triplici Sacchari ſpecie mentionem fecerunt; ſcilicet Sacchar Arundineum aut ex Cannis, Tabaxir, & Sacchar Alhuſar.

1. SACCHAR Arundineum *Avicennæ* e Cannis reſudare dicitur, & ſuper eas inveniri tamquam ſal: Non ab antiquorum Saccharo ex Arundine Sacchariſera exſudante diſcrepaſſe videtur. Idem illud Saccharum quod candidum reperiebatur, *Tabarzed* titulo inſigniebatur.

2. TABAXIR *Avicennæ*, quod interpretes ſpodium improprie ſeu cinerem verterunt, fortaſse quia cineris ſpeciem referebat, nihil aliud eſt hodie apud Perſas, Turcas & Arabes quam Saccar Mambu Indorum ſeu Saccharum nativum veterum ex arboreſcente Arundine, de quo poſtea. Confitebor tamen non levem oriri ſupicionem Arabes hoc nomine primum Saccharum excoctum & ignem expertum deſignaſse, cum ad Avicennæ verba attendo. Tabaxir enim cinerem eſse dicit Arundinum quarumdam exuſtarum, de quibus hanc fabulam vulgo tradi narrat; ſcilicet ſummitates Arundinum vento compulſante invicem confligere, & ex mutuo colliſu ignem creare quo aduruntur. Hæc fabula aliquod veritatis fundamentum habuiſse videtur. Cum ſcilicet Saccharum excoctum primo allatum fuiſset, non adeo depurgatum, ſed griſeum ſeu cinereum, facile eſt deprehendere cinereum hujus Sacchari colorem, qualis eſt hodie quoque in Moſcovato, ipſis impoſuiſse, & pro cineribus illud Saccharum accepiſse, non quidem igne combuſtum; ſed rectius ignem expertum aut excoctum, quo a veteri Saccharo nativo ſponte manante differebat. Quod tamen conjicere tantummodo licet, non aſserere.

3. SACCHARUM Alhuſar *Avicennæ*: Alhaſter *Serapionis*; quod Manna quoque dicitur, a prioribus Sacchari ſpeciebus recenſitis, & ſapore & viribus differt, ut poſtea dicemus.

Saccharum vulgare ſeu apud nos maxime uſitatum, ex Arundine Sacchariſera deſumitur, & varias Sacchari ſpecies præbet pro diverſis coctionis & purgationis gradibus.

Planta ex qua extrahitur, dicitur Arundo Sacchariſera, *C. B. P.* 4. *Sloanes Hiſt. natur. inſul. Jamaic. fol.* 108. *Tab. 66.* Arundo Saccharina, *J. B.* 2. 531. Arundo & Calamus Saccharinus, *Tabern. Icon.* 257. Canna mellea, *Cæſalpin.* Viba & Tacomuree, *Piſon.* 108. Ex radice obliqua, craſsa, geniculata, fibrata & ſucculenta calamus ſeu culmus geniculatus levis, nitens, ad octo vel

novem

novem pedum altitudinem afsurgit, pollices duos, tres quatuorve crafsus pro bonitate foli in quo crefcit. Geniculorum feu nodorum quilibet quatuor circiter digitorum interftitio diftat ab altero: & quo magis diftant nodi, feu internodia longiora funt, eo melior judicatur Arundo.

Color Arundinis ex viridi vergit ad flavedinem: ad nodos ex una parte albefcit, ex altera flavefcit, quafi duo annuli, alter flavus, alter albus circumdarent nodum, qui ipfe elevatus eft, & canefcit vel nigrefcit, cum medulla fungofa, fucculenta, dulci, alba. Folia ex quolibet internodio promit longa, acuminata, bicubitalia ac interdum longiora, furfum erecta, Arundis fativæ foliis anguftiora, paluftri Typhæ tam figura quam pofitu fimilia, ex viridi flavefcentia, fcabra & fecundum longitudinem ftriata, ftolones amplectentia. Summus culmi vertex multis foliis condecoratus paniculam producit duos trefve pedes longam, ramofam, in multos ramulos aut fpicas adhuc divifam, tenues, fragiles, geniculatos, quorum geniculis alternatim innafcuntur (flores calyce deftituti, at finguli lanugine ipfo flore longiori inclufi; corolla bivavis eft, valvulis conftans oblongo-lanceolatis, acuminatis, erectis, concavis, æqualibus, muticis. Filamenta tria capillaria, longitudine corollam æquantia, antheris inftructa oblongiufculis, germen ftipant fubulatum, duos fuftinens ftylos cirrofos: corolla pericarpii vicem gerit, & fovet femen unicum, oblongum, anguftum, acuminatum.) Sponte nafcitur in India, Canarinis infulis & calidis Americæ regionibus. Seritur etiam alibi multis in locis: folum amat pingue & humidum. In Provincia *Rio de la Plata* Cannas Sacchari fponte nafci adolefcereque in arboris proceritatem, atque cryftalla fiacchaerea æftu folis exfudare, ex Pifonis teftimonio conftat.

Plantatur autem hoc modo. In terra exarata fulci fiunt paralleli opera ligonis; his in fulci Arundines difponuntur, ita ut initium fequentis attingat finem antecedentis: quo facto hæ taleæ inhumantur. Ad fingula internodia germina fua protrudit hæc plantata Canna, adeo ut quodvis internodium det novam Arundinem. Poftquam fic progerminaverit Arundo, fingulis tribus vel quatuor menfibus pro ratione foli ab herba luxuriante purganda eft, ne illa plus incrementi capiat quam ipfa Canna: ifque labor tandiu repetendus, donec Arundo in aliquam altitudinem adoleverit. Spatio octo, decem vel duodecim menfium a plantatione Arundo juftam acquirit magnitudinem pro ratione foli, ita ut tunc apta fit ad Saccharum ex illa conficiendum.

Hæc eft Sacchari conficiendi ratio. Cannæ maturæ factæ circa radicem & in ipfo geniculo abfcinduntur, mundantur a frondibus, in fafciculos coguntur, & ad moletrinam deferuntur. Moletrina ex tribus graviffimis axibus erectis, ex folidiffimo ligno confectis, circulifque ferreis obductis componitur. Inter axes fe contingentes & magna vi convolutos Arundo continenter inferta & compreffa liquorem fundit dulciffimum. Axes vero vel aqua vel jumentis verfantur. Expreffus liquor qui poftea in Saccharum excoquitur, ad viginti quatuor horas duntaxat afservari poteft, poftea acefcit, & ad conficiendum Saccharum prorfus fit ineptus; fed fi diutius fervetur, bonum inde nafcitur acetum. Axes afferefque per quos fuccus fluit, bis die lavari debent; ne humor quo imbuuntur acefcens, fuccum fupervenientem ad acefcentiam inducat. Liquo-

rem expressum per canales & ductus ligneos in cortinas aheneas amplissimas derivatum, igne blando supposito, per diem integrum, nunc vehementius, nunc lenius effervescere sinunt, aquam identidem affundendo, ut intensior ebullitio coerceatur. Ab hoc succo in prima cortina fæculenta & copiosa spuma aufertur, quæ pecoribus escam potumque suppeditat. Despumatus liquor in proximam cortinam effunditur, in qua igne fortiori, adeo ut vehementer ebulliat, coquitur & prægrandi cochleari crebris foraminibus pertuso a sordibus liberatur. Ut accuratius purgetur ab immunditie, forte lixivium ex cineribus lignorum & Calce viva paratum injiciunt, assidue despumando: tunc per pannos transcolatur. Fæces apud quosdam mancipiis victum sufficiunt. Vinum quoque ex illis nonnulli, aquam intermiscendo, conficiunt. Percolatus humor in tertiam cortinam infunditur, & igne intenso ad debitam spissitudinem decoquitur, cochlearibus assidue agitando, concutiendo, despumando.

Dum Saccharum excoquitur & ebullit, diligenter attendunt ne supra cortinarum oras intumescat: cui præcavent. 1. Amplissimis cochlearibus humorem agitando, quatiendo, attollendo & ex alto in vasa rursus effundendo: sic enim humor nimis fervidus refrigeratur & temperatur. 2. Statutis temporibus butyri aut olei modicum guttatim instillando: sic enim Sacchari intumescentia subito sedatur. Observatu quoque dignum est, quod si momentum succi Limonii aut alterius acidi injiciatur, Saccharum numquam solidam vel granulatam consistentiam acquiret.

Debite coctus humor, id est, cum humoris portio cochleari desumpta, & in aerem projecta statim concrescit in telam vel plumulam; tunc ex tertia cortina in cacabum aheneum transfunditur, in quo blando calore fovetur, donec in granula concrescere incipiat. Statim effunditur calens adhuc in figulina vasa quasi infundibuliformia, (formas dicunt) ex latiori basi in acumen desinentia, utrinque aperta, & quibus os angustum in acumine paleis, vel ligno est obturatum; ibique per viginti quatuor horas, ut concrescat, relinquitur. Postea formæ illæ fictiles innumeræ in amplissimas ædes transferuntur, & aliis vasis fictilibus superimpositæ, ordine disponuntur; & reserato uniuscujusque foraminulo, ibi per 40. dies plus minusve relinquuntur, ut syrupus aut mellagineus humor facilius exeat. Deinde lutum ex argillacea terra & aqua subactum dilutius Saccharo jam concreto superaffunditur ad duorum trium quatuorve digitorum supereminentiam. Aqua e luto sensim defluens, & per massam Saccharinam transiens, lavat ejus granula & expurgat ab humore melleo, pingui, subfusco, quem una secum per foraminulum devehit extra formas in vas recipiens subjectum: terra in superiori formarum parte remanet arida. Omni humore exhausto, Saccharum, quantum fieri potest, exsiccatum e formis excutitur, in frusta scinditur rufa, cinerea, vel ex cinereo albicantia; & Moscovatum, rufum, vel cinereum dicitur. Ex cinereo albicans, siccum, non pingue aut unguinosum sit, &, quantum fieri potest, nullum sapore empyreuma prodat, si bonum velit haberi.

Saccharum ita crudum seu Moscovatum, si præsertim rufescat, non adeo frequenter usurpatur; sed materia est ex qua ceteræ Sacchari species præparantur omnes.

Hu-

Humor crassus, pinguis, rufus aut subfuscus, e formis delapsus inspissari nequit, nisi ad Mellis consistentiam: unde Syrupus Saccharinus dicitur, Mel Saccharinum, Mellago, Remel, vulgo *Melasse & Doucette*, in re cibaria & pharmaceutica inutilis rejiciendus. Ex dulciariis tamen nonnulli hunc syrupum rite defæcatum ad fructus rubros condiendos usurpant, sed perperam, ob saporem minus gratum. A quibusdam ad aquam ardentem seu aquam vitæ conficiendam reservatur. Qui hanc aquam vitæ Saccharinam conficiunt, calentis aquæ partibus octo hujus syrupi unam vulgo affundunt cum spumæ Cerevisiæ tantillo. Cuncta accurate mista in vasis clausis fermentescere sinunt, donec mistura odorem subtilem, spirituosum & vinosum exhalet. Tum materiam ignis ope distillant, & aquam ardentem obtinent.

Moscovatum vel in insulis Americanis purgatur, vel purgandum in Galliam ad officinas purgatorias transvehitur: & ex eo fit Miscellaneum Saccharum, Saccharum purgatum, & Saccharum, ut ajunt, finale aut Regium.

Saccharum Miscellaneum seu, ut ajunt, Cassonatum vel Castonatum, vulgo *Cassonade* vel *Castonade*, Saccharum est in frusta vel micas confractum, candidum, nonnihil pingue, odoris aliquantisper mellei non ingrati, ad Violas nonnunquam accedentis, saporis dulcedine Mel superans. Eligitur a Pharmacopœis ad Syrupos, Electuaria, & alias Confectiones conficiendas, tamquam præstantius, tum sapore dulci, tum propterea quod Confectiones candidiores & elegantiores efficiat, & Syrupi ex eo parati debitam consistentiam diutius servent, nec in crystallos seu in Cantium, ut ajunt, tam facile concrescant. Præstat candidum, siccum, odoratum. Ex Moscovato fit hac ratione.

In catinam aheneam Moscovati quantumlibet immittunt, lixivii fortis quantum despumationi suffeturum sit, affundunt: tum agitatione, scopulisque tumidas multorum albuminum ovorum spumas sensim injiciunt, vicissim despumando & rursus affundendo, donec probe purgatus & limpidus fiat syrupus: humore nondum absumpto, Syrupum transmittunt per colum, in quo festucas quisquiliasque relinquat. Tum igne supposito fervet denuo, donec omnis superfluus humor exspiraverit. Jam syrupo ad duritiem excocto & adhuc calente formas figulinas prius fontana imbutas opplent, obturato prius foraminulo; reconduntque primo cella aut hypocausto sicciore tepidioreque.

Cum induruerit Saccharum, in formarum ordine dispositarum latiorem basim affundunt lutum ex argilla hic in Gallia prope Rothomagum effossa, qua ad fistulas Nicotianæ fumo hauriendo destinatas conficiendas utuntur, & aqua subactum & dilutius ad duorum triumve digitorum altitudinem supra Saccharum. Quæ massa ubi partim loci, partim Sacchari tepore sicco & bibaci aruerit, demunt, novam apponunt: id bis terve repetunt. Sed singula in mutatione fusi mucronem in foraminulum immittunt, ut facilius effluat crassamentum pinguius, quod syrupum vulgo vocant. Massas pyramidales, seu metas Saccharinas, e formis eductas colore inæquales in tres partes vulgo dividunt; imam nempe, mediam, & supremam partem. Unamquamque seorsim ponunt, quarum postrema, seu metæ vertex, est vilissima: quo facto, Cassonatum magnis super linteis dispergitur, in aere siccatur, postea cistis & orcis inditum ad nos transvehitur.

Si vero Saccharum pyramidale & ulterius purgatum obtinere velint, ex forma erutum bis aut ter fontana liquefaciunt, coquunt, rursumque in metas infundunt; reseratoque subtus foramine, lutum addunt, cetera ut de Cassonato diximus observando: sicque parant Saccharum pyramidale, quod pro diversa puritate & candore diversas species constituit. Præstantissimum est quod inter cetera candore, puritate, splendore, siccitate emicat, & quod percussum digito sonat sicut marmor. Finale dicitur quod ad summam puritatem perductum sit, ita ut arte nulla purius & albidius reddi possit, vulgo *Sucre fin*; Saccharum quoque Regium, vulgo *Sucre Royal*, ob præstantiam nuncupatur.

Olim ratione regionum in quibus Saccharum conficiebatur distinguebatur in Maderense, Canarium, Brasiliense, Thomæum, &c. Nunc vero illud omne quod in Galliam transfertur, ex insulis Americanis Gallicæ ditionis originem trahit, ubi Arundo Saccharifera magna copia colitur.

SACCHARUM Candum, Cantum vel Cantium, *Off* Κάντι vel Κάντιον, *Nicolai Myrepsi*: vulgo *Sucre Candi*. Saccharum est durum, pellucidum, angulosum, unde nomen. Quod duplex est, aliud crystallo simile; ideoque crystallinum dictum, quod ex Saccharo optime purgato, & ut ajunt, finali paratur: alterum subrufum, quod nunquam clarum redditur, & ex Moscovato aut Castonato conficitur. Eligendum durum, siccum, translucidum, crystallinum; licet a quibusdam rufescens utpote pinguius, & ad pulmonum affectus mitigandos præstantius censeatur.

Cantum crystallinum hoc modo conficitur. Liquatur Saccharum optimæ notæ cum pauca aqua, & coquitur, ut crassus fiat syrupus qui in ollam fictilem injicitur, in qua bacilli lignei cancellatim decussatimque aptati fuerunt. Reponitur olla super assere in loco calido, ibique per 15. vel 20. dies relinquitur. Tunc qui non concrevit syrupus effunditur: pauca aqua calida affunditur ad eluendam syrupi pinguedinem; qua denuo effusa, reponitur vas in loco calido ad crystallos exsiccandas, & die sequente frangitur, inveniunturque bacilli Saccharo Canto instar crystalli collucescente onusti. Crystallinæ ac pellucidæ Sacchari Canti glebæ a vasis lateribus & bacillis quibus adhærent, separantur, & probe exsiccatæ servantur.

Cantum subrufum eodem modo præparatur ex Saccharo Miscellaneo rufescente, vel ex Moscovato.

SACCHARUM rubrum, *Off*. vulgo *Chypre* vel *Sucre rouge*. Saccharum est rufescens vel fuscum, nonnihil pinguescens, ex syrupis post Castonati purgationem residuis & excoctis confectum; rarioris nunc est usus in officinis, nisi pro clysteribus.

Analysi Chymica, ex Sacchari albissimi ℔ij. prodierunt phlegmatis limpidi, inodori & insipidi ℥j. gr. xxxvj. liquoris primo limpidi, deinde rufescentis & empyreumatici, tum acidi, tum urinosi ℥xij. ʒvj. olei rufescentis tenuioris ʒvj. spissioris ℥ij. ʒiij. gr. xliiij. Massa nigra in retorta residua pendebat ℥viij. ʒj. gr. lxiij. quæ per horas quindecim igne reverberii calcinata reliquit cinerum fuscorum ℥j. ʒj. gr. x. ex quibus salis alcali fixi ʒij. gr. lx. lixivio extracta sunt. In distillatione partium deperditio fuit ℥viij. ʒvj. in calcinatione ℥vij. gr. liij.

Saccharum est sal essentialis constans ex acido sale, oleo & terra. Cum opti-

me purgatum est, ut in Saccharo Canto, concrescit in crystallos prismaticas, ex octo superficiebus planis constantes, quarum duæ bases oppositæ æquales sunt & parallelæ, ceteræ sunt parallelogrammata. Nullas, aut acidi, aut alcali notas præbet: flammam concipit, & luculenter ardet: aqueis menstruis facillime solvitur, ægre spirituosis & oleosis: aqua dilutum fermentationem subit, & vinosum saporem primum acquirit, postea acetosum.

Ex Saccharo itaque rite fermentato vinosus liquor obtinetur, si nempe Sacchari libra una in aquæ sex vel octo libris soluta & recentis fermenti Cerevisiarii cochlear unum accurate misceantur, & lento calori exponantur in vase idoneo clauso, se non omnino repleto: paucis horis fermentescere incipiet magna cum vehementia, & post tres quatuorve septimanas plus minusve pro quantitate liquoris, & loci tepore fortissimum liquorem præbet vinosum, hydromeli non absimilem. Ex eo distillato fortissimus spiritus ardens extrahitur. Si vero tota fermentans materia continuo calori diutius exponatur, intra breve temporis spatium in fortissimum acetum mutabitur aceto vini prorsus simile.

Saccharum, licet veteribus non ignotum, ab his tamen parce & laudatum & usurpatum fuit. Posteriora vero sæcula pretiosissimum hoc naturæ munus plebi commune fecerunt in officinis pharmaceuticis, in culinis, in secunda & adversa valetudine, in quavis ætate, regione, in esu & potu. Tanta nunc copia ex occidentalibus oris in Europam advehitur, ut inter primarias illius orbis opes numeretur, & ejus commercium cetera quæ ex oleo, vino, sale, serico, lana, fieri solent, commercia æquet vel superet. Mirum quantum in culina & in Medicina Sacchari absumatur! Nulli cibi grati, nisi Saccharo temperati vel conditi, præsertim in mensis secundis. Hinc Saccharoconditores novum genus hominum priscis incognitorum. Nulla Medicina sine Saccharo, tum ad medicamenta ingrata demulcenda & palato gratiora efficienda, corruptibilia conservanda, vehementiora temperanda & corrigenda; acria siquidem lenit, acida retundit, austera suaviora efficit, & saporibus omnibus majorem gratiam conciliat. Frequentissimus est usus Sacchari ad syruporum, conditorum, electuariorum, tabellarum & aliorum confectionem. Varia quoque ex eo potuum genera cum aqua, vino, spirituosis liquoribus fructuum succis, decoctis innumeris parantur, tum ad oblectamentum, tum ad Medicinam.

Veteres medicamenta Melle condire solebant. Actuarius Medicorum primus videtur in suis compositionibus in locum Mellis Saccharum substituisse, & succos medicatos Saccharo excepisse.

Saccharum cum cibis moderate sumptum satis laudabile nutrimentum subministrat. Asserunt enim ex Arundinibus contritis & jam expressis sues mirum in modum pinguescere, eorumque carnem adeo teneram & sapidam effici, ut caponis carni præferatur. Ciborum concoctionem promovet, si post largius assumptum cibum frustulum ejus in fine comedatur.

Medici fere omnes illud ad pectoris & pulmonum vitia commendant. Præscribitur ad pituitæ acrimoniam demulcendam, tussim sedandam, gutturis & pulmonum asperitatem emendandam, vel Saccharum album, vel Saccharum Cantum in ore detentum: sic enim saliva madefactum colliquescit, illarum-

que partium parietes obducendo ab acri pituita defendit. Expectorationem promovet, præsertim si in syrupi consistentiam redactum cum oleo Lini vel Amygdalarum dulcium permisceatur. Idem quoque eodem modo sumptum in colica coli dolores sedat, & infantium tormina compescit. Potus saccharati pectus expurgant; tussim, pituitam eluendo, sedant; raucedini medentur; pulmonum ulcera abstergunt; urinas pellunt; ventrem solvunt, & in pleuritide ac peripneumonia salutares sunt.

Si autem solum & majori copia sumatur Saccharum, nocet, & præsertim cholericis. Fermentescit enim vehementius in ventriculo & intestinis, flatus excitat, bilemque fermentatione attenuando fluidiorem efficit: unde Saccharum & dulcia bilem producere dicuntur. Salinis Sacchari spiculis onusta bilis acrior evadit: unde æstum non solum in intestinis accendit, sed etiam per totum corpus, dum in massam sanguineam transvehitur. Infantibus vermes ingenerat. Dentibus si quid aliud inimicissimum existimatur; affert enim nigredinem & rubiginem, eosque tremulos efficit: quare post ejus usum os & dentes aqua diligenter colluere prudentiores solent.

Leviora equidem sunt hæc Sacchari immoderate sumpti nocumenta. Longe graviora vitia illi exprobrantur, cum Vvilisius, Simon Pauli, Joan. Raius scorbuti & tabis Anglicanæ populariter grassantium causas immoderato illius in cibo & potu usui imputent. „ Et ne quis inquit J. Raius, humidiori potius „ aeris constitutioni Anglicanas eas pestes deberi suspicetur, in Lusitania, „ ajunt, regione calida ob eamdem rationem tabes epidemica facta est: „ Lusitani enim plus Sacchari consumunt quam quævis alia gens, præter An„ glos“. Vvillisius vero, C. 10. *Tractatu de Scorbuto*, sic loquitur: „ Sac„ charo condita ut plurimum imbuta in tantum vitupero, ut illius inventio„ nem & usum immodicum Scorbuti in nupero hoc sæculo immani augmento „ plurimum contribuisse existimem. Enimvero concretum istud sale satis acri „ & corrosivo cum sulphure tamen delinito constat, prout ex analysi ejus spa„ girice facta liquido patet; quippe Saccharum per se distillatum exhibet li„ quorem Aqua Regia vix inferiorem. Quod si ipsum in vesica plurima aqua „ perfusum (& rite fermentatum) distillaveris, quamvis sal fixus non adeo „ ascendit; prodibit tamen liquor instar aquæ vitæ acerrimæ urens ac sum„ me pungitivus. Cum itaque Saccharum quibusvis fere alimentis mixtum, „ ita copiose a nobis assumitur; quam verisimile est ab ejus usu quotidiano „ sanguinem & humores salsos & acres, proindeque scorbuticos reddi. Au„ ctor quidem insignis (Theophilus de Garencieres, *T. de Tabe Anglicanæ*) tabis Anglicanæ causam in immoderatum Sacchari apud nostrates „ usum retulit: nescio annon potius etiam hinc Scorbuti increbrescentis fo„ mes derivetur. Hæc Vvillisius.

Verumenimvero Fredericus Slare Medicus Londinensis, & Regiæ Societatis Socius, in Sacchari defensione Anglico idiomate scripta his argumentis optime respondet: 1. Quidem Scorbutus in septentrionalibus regionibus longe ante grassabatur, quam Saccharum illuc afferretur. Præterea morbus ille plebem & pauperes potius afficit apud quos rarissimus est Sacchari usus, quam divites & magnates quibus frequens & familiaris est. 2. De tabe quam

Theo-

Theophilus de Garencieres Angliæ flagellum nominat, manifestum est Londinensem aerem lithantracum fuligine coinquinatum primariam esse causam illius morbi, qui in primo morbi stadio sola aeris mutatione sæpe sanatur. Insuper epidemica hæc tabes apud Lusitanos non tam ad Sacchari aut saccharatorum abusum referenda foret, quam ad acidorum esum fere assiduum, nisi ad virus quoddam venereum ab eodem Friderico Slare referretur.

Sed objiciunt illi quibus hæc dulcia esculenta displicent, saltem salem acidum maxime corrosivum & proinde noxium in Saccharo contineri. Fatemur equidem spicula acida potentissima in Saccharo fermentatione evolvi, aut distillatione ab aliis principiis segregari, licet non tanta copia ac ex Nitro vel Vitriolo eliciuntur: sed proinde concludendum non est Saccharum ab hoc acido noxium fieri. Si enim ista ratio quid ponderis haberet, nullum cibum homo sine detrimento caperet: nam nullum datur mistum in cibis, in quo hoc acidum principium non reperiatur. Nonne idem acidum & copiosius in musto & vino reconditur? Nonne in Hordeo & Cerevisia, in frumento & pane, in fructibus quibuscumque latet, quod fermentatione aut ignis operatione manifestum fit? An idcirco hæc alimenta prava & noxia censentur? Nequaquam. Ex Saccharo, sicut ex aliis succis vegetabilium spiritus ardens extrahitur post debitam fermentationem; sed non ideo deterius est alimentum: imo eodem spirituoso liquore acidi liquores potentiores & magis corrosivi temperantur & mitescunt. In Saccharo itaque sicut in lacte, & ceteris in eduliis vegetabilibus, acidum oleosis & terreis particulis ita implicatur & irretitur, ut sapidum salutareque alimentum & condimentum præbeat gratissimum, non vero escam corrosivam & infestam, ut auctores, alioquin de re Medica bene meriti, paulo inconsultius protulerunt. Idem Frid. Slare dulcem illum salem Indicum pluribus nominibus commendat, illumque tamquam medicamentum bechicum, stomachicum, cor & cerebrum recreans, ophthalmicum, odontalgicum, sternutatorium & vulnerarium proclamat. Non alio pulvere, quam Saccharo albissimo dentes suos perfricuit, & sanos ac nitidos per multos annos servavit, contra opinionem eorum qui ab eo dentes corrodi aut rubigine deturpari asserunt. Balsamicam illi tribuit virtutem, seu viscera a putredine præservandi, sicut vim obtinet flores, fructus, radices & ceteras partes vegetabilium aut animalium integras & incorruptas per longum tempus servandi. Tantas vires duabus insignibus observationibus confirmat, altera Angli perillustris Ducis de Beaufort, qui septuagenarius febre obiit, quique per annos fere 40. Sacchari ℔j. & amplius singulis diebus comedere solebat: hujus aperto cadavere, viscera sana & illæsa reperta fuere, dentes integri & firmi: altera cujusdam Dn. Malory ipsius Friderici Slare avi. Hic centum annos vixit sanus ac vegetus; Saccharo & Melle delectabatur, & omnes cibos, carnes, fructusve his, Saccharo præsertim, condire solebat.

Ex his concludere possumus nihil ab usu Sacchari moderato metuendum esse: e contra vero censemus ab hoc condimento gratiam quamdam alimentis conciliari, qua ventriculus ad debitam ciborum concoctionem perficiendam disponitur, ab eodem stomachale fermentum adjuvari, & alimenta ad requisitam fermentationem, tum in ventriculo, tum in intestinis subeundam disponi,

poni, ac proinde sanguinis & ceterorum humorum totiusque corporis crasim a prima digestione dependentem optimam effici.

Tantum abest vero ut Saccharum tabis pulmonalis causa censeri debeat, ut e contra Saccharum rosatum phthisicis utilissimum, & hujus morbi veluti specificam Medicinam plurimi in Medicinæ praxi versatissimi pronuntiaverint. Sacchard rosaceo se quosdam vidisse curatos testantur Montanus, Valeriola, Forestus, quo ægri in maxima quantitate utebantur. Riverius novit pharmacopœum quemdam phthisicum, qui ingentem Sacchari rosacei quantitatem sibi ipsi præparabat, idque perpetuo comedebat; & hoc solo remedio sanatus est, ut refert *Capite de Phthisi*.

Observandum tamen est ex unanimi Medicorum consensu biliosos, melancholicos, scorbuticos, necnon hystericas mulieres ab eo abstinere debere: facile enim fermentescit, & æstuantium aut fermentantium humorum effervescentiam & ardorem auget, eorumque morborum symptomata graviora efficit.

Externe Saccharum egregium est vulnerarium, putredini resistit, præsertim si cum tantillo aquæ vitæ diluatur. Turcæ, inquit Ettmullerus, quotidie solent vulnera recentia abstergere vino, & post abluitiones inspergere Saccharum pulveratum: & sic uon inconcinne seipsos curant.

Saccharum aqua vitæ vel spiritu vini non rectificato solutum, a quibusdam oleum Sacchari dicitur, ad expectorationem promovendam commendatum: externe quoque utile prædicatur ad vulnera glutinanda, ulcera mundanda & detergenda, & putredinem arcendam.

Saccharum Cantum aut Saccharum album tenuissime pulveratum & oculis insufflatum corneæ albuginem dissolvit. Idem præstat in aqua Euphrasiæ, Chelidoniæ aut Fœniculi dissolutum; ejusdem quoque ulcera detergit & sanat. Capitis defluxiones, si carbonibus imponatur olfactu, vel suffitu arcet.

Ex Saccharo præparantur Saccharum penidium, Saccharum hordeatum, Saccharum rosatum, Manus Christi perlata, Julapium Alexandrinum, &c. Uno verbo usurpatur in omnibus fere medicamentis internis compositis; ita ut Pharmacopola sine Saccharo dici mereatur ille, quicunque sit, cui necessaria desunt.

Quidam distillatione spiritum & oleum empyreumaticum ex Saccharo extrahunt, sed nullius fere usus.

Aliæ sunt Sacchari species ex diversis plantis extractæ, inter quas præcipua est Arundo de qua mentionem jam fecimus, quæ veteribus non ignota fuisse videtur. Dicitur Arundo Mambu, *Pison. mantiss. aromat.* 185. Arundo arbor, in qua humor lacteus gignitur, qui *Tabaxir* Avicennæ & Arabibus dicitur, *C. B. P.* 18. Ili, *Hort. Malabar.* 1. 16. E radicibus geniculatis & fibratis caules in excelsam altitudinem attolluntur, teretes, cortice viridi, durius geniculati, lignosis & albicantibus filamentis constantes, & ad geniculos intersepimento lignoso clausi, e geniculis novos ramos surculosque emittentes, & ad geniculos spinis oblongis, rigidis, una, duabus pluribusve muniti, intus fistulosi: ad duorum triumve hominum altitudinem assurgunt, priusquam ramos emittant. Cum teneri & novelli sunt, ex fusco virides, ferme solidi, medulla lævi, spongiosa & liquida referti, quam vulgus grati saporis gratia avide

exsu-

exsugit. Vetustiores ex albo flavi & nitentes, intus cavi quodam calcis genere obducuntur: humoris enim contenti substantia, color, sapor & efficacia mutantur; atque paulatim protruditur foras, & juxta internodium vi solis sæpe coagulatur, ac instar Pumicis albi indurescit: mox nativæ suavitatis expers factus peculiarem saporem cum parva adstrictione Eboris usti æmulum acquirit, vocaturque apud indigenas Sacar Mambu, Tabaxir *Garziæ* & *Acostæ*, qui quo levior & albicantior, eo præstantior; quo magis inæqualis atque cinerei coloris evadit, eo deterior habetur.

Folia ad genicula brevissimis petiolis insident, spithamam longa, latitudine ad petiolum digitali, versus apicem strictiora, striata, oris aspera, viridia: flores in spicis squamosis tritici similibus, minores tamen, quæ nodulis caulium congregatim insident, staminei, filamentis tenuissimis dependent.

Quidam inter illas Arundines tantæ reperiuntur amplitudinis & soliditatis, ut cymbæ exinde parentur, inquit G. Piso; eæque non quidem excavatæ, sed relictis solum duobus utrinque internodiis, per medium sectæ.

Novissimi stolones qui maxime succulenti sunt & sapidi, in Indiis magnifiunt; quod bases sint celebris istius compositionis *Achar* dictæ, quæ ibi & in Europa in deliciis habetur.

Licet omnes illæ Arundines in principio liquore suavi scateant, succus tamen ille induratus ad internodia, non in omni Arundine, nec in omni terra apparet; sed pro solis vi, & soli natura felicius vel infelicius producitur. Verum licet pretium hujus Sacchari pro anni fertilitate variet, Piso tamen refert in Arabia utcunque pari argenti pondere divendi; idque potissimum, quia Medicorum, tum Indorum, tum Arabum, Maurorum, Persarum, Turcarum unanimi testimonio & experientia constat externis & internis convenire ardoribus & inflammationibus, ut & dysenteriis biliosis, si Trochiscorum vel potus forma exhibeatur. Indi ipsi contra stranguirias, gonorrhæas & hæmorrhagias utuntur.

Hæc Sacchari species veteribus non ignota fuit, licet cum indurato Sacchariferæ Cannæ succo confusa. Tabaxir adhuc a Persis & Arabibus dicitur, quod cinerem seu spodium Græci & Latini Arabum interpretes verterunt. Qua in re observandum est spodium Arabum a spodio veterum Græcorum longe discrepare: hoc enim cinis æreus intelligitur; illis Sacar Mambu vel etiam Saccharum vulgare intelliguntur.

Altera Sacchari pinguis, rufescentis, & dulcis saporis, species ex Canadensi Americæ septentrionalis Provincia nobis affertur, quæ ex quibusdam Aceris speciebus colligitur.

Harum præcipua est Acer montanum candidum *C. B. P.* 430. Acer major multis, falso Platanus, *J. B. I.* 168. Acer major, *Dod. Pemptad.* 840. Speciosa ac procera arbor est, cortice mediocriter lævi, materia interiore tenera ac tractabili. Ramos expandit in omnem partem complures, circa quos folia magna, lata, angulosa, vitigineis satis similia, sed læviora molliora-que, supra atro-virentia, infra pene incana, & pediculo longiore eoque rubente annexa. Flores rosacei, ex albido herbacei racematim dependent. Fructus succedunt ex duabus, quandoque tribus capsulis compositi, in alam foliaceam,

ceam, Ephemeri aut interiorum cicadæ alarum ſimilem deſinentibus, & ſemine fetis ſubrotundo, candido & exiguo. Humectis & montibus propria eſt. Majo floret, fructum maturat Septembri.

Veris initiis, cum germina novella turgeſcunt, antequam explicentur in folia, arbor hæc in trunco, ramis aut radicibus vulnerata dulcem & potulentum ſuccum copioſe effundit; quin & Autumno quoque poſt delapſa ſtatim folia, & per totam Hyemem. Succus hic Saccharum guſtu apprime refert. Canadenſes Americani, vulneratis arboribus ſub finem Hyemis, hunc ſuccum recipiunt ad potulenta inde paranda, illumque Sacchariferarum Canarum ſucci in modum excoquunt in Saccharum ab Arundineo non diſſimile. Ex octo libris hujus ſucci remanet libra una Sacchari fuſci, quod eodem modo purgari poteſt & candidum fieri velut Saccharum vulgare.

Ex hoc Saccharo rite deſpumato & foliis Adianti Canadenſis ſeu Americani cornuti ſyrupum præparant a plurimis etiam in Gallia in pectoris affectionibus expetitum.

Nec ſolæ plantæ terreſtres Saccharum præbent, ſed etiam marinæ. Olaus Borrichius, *in Actis Hafnienſibus annor.* 1671. & 1672. mentionem facit de quadam Alga Saccharifera in littore Islandico reperta. Naſcitur, inquit, in mari Islandico Algæ ſpecies nulli, quod ſciam, auctori deſcripta, neque tamen valde diſſimilis Algæ vitrariorum anguſtifoliæ, niſi quod paulo pinguiori ſe folio commendet, & colore flaveſcente naturam diverſam fateatur. Hæc ipſa ubi a marinis fluctibus in littus rejecta aliquandiu jacuit, ſenſim proliciente ſolis calore, ſalinis hinc inde grumis obducitur; qui, cum dulcedine ſua gratiſſima linguæ blandiantur, ab accolis colliguntur ſollicite, ut inter epulas Sacchari vicem impleant. Quin cum notiſſima ſit Islandis maritimis Alga hæc Saccharum parturiens, anticipant frequenter conatum naturæ; ipſamque Algam, nondum dulci illo ſpiſſamento in foliis conſpicuo, ácetariorum loco menſis inferunt, ne ſic quidem inſuavem.

Antequam huic articulo finem imponamus, nobis de Saccharo Alhaſſer, vel Alhuſar *Arabum*, aliquid conjicere liceat; cui modo Mannæ, modo Sacchari nomen impoſuerunt, incerti ad quam ſpeciem referrent.

Avicenna a Saccharo Arundineo Zuccarum Alhuſar diſtinguit. Zuccar Alhuſar, inquit, eſt Manna cadens ſuper Alhuſar, & eſt ſicut fruſta ſalis; & in ipſo quidem eſt cum abſterſione pauca & reſolutione ponticitas & amaritudo: & de ipſo aliud eſt Jamenum, album, & aliud eſt Agizium, ad nigredinem declinans. Viſum acuit, confert pulmoni, aquæ intercuti cum lacte camelæ noviter fetæ, ſtomachi, hepati, renibus & veſicæ; nec facit ſitim ſicuti reliquæ Sacchari ſpecies, quoniam ejus dulcedo eſt parva.

Quamvis illud Saccharum ab Avicenna Manna de cælo cadens dicatur, fortaſſe quod granulis concreſcat Mannæ ſimilibus, illud tamen haudquaquam ex rore; ſed gummium, & ipſius Mannæ modo a planta Alhuſar dicta manare Serapio manifeſte oſtendit his verbis:

Alhaſſer, inquit Serapio, *Cap. de Saccharo*, habet late folia, & habet Zuccarum quod egreditur ab oculis ramorum ſuorum, & a locis foliorum ejus; & colligunt de eo homines rem convenientem. Et in Zuccaro ejus eſt amaritudo, & egre-

& egrediuntur ab hac planta Mala quædam ſicut teſticuli camelorum, e quibus liquor quidam emanat adurens ſtypticæque facultatis, ad cauteria peridoneus. Et lignum quidem Alhaſſer eſt leve, craſſum, rectum, pulchrumque: & ideo aſſimilaverunt cantilenarii in cantilenis ſuis brachia & crura dominarum ſuarum ligno ejus.

Illud Saccharum Alhaſſer noſtris in officinis hodie non reperitur: nihilominus tamen in Ægypto & Arabia non ignotum; ſiquidem lacryma eſt exſudans ex planta Ægyptiaca, quæ Beid el Oſſar, *Proſp. Alpin. de Plantis Ægypt. 86.* Apocynum erectum, incanum, latifolium Ægyptiacum, floribus croceis, *Herman. Parad. Bat.* Apocynum Ægyptiacum lacteſcens, ſiliqua Aſclepiadis, *C. B. P. 303.* Beidelſar Alpini, ſive Apocinum Syriacum, *J. B. II. 136.* Eſt planta herbacea, fruticoſa, multis ſtolonibus ab radice rectis, ſurſum ad duorum fere cubitorum altitudinem ſe extollens, foliis latis, oblongis, ſubrotundis, craſſis & candidis; ex quibus diſſectis lac manat. Flores fert croceos. Fructus bini invicem alligati pendent, oblongi, pugni craſſitudinem æquantes, pediculo ſinguli hærentes unciali, craſſo, tereti, duro, incurvo. Cortex extimus membranaceus, viridis; interior croceus, qui tenuem alutam elaboratam æmulatur. Utrumque committunt filamenta villos Muſci arborei referentia. Integrum denique ſinum totius fructus implet tomentum velleri ſerico mollitie neutiquam cedens, colore candidum, ſemine involuto Cucurbitini forma, dimidio minus, compreſſiore, fuſco, pulpa albicante, ſapore amaro. Caules & folia incana ſunt, lanugine quadam tecta; ac craſſiore quapiam farina tota planta conſperſa videtur. Stolonum cortex & foliorum nervus copioſo lacte amaro & acri abundant. Planta hæc in Ægypto vulgariter *Oſſar* appellatur; fructus vero *Beid el Oſſar*, hoc eſt ovum ex Oſſar.

De Saccharo, quod ſuper hanc ſtirpem inveniri ſcribunt aut ab ipſa manare, nihil compertum habuit Honorius Bellus; cum in novellis plantis quas excoluit, illud obſervare non potuerit. Hoc tantum animadvertit, quod lac detracto folio emanans ſucceſſu temporis circa vulnus concreſcit inſtar gummi cujuſdam albi Tragacanthæ valde ſimilis, dulcedinis tamen expers. Hanc lacrymam ſeu Sacchari ſpeciem calidioribus tantum in regionibus ſponte manare veriſimile eſt. Hæc planta naſcitur, auctore Alpino, in humidis locis prope Alexandriam in ramo *Nili Calig* vocato, & Cairi prope Mathaream, loco fere perpetuo humido ac paluſtri ex aqua Nili ibi diu remanente.

Foliis contuſis, inquit Alpinus, tum crudis, tum in aqua coctis utuntur emplaſtri modo in frigidis tumoribus & doloribus. Ex lanugine parant cubilia ſeu pulvinaria in ſuum uſum. Utuntur etiam ea ad excipiendum ignem ex ſilice excuſſum, tanquam eſca & pabulo. Tota planta lacte calidiſſimo ac exurenti ſcatet, quod plures in quibuſdam vaſis colligunt ad expilanda coria; ea ſiquidem, ſi in eo lacte aliquo tempore maneant, pilis nudantur. Lac quoque ſiccatum corpora ſolvit, necnon etiam fluxus dyſentericos letales gignit. Præſtantiſſimum eſt remedium ad impetiginem curandam & ad plures alias cutis affectiones aut maculas tollendas, eo ſi partes inungantur. An lacryma ſponte fluens, quæ Saccharum dicta fuit, eadem acrimonia donetur, tempus fortaſſe nos edocebit.

ARTICULUS DECIMUS.

De Tartaro ejusque præparationibus.

TARTARUS & Tartarum, *Off.* vulgo *Tartre*. Est substantia salina, indurata, saporis acidi subausteri, quæ fundo & lateribus vasorum vinariorum accrescit, & ex quibus abraditur. Duplex est, alba, & rubra.

Tartarus albus ex doliis quibus vinum album diu asservatum fuit, extrahitur. Ex Germania affertur, & rubro purior est minusque terrestris. Tartarus ruber ex doliis quibus vinum rubrum diu reconditum fuit, avulsus, crassiorque ex Gallo Provincia & Italia affertur.

Tartarus eligitur albus potissimum, ponderosus, durus, ab ea qua vinum tangit parte vel superficie, plurimis apicibus crystallorum instar acuminatus, qui confractus non apparet instar spongiæ vel pumicis porosus aut terra refertus, sed substantia densus, solidus, splendens.

Veteres Tartarum a vini fæcibus non distinguunt. Reipsa eamdem habent originem, nec multum inter se discrepant: siquidem mustum in doliis post absolutam fermentationem asservatum, per tempus duplicem deponit fæculentam substantiam; primam in fundo vasis subsidentem, liquidam, lutosam, turbidam, quæ fæx vini proprie dicitur; alteram duram, densam, doliorum fundo & lateribus lapideæ crustæ instar adhærescentem, quæ Tartarus. Fæx vini est ipse Tartarus, seu sal essentialis vini continuata hujus liquidi fermentatione attenuatus, & humore spirituoso solutus: ita ut major spiritus vini quantitas ex vini fæcibus quam ex ipso vino per distillationem extrahatur; Tartarus vero plus terræ contineat, minus vero partium spirituosarum.

Tartarus raro ad usum internum usurpatur, nisi purificatus. Sic purgatus dicitur Cremor vel Crystallus Tartari; quæ quidem nomina olim diversis præparationibus assignabantur, hodie vero confunduntur & indiscriminatim usurpantur. Sic autem hæc purgatio olim perficiebatur. Tartarus crudus crasso modo contusus, aqua simplici aliquoties lavabatur, deinde in aqua limpidissima unius horæ spatio coquebatur. Deinde decocto frigidiori loco exposito, supercrescens cuticula ligula collecta exsiccabatur pulveri similis, & dicebatur cremor Tartari. Ab aliis decoctum Tartari ferventissimum in vas figulinum purissimum, cujus in medio bacilli cancellatim dispositi erant, effundebatur, aerique frigido exponebatur, donec pars Tartari bacillis immissis adhæreret adinstar crystallorum, quæ a bacillis separatæ Crystalli Tartari dicebantur. Hodie priori præparatione neglecta, posterior tantum servatur, & indiscriminatim Crystalli vel Cremoris Tartari nomine insignitur.

(Alia est Tartari purgandi ratio, quæ in Gallia Narbonensi prope Monspellium obtinet, in locis præsertim *Calvisson* & *Aniane* dictis. Tartari pulverati decoctum fervidum per manicam trajectum in vasis idoneis deponunt. Mox vasorum parietes Tartari crystallis obducuntur, quæ aqua limpida lavantur, ut oleosis exuantur partibus: postea terra quadam utuntur saponacea, Cretæ nonnihil simili, quæ prope locum, *Mervicl* dictum reperitur. Hujus por-

tio-

tionem in aqua diluunt, cui colorem lacteum impertit, & in ahenum aqua plenum conjiciunt. Ignem aheno adhibent, & in aquam fervidam Tartari crystallos injiciunt, ut sordium reliquiis purgentur. Hac ratione cremorem Tartari longe puriorem obtinent.)

Tartarus multum salis acidi continet, & olei, tum tenuioris, tum crassi: aliquantulum salis alcali volatilis urinosi distillatione suppeditat, & salis alcali fixi portionem non mediocrem, cum terra post distillationem in capite mortuo relinquit. Verum sale alcali, tum volatilis, tum fixus ignis fetus esse videtur; siquidem neque in Tartaro neque in aliis mixtis corporibus hæ substantiæ manifestas se præbent, nisi obstetricante igne, vel artificiali, in Chymicis fornacibus, vel naturali, in fermentationibus. Tartarus itaque sal medius seu salsus est compositus ex acido sale, oleo & terra, in quo acidus sal longe majori copia continetur, quam ut ejus spicula terra absorberi aut involvi possint: unde acidus ejus sapor salsum longe superat. Aqua nisi ferventissima difficile solvitur, ob oleosas partes quibus salinæ involvuntur. Ille autem sal acidus in alcali, tum volatile, tum fixum, ignis vel fermentationis ope convertitur: inde variæ oriuntur præparationes ad salem alcali fixum vel volatilem ex Tartaro eliciendum, vel potius conficiendum.

Cremor Tartari minorem terræ portionem quam Tartarus continet.

Tartarus & Cremor Tartari bilis æstum ac fervorem reprimunt; sitim in febribus ardentibus minuunt; appetitum deperditum restituunt; mucidos ac tenaces humores attenuant, resolvunt & blandissime educunt; viscerum obstructiones reserant: quapropter commendantur in hepatis, lienis, mesenterii obstructionibus, in cachecticis & hypochondriacis affectionibus. Cum debilioribus laxantibus medicamentis stimuli loco & felicissimo cum successu admiscentur. Angelus Sala *in Tartarologia* de seipso narrat, quod, cum passione colica multoties miserrime discruciaretur, multis aliis medicamentis frustra tentatis, sumpsit Tartari pulverati ʒvj. ex quo purgatus fuit & a cruciatibus solutus, tandemque post idem aliquoties repetitum remedium perfecte sanatus fuit.

Exhibetur intus Cremor Tartari potiusquam ipsum Tartarum a ʒß. ad ʒij. si aperiendi tantum sit animus, vel cum aliis purgantibus stimuli vice permisceatur: verum quando absque ullo alio additamento aut stimulo, purgantis munere fungi debet, ab ℥ß. ad ʒvj. aut ℥j. sumitur.

Observandum est, cremorem Tartari in aqua frigida non dissolvi, sed in calida tantummodo; ac proinde in jusculis aut potionibus calentibus præscribendum esse, aut in Opiatis sub forma boli vel pilularum exhibendum esse.

Cremor Tartari cum chalybeatis optime consociatur, & ad obstructiones resolvendas Martem plurimum adjuvat: quapropter in opiatis misentericis & cachecticis remediis sæpius cum eo usurpatur.

℞. Cremor. Tartari ʒij. Diacrid. gr. iiij. M. F. pulvis purgans in cachecticis affectionibus.

℞. Crystallor. Tartár. folior. Sennæ ana ℥ij. Cinnamomi ʒiij. Caryophyllor. ʒß. M. F. pulvis ad alvum blande subducendam, & obstructiones resolvendas. Dosis a ʒß. ad ʒij.

℞. Ru-

℞. Rubiginis Martis rore Majali pp. gr. xv. Cremor. Tartar. ℈j. Croci gr. iij. Cinnamom. ℈j. M. F. pulvis in chlorosi & cachexia bis die exhibendus.

℞. Cortic. Peruvian. ℥j. Cremor. Tartar. ℥ß. Pulver. Jalap. ʒß. Syrup. de Absynthio q. s. M. F. Electuar. cujus dosis ʒj. vel ʒjß. ter quaterve die exhibenda in febribus intermittentibus, cachecticis, cum œdemate aut leucophlegmatia.

℞. Cremor. Tartar. ʒv. Rosar. rubrar. siccatar. & pulveratar. ʒj. Sp. Vitrioli gutt. aliquot. Fiat pulvis. Dosis ʒß. bis terve die in febribus intermittentibus, & ad biliosos humores in ventriculo suffusos & salivam infestantes contemperandos, ad nauseam aut inappetentiam sanandam, oris amaritiem emendandam, ciborumque concoctionem excitandam.

Ex Tartaro diversæ substantiæ extrahuntur, diversaque præparantur medicamenta. 1. Quidem spiritus & oleum fœtidum distillationis ope extrahitur hac ratione.

℞. Tartari contusi ℔iij. Distilla ex retorta fictili igne reverberii gradatim aucto. Prodibunt primo phlegma insipidum ad ℥iiij. prorsus inutile & abjiciendum; deinde spiritus rufescens sub nebulæ specie ℥viij. ac tandem olei, tum tenuioris, tum crassioris, & admodum fœtentis ℥iij. In fundo retortæ massa nigra remanebit ℔ij. pondere, quæ igne aperto combusta & calcinata, aqua diluta, percolata, & exsiccata salis alcali fixi albicantis ℥xij. exhibebit. Spiritus ab oleo per chartam bibulam secernitur; sic enim spiritus transit, remanente super chartam oleo. Spiritus rectificatus, ut ajunt, seu ab oleosis & fuliginosis particulis purgatus obtinetur nova distillatione per ignem arenæ: acidi & alcalini liquoris notas præbet, quandoquidem cum spiritu salis & cum sale Tartari aut sale volatili urinæ effervescit. Revera acidum & alcali in eodem liquore consociata, illæsa & absque tumultu hic continentur. Sales enim alcalici oleosis partibus involuti acidorum vim & actionem declinant.

Spiritus Tartari diureticus est & diaphoreticus, & in obstructionibus reserandis quasi Panacea a Chymicis laudatur. Dosis a ℈j. ad ʒj. Ex hoc spiritu fit mixtura simplex Paracelsi seu diaphoreticum in peracutis, quod sic præparatur.

℞. Sp. Tartari rectificati ℥vj. Sp. Vitrioli volatil. ℥ij. Sp. Theriacal. Camphor. ℥x. Digeratur in vase vitreo in balneo cinerum per tres hebdomadas. Servetur liquor ad usum. Dosis a ʒß. ad ʒjß.

Oleum empyreumaticum, iteratis cum aqua vel cum Calce viva distillationibus, minus fœtidum, imo odore non injucundum efficitur. Intus sumptum sudores movet: externe tumores potenter resolvit. Rheumatismo & paralysi medetur, & in cutaneis affectionibus commendatur.

Sal Tartari fixus fit, vel ex massa nigra post Tartari distillationem residua & calcinata, vel ex Tartaro ipso igne aperto calcinato. Tartarum calcinatum aqua solvitur, solutio per chartam bibulam transcolatur, ad siccitatem evaporatur in massam salinam candicantem; quæ, si nondum satis purgata fuerit, iterum calcinatur igne reverberii: solvitur aqua & exsiccatur, ac tandem in crucibulo aliquantisper calcinatur, donec ad cæruleum vel ru-

ben-

bentem colorem accedat. Tunc in vaſe optime clauſo reconditur: humido enim ab aere facillime colliqueſcit.

Ex hoc ſale oleum Tartari per deliquium paratur, eum nempe ſalem humido aeri exponendo, ubi intra breve temporis ſpatium in liquorem reſolvitur.

Sal Tartari fixus eſt alcali acre & cauſticum valentiſſimum: quapropter ad uſum internum rarioris eſt uſus, licet a quibuſdam vis diuretica ipſi tribuatur. Plurimis operationibus Chymicis inſervit, præſertim ad reſinoſorum & ſulphureorum miſtorum tincturas extrahendas. Cum purgantibus nonnunquam admiſcetur, tum ad eorum partes ſulphureas explicandas, tum etiam ad eorum actionem juvandam, craſſos viſcidoſque humores attenuando. Ejus doſis a gr. xij. ad ℥ß. præſcribitur. Magna aquæ copia ſolvi debet; ne gulæ, œſophagi & ventriculi membranas acredine ſua lædat.

Ex ſale Tartari tinctura extrahitur ope ſpiritus vini, quæ a nonnullis plurimum commendatur. Ad hanc tincturam præparandam ſpiritus vini ſali Tartari optime calcinato, ita ut fuſioni proximus ſit, & adhuc candenti affunditur, & cum illo in vaſe clauſo per aliquot dies digeritur. Spiritus colore croceo intenſo tingitur, poſtea a ſale reſiduo ſecernitur & ſervatur. Obſervandum ſpiritum aut nullam aut tenuiſſimam tincturam extrahere, ſi ſal Tartari candidus fuerit; intenſiorem vero, ſi rufeſcens nec optime lixivio purgatus, vel ſi in calcinatione tenuiſſimo carbonum pulvere aut fuligine inſpergatur, aut ſi ſpiritus vini aliquantulum olei eſſentialis cujuſcumque, v. g. Aniſi, Lavandulæ, Thymi, aut alterius hujuſcemodi contineat. Illa enim tinctura ab oleoſis partibus, vel in ſale, vel in ſpiritu reconditis oritur.

Spiritus ille ſeu tinctura quaſdam ſalis alcalici partes in ſinu ſuo continet: quare ſalinum oleoſum ſe præbet aptum & idoneum ad viſcidos tenaceſque humores ventriculi parietibus inhærentes aut in renibus vel meſenterii glandulis incidendos. Exhibetur in vehiculo conveniente a gutt. x. ad xxx. Præterea ſulphureis & oleoſis tincturis ex mineralibus vegetabilibus & mineralibus extrahendis inſervit.

Ad fixum Tartari ſalem volatilem efficiendum Chymici plurimum inſudarunt. Duplex autem ſal volatilis Tartari efficitur; urinoſus nempe, & ſalſus.

Sal Tartari volatilis urinoſus fit, vel Tartarum fermentando fere uſque ad putreſcentiam, vel ſalem Tartari fixum cum oleis quibuſcumque digerendo.

1. Sal volatilis urinoſus ex Tartaro fermentato conficitur, Tartarum contuſum & aqua madidum in cella vel in loco tepido reponendo, donec odorem aliquantiſper fœtidum emittat. Tunc aeri expoſitum & probe exſiccatum per retortam diſtillatur, & non mediocrem ſalis urinoſi quantitatem præbet.

Copioſior ille ſal urinoſus extrahitur ex vini fæcibus quæ nihil aliud ſunt quam Tartarum in vino diutius fermentatum. Exprimuntur per linteum fæces vini, perfecte exſiccantur ac tandem diſtillantur: copioſum præbent ſalem volatilem urinoſum, cujus vires ceteris ſalibus volatilibus ex animalium familia deſumptis non inferiores ſunt, licet non ſuperiores aut tantæ virtutis & præſtantiæ quantum Chymici de hoc ſale prædicarunt.

2. Sal Tartari fixus volatilis quoque evadit, cum digeritur cum ipſo oleo Tartari fœtido, vel cum alio quocumque: recipiunt nempe olei Tartari fœ-

tidi partem unam, ſalis Tartari fixi partes duas. Rite miſta per aliquot menſes blando cinerum calore digeruntur. Inſtituta poſtmodum diſtillatione, ſal volatilis copioſus prodit urinoſo ſimilis. Minus volatilis eſt alter ille ſal, quem ſalem Tartari volatilem ſalſum dico. Terra foliata Tartari & Magiſterium Tartari arcanum nuncupatur. Sic præparatur. Sali Tartari puriſſimo affundunt aceti diſtillati q. ſ. ad punctum ſaturationis. Miſtura ad ſiccitatem uſque diſtillatur. Prodit liquor ſaporis expers, nempe phlegma aceti. Sali exſiccato novum acetum affundunt, ſolutio diſtillatur: ſicque iterantur novæ aceti affuſiones & diſtillationes, donec tandem liquor diſtillatus acidus prodeat, id eſt donec acetum quale affuſum fuit, regrediatur; tunc enim ſal Tartari ſufficienti quantitate acidi aceti ſaturatus eſt. Salina hæc maſſa in optimo vini ſpiritu diſſolvitur: ſolutio per chartam bibulam tranſcolata diſtillatur, exſiccatur; exſiccata iterum ſpiritu vini diſſolvitur, percolatur & exſiccatur; tertio & ultimo novo vini ſpiritu ſolvitur; & leniſſimo cinerum calore abſtracto ſpiritu vini, maſſa ſalina remanet rara & quaſi ſemivolatilizata, aliquantiſper unctuoſa, nivea, nitens & foliata, Talci adinſtar. Tunc Terra foliata dicitur. Metallorum Tincturas mirum in modum extrahit, quo nomine a Chymicis plurimum commendatur: inſuper prædicatur tamquam præſtantiſſimum remedium, ad viſcerum obſtructiones reſolvendas, craſſoſque humores attenuandos; unde in cachecticis affectionibus, paralyſi & hydrope utiliter præſcribitur. Urinas movet, alvum laxat, & medicamentorum purgantium operationem plurimum auget ac promovet. Doſis a ʒß. ad ʒj. præſcribitur.

Inter medicamenta ex Tartaro præparata uſitatiora ſunt Tartarus ſolubilis, Tartarus vitriolatus, Tartarus emeticus, Tartarus chalybeatus. De his duobus jam egimus, ubi de Stibio & Ferro.

Tartarus ſolubilis, ſal vegetabilis officinarum, & Balſamum Samech Paracelſi ſic præparatur.

℞. Cryſtallor. Tartari ℥viij. Salis Tartar. ℥iiij. Simul miſtis affunde aq. bull. ℔iiij. Bulliant per ſe nihoram circiter. Solutio refrigerata per manicam hippocraticam tranſcoletur, & ad pelliculam uſque evaporetur. Poſtea in loco frigido ad cryſtallos producendas reponatur. Liquor a cryſtallis abſtractus ad pelliculam iterum evaporetur, & in cryſtallos reducatur; quod eo uſque repeti debet, donec liquor pinguis nimis & oleoſus in cryſtallos non amplius concreſcat. Cryſtalli optime exſiccatæ ad ℥xij. circiter ſerventur ad uſum. Aperiens eſt & laxans medicamentum. In cachecticis morbis & in viſcerum obſtructionibus plurimum confert. Purgantium medicamentorum vim adauget: quare in potionibus catharticis ſæpius uſurpatur. Doſis a ℈j. ad ʒij. vel etiam nonnumquam ad ʒvj. & ℥j. Præſcribitur in juſculo vel in apozematis aperientis ℔ij. ad catharſim promovendam: tunc enim ſine moleſtia purgat.

Tartarus vitriolatus vel magiſterium Tartari officinarum fit ſpiritus Vitrioli q. ſ. affundendo ſuper oleum Tartari per deliquium paratum ad punctum ſaturationis, liquorem percolando & ad ſiccitatem evaporando. Idem quoque ſal fieri poteſt ex Vitriolo & ſale Tartari hac ratione. Solvunt Vitriolum in aquæ ſ. q. Huic ſolutioni affundunt oleum Tartari per deliq. Tur-

bidus

bidus fit liquor partium metallicarum præcipitatione: cum olei Tartari affusione liquor non amplius turbatur, per chartam emporeticam transcolatur & in salem exsiccatur, qui genuinus est Tartarus vitriolatus. Iisdem donatur virtutibus ac sal vegetabilis, & eadem dosi exhibetur. In Opiatis mesentericis, aperientibus, cachecticis, & in apozematibus, tum alterantibus, tum purgantibus frequenter usurpatur.

CAPUT NONUM.

De Tuberibus, Fungis, & adnatis quibusdam vegetabilibus.

ARTICULUS PRIMUS.

De Tuberibus cervinis.

TUBERA CERVINA & Boleti cervini, *Off.* Tuberum genus quibusdam cervi Boletus, *J. B. III.* 851. (Lycoperdastrum tuberosum, arthizon, fulvum, cortice duriore, crasso & granulato, medulla ex albo purpurascente, semine nigro, crassiore, *Mich. Nov. gen. p.* 220. *num.* 10. *Tab.* 99. *Fig.* 4.) Tuberum genus est magnitudine Juglandis, interdum Avellanæ & minore, subrotundum, tuberosum & inæquale, substantiæ callosæ, inter duritiem & mollitiem mediæ, atro-purpureæ, cortice tectum coriaceo, ex cinereo ad fulvum inclinante, in superficie granulatum, cujus meditullium fungosa quædam substantia ex albido purpurascens occupat, (per cellulas non nitidas ac tenaces, sed molles & lanuginosas subdivisa ac distributa: cellulæ vero seminibus minutissimis in massam compactis & filamentis alligatis replentur. Eadem substantia, ubi semen jam maturum dimisit, in parvum globulum contrahitur.) Saporis est & odoris, dum recens, gravis, muriatici, spermatici; dum siccum & jam dudum repositum, fere nullius evidentis.

Sub terra nascitur sicut cetera tubera, absque radicibus saltem conspicuis. In præruptis & opacis montium sylvis in Germania & Hungaria reperitur.

De his tuberibus nulla apud antiquos exstat memoria. Cervina dicuntur, inquit C. Bauh. quia reperiuntur in locis ubi cervi libidinem exercent: & Matthiolo narrante fungum hunc, tuberum vulgarium modo, sub terra nasci affirmant venatores, ubi cervino semine in coitu inficitur solum. Sed hæc meræ sunt fabulæ a J. Bauhino & aliis rejectæ. Magis verisimile est hoc obtinuisse nomen ex eo quod cervi horum tuberum avidissimi sint, adeo ut gravi eorum odore alliciti terram ubi delitescunt pedibus scalpere non desinant, donec illa detexerint. Sale volatili copioso turgent.

Hæc tubera, quamvis in ciborum usum non venerint, magnis tamen exornantur elogiis: illis enim in medicamentis quæ venerem movent, usitata sunt; in quem usum siccata & pulverata ℥j. vel ℥jß. pondere ex vino propinantur. Lactis quoque ubertatem afferri ajunt ex ptisana vel muliebri lacte potum, & valentius si Piperis longi aliquid misceatur. Suffitu occlusos feminarum locos

reſerare tradunt, & vulvæ ſtrangulatus avertere. Non deſunt ſuperſtitioſæ mulierculæ quæ iis abutuntur in quibuſdam poculis amatoriis, prius obmurmuratis nonnullis incantationibus: verum aphrodiſiacam virtutem Lonicerus & Cordus illis denegant. Et revera nihil aliud illis adſcribi poteſt quam quod ad modum omnium fungorum, craſſum ſuccum gignant, flatus excitent, paulum inflent, & hac ratione membrorum genitalium erectionem promoveant.

ARTICULUS SECUNDUS.

De Fungo Sambucino.

FUNGUS SAMBUCINUS ſive Auricula Judæ, *Off.* Agaricus Auriculæ forma, *Inſt. R. Herb.* 562. (Agaricum Auriculæ forma, *Mich. p.* 124. *n.* 1. *Tab.* 66. *Fig.* 1.) Fungus membranaceus Auriculam referens ſive Sambucinus, *C. B. P.* 372. Spongia Sambuci, *Schroder.* Gummi Sambuci, *Dodon. Pemptad.* Eſt ſubſtantia fungoſa, naſcens ex imo trunco Sambuci veteris, ſpongioſa, (nullis foraminulis, denticulis & lamellis intercepta, ſed lævis,) coriacea & membranacea, ſinuoſa & complicata Auriculæ inſtar, ſubtus incana & cinerea, ſupra nigricans, inodora, ſaporis terrei & fatui: breviſſimo vel potius nullo pediculo nititur; ſed caudici arboris inhæret aut ſingularis aut geminus.

Vis adſtringendi & exſiccandi ipſi tribuitur. Interne raro ſumitur. Infuſus in vino vel in aqua convenienti fortiter alvum laxat & hydropicorum aquas miro modo pellit, ut refert Simon Paulli. In aqua Roſarum aut Plantaginis, vel in decocto ſummitatum Roſarum rubr. aut Caprifolii, vel in lacte decoctus aut aceto maceratus, in angina, gutturis tumoribus aut inflammationibus incipientibus exhiberi ſolet ad gargarizandum & guttur eluendum. Ophthalmiæ quoque medetur, ſi infundantur in aquam Roſar. Cyani, ſpermatis ranar. aut alterius.

℞. Fungi Sambuci q. v. Infunde in aq. ſtill. flor. Sambuci q. ſ. Macerentur per noctem; & aqua ſeparata ſervetur ad inflammationes oculorum ſiſtendas.

℞. Fung. Sambucin. ʒij. Hordei mund. Glycyrrhizæ ana ℥ß. Flor. Malv. arboreſcent. pugill. ij. Coq. in aq. Plantag. ℥xviij. ad tertiæ partis diminutionem. Fiat colatura, in qua diſſolve Salis Prunell. ʒj. Mellis roſati ℥ij. Fiat gargariſma ad faucium inflammationes.

ARTICULUS TERTIUS.

De Agarico.

AGARICUM & Agaricus, *Off.* Ἀγαρικόν, *Græcorum*: Agaricus ſive fungus Laricis, *C. B. P.* 375. Agaricus, *Dodon. Pemptad.* 486. vulgo *Agaric.* Eſt ſubſtantia fungoſa, ſubrotunda, anguloſa, inæqualis, nunc majoribus, nunc minoribus maſſis conglobata, pugni & nonnumquam capitis humani magnitudine, leviſſima, candoris nivei, in farinam digitorum attritu friabilis, paucis fibris interteſta, cortice qui removeri ſolet calloſo, cinereo, ſubruſ-

cu-

circumtecta, (cujus pars inferior modo late, modo anguste perforata, seminibus minutissimis in ipsius foraminulis adhærentibus;) saporis primum subdulcis, mox amari, acris & nauseosi cum levi quadam adstrictione. In Laricibus trunco adnascitur, rarius in ramis invenitur. Si crescit in his arboribus, tum Terebinthinam non amplius reddunt, referente Hermanno.

Probatur candidum, leve, friabile; rejicitur ponderosum, nigricans, minus friabile: improbatur etiam quod stirpi proximum est, quia trahit aliquid de nigredine corticis; quin fere liquosius est, ideoque minus friabile. Cortex removetur tamquam inutilis aut noxius.

Agaricum Dioscoridi & Plinio duplex habetur, mas & femina. Mas rotundus est & undique sibi similis, Plinio crispior amariorque: femina rectas intus habet pectinum modo venas & quasi divisuras: Plinio femina solutior est, initio dulcis, mox in amaritudinem transit. Hæc præfertur, ille reprobatur. Hanc distinctionem officinæ hodie non observant. Candidius & levius eligunt, & feminam dicunt. Mas e contra dicitur aliud Agarici genus magis ponderosum & nigricans. Nuncupatur Agaricus pedis equini facie, *Inst. R. H.* 562. Fungus in caudicibus nascens unguis equini forma, *C. B. P.* 372. Fungi igniarii, *Tragi* 943. Hoc nullius est usus in Medicina. Arti infectoriæ inservit. Annosis Juglandium, Quercuum aliarumve arborum truncis adnascitur, substantia callosa lignosaque in ambitu, & fibris rectis contesta, in meditullio molliore, colore foris cinereo, intus obscuriore ad fuscum inclinante. Mollius fit, & ignis rapacissimum hoc modo. Decoquitur in lixivio, & siccatum tunditur; postea in aqua nitrosa rursus coquitur & exsiccatur.

Agaricum nostrum idem est cum Agarico veterum, licet aliter sentiat Salmasius. An radix, an fungus sit ex arborum putrefactione nascens veteres Græci non satis noverunt. Plinius & Mesue fungi speciem esse suspicati sunt: Agarici enim & fungorum non absimilem esse generationem putabant; arborumque magnarum, cum putrescere aut senescere incipiebant, fetum esse crediderunt: unde Agaricum non secus ac apostema per modum putrefactionis nasci opinabantur. Inter hos Plinius Agaricum coniferas Galliarum arbores ferre memoriæ prodidit. Brassavolus aliique scribunt se Agaricum Quercui adnascens vidisse, alii Ilici, Abieti, Piceæ; Matthiolus vero & Bellonius Agaricum numquam alii arbori præter Laricem innascens se vidisse asserunt: & reipsa constat solius Laricis fungum esse. Fungi autem quos Quercubus aut aliis arboribus adnascentes alii viderunt, Agaricorum species sunt a genuino officinarum Agarico diversæ, tum colore, tum forma & viribus.

Itaque Agaricum est planta sui generis parasita, seu quæ aliis plantis innascitur, & ab eorum succo nutritur; cujus flores fructusque aut semina nondum penitus innotescunt.

Dioscorides refert Agaricum in Agaria Sarmatiæ regione nasci, unde nomen ei inditum. Hodie in Delphinatu Galliæ, in Alpibus aliisque montibus supra Larices colligitur.

Analysi Chymica, ex Agarici candidissimi ℔iij. ℥xj. prodierunt humoris, primo mere aquei, translucidi, deinde rufescentis, acidi, postea fusci, empyreumatici, linguam Piperis instar exurentis ℥xvj. ʒiiij. gr. xxxiiij. liquoris ru-

fescentis urinosi sale volatili prægnantis, & tantillum acidi ℥ij. ʒvj. gr. xxxvj. olei fluidi ℥xvj. ʒvj. gr. xxv. Massa nigra densa, dura, in retorta residua pendebat ℥xij. quæ per horas 19. in crucibulo calcinata reliquit cinerum ex fusco rufescentium ℥j. ʒiij. ex quibus lixivio salis fixi acris & mere alcali ʒij. extractæ fuerunt. Partium deperditio in distillatione fuit ℥x. ʒvj. gr. lix. calcinatione in fumum & flammam abierunt ℥x. ʒv. Ex hac analysi liquet, Agaricum constare ex Tartareo & Ammoniacali sale cum oleo copioso conjunctis, & exigua admodum terræ portione: quæ principia ita inter se miscentur, ut mistum constituant salino resinosum; quandoquidem Agarici ℥ij. ope spiritus vini præbuerunt extracti resinosi saporis nauseosi & ingrati ʒvjß. aqua vero perparum ex Agarico dissolvit & extrahit, sed illud in mucaginosum magma convertit. Unde patet, quam parum utilis sit Agarici maceratio vel decoctio in menstruis aqueis. Ejus tamen infusum in aqua chartam cæruleam purpuream reddit. Præcipua vis purgans hujus medicamenti pendere videtur ab illo spiritu vel oleo tenui, acri & exurente, qui in primis portionibus prodiit, & a quo acris oritur hujus medicamenti sapor.

Dioscorides & Galenus cum veteribus Græcis illud medicamentum ad varios diversosque affectus commendarunt; sed præsertim ictericis, epilepticis, asthmaticis, ischiadicis, & arthriticis; nec nisi leviter de ejus vi cathartica aliquid tetigerunt: ita ut conjecturæ locus sit veteres usurpasse Agaricum, non tam ad purgandum quam ad incidendum & aperiendum. Avicenna quoque inter Arabes laudat Agaricum exiguo pondere sicut medicamentum incidens & digerens, cum Opii modico mistum. Vis anthelmintica & alexiteria illi concedebatur. Hac ratione Theriacam ingreditur & alias compositiones alexiterias, ut videre est apud Scribonium Largum: attamen ab Arabum plurimis inter evacuantia recensetur. A neotericis hodie inter Medicinas purgantes numeratur, & commendatur potissimum ad pituitam evacuandam, ea forte ducti ratione quod ab assumpto Agarico excrementa albida esse soleant. Cathartici nomine in plurimis compositis evacuantibus medicamentis usurpatur. Ab iisdem quoque adhiberi solet ad serum quod in coagulum pronum erat, fluxile reddendum, & ad excretionem præparandum: hinc in morbis catarrhalibus, coryza, distillationibus, asthmate, tussi, cachexia, fluore albo, mensium suppressione, febribus quotidianis & lentis, si crudorum humorum congeries earum fomes sit, prodesse putatur. Datur non robustis modo & validis, sed & infirmioribus, puberibus, senibus, ac etiam gravidis; idque nullo periculo, si morbi conditio expostulat.

Nonnulli vim catharticam ipsi denegant. Massaria enim propria edoctus experientia asserit Agarici infusum nullam habere purgandi virtutem. Re quidem ipsa aqua perparum de Agarico extrahit, ut jam observavimus. Sed tamen ipsa Agarici substantia alvum subducit, licet non vehementer; & ea de causa cum aliis purgantibus medicamentis consociatur, quibus multum adjuvat, humores spissos ac tenaces attenuando & incidendo.

Alexiteriam quam ipsi tribuebant veteres virtutem, C. Hoffmannus, aut nullam esse, aut perexiguam censet. Si quid autem in Theriaca aut ceteris Antidotis eorum operationi conferat, incidendo & abstergendo illud efficere existimamus.

Aga-

Agaricum ſua etiam habere incommoda, ſuiſque patere diſcriminibus plures Medicorum obſervationes oſtendunt. Tria hæc vitia in illo redarguuntur, quod ventriculum gravet & lædat, unde nauſea & vomitus; quod viſcera diſtendat, unde hypochondriorum aut abdominis intumeſcentia, & nonnumquam inflammatio; denique quod tardæ admodum & teſtudineæ ſit operationis, unde parum levaminis ab hoc medicamine ægrotantes accipiunt: hiſce de cauſis Daniel Ludovicus illud a ſuo Myrothecio rejicit. Verum medicamentum a veteribus magnopere commendatum, & a neotericis frequenter & utiliter uſurpatum, non adeo contemnendum eſt. Cautus & opportunus eſſe debet illius uſus. Catarrhoſi affectus in quibus curandis potiſſimum prædicatur, ii ſint oportet a quibus febris abeſt, & in quibus ſerum concretum atque lenteſcens ejuſmodi indigeat medicamento a quo liqueſcere poſſit. Idem dicendum de morbis pectoris, aſthmate præſertim & reſpiratione difficili ab infarctu pulmonum oriundis. Ab eo abſtinendum in morbis acutis, & in illis omnibus in quibus dominatur utraque bilis, vel quos urget ſanguis actuoſus nimis, & quorum præfervida ſunt viſcera, cujus ſunt indolis melancholici non pauci, bilioſi, phthiſici, hyſtericæ, ut recte obſervavit vir doctiſſimus celeberrimuſque ſaluberrimæ facultatis Pariſienſis Doctor Philippus Hecquet, *Tractatu Mſs. de Purgantibus*. Infuſi vel decocti exigua admodum eſt virtus. Subſtantia efficacius operationem ſuam exercet. Ejus pulvis præſcribitur ſolus, vel ſub trochiſcorum forma præparatus, a ℈ß. ad ℈jß. ʒij. infuſum vel decoctum a ʒij. ad ℥ß.

Agarici incommoda & vitia veteres corrigere tentarunt ſtomachicis calidis & aromaticis, Zingibere præſertim, incidentibus, ut ſale gemmeo, oxymelite, quo ipſius acrimonia retunditur. A neotericis diverſimode emendatur. Plurimi Agarici pulveris intus ſumpti levitatem reformidant, cujus ratione œſophagi & ventriculi parietibus adhæret: idcirco illud in trochiſcos redactum ſumunt. At, quæſo, quis hunc pulverem ſolum & ſiccum deglutire poſſet? Si vero quovis liquore vel ſyrupo ſubactus fuerit hic pulvis, non amplius ſua ſiccitate membranis ventriculi adhærebit, ſaltem non adeo facile. A quibuſdam uſtulatur ad ejus vim deleteriam & emeticam temperandam aut extinguendam; ſed ſic deſtruitur, & in inertem terram aut carbonem convertitur. Ab aliis extractum reſinoſum proponitur quaſi pulvere præſtantius: ſed hæc reſina ſaporis eſt ingrati admodum & nauſeoſi, ventriculum & inteſtina vehementius lædit quam ipſa ſubſtantia; ſicque correctio pejor eſt medicamento.

Porro nulla tutior eſt correctio quam trochiſcorum præparatio, in quibus Agarici ſapor ingratus ac nauſeoſus, & acrimonia ventriculi nociva aromaticis emendatur.

Nonnulli Agaricum, pro diverſo cui deſtinatur ſcopo, medicamentis convenientibus illius virtutem dirigere opinantur. Sic ut felicius ad caput ejus virtutem ferant, addunt Stæchadem Arabicam, Nucem Moſchatam, lignum Aloes, ſpicam: ad pectus ejus ducunt virtutem Capillo Veneris, radice Ireos, Hyſſopo; ad hepar Cichorio: ad lienem cortice Tamariſci, Aſplenio; ad uterum Matricaria, Myrrha; ad veſicam & renes quinque radicibus aperien-

rientibus. Quid de illis directionibus sentiendum sit facile judicabunt, qui Arabum scholæ nimis addicti non sunt. Agaricum trochiscatum in officinis Parisiensibus sic præparari solet.

℞. Zingiberis albi contusi ʒij. vini albi ℥iiij. Macerentur frigide horis xxiiij. & colentur postmodum.

℞. Agarici electi radula rasi & in tenuissimum pulverem redacti ℔ß. Prædicto vino medicato humectetur, ut in massam solidiorem coeat: & ex illa fingantur trochisci in umbra exsiccandi.

℞. Decoct. folior. Agrimon. & Pimpinell. ℥vj. Dissolve Agaric. trochiscat. Electuar. de Citro solutiv. ana ʒij. Syr. flor. Persic. ℥j. Fiat potio.

℞. Senn. mund. Agaric. trochisc. & Turbith gummos. ana ʒj. Cinnamom. contus. ℈j. Sal. Tartar. gran. xv. Infund. per noctem in aq. fluviatil. ℥vj. In colatura dissolv. Syrup. de Rhamno cathartic. ℥j. Fiat potio in hydrope.

℞. Agaric. radula comminut. ʒiv. rad. Irid. Florent. ℥ij. folior. exsiccator. Nicotianæ ℈j. folior. Hyssop. Thym. ana m. j. Coquantur in aq. comm. ℔iij. ad tertiæ partis diminutionem. In colatura dissolv. Oxymel. simplic. ℥iiij. Capiat æger duos tresve haustus calidos quotidie ad ℥vj. pro singula dosi.

℞. Agaric. trochisc. ʒß. Mercur. dulcis gr. vij. Diacridii gr. iij. M. Fiant pilulæ purgantes cum Syrupo flor. Persicor.

℞. Trochiscor. Agaric. ʒj. Jalap. pulver. & Aloes notæ ana gr. xij. Aquil. alb. gr. x. Olei distill. Succin. gutt. ij. Majoran. gutt. j. Conserv. flor. Salv. q. s. M. F. pilulæ catarrhales.

Agaricum externe raro adhibetur, licet ad morsus & ictus venenatos animalium a veteribus commendetur.

Usurpatur in Theriaca, Mithridatio, Confect. Hamech, Hiera picra cum Agarico, Hiera diacolocynthidos, Syrupo rosato cum Senna & Agarico, Syrupo helleborato *Quercetani*, Pilulis de Agarico *Mesues*, Pilulis sine quibus, Pilulis Mercurialibus *Charas*.

ARTICULUS QUARTUS.

De Gallis.

GALLÆ, *Off.* Κηκῖδες, *Græcorum*: Hafs & Hafus, *Arabum*: vulgo *Noix de Galle*. Corpora sunt Quercubus adnascentia, quorum genera traduntur multa, magnitudine, colore, lævitate aut asperitate superficiei, pondere, figura differentia. Quercubus adnascuntur seu arboribus glandiferis, sed non in omnibus regionibus; siquidem in frigidioribus non reperiuntur. Observat enim J. Raius Quercus in Anglia numquam Gallas protulisse; cujus rei hanc rationem affert, scilicet insecta illa quibus Gallæ ortum suum debent, ibi non reperiri. Arboris fructus non sunt, ut quidam opinantur; sed tumores præter naturam, qui insectorum quorumdam animalium morsibus, lancinationibusve originem suam debent. Insecta enim & in primis muscæ quædam hujus arboris gemmas, folia, surculos teneriores pungentia, (tenuia vasa dila-

dilacerant : ſuccus inde effluit, copioſior appellit ob minutam reſiſtentiam, vaſa ab humore uberius appellente ampliantur magis ac magis ; inde tumores illi multiformes,) qui licet arboris reſpectu præternaturales ſint, a natura tamen deſtinantur, ut ſint velut matrices & uteri inſectorum eorumdem ovis excipiendis, tuendis, fovendis, fetibus excludendis editiſque alendis inſervientes. Dum Gallæ maturæ atque recentes aperiuntur, vermiculi vel potius nymphæ, modo unica in centro, modo plures in totidem cellulis reperiuntur, quæ poſt aliquod temporis intervallum in muſcas evolvuntur ejuſdem vel etiam diverſi generis. Paulo poſt viam ſibi quærunt Gallæ ſubſtantiam erodendo, ac tandem in ſuperficie foramen rotundum aperiunt, per quod exeunt & avolant. Si Gallæ foraminibus perforatæ non ſint, vermiculus aut muſca in illis deprehenditur : ſi vero apertæ ſint, vacuæ reperiuntur, aut aliis animalculis refertæ, quæ forte fortuna foraminulum ſubierunt, & in hoc cuniculum ſe receperunt.

Gallarum genera duo in officinis diſtinguuntur, ſcilicet Alepenſes ſeu orientales, vulgo *Noix de Galles d' Alep* vel *Alepines*, & noſtrates.

Alepenſes ſubrotundæ ſunt, Avellanæ vel Nuculæ magnitudinem æquantes, anguloſæ, tuberculis interdum paucis, interdum multis aſperatæ, ponderoſæ, colore albicante, glauco, aut nigricante, intus denſæ & reſinoſæ, guſtu adſtringente & acerbo. Noſtrates rotundæ ſunt, ſubrubræ vel rufæ, ſuperficie leves, pondere leviores, fractu faciles, ſubſtantia rariores fungoſæ, nonnunquam cavernoſæ. Minus præſtant, tum in arte infectoria, tum in Medicina : nec veteribus ignotæ fuerunt. Prior ὀμφακῖτις, altera ὀνοκηκὶς quaſi aſinina dicta fuit.

Analyſi Chymica, ex Gallarum Alepenſ. probe exſiccatum ℔v. prodierunt humoris aliquantiſper flaveſcentis, ſubacidi ℥viij. ʒvijß. humoris rufeſcentis, acidi, nonnihil empyreumatici ℥vj. ʒvij. liquoris fuſci, ſubſalſi, acris, empyreumatici, tum acidi, tum urinoſi ℥xiiij. ʒij. olei lentæ ſpiſſioriſque conſiſtentiæ veluti piceæ, odoris exigui & parum fœtidi ℥ij. ʒv. gr. liiij. Maſſa nigra in retorta ſuperſtes pendebat ℥xxviij. ʒv. gr. liiij. quæ calcinata reliquit cinerum fuſcorum ℥ij. gr. ij. ex quibus ſalis alcali valde acris ʒvij. gr. l. lixivio fuerunt extracta. Partium deperditarum quantitas in diſtillatione fuit ℔j. ℥ij. ʒiiij. in calcinatione ℥xxvj. ʒv. gr. lij. Per hanc analyſim liquet, Gallas multum ſulphuris fixi & craſſi continere cum ſale Ammoniacali conjuncti.

Obſervandum præterea Gallas Vitrioli ſolutionem nigram vel potius intenſe violaceam efficere, dum nempe alcali ſal Gallarum ſali acido vitriolico conjungitur, metallicas partes ab eo disjiciendo : tunc enim metallicæ particulæ liquoris fundum non petunt ; ſed cum ſulphureis Gallarum particulis in fluido natantibus conſociantur, & ab iiſdem ſuſtinentur. Eam ob cauſam Gallarum infuſum vel decoctum Chymicis & Phyſicis inſervit ad aquas minerales examinandas.

Si enim ſalem vitriolicum, vel quid martialis aut venerei continent, ab hoc infuſo vel decocto, nigro, violaceo, purpureo, vel ſubpurpuraſcente colore inficiuntur, prout plus vel minus ſalis metallici continent.

Gallæ vehementer adſtringunt. Hinc in dyſenteriis, alvi fluxu, hæmorrhagiis

giis intus sumptæ a plurimis laudantur. Nuperrime vero febrifuga virtus in illis detecta fuit, & a peritissimo viro Facultatis Medicæ Parisiensis Doctore Michaele Ludovico Renealmo, *in Regiæ Scientiarum Academiæ commentariis anni* 1711. promulgata fuit. Exhibetur a ℥ß. ad ℥j. ineunte paroxismo, in febribus intermittentibus, illis præsertim, inquit D. Renealmus, quæ a nimis laxo fibrarum ventriculi tono pendent.

Externe quoque ad adstringendum, repercutiendum & partes laxiores firmandas ac roborandas adhibentur. Ad insessus uteri, contra vulvæ & sedis procidentias fluxionesque decoctum earum usurpatur.

℞. Gallar. Malicor. ana ℥j. Fol. Salviæ, Lauri, Chamæmel. flor. Balaustior. ana p. ij. Coquantur in vino auster. & aq. chalyb. Applicentur pro fotu ad procidentiam ani.

Usurpantur in Emplastro ad herniam, vulgo contra rupturam *Charas*.

Infectoribus familiaris est earum usus, necnon etiam ad atramentum scriptorium præparandum, cujus præstantior hæc est conficiendi ratio.

℞. Aq. fluviatilis ℔iiij. Vini albi ℔ij. Gallar. Alepens. contusarum ℥iiij. Macerentur per 24. horas, identidem agitando. Deinde bulliant per semihoram, cum pluma despumando. Vase ab igne remoto, adde Gumm. Arabic. ℥ijß. Vitriol. Hungar. ℥ij. Alum. rup. ℥ß. Sacchar. Candi ℥ß. Digerantur denuo per 24. horas, postea bulliendo per horæ quadrantem coquantur. Decoctum per linteum transcoletur.

ARTICULUS QUINTUS.

De Grano Kermes, & Coccinella.

KERMES, Chermes, Granum Kermes, Granum infectorium, Coccum baphicum, Coccum infectorium, *Off.* Κόκκος βαφική, *Dioscoridis*: Kermes & Karmes *Arabum*: vulgo *Graine de Kermes*, *Graine d' Ecarlatte*, *Vermillon.* Folliculus est membranaceus, Pisi magnitudine, lævis, splendens, ex rubro fuscus Prunorum adinstar, tenuissima lanugine vel pulvisculo cinereo tectus, innumeris turgens ovulis rubentibus vel etiam animalculis, quæ digitis attrita liquorem fundunt coccineum, saporis subacris, subamaricantis, odoris non ingrati. Foliis & teneris surculis cujusdam Ilicis adhæret: non quidem in omnibus regionibus, sed in calidioribus solummodo, nec omni tempore reperitur, sed mensibus Majo & Junio, & quidem calidioribus annis.

Planta cui hoc Granum adhæret, dicitur Ilex aculeata coccigiandifera, *C. B. P.* 425. Ilex coccigera *J. B. I.* 106. (Quercus foliis ovatis, dentato-spinosis, *Van-Royen flor. Leyd. Prod.* 81. 8.) Frutex est qui ex radice lignosa, longe lateque serpente, cortice tecta coloris diversi pro ratione soli, modo nigricante, modo rubente, tenui, quatuor vel sex lineas crassa, nonnunquam fibrata, plures stolones emittit ad trium quatuorve palmorum altitudinem, lignosos, cortice tenui albicante vel cinereo circumvestitos, & in plures ramos divisos, onustos foliis inordinatim positis, sinuosis & undulatis oris spinisque armatis, Aquifolii proximis sed minoribus, octo decemve lineas longis, sex

septem-

ſeptemve latis, utrinque glabris, læte & ſemper virentibus, pediculo innixis lineam circiter longo. (Flores profert maſculinos & femininos in eodem individuo. Flores maſculini in amentum laxum digeſti perianthio donantur monophyllo, quinquifido vel quadrifido, lacinulis bifidis acutis, abſque corolla; ſtaminibus vero pluribus (octo circiter) breviſſimis, quorum antheræ magnæ & didymæ. Feminini vero in gemma ſeſſiles conſtant perianthio monophyllo, coriaceo, hemiſphærico, ſcabro, integerrimo, in flore vix manifeſto, etiam abſque corolla. Germini ovato minimo ſtyli duo vel quinque inſident, ſetacei, calice longiores, ſtigmata ſimplicia & perſiſtentia gerentes. Fructus Nux eſt ovalis cruſta gaudens coriacea, univalvi baſi deraſa, affixa brevi calyci & quaſi ſpinoſo, teres & glabra.) In collibus ſaxoſis circa Monſpelium, Nemauſum, Avenionem, & alibi in Gallia Narbonenſi hic frutex oritur, ubi præcipuus Cocci proventus, necnon in Gallo-Provincia, Hiſpania & Italia.

(Præter genuinos fructus, glandes nempe, quidam veluti folliculus Majo menſe, variis in hujuſce fruticis partibus conſpicitur, magnopere celebratus, Coccum infectorium dictus, de cujus origine inter auctores diu certamen fuit. Alii enim fructum eſſe opinati ſunt; alii quoddam recrementi genus ex vulnere ab inſecto quodam arbori inflicto natum; alii denique aliud ſenſerunt. Verum ſagaciſſimus naturæ arcanorum ſcrutator D. De Reaumur (*a*), quo diligentiorem accuratioremve reperire eſt neminem, detexit tandem Coccum infectorium inſecti quoddam eſſe genus illorum ex familiá, quæ Gallo-inſecta (vulgo *Gall inſectes*) ipſi dicuntur.

In hujus Cocci acremento tria cum Emerico Aquiſextienſi Medico (*b*) tempora diſtinguit.

1. Ineunte Martio, animalculum quoddam ſemine Milii minus, Millepedarum forma oblongo-ovata, verſus caudam paulo acutiore parte, ſupina convexum, rubrum, punctulis plurimis aureis micantibus inſignitum, & rugis aliquot tranſverſis diſtinctum, ſex donatum pedibus, duobus antennis facile mobilibus, & totius corporis longitudinem fere æquantibus, oculis nigris & duplici cauda immobili ejuſdem cum corpore longitudinis, Ilicis trunco, ramis & foliis adhæret, ibique torpidum & immobile fit & ſenſim intumeſcit. Si tunc temporis in Ilice ope microſcopii animalculi corpus obſervetur dum intumeſcit, coccineum apparet punctulis aureis nitens, tomento quodam involutum albicante, quod in quibuſdam dorſi locis, ſub ventre & circa ventrem in floccos erigitur, ac nidi ſpeciem repræſentat. Dorſum in hemiſphærium multum intumeſcit rugoſum; & in anteriore corporis parte capitis vice protuberantiæ tres percipiuntur, media craſſior ſubrotunda, duæ laterales exiliores, & verſus mediam incurvatæ.

2. Alterum accretionis tempus eſt circa menſem Aprilem; tunc animal prorſus mutatum Piſi figuram & magnitudinem æquat. Ejus membrana ſeu cutis firmior eſt, & tomentum quod initio faſciatim tantum in ejus cutim naſcebatur, totam grani ſuperficiem pulviſculi adinſtar tegit; tuncque non amplius animalculum, ſed folliculus videtur ſanguine pallido & ſeroſo repletus.

3. Cir-

(*a*) Mèmoires pour ſervir a l' Hiſtoire des Inſectes. *Tom.* 4. *Mem.* 1.
(*b*) Hiſtoire des Plantes qui naiſſent aux environs d' Aix, par M. Garidel.

3. Circa Maji medium vel finem, tertium occurrit tempus, quo in interiore folliculi parte sub animalculi ventre tenuissima reperiuntur granula ovata, seminibus Papaveris albi dimidio circiter minora, colore pallide rubentia, & punctulis aureis distincta. Constant ex membrana tenui, candida, pellucida & liquore pallido rubente. Duo millia circiter in singulis folliculis continentur. Prioris animalculi ovula sunt, ex quibus excussis prodeunt ejusdem generis animalcula prorsus similia, quæ per Ilicis ramos & folia vagantur, donec Vere sequenti ad trunci ramorumque divisiones sedem figant suos fetus editura.

Dum hoc animalculum seu Kermes ad debitam magnitudinem intumescit, tunc ventris, cutis seu corporis pars prona intus circa dorsum convellitur, & vacuum quoddam spatium inter ventrem & tomentum cui insidebat, relinquit: sicque Millepedæ semiconvolutæ similis fit. Hoc in spatio vacuo ovula sua deponit: quo facto, animal moritur & exsiccatur.

Excussis ovulis, animalcula aliquandiu sub matris cadavere delitescunt; deinde in lucem prodeunt, pabulum in foliis quæsitura, non rodendo ut erucæ, sed illorum succum proboscide sugendo.

Duplicis sexus inter ea distinguit D. de Reaumur; feminas nempe de quibus hactenus, & mares a prioribus distinctissimos. Sunt enim, juxta Emericum, muscæ exigue culicibus quadantenus similes, sex pedibus instructæ, quatuor anterioribus brevioribus, & duobus posterioribus longioribus, quatuor articulationibus divisis & tribus unguiculis curvis armatis. Duæ sunt antennæ in capite sesquilineam longæ, mobiles, oblique striatæ, articulatæ. Cauda quædam posticæ corporis parti subnectitur, semilineam longa, quæ identidem in duas partes dehiscit. Totum corpus duabus alis translucidis obtegitur. Ad instar pulicum magno impetu saliunt, & femininis fecundandis destinantur.

Messis, prout Hyems sævior mitiorve fuerit, minus vel magis fertilis est. Mulieres ante solis ortum unguibus Coccum deradunt; & ne jactura fiat insectulorum exclusione, illud aceto inspergunt, ac deinde soli exponunt siccandum; unde colorem rubrum acquirit.

De alia Kermes specie albicante Garidellus & Emericus mentionem faciunt, quam vermiculi matrem a rusticis nominari referunt. Sed asserunt hanc speciem ova parturire albicantia, ex quibus albicantia quoque animalcula maculis argenteis notata nascuntur, non vero rubra, ut Quiqueranus narrat; ita ut secundum eorum sententiam, alia species sit Kermes a rubra parum discrepans.

Aliam Cocci speciem nigricantem Hyacinthus Cestonius in Hetruria circa Liburnum observavit super Ilices pumilas, Cocco infectorio similem. Hoc maturitatem adeptum, succo albicante & albidis ovulis turget: ex eo erumpunt animalcula Kermesinis haud dissimilia, sed albicantia; quorum historiam fuse enarratam legere est in operibus Antonii Vallisnieri. Ex his itaque concludere licet plurimas esse horum animalculorum Coccorumque species colore tantum diversas, quarum rubra sola in usum medicum & infectorium venit.

Botanici plurimi Coccum infectorium in sola Ilice nasci opinati sunt. Verum vir doctissim. Martinus Lister, narrante J. Rajo, ejusmodi grana etiam in Anglia Cerasorum aliarumque arborum surculis tenellis adnascentia observavit.

Coc-

Coccum baphicum duobus usibus inservit, nimirum Medicinæ, & lanis aut sericis tingendis.

Pro Medicinæ usu grana recens collecta & bene matura in mortario marmoreo tunduntur: contusa digerentur in loco frigido per septem vel octo horas, ut succi tenacitas tantisper dividatur: postea succus exprimitur, per aliquot horas in loco remoto reponitur, ut crassiores partes in vasis fundum subsideant. Sensim effunditur liquor, & a fæcibus crassioribus separatur. Succo defæcato Sacchari albi æqualis portio admiscetur, & blando ignis calore ad spissioris syrupi consistentiam excoquitur. Misturam hanc Conservam appellant, aut succum syrupumve de Kermes, ex quo celebris illa Confectio Alkermes præparatur. Alii eumdem syrupum sine igne præparant hac ratione. Unicæ contusorum granorum Kermes parti tres Sacchari partes permiscentur, & per diem integrum macerantur in loco frigido. Succus cum expressione transcolatus syrupi consistentiam obtinet. Præstantior censetur priore, cui non mediocrem volatilium partium portionem ignis ademit. Ex Occitania sub nomine succi vel syrupi Kermes ille succus sic paratus, ad exteras nationes magna copia transvehitur.

Si vero grana integra servare velint, matura illa colligunt, & in cubiculo undique aperto aeri libero super linteamina exponunt. Initio, quandiu humore abundant, bis terve in die versant; ne incalescant nimium. Si vero animalcula, incitato calore, prorepant & effugere nitantur; tum a custode qui continuus assidet, concussu lintei in medium usque rejiciuntur, donec emoriantur. Tunc animalcula sub coccinei pulveris specie cribro a folliculis separantur; deinde digitis leniter prehensa comprimuntur, & in pilas seu pastillos rediguntur sole exsiccandos. Pastilli dicuntur Scarlatini, vulgo *Pastel d' Ecarlatte*, vel *Ecarlatte de graine*. Folliculi vero semivacui seorsim exsiccati servantur.

Pro infectorum usu Coccum eodem supradicto modo præparatur, eo tantum discrimine, quod evacuati folliculi & corbibus excepti bis terve in acetum acerrimum immerguntur, ac tandem super lintea expansi exsiccantur; unde colorem rubicundum, & magis nitentem acquirunt. Pulvis quoque rubens seu animalcula, statim atque se incipiunt movere, forti aceto irrorantur, donec in massam redigantur, ex qua formantur pastilli seu massulæ probe exsiccandæ, & ad exteras nationes transmittendæ. Hodie in Gallia rarioris est usus apud infectores, ex quo tempore Coccinella nobis allata fuit.

Analysi Chymica, ex granorum Kermes recentium ℔j. prodierunt non parum phlegmatis primo, odoris & saporis expertis, deinde empyreumatici: salis volatilis concreti ℥vj. olei Citrini aliquantulum; ac tandem olei spissioris & butyrosæ consistentiæ, coloris rufescentis, odoris empyreumatici, non tamen adeo fœtentis portio non mediocris: quæ nullas acidi salis notas præbuerunt. Ex massa nigra post distillationem superstite nihil salis fixi lixivio fuit extractum; ita ut ex animali prosapia Coccum illud oriundum videatur.

Veteres Græci, testibus Dioscoride & Galeno, in Cocco infectorio vim adstringentem tantum agnoscebant: cujus ratione vulneribus nervisque sauciatis, ex aceto tritum imponebant. Arabes primi ejus virtutis cardiacæ mentionem fecerunt. Mesues illud ad cordis palpitationem, syncopem, mentis alienatio-

nem

nem & melancholiam commendavit. Nunc vero in difficili partu ad collapsas vires sustinendas restituendasve, ad vomitum sedandum, & ventriculum roborandum ejus pulvis, vel ex vino aut aqua cordiali, vel ex ovo sorbili intus sumptus plurimum celebratur. Mulieribus prægnantibus læsis, vel ad abortum pronis, ad abortum præcavendum feliciter exhiberi solet. Quin etiam prægnantes abortum metuentes sericum Cocco tinctum sæpe deglutiunt. Pulvis exhibetur a ℈ß. ad ʒß. syrupus vero ab ℥ß. ad ℥j. Plurimas novi mulieres quæ nunquam ad ultimum graviditatis terminum pervenerant sine abortu, & tandem sequentium pilularum usu per novem menses absque ulla noxa fructum suum gestaverunt, & vivacem prolem feliciter enixæ sunt.

℞. Granor. Kermes recentium pulver. Confect. de Hyacinth. ana ʒj. Ovor. Germin. exsiccator. & pulverator. ℈j. Syrup. Kermesin. q. s. M. Fiant pilulæ novem pro tribus dosibus.

Mulieres gravidæ casu læsæ, aut alia de causa abortum metuentes, statim tres pilulas deglutiant, superbibendo haustum vini generosi aqua temperati, vel aquæ cordialis convenientis, aut vulnerariæ. Eadem dosis post sex horas iteretur, eademque tertio post alias sex horas; ita ut pilulæ novem intra duodecim horarum spatium devorentur. Deinde singulis mensibus, tribus ultimis deficientis lunæ diebus, mane jejuno ventriculo tres similes pilulas pro dosi devorabunt, sic continuando usque ad puerperium, cum debitis cautionibus.

℞. Granor. Kermes pulverator. ʒj. Santal. rubr. & Sang. Draconis ana ʒß. Corall. rubri pp. ʒjß. Germin. ovor. exsiccator. & pulver. ℈j. Confect. de Hyacinth. ʒij. Syrup. Granacor. q. s. M. F. opiata. Dosis ʒj. quotidie mane per novem dies, ad abortum præcavendum.

Syrup. Kermesin. ℥iij. Sacchar. Candi ℥j. Pulver. lætificant. Galen. ʒij. Olei Nuc. Mosch. still. gutt. iiij. Aq. Cinnamom. ℥iiij. Aq. Rosar. ℥ij. Vini Hispanici Aloneensis, vulgo *Alicante*, ℔ß. M. propinentur ℥ij. mane & vesperi contra abortum & difficilem partum, aut ad vires longo morbo fractas, vel senio labantes restituendas.

Quidam cardiacam virtutem Cocco baphico denegant, solam adstrictionem ei concedentes. Verum si ad ejus analysim attendere velint, intelligent sane tinctorium granum salibus volatilibus turgere, ac proinde massæ sanguineæ spiritibus destitutæ actuosas partes posse suppeditare.

Garidellus in historia Plantarum Aquisextiensium observat, columbas grana Kermes avide expetere, suisque oggerere pullis; at vero escam illam eisdem esse infestam, ita ut juniores intereant, vetustiores vero alvi profluvio rubro afficiantur. Ex qua quidem observatione non prorsus innoxium esse hoc granum concludere possemus, nisi contrarium frequentissimo illius usu satis superque probaretur. Columbis autem noxium esse potest, quod hominibus quibusdam in circumstantiis salutare comperitur. At vero quod Simon Paulli post Rondeletium refert, quemdam in dysenteriam ob nimium & frequentem Confectionis Alkermes usum incidisse, non grano Kermes tribuendum censemus, sed potius lapidi Lazuli qui in ea Confectione usurpatur.

Syrupus Kermesinus iisdem ac grana Kermes virtutibus donatur. Usurpatur in celeberrima Confectione Alkermes.

Gra-

Grana Kermes uſurpantur in Confectione de Hyacinthis, Pulvere diamargariti frigidi, &c. Præter granum Kermes alia ſunt grana ſimilia, quæ ad diverſarum plantarum radices reperiuntur, qualia ſunt Coccum radicum, Coccum Polonicum, quibus Poloni ad elegantem tincturam coccineam ſericis aut laneis pannis conciliandam utuntur. Radicibus cujuſdam herbæ *Knavel* dictæ adhæret. Similia quoque reperiuntur in radicibus Pimpinellæ ſaxifragæ, Plantaginis, Parietariæ, Piloſellæ & aliarum. Hæc grana in uſum medicum numquam aut rariſſime uſurpantur.

Quandoquidem Coccinella & grana Kermes maxima inter ſe affinitate conjunguntur, hanc ab illis ſeparandam non eſſe viſum eſt.

Coccinella, Cochinilla & Cocciniglia, *Officin.* Cochenilla Hiſpanis, *Breyn. Hiſt. Coc.* 6. Cochinille, ſive Fici Indici grana, *Park. Theat.* 1498. Ficus Indicæ grana, *C. B. P.* 458. Nocheznopalli ſeu Nopalnochaztli, id eſt, Coccus Indicus in Tunis quibuſdam naſcens, *Hernand. Hiſt. Mexic. Plant.* 78. Scarabeolus hemiſphæricus, Cochineelizer, *Gaz. Petiv.* 1. *fig.* 5. & *Sloane Hiſt. Jam.* 2. 208. vulgo *Cochenille*.

Grana Coccinea Indica, qualia vulgo in officinis proſtant, figuræ ſunt prorſus irregularis, hinc convexa, inde compreſſa, vel etiam parumper concava, ſtriis utrinque tranſverſis ceu rugis notata, coloris intus punicei, extus vero modo atro-rufi, modo leucophæo-cinerei rubro nonnihil permiſti. Quæ hunc colorem obtinent, præſtantiora cenſentur. Adſportantur nobis ex Mexicano Regno, ubi maximi ſunt proventus.

Pro fructibus diu habita ſunt; at recentiorum induſtria tandem compertum eſt, inſecti quoddam eſſe genus Opuntiæ arbori Americanæ inhærentis, quodque vir clariſſimus D. de Reaumur inter Progallo-inſecta *(Progallinſectes)* recenſendum eſſe exiſtimat.

Coccinella itaque inſectum eſt ovatum, Piſi exigui craſſitie, viviparum, hexapodum, proboſcide inſtructum, qua ſuccum plantarum ſugendo alitur, cujus corpus ex annulis conflatum eſt, plantis quibus paſcitur immobile adhærens, ubi ſemel ſedem fixit, nulli mutationi obnoxium.

Duplex vulgo diſtinguitur: altera domeſtica & præſtantior *(Cochenille meſteque)*, quæ tincturam puriorem copioſioremque ſuppeditat, & cariori pretio venit; altera ſylveſtris, & ignobiliorem colorem largiens: has vero ſpecie inter ſe diſtingui non debere veriſimillimum eſt. Quod enim inter illas intercedit diſcriminis, inde repetendum videtur, quod hæc ſponte ſua, & nulla hominum induſtria, arbores depaſcat incultas; illa vero ſumma cura, & ſtato tempore, arboribus admoveatur ſtudioſiſſime cultis, unde puriorem & aptiorem ſuccum ſugit. Quibus enim curandarum Coccinellarum demandata eſt provincia, illi Opuntias certo ordine diſponunt, atque ſtudioſe colunt, ab aliorum inſectorum injuriis eas defendunt; & ſi quæ irrepſerint, diligentiſſime deturbant, arbores vulpinis caudis detergendo, ne ſimul novella inſectorum ſeminaria lædant.

Præterea non abſque veri ſpecie a nonnullis cenſetur, iſtud diſcrimen a vario tempore meſſis, variave Coccinellæ conditione, prout nempe vel prægnans,

gnans vel connixa lecta fuerit, exsurgere posse; ita ut quæ aptiori tempore lecta fuerit, præstantior sit habenda.

Exeunte anno, cum imbres & frigora imminent his animalculis nocentissima, Opuntiæ ramos sive folia (utrum enim dixeris, parvi refert) Coccinellis onusta ultimum incrementi gradum nondum adeptis decerpunt, quæ domi asservant, donec Hyems præterierit. His interim foliis copioso succo turgidis vescuntur & crescunt. Cum mitior tempestas rediit, & animalcula fetus suos jamjam exclusura sunt, Indi nidulos avium nidis similes, sed minores, ex musco arboribus innascente, vel fœno molli, vel ex tomento Nucis Cocos construunt: in singulis quibusque nidis duodecim, quatuordecimve insectula recondunt; nidos Opuntiis admovent, & spinis appendunt. Tribus vel quatuor elapsis diebus, Coccinellæ fetus suos excludunt, qui paucis post diebus e nidis exeuntes, arboribus sese applicant, per ramos vagantur, ac tandem sedem figunt, ubi adolescant, & succum alibilem exsugant, & ubi a maribus fecundatæ feminæ novam sobolem deponant.

Triplex in anno, si tempestas opportuna fuerit, fit Coccinellæ messis.

Ac primo quidem post exclusos fetus colliguntur matrum, quæ in nidis reconditæ fuerant, cadavera: deinde post trium vel quatuor mensium intervallum fit altera messis, cum scilicet Coccinellæ, quæ super arbores veluti satæ fuerant, incrementum adeptæ sunt. Tunc enim priusquam suam edant progeniem, Indi eas penicillo exiguo ab arboribus molliter excutiunt, nonnullis tamen parcendo, quæ ex se nascenda sobole tertiam messem suppeditent.

Ubi Coccinellas Indi collegerunt, illas enecant; vel in crobibus reconditas in aquam ferventem immergendo, quas deinde soli siccandas exponunt; vel in clibanum, ut par est calefactum, eas storeis impositas immittunt; vel tandem super laminas calefactas. Ex varia hac enecandarum Coccinellarum ratione petendi varii illarum colores. Quandiu vita gaudent, albo pulvere conspersæ sunt: quæ aqua fervida enecantur, pulverem hunc amittunt, & colorem acquirunt atro-fuscum: quæ vero in clibanis, pulverem istum conservant, & colore nitent leucophæo-cinereo; tandem quæ super laminas torrentur, nigræ evadunt.

Coccinella iisdem virtutibus gaudet ac grana Kermes. Cardiacum insigne habetur, sudorificum, alexipharmacum & antifebrile medicamentum, febres omnes quantumvis malignas sanans; ideoque in peste & febribus petechialibus exhibetur. Illam ex aceto tritam adstringere, admotamque in forma emplastri vulneribus opitulari asserit Hernandez, cor, caput, atque ventriculum roborare, ac dentes egregie extergere. At rari usus est in Medicina. Ingreditur Confectionem Alkermes. Melius inservit pictoribus & tinctoribus, ad colorem non tantum purpureum *lacca* dictum; sed & vividissime sanguineum, qui coccineus vulgo dicitur, extrahendum, quo cum cæruleo commixto violaceus producitur.)

Finis Tomi primi.